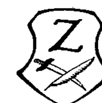
Árvai Zoltán–Gyaraki Károly

100 ÉVES AZ ÖNÁLLÓ MAGYAR KATONAI FELDERÍTÉS, HÍRSZERZÉS ÉS ELHÁRÍTÁS 1918–2018

ZRÍNYI KIADÓ

Kiadja a HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság, a Honvédelmi Minisztérium által alapított, annak kizárólagos tulajdonában lévő cég.
Cím: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b
Honlap: www.honvedelem.hu
E-mail: kiado@hmzrinyi.hu

A kiadásért felel: Benkóczy Zoltán ügyvezető
A Zrínyi Kiadó vezetője: dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy

A dokumentumokat rendezte és összeállította:
Árvai Zoltán ny. vezérőrnagy, dr. Gyaraki Károly ny. mk. altábornagy

Lektorálta: dr. Botz László ny. altábornagy

TARTALOM

I. RÉSZ

100 ÉVES AZ ÖNÁLLÓ MAGYAR KATONAI FELDERÍTÉS (HÍRSZERZÉS) 1918–2018

Szerző: Árvai Zoltán nyugállományú vezérőrnagy

A SZERZŐ ELŐSZAVA

„...jó kémeket tartsunk, és azon igyekezzünk, hogy az ellenség dolgait megtudhassuk...Nincsen kőtség, nincsen adomány hasznosabb, mint a kémeknek való; ez rudja a vitézség szekerének, ez nélkül botlik, akad és nem jár egyiránt; bár te kincset költs rájok, de usorával megfizetik neked, és ha csak egyszer megverheted az ellenséget: megfizettek immár teneked."

„Vitéz hadnagy"
Zrínyi Miklós (1620–1664)

Az önálló magyar katonai felderítés és elhárítás 2018. november 1-jén ünnepelte fennállásának centenáriumát.

Árvai Zoltán nyugállományú vezérőrnagy, az MK Katonai Felderítő Hivatal egykori megbízott vezetője és dr. Gyaraki Károly nyugállományú mérnök altábornagy, az MK Katonai Biztonsági Hivatal egykori főigazgatója – e könyv szerzőtársai –, akik külön-külön is fél évszázadot éltek meg és szolgáltak e két nemzetbiztonsági szervezetnél, pályafutásuk végén fontosnak érezték, hogy a fél-fél évszázad során szerzett tapasztalataikat, megélt emlékeiket papírra vessék és – főképp utódaiknak – átadják, hogy ők közös céljaink érdekében használják, hasznosítsák azokat.

A szerzők legfontosabb hasznosítható tapasztalatuknak azt látják (és munkájukkal láttatni azt kívánják), hogy egy ország jól szervezett, hatékony, sikeres biztonságpolitikája aktív, eredményes hírszerzés (felderítés) nélkül nem létezhet.

Az állam és a nemzetbiztonsági szolgálatok egymással szimbiózisban élnek.

Az érdeklődő olvasót ez utóbbi gondolat kapcsán a szerzők arról is meggyőzni kívánják, hogy a társadalomban mindennapjainkban elterjedt, pejoratív „ügynök" fogalom biztonságpolitikai összefüggésekben hazánk biztonságát segítő tevékenységgel kapcsolatban nem, vagy csak indokolatlanul használható.

Bár e könyvnek közvetlenül nem célja, hogy meghatározott (katonai biztonsági és katonapolitikai, a hadászat, hadművelet, harcászat, a nemzetbiztonság, a nemzetbiztonsági szolgálatok, a katonai hírszerzés/felderítés, a katonai elhárítás) témakörökben tudományos igényű terminológiai gyűjteményt állítson össze, bizonyos, fontosnak ítélt kérdések magyarázata az egységes értelmezés érdekében hasznos és szükséges is.

I.
A BIZTONSÁGPOLITIKA ÉS A FELDERÍTÉS (HÍRSZERZÉS) KAPCSOLATA, BIZTONSÁGPOLITIKAI VISSSZATEKINTÉS AZ ELMÚLT SZÁZ ÉVRE

100 évvel ezelőtt, 1918. november 1-jén kezdte meg működését hivatalosan a magyar hadsereg szervezetében Budapesten – az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében a már korábban is működő „Nyilvántartó iroda", (az „Evidenzbüro") mintájára létrehozott – „Hadügyminisztérium 1. osztálya" elnevezésű önálló magyar katonai felderítő és elhárító szerv, a hadsereg hadászati felderítő szerve.

Mivel ez az iménti tömör állítás néhány pontban korábban többször hangoztatott ismereteinkkel szemben áll, ellentmondást tartalmaz, az ellentmondásokat – később kifejtendő gondolataink érthetőbbé tétele érdekében is – szükséges röviden megmagyarázni, feloldani.

Szemben áll a fenti állítással elsőként is a felderítés kezdeti időpontjának félreérthető értelmezése, hiszen mi, felderítők meggyőződéssel állítjuk, hangoztatjuk már évtizedek óta, hogy a felderítés és az elhárítás „ősi foglalkozás". Tehát a fenti időpont, amely a magyar felderítés és elhárítás létrejöttének kezdeti időpontját sejteti ezzel az időponttal, nem igaz! Már a „kezdetektől" űzte az ember ezt a „foglalkozást" létfenntartása és életfeltételeinek javítása érdekében. Felderítést folytatott az ember a honfoglalást megelőző vándorlások alatt, űzte ezt a foglalkozást az „új haza" helyének kiválasztásakor, űzte a „kalandozások" előtt és alatt.

Ezt a „látszólagos" ellentmondást az I. rész címében is szereplő „önálló" jelző részletesebb kifejtésével, magyarázatával oldhatjuk fel. A szükséges magyarázat teszi indokolttá, hogy a katonai felderítés és elhárítás vizsgálatát az elmúlt (és vizsgált) évszázadnál néhány évvel korábban kezdjük.

Témánk szempontjából – és a Magyar Honvédség tisztikarának morális megítélése okán is – jelentős volt ugyanis, hogy 1867. december 24-i hatállyal (a kö-

zös miniszterek kinevezésével egyidejűleg) Európában egy új államalakulat, az Osztrák–Magyar Monarchia jött létre.[1]

Tehát a kiegyezés értelmében a Monarchiának speciális hadseregszervezete jött létre. Egyfelől létrejött a Monarchia közös hadserege (az úgynevezett „K. und K., Kaiserlich und Königlich", azaz a „Császári és Királyi" hadsereg), amelynek vezénylő nyelve a német volt.[2]

Másfelől (a közös hadseregtől külön választva) létrejött a Magyar Honvédség, illetve az osztrák Landwehr. Ezekhez az alakulatokhoz azokat a fiatalokat sorozták be, akik a „közös" alakulatokban nem voltak alkalmasak szolgálni.

A közös hadsereg vezető szerveit megegyezéses alapon töltötték fel és működtették osztrák, illetve magyar tisztekkel.

Ebben a szervezeti rendben működött az „Evidenzbüro", mint a közös haderő vezérkarának egyik – a felderítést és elhárítást szervező és folytató – irodája is.[3] Az iroda a magyar politikai és katonai vezetők tájékoztatását a közös vezérkaron keresztül teljesítette. E helyzetből következik az a tény is, hogy a Magyarországon felállított „iroda", azaz a „Hadügyminisztérium 1. osztály" (tagjai) osztrák minta alapján, osztrák gyakorlat szerint működött (működtek).

Az „Irodának", azaz az „Evidenzbüro"-nak volt – akkor még tiszti rendfokozatban – tagja a későbbi „önálló" magyar katonai hadászati felderítés első vezetője, Sztójay Döme vezérkari ezredes (eredeti nevén Sztojakovics Döme) későbbi nagykövet, külügyminiszter, majd 1946. augusztus 24-én, hazaárulásért elítélt és kivégzett miniszterelnök.

Ebből a helyzetből következett, hogy Trianon után (a hadsereg sor- és tiszti állományának kötelező csökkentése miatt) rivalizálás kezdődött a tisztikarban a betölthető beosztásokért. Általában a „közös" hadsereg alakulatainál korábban szolgáló egykori tiszteket tartották (és tartották ők magukat is) felkészültebbeknek és alkalmasabbaknak arra, hogy a csökkentett létszámú hadsereg korlátozott számú tiszti beosztásait elfoglalják. Kötődésük a Monarchiához erős volt, nehezen lehetett ebben az időszakban a „Hadügyminisztérium 1. osztályát" a hadsereg felderítő (hírszerző) és elhárító szervét önállónak tekinteni, jóllehet formailag az volt. A szó valódi értelmében a katonai felderítést (hírszerzést) és elhárítást e két szervezet összevonásától, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) létrehozásától, azaz 2012-től, illetve a Varsói Szerződés megszűnésétől lehet valóban önállónak tekinteni.

[1] Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1993. 417. o.
[2] Uo.
[3] Dr. Magyar István ddtbk.: *„A tájékoztató részlegtől az elemző és értékelő igazgatóságig"* című tanulmány. Felderítő Szemle, XV. évf., 2. szám, 54. o.

Nehezen állapítható meg száz év távlatából az is, hogy ki „mit vett ki" a közös üzletből, mit engedett át az osztrák fél a magyarnak, vagy fordítva, milyen alapokon indult az önálló, magyar katonai hírszerzés megszervezése.

És végül: A fejezet címében is használt biztonságpolitika mai és a száz évvel ezelőtt használt fogalma közötti ellentmondásokra indokoltnak látszik az olvasó szíves figyelmét felhívni és a száz évvel ezelőtt megfogalmazott bel-, kül- és katonapolitikai célokban és eljárásokban a mai biztonságpolitika elemeit kimutatni, a mai értelemben biztonságpolitikai eljárásnak tekinteni.

A biztonság – mai értelmezésünk szerint – egy komplex fogalom, amely leginkább egy állapotra utal. Globális értelemben véve a biztonságot befolyásoló tényezők értelmezése során a legutóbbi időszakban változások következtek be.

Tisztázódott, hogy a biztonságpolitikáról alkotott felfogásunkban nem elegendő csupán a katonai tényezők elsődlegességét hangsúlyozni. A „biztonság", mint egyfajta gyűjtőfogalom, napjainkban már kiterjed a bel- és külpolitikára, a gazdálkodásra, a szociális ellátottságra, a környezetvédelemre, az informatikára, valamint a polgári védelemre és a katasztrófák elhárítására is, sőt napjainkban már a lélektani biztonság kérdésére is.[4]

Ezeket az előzőekben megfogalmazott gondolatokat is hasznosítva vizsgáltuk az elmúlt évszázad legfontosabb politikai, történelmi eseményeit, Magyarország jelentős bel- és külpolitikai lépéseit, katonapolitikai intézkedéseit, amelyek az önálló magyar katonai felderítés és elhárítás feladatainak meghatározásához, gyakorlati eljárásához vezettek és vezetnek ma is.

Bizonyítottnak láttuk (és látjuk), hogy a sikeres katonai felderítés (hírszerzés) – más felderítő és külügyi szervekkel együtt – eredményes, sikeres felderítő (hírszerző) tevékenységével, azok feldolgozásával, a politikai és a katonai vezetés hiteles tájékoztatásával az ország biztonságának garantálásában nélkülözhetetlen, pótolhatatlan szerepet játszik.

A katonai felderítés és elhárítás tehát a szakmai adatok folyamatos biztosításával az ország biztonságpolitikai céljainak, elveinek, terveinek egyik kidolgozója, másfelől a jóváhagyott tervek alapján a kidolgozott feladatok végrehajtója.

A vizsgált évszázad (1918–2018) kül-, bel- és biztonságpolitikai eseményei olyan jelentősek és időszakonként olyan eltérő tartalmúak, országunk életére, jövőjére károsan ható (esetenként ártó) események voltak, hogy indokolt ezeket az eseményeket egymástól elválasztva időszakonként külön-külön vizsgálni és az ország biztonságára ható, a felderítés és az elhárítás feladatait meghatározó tényezőket és eseményeket időszakonként kiemelni és bemutatni.

Ezek az időszakok és az időszakok jellemzői a következők voltak.

4 Bala Tamás: *Magyarország alapvető biztonsági dokumentumának, az azokból származtatott feladatok a helikopteres fegyvernem vonatkozásában.* Szakmai Szemle, 2013. 1. szám, 150. o.

1./ 1918–1945: A trianoni békeszerződés és a Horthy-korszak;

2./ 1945–1989: A szovjet hadsereg részeinek magyarországi állomásoztatása, a kétpólusú világrendszer kialakulásának időszaka;

3./ 1989–: A politikai, társadalmi rendszerváltozás, a Varsói Szerződésből a NATO-ba történő átmenet, az új szövetségi rendszerben megvalósuló együttműködés időszaka, a felderítési (elhárítási) adatok cseréjének rendje, a NATO-országokkal szervezett együttműködés időszaka.

Részletesen elemezni kívánjuk tehát ezeknek az időszakoknak politikai, katonapolitikai tartalmát, vizsgálni kívánjuk az egyes időszakokban az ország biztonságpolitikai céljait, a katonai felderítés (és elhárítás) aktuális feladatait.

A világháború, Trianon és a Horthy-korszak

A könyvünk összeállítása során minden megjelölt korszak bemutatása előtt kerestük azokat az általános jellemzőket, amelyek legmarkánsabban érzékeltették az adott korszak karakterét.

Ennek a korszaknak jól érzékeltető jellemzőit Gulyás László történész *„A Horthy-korszak külpolitikája 1 – Az első évek 1919–1924"* című munkájában véltük megtalálni.[5]

Gulyás László így foglalta össze a kor jellemzőit:

„1919. augusztus 1-én egy olyan magyar államot látunk, melynek nem volt államfője, legitim kormánya, legitim parlamentje, és nem lehetett tudni, hogy hol is húzódnak határai. Ráadásul a szomszéd országok hadseregei mélyen bent állomásoztak színmagyar területeken, sőt a románok néhány napon belül elfoglalták az ország fővárosát is. Az ország a teljes szétesés állapotában volt. Ha egyetlen szóval akarjuk leírni a helyzetet, akkor azt mondhatjuk: összeomlás."

AZ I. VILÁGHÁBORÚ

1914. június 28-án Gavrilo Princip, szerb nacionalista meggyilkolta a Szarajevóba látogató trónörökös párt.

A Ferenc Ferdinánd ellen végrehajtott merénylet összefügg azzal, hogy a trónörökös föderatív elképzelései rontották a nagy szerb nacionalizmus kialakításának esélyeit.

5 Gulyás László: *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924.* Attraktor Könyvkiadó, Máriabesnyő, 2012.

A merényletet az Osztrák–Magyar Monarchia vezetői alkalmasnak látták arra, hogy – régi tervüket megvalósítva – megbüntessék Szerbiát.

A németek – remélve, hogy Oroszország még nem mer harcba lépni – támogatták az erélyes fellépést. A nemzetközi politika azt is feltételezte, hogy egy háborúban Anglia semleges marad.

Ilyen feltételek mellett született meg a Monarchia ultimátuma Szerbia felé, elfogadhatatlan feltételekkel.

Az 1914. július 8-án tartott minisztertanácson egyedül Tisza István foglalt állást az ultimátummal szemben, ám leszavazták és a Monarchia 28-án hadat üzent Szerbiának.

Időközben a központi hatalmak előzetes helyzetértékelése sem bizonyult helyesnek. A szövetség hamarosan kibővült Oroszországgal, Belgiummal, Franciaországgal és Angliával. A Távol-Keleten Japán csatlakozott az antanthoz, október végén pedig Törökország is háborúba lépett a központi hatalmak oldalán.

A háború hamarosan világháborúvá szélesedett!

Magyarország (a Monarchia részeként) a németek oldalán indult háborúba és a vesztesek oldalán zárta azt.

Bebizonyosodott, hogy nemcsak a politikai feltételezések, előzetes elemzések bizonyultak tévesnek, hanem a hadászati elgondolások is.

A németeknek nem sikerült Franciaországot az 1870. évi harcokhoz hasonlóan gyorsan összeroppantani, az oroszok gyorsabban mozgósítottak, mint azt előzetesen várták, és így nagy ellenséges erőket tudtak lekötni a frontokon. Így a Szerbia elleni támadás nem hozta a várt sikert.

Az ígéret, hogy a háború véget ér, „mire a levelek lehullanak", hiú reménynek bizonyult. Négy év minden eddiginél pusztítóbb háború következett.

Magyarország három – a balkáni, az orosz és az olasz – fronton harcolt. A harcok egyik (talán a legfontosabb) tanulsága az volt, hogy a Monarchia hadserege nem volt megfelelően felszerelve, alacsony volt a kiképzettség foka, mindezek miatt súlyos veszteséget szenvedett élőerőben.[6]

Ferenc József 1916. november 21-én bekövetkezett halála mind a bel-, mind a külpolitikában új helyzetet teremtett. A központi hatalmak december 12-én béketárgyalásokat kezdeményeztek, mert már mindenki előtt világossá vált, hogy a hadviselő felek kimerültek. Az antanthatalmak december 31-én a kezdeményezést elutasították, ezzel párhuzamosan (az előző békejavaslattal szemben) az USA elnöke, Woodrow Wilson javaslatára 1917. január 17-én megfogalmazták békefeltételeiket.

[6] Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* 494., 496–497. o.

A kidolgozott békefeltételeknek Magyarországot érintő legfontosabb (a későbbi trianoni békeszerződést megalapozó) része volt, hogy az Osztrák–Magyar Monarchiát a nemzetek önrendelkezése alapján kell újjászervezni.

Az antanthatalmak 1917. január 17-én megfogalmazott békekötési feltételeit Wilson a kongresszushoz intézett, 14 pontban összegezte. Az üzenet Magyarországot érintő legfontosabb része változatlan maradt: „Ausztria–Magyarország népei részére, amelyeknek helyét a nemzetek között oltalmazni és biztosítani kívánjuk, meg kell adni az önálló fejlődés legszabadabb lehetőségét."[7] Ezt a határozatot az USA kormánya 1918. május 29-én helyesléssel tudomásul vette.

Május 15-én ünnepelték Prágában a cseh Nemzeti Színház fennállásának 50. évfordulóját, amely a Monarchia nemzetiségei számára demonstrációvá vált, és közösen ünnepelték jövendő önállóságukat. A következő hónapokban – miután a szövetségesek haditanácsa Versailles-ban nyilvánosságra hozta, hogy háborús céljai között szerepel Lengyelország, Csehszlovákia és egy délszláv állam létrehozása – sorra alakultak meg a nemzetiségek nemzeti tanácsai.

A világháború politikai és katonai mérlegét is csak kedvezőtlen jelzőkkel minősítve lehet megvonni.

A katonai események súlyos áldozatokat követeltek. A háború során 3 800 000 embert mozgósítottak. Ebből a létszámból 661 000 fő halt meg, a bevonultak 17,4%-a, megsebesült 743 000 fő, a harcba vetettek 19,6%-a, hadifogságba esett 734 000 fő, a harcolók 19,3%-a.

Politikai értelemben az igaztalan béke (részleteit a trianoni békét feldolgozó fejezetben mutatjuk be) az újkori magyar történelem egyik legnagyobb tragédiája. Az ország területe 93 000 km^2-re zsugorodott, 3 223 000 magyar idegen hatalom alá került.

A háború politikai értelemben sikert csak a győztes nagyhatalmak számára hozott, mert ők képesek voltak aktív külpolitikát folytatni; számuk megcsappant ugyan, de leghatékonyabban ők működtek közre a világ politikai térképének újrarajzolásában.[8]

A világháborúban, a politikai harcokon túl az elszenvedett katonai vereségek katonai okai között a felderítéssel (hírszerzéssel) és az elhárítással összefüggő hiányosságok is megjelölhetők, mert

- *vagy sikertelenül, eredménytelenül működött, nem jól mérte fel a hírszerzés a szembenálló felek erőviszonyait;*
- *vagy nem volt elég tekintélye az ország politikai vezetése előtt a tervezett háborúnak ellentmondani;*
- *vagy az elhárítás nem fedte fel időben a politika és a hadsereg nézetei közötti eltéréseket.*

[7] Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* 499. o.

[8] Diószegi István: *A két világháború közötti időszak diplomáciatörténete.* (1919–1939) LIKVA Kiadó, Budapest, 1992. 5. o.

A FORRADALMAK ÉVSZÁZADA

Az őszirózsás forradalom

A Monarchia az előzőekben bemutatott folyamatokkal szemben tehetetlen volt. Tehetetlen még azután is, hogy saját sikertelen, elutasított békekötési javaslatait követően is kész lett volna tárgyalási alapként Wilson 14 pontját elfogadni. Ám békekezdeményezésére azt a választ kapta, hogy a 14 pont „a Monarchiára már nem érvényes."

Ennek hatására 1918. október 25-én Károlyi Mihály elnökletével létrejött a Magyar Nemzeti Tanács. Károlyi csoportja mellett a polgári radikálisok és a Szabaddemokrata Párt tagjai remélték, hogy ezzel a lépéssel megmentik az ország integritását.

Magyarország gazdasági ellehetetlenülése, a háború katonai elvesztése, a külpolitikai helyzet reménytelen alakulása, a belső társadalmi erők végzetes szembenállása és a nemzetiségek sikeres önállósodása, az általános elkeseredettség miatt a társadalom már csak egy forradalomtól várhatta a végzetesen zavarodott politikai kérdések megoldását.

A forradalom bekövetkezett és szinte vér nélkül (öt halott és néhány sebesült a lánchídi csatában, valamint a lakásában meggyilkolt Tisza István halála) győzött az őszirózsás forradalom. (Valójában nem rózsát, hanem fehér krizantémot tűztek sapkájukra a forradalmárok.)

Létrehozták az új, 500 fős törvényhozó testületet a „Nagy Nemzeti Tanács"-ot, amely tömegek előtt proklamálta a köztársaságot, az országgyűlés és a főrendiház megszűnését, valamint a nőkre is kiterjesztette a választójogról szóló törvényt, továbbá a sajtó-, valamint a gyülekezési és egyesülési szabadságról, az esküdtszéki bíráskodásról, valamint a földosztásról szóló törvény megalkotására utasította a kormányt.

Az őszirózsás forradalomnak „azonban nemcsak" belső, de még inkább „külső" nehézségekkel is szembe kellett néznie.

1918. november 7-én a szerb hadsereg támadást indított a Szerémség, Horvátország, Szlavónia, Bosznia-Hercegovina és a Balkán ellen. November 8-án a cseh haderő kezdeményezett támadást a Felvidék elfoglalásáért, november 9-én pedig a szlovén Néptanács és a Román Nemzeti Tanács követelte a magyar területek feletti ellenőrzés jogát.

A Magyarországon állomásozó francia ellenőrző csapatok főparancsnoka, Louis Franchet d'Espèrey tábornok átnyújtott a magyar félnek egy fegyverszüneti szerződéstervezetet, amit a magyar fél elfogadhatatlannak tartott.

A kormány tehát tehetetlen volt a bekövetkező eseményekkel szemben. Linder Béla hadügyminiszter előbb fegyverletételre szólított fel, majd elrendelte a 22 évnél idősebb tisztek és sorkatonák leszerelését. Ezt a szándékot a hadsereg tisztikarának számos tagja ellenezte. Véleményük szerint a hadsereg a háborút megnyerhette volna, ha a hátország (a forradalom) ebben nem akadályozta volna meg, „nem döfi hátba!" A tisztek körében forradalomellenes hangulat alakult ki, ennek hatására november 15-én véderő-egyesületet (Magyar Országos Véderő Egyesület – MOVE) alapítottak Molnár Dezső altábornagy elnökletével.

Időközben a külpolitikai helyzet fokozatosan tovább romlott. Az antant misszió egyre fokozódó gyanakvással tekintett a magyar kormányra, és a Külügyminiszterek Tanácsa a párizsi békekonferencián határozatot hozott a román és a magyar csapatok közötti semleges zóna létrehozásáról, amely nagy román területnyereséget jelentett. (A gondolatot Clemenceau, Lloyd George, Orlando és Wilson is jóváhagyta.)

Napirendre került a hadsereg újjászervezésének kérdése is, toborzott, zsoldos hadsereg formában.

A békekonferencia határozatát Vix alezredes hozta március 20-án a magyar köztársasági elnök tudomására, és közölte, hogy a semleges zónát antantcsapatok fogják megszállni.

A Tanácsköztársaság[9]

A kommunista párt vezetői – ellentétben az őszirózsás forradalom vezetőinek elképzeléseivel – nem az ország területi integritásának fenntartásában bíztak, sőt nem ismerték el a nemzeti keretek jelentőségét, a világforradalom rövid időn belüli eljövetelét remélték. A gondolatok megvalósítása érdekében a hatalom megragadása volt az elsődleges cél. Ennek érdekében fejtettek ki agitációs tevékenységet, a párt és szervezeteinek felfegyverzését. Fegyvert laktanyákból, a leszerelő egységektől és az átvonuló német, úgynevezett Mackensen-hadsereg katonáitól volt lehetőségük szerezni.

A Berinkey-kormány lemondása után felmerült egy tisztán szociáldemokratákból álló kormány alakításának gondolata, ám ezt a szociáldemokraták sem merték vállalni, de a párt radikális elemei már gyakorlati kapcsolatot teremtettek a kommunistákkal.

E kapcsolatra alapozva Kun Béla 1919. március 1-jén tíz pontban fogalmazta meg a két párt együttműködésének feltételeit. Ez a program a különböző osztályok együttműködésének, a területi integritás gondolatának elvetését, a tanácshatalom kivívásának célját, a polgári államgépezet felszámolását, a munkásőrség megszervezését, a földek, a gyárak munkásellenőrzését, köztulajdonba vételét, a kereskedelem monopolizálását, a munkatörvények bevezetését, az iskolák államosítását tűzte ki célul.

9 Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* 508–513. o.

Ezen programok alapján rövid idő alatt létrejött a két párt fúziója, azaz a szociáldemokraták elfogadták a kommunisták programját. Az új párt neve Magyarországi Szocialista Párt lett. A Budapesti Munkástanács átvette a hatalmat és kinyilvánította a Tanácsköztársaság megalakulását.

A Forradalmi Kormányzótanács – mint legfőbb kormányzó szerv – Garbai Sándor elnökletével 1919. március 21-én kezdte meg működését. A „Mindenkihez!" című kiáltványban közzétett programjának legfőbb pontjai (a bankok, bányák és üzemek államosítása, egy proletárhadsereg megszervezése és szövetségkötés aláírása Szovjet-Oroszországgal), megvalósítását március 26-án megkezdte. Azonnal sor került az államosítások nagy részének elvégzésére, április elején elfogadták az ideiglenes alkotmányt, ennek alapján megtartották a tanácsválasztást és kialakították az új államapparátust. A régi karhatalmi erők bázisán megszervezték a Vörös Őrséget, június 14–23. között folytatták az új államapparátus kialakítását, elfogadták az új alkotmányt.

A Tanácsköztársaság intézkedéseivel szemben azonban egyre gyakrabban és egyre erőteljesebben nyilvánult meg a társadalom ellenállása, szerveződtek az új kormány elleni megmozdulások.

A megmozdulások leverésére Szamuely Tibor kapott megbízást, aki ezt a feladatát nemegyszer véres kézzel hajtotta végre (19 embert végeztek ki, több mint 2000 személy külföldre menekült a megtorlások elől).

Az előzőekben – vázlatosan – bemutatott intézkedések a társadalmi rend átalakítására irányultak. Az esetenként ésszerű és szociálisan indokolt reformok megvalósítása során azonban a Tanácsköztársaság vezetői nem törődtek a magyar társadalom történelmi hagyományaival, a nemzeti értékekkel, a különböző társadalmi csoportok érdekeivel, jelentős rétegeket (a parasztságot vagy a munkásosztály részeit) elidegenítették maguktól.

A társadalom átalakítására irányuló belpolitikai intézkedések bevezetése során elkövetett hibáknál is jelentősebb volt az a tény, hogy az új köztársaság kül- és katonapolitikai helyzete reménytelen volt. Az antant ellenségesen szemlélte a Tanácsköztársaságot, el volt szánva annak megsemmisítésére (ezért húzta például az időt a párizsi békeszerződés aláírásával, hogy egy új vezető réteggel írassa azt alá, nem kívánta a köztársaság legitimitását erősíteni).

Katonapolitikai szempontból jelentős volt az a tény, hogy a Tanácsköztársaság egy gyenge, alig hadrafogható haderővel rendelkezett. Az összes felfegyverzett haderő mintegy 50 000 fő volt, amely létszámnak a fele a belső rendfenntartást szolgálta. Az ország 1500 km hosszú határának védelmére mintegy 25 000 fő állt rendelkezésre, míg a határok mentén 250 000 fős antant haderő állt készenlétben az esetlegesen kibontakozó katonai tevékenység elfojtására.

Az egyre kilátástalanabbnak látszó helyzetben Kun Béla mint külügyi népbiztos jegyzéket intézett az antant vezetőihez, amelyben leszögezte a Tanácsköztársaság békés szándékát, elismerte a belgrádi fegyverszünet (1919. november 13.) feltételeit, de elutasította a „Vix-jegyzéket" (e jegyzékben december 3-án Vix alezredes jelentős magyar területeket – a Duna–Ipoly vonalát; Rimaszombatot; az Ung torkolatát; és Uzsokot – követelt a magyar féltől). 1920. március 30-án a Tanácsköztársaság vezetői elismerték a cseh és a román fél területi igényeit is, de ezzel egy időben megkezdődött a Vörös Hadsereg toborzása is. Az antant április 4-én Jan Christian Smuts tábornokot küldte Magyarországra közvetítőként, ám a tábornok közvetítői kísérletei sikertelenül zárultak, „mert április 9-én megindult a cseh, 16-án pedig a román hadsereg támadása hazánk ellen."

A védelmi műveleteket folytató magyar erők tevékenységét Stromfeld Aurél, az I. világháború egyik legtehetségesebb honvédtisztje (mint a magyar erők vezérkari főnöke) vezényelte, az alacsonyabb tiszti beosztásokat pedig az osztrák–magyar közös haderőben háttérbe szorított tisztek látták el annak ellenére, hogy többségük a Tanácsköztársaság politikai céljaival nem értett egyet.

Időközben a cseh és a román erők dinamikusan támadtak, amely támadások eredményeként Csap és Munkács térségében egyesültek. A franciák pedig elfoglalták Makót és Nagylakot.

A Tanácsköztársaság kormányában éles viták bontakoztak ki a „harcolni, vagy a kormány átalakításával szalonképessé tenni azt" kérdés körül. A Kun Béla vezette csoport és a harcok mellett érvelő radikálisok győztek a vitában, így a kormány a harcok folytatása mellett döntött.

A harcokban Stromfeld hadászati elgondolása az volt, hogy északi irányba indított támadással elvágja egymástól a cseh és román csapatokat, csapatainak fő erőkifejtését a cseh erők ellen koncentrálja, nyugatnak fordul és Pozsonyig visszafoglalja, felszabadítja a csehek által megszállt területeket, ezt követően kiszorítja az országból a román erőket is.

A tervezett hadműveletek sikerrel jártak.

A magyar sikereket a nemzetközi közvélemény meglepetéssel fogadta, hiszen az antant mindenképpen fel akarta számolni az orosz front mögött kialakult gócot, meg akarta semmisíteni a Tanácsköztársaságot. Ezért készült el az első Clemenceau-jegyzék, amelyben felszólították a tanácskormányt a visszafoglalt területek azonnali kiürítésére és a csapatok visszavonására az eredeti demarkációs vonalig.

A jegyzék elutasítása esetére általános támadást, elfogadásának esetére pedig a békekonferenciára történő meghívást helyezték kilátásba.

Erre a javaslatra volt a válasz a második Clemenceau-jegyzék, amely kijelölte a demarkációs – lényegében a későbbi trianoni – határokat és felszólította a tanácshatalmat, hogy vonja vissza e határ mögé csapatait. E követelmény teljesülése esetén a román csapatok is kiürítik a Tiszántúlt.

Kun Béla június 18-án küldött válaszában a kijelölt határokat nem fogadta el, de kijelentette, hogy a hadműveleteket beszüntetik, azonban a kiürítés módjáról

további tárgyalásokat kívánnak folytatni a csehszlovák és a román katonai vezetéssel.

Stromfeld Aurél vezérkari főnök nem értett egyet a terület feladásának („mert vérrel szerzett terület feladása a hadsereget demoralizálja") gondolatával. Lemondott!

Helyébe július 3-án – a szintén osztrák–magyar hadseregben szolgált, kiváló képességű – Julier Ferenc lépett, a haderő főparancsnokává Böhm Vilmost nevezték ki. Böhm az ultimátumot elfogadta, de a román csapatok kivonására vonatkozó biztosítékokat nem követelt és nem is kapott.

A diplomáciai eredménytelenség miatt a kormány katonai lépésekre szánta el magát. Ezek a katonai lépések (a Vörös Hadsereg átkelt a Tiszán és támadásba lendült a románok ellen) kezdeti sikereket hoztak, ám a kezdeti sikerek rövidesen elapadtak, 24-én a románok ellentámadásba lendültek.

Ugyanakkor a párizsi békekonferencia tagjai úgy döntöttek, hogy a Magyarország elleni blokád feloldásának és a békekötésnek a tanácskormány elmozdítása a feltétele. Július 29-én az antanthatalmak ultimátumban követelték a kormány lemondását, ami augusztus 1-jén be is következett. Peidl Gyula vezetésével megalakult egy mérsékelt szociáldemokratákból álló, szakszervezeti kormány és átvette az ország irányítását.

A tanácskormány egyes tisztségviselői itthon maradtak, mások éltek az osztrák kormány felkínált menedékjogával. Emigráltak!

Alig több, mint négy hónapig tartó „forradalmi kísérlet" ért ezzel véget. A forradalom szervezői egy alapvetően nemzeti eszmékért lelkesedő társadalomban kívántak az internacionalizmusra támaszkodni. Legnagyobb tévedésük azonban az volt, hogy elhitték, hogy az antant eltűrheti (eltűri) a Tanácsköztársaság létét, holott az antant az első perctől kezdve a Tanácsköztársaság felszámolását tartotta feladatának.

A zavaros helyzet megszüntetése érdekében rövid időre szociáldemokrata kormányok alakultak és szűntek meg.

1919. augusztus 1-jén ült össze utoljára a Forradalmi Kormányzótanács, amely ülésen Kun Béla és vezetőtársai a lemondás mellett döntöttek. Kun Béla és vezetőtársai, a népbiztosok többsége családjával együtt Bécsbe emigrált.

Ebben az időszakban a szomszédos országok hadseregei magyar területeken állomásoztak.

A csehszlovák hadsereg elfoglalta a Csallóközt és a Dunánál állt.

Pécs és Baja szerb megszállás alá került, míg a román hadsereg a Tiszán tervezte és szervezte az átkelést, Budapestet jelölve meg elérendő célnak.

Kun Béla és társai távozása után már augusztus 1-jén megalakult egy tiszta szocialista kormány, az úgynevezett szakszervezeti kormány, Peidl Gyula kormánya, amelynek célja volt, hogy eltávolítsa a kommunistákat a vezetésből, illetve fokozatosan vonja be a polgári pártok képviselőit a legfelsőbb vezetésbe. E lépésről Böhm Vilmos (1919. július 18-án kinevezett bécsi magyar nagykövet) Bécsben egyezett meg Sir Thomas Cunningham ezredessel. A megegyezésben bízva Peidl Gyula tehát kormányt alakított, amelyben döntően jobboldali szociáldemokraták töltöttek be vezető, esetenként miniszteri beosztásokat. Közben azonban a Párizsban ülésező béketanács ötös tanácsa (USA, Anglia, Franciaország, Olaszország és Japán) Clemenceau javaslatára 1919. augusztus 2-án úgy döntött, hogy nem támogatja a bécsi megállapodást és nem ismeri el a Peidl-kormányt. (Egy angol diplomata belső feljegyzésében 1919. augusztus 4-én így ír erről: *„Kétségbe vonom az új kormány eredeti és önálló jellegét. Egyetlen bolsevikban sem bízom. Minél hamarabb lefegyverezzük a Vörös Hadsereget, annál jobb. A következő lépés: választásokat kell tartani, felállítani a nemzeti képviselő igazi magyar kormányt, eltávolítani minden zsidót. Nem hiszem, hogy a magyar nép azt akarná, hogy Böhm, Peidl, Garami és társai uralkodjanak rajta."*[10]

Clemenceau magyarellenességét pedig úgy magyarázza Ablonczy Balázs, a téma kutatója[11], hogy fia magyar lányt vett feleségül 1901-ben, Michinay Idát, aki, amíg férje az I. világháborúban a fronton harcolt, megcsalta az urát. Elváltak, de Clemenceau-ban élt Michel fiát ért sérelem miatt a harag.

Időközben a román hadsereg folytatta hadműveleteit a Tisza-vidéken, a területet uralma alá vonta, majd augusztus 4-én megszállta Budapestet. A főváros román katonai parancsnoka, Holbán tábornok fegyverszüneti tárgyalásokat kezdett a Peidl-kormánnyal (a feltételekről: magyar eszközök kiszolgáltatása a román félnek, legfeljebb 15 000 fős magyar hadsereg szervezése, az eddig elfoglalt területek román ellenőrzésben maradjanak, román katonai, vasúti mozgásokhoz szükséges szénmennyiség biztosítása).

Ilyen előzmények után 1919. augusztus 6-án egy magát Fehér Háznak nevező ellenforradalmi csoport Friedrich István vezetésével – a budapesti olasz antant képviselők tudtával, a román fél hallgatólagos beleegyezésével, József főherceg jóváhagyásával – elfoglalta a miniszterelnökség épületét és lemondatta az éppen ülésező Peidl-kormányt. Másnap Habsburg József főherceg „homo regiusként" („Királyi Küldöttként") Friedrich Istvánt kérte fel kormányalakításra. Friedrich eleget tett a felkérésnek és augusztus 7-én megalakította (az első) Friedrich-kormányt. A megalakult kormány alapvetően hivatalnokkormány volt, államtitkárokból és helyettes államtitkárokból állt, és sorra vonta vissza a proletárdiktatúra intézkedéseit.

[10] Gulyás László: *A Horthy korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924.* Attraktor Könyvkiadó, Máriabesnyő, 2012. 16. o.

[11] Ablonczy Balázs: *Trianon-legendák.* Jaffa Kiadó, Budapest, 2010. 59–70. o.

Ám az antant vezetői ennek ellenére sem fogadták (ismerték) el, még azután sem, hogy augusztus hónapban többször átalakították azt, az első (1919. augusztus 15.), második (1919. augusztus 27.), majd harmadik Friedrich-kormány is megalakult. Ezekben a kormányváltásokban a szociáldemokraták kivételével már a legtöbb fontos magyar politikai irányzat is képviseltette magát.

Miért utasították el az antant vezetői mégis a kormány elismerését?

Azért, mert tartottak attól, hogy Magyarország kiindulópontja lehet egy esetleges Habsburg-restaurációs kísérletnek. Az antant olyan kormányt akart, amelyre nem vetül a legitimizmus árnyéka sem.[12]

A román fél viszont érdekeltté vált a Friedrich-kormány támogatásában, ezzel a kormánnyal akart fegyverszüneti megállapodás-tervezetet aláírni és ezzel a szerződéssel legitimálni a Magyarországon elkövetett rablásokat.

Friedrich István azonban nem volt hajlandó a románokkal fegyverszüneti megállapodást kötni.

Az ellenforradalmi kormány (kormányok) megalakulása, a Horthy-korszak

1918 novemberében – a Monarchia flottájának felszámolása után – Horthy Miklós altengernagy, a flotta utolsó parancsnoka, „Otranto hőse", Ferenc József egykori szárnysegéde kenderesi birtokán múlatta idejét. Néha-néha Budapestre utazott, ahol (és Kenderesre visszatérve is) barátaival követték a politikai eseményeket, keresték a zűrzavaros állapotok megszüntetésének lehetőségét.

Időközben, 1919. április 12-én létrejött Bécsben Bethlen István vezetésével az Anti-Bolsevista Comité (ABC). Bethlen az ellenforradalmi kormány megalakítását látta a Comité első, legfontosabb feladatának. Utasítására 1919. május 5-én Károlyi Gyula előbb Aradon szervezte meg az ellenforradalmi kormányt (Horthy emlékirataiban „ellenkormányt"). Az új kormány 1919. május 31-én áttette székhelyét – a biztonságosabbnak ítélt – Szegedre.

Bethlen és Károlyi – egymástól függetlenül – kapcsolatot kerestek Horthyval és felajánlották számára a honvédelmi miniszteri széket. (Horthy: „Én természetesen nyomban ráálltam, hogy a hozzám intézett felhívásnak eleget tegyek.")[13]

Hat nappal azután, hogy Horthy átvette a honvédelmi tárcát, Károlyi Gyula (Horthy: „és az én megokolt ellenvetéseim ellenére") engedett a ránehezedő nyomásnak és lemondott. Pattantyús-Ábrahám Dezső, volt képviselő vezetésével 1919. július 12-én új kormány alakult. Horthy ebben a kormányban „nem kívánt" részt venni. A honvédelmi miniszteri tisztségről lemondott, mert megelégelte a szegedi kormány belső ellentéteit, vitáit, és a már 2500 főre duzzadt,

[12] Gulyás László: *A Horthy-korszak külpolitikája 2. A húszas évek második fele (1924–1931).* 11. o.
[13] Horthy Miklós: *Emlékirataim.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 2012. 127. o.

szervezés alatt álló Nemzeti Hadseregével megindult Szegedről, a Dunántúlra, Siófokra vonult. Siófokon megszervezte és felállította a Nemzeti Hadsereg Fővezérségét.

Ezzel létrehozta a saját politikai és katonai hatalmi bázisát.

A „Horthy-korszak" megkezdődött!

A „Horthy-korszak" időbeli (különösen kezdeti idejének) meghatározásában a kutatók eltérő véleményen vannak. Két lehetséges időpont körvonalazható. Az első szerint a Horthy-korszak a honvédelmi miniszteri pozíció elfoglalásával kezdődik. A másik változat szerint arra az időpontra tehető, amikor a kormánytól független Fővezérséget Siófokon létrehozta.

A szegedi kormány, miután haderő nélkül maradt, 1919. augusztus 12-én feloszlatta magát.

A románok – hosszas diplomáciai huzavona után – kivonultak Budapestről, de az országból nem, megálltak a Tisza vonalán.

Az események időrendi áttekintése mellett szólnunk kell egy hosszú időn át tartó eseménysorozatról is – a terror kérdéséről.

A Tanácsköztársaság és leverése eseményeinek feldolgozói a tapasztalt terror azonos tartalmáról beszélnek, és csak egy jelzős szerkezettel tesznek különbséget a forradalom alatti, illetve leverése után megvalósult terrorcselekmények között („vörös-" vagy „fehér-" terror).

Fontos kérdésnek tekintik a kutatók továbbá azt is tisztázni, hogy milyen szerepet vállalt magára Horthy a fehérterror megszervezésében és végrehajtásában.

A forradalom alatt történt terrorcselekményeket („vörösterror") leginkább Cserni József, Korvin Ottó és Szamuely Tibor parancsnoksága alatt álló alegységek (leghírhedtebbek a Lenin-fiúknak nevezett alegységek) követték el. Ezek az alegységek Budapesten túszokat ejtettek, vidéken kivégzésekkel próbálták uralmukat megszilárdítani. Hivatalos jelentések és bírósági ítéletek alapján a vörösterror áldozatainak számát 590 főre becsülik.

A forradalom bukása után a megszerveződő tiszti különítményesek („fehérterror") – Prónay Pál, Héjjas Iván, Ostenburg-Moravek Gyula – tekintették feladatuknak a vörösterror cselekedeteinek megbosszulását, megtorló akciókat vezettek, amelyeknek 626 fő áldozata volt.

Horthy szerepe a fehérterrorban máig vitatott kérdés a témát kutatók között. Két álláspont alakult ki. Az egyik álláspont szerint a fehérterror a különítményesek magánakciója volt, nem Horthy rendelte el a megtorlásokat, azok az önkényesen eljáró tiszti különítmények – főleg Prónay alakulatának akciói voltak. Bencsik Gábor e témával foglalkozó könyvében (Horthy Miklós, a Magyar Mercurius, Budapest 2001) így foglalja össze a helyzetet: „Azt teljességgel kizárhatjuk, hogy maga Horthy fővezérsége vagy kormányzósága alatt bármilyen önkényes megtorlásra utasítást adott volna. Ám annak sincs nyoma, hogy a kegyetlenkedé-

sekért – amelyeknek egy részéről tudnia kellett – felelősségre vonást alkalmazott volna. Abban pedig biztosak lehetünk, hogy ő maga is sokáig ki volt szolgáltatva saját embereinek (a tiszti különítményeknek) még ha ez kívülről nem is látszott."

A másik álláspont – az emigráns liberálisok (elsőként is Jászi Oszkár), majd 1945 utáni marxista történészek véleménye – szerint a fehérterrort Horthy rendelte el. Ezt az utóbbi álláspontot semmiféle forrás nem támasztotta alá (Gulyás László megjegyzése).[14]

A témával foglalkozott Romsics Ignác történész is. Egy tanulmányában a következőket írja: *„Olyan dokumentum, amely minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy fővezérként Horthy utasítást adott volna a kivégzésekre, mindmáig nem került elő."*[15] Az viszont, hogy Horthy tudott a gyilkosságokról és sokáig nem lépett fel kellő szigorral a tettesekkel, vagyis a Nemzeti Hadsereg tisztjeivel szemben, minden kétség felett áll.... A fehérterror szörnyűségeinek összekapcsolása Horthy nevével tehát teljes mértékben indokoltnak tekinthető, még ha a felelősség mértéke vitatható is.[16]

Az előző gondolatokat erősíti és Horthy felelősségét is egyértelművé teszi Bádoki Soós Károly honvédelmi miniszter 1920. július 16-án kelt előterjesztése Horthy Miklóshoz a tiszti különítmények tevékenységének megszüntetéséről, a „Vörös-védelem Szervezet" újjászervezéséről és a kormányválság megoldásának ügyében.

Horthy felelősségének megítéléséhez feltétlenül hasznos adalék a fenti irathoz csatolt megjegyzés 7. pontja:

„Az Ember" a magyar emigráns szociáldemokrata körök Bécsben kiadott újságja volt. 1920 februárjában az Ostenburg tiszti különítmény három tagja elhurcolta és megölte Somogyi és Bacsó szociáldemokrata újságírókat. „Az Ember" című lap az esetet azzal a megjegyzéssel írta meg, hogy a gyilkosság szálai Horthyhoz vezetnek.

A Szegedről Siófokra történő átdiszlokálás felderítés és elhárítás szempontjából is figyelmet érdemel. Nem elsősorban azért, mert a magyar és a nemzetközi ellenőrök (kezdetben) katonai vezetők is az áttelepülés ellen voltak, hanem azért, mert – Horthy szavai szerint – nehéz volt, sok veszéllyel kellett számolni a Duna–Tisza közén.

Ezért – bár ennek szervezeti nyomát a kor történetét feldolgozó irodalomban nem találtuk – fel kellett tételeznünk, hogy a kötelékek előtt előrenyomuló különítményesek biztosítására azok előtt terepkutatók, felderítő járőrök haladtak, a különítményesek szervezetébe pedig ún. nyomozótisztek is tartoztak a forradalomban részt vettek felkutatására.

[14] Gulyás László: *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924.* 14. o.
[15] Romsics Ignác: *A Horthy-kép változásai.* Rubikon 2007/10. szám.
[16] Gulyás László: *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924.* 14. o.

Arra viszont írásos anyagok utalnak, hogy a különítményesek (Prónay, Ostenburg stb.) a fővezérség hírszerző és katonapolitikai törzséhez tartoztak.[17]

A forradalom, illetve az ellenforradalom alatti terrorcselekmények rövid áttekintése után térjünk vissza a „Horthy-korszak" jelentősebb politikai eseményeihez, különös tekintettel azokra az eseményekre, amelyek a felderítés (hírszerzés) és az elhárítás feladatainak meghatározásához vezettek.

KORMÁNYZÓVÁLASZTÁS

Az antanthatalmak már 1919 végén kérték és a békeszerződés aláírásának feltételéül szabták az államforma megváltoztatását, az államfő személyének kérdését és egy demokratikus kormány felállítását. Míg ezeket a feltételeket nem látták teljesítettnek, halogatták a „magyar" békeszerződés aláírását.

Az államfő személyével szemben nem állítottak különösebb követelményeket, csak azt zárták ki, hogy a Habsburg-ház valamelyik tagja töltse be az államfői tisztet.

A tisztség betöltésére a tényleges katonai hatalmat gyakorló Horthynak volt esélye.

Bár a legitimisták és a keresztény pártok egyes tagjai ellenezték jelölését, tényleges jelöltet nem tudtak szembeállítani vele.

Az egyetlen potenciális ellenjelölt Apponyi Albert gróf volt, de ő a békedelegációban viselt tisztségére hivatkozva (a magyar delegáció vezetője volt) visszautasította a jelölést, és ő is Horthy mellett foglalt állást.

A számba jöhető további két jelölt – Bethlen István gróf, elismert politikus és a korábbi miniszterelnök, Friedrich Károly – megválasztásukban nem reménykedhettek.

Horthy számára tehát így nyílt meg a lehetőség, hogy hatalmát az államfői méltóság betöltésével, az antanthatalmaktól is támogatva megszilárdítsa és hosszú távon kiszélesítse.

„Az ő egyéni erejére, személyének és nevének hasonlíthatatlan varázsára a nemzeti konszolidáció, a minden magyar egybefogásának munkájában jelentős, talán döntő feladat vár" – írta Bajcsy-Zsilinszky Endre a „Szózat" című, a MOVE-hez és Gömböshöz is közel álló napilapban.

A politika szereplőin túl a társadalom jelentős része is támogatta Horthy megválasztását. Ő maga sem maradt tétlen. Korteskörútra indult és Szombathelyen, Cegléden és Kecskeméten tartott kampánybeszédet. Ezeken a rendezvényeken a közönség Horthy jelölése és megválasztása mellett foglalt állást.

[17] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 12. o.

Az általános támogatások hatására a nemzetgyűlés 1920. március 1-jei ülésén kormányzóvá választotta Horthyt.

A 141 képviselő közül 131 fő szavazott Horthyra, hét fő Apponyira, három voks érvénytelen volt.

Horthy ezt a tisztséget és a vele járó feladatokat 1944. október 17-ig töltötte be, illetve látta el.[18]

A kormányzóválasztás azonban nem zajlott le botrányok nélkül, mert Prónay és Ostenburg különítményei megszállták előbb a Parlament bejáratait, később a tanácstermét, ezekkel a lépésekkel is erejüket demonstrálták.

Horthy megválasztásának esetére már jelölése során kért és kapott kiemelkedő jogosultságokat:

- A Ház az 1920. évi I. tc. 1944. február 24-én elfogadott határozatában szinte a teljes királyi jogkörrel – a főkegyúri jog és a nemesség adományozáson kívül – felruházta a kormányzót,
- A fenti törvény 8. §-a kimondta: „Az ország védelmére és a biztonságának fenntartásában való közreműködés céljából Nemzeti Hadsereg állíttatik fel." Ennek legfőbb hadura a kormányzó, akinek a hadügy körébe tartozó, a Nemzeti Hadsereg vezérlésére, vezénylésére és belszervezetére vonatkozó alkotmányos jogainak gyakorlása nem tartozik a nemzetgyűlés ellenőrzése alá.
- A kormányzó személye sérthetetlen.
- A kormányzói jogkört kiterjesztő, augusztusban hozott 1920. évi XVII. tc. 2. §. felhatalmazta a kormányzót, hogy „közvetlen fenyegető veszély esetén a magyar minisztérium felelőssége és a nemzetgyűlésnek késedelem nélkül kikérendő utólagos hozzájárulása mellett a hadseregnek az ország határain kívüli alkalmazását elrendelheti."(Ez az 1920. évi I. tc. 13. §. módosítása.) A módosítást azzal a kül- és katonapolitikai céllal indokolta, hogy a szomszédos országok ellen esetlegesen végrehajtandó támadó tervek gyors és meglepetésszerű végrehajtásához szabad kezet kell biztosítani a kormányzónak a hadsereg alkalmazása terén.
- Ugyanennek a tc.-nek 1. §-a tartalmazta az országgyűlés elnapolásának, berekesztésének és feloszlatásának – korábban a királyi hatalomba foglalt jognak – a kormányzói jogba való beillesztését.

[18] Dombrády Lóránd: *A legfelsőbb hadúr és hadserege.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2012. 50. o.

A HADSEREG HELYZETÉNEK STABILIZÁCIÓJA

A kormányzó 1920. március 5-én kiáltványt intézett a nemzethez.

Ebben „meghirdette legfőbb célkitűzéseit az alkotmányos rend maradéktalan helyreállításra, a nemzetnek a boldogulás útjára való vezetésére." Mint hangoztatta, mindehhez számára a nemzet iránt megnyilvánuló bizalma és a Nemzeti Hadsereg vitézségébe és megbízhatóságába vetett hit ad erőt.

Ezeknek a céloknak a megvalósításában jelentős volt az a tény, hogy a fővezér kormányzóvá választását követően a Nemzeti Hadsereg is visszatért hagyományos szervezetéhez. A fővezérség és a fővezéri méltóság 1920. április 1-jével megszűnt. A fővezér jogkörét a kormányzó mint államfő és a hadsereg legfelsőbb hadura gyakorolta. A Nemzeti Hadsereg április 12-én ünnepélyes esküt tett. Rendelet jelent meg, hogy a Hadügyminisztérium 1920. március 27-től ismét Honvédelmi Minisztérium. A hadsereg központi vezetése és közigazgatása ismét a honvédelmi miniszter kezében összpontosult. Március 22-től a hadsereg, illetve összes parancsnokságainak, csapatainak, szervének elnevezése – mert a királyság mint államforma nem szűnt meg – változatlanul magyar királyi.

A honvédelmi miniszteri tárca vezetésével március 15-től Soós Károly vezérőrnagyot bízta meg a kormányzó. A honvédvezérkar főnökét (ekkor Berzeviczy Béla altábornagy) közvetlenül a kormányzónak rendelték alá. A vezérkar főnökét a békeszerződés katonai részének (ekkor már ismert volt) végrehajtásáig feljogosították a csapatok hadműveleti és karhatalmi intézkedéseinek – „a kormányzó megbízásából és a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg" – megjegyzés kiadására. Augusztus 1-jén felállították a vezérkart is.

A kormányzó és a hadsereg vezetői közötti harmonikus kapcsolat kialakítása érdekében 1920. május 18-ával felállították a kormányzó katonai irodáját. Mindenkori főnöke 1939 februárjától már főhadsegéd is, aki közvetlenül a kormányzónak volt alárendelve, ő referált a kormányzónak a hadsereg életével és működésével kapcsolatos szinte valamennyi elvi, gyakorlati, valamint személyi kérdést.

A kormány (és a honvédelmi miniszter) erős kézzel, következetesen hajtotta végre a stabilizációs feladatokat („Minden katonai egyén, aki a honvédelmi miniszter intézkedései ellen vét, letartóztatandó").

Július 16-án Soós Károly honvédelmi miniszter a kormány megbízásából elkészíttette és felterjesztette a vörös védelmi szervezet újjászervezésének tervét, amely a vörös védelem egységes katonai vezetését garantálja, és hathatós intézkedéseket tesz lehetővé. Kizárja az egyéni akciókat, amelyek túlkapásokhoz vezettek és ezek

ártottak a hadsereg tekintélyének. A kormány a felterjesztést elfogadta. Elrendelték a különítmények azonnali megszüntetését.[19]

A Prónay- és Ostenburg-különítményeket 1921 januárjáig az intézkedés nem érintette, de attól az időtől fogva ezeket is, mint I. és II. csendőrtartalék zászlóaljakat, a csendőrség alárendeltségébe helyezték.

A javasolt intézkedés indokolt volt, mert Budapesten is egyre inkább elszaporodtak a különítményesek véres akciói. Kiemelkedett ezek közül is Mészáros Imre esete, aki rendőrgyilkosságot követett el. Statáriális bíróság elé állították és halálra ítélték, amit végre is hajtottak.

Az előzőektől függetlenül már 1920 tavaszán megkezdődött a tiszti különítmények átalakulása. Kiváltak ezekből az alakulatokból azok az ambiciózus hivatásos tisztek, akik érdemeikre hivatkozva az egyre erősödő hadseregben látták jövőjüket. Egyre több tartalékos tiszt is elhagyta a különítményét és a közéletben igyekezett helyét megtalálni.

Ezt a folyamatot szándékozott támogatni és felgyorsítani Horthy, amikor is 1920. augusztus 20-án bejelentette Vitézi Rend alapítási szándékát. Azokból a földekből, amelyeket magánosok vagy testületek felajánlottak, (vitézi) telkeket kívánt kialakítani és kiosztani. A kiemelkedő érdemeket szerzett tiszteknél a vitézi telek 150-500 kh., míg legénységi-altiszti kérelmezőnél 10-15 kh. volt. Ezt a telket az elsőszülött fiú örökölhette. A felavatott vitézek mintegy 77%-a volt legénységi és csak 23%-a tiszti rendfokozatú.

1929-ig kialakult egy, a kormányzóhoz hű, mintegy 10 000 főt kitevő mozgósítható tartalékos katonai állomány.

A HORTHY-KORSZAK KÜL- ÉS KATONAPOLITIKÁJA

Az ellenforradalom belső helyzetének stabilizálása közben nem tűrt halasztást Horthy szerint a rendszer kül- és katonapolitikájának aktivizálása sem, melynek a háborús vereség és az újabb forradalom következményeinek elkerülésére, a magyar külpolitikát évtizedekre meghatározó békeszerződés megelőzésére, majd revíziójára kellett irányulnia. Ennek jegyében készült el már 1919 októberében Horthy emlékirata az ország külpolitikai helyzetéről, az ennek megfelelően alakítandó politikáról és ebben a politikában a Nemzeti Hadsereg feladatairól.

A megfogalmazott alapelvek lényegében meghatározták az ellenforradalmi rendszer kül- és katonapolitikájának alapjait fennállásának egész időszakára.

[19] Bádoki Soós Károly honvédelmi miniszter előterjesztése, Horthy Miklóshoz a „vörös védelmi szervezet" újjászervezése és a kormányválság megoldása ügyében. *Horthy Miklós titkos iratai*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 27. o.

Horthy elgondolása lényegében a békeszerződés revíziójára és a bolsevizmus ellen irányult: a békeszerződés megelőzésére már nem volt mód, hiszen a szerződés már aláírásra várt.

A revízió lehetőségét két elemre építette Horthy:

- a környező államokban forradalmi mozgalmak bontakoznak ki, ezzel lehetőség keletkezik arra, hogy a magyar hadsereg beavatkozzék;
- a békeszerződéssel legyengített magyar hadsereg képes lesz fegyverrel az elcsatolt területek visszaszerzésére.

Az elgondolás fenti kiinduló tételeit irreálisnak kell értékelnünk.

Horthy a fő ellenséget Romániában jelölte meg, mert valamennyi ellenfél között katonailag a legerősebb, és területi igényei veszélyeztetik Magyarország integritását. Ezért elsődleges feladatként egy Románia elleni esetleges hadjáratra történő felkészülést jelölte meg. Mivel akkor a román hadsereg 29 gyalog- és két lovas-hadosztályból állt, egy ellene tervezett lehetséges támadás idejét 1921-ben jelölte meg. Eddig az időpontig – hangoztatta Horthy – el kell érni az ország gazdasági és katonai megerősödését. Fokozni kell az „irredenta" mozgalmat Erdélyben és meg kell teremteni Románia nemzetközi elszigeteltségét és bekerítésének feltételeit. Ez utóbbi feladatban a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság fegyveres erőivel számolt (18 gyalog-, két lovashadosztály), és a szövetség érdekében az új állammal fennálló területi ellentéteket is hajlandó lett volna félretenni.

Ausztriával kapcsolatban kifejtette: a növekvőben lévő vörös mozgalom mielőbbi kitörése alkalmat ad a beavatkozásra. A segítségért „hálás" osztrákok Horthy szerint lemondanának területi követeléseikről. Nem számolt Horthy azzal, hogy egy Ausztriába történő behatolásban a kisantant államok a Monarchia visszaállításának kísérletét látnák és mindent megtennének ellene.

Horthy nagy figyelmet fordított a csehszlovák államra is, amelyet a szlovák szeparatista mozgalom miatt a legingatagabbnak látott a szomszédos államok közül. Úgy vélte, az ország sikeres támadást indíthat észak felé a csehszlovák ellentéteket kihasználva. Az akkor 12 hadosztályból álló cseh hadsereget nem értékelte komoly akadálynak. Ezekbe a hadműveletekbe bevonná a Lengyelországban szervezett szlovák légiót (10 000 fő, északról), az olasz fogságból visszatérő tót katonákat (Zalaegerszegen történt összekovácsolás után, délről) és saját reguláris csapatokat, melyek megszállják Pozsonyt, Komáromot és Párkányt.

Horthy a továbbiakban itt is az irredenta mozgalom erősítését látta fontosnak.

Ezeknek a katonai erőviszonyoknak a realitásait figyelmen kívül hagyó terveknek („Ébredés I., II."; „Árpád", „Virradat") elnevezésű hadműveleti tervek) a megvalósítása érdekében Horthy a Nemzeti Hadsereget, „a legmegbízhatóbb tényezőt", a békeszerződés várható tilalmai ellenére, annak kijátszásával, minél gyorsabban fejleszteni kívánta. Úgy gondolta, hogy a békeszerződés korlátozó

intézkedései idővel veszíteni fognak hatásukból, egy ügyes magyar külpolitikai gyakorlat következtében. Horthy legalább hét gyalog- és egy lovashadosztály kifejlesztését és az ehhez szükséges anyagi eszközöket kérte a kormánytól.

Horthy a magyar külpolitikát az antant táboron belüli ellentétek „ügyes" kihasználójaként is kívánta hasznosítani. Arra számított, hogy ha sikerült valamelyik antantcsoport támogatását megnyerni, akkor nem lesz meg az egységes antant fellépés, amely a diktátum feltételeit kikényszerítené. Ezt a célt (a súlyos területi döntések végrehajtásának megelőzését) úgy tartotta elérhetőnek, ha időben felajánlják szolgálataikat a bolsevizmus és a forradalmak elleni harcra. Az angolok kezdetben mutattak is érdeklődést Horthy ajánlatára. A brit kormány azonban nem tartotta valószínűnek a szovjet offenzívát Délkelet-Európa irányába, egyébként is a kisantant államok tömbje jelentősebb biztosítéka volt a térségben az antantpolitikának.

A Horthy által kialakított célok irrealitását többen bírálták, végül Horthy maga is belátta, hogy a katonai megoldás reménye elenyészett. A magyar kormány számára nem maradt más, mint a békeszerződés határozatainak elfogadása és betartása. Fenti elgondolásának megváltoztatásában nagy hatással volt rá Bethlen István véleménye is, aki kezdettől fogva elvetette az igen kétséges kimenetelű katonai megoldásokat, bolondnak tartva azt, „aki most háborúsdit játszva fejjel akar neki menni a falnak".

Hasonló hatással volt Horthyra Berzeviczy Béla altábornagy 1920. október 19-i – a követendő külpolitikára is vonatkozó – felterjesztése is. Az ebben a felterjesztésben szereplő külpolitikai célokat és feladatokat kell a korszak hivatalos külpolitikájának tekinteni, és a hadászati katonai felderítésnek ezeket a célokat kellett kiszolgálni.

Felterjesztésében erről így ír:

„Külpolitika:

E tekintetben osztom azon nézetet: magyar külpolitikát kell csinálni. Most hosszú időre magunkat lekötni nem lehet. Az európai helyzet végleges kialakulásakor azon az oldalon kell lennünk, melyet erősebbnek ítélünk meg. Addig azonban ki kell használnunk a mindenkori konjunktúrát. Jelenleg igyekeznünk kell:

a./ a franciák útján a békefeltételek jóindulatú magyarázatát, a véderő szervezetének megváltoztatását (sorozott hadsereg), francia kölcsönt és hadseregünk felfegyverzését elérni,

b./ a románokkal francia támogatás mellett egy modus vivendit létesíteni,

c./ a lengyelekkel az eddigi jó viszonyt ápolni,

d./ a csehekkel és a jugoszlávokkal gazdasági közeledést létesíteni,

e./ Német-Ausztriában egy polgári kormány létesítését előmozdítani,

f./ Németországgal megértetni, hogy a viszonyok tisztázása után számítunk a Németországgal való együttműködésre,

g./ Olaszországot a jugoszláv állam sakkban tartására felhasználni."[20]

[20] Berzeviczy Béla vezérkari főnök előterjesztése Horthy Miklóshoz az aktuális bel- és külpolitikai kérdésekről, 1920. október 19., *Horthy Miklós titkos iratai.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 39. o.

A magyar külpolitikai elit a fenti célokat fogadta el és az 1919–1920 közötti „forró időszakot" arra kívánta felhasználni, hogy különféle irányokban próbált meg szövetségeseket keresni a trianoni békeszerződés bármilyen csekély mértékű megváltoztatásához. A magyar külpolitika ekkor még számos alternatívában gondokozott és ezek közül többet ki is próbált. Az általa kidolgozott alternatívákat három nagy csoportba sorolhatjuk:

1. Nagyhatalmakra építő irányzatok (azaz Magyarország valamelyik győztes nagyhatalom segítségével próbál meg a trianoni határokon változtatni). Ide tartozhat Franciaország, Anglia, Olaszország.
2. Németország (azaz Magyarország a legyőzött Németországgal szövetkezve próbálja meg a versailles-i rendezést revízió alá vonni).
3. Valamelyik szomszéd országgal szövetkezve próbáljuk a területi változást elérni.

Ezek a célok a felek eltérő követelményei miatt (a más indokkal hozott két bécsi döntés kivételével) nem lehettek sikeresek.

AZ I. VILÁGHÁBORÚ UTÁNI BÉKESZERZŐDÉSEK

A négy éven át tartó világháború és főként a központi hatalmak veresége új helyzetet teremtett a nemzetközi politikában. A kezdeményező aktív külpolitikát folytatni képes hatalmak száma megcsappant, a politikai viszonyok átrendeződtek. A világpolitikában és a vesztes országok környezetében vákuum keletkezett.

A világ politikai térképének újrarajzolásában a legnagyobb aktivitással, a leghatékonyabban a győztes nagyhatalmak vettek részt. Az antant vezető államai – Anglia, Franciaország és Olaszország – Európából, valamint Európán kívüli fő szövetségeseik – az Egyesült Államok és Japán – úgy ítélték meg, hogy eljött az idő a leszámolásra.

E cél érdekében békekonferencia összehívása mellett döntöttek.

A konferencia tervezett feladata abban állt, hogy a hatalmi törekvéseket mérlegre téve, megoldást találjon a vitás kérdésekre és a nemzetközi jog pecsétjével lássa el a foganatosítandó és a már végrehajtott változásokat. A konferenciát előkészítő megbeszélésekre csak a győztesek gyülekeztek össze, a vesztesek csak a döntések meghozatala után, azok tudomásul vétele végett jelenhettek meg a konferencián. Tehát a vitás kérdésekben meghozott döntések valójában az érdekelt felek hatalmi adottságaitól függtek.

A békekonferencia első heteiben a kezdeményezést Wilson amerikai elnök birtokolta, és az 1919. február 14-én tartott teljes ülésen a *Nemzetek Szövetségének* létrehozására tett javaslatot, amely javaslatot 1919. április 28-án – szövegének véglegesítése után – a felek elfogadták.

A Nemzetek Szövetségének egységokmánya a nemzetközi béke és biztonság szavatolását, a háború elkerülését és a szerződéses kötelezettségek tiszteletben tartását tűzte ki célul, és e cél elérése érdekében hozta létre a Nemzetek Szövetségét. Az egységokmány intézkedett a szervezet felépítéséről, meghatározta az irányító szervek, a Közgyűlés és a Tanács hatáskörét, kijelölte azokat az eszközöket és módszereket, amelyeknek igénybevételét a kitűzött célok elérése érdekében szükségesnek tartotta. Így leszögezte, hogy mindennemű háború a Szövetség valamennyi tagállama ellen irányuló háborúnak minősül és a békebontó a tagállamok együttesét hívja ki maga ellen.

Az egységokmány 26 cikkelye valamennyi Párizs környéki békeszerződésbe bekerült és annak első fejezetét alkotta.

Az előbbiek szellemében épült fel a versailles-i békekonferencia szervezete is.

A konferencia legfőbb szerve a Versailles Legfelső Haditanácsból kinőtt Tízek Tanácsa, vagy másképpen a Legfelsőbb Tanács volt. Ez a grémium az öt nagyhatalom első delegátusaiból (amerikai elnök, az angol, a francia, az olasz és a japán miniszterelnök), illetve külügyminisztereiből állt. Ez a testület három hónapon keresztül töltötte be a legfelsőbb szerv funkcióját. Mivel azonban nehézkesen dolgozott, 1919 március végén Wilson javaslatára létrehozták a Négyek Tanácsát. Ennek tagjai Wilson (amerikai elnök), Lloyd George (angol miniszterelnök), Clemenceau (francia miniszterelnök) és Orlando (olasz miniszterelnök) voltak.

A felmerülő kérdések vizsgálatára és a javaslatok elkészítésére összesen 58 különböző bizottságot hoztak létre, Balfour angol külügyminiszter vezetésével.

KIRÁLYPUCCSOK

Tárgyalásos-békés úton (az első királypuccs)

IV. Károly 1920. március 24-én – mondhatni konspiratív módon – spanyol kertésze útlevelével, napszemüvegben, festett bajusszal és hajjal, vállán hátizsákkal, kerülő úton előbb Strasbourgba, onnan a Párizs–Bécs–Konstantinápoly útvonalon közlekedő Orient Expresszel Magyarországra indult.

1921. március 26-án este érkezett meg Szombathelyre, ott is a legitimista püspök, Mikes János palotájába. Itt vendégeskedett ugyanis Teleki Pál kormányának egyik tagja (Vas József vallás- és közoktatásügyi miniszter), aki tudta, hogy Teleki Pál miniszterelnök a közeli Iváncson tölti a húsvéti ünnepeket. Küldöncöt küldtek hozzá, azzal az üzenettel, hogy azonnal jöjjön Mikes János palotájába. Teleki március 27-én hajnalban érkezett meg és találkozott a királlyal. IV. Károly közölte vele (és minden jelenlévővel, Sigray Antallal, Lehár Antal ezredessel, Nyugat-Magyarország katonai körzetének parancsnokával, Mikes János püspökkel és Vas József miniszterrel), hogy át kívánja venni a hatalmat, ezért magához akarja kéretni Szombathelyre Horthy Miklós kormányzót. Teleki erről a tervéről igyekezett lebeszélni a királyt, ám őt elhatározásában nem lehetett megingatni.

Ekkor Teleki felajánlotta, hogy előremegy Budapestre, hogy Horthyt felkészítse a találkozóra.

Máig tisztázatlan malőr történt.

IV. Károly, aki Telekinél később indult el Szombathelyről, Teleki előtt érkezett a budai Várba.

Máig tisztázatlanok Teleki azon állításai, hogy előbb gépkocsija meghibásodott, majd sofőrje eltévedt. (A korszak kutatói ezeket az állításokat kétkedve fogadják és Teleki „kibújási" kísérletét látják benne.)

A Sándor Palotában a miniszterelnökség elé érkezett meg a király (aki polgári ruhában utazott) és lehetőséget kért Horthy hadsegédjétől, hogy átöltözhessen egyenruhába. Egy ezredesi rendfokozatú kölcsönegyenruhába öltözött át. Míg átöltözött, értesítették a kormányzót a király érkezéséről. (A király már két napja Magyarországon tartózkodott; mit csinált ez idő alatt a katonai elhárítás?)

A Sándor Palotába érkezve a királynak az őt ért sértő eljárások okoztak kellemetlen perceket.

Az őrség parancsnoka nem szólította például „Fegyverbe!" az őrséget. Mikor ezért felelősségre vonták, úgy válaszolt: „Kormányzónk van, nincs királyunk, de ha majd lesz királyunk, tudni fogjuk vele szembeni kötelességünket!"

Újabb malőr: A király felszólította Horthy segédtisztjét: „Nyissák ki a lakosztályomat! Tíz perc múlva jelentkezzék nálam kihallgatásra Horthy admirális!" „Felség!" – válaszolt a szárnysegéd. „Lakosztályai mind le vannak zárva, de én felajánlom az én szobámat."

A további kínos szóváltásokat Horthy megjelenése akadályozta meg, megölelte a királyt és a dolgozószobájába vezette.

Mintegy másfél órás megbeszélést folytattak!

A beszélgetés elején a király azonnal közölte Horthyval, hogy el akarja foglalni a magyar trónt. Horthy erre azt válaszolta, hogy a jelen helyzetben ez lehetetlen, a szomszédos antantállamok hadseregei azonnal megtámadnák Magyarországot. E mondat után kérte a királyt, azonnal hagyja el az országot. IV. Károly hosszas válaszában azt fejtegette, hogy a kisantantot nem tartja veszélyesnek.

A találkozó további részében a király – látva és érezve Horthy ellenállását – azt bizonygatta, hogy visszatérési szándékában élvezi Briand francia miniszterelnök támogatását, erre egy rokona, Sixtus pármai herceg útján kért és kapott támogatást.

Horthyt ez az állítás nem győzte meg. („A franciák sok mindent megígértek már!") Ezért javasolta a királynak, hogy „tudakoljuk meg a budapesti francia főmegbízott útján Briand álláspontját, hajlandó-e az antant nevében –

a szomszéd államok esetleges intézkedéseivel szemben – legalább Csonka-Magyarország fennállását garantálni?"

A király a javaslatot elfogadta s ígérte, hogy visszatér Szombathelyre és ott várja be a francia választ.

A látogatás zárásaként a király kitüntette a Mária Terézia-rend lovagkeresztjével Horthyt, és kinevezte Otranto és Szeged hercegévé. Horthy a kitüntetéseket soha nem viselte.

1921. február 21-én Briand levelet intézett Franchet-hez, a budapesti francia főmegbízotthoz, amelyben kijelentette, hogy a francia diplomáciának el kell zárkózni a Habsburg-restaurációs kísérletektől. Ugyanakkor ezzel ellentétesen tájékoztatta Sixtus pármai herceget, miszerint, ha IV. Károly Magyarország királyává proklamáltatja magát, sem Franciaország, sem Anglia nem fog ellenállást kifejteni.

Károly megértette a helyzetet és április 5-én ígéretéhez híven elhagyta az országot.

Véglegesen azonban nem tett le visszatérési szándékáról.[21]

Fegyverrel a trónért (a második királypuccs)

IV. Károly már 1921. április elején úgy döntött, hogy ismét megkísérli a magyar trón elfoglalását.

A második visszatérési kísérlet érdekében új elgondolást dolgozott ki, amely két alapelvre épült. Egyrészt úgy döntött, hogy előre meg kell szervezni a puccsot, azaz biztosítani kell a magyarországi támogatottságot (a politikai személyiségek megnyerésével). Másrészt a hatalmat erőszakkal (fegyverrel) kell megragadni, kicsavarni Horthy kezéből (a különítményes alakulatok és a nyugat-magyarországi csapatok átállításával).

A visszatérési kísérlet hosszas szervezése elhúzódott, melynek során kiemelkedő szerepet játszottak Gratz Gusztáv és Boroviczény Aladár politikusok, illetve katonai oldalról Lehár Antal ezredes és Ostenburg Gyula őrnagy.

A késedelem oka az volt, hogy IV. Károly sorozatosan változtatta a művelet idejét, magyar segítői az időpontot 1921. október 23-ra várták. Ezzel szemben Károly október 19-én értesítette magyar híveit, hogy megkezdi második restaurációs kísérletét.

Végül is IV. Károly és felesége, Zita 1921. október 20-án reggel Hartensteinből gépkocsival Zürichbe utazott, és felszálltak a korábban erre a célra vásárolt repülőgépre.

Megkezdődött a második királypuccs.

[21] Dombrády Lóránd: *A legfelsőbb hadúr és hadserege.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2012. 79–91. o.

A repülőgép október 20-án, délután fél ötkor landolt Dénesfán, Cziráky József birtokán. Cziráky nem merte éjszakára ott tartani a királyt (egy keresztelő miatt sok vendég gyűlt össze a birtokon), ezért a király az éjszakát Rupprecht Rezső sajtoskáli kastélyában töltötte. Ide érkeztek sorra a magyar politikusok, akik folyamatosan kapták a híreket Károly tartózkodási helyéről.

Október 21-én délelőtt IV. Károly kormányalakítási tárgyalásokat folytatott, a királyra tett korábbi esküjük érvényességére hívta fel segítői figyelmét, hangsúlyozta az eskü érvényességét.

Ezek után az új alakulatok – a soproni helyőrség kötelékei és az Ostenburg-Moravek Gyula parancsnoksága alatt álló csendőrszázadok – esküdtek fel a királyra.

Az eskütételek után előléptetésekre és kinevezésekre került sor. Lehár Antal ezredest tábornokká és honvédelmi miniszterévé nevezte ki a király. Ezredessé léptette elő Ostenburg Gyula őrnagyot, polgári oldalról miniszterelnökké nevezte ki Rakovszky Istvánt, a kormány tagja lett Gratz Gusztáv és Andrássy Gyula. A kinevezések és megbeszélések után Hegedűs Pál altábornagy (a soproni helyőrség parancsnoka) magasabb harckészültségi fokozatba helyezte a királyhű csapatokat.

A királyhű csapatok október 21-én 23 óra 20 perckor Sopronból, vasúti szállítással elindultak Budapest felé. A király a csapatokkal utazott.

Guilleaume Árpád tábornok, a szombathelyi kerületparancsnok távirati úton jelentette Budapestre elöljáróinak, hogy IV. Károly király „állítólag" Sopronba érkezett.

Károly király és segítői szervezkedésével egy időben (most működött a hírszerzés és az összeköttetés rendszere is) Budapesten a politikusok is szervezésbe kezdtek, hogyan akadályozhatják meg a puccsot. Bethlen István (Teleki Pált követő) miniszterelnök azt javasolta, hogy a nagyhatalmak telepítsék IV. Károlyt Spanyolországba. A politikai események véletlen egybeesése folytán Beneš ugyanezt javasolta. A nagyhatalmak a javaslatot kedvezően fogadták, megkezdődtek az áttelepítés szervezésének munkálatai.

Másnap reggel 9 órakor összeült a minisztertanács, amely a következő döntést hozta:

a) „Károly király az uralkodói jogok gyakorlását az 1920. évi I. tc. értelmében nem veheti át, és ismét el kell hagynia az ország területét."
b) „Hasonló tartalmú kormányközleményt kell kiadni mind a hazai, mind a külföldi lapoknak."

Az antantországok budapesti követségeinek munkatársai (mert Hegedűs altábornagy felkereste a Soproni Szövetségközi Katonai Bizottság vezetőjét, Gorton tábornokot és megígérte neki, hogy IV. Károly király csapatai még 21-én elhagyják Sopront. Gorton tábornok azonnal „terítette" a hallottakat) rögtön felkeresték a

külügyminisztériumot. A külügyminisztérium tájékoztatta az antant képviselőket, hogy a kormány elhatározta, ha kell, csapatai fegyverrel is felveszik a harcot IV. Károly erőivel.

Ez idő alatt Károly szerelvénye – kíséretében az „ellenkormány" tagjaival, valamint a királyhű katonai alakulatokkal – lassan haladt Budapest felé. Az Ostenburg „ezredes" csapatait szállító első szerelvények csak október 23-án reggel 7 órakor érkeztek Budaörsre.

Kormányoldalon kedvezőtlen eseményként tartották számon, hogy Willinger Rezső tábornok a Nemzeti Hadsereg főparancsnoka nem vállalta a király csapatai elleni harcot, őt Nagy Pál tábornok váltotta, akire Horthy az ellenállás megszervezését bízta. Mellette fontos feladatot vállalt Gömbös Gyula, aki politikai megbízottként vett részt a harcokban. Gömbös az úgynevezett irreguláris alakulatokat állította fel, oly módon, hogy mozgósította a különböző titkos társaságok – MOVE, Ébredő Magyarok Egyesülete, Kettős Kereszt, Vérszövetség – tagjait és az I. világháborúban harcolt egyetemista zászlóaljat.

Végül is Nagy Pál tábornok 650-800 fős reguláris köteléke és Gömbös 300 főnyi toborzott katonája foglalt állást a budaörsi állomás körül, és emelt torlaszokat.

Az erőviszony napközben – miután Miskolcról és Debrecenből vonattal felszállított kormányerők beérkeztek – tovább javult, délután a kormányerők létszáma elérte a 8000 főt, miközben Ostenburg alakulatainak létszáma a tömeges dezertálások hatására csökkenni kezdett. Így 24-én délelőtt a jelentős túlerő birtokában a kormányerők megkezdték Ostenburg csapatainak bekerítését.

A budaörsi csata pontos mérlegét a történetírók nem ismerik. A Horthyhoz hű erőknek 19 halottja és 62 sebesültje volt. A királypártiak erőiben keletkezett veszteség – bár magyar harcolt magyarral, azonos fegyverzettel – a létszámfölény miatt valamivel nagyobb lehetett.

A budaörsi csata kezdetével egy időben (mert Károly csapatainak akkor még sikerei, kedvező pozíciói voltak – mivel még nem érkeztek be a távoli helyőrségből a kormányhű erők) Károly király Horthyhoz küldte tárgyalni Hegedűs altábornagyot. A kormányzó vázolta IV. Károly hatalomra jutásának hátrányos következményeit és arra utasította Hegedűst, hogy a továbbiakat beszélje meg Bethlen miniszterelnökkel. Bethlen találkozójukon tudatta Hegedűssel, hogy az antant a király Budapestre érkezését és esetleges sikerét „casus belli"-nek (háborús oknak) tekinti.

A csata további szakaszában IV. Károly ismét tárgyalásokat kezdeményezett, ezúttal Gratz Gusztávot és Lehár Antalt bízta meg azzal, hogy kezdjenek fegyverszüneti tárgyalásokat. A tárgyalások során Kánya Kálmán külügyminiszter-helyettes közölte a tárgyaló féllel Horthy feltételeit. Ezek szerint a királyt lefegyverzik, a közkatonák amnesztiát kapnak, de a tiszteket katonai, míg a politikai személyiségeket polgári bíróság elé állítják.

A király vonata – a kormány tüzérségének erős tüze miatt – visszafordult Szombathely felé, de a felszedett sínek miatt Komáromnál Tata felé fordult. Itt tartóztatták le október 25-én reggel 5 órakor a királyt, feleségét és a kíséretében lévő politikusokat. A királyi párt Tihanyba vitték, majd október 31-én Bajára szállították őket, onnan a Glowworm nevű angol hajón a Dunán, majd a Cardiff nevű angol cirkálón Madeirára szállították. (Károly ott halt meg 1922. április 1-jén.)

A korábban kilátásba helyezett büntetések enyhültek. Csak Ostenburg katonáit internálták a kenyérmezei táborba (viselkedésük sértette Nagy Pál tábornokot). A többi katonát visszairányították állomáshelyükre. A katonák és tisztek amnesztiát kaptak, Lehár és Ostenburg, a lázadók vezérei elmenekültek.

A budaörsi eseményeket követő erős nemzetközi nyomásra Beneš ultimátumot nyújtott be a magyar kormánynak.

A következő pontokba foglaltakat követelte:

1. Valamennyi Habsburg megfosztása a trónra való jogától.
2. Magyarország lefegyverzése a kisantant részvételével.
3. A békeszerződés végrehajtása a velencei tárgyalásoktól függetlenül.
4. A mozgósítási költségek megtérítése.

A Nagyköveti Konferencia 1921. október 24-én jegyzékben kérte a magyar kormányt, hogy IV. Károlyt fosszák meg a tróntól és utasítsák ki az országból. A Nagyköveti Konferencia 1921. október 29-én foglalkozott a Beneš-ultimátummal, és vita után arra az álláspontra jutott, hogy az a Habsburg-ház trónfosztásának végrehajtását kérheti a magyar kormánytól.

A magyar kormány teljesítette az antant kérését és az 1921. november 6-i törvényben (1921. évi XLVII. tc.) – pontosabban annak utólag rögzített paragrafusában – vállalta, hogy alkalmazkodni fog a Nagyköveti Konferenciának a Habsburgokat a magyar trónról kizáró határozatához.

A két királypuccs értékelését az ország és Horthy érdekeinek szempontjából kell elvégeznünk.

Ha az ország érdekeit keressük a királypuccsok meghiúsulásában, egyértelműen azt kell megállapítanunk (különösen igaz ez a második kísérletre), hogy a puccsok sikere esetén Magyarország háborúba sodródik a kisantant országaival, mert Csehszlovákia és Jugoszlávia a már mozgósított csapataikkal betörnek az országba. Másrészt teljesíteni kellett volna a Beneš-ultimátumot, ami az ország katonai potenciáljának, gazdasági helyzetének gyengüléséhez vezetett volna.

Horthy szempontjából szintén sikeresnek tekinthetjük a puccsok meghiúsítását. Nőtt a kormányzó tekintélye mind belföldön, mind külföldön, azaz a Nagyköveti Konferencia előtt is.

Rosszindulatú megjegyzéssel azt is állíthatnánk, hogy nyitva maradt Horthy előtt a lehetőség, hogy királlyá koronázzák.

Felderítési szempontból is hozott tapasztalatokat a két puccskísérlet:

- *sokat javult a hadsereg felderítőképessége,*
- *a kormány időben értesülhetett a fegyveres puccskísérlet szándékáról és így alkalma volt Miskolc és Debrecen helyőrségeit harckészültségbe helyezni és Budapestre irányítani,*
- *ideje volt a politikai döntéseket meghozni,*
- *hiányosságként kell értékelnünk azt a tényt, hogy egyes nyugat-magyarországi reguláris alakulatok készek voltak a királyt támogatni és ezt a kormány időben nem észlelte,*
- *a két kísérletben szinte ugyanazok a katonák (tisztek), politikusok vettek részt. Hogyan maradhattak beosztásaikban?*
- *Nyugat-Magyarországon a royalista nézeteket vallók voltak többségben, kiépülhetett a királypártiak bázisa.*

FOGOLYCSERÉK

A magyar kormány csak 1934-ben látta indokoltnak, hogy az általános diplomáciai kapcsolatok keretein belül, nagyobb ütemben építsen ki kapcsolatokat a Szovjetunióval (Szovjet-Oroszországgal).

Az 1920–1922 közötti időszak a kényszerű együttműködés, azaz a mindkét fél által szükségesnek ítélt hadifogolykérdés megoldásának ideje volt.

Az I. világháború befejezését követően 120 000-130 000, maximálisan 180 000 fő került hadifogságba, élt a szibériai és a turkesztáni hadifogolytáborokban.

Magyarországon 600 fő orosz hadifoglyot tartottak nyilván. A bebörtönözöttek és a hadifoglyok mellett még további több rabságban tartott személy várta a hadifogolycsere-tárgyalások sikeres lezárását.

A tárgyalásokat a Simonyi-Semadam Sándor vezette külügyminisztérium diplomatája, Jungerth Mihály folytatta, amely tárgyalások eredményeként a szovjet fél vállalta (Koppenhágai szerződés, 1920. május 20.), hogy a magyar foglyokat hazaengedi.

Megkezdődött a magyar tisztek hazaszállítása Narva kikötőjén keresztül.

Sajnos a folytatás megszakadt, mert a magyar adminisztráció tíz fő népbiztos ellen pert indított (négyet a bíróság halálra, hatot életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt). Ellenlépésként a szovjet hatóságok 1000 fő magyar tisztet zártak koncentrációs táborba, közülük tíz főt halálra ítéltek, és eljárásukról értesítették Teleki Pál miniszterelnököt.

Ismételten megbeszélések kezdődtek, amelyek eredményeként nemcsak az érintett tíz fő menekült meg a kivégzéstől, hanem – a már hosszabb ideje a Szovjetunióban tartózkodó Rákosi Mátyás közreműködésével – két újabb listát („A" lista 107 fő, „B" lista 275 fő, a listák júliusra 400 főre duzzadtak) állítottak össze, majd további egyeztetések után azon a nyáron 2500 fő magyar tisztet engedtek szabadon (engedtek hazautazni).

Összességében 1922 áprilisáig négy szállítmány cseréjére került sor, amelyek keretében 1384 fő hadifogoly tiszt érkezett haza, míg 214 kommunista utazhatott a Szovjetunióba.[22]

Bár a külügyminisztérium 1922. szeptember 24-én befejezettnek nyilvánította a hadifogolycserékre vonatkozó tárgyalásokat, később is voltak fogolycserék: 1922 őszéig 3468 tiszt és 77 439 sorkatona térhetett haza.[23]

A hazatérő hadifoglyok a katonai elhárítás célpontjai, a Magyarországról hazatérő szovjet foglyok a magyar katonai hírszerzés ügynökei lehettek!?

TELEKI PÁL ÖNGYILKOSSÁGA – HORTHY LEVELE HITLERNEK

1940 őszére igen erősen beszűkült a Teleki Pál vezette kormány mozgástere.

A kialakult körülmények között – melyek Magyarországtól a feltétlen németbarát politikát követelték, következésképpen az erősödő szélsőjobboldali és a magyar katonai vezetés törekvéseinek kedveztek – a magyar kormánynak az ország nemzetközi helyzetének fokozódó romlásával s szinte a teljes elszigeteltség következményeivel kellett szembenéznie. Ebben a helyzetben Teleki különösen aggasztónak tartotta az angol–magyar kapcsolatok elhidegülését (az angolok nem ismerték el az 1939. szeptember 1. utáni változtatásokat, a második bécsi döntést), fenyegetett a diplomáciai kapcsolatok megszakításának réme is.

Az angol külügyminiszter, Eden egy 1940 novemberi nyilatkozatában a diplomáciai kapcsolatok megszakítását helyezte kilátásba, ha „*...Magyarország eltűrné, hogy területén idegen haderők olyan állam területén vonuljanak át, amely Angliával szövetséges viszonyban vagy barátságban van...*" Egy ilyen ország elleni támadáshoz Magyarország csatlakozását pedig „casus belli"-nek tekintené.

Az adott körülmények között Magyarország vezetői azt a lehetőséget választották, hogy javítják Jugoszláviához fűződő kapcsolatukat. Ezt az elgondolást Németország is elfogadta, Hitler remélte, hogy Jugoszlávia csatlakozik a háromhatalmi egyezményhez s így nem kerül sor a Wehrmacht Jugoszlávia elleni támadására.

Egy ilyen támadás feltétele ugyanis a német csapatok Magyarországon történő átvonulása volt, amely esetre vonatkozott Eden előzőekben leírt nyilatkozata.

[22] Gulyás László: *A Horthy-korszak külpolitikája 2.* Attraktor Könyvkiadó, Máriabesnyő, 2012. 8–11. o.
[23] Petrák Katalin: *Magyarok a Szovjetunióban.* Napvilág Kiadó, Budapest, é. n. 36. o.

Az események azonban nem alakultak sem Hitler, sem Teleki igényeinek megfelelően.

Jugoszlávia vonakodott a háromhatalmi egyezményhez való csatlakozástól. Németországot sürgette az idő, a Görögország elleni támadás, a balkáni szárny biztosításának szándéka, tehát erőltette Jugoszlávia csatlakozását a háromhatalmi egyezményhez, ami 1941. március 21-én bekövetkezett, ám két nap múlva a Hitler-ellenes erők megdöntötték az egyezményt aláíró Cvetkovic-kormányt. Meghiúsult a német vezetésnek az a szándéka, hogy Jugoszlávia békés, diplomáciai eszközökkel felvonulási területté tehető.

Hitler azonnal elhatározta, hogy a görögországi katonai akciót Jugoszláviára is kiterjeszti és bevonja ebbe a magyar csapatokat is. Március 27-én ilyen értelmű üzenettel fordult Horthyhoz, kérve a német csapatok átvonulásának engedélyezését. A levélben elismerte Hitler a magyar területi igények jogosságát nemcsak Bácskára, hanem Bánátra is.

Horthy március 28-án – a kormány megkérdezése nélkül – beleegyező választ adott.

Teleki – mert a becstelenség terhét nem tudta elviselni – április 3-ára virradó éjjel főbe lőtte magát.

A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI KÉRDÉS

Az 1871-ben megszülető Német Birodalom egyik fontos ideológiai irányzata volt a pángermanizmus, amely a Balti-tengertől a Perzsa-öbölig terjedő „német élettér" megteremtését tartotta céljának.[24]

Ebből az irányzatból nőtt ki a Georg Schönerer által vezetett mozgalom, amelynek tagjai azt hangoztatták, hogy a magyar–osztrák határt az osztrákok javára módosítani kell, azaz Nyugat-Magyarország egy részét Ausztriához kell csatolni.

1906-ban a bécsi Alldeutschen Tagblatt című lap kiadott egy röpiratot „Westungarn zu Deutsch-Österreich", azaz „Nyugat-Magyarország Német-Ausztriához", az akkor még nem létező birodalomhoz való csatolásáról. Ezzel a lépéssel Dalmácia kérdését (Horvátországhoz csatolni) is megoldottnak látták (és Magyarországtól elvették volna a Duna és a Rába menti földeket, Pozsonyt, Győrt, Komáromot, Csallóközt és Szigetközt).

A következő években (1907-ben és 1908-ban) hasonló „csere" alapon elképzelt területátadási tervek láttak napvilágot.

[24] Gulyás László: *A Horthy-korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924.* Attraktor Könyvkiadó, Máriabesnyő, 2012. 107. o.

Az 1910. évi népszámlálás szerint a négy nyugat-magyarországi vármegyének (1. Pressburg-Pozsony; 2. Wieselburg-Moson; 3. Ödenburg-Sopron; 4. Eisenburg-Vas) jelentős számú (30% fölötti) németajkú lakosa volt.

Ennek a területnek Német-Ausztriához történő csatlakozására Ausztria két irányból tett kísérletet, egyfelől 1918. november 17-én törvényhozási úton: „Az államtanács kijelenti, hogy Pozsony, Moson, Sopron és Vas megyék zárt német telepterületei földrajzilag, gazdaságilag és nemzetileg Német-Ausztriához tartoznak, vele évszázadok óta a legbensőbb gazdasági és szellemi közösségben vannak, és különösen Bécs városának élelmezésére nélkülözhetetlenek. Ezért a német–osztrák állam a békekonferencián azon lesz, hogy ezek a területek Német-Ausztriába bekebeleztessenek."

Másrészt (1918. december 5-én) a nyugat-magyarországi németek Nagymartonban (Mattersburg) kikiáltották a Heinzenlandi Köztársaságot (egy napot élt), amelyet a beérkező magyar katonai erők fegyverletételre kényszerítettek.

A magyar kormány úgy próbálta kezelni a nyugat-magyarországi kérdést, hogy 1919. január 29-én határozatot hozott arról, hogy önrendelkezési jogot ad a terület német lakosságának. Az 1919. évi VI. számú német néptörvény értelmében a Magyarországon lakó németajkú állampolgárok egységes nemzetet alkotnak, s az összefüggő területen autonóm jogterületet képeznek. Ennek megfelelően a törvény a németek számára teljes önkormányzati jogokat biztosított a törvényhozásban, a kormányzatban, a belső igazgatásban, az igazságszolgáltatásban, az egyházi ügyekben, a közoktatásban és a közművelésben.

Ezen a ponton kell a nyugat-magyar kérdést a békekonferencián történtekkel összevontan vizsgálni.

Az amerikai békedelegáció egyik tagja, Archibald C. Coolidge 1919 januárjában vetette fel azt a javaslatot, hogy a határrendezést Nyugat-Magyarország németek által lakott sávjának kérdésével kell összevetni. Az elgondolást támogatta a Bécsben dolgozó angol főmegbízott, Thomas Cunningham is. Ugyanekkor Beneš azzal a kéréssel fordult a békekonferenciához, hogy a csehszlovák állam és a délszláv állam összeköttetésének megteremtése érdekében hozzanak létre egy korridort. Kérését azzal indokolta, hogy Közép-Európában a németek és a magyarok együtt akartak uralkodni a többi nép felett. Ezt a pángermán tervet a magyarok mindig támogatták. Ettől kezdve a magyar–német szövetség hosszú időn keresztül szétválasztotta az északi és a déli szlávokat.

Az előzőekben megfogalmazott érvelés után adta elő Beneš a konkrét javaslatát: érvei szerint a magyar és a német elem között élő szláv népesség még ma sem tűnt el teljesen. Nyugat-Magyarország vegyes lakossága közül 25-30% szláv nemzetiségű. Azaz a kézenfekvő megoldás: Csehszlovákiához kell csatolni Moson és Sopron megyét, míg az SzHSz államhoz kell csatolni Vas és Zala megyéket. Az így létrehozott korridor elválasztaná egymástól a németeket és a magyarokat, megszűnik a pángermanizmus magyar támasza.

Beneš fenti korridor-javaslatát a békekonferencia végül is elutasította.

Megtartotta viszont a Coolidge és Cunningham amerikai–angol páros elképzelésének elemeit.

A konferencia Legfelsőbb Tanács 1919. május 27–31. között tárgyalta meg ezt a kérdést. Az amerikai küldöttség össze akarta kapcsolni Klagenfurt hovatartozásának ügyét Nyugat-Magyarország kérdésével. Azt javasolták, hogy ha a délszlávok megkapják Klagenfurtot, akkor az osztrákok kapják meg Nyugat-Magyarországot. Végül is az amerikai javaslat azzal a módosítással ment át, hogy a békekonferencia Klagenfurtban népszavazást rendelt el, míg Nyugat-Magyarország egy sávját az osztrák államhoz csatolták.

Ám az átadásra kijelölt nyugat-magyarországi területek a békeszerződés ratifikálásáig a magyar közigazgatás rendjében maradtak.

Az elhúzódó eljárás miatt az osztrák békeszerződés tervezett szövegének megírására, a határok végleges kijelölésére nem volt lehetőség. Erre egy hónappal később, 1919. július 11-én került sor, amikor is a békekonferencia egy olyan magyar–osztrák határt jelölt ki, amely a „Westungarn"-t – a négy megye döntően németek lakta részét – Ausztriának juttatta. Eszerint Magyarország 4364 km^2 területet 345 000 lakossal – amelyből 245 000 volt német, az elcsatolt rész lakosságának 77,2%-a – népszavazás nélkül át kell adni Ausztriának, míg a dél-karinthiai osztrák–délszláv terület sorsáról népszavazáson kell dönteni. Így született meg a június 2-i békeszerződés módosított szövege, melyet 1919. július 20-án adtak át az osztrák küldöttségnek. A szerződést (amelyet saint-germaini békének nevezünk) 1919. szeptember 10-én írták alá.

Az osztrák fél gyorsan birtokba akarta venni a neki ítélt területeket, ám ezt a szándékot a magyar fél azzal hárította el, hogy vele egyelőre még nem is kötöttek szerződést.

Időközben Lehár Antal ezredest (királypárti magyar tisztet), aki csapataival az ausztriai Feldbachban vészelte át a Károlyi-korszakot (1918. október 3. – 1919. március 21.) és a Tanácsköztársaság időszakát (1919. március 21. – 1919. július 31.), Horthy kinevezte a szombathelyi katonai körzet parancsnokává. Ezzel egy időben Habsburg József főherceg Sigray Antalt ruházta fel az összes polgári közigazgatási terület fölötti ellenőrzés jogával, azaz teljhatalommal rendelkezhetett. Ők ketten szorosan együttműködtek Lehárral, akinek a hatásköre ugyanarra a négy megyére terjedt ki. Sigray legfőbb célja Nyugat-Magyarország területi integritásának megőrzése volt, hiszen a rábízott négy megyét több irányból (Zala megyében a SzHSz királyság katonái, Moson vármegyében csehszlovák csapatok, Győr vármegye felől román haderő, míg Ausztria felől különböző osztrák csapatok) fenyegették idegen erők. Sigray ezeket sikeresen visszaverte, így az említett négy megyében sikerült megszilárdítania hatalmát.

Ausztria nyugtalan volt a magyar lépések miatt, ezért elérte az antantnál, hogy 1920 januárjában Szövetségközi Katonai Bizottságot rendeljenek Sopronba Georg Gorton angol tábornok vezetése alatt, azzal a feladattal, hogy szervezze meg Sigray és Lehár tevékenységének ellenőrzését és készítse elő a terület átadását.

A magyar kormány – mintegy válaszlépésként – 1920. február 14-én jegyzéket intézett az osztrák kormányhoz, amelyben kérte, járuljon hozzá ahhoz, hogy a nyugat-magyarországi területek jövőbeni státusáról népszavazás döntsön.

Renner osztrák kancellár – hivatkozva a jogerős saint-germaini békeszerződésre – elutasító választ adott, amely válasz kiélezte az osztrák–magyar viszonyt.

1920. június 4-én Magyarország aláírta a trianoni békeszerződést.

Ez a tény azt jelentette, hogy rövid időn belül meg kell kezdeni a nyugat-magyarországi területsáv átadását.

Ebben a helyzetben jelentek meg az ún. népfelkelő (az egykori különítményes) alakulatok, melyek szervezése Prónay Pál alezredes és Héjjas Iván főhadnagy nevéhez fűződik.

Prónay feladata 1920 augusztusában az volt, hogy állítson fel különítményeket a határátkelőhelyeken. Prónay megjelenése az átkelőkön összefüggésben volt a német orientációjú magyar külpolitikával. A jobboldali német politikát azzal kellett volna segítenie, hogy előkészít egy bajor–magyar támadást Ausztria és Csehszlovákia ellen.

Az időközben lefolytatott alkudozások nem hoztak eredményt, mert az osztrákok ragaszkodtak ahhoz, hogy Magyarország azonnal adja át a saint-germaini békében nekik ítélt területet az előírt módon. Ekkor már (1920. december 23-án) az antant is jegyzéket intézett a magyar kormányhoz – amelyben a kijelölt területek átadását követelte – a Sopronban állomásozó Szövetségközi Katonai Bizottságnak, hogy az majd átadhassa az osztrák kormánynak. A magyar kormány 1921. január 4-én megvitatta az antant jegyzéket és arra az elhatározásra jutott, hogy nem, illetve azzal a feltétellel adja át az érintett területeket, ha a Pécset és Baranya egy részét elfoglaló szerbek kivonják erőiket onnan. A magyar kormány e feltételét azzal indokolta, hogy a párizsi béketárgyalások mellékletét képező Millerand-féle levél, amely a határok gyakorlatban történő kijelölésének kisebb korrekcióját engedélyezte, erre lehetőséget ad.

Ismét (1921. február 21-én) magyar–osztrák tárgyalások kezdődtek Bécsben. A magyar fél meg akarta győzni az osztrák felet arról, hogy maradjon fenn a több száz éves határ. Ezért a vállalásért felajánlotta Bécs élelmiszer-ellátását, vámuniót és hogy a németek lakta területek részére autonómiát ad.

A több fordulóban zajló tárgyalások azonban az első királypuccs (1921. március 26. – április 5.) eseményei miatt ismét félbeszakadtak annak ellenére, hogy a magyar fél egyre nagyobb területrész átadására mutatott készséget.

Az antant vezetői (a Nagykövetek Tanácsa) egyre fokozódó nyugtalansággal figyelték a két ország között zajló egyezkedéseket, ezért felszólították Magyarországot, hogy a trianoni békeszerződésben rögzítettek szerint adja át a nyugat-magyarországi övezetet Ausztriának. Ezzel egy időben (1921. június 2-án) az osztrák hadügyminisztérium elrendelte az osztrák csapatok felkészítését egy „külföldi bevetésre", azaz Nyugat-Magyarország elfoglalására, ha az érintett területek átadása nem valósul meg. Ennek ellenére az osztrákok óvakodtak egy fegyveres konfliktus kirobbantásától, tehát ismét tárgyalásokat kezdtek a magyar kormánnyal.

A tárgyalások ismét sikertelenek voltak.

Ezt tapasztalva a Szövetségközi Tábornoki Bizottság – a Nagyköveti Konferencia politikai jóváhagyásával – 1921. augusztus 26-ra kitűzte a területsáv átadásának időpontját.

Az átadandó területet három – északról délre húzódó – „A", „B" és „C" zónára osztották. Ezeket a területeket kellett volna a magyar félnek augusztus 26. és 28. között kiüríteni. Ugyanezt a határidőt szabta meg – és tette ezzel érdekeltté a magyar felet a nyugati zóna átadásában – a Nagyköveti Konferencia a baranyai terület és Pécs szerbek általi kiürítésére is.

Mivel a délszlávok 1921. augusztus 26-án nem vonultak ki teljes egészében Baranyából, a magyar kormány megtagadta Nyugat-Magyarország teljes átadását.

Ennek ellenére északon a magyar fél az „A" zónát 1921. augusztus 27-én kiürítette, ám a „B" és „C" zónát nem.

Az osztrák csendőrség erői augusztus 28-án megkezdték az „A" zóna megszállását, de ellenállásba ütköztek. A 2000-3000 főnyi – Prónay Pál és társai által szervezett – erők léptek fel az osztrák csendőrök ellen. Az osztrák csendőröket a Prónay-féle felkelő csapatok kisebb-nagyobb csatákban – Ágfalva, Pinkafő, Alhó, Bugóhegy – augusztus 28-án és 29-én legyőzték. Így az „A" zóna Prónay csapatainak kezébe került, ezzel egy időben Ostenburg Gyula őrnagy csendőralakulatai elfoglalták Sopront.

Mivel a magyar hadsereg reguláris erői nem léphettek be az „A" zónába – mert ezt az osztrákoknak át kellett adni – a magyarok szervezett erői nem tehettek semmit a felkelők ellen.

Augusztus 28-án az osztrák parlament Külügyi Bizottsága úgy döntött, csak akkor hajlandó területi engedményekről tárgyalni, ha az osztrák csapatok átvették a saint-germaini békében Ausztriának ítélt területeket.

1921. szeptember 3–4-én az akkori miniszterelnök Bethlen István nyugat-magyarországi (soproni, szombathelyi és az „A" zóna menti) szemlére utazott, amelynek végén kijelentette, hogy az „A"-vonalat (az „A" és „B" zónákat elválasztó vonalat) kész a magyar határként elfogadni.

LAJTABÁNSÁG

Bethlen fenti nyilatkozata ellenére is meg kell állapítanunk, hogy a nyugat-magyarországi katonai és politikai helyzet még annak ellenére is zavaros volt, hogy szeptember elején a felkelők az egész „A" zónából kiszorították az osztrák erőket. Zavarosak voltak a viszonyok, mert a budapesti kormány mellett öt kisebb erőközpont (Lehár ezredes és csapatai; Friedrich István egykori miniszterelnök, aki Sopronban és környékén fegyveres alakulatot kívánt felállítani; az Etelközi Szövetség Honvédelmi Bizottmánya fegyveres ellenállás megszervezése céljából létrejött szervezet, amelynek meghatározó alakja volt Gömbös Gyula vezérkari százados; a Prónay-féle népfelkelők és az Ostenburg Gyula őrnagy vezette csendőrzászlóalj) is a helyzet irányítója kívánt lenni.

Szeptember elején Prónay Sopronba utazott, ahol megállapodott Ostenburg őrnaggyal a felkelők feletti parancsnokság és a terület felosztása kérdésében (Kismartontól Nagymartonig, azaz az „A" zóna északi részét Ostenburg őrnagy kapta, a zóna középső és déli részét Prónay alárendeltségébe sorolták).

Az osztozkodásból kimaradt Gömbös több alkalommal járt Sopronban és kísérletet tett az összes felkelő feletti hatalom átvételére. Ezért Ostenburg tisztjei el akarták őt fogni és „Somogyi és Bacsó példájára automobilon a Fertő-tó nádasaiba szállították volna"[25]. A likvidálási szándék ismeretlen okok miatt nem valósult meg.

Prónay ugyanekkor belefogott a „területe" feletti ellenőrzés megszervezésébe. Ennek keretében a felkelőerőket I-V „hadrendi számú" felkelőhadseregbe szervezte. Mintegy 3500-4000 fő tartozott Prónay parancsnoksága alá.

Miközben Prónay az „A" zóna megszervezésével volt elfoglalva, Beneš kezdeményezésére és az olasz Toretta külügyminiszter aktív közreműködésével a Nagyköveti Konferencia jóváhagyásával megkezdődött a „Sopronért Nyugat-Magyarországot" jeligés tárgyalássorozat Velencében. E formula lényege (lényegi célja) az volt, hogy a magyar kormány kiüríti az Ausztriának ítélt területsávot, ha Ausztria végleg átengedi Magyarországnak Sopront és környékét. A tárgyalások folyamán Sopron kérdését népszavazásos döntésre változtatták.

Végül is a magyar kormánynak nagyobb bizalma volt az olasz külügyminiszterben, mint Benešben, ezért őt kérte fel közvetítésre Velencében, ahol a „Sopronért Nyugat-Magyarországot" kidolgozott elgondolás szerint folytatta tárgyalásait.

1921. szeptember 23-án az antant újabb jegyzékben sürgette a magyar kormányt, hogy tíz napon belül mindhárom zónát adja át Ausztriának. A kormány Gömbös Gyulát küldte Prónayhoz a kiürítés kérdéseiről tárgyalni, aki tudatta

[25] Gulyás László: *A Horthy korszak külpolitikája 1. Az első évek 1919–1924.* Attraktor Könyvkiadó, Máriabesnyő, 2012. 115. o.

Prónayval, hogy eleget kíván tenni az antant felszólításának, és hogy Sopron és környékén népszavazást tartanak.

Végül 1921. október 3-án a magyar kormány valóban kiürítette a „B" és a „C" zónákat, de egyben közölte azt is az antanttal, hogy az „A" zónát nem tudja kiüríteni, mert ott Prónayék gyakorolják a hatalmat.

Az említett és ténylegesen átadott területek kiürítéséről a Szövetségközi Tábornoki Bizottsággal a magyar kormány Sopronban jegyzőkönyvet írt alá, amely jegyzőkönyvet az osztrák fél képviselője nem írta alá, mert szerinte az „A" zóna kiürítése nem történt meg.

Másnap (1921. október 4.) Prónay egy Felsőőrön (Oberwart) tartott mise idején, a misén jelen lévőket alkotmányozó nemzetgyűléssé nyilvánította, majd élve az általa hangoztatott önrendelkezési joggal, kikiáltották az önálló, független Lajtabánságot.

A Lajtabánság bánjává Prónay Pált választották, mellé pedig egy hattagú Kormányzótanácsot hoztak létre. Az eseményről háromnyelvű kiáltványban értesítette a világot, illetve Lajtabánság lakosságát a terület új kormányzója.

Lajtabánság területe 476 000 kataszteri hold, lakóinak száma 198 204 fő volt.

Prónay mellett többeknek (Gömbös Gyulának, Friedrich Istvánnak) voltak tervei egy önálló állam kialakítására, ám ezek a tervek elhaltak és a kezdeményezők „hivatalosan" is csatlakoztak Prónay „államához", azaz Kismarton és környékéhez („járás"), amely 75 000 kataszteri hold területtel, 34 779 fő lakossággal belépett a Lajtabánságba.

Prónay már október 7-én hivatalos jegyzéket intézett a magyar kormányhoz, amelyben kérte, állapítsák meg Lajtabánság és Magyarország határait.

Bethlen miniszterelnök erre az előzetes kísérletre október 4-én elutasítóan válaszolt egy, a soproni Szövetségközi Tábornoki Bizottság mellé kirendelt Hegedűs Pál altábornagynak írott levelében: „Magyar állampolgárok Nyugat-Magyarországon külön köztársaságot nem kiálthatnak ki, magyar állampolgárok a magyar királyság alá tartoznak, leghatározottabban tiltakozom mindenféle köztársasági, vagy bánsági, vagy bármiféle mozgalom ellen..." Azaz Bethlen nem volt hajlandó Prónayval tárgyalni, sőt megtiltotta, hogy magyar kereskedők élelmiszert szállítsanak Lajtabánság területére. Prónay erre az elutasító válaszra október 8-án „idegesen" reagált: „Kijelentjük, hogy a hátunk mögötti tárgyalásokhoz hozzá nem járulunk, s egy talpalatnyi földet oda nem adunk, s minden további huzavonát meg fogunk akadályozni!"

Október 12-én már Horthy írt – az akkori viszonyokat jól jellemző stílusú és tartalmú – levelet Prónaynak: „A velencei tárgyalások olyan stádiumba jutottak, hogy egy megegyezés Nyugat-Magyarország kérdésében igen valószínűnek látszik... Mindezek miatt tudatom veled(?), hogy a felkelőket, kiknek eddigi tevékenysége iránt teljes elismeréssel vagyok (!?), fenti eshetőségre megfelelően

előkészítsed és egyben kérlek(!?), hogy a kiürítés technikájának megbeszélése céljából vagy személyesen jelentkezz nálam mielőbb, vagy pedig helyettesedet vagy más megbízottadat indítsad a legközelebbi alkalmatossággal útba, hogy nálam jelentkezzék."[26]

A fent leírt levelezés idején sorozatos összecsapások robbantak ki a felkelők és az osztrák csendőrség között, míg a Velencében zajló tárgyalások eredményesen zajlottak, és október 13-án a három delegáció (az osztrák, magyar, olasz) aláírt egy jegyzőkönyvet, amelyben Magyarország vállalta, hogy az érintett – Ausztriának ítélt – területek túlnyomó részét három héten belül átadja. Cserében az osztrák fél elfogadta, hogy Sopron és a környékén fekvő nyolc faluban – az antant ellenőrzése mellett – népszavazást rendeznek.

A velencei jegyzőkönyv aláírása a magyar külpolitika sikere volt.

Mi legyen Lajtabánsággal?

A magyar kormány erős nyomást gyakorolt Prónayra (a felkelőkre), hogy október 30-ig tegyék le a fegyvert. Ebben az esetben a felkelők jogi mentességet kapnak és beosztást az új magyar hadseregben.

Az ajánlat több tiszt számára kecsegtető, visszautasíthatatlan volt, Prónay nehezen tudta táborát erős kötelékként összetartani.

Időközben lezajlott a második királypuccs, a Tatán tartózkodó királyt október 25-én letartóztatták.

Horthy levélben utasította Prónayt, hogy legkésőbb október 31-ig jelenjen meg nála. Prónay teljesítette Horthy parancsát. A személyes találkozón Horthy arra utasította Prónayt, hogy november 5-ig ürítse ki az általa felügyelt területeket. Prónay ezt is megtette.

Ezzel – rövid időn belül – egy hónapos fennállása után Lajtabánság megszűnt.

A magyar kormány 1921. november 11-én jelezte az osztrák félnek, hogy kiürítette a területet.

A SOPRONI NÉPSZAVAZÁS

A Szövetségközi Tábornoki Bizottság dolgozta ki a népszavazás szabályzatát, amelyet 1921. november 22-én Bánffy Miklós külügyminiszter aláírt. E szabályzatban meghatározták a szavazásra jogosultak körét, a szavazás módját és a szavazókörzeteket. A népszavazási listák összeállításának alapja az 1921. februári nemzetgyűlési választások jegyzékei voltak.

[26] Prónay Pál:A határban a Halál Kaszál... Fejezetek Prónay Pál feljegyzáseiből, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1963. 284–285. o. Horthy és Prónay viszonyát jól jellemző levél.

A szavazásokra nyolc szavazatszedő bizottságot állítottak fel, amelyek mindegyikébe három-három antant tisztet, két-két magyar, illetve osztrák megbízottat delegáltak.

A szavazás idejére, az osztrák kormány kérésére december 8-án antantcsapatok vonultak be a népszavazási területre, ezzel párhuzamosan (december 12-én) a magyar karhatalom is kivonult.

Az előkészületek után Sopron városában és a környékén lévő nyolc faluban (Ágfalva, Balf, Fertőboz, Fertőrákos, Harka, Kópháza, Nagycenk, Sopronbánfalva) 1921. december 14-én megtartották a népszavazást.

A 27 069 népszavazásra jogosult személyből 24 063 (87,7%) jelent meg. A megjelentek 65,1%-a szavazott a magyar államhoz való tartozásra, így Sopron és környéke (257 km²) magyar kézen maradt.

„A csonkán maradt ország mintegy tízmillió állampolgára nevében köszönjük, és Sopront a »Hűség városa« címmel tüntetjük ki." Ez volt a kormány nyilatkozata a soproni népszavazás után (1921. december 14.)

A NÉPSZÖVETSÉG LÉTREJÖTTE ÉS SZEREPE A MAGYAR KÜLPOLITIKA KIALAKULÁSÁBAN

Az I. világháborúban győztes nagyhatalmak többoldalú, minden nemzetre érvényes szerződéssel is szavatolni akarták győzelmük eredményeit.

Ezért 1919. április 28-án – a párizsi békekonferencia teljes ülésén – megalakították a Nemzetek Szövetségét (magyar elnevezéssel Népszövetséget, mert a különböző nemzetek más-más elnevezést használtak a megalakított új szervezetre).

Az intézmény Wilson – az USA elnöke – kezdeményezésére jött létre. Egyességokmánya szerint e szervezet feladata volt, hogy a béke fenntartása felett őrködjék, összefogja a világ népeit és akadályozza meg az újabb háborút. Ez utóbbi célt az Egyességokmányban így rögzítették: „Mindennemű háború a Népszövetség valamennyi tagállama ellen irányul és a békebontó tagállamok együttesét hívja ki maga ellen."

A Népszövetség több szervezeti fogyatékossággal küszködött. A tagok teljes egyenjogúságának elvét hirdette, mégis különböző kategóriákba sorolta az országokat:
- az első kategóriába kerültek a győztesek (27 ország), akik magukat a Népszövetség alapítóinak tekintették
- a második kategóriába sorolták a semleges országokat (13 ország), amelyeket a Népszövetség megalakulása után azonnal meghívtak a szervezet tagjai közé
- a harmadik csoportba kerültek az I. világháborúban legyőzöttek
- a negyedik kategóriába a gyarmati területeket sorolták.

A csoportok összetétele alapján megállapítható, hogy a Népszövetség a győztesek szervezete volt, és legfőbb feladatának a versailles-i békeszerződés betartásának ellenőrzését tartotta. Ennek ellenére az elszigetelt Magyarországnak létérdeke volt, hogy felvegyék a Népszövetségbe. Ennek érdekében először az Osztrák Köztársasággal fennálló határvitáit kellett rendezni.

Diplomáciai és kétoldalú tárgyalások eredményeként a Népszövetség harmadik közgyűlése 1922. szeptember 18-án tárgyalta a magyar felvételi kérelmet, amelyet – némi vita, főként Csehszlovákia kedvezőtlen beavatkozási kísérletei után, de erős angol támogatottság mellett – egyhangú szavazással (44 delegáltból 44 igennel szavazott) a közgyűlés jóváhagyott.

Mit jelentett ez az eredmény Magyarország számára? A népszövetségi tagság alapvetően csupa kedvező hatást eredményezett Magyarország számára:
- A felvétel egyet jelentett a politikai rehabilitációval, Magyarországból, a „háborús bűnösből" szalonképes európai államot teremtett. Minden más állammal egyenjogú partnerré tette, tágabb lehetőségek nyíltak meg az ország előtt a külpolitikai kapcsolatok és az információszerzés területén.
- Magyarország a Népszövetségen belül teret nyert négy igen fontos területen (a leszerelés kérdésében, a kisantanttal szembeni védekezésben, tágult az esetleges határrevízió lehetősége és javultak a kisebbségvédelem lehetőségei) és persze javultak a saját érdekek védelmének feltételei.
- Kedvező pozícióba került az ország a hadsereg szervezésének kérdésében is a kisantant államokkal szemben, a korábban kialakult 15-20 szoros erőfölény Magyarország javára kedvezően változott.
- A kisantanttal szembeni védelem szempontjából az Egyességokmány 10. cikke az új helyzetben szintén előnyöket kínált: „A Szövetség tagjai kötelezik magukat arra, hogy a Szövetség valamennyi tagjának területi épségét és jelenlegi politikai függetlenségét tiszteletben tartják és minden külső támadással szemben megóvják."
- Reményeket kínált a felvétellel a békés revízióra is (19. cikke): „A Közgyűlés időnként felhívhatja a Szövetség tagjait az alkalmatlanná vált szerződések és olyan nemzetközi állapotok újabb megvizsgálására, melyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné."
- A népszövetségi tagság a határon túlra szorult magyar kisebbségek védelme szempontjából is előnyös volt.
- És végül igen fontos eredmény volt, hogy a Népszövetség támogatását bírva a Jóvátételi Bizottság feloldotta a jóvátételi összegre vonatkozó zálogjogot. Így lehetőség nyílt hitel felvételére, amely kérelmet a Jóvátételi Bizottság magyar albizottsága 1923. május 7-én kezdett megvizsgálni. A Bizottság nem tudott egyhangú álláspontot kialakítani, ezért az ügyet a Jóvátételi Bizottság négy tagból álló csúcsszervéhez kellett felterjeszteni. Az illetékes csúcsszerv a kisantant–francia kölcsön változatot fogadta el, amely ragaszkodott a jóvátétel fizetéséhez (azaz Magyarországnak továbbra is teljesíteni kell az állat- és szénszállításokat),

azaz a kölcsön egy részéből a jóvátételi tartozást kell csökkenteni. Ezekkel a feltételekkel szavazott és hagyta jóvá a bizottság a magyar kérelmet, 1923. május 23-án felterjesztette a Népszövetség Pénzügyi Bizottságának.

Az eseményekkel párhuzamosan a párizsi Jóvátételi Bizottság 1923 októberében döntött a magyar jóvátétel ügyében. A pénzben fizetendő jóvátétel összegét 200 millió aranykoronában állapította meg, mely összeget húsz év alatt kell teljesíteni, a kifizetéseket 1927-ben meg kell kezdeni, addig az időig csak kisebb szállításokat kell a magyar államnak eszközölnie. Ugyanezzel a határozatával a bizottság feloldotta a magyar állami bevételekre vonatkozó zálogjogot. Ezzel elhárult a kölcsön felvételének legfontosabb akadálya.

A Népszövetség Pénzügyi Bizottsága 1923 december hónapban elkészítette a kölcsönszerződés szövegtervezetét. E szerint Magyarország 250 millió aranykorona értékű kölcsönt kap, amelyet a következő 25 évben a gazdaság stabilizálására használhat fel. További feltételként jelölte meg, hogy csökkenteni kell a közalkalmazottak létszámát (175 000 főről 165 000 főre), növelni kell az adóterheket, a magyar államnak is takarékosan kell működnie, ki kell bocsájtani egy kisebb belső hitelt és fel kell állítani a független jegybankot.

A tervezetet a Népszövetség 1923. évi decemberi ülésszakán megvitatta és elfogadta.

Ám a fenti határozathozatal után néhány nappal (1924. január 9-én) belgrádi találkozójukon a kisantant államai politikai feltételeket fogalmaztak meg, amennyiben csak azok elfogadása esetén járulnak hozzá a magyar kölcsönszerződés aláírásához.

Ezek a feltételek a következők voltak:

1. Magyarország elismeri a trianoni béke által megállapított határokat.
2. Garantálja, hogy a Habsburg-dinasztia egyetlen tagja sem tér vissza a magyar trónra.
3. A kisantant és Magyarország közötti ellenségeskedés csökken.

A magyar miniszterelnök némi vonakodás után, Anglia tanácsára a politikai feltételeket elfogadta. Mindezek után 1924. március 14-én Genfben sor került a jegyzőkönyvek aláírására. 1924. június 26-án megkezdődött a kölcsön kibocsájtása és a rekonstrukciós terv végrehajtása. Mindezek következtében 1924 végére helyreállt az ország pénzügyi stabilitása.

A HADSEREGFEJLESZTÉS KEZDETEI

A magyar kormány a bemutatott jóvátételi és kölcsönfelvételi tárgyalások sikerén felbuzdulva, elérkezettnek látta az időt (1924), hogy külpolitikai tevékenységének középpontjába a katonai ellenőrzés megszüntetését állítsa.

Anglia segítségével, a Népszövetség kifejtett támogatásával sikerült elérni, hogy a Nagykövetek Tanácsa 1927. március 31-i hatállyal megszüntette a Katonai Ellenőrző Bizottság munkáját. A rendszeres folyamatos ellenőrzés megszűnt, alkalmi vizsgálatok rendszere lépett életbe, amit a Népszövetség Tanácsa rendelhetett el. Az intézkedéssel párhuzamosan a Népszövetség Tanácsa – további enyhítésként – 1926. július 1-jével megszüntette a népszövetségi főbiztos ellenőrzési jogkörét, helyébe a kölcsönt nyújtók érdekeit képviselő ellenőrzési rendszere lépett.

Az ország kiléphetett külpolitikai elszigeteltségéből, megszületett az aktív revizionista politika, az ehhez szükségesnek ítélt fegyverzet kiépítésének lehetősége.[27]

Ennek a lehetőségnek kihasználását sürgette Bethlen már 1926 októberében Horthyhoz írott levelében. Ahogy a miniszterelnök levelében hangsúlyozta: olyan szövetségest kell keresni, amely támogatást nyújt mind a nemzetközi politika porondján, mind pedig a fegyverkezésben.[28] Horthy Csejkovits Károly ezredesnek, az ország háborús felkészítését sürgető levelére válaszolt, aki elsősorban Mussolini olaszországi elveire igyekezett támaszkodni.

Bethlen a külpolitikai háttér megteremtése után (bár lépéseket tett az angol kapcsolatok kiépítésére is) időszerűnek látta a nyílt revizionista politika meghirdetését. Az 1928 márciusában elmondott debreceni beszédében a nyílt kormánypolitika szintjére emelte a trianoni határok megváltoztatásának programját.

Az immár nyilvánosan is meghirdetett revizionista politika nem maradt visszhang nélkül a kisantant államok részéről sem. Meghosszabbították az egymás közötti szerződéseket, majd 1929-ben megszilárdították és aktualizálták katonai együttműködésük, Magyarország elleni közös katonai fellépésük tervét.

A korszak felderítésének eredményességét (vagy eredménytelenségét) minősíti az a tény, hogy ezekről a tervekről a témát feldolgozók nem írtak.

A rejtett fegyverkezés

A politikai helyzet alakulása lehetővé tette, hogy a magyar vezérkar titokban megkezdje a békeszerződés tilalmait megszegő katonai előkészületeket. Olyan haderő

[27] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 51. o.

[28] *Horthy Miklós titkos iratai.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 53–54. o.

létrehozását tűzte ki célul, amely „megfelelő baráti támogatással" képes a kisantant egy vagy több tagja elleni támadásra.

A katonai vezetés ugyanis hiányolta a politikai és a katonai vezetés háború előtti és alatti összhangját. Széles körű polémia alakult ki a politikai és a katonai vezetés között a kialakítandó katonapolitikai elvek mielőbbi tisztázása érdekében. Általánossá vált és hivatalosan is az elfogadott nézet rangjára emelkedett, hogy az állam politikájának döntően hatni kell az előkészületekre is. Az állam köteles megtenni a szükséges bel- és külpolitikai, gazdasági intézkedéseket a katonai felkészülés terén, azaz ki kell alakítani az állam katonapolitikáját.

Az adott helyzetben kiemelt fontosságot tulajdonítottak a külpolitikai előkészületeknek. Egy elkövetkező háborúval mint világháborúval számoltak, amelyben – mint az I. világháborúban is – szövetségi rendszerek fognak összecsapni, ezért sürgették a megfelelő szövetségi rendszer kialakítását. Kizárták a kis, elszigetelt államok közötti összecsapások lehetőségét.

Nagy fontosságot tulajdonítottak a belső felkészítésnek, amelynek a kor követelményei szerint ki kellett terjednie a szellemi és gazdasági erőknek a hadsereg ütőképességének érdekében történő mozgósítására is.

A hadseregvezetés kötelességévé tették, hogy a fenti alapelvek alapján tájékoztassa a politikai vezetést az ellenséges hadseregek felkészültségéről és terveiről, a saját erőkifejtés lehetőségeiről, így a katonai akciók – háború – várható sikeréről vagy elkerülésének szükségességéről, s az ennek megfelelő külpolitikai vonalvezetésről.

Valójában ez a hadászati felderítés feladatainak korabeli megfogalmazása.

Az állam kötelessége továbbá a háború sikeres megvívása érdekében gondoskodni a haderő megszervezéséről, kiképzéséről, felszereléséről, a mozgósítás megszervezéséről és a hadászati, hadműveleti tervek kidolgozásáról.

A kor katonai teoretikusa szerint az adott időszakban egy háború lefolyását kis létszámú, jól felszerelt hadseregek vívják, amelyben a harckocsik és repülők a többi fegyvernem rovására fognak szaporodni, és egy ilyen fölényt a tömeg és bátorság nem tudja kiegyenlíteni.[29]

Az elit hadsereggel kapcsolatos elméletek a gyakorlatban sehol sem valósultak meg. Egy ilyen hadsereg technikai eszközökkel, üzemanyaggal történő ellátása meghaladta még a fejlett nyugati országok lehetőségeit is. Magyarország politikai és katonai vezetői nem gondolhattak „elit" hadsereg kialakítására.

A közvetlen ellenőrzés megszűnésével a Koronatanács 1927. december 23-án határozatot hozott a hadsereg (részben még rejtett) fejlesztéséről.[30] A fejlesztést 1928–1930 októbere között három ütemben tervezték végrehajtani.

[29] *Horthy Miklós titkos iratai.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 57. o.
[30] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919-1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 58–63. o.

A fejlesztés megvalósítása során több ponton „megsértik" a békeszerződés előírásait:

- a toborzást megszüntetik és a szükséges állományt „K" (kényszer) toborzás útján töltik fel,
- mérsékelik a fegyvernemek közötti aránytalanságokat,
- lerakják új fegyvernemek (páncéljárműves csapatok, légierő) alapjait,
- a hadsereg létszámát az engedélyezett 35 000 fővel szemben az időszak végére 62 500 főre kívánták emelni (ezt a célt csak részben teljesítették). 1930. október 1-jével a honvédség tényleges létszáma a rejtett alakulatokkal, valamint a katonai tanintézetek hallgatóival (1466 fő) együtt 57 648 fő volt,
- nem valósult meg Gömbös Gyula 1928-ban ismertté vált nagyvonalú terve a légierő fejlesztéséről (1004 repülőgép hadrendbe állítása), mert hiányzott 545 millió pengő; összesen hét repülőszázadot állítottak hadrendbe, amelyek elsősorban mozgósítási keretet alkottak,
- a gyalogságnál a hét vegyesdandár két-két gyalogezrede ezredközvetlenként gyalogsági ágyús és aknavetőszakaszt kapott. A dandárok tüzérségét megduplázták (így a vegyesdandárok hadrendjébe tíz üteg tartozott),
- Fővezérség-közvetlen alakulatként felállítottak három gépvontatású légvédelmi tüzérosztályt, az eddig meglevő két légvédelmi üteget 5-tel egészítették ki. Létrehoztak egy gépvontatású nehéztüzérosztályt,
- az eddig köteléken kívül levő négy önálló huszárezredet egy, újonnan szervezett lovas tüzérosztállyal kiegészítve két lovasdandárba vonták össze. A huszárszázadok számra 23-ról 31-re nőtt,
- a RUISK (Rendőr Újonciskola) lett a páncéljárműves osztály fedőszerve.

A nyílt fegyverkezés időszaka

Darányi Kálmán miniszterelnök Győrben 1938. március 3-án elmondott beszédével (innen a neve: A győri hadsereg-fejlesztési program"[31]) hirdette meg az egymilliárd pengő beruházási programot. A parlament felsőháza (mérsékelt hangvételű vita után) 1938. június 2-i hatállyal törvényerőre emelte (1938. évi XX. törvénycikk) a programot.

A törvény felhatalmazta a kormányt 600 millió pengő egyszeri vagyonadó és 400 millió pengő kölcsön kibocsátására, amelyből 600 millió pengő közvetlenül a hadsereg felfegyverzésére szolgált, 400 millió pengő pedig olyan kiadásokra, amelyek közvetve növelték az ország védelmi képességét.

[31] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 58–63. o.

Az ország katonai vezetése azonban nem reálisan számolt a magyar ipar lehetőségeivel. Az ipar csak lassan tudta növelni kapacitását. Ez a tény kibékíthetetlen konfliktussá mélyült az ipar és az irreális követelésekkel fellépő katonai vezetés között. Nehézséget okozott az 1938 őszén bekövetkezett háborús helyzetben, hogy a szükséges nyersanyagok tengerentúlról történő behozatala lelassult, és nőtt a szükséges munkaerőhiány is, mert sok hadiüzemi munkást bevonultattak. Jelentős akadályozó szerepet játszott a magyar hadiipari termelésben az is, hogy a Németországból importált nyersanyagok szállítása egyre gyakrabban akadozott.

A kormány az előbb említett nehézségek megszüntetésére intézkedéseket hozott (koordinációs szervek felállítását, a hadiipari üzemmé nyilvánított üzemek katonai felügyelet alá helyezését stb.).

Mindezen nehézségek ellenére az 1938-ban elfogadott fejlesztési elképzelések 1940 közepéig bővített formában valósultak meg. Ennek következtében a hadsereg kialakított háborús szervezeti formája lényegében azonos volt az 1941-ben háborúba lépett és vereséget szenvedett hadseregszervezettel.

A magyar kormány, a magyar fegyverkezési egyenjogúságot elismerő bledi konferencia után, már a nyílt fegyverkezés jegyében folyó fejlesztés során létrehozta:

- a hadsereg-parancsnokságot,
- a hét meglevő vegyesdandárból hét hadtestet alakított ki (ezek száma a visszacsatolt felvidéki területen megalakuló vegyesdandárral nyolcra növekedett),
- minden hadtest alárendeltségébe három dandárt szerveztek (ezek – békehadrendben – csak egy ezreddel szerepeltek, és csak mozgósításkor állították fel az „ikerezredeket", s más hadseregek seregtesteivel szemben nem kilenc, hanem hat „M" ezreddel rendelkeztek),
- a gyalogezredek három zászlóaljból álltak, amelyek mindegyikében három puskás és egy géppuskás század volt,
- az ezredközvetlen alakulatok helyett zászlóaljközvetleneket hoztak létre (egy-egy nehézpuskás, páncéltörő ágyús – 37 mm-es ágyú –, aknavetős – 80 mm-es aknavető – és távbeszélőszakasszal rendelkeztek. Jelentősen megnőtt a zászlóaljak tűzereje,
- ugyancsak számottevő erőt képviselt a volt vámőralakulatokból kialakított nyolc határvadász-zászlóalj, a román határ mentén diszlokáló hét határvadászdandár hat feltöltött állományú zászlóalja,
- a VIII. hadtest megalakulása után létrehozták a hegyidandárokat,
- modernizálták, fejlesztették a tüzérséget (a fővezérség-közvetlen 101. és 102. nehéztüzérosztályból, ütegenként két-két darab 21 cm-es tarack-, illetve a 103-as mozsaras tarackosztályból öt 30,5 cm-es mozsárüteget hoztak létre),
- a felderítő-zászlóalj volt a dandár páncéljárműves alakulata, állományába egy páncélgépkocsi-század (tíz Csaba páncélgépkocsi), egy kis harckocsi és könnyűharckocsi-század (18-18 Ansaldo kis-, illetve Toldi könnyű harckocsi) tartozott,
- a hadsereg korszerűsítése (fejlesztése) kapcsán szólnunk kell a gyorshadtestbe szervezett két gépkocsizó és két lovasdandár létrehozásáról, amelyeket a gyorsan mozgó seregtestek szervezési elvei alapján hozták létre azzal a céllal, hogy azokat páncélos-, illetve lovashadosztályokká fejlesztik.

Összességében megállapítható, hogy a hadsereg 1940-ben kialakult hadrendje, bár mennyiségi és működési fejlődést mutatott, alatta maradt a modern hadsereg megkívánta fejlődésnek. Változatlanul rossz volt a fegyvernemek aránya. Hiányzott az aktív, a hadsereget átfogó gépesítés.

A hadsereg 118 gyalogzászlóaljából csak hat volt gépkocsizó. A tábori tüzérségnek csak kis hányada volt gépvontatású. Az ellátó- és szállítókötelékek, műszaki alakulatok csak minimális, a polgári életből bevonultatott tehergépkocsival rendelkeztek, szállítóeszközük nem volt.

A hadsereg 1940-ben kialakult háborús szervezete – bár az előzőekhez hasonlítva mennyiségi és minőségi fejlődést mutatott – elmaradt a hadseregtől elvárt fejlődéstől. Lényegében hiányzott – a gyorshadtesttől eltekintve – a fegyvernemek helyes aránya.

Az ellátó- és szállítóoszlopok, a műszaki alakulatok alapvető szállítóeszköze a szekér volt.

A légierő repülőszázadainak száma 1940 közepére már 32-re emelkedett. A repülődandár állományába két távolfelderítő, nyolc vadász-, hat könnyűbombázó- és négy nehézbombázó-század tartozott.

A hadtestek, valamint a gépkocsizó és lovasdandárok alárendeltségében egy-egy, összesen 12 közelfelderítő-repülőszázad volt.

Az ebben az időszakban megalakult (légideszant- és felderítőfeladatra is alkalmas) ejtőernyősszázadnak öt Savoya típusú szállítógépe volt.

A légierő összesen 247 repülőgéppel rendelkezett.

Összefoglalva a hadsereg hároméves fejlesztésének ezen időszakra eső eredményeit, megállapítható, hogy az elért mennyiségi és minőségi fejlesztés ellenére sem sikerült a hadsereget megfelelő színvonalra fejleszteni. A magyar hadsereg nem kellően felkészített állapotban vonult háborúba. Súlyos veszteségeket szenvedett.

A hadseregfejlesztés előzőekben bemutatott eredményei és negatívumai mellett is meg kellett állapítanunk, hogy a felderítés – alapvetően a csapatfelderítés is – fejlődött.

A dandárok szervezeti rendjében megjelent a felderítő-zászlóalj, amely – felderítési feladatain túl – a dandár páncélozott gépjárműves alakulata volt; állományában egy páncélgépkocsi-század (10 db Csaba típusú páncélgépkocsi), egy kis harckocsi- és egy könnyűharckocsi-század, amelyhez 18-18 Ansaldo, illetve Toldi típusú könnyű harckocsi tartozott.

Javult a repülőerők felderítőképessége. A repülődandár állományába két távolfelderítő század tartozott,

Békében a katonai vezetés – a hadászati, hadműveleti tervek kidolgozása során – továbbra is a katonadiplomáciai, külügyi és a nemzetközi kapcsolatokból (német) származó adatokra támaszkodhatott.

A BÉKÉS TERÜLETSZERZÉS IDŐSZAKA

Az első bécsi döntés

Horthy hosszú távú politikai elgondolásaiban állandóan jelen volt a határrevízió kérdése. Ám 1938 nyarán – amikor Németország részéről megjelent a követelés, hogy a keleti irányú terjeszkedő politikai szándékát katonai eszközökkel is támogassa Magyarország – Horthy ellentmondott.

A német fél célja az volt, hogy a Csehszlovákiát északról támadó erőit („Fall Grün", a „Zöld Eset") egy déli irányból indított magyar támadással tehermentesítse azáltal, hogy jelentős csehszlovák erőket köt le.

Horthy elutasító, bizonytalan magatartását azzal indokolta, hogy az alig megkezdett haderőfejlesztés (Győri program) még nem hozott gyakorlati eredményeket, illetve a magyar fél lépése a kisantant országok Magyarország elleni támadását hozná magával.

Mindezek a reálisnak mondható helyzetértékelések azzal a ténnyel is kiegészültek, hogy a hadsereg tisztikara egyre inkább különutas (katonai eszközöket alkalmazó) politikát látott megvalósíthatónak.

Mindezek mellett az Anschluss erőszakos megvalósítása és Németország megjelenése a magyar határon aggodalmat keltett a magyar társadalmi élet azon köreiben, amelyek a német terjeszkedéstől tartottak. Ugyanakkor ez a reális veszély megerősítette a szélsőjobboldali pártokat.

Horthy – érezve, hogy szükség van a politikai feszültség oldására és a közvélemény megnyugtatására – 1938. április 3-i beszédében így indokolta a helyzetet, nyugtatta a bizonytalanokat: *„Nem történt más – mondta – minthogy egy régi jó barátunk egyesült egy másik jó barátunkkal és hűséges fegyvertársunkkal, vagyis azzal a Németországgal, amely mindig életre-halálra megbízható és szótartó szövetségese volt barátainak a történelem tanúsága szerint. Ennyi az egész, egyéb a mi szempontunkból nem történt."*[32] *(Vajon vizsgálta-e a magyar elhárítás, hogy hány hivatásos hírszerző, vagy beszervezett ügynök volt közöttük?)*

[32] Dombrády Lóránd: *A legfelsőbb hadúr és hadserege.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2012. 174. o.

Az ellentmondásos helyzetet a müncheni egyezmény, majd az 1938. november 2-án kihirdetett első bécsi döntés oldotta meg. A döntés visszajuttatott Magyarországnak 12 400 km² területet, 1 100 000 főleg magyar lakossal.

A döntés nem elégítette ki a magyar és a német uralkodó osztályok igényeit. Hitler bírálta a magyar szövetségesek magatartását („...csak amikor a beavatkozást már veszélytelennek látták, cselekedtek valamivel erőteljesebben"). A szélsőjobb a kormány bizonytalan, tétova magatartását bírálta, a német politika aktív kiszolgálását hiányolta. Ennek hatására Imrédy egyértelműen németbarát politika folytatásába, a „tengelyhez" való kapcsolatok szorosabb kiépítésébe, a nyílt fasiszta módszerek bevezetésébe kezdett.

Mindeközben a háttérben katonai műveletek folytak, 1938. november 5–10. között a hadsereg megszállta a Magyarországhoz csatolt területeket. A megszállási műveletekben négy hadtest vett részt. A II. hadtest Csallóközt, az I. Ipolyság környékét, a VII. Kassát, a VI. Munkácsot és Ungvárt vette birtokba.

A kormány vonakodott ugyan fegyveres erőkkel fellépni Csehszlovákia ellen, de a Rongyos Gárda elnevezésű szabadcsapatai révén fegyveres akciókat szervezett. (A Rongyos Gárda Homlok Sándor ezredes vezetésével és Kozma Miklós irányításával működő 900 fős, 57 kisebb csoportba szervezett félkatonai szervezet volt.)

A visszakapott területekkel egy időben, az adott helyzetben a magyar kormány lehetségesnek tartotta, hogy katonai akciókat szervezzen és megszállja Kárpátalját.

Ezt a lehetőséget (tervet) a német vezetés „lefújta".

A német befolyás erősödött!

A második bécsi döntés

1940 tavaszán a külpolitikai célok és feladatok megítélésében kiéleződött a viszony Teleki Pál miniszterelnök és Werth Henrik altábornagy, a honvédség főparancsnoka között (általában is feszült volt a viszony a politikai és katonai vezetés, illetve a tisztikar és a társadalom prominens tagjai között). Werth – ellentétben a miniszterelnökkel – a németekkel szervezett szoros együttműködésben látta a magyar revíziós tervek megvalósításának lehetőségét.

A német vezetés bizonytalan volt Románia magatartását illetően egy Franciaország ellen indított német támadás esetén. Ezért tájékoztatta a magyar katonai vezetés egyes tagjait, hogy sor kerülhet Románia megszállására, amelynek során számítanak a magyar csapatok részvételére is.

Werth erről az elgondolásról tájékoztatta Telekit.

A magyar politikai és katonai vezetés figyelmét elkerülte, hogy Németországnak nem a Romániával szembeni fegyveres fellépés az érdeke, hanem a számára

hadászatilag és gazdaságilag fontos ország ígéretekkel és fenyegetésekkel történő sakkban tartása, magához kötése.

A nyugati hadjáratra készülő német hadseregnek fontos volt a román olaj, a háborús mögöttes területek, azaz a délkelet-európai térség nyugalmának biztosítása. Magyarország a tájékoztatásban „csak mint fenyegetés" jelent meg, mint Románia „jobb belátásra bírásának eszköze" került szóba.

Ezzel az elgondolással szemben a Hitlernél óvatosabb német katonai vezetés csak egy balkáni angol, bizonytalan eredménnyel járó beavatkozás esetében számolt a magyar hadsereg esetleges bevonásával.

Sürgette a magyar vezérkar a Románia elleni fellépést a román hadsereg folyamatos erősödése miatt is. Ezt nemcsak Franciaország és Anglia, hanem Németország is segítette, amely az ismételt tiltakozások ellenére is szállított hadianyagot a román hadseregnek. Hozzájárult a román hadsereg erősödéséhez Olaszország is. Kiemelkedően fejlődött a román tüzérség és a páncélelhárítás, javult a gyalogság tűzereje.

Erdélyben fokozatosan növelték az alakulatok számát, erősítették a határvédelmet. A „Carol-vonal" 1940 elején már mintegy 320 betonerődből állt.

Ugyanekkor a késedelmes német szállítások egyre késleltették a német hadsereg felkészítését. Be kellett látni: a magyar katonai vezetők nem kívánnak szembenézni a ténnyel, hogy Németország nem látja szükségesnek, hogy egy korszerűen felszerelt, ütőképes, önálló, a szomszédos országok, de főként Románia ellen létrehozott hadsereggel rendelkezzen. Ekkor még nem számoltak a magyar hadsereggel mint a német célok érdekében felhasználható erővel.

A gyorsított magyar hadseregfejlesztés szervezeti változtatásokkal is járt. Werth javaslatára Horthy megszüntette a hadsereg-főparancsnoki beosztást, tehát a vezérkar főnöke a hadsereg-főparancsnoki beosztást is ellátta. A hatékonyabb vezetés érdekében három hadsereg-, illetve egy főparancsnokságot hoztak létre.

Teleki miniszterelnököt egyre jobban nyugtalanították a háborús előkészületek eseményei (csapatösszevonások Ausztriában és Szlovákiában, beigazolódott Werth – német forrásokra támaszkodó – értékelése, hogy Németország a román olaj biztosítása érdekében rohanja le Romániát).

Az olaszok Telekinek a német csapatok magyarországi átvonulásának engedélyezését javasolták és elzárkóztak attól, hogy ellenállás esetén segítséget nyújtsanak Magyarországnak. (Mussolini: „Én Hitler szövetségese vagyok és az is akarok maradni!") Az angolok ellenezték a német csapatok átvonulásának engedélyezését, sőt ennek német követelése esetén fegyveres ellenállást vártak el a magyar kormánytól.

A nemzetközi vélemények megismerése után Teleki tanácskozásra hívta össze a vezérkar vezető beosztású tisztjeit. A tanácskozás végén azt kérte tőlük, vegyék fel a kapcsolatot a német vezérkarral és tudakolják meg a német fél szándékát, hozzák a német fél tudomására, hogy Magyarország nem vagy csak meghatározott feltételek teljesülése esetén hajlandó a német csapatok átengedésére.

Időközben a német vezérkar kidolgozta a román olaj biztosításának tervét. Számításaik szerint a német csapatoknak (ha még addig nem kezdődnek meg Nyugat-Európában a harcok) tíz napra van szükségük ahhoz, hogy magyar területen keresztül elérjék a ploesti olajmezőket. A német csapatok nyugati lekötöttsége, illetve a románok erősebb ellenállása szükségessé teheti a magyar csapatok bevetését is. Ez a lehetőség megbeszélést tett szükségessé a német és a magyar fél között. Április 7-én – kétnapos megbeszélés után – a Budapestre rendelt német tiszt (Kinzel őrnagy) jelentette elöljáróinak, hogy a magyar fél az átvonulás ellen semmiféle kifogást nem emel, sőt szívesen részt vesz a megszállásban is. A német vezérkar további jelentést kért a magyar csapatok hadrafoghatóságáról.

1940. április 9-én Németország megtámadta Dániát és Norvégiát.

Werth április 15-én elérkezettnek látta az időt, hogy Magyarország feladja semlegességét és sürgette Horthyt, hogy Németország oldalán lépjenek be a háborúba. A végső siker birtokában visszaszerezhetőnek tartotta az elszakított területeket.

Werth-tel szemben Teleki Pál miniszterelnök óvta Horthyt a háborúba történő elhamarkodott belépéstől. Teleki levélben Hitlerhez fordult és kérte egy hatékonyabb együttműködés kimunkálását az esetleges váratlan eseményekre történő jobb felkészülés érdekében.

Hitler úgy ítélte meg, hogy az esetleges erőszakos magyar lépések ellentétesek a német érdekekkel. Szükségtelennek látta a balkáni háború kirobbanását. Ebből kiindulva indokolatlannak ítélte a két vezérkar közötti megbeszélések kiszélesítését is. Csak Magyarországon keresztüli vasúti szállítások előkészítését látta indokoltnak.

Hitler 1940. május 14-én a fentiek szellemében válaszolt Telekinek. Elutasította a hármas (német–olasz–magyar) konferenciára vonatkozó Teleki-javaslatot. Hangsúlyozta, hogy a balkáni térség békéje Németország és Magyarország számára egyaránt fontos.

A nyugati fronton elért német győzelmek hatására és az angolok partraszállásának elmaradása miatt szükségtelenné vált Románia gyors német megszállása és így – Teleki megnyugvására – a Magyarországon történő átvonulás ügye is lekerült a napirendről.

Werth – az esetleges átvonulás előkészítésének feladata mögé bújva – úgy gondolta, hogy ha a német hadsereggel együtt vonul be Erdélybe, igazolást nyer a Teleki-féle óvatoskodókkal szemben.

A nyugati hadjárat kezdetekor Románia feltöltötte és háborús létszámra emelte az Erdélyben állomásozó csapatai számát és újabb alakulatokat is vezényelt ide.

A román intézkedésekhez hasonlóan Jugoszlávia is részleges mozgósítást rendelt el.

Válaszlépésként május közepén a magyar kormány is mozgósította a II. és VIII., valamint a gyorshadtestet, majd május végén a III. és IV. hadtesteket is. A mozgósított alakulatok kezdetben a békehelyőrségekben maradtak, csak a gyorshadtestet vonták előre, közelebb a határhoz.

Teleki csalódottan vette tudomásul a történteket és Hitler május 14-én érkezett levelére válaszolva, a román lépésekre tett szükségszerű ellenintézkedésekként magyarázta a magyar lépéseket.

1940. június 26-án a Szovjetunió felszólította Romániát az intervenció során megszállt besszarábiai és bukovinai területek visszaadására.

A magyar kormány – bár a Szovjetunióval való együttes cselekvéstől elhatárolta magát – elhatározta, hogy szovjet követelés esetén követelni fogja Romániától a magyar területi igények kielégítését is.

Ebből az elhatározásból következett, hogy amikor Románia a szovjet követelésre igent mondott, június 27-én összeült a Legfelső Honvédelmi Tanács és a kormánnyal egyetértésben elhatározta a hadsereg mozgósítását.

A magyar kormány és a hadsereg vezetői is azzal számoltak, hogy a szovjet követelés kielégítésének hatására Romániában a hadseregre is kiterjedő politikai válság bontakozik ki, sőt baloldali mozgalmak is aktivizálódhatnak. Az így keletkezett zavart kihasználva, a magyar lakosság védelmében a magyar hadsereg benyomulhat Erdélybe.

A tervezett lépésekhez a kormány szerette volna elnyerni Németország jóváhagyását (élelmiszer-szállítások bővítését, az olajszállítások szovjetek elleni biztosítását ajánlották fel). A német vezetés azonban hajthatatlan maradt és a kapcsolatok minden csatornáján közölte a magyar féllel: a magyar fél akkor akar nyugtalanságot kelteni, amikor a német kormány mindent megtesz, hogy a Balkán ne váljék hadszíntérré.

A magyar kormányra irányított diplomáciai össztűz nem maradt hatástalan a katonákra sem. Homlok ezredes, berlini magyar katonai attasé a német vezérkari főnökkel folytatott beszélgetéséről jelentve megerősítette a német diplomáciai törekvéseket. A kelet-európai és balkáni béke Németország elsőrendű érdeke, aki azt megzavarja, nem számíthat megértésre. Németország fő célja a leszámolás Angliával, ezért el kell kerülni mindent, ami ebben akadályozza. Így Németországnak egyelőre érdeke a Szovjetunióval meglevő jó viszony is. Magyarországgal kapcsolatosan Homlok leszögezte, Magyarország jelenleg önálló külpolitikát nem

folytathat. Alkalmazkodnia kell Németország külpolitikájához. Hasonlóképpen Románia és Jugoszlávia is megszűnt önálló külpolitikát folytatni. Homlok ezredes figyelmeztette a vezérkart is, hogy semmilyen lépést ne tegyen Németország akarata ellenére. Törekedjék a Szovjetunióval való jó viszonyra, mindenfajta incidens elkerülésére.

A közvetlen magyar–román konfrontáció veszélyének elhárítása után, július 9-én a német követ átnyújtotta Hitler Telekinek és Csákynak szóló meghívását Münchenbe, hogy lehetővé váljon a soron levő vitás kérdések közvetlen megtárgyalása.

A megbeszélések Hitler dominanciájával folytak, időnként Hitler részéről sértő hangnemben.

A hangulat ilyenformán történt megalapozása után Hitler barátságosabb hangnemet használt.

A Münchenből hazatérő magyar államférfiak kedvezően ítélték meg a kialakult helyzetet. Ennek hatására a tengely nyomására összeült Turnu Severinben a magyar és a román tárgyaló küldöttség. Sajnos az 1940. augusztus 16–24. között folyó tárgyalásokon a magyar fél visszautasította a román kormánynak a keskeny határsáv átadására és a lakosságcserére vonatkozó ajánlatát. A tárgyalások eredménytelenül szakadtak félbe.

A kormány a tárgyalások megszakadásának másnapján elhatározta, hogy döntésre viszi a kérdést. Augusztus 26-án elrendelte a csapatok felzárkóztatását a határra és augusztus 28-án hajnalban a hadműveletek megkezdését. A hadműveletek – az évek során megerősödött román haderővel szemben – kevés sikerrel kecsegtettek.

A német csapatok 1941. április 2-án megkezdték felvonulásukat Magyarország területén Jugoszlávia ellen.

Ez a tény adta a döntő lökést Teleki öngyilkosságához.

A Jugoszlávia elleni támadás folytatódott!

Bácska megszállásával Magyarország területe 11 601 km^2-rel, lakosságának száma 1 145 000-rel gyarapodott. A Bánát visszacsatolására – Hitler ígéretével ellentétben – nem került sor. Ezt a területet – amelyre a román vezetés is igényt tartott – német csapatok szállták meg.

A Hitler kegyéből 1938 és 1941 tavasza között elért területgyarapodások Magyarország területét 172 204 km^2-re, lakosságának számát 14 668 000-re növelték. Mindez a fegyverkezés területén bekövetkező foglalkoztatási helyzeten (új munkahelyek) is sokat segített. A területgyarapodás fölött érzett öröm és a létszámfölények súlyos feszültségeket takartak, kedvezőtlen hatásuk egyre érezhetőbbé vált a társadalomban.

A II. VILÁGHÁBORÚ[33]

Magyar csapatok bekapcsolódása a Szovjetunió elleni háborúba

Európai hódításainak birtokában Hitler 1940 őszén elérkezettnek látta az időt a Szovjetunió elleni hadjárat előkészítésére. A támadás tervét, a „Barbarossa" tervet 1940. február 3-án hagyta jóvá a legfőbb német katonai vezetők értekezlete. A támadást – eredeti tervek szerint – 1941. május 15-én tervezték megindítani, ám ezt a Jugoszlávia ellen indított támadás okán június 22-ére módosították.

Magyarországgal és Szlovákiával, mint szövetségessel a terv nem számolt, mert a német vezetés értékelése szerint az országnak nem volt területi követelése Szlovákiával szemben. A német vezetés attól is tartott, hogy a hadjárat előkészületei Magyarországról kiszivároghatnak, ezért a tervről a német fél nem tájékoztatta a magyar illetékeseket. (Halder tábornok, a vezérkar főnöke minderről így fogalmazta meg véleményét: „Magyarország nem megbízható. Nincs alapja annak, hogy Oroszország ellen csatasorba állítsuk.")

A „Barbarossa" terv tehát – a partnererők részére – az alábbi célokat fogalmazta meg:

„1. A Szovjet-Oroszország elleni háborúban támadó szárnyainkon Románia és Finnország aktív részvételével számolhatunk. Hogy e két ország beavatkozó haderejét milyen formában helyezzük majd német parancsnokság alá, azt a Wehrmacht főparancsnoksága fogja idejében megszervezni és lefektetni.

2. Románia feladata az lesz, hogy az ott felvonuló német hadseregcsoporttal együtt a szemben álló ellenfelet lekösse és egyébként a mögöttes területeken szolgálatot teljesítsen.

3. Finnország a Norvégiából leváltott és az onnan jövő északi hadseregcsoport előrevonását fedezze, és vele együttesen támadjon."[34]

Románia és Finnország bevonása tehát azon a politikai megfontoláson alapult, hogy a két ország területi követeléseket támasztott a Szovjetunióval szemben, ami érdekeltté tette őket a háborúba történő bekapcsolódásra, anélkül, hogy azért Németországtól vártak volna ellenszolgáltatásokat. Románia részvételét Hitler a román olaj miatt is fontosnak tartotta.

Magyarország részvételével tehát nem számolt a „Barbarossa" terv. Ám az országot figyelembe vették mint felvonulási terepet és mint ellátóbázist, sőt nem zárták ki a magyar csapatok alkalmazásának lehetőségét sem, de a magyar katonai vezetéstől várták, hogy önkéntes csatlakozásra vegye rá a kormányt.

[33] Nagyon valószínű volt, hogy az 1914 nyarán kitört háború világháborúvá szélesedik. Ebből következik, hogy Charles à Court Repington nevéhez kötik az „első világháború" kifejezés megalkotását.

[34] A „Barbarossa" terv német céljai

Nem elégedett meg ezzel a háborúban történő bizonytalan részvétellel a katonai felsővezetés sem. Ahogy a korábbi években rendszeresen, most is sürgették a politikai vezetést a háborúba történő belépés érdekében.

Horthy 1941. április 24-én látogatást tett Hitlernél, ahol Magyarország háborúba lépésének kérdései feltehetően felmerülhettek. A találkozó után ugyanezekről a kérdésekről diplomáciai úton folytatódtak az alkudozások. Sztójay (akkor még) berlini követ ezekben a hetekben többször szorgalmazta a magyar kormány formális, hivatalos felajánlkozását is a Szovjetunió elleni háborúban való részvételre. Július 14-én kelt jelentésében többek között a következőket írta: „Amenynyiben javaslatom elfogadásra talál, szükségesnek, illetve célszerűnek találnám, hogy nyilatkozatunk mielőbb egy külön magas rangú politikai személyiség, avagy a berlini követség útján egyidejűleg és közvetlenül Hitlernek tudomására adassék. Eltekintve attól, hogy ezáltal a kezdés súlya is kidomboríttatnék, alkalom nyílnék politikai kérdéseket Hitlernél szóba hozni, és őt állásfoglalásra bírni…"[35]

Werth a német jelzéseket felterjesztette („Minden magyar segítséget elfogadunk. Semmit se akarunk követelni, de minden önkéntes felajánlkozást hálásan veszünk. Szó sincs róla, hogy Magyarország esetleges részvételét nem akarnánk."), Bárdossy miniszterelnök azonban a hasonló tartalommal írott jelentéseket nem terjesztette a kormány elé. Hivatalos diplomáciai kezdeményezésre várt.

A dilemmát végül is a Kassa ellen június 26-án ismeretlen repülőgépekkel végrehajtott bombázás „oldotta meg". Az akciót a magyar katonai vezetés minden kivizsgálás nélkül szovjet gépeknek tulajdonította, és ürügyként használta fel a Szovjetunió elleni hadbalépésre.[36] Tette ezt annak ellenére, hogy a vezérkar főnöke 1941. áprilisi értékelésében megállapította, hogy „a honvédség több hónapos háború viselésére jelenleg nem alkalmas és még a fejlesztés után sem lesz az."[37]

Az értékelés realitása beigazolódott.

1944. augusztus 29-én hivatalba lépett a Lakatos Géza vezérezredes vezette kormány, amelytől a közvélemény azt várta, hogy megteszi az első lépést a háborúból kivezető úton.

Nem így történt!

A dél-erdélyi kudarc mellett időközben változások következtek be az általános katonapolitikai helyzetben is. Szlovákiában 1944. augusztus 29-én nemzeti felkelés tört ki. Finnország szeptember 4-én fegyverszünetet kötött, szeptember 7-én Románia hadat üzent Magyarországnak.

[35] *Horthy Miklós titkos iratai.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 58. fsz. 296. o.: Horthy Miklós levele Hitlerhez a „bolsevista veszélyről" Németországnak a Szovjetunió elleni hadjáratáról és Magyarország további déli revíziós terveiről.

[36] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1934.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 189. o.

[37] Uo.

Szeptember 8-án a szovjet 3. Ukrán Front erői betörtek Bulgáriába.

A katonai helyzet ilyen alakulása megérttette a kormányzóval, hogy a fegyverszüneti kérelem tovább nem támogatható, de élt még benne a remény, hogy a tárgyalásokon az angol és az amerikai kormány döntő szerephez jut.

Kettős játékba kezdett tehát!

Gondolkodni kezdett a Moszkvába küldendő delegáció összetételéről, de még mindig reménykedett a nyugati hatalmakkal történő kapcsolatfelvételben.

A Casertába települt angol–amerikai főhadiszállásra küldte 1944. szeptember 22-én tárgyalni Náday vezérezredest, Faragó Gábor tábornokot szeptember 28-án Moszkvába. Mindkét delegációt a szükséges adminisztrációs jogosítványok nélkül.

Ezek miatt a képtelenségek miatt napok teltek el meddő huzavonával, folytak az üzenetváltások a küldöttség és a budai Vár között. Végül is Molotov külügyminiszter október 8-án éjjel ismertette a küldöttséggel a szövetséges hatalmak közös előzetes fegyverszüneti feltételeit.

„Magyarország köteles kiüríteni minden csehszlovák, jugoszláv és román területet, amelyet az 1937. december 31-i állapot után szerzett és birtokában tart, köteles visszavonni az összes magyar csapatokat és tisztviselőket. A kiürítésnek tíz napon belül meg kell történnie. Kezdő időpontnak az a nap számít, amikor a magyar kormány megkapta a nyilatkozatot. A kiürítés megfigyelésére és ellenőrzésére a három szövetség és kormány szövetségközi bizottságot küld Magyarországra, orosz elnöklet alatt. Magyarország kötelezi magát, hogy Németországgal minden összeköttetést megszakít, azonnal megüzeni Németországnak a háborút, a szovjet kormány pedig kijelenti, hogy ehhez csapataival kész segítséget nyújtani."

A magyar kormány több sikertelen taktikai kísérlet után október 11-én táviratilag elfogadta az előzetes fegyverszüneti feltételeket. A delegáció jelezte, másnap Nemes József őrnagy elindul az aláírásra jogosító aláírással (mert azt a delegáció nem vitte magával). Faragó a táviratot azonnal ismertette Molotovval, aki a feltételek elfogadását a szövetséges hatalmak nevében tudomásul vette.

Mindezek után a fegyverszüneti egyezmény gyakorlati megvalósításában ellentétek keletkeztek, zavaros intézkedések keresztezték egymást a politikai, katonai vezetés, a Szálasi vezette nyilas párt, a Magyar Front, és főként a németek szándékai között.

Horthy még ezekben a napokban is abban reménykedett, hogy az angol–amerikai erőkkel kezdhet fegyverszüneti tárgyalásokat. Vonakodott attól, hogy Románia példáját követve fegyverrel forduljon szembe a Magyarországon túlerőben állomásozó német csapatokkal. Bizonytalanságát növelte a családját ért támadás is (fiát, ifjabb Horthy Miklóst a németek tőrbe csalták és az apja politikai céljainak megakadályozására túszként fogva tartották).

Az országos politika jelentős szereplői a németek oldalán álltak, kiemelten Szálasi Ferenc, aki a kialakult politikai helyzetben a hatalomátvétel lehetőségét látta.

Az ellenállási szervezet (a Magyar Front) vezetői (Tildy Zoltán és Szakasits Árpád) találkoztak előbb Veres vezérezredessel, a vezérkar főnökével, majd annak szervezésében Horthy Miklóssal is, és felajánlották, hogy a kormányzói proklamáció bejelentésekor tömegmegmozdulás szervezésével támogatják a kormányzót. Horthy tétovázott elfogadni az ajánlatot.

A „kiugrás" előkészítése során súlyos hibának bizonyult, hogy 1944. október 14-én este Lakatos miniszterelnök követelésére a helytartó törölte a proklamációból a következő szövegrészt: „a németekkel a mai naptól kezdve Magyarország harcban lévőnek tekinti magát." Ez volt az a rész, amely a csapatok számára eligazításul is szolgálhatott volna.

Apropó! A csapatok.

Eltérő tartalmú utasításokat kaptak. Eltérően cselekedtek.

Horthy mentette családját! Október 16-án a saját vezérkara főnökének közreműködésével letartóztatták Veres vezérezredest, a 2. hadsereg parancsnokát. Ezt tették Dálnoki Miklós Béla vezérezredessel is. Dálnoki Miklós Béla még 15-én délután jóváhagyta vezérkari főnökének, Kéri Kálmán ezredesnek az elhatározását, hogy átmegy az oroszokhoz tájékozódás és kapcsolatfelvétel céljából. Később – Veres vezérezredessel történt beszélgetés után – úgy döntött, hogy maga is Kérivel tart. Átállása után a 4. Ukrán Front főhadiszállásán parancsokban szólította fel hadseregét, fordítsa fegyvereit a németek ellen.

Összegezve a „kiugrási" kísérlet kudarcait, megállapíthatjuk, hogy az szükségszerűen következett be.

Az uralkodó politikai körök, a katonai felső vezetéssel egyetemben, történelmi és társadalmi okoknál fogva is alkalmatlanok voltak határozott antifasiszta fordulat végrehajtására. Remélték, hogy elkerülik a szovjet megszállást, és azt, hogy a háború vége a vesztes oldalon érje őket, hogy elkerülik a hitleri szövetségben visszaszerzett országterületek elvesztését. Gondolataikat az az illúzió táplálta, hogy az angolszász hatalmaknak nem érdeke és nem célja Németország teljes katonai szétzúzása.

Horthy lemondásával és azzal, hogy miniszterelnökké kinevezte Szálasit, mindezt igazolta.

Ezzel a mintegy „negyed évszázadig" tartó „Horthy-korszak" véget ért.

A „negyed évszázadot" áttekintve, amelyben az önálló magyar katonai felderítés létrejött, és amelyben a politika és a felderítés (hírszerzés) összefüggéseit vizsgálnunk kell, megállapíthatjuk, hogy a magyar katonai felderítés az alábbi célokat teljesítette:

- vizsgálta a Trianon után bekövetkezett területrablások revíziójának lehetőségét;
- vizsgálta az elcsatolt területek lakosságának hangulatát, a visszacsatolás vágyát és realitását;
- vizsgálta az antikommunista politika megvalósíthatóságának lehetőségeit az elcsatolt területeken és általában Európában, a Szovjetunióban megvalósuló kommunista rendszert;
- vizsgálta a magyarországi antiszemitizmus természetét és a zsidóság térnyerésének korlátozási lehetőségeit úgy, hogy a zsidóknak az ország gazdaságát élénkítő szerepe ne csökkenjen;
- vizsgálta az ellenállási szervezetek (pl.: Magyar Front) tevékenységét és annak korlátozási lehetőségét;
- vizsgálta az ország nemzetközi kapcsolati rendszerének fejlesztési lehetőségét;
- vizsgálta az előző célok érdekében szükséges katonai, katonadiplomáciai kapcsolatok kialakításának lehetőségeit;
- vizsgálta és törekedett (a szinte egyedüli hírszerzői lehetőségek) a személyes kapcsolatok kihasználására (pl.: Hitler és Horthy kapcsolata esetében).

A szovjet hadsereg részeinek magyarországi állomásoztatása

A háború 1944 szeptemberének utolsó hetében elérte hazánk határait.

A „kiugrási kísérlet" kudarca a politikai vezetés kiútkereséshez fűzött reményeit – végérvényesen – szétzúzta.

Ezután a hadsereg is meggyengült, felbomlása egyre inkább szélesedett. Az átállás, a hadifogság önkéntes vállalása és a dezertálás tömeges jelenséggé vált.

A magyar katonai vezetés mindent megpróbált a csapatok felbomlásának megakadályozására, harci szellemének felszítására. Rendeletben szabályozta, hogy az értékesebb hadifoglyot ejtő katonák pénzbeli jutalmazást kapjanak. (Részletesen: „Pénzbeli jutalom fizetendő minden orosz származású tiszt, politikai tisztviselő – GPU stb. közigazgatási tisztviselő – élve vagy sebesülten történt elfogása után az elfogó személynek, éspedig századparancsnok vagy hasonállásúig bezárólag 50 pengő, ezredparancsnokig bezárólag 100 pengő, ezredparancsnoktól felfelé 150 pengő fizetendő. Ezen felül vállalkozások alkalmával a foglyul ejtett ellenséges legénység után is 20 pengő fizetendő ki.") A rendeletet az ejtőernyővel ledobott felderítők, partizánok stb. elfogására is kiterjesztették.

A csapatoknál kihirdették, hogy a szökést megkísérlő „rögtönbíráskodás" alá tartozik, a hazaáruló nem számíthat kegyelemre, vagyonát elkobozzák. Feszültségek keletkeztek a magyar és a német vezetési szintek között is.

A szovjet hadsereg erői a magyar és német hadsereg fenti állapotának ismeretében is (vagy éppen azért) folytatták hadműveleteiket.

R. J. Malinovszkij marsall, a 2. Ukrán Front parancsnoka a szovjet hadvezetés direktívájának megfelelően elhatározta, hogy főerőivel (6. gárdahadsereg, Plijev tábornok lovas-gépesített csoportja, az 53. hadsereg, a 18. harckocsihadtest és az 1. román hadsereg) Nagyszalonta–Szeged szakaszon áttöri a német–magyar védelmet, és Debrecen–Nyíregyháza–Csap vonalon kijut a Tiszához. Egyidejűleg a front jobb szárnyát képező csapatokkal Szatmárnémeti és Nagykároly irányában támadva elvágja az észak-erdélyi ellenséges csoportosítás visszavonulási útvonalait.

A tervezett, 1944. október 6-án indított hadműveletek végrehajtására 59 hadosztály (ebből 17 román), három lovas-, három harckocsi-, két gépesített hadtest, egy harckocsidandár és egy légi hadsereg állt a frontparancsnok rendelkezésére, összesen 630 000 katona, 825 harckocsival és rohamlöveggel, 10 200 löveggel és aknavetővel, valamint 1200 repülőgéppel.

Plijev (e feladatra kijelölt parancsnok) tábornok csapataival szemben a Déli Hadseregcsoport állományába 29 hadosztály és három dandár, valamint egy támogató légiflotta tartozott, mintegy 400 000 fővel, 3500 löveggel és aknavetővel, 300 harckocsival és rohamlöveggel, valamint 350 repülőgéppel.

Az 1944. október 6-án megkezdett debreceni hadművelet már az első nap jelentős eredményeket hozott. A támadó szovjet csapatok Nagyszalonta–Szeged terepszakaszon 100 km szélességben és 40 km mélységben áttörték a 3. magyar hadsereg hevenyészett védelmét.

A bemutatott erőviszonyok a magyarországi harcok során általánosak voltak, a harcok dinamikája során a „visszavonuló" és az „üldöző" kép realizálódott.

Ilyen előzmények után a szemben álló felek főerői Nagyvárad és Debrecen körzetében csoportosultak. Ebben a térségben bontakozott ki a „debreceni páncéloscsata".

A szovjet csoportosítás október 12-én teljesítette feladatát, a 6. gárda-harckocsihadsereggel és a megerősítő lövészerőkkel együtt elfoglalta Nagyváradot. A várost védő csapatok közül a 4. és a 12. hadosztály Derecskére vonult vissza.

A hadműveletek az előzőekben leírt erőviszonyok között, hasonló dinamikával folytak a Duna–Tisza közén. A frontparancsnok, értesülve Horthy kiugrási kísérletének kudarcáról, már október 16-án utasította a 46. hadsereget is, újítsa fel az október 12-én beszüntetett támadását a Duna–Tisza közén. Ennek célja a kedvező feltételek megteremtése volt egy Kecskemét–Budapest irányába mérendő csapásra.

Ugyanezzel a céllal folytatták tevékenységüket az Észak-Magyarországon folyó harcokban részt vevő, és már a Miskolc–Eger–Hatvan menetvonalon Budapest felé nyomuló szovjet csapatok is.

Ebben az értelemben utasította Sztálin Malinovszkijt: „A 46. hadsereg és a 2. gárda-gépesítetthadtest erőivel október 29-én menjen át támadásba a Duna–Tisza közén, göngyölítse fel a Tisza nyugati partján kiépített ellenséges védelmet

és biztosítsa ezzel a 7. gárdahadsereg átkelését a folyón. A továbbiakban a 4. gárda-gépesítetthadtest beérkezése után mérjen megsemmisítő csapást a Budapestet védő ellenségre és menetből vegye birtokba a fővárost."

A német hadvezetés célja ebben az időszakban az volt a magyarországi hadszíntéren, hogy a természetes akadályok mögött kiépített állásokra támaszkodva lezárja a Budapest–Bécs irányt a szovjet hadsereg előtt, s összefüggő arcvonalat hozzon létre a jugoszláviai „F", a magyarországi „Dél" és a szlovákiai „A" hadseregcsoport között.

A német–magyar átcsoportosítások még folyamatban voltak, amikor 1944. október 29-én moszkvai idő szerint 14 órakor támadásba lendültek a 46. hadsereg csapatai, s ezzel megkezdődött a budapesti hadművelet. A harcok előbb a fővárost megközelítő irányok (városok) elfoglalásáért folytak. November 4-én a főváros alá ért szovjet csapatok támadása elakadt.

Bár a város védelmére létrehozott Attila-vonal menetből való áttörése nem sikerült, a szovjet csapatok megjelenése Budapest alatt nagy riadalmat keltett a védelemre még felkészületlen erők, politikusok és a lakosság körében is. Nagy ütemben folytatták a védelmi rendszerek telepítését, kiépítését. Robbantásra készítették elő például a hidakat. Ennek során november 4-én munkahelyi gondatlanság következtében egy híd felrobbant, a robbanás a hidat kettészakította, a balesetnek számos áldozata volt.

A harcokkal tűzdelt előrevonás a szovjet csapatokat is kimerítette, ezért a szovjet hadvezetés ideiglenesen leállította a város elleni támadást és átcsoportosította erőit.

Az átcsoportosítások után a 2. Ukrán Front főcsapást mérő erői november 1-jén reggel kezdték meg a támadást, amelyet november folyamán sikeresen folytattak. Időközben – a magyar hadszíntér fontosságára tekintettel – magyar területre csoportosították át a 3. Ukrán Front csapatait is. A csapatai Mohács és Pécs elfoglalása, valamint 100 km széles és 60 km mély hadműveleti hídfő kialakítása után kedvező feltételeket teremtettek arra, hogy a csapatok kifejlesszék támadásukat Nagykanizsa és Székesfehérvár irányokba. A front fő erőinek december 10-re kellett birtokba venni Velence–Lovasberény–Székesfehérvár–Várpalota vonalát. További feladatként a hadseregnek ugyancsak december 10-re kellett elfoglalni a Keszthely–Zalaapáti–Mura-torkolat terepszakaszt. A front kötelékei sikeres támadásokat folytattak december 9-ig, amikor is a szovjet főparancsnokság elrendelte a front mindkét hadseregének átmenetét védelembe, hogy a 2. Ukrán Fronttal együttműködve a budapesti ellenséges erők körülzárását befejezze.

Időközben a német hadvezetőség is megerősítette (három páncéloshadosztállyal, három Párduc-osztállyal, egy gyaloghadosztállyal, egy hegyihadosztállyal és két lovasdandárral) a Dunántúlon védekező csapatait. Ennek következtében december második felétől ide helyeződött át a harcok súlypontja a magyarországi hadszíntéren.

Mindeközben folytak Budapest nagybani térségében a főváros elfoglalásának előkészületei. Malinovszkij marsall a főparancsnokság direktívájának megfelelően úgy döntött, hogy a fő csapást a Hatvan–Kartal szakaszon méri Balassagyarmat felé a 7. gárdahadsereg, nyolc lövészhadosztályával, a siker kifejlesztésére pedig a 6. gárda-harckocsihadsereget és Plijev tábornok lovas-gépesített csoportját veti be.

A főcsapást mérő csoportosítás jobb szárnyán az 53. hadsereg erői egy részével Szücsi-Lőrinci között kellett a magyar védelmet áttörni és a támadást Szécsény felé kifejleszteni. A bal szárnyon támadó 46. hadsereg azt a feladatot kapta, hogy a 2. gárda-gépesítetthadtesttel együtt a Csepel-szigetről Ercsinél keljen át a Dunán és Zsámbék irányába mért csapással nyugatról karolja át Budapestet.

Az előkészületek befejezése után december 5-én indultak támadásba a szovjet csapatok.

A német vezetés rossz következtetések után helytelen szervezési intézkedéseket adott ki, amelyek nem bizonyultak elegendőnek a támadás meghiúsítására. Ily módon a szovjet csapatok északról is bezárták a gyűrűt a fővárosi csoportosítás körül. Két nap múlva (december 28-án) befejeződött az Ipoly és a Garam közének teljes megtisztítása. A szétvert német csapatok maradványai visszahúzódtak a Garam mögé, a Szent László-hadosztály feltöltésre békehelyőrségbe vonult.

A főváros körülzárása után nehéz helyzet alakult ki Budapesten.

Egyfelől Hitler már november 23-án elrendelte, hogy a fővárost „háztól házig vívott harccal" kell védeni, a fővárost erőddé nyilvánította. A „Budapest Erőd" parancsnokává Karl Pfeffer-Wildenbruch SS-tábornokot nevezte ki, állományában a német és a magyar hadsereg maradék alakulatai a Prónay- és a Vannay-különítmény, a kerületenként felállított kisegítő karhatalmi (Kiska) alakulatok, két egyetemi rohamzászlóalj és mintegy 1500 fő nyilas pártszolgálatos volt.

Másfelől a lakosság és a csapatok ellátási helyzete reménytelenné vált. Már két hónappal korábban elvesztették a Lóverseny teret, amely az utánpótlást szállító repülőgépek egyetlen leszállóhelye volt. Vészesen fogyott a lőszer és az üzemanyag, csökkentek az élelmiszerkészletek.

Egyre romlott a viszony a magyar és a német katonák között. Gyakorivá váltak a fegyveres összetűzések. A magyar katonák mind nagyobb számban hagyták el állásaikat és támpontjaikat, s átöltözve igyekeztek elvegyülni a lakosság között.

És végül: a különböző alakulatokból több alegység állt át a szovjet csapatokhoz a fasizmus elleni harc vállalásának szándékával. Bekapcsolódásukra a heves harcok miatt nem volt kedvező lehetőség, ezért többségüket a szovjet parancsnokság az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelkezésére bocsájtotta az új magyar hadsereg

felállításához. Kutatások szerint elsőként a 206. honi légvédelmi tüzérosztály kapott lehetőséget a közös harcra.

A magyar önkéntes századok szervezése a fegyverszüneti egyezmény aláírása, 1945. január 20-a után kezdődött meg, mikor az új magyar hadsereg felállítását segítve a Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélyezte a budapesti csoport parancsnokságának magyar alegységek létrehozását Budán. Az eddig ismert adatok szerint az önkéntes századok szervezése a 37. lövészhadtestnél kezdődött, központjai pedig a Tárogató utcai parancsnokságon, a Budakeszi Tüdőszanatóriumban, a Budafoki Pincegazdaság épületeiben és a kelenvölgyi iskolában voltak. A századok 120-140 főből álltak, szovjet fegyvereket kaptak, megkülönböztető jelzésként a század számával ellátott fehér vagy vörös szalagot viseltek a sapkájukon és a köpenyük hajtókáján. A legkorábban felállított 12. század egy-két napot pihenéssel töltött hűvösvölgyi villákban, ahol a katonák leromlott állapotán bőséges étkeztetéssel igyekeztek javítani.

Az önkéntes századokat önálló alegységként a 108., 297. és a 320. lövészhadosztály lövészezredeibe és a 83. tengerészgyalogos-dandár zászlóaljaiba osztották be, a magyar parancsnokok mellé szovjet összekötő tiszteket rendeltek ki. Az önkéntes századokat a szovjet parancsnokság az új magyar hadsereg részeként kezelte, a katonák jogállása és ellátása azonos volt a szovjet harcosokéval.

A 12. század nehéz harcokat vívott a visszamaradt (vagy elrejtőzött) német erőkkel az Alkotás utcában, a Déli pályaudvar környékén a Vár alatti alagútért, a Móricz Zsigmond körtér és a Gellért-hegy területén stb. Az önkéntesek ezekben a harcokban 600 főnyi hősi halottat áldoztak Buda felszabadításáért.

A századok megalakulásának és harccselekedeteinek erkölcsi hatása is igen jelentős volt, hírükre a magyar alakulatok minden módon igyekeztek kivonni magukat a harcból, s a németektől leszakadva bevárni a szovjet csapatokat.

A IX. SS-hadtest parancsnoka így jelentett parancsnokainak: „Január 29-ről 30-ra virradó éjszaka a magyar csendőrség és honvédség többsége zárt kötelékben átment az ellenséghez."[38]

Az önkéntes századok szervezésében fordulópontot jelentett, hogy február 10-én a Móricz Zsigmond körtér környékén állomásozó 10. gyaloghadosztály, valamint a 6. gyalogezred alegységei fegyverzetükkel együtt átálltak a szovjet csapatokhoz. Belőlük alakult meg Variházy Oszkár alezredes parancsnokságával a Budai Önkéntes Ezred.

Mindezek hatására is Pfeffer-Wildenbruch tábornok – Hitler tilalma ellenére – nem tartotta tovább állásait, hanem a budai hegyeken át kitört a gyűrűből. Konspirációs okokból a csapatokat nem tájékoztatta tervéről, csak a tervezett

[38] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 360–445. o.

kitörés napján 15 perccel a kitörés előtt. A szovjet parancsnokságot azonban nem sikerült meglepnie! A felderítés jól működött. A szovjet tüzérség a kitörés kezdeti perceiben tüzet nyitott a kitörő 32 ezres tömegre, véres kudarcba fullasztotta a kitörési kísérletet. Mintegy négyezer fő kijutott a hegyekbe, de a következő napokban elfogták vagy megsemmisítették őket. Fogságba estek Pfeffer-Wildenbruch és Hindy tábornokok is. Mindössze 624, más források szerint 785 fő érte el a német vonalakat.

A kitörési kísérlet felszámolásában részt vett a Budai Önkéntes Ezred valamennyi alegysége. E feladatok teljesítése után az ezred Jászberénybe vonult, ahol az ezred szervezetére épülve megalakult az új hadsereg 1. hadosztálya.[39]

1945. február 13-án a Vár és környékének megtisztításával befejeződött a főváros felszabadítása, egyben teljes győzelemmel véget értek a 2. és 3. Ukrán Front 108 napig tartó budapesti hadműveletei.

A főváros romokban hevert. 36 ezer lakóházból mintegy 30 ezer megsérült, a 460 ezer lakószobából 26 ezer teljesen megsemmisült. A közművek nem működtek, a közlekedés leállt, a főváros valamennyi hídját felrobbantották. Az utcák romokkal és temetetlen halottakkal voltak tele. A polgári halottak száma egyes források szerint 25 ezerre tehető.

A budapesti hadműveletekben elszenvedett vereség után a német hadvezetés már csupán leharcolt, demoralizált magyar csapattestekkel számolhatott a Dunántúlon előkészületben levő, nagyméretű támadásban.

A Dunántúlon kibontakozó harcokat – egyes források szerint – maga Hitler szorgalmazta azzal a céllal, hogy végsőkig tartsanak ki, védjék a magyar–osztrák olajforrásokat, s zárják le az ausztriai és a dél-németországi iparvidékhez, élelmiszer-fenntartásokhoz vezető utakat.

A főváros ostroma – elkeseredett harcok után – Budán, február végén véget ért.

A főváros felszabadult.

Nem így a Dunántúl!

A szovjet erők már 1945 novemberében elérték a Dél-Dunántúlon Pécsen és Kaposváron keresztül a Balaton vonalát. Ezekben a hadműveletekben a bolgár haderő is részt vett és jelentős veszteségeket szenvedett. Más harcászati-hadműveleti erők a Duna–Tisza között törtek előre és egy északon végrehajtott hadművelettel Esztergomot is elérték. Az alföldi harcokban román erők is részt vettek. Ez a hadműveleti csoportosítás feladatainak befejező szakasza volt Budapest bekerítésére. A várost megadásra szólították fel, de a német parancsnokság ezt elutasí-

[39] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 360–445. o.

totta. A felszólítással jelentkező, négy parlamenterből kettőt, Steinmetz Miklós és Ilja Osztapenko századosokat lelőtték.

A bomlási folyamat rohamos terjedése és a német vezetés törekvése oda vezetett, hogy a budapesti hadműveletekben egyre csökkenő számban még harcoltak ugyan magyar csapatok, de valójában megszűnt a magyar haderő. A maradványok már nem képeztek haderőt.

A hadműveletek harmadik hulláma Budapest elfoglalása után indult, de nem szovjet, hanem német kezdeményezésre. Március 6-án indították meg a világháború utolsó nagy támadó hadműveletét, mintegy 30 hadosztály erővel. A cél – Hitler elgondolásával összhangban – az volt, hogy biztosítsák a zalai olajvidéket úgy, hogy visszaszerzik a Duna vonalát és lezárják a kutak elérési lehetőségét.

Jelentős lövész- és páncélos-összecsapások alakultak ki a Dunántúl területén (páncéloscsata a Balaton és a Velencei tó között), de a kezdeti német sikerek után a szovjet erők ellentámadásba lendültek és megkezdték a Bécs elfoglalására irányuló hadműveleteket.

Ez a tény Magyarország számára a háború befejezését is jelentette. Április elejére a háború Magyarország számára befejeződött.

A további elgondolások súlyos harcokhoz, élőerős és technikai veszteségekhez vezettek.[40]

Moszkvában 1943 utolsó hónapjaiban erősödött az a meggyőződés, hogy sikerül végső győzelmet aratni az ellenség felett. Ezt a meggyőződést táplálta, hogy a háborúban a kezdeményezést szilárdan magához ragadta a Vörös Hadsereg és (feltartóztathatatlanul) folytatta előrenyomulását nyugat felé. A nyugati államférfiak pedig szükségét érezték annak, hogy elkötelezzék magukat a háború utáni békés együttélés mellett.

Az országokat vezető politikusok (beleértve a kül- és hadügyminisztereket is) megbeszélésein elkötelezték magukat az alábbi kérdések mellett:

- vállalják a második front (a normandiai partraszállás) megnyitását;
- vállalják a földközi-tengeri partraszállás technikai feltételeinek segítését;
- vállalják a harcoló szovjet erők anyagi támogatásának lehetőség szerinti feltételeit;
- indokoltnak látják a Japán elleni támadás idejének közös megállapítását;
- elfogadják Németország felosztásának szempontjait;
- indokoltnak látják a háborús bűnösök felelősségre vonását, a kártérítések rendezését (később a nyugati hatalmaktól nem kérnek kártérítést);
- tisztázandónak tartják a német tengerészeti flotta felosztásának szempontjait.

[40] Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1992. 561–565. o.

Miután Budapest felszabadult, Szálasi és elvbarátai, valamint a német–magyar csapatok leharcolt, demoralizált erői a Dunántúl területére vonultak vissza és csak néhány elérhető, meggyengült hadosztály alkalmazásával számolhattak az előkészületben levő szovjet támadás elhárításához.

Hitlert az eddig elszenvedett kudarcok sem térítették el attól a szándékától, hogy a végsőkig kitart, Magyarország, illetve Ausztria területén folyó aktív harctevékenységgel lezárja a magyar és osztrák olajkutakat, a délnémet iparvidékhez és az olasz–osztrák átjárókhoz vezető utakat, irányokat a nagy erőkkel támadó orosz–magyar csapatok előtt.

Az ebben az irányban szervezett védelmi hadműveletekben harcoltak a magyar parancsnokság alárendeltségébe tartozó Ameiser-csoport (711. és 96. német, a 23. magyar gyaloghadosztály, a 203. rohamlövegdandár, valamint az 1. huszárhadosztály) erői is.

Létrejött tehát egy viszonylag erős német–magyar védelmi rendszer, amelynek létrehozásától a terület parancsnokai azt várták, hogy segíti (segítenie kell) Hitler hadászati elgondolásának megvalósítását.

Itt a Velencei-tótól északra, valamint a tó és a Balaton között zajlottak a következő tíz napon át a történelemben számon tartott kíméletlen ütközetek.

A támadás 1945. március 6-án indult.

A németek nagy erőket vetettek be. Hét páncéloshadosztály a Balaton és a Velencei-tó között, három pedig a Velencei-tótól északra erőltette a szovjet védelem áttörését és erői kijutását a Dunához.

Guderian német tábornok, a hadszíntéren folyó harcok főparancsnoka megtiltotta erői visszavonulását. Március 21-én Hitler elrendelte, hogy a német Déli Hadseregcsoport minden erejét összpontosítva mérjen ellencsapást, Székesfehérvár és a Vértes hegység között kerítse be és semmisítse meg az ott támadó szovjet csapatokat.

A harcot vezető parancsnokok nem vették figyelembe a realitásokat, nem tudtak változtatni a kialakult helyzeten. Március 24-én Wöhler tábornok, az itt harcoló hadsereg parancsnoka jelentette Guderiannak: „Az ellenséges nyomás a Duna és a Balaton között olyan hatalmas, hogy a túlnyomórészt erősen leharcolt erőinkkel képtelenek vagyunk egy olyan arcvonalat létrehozni, amelyet feltétlenül tartani tudnánk!"[41]

Március 29-én éjfélkor Hitler azzal a megkötéssel engedélyezte az arcvonal lépésről lépésre történő visszavételét Szombathely–Pozsony között, hogy „a szórvá-

[41] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 429. o.

nyosan harcoló csapatok nem vonulhatnak vissza, maradjon összefüggő arcvonal, az esetlegesen visszavonulók kötelesek magukkal vinni nehézfegyvereiket."[42]

A szovjet csapatok támadása a következő napokban is hasonló aktivitással folyt, és így teljes győzelemmel zárult le a „bécsi" támadó hadművelet első, dunántúli szakasza.

A szovjet csapatok tehát 194 napon át harcoltak hazánk földjén.

A „bécsi" hadműveletek során beteljesedett a németek oldalán harcoló magyar csapatok sorsa is. Az osztrák határ elérése előtt mintegy 45 000 magyar katona tagadta meg a határ átlépését. Tovább éleződtek az ellentétek a német és magyar katonák között.

Végül is a háború, a fegyveres küzdelem vége a vesztes oldalon és az országhatáron túli területeken (Csehszlovákia, Ausztria, Németország) érte a magyar hadsereg 300 000 főt számláló maradványait.

A kétpólusú világrendszer kialakulásának időszaka (1944–1989)

Az ország felszabadult. Megkezdődött az újjáépítés, ám az ország helyzete 1945-ben alapvetően megváltozott. Addig Európa három nagy zónájából a középsőbe tartozott az ország, elsősorban a társadalmi struktúra, de a gazdasági viszonyok szempontjából is. Nyugat felé, különösen a kultúrában és a vallásban nem voltak éles határok, Kelet felé azonban igen. Megindult Közép-Európa betagolása a keleti társadalmi fejlődés örökségével megterhelt szocialista rendszerbe. Ennek a munkának szervezői a KMP Moszkvai Bizottságának tagjai voltak, akik a felszabadulással egy időben hazatértek, átvették a politikai hatalmat.

1944. december 21-én a debreceni református templomban összeült a nemzetgyűlés. A következő napon megválasztották az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, amely baloldali kormánynak tekinthető (négy kommunista, öt szociáldemokrata, egy parasztpárti, négy kisgazdapárti és négy pártonkívüli politikus).[43]

A kormány első intézkedései során 1944. december 28-án hadat üzent Németországnak, majd 1945. január 20-án aláírta a fegyverszüneti egyezményt, amelynek igen szigorú feltételei voltak. Vállalta, hogy az ország határai az 1937. december 31-ei határok lesznek. A magyar hadsereg nyolc gyalogoshadosztálylyal bekapcsolódik a németek elleni háborúba, 300 millió dollár jóvátételt fizet a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának. Betiltanak minden, a

[42] Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987. 429. o.

[43] Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1993. 567. o.

szövetségesek ellen irányuló propagandát. A békekötésig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) ellenőrzi az egyezmény végrehajtását. A szovjet hadsereg a hadműveletek során minden katonai anyagot, raktárt, élelmiszert, ruházatot lefoglalt. Lefoglalta továbbá a bankok, a pénzintézetek, mezőgazdasági üzemek készleteit, a szállítóeszközöket.

A SZEB szovjet részlegében 750 fő dolgozott, hét ellenőrző központot, a vármegyékben és városokban, a fontosabb üzemekben és hivatalokban állandó felügyeleti rendszert alakítottak ki. Az amerikaiak 80, az angolok 20, a csehszlovákok 60 tagú csoporttal dolgoztak. A vasutak feletti ellenőrzés jogát 1945 októberében kapta vissza az ország.

A kormánynak – a fegyverszüneti szerződés előírásai szerint – eleget kellett tennie a hadseregszervezés feladatainak is. Megindult a toborzás. Elsősorban fiatalok és volt hadifoglyok jelentkeztek. Megszervezték a vasútépítő hadosztályokat, megkezdődött a gyalogoshadosztályok szervezése, sőt az I. és VI. hadosztályt ki is szállították Ausztriába, de bevetésükre már nem volt szükség. A hadsereg létszáma 50 000 fő volt, de azt a háború után leszerelték.[44]

A hadseregnél fontosabbnak tartották a rendőrséget. A megszervezett politikai, gazdasági és közlekedési rendőrség létszáma 20 ezer fő volt, szinte teljes egészében kommunista irányítás alatt.

A kormány 1945. március 17-i rendeletével, az 1945. évi VI. törvénycikkel törvényerőre emelte a földreformot és bevezette, azaz korlátozta a földesúri birtokok 100 holdon felüli, a paraszti birtokok 20 holdon felüli részét, amelyeket megváltás ellenében kellett elvenni. Az ellenállási mozgalomban részt vevők 300 holdat birtokolhattak.

A földreformnak társadalmi és politikai jelentősége volt. Egyrészt a magyar mezőgazdaságban kis- és közepes birtokok váltak uralkodóvá, a földesúri nagybirtok megszűnt, másrészt a nagybirtok felszámolásával az arisztokrácia és az egyház politikai befolyása véget ért.

A fegyverszüneti szerződés előírásainak betartása mellett több olyan világpolitikai esemény is befolyásolta, alakította a magyar hadsereg (a magyar kormányok) fejlesztési elgondolásait a vizsgált időszakban, amelyeknek biztonság-, katonapolitikai mérlegét a következőkben szükséges megemlíteni, hatásukat érinteni:

1. A háborúban a németek ellen részt vett országokat (Egyesült Államok, Anglia, Szovjetunió) érintő minden kérdés részletes tisztázása és szabályozása, a háború utáni időszakban követendő politikai és személyes felfogások tisztázása, a tárgyalások során kialakult emberi kapcsolatok ápolása.

[44] Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1992. 567. o.

2. Az érintett országok vezető politikusainak (amerikai részről Roosevelt, halála után Truman; Anglia részéről Churchill, szovjet részről Sztálin) sorozatos tárgyalásain született és elfogadott döntések.
3. A harcoló szovjet erők anyagi, haditechnikai támogatása.
4. Egy, a következő háború kirobbantására irányuló szándék megakadályozása. (Ez a népszövetség után létrejött Egyesült Nemzetek Szervezetének feladata, szerepe.)
5. Lengyelország új határainak kérdése. (Az új határokat nyugaton az Odera–Neise vonalán jelölték ki, amely nyert területet a szovjet fél foglalt el.)
6. Japán ellen indítandó támadással összefüggő kérdések. (Truman – mivel időközben az amerikai atombomba-kísérletek sikerrel jártak – meg akarta gátolni, hogy a Szovjetunió ebben a műveletben szerepet kapjon. Nem járt sikerrel.)
7. Königsberg átadása a Szovjetuniónak.
8. A német tengerészeti flotta hasznosítása.
9. Az angol, francia gyarmatbirodalom jövőbeni sorsa – általában a gyámsági feladatok, kérdések.
10. Olaszország szerepe a II. világháborúban (a Szovjetuniót támadó csoportosítás része volt), van-e kártérítési kötelezettsége.

A II. világháborút lezáró politikai és gyakorlati feladatok áttekintése után szükségesnek láttuk, hogy a hadsereg szerepét, fejlesztésének kérdéseit az 1945–1989 közötti időszak további részében is vizsgáljuk. Ilyen kiemelendő kérdésnek látjuk:

1. A jugoszláv határ mentén létrehozott aknazárat, a Tito-korszak gyakorlatát.
2. A hadseregnek az osztrák határon teljesített helytállását (mert ebben és az előző esetekben is a politika kényszerítette ki a határzár fenntartását).
3. Súlyosabb gond – és elsősorban érzelmi hatásokkal járt – a hadsereg és tagjainak szerepe az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésében.
4. Hasonlóan súlyos – esetenként lelki – hatásokkal járt a magyar hadsereg alkalmazása a „Prágai Tavasz" fedőnevű felkelés leverésében.

Az előző gondolatokban annak a társadalmi, politikai közegnek a bemutatását végeztük el, amelyben a katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás az 1945–1989 közötti időszakban működött, amelynek alapján a politikai vezetés a felderítés feladatait, szervezetét megszabni kívánta.

A következő fejezetben bemutatjuk napjaink biztonságpolitikai környezetét, amelyben a magyar katonai felderítés és elhárítás jelenleg tevékenykedik. Szeretnénk bemutatni a hírszerzés és elhárítás mai szervezetét, működési rendjét és a ma is működő szervezeti egységek gyakorlatát.

A politikai, társadalmi rendszerváltás utáni időszak, az új szövetségi rendszerben történő együttműködés időszaka 1989-től napjainkig

MAGYARORSZÁG KATONAPOLITIKAI HELYZETE A RENDSZERVÁLTÁS ÁTMENETI ÉVEIBEN

Az 1990-es éveket megelőzően a nemzetközi biztonságpolitikai helyzetet a bipoláris világrendszer két nagyhatalmának, az Amerikai Egyesült Államoknak (USA) és a Szovjetuniónak (SZU) a szembenállása jellemezte, melyben a két nagy katonai szövetség, az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) és a Varsói Szerződés (VSZ) totális háborúra készült.

1988-ra a Magyar Néphadsereg békelétszáma 106 800 fő volt. Ebből a szárazföldi csapatok kötelékében 54 700 fő szolgált. A csapatoknál összesen 435 harckocsi, 2310 páncélozott szállító harcjármű, 27 tüzérségi rakétaindító, 1750 tábori tüzérlöveg és kb. 50 önjáró hídvető állt szolgálatban. Az alakulatoknál pártalapszervezetek, magasabbegységeknél pártbizottságok működtek. Még kötelező volt a kétéves sorkatonai szolgálat.

Az MN magasabbegységei azt a feladatot kapták a VSZ EFE Parancsnokságától (valójában a szovjet vezetéstől), hogy készüljenek föl a Duna-völgyi és az észak-olasz hadműveleti irányokban (az atomfegyverek alkalmazására történő áttérés állandó készenléte mellett) a Délnyugati vagy a Kárpát Front koalíciós kötelékében tervezett alkalmazásra. Dinamikus támadó tevékenységgel minél előbb jussanak ki a délnémet területre, illetve délen zárják le az olasz–osztrák határszakaszt, akadályozzák meg, hogy az európai központi hadszíntéren támadó VSZ-erőket déli irányból támadás érje.

Fenti jellemzőkkel érkezett az MN állománya az évtized végéhez, amikor a társadalomban megkezdődött a rendszerváltás.

Amikor a szemben álló nagyhatalmak elnökei 1990. január 1-jei újévi beszédeikben kölcsönösen kinyilatkoztatták, hogy nem tekintik egymást ellenségnek, majd amikor a bipoláris világrendszer és a katonai szembenállás megszűnt, megváltozott Magyarország biztonsági környezete is.

Ugyanakkor felerősödött a politikai és katonapolitikai viszonyok átrendeződése is. A környezetünkben levő államok közül többen is (Szovjetunió, Jugoszlávia, Csehszlovákia) részekre szakadtak. Ez közvetlen hatással volt Magyarország biztonságára is, hiszen felerősödtek és megjelentek, esetlegesen (potenciálisan), a katonai szférát is érintő és komoly figyelmet érdemlő, olyan külső és belső veszélyforrások, mint:

- az önállóvá vált vagy felbomlott államokban végbement (vagy elmaradt) rendszerváltásból adódó instabilitás,
- a hatalmi ágak közötti rendezetlen viszony,
- az általános politikai, társadalmi és gazdasági helyzetből is fakadó jelenségek (tüntetések, polgári engedetlenségi mozgalmak, közbiztonság romlása, maffiák, korrupció stb.),
- a demokratikus jog- és intézményrendszer, a demokrácia hiánya, a piacgazdaságra való áttérés és a szükséges reformok elmaradása miatt is szélsőséges, diktatórikus erők kialakulásának lehetőségei,
- a korábban megszokott és rendezett (elfogadott vagy annak hitt) államközi kapcsolatokban kialakuló kaotikus állapotok,
- a közeli és távolabbi szomszédokban veszélyérzetet keltő, megoldatlan nemzeti, etnikai és vallási feszültségek felerősödése,
- a szélsőséges nacionalista erők hangulatkeltő, az instabilitásnak kedvező tevékenysége vagy megnyilvánulásai,
- az ember- és árucsempészet,
- a privatizációban történő részvétellel, bankok, valamint bel- és külkereskedelmi cégek által végrehajtott pénzmosás,
- energiahordozóktól való függés,
- vízkészletek szennyezése,
- nukleáris és árvízveszély,
- kábítószer- és illegális fegyverkereskedelem,
- határokon átnyúló, szervezett bűnözés,
- az illegális bevándorlás és a migráció,
- a terrorista akciók,
- a társadalom megosztottsága,
- az alkotmányos rend megsértése vagy arra irányuló törekvések,
- az állami hatalom és az önkormányzatok törvényes határozatainak nem megfelelő végrehajtása,
- az állami és a polgári ellenőrzés hiánya, alacsony hatékonysága vagy nem megfelelősége, és a sor még tovább folytatható.

A felsoroltaknál talán kevésbé valószínű, de lehetőséggel bíró, katonai irányultságú veszélyforrások között meg kell említeni:

- más országokban kitörő fegyveres konfliktusok (polgárháborúk) okán fegyveres csoportok átcsoportosítások, üldözés vagy menekülés során megsérthetik határainkat,
- szabadcsapatok és terroristák támadhatnak, többek között katonai személyek, csoportok, objektumok ellen,

- nem kizárt az olasz terrorista erők jelenléte, amelyek tevékenysége ellen katonai erő bevetése is szükséges lehet,
- béketeremtő és ellenőrző tevékenységünk, bárhol is végezzük, kockázattal jár,
- az ország és a haderő biztonságát veszélyeztető lehet a katonai hírszerzés és a katonai elhárítás nem megfelelő alkalmazása, illetve a szolgálatok felszereltségének és felkészültségének hiányosságai,
- nemzeti és szövetségesi érdekeket sért, biztonságot veszélyeztet a hadsereg fegyverzetének, technikai eszközeinek elavultsága, nem megfelelő és hadrafoghatóságra alkalmatlan volta, a személyi állomány kiképzettségének hiányossága,
- az ország védelmében részt vevő szövetséges állandó és ideiglenes erők fogadásában, áthaladásában és biztosításában előforduló hiányosságok is veszélyforrások lehetnek,
- a hadseregben a szükséges haderő- és fegyvernemi struktúrák hiánya adott esetben a biztonságot meghatározóan veszélyezteti,
- biztonsági kockázatot jelent az utánpótlást is biztosító tartalékosok hiánya vagy állandó kiképzettségének nem megfelelő szintje,
- veszélyforrásként kell értékelni a hadigazdaság (hadiipar) hiányát, nem megfelelő állapotát, illetve teljesítőképességét,
- élet- és környezetvédelmi veszélyforrás a hadrendből kivont fegyverek, fegyverrendszerek, lejárt szavatosságú lőszerek és robbanóanyagok megléte és tárolása.

Végezetül, jelentősen befolyásolja az ország és a haderő biztonsági helyzetét, ha hiányoznak, vagy nem „naprakészek" a stratégiák. Ez alatt mind a Nemzeti Biztonsági Stratégiát (NBS), mint az ágazati, köztük a témánkat illetően, a hadseregre, mint nemzeti „intézményre" vonatkozó Nemzeti Katonai Stratégiát (NKS), valamint a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokra vonatkozó Nemzeti Nemzetbiztonsági Stratégiát (NNBS) kell érteni.

Nem kevésbé fontosak a doktrínák, amelyek kapcsolatot teremtenek a feladatok teljesítése és az igénybe vehető és megkövetelhető erők, eszközök és módszerek között, hiszen *„csak egy koherens doktrína tudja hatékonyan tájékoztatni a kormányzati szerveket és intézményeket arról, hogy hogyan értelmezzék és kezeljék a fegyveres erőket és a nemzetbiztonsági szolgálatokat úgy, hogy az megvilágítja a haderő és a szolgálatok képességeit és korlátait az alkalmazás során."*[45]

A rendszerváltó Antall-kormány is látta, hogy a politikai értelemben önálló Magyarország csak magára számíthat a honvédelmi kérdések megoldását illetően.

[45] Gyaraki Károly – Báthori Gábor: *A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájának Koncepciója. Van megoldás.* Biztonság–honvédelem–rendvédelem Magyarországon. Barankovics Alapítvány, Budapest, 2010. 31–42. o. felhasználásával.

A kormány – maga a honvédelmi miniszter – önértékelése szerint katonai kérdésekben *„csaknem felkészületlenül”*[46] kezdett hozzá a munkához, a honvédelmi politika alapjainak lerakásához (Honvédelmi Koncepció), a még mindig 155 700 fős tömeghadsereg[47] további átalakításához, a később sokat bírált „körkörös védelem” megvalósításához.

Akkor úgy ítélték meg, talán nem is helytelenül, hogy Magyarország biztonsága három pilléren (az ország belső stabilitásán, a külkapcsolatok új rendszerén és a honvédelem egészén) nyugszik. Sajnos hamarosan kiderült, hogy a hat párt kompromisszumával elfogadott „Honvédelmi alapelvek” valójában csupán politikai nyilatkozatnak tekinthető, a stabilitás is csak remény és az is marad még sokáig (valójában napjainkig).

A megalapozott haderőfejlesztés – a radikális reformokat nem vállalva, a gazdasági kényszerből adódó haderőcsökkentésre koncentrálva – nem született (nem születhetett) meg. Az új honvédelmi törvény is sokáig (1994. január 1-jéig) váratott magára. Bár a NATO-hoz való csatlakozás stratégiai célként már a kezdetek kezdetén felvetődött, a kialakult elképzelésig – annak majdani feladatairól is – sokáig várni kellett.

Az előzőekben említett „további átalakítás” megfogalmazás arra utal, hogy a korábban a szovjet befolyási övezethez tartozó, kelet-közép-európai régió országa, Magyarország haderejében a változások jelei már évekkel az 1989/1990-es, az egész térségben földindulásszerűen bekövetkezett politikai-gazdasági összeomlás előtt jelentkeztek.[48]

46 *A honvédelem négy éve 1990–1994.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1994. 8. o.
47 Szabó János: *Haderőátalakítás. Az ezredforduló haderőreformjának előzményei, jellemzői és perspektívája.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2001. 189. o. 1. sz. táblázat.
48 Hautzinger Gyula: *A Magyar Honvédség negyedszázada, egy haderő menetben.* Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete, Budapest, 2014. alapján.

II.
AZ ÖNÁLLÓ MAGYAR KATONAI FELDERÍTÉS (HÍRSZERZÉS) LÉTREJÖTTÉNEK MEGHATÁROZÓ NEMZETKÖZI TÉNYEZŐI

Az önálló magyar katonai felderítés (hírszerzés) a könyvünk témájául szolgáló évszázadban – mint láttuk, több kedvezőtlen történelmi, politikai fordulat, folyamatos korszerűsítési kísérlet után – érte el mai szervezeti formáját és vált a NATO felderítő- (hírszerző) közösségének hasznos, eredményesen működő tagjává.

Mindenekelőtt arra a tényre kell a tisztelt olvasót emlékeztetni, hogy Magyarország a háborús vereség, a megalázó trianoni békeszerződés kényszerű elfogadása, területének (60%) és lakosságának (közel kétharmad) elvesztése után sem kezdhette meg az ország életének ésszerű rendezését. Forradalmak sújtották országunkat, a II. világháború ismét a vesztes oldalon találta népünket, emberi és anyagi veszteségek elszenvedése után az ország egy számára idegen társadalmi rend „építésébe” kezdett, majd újabb forradalom leverését kellett elszenvednie.

Az 1950-es évektől a világpolitikában történteket, főleg a Szovjetunió és az USA szembenállásának következményeit viselte el.

A szocialista országok 1955. május 14-én hozták létre katonai szervezetüket, a Varsói Szerződést (VSZ).

A Truman-elvnek és a Marshall-segélynek köszönhetően az 1950-es évek elejére politikailag és gazdaságilag is stabilizálódtak a nyugat-európai demokráciák, Magyarország a szovjetek hatására visszautasította a Marshall-segély elfogadását.

A szocialista országok szerepe a II. világháborút követő években

A II. világháború végén Vietnamban a japán csapatokat délen a brit, északon a kínai katonaság fegyverezte le. 1945 szeptemberében a Ho Si Minh vezette vietnami kommunisták kikiáltották a Vietnami Demokratikus Köztársaságot, a visszatérő francia gyarmatosítók és a kommunizmust ellenző vietnamiak azonban az északi területekre szorították vissza Ho Si Minh híveit.

1950-ben a Szovjetunió és Kína felvette a kapcsolatot Ho Si Minh-nel, s kitört az első vietnami háború, amely 1954-ben a franciák vereségével zárult. A 17. szélességi foktól északra kommunista vietnami rendszer alakult ki, délen az USA segítségével demokratikus állam jött létre.

Korea 1910-től japán gyarmat volt, s a II. világháború végén a 38. szélességi foktól északra a Szovjetunió, délre az USA kényszerítette kapitulációra a japán csapatokat. Északon kommunista rendszer jött létre, s 1950. június 25-én Észak-Korea megtámadta Dél-Koreát. A háborúban ENSZ-csapatok, zömében amerikaiak is részt vettek a déliek oldalán, míg az északiak támogatására kínai „önkéntesek" érkeztek. A háború 1953. július 27-én a panmindzsoni fegyverszünettel zárult, amely rögzítette Korea kettéosztottságát.

Kínában már a II. világháború idején is két párt harcolt egymással. A Kuomintang (a Kínai Nemzeti Párt) – vezetője Csang Kaj-sek – és a Kínai Kommunista Párt – vezetője Mao Ce-tung – közötti küzdelem eredményeként 1945. október 11-én kitört a kínai polgárháború. A győzelem a kommunistáké lett, s 1949. október 1-jén kikiáltották a Kínai Népköztársaságot. A Kuomintang tagjai – amerikai segítséggel – Tajvan szigetén létrehozták a Kínai Köztársaságot.

A nagyhatalmak közötti status quo fenntartása érdekében a nyugati hatalmak kénytelenek voltak eltűrni, hogy a Szovjetunió leverje a szovjetellenes felkeléseket Kelet- és Közép-Európában. Ezek közül a legjelentősebbek az 1953. június 17-én lezajlott keletnémet felkelés, az 1956. június 28-i lengyel felkelés Poznanban és az 1956-os magyar forradalom voltak.

Ugyanakkor a világpolitikában enyhülést jelentett az osztrák államszerződés aláírása 1955. május 15-én, amelynek értelmében a szovjet csapatok kivonultak Ausztria keleti területeiről, cserébe viszont az ország vállalta az örökös semlegességet. Az 1955. július 18–28. közötti genfi négyhatalmi csúcstalálkozón a nagyhatalmak az enyhülés mellett foglaltak állást.

1956-ban két súlyos válság rengette meg a világot. 1956. július 26-án Naszszer egyiptomi elnök államosította a Szuezi-csatornát, s mivel ez sértette a főleg francia és angol részvényesek érdekeit, október 29-én Izrael, majd október 31-én Franciaország és Nagy-Britannia megtámadta Egyiptomot. Az erőteljes szovjet fellépésre azonban – mivel az USA nem támogatta őket – hatalmas presztízsveszteséggel kénytelenek voltak kivonni csapataikat a térségből. Ez az incidens bebizonyította, hogy a nyugat-európai hatalmak már nem képesek az USA nélkül önálló katonai lépésekre.

Az 1956. október 23-án, Budapesten kirobbant forradalmat Hruscsov – látva, hogy az európai status quón az Egyesült Államok nem kíván változtatni – vérbe fojtotta.

A hidegháborús enyhülés és a „kis hidegháború"

1953 márciusában meghalt Sztálin, helyére Hruscsov került. A hozzá fűzött remények csak félig-meddig valósultak meg, bár kétségtelen enyhülés állt be: 1955-ben az osztrák államszerződéssel Ausztria függetlenné válhatott, Adenauer, a nyugatnémet kancellár Moszkvába látogatott és Genfben a négy nagyhatalom csúcstalálkozót tartott, majd egy évre rá Hruscsov a XX. pártkongresszuson bírálta a sztálinizmust. Mindez nem gátolta meg a Szovjetuniót abban, hogy 1953-ban leverje a keletnémet felkelést. A Szovjetunió 1955-ben létrehozta a Varsói Szerződést, és míg a közvélemény a szuezi válsággal volt elfoglalva, 1956-ban leverte a magyar forradalmat. 1958-tól Nyugat-Berlin státusának „rendezését" követelte, de elszántságát az évekig tartó tárgyalások kérdésessé tették (a berlini fal 1961-es építése zárta csak le a kérdést). Hruscsov kirobbantotta a harmadik világháborúval fenyegető kubai rakétaválságot is, de az amerikai fellépésre kénytelen volt meghátrálni (1962. október–november).

A két tábor szembenállására válaszul 1961-ben kibontakozott az el nem kötelezettek mozgalma (Jugoszlávia, India, Egyiptom vezetésével). 1963-ban „forródrótot" hoztak létre Moszkva és Washington között, amely az enyhülés egyértelmű jele volt.

1964–1975 között tartott a vietnami háború, amely Amerikát helyzetének újraértékelésére késztette, a Szovjetuniót azonban erejének túlértékelésére és az afrikai „csatlós" államokkal (például Angola, Etiópia, Mozambik) való szoros kapcsolat kiépítésére ösztönözte.

Közben Európában gazdasági és politikai megfontolásokból mérséklődött a szembenállás. 1969-től tárgyalások kezdődtek a fegyverek csökkentéséről (Strategic Arms Limitation Talks – SALT); az első SALT-megállapodást 1972-ben írták alá.

1975-ben a két tábor tagjai kölcsönösen elfogadták a világrendre, illetve az egyéni szabadságjogokra vonatkozó helsinki záróokmányt.

1979-ben elkezdődött a szovjetek „afganisztáni kalandja". A terjeszkedésre válaszul az USA és szövetségesei felrúgták a SALT-II egyezményt, és 1983-ban Reagan elnök bejelentette csillagháborús tervét, amely az USA számára atompajzsot jelentett volna.

A szovjetek ekkor végleg belátták, hogy nem bírják a katonai versenyfutást; rendszerük hamarosan összeomlott, 1991-ben megszűnt a Varsói Szerződés és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST).

Hadászati, hadműveleti és harcászati elvek, amelyek alapján a felderítés korabeli rendszere létrejött

Az 1950-es évek közepére véglegesen kialakult kétpólusú világrendszer, a NATO és a Varsói Szerződés szembenállása határozta meg mindkét fél hadászati céljait, köztük – a Varsói Szerződés tagjaként – a Magyar Néphadsereg feladatait is. Ez a világrend indokolta a fokozott ütemben, mindkét oldalon folytatott haderőfejlesztéseket – és nemcsak a haditechnika gyorsított megújítása, hanem a harcászati, hadműveleti és hadászati elvek és eljárások korszerűsítése terén is.

A NATO – a Varsói Szerződés támadó tevékenységével számolva – a védelmi rendszerek (például atomaknazárak) létrehozása mellett hadászati támadóerőket (nagy hatótávolságú bombázókat, nukleáris csapásmérő erőket) és jelentős létszámú szárazföldi csapatokat telepített Európában.

A Varsói Szerződés – a NATO váratlan, nagy mélységű csapásmérésére hivatkozva – megelőző csapásmérésre készült az európai hadszíntéren, támadó műveletekre készítette fel a Szovjetunió nyugati területein és a kelet-európai szocialista országokban állomásoztatott csapatait, folyamatosan fejlesztette hadászati (köztük nukleáris) csapásmérő erőit.

A Magyar Néphadsereg a délnyugat-európai hadászati főirányban alkalmazásra tervezett erők déli szárnyának biztosítását kapta alapvető feladatául azzal a céllal, hogy megakadályozza a főirányban harcoló NATO-erők és az olasz hadsereg erőinek csatlakozását, egy egységes NATO-arcvonal kialakulását, a NATO-erők belépését Ausztria területére és ezzel a Varsói Szerződés főirányba támadó erőinek déli irányból kiinduló veszélyeztetését.

A Magyar Néphadsereget e feladatai teljesítése érdekében arra készítették fel, hogy főerőivel (5. hadsereg – HDS) hadászati-hadműveleti műveleteket folytasson a Duna-völgyi (Budapest–Győr–Bécs–Linz–Salzburg), további erőivel (3. hadtest – HDT) pedig az észak-olasz (Budapest–Szentgotthárd–Graz–Klagenfurt) hadműveleti irányokban, és a Varsói Szerződés hadászati céljai teljesítése érdekében foglaljon kedvező terepszakaszt.

E hadászati és hadműveleti célok alapvetően határozták meg a szükséges műveletek felderítőbiztosításának és a magyar felderítőerők megszervezésének és felkészítésének legfontosabb feladatait, s követelték meg a felderítés – benne kiemelten a mélységi felderítés – korszerűsítését, rendszerbe állítását, köztük a legnagyobb alkalmazási mélységet, a rendkívül magas adatszolgáltatási képességet, a diverziós feladatokra való felkészültséget (rakétacsapatok elleni rajtaütést) és a hosszabb idejű alkalmazást. Kialakult és elfogadottá vált a felderítés rendszerének harcászati, hadműveleti és hadászati szintre történő tagolása és e szerinti szervezése.

A Magyar Néphadsereg a képesség oldaláról azzal tett eleget a követelményeknek, hogy:

- megjelentek (ha nem is azonnal) a Magyar Néphadseregben az adott kor szintjén álló „korszerű" légi szállítóeszközök (köztük a nagy hatótávolságú repülőgépek), amelyek az ellenséges légvédelem rendszereinek rombolására is képesek voltak;
- a korszerű, (kezdetben D1–8) ejtőernyők megjelenése lehetőséget kínált a kirakás megkezdése utáni manőverek végrehajtására, a gyors, szervezett gyülekezésre és a földet érési hely szinte azonnali elhagyására;
- az előkészített és felkészített állomány képességei megteremtették az érvényes működési és személyi feltételeket;
- az erre az időszakra rendelkezésre álló híradó eszközök biztosították a megszerzett adatok gyors, sikeres továbbítását;
- javította a rádiófelderítő képességet, ennek érdekében ebben az időszakban állította rendszerbe a 2. rádiófelderítő zászlóalját.

III.
A MAGYAR KATONAI FELDERÍTŐ- (HÍRSZERZŐ) RENDSZER[49]

„A globális biztonsági környezetben zajló változások következtében felértékelődött a hírszerzés és az elhárítás szerepe. A műveleti területre jellemző, összetett kihívások, valamint a gyakran változó biztonsági helyzet megnövelték a pontos és időbeli információk megszerzését és azok értékelését."[50]

Más megközelítésben ennél a 2012-ben elfogadott Magyarország nemzeti biztonsági stratégiája című anyag többet mond az ország kül- és biztonságpolitikájáról:

„Magyarország biztonságpolitikai céljait és érdekeit aktív külpolitikai tevékenységgel, két- és többoldalú diplomáciai keretekben és kapcsolatrendszerben kívánja érvényesíteni."

E gondolatokkal összefüggésben meg kell állapítanunk azt is – ahogy azt munkánk előző fejezeteiben már többször megtettük –, hogy az ország aktív kül- és biztonságpolitikájának kidolgozásához hiteles, hírszerző információkra van szükség.

A hiteles hírszerzésre úgy kell tehát tekintenünk, mint a biztonságpolitika alapjára, alakítójára, formálójára és forrására.

A katonai hírszerzés mai jogi helyzetét, feladatait, módszereit a 2011. évi CLXXI. törvény (a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módo-

[49] *A felderítő támogatás elvei és gyakorlata.* A HM Hadműveleti és kiképzési főosztály kiadványa, 2010. 3. fejezet, 27–29. o.
[50] Dr. Kis-Benedek József ny. ezredes: *A katonadiplomácia helye, szerepe a diplomáciában és a külpolitikában.* Felderítő Szemle, 2013. november, XII. évf. 2. szám, 8. o.

sításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról) alapján a hadászati felderítésről szóló fejezetben mutatjuk be részletesen.

A katonai felderítőrendszer alapját képezik a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok:
- az Információs Hivatal,
- az Alkotmányvédelmi Hivatal,
- a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, valamint
- a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.

A felsorolt szolgálatok közül az Információs Hivatal, illetve a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat hajt végre külföldön polgári, illetve katonai területekre irányuló hírszerzést.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal az ország belső biztonságát fenyegető veszélyek elhárítását, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat az előző három nemzetbiztonsági szolgálat hírszerző, illetve elhárító munkáját támogató operatív feladatokat lát el.

Az előzőek megerősítése mellett meg kell állapítanunk, hogy az MH felderítőstruktúrája eltér a NATO-tagállamok többségében alkalmazott gyakorlattól. Az MH nem rendelkezik hadászati felderítőképességekkel, az ilyen jellegű korlátozott feladatokat a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok látják el.

A felderítőrendszer kidolgozása során rögzíteni kell:
- a felderítés felosztását,
- a felderítés vezetésének és irányításának rendjét,
- a tervezéshez szükséges adatok megszerzésének módját, az ennek érdekében szervezett együttműködés feladatait,
- a nyílt információszerzés kérdéseit,
- a műveleti területen működő nemzeti kontingenssel szemben támasztott követelményeket,
- a beérkezett felderítő információgyűjtés és -feldolgozás szabályait,
- a felderítés-védelem feladatait.

A felderítés felosztása

A magyar katonai felderítőrendszer alapját a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok képezik, illetve (és főképp) a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, amely szolgálat a hadászati felderítés feladatait szervezi és hajtja végre. A hadászati felderítés a legfelső állami és katonai vezetők számára biztosít adatokat és információkat a szemben álló fél politikai, gazdasági, katonai potenciáljáról, fegyveres erőivel elérendő célkitűzéseiről, a fegyveres és rendvédelmi erők állapotáról, a haditechnika mennyiségéről és minőségéről, a haditechnikai kutatás-fejlesztés helyzetéről, a

logisztikai képességekről és lehetőségekről, a mozgósítási rendszer és tartalékképzés állapotáról, a várható hadszíntér jellemzőiről és előkészítettségéről. A várható műveleti terület állapotáról, a népesség megoszlásáról, a konfliktusban részt vevő felek helyzetéről és célkitűzéseiről, a bűnügyi helyzetről, a népesség egészségi állapotáról, a járványokról, az infrastruktúra állapotáról, és egyéb, a művelet szempontjából fontos körülményekről.

A magyar hadászati felderítés (hírszerzés) fogalma és gyakorlata alatt (mivel a Magyar Honvédség nem rendelkezik a NATO-ban kialakított hadászati felderítőrendszer minden elemével) a katonai hírszerzést, a hadászati rádiófelderítést és a korlátozott célú és tartalmú légifelderítést kell értenünk. (Érdekességként megjegyezzük, hogy Farkas Bertalan tábornok űrutazása során a magyar félnek is lehetősége nyílt kozmikus felderítőtevékenységre.)

Nyílt információszerző lehetőséget biztosít továbbá az 1961. évi Bécsi Konferencia záróokmánya és a kapcsolódó dokumentum. (Bécsi szerződés a diplomáciai kapcsolatokról.)

A magyar hadászati katonai felderítés végrehajtó rendszere szerves részének kell tekintenünk a fentieken túl az Elemző-értékelő igazgatóságot, valamint a rejtjel-megfejtő szervezetet is.

A hadműveleti felderítés a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság (MH ÖHP) számára biztosít felderítési adatokat és információkat a szemben álló fél csoportosításáról, összetételéről, erkölcsi állapotáról, képességeiről és lehetőségeiről, harceszközeiről, hadműveleti alkalmazási elveiről, logisztikai rendszeréről, a műveleti terület katonaföldrajzi jellemzőiről és azok hatásairól, a Magyar Honvédség Geoinformációs Szolgálata (MH GEOSZ) előrejelzései alapján a várható időjárásról és annak hatásairól a haderőnemek alkalmazásának előkészítése és végrehajtása során.

A harcászati felderítés a szárazföldi csapatok és a légierő egységei, alegységei számára biztosít felderítési adatokat a szemben álló fél erejéről, összetételéről, csoportosításáról, erkölcsi állapotáról, harci képességeiről és lehetőségeiről, valamint szándékáról és várható tevékenységéről, fontos harcrendi elemeiről, alkalmazási elveiről, harceljárásairól, fontos objektumairól, főbb fegyvereiről, logisztikai rendszeréről, anyagi készleteiről, a műveleti terület állapotáról, a tényleges időjárásról a harc megtervezése és végrehajtása érdekében.

A felderítés előzőekben vázolt alapvető felosztásának bemutatását további szempontok szerint is pontosítjuk.

A felderítés folytatásának helyszíne szerint (nemzetközi vonatkozásban) lehet:
- szárazföldi,
- légi,
- tengeri, illetve
- kozmikus.

(Magyar vonatkozásban ezek közül csak a szárazföldi, illetve – korlátozott képességekkel – a légi felderítés működik.)

Az információszerzés módszere szerint a felderítés lehet:
- illegális (ügynöki, fedett beosztásból folytatott),
- legális (azaz nyílt – pl.: katonadiplomata beosztásból szerzett),
- rádiótechnikai eszközökkel végzett,
- harcászati-hadműveleti erők (csapatfelderítők, mélységi felderítők) valamint fegyvernemi (és szakcsapatok) felderítőerőkkel végzett,
- tüzérségi,
- műszaki,
- vegyi-sugár és
- meteorológiai felderítőszervek tevékenységével végzett.

Az MH felderítőrendszerének vezetése és irányítása

A magyar katonai hadászati felderítést – a kormány direktívái alapján – a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója vezeti és irányítja.

A hadműveleti és harcászati felderítés a KNBSZ felderítőjelentései és értékelései alapján a HVKF műveleti direktívájának megfelelően az MH ÖHP intézkedése alapján történik.

A felderítőrendszer illetékes személyei és szervei szoros kapcsolatot tartanak fenn a NATO illetékes parancsnokaival és a NATO felderítő információs rendszerén keresztül biztosítják a felderítési adatok és információk áramlását.

Az MH felderítőrendszere békében csak egyes elemeivel működik.

Az MH ÖHP alárendeltségében működő szárazföldi felderítő információszerző rendszerek (elemek) a készenlét fokozása nélkül csak a HVK utasítására folytathatnak információszerzést.

Az ország biztonságát fenyegető helyzetben figyelő- és rádióelektronikai felderítőrendszer bontakoztatható szét, illetve katasztrófa térségének felderítésére pilóta nélküli felderítő-repülőgépek alkalmazására kerülhet sor.

A felderítőrendszer tervezéséhez szükséges adatok megszerzése és előállítása a KNBSZ-el történő együttműködési szerződés alapján történik.

Nyílt forrásból származó információszerzést a felderítőtisztek és -tiszthelyettesek folytathatnak. Katonadiplomáciai szolgálat alatt információszerző tevékenységet az erre a feladatra kiválasztott tisztek végezhetnek az 1961. évi Bécsi Konferencia záróokmányának kapcsolódó dokumentumában (Bécsi Szerződés a diplomáciai kapcsolatokról) lefektetett feltételek között.

A műveleti területen működő nemzeti kontingensek saját felderítőképességekkel rendelkeznek. A parancsnokok felderítési követelményeit az összhaderőnemi

többnemzeti alkalmi kötelék parancsnoksága, illetve a KNBSZ támogatásával teljesítik. A műveleti területen a nemzeti felderítőrészlegek (National Intelligence Cell, NIC) közvetlenül támogatják a kötelékek parancsnokait.

Az MH ÖHP felderítő- információgyűjtő és értékelő központot működtet a műveleti területeken folyó tevékenységek során szerzett felderítési értékkel bíró információk összegyűjtése és feldolgozása érdekében. A központ adatbázisok és felderítőértékelések készítésével támogatja a műveleti területen folyó tevékenységet, illetve gyűjti a felderítés során szerzett tapasztalatokat.

Az MH felderítőrendszeréből hiányzik a NATO-ban általános felderítés elleni védelem.

Az MH-ban ezekért felel:

- a személyi biztonságért a KNBSZ,
- az informatikai biztonságért (beleértve az információtechnológiát is) a J–6, G(A)–6, S–6 törzs felelőse,
- míg a fizikai biztonság a hadműveleti törzs felelőssége.

A felderítőtörzs információkat és felderítési adatokat biztosít az erők védelmének megszervezéséhez. A műveleti területen tartózkodó csapatok – függetlenül a kötelék nagyságától – személyi állományának biztonságáért, együttműködve az S–2 részleg vezetőjével, a KNBSZ felelős. A szolgálat feladata a saját objektumok belső biztonságának fenntartása. A műveleti területről nemzeti (hadászati) forrásokból a KNBSZ a NIC-en keresztül biztosít felderítési adatokat a parancsnok számára, ha az nem rendelkezik a szükséges információszerző képességekkel.

IV. A KATONAI FELDERÍTÉS RÉSZLETES BEMUTATÁSA

Az Osztrák–Magyar Monarchia harcászati felderítése az I. világháborúban. A Monarchia felbomlása

A Monarchia I. világháborús felderítését döntően a földi és a „légjáró" csapatok alkalmazására támaszkodva tervezték megszervezni, és az így szerzett felderítési adatokat egészítették ki az „egyéb forrásból" (foglyok, átszököttek kihallgatása) származó adatokkal.

Ahogy a háború közeledett, úgy vált a katonai teoretikusok számára egyre inkább nyilvánvalóvá, hogy a küszöbön álló háborúban a felderítés jelentős szereplővé válhat, egyre több katonateoretikus kezdett foglalkozni a felderítés elméleti kérdéseivel, jelentetett meg írásos anyagot a felderítés általa elképzelt gyakorlatáról. Közülük is kiemelkedett Planke Ede 1899-ben, magyar nyelven írt, „A lovasság felderítőszolgálata" című munkája.[51]

Írásában jól felkészített és felszerelt hadosztályok (lovastestek) alkalmazására tett javaslatot, kötetében az alkalmazás legapróbb részleteit is kidolgozta. A Monarchia katonai vezetése azonosult ezekkel az elképzelésekkel, így az osztrák–magyar hadsereg földi felderítése – főként a háború kezdeti időszakában – a lovashadosztályok közel- és távolfelderítő tevékenységére épült.

FELDERÍTÉS AZ I. VILÁGHÁBORÚ „MOZGÓ" IDŐSZAKÁBAN

A háború első („mozgó") időszakában tehát – Planke Ede javaslatait elfogadva – a lovashadosztályokat a felvonuló saját erők előrevonásának és szétbontakozásának biztosítására, majd a csapatok beérkezése után az ellenség mélységében

[51] Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története, a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Nagykovácsi, 2006.

folytatott önálló felderítés, nemritkán késleltető harc végrehajtásának érdekében alkalmazták.

A felderítésre kijelölt hadosztályok működési sávjaikban (40 km) három-öt felderítőosztagot alkalmaztak, az osztagok járőröket küldtek ki (általában 10-15 km maximális mélységig).

Az alkalmazott felderítőosztagok általában:

- egy lovasszázadból,
- egy (géppuskás szakasszal, utászszakasszal és egy lövegszakasszal megerősített) lovasszázadból, vagy
- két-három lovasszázadból,
- két-három (a fenti erőkkel megerősített) lovasszázadból álltak.

A felderítőosztagok 10-15 lovasból álltak, speciális felszerelésük nem volt, és mint az előzőekben írtuk, 10-15 km maximális mélységig hatoltak be az ellenség harcrendjébe.

A hadosztályok által szervezett felderítőerőket, illetve azok adatszerző képességét tiszti járőrök, csendőrjárőrök alkalmazásával javították. Ezeknek a felderítőszerveknek a feladata a korábban kapott jelentések adatainak pontosítása, új információk gyűjtése és főirányok, azokon történő csapatmozgások megfigyelése volt.

A „LÉGJÁRÓ" CSAPATOK FELDERÍTŐTEVÉKENYSÉGE A „MOZGÓ" HÁBORÚ IDŐSZAKÁBAN

A háború kitörésekor a repülőtechnika, a repülőgépgyártás még gyermekkorát élte. A Monarchia csapatai különösen nehéz helyzetben voltak. Míg a mozgósítás napjaiban az antant 536 darab meglévő repülőgépből mintegy 400-at vonultatott fel, addig a központi hatalmak 260 korszerűtlen, de még hadrafogható géppel rendelkeztek. Nehezítette a légierő alkalmazását, hogy az ellenség állásaitól mintegy 150 km-re kellett felszállnia, így az alkalmazás hatótávolsága lecsökkent. Mindezek hatására a gépek gyalogsági fegyverekkel is elérhetőkké, fokozottan sebezhetőkké váltak.

Mozgósításkor a rendelkezésre álló repülőgép-állományból tábori repülőszázadokat állítottak fel, amelyek ebben a formában kerültek a magasabb szintű parancsnokságok alárendeltségébe. A mozgósításkor rendelkezésre álló repülőgép-állomány hét század felállítását tette lehetővé.

Egy század személyi állományának létszáma és a technika összetétele a következő volt:

- 8 fő tiszt,
- 15 fő altiszt (tiszthelyettes),

- 89 fő sorállományú katona,
- 6 db repülőgép,
- 1 db személygépkocsi,
- 2 db segély- és 1 db tehergépkocsi,
- 90 db hámos ló.

Alkalmazás kérdésében sem voltak egységes, kiforrott nézetek. A rendelkezésre álló repülőgéptípusokat minden feladatra alkalmazták. A gépekkel felderítettek, légi harcot vívtak, esetenként bombáztak is. Ám a háború kezdeti időszakában a távolfelderítés volt a fő feladatuk. A fő feladaton belül figyelték az ellenség elhelyezkedését, manővereit. Ezekből az adatokból, továbbá a vonatok és egyéb járművek mozgásának irányából próbálták megállapítani az átcsoportosítások irányát, az előrenyomulás szándékát, illetve a visszavonulásokra tett előkészületeket.

A repülőgépek megfigyelői szabad szemmel (esetleg távcsővel) figyelték az ellenség mozdulatait és rögzítették azokat általában vázlaton, ritkábban fényképfelvételeket készítettek, amelyeket legtöbbször személyesen jelentettek, de gyakran dobták le megfigyelési adataikat a kiküldő parancsnok által meghatározott és kijelölt, úgynevezett ledobóhelyre.

A CSAPATOK FELDERÍTŐTEVÉKENYSÉGE AZ „ÁLLÓHÁBORÚ" IDŐSZAKÁBAN

Mivel a harcoló felek egymást megkerülni nem tudták, az erős gyalogsági tűz miatt beásták magukat, kialakult a lövészárkok rendszere.

A kialakult új (lövészárok-) rendszerben a cél az ellenséges állások áttörése volt, és ez a felderítés feladatrendszerét is átalakította. Új felderítőszervek kialakítása, illetve új felderítési módok alkalmazása vált szükségessé. Megnőtt a figyelés jelentősége. A kijelölt figyelők minden pontot (uralgó tereppontokat, fákat stb.) kihasználtak, hogy „belássanak" az ellenséges vonalak mögé, hogy megszerezzék a parancsnokok elhatározásához szükséges felderítési adatokat. Az alkalmazott figyelők általában két-három főerőben létesítettek figyelési pontot, felderítésre optikai eszközöket alkalmaztak. Ez a módszer azonban csak igen kis „mélységig" tette lehetővé a „betekintést".

Ennél jobb lehetőséget ígért a „kötött léggömbök" alkalmazása. A kínálkozó lehetőség azonban ígéret maradt, mert az angol–olasz repülők hamar szétlőtték az arcvonal mögött felemelt léggömböket és a figyelőknek menekülniük kellett, azaz ki kellett ugraniuk a megsérült léggömbből.

A gyaloghadosztályok (dandárok) és ezredek raj erejű felderítőjárőröket alkalmaztak. Ezek a felderítés támadólagos módszerét alkalmazó felderítőerők voltak, mert általános feladataikon túl (a terep felderítése, az ellenséges első védelmi

vonalak pontosítása) kiemelt feladatuk volt a fogolyejtés és az ellenség első vonalain való átjutás megvalósítása is.

Gyakran szerveztek (általában két-három szakasz erőben) a támadások előtt vállalkozásokat, ezek célja az esetleges állásváltoztatások felfedése, géppuskafészkek felderítése és fogolyejtés volt.

Az állóháború időszakában – annak hatására – olyan, új felderítőszervek alakultak ki, mint az árokmegfigyelők, a „csapatok hírszerző szaktisztjei"[52], fényképezők, távbeszélő-lehallgatók.

A csapatok felderítőtörzseiben néhány e témával foglalkozó forrás szerint hírszerző szaktiszti beosztást is rendszeresítettek. (Véleményem szerint helyesebb a ma is használt felderítő – pl.: felderítőfőnök – kifejezés használata.)

A mélységben lépcsőzött és differenciált felderítőképességekkel rendelkező felderítőszervek továbbra is csak az adott kötelék részére gyűjtöttek információkat, amelyek aztán a parancsnoki jelentési rendszerben jutottak el a további kötelékek törzseiben levő hírszerző tiszthez. Az ő feladata volt a beérkezett felderítési adatok gyűjtése, értékelése és jelentése. Ezeken a szinteken még tilos volt kémek alkalmazása, ezért a teljesebb, átláthatóbb kép érdekében újabb információkat kellett a helyi lakosságtól, foglyoktól és átszököttektől, távbeszélő-lehallgatók jelentéseiből, ellenségtől zsákmányolt okmányok tanulmányozásából megszerezni.

A megmerevedett arcvonal miatt a légi felderítésnek is komoly szerepet kellett vállalnia a szükséges felderítési adatok megszerzésében. Ekkor a repülőcsapatok által megszerzendő adatokat távoli és közeli légi felderítési feladatokra bontották. A közeli légi felderítési feladatok végrehajtói – az egyre fejlettebb haditechnikai eszközök (légvédelmi géppuskák és ágyúk) megjelenése miatt – egyre nehezebb helyzetbe kerültek, kevesebb idejük és képességük maradt a felderítésre (vázlatok készítésére). E helyzet feloldására jelent meg és került teljes körű alkalmazásra a légi fényképezés.

Az új eljárások bevezetésével alakultak ki a légi felderítés végrehajtásának új, az I. világháborúra jellemző módjai, amelyek a háború végéig már nem is változtak.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a Monarchia hadseregének felderítőszolgálata eredményeit tekintve nem tudott a csapatok törzseinek megfelelő támasza lenni, mivel az elavult nézetek és alkalmazási elvek végigkísérték egész működését. A rendelkezésre álló technikai, szervezeti feltételek oldaláról értékelve azonban megállapítható, hogy a meglévő lehetőségeket maximálisan kihasználták.

52 Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Budapest, 1999. 34. o.

A Tanácsköztársaság hadserege, harcai és felderítése

Az I. világháború befejezése és az Osztrák–Magyar Monarchia teljes összeomlása után igen gyorsan teret nyertek az új eszméket hirdető, illetve követelő erők.

1918. október 31-én a polgári demokratikus (az „őszirózsás") forradalom győzelmével és a független Magyarország kikiáltásával új célok látszottak megvalósulni.

Az antanthatalmak azonban közbeléptek, intézkedéseik a polgári demokratikus kormány bukásához vezettek.

Az intézkedések csúcspontja a Vix alezredes által 1919. augusztus 20-án átadott, az úgynevezett semleges zónák kikiáltását követelő jegyzék volt.

1919. március 21-én a kommunista és szociáldemokrata pártok vezetői a Gyűjtőfogházban tartott megbeszélésükön megállapodtak a hatalom átvételéről, kikiáltották a Tanácsköztársaságot és szembefordultak a párizsi konferencia nagyhatalmainak döntésével. Az országot kimerítő négyéves háború után a Forradalmi Kormányzótanács tehát igen nehéz helyzetben vette át az ország irányítását. Nehezítette a Kormányzótanács helyzetét, hogy 1918 őszétől az ország fontos ipari és mezőgazdasági termelését az antanthatalmak embargója sújtotta.

A helyzetet nehezítette, hogy a körülmények katonai, katonapolitikai téren is tovább súlyosbodtak azzal, hogy az országot három irányból ellenséges csapatok vették körül, akik több ponton átlépték a demarkációs vonalakat, a katonai erőviszonyok többszörösen is az antant javára változtak meg.

Ugyanakkor az 1918. november 13-án aláírt belgrádi fegyverszüneti szerződés a magyar haderő jövőbeni erejét hat gyalog- és két lovashadosztályban maximálta.

A Tanácsköztársaság kikiáltása után tehát az egyik legfontosabb feladatként az új hadsereg létrehozása jelentkezett.

Az elsőként megkísérelt és bevezetett „toborzási" eljárási módszer nem hozott eredményt, összesen 5000 fő jelentkezett a Tanácsköztársaság hadseregébe, a Vörös Hadseregbe.

Végül is a döntést hozó politikusok az általános hadkötelezettség mellett döntöttek, de 1919 májusáig folytatták a toborzást is. Ez a döntés megteremtette az egységes elgondolás alapján végezhető hadkiegészítési és szervezési tevékenységet, melynek alapján létrehozták egy háborúban szükséges tömeghadsereg megteremtésének feltételeit.

Míg április 16-án csak 59 zászlóalj állt az ország vezetésének rendelkezésére, május 30-án már 114 zászlóalj, továbbá 100 géppuskás osztag, tíz lovasszázad, valamint 58 tüzérüteg szolgálta az új országos hatalmat. Végül július 20-án

167 zászlóalj, 119 géppuskás osztag, 12 és fél lovasszázad, valamint 105 üteg állt a hadsereg-parancsnokság rendelkezésére.[53]

A hadsereg májusi átszervezése során hozták létre a hadtesteket, amelyek kettő-négy hadosztályból, illetve önálló dandárokból és megerősítőkből álltak.

A hadtestparancsnokságok közül a harcokban legtöbbet a III., legrövidebb ideig az I. és az V. hadtest vett részt. A II. hadtest végig határbiztosítási feladatokat látott el, de törzséből alakult meg később az V. hadtestparancsnokság. A IV. hadtest feladata a főváros védelme volt, hozzájuk csatlakozott a feladat teljesítése során a Dunaőrség a „Szamos" monitorral, valamint a „Viza" és a „Compó" őrnaszádja.

A hadosztályok – a májusi átszervezés befejeztével – általában két dandárból, tüzér, műszaki és híradó hadosztályközvetlen egységekből, illetve alegységekből álltak.

A hadosztályok a harcokban (mint legmagasabb harcászati magasabbegységek) rendszerint hadtest- (tehát hadműveleti) kötelékben vettek részt. Ritkábban önálló feladatot is kaphattak.

A dandárok két ezredből (hat zászlóaljból) álltak, de a hadsereg-parancsnokság a szervezeti formákat a feladatokhoz igazítva rugalmasan változtatta.

A dandárok rendszerint hadosztálykötelékben harcoltak, de (ismét a rugalmas változtatás szükségessége árán) voltak alkalmanként a hadtestparancsnokságok, sőt a hadsereg-parancsnokság alárendeltségébe tartozó dandárok is.

Az ezredek általában három zászlóaljból álltak, amelyekhez (két ágyúval) ágyús üteget, műszaki és távbeszélő-alegységet rendeltek (szerveztek). Ezeket a fegyvernemi alakulatokat azonban nem vagy csak ritkábban tudták megfelelő szakképzettségű katonákkal feltölteni.

A zászlóaljakat három lövész- és egy géppuskás század alkotta. A gyalogszázadok létszáma az állománytáblák előírásai szerint 150 fő volt, de a gyakorlatban a zászlóalj tényleges létszáma csak 30-80 fő volt.

A hadsereg kialakított szervezetére vonatkozóan megállapíthattuk, hogy a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregének szervezete – az akkori társadalmi viszonyok között – korszerű volt és sok tekintetben lényegesen felülmúlta a cseh vagy a román kötelékek szervezettségét.

Az „Északi Hadjárat", azaz Észak-Magyarország felszabadításának terve 1919. május 27-ére készült el.

A hadsereg-parancsnokság (Stromfeld Aurél) elgondolása az volt, hogy Miskolc térségéből a Kassa–Eperjes általános irányokba indított támadással áttöri a két nemzet csatlakozó szárnyát, legyőzi a cseheket és ezt követően a Tiszán átkelve

[53] Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Budapest, 1999. 44. o.

a román haderő ellen fordul. A támadó csoportosítást ennek megfelelően alakították ki.

A hadműveleteket 1919. május 30-án, 250 km széles arcvonalon indították meg. Június 6-ára a Vörös Hadsereg csapatai megtörték a szemben álló fél ellenállását, felszabadították Érsekújvárt, Selmecbányát, Losoncot, Kassát, Sátoraljaújhelyt, június 10-ig az elért sikert kifejlesztették a fő irányba és az ellenséget 150 km-rel visszavetették, majd elfoglalták Eperjest, Bártfát, Rozsnyót és Zólyomot. Június 13–17. között az ellenség több ellenlökést is végrehajtott, de sikert csak Nyitra völgyében ért el, ahol sikerült visszafoglalnia Érsekújvárt.

Az események hatására a hadsereg-főparancsnokság felülvizsgálta korábbi hadászati elgondolását és megváltoztatta azt. Nem a román hadsereg erői ellen fordította csapatait, hanem a szlovák erők további visszaszorítását határozta el.

A támadás június 17-én indult. A csapatok folytatták előrenyomulásukat Érsekújvár irányába, de a várost elfoglalni már nem tudták.

Hogyan összegezhetjük a Magyar Tanácsköztársaság honvédő háborújának tapasztalatait?

Ez a honvédő háború a hadműveleti művészetben az I. világháborúhoz képest gyökeres változást nem hozott. Tény, hogy a hadsereg szinte hihetetlenül rövid idő alatti átszervezése, a vakmerőség határait súroló kezdeményezőkészsége, a szokatlanul nagy aktivitása, a bátor, de kellően átgondolt kockázatvállalása az I. világháború tapasztalataitól, sémáitól való eltávolodást jelzi.

A „kis erő, nagy tér" hadászati elgondolás, a korábbi sémák elhagyása, az új harcászati eljárások alkalmazása már a későbbi minőségi változást jelezték.

Milyen tapasztalatokat hoztak a Tanácsköztársaság hadműveletei a felderítés terén?

- bebizonyosodott ismét, hogy a jó, helyes parancsnoki elhatározás alapja a hiteles felderítés;
- ezt a tételt a Tanácsköztársaság hadseregében harcoló (harcot vezető) parancsnokok is elfogadták és döntéseiket hiteles felderítési információkra alapozták;
- a felderítés megszervezése az I. világháborúban alkalmazott módszerekkel folyt, abban a nyilvánvalóan kedvező helyzetben, hogy a harcok magyarok lakta területen folytak, ezért a szükséges információk megszerzése leegyszerűsödött;
- a hadosztályok lovasszázadainak fő feladata a felderítés volt, amelyet a hadosztály sávjában hajtottak végre. Kiemelten fontos feladat volt a helyi lakosság kikérdezése és a fogolyejtés;
- a légierő (amelyet 138 fő pilóta, 42 fő megfigyelő, nyolc db hosszú lejáratú, 12 db rövid lejáratú és öt db együléses repülőgép, négy db fényképezőgép és 34 db géppfegyver alkotott) szinte kivétel nélkül légi felderítést folytatott. Feladata az ellenséges mozgások, előrevonások, visszavonulások felderítése, esetenként tűzvezetés volt, a gépeket bombázásra csak az északi hadjárat idején alkalmazták.

A felderítésre bevetett repülők repülési képessége egy-három óra, útvonaluk maximális hossza 500 km, átlagos repülési magasságuk pedig 1000-1500 méter volt, egy-egy repülési alkalommal 5-12 légi felvételt készítettek. Jelentéseiket visszatérésükkor ledobták a kijelölt „ledobóhelyre", de landolásuk után szóban vagy táviratilag is jelenteniük kellett.

Összegezve: a Tanácsköztársaság közel öt hónapja alatt nem tudta megteremteni azokat a belső és külső feltételeket, amelyek biztosították volna fennmaradását, így bukása elkerülhetetlen volt.

Világháborútól világháborúig

A Tanácsköztársaság bukása után az ismét hatalomra jutott magyar uralkodó osztályok nehezen dolgozták fel az elmúlt néhány hónap eseményeit, az 1918/19-es évek két forradalmát és az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását.

A honvédelmi miniszterré kinevezett Horthy Miklóst 1920. március 1-jén a nemzetgyűlés megválasztotta Magyarország kormányzójává. Horthyt korábbi katonai sikerei (szolgált a Monarchia haditengerészetében, annak parancsnoka és Ferenc József császár szárnysegédje lett) okán az ország elfogadta, s ő ezt az elismertséget arra használta fel, hogy lemondva a nemrég kapott miniszteri tisztségről, megalakította a Nemzeti Hadsereget, annak állomáshelyét Siófokra helyezte, kialakította saját, új hatalmi bázisát.

1920. június 4-én a trianoni kastélyban a magyar megbízottak – Benárd Ágoston munkaügyi miniszter és Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter aláírták a diktátumnak minősített (a németekkel kötött békeszerződésnél jóval hátrányosabb feltételeket tartalmazó) szerződést. (Magyarország elveszítette területének 71,52%-át, lakosságának 63,56%-át, infrastruktúrájának fontos elemeit, történelmi városait, mezőgazdasága földalapjának szántóföldjeit, ipari bázisának jelentős részeit.)

A békeszerződés V. fejezete tartalmazta a katonai rendelkezéseket (megszorításokat). E rendelkezések célja az volt, hogy Magyarországnak csak egy belső rend fenntartására és határőrszolgálat ellátására alkalmas hadereje lehessen, ne ápoljon revíziós törekvéseket.

Meg kellett szüntetni az általános hadkötelezettséget és egy összesen 35 000 fős hadsereget lehetett önkéntes alapon felállítani (1750 fő tiszt, 1313 fő altiszt és 31 937 fő sorkatona lehetett). A létszámok arányában szabályozták a fegyverzet darabszámát is (40 250 db puska, 525 db géppuska, 70 db könnyű aknavető, 70 db közepes aknavető, 105 db löveg és 3 db felderítőnaszád). Tilos volt léghajó és minden légi jármű rendszeresítése.

A katonai rendszabályok betartását a Szövetségközi Ellenőrző Bizottság felügyelte.

Ilyen feltételek között gyűltek össze Szegeden a Tanácsköztársaság bukása után Horthy hívei (köztük Gömbös Gyula, későbbi államtitkár is).

Megalakult a Nemzeti Hadsereg fővezérsége, amely a következőkből állt:

- hadműveleti csoportból (egy vezérkari és egy hírszerző osztályból) és
- szervezési csoportból (egy szervezési és egy személyügyi osztályból).

A gyors dunántúli terjeszkedés részeként hét katonai körletparancsnokságot hoztak létre – Budapest, Székesfehérvár, Szombathely, Kaposvár, Szeged, Debrecen, Miskolc helyőrségekben – alárendeltségükbe tartozott a „körletben" állomásozó összes katonai alakulat. A körletparancsnokságok voltak a területileg illetékes katonai vezető szervek, így alárendeltségükbe tartozott az ott állomásozó minden katonai alakulat.

Komoly gondot okozott a szükséges létszám, különösen a tiszti létszám kialakítása. E helyzet áthidalására igyekeztek a potenciálisan elérhető létszámot „elrejteni", azaz a haderőn kívül is igyekeztek minél szélesebb körben növelni a kiképzettek létszámát. Ilyen kísérlet volt a MOVE (Magyar Országos Véderő Egylet), vagy a leventeintézmény.

Az ilyen-olyan módszerrel (rejtve vagy nyíltan) létrejövő létszámból alakították ki a szükséges szervezeti elemeket. Egy vegyesdandár tehát a következő elemekből állt:

- két gyalogezred (gy. e.),
- egy kerékpáros zászlóalj (kp. zlj.),
- egy lovasszázad (lov. szd.),
- egy tüzérosztály (tü. o.),
- egy aknavetőszázad (av. szd.),
- egy híradószakasz (hír. sz.),
- egy vonatosztag (von. og.) és
- egy autóosztag (aut. og.).

A létrehozott szervezet sikeres volt. Az engedélyezett hadrenddel párhuzamosan kialakították és életbe léptettek egy „felriasztott" hadrendet is, ami végeredményben a háborús („M") hadrend volt és három hadtestparancsnokság felállítását irányozta elő.

A Fővezérséget egy esetleges háború esetén a honvédelmi miniszter, a hadsereg főparancsnoka, a vezérkar főnöke és a legfelsőbb hadúr (Horthy) részvételével tervezték megalakítani, amely szervezetnek egyértelmű feladata lett volna a hadműveletek vezetése.

A hadsereg alkalmazásának elvi alapjait (elveit) az 1924-ben megjelent Harcászati Szabályzat képezte.

A Harcászati Szabályzat a felderítés céljaként a vezetés elhatározásának megalapozását, a meglepetések elkerülését és az ellenség helyzetéről, valószínű szándékáról kialakított helyes és világos kép kialakítását határozta meg.

Itt kell megjegyeznünk, hogy ekkor a magyar királyi honvédség még nem rendelkezett „szak" felderítőalakulatokkal, ezek csak „elméletben" léteztek, de a kidolgozott szabályzatban lefektetett feladatrendszer már előre mutatott.

A szabályzat a felderítés nemeit a távolfelderítésben, közelfelderítésben és harcfelderítésben jelölte meg.

A TÁVOLFELDERÍTÉS

A távolfelderítést a kijelölt földi és légi csapatok egymást kiegészítve folytatják. Önállóan egyik sem volt képes minden szükséges felderítési adat megszerzésére.

Földi távolfelderítés

A Harcászati Szabályzat V. fejezete a sereglovasság fő feladataként jelölte meg a földi távolfelderítést.

E besorolás (elgondolás) megvalósításának azonban a trianoni döntések eleve gátat szabtak, hiszen repülőerők eleve nem álltak rendelkezésre, a sereglovasságot pedig összesen négy lovasezred mint Fővezérség-közvetlen jelentette.

A földi távolfelderítésnek a hadászati elhatározást kellett megalapoznia megfelelő adatokkal. Ezen belül az ellenség felvonulását, manővereit, a főerői által elért terepszakaszokat, továbbá azok nyitott szárnyait kellett felderítenie.

A földi távolfelderítés fogalmának tisztázása során, azzal összefüggésben néhány kutató a hadászati kifejezést használja. Ellent kell mondanom: négy lovasezred nem végezhet hadászati tevékenységet.

Felderítési feladataikat a lovas seregtesteknek – a kiadott szabályzat szerint – felderítőosztagokkal és -járőrökkel kellett végrehajtani. Feladatát a távolfelderítésre kiküldött lovastest – zömét együtt tartva – a számára meghatározott felderítési sávban (általában 40 km – tehát nem célszerű hadászati tevékenységről beszélni) felderítőosztagok alkalmazásával, illetve az osztagokból kiküldött járőrök alkalmazásával hajtotta végre (három osztag, osztagonként három járőr).

A felderítőosztagok általában 10 km széles sávban, vagy meghatározott irányban hajtottak végre felderítést, felderítőjárőröket küldtek ki. Az osztagok alapfeladatuk mellett igyekeztek foglyokat (futárokat) elfogni, híradójelentést gyűjtő állomásokon rajtaütni, az ellenséget folyamatosan nyugtalanítani és félrevezetni.

Az osztagok egy lovas- (huszár-) századból és a megerősítőkből álltak.

Az osztagot géppuskás századdal, lovas ágyús üteggel, páncélkocsikkal, huszár hírszázaddal és rádióállomással erősítették meg. Általában egy huszárosztályból kiküldött, fő irányba működő felderítőosztag a következő szervezettel rendelkezett:

- egy huszárszázad,
- egy huszár géppuskás század,
- fél lovas ágyús üteg,
- egy huszár árkászszázad,
- egy páncélgépkocsi és
- egy rádióállomás.

Érdekességként – és a „hadászati felderítés" kifejezés értelmezése kapcsán – kell megjegyeznem, hogy a kiküldött felderítőosztagokkal folytatott kapcsolattartás az osztagok kiemelt feladatai közé tartozott. Az adatok eljuttatása akkoriban kezdetleges híradó eszközökkel valósult meg. Ilyen híradó eszköz volt a rádió és a huzalos híradó eszköz. Az osztagok általában „kis teljesítményű rádióállomással" rendelkeztek, amelyeket egy kocsin vagy két málhás állaton szállítottak, használat előtt pedig telepíteni kellett őket, telepítésükhöz 15 percre volt szükség, hatótávolságuk 6-30 km volt, de rejtjelezve óránként csak húsz rejtjelzett szót tudtak leadni. („hadászati felderítés"?) A készüléket négy ember kezelte, nappal 10-15, sötétedés után 50-80 km távolságig tudott leadni.

A hadosztály távolfelderítő tevékenysége (az osztagok járőröket küldtek ki, a járőrök figyelőket, felderítőpárokat) teljesen megegyezett az I. világháborús elvekkel.

A katonai felderítés egyes szakértői a földi távolfelderítésről mint „korszerűtlen eljárásról" kezdtek beszélni, írni. Ám a rendre alkalmazott „fogolyejtési" eljárást, ezt a kizárólag „földi" megoldást továbbra is nagyon fontosnak tartották. Egyre gyakrabban emlegették a „közvetlen felderítőmegoldásokat", amelyekhez egy távolfelderítő lovashadosztályt kerékpáros erőkkel és páncélgépkocsi-alakulatokkal láttak szükségesnek megerősíteni, de a repülőkkel és páncélvonatokkal történő megerősítés lehetőségét is vizsgálták.

A felderítők feladatainak meghatározása során általában sávokat vagy irányokat jelöltek ki, jelentéseiket rádión vagy „jelentő" gépkocsival küldhették.

1930-ban jutottak el a szakmai elgondolások során odáig (de még technika nélkül), hogy elfogadták azt a tervezetet, hogy egy felderítőosztag csak harckocsikból, illetve páncélgépkocsikból álljon.

Ám – a technikai fejlődés lassúsága miatt – a valóságban 1937-ig a lovas erők mellett a kerékpáros alakulatok végig jelen voltak, a gondolkodásban a gépesített erők csak nagyon lassan jelentek meg.

Légi távolfelderítés

A repülőerők jelentősége az I. világháború évei alatt folyamatosan erősödött. A háború utolsó harmadában már adott feladatokra (vadász, bombázó, felderítő) építettek repülőgépeket. A felderítési feladatok – ezen belül a repülő-távolfelderítés – végrehajtása csak jó repülőképességekkel, megfelelő hatótávolsággal rendelkező gépekkel volt lehetséges.

A trianoni békediktátum teljes egészében megszüntette a magyar repülőerőket. Így a repülőerőknél nem volt változtatási lehetőség.

Az elveket, az elgondolásokat azonban meg lehetett fogalmazni, le lehetett fektetni.

A Harcászati Szabályzat a légi felderítést a távolfelderítés alapjának tekintette, hiszen a fegyveres konfliktus kitörése pillanatában neki kellett az ellenség előrevonásának helyzetét megállapítani, sőt a földi távolfelderítést is a légi távolfelderítés eredményei „vezették rá a célokra".

Az ellenség előrevonása alatt a vasúthálózaton történő alapvető mozgások (naponta közlekedő vonatszám, rakományok nagybani összetétele, forgalom sűrűsége az egyes időszakokban, kirakodópontok stb.) éjjel-nappali figyelése mellett fel kellett deríteniük a felvonult csapatok elhelyezési körleteit, repülőtereit és a vízi útvonalakat is. A napi változásokat és a különösen fontosnak tűnő adatokat légi fényképeken rögzítették.

A hadműveletek megindulása után a légi felderítés fő feladata az ellenség előrevonási útvonalainak, csoportosításának, átcsoportosító manővereinek megállapítása, az utak, a települések és a repülőterek folyamatos figyelése volt.

A hadműveletek teljes időszakában figyelniük kellett a hadműveleti tartalékok előrevonását, a hadipotenciál bővítésére irányuló szándékot (utak, hidak építését, újraépítését, vasúthálózat, raktárbázisok újraépítését, új – tábori – repülőterek létesítését).

A légi távolfelderítés mélységét (a hadtestparancsnokságoknak átalárendelt repülőszázadok esetében) 60 km-ben jelölték meg. A hadsereg-parancsnokságok, illetve a Fővezérség alárendeltségébe helyezett repülőszázadok – géptípustól függően – nagyobb mélységű feladatot is kaphattak.

Fontosnak tartotta a repülőszázadok folyamatos felkészítését az elöljáró parancsnokság. Ha konkrét harcfeladatra kellett útba indítani valamely repülőköteléket, akkor a következő eligazítást kapta:

- a saját és az ellenséges erők helyzete;
- a felderítendő terület;
- a feladat végrehajtásához egyszeri felderítés vagy állandó figyelés szükséges;
- a légi fényképezés mire terjedjen ki;
- kinek, hová, milyen eszközzel jelentsen;

- összeköttetés a repülőtérrel;
- közbeeső, illetve tábori (harci) repülőterek;
- van-e vadászrepülő-kísérete, ha van, milyen feladattal.

Ha a repülőszázad nem kapott harcfeladatra vonatkozó intézkedést, akkor a parancsnoknak kellett eligazítást tartani naponta legalább egyszer.

A légi fényképezés technikai és kiértékelési kísérlete nem egy parancsnoki eligazításon sikerrel szerepelt. Ennek ellenére a légierő az alkalmazása során nem tudta maradéktalanul teljesíteni elvárt feladatait. Ennek alapvető okai a trianoni tiltások voltak, mert az alap, a távolfelderítő repülőgép hiányzott. Az első kifejezetten távolfelderítésre alkalmas osztály 1937 végén, 1938 elején alakult meg Mátyásföldön (18 db Heinkel típusú repülőgéppel).

Végeredményben 1937-ig a légi felderítés csak utópia maradt a megfelelő eszközök hiánya miatt.

Ettől függetlenül a Harcászati Szabályzat nagy előrelátással kidolgozta a légi felderítés alkalmazási módszerét. Ez biztosítéka volt annak, hogy a megfelelő szintű parancsnokságok behatárolt szabályozók alapján gyakorolhatták ennek a felderítési nemnek az alkalmazását. Ezen túl előrevetítette a bizalmat abban, hogy rövid időn belül rendelkezésre állnak majd ilyen mélységű megoldásra alkalmas gépek.

KÖZELFELDERÍTÉS

Ha az 1924-ben kiadott Harcászati Szabályzat szerint a távolfelderítés a nagyobb térben történő áttekintés lehetőségét biztosította a parancsnokok számára, akkor a közelfelderítés a részleteket tárta fel a parancsnokok előtt.

A közelfelderítésnek is két formáját fogalmazták meg a szabályzat kidolgozói.

Földi közelfelderítés

Kerékpáros, gyakran gyalogos alegységekkel megerősített csapatlovasságot – ha az ellenséggel történő összecsapás valószínűsíthető volt – géppuskákkal és páncélozott gépkocsikkal is felszerelték.

A közelfelderítő-kötelékek megállapították az ellenséges oszlopok éleit, erejét, összetételét, az ellenséges állások kiterjedését, műszaki berendezettségét, a védelmi állásokban levő ellenség csoportosítását. Ezen alapvető feladatok mellett tereptárgyak (utak, hidak) felderítésére is utasítást kaphattak.

Védelemben pedig az állófigyelés rendszerét alakították ki, amely figyelőpontokról jól használható adatokat jelenthettek.

A földi közelfelderítés szervei – a földi távolfelderítéshez hasonlóan – a felderítőosztagok voltak, amelyekből járőröket indítottak útba a feladat végrehajtására. A földi távolfelderítő rendszerrel szemben új elem volt, hogy gyakran alkalmaztak gyalogos felderítőjárőröket. Ezeknek hátrányuk (lassúak voltak) mellett számos előnyük is volt (pl. gyorsan rejtőzködhettek, felfedés nélkül megközelíthették az ellenség állásait).

A földi közelfelderítés elméletének kidolgozói többször kerültek szembe a már a fentieket kiegészítő elméletekkel, elvekkel az osztagok alkalmazásának elveiben (pl. a járőrök milyen távolságra küldhetők ki az osztagtól, hiszen a velük való összeköttetés – rádiók hiányában – karjelzésekkel történhetett).

Mindent figyelembe véve a csapatlovasság maradt a parancsnok kezében olyan szervezetként, amely megfelelhetett a földi közelfelderítéssel szemben támasztott követelményeknek.

Általánosságban az elemzők megállapították (és megállapíthatjuk ma mi is), hogy a földi közelfelderítés a vizsgált időszakban (1924–1937 között) rendelkezett mindazon elméleti és szervezeti elemekkel, amelyek képessé tették volna arra, hogy szükség esetén megfelelő módon hajtson végre feladatokat.[54]

Légi közelfelderítés

A repülőtechnika elvi elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy a repülőgépeket gyorsaságuk és hatótávolságuk alkalmassá tették jelentős manőverek végrehajtására, amelyek során képesek voltak olyan természetes és mesterséges akadályok, fedezékek, védelmi állások mögé is betekinteni, amelyeket a földi felderítés csak jelentős áldozatokkal vagy egyáltalán nem tudott volna elérni.

A légi fényképezés megjelenése és elterjedése pedig a légi felderítés hitelességét eredményezte. A gépek technikai képessége, a légi harc helyzete, az év- és napszakok, időjárási viszonyok hátráltathatták a légi közelfelderítés eredményességét, a szemben álló ellenség légterébe történő behatolás mélységét.

A légi közelfelderítés során a pilótáknak és a gép egyéb személyzetének (megfigyelőknek) meg kellett állapítaniuk az ellenséges menetoszlopok mélységét, erejét, esetleges állásait. Légi fényképek készítésével rögzíteniük kellett fő állásaikat, előretolt állásaikat, a szárnyakat, tűzfészkeket, az élőerő tartalékait, az új műszaki munkákat.

A trianoni tiltásokat az 1925-ös locarnói, majd két év múlva az 1927-es párizsi egyezmény jelentősen átértékelte. Megszűnt a Légügyi Ellenőrző Bizottság, feladatát a magyar kormány hatáskörébe utalták. Ennek eredményeként 1929-re három felderítő repülőszázadot állítottak fel fényképező alcsoport fedéssel.

[54] Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Budapest 1999.

A „titkos" légierő 1936–1937-re már kilenc felderítő repülőszázaddal rendelkezett Heinkel–46, Heinkel–70 típusokkal felszerelve. A felállított közelfelderítő repülőszázadok a vegyesdandárok szervezetébe kerültek, azaz határozott lépést tett a katonai vezetés a hadsereg korszerűsítése érdekében, harcászati szint alárendeltségébe helyezett hadműveleti (repülő-) erőket.

Amikor a légi közelfelderítés e korszakbeli helyzetét igyekszünk elemezni, azt is láthatjuk, hogy a légi közelfelderítés helyzetét a tiltások döntően befolyásolták, így nem tudta Magyarország az elvárt szinten kialakítani a működéséhez szükséges körülményeket. A megkésve indított szervezeti és technikai fejlesztés 1937 végéig nem tudta utolérni a légi közelfelderítésre kialakított elveket, elméleti kérdéseket.

HARCFELDERÍTÉS

Az érvényes (1924. évi) Harcászati Szabályzat értelmében az ellenség közelében diszlokáló alakulat parancsnokának kötelessége volt, hogy minden rendelkezésre álló eszköz felhasználásával szerezzen hiteles adatokat.

Ezt a célt akkor (és ma is) kiprovokált harctevékenységgel (harcfelderítéssel) igyekeztek elérni.

TÜZÉRSÉGI FELDERÍTÉS

Lényegében a közel- és a harcfelderítés kiegészítésére szolgáló felderítési mód, amely a terepről, az ellenség helyzetéről ad a tűzvezetés számára adatokat.

A tüzérség földi és légi felderítőszervekkel rendelkezett. Földi felderítőszervei: a tüzérfelderítő járőrök, a tüzér összekötő tisztek, a figyelők, a tüzérmérnök és a térképezők, a légi felderítő szervek pedig a tüzérrepülők és a léggömbfigyelők voltak. A tüzérségi felderítésnek akkori felfogás szerint három feltételnek kellett megfelelnie, éspedig a következőknek:

– a jól szervezett tüzérfelderítésnek hézag nélkül biztosítania kellett a harcmező megfigyelését;
– a gyalogsággal szervezett folyamatos együttműködés nem szünetelhetett;
– a tüzérfelderítésnek rugalmasan alkalmazkodnia kellett a kialakult helyzethez és feladat-végrehajtását semmi esetre sem szüneteltethette.

MŰSZAKI FELDERÍTÉS

Az akkori felfogás szerint a műszaki felderítés feladatát és az elvégzendő munkákat a soron következő harcászati feladatok képezték. Olyan esetekben, amikor nagyobb műszaki tevékenységre lehetett számítani (pl. folyóátkelés), nagyobb körültekintéssel kellett megszervezni a műszaki felderítést.

A műszaki felderítés vonatkozásában általában elegendő volt, ha egyes felderítőosztagokhoz vagy járőrökhöz műszaki szakembereket osztottak be, fontosabb feladatok elvégzésére azonban önálló műszaki felderítőjárőröket is alkalmazhattak. Az előző gondolatokból következik, hogy a műszaki felderítésnek harcban nemcsak a felderítést, hanem a műszaki munkákat is végre kellett hajtani.

A műszaki felderítőjárőrök a harcfelderítő kötelékekkel együtt vonultak előre és a felderítés eredményét vázlaton rögzítve azonnal jelentették. Egy földi műszaki felderítőjárőr az esetek többségében egy műszaki (utász-) tisztből és egy fél rajból állt. Az általuk végzett első megállapítások képezték a további tevékenységek, értékelések alapját, így:

- állóharcban ellenséges állások, közlekedési útvonalak, egyéb műszaki létesítmények állapotának, az ellenség műszaki felkészültségének megállapítását;
- a folyamátkelésnél szükséges adatok értékelését;
- saját védőállások helyes kijelölését;
- közlekedési vonatok menetcéljainak kiértékelését;
- egyes ellenséges védőállások megtámadásának feltételeit;
- az ellenséges csapatmozgások lehetőségeit;
- az álcázási lehetőségeket.

Szervezeti téren a műszaki felderítés megoldott volt, mert műszaki (utász-) alakulatokkal a magyar királyi honvédség mindig rendelkezett.

A vegyesdandárok szervezetében és a Fővezérség-közvetlenek között egy-egy műszaki (utász-) zászlóaljat, a gyalogezredek szervezetében pedig egy-egy utászosztagot hoztak létre. 1937-ben az év végéig tovább növekedett a műszaki csapatok száma, a hadsereg 15 önálló utászszázaddal, négy vasútépítő és hidászszázaddal rendelkezett.

A műszaki felderítés folyamatosságát sem az alkalmazás elvi gondjai, sem pedig szervezeti problémák nem akadályozták, így a tervezett feladatait el tudta látni.[55]

ÖSSZEGZÉS

A harcászati felderítés eddigi alkalmazási és szervezeti feltételeinek áttekintése után az alábbi következtetésekre juthatunk az első (1920–1937) időszakra vonatkozóan:

[55] Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Budapest, 1999. 101. o.

1. A trianoni békeszerződés rendelkezései csak hadosztályok vagy vegyesdandárok felállítását engedélyezték. Ezzel összefüggő kérdés volt a magasabbegységek kötelékén belül a fegyvernemek, szakcsapatok – így a felderítőerők – aránya.

   Végül is ezt a helyzetet a Fővezérség úgy oldotta meg, hogy a korábban kijelölt hét katonai körzetben egy-egy vegyesdandárt állított fel, mert ez a szervezési forma biztosította több fegyvernem együttes jelenlétét, és mert ez a forma nyújtott lehetőséget a fegyvernemek rejtett fejlesztéséhez a trianoni összes létszámra vonatkozó határozat betartásával.
2. 1924-ben kiadásra került a Harcászati Szabályzat, melynek előírásai nemcsak pillanatnyi technikai képességeket vettek alapul, hanem több kérdésben előre tekintettek, elsősorban a német és a cseh hadsereg elméletét és szervezési gyakorlatát vizsgálták és végül a németet fogadták el.
3. A kiadott szabályzat V. fejezete egyre nagyobb, jelentősebb szerepet szánt a felderítőszolgálatnak.
4. A fenti szabályzat távolfelderítésben, közelfelderítésben, harcfelderítésben, tüzérségi és műszaki felderítésben jelölte meg a harcászati felderítés nemeit.
5. A távolfelderítés esetében úgy a légi, mint a földi távolfelderítést eljárási módszernek tekintették.
6. A légi távolfelderítést a hadsereg-parancsnokságok (Fővezérség) távolfelderítő repülőszázadai, illetve a hadtestparancsnokságok távolfelderítő századai végezték, amely 60 km mélységig terjedhetett.
7. Földi távolfelderítést a lovasság hajtott végre legalább egy 40 km széles támadási sávban. Fő feladata a saját csapatok előrevonása és szétbontakozása idején határvédelem volt, majd az ellenség határvédelmének áttörése szerepelt az elsődleges feladatai között.
8. A hadosztály felderítőosztagokat küldött ki a hadosztály napi feladatának távolságába. Az osztag egy vagy több lovasszázadból állt, megerősíthették kerékpáros és gyalogos erőkkel, illetve tüzérségi fegyverekkel is.

   Az osztag általában 10 km széles felderítendő sávot kapott és ebben a sávban három-négy felderítőjárőrt alkalmazott, amelyek 10-15 km-re távolodhattak el az osztagtól és legalább tíz lovasból álltak.
9. A földi és légi közelfelderítést hadosztályonként egy repülőszázaddal tervezték támogatni. A földi közelfelderítést gépkocsizó gyalogsággal, géppuskás osztagokkal, kerékpáros alakulatokkal, páncélozott kocsikkal és tüzérséggel megerősített csapatlovassággal tervezték végrehajtani. Kiküldési távolságukat az adott harci helyzet határozta meg, általában a hadosztály napi feladatának távolságára alkalmazták őket. Feladatukat vizuális figyeléssel, fényképezéssel oldották volna meg.

   A harcfelderítés kiprovokált fegyveres tevékenység azzal a céllal, hogy a szemben álló fél képességeit, harci jellemzőit megállapítsuk.

A tüzérségi felderítés a közel- és harcfelderítést egészítette ki azzal a céllal, hogy a tüzérparancsnokságok a tüzérségi tűz vezetéséhez szükséges hiteles adatokat időben megkapják.

Műszaki felderítés: Általában az elöljáró parancsnokságok által meghatározott (műszaki anyagok felkutatása, utak, hidak, védelmi létesítmények) feladatok teljesítéséhez alkalmazták.

10. A Harcászati Szabályzat intézkedett a felderítés megszervezésére, a parancsnok ezzel összefüggő feladataira is. Ám ezen feladatok (felkészítés, felszerelés, ellenőrzés, összeköttetés kérdései, megerősítések) végrehajtása – a trianoni tiltások miatt – nehezen voltak megoldhatók (pl. elvileg nem volt repülője a hadseregnek, de a szükséges híradó eszközök is hiányoztak).

A második fejlesztési időszak tapasztalatai (1938–1941)

1938. február 1-jén – igaz, tervezetként – hatályba lépett az új Harcászati Szabályzat. Ezzel egy időben hatályát veszítette a régi Harcászati Szabályzat I–II. része. Az új szabályzat a felderítés kérdésében több változtatást eszközölt:

1. A távol- és közelfelderítés fogalmát felváltotta a hadászati és harcászati felderítés fogalma, definíciója. A hadászati felderítés fogalmát természetesen nem a mai ismereteink szerint definiálta.
2. A szabályzat szerint a hadászati felderítésnek a hadászati elhatározáshoz kellett adatokat szolgáltatni. Feladata az ellenség mozgósításával és felvonulásával kapcsolatos csapatmozdulatok, repülőterek, állandó és tábori erődítések felderítése, illetve a már felvonult ellenség tekintetében helyzetének, szárnyainak, egyes csoportjai közötti hézagoknak, csapatszállításai helyzetének megállapítása volt.

A feladatokat a kidolgozók véleménye szerint a légi és a földi felderítés eszközeinek egymást kiegészítve kellett megoldaniuk, de a súly rendszerint a légi felderítésen volt. Ám ennek nem volt meg az eszköze. A légi hadászati felderítés eszköze a tervek szerint a három – esetleg többüléses, kétmotoros, több fényképező felszereléssel, rádióval és rádió-iránymérővel ellátott –, nagy működési sugarú, csúcsmagasságú távolfelderítő repülőgép lett volna.

A földi erőknél továbbra is számoltak a sereglovassággal, és a már említett gépkocsizó seregtestek, illetve gyorscsapatok jöttek még számításba.

Az előzőek mellett, a fentiekről elmaradt viták helyett, érdekességként meg kell említenünk, hogy a szabályzat több kérdésben be nem tartható részletkérdésekről írt (a felderítőjárőr indulás előtti feladata a ló állapotának vizsgálata).

Ugyanekkor jelent meg a hadseregben a gyorsfegyvernem számára kiadott kiképzési segédlet, amely foglalkozott az összes felderítési nemmel, és ezen belül a fegyvernemi felderítés feladataival.

Figyelemre méltó, hogy a felderítő-zászlóalj mint páncéloshadosztály-közvetlen, a felderítés gyors és nagy mélységig ható eszköze, elsőként itt jelent meg a hadsereg rendszerében.

A tervezett zászlóalj törzsből, árkász- és távbeszélőszakaszból, páncéltörő századból, egy-két páncélgépkocsi-századból, egy páncélos lövészszázadból, egy motorkerékpáros lövészszázadból és zászlóaljvonatból szerveződött.

Ez volt a ma is élő rendszerben a felderítő-zászlóalj akkori formában történő megjelenése és vita nélküli elfogadása. Nem így a sereglovasság kérdése. Hárompólusú vita alakult ki: a) megtartani a lovasságot, b) nem kell, de ne bántsuk, c) szükségtelen. Ezt a nézetet vallók a hadászati földi felderítés végrehajtására tisztán motorizált páncélos felderítőszervezeteket javasoltak. Ez az utóbbi elgondolás Guderian tábornoktól származott. A tábornok a különösen gyors, mozgékony és könnyen vezethető felderítőegységeket részesítette előnyben, nagy akciósugárral és jó híradóeszközökkel. Szerinte a földi felderítés eszközének a legmodernebb képviselője a nehéz kutató páncélgépkocsi lenne. Ezeket a modernizált, terepre is alkalmas gépkocsikat gyalogsággal, nehézfegyverekkel és műszaki csapatokkal megerősítve felderítőcsoportokba (osztagba) szervezve kellene alkalmazni. Egy felderítőosztag két-három kutató páncélgépkocsi-századból, minden század 9-12 páncélgépkocsiból állt volna, és motorizált gyalogság, könnyű lövegek, modern oldalkocsis motorkerékpáros alakulatok és motorizált műszaki erők egészítették volna ki.

Az előző gondolatokra támaszkodva a magyar tervezők (szervezők) a saját lehetőségeink figyelembevételével próbálták a legmegfelelőbb összetételű osztagokat összeállítani.

Az alkalmazási mélység vonatkozásában, lovas felderítőosztagoknál 40-50 km-rel, kerékpárosoknál 50-60 km-rel, míg a gépesített felderítőosztagoknál 60-70 km-rel számoltak.

1938 őszén – kihasználva a „győri program" törvénybe iktatását, a fegyverkezési egyenjogúság elnyerését – először az addig használt fedőelnevezéseket helyezték hatályon kívül és a vegyesdandárokat hadtestekké keresztelték át.

Az így létrehozott hét hadtest mellé, az első „bécsi döntés" (1938. november 2.) eredményeként a visszacsatolt Kassán felállították a VIII. hadtestet és létrehozták három hadsereg-parancsnokság keretét. A vegyesdandárok szervezetében szereplő három gyalogsági parancsnokságot gyalogdandár-parancsnoksággá, a gyalogezredeket pedig dandárokká nevezték át. Formailag tehát így minden létrejött új hadtest három gyalogdandárból állt, de ezek a valóságban ezredek voltak, amelyek feltöltését – az életbe lépett törvény szerint – háború esetén tervezték.

A korszerű harcászati-hadműveleti felderítés alapját képezhette az 1938 őszén felállított 1. és 2. gépkocsizó dandár, amelyeknek része volt egy felderítő-zászlóalj is. Az újonnan létrehozott dandár felderítő-zászlóaljának hadrendjébe az 1. gépkocsizó dandár esetében kisharckocsi-század, egy gépkocsizó puskás század, egy (a 101. páncélvonat és egy műhely) század tartozott.

A 2. gépkocsizó dandár felderítő-zászlóaljának hadrendjébe egy páncélgépkocsi szakasz, egy kisharckocsi-szakasz, egy közepesharckocsi-szakasz és egy gépkocsizó puskás század tartozott.

A tervezett lovasdandárok hadrendje is változott. Mindkét lovasdandár szervezetét egy-egy kisharckocsi-századdal és egy-egy kerékpáros zászlóalj beállításával erősítették meg, a dandárokként meglévő két tüzérosztály egyikét gépvontatásúvá szervezték át.

A hadászati felderítésnél számításba vett erőknél komolyabb szervezeti változás nem történt egészen 1940. május 1-jéig, a páncéloscsapatok átalakulásáig.

A hadászati légi felderítés kevesebb fejtörést okozott a repülőerőknél szolgáló tiszteknek, szakembereknek. A légierő szervezetét, ezen belül a távolfelderítő erőket is, a feltételezett haderő feladatai szempontjából igyekeztek megállapítani. Egy 14-21 hadosztályból, hat-tíz hadtestből álló haderőt terveztek, melynek két arcvonalon kibontakozó háborúra kellett felkészülnie. A távolfelderítő repülők szervezetét ehhez a feladathoz kellett igazítani. Létrehozták a légifénykép-kiértékelő alosztályt.

A repülőgépek technikai állapota nem javult, bebizonyosodott, hogy a „Sólyom" típusú gépek már egyszerűbb feladatra sem képesek, elsősorban a rádióhiány és a kétféle szárny megoldása miatt. A másik típus, a Heinkel–46 még úgy-ahogy megfelelt az elvárásoknak, azonban ez a típus is az utolsó éveit taposta.

Ennek az időszaknak az értékelése során a különleges felderítés hosszú távú alakulását is meg kell említenem.

A különleges felderítés egyik módja a rádiófelderítés, amely hivatalosan 1938-ban alakult meg. Ekkor alakították meg a 101. híradóezredet a KÖHI (Központi Híradó Iskola) és a 8. híradóosztály állományából. A létrehozott szervezet ezredparancsnokságra, a 101/I. híradózászlóaljra, a 101/II. rádiófelderítő zászlóaljra tagozódott.

A 101/II. rádiófelderítő zászlóalj parancsnokságát a KÖHI állította fel és alárendeltségébe került a 8. híradóosztály 3. és 4. iránymérő-, illetve lehallgatószázadából. A 101/II. rádiófelderítő zászlóalj alkalmazás tekintetében továbbra is a VKF 2. csoportfőnökség alárendeltségében maradt.

A hadtudomány későbbi kutatói azt bizonyították, hogy a korszerű hadvezetés egyik leghatásosabb hadászati felderítési eszköze a rádiófelderítés, illetve az, amit rádiólehallgatásnak és iránymérésnek nevezünk.

A második korszak tapasztalatait összefoglalva az alábbiakat állapíthatjuk meg.

Az 1938–1941. közötti időszak a felderítés kérdéseiben is az intenzív fejlesztés éveivé lépett elő.

Főleg mennyiségi növekedések jellemezték a magyar királyi honvédséget, de néhány alakulatnál szervezeti kérdésekben is minőségi előrelépés történt. A gépkocsizó és a megerősített lovasdandárok szervezeti formájukban már közelítettek a „európai" szinthez, de technikai oldalról vizsgálva még nagyon távol álltak attól.

A szervezeti fejlesztések mellett a hadműveleti művészet és az elmélet kérdéseiben is előrelépés történt, az érintett teoretikusok megjelölték a további fejlesztés területeit. Az elméleti kutatók feladták a szélesebb nemzetközi (francia és cseh) módszerek tanulmányozását és követését, bár igaz, egyértelműen a német elveket sem fogadták el kritika nélkül.

Sajnos a magyar haderő – a trianoni békeszerződésből eredően is – technikai hátrányai okozta fejlesztési időveszteségeit lehetetlen volt behozni. A hadiipar állapota és a beszerzési csúszások pedig tovább növelték a magyar királyi honvédség technikai lemaradását. Kiképzési szinten is megmaradtak lemaradásunk tünetei, jelentősebb kötelékgyakorlatokat nem tudtak tartani a parancsnokok. A gépkocsizó dandárok harcászati gyakorlatai voltak az első ilyen jellegű gyakorlatok. Pedig a felderítésnek – mint komplex, több szereplőt érintő rendszernek – szüksége lett volna a felderítési rendszerek, módszerek összehangolására. A kisebb kötelékek számára szervezett gyakorlatok ezt a gondot csak részben enyhítették.

Összességében megállapíthatjuk, hogy ezek az évek is inkább a megoldatlan gondok számát szaporították, a megoldhatókkal szemben. A többször emlegetett „kis erő – nagy tér" fogalom mint perspektíva nem tudhatott maga mögött biztos, megalapozott elgondolásokat. Az 1939–1941-es évek európai háborús tapasztalatai pedig egyre inkább bizonyították, hogy a földi hadászati felderítés ideje lejárt (illetve más módszereket keresett és talált). Lehetetlen elképzeléssé vált például lovasseregtestekkel két-három napi menettávolságra bejutni az ellenség mélységébe és ott felderítési, vagy öngyilkos harccselekményeket végrehajtani.

Be kellett tehát látni, hogy a hadászati mélység felderítéséhez, annak hadászati céljai megismeréséhez nemcsak távolfelderítő repülőgépekre, a rádiófelderítés módszereire, de a felderítési (operatív, legális és illegális) ágak összehangolt tevékenységére is szükség van.

Felderítőerők részvétele a békés határrevíziók végrehajtásában

A magyar politikai vezetés az első és a második bécsi döntéssel, de legfőképpen Hitler szándékainak (megőrizni Romániát és olaját szövetségesnek, elhárítani azt a veszélyt, hogy a magyar fél fegyverrel is kész területeinek visszaszerzésére)

megvalósításával Magyarország jelentős területeket (43 541 km² 2,5 millió lakossal) szerzett vissza a Felvidéken, Kárpátalján és Romániában (Erdélyben).

A felvidéki bevonulás és az erdélyi területek visszaszerzése alapvetően eltérő módszerekkel zajlott le.

A felvidéki bevonulás még a harcászati földi felderítőerők vonatkozásában sem jelentett „valódi" harci alkalmazást. A felderítőerők többnyire a menetoszlopok élén haladva menetbiztosítást hajtottak végre. A 2. gépkocsizó dandár felderítő-zászlóalja – mint a kutatók írják – kiemelkedett ezeknek a feladatoknak a végrehajtásában.

Kárpátalján sor került néhány ténylegesen felderítőfeladat végrehajtására is (a szovjet határterület felderítése).

A légi felderítés tevékenysége viszont folyamatos volt a szomszédos országok felderítésében, szándékaik és katonai lépéseik értékelésében.

A felvidéki, a kárpátaljai és az észak-erdélyi bevonulás a távolfelderítő repülők vonatkozásában tartalmazott különböző mélységű és tartalmú feladatokat. Például a Felvidék visszacsatolásával kapcsolatos eseményeket megelőzően hajtotta végre első, komolyabb alkalmazási feladatát az 1. távolfelderítő osztály. A repülőgépek (He–70-esek) röpcédulákat szórtak ki felvidéki területek felett, de hasonló feladatot oldottak meg Kárpátalja visszafoglalásakor is, amikor szovjet-orosz területre szórtak röpcédulákat.

Kárpátalja visszafoglalásánál a légi fényképezéssel kapcsolatos tapasztalatok szaporodtak.

1940. augusztus 8-án kezdődött meg az intenzív légi fényképezés Erdély és a Román Királyság egy meghatározott sávjában, fő feladatként a felvonuló 2. és 3. hadsereg vezetésének friss adatokkal történő ellátása érdekében.

A légi fényképek kiértékelése során megállapították, hogy Erdély belsejéből, részben Szatmárnémeti és Zilah, részben Kolozsvár és Nagyvárad irányába folynak felvonulásszerű csapatszállítások.

A távolfelderítő osztály 1940 őszén kapta meg az első, teljes fotófelszereléssel ellátott Heinkel–111P (He–111P) típusú gépét, majd nem sokkal később egy ugyanilyen típust. Ezután Erdélyt és a Keleti Kárpátokat már a Heinkelekkel fényképezték. A gépen három kamera dolgozott 75 és 120 mm-es fókusztávolsággal, 30×30 cm képmérettel. A 6000-8000 méter magasságból végrehajtott felderítések fényképen rögzített eredményei minden tekintetben kiszolgálták a Fővezérség igényeit.[56]

[56] Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Budapest, 1999. 134. o.

A Fővezérség 1940. szeptember 4-én kiadott „Felderítő és hírszerző intézkedés a felszabadításra" című utasításában a légi felderítés tevékenységét már nem igényelte az erdélyi eseményekben.[57]

Az osztály november 1-jével teljesen beszüntette tevékenységét.

A felvidéki bevonulásnál a harcászati légi felderítést az első, második, hatodik és hetedik közelfelderítő repülőszázad kiemelkedő munkája minősítette. Feladatuk a tervezett előrevonási útvonalak ellenőrzése, a saját csapatok által elért terepszakaszok pontosítása és az ellenségre utaló jelek felfedése volt. Kárpátalján tevékenységük nem volt érzékelhető.[58]

A magyar–román ellentét kiéleződése után szinte az egész magyar hadsereg (55 000 fő) felvonult a határra. Mivel a határátlépésre nem került sor, a földi felderítés pedig csak figyeléssel szerezhetett adatokat a terep fedettsége miatt, ami minimális eredményeket hozott, a közelfelderítő repülőgépek személyzeteinek teljes aktivitással kellett tevékenykedniük. A szárazföldi erőkel való eredményesebb együttműködés érdekében a rádióval felszerelt Heinkel–46 típussal rendelkező I. közelfelderítő századdal váltották fel a híradó összeköttetésre alkalmatlan „Sólyom" típusú repülőgépekkel rendelkező III. közelfelderítő századot. Augusztus 24-én pedig intézkedésben pontosították a közelfelderítő repülőgépekre vonatkozó adatokat.

A felvidéki események idején a felemelt békelétszámú I., II. és VII. hadtestek felvonultak a határ mentén és telepítették tüzérfelderítő rendszerüket. A három hadtest állományába ekkor tíz tüzérezred, négy önálló osztály, 12 önálló üteg és három mérőszázad tartozott. Kárpátaljára hat tüzérezred és egy önálló tüzérosztály vonult be, míg Észak-Erdély esetében szinte a teljes haderő felvonult. A tüzérfelderítés a román határon szétbontakozva bizonyította be, hogy mérő- és figyelőrendszere megfelel az elvárásoknak. Mérési adatait a bevonulás utáni ellenőrzések igazolták.

A műszaki csapatok gyakorlataira szintén rányomta bélyegét a készülődés láza, így a műszaki felderítés is kevesebb lehetőséget kapott a felkészülésre. Tevékenysége szinte teljesen kimerült a felvidéki, kárpátaljai és észak-erdélyi bevonulásban. Felvidéken kilenc utász- és egy árkászszázad szerepelt a határra felvonuló három hadtest harcrendjében, míg a kárpátaljai eseményeknél egy utászzászlóalj és kétkét utász-, illetve árkászszázad vonult fel.

A műszaki felderítés képes volt sokrétű feladatát ellátni az elvárt szinten. Jelentőségét tekintve főleg a visszacsatolt területekre történő bevonulás bizonyította a

[57] Uo.

[58] Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Budapest, 1999. 34. o.

műszaki felderítés jövőbeni jelentőségét, továbbá a magas szintű műszaki békekiképzés fontosságát.

Külön is említést kell tennünk a visszacsatolt területeken élő magyar lakosság segítőkészségéről. A magyarlakta területeken szinte minden szükséges adat a magyar királyi honvédség rendelkezésére állt. A lakosság tisztában volt az utak állapotával, a rombolásokkal, az erődítések helyével és minőségével. Ezért többször mint idegenvezetők kísérték át a csapatokat a nehezebben járható, térképen kevéssé pontosítható helyeken.

Összességében meg kell állapítanunk: a terület visszacsatolások, a bevonulások szinte semmilyen komolyabb katonai, felderítési tapasztalatot nem hoztak, nem hozhattak. Kizárólag a hadászati légi felderítésnek volt módja felderítőrepülésekkel megbízható információkat szerezni.

A 3. magyar hadsereg a Jugoszlávia elleni háborúban, Magyarország belép Németország mellett a II. világháborúba

1941. március 27-én Jugoszláviában megdöntötték a regnáló németbarát kormányt, kikiáltották a Jugoszláviától független önálló Horvátországot. Ezzel a lépéssel veszélyeztették a Görögország ellen háborút indítani szándékozó Németország balkáni hátországát, valamint Németországnak a Szovjetunió ellen tervezett katonai támadásának terveit, a romániai olajmezők biztos német birtoklásának esélyeit.

Az események ellenlépéseként Németország szinte azonnal megindította csapatait Jugoszlávia ellen és erői Dél-Magyarország felől április 6-án betörtek az országba.

Ebben a helyzetben Telekit különösen aggasztotta az angol–magyar kapcsolatok sorsa, elhidegülése. Különösen azért is, mert a Churchill-kormány az 1939. szeptember 1-je utáni területi változásokat, így a második bécsi döntést sem ismerte el. Eden külügyminiszter 1940 novemberi nyilatkozatában a diplomáciai kapcsolatok megszakítását helyezte kilátásba, ha „...Magyarország eltűrné, hogy területén idegen haderők olyan állam ellen vonuljanak, amely Angliával szövetséges viszonyban vagy barátságban van..."

Ilyen szellemben kereste a magyar kormány a kiutat. Az arisztokrácia, de különösen a magas rangú, vezető beosztásban lévő katonák a németek támogatását látták reálisnak.

Valójában a magyar kormány több lehetőség közül választhatott.

Egyik lehetőségként a kapcsolatok erősítése a Szovjetunióval, amellyel Magyarországnak északkeleten közös határa volt. A szovjet kormány 1939 ősze, a diplomáciai kapcsolatok helyreállítása óta rendszeresen tanújelét adta jószomszédi törekvéseinek. Saronov követet azzal az utasítással küldték Budapestre, hogy minden lehetséges módon támogassa a magyar kormány törekvéseit külpolitikai mozgásterének bővítésében. Felajánlotta előnyös kereskedelmi egyezmény megkötését, megerősítette, hogy nincsenek nézeteltérései, sem követelései Magyarországgal szemben.

A magyar kormány azonban a kereskedelmi egyezmény megkötésén túl nem élt a felkínált lehetőségekkel.

Az uralkodó osztályt nyugtalanította a kormány magatartása, befolyásolta őket az a lehetőség, hogy a Szovjetunió esetleg igényt tart Kárpátaljára. A Szovjetunióról korábban szerzett negatív ismeretei ezeket az elutasító véleményeket tovább erősítették. Teleki maga is úgy vélte, hogy a nyugati hatalmak sem néznék jó szemmel a közeledést a két állam között.

Jelentős volt annak a reménynek a teljesülése Jugoszlávia lerohanása után, hogy a németek visszaadják Magyarországnak Bácskát és Bánátot.

Ilyen előzmények után a jugoszláviai politikai fordulat hírére Hitler azonnal elhatározta a Görögország elleni katonai akciót. Ezt Jugoszláviára is kiterjesztette, és ebbe bevonta a magyar csapatokat is. 1941. március 27-én ilyen értelmű üzenettel fordult Horthyhoz, kérve egyúttal a német csapatok átvonulásának engedélyezését is.

Levelében elismerte a jogos magyar területi igényeket nemcsak Bácskára, hanem Bánátra vonatkozóan is.

Horthy az 1941. március 28-án átadott levelében az egyéni döntés felelősségét úgy kívánta elkerülni, hogy állította: „A németek átvonulása a bánáti hadműveleti területre már teljes mértékben folyamatban volt, mielőtt Hitler követelésére hivatalos választ adtunk volna. Így kényszerhelyzetbe jutottunk..."

Valójában a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács csak április 1-jén mondott egyhangú igent.

A Jugoszláviával korábban kötött „örökbarátsági" szerződés felrúgása és az események fentiek szerinti alakulása miatt Teleki Pál miniszterelnök 1941. április 3-án a következő búcsúlevél hátrahagyása után öngyilkos lett.

„Főméltóságú Úr!

Szószegők lettünk – gyávaságból – a mohácsi beszéden alapuló örökbéke szerződéssel szemben. A nemzet érzi és mi odadobtuk becsületét.

A gazemberek oldalára álltunk – mert a mondvacsinált atrocitásokból egy szó sem igaz! Sem a magyarok ellen, de még a németek ellen sem! Hullarablók leszünk. A legpocsékabb nemzet.

Nem tartottalak vissza!

Bűnös vagyok!

Teleki Pál"[59]

[59] *Horthy Miklós titkos emlékirataim.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972. 289–293. o.

A támadás szervezése megkezdődött.

A magyar királyi honvédség Fővezérségéhez vezényelt német tábornok – Kurt Himer vezérőrnagy – háborús naplójában már március 7-én magyar területek elleni jugoszláv bombázásról szóló hírt jegyeztek be.

A délvidéki hadműveletre történő magyar mozgósítás a 3. hadsereg-parancsnokságra és alárendelt alakulataira terjedt ki, és a vezérkar két ütemben tervezte végrehajtani. Az első ütemben április 4-i kezdettel a repülődandárt, a folyamőrdandárt, a IV. és V. hadtesteket, az I–IV. hadtestek légvédelmi alakulatait, míg a másodikban 6-i kezdettel a számba vett többi erőt (2. hadsereget, I–VII. hadtestet és a gyorshadtestet).

A támadásra kidolgozott német direktíva alapján a hadsereg parancsnoka 10-én kihirdette elhatározását. Ennek lényege és célja: a jugoszláv erődöv áttörése egy keskeny szakaszon, a Ferenc-csatorna átjáróinak birtokba vétele, hídfőállások kialakítása a csatorna déli partján. Ezt követően a gyorshadtest ütközetbe vetésével kijutni a Duna vonaláig és befejezni a Duna-Tisza közén harcoló jugoszláv erők nyugatról történő bekerítését.

A fenti tartalmú elhatározás végrehajtását 12-ére tervezték, de előrehozták 11-én délutánra, sőt április 14-ére befejeződött a Duna-Tisza közének elfoglalása, a német erők már Belgrádot támadták.

Milyen fontosabb felderítőtapasztalatokat hoztak a 3. magyar királyi hadsereg délvidéki hadműveletei? A következőket:

1. A csapatok mozgósítása – hogy „utolérjék" a már április 6-án támadásba lendült német erőket – nem volt zavarmentes, és polgári oldalról is akadályokba ütközött (postai munka hiányosságai, vasúti utaztatás, mezőgazdasági munkák kezdete, lovak „elrekvirálása" stb.).
2. A légi felderítés nem tudta megfelelő, pontosított adatokkal támogatni a harc megszervezését, mert bár a távolfelderítő repülőosztály folytatta ugyan a Délvidék légi fényképezését és megfigyelését, hiányoztak a pontos adatok harcászati mélységből. Ezek a hiányosságok kiegészültek azzal is, hogy a repülőerők későn települtek át a műveleti repülőterekre, amelyek állapota (az esőzések miatt) nem volt megfelelő. Folyamatosan kedvező hírek érkeztek a német erők sikereiről, már-már feleslegesnek látszott a magyar pilóták igyekezete.
3. A földi távolfelderítés, ismét „a német erők előnye" miatt, feleslegessé vált.
4. A felderítő-zászlóaljak olyan súlyos anyaghiányokkal voltak kénytelenek elvonulni, amelyek már ütőképességüket és alkalmazási lehetőségeiket nagymértékben gátolták.
5. A békében szervezett (szervezni kellett volna) békehírszerzés adatai hiányoztak.

A felderítőerők aktív, gyors, de átgondolt tevékenységét jól jellemzi egy „tapasztalati jelentés" részlete: „A gyors előrenyomulásban nagy szerepe volt annak, hogy az 1. gk. dd. felderítő-zászlóalja páncélos járműveivel szinte húzta maga után az egész dandárt."

A délvidéki események tapasztalatai bizonyították a vezérkar számára, hogy a gyorscsapatok és a felderítőerők szerepe – a nem kevés hiányosság ellenére is – döntő lesz a következőkben is, és tevékenységük nagyban befolyásolja a háborús műveletek kimenetelét.

A Kárpát-csoport és a gyorshadtest felderítőrendszerének működése a Szovjetunió elleni háborúban

A magyar katonai vezetés már 1940 decemberében tudomást szerzett a Szovjetunió elleni „esetleges" fegyveres fellépés lehetőségéről.

1941. június 26-án Kassa és az ország több más pontjának bombázása végérvényesen meghatározta a helyzetet, a jövőt.

Magyarország július 27-én a déli óráktól kezdve hadiállapotban lévőnek tekintette magát Szovjet-Oroszországgal.

A határvédelem megszervezésére és vezetésére a VIII. hadtest parancsnokát, Szombathelyi Ferenc altábornagyot jelölték ki, akinek intézkedésére aktivizálták, majd készültségbe helyezték a felderítő- és légvédelmi erőket.

Szombathelyi Ferenc utasította a VIII. és a X. közelfelderítő repülőszázadokat, hogy vegyenek részt a 27-én (08:00 órakor) sorra kerülő válaszcsapásokban, kijelölte a repülőzónákat és megszabta a légi felderítés feladatait (az orosz csapatok első vonalának megállapítása, erők összpontosítása, nagyobb mozgások felfedése). A légi felderítés adatai alapján kirajzolódott a szovjet határvonal mögött, attól 10-12 km-re, a három övből álló orosz védelmi rendszer, amelynek mélysége 10-14 km-t tett ki. Az első öv „kis erődök" vonalából épült fel, amelyet a szakaszok és századok támpontszerűen szálltak meg és rendeztek be. A támpontok főleg zárható irányokban helyezkedtek el, aknavető- és géppuska-tüzelőállásokkal.

A második öv képezte a védelem gerincét. A teljesen összefüggő és műszakilag berendezett második vonalat harckocsikkal és lovassággal megerősített lövészezredek védték.

A harmadik öv nem összefüggő és csak a legfontosabb irányokat zárta le. Ebben a védelmi övben hadosztálytartalékokat helyeztek el.

Összességében a 8. határvadász- és az 1. magyar hegyidandárral szemben – a határőr-alakulatokon kívül – tíz gyaloghadosztály, két lovashadosztály és öt harckocsidandár helyezkedett el.

A magyar felderítés figyelmét elkerülte, hogy a harckocsidandárokat átszervezték és gépesített hadtestekbe vonták össze.

Így a magyar határral szemben két ilyen magasabbegység állt (több mint 1800 db harckocsival, ez a szám június 22-től némileg csökkent, erősödött viszont a műszaki munkák intenzitása).

A magyar légi felderítés kétséget kizáróan megállapította, hogy a jelentősebb csapatrészek északkeleti és keleti irányokba vonulnak vissza.

1941. június 28-án a vezérkari főnök 1217/M.I.) 1941. számú intézkedésével a VIII. hadtest pozícióját átminősítette és 1941. június 30-tól Kárpát-csoport néven tevékenykedett, mint a vezérkarközvetlen alárendelt alakulata.

Ezen a napon a 8. határvadászdandár már átlépte a határt és – ha óvatosan is – előrenyomult. Az 1. hegyidandár 30-án indult meg és párhuzamosan a határvadászokkal, július 1-jén már támadást készített elő. A támadás célja az volt, hogy Kőrösmező területéről támadva minél előbb érje el Kolomea és Stanislav területét. A megindult támadással kezdetét vette a Kárpát-csoport július 8-ig tartó hadművelete, amellyel elérték a Dnyeszter és a Szeret folyók találkozásának magasságát, ezzel a Kárpát-csoport támadó hadművelete befejeződött.

A Kárpát-csoport 1941. június 9-én megszűnt, illetve kettévált. A 8. határvadász- és az 1. hegyidandárt kivonták a hadműveletekből és a továbbiakban mint megszálló erők tevékenykedtek. A gyorshadtest pedig Rundstecht vezérőrnagy kérésére a német csapatok oldalán folytatta támadását keleti irányba.

A gyorshadtest 1941 közepéig a 17. német hadsereg alárendeltségében harcolt. A felderítés és a feladatok jellege szempontjából tevékenysége több szakaszra osztható.

- Első szakasz (1941. július 9–18.)
  Kilépett a Kárpát-csoportból, de nem történt meg a németekhez való átalárendelése.
- Második szakasz (1941. július 18. – augusztus)
  Áttörte a Sztálin-vonalat, majd a Bug mentén támadva fedezte a 17. német hadsereg szárnyát. Ezt követően részt vett az Ulmany térségében harcoló szovjet csapatok bekerítésében.
- Harmadik szakasz (1941. augusztus eleje – augusztus vége)
  A Bug nyugati partján előretörve részt vett a Déli-front csapatainak Fekete-tengerhez történő szorításában.
- Negyedik szakasz (1941. szeptember eleje – október vége)
  A hadtest felzárkózott a Dnyeperre, átvette a német csapatoktól a folyó védelmét.
- Ötödik szakasz (1941. szeptember 15. – november 15.)
  Izjum térségében rövid ideig folyóvédelmet folytatott, november 15-én megkezdődött a kivonása és hazaszállítása.

A KÁRPÁT-CSOPORT FELDERÍTÉSI FELADATAI A HADMŰVELETEK SORÁN

Légi felderítés

A távolfelderítő osztály és a közelfelderítő századok a légi feladatok ellátását biztosíthatták, igaz, a közelfelderítők többet foglalkoztak csapásmérő (bombázó) feladatokkal, mint felderítéssel.

A hadászati légi felderítés tekintetében a Kárpát-csoportot és a gyorshadtestet is az 1. önálló távolfelderítő osztály támogatta. Állományában He–70, majd He–111 típusú gépek szerepeltek. A gépek Budaörsön települtek, innen indultak feladat-végrehajtásra. Az 1. önálló távolfelderítő osztály mindvégig hazai területen maradt. A Kárpát-csoport kettéválása után (1941. július 9.) a gyorshadtest magyar távolfelderítő repülőtámogatást nem kapott.

Az 1. önálló távolfelderítő osztály 1940. június 26-án kezdte meg a Szovjetunió közeli területeinek felderítését. A rendszeresített Heinkel–70 típusú gépei azonban hatótávolsági problémákkal küszködtek, így az oda- és a visszaúton is Ungváron le kellett szállniuk utántöltésre. Az új típussal (He–111) ilyen problémák nem voltak, nem kellett Ungváron leszállniuk, igaz, nagyobb távolságú feladatot nem kaptak.

Annak, hogy a hadászati légi felderítés hátsó határát hazai területen jelölték ki és az önálló távolfelderítő osztály nem települt előre, több oka is volt. Mindenekelőtt az, hogy a Kárpát-csoportot vezető felső irányítók eredetileg csak a Dnyeszterig kívánták alkalmazni őket. Az egyetlen távolfelderítő osztályt azonban nem akarták hazai területről kitelepíteni, illetve kevés jó minőségű repülőtér volt Erdélyben, azokra pedig a harcolóknak volt szüksége.

A pilótáknak – térképhiány miatt – nehézséget okozott a pontos, hiteles jelentések elkészítése.

Elmondhatjuk, hogy a távolfelderítők az ismertetett okok miatt lényegében harcászati szintű feladatokat oldottak meg.

Harcászati felderítésre kezdetben két közelfelderítő századot (VIII-X) rendeltek a harcoló erők alárendeltségébe. A századok zömében WM–21 „Sólyom" típusú géppel rendelkeztek. A gyorshadtest későbbi tevékenysége során a közelfelderítő századokat gyakran váltották, hogy a pilóták kellő harcászati tapasztalatot szerezzenek.

Földi felderítés

A nagyobb mélységű földi felderítés végrehajtására a gyorshadtest alárendeltjei alkalmasak voltak.

A gépkocsizó dandárok szervezetében lévő harckocsizászlóaljak, a kerékpáros és a felderítő-zászlóalj, míg lovasdandárnál a lovas páncéloszászlóalj mellett a lovasezredek és a kerékpáros zászlóaljak is megoldhattak felderítési feladatokat.

A kisebb mélységű földi felderítésre az előzőekben felsoroltakon kívül a hegyi-zászlóaljak szervezetszerű szakaszai is számításba jöhettek.

A kétpólusú világrendszer kialakulásának időszaka (1945–1989)

A vizsgált időszakban működő (szervezett) katonai felderítőrendszerek sajátos politikai, katonai és társadalmi viszonyok között alakultak ki, fejlődtek és érték el mai szervezeti formájukat.

A Magyar Honvédség (benne a felderítés is) mai szervezetei és alkalmazási elvei kialakulásában több kül-, bel-, társadalom- és biztonságpolitikai tényező játszott jelentős szerepet.

A II. világháborút lezáró (Teherán, Jalta, Potsdam) szerződések különböző zónák kialakulását eredményezték. Magyarország a szovjet befolyási zónába került, együtt Ausztriával, amelyet Németországhoz hasonlóan megszállási zónákra osztottak. Ausztria az „örökös semlegesség" elvének elfogadásával (mivel a területén a Németország–Ausztria–Olaszország átjáróinak birtoklására szükség volt) „kiszorította" az orosz erőket.

A magyar társadalom – történelmi hagyományok (1848), hadifogságok, családi veszteségek, a kötelező háborús jóvátétel okán – ellenszenvvel viselkedett a szovjet csapatokkal szemben. A szovjet vezetés szándékai is egyértelműek voltak. A magyar társadalom, a politikai rendszer átalakítását, az egypártrendszeren alapuló társadalmi rend kialakítását, a magyar haderő szovjet mintára történő átszervezését tűzte ki célul.

A volt szövetséges és társult hatalmak és Magyarország között 1947. február 10-én létrejött és aláírt békeszerződésben Magyarország 65 000 fős szárazföldi haderő és 5000 fős légierő létrehozására és fenntartására kapott lehetőséget.

Természetesen a fegyveres erőkre, azok szervezésére, a katonai felderítés megszervezésére is hatással voltak az időközben hangoztatott, propagált, a társadalom elé tárt nyugati doktrínák.

Az Amerikai Egyesült Államok atomfölényének megtartására épített „Tömeges megtorlás" doktrínát a NATO 1954 decemberi ülésén fogadta el és 1967-ig érvényben tartotta.

Ugyanakkor a Szovjetunió – eszközeinek sikeres fejlesztése révén – már 1962-re megszüntette az USA viszonylagos védettségét.

A kubai válság, a vietnami háború, az 1967-es közel-keleti konfliktus is bizonyította, hogy az USA nem képes saját igényei, szándékai szerint alakítani a válsághelyzeteket. Az USA és a NATO a nemzetközi politikai helyzet és a katonai erőviszonyok nyugati országok számára kedvezőtlen változása miatt kényszerült a korlátozott háború feltételezésére és a feltételezésen alapuló „Rugalmas reagálás" katonai doktrína kidolgozására, annak 1967 decemberi elfogadására.

Ezt a doktrínát váltotta 1971-ben a „Reális elrettentés" stratégiája, amely 1991-ig egyes európai országok (többek között a Magyarország) rendszereinek válságáig tartotta magát. Az ok ismét a politikai és katonai erőviszonyok változása volt.

Ezek az említett doktrínák folyamatosan és jelentősen fokozták nemcsak a katonai felderítés jelentőségét, de a fokozott katonai kiadások fontosságát is. Megnőtt a csapásmérő eszközök pontos felderítésének igénye.

Jelentős hatású tény volt az is, hogy a Szovjetunió az 1960-as évekre elérte hadászati rakétacsapatainak önálló haderőnemmé válását. A Varsói Szerződésben megteremtődtek a koalíciós katonai együttműködés feltételei. Létrejöttek a hátországvédelem szervei, kiépült a hadszíntéri légvédelem rendszere. A légierő és a légvédelem korszerűsítése növelte a harcászati és hadműveleti felderítőerők hatékonyságát is.

Az MH feladata a korábbi politikai és katonai rendszerben az lett volna, hogy indítson támadó hadműveletet a Duna-völgyi (Győr–Bécs, Linz–Passau), illetve Szentgotthárd–Graz–Villach–Tarvisio hadműveleti irányokban azzal a céllal, hogy az európai hadászati fő irányban támadó szövetséges (elsősorban szovjet) erők szárnyait biztosítsák, és akadályozzák meg, hogy az olasz erők a VSZ fő erőit délről támadják.

Jelentősnek kell minősítenünk azt az ellentmondást is, amely a harcászati-hadműveleti felderítés erőinek technikai korszerűsítését érintette. Az ellentmondás a korszerűsítést szorgalmazók és az ország felderítőképessége között fennállt.

Egyes vélemények szerint az ország így is erején felül fordított költségvetési összegeket a fegyveres erőkre a nemzeti jövedelemből: 1950-ben 13,9%, 1951-ben 15,3%, 1952-ben 25,55%, 1953-ban 24,3%. Igaz ez a gondolatmenet nem elégséges reális összehasonlítási alap más fegyveres vagy katonai biztonsági szervekkel való összehasonlításra.

Szükséges vizsgálni – akár így utólag is – az orosz szakértők jelenlétét és tanácsait.

Mindezen politikai, társadalmi és gazdasági jellemzők rövid áttekintése után nézzük meg, hogyan alakult a magyar katonai felderítés harcászati és hadműveleti ágának fejlődése 1945 és 1989 között!

A HARCÁSZATI FELDERÍTÉS ERŐI A II. VILÁGHÁBORÚ UTOLSÓ ÉVEIBEN

Az 1943-ban mozgósított gyaloghadosztályok mindegyikének szervezetében volt egy – sajátosan magyar összetételű – felderítőosztály, amelyben helyet kapott egy-egy:
- kerékpáros század (12 db golyószóró, 2 db nehéz géppuska, 2 db 5 cm-es gránátvető)
- huszárszázad (9 db golyószóró, 2 db nehéz géppuska, 2 db 5 cm-es gránátvető)
- páncélgépkocsi-szakasz (4 db „Csaba" típusú felderítő páncélozott gépkocsi)
- páncéltörő ágyús szakasz (4 db 7,5 cm-es páncéltörő ágyú)
- aknavetőszakasz (4 db 8 cm-es aknavető)
- távbeszélőszakasz
- árkászszakasz.

A felderítőosztályok ezzel a szervezettel és felszereléssel vonultak – valójában a németek alárendeltségébe – a keleti frontra, miután a német csapatok 1944. március 19-én megszállták Magyarországot.

Magyarország keleti részeinek szovjet elfoglalása után az új magyar katonai vezetés azonnal megkezdte a magyar hadsereg megszervezését. 1945. február 4-én elkészült egy hadsereg-fejlesztési terv, amelyben – az ideiglenes fegyverszüneti egyezmény által engedélyezett hadosztályok rendjében – szerepelt „gyorscsapatok" elnevezéssel egy-egy 630 főből álló felderítőosztály is. Az osztályparancsnokságot, két századot (lovast és gépkocsizót) és négy szakaszt (páncéltörőt, rádióst, műhelyt, gyorskiképzőt) tartalmazott.

A Magyar Néphadsereg (később Magyar Honvédség) felderítőerői fejlesztésének időszakai és tartalma

HARCÁSZATI FELDERÍTÉS

A harcászati szintű felderítés alapvető feladata az összfegyvernemi (lövész vagy harckocsizó) harcászati szintű kötelékekben (hadtest, hadosztály, ezred), békében kiképzett, felkészített, kellően felszerelt, fegyveres felderítőszervezetek (felderítő-zászlóalj, -század, -szakasz, -raj) az ellenség mögöttes területeire való kijutás és az adott magasabbegység- vagy alegységparancsnok elhatározásának meghozatalához szükséges adatok felderítése és jelentése.

A fentiekben kivételt képeznek a hadtestek, hadosztályok és dandárok szintjén szervezett rádió- és rádiótechnikai, illetve a fegyvernemi és szakcsapatok (tüzér, légvédelmi tüzér, műszaki, hadtáp stb.) felderítői, akik nem az ellenség mögöttes területein, hanem saját csapataik hadrendjében vagy a mögött hajtanak végre felderítői feladatokat.

A harcászati felderítés erői az ellenség mögöttes területeire juthatnak:
- rejtve, gyalog (esetleg lovon) egyéni fegyverzetükkel,
- rejtve, saját harci technikájukon (gép- és harcjárműveiken),
- visszahagyással, amikor a visszavonuló csapatok hagyják hátra a felderítőszerveiket,
- ejtőernyős kirakással (csak dandár vagy hadosztály szintjén).

A harcászati felderítőszervek a következő képességekkel rendelkeznek.

Ezredszinten a csapatfelderítő századok állománya három-négy azonos szervezetű felderítőcsoportot képes alkalmazni az ezred (dandár) harcfeladatának teljes mélységéig.

Hadosztály- (hadtest-) szinten a csapatfelderítő századok állományában levő kilenc felderítőcsoport képes a hadosztály (hadtest) feladatának teljes mélységéig felderítést folytatni és két-három kisebb jelentőségű objektumot felderíteni.

A felderítőszázadok állományában szervezett mozgócél-felderítő lokátorszakaszok, az állományukban rendszeresített 3-3 db PSZNR típusú lokátorral – technikai figyelőőrsöket telepítve – képesek felfedni a számukra kijelölt felderítési sávban megjelent mozgó célokat (személyeket vagy technikai eszközöket) és meghatározni azok jellemzőit 12 km mélységig.

A felderítő-zászlóaljak mélységi felderítőszázadai állományában levő kilenc mélységi felderítőcsoport képes az ellenség mögé légi szállítással 100-150 km, harcjárművel vagy gyalog 30-50 km mélységig kijutni és ott felderítést folytatni, valamint ott egy-két fontos objektumot felderíteni és helyzetét meghatározni.

A rádió- és rádiótechnikai felderítőszervezet állománya és technikai eszközei lehetővé teszik az ellenség harcászati mélységében üzemelő fontosabb URH rádió- és rádiórelé rádiótechnikai eszközök felfedését, paraméterei meghatározását és települési körleteik behatárolását. Az iránymérő állomások mérési pontosságát és felderítési mélységét meghatározzák a harcrend (szakszóval a mérési alap) szélessége és a települési körzet domborzati viszonyai. A gyakorlati tapasztalatok alapján a hazai terepviszonyokat figyelembe véve a felderítés és lehallgatás mélysége általában 30-50 km, míg az iránymérés mélysége 25-30 km lehet.

A magyar harcászati felderítés és a csapatfelderítés történetét a II. világháború befejezésétől kezdődően tekintjük át.[60]

A II. világháború, mint ismert, minden közegben (szárazföldön, levegőben, tengereken és tengerek alatt), az akkor létező minden haderőnem és fegyvernem

[60] A rövid áttekintés alapvetően Somkutas Róbert: Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000). Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015. című könyvére épül.

bevetésével folyt. Kiemelt szerepet általában a katonai felderítés és hírszerzés kapott (bár, főleg a későbbi időszakban a polgári szervezetek is tevékenykedtek), mivel a legfontosabbnak az illető országok, a szemben álló felek katonai potenciáljának a felderítését tartották. A magyar katonai hírszerzés az ország helyével és szerepével nagyjából azonos arányú teljesítmény nyújtására volt képes, de döntő szerepet a háború kimenetelében hazánkra nézve nem játszott.

Miután 1944. december 2-án Debrecenben létrejött az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány, valamint – a Moszkvában aláírt ideiglenes fegyverszüneti egyezmény értelmében – 1944. december 28-án hadat üzentünk Németországnak, megkezdődött az új hadsereg létrehozásának tervezése.

Két típusú hadrendet (egy 170 000 fős, békében teljesen feltöltött szervezetekben gondolkodó „A" típusú és egy 130 000-140 000 fős, mozgósítás esetén feltöltendő „B" típusú tervet) vizsgáltak.

Ezeknek megfelelően a magyar haderő az „A" típusú változatban egy hadműveleti rendeltetésű hadsereggel (HDS), három harcászati rendeltetésű hadtesttel (hdt.) és nyolc harcászati rendeltetésű gyalogos hadosztállyal (gy. ho.) számolt. Az – egyébként felderítőszerveket nem tartalmazó – „A" hadrend főként a személyi feltételek hiánya (a katonák Magyarországon kívül rekedtek vagy szétszéledtek) miatt nem valósulhatott meg.

Megalakult viszont a „B" hadrend szerint Jászberényben az 1. és Debrecenben a 6. gyaloghadosztály, amelyek felderítőszerveket nem tartalmaztak. A hadosztályok elvonultak a hadműveleti területre és beléptek a hadászati-hadműveleti rendeltetésű 3. Ukrán Front 26. és 27. hadseregének kötelékébe. Harcbavetésükre nem került sor, mivel a háború 1945. május 9-én véget ért. A hadosztályokat gyakorlatilag felszámolták, illetve kiképződandárokká, önálló osztályokká és ütegekké alakították át, valamint a felállított határőrség részeivé váltak.

Az 1947. február 10-én életbe lépett párizsi békeszerződés 70 000 fős hadsereg felállítására adott engedélyt. Azonban a szovjet hadsereg magyarországi jelenléte és a politikai hatalom megszerzéséért folyó pártpolitikai csatározások miatt a hadsereg ügye kevésbé volt fontos. Elgondolások születtek (bizonyos lépések történtek is) egy szovjet típusú, hadsereg (HDS) – hadosztály (ho.) – ezred (e.) – zászlóalj (z.) szervezeti és vezetési rend kialakítására.

Az igazi hadseregfejlesztés azonban csak a Magyar Kommunista Párt (MKP) és a Nemzeti Parasztpárt koalíciója, illetve később az MKP és a Szociáldemokrata Párt (SZDP) egyesülése után létrejött Magyar Dolgozók Pártja (MDP) meghatározó befolyása után kezdődött meg. A befolyás akkor lett meghatározó, amikor Pálffy György honvédségi főfelügyelő, Sólyom László katonai főcsoportfőnök és Farkas Mihály honvédelmi miniszter lett, illetve 1948. október 1-jén megérkeztek Magyarországra a kezdetben nyolcfős (1949-ben 46 főre növelt) szovjet katonai tanácsadók.

„PÁLFFY"-hadrend (1948. október 1. – 1952. szeptember 30.)

Az első, nem hivatalos „Pálffy"-féle hadrendnek nevezett, négyéves haderő-fejlesztési tervben egy hadsereg, négy hadtest és nyolc dandár mellett már szerepelt egy-egy harcászati rendeltetésű, hadtestközvetlen felderítő-zászlóalj (f. z.) is.

„PILIS"-hadrend (1948. április 15. – 1948. október 1.)

Az első, ezúttal már hivatalos, „PILIS" névre keresztelt hadrendben egyetlen, zászlóaljakat tartalmazó, de felderítőszervezet nélküli hadosztály szerepelt.

„PILIS-II"-hadrend (1948. október 1. – 1949. március 15.)

A „PILIS-II"-hadrendben már volt ugyan két, zászlóaljakból álló hadosztály, de egyikbe sem terveztek felderítőszervezetet.

„KLAPKA"-hadrend (1949. március 16. – 1949. szeptember 30.)

A „KLAPKA" nevű hadrendben, amely az „igazi", nyolc ütemre tervezett haderő fejlesztési terv 1. üteme volt, a Honvédelmi Minisztérium közvetlen alárendeltségében, a HM-közvetlen csapatok mellett két hadosztály (a várpalotai 1. lövészhadosztály és az esztergomi 1. páncéloshadosztály) szerepelt. A legfőbb jellegzetessége a hadosztály–zászlóalj tagolást felváltó, a szovjetek által már korábban is szorgalmazott hadosztály–ezred–zászlóalj tagolás volt.

Ekkor a honvédség létszáma 41 485 főre emelkedett. Érdekességként említjük meg, hogy ebben az időszakban vezették be, szovjet mintára, a katonai szervezetek négyjegyű, (postafiók, később MN) fedőszámait (pl. Pf. 2918, illetve MN 5232).

E hadrend szerint a harcászati rendeltetésű felderítőcsapatokat (és irányítóikat) az alábbiak képezték:

- az 1. páncéloshadosztálynál (Esztergom) megalakított hadtestközvetlen 1. páncélos felderítő-zászlóalj (Esztergomtábor – 314 fő)
- a hadosztályközvetlen gépkocsizó és páncélos felderítőszázadok (1 db gk. f. szd. és 1 db pc. f. szd. – 2x83 = 166 fő)
- a 4 db ezredközvetlen, három-három felderítőrajból álló, motorkerékpáros felderítőszakasz (4 db mkp. f. sz. – 4x21 = 84 fő)
- a HM Harckiképzési és testnevelési csoportfőnökség felderítőrészlege (három fő)
- a hadosztálytörzsekben egy-egy, kétfős felderítőalosztály (négy fő)
- az ezredeknél egy-egy felderítőtiszt (négy fő).

„PETŐFI"-hadrend (1949. október 1. – 1950. március 14.)

A „PETŐFI"-hadrendben, amely a haderő-fejlesztési terv 2. üteme volt, a HM-közvetlenek mellett két teljesen feltöltött („A" típusú) hadosztály (a Székesfehérváron diszlokáló lövész- és gépesített hadosztály, valamint a Győrben elhelyezett, mozgósítás esetén feltöltendő („B" típusú) keret-lövészhadosztály szerepelt.

A lövészhadosztályok három lövészezreddel, az esztergomi 7. gépesített hadosztály pedig egy harckocsi- és egy lövészezreddel rendelkezett. A hadosztályban, közvetlenként, az Esztergomtáborban megalakított 1. páncélozott felderítő-zászlóalj szolgált. A zászlóaljat később Pétervására helyőrségbe telepítették és 83. felderítő-zászlóaljnak nevezték át.

Ebben az időszakban a „legfőbb ellenséget Jugoszlávia jelentette". A fejlesztést tehát az elkerülhetetlennek tartott háborúra való intenzív felkészülés indokolta. A haderő létszáma 56 864 főre emelkedett.

A harcászati rendeltetésű hadosztályok és ezredek – helyben maradó, áttelepült vagy újonnan felállított – felderítőszerveit a hadrend az alábbiak szerint tartalmazta:

- a 7. gépesített hadosztályközvetlen 83. felderítő-zászlóalja (314 fő),
- a lövészhadosztályok felderítőszázadai (3×83=249 fő),
- az ezredközvetlen, három-három rajból álló, motorkerékpáros felderítőszakaszok (8×21=168 fő),
- a HM Harckiképzési és testnevelési csoportfőnökségen egy irányító-, felderítőrészleg (3 fő),
- a hadosztálytörzsekben egy-egy, kétfős, felderítőalosztály (3×2=6 fő),
- az ezredeknél egy-egy felderítőtiszt (6 fő).

„RÁKÓCZI"-hadrend (1950. március 15. – 1950. október 31.),

A „RÁKÓCZI"-hadrendben, amely a haderő-fejlesztési terv 3. üteme volt, tekintettel arra, hogy a háborús veszély nem múlt el, a hadsereg létszámát 64 628 főre növelték.

A hadsereg szervezetében megjelent a hadműveleti-harcászati szintű 3. Lövészhadtest Parancsnokság Székesfehérvárott, amely két teljesen feltöltött lövészhadosztályt, egy mozgósítás („M") esetén feltöltendő hadosztályt és felderítőszervezetet nem tartalmazó, hadtestközvetlen szervezeteket foglalt magába. A hadosztályok számát növelte még az 7. önálló gépesített hadosztály, Esztergomban.

A hadosztályok száma tehát négyre nőtt. A hadtest és alárendeltjeinek irányítását a HM közvetlen alárendeltségében megalakult Általános kiképzési csoportfőnökség végezte, melynek állományába egy háromfős felderítőrészleget is szerveztek.

Fentieknek megfelelően a harcászati rendeltetésű felderítőerőket és irányítóikat az alábbiak alkották:

- a 7. önálló gépesített hadosztályközvetlen 83. felderítő-zászlóalj (314 fő),
- a 4 db hadosztályközvetlen felderítőszázad, (4×83=332 fő),
- az egységesen három-három ezreddel rendelkező négy hadosztály, három-három rajból álló, motorkerékpáros, ezredközvetlen felderítőszakasz (12×21=252 fő),
- a HM Általános kiképzési csoportfőnökség felderítőrészlege (három fő),

- a négy hadosztálytörzsben egy-egy, kétfős felderítőalosztály (4×2=8 fő),
- a 12 ezrednél egy-egy felderítőtiszt (12 fő).

„KOSSUTH"-hadrend (1950. november 1. – 1951. március 15.)

A „KOSSUTH"-hadrendben, amely a haderő-fejlesztési terv 4. üteme volt, a szárazföldi csapatok állományában már három hadtest (két lövész- és egy gépesített), kilenc hadosztály (a hadtestek sorrendjében: 3 db feltöltött lövész-, 3 db keretlövész-, 1 db feltöltött gépesített, 1 db feltöltött páncélos (a 18. pc. ho.), illetve 1 db feltöltött önálló lövész) és 29 ezred (feltöltött és keret összesen) volt rendszerben.

Ebben az időszakban a közvetlen világ- (pl. Korea) és helyi (Jugoszlávia) háborús veszélyre történő hivatkozással, az ország teherbíró képességét figyelmen kívül hagyva 125 000 fővel számoltak. A csapatok intenzív áttelepítésével, „ikresítésével", újabbak és újabbak létrehozásával kezdték kialakítani a védelem, illetve a támadás optimálisnak tartott feltételeit. Érdekesség, hogy a hadtesteknél nem szerveztek hadtestközvetlen felderítőszervezeteket.

A szovjet elveknek megfelelően átalakították a Honvédelmi Minisztériumot is. A felderítés vonatkozásában figyelemre méltó volt, hogy a valójában már akkor is hadászati rendeltetésű MNVK 2. csoportfőnökségen felállítottak egy 16 fős (tájékoztató és kiképzési alosztályt is tartalmazó) Önálló csapatfelderítő osztályt, amely jelentősen emelte a csapatfelderítés irányításának színvonalát és hatékonyságát. Az osztályvezető egy szovjet tanácsadót is „kapott".

A harcászati rendeltetésű felderítőszervezetek és irányítók tehát az alábbiak voltak:

- a miskolci 18. páncéloshadosztály közvetlen szervezete, a 12. felderítő-zászlóalj (314 fő),
- 10 db hadosztályközvetlen felderítőszázad (10×83=830 fő),
- 29 db ezredközvetlen felderítőszakasz (29×21=609 fő),
- a HM Páncélos Parancsnokság felderítőalosztálya (3 fő),
- a 2. csoportfőnökség 9. önálló csapatfelderítő osztály (16 fő és szovjet tanácsadók),
- a hadtest-felderítőalosztályok (3×3=9 fő),
- a hadosztály-felderítőalosztályok (9×2=18 fő),
- az ezred-felderítőtisztek (29×1=29 fő).

„TAVASZI"-hadrend (1951. május 15. – 1951. október 31.)

A „TAVASZI"-hadrend képezte a haderő-fejlesztési terv 5. ütemét. Ebben a hadrendben jött létre egy újabb, feltöltött („A" típusú) lövészhadtest (a nyíregyházai 9. lövészhadtest 2 db, három-három ezreddel rendelkező lövészhadosztálylyal), illetve megalakult egy feltöltött, HM-közvetlen lövészhadosztály, három

ezreddel az alárendeltségében. Így a hadtestek száma négy lett, de hadtestközvetlen felderítőszervezetet egyik sem foglalt magában.

A hadosztályok és a hadosztályközvetlen felderítőszázadok száma hárommal, az ezredek és az ezredközvetlen felderítőszakaszok száma pedig kilenccel nőtt. Feltöltötték az eddig keretesített 3. és 6. lövészhadtestet. A felderítőszervezeteket ez nem érintette, mert a századok és szakaszok keretesített állapotban is „élők" voltak.

1951. június 1-jén a honvédség megnevezése Magyar Néphadseregre változott, a megszólítás „elvtárs" helyett „bajtárs" lett, illetve megszüntették a hivatásos tiszthelyettesi kategóriát és képzési intézményeit.

A harcászati rendeltetésű, felderítőszervezetek és irányítók létszámviszonyai a fentieknek megfelelően az alábbiak szerint alakultak:

- a miskolci 18. páncélos hadosztályközvetlen 12. felderítő-zászlóalja (314 fő),
- 13 db hadosztályközvetlen felderítőszázad (13×83=1079 fő),
- 38 db ezredközvetlen felderítőszakasz (38×21=798 fő),
- HM Páncélos Parancsnokság felderítőalosztálya (3 fő),
- az MNVK 2. csoportfőnökség önálló csapatfelderítő osztály (16 fő+1 fő szovjet tanácsadó),
- a hadtest-felderítőalosztályok (4x3 =12 fő),
- a hadosztály-felderítőalosztályok (13x2=26 fő),
- az ezred-felderítőtisztek (38x1=38 fő).

„Név nélküli-I"-hadrend (1951. november 1. – 1952. június 30.)

A név nélküli hadrend képezte a haderő-fejlesztési terv 6. ütemét. Ez az ütem bővelkedett a helyőrségek változtatásaiban – szinte az egész hadsereg mozgásban volt – és újabb feltöltésekben annak érdekében, hogy a várható feladatok végrehajtásához a legmegfelelőbb csoportosítással rendelkezzenek. A harcászati rendeltetésű felderítőszervezetek és irányítók számában változás nem történt, így az megegyezik az előző, a „TAVASZI"-hadrendben ismertetettekkel.

„Név nélküli-II"-hadrend (1952. II. félév)

Ez a hadrend képezte a haderőfejlesztés 7. és 8. ütemét, amelyben új elem volt, hogy a nyíregyházai 9. lövészhadtestet kiegészítették a három lovasezreddel rendelkező 1. lovashadosztállyal, melynek állományában hadosztályközvetlenként létrehozták a 23. lovas felderítőszázadot. A század 3 db 21 fős lovas felderítőszakasszal, szakaszonként 3 db hétfős rajjal rendelkezett. Összlétszáma 120 fő volt.

Figyelemre méltó az is, hogy a HM-közvetlen budapesti 11. gépesített hadtest hadosztályai (a 7. g. ho. és a 18. pc. ho.) ezredeinek számát növelték (előbbi négy ezreddel, utóbbi három ezreddel rendelkezett), illetve létrehozták a hadtestközvetlen 2. önálló felderítő-zászlóaljat.

Fentieknek megfelelően a nyolc ütemre tervezett haderőfejlesztés befejezéseképpen a hadrendben felderítőszervet is tartalmazó, összfegyvernemi irányító szervet is létrehozták.[61]

Fentieknek megfelelően 1952 végére a Magyar Néphadsereg az alábbi harcászati rendeltetésű, felderítő- és azokat irányító szervezettel (62 végrehajtó + 42 irányító=104) és 3251 fő létszámmal rendelkezett:

- a 11. gépesített hadtestnél 3 db felderítő-zászlóalj (11/2., 11/7/83., 11/18/12.) (3×314=942 fő),
- a 9. lövészhadtest, 1. lovashadosztály, 23. lovas felderítőszázad (120 fő)
- 14 db hadosztályközvetlen felderítőszázad (14×83=1162 fő),
- 44 db ezredközvetlen felderítőszakasz (44×21=924 fő),
- a HM Páncélos Parancsnokság felderítőalosztály (3 fő),
- az MNVK 9. önálló csapatfelderítő osztály (16 fő + 1 fő szovjet tanácsadó),
- a hadtestek felderítőalosztályai (4×3=12 fő),
- a hadosztály-felderítőalosztályok (14×2=28 fő),
- az ezred-felderítőtisztek (44×1=44 fő).

1952 augusztusában „múlt ki" a társparancsnoki (komisszár) rendszer és állt vissza az egyszemélyi parancsnoklás rendszere. Ebben a szakaszban még mindig folytak az átalakítások, újabb és újabb szervezeteket hoztak létre, egyre nagyobb összegeket költöttek honvédelmi kiadásokra (elérték a nemzeti jövedelem 24,3%-át). 1952 végére az MN elérte történetének legnagyobb létszámát. A békelétszám 232 649 fő, a hadi létszám pedig 471 342 fő volt.

1953-tól lényegesen megváltoztak a külpolitikai körülmények (többek között a NATO és a VSZ létrejötte, a kétpólusú világrend kialakulása, a szuezi válság stb.), amelyek hazánkra is jelentős hatást gyakoroltak. Magyarországon az intenzív, erőn felüli, haderőfejlesztés miatt is kialakult súlyos gazdasági helyzet kapcsán döntés született a magyar haderő mintegy 25%-os visszafejlesztésére.

A visszafejlesztés és létszámcsökkentés, a haderőfejlesztéshez hasonlóan, 1953 és 1956 között négy ütemre tervezetten ugyan, de sok esetben kapkodva, nem kellően átgondoltan történt. Ennek eredménye többnyire a csapatok megszüntetése és az állomány demoralizálása volt. Az 1956-os forradalom és szabadságharc brutális leverése, a szovjetek által támogatott MSZMP „rendteremtés", és más körülmények következtében a személyi állomány szétszóródott, amortizálódott és elenyészett, ami megmaradt. A hadsereg létszáma 1957-re 43 076 főre apadt. A haderőt tehát újra kellett éleszteni.

[61] A fegyvernemi egységek (tüzér, légvédelmi tüzér, műszaki stb.) önálló, speciális felderítőszervezetekkel rendelkeztek.

Voltak ugyan, többnyire, eredménytelen kísérletek (pl. a 4. hadsereg esetében), de az igazi változás a – valamennyi szárazföldi csapatot magába foglaló – 5. hadsereg felállításával vette kezdetét, amely a csapatfelderítés szempontjából is kiemelkedő esemény volt. A haderőfejlesztés tervezését az eddigieknél szorosabban kötötték a népgazdasági ötéves tervekhez.

„ÁPRILIS–5" szervezési rend (1961. január 1. – 1965. december 31.)

A II. ötéves tervhez kapcsolódó, „ÁPRILIS–15" fedőnévvel ellátott haderő-fejlesztési terv három ütemben („BAKONY", „PILIS", „ADRIA") tervezett hadrend kialakításának feladatait tartalmazta.

„BAKONY"-hadrend (1961. január 1. – 1963. július 15.)

A „BAKONY"-hadrend gyakorlatilag azzal vette kezdetét, hogy a VSZ EFE főparancsnokának a „hadászati, hadműveleti és harcászati vezetés markánsabb elkülönítésére" vonatkozó ajánlásai alapján, tekintettel „a nemzetközi helyzet alakulására, a szocialista tábor védelméből ránk háruló feladatokra, annak érdekében, hogy már békében rendelkeznünk kell vezetésre képes műveleti szervezettel", 1961. augusztus 3-án megalakították Budapesten a hadműveleti-hadászati rendeltetésű 5. hadsereg parancsnokságát, melynek állományában öt gépkocsizó lövész- (4., 7., 8., 9., 15.) és egy harckocsi- (11.) hadosztály volt. A hadosztályok összesen 23 (16 db gépkocsizó lövész- és 7 db harckocsi-) ezreddel rendelkeztek.

Meg kell említeni, hogy 1962-ben Magyarországon tartottak – szovjet, magyar és román csapatok részvételével – egy frontméretű parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatot („DUNA–62"), amely a figyelmet a magyar felderítés gondjaira, problémáira és a teendőkre ráirányította, így:

- helyre kellett állítani az 1950-es években megszüntetett csapat- és légi felderítés központi szerveit és alegységeit,
- a felderítőcsapatok kiképzését békeidőben kellett megvalósítani, azt nem lehetett a mozgósítás utáni időre halasztani,
- létre kellett hozni az MNVK közvetlen alárendeltségében egy Csapatfelderítő osztályt, az ezredeknél egy-egy felderítőszázadot, a hadosztályoknál egy-egy felderítő-zászlóaljat, és szükség szerint egy hadseregközvetlen felderítőezredet,
- erősíteni (bővíteni) kellett a 34. önálló felderítőszázadot,
- szükség volt a fegyvernemi felderítőegységek és/vagy -alegységek létrehozására,
- a légi felderítés és a deszantcsapatok szállításához szükség volt egy (két közelfelderítő, egy távolfelderítő és egy szállítószázadot magába foglaló) felderítőrepülő-ezredre.

Mindent összevetve, az 1962-es év folyamán kisebb változtatásokra is figyelemmel, az év végére az MN az alábbi, harcászati rendeltetésű, felderítő- és azokat irányító szervezettel (28 végrehajtó+8 irányító=36) és létszámmal (mintegy 2000 fővel) rendelkezett:

- 5 db hadosztályközvetlen felderítőszázad (egy éven belül, néhány fős törzzsel, BRDM felderítőszázaddal, híradó- és ellátószakasszal kibővített és átnevezett zászlóalj) (4/24., 7/113., 8/42., 9/54., 11/74.,),
- 23 db ezredközvetlen felderítőszakasz (23×21=483 fő),
- az MN Kiképzési főcsoportfőnökség felderítőosztálya (4 fő),
- az 5. hadsereg felderítőosztálya (5+4=9 fő),
- a 6 db hadosztály-felderítőalosztály (6×3=18 fő),
- az ezred-felderítőtisztek (23×1=23 fő).

„PILIS"-hadrend (1963. július 15. – 1963. október 31.)

A „PILIS"-hadrend célja az optimálisabb diszlokáció kialakítása, a hadrendi elemek, szervezetek stabilizálása és a hadsereg létszámának 8%-os csökkentése volt. Ebben az időszakban települt át az 5. HDS Parancsnoksága Budapestről Székesfehérvárra, illetve kezdődött meg a magyar fejlesztésű felderítő úszó gépkocsikkal (FUG) a csapatok ellátása. Fentieket is figyelembe véve a „PILIS" hadrend időszakában az alábbiak történtek:

- a hadműveleti rendeltetésű 34. Önálló Felderítő Zászlóalj Budapestről Szolnokra diszlokált át, de maradt az MNVK 2. csoportfőnökség alárendeltségében,
- a hadosztályközvetlen, harcászati rendeltetésű felderítő-zászlóaljak közül kettő új helyre települt át (a 4/24. Hatvan–Nagygombosról Egerbe, a 8/42. Békéscsabáról Újdörögdre),
- a többi hadosztályközvetlen felderítő-zászlóalj maradt a régi helyén (a 7/113. Kiskunfélegyházán, a 9/54. Kaposváron, és a 11/74. Tatán),
- a keretesített 15. gépkocsizó lövészhadosztálynak még nem volt felderítő-zászlóalja.

„ADRIA"-hadrend (1963. október 31. – 1965. december 31.)

Az „ADRIA"-hadrend a minőségi fejlesztést szolgálta. A felderítőcsapatok helyzete a jelölt időszakban az alábbiak szerint alakult:

- befejeződött a szervezetek FUG-okkal és UHK-kal való ellátása,
- 2 db második lépcsős, hadosztályközvetlen felderítő-zászlóalj (a kiskunfélegyházi 7/113. és az egri 4/24.) csökkentett békeállománnyal, de a rendszeresített technikával feltöltve állt rendelkezésre,
- 3 db hadosztályközvetlen (az újdörögdi 8/42., a kaposvári 9/54. és a tatai 11/74.), felderítő-zászlóalj mind személyi állománnyal mind technikai eszközökkel feltöltésre került. Egy zászlóalj rendelkezett:
  - 210 fős létszámmal,
  - egy FUG-századdal (állományában három FUG- és egy oldalkocsis motorkerékpáros szakasszal,

- egy UHK-századdal (állományában két UHK-szakasszal),
- egy mélységi felderítőszakasszal (állományában három mélységi felderítőcsoporttal),
- egy kiszolgáló alegységgel (állományában ellátó-, javító-, szállító- és egészségügyi rajjal).

„BOTOND"-szervezési rend (1966. január 1. – 1970. december 31.)

A harmadik ötéves tervhez kapcsolódó „BOTOND" haderő-fejlesztési tervet három ütemben hajtották végre. Az ütemek alatt a „NYITRA"-, a „KÉKES"- és a „KÉKES KORREKCIÓ"-hadrend létrehozását kellett érteni.

A terv a csapatokra vonatkozó hadrendi, szervezeti és diszlokációs feladatokat tartalmazta. A fejlesztési terv egyik fontos eleme a hadműveleti felderítés létrehozására és fejlesztésére vonatkozó elgondolás volt. A felderítőcsapatok vonatkozásában az alábbi események történtek ebben a fejlesztési időszakban.

Ekkor alakult meg Cegléden a HM-közvetlen alárendeltségében a 3. hadtestparancsnokság (alárendeltségében a gyöngyösi 4. és a nyíregyházai 15. [keret] gépkocsizó lövészhadosztállyal), melynek törzsében egy négyfős felderítőosztály is létrejött.

Az egész (első és második lépcsőből álló) hadsereg harcászati rendeltetésű, hadtestközvetlen felderítő-zászlóaljai (4/24., 7/113., 8/42., 9/54., 11/74., 15/64.) az „ADRIA"-hadrendben kialakított, azonos állománytáblával rendelkeztek, a különbség csak az alakulatok feltöltöttségében jelentkezett.

A fejlesztési időszak végére, fokozatosan, ellátták a zászlóaljakat egy-egy felderítőszázaddal is.

A gépkocsizó lövész- és harckocsiezredek felderítőszakaszait felderítőszázadokká fejlesztették, amelyekben századtörzs, két felderítőszakasz és egy UHK-szakasz volt található.

1968. augusztus 21-től a VSZ egyes csapataival együttműködésben „internacionalista kötelességünket teljesítve" vett részt a (más alegységekkel is megerősített) 8. zalaegerszegi gépkocsizó lövészhadosztály „Csehszlovákia megszállásában". Az „éles" harcfeladat teljesítése bizonyította a kialakult struktúra és a felkészültség (éles helyzetben is megvalósított) működőképességét, illetve ráirányította a figyelmet a negatívumokra, melynek „áldásos hatása" egy ideig érzékelhető is volt.

„RÁBA" szervezési rend (1971. szeptember 1. – 1975. december 31.)

A „RÁBA" elnevezésű középtávú haderő-fejlesztési terv három ütemet („VELENCE–I, II, III") foglalt magába. Az időszak fő jellemzője a haditechnikai eszközök modernizálása, pl. a magyar fejlesztésű páncélozott harcjárművek (PSZH) és a szovjet földi mozgócél-lokátorok (PSZNR) cseréjével, illetve rendszeresítésével, a hadműveleti és harcászati felderítőcsapatok mennyiségi és minőségi fejlesztésével, valamint a magyar haderő létszámcsökkentési kényszere miatti keretesítés megszervezése volt.

A harcászati rendeltetésű felderítőszervezetek az alábbiak voltak:

- 6 db, új felépítésű és megerősített, hadosztályközvetlen (4/24., 7/113., 8/42., 9/54., 11/74., 15/67.) felderítő-zászlóalj (6×327=1962 fő), melyben egy zászlóalj a következőkkel rendelkezett:
- csapatfelderítő századdal (6 db felderítőcsoporttal),
- mélységi felderítőszázaddal (6 db mélységi felderítőcsoporttal),
- rádió- és rádiótechnikai felderítőszázaddal (adatfeldolgozó-, rádiófelderítő és rádiórelé-szakasszal),
- kiszolgáló (ellátó-, szállító-, javító-, segélyhely) szakasszal;
- 22 db ezredközvetlen felderítőszázad (három felderítőcsoporttal, 4 db PSZH-val és 4 db UHK-val rendelkezett).

A magyar harcászati rádiótechnikai felderítőerőket ebben az időszakban, (1973–1975. között) hozták létre az akkori hadosztályok (7., 8., 9. gl. és 11. hk. ho.) szervezetében és „rádiófelderítő századoknak" nevezték, bár valójában 2 db rádióberendezésből álló rádiótechnikai szakaszok voltak.

A „század" rendeltetése az volt, hogy háború esetén derítse fel a hadosztály 20-40 km-es sávjában az ellenséges szárazföldi csapatok rádiótechnikai eszközeit és szolgáltasson adatokat az ellenség elsőlépcsős erőinek (dandárok és hadosztályok) csoportosításáról, tevékenységéről és valószínű szándékáról.

A század nem több mint 16-18 km-es iránymérő alappal (harcrend), a harcérintkezéshez közel (2-3 km) települve és a csapatokat 15-20 km-es ugrásokkal követve hajtotta végre feladatát.

Meg kell jegyezni, hogy a földi telepítésű, harcászati rádiótechnikai eszközök csak földi telepítésű rádiólokátorok felderítésére (repülőkön elhelyezett lokátorokéra nem) voltak alkalmasak. A SZU–22-es repülőgépek pedig alapvetően vadászbombázók voltak, amelyeket alkalmassá tettek felderítési feladatra is (ha használhatták volna).

„MARCAL"-feladat (1975–1976)

A „RÁBA"-tervidőszak után, de még a következő, „TISZA" középtávú tervidőszak előtt hajtották végre a MARCAL" fedőnevű feladatot, amely arra irányult, hogy a meghatározott csapatok (köztük felderítőszervezetek) – a délnyugati és a Duna-völgyi hadműveleti irányoknak megfelelően – nyugati irányban települjenek át.

Ennek célja az volt, hogy egy esetleges háború esetén a csapatokat gyorsabban helyezhessék magasabb harckészültségi fokozatba és alapfeladataikat hatékonyabban tudják teljesíteni. (Ekkor és ezért is épült az akkori időknek megfelelő két („Garasin Rudolf", majd „Savaria" névre keresztelt, szombathelyi és a „Dobi István" nevét viselő, győri) korszerű laktanya is.

A felderítőcsapatok közül ekkor települtek át (és maradtak több mint tíz évig, új helyőrségben, 1987-ig), illetve folyamatosan korszerűsödtek a harcászati rendeltetésű felderítő-zászlóaljak az alábbiak szerint:

1976. augusztus 15-én, Újdörögdről Szombathelyre a 8/42. felderítő-zászlóalj,
1976. augusztus 22-én, Kaposvárról Lentibe a 9/54. felderítő-zászlóalj.
1976. szeptember 25-én, Tatáról Győrbe a 11/74. felderítő-zászlóalj.

„TISZA" középtávú tervidőszak (1976–1980)

A „TISZA" középtávú tervidőszakban két fejlesztési feladatot (az 1977-es „FERTŐD–I" és az 1978–1980-as „FERTŐD–II") hajtottak végre.

Ebben az időszakban, pontosabban 1980-ban, csökkent 18 hónapra az addig 24 hónapos sorkatonai szolgálati kötelezettség. A felderítőcsapatokat is érintő szervezeti és technikai korszerűsítés (T–72 típusú harckocsik, FUG-ok, nagyobb hatótávolságú híradó eszközök, javítószakaszok, éjszakai irányzék, fénytompítók, távcsöves puskák stb. rendszeresítése) volt a jellemző erre az időszakra.

1978-ban az MNVK Felderítő csoportfőnökség csapatfelderítő osztálya (egy 18 fős, hadműveleti és kiképzési osztályt tartalmazó) Hadműveleti és Harcászati Felderítő Szolgálattá alakult át. Ennek annyiban volt jelentősége, hogy átvette a csapat- és mélységi, illetve a hadműveleti és harcászati rádiótechnikai felderítés szakirányítását és koordinációját.

Ezzel a csapatfelderítés fokozatosan hadműveleti és harcászati felderítéssé fejlődött. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy (sajnos) továbbra sem oldódott meg a haderőnemi és fegyvernemi felderítők központosított szakirányítása.

„MÁTRA–85" középtávú fejlesztési időszak (1981–1985)

A „MÁTRA–85" középtávú fejlesztési időszakot öt ütemben („MÁTRA–I, II, III, IV, V") hajtották végre, amelyben tovább folytatódott – a létszámcsökkentésre való törekvés mellett – az összfegyvernemi (benne a felderítőszervezetek is) csapatok korábbiakhoz képest szerényebb szervezeti és technikai átalakítása. Ez az időszak a hosszú idő után leköszönő Czinege Lajos, majd a helyére került Oláh István nevéhez köthető.

A felderítőszervezeteket illetően:

- 1981-től a szombathelyi 8/42., a lenti 9/54., a győri 11/74. felderítő-zászlóaljaknál megszüntették a rádiófelderítő századok rádiórelé-lehallgató szakaszait, viszont technikailag megerősítették az adatfeldolgozó, iránymérő és rádiófelderítő szakaszokat, valamint a mélységi felderítőszázadokat, amelyek különféle (pozitív és negatív következményekkel járó) szervezeti változásokon estek át,
- keretesítették (36%-os feltöltöttséggel) a kiskunfélegyházai 7/113. felderítő-zászlóaljat,

- 1982-től az időszak végéig tartóan a felderítők korszerűbb szaktechnikát (pl. az 1962-től „szolgáló" úszó harckocsik végleges kivonását követően BMP–1, PSZH–F harcjárművek, PSZNR–5 típusú földicél-felderítő lokátorok és híradó eszközök) kaptak,
- 1984-ben a felderítő-zászlóaljaknál, az ún. „technikai integráció" jegyében létrejöttek a fegyverzettechnikai szolgálatok.

„BAKONY" középtávú fejlesztési tervidőszak (1986. augusztus 1. – 1989. szeptember 30.)

A „BAKONY" fejlesztési időszakban meghatározott feladatokat három ütemben („BAKONY–I, II, III") hajtották végre. Ez az időszak az Oláh István honvédelmi miniszter nevével jelzett, új szervezeti és vezetési rendre (HDS–hdt.–dd. –z.) való áttérés időszaka volt, amelyben a terv szerint 40%-os létszámcsökkenés mellett lehetőség nyílt minőségi fejlesztésre (tűzerő, manőverezési képesség, páncélvédettség, légvédelem növelésére) is. A főbb mozzanatok:

- a megszűnő nyolc hadosztályból három hadtest (a tatai 1. hdt., a kaposvári 2. hdt. és a ceglédi 3. hdt.) létrehozása,
- a 14 lövészezredből 12 lövészdandár, nyolc harckocsiezredből öt harckocsidandár alakítása, ahol minden dandár öt-hat zászlóaljjal, illetve felderítőszázaddal rendelkezett,
- a nyolc hadosztályközvetlen felderítő-zászlóaljból csak három (a győri 1/74., a szombathelyi 2/42., és az egri 3/24.) maradt. Ugyanakkor a zászlóaljak hadtestközvetlenné váltak és kissé meg is erősödtek azáltal, hogy minden zászlóalj a korábbi kettő helyett három csapatfelderítő századdal, illetve a hatcsoportos helyett kilenccsoportos mélységi felderítőszázaddal rendelkezett,
- a haderő létszáma az időszak végére 106 800 fő lett.

„GERECSE"-haderőreform (1990. február 1. – 1992. január 31.)

1989. december 22-én jött el az újabb haderőreform végrehajtásának ideje. Ezt a feladatot „GERECSE" fedőnévvel látták el, amely négy („GERECSE–I., II., III., IV.") ütemből állt.

Az időszak főbb eseményei az alábbiak voltak.

Megszűntek a hadseregben a politikai szervek. Létrejött a fegyverzettechnikai és a hadtápszervek integrációja.

Az MH karcsúsításának jegyében (1990-ben 110 700 fő katona + 32 500 fő polgári alkalmazott = 143 200 fő) a hadseregközvetlen dandárokat felszámolták.

Olyan struktúrát alakítottak ki, amelyben mind a három gépesített hadtest (1., 2., 3.) egységesen három gépesített lövészdandárt (gl. dd.) és egy harckocsidandárt (hk. dd.) tartalmazott.

A hadműveleti-harcászati 101. felderítőrepülő-századot („Fürkészdarázs") felszámolták, ami a felderítés szempontjából – hatékonyságának nem túl magas szintje ellenére – fájdalmas esemény volt.

A szovjet csapatok által – a „rossz nyelvek szerint" annak idején sok esetben önkényesen – elfoglalt laktanyákat 1991. június 16-án befejeződött kivonulásuk után a a kijelölt magyar egységek átvették és rendbe tették.

A katonai legfelső vezetés (a HM és az MHP) kezelni kényszerült a Németh-kormány idején mesterségesen szétválasztott kormányzati és államigazgatási tevékenység következményeit.

Felszámolták az MN-fedőszámos rendszert, melynek következtében a katonai szervezetek neveket választottak maguknak, amit az MHPK parancsban engedélyezett, folytak a keresztelők (egy-két helyen többször is).

A Magyar Néphadsereg ismét Magyar Honvédség, a megszólítás a „bajtárs" után „úr" vagy „úrhölgy" lett, illetve áttértek a 12 hónapos sorkatonai szolgálati rendszerre.

Megalakultak és az MH parancsnokának közvetlen alárendeltségébe kerültek a hadászati és hadműveleti rendeltetésű katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, a Katonai Felderítő Hivatal (KFH).

A felderítőcsapatok tekintetében a helyzet ismét változott, melynek következtében az időszak végére a Magyar Honvédség rendelkezésére álltak:

- A hadműveleti-harcászati szinten a hadseregközvetlen:
  - 5/34. önálló (mélységi) felderítő-zászlóalj (455 fő),
  - 2. önálló rádió és rádiótechnikai felderítő-zászlóalj,
  - 57. önálló felderítő szakanyagjavító és ellátószázad,
- A harcászati szinten a hadtest- és dandárközvetlen:
  - 133. tartalékképző felderítő-zászlóalj utódaként megalakult 133. felderítő és mélységi felderítő személyi tartalékképző zászlóalj a 3. gépesített hadtest alárendeltségében,
  - 1/74. „Kinizsi Pál" felderítő-zászlóalj Győrben (435 fő),
  - 2/42. „Báró Nádasdi Ferenc" felderítő-zászlóalj Szombathelyen (439 fő),
  - 3/24. „Bornemissza Gergely" felderítő-zászlóalj Egerben (227 fő),
  - 12 db felderítőszázad a dandárok alárendeltségében.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a „GERECSE" fedőnevű haderőreform feladatainak teljesítése az esetenkénti nehézségek ellenére is sikeresen zárult. Az MH „levetkőzte" tömeghadsereg jellegét, létszáma (1992-re 74 450 fő katona + 26 000 fő polgári alkalmazott = 100 450 fő) 42 750 fővel (29,85%-kal) csökkent. Struktúrája jobban megfelelt a meghirdetett védelmi jellegének és gazdaságosabban működtethetővé vált.

„GAMMA" szervezési feladat (1992. február 1. – 1994. január 31.)

A „GAMMA" szervezési feladat szakaszolása öt ütemet („GAMMA–I", „GAMMA–II/1", „GAMMA–II/2", „GAMMA–III/1" „GAMMA–III/2") tartalmazott.

A mintegy két évet átfogó program lényege az alábbiakban foglalható össze:

- a magyar haderő újabb, 30-35%-os karcsúsítása,
- az egyértelműen védelmi jellegű haderő kialakításának további folytatása,
- az 5. HDS és a Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP) bázisán a Szárazföldi csapatok Parancsnokságának (SZCSP) kialakítása,
- a gépesített hadosztályok bázisán 3 db (1., 2., 3.) azonos, békében („B") élő Katonai kerületparancsnokság (KKP) létrehozása,
- a háborúban („M") funkcionáló Tábori HDS Parancsnokság (THP), illetve 3 db azonos, gépesített hadtestparancsnokság (1., 2., 3.) létrehozása,
- a Területvédelmi Parancsnokság (TVP), illetve 3 db. egyforma Területvédelmi kerületparancsnokság (TVKP) létrehozása,
- az anyagi és technikai ellátást és kiszolgálást végző szervezetek integrációjának további folytatása,
- feladatok megoldása a „délszláv háború" idején.

Tekintettel az előzőekre is, a felderítőszervezeteket az alábbiak képezték.

A volt hadseregközvetlen 2. Rádiófelderítő és Rádiótechnikai Felderítő Zászlóalj és az 57. Önálló Felderítő Szakanyag-javító és Ellátó Század, amelyeket először a 3. KKP alá rendelték, majd a második ütemben megszüntették és beolvasztották az 5. Elektronikai-harc Ezredbe.

A volt hadseregközvetlen (34.) „Bercsényi László" Felderítő Zászlóalj gyakorlatilag megszűnt, miután az MH a 88. Légimozgékonyságú Zászlóalj szervezetében kiképzőbázis-alegységként használták fel. Bár a 88. zászlóaljat mélységi felderítőszázaddal is kiegészítették, majd légvédelmi rakéta- és páncéltörő fegyverekkel is ellátták (így létszáma 528 katona + 8 pa. = 536 főre nőtt), maga a 34. felderítő-zászlóalj mint hadműveleti rendeltetésű felderítő-zászlóalj nem létezett többé.

3 db KKP-közvetlen felderítő-zászlóaljai:

- a (74.) „Arrabona" Felderítő Zászlóalj (Győr, 343 katona + 3 pa. = 346 fő),
  - a (42.), majd „Hollán Ernő" Felderítő Zászlóaljból lett (42.) „Baranya" felderítő-zászlóalj (Szombathely, 347 katona + 2 pa. = 349 fő),
- a (24.) „Bornemissza Gergely" Felderítő Zászlóalj (Eger, 513 katona + 75 pa. = 588 fő).

„SZEKTOR"-haderőreform (1995. február 1-jétől)

Ebben az időszakban a feladatokat általában félévente szabták meg és nem látták el fedőnevekkel.

Az 1995. I. félévi feladatok sorában az alábbiak, főként a felderítést is érintőek érdemelnek figyelmet.

Már itt elkezdték, majd minden félévben ismételték a személyi állomány (különösen a sorállomány) csökkentésének kötelezettségét.

Elrendelték a felderítő-alegységek szaktantermeinek és oktatási anyagainak összegyűjtését (ezt egyébként az MHVK KFH Hadműveleti és harcászati felderítő főnökség módszertani alosztálya már 1995 júniusában végre is hajtotta).

A HM kiadta „Az MH átalakításának hosszú távú programjával és középtávú tervével kapcsolatos feladatokról" szóló utasítást, amely meghatározta az MH felépítésére, diszlokációjára, az évente elérendő létszámokra (1995: 85 000 fő, 1996: 72 000 fő, 1997: 65 000 fő, 1998: 60 000 fő), állományarányokra (tisztek: 15%, tiszthelyettesek, 18%, közalkalmazottak: 13%, sorállomány: 54%), a haditechnikai fejlesztésére, illetve a szervezeti átalakításra (megszüntetés, átalárendelés, felállítás, összevonás stb.), a NATO-kompatibilitás kialakítására, a személyi állomány élet- és munkakörülményeinek javítására vonatkozó adatokat.

Elrendelték, hogy 1996. március 1-jétől át kell térni a 12 hónapos sorkatonai fegyveres és fegyver nélküli szolgálatról a kilenc hónaposra.

1995. október 11-én látott napvilágot „A Magyar Honvédség szervezeti átalakításáról és rendszeresített létszámának csökkentéséről" szóló HM-utasítás, amelyben pontosították a rendszeresített és feltöltésre engedélyezett létszámokat (1995: 81 266 fő, 1996: 69 812 fő).

Az 1995. december 29-én kiadott intézkedés szerint megszüntették a Szárazföldi csapatok Parancsnokságát, és a katonai kerületi parancsnokságokat, s ezzel egyidejűleg helyettük létrehozták a 4. gépesített hadtestet, állományában a 2. és 3. gépesített hadosztályokkal. Megszüntették a három gépesített hadtestből álló Tábori Hadsereget, a Területvédelmi Parancsnokságot és a területvédelmi kerületi parancsnokságokat.

Állásfoglalás született, hogy a Honvéd Vezérkar alatt a továbbiakban a Szárazföldi Vezérkart (Székesfehérvár) és a Légierő Vezérkart (Veszprém) kell érteni. Előbbi a szárazföldi, utóbbi a légierő csapatait hivatott irányítani. Az elgondolás szerint fegyvernemi „bázisok" alakulnának ki. Így a gépesített lövészek Tata, Hódmezővásárhely és Debrecen, a tüzérek Pécs és Kiskunhalas, a légvédelmiek Győr és Nagyoroszi, a műszakiak Szentes és Ercsi, a vadászrepülők Kecskemét és Pápa, a harci és szállítóhelikopterek Szentkirályszabadja helyszíneken, a felderítők Egerben, a gyorsreagálású erők pedig Szolnokon állomásoznának.

Az ebben a félévben meghatározott feladatok végrehajtásának határideje az elgondolás szerint 1997. március 31. volt.

Az 1996. I. félévben az elgondolás megvalósítása folyt. A felderítőcsapatokat illetően:

- a győri „Arrabona" Felderítő Zászlóaljat előbb beépítették a tatai 25. Gépesített Dandár szervezetébe, majd 1996. július 1-jével megszüntették,

- a szombathelyi 42. „Baranya" Felderítő Zászlóalj gyakorlatilag változatlan maradt. (347 katona + 2 pa. = 349 fő),
- az egri 24. „Bornemissza Gergely" Felderítő Zászlóalj létszáma 114 fővel csökkent. (448 katona + 26 pa. = 474 fő).

Az 1996. II. félévben folytatódott a „SZEKTOR" elgondolás szerinti feladatok végrehajtása. Ebben az időszakban figyelemre méltó esemény volt a T–72-es „korszerű" harckocsik beérkezése okán a kijelölt dandárok szervezetének módosítása, a Szombathelyen és Tapolcán felállított Dunántúli Kiképző Központ (DKK), valamint a Kalocsán és Szabadszálláson kialakított Alföldi Kiképző Központ (AKK) beindítása.

A felderítőcsapatok vonatkozásában két esemény említhető:

- a szombathelyi 42. „Baranya" Felderítő Zászlóalj békeszervezetének megszüntetése és technikai eszközeinek átcsoportosítása a DKK központi szervezetébe,
- az egri 24. „Bornemissza Gergely" Felderítő Zászlóalj gyakorlatilag egyedüliként, változatlanul maradt, és a hagyományos harcászati felderítőcsapatok „fellegvára" lett. (448 katona + 26 pa. = 474 fő.)

1997. I. félévben a haderőfejlesztés annyiban érintette a felderítést, hogy:

- az egri 24. „Bornemissza Gergely" Felderítő Zászlóalj szervezetében megalakítottak egy mélységi felderítőszázadot, illetve
- a 133. Felderítő és Mélységi Személyi Tartalékképző Zászlóaljat.

1997. II. félévben létrejött Székesfehérvárott a Szárazföldi Vezérkar, valamint Veszprémben a Légierő Vezérkar, és ezzel párhuzamosan megszűnt a 4. Gépesített Hadtest, valamint a 2. Repülő és Légvédelmi Hadtest Parancsnokság. Létrehozták a Logisztikai főigazgatóságot és megszüntették a Központi Rendeltetésű Szervezetek Parancsnokságát, melynek feladatait a Budapesti Helyőrség-parancsnokság vette át.

A harcászati felderítés nem változott, tehát a „SZEKTOR" úgy ért véget, hogy „állva maradt" az egyetlen, egy mélységi felderítőszázaddal megerősített, egri (24.) „Bornemissza Gergely" Felderítő Zászlóalj.

2000. szeptember 14-én vált ismertté, hogy elkészült a Magyar Honvédség 2000–2010 közötti időszakra szóló, korszerűsítésének terve. A terv célja egy kisebb, már középtávon is finanszírozható olyan haderő létrehozása volt, amely a szövetségesekkel együtt képes az ország védelmére, illetve nemzetközi válságkezelő műveletekben való részvételre.

A felderítőszervezetekre is hatást gyakorló következmények a vezérkar átalakulása, a 2. és 3. gépesített hadosztály-parancsnokság megszűnése az MH létszámának csökkentése, a sorkatonai szolgálati kötelezettség megszüntetésének előkészítése mellett az alábbiak voltak:

- a dandárokban azoknak a felderítőszakaszoknak a felszámolása, amelyeket dandárközvetlen felderítőszázadok helyett, a könnyűlövész-zászlóaljakba szerveztek és rövid ideig alkalmaztak,
- az 5. Elektronikai Harc Ezred felszámolása (bár egyes elemei beépültek a Bornemissza zászlóaljba),
- a BRM típusú lánctalpas felderítőjárművek rendszerből történő kivonása.

2001-ben az MHVK Felderítő csoportfőnökséget kiegészítették egy törzsosztállyal és egy Elektronikai harcvezetési osztállyal, majd 2003-ban létszámát csökkentették és az MK KFH-val való közös információgyűjtő tevékenységét megszüntették; bizonyos, hamarosan sikertelennek bizonyuló, olyan kísérleteket végeztek, mint:

- a műveleti területen harcászati hírszerző és pilóta nélküli repülő alegységek felállítása,
- a debreceni (volt 4/24.) Felderítő Zászlóalj állományában egy Információgyűjtő, Értékelő és Tájékoztató Központ létrehozása,
- az összes rendelkezésre álló felderítőinformáció-forrás egy rendszerben történő vezetésének és irányításának kialakítása.
- a valamikori egri (később Debrecenbe települt) 4/24. „Bornemissza Gergely" Felderítő Zászlóalj, mint önálló katonai szervezet, 2007-ben történő megszűnése azáltal, hogy – csökkentett képességekkel és lehetőségekkel – az 5. Bocskai Lövészdandár kötelékzászlóalja lett.

HADMŰVELETI FELDERÍTÉS

Szervezetileg a katonai felderítés (hírszerzés) a Varsói Szerződés megalakulásától a rendszerváltásig a Magyar Néphadsereg Vezérkar főnökének közvetlen alárendeltségében, hadászati és hadműveleti szervezetként, az MNVK 2. csoportfőnökségeként működött. A szervezet vezetője egyben a vezérkari főnök felderítőhelyettese is volt.

A csoportfőnökség feladatait funkcionálisan egymástól jól elkülönülő, bár többször is változó elnevezésű struktúrában oldotta meg. Ami a hadműveleti-harcászati felderítést illeti, ebben a szervezeti felépítésben meghatározó jelentőségű szerepe volt:

- a rádiófelderítő (rádióelektronikai felderítő-) szolgálatnak,
- a hadműveleti-harcászati felderítőszolgálatnak,
- az elemző-értékelő és tájékoztató szolgálatnak,
- a csoportfőnökség alárendeltségébe tartozó, sorállományt is foglalkoztató, 3. Önálló Rádiófelderítő Ezrednek (későbbiekben Dandárnak),
- az átmeneti időszakban a Távközlési Ellenőrző és Kutató Intézetnek (TÁVKEI) is.

Néhány mondat a hadműveleti rádiótechnikai felderítőerők egyikéről, a hadseregközvetlen 2. Önálló Rádiófelderítő Zászlóaljról. A zászlóaljat a hadműveleti felderítés erősítése céljából, 1962. novemberben, a 3. Önálló Rádiófelderítő Ezred állományából alakították meg, amely valójában három berendezésből álló – paramétereit tekintve harcászati-rádiótechnikai – felderítőszázadnak volt tekinthető.

A zászlóalj rendeltetése (háború esetén) az volt, hogy derítse fel és annak alapján szerezzen adatokat az ellenséges osztrák, olasz, német, mintegy 30 km-es sávban tevékenykedő, szárazföldi csapatok harcászati (a harcérintkezés vonalától mintegy 5-10 km-es) mélységben üzemelő rádiótechnikai eszközeiről, csoportosításáról, tevékenységéről és valószínű szándékáról. A század 20-30 km-es ugrásokkal (áttelepülésekkel) követte volna a hadsereg csapatainak tevékenységét.

1962-ben fejlesztették a hadműveleti rendeltetésű mélységi felderítőcsapatokat is. Ennek keretében 1962. november 1-jén a 34. Önálló Felderítőszázadot Önálló Felderítő-zászlóaljjá alakították az MNVK 2. csoportfőnökség alárendeltségében.

Az MNVK 2. csoportfőnökség tehát hatékonyan integrálta a hadászati, a hadműveleti-harcászati és a harcászati felderítési szinteket. Az Elemző-értékelő és Tájékoztató Szolgálat szorosan együttműködött a csapatfelderítőkkel, információkat fogadott és adott, illetve közvetített az illetékes vezetési szintek részére. Emellett szakmailag felügyelte a Magyar Néphadsereg hadrendjébe tartozó felderítőalegységek kiképzését és felkészítését.

A „BOTOND" fejlesztési terv (1966. január 1. – 1970. december 31.) egyik fő célkitűzése volt a hadműveleti-harcászati felderítési koncepció megvalósítása egyes lépéseinek megtétele. 1966. november 1-jén az MNVK Felderítő csoportfőnökség alárendeltségéből az 5. HDS alárendeltségébe került a 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj és megerősítették egy-egy rádiófelderítő és rádiótechnikai felderítő főtiszttel az 5. HDS felderítőosztályát.

1970 augusztusában az 5. HDS légi felderítési igényeit kielégítő 501. és 502. felderítőrepülő-századok Taszárról és Kecskemétről Szolnokra települtek át és alakították meg a 101. Önálló Felderítő Repülő Ezredet, állományában 12-18 db L–29 típusú felderítő-repülőgéppel. Az ezred irányítását és a légi felvételek feldolgozását az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) végezte azután is, miután R+12 óra múlva az 5. HDS felderítőfőnök rendelkezésére bocsátották.

A „MARCAL" feladat (1975. november 15. – 1975. december 31.) végrehajtása során, 1975. november 15-én diszlokált át Budapestről Szombathelyre, az akkor épült, legmodernebb laktanyába a 2. Önálló Rádiófelderítő Zászlóalj.

A magyar fejlesztésű páncélozott harcjárműre (PSZH), a szovjet földi mozgócél lokátorra (PSZNR) való áttérés, a hadműveleti és harcászati felderítőcsapatok mennyiségi és minőségi fejlesztése céljából elrendelt „RÁBA" szervezési rend (1971. szeptember 1. – 1975. december 31.) időszakára valósult meg.

A felderítőcsapatok között a hadtestközvetlen 27. (hamarosan „Videoton" névre keresztelt) felderítőszázad 13 mélységi felderítőcsoportot tartalmazott. A 101. Felderítő Repülő ezred valójában 1 db L–29 típusú repülőgéppel ellátott, de légi fényképező berendezésekkel is felszerelt felderítőrepülő-század volt.

A „MÁTRA–85" középtávú fejlesztési időszakban (1981. július 1. – 1985. augusztus 31.) jelentős (bár a légi felderítés hatékonyságát nem túlozottan befolyásoló) változás volt, amikor 1984. március 31-én megszűnt az elavult L–29 típusú repülőgépekkel felszerelt 101. Felderítő Repülő Ezred és 1984. április 1-jén megalakult a SZU–22M típusú, alapvetően vadászbombázó repülőgépekkel felfegyverzett, helyébe lépő 101. Felderítő Repülő Század.

1990–1991-ben a hadműveleti rendeltetésű felderítőszervezeteket az alábbiak képezték:

- a 34. Mélységi Felderítő Zászlóalj,
- a 2. Önálló Rádiófelderítő Zászlóalj,
- a 93. Önálló Rádiótechnikai Felderítő Zászlóalj („M"-ben),
- a 101. Önálló Felderítő Repülő Ezred.

1991-ben felszámolták a 101. Önálló Felderítő Repülő Ezredet, az eredetileg vadászbombázónak készült, de felderítési feladatokra is alkalmassá tett, SZU–22M típusú repülőgépekkel együtt. Ezeket a repülőgépeket – több száz millió forintba kerülő felújítás (üzemidejük meghosszabbítása) után – feldarabolták, pedig a „délszláv válság" idején is hasznosak lehettek volna. Ezzel a magyar hadműveleti és harcászati felderítési képesség jelentős mértékben csökkent.

A hadműveleti felderítést a seregtestek alárendeltségébe integrált szervezetszerű felderítőerők hajtották végre. Tekintettel arra, hogy a haderő-fejlesztési tervek során a „GAMMA" (1991. október 1. – 1994. január 31.) szervezési feladat végrehajtása után az 5. HDS és a Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP) bázisán alakították ki a Szárazföldi csapatok Parancsnokságát (SZCSP), ezzel:

- megszüntették a hadseregközvetlen 2. Rádiófelderítő és Rádiótechnikai Felderítő Zászlóaljat,
- a hadseregközvetlen (korábbi nevén 34., később „Bercsényi László" névre átkeresztelt) Mélységi Felderítő Zászlóaljat a 88. Légimozgékonyságú Zászlóalj szervezetében kiképzőbázis alegységeként kezdték alkalmazni, majd gyakorlatilag megszüntették,
- bár az átszervezéskor a 88. zászlóaljat kiegészítették – többek között – egy mélységi felderítőszázaddal (ez már nem számított hadműveleti rendeltetésűnek), a hadműveleti rendeltetésű felderítőerők nem léteztek tovább és nem léteznek jelenleg sem.

HADÁSZATI FELDERÍTÉS

Mivel a Magyar Honvédség felderítőrendszerének struktúrája és azon belül a hadászati felderítőrendszer sem rendelkezik megfelelő gyakorlattal és képességekkel, az ilyen jellegű feladatokat a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok látják el – írja

„A felderítő támogatás elvei és gyakorlata" című munkájában a Honvédelmi Minisztérium Honvédelmi és kiképzési főosztálya egy 2010-ben, MH DOFT, 11514 című kóddal[62] jelölt és kiadott kiadványban, állítva, hogy a műveleti területről, nemzeti hadászati forrásokból származó adatok biztosítva vannak a parancsnokok számára, ha azok nem rendelkeznek a szükséges információszerző képességekkel.[63]

Az előzőekben kifejtett gondolatok azt a helyzetet illusztrálják, amely a magyar katonai biztonsági szolgálatok összevonásával létrejött, és amely még jó néhány (jogi, pénzügyi, szolgálati viszony) kérdés tisztázását igényli.

Mindezek előrebocsátása után tekintsük át az önálló magyar katonai hadászati felderítés kialakulási folyamatát és mai helyzetét.

Kezdjük talán a fogalmak tisztázásával. Mit értünk, mit kell értenünk a felderítés, illetve hírszerzés fogalma alatt, milyen viszonyban van ez a két fogalom egymással?

A „Military and Defense Encyclopedia" című kiadvány a hírszerzés fogalmát tömören az alábbiak szerint adja meg: „A hírszerzés mind a terméket, mind a módszert tekintve a szisztematikusan megtervezett, célirányosan (tehát nem véletlenszerűen) végrehajtott nyílt vagy titkos adatok megszerzése, gyűjtése, elemzése és értékelése, valamint a felhasználói szinthez történő felterjesztése, eljuttatása."[64]

Dr. Rácz Lajos ugyanezt a fogalmat úgy definiálta, hogy a hírszerzés államilag szervezett intézményes ténymegismerő tevékenység, ami a kormányzati döntések információs támogatását szolgálja a nemzetbiztonsági fenyegetések, kockázatok, veszélyek és kihívások feltárására irányuló titkos és nyílt információszerző módszerekkel, valamint a megszerzett értesülések feldolgozása (elemzése-értékelése) révén.[65]

Ugyanezt a fogalmat a fejezet szerzője (Árvai Zoltán[66]) így definiálja: „A katonai hírszerzés olyan állami szinten megszervezett különleges jellegű, állandóan folytatandó intézményes tevékenység, amelynek célja az állam biztonságpolitikája szempontjából fontos adatok, információk legális vagy illegális úton, illetve technikai eszközökkel történő megszerzése, elemzése és értékelése és az állami vagy katonai vezetés döntéseinek támogatását szolgáló célirányos tájékoztatásban való felhasználása."

És végül a Honvédelmi Minisztérium Hadműveleti és kiképzési főosztály 2010-ben kiadott kiadványa a Magyar Honvédség felderítőrendszere című fejezetében fogalmazta meg a hadászati felderítés fogalmát.[67]

[62] A felderítő támogatás elvei és gyakorlata. HM-kiadvány – MH DOFT, kód 11514 – 2010. 29. o.
[63] National Intelligence Cell (NIC) Nemzeti felderítőrészleg.
[64] Military and Defense Encyclopedia.
[65] Dr. Rácz Lajos: *Mi a hírszerzés?* Felderítő Szemle, 2010/3–4. 35–51. o.
[66] Árvai Zoltán munkája, mely jelenleg kézirat.
[67] A felderítő támogatás elvei és gyakorlata, HM Hadműveleti és kiképzési főosztály – 2010. (MH DOFT, kód 11514) 27. o.

A fentiekben idézettek alapján, a hírszerzést, illetve a felderítést – bár szinonim szavak –úgy kell tekintenünk, mint időben és az információ megszerzésének módszerében egymástól eltérő tevékenységeket.

Felderítést a katonai kötelékek erre a célra kiképzett (többnyire fegyveres) alegységei hajtanak végre háborúban azzal a céllal, hogy a parancsnokok elhatározásához szükséges adatokat megszerezzék.

Hírszerzés a békében és háborúban egyaránt folytatott, nyílt vagy titkos adatok (információk) megszerzésére irányuló tevékenység, amely adatok az ország biztonságpolitikáját befolyásolják (befolyásolhatják).

V. AZ ÖNÁLLÓ MAGYAR HADÁSZATI HÍRSZERZÉS KIALAKULÁSA

A szervezet fejlődése 1918–2018 között

A HADÜGYMINISZTÉRIUM 1. OSZTÁLYA (1918. NOVEMBER 1. – 1919. MÁRCIUS 21.)

Az I. világháború titkosszolgálati eseményeiről alig maradt fenn dokumentum, de vannak adatok arra, hogy az osztrák–magyar hadsereg kb. 2000 felderítőt küldött az ellenséges vonalak mögé az I. világháborúban. Ismerünk viszont egy kiemelkedő képességű katonát, Pokorny Hermannt[68] (1882–1960), akkori vezérkari századost (később vezérezredest), akinek sikerült feltörnie az oroszok rejtjelkulcsait és az egész háborút felölelő időszakban megfejtenie valamennyi lehallgatott orosz katonai rejtjeltáviratot.

A történelemből ismert, hogy az I. világháborút követően az Osztrák–Magyar Monarchia, illetve Magyarország részeire esett szét. Az 1918. október 31-én megalakult Károlyi Mihály vezette kormány Honvédelmi Minisztériuma által elkezdődött a közös haderőből és a magyar királyi honvédségből különféle okokból kivált vagy kimaradt katonákból, néhány tízezer főre tervezett, Néphadsereg névre keresztelt (1918. november 16-tól 1919. március 21-ig valóban így is nevezték), önálló magyar haderő megszervezése (kiépítése).

Ez a munka folytatódott az 1919. január 11-én megalakult Berzeviczy Béla vezette új kormány Hadügyminisztériummá átnevezett katonai-közigazgatási szervezetében is. Tekintettel arra, hogy a hadsereg még nem létezett, átmenetileg a Hadügyminisztérium látta el a hadseregépítés minden feladatát. A feladatok egyike volt a hadműveletek, hírszerzés, kémelhárítás, nyilvántartás, elvi ügyek intézése, amelyet a Hadügyminisztérium 1. osztálya kapott feladatul.[69]

[68] Pokorny Hermann vezérezredes: *Emlékeim. A láthatatlan hírszerző.* Hadtörténelmi Levéltári Kiadványok, Budapest, 2000.

[69] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló, Budapest, 2015. 14. o.

Szakály Sándor kutatásai szerint az osztály 1918. november 1-jén állt fel. Vezetője Stojakovics Demeter (később Sztójay Döme) (1918. január 5. – 1946. augusztus 24.) vezérkari őrnagy (később szolgálaton kívüli vezérezredes) lett, aki a háború alatt hírszerzőként és a közös hadsereg vezérkara Nyilvántartó irodájában (Evidenzbüro) is szolgált, tehát kellő tapasztalatokkal rendelkezett az ilyen jellegű feladat végrehajtására. Sztójay Döme hosszú évekig, a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály hivatalos megalakulásáig, 1925. augusztus 30-ig állt a különféle elnevezésű katonai hírszerző és elhárító szervezetek élén.

Joggal állítható tehát, hogy Sztójay Döme tekinthető az önálló, magyar katonai hírszerzés és elhárítás megszervezőjének.

Az osztály feladata a külföldi államok politikai és katonai viszonyainak nyilvántartása, továbbá a politikai emigrációba kényszerültek figyelése és azok külföldi kapcsolatainak felderítése, illetve elsősorban az ellenséges szomszédos országok (Csehszlovákia, Románia, Szerbia, Szerb–Horvát–Szlovén Királyság) által megszállt területeken tartózkodó csapatokról információ gyűjtése és ellenünk folytatott kémtevékenység megakadályozása volt.[70]

Feladatait együttműködve a Tánczos Gábor (1872. január 22. – 1953. augusztus 11.) vezérőrnagy (később címzetes vezérezredes) által vezetett, a Hadügyminisztérium külkapcsolatok kérdésével foglakozó Katonapolitikai osztályával (később a Hadügyminisztérium 8. osztályával), közvetlenül a hadügyminiszter alárendeltségében végezte.

A HADÜGYI NÉPBIZTOSSÁG 5. OSZTÁLYA (1919. MÁRCIUS 21. – 1919. MÁJUS 5.)

1919. március 21-e után a Tanácsköztársaság kikiáltását követően a Hadügyminisztérium Hadügyi Népbiztossággá alakulása után a Sztójay-féle osztály – változatlan feladatokkal, de a Hadügyminisztérium 1. osztály helyett a Hadügyi Népbiztosság 5. osztály néven, közvetlenül a Hadügyi Népbiztosság alárendeltségében folytatta munkáját, a Vörös Hadsereg létrehozásáig, 1919. május 5-ig.

VÖRÖS HADSEREG PARANCSNOKSÁG II. CSOPORTJA (1919. MÁJUS 5. – 1919. AUGUSZTUS 1.)

A Sztójay Döme által vezetett osztály a Vörös Hadsereg Parancsnokság (VHP) II. csoportja (más forrás szerint: VHP VK Hírszerző alosztály) elnevezés alatt a vezérkari főnök, Stromfeld Aurél (1878. szeptember 19. – 1927. október 10.) vezérkari ezredes közvetlen alárendeltségében, gyakorlatilag változatlan feladatokkal működött a Tanácsköztársaság bukásáig, 1919. augusztus 1-jéig, amikor is a Hadügy Népbiztosság Budapesten visszaalakult Hadügyminisztériummá.

[70] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló, Budapest, 2015. 15. o.

A VHP II. csoportjának szervezeti felépítésében helyet kapott a nyilvántartás, az ún. vonalak (cseh, tót, román, délszláv), a rejtjelzés, az elhárítás és a sajtó.[71]

A KETTŐSSÉG KIALAKULÁSA ÉS MŰKÖDÉSE (A VEZÉRKARI FŐNÖK ALÁRENDELTSÉGÉBEN)

1919. május 30-án, Szegeden létrejött a Károlyi Gyula (1871. május 7. – 1947. április 23.) által vezetett ún. ellenkormány, amelynek hadügyminisztere vitéz nagybányai Horthy Miklós (1868. június 18. – 1957. február 9.) altengernagy lett. A Horthy által megszervezett Nemzeti Hadsereg is létrehozta, 1919. június 25-én saját hírszerző, nyilvántartó és elhárító osztályát. Az osztály vezetője Ottrubay Károly (1883. szeptember 19. – 1973. január 2.) őrnagy (később alezredes) lett.[72]

Így jött létre az a kettősség, mely szerint a Budapesten székelő Hadügyminisztérium Sztójay Döme által vezetett 5. b. osztálya és Szegeden, a Nemzeti Hadsereg Fővezérségén az Ottrubay Károly vezette Fővezérség II. (nyilvántartónak is nevezett) csoport (más néven 5. a. osztály) tevékenykedett.

A kettősséget úgy oldották meg, hogy a két szervezetet 1919. november 17-én, Fővezérség II. csoport néven, Sztójay Döme vezetése alatt összevonták. Ottrubay Károly beosztása megszűnt, kivált a tényleges szolgálatból. A csoport később a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnöke, majd a Magyar Királyi Vezérkar főnöke közvetlen alárendeltségében a Nyilvántartó iroda elnevezést is viselte.[73]

Berzeviczy Béla (1870. november 16. – 1922. február 17.) vezérőrnagy (később altábornagy), a Nemzeti Hadsereg vezérkari főnökének 1919. december 7-i intézkedésére profiltisztítást hajtottak végre.

A profiltisztítás lényege az volt, hogy a Fővezérség II. csoportja a továbbiakban csak a klasszikus feladatokkal, az ellenséges és idegen államok ellen irányuló katonai és politikai felderítési, hírszerzési, valamint az ezekkel szorosan összefüggő „kémvédelemi" (később egyre gyakrabban alkalmazott kémelhárítási) és a nyilvántartási kérdésekkel foglalkozott.

Minden más ügykör (a belső védelem teljes szervezeti kiépítése, a sajtó, a nemzetvédelmi propaganda stb.) átkerült a Fővezérség VI. csoportjához, azaz a vezérkarhoz. (Az újjászerveződő rendőrség és csendőrség a Belügyminisztérium aláren-

[71] Dr. Hajma Lajos: *A katonai felderítés és hírszerzés története.* (Egyetemi jegyzet), ZMNE, Budapest, 2011. 89. o.
[72] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló, Budapest, 2015. 16. o.
[73] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló, Budapest, 2015. 17. o.

deltségében végezte munkáját, bár több tekintetben jelentési kötelezettsége volt a vezérkar felé is.)

1920. április 1-jén megszűnt a Fővezérség, és helyette létrejött a Magyar Királyi Vezérkar. A vezérkari főnök alárendeltségében működtek a vezérkari irodák (későbbi nevükön az osztályok). Ezen irodák egyike volt, a korábbi feladatrendszerben (hírszerzés, elhárítás, nyilvántartás) működő Nyilvántartó iroda. Az iroda tevékenységében egyre nagyobb szerepet kapott a tájékoztatás feladata. Ennek során a vezérkari főnökön túl – igény szerint a vezérkari főnök (VKF) tudtával és/vagy utasítására, heti-havi rendszerességgel – a honvédelmi minisztert, a külügyminisztert, a kormány- és államfőt is tájékoztatták.[74]

Az akkori katonai hírszerzési és elhárítási szervezetben továbbra is létezett a nyilvántartás (Nyilvántartó alosztály), a kémelhárítás (Defenzív = „D" alosztály), a rejtjelzés (a legendás Pokorny Hermann által vezetett Rejtjelfejtő = „X" alosztály), de megjelent az elvi ügyekkel foglalkozó (Elvi alosztály), a Laboratóriumi alosztály, illetve a honvédelmi miniszter által külföldre kiküldött katonai attasékkal való foglalkozás részlege is.[75]

A VEZÉRKAR SZEREPÉT BETÖLTŐ VI. CSOPORT 2. OSZTÁLYA

Horthy Miklós kormányzóvá választása után, 1920. április 1-jén megszűnt a Fővezérség. A békeszerződés életbeléptetése után rejtett szervezetként működött a Sztójay Döme által vezetett, a vezérkari főnökség szerepét betöltő VI. csoport 2. osztálya (gyakorlatilag a későbbi elnevezésű VK-2 osztály). Hivatalos neve a Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérése osztály volt, de nevezték Nyilvántartó osztálynak is.

Felelőssége rendkívül szerteágazó volt, a külföldi sajtótermékek figyelésétől a különböző feladatokkal megbízott katonai személyek, majd a magyar királyi követségek állományában (fedésben) alkalmazott katonai szakelőadók, később katonai megbízottak, végül a legálisan kiküldött katonai attasék irányításán át a határforgalom és útlevélügyek ellenőrzéséig, a politikai fogolycserékig, a hazaárulási, hűtlenségi, szökési és más ügyekig, illetve a kémelhárítás központi irányításáig terjedt.

[74] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló, Budapest, 2015. 18. o.
[75] Uo. 19. o.

A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD VEZÉRKAR 2. OSZTÁLY (ELMÉLETILEG 1925. SZEPTEMBER 21-TŐL, VALÓJÁBAN 1932-TŐL 1945. MÁJUS 2-IG)

A trianoni tiltások miatt, 1921-től rejtetten (bár a Szövetséges Ellenőrző Bizottság – SZEB – már 1927-ben befejezte az ellenőrzést és átadta azt a Népszövetségnek), majd 1927. december 23-án már nyíltan megindult a hadseregfejlesztés. A HM VI. katonai főcsoportja továbbra is ezen a néven működött, hivatalosan 1932-ig. Ez az állapot gyakorlatilag 1938-ig tartott, amikor a jugoszláviai Bledben megtartott nemzetközi konferencián kimondták az országok fegyverkezési egyenjogúságát.

Így funkcionált, de csak 1932-ig, a katonai hírszerzésért és a kémelhárításért felelős VI/2. osztály, továbbra is hivatalos nevén, a „Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérése" osztályként. 1932-ben nevezték át Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztályra. Az osztályt 1921-től nagyrészt a hazatérő I. világháborús hadifoglyok szűrése kötötte le. A politikailag megbízhatatlanok kiszűrését két lépcsőben végezték.

Az első lépcsőt már a határon túl kialakították. Ez a Bécsben működő kihelyezett katonai szervezet és a „Hadifogoly Bizottság" volt. Feladatuk a szovjet-orosz bel- és külpolitika figyelése, illetve egyes prominens személyekről való információgyűjtés, valamint az elöljáró katonai és rendőri szervek és az illetékes polgári szervek tájékoztatása volt.

A hazatérő hadifoglyokat ún. „leszerelőtáborokba" irányították. Itt összpontosították az elhárító szerveket, és itt hajtották végre a legalaposabb szűréseket. Az elhárítást, a megbízhatatlanok kiszűrését, együttműködésben a BM rendőri szervekkel a tábor „T" osztálya végezte.

A 62 500 fővel engedélyezett hadseregfejlesztés hét vegyesdandárral (ve. dd.) vette kezdetét, amelyeket később kilenc hadtest- (hdt.) parancsnoksággá (Budapest, Székesfehérvár, Szombathely, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc és a Felvidék, illetve Észak-Erdély részeinek visszacsatolása után Kassa és Kolozsvár is) fejlesztették.

A hadsereg fejlesztésével egyidejűleg változott a vkf. 2. osztály szervezeti felépítése is. Kialakult egy olyan struktúra[76, 77, 78], amely lényegében, kisebb átalakításokkal, közel 20 éven át, majdnem a II. világháború végéig (1945. május 2.), a

[76] Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* (Tények és tanúk sorozat) Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978. 555–600. o.
[77] Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából.* Ujszászi István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései. ÁBTL-Corvina, Budapest, 2007. 175–181. o.
[78] Szakály Sándor: A 2. vkf. osztály. Magyar Napló, Budapest, 2015. 22–25. o.

Katonapolitikai osztály megalakulásáig, kilenc – az intézménytörténeti táblázatban nevesített személy – vezetésével működött.

A sokrétű feladatnak megfelelően az osztály szervezete is összetett, a helyzet függvényében változó volt:

- Törzs
- Központi offenzív (hírszerző) alosztály („KOFFA")
- Defenzív (kémelhárító) alosztály („DEF")
- Vonalasan nyilvántartó, elemző, értékelő és jelentő alosztály („NYÍL")
- Saját rejtjelző alcsoport (alosztály) („R")
- Rádióadások vételével és rejtjelmegfejtéssel foglalkozó alosztály („X")
- Laboratórium („F")
- Elvi és mozgósítási alosztály („M")
- Közigazgatási (postázó, irodai és irattári) csoport („P")
- Saját katonai attasék ügyeivel foglalkozó (al)csoport
- Külföldi katonai (véderő) attasékkal összekötő (al)csoport
- Szabotázs- és bakteriológiai (al)csoport
- Sajtó- és propaganda- (al)csoport
- Személyi, pénzügyi és anyagi-technikai (al)csoport („K").

Meg kell jegyezni, hogy:

- a 2. vkf. osztály közvetlen alárendeltségében működött két (a budapesti 101. és a nagyváradi 102.) rádiófelderítő (ráf.) zászlóalj (z.)
- a dandárok, majd a hadtestparancsnokságok törzseiben, illetve vezérkaraiban megszervezték a hírszerzői és a kémelhárítási feladatokat ellátó, kettős alárendeltségű (a vezérkari főnököknek és a 2. vkf. osztálynak alárendelt) ún. dd. és hdt. 2. osztályokat is.

HM 40. OSZTÁLY (HIVATALOSAN: „HM XL (KÉMELHÁRÍTÁSI) OSZTÁLY") DEBRECENBEN, MAJD BUDAPESTEN AZ ÚN. „VÉSZI-CSOPORT" (1945. JANUÁR 30. – 1945. FEBRUÁR 26.)

A budapesti katonai nyomozócsoport létrejöttével párhuzamosan, Debrecenben is megalakult egy hivatalosnak tekinthető, Miklós Béla miniszterelnök, Vörös János honvédelmi és Faragho Gábor közellátási miniszterek kézjegyével ellátott felhatalmazással rendelkező, 40-45 fős, a hivatalos iratokban HM XL (Kémelhárító) osztály, a köztudatban HM 40. osztály néven rögzült, illetve vezetőjéről „dr." Vészi (Weiszi) István „szds."-ról elnevezett ún. „Vészi-csoport" névvel is emlegették.

A csoport Budapestre települve, az V. kerület Veres Pálné utca 10. szám alatti magánpanzióban berendezkedve és létszámban is kiegészülve, erőszakos úton, 1945. január 30-án, megszüntetve a nyomozócsoportot, hozzákezdett a kapott (és saját maga által megfogalmazott) feladatainak végrehajtásához. Ebben a csoportban, annak egyik alosztályában folytatta munkáját a volt nyomozócsoport tagjai közül báró Kruchina Viktor (ő, mint alosztályvezető) és Tanács György is, mint igazoló nyomozók.

A csoport deklarált feladatai az alábbiak voltak:

- a katonai bűncselekmények elkövetésével gyanúsított személyek felderítése és letartóztatása,
- az új hadseregbe jelentkezettek ellenőrzése, vizsgálata és igazolása,
- az elhurcolt katonai javak és hadfelszerelések felkutatása,
- később a honvédelmi miniszter személyes biztonságáról való gondoskodás, illetve
- egy külön alosztályt létrehozva a hadiüzemek nyilvántartásba vétele és anyaggyűjtés.

HADMŰVELETI NYILVÁNTARTÓ CSOPORT (NEM HIVATALOSAN: „HM DEFENZÍV OSZTÁLY", ILLETVE „KATONAPOLITIKAI ÉS HÍRSZERZŐ OSZTÁLY") DEBRECENBEN, MAJD BUDAPESTEN (1945. FEBRUÁR 26. – 1945. ÁPRILIS 15.)

A „Vészi-csoport" Budapestre érkezésével és tevékenysége megkezdésével egyidőben Debrecenben, gyakorlatilag 1945. február 26-án (hivatalosan 1945. március 3-án) kezdte meg működését, szintén a HM szervezetén belül, a Magyar Kommunista Párt (MKP) által támogatott és szorgalmazott, Pálffy György által vezetett „katonapolitikai hírszerző és elhárító szolgálat".

A Pálffy-csoport, még Debrecenben, először a „HM Defenzív osztály" nevet kapta, majd a Kéri Kálmán által vezetett, ún. Katonai főnökség VI. hadműveleti csoport (valójában a vezérkar) alárendeltségében „Hadműveleti nyilvántartó csoport" fedőnéven szerepelt.

Fentiekre is tekintettel a HM 40. osztály egyfelől a korábbi VK-2 osztály utódjának, illetve a hamarosan megalakuló és azt követően óriási karriert befutó Katonapolitikai osztály (KPO) elődjének tekinthető.

Az osztály azért VK-2 utód, mert állítólag Vörös János honvédelmi miniszter – Hátszegi (Hatz) Ottó vezérkari tiszt közreműködésével – báró Kruchina Viktort bízta meg az új VK-2 megszervezésével. A KPO elődje „titulus" azért helytálló, mert különösen a Pálffy György által vezetett HM 40. osztály szervezetében elméletileg már minden szerepelt, ami a KPO-ban gyakorlatilag is megvalósult.

HM KATONAPOLITIKAI OSZTÁLY (KPO) DEBRECENBEN, MAJD BUDAPESTEN (1945. MÁRCIUS 12. – 1947. FEBRUÁR 14.)

A „Politikai osztály" 1945. március 12-én Pálffy György parancsnoksága alatt kezdte meg működését és folytatta 1947. február 14-ig.

Feladata a nyugati hírszerző szervek, a Horthy- és a Szálasi-rezsim, a német hadvezetés hírszerzőinek, ügynökeinek, a VKF-2 vezetőinek, beosztottainak és hálózatának, a hadseregen kívül rekedt (nem igazolt, vagy elhárított) állomány felderítése, ellenőrzése, szükség esetén felelősségre vonása volt.

A 245 fős KPO gerincét egy hírszerző és egy elhárító alosztály képezte. Ezenkívül az osztályvezető alárendeltségébe tartozott még egy igazoló-, őr-, jóléti, káder- és gazdasági csoport is.

Az 1945 júliusáig csak papíron létező hírszerző alosztályt Gát Zoltán alezredes (később ezredes) szervezte meg, aki korábban, 1941-től a VKF-2 hírszerzője volt. 1945-ben átállt a szovjetekhez, Moszkvában kiképezték, szovjet állampolgárságot is szerzett, majd 1945 júniusában „jelentkezett" a magyar hadseregbe.

Az alosztályt „hivatalosan" háromszor is „felszámolták". Először az angolok előtti, valós dekonspirálódás miatt, másodszor, feltehetően a szovjetek utasítására, mert egyértelművé vált, hogy a tevékenységét nem a magyar, hanem a szovjet érdekeknek megfelelően a nyugati államok ellen kell végezni. Harmadszor a szovjetekkel közösen, hogy megszabaduljanak a nem kívánatos személyektől.

Az osztály szervezete 1946. március 14-én változott meg először, amikor a határőrséget a KPO alárendeltségébe helyezték és a központban egy 40 fős határügyi alosztályt, illetve a határőr-parancsnokságokon – egy defenzív és bűnügyi osztályból álló – ún. 1/b. osztályt hoztak létre. A KPO létszáma így 315 (59 tiszt, 46 tiszthelyettes és 210 polgári alkalmazott) főre változott.

HM KATONAPOLITIKAI CSOPORTFŐNÖKSÉG (1947. FEBRUÁR 14. – 1949. JANUÁR 1.)

1947. január 11-én a KPO vezetője javaslatot tett a honvédelmi miniszternek a KPO HM Katonapolitikai csoportfőnökséggé történő átalakítására. Az indok a HM létszámának egyharmadát kitevő nagy létszám (311 fő), valamint a rendkívül fontos munkára való hivatkozás volt. A HM a javaslatot elfogadta és így alakult meg, 1947. február 15-én, a csoportfőnökség, amelyben négy osztályt (I. Törzs-, II. Elhárító, III. Katonai és IV. Rádiófelderítő), és két alosztályt (határügyi és hírszerző) alakítottak meg. A csoportfőnökség feladatai a KPO-hoz viszonyítva alapvetően nem változtak.

1948. január 21-én a négy osztály mellé még három osztályt (V. Hírszerző-, VI. Nyilvántartó-, VII. Káder-) állítottak fel, illetve alakítottak még egy

12 főből álló hadiipari elhárító csoportot. A csoportfőnökség létszáma 311 főről 342 főre (egy tábornok, 104 tiszt, 51 tiszthelyettes, 186 polgári alkalmazott) nőtt.

A csoportfőnökség vezetői sorrendben: Pálffy György, Földi Lajos és Révész Géza voltak.

HM KATONAI ELHÁRÍTÓ FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG (1949. JANUÁR 1. – 1950. FEBRUÁR 1.)

A HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség 1949. február 1-jén alakult meg és pontosan egy évig, 1950. február 1-jéig működött. A főcsoportfőnökség rendeltetése és feladatai megegyeztek a korábbi, HM Katonapolitikai csoportfőnökség rendeltetésével és feladataival.

A főcsoportfőnökség négy csoportfőnökséget (I. elhárító, II. katonai, III. rádiófelderítő, IV. hírszerző) és három önálló osztályt (törzs-, káder-, támadólagos elhárító) tartalmazott. Létszáma a HM Katonapolitikai csoportfőnökségnél jóval nagyobb, 512 főre növekedett.

Mint látható, a főcsoportfőnökség két csoportfőnöksége kötődött a katonai hírszerzéshez. Az egyik a III. rádiófelderítő csoportfőnökség, a másik a IV. hírszerző csoportfőnökség volt. Rendeltetésük klasszikusan hadászati, az egyes nyugati fegyveres erők állományának, fegyverzetének, csoportosításának és szándékainak felderítése, valamint a katonai vezetés tájékoztatása volt.

HM IV. FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG (1950. FEBRUÁR 1. – 1953. DECEMBER 1.)

1950. február 1-jével a HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség gyakorlatilag megszűnt, mivel a Katonai elhárító csoportfőnökség kivált a szervezetből és beolvadt a BM szervezetében működő Államvédelmi Hatóságba (ÁVH), és BM ÁVH II. (katonai elhárító főosztály) néven funkcionált tovább.

A HM szerves részét képező főcsoportfőnökség új neve HM IV. főcsoportfőnökség lett és a vezetési jogokkal is felruházott honvédelmi miniszter irányítása mellett, a főcsoportfőnök közvetlen vezetésével végezte, a katonai hadászati-hadműveleti hírszerzésből adódó feladatait.

A felderítőfeladatok sikeres végrehajtása érdekében az alkalmas személyek kiválasztásában és felkészítésében eleinte szovjet tanácsadók is részt vettek. Megkezdődött a katonai hírszerzés minden ágában jártas, megfelelő katonai, szak- és idegen nyelvismerettel rendelkező állomány gyakorlati munkára való felkészítése, az operatív, a tájékoztató és rádiófelderítő munka szakmai továbbfejlesztése. A hírszerzési feladatok intenzív végzésének kezdeti időszakában – 1950 és 1953

között – egymást követően négy hírszerző szaktanfolyam működött konspirációs körülmények között, az alábbi személyek vezetésével:

- 1950. április 17. – 1950. szeptember 15. – Szűcs Ferenc
- 1950. október 15. – 1951. március 1. – Sárközi Sándor
- 1951. május 15. – 1951. november 1.
- 1952. január – 1952. október 30. – Kapás Pál

MAGYAR NÉPHADSEREG VEZÉRKARA 2. CSOPORTFŐNÖKSÉG (1953. DECEMBER 1. – 1990. FEBRUÁR 14.)

Az önálló magyar katonai hírszerzés és felderítés születésétől, a Sztójay Döme által vezetett Hadügyminisztérium 1. osztály létrejöttétől (1918. november 1.), a HM Katonai elhárító főosztály megszűnéséig (1951. február 1.), 31 év és egy hónapon át a katonai felderítés (hírszerzés) és a katonai elhárítás egy szervezetben látta el feladatait. Az új szervezet a Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. csoportfőnökség nevet kapta, de alkalmazták a rövidített MNVK-2, illetve az MNVK Felderítő csoportfőnökség nevet is.

Az egymástól való elkülönülés óta a HM IV. főcsoportfőnökség négyéves funkcionálása után ennek a szervezetnek a helyzete nagyon stabilnak bizonyult, hiszen 36 év és három hónap telt el az újabb átszervezésig. Ez alatt az idő alatt a HM részeként az MN HVK alárendeltségében a honvédelmi miniszter és – a vezetési jogosítványokkal is felruházott – vezérkari főnök irányítása mellett működött. A szervezet közvetlen vezetését a csoportfőnök végezte, aki a vezérkari főnök felderítőhelyettese is volt.

A stabilitás nemcsak a nevére, de szervezeti felépítésére is vonatkozik. Bár funkcionálásának ideje alatt a VSZ megalakulásától a rendszerváltásig előfordultak kisebb átalakítások, a szervezet egészét tekintve a struktúra meghatározó elemei az alábbiak voltak:

- a különleges erőkkel, eszközökkel és módszerekkel folytatott (ún. operatív) hadászati rendeltetésű hírszerző szolgálat,
- a rádió- és rádióelektronikai felderítőszolgálat,
- a hadműveleti, harcászati és csapatfelderítő szolgálat,
- az elemző-, értékelő és tájékoztató szolgálat,
- a támogató, kiszolgáló és adminisztratív szervezeti egységek.

A rendszerváltás előtti időszakban a szervezet legfontosabb feladatait az egymással szemben álló, két nagy katonai tömb, a VSZ és a NATO léte határozta meg. Ebből adódóan a csoportfőnökség hadászati, hadműveleti és harcászati felderítési (hírszerzési) feladatokat is ellátott, támogatott és felügyelt.

A csoportfőnökség konkrét feladata meghatározásának hiteles dokumentumát Lázár György, a Minisztertanács elnöke által, 1975. június 2-án aláírt 6001/1975. számú MT-határozat képezte. (A katonai hírszerző tevékenység korábbi időszakra vonatkozó szabályozását nem találtam.)

A határozat, hivatkozással a honvédelemről szóló 1960. évi IV. számú törvényre és az 1974. évi 17. számú törvényerejű rendeletre, meghatározta, hogy a HM VK Felderítő csoportfőnökség katonai hírszerzése – az érintett szervekkel egyeztetve és velük szoros összhangban, az MNK és az MN védelmének elősegítése érdekében – meg és be kell, hogy szerezzen:

- titkos katonai, katonapolitikai értesüléseket, adatokat, dokumentációkat a szemben álló ellenséges hatalmak és szövetségek katonai erejéről, szándékáról, valamint hadműveleti, harcászati és fejlesztési terveiről,
- olyan adatokat, amelyek az MN szervezeti és technikai fejlesztését, kiképzését, valamint hadműveleti alkalmazását elősegítik,
- katonai jelentőségű anyagokat, eszközöket, ipari és hadiipari termékeket, előállítási és gyártási leírásokat, mintapéldányokat stb.

A határozat rögzítette, hogy a csoportfőnökség feladatainak teljesítése érdekében minden olyan, jogszabályban meghatározott erőt, eszközt és módszert alkalmazhat, valamint igénybe veheti mindazon törvényes lehetőségeket, amelyek az állampolgári jogok sérelme nélkül az MK katonai hírszerzésének hatékonyságát és ezáltal hazánk védelmének érdekeit szolgálják.

A határozat együttműködési kötelezettséget írt elő a BM Állambiztonsági főcsoportfőnökség, illetve a VSZ-hez tartozó szövetséges országok katonai hírszerző szerveivel.

Végezetül felhatalmazta az MT illetékes elnökhelyettesét, hogy a fenti feladatok végrehajtása során alkalmazható erőkről, eszközökről és módszerekről külön utasításban rendelkezzen.

Jövőbeni feladatait illetően okmányok készültek arról, hogy 1953. október 1-jével vonták össze a rádiófelderítő zászlóaljakat és megalakították a 3. Önálló Rádiófelderítő Ezredet, azzal a feladattal, hogy fedje fel a NATO, az USA, Olaszország, Ausztria, NSZK és Franciaország fegyveres erőinek vezetési rádió-hírrendszerét és szervezett lehallgatással, valamint rádió-iránymérést szerezzen adatokat az ellenséges országok fegyveres erőiről.

MAGYAR HONVÉDSÉG VEZÉRKARA KATONAI FELDERÍTŐ HIVATALA

Magyarország – mint a világháború egyik vesztes résztvevője – a világ vezető nagyhatalmainak tárgyalásai eredményeként, a világ újrafelosztása során a szovjet befolyásolási zónába került és ennek a következő évtizedekben minden hatását érezte. Érezte abban, hogy az ország új vezetése a szovjet típusú politikai és társadalmi rend kialakítására törekedett. Tudomásul vette az ország a háborúban, élőerőben és a gazdaságban elszenvedett károk hatását, a háború után kirótt kártérítési kötelezettségek hatását, a kialakult kétpólusú világrendszer létrejöttét és az abból származó háborús fenyegetettség hatását, a haderőfejlesztés, a tömeghadsereg kialakításának szándékát.

Az előzőekből is következően az állam – és benne a hadsereg – irányítása, vezetése esetenként jogalap (az alkotmány és az országgyűlés határozatai) nélkül működött. Az ország új szövetségi rendszerbe törekedett (illetve került), a békefenntartás nemzetközi rendszerében új feladatokat kapott. Szükségessé vált az ország gazdasági, pénzügyi helyzetével, illetve az új szövetségi rendszerével arányos haderő kialakítása és működtetése.

A társadalom új, demokratikus rendszerének kialakítása során a „nyílt" társadalom elvének figyelemmel kísérése is elengedhetetlen feladat volt. Természetesen ez nem jelenti (nem jelentheti) a titkosszolgálatok működése során elengedhetetlen titokvédelmet.

Az előzőekben – vázlatosan – említett szempontokat is figyelembe véve kezdődött meg a – elsősorban a katonai – nemzetbiztonsági szolgálatok rendszerének újragondolása, átszervezése a következők szerint:

- 1990. február 14-i hatállyal megszűnt a több mint 37 évig funkcionáló Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. csoportfőnökség, a hadászati felderítést szervező és végrehajtó szerv.
- Ugyanezzel a hatállyal szűnt meg a Belügyminisztérium III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnöksége, amely 1962. augusztus 15-től látta el feladatát.
- 1990. február 14-ével létrehozták a Magyar Honvédség Vezérkara Katonai Felderítő Hivatalt és a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatalt a Magyar Honvédség parancsnokának 019/1990 (II. 14.) számú parancsával.

A hivatalok létrehozásával kapcsolatban szabályozási hiba keletkezett. Eltérő besorolású csoportba sorolta az új hivatalok vezetőit (a Katonai Biztonsági Hivatal vezetőjét miniszterhelyettesi, míg a Katonai Felderítő Hivatal vezetőjét a Magyar Honvédség vezérkari főnökének szakági helyettese beosztásba helyezte), és amíg a Katonai Biztonsági Hivatal irányítását a Magyar Honvédség parancsnokának jogkörébe utalta, a Katonai Felderítő Hivatal irányítását a Magyar Honvédség vezérkari főnöke útján kívánta gyakorolni.

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KATONAI FELDERÍTŐ HIVATALA

Az 1995. évi CXXV. törvény elfogadásával a magyar jogrendszerben első alkalommal – talán az előbbiekben említett anomáliák felszámolása érdekében is – jelent meg a nemzetbiztonsági (közöttük a katonai) szervek működését szabályozó törvény, amely komplex, egyben részletes szabályozást is tartalmazott.

A törvény előírásainak megfelelően 1996. március 28-i hatállyal létrejött a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal, illetve a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal.

A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT (KNBSZ) LÉTREJÖTTE ÉS MŰKÖDÉSE

A két szervezet összevonásával 2012. január 1-jén felállították a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot mint a hadászati hírszerzést és az elhárító tevékenységet magában foglaló integrált szervezetet.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat mint Magyarország katonai nemzetbiztonsági szolgálata, ellátja az ország nemzetbiztonsági érdekeinek a honvédelmi ágazatban történő érvényesítését. A szervezet a kormány irányítása alatt álló, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, a Honvédelmi Minisztérium költségvetési fejezetében önállóan gazdálkodó szerv. A KNBSZ, mint központi államigazgatási szerv, a katonai védelmi ágazatba tartozik, alaptevékenysége a katonai nemzetbiztonsági tevékenység.

A parlamenti ellenőrzés tekintetében a demokratikus kontrolt továbbra is a Honvédelmi és rendészeti, valamint a Nemzetbiztonsági bizottság valósítja meg.

A katonai hírszerzés és elhárítás működtetésének célja napjainkban, hogy a Magyarország biztonsága ellen irányuló törekvéseket felfedje és akadályozza meg, támogassa a katonai döntéshozatalt, valamint a nemzeti érdekérvényesítő képességet. A szolgálat egyik legfontosabb feladata a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség törvényes működésének biztosítása, a nemzetközi katonai műveletekben szolgáló magyar katonák hírszerző támogatása és biztonsági védelme.

A szolgálat nagybani szervezeti felépítését az 1.számú mellékletben találja meg az olvasó.

A katonai hírszerzés fejlődése

Az ideológiai váltás és az azt követő bipoláris világrendszer, a Varsói Szerződés létrejötte, illetve a hidegháború időszaka előtérbe állította a katonai hírszerzést. Szervezését ideológiai okokból szinte teljes egészében újra kellett kezdeni. A volt munkatársak egy részét kivégezték, internálták, vagy egyszerűen csak elbocsátot-

ták, de jelentős részük – közöttük katonai attasék – „önszántukból" menekültek el az országból és szakmai tapasztalataikat más külföldi partnerszolgálatoknál kamatoztatták. Az országban maradt szakembereket ugyanakkor megpróbálták alkalmazni.

A katonai hírszerző szervezet életében szerves folytonosságról csak nagy megszorításokkal lehet beszélni. A bipoláris világban a hírszerzés ideológiai okokból is nagy szerephez jutott. Létrejött a hírszerzés szervezeti integrációja, melynek elméleti megalapozását az ún. szocialista, azaz szovjet hadtudomány adta.

A katonai hírszerzés rendszere a rendszerváltozásig gyakorlatilag érintetlen maradt.

Az országban zajló politikai változásokat tükrözte, amikor 1953-ban a IV. fő-csoportfőnökséget megszüntették és megalakult a Magyar Néphadsereg Vezérkar 2. csoportfőnöksége, amelynek irányítását a vezérkarfőnök vette át.

A csoportfőnökség funkcionális feladatai alapvetően nem változtak, azonban megnövekedtek a követelmények, ezért szükségessé vált az állomány összetételének módosítása, a munkamódszerek továbbfejlesztése. Intenzívebb formában folytatódott a rádiófelderítő eszközök fejlesztése, a szakkiképzés fokozása, a katonai vezetés, valamint a csapatok idegen hadseregekről szóló tájékoztatása.

A honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény 3. paragrafus (1) bekezdésére való hivatkozással az 1974. évi 17. tvr. alapján megszületett a katonai hírszerző tevékenység szabályozásáról szóló 6001/1975. számú MT-határozat, amely úgy fogalmaz, hogy az MNK állambiztonságának rendszerében az MNVK Felderítő csoportfőnökség hírszerző tevékenységet folytat. A határozatban felsorolt, a Felderítő csoportfőnökségnek megszabott feladatok között csak a hadászati rendeltetéssel összefüggő alábbi feladatok állnak:

- titkos katonai, katonapolitikai információk és adatok szerzése az országgal szemben álló (ellenséges) országok és/vagy szövetségek katonai erejéről, szándékáról és terveiről,
- az MN fejlesztését, kiképzését, alkalmazását elősegítő adatok, eszközök, anyagok, termékek stb. megszerzése.

A határozat azt is előírta, hogy a feladatokat milyen eszközök és módszerek (benne operatívak is) alkalmazásával, kivel (magyar és szövetséges, külföldi állampolgárokkal és állami szervezetekkel) együttműködésben, milyen módon, milyen jogszabályi alapokon kell és/vagy lehet teljesíteni.

Megerősítette mindezeket a 26/1990 (II. 14.) MT-rendelet is, amikor úgy fogalmazott, hogy a katonai felderítőszolgálat feladata az MK honvédelmi érdekeinek érvényesítése, a kormányzati tevékenység segítése bizalmas információk megszerzésével, elemzésével és értékelésével.

A fenti jogszabályokban meghatározott, tételesen is felsorolt feladatokból már akkor is egyértelművé vált, hogy az MNVK Felderítő csoportfőnökség hadászati rendeltetésű hírszerző szervezet.

Megállapíthatjuk ugyanakkor, hogy az MNVK Felderítő csoportfőnökség összességében hatékonyan hajtotta végre a hadműveleti és harcászati felderítési szintek szakmai irányításának feladatait.

Az önálló magyar katonai hadászati felderítés (hírszerzés) kialakulásának eddigi (a bemutatott) folyamata a 2011. évi CLXXI. (a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításról szóló) törvény hatálybalépésével 2012. január 1-jén (illetve január 2-án) új irányt vett.

A szolgálatok összevonásának ma is fellelhető oka a „költségvetés" és a racionális működés. Mi, e könyv összeállítói reméljük a „népi mondás" lényegének megőrzését („Kis hadsereg, erős hírszerzés").

A kronológiai kitérő után térjünk vissza eredeti témánkhoz és folytassuk visszaemlékezésünket a hírszerzés és felderítés alakulásának bemutatásával.

Az újonnan megalakult (1953. december 1.) Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. csoportfőnökség helyzete stabilnak bizonyult. A szervezetet a kezdetektől 1989-ig három fő (Fehér Gyula, Szűcs Ferenc, illetve Sárközi Sándor) vezette. A stabilitás nemcsak a szervezetére, de szervezeti felépítésére is vonatkozik. Jóllehet fennállásának ideje alatt előfordultak kisebb átalakítások, a szervezet egészét tekintve az nem változott.

Egy katonai kötelék szervezetének megtervezése, felépítése, működtetése akkor hatékony, sikeres és eredményes, ha a vezető a kapott feladatokból indul ki, majd az azok teljesítéséhez szükséges szervezeteket határozza meg, végül folyamatosan vagy időszakonként megvizsgálja, hogy a szervezet a számára előírt (kapott) feladatokat milyen eredménnyel teljesíti.

A hadászati felderítés részére meghatározott feladatok sajátos jellemzőket mutatnak. Egyfelől a hatályos jogszabályokban, főleg a törvényekben, megfogalmazott feladatok – a feladat természeténél fogva – többnyire tömörek, általánosak. Példa erre az 1990. évi X. törvény[79] által előírt a 26/1990 (II. 14.) MT-rendelet is. A tömör, esetenként általánosnak tetsző megfogalmazás (ismét a feladat természeténél fogva) lehetőséget adott a szervezet vezetőjének egyéni (szubjektív) döntések meghozatalára, illetve lehetőséget kínált a vezérkar főnökének az „alulról jövő" szervezeti forma (általában a felderítési terv) automatikus, jelentős vizsgálat nélküli jóváhagyására.

[79] 1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról (a továbbiakban: 1990. évi X. törvény).

Másfelől a hadászati felderítés szervének (kezdetben az MNVK 2. csoportfőnökség, később az MHVK KFH, még később az MK KFH) sajátos feladatokat kellett megoldania. A vezérkar más csoportfőnökségeivel ellentétben irányítói, vezetői, valamint végrehajtói szervezet is volt egy időben.

Végrehajtóként saját belső állományával szervezte és bővítette a hadászati felderítés (hírszerzés) illegális (ügynöki) hálózatát. Legális és illegális felderítési módszerek alkalmazásával gyűjtötte, elemezte és értékelte a politikai és katonai felső vezetés tájékoztatásához szükséges információkat.

Mindezek mellett irányította a rádiófelderítő erőket, szabályozta azok adatszerző és szolgálati tevékenységét, illetve (1970–1989 között) végezte az MN állományába sorolt felderítőalegységek és a katonai tanintézetek felderítő tanszékeinek szakirányítását is. Szervezeti felépítése a fentebb körvonalazott feladatok által meghatározott volt.

A magyar katonai hadászati felderítés (hírszerzés) két ága a kialakított szervezeti rendben:

– a Hírszerző igazgatóság legális és illegális lehetőségeinek kihasználásával információkat gyűjtött a potenciális ellenségről,
– a különböző hadrendi besorolású szervezetek[80] hadászati rádió- és rádiótechnikai felderítőeszközeinek alkalmazásával gyűjtött adatokkal járult hozzá a potenciális ellenfél pontosabb megismeréséhez,
– a tájékoztató (kezdetben részleg, később szolgálat, még később igazgatóság) szervezet, fenti szervezeti egységektől beszerzett felderítési adatok elemzése és értékelése útján napi, valamint meghatározott rendben és formában időszakos jelentésekkel folyamatosan tájékoztatta a politikai és katonai vezetést,
– a Hadműveleti és harcászati felderítő főnökség (1993-ig, mivel ekkor kivált az MH KFH szervezetéből és az MHVK Felderítő csoportfőnöksége lett) – kiképzési programok kidolgozásával és oktatási segédletek készítésével – szakirányítást valósított meg a felderítőcsapatok kiképzését és a katonai tanintézetek oktatói munkájának támogatását illetően,
– a KFH vezetője – közvetlenül és/vagy valamelyik igazgatón (főnökön) keresztül – gyakorolta szolgálati elöljárói jogait,
– a támogató szervezetekkel (gazdasági, pénzügyi, logisztikai, technikai stb.) biztosította a hivatal folyamatos működését.

A magyar katonai hadászati felderítés (hírszerzés) – a hivatal működése szempontjából rendkívül fontos – elemei, amelyek az átgondolt kísérletek után sem

80 1948-tól: 1. Önálló Rádiófelderítő Zászlóalj; 1957-től: 3. Önálló Rádiófelderítő Ezred; 1990-től: MH Távközlési Kutató és Ellenőrző Intézet (TÁVKEI); 1996-tól: MK KFH Rádióelektronikai felderítő igazgatóság.

változtak, képezik az operatív, hadászati rendeltetésű hírszerző szolgálat, a rádió- és rádióelektronikai felderítőszolgálat, a hadműveleti, harcászati és csapatfelderítő szolgálat és az elemző-értékelő és tájékoztató szolgálat, illetve a támogató és adminisztratív szervezeti egységek egészét:

– a Hadműveleti és harcászati felderítő főnökséget (HHFF),
– a Hírszerző igazgatóságot (HI),
– a Rádióelektronikai felderítő igazgatóságot (RFI),
– a Tájékoztató igazgatóságot (TI).

HADMŰVELETI ÉS HARCÁSZATI FELDERÍTŐ FŐNÖKSÉG

1963. augusztus 14-én a honvédelmi miniszter intézkedése alapján átalakították a felderítés felső vezetését. A Kiképzési főcsoportfőnökség szervezetéből kiváltak a fegyvernemi csoportfőnökségek és a honvédelmi miniszter alárendeltségébe kerültek. Ekkor szűnt meg a főcsoportfőnökség állományában levő Csapatfelderítő osztály is, és helyette a 0481. számú HM-parancs alapján[81] megalakult az MNVK 91. önálló osztály néven egy kilencfős szervezet, amelynek feladata a felderítőtisztek, -tiszthelyettesek és a felderítőcsapatok kiképzésének irányítása lett volna. Személyügyi és egyéb problémák miatt az osztályt csak egy év múlva tudták feltölteni, de az egyre növekvő követelményeknek az elvárt szinten megfelelni nem tudott. Ekkor döntöttek az osztály MNVK 2. csoportfőnökség alá helyezéséről. A HM szervezetének következő átalakítása részeként, 1972 augusztusában megszüntették az osztályt és az MNVK-2 szervezetében, a korábbi feladatokkal létrehozták a Csapatfelderítő osztályt. A rendszerváltáskor létrejött MH KFH szervezetében ez a Csapatfelderítő osztály alakult át Hadműveleti és harcászati főnökséggé. 1993-ban a főnökséget kivonták a KFH szervezetéből és az MNVK Felderítő csoportfőnökség néven a vezérkar részévé vált.

Fennállásának ideje alatt a szervezet vezetői (Berencsi József, Polgár Ervin, Szalai István, Palotás István, Takács László, Német Sándor ezredesek) a magyar felderítést is képviselték a VSZ felderítőfőnökeinek tanácskozásain.

1972-ben a szovjetek tanácsára (igényére) létrehozott 34. Önálló Mélységi Felderítő Század irányítását is a Csapatfelderítő osztály vezetője végezte. A századot később zászlóaljjá alakították át azzal a céllal (szándékkal), hogy az alárendeltségében levő 24 mélységi felderítőcsoporttal próbálják meg pótolni az ellenség 500-1000 km-es mélységében hiányzó ügynöki erőket. Az elgondolás szerint egy nyolc-tíz fős mélységi csoport (parancsnok, tolmács, két rádiós és négy-hat felderítő) oldotta volna meg a feladatot.

81 Kriska György: *A csapatfelderítés (hadműveleti és harcászati felderítés) fejlődésének története.* MNVK 2. csoportfőnökség, Budapest, 1985. 57. o.

A HÍRSZERZŐ IGAZGATÓSÁG

A Hírszerző igazgatóság (korábban Operatív Szolgálat) a hadászati katonai felderítés – békében és háborúban – megszervezésének, létrehozásának és irányításának szerve, amely öt (Legális hírszerző-, Illegális hírszerző-, Utánpótlást szervező-, Operatív technikai- és Törzs-) osztályból állt.

Legális hírszerző osztály

A Legális hírszerző osztály tevékenységének alapját az 1961. évi Bécsi Konferencia záróokmánya és a kapcsolódó „Bécsi szerződés a diplomáciai kapcsolatokról" című nemzetközi szerződés (dokumentum) biztosítja.

A szerződés értelmében ugyanis az államok diplomáciai kapcsolatok gyakorlása érdekében, kölcsönös megegyezéssel diplomáciai képviseleteket létesíthetnek.[82]

A képviseletet alapesetben a nagykövet vezeti. A képviselet a vezetőből és a rendeltetésének megfelelő (diplomáciai, igazgatási, műszaki, kisegítő stb.) személyzet tagjaiból áll. A diplomáciai személyzethez tartoznak, többek között, a katonai hírszerzés vezető szervezetének (központjának) állományába tartozó Katonai attaséhivatalok diplomáciai ranggal rendelkező vezetői (a katonai attasék, akik a küldő ország védelmi miniszterének és a HM vezetésének diplomáciai képviselői) és tagjai.

A szerződés kimondja, hogy a diplomáciai képviselet feladatai: a küldő állam képviselete; állampolgárai érdekeinek védelme; tárgyalás a fogadó állam képviselőivel; tájékozódás a fogadó államban levő viszonyokról és fejleményekről; jelentéstétel a küldő állam részére; a küldő és fogadó állam közötti kapcsolatok elősegítése és fejlesztése[83].

A Katonai attaséhivatalok tagjai tehát a Legális hírszerző osztályhoz tartoznak. Ők látják el, mint legális hírszerzők, a diplomáciai képviseleteken, a sajátos területen jelentkező katonadiplomáciai feladatokat. A katonai attasék fontossága kétségbevonhatatlan, hiszen legjobb tudásuk szerint, szinte mindenről tájékoztatniuk kell a küldő ország katonai vezetését, illetve végre kell hajtaniuk az őket irányító központ utasításait.

Talán ezért is nevezi a köznyelv a diplomatákat, így a katonai attasékat is, „akkreditált kémeknek". Ez így helytelen. Baj abból származna, ha a küldő ország a törvényes lehetőségeken túl tiltott tevékenységre, vagy ilyen tevékenység támogatására késztetné (kényszerítené) őket.

[82] 1965. évi 22. tvr. 2. cikk.
[83] 1965. évi 22. tvr. 3. cikk.

A katonai attasék a fentiek ellenére kényes tevékenységet végeznek. Magától értetődő, hogy minden kormány szigorúan és éberen figyelteti a katonai attasék működését, bár saját érdekükben is áll, hogy ellássák őket munkájukhoz szükséges információkkal. A Magyarországra akkreditált katonadiplomaták tájékoztatását a HM Nemzetközi főosztály végzi.

Néhány gondolat a katonadiplomáciáról, a katonai attaséhivatalokról

A katonai felderítés hadászati ágának fontos elemei az idegen államokban legálisan jelen lévő kiküldött személyek, valamint az általuk működtetett katonai attaseszolgálat.

Még pontosabban, a katonadiplomáciai tevékenység működésén keresztül valósul meg a legális információszerzés.

A magyar katonadiplomáciai rendszer kiépítésére vonatkozó igények már az önálló magyar államiság létrejötte kapcsán megfogalmazódtak, illetve az első lépések meg is történtek a magyar katonadiplomáciai szervezet létrehozására, de kiderült, hogy a vesztes I. világháború következményei miatt – a trianoni békediktátum okán – ez nem épülhetett ki.

Az ennek a helyzetnek az áthidalására kezdetben különböző feladatokkal megbízott katonai személyek, majd a katonai megbízottak hálózata végül csak 1920 után – akkor is rejtve – jött létre.[84]

A rejtett beosztásban lévők a kezdeti időszak (1928) után már a „katonai szakelőadói" elnevezést kapták, és a magyar királyi követségek állományában teljesítettek szolgálatot.

A katonadiplomácia 1918–1945 közötti történetének rövid áttekintésére célszerű egyfelől az abban a korszakban szolgáló katonai attasék összetételének jellemző adatait bemutatni, másfelől a katonai attasék munkájának jelentőségét egy kiemelkedő példával zárni.

Az 1918–1919-es kísérlet során Gömbös Gyula vk. százados, az önállóvá vált magyar állam első katonai attaséi feladatokkal megbízott tisztje kísérletet tett arra, hogy beosztását az önállósodni szándékozó Horvátországban elfoglalja, de a horvát, illetve „szerb–horvát–szlovén" hatóságok érdemben nem tárgyaltak vele, ezért visszatért Budapestre. Az úgynevezett rejtés időszakát is figyelembe véve 1919 és 1945 között összesen hatvanan töltöttek be katonai szakértői, illetve katonai attaséi beosztást.

A hatvan fő közül 1915 előtt tizenhárman végezték el a bécsi császári és királyi Hadiiskolát és egy személy a császári és királyi felsőbb műszaki tanfolyamot, míg

[84] Árokay Lajos: *A rejtett magyar katonai attaséi szolgálat tevékenysége 1923–1928 között.* Hadtörténelmi Közlemények, 1983/4. szám, 574–591. o.

harminckilencen a magyar királyi honvéd vezérkari tisztképző intézményt, azaz a Ludovika Akadémia tiszti továbbképző tanfolyamát. Hét személy esetében nem ismert, hogy mikor és milyen vezérkari tisztképző intézményben végeztek.

Az előzőekben leírt számok azt igazolják, hogy katonai attaséi beosztásba csak akkor kerülhetett egy személy, ha elvégezte az abban az időszakban működő legmagasabb katonai végzettséget biztosító iskolát – vagy vezérkari törzstiszti vizsgát téve „kiváltotta" az iskolai képzést. Vezérkari képzettség és vezérkari tiszti szolgálat nélkül katonai attaséi szolgálatra nem kerülhetett senki.

A vizsgált hatvan fő attasé fegyvernemi megoszlása (60% gyalogság, 13% lovasság, 13,3% tüzérség, 8,33% műszaki csapatok, 1,66% haditengerészet) nem, vagy csak az egymás közötti rivalizálásban játszott szerepet.

Annál inkább fontos szerepet kapott a nyelvtudás. A katonai attasék esetében különös szerepe volt (van) a nyelvtudásnak. A külföldi állomáshelyre kiutazó tiszteknek a fogadó ország nyelvét, illetve a francia nyelvet mint a diplomácia nyelvét beszélniük kellett. „Kis országok, kis nyelvek" esetében elfogadott volt „közvetítő" nyelvek használata is, de katonadiplomáciai szempontból fontosnak tekintett országokban elképzelhetetlen volt, hogy olyan attasét akkreditáljanak, aki nem ismeri az adott ország nyelvét.

A katonai szakelőadói, illetve katonai attaséi szolgálatot teljesítő hatvan magyar vezérkari tiszt – a közös osztrák–magyar múltnak köszönhetően – mindegyike beszélt németül és ezenkívül összesen még tizenhét másik nyelvet.

A katonai attaséi szolgálatot betöltő tisztek összetételét sok más (rendfokozati, életkorbeli, az adott állomáshelyen eltöltött szolgálati idő stb.) szempont alapján lehet értékelni.

Ám úgy ítélem meg, hogy ezzel összefüggésben arra a kérdésre kell választ találnunk, hogy milyen feladatokat és milyen módszerrel teljesítettek az attasék 1918–1945 között.

A trianoni békekötés után a magyar kormány és a magyar katonai vezetés a magyar célokat támogató országok segítségét kereste. Az adott fogadó országba akkreditált attasé a magyar célokat (határrevízió, hadseregépítés stb.) támogató politikai és katonai vezetőkkel történő kapcsolattartás lehetőségét próbálta felkutatni.

Az attasék „munkamódszerét" vizsgálva azt kell megállapítanunk, hogy már abban az időszakban is a napjainkban ismert módszereket követték:

- képviselet (reprezentáció),
- érdekvédelem,
- tárgyalás,
- tájékozódás, tájékoztatás,
- kapcsolattartás, kapcsolatfejlesztés.

A következő – 1945 utáni – időszakot vizsgálva azt tapasztalhatjuk, hogy a katonadiplomáciában jelentős változások következtek be. A változásokat két jelentős évhez köthetjük:

- 1961-ben aláírták a diplomaták jogállásáról szóló Bécsi Megállapodást. A megállapodás rögzíti, hogy a küldő állam a misszió tagjait szabadon határozza meg. A katonai, a légügyi és a haditengerészeti attasék esetében a fogadó állam előzetes jóváhagyásra megkérheti a küldendő személy nevét;
- 1990-től (a kelet-európai rendszerváltozások következtében) a nemzetközi kapcsolatok új korszakában módosult a katonadiplomácia fogalma, hiszen ma már nem katonadiplomáciáról, hanem sokkal inkább védelemdiplomáciáról beszélünk.

A klasszikus diplomáciai feladatokon kívül a védelemdiplomáciának olyan új kérdésekkel is foglalkoznia kell, mint:

- a demokratikus országok védelmi és biztonsági reformjai,
- komplex béketámogatás és polgári válságkezelő műveletek,
- terrorizmus elleni küzdelem (és az e célból folytatott információszerzés).[85]

Ennek alapján várható, hogy számos országban újra áttekintik a véderőattasé-szolgálat működésének rendszerét, személyi feltételeit.

A védelemdiplomácia feladatai a jövőben a következők lehetnek:

- a diplomáciai és a katonai eszközök kombinált alkalmazásával a védelmi érdekek érvényesítése bilaterális és multilaterális szinten,
- katonai tanácsadás és segítségnyújtás a védelmi szektorukat formáló országoknak,
- katonai és polgári missziók létrehozása konfliktus által érintett területeken a konfliktus alatt és azt követően,
- új fegyverzetellenőrzési, leszerelési és bizalomerősítési intézkedések kidolgozása.

Érthető módon a felsorolt feladatok lényegesen szélesebbek a véderőattasék feladatainál, ők azok, akik ezeket a feladatokat „aprópénzre válthatják".

Ezeken túl a véderőattasé már említett általános feladatai (képviselet, érdekvédelem, tárgyalás, tájékozódás és tájékoztatás, kapcsolatfejlesztés) részletes bontásban a következők:

- a küldő ország katonai és biztonsági érdekeinek támogatása,
- a küldő ország katonai szervezeteinek képviselete a fogadó országban (akkreditálás esetén országokban),

[85] Dr. Kis-Benedek József ny. ezredes: *A katonadiplomácia helye, szerepe a diplomáciában és a külpolitikában.* Felderítő Szemle XII. évf. 2. szám, 2013. november.

- biztonságpolitikai és katonai kapcsolatok működtetése,
- a nagykövet, illetve a nagykövetség állományának katonai (biztonsági) tanácsadója,
- figyelemmel kíséri a fogadó ország biztonsági, katonai eseményeinek alakulását, erről tájékoztatja a küldő szervezeteket,
- menedzseli a katonai, a védelemdiplomáciai és a biztonsági kapcsolatokat bilaterális és multilaterális szinten,
- javaslataival támogatja a két ország védelmi iparának együttműködését,
- válság esetén szerepet vállal annak kezelésében.[86]

Az előző gondolatok megerősítésére álljon itt néhány jellemző adat a magyar katonadiplomáciai rendszerről.

Magyarországon a „Budapesti Katonai Attasé Testület" (Budapest Military Attaché Corps – BMAC) működik. A testületnek jelenleg 34 országból Magyarországra akkreditált 34 katonai attasé (további négy – cseh, nigériai, olasz, pakisztáni – már jelezte ez irányú szándékát) a tagja. Közülük 13 ország (15 attaséval) működtet hivatalt budapesti állomáshellyel. 21 ország külföldi állomáshelyű (Budapestre akkreditált) katonai attasét foglalkoztat. A BMAC felügyeletét, illetve a velük való kapcsolattartást a HM védelempolitikai helyettes államtitkára gyakorolja a HM Nemzetközi ellenőrző főosztályvezetője útján.

Magyarország jelenleg 19 országban működtet véderőattasé-hivatalt, katonadiplomatáink összesen 56 országba vannak akkreditálva, illetve három regionális attasé budapesti állomáshellyel működik, melyek a következők:
- Déli regionális attasé (Bulgária, Ciprus, Görögország).
- Közép-európai regionális attasé (Ausztria, Csehország, Szlovákia).
- Nyugat-balkáni regionális attasé (Albánia, Horvátország, Szlovénia).

Az attaséhivatalokat a honvédelmi miniszter – a HM védelempolitikai helyettes államtitkár és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatója útján – irányítja és felügyeli. A bemutatott rendszer egy hosszú távú elképzelés része, állomása. A KNBSZ célja egy olyan költséghatékony katonadiplomáciai külképviseleti rendszer működtetése, amely legoptimálisabban képes kiszolgálni a szolgálat szakmai érdekeit és képes a várható biztonsági kockázatok előrejelzésére.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat szerepe a katonadiplomáciai tevékenység irányításában:

86 Dr. Kis-Benedek József ny. ezredes: *A katonadiplomácia helye, szerepe a diplomáciában és a külpolitikában.* Felderítő Szemle, XII. évf. 2. szám, 2013. november.

1. Nemzetközi jogi háttér alapján: tájékozódik minden megengedett módon a fogadó államban lévő viszonyokról és folyamatokról, és ezekről jelentést tesz a küldő állam kormányának.
2. Hazai jogi háttér: a KNBSZ a katonadiplomácia irányításában a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995-ös CXXV. számú törvény és az 53/2007 (HK 12) a véderő, katonai és légügyi attaséhivatalok irányításáról, vezetéséről és ellenőrzéséről, valamint a katonai attasékkal való kapcsolattartásról szóló HM-utasítás alapján vesz részt.
3. A HM védelempolitikáért és védelmi tervezésért felelős helyettes államtitkár (HM VPVTHÁT) és a KNBSZ főigazgatója együttes javaslatára, a külügyminiszterrel egyetértésben a honvédelmi miniszter rendeletére attaséhivatalokat létesít, működésüket szünetelteti és megszünteti.
4. A katonadiplomáciai rendszer kiépítésénél az alábbi szempontokat követi:
   - a szövetségi rendszer követelményei,
   - Magyarország biztonsági és katonapolitikai érdekei,
   - magyar nemzetközi szerepvállalás helye és ideje,
   - magyar haditechnikai és hadigazdasági érdekek,
   - az adott ország világ- és katonapolitikai súlya,
   - válságkörzetek,
   - (katona)diplomáciai paritás,
   - gazdasági megfontolások.
5. Az attaséhivatal tagjaival kapcsolatos fogalmak:
   - véderőattasé (védelmi minisztériumhoz akkreditált tiszt),
   - katonai attasé (szárazföldi haderőhöz akkreditált tiszt),
   - légügyi attasé (légierőhöz akkreditált tiszt),
   - haditengerészeti attasé (haditengerészethez akkreditált tiszt),
   - attasé,
   - attaséhelyettes,
   - attaséhivatali titkár.
6. Az attasék kiválasztása

   Az attasé személyéről a HM VPVTHÁT és a KNBSZ főigazgatója közös előterjesztést készít a HVKF egyetértésével a honvédelmi miniszter felé.

   A KNBSZ főigazgatója kinevezi az attaséhelyetteseket és az attaséhivatali titkár-gyakornokokat.

   Megszervezik a kinevezésre tervezett személyek – valamint házastársaik – felkészítését és kinevezésük utáni továbbképzését, illetve beszámoltatását a HM VPVTHÁT javaslatai, igényei alapján a HM NEFEH bevonásával.
7. Az attasék kiválasztásának egyes szempontjai:
   - alezredes vagy annál magasabb rendfokozatú tiszt,

- katonai nyelvvel bővített felsőfokú állami nyelvvizsga, a fogadó állam nyelve, vagy az államban széles körben beszélt nyelv és/vagy angol nyelv,
- nemzetbiztonsági ellenőrzés,
- széles körű katonai szakismeret,
- kiemelkedő kapcsolatteremtő és kommunikációs képesség,
- kiváló íráskészség,
- mobilitás,
- kimagasló stressztűrő képesség.

8. Az attasék és házastársaik felkészítésének szempontjai:
   - általános és katonadiplomáciai protokoll,
   - fogadó és átakkreditálási országok ismerete,
   - a kétoldalú és a multilaterális kapcsolatok helyzete,
   - jelentések rendszere,
   - az attaséhivatalok logisztikai működtetése, pénzügyi és gazdasági szabályok, törvények,
   - (speciális) technikai ismeretek.
9. Az attaséhivatalok személyi állományának alárendeltsége:
   - az attaséhivatalok személyi állományának szolgálati elöljárója, valamint a külföldi szolgálatra történő tényleges kiküldés napjától állományilletékes parancsnoka a KNBSZ főigazgatója,
   - az attaséhivatalok napi tevékenységét, vezetésük módját és eszközeit a KNBSZ főigazgatója utasításban határozza meg.
10. Az attaséhivatalok napi, operatív munkája:

    Az attaséhivatalok számára meghatározott katonadiplomáciai tevékenységet, katonai együttműködési feladatokat és a napi operatív munkát a KNBSZ koordinálja. Biztosítja az attaséhivatalokkal való gyors és megbízható összeköttetést. Gondoskodik az állomány személyi, fizikai, dokumentum- és informatikai biztonságáról.
11. Az attaséhivatalok feladatrendszere:

    Az attaséhivatalok katonapolitikai feladatait a HM VPVTHÁT irányítja a HM NEFEH-en és a KNBSZ-en keresztül.

    Minden egyéb, a HM, illetve a VKF szervezeti elemei számára fontos kérdésben a feladatokat a beérkező információigény alapján a KNBSZ szabja meg:
    - éves,
    - soron kívüli,
    - és időszakos (orientációs) feladatszabásokon keresztül.
12. Az attaséhivatalok jelentései:

    Az attaséhivatalok katonapolitikai és katonadiplomáciai tárgyú, valamint konkrét, adott feladatra vonatkozó jelentéseit, felterjesztéseit a KNBSZ továbbítja a HM és az MH katonai szervezetek illetékes vezetői részére a HM NEFEH útján.

    A HM VPVTHÁT – a HM NEFEH bevonásával – a KNBSZ közreműködésével rendszeresen ellenőrzi, elemzi és értékeli az attaséhivatalok személyi állományának katonadiplomáciai tevékenységét.
13. Logisztikai biztosítás:

    Az attaséhivatalok működéséhez szükséges személyi, tárgyi, költségvetési és pénzgazdálkodási, valamint logisztikai feltételekről a KNBSZ gondoskodik.

    Az attaséhivatalok logisztikai és költségvetési gazdálkodásának rendjét, a költségelszámolás és pénzgazdálkodás, továbbá a számviteli, nyilvántartási rendszer szabályait a vonatkozó jogszabályokkal, illetve rendelkezésekkel összhangban a KNBSZ főigazgatója alakítja ki.
14. Ellenőrzések rendszere:

    Az attaséhivatalok intézményi szintű államháztartási belső ellenőrzését a KNBSZ tervezi, szervezeti és hajtja végre.

    Az attaséhivatalokat érintő belső kontrollrendszer szabályait a KNBSZ főigazgatója határozza meg.
15. Attaséértekezlet és beszámoltatás:

    Az attaséértekezletet a nyári szabadságolások időpontjában, általában június elején bonyolítják le a honvédelmi miniszter részvételével.

    A beszámoltatásokat a HM VPVTHÁT javaslatai, igényei alapján a HM NEFEH bevonásával a KNBSZ hajtja végre.

Hadászati illegális hírszerző osztály

Az Illegális hírszerző osztály a magyar katonai hadászati felderítő- (hírszerző-) szervezet ügynöki hálózatának létrehozását, folyamatos fejlesztését, irányítását végző osztály. Működésének lényege, hogy a Hírszerző igazgatóság a „tanulmányozásra alkalmas személyt (szakzsargonban: „tipp") különböző szempontból megvizsgálja „feldolgozás alá vonja".

A szempontok szerinti vizsgálat arra irányul, hogy a „tipp":
- Rendelkezik-e olyan információk megszerzésének lehetőségével, amelyek a hadászati felderítés számára hasznosak lehetnek?
- Képes-e a lehetőségek kihasználására és az információk részünkre történő átadására?
- Hogyan (érzelmi, anyagi, pénzügyi stb.) és milyen mértékben (erős, közepes, gyenge) motivált-e a leendő feladat végrehajtására?
- Megbízható-e?
- Esetleges foglalkoztatása nem jár-e a „kétkulacsosság" veszélyével?

A „tipp" tanulmányozására (feldolgozására) kijelölt tiszt azonnal nyilvántartásba veszi a „célszemélyt", azt is biztosítva ezzel, hogy a vizsgálat kedvező eredménye esetén ne más szakterület, hanem a katonai hírszerzés ügynöke (titkos munkatársa) legyen.

A katonai hírszerzés ügynökeinek kategóriái (funkciói) – a szükségletnek megfelelően – többfélék lehetnek.

„Forrás" a neve annak a személynek, aki fontos katonai alakulat, az állam- vagy közigazgatás valamely területén dolgozik és közvetlenül juthat olyan információk, adatok, dokumentumok stb. birtokába, amelyek komoly értéket képviselnek a katonai hírszerzés számára. Ilyen volt például a Belovai István nevével összefüggő kémügyben megismert amerikai állampolgárságú Conrad őrmester, aki egy Németországban állomásozó amerikai magasabbegység alkalmazási terveit, atomaknazárak telepítésének adatait adta ki (el), éveken keresztül, a magyar katonai hadászati felderítésnek.

„Objektum lefogó" a neve az olyan személynek, aki egy-egy nagy jelentőségű katonai objektumban vagy annak közelében él és/vagy dolgozik, így képes az érintett katonai kötelék mozgását és tevékenységét (pl.: magasabb harckészültségi fokozatba helyezését) jelezni.

„Célországbeli kutató" lehet, akinek jelentős kapcsolatai vannak vagy lehetnek, aki képes felismerni egy-egy személy hírszerzés irányába mutató érdeklődését, együttműködésének lehetőségét és motivációját.

„Összekötő futár" feladatainak ellátására alkalmas az olyan személy, akinek lehetősége van dokumentumok konspiratív átvételére és társadalmi beágyazottsága révén kockázatmentesen foglalkoztatható harmadik országba történő szállításra is. Ilyen személyek voltak a Conrad-ügyben alkalmazott, a magyar katonai hírszerzés által Svédországba telepített orvos testvérpár tagjai, akik rádión vett utasításra kapcsolatot teremtettek Conrad őrmesterrel, átvették és eljuttatták hozzánk a megszerzett anyagokat.

Fontos ügynöki funkciót tölt be a titkos (rejtett, álcázott) összeköttetést biztosító „Rádiós". Olyan személy alkalmas az ilyen feladatra, akinek van kellő technikai (műszaki) felkészültsége rádiók kezelésére. Életkörülményei alkalmasak a készülékek rejtett vagy álcázott elhelyezésére, (pl.: rádióamatőr), illetve megbízhatóan és kockázatmentesen képes az üzeneteket továbbadni.

Vannak olyan ügynöki feladatok is, amelyek a személytelen kapcsolattartásban is fontosak, illetve nélkülözhetetlenek lehetnek. Ilyen feladat a pontosan körülírt és előzetesen felderített rejtekhely töltése és ürítése.

Ügynöki funkció a „Postaláda" vagy a „K-lakás" biztosítása, amely a kapcsolattartásban is fontos szerepet játszik, és nélkülözhetetlen az ügynök zavartalan és minél teljesebb felkészítése, ki-, át- és továbbképzése időszakában. Ez egy viszonylag hosszabb idejű tevékenységet jelent, hiszen az ügynöknek pontosan meg kell ismernie a központ hírszerző igényeit, a konspiratív rendszabályokat, a legendákat az esetleges „lebukás" esetére is.

Hálózati kiegészítő és haditechnikai osztály

Három alosztálya van. Az első az ügynöki hálózat építéséhez, illetve a kieső ügynökök pótlásához szükséges, alkalmas és képes hírszerzői lehetőségekkel rendelkező személyek („tippek") felkutatását végzi. A második adminisztratív eszközökkel – szükség esetén operatív eszközökkel – környezettanulmányt (KT) készít a „tipp"-ről (célszemélyről). Az előbbi két feladat elvégzése után, amennyiben a KT kedvező eredménnyel jár, tovább folyhat a „tipp" tanulmányozása ezen vagy az Illegális osztályon. A harmadik alosztály a haditechnikai-fegyverzeti felderítés feladatait végzi.

A megfelelő „tipp" felkutatása számos módszerrel történhet, például: a „tipp" és kapcsolatai közötti levelezés figyelése; háttérfigyelés; a „tipp" munka- és lakóhelyén megnyert kapcsolatok alkalmazása (foglalkoztatása); Magyarországon és/vagy külföldön dolgozó és/vagy tanuló személyek felkutatása és számbavétele.

Operatív technikai osztály

A „tipp" majdani foglalkoztatásához, feladatainak elvégzéshez szükséges technikai (pl. rejtjelző) eszközöket és okmányokat biztosítja, illetve a Operatív támogató osztály az, amely magyarországi vagy külföldi vonatkozású feladatok (például operatív helyzetelemzések készítése) végzésével támogatja a Hírszerző igazgatóság munkáját.

Hadműveleti illegális hírszerző osztály

Közeli célok felderítésére szervez hálózatot.

RÁDIÓELEKTRONIKAI FELDERÍTŐ IGAZGATÓSÁG

A hadászati katonai felderítés egyik nemét rádióelektronikai felderítésnek (ref., SIGINT) nevezik, amely két területet, a rádiófelderítést (ráf., COMINT) és a rádiótechnikai felderítést (rtf., ELINT) foglalja magába. Előbbi (a ráf.) a szemben álló felek kommunikációs (pl. híradó), utóbbi (az rtf.) a navigációs (pl. lokátor) eszközeinek felderítésére irányul.

A hadászati rádiófelderítés feladatai alapvetően két részre (két folyamatra), az adatszerzésre (az adatszerzés folyamatára) és az adatfeldolgozásra (az adatfeldolgozás folyamatára) bonthatók.

Az adatszerzés folyamata a rádióadó felfedésével kezdődik és a lehallgatással mint az adatszerzés lényegi részével folytatódik. Mind a két fázissal (felfedés és lehallgatás) összefügg a rádió-iránymérési tevékenység, melynek célja az adatforrás települési körzetének (helyének) megállapítása és követése.

Az adatfeldolgozás folyamata a többnyire rejtjelzett információk megfejtését, az adatok elemzését, értékelését, a jelentések és tájékoztatók elkészítését, majd a „megrendelőknek" a szükséges helyre történő eljuttatást jelenti.

Korábban az adatszerzés és a feldolgozás helyileg és szervezetileg elkülönült egymástól. Később ezt az elkülönítettséget megszüntették, ami jelentősen javított a felderítő adatszolgáltató képességen és gyorsaságán.

A rádiófelderítési képességet a megfelelő szervezet(ek) létrehozása, a jól felkészített személyi állomány biztosítása, a szakszerű irányítás és vezetés kialakítása és a korszerű technika alkalmazása határozza meg.

Rádiófelderítés 1914–1945 között

A rádiófelderítést az I. világháborúban (1914–1918) már kiterjedt módon használták, természetesen a kor színvonalán álló technikai eszközökkel. A két világháború között a rádiófelderítés nagy technikai fejlődésen ment keresztül vevő- és helymeghatározó eszközparkjának (rádióiránymérő állomásainak) korszerűsítésével.

A rádiófelderítő szolgálat a II. világháborúban (1939–1945) már teljes „fegyverzetével" és képességeivel vett részt a szemben álló felek mindkét oldalán. Magyarország például 1942-ben már egy önálló rádiófelderítő zászlóaljjal rendelkezett a keleti fronton, a vezérkar közvetlen alárendeltségében. Érdemes megemlíteni, hogy a rádiófelderítő zászlóalj egyik századát zavaróadókkal szerelték fel, ami magyar viszonylatban már az elektronikai harc megvívására alkalmas képesség jelenlétét bizonyította.

A II. világháború befejeződésének időszakában – 1945. március 3-án – Budapesten, a Nádor utcában megalakult a Katonai nyilvántartó alosztály 15-20 főből álló rádiócsoportja, amely az akkori technikai színvonalnak megfelelő szabvány műsorvevő készüléken megkezdte a diplomáciai szolgálatok, hírügynökségek és postai rádióállomások rádióadásainak lehallgatását. 1947-ben a létrehozott rádiócsoport már új helyén, a Bartók Béla út 24–26. szám alatt folytatta tevékenységét.

A hadászati, katonai rádiófelderítés kialakulásának időrendi folyamata (1942–2012)[87]

1. A HM 42000/eln.1/a – 1942. számú, 1942. október 1-jétől hatályos intézkedés szerint, a 101/II. híradózászlóalj kilépett a 101. híradóezred kötelékéből, és mint a magyar királyi honvéd rádiófelderítő zászlóalj önálló csapattestté vált.

   1942. október 1-jéig a magyar katonai rádiófelderítés a híradószolgálat részeként tevékenykedett.

   Az új zászlóalj Nagyvárad, valamint Budapest helyőrségekben diszlokált.

   1943. október 1-jei hatállyal a 101. zászlóaljból kikülönített erőkből létrejött a 102. rádiófelderítő zászlóalj három századdal Budapesten.

   1945 elején a magyar rádiófelderítő erők Ausztria területén folytattak szakmai tevékenységet, majd felmorzsolódtak, részeik amerikai fogságba kerültek.

   Az Ideiglenes Nemzeti Kormány Debrecenben felállította a Honvédelmi Minisztériumot (HM), azon belül – 1945. március 3-án – a HM Katonapolitikai osztályt. Az osztálynak három alosztálya volt (Nyilvántartó – benne a Rádiócsoport –, a Hírszerző és az X-rejtjelző alosztály).

   Megkezdődött a háború utáni rádiófelderítés megszervezése.

   A Katonapolitikai osztályból 1947. február 14-én megalakult a HM Katonapolitikai csoportfőnökség a Bartók Béla úti Hadik-laktanyában.

   A csoportfőnökségen belül felállították a Rádiófelderítő osztályt, majd 50 fővel megalakult a Rádiófelderítő csoportfőnökség (1953-tól Rádiófelderítő Szolgálat), amely 1995-ig tervezte, szervezte a rádiófelderítő tevékenységet.

   A Rádiófelderítő Szolgálat mindenkori vezetői a felderítő csoportfőnök helyettesei is voltak egyben, név szerint:
   - Lehoczky András alezredes,
   - Kapcsos Zoltán ezredes,
   - Pászka Géza ezredes,
   - Dr. Schneider Pál ezredes,
   - Fliszár László ezredes,
   - Lakatos József ezredes,
   - Fekete Flórián ezredes,
   - Gyenes István ezredes.
2. 1953. november 15-én a 101., a 102. és a 103. rádiófelderítő zászlóaljak összevonásával a Budakeszi úti laktanyában felállították a 102. Önálló (hadászati) Rádiófelderítő Ezredet.

[87] Balogh Péter ezredes: *A magyar katonai rádió felderítés története.* Rendvédelem-történeti füzetek XXIII. évf. (2013) 31-32-33-34. sz.

Jámbor Gyula alezredes vezetésével a Híradó Tiszti Iskolán megkezdődött a szaktisztek képzése.
3. 1957. február 5-én létrehozták a 3. önálló (hadászati) rádiófelderítő ezredet (MN 2983), amely erőivel és eszközeivel megegyezett az előző (102.) ezreddel, de szervezeti struktúrája jelentősen eltért attól.

   A rádiófelderítő egység 1983-ig hajtott végre szakmai feladatokat ebben a szervezeti formában.

   Időközben (1962-ben) a 2. rádiófelderítő zászlóalj felállításával létrejött a rádiófelderítés hadműveleti szintje, ám a zászlóalj hosszú diszlokációs folyamat (Budakeszi–Budapest, Hidász utca–Szombathely–Kiskunfélegyháza) után megszűnt.
4. 1967-ben új felderítési nem kialakulása kezdődött meg, amikor a VK 2. csoportfőnökség felállította Keszthelyen, a 26. önálló rádiótechnikai felderítő-zászlóaljat. A zászlóalj kezdetben a vezérkar alárendeltségében maradt, majd 1974-ben a 3. önálló rádiófelderítő ezred szervezeti alárendeltségébe került.
5. 1964-ben állították fel a katonai rádiófelderítés újabb elemét, létrehozták a harcászati szintű RÁF-századokat a hadosztályfelderítő-zászlóaljak állományában.

   Ezzel a hadászati, hadműveleti és a harcászati RÁF-rendszer egységessé vált és egymást jól kiegészítette. Ez a rendszer azonban megszűnt, és ma a jól működő hadászati szinttel számolhatunk.
6. 1983-ban a 3. önálló RÁF-ezredet a 3. önálló dandárrá szervezték át. Erre az időszakra érte el a hadászati rádiófelderítés a csúcspontját.

   A dandár 1990-től a Magyar Honvédség Távközlési Kutató és Ellenőrző Intézet (TÁVKEI) néven folytatta munkáját.
7. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló, 1995. évi CXXV törvény hatálybalépését követően a TÁVKEI kivált a Magyar Honvédség kötelékéből, és megalakult az MK Katonai Felderítő Hivatal szervezetének részeként a Rádiótechnikai felderítő igazgatóság, amely tevékenységét 2012. január 1-jéig, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megalakulásáig folytatta.

   A szervezet jelenleg a KNBSZ Technikai felderítő igazgatóságaként hajtja végre szakmai feladatait.

Rádiófelderítés 1945–1956 között

A rádiócsoportnál az 1945 és 1947 közötti időszakban szolgálatot teljesítő katonák és polgári alkalmazottak képezték az 1947. augusztus 1-jén, a Dózsa György út 49. szám alatti laktanyában megalakult 1. Honvéd Önálló Rádiófelderítő Század személyi állományát. A század állományát elsősorban a II. világháborúból

visszatért és „igazolt" 34 fő tiszt, 66 fő tiszthelyettes és több sorkatona alkotta. Szaktechnikai felszerelésüket a II. világháborúból visszamaradt, rádiófelderítésre csak szükségszerűen alkalmas eszközök képezték. Előttük az a feladat állt, hogy építsék ki a rádiófelderítéshez szükséges technikai rendszert, teremtsék meg a folyamatos üzemeltetés feltételeit, és kezdjék meg a személyi állomány szakmai felkészítését. A katonai rádiófelderítés kísérleti jelleggel 1948 elején kezdődött meg, az Írott-kő és a Badacsony területén.

1948. október 1-jétől a század – állományának és feladatának növekedése miatt – mint 1. Honvéd Önálló Rádiófelderítő Zászlóalj folytatta tevékenységét, majd 1949. március 1-jén a 101. Honvéd Önálló Rádiófelderítő Zászlóalj elnevezést kapta. Az újonnan megalakult zászlóalj kettős feladatrendszerrel rendelkezett. Két lehallgató- és egy technikai század végezte az alaprendeltetéséből adódó feladatokat, az újonc- és tartalékos kiképzést egy-egy kiképzőszázad hajtotta végre. A kiképzett rádiófelderítő tiszthelyettesek és sorkatonák bevonásával abban az időszakban kezdődött meg a rádiófelderítő tisztek képzése is. Az előző feladat teljesítését követően (1948–1953) sorra állították fel a rádiófelderítő zászlóaljakat, így létrejött:
- a 2. rádiófelderítő (kiképző- és lehallgató-) zászlóalj,
- a 101. rádiófelderítő (kiképző- és lehallgató-) zászlóalj,
- a 102. rádiófelderítő (lehallgató-) zászlóalj,
- a 103. rádiófelderítő (hadműveleti) zászlóalj.

1949. október 1-jén a 101. Honvéd Önálló Rádiófelderítő Zászlóaljból kivált a szakmai feladatokat ellátó állomány és a technika egy része, ebből alakult meg a 102. Honvéd Önálló Rádiófelderítő Zászlóalj. A zászlóalj első parancsnoka Kapcsos Zoltán volt, a zászlóalj feladata a nemzetközi postai, diplomáciai, katonai, hírügynökségi levelezés figyelemmel kísérése és a műsorszóró állomások adásainak lehallgatása volt. A zászlóalj lehallgató munkahelyei a következő objektumokban, („fedett") bázisokon működtek:
- „Gyöngy" fedőnevű rádiófelderítő objektum (Budapest, XVIII. kerület, Ságvári u. 8. szám alatt, később a Fővárosi Kiegészítő Parancsnokság behívási osztályán),
- „Bagoly" fedőnevű rádiófelderítő objektum – Gellérthegy, Citadella, az iránymérő központtal. Az objektum rövidhullámú rádió-iránymérő állomásai Mosonmagyaróvár, Dunavarsány, Kiskundorozsma, majd Darány településeken működtek,
- „V" csoport fedőnevű felderítőobjektum a Vakok Intézetében működött, ahol diplomáciai rádió-összeköttetések lehallgatása folyt. A vakok közül többen később is dolgoztak a rádiólehallgatás területén.

Az adatszerzés és az adatfeldolgozás helyileg és szervezetileg is elkülönítve folyt. A „vett" táviratokat futár továbbította a budapesti Bartók Béla út 26–28. szám alatti Hadik-laktanyában működő Katonai elhárító főcsoportfőnökség rádiófelderítő osztályára, ahol a táviratok feldolgozása, tartalmi értékelése és az azokból készült jelentések összeállítása történt.

1951. november 1-jén megalakult a 103. Önálló Hadműveleti Rádiófelderítő Zászlóalj. Feladatát a tábori körülmények között – Izbég-Annavölgy területéről – végrehajtott hadműveleti–harcászati szintű rádiófelderítés képezte. 1952-ben a rádió-iránymérő rendszer Bukarest közelébe települt és az első külföldi állomással egészült ki. A rádiófelderítő szakmai tevékenység megkövetelte a jól képzett, felkészített tiszteket. 1950-ben indították az első tiszti tanfolyamot, 1953-tól pedig a Híradó Tiszti Iskolán megkezdődött a rádiófelderítő tisztek képzése.

A hidegháború időszakában (1946–1989) és az időközi helyi háborúkban (koreai, vietnami, közel-keleti stb.) a rádiófelderítés – módszerében és eszközeit tekintve – újabb technikai fejlődésen ment keresztül. Eszközparkja korszerűsödött és kibővült, szervezeti keretei pedig óriási fejlődésen mentek át. A szervezeti növekedés mértékét jól mutatja, hogy az időszak utolsó harmadában már világszerte rádiófelderítő ezredekről és dandárokról tesznek említést.

Már az 1950-es évek elején, Magyarországon is felmerült a rádiófelderítő csapatok fejlesztésének szükségessége. Növelni kellett a rádiófelderítés képességét, ami a fővárosban települt munkahelyeken – a rendkívül erős elektromágneses zavarok miatt – már nem volt lehetséges. Ekkor született meg egy korszerű, jó vételi lehetőségeket biztosító laktanya építésének terve, amelyet a Budakeszi úton 1951-ben kezdtek el építeni. Az akkori kormányprogramban szereplő létszámcsökkentési elvárásokkal összhangban, a meglévő három zászlóaljból 1953. november 15-én megalakították a 102. Önálló Rádiófelderítő Ezredet, amelyet az akkor újonnan átadott „Bocskai István" (közismertebb nevén a „Ságvári-ligeti") laktanyában helyeztek el. Az ezred a Magyar Néphadsereg Vezérkar Felderítő csoportfőnökség Rádiófelderítő részlegének alárendeltségébe tartozott. Az ezred 120 munkahellyel, és négy RH rádió-iránymérő állomással és viszonylag korszerű szervezettel rendelkezett. Az alakulat állománya folyamatosan bővült és vált egyre bonyolultabb feladatok teljesítésére is képessé:

- a meglévő (és elavult) rádiófelderítő technikát korszerű, magyar gyártmányú eszközökre cserélték le;
- a külföldön telepített rövidhullámú, iránymérő rendszer két állomással bővült Csehszlovákiában, eggyel Romániában (később Bulgáriában);
- 1953–1954-ben hivatalosan is megkezdődött a színvonalas rádiófelderítő tisztképzés;
- a hadászati-hadműveleti rendeltetésű rádiófelderítő ezred vezetője 1953-ban Gyuricza Imre alezredes volt.

A 102. önálló rádiófelderítő ezred feladatainak teljesítését ettől az időtől négy ezredközvetlen rádiófelderítő századdal folytatta a következők szerint:

- 1. század: nemzetközi postai és diplomáciai adatforrások,
- 2. század: jugoszláv hadműveleti irány,
- 3. század: vegyes katonai (USA, angol, francia, olasz, török, görög) adatforrások,
- 4. század: rádió-iránymérés Budapest központtal. (Az iránymérő állomások Mosonmagyaróvár, Dunavarsány, Mátészalka és Kiskundorozsma helyőrségekben települtek.)

Az ezred rádiófelderítő képessége 120 munkahely volt, amelyek mintegy 1500 rádióállomást tudtak lehallgatni.

A rádiófelderítő munkahelyeket egymástól elkülönített ún. pavilonokban telepítették, egy-egy pavilonban 10-12 lehallgató munkahely üzemelt, az épületek között különböző antennákat, antennarendszereket helyeztek el. A szakmai tevékenység összesen 18 pavilonban, 100-120 munkahelyen folyt. A szakmai munkát nagy részben sorkatonák végezték, akiknek rádiófelderítő felkészítését az ezred kiképzési központjában hajtották végre. Az „ezrediskola" 1953-ban 220 fővel kezdte meg a kiképzést, amelyben a fő hangsúlyt a hangolvasás jelentette. Emellett külön folyt az iránymérő és a géptávíró katonák oktatása.

Rádiófelderítés 1956–1975 között

1956-ot követően a rádiófelderítő szakmai feladatok végrehajtását a hivatásos és továbbszolgáló katonák, valamint a polgári alkalmazotti állomány is végezte, a sorállomány többnyire egyéb katonai jellegű feladatokat látott el.

Az alakulat megnevezése 1957. február 5-én 3. Önálló Rádiófelderítő Ezredre változott.

Az ezred parancsnokai voltak:

- Gyuricza Imre alezredes 1957–1960,
- Kapás Pál alezredes 1960–1963,
- Kapcsos Zoltán ezredes 1963–1969,
- Demeter György alezredes 1969–1973,
- Lakatos József ezredes 1973–1982,
- Lukács László 1982–1983.

1958-tól a nemzetközi helyzet változásai és a nyugati hadseregek szervezeti-technikai fejlődése megkövetelte a NATO-tagállamokkal szembeni rádiófelderítő tevékenység fokozását. Az ezred legfontosabb feladata a nyugati haderők rádióforgalmi rendszereinek felfedése volt. A szemben álló fél híradásának fejlődése

szükségessé tette a rádiófelderítő technika korszerűsítését. Új szovjet gyártmányú felderítőeszközöket, csatornalebontókat és segédberendezéseket rendszeresítettek a sokcsatornás frekvenciaosztású és időosztású adások vétele céljából. A rádió-iránymérés képességet EI–1 típusú indikátoros vevővel, majd szovjet mobil rádió-irányméró állomásokkal (R–359) fokozták.

1959-ben az ezred képessége 450 rádióforgalmi rendszer, mintegy 1700 rádióállomás lehallgatását biztosította. A megnövekedett feladatok további összerűsítést tettek szükségessé, így áttértek a hatszázados szervezeti formára és létrehozták a haderőnemtől független, központosított felfedést folytató egységet. A századok munkáját ekkor már szerény teljesítményű számítógépes adatfeldolgozás is segítette.

A századok feladata a következő volt:

1. rádiófelderítő század – felfedés, rendszerezés a teljes rövidhullámú frekvenciasávban,
2. rádiófelderítő század – nyugatnémet, osztrák, francia, olasz, török lehallgatás,
3. rádiófelderítő század – USA távíró- és távgépíró-lehallgatás,
4. rádiófelderítő század – NATO–USA távbeszélő-lehallgatás,
5. rádiófelderítő század – NATO-légierő és a 6. USA-flotta lehallgatása,
6. rádiófelderítő század – rádió-iránymérés.

1960-tól jelentős változások történtek az ezrednél. Ekkor kezdődött meg az első technikai átfegyverzéssel a korszerű rádiófelderítés alapjainak megteremtése. Rendszeresítettek tranzisztoros vevőberendezéseket, valamint rádiótechnikai távol- és közelfelderítő eszközöket. A rövidhullámú iránymérő értékelést egy célszámítógép alkalmazásával tették hatékonyabbá. A rádiófelderítő szakmai feladatokat már hivatásos tisztek, tiszthelyettesek és polgári alkalmazottak végezték.

Ebben az időszakban az ezred szervezete hadműveleti alosztályból, öt lehallgatószázadból, egy felfedőszázadból, egy rádió-iránymérő századból, egy lokátorfelderítő századból állt. 1962-ig az adatfeldolgozást nem az ezred végezte. A rádiófelderítés hatékonyságának növelése érdekében 1962. november 16-án létrehozták a Hadműveleti osztályt, amely egyesítette a tartalmi és hálózati értékelést. Megszűnt az adatszerző és adatfeldolgozó munka egymástól való elkülönítettsége és a kettős nyilvántartás is. Az ezred képessé vált teljes értékű összefoglaló jelentések készítésére.

1960-ben (a kubai válság hatására) lényegesen változtattak az adatszerzés és feldolgozás rendjén is. Az MNVK 2. csoportfőnökség Rádiófelderítő Szolgálatának hadműveleti osztályától az ezredhez helyezték át az adatfeldolgozói állomány jelentős részét, valamint egy rejtjelmegfejtő alosztályt, és további feltöltés után megalakították az adatszerzés irányításáért, az adatfeldolgozásért és a rádiófelderítő jelentések elkészítéséért felelős hadműveleti osztályt. Ezzel a szervezeti lépéssel a rádiófelderítés adatszerzési és adatfeldolgozási szakága egy szervezethez és egy laktanyába került. Hatására a rádióelektronikai felderítő adatszolgáltató képesség nagyságrendekkel javult. Lényegesen lerövidült a felderítési adatok útja a lehallgató munkahelyektől az elemző, értékelő, fordító és rejtjelmegfejtő alosztályokhoz.

1960-tól a haderő általános fejlesztése keretében előtérbe került egy önálló hadműveleti rádiófelderítő zászlóalj felállításának és korszerű technikával történő felszerelésének szükségessége.

1962. november 15-én megalakult a 2. Önálló Rádiófelderítő Zászlóalj, amelynek hivatásos és továbbszolgáló állományát az ezred alegységeitől helyezték át. A zászlóalj kiképzőtevékenységet folytatott, és az ezreddel együttműködve felderítőfeladatokat is ellátott. A zászlóalj saját állományának magas szintű kiképzése, valamint a korszerű rádiófelderítő technika rendszerbe állítása megalapozta a hadműveleti rádiófelderítés önálló végrehajtását.

A zászlóalj 1975-ben – az 5. hadsereg alárendelt alakulataként – Szombathelyre diszlokált, így a rádióelektronikai felderítés történetében kialakult a hadműveleti-harcászati rádiófelderítés magja.

A 3. Önálló Rádiófelderítő Ezrednél abban az időszakban a rádiófelderítés technikai korszerűsítése, valamint a rádiótechnikai felderítés képességének bővítése jelentette a legfontosabb feladatot. A magas szintű elméleti és gyakorlati tudást igénylő szakállomány felkészítése érdekében 1967-ben Ercsiben megalakult a kiképző központ, amely 1968-ban az ezrednél nyert elhelyezést. 1971-től zászlóaljszervezetként folytatta a hivatásos tiszthelyettesek és a tartalékos állomány képzését, valamint a rádiófelderítő sorállomány bázisrendszerű kiképzését.

Rádiófelderítés 1975–1983 között

Az 1970-es évek közepétől folyamatosan kialakították a zászlóaljszintű szervezeteknek megfelelő ezredőrs alegységeket, amelyek közül:

- a Budakeszi úti objektumban települt ezredőrs rövidhullámú és hosszúhullámú távközlési mesterséges holddal felfedő és lehallgató, valamint technikai elemző tevékenységet folytatott;
- a rádió-iránymérő eszközöket alkalmazó ezredőrs – Dunavarsányban, Nagykanizsán és Mátészalkán, valamint Chotesovban (Csehszlovákia), Szófiában, majd Várnában települt állomásokkal – rövidhullámú iránymérési feladatokat hajtott végre;
- az ultrarövid-hullámú készülékeket alkalmazó ezredőrs Kőszeg, Sopron, Rábafüzes és Mosonmagyaróvár helyőrségekben folytatott adatszerző és iránymérő tevékenységet;

– a rádiótechnikai felderítő tevékenységet folytató ezredőrs Keszthelyen, Nagykanizsán, Kőszegen és Mosonmagyaróváron végezte szakmai munkáját.

1975-ben elkészült az adatszerző és adatfeldolgozó alegységek központosított elhelyezését biztosító hadműveleti épület (Központi Harcálláspont) és a hozzá tartozó rövidhullámú antennarendszer. 1976-ban elkezdődött a katonai mesterséges holddal rendelkező hírrendszerek felderítése, így az ezred jelentős eredményeket ért el.

1977-től megkezdődött a dandárszervezetre történő átállás előkészítése, kialakították az ehhez szükséges szervezeti elemeket. Ezzel párhuzamosan megtörtént a rádiófelderítés második jelentős szaktechnikai korszerűsítése, rendszerbe állt a magyar elektronikai ipar által kifejlesztett és gyártott – a kor színvonalának megfelelő – REV vevőkészülék-család.

Önálló Rádiófelderítő Dandár – 1983

1983. augusztus 1-jén– a MÁTRA–II szervezési feladatok végrehajtásával – megalakult a 3. Önálló Rádiófelderítő Dandár. A dandár központi települési helye a Budakeszi úti laktanyakomplexumban volt. Az alakulat továbbra is az MNVK 2. csoportfőnökség alárendeltségében, a csoportfőnökség Rádiófelderítő Szolgálatának szakmai irányításával működött.

A dandár parancsnokai voltak:

– Lukács László ezredes (1983–1988),
– Ihász Dezső ezredes (1988–1992).

A dandár felállításával – legmagasabb szervezeti egységként – első ízben jelent meg a magyar rádiófelderítés történetében a rádiófelderítő magasabbegység.

A dandár létszáma 1988. évi adatok szerint összesen 1877 fő volt, közülük 214 fő tiszt, 755 fő tiszthelyettes, 820 fő sorkatona és 288 fő polgári alkalmazott.

A magasabbegység-szintű szervezetre történő áttéréssel megszűntek a rádióelektronikai felderítő ezredőrsök, és átszervezték a Központi Harcálláspontot is. Az adatszerzést négy rádiófelderítő zászlóalj végezte. Az iránymérő számítóközpont bázisán kialakították a Gépi Adatfeldolgozó osztályt, amely az iránymérő-értékelést és a számítógép széles körű alkalmazását, programrendszerek kidolgozását végezte. Gyűjtötte és archiválta a rádióelektronikai helyzetre vonatkozó adatokat, folyamatosan karbantartotta a létrehozott adatbázist. A Felderítőtechnikai kidolgozó osztály rendszerezte és elemezte a rövidhullámú és a mesterséges hold által észlelt különleges adásmódokat.

Rádiófelderítő technikai eszközök tekintetében az adatszerző képesség főként a 70-es években kifejlesztett, magyar rövidhullámú és ultrarövid-hullámú vételtechnikai eszközökre támaszkodott. A mikrohullámú tartományban jelentkező adatszerzési igényeket (rádiórelé, távközlési mesterséges hold) részben még szintén kielégítették a magyar elektronikai ipar készülékei.1986-ban rendszeresítették az INMARSAT vevőállomást és az EUROSAT lehallgató munkahelyet, amelyek számos új, informatív adatforrás felderítését tették lehetővé. A rádiótechnikai felderítőfeladatokat 1967–1990 között (majd 1990 után is) a szovjet (később orosz) gyártmányú, a kőszegi, a nagykanizsai és a mosonmagyaróvári őrsökön telepített SzDR–2MP és SzDR–2M berendezésekkel hajtották végre, melyek kedvező technikai jellemzőkkel rendelkeztek, ám szűk felderítési frekvenciatartományuk csak korlátozott mértékű felderítést biztosított.

A dandár ebben az időszakban 110 állandó rádióelektronikai felderítő munkahelyet üzemeltetett, amelyeket nagyobb NATO-gyakorlatokon 130-ra lehetett bővíteni. A „vett" táviratok teljes mennyisége éves átlagban meghaladta a 2,6 milliót.

Rádiófelderítés a rendszerváltás után

A világpolitikában 1989 őszétől bekövetkezett alapvető változások nyomán megszűnt Európa megosztottsága, véget ért a hidegháborús korszak. A Varsói Szerződés megszűnése és a szovjet csapatok kivonulása után hazánk független, önálló állammá vált. A társadalmi-politikai rendszerváltás és a visszanyert szuverenitás lehetővé tette és egyben megkövetelte az önálló, új biztonság- és védelempolitika irányelveinek kidolgozását, a védelemhez szükséges fegyveres erők feladatainak, struktúrájának újragondolását és meghatározását. A rendszerváltás, az új honvédelmi koncepció a rádiófelderítés számára azt jelentette, hogy a meglévő erőket és eszközöket gyorsan át kellett csoportosítani, kiegészítő felderítőkapacitásokat kellett bevonni és a személyi állomány szakmai (nyelvi) felkészítését alapjaiban meg kellett változtatni.

A megváltozott világpolitikai helyzet, a Magyar Köztársaság új biztonság- és védelempolitikai irányelveiből adódó követelmények a rádióelektronikai felderítés irányainak, feladatainak módosítását, szervezetének és eszközrendszerének korszerűsítését tették szükségessé. A dandár vezetői a dandár erőit átcsoportosították. Az átcsoportosítás során a korábbi 11 állandó települési helyből ötöt 1989–1990-ben felszámoltak, és az így felszabaduló kapacitásokat főként a déli és a keleti határszakaszra koncentrálták. A megváltozott körülményeket érvényesítették a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola (BJKMF) és a tiszthelyettesképzés rendszerében is.

Az új feladatrendszer első jelentős próbatétele az 1989. évi romániai forradalom időszakában folytatott rádióelektronikai felderítőtevékenység volt, amely nyilvánvalóvá tette azt a felelősséget, hogy egy szuverén ország biztonságának

garantálásához a rádióelektronikai felderítőképességek és lehetőségek maximális kihasználása is szükséges.

A nemzeti rádióelektronikai felderítés rendszerének kialakítása során – a Magyar Honvédség Vezérkara Katonai Felderítő Hivatal alárendeltségében – 1990. november 1-jén alakult meg a 3. Önálló Rádiófelderítő Dandár jogutódjaként a Magyar Honvédség Távközlési Kutató és Ellenőrző Intézet. Az intézet az akkori biztonságpolitikai elveknek megfelelően megkezdte a körkörös védelmi elgondoláshoz illeszkedő rádióelektronikai felderítőrendszer kialakítását.

1990-ben a 3. ö. ráf. dd. MH TÁVKEI-vé történt átszervezésekor megszűnt a rádiófelderítő repülőraj, a HA–ANG, HA–ANH, HA–ANI lajstromjelű An–2 típusú repülőgépeket kivonták a szolgálatból.

A szervezetnek már 1991-ben bonyolult és hazánk biztonsága szempontjából kiemelten fontos feladatot kellett megoldania. A rendszerváltás előtti időkből megmaradt erők és eszközök nem megfelelő területi elhelyezkedésben működtek. Feltétlenül szükség volt a déli, a keleti és az északi határszakaszokon új, állandó telepítésű és ideiglenes objektumok felállítására. A cél elérésére (adminisztratív és műszaki okok miatt) nem látszott lehetőség. Ennek egyik okát a délszláv válság miatt jelentkező időhiány, másikat a magyar elektronikai hadiipar összeomlása jelentette. Az országunk déli határai mentén kialakult politikai és katonapolitikai válság megkövetelte a rádióelektronikai felderítés déli irányú megerősítését. Ennek keretében 1991 júniusában egy 18-20 főből álló mozgó ellenőrző csoport kezdte meg tevékenységét Siklós térségében.

A Honvédelmi Minisztérium vezetése – elemezve a válság eseményeit, azok várható térbeni és időbeni kiterjedését – döntött egy állandó rádióelektronikai felderítőobjektum létrehozásáról, és biztosította annak pénzügyi feltételeit.

Az 1990-ben, a 3. ö. ráf. dd. MH TÁVKEI-vé történt átszervezése után is együtt maradt szakembergárda megoldást talált:

- első lépésként (1990–1992-ben) folytatták az új rendszer kialakításához szükséges adatok megszerzését, vételkísérleteket folytattak a szervezet számára megszabott felderítési feladatok optimális végrehajtásához szükséges tereppontok meghatározására. (Vizsgálták Nagykanizsa/Bocska, Siklós–Tenkes-hegy, Tompa, Szeged/Mórahalom, Békéscsaba/Fürjes, Bánkút, Nagyoroszi, Tokaj és Kisvárda körzetét.) Ezzel párhuzamosan az erők-eszközök jelentős hányadát át is csoportosították elsősorban Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa/Bocska, Siklós–Tenkes-hegy, Békéscsaba és Mátészalka körzetébe;
- második lépésként megoldást jelentett az éppen ebben a helyzetben érkezett, a volt belnémet határon kiépített és Németország újraegyesítésével, illetve a szovjet csapatok kivonásával okafogyottá vált állandó telepítésű rádióelektronikai felderítőrendszer egyes elemeinek felajánlása a Magyar Honvédségnek.

Az MNVK 2. csoportfőnökség vezetése (mivel anyagi lehetősége nem volt) úgy ítélte meg, hogy célszerű és hasznos elfogadni az 1993–1994-ben a belnémet határon telepített, de szükségtelenné vált, valamint felajánlott, összesen két szárazföldi és két légierő torony szaktechnikai eszközeit és más, a magyarországi telepítéshez nélkülözhetetlen műszaki berendezéseit, majd azt egy megalakítandó magyar és német szakértőkből álló csoporttal felépíteni.

A mintegy 80 kamion mennyiségű anyag értékét megbecsülni is lehetetlen.

A rendszer technikai átalakítása a szervezet átalakítását is jelentette. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény (1995. évi CXXV.) következményeként az MH TÁVKEI beolvadt az MK KFH szervezetébe, így a REF 1996. szeptember 1-jétől új szervezeti struktúrában látta (látja) el feladatát:

REF Igazgatóság
- REF Elvi kidolgozó és tervező osztály
- Rendszerértékelő és adatfeldolgozó főosztály
- Rendszerértékelő osztály
- Rendszerüzemeltető osztály
- Különleges adatfeldolgozó osztály
- Adatszerző főosztály
- Adat-előkészítő és -irányító osztály
- 1. Adatszerző Központ
  - 1/3 Mozgó ellenőrző és RH RIM alközpont – Dunavarsány
  - 1/4 Adatszerző alközpont Nagyoroszi
- 2. Adatszerző Központ – Kőszeg
  - 2/1 Adatszerző alközpont – Kőszeg
  - 2/2 Adatszerző alközpont
- 3. Adatszerző Központ – Békéscsaba
  - 3/1 Adatszerző alközpont – Békéscsaba
  - 3/2 Adatszerző alközpont – Mátészalka
  - 3/3 Adatszerző alközpont – Pányok
- 4. Adatszerző Központ – Siklós
  - 4/1 Adatszerző alközpont – Siklós
  - 4/2 Adatszerző alközpont – Nagykanizsa/Bocska
  - 4/3 Adatszerző alközpont – Tompa

A ref.-rendszer szervezetének 1990–1995. évi bemutatása mellett a teljes kép érdekében el kell még mondani, hogy ez a ref.-rendszer békében mintegy 90-100 munkahely üzemeltetésével, közel 100 rádiófelderítő adatforrás folyamatos lehallgatására és további 120-140 időszakos ellenőrzésére, valamint 140-150 rádiótechnikai adatforrás figyelésére, ellenőrzésére volt képes.

A rádió-iránymérés fejlődése

A rádióelektronikai felderítés bemutatásának zárásaként feltétlenül szólni kell (a lehallgatás mellett) a rendszer másik fontos eleméről, a rádió-iránymérésről, amelynek célja a rádiófelderítés objektumát képező adatforrások települési helyének (körzetének) megállapítása.

A rádió-iránymérés folyamata a következő:

- a felfedő- és lehallgató-munkahelyek felterjesztik (megküldik) iránymérési igényüket az iránymérési hely parancsnokának;
- az iránymérési hely parancsnoka összeállítja és kiadja iránymérési parancsát az iránymérő állomásokra;
- megtörténik az iránymérő állomások rávezetése a mérendő állomásokra;
- az iránymérő állomások meghatározzák az adatforrás irányát, rögzítik a mért irányszöget és jelentik az iránymérést vezénylő központnak;
- az iránymérést vezénylő központba beérkező jelentéseket a központ összegzi, rögzíti és megállapítja a cél helyét és jelenti az adatfeldolgozónak.

Egy iránymérő rendszer hatásfokát – más tényezők mellett – az úgynevezett iránymérő alap határozza meg. Iránymérő alap az egy rendszerbe tartozó szárny-iránymérő állomásokat (szélső állomásokat) összekötő egyenes, aminek hossza és iránya kifejezi a rádió-iránymérés mélységi képességét és fő irányát. A cél települési körzetének behatárolása szempontjából a mérés elfogadható pontossága a 150 és 30 fokos metszési zónahatárok között van. A legpontosabb a 90 fokos metszési zónahatáron, ahol a szélső állomásokról mért irányvonalak 90 fokban metszik egymást.

A rövidhullámú rádió-iránymérő rendszer folyamatos kiépítése 1949-ben kezdődött. Az egyes iránymérő állomások telepítése (áttelepítése vagy megszüntetése) – időrendben – a következők szerint történt:

- Taksony (1949. szeptember–októberben áttelepült Dunavarsányba.)
- Dunavarsány (1949. október)
- Sármellék (1949. szeptember – 1950. március)
- Mosonmagyaróvár (1950–1956 között működött, a jirikovi – csehszlovák – rádió-iránymérő állomás rendszerbe állítását követően számolták fel.)
- Kiskundorozsma (1950–1956. A jirikovi – csehszlovák – iránymérő állomás rendszerbe állítását követően az állomást Darány körzetébe telepítették át.)
- Mátészalka (Opályi) (1950–)
- Darány (1956–1972. A személyi állomány kedvezőtlen fogadtatása ellenére Nagykanizsára telepítették át az állomást.)
- Nagykanizsa (1972–2004)

- Bolintin-Vale (Románia, 1952–1960. A Jugoszlávia körül kialakult feszültség időszakában látták a szakmai vezetők szükségesnek a már meglévő rádió-iránymérő alap keleti irányú kiszélesítését. Ennek érdekében telepítettek egy új szárnyállomást a Bukaresttől 23 kilométerre nyugatra lévő Bolintin-Vale település szélén. Az állomás 1960 decemberéig működött.)
- Jirikov (1956–1972. Az 1950-es években a katonai tömbök közötti szembenállás fokozódásával vált szükségessé az iránymérő alap nyugat-északnyugat irányba történő kiszélesítése. Az erről tárgyaló felek a csehszlovák–lengyel–NDK hármas határ közelében lévő Jirikov [Georgswald] térségében állapodtak meg. Az állomás 1972 nyarán – kedvezőbb működési feltételek okán – Chotesovba települt át.)
- Chotesov (1972–1990. Az áttelepüléssel a jirikovi objektum feladatait vette át. A rendszerváltás után – a feladat indokolatlansága miatt – 1990-ben felszámolták.)

Az 1995. évi CXXV. törvény hatályba lépése

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény hatályba lépése után, a Magyar Köztársaság kormányának határozata alapján az intézet kivált a Magyar Honvédség kötelékéből. Az akkor megalakult Rádióelektronikai felderítő igazgatóság 1996. szeptember 1-jétől a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal részeként folytatja tevékenységét.

Az új feladatrendszer, a NATO-tagságból eredő kötelezettségvállalások, a globális kommunikációs rendszerek térnyerése és a hírközlési technológia felgyorsuló fejlődése az igazgatóságot is folyamatos megújulásra késztette. Az új kihívásokra adandó eredményes válaszhoz a rádióelektronikai felderítésnek új megközelítésekre, új eljárásokra és szakmai módszerekre, valamint fejlett technikai képességekre volt szüksége. A NATO-ban és az Európai Unióban is fokozott igény jelentkezett a rádióelektronikai felderítőforrásokból származó információk megosztására, az egységes és hatékony cselekvés érdekében.

A gyorsuló világban az állami és katonai döntéshozók előremutató információkat vártak. A rádióelektronikai felderítés nem csupán valós idejű, objektív információkat szolgáltatott, de képes volt előre jelezni a szándékokat is.

Az igazgatóság a rádióelektronikai felderítés korszerűsítésével egy időben végrehajtotta a szervezet átstrukturálását is. Az új biztonságpolitikai alapelveknek megfelelően megszűnt a szlovák, a román, a szlovén és az osztrák irányú adatszerzés, ugyanakkor az északkeleti országrészben megalakult egy új adatszerző osztály.

Az igazgatóság a feladatorientált szaktechnikai fejlesztéseknek, valamint a célirányosan alakított NATO- és kétoldalú partnerkapcsolatoknak, továbbá a hivatali és hazai együttműködésnek köszönhetően képes volt megfelelni az új

kihívásoknak és érdemben tudott hozzájárulni a Hivatal jelentési képességéhez, a Magyar Köztársaság és szövetségesei biztonságához.

A rádióelektronikai felderítés szakterületei állandóan fejlődnek és bővülnek a nemzetközi infoadat-feldolgozó és infoadat-továbbító technikák és rendszerek fejlődésének következtében. Ennek eredményeképpen a 21. század elejére kezdetben a rádiófelderítés látókörébe, majd később feladatkörébe került – illetve egyes országokban más megoldásban – olyan kommunikációs infoadat-rendszerek felderítése és tevékenységének kontrollja, mint például a:

- mobil rádiótelefon-rendszerek felderítése (MOBINT);
- internethálózatok felderítése és figyelése (INTINT);
- vezeték nélküli számítógép-hálózatok felderítése és figyelése (COPUINT);
- SMS mobil rövidközleményt szolgáltató rendszerek figyelése (SMSINT);
- MMS mobil multimédiás közleményt továbbító rendszerek figyelése (MMSINT);
- e-mail elektronikus leveleket továbbító szolgálatok ellenőrzése (EMSINT);
- távközlési műholdak felderítése (COMSATINT);
- különböző rádióadatvonalak felderítése, például pilóta nélküli robotrepülőgépek adatvonalainak felderítése (UAV DATAINT);
- robotrendszerek kommunikációs adathálózatainak felderítése (ROBOT-DATAINT);
- vezeték nélküli, off-line híreket, tv-adásokat és szórakoztató műsorokat közvetítő adók tartalmi elemzése (E-MEDIAINT);
- rádiósugárzáson alapuló ismeretlen elektromágneses sugárforrások felderítése.

A rádiótechnikai felderítés

A rádiótechnikai felderítés – rtf. (ELINT Electronic Intelligence) – a katonai felderítés egyik újabb felderítési fajtája (neme), amely a radarok, más szóval a rádiólokátorok megjelenésével és elterjedésével – illetve azok felderítésének szükségszerűségével – jött létre. A rádiótechnikai felderítés az adott célország, azaz a felderítési feladatot képező ország, országcsoport, adott esetben katonai szövetség rádiólokátorainak, rádiólokációs eszközeinek passzív eszközökkel, más néven vevőkkel történő felderítése útján szerez adatokat. Egyetemes értelemben a II. világháború időszakára tehető a rádiótechnikai felderítés kialakulása.

A II. világháború után kezdődött el a felderítést szolgáló rádiótechnikai felderítőerők szervezése, új típusú eszközök rendszerbe állítása, vagyis a rádiótechnikai felderítés mint új technikai felderítési nem kialakulása. Ezen erők rendeltetése: felfedni a radarsugárzást, meghatározni a sugárzás irányát, rendszer alapján behatárolni a települési vagy manőverezési körzetét. A technikai paraméterek mérését követően meghatározni a radart üzemeltető erők és csapatok csoportosítását, vagyis a radar hadrendi hovatartozását. Adott esetben a felfedett radarok zavarása is feladat, de azt már nem a felderítők, hanem a rádiótechnikai zavaróerők végzik.

A magyar haderőben 1967 jelenti az új technikai felderítési nem kialakulásának kezdetét, amikor az MNVK Felderítő csoportfőnökség alárendeltségében létrehozták a 26. önálló rádiótechnikai felderítő-zászlóaljat.

A rádiótechnikai felderítéssel rokon – de önálló – szakterületnek számítanak a következő elektromágneses sugárzás elvén működő technikai felderítési fajták (nemek):

- rádiólokációs felderítés (RADINT);
- hőpelengációs radarfelderítés (INFRADAR);
- rádiónavigációs rendszerfelderítés (NAVINT);
- lézerfelderítés (LASINT);
- egyéb, olyan új fajtájú és típusú elektromágneses rendszerek felderítése, amelyek nem sorolhatók a rádiófelderítés hatókörébe.

A rádióelektronikai felderítés legfontosabb jellemzője és előnye az, hogy tevékenységét az ellenfél nem érzékeli, legfeljebb valószínűsíti vagy feltételezi, mivel a rendszer passzív érzékelőeszközökkel dolgozik. A változásokról valós időben tájékozódik, sokszor előbb, mint az érintett célországok címzettei. Ez azt jelenti, hogy lényeges helyzeti, idő- és rejtettségi előnyben (gyakran fölényben) van más információszerző és felderítőrendszerekkel szemben, amelyek kénytelenek aktív, egyúttal a működést felfedő módszereket, eszközöket és rendszerelemeket alkalmazni.

A rádióelektronikai felderítés irányítása

A hadászati rádióelektronikai felderítés feladatainak végrehajtását a Rádióelektronikai felderítő igazgatóság igazgatója irányítja.

Az igazgatóság osztályainak és alosztályainak feladata:

- a Hadműveleti osztály (egyben a rádiófelderítő igazgató törzse) kidolgozza a hadászati rádiófelderítés szakmai irányításának terveit, szervezési feladatokat,
- a Technikai osztály a rádiófelderítő technika fejlesztésének irányítója,
- a Híradó osztály feladata kezdetben a ráf.-szolgálat, később az egész szervezet belső és külső híradásával kapcsolatos feladatok végrehajtása,
- a Rejtjelmegfejtő alosztály különleges eljárási mód alkalmazásával, a táviratok megfejtésével adatokat nyert ki az „elfogott" táviratokból.

A Rejtjelmegfejtő alosztály vezetői – időrendi sorrendben – az alábbi személyek voltak:

- Pokorny Hermann 1920–1925; 1935–1936
- Kabina Vilmos 1925–1935

- Petrikovics István 1936–1945
- Wohryzka József 1945–1950
- Gyürk Ottó alezredes 1950–1960
- Dr. Reimann József ezredes 1960–1979
- Vadászi Iván alezredes 1979–1988
- Nemes Antal 1988–1992
- Becski Géza 1992–2013

Az osztály tagja volt a kiemelkedő tudású, korán elhunyt matematikus, Szlanka Imre őrnagy is.

A fentiek által irányított osztály nem egy, országunkkal szemben álló fél rejtjelzési rendszerét „nyitotta meg".

A Rádiófelderítő igazgatóságon (korábban szolgálat) a hadászati rádiófelderítést irányító parancsnokok 1995-ig az alábbiak voltak:
- Lehoczky András alezredes,
- Kapcsos Zoltán ezredes,
- Dr. Schneider Pál ezredes,
- Fliszár László ezredes,
- Lakatos József ezredes,
- Fekete Flórián ezredes,
- Gyenes István dandártábornok.

A rádiófelderítés vezető szervének (személyeinek) vázlatos bemutatása után szólnunk kell a hadászati rádiófelderítés feladatairól, a korszerű rádiófelderítő képesség összetevőiről.

A hadászati rádiófelderítés feladata tartalmát tekintve két részre bontható:
- a felfedés (mint az adatszerzés kezdeti szakasza);
- a lehallgatás (mint az adatszerzés lényegi része).

A rádió-iránymérés, mind a felfedéssel, mind a lehallgatással szorosan összefüggő, azzal párhuzamosan folyó tevékenység, amelynek célja az adatforrások településkörzeteinek (helyeinek) megállapítása, követése.

Az előzőekkel összefüggésben számolnunk kell a rádiófelderítő képesség folyamatos elemzéseivel és javításával is.

A rádiófelderítő képesség négy alapvető összetevőből áll, ezek együttes jó működése esetén hatékony. Ezek a következők:
- a megfelelő rádiófelderítő szervezet létrehozása,
- jól felkészült (felkészített) állomány biztosítása,
- a szakszerű tervezési feladat helyes meghatározása,
- a korszerű technika alkalmazása.

Rejtjelzés – A magyar rejtjelfejtés története és eredményei[88]

A XIX. század végén az olasz Marconi és a tőle függetlenül dolgozó orosz mérnök Popov felfedezték a rádiózás elvét, forradalmasítva ezzel az információtovábbítás módszerét.

Ahogy az várható volt, a fegyveres erők szakértői is hamarosan megértették a találmány jelentőségét, felismerték gyakorlati alkalmazásának távlatait a katonai szakterületen. Ahogy a kommunikációs eszközök fejlődtek és a hadseregben is rendszeresítésre kerültek, úgy nőtt az igény az adások forgalmának lehallgatására, az így nyert információk hasznosítására.

Így jött létre a rádiófelderítés az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében is, amikor megjelentek a morzetávírók, majd a távbeszélő-összeköttetésre is alkalmas rádióberendezések. A híradócsapatok az „1877", illetve az „1892" típusú rádiókészülékeket használták. Hamarosan egyértelművé vált, hogy a rádiófelderítés megjelenésével illetéktelen kezekbe kerülhetnek a nyílt forgalmazásban továbbított közlemények.

Tehát a technika fejlődésével párhuzamosan szükségszerűen megjelentek a rejtjelzett közlemények továbbítását lehetővé tevő rejtjelző eszközök (kódkönyvek, kódtáblázatok), hogy a minősített adatok védettek legyenek. A szakértők hamarosan ez ellen is megoldást találtak, létrejöttek a kód- és rejtjelfejtő szervezetek.

David Kahn – az ismert kriptográfus – szerint az I. világháború előtt két ország – Franciaország és az Osztrák–Magyar Monarchia – hadserege volt felkészült és alkalmas megfelelni a kriptográfiai kihívásoknak.

A Monarchia hadseregének tisztje, Andreas Figla százados lett az első rejtjelmegfejtő szervezet vezetője 1911-ben. Ám a történelmi tények azt is bizonyítják, hogy az első magyar rejtjel- és kódfejtő a morva születésű Pokorny Hermann vk. százados (később vezérezredes) lett, aki a keleti fronton – előképzettség nélkül – 1914. szeptember 6. és 1916. március 1. között mintegy 10 000 db lehallgatott és megfejtett távirati információival segítette győzelemre a Monarchia alakulatait. Ezek közül is kiemelkedik és Pokorny vk. százados szakmai karrierjének csúcsa lett, amikor az ő és szervezete által megfejtett 53 távirat segítségével 1915. augusztus 25-én az osztrák–magyar és német csapatok elfoglalták Breszt-Litovszk városát.

Az I. világháború után – szakmai tapasztalatai és sikerei elismeréseként – 1935-ben Somkuthy József altábornagy, vezérkari főnök őt bízta meg a vezérkar rejtjelző osztályának vezetésével. Ebben a minőségében erős német–magyar kapcsolatokat épített ki, és ekkor kezdte tanulmányozni az akkor új, később rendszeresített „ENIGMA" típusú rejtjelző eszközt.

[88] Binder Tamás őrnagy: A magyar katonai rejtjelfejtés két kiemelkedő sikere a 2. világháború időszakában Felderítő Szemle, XIII. évf. I. szám, 2014. 112. o.

A II. világháború időszakában alakult meg az „X" csoport – így hívták az 1920-ban létrehozott, a Vezérkar főnökség 2. osztályának alárendeltségébe tartozó Rejtjelfejtő alosztályt – mely 20-30 fős létszámmal működött. A Központi megfejtő részleg nyelvészeti módszerekkel sikeresen támadta az USA, Belgium, Bulgária, Franciaország, Románia, Törökország, Görögország, Jugoszlávia, Nagy-Britannia, Olaszország és a Vatikán titkosított diplomáciai hírközlési rendszerét. A részleg akkori vezetője Petrikovics István nyugállományú vezérőrnagy volt, aki maga is részt vállalt a kutatómunkából. A vezetők részvétele a napi munkában bevett gyakorlattá vált, így történt ez Pokorny Hermann (1920–1925 és 1935–1936), Kabina Vilmos (1925–1935), Petrikovics István (1936–1945), Wohryzka József (1945–1950), Gyürk Ottó (1950–1960), dr. Reimann József (1960–1979), Vadászi István (1979–1988), Nemes Antal (1985–1992) és Becski Géza (1992–2013) osztályvezetősége idején is.

Érdekességként említem meg, hogy a rejtjelmegfejtő munka nagy szellemi terheléssel járó, erős koncentrációt követelő munka. Egy kicsit különccé is teszi a művelőjét. Dr. Reimann Józsefről – aki a műszaki egyetem valószínűség-számítással foglalkozó tanszékének vezetője is volt – terjedt el, hogy napközben valószínűség-számításra készített képletekkel írta tele íróasztala asztallapját. Másnap óriási balhé kerekedett abból, ha a takarítónő, aki az ezredes úr hobbiját még nem ismerte, letörölte az asztalát.

A Rejtjelző alosztály által megfejtett táviratokat (azok tartalmát) értékelés és elemzés után a csoportfőnökség jelentési rendszerében terjesztették fel, döntően a politikai, kisebb mértékben a katonai vezetés részére, illetve egy példányt kapott belőle a Nyilvántartó alosztály is.

A jelentések forrására a levélpapír színe utalt, ezért hívták ezeket a rejtjelmegfejtők által készített jelentéseket a szakzsargonban „színes anyagoknak".

Az alosztály szoros nemzetközi kapcsolatot épített ki, együttműködést szervezett elsősorban a német, a finn és az olasz hírszerzés rejtjelmegfejtő részlegével, amely kapcsolat a rejtjelzett táviratok és kódkönyvek cseréjére is kiterjedt. A német partnerszolgálat szakmai szempontból rendkívül sikeresnek értékelte a magyar rejtjelmegfejtők teljesítményét, a II. világháború alatt pénzügyileg is támogatta.

TÁJÉKOZTATÓ IGAZGATÓSÁG

Az elemző, értékelő és tájékoztató munka

Az értékelő-elemző és tájékoztató munka a hadászati hírszerzési folyamat része, a hírszerzési folyamat befejező szakasza, az addig folytatott hírszerzés sikerének vagy kudarcának megjelenítője, az ország biztonságpolitikai céljainak, közvetett (a szolgálat vezetésén keresztül történő) alakítója.

Emlékeztetőül, száz évvel ezelőtt az osztrák–magyar hadsereg vezérkarának egyik osztálya („Evidenzbüro") példájára 1918. november 1-jétől, a Hadügyminisztérium 1. osztálya a „hadműveletek, hírszerzés, nyilvántartás, elvi ügyek intézője" elnevezésű osztály lett.

1. HM Katonapolitikai osztály nyilvántartó alosztálya

Ezeken a nyomokon haladva, de korszakokat is átlépve az újabb jelentős változási időpont 1945. március 3., amikor megalakult a HM Katonapolitikai osztály (KATPOL), amely a hírszerzést és az elhárítást egységes szervezeti keretben jelenítette meg. Központi apparátusához nyilvántartó alosztály (NYÍL) tartozott, amelynek fő feladatai a következők voltak:

- idegen államok haderejének, katonapolitikai viszonyainak és háborús teljesítőképességének nyilvántartása azzal a céllal, hogy a vezetés tervezéséhez és elhatározásához alapot szolgáltasson;
- idegen államok külpolitikai viszonyainak nyilvántartása, kiértékelése;
- idegen hadseregek technikájának figyelemmel kísérése;
- idegen államok mindenkori katonai viszonyainak, mindennemű háborús előkészületeinek és háborús teljesítőképességének felderítése.

2. HM Katonapolitikai csoportfőnökség VI. nyilvántartó osztály

Újabb, történelmi lépés után a HM Katonapolitikai osztályát Katonapolitikai csoportfőnökséggé szervezték át 1947 januárjában, amely szervezetbe 1948 márciusától az információk feldolgozását végző VI. nyilvántartó osztály is tartozott.

3. Katonapolitikai főcsoportfőnökség

A csoportfőnökség szervezete 1949 elején Katonapolitikai főcsoportfőnökséggé bővült, létszáma 609 főre növekedett.

4. HM VI. csoportfőnökség 2. önálló felderítőosztály

Újabb változásokat követően 1949. február 1-jén a HM-ben megalakult a Katonai elhárító csoportfőnökség. Ettől kezdődően a hírszerzés feladatkörét a HM III. rádiófelderítő csoportfőnökség és a HM IV. (hírszerző csoportfőnökség) látta el.

Az új szervezet keretében megalakult a 2. önálló felderítőosztály. Feladata a NATO-országok, ezen belül az USA, a brit, az olasz és a francia haderő, valamint a nyugat-németországi és ausztriai megszálló erők létszámának, csoportosításának, szervezésének, valamint harcászati, hadműveleti és hadászati elveinek nyilvántartása és jelentése volt.

E fenti feladatrendszernek megfelelően alakult ki egy három alosztályból álló szervezet is a:

- 2. Önálló (tájékoztató) osztály
  (vezetője: Dr. Oszetzky Tamás alezredes, később ezredes volt)

- 1. alosztály
  (NSZK, USA, Nagy-Britannia)
- 2. alosztály
  (Olaszország, Franciaország)
- 3. alosztály
  (Egyéb országok irányába tevékenykedett)

5. MNVK 2. csoportfőnökség tájékoztató részleg

Az 1953. december 1-jén végrehajtott újabb átszervezés eredményeként a katonai felderítés (hírszerzés) a honvédelmi miniszter alárendeltségéből a vezérkari főnök alárendeltségébe került MNVK 2. csoportfőnökség néven. A csoportfőnöki beosztást 1956. február 21-ig Fehér Gyula ezredes töltötte be. A csoportfőnökség szervezetébe ekkor az Operatív, Tájékoztató, Rádiófelderítő, valamint a Kiképző és Ellátó Szolgálat részlegei tartoztak.

A felderítés fő irányait Jugoszlávia (1955-ig), az USA szárazföldi és légiereje képezte. Fontos célország volt Ausztria, Németország (NSZK), Olaszország, Franciaország, Görögország és Törökország. Időközben a Tájékoztató részleg feladatai fokozatosan bővültek. A NATO-tagállamok fegyveres erőinek felderítése mellett új feladatot jelentett a hadszíntér-előkészítéssel és a haditechnikai rendszerekkel kapcsolatos tájékoztatás.

A csoportfőnökség (az információszerzés és a tájékoztatás terén) több évtizeden át érvényben levő négyes feladatrendszerét (katonapolitikai felderítés, haderő- és hadszíntér-felderítés, haditechnikai felderítés, gazdasági-hadigazdasági információszerzés) hűen tükrözte az 1954-ben készített csoportfőnökség felderítési terve, amely ezt a „négyes" csoportosítást tartalmazta.

A Tájékoztató részleg szervezeti struktúráját a fentieknek megfelelően alakították át, vezetője Szűcs Ferenc ezredes lett, aki 1956 áprilistól 1962-ig, majd 1977-től 1989 októberéig (már tábornokként) vezette a csoportfőnökséget.

A Tájékoztató részleghez ez idő alatt négy alosztály tartozott:

- USA–brit–kanadai alosztály
  (vezetője: Házi Vencel őrnagy)
- Francia–olasz alosztály
  (vezetője: Sarkadi István őrnagy)
- Német–osztrák–svájci alosztály
  (vezetője: Fenyő Tibor őrnagy)
- Fegyverzet, harcászati alosztály
  (vezetője: Béres László őrnagy)

A Tájékoztató részleg létszáma ebben az időszakban 30-35 fő volt, állományában hivatásos tisztek és polgári alkalmazottak teljesítettek szolgálatot. Az állomány nagy része néhány hónapos katonai alapképzéssel rendelkezett.

Fő feladatai ebben az időszakban az alábbiak voltak:

- jelentések készítése a NATO-tagállamok, Ausztria és Svájc katonapolitikájáról, fegyveres erőiről és a hadszíntér előkészítettségéről, a jelentős gyakorlatokról, a fegyverzetről és felszerelésről,
- jelentés összeállítása a válságokról, háttér-tájékoztatók összeállítása vezetői utazásokhoz,
- részvétel harcászati-hadműveleti gyakorlatokon,
- a hadsereg állományának idegenhadsereg-ismereti tájékoztatása.

Heti, havi és éves (esetenként soron kívüli) jelentéseket készített és esetenként nagyobb terjedelmű kiadványokat adott ki, mint:

- idegen haderők repülőgéptípusai (1955),
- tájékoztató az idegen haderők fegyvereiről és felszereléséről (1956).

6. MNVK 2. csoportfőnökség tájékoztató szolgálat

Az 1950-es évekről szakmai szempontból megállapítható, hogy az alosztályokból álló Tájékoztató részleg két osztályt magába foglaló Tájékoztató Szolgálattá alakult át. Megkezdődött személyi állományának feltöltése, majd bővítése, a szolgálat szakmai munkamódszereinek kidolgozása, feladatrendszerének Varsói Szerződés követelmények szerinti meghatározása. (11. számú melléklet 3. számú ábra.)

Tájékoztató Szolgálat szervezeti egységei:
(vezetője: dr. Oszetzky Tamás alezredes, csf. h.)

- Értékelő osztály
  (Fenyő Tibor alezredes)
- Olasz–francia alosztály
  (Bánka József őrnagy)
- Német–osztrák–svájci alosztály
  (Ady Zoltán őrnagy)
- Értékelő osztály
  (Berencsi József alezredes)
- USA–brit alosztály
  (Tóth István főhadnagy)
- NATO- és nemzeti haderőket értékelő alosztály
  (Tóth Gábor százados).

A Tájékoztató Szolgálat ebben az időszakban is elsősorban heti, havi, éves és ún. soron kívüli jelentésekkel, összefoglalókkal teljesítette a kijelölt politikai vagy katonai vezetők tájékoztatását.

Összességében megállapítható, hogy az 1950-es években az alosztályokból álló Tájékoztató részleg két osztályt magába foglaló Tájékoztató Szolgálattá alakult.

7. Tájékoztató Szolgálat az 1960-as években

A Tájékoztató Szolgálat feladatrendszere az 1960-as években jelentősen bővült. Feladatként jelentkezett a potenciális ellenség, a NATO rakéta-csapásmérő erőinek, készenléti helyzetének folyamatos nyomon követése és jelentése.

A felderítés fő irányait (országait) az USA európai erői, a Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország, Ausztria, a benelux és a skandináv államok, Görögország, Törökország, Svájc és Izrael képezték, egyre nagyobb figyelem irányult Szíriára és Egyiptomra is.

A Tájékoztató Szolgálat ebben az időszakban háromosztályos szervezetté alakult. A szervezetében (1968-tól) megjelent a katonapolitikai értékelő osztály és az ideiglenes állománnyal válság idején működő Felderítő Harcálláspont.

Tájékoztató Szolgálat szervezeti egységei
(vezetője: dr. Oszetzky Tamás ezredes, csf. h.)

- 1. Adatelőkészítő osztály és könyvtár,
- 2. Haderő-, hadszíntér- és fegyverértékelő osztály,
- 3. Katonapolitikai értékelő osztály,
- Felderítő harcálláspont.

Ebben az időszakban ugrásszerűen megnőtt a politikai és a katonai vezetés érdeklődése a katonapolitikai kérdések iránt. Ez indokolta, hogy a már az évtized közepén is létező Katonapolitikai alosztályt osztállyá fejlesszék (vezetői 1965-től Török Árpád, majd 1980-ig Gombos Károly, Demeter György ezredesek voltak). Az alosztály (majd osztály) kéthetente jelentést készített a nemzetközi katonai helyzetben bekövetkezett változásokról, egy-egy fontosabb kérdésről havonta adott ki tájékoztatót, vagy – a politikai és katonai vezetés igényei szerint – összefoglaló jelentést állított össze.

A Tájékoztató Szolgálat az 1960-as években is heti, havi és éves jelentéseket, valamint külön igény alapján napi tájékoztatókat terjesztett fel.

8. Tájékoztató Szolgálat az 1970-es években

Ebben az időszakban – a Tájékoztató Szolgálat alapfeladatai mellett – új, addig nem végzett sajátos megbízást kapott és teljesített sikeresen. A Párizsi Egyezmény (1973) végrehajtásának ellenőrzésére létrehozott Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság (NEFB) tagjainak felkészítését az ellenőrző munkára, illetve jelentős létszámú, a csoportfőnökség állományába tartozó tiszt képzését végezte.

A NEFB magyar katonai résztvevőinek felkészítését az annavölgyi (Szentendre) kiképző bázison a Tájékoztató Szolgálat szervezte és végezte (bázisparancsnok dr. Ady Zoltán alezredes volt), a szolgálat további állománya pedig tájékoztató-kiképző ismeretek kidolgozásával segítette felkészítésüket.

Az ellenőrző kontingens mindhárom csoportjában jelentős számban vettek részt tájékoztató tisztek is, többben (Kőszegvári Tibor ezredes, Gombos Károly ezredes, Vári Sándor alezredes, Novák Zoltán alezredes) vezető beosztásban.

A vietnami kiküldetés a szolgálat visszamaradt állományát erősen leterhelte, a hivatal vezetése intézkedéseket tett a létszámbővítésre, ami hamarosan megvalósult.

Tájékoztató Szolgálat szervezeti egységei:
(vezetője: Gombos Károly ezredes, csf. h.)

- Katonapolitikai osztály,
- Haderő- és hadszíntér-értékelő osztály,
- Felderítő Harcálláspont,
- Adat-előkészítő és dokumentációs osztály.

9. Tájékoztató Szolgálat a rendszerváltás után

1989–1990-ben Magyarországon politikai rendszerváltás történt, amely természetszerűleg kihatott az ország biztonsági helyzetére, az egyes állami szervezetek – így a Magyar Honvédség és a hadászati felderítés – a hírszerzés) – szerkezetére, feladatrendszerére és munkamódszerére is. (11. számú melléklet 7. számú ábra.)

A Tájékoztató Szolgálatot is érintő funkcionális változások 1990 és 2011 között több ütemben valósultak meg.

9.1. Az MNVK 2. csoportfőnökség megszűnése és a Magyar Honvédség Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal létrehozása

Az átalakulási folyamatnak ezt az első ütemét úgy tekinthetjük, hogy ezzel kialakult a hadászati szintű felderítés (hírszerzés) legfelsőbb irányító szervezete immár nemzetbiztonsági szolgálatként, de továbbra is a Honvéd Vezérkar főnökének közvetlen alárendeltségében. Ez a besorolás ellentmondott a nemzetbiztonsági eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvénynek, amely meghatalmazta a Minisztertanácsot, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatkörét (a velük kapcsolatban készülő új törvény elfogadásáig) átmeneti rendeletben határozza meg. A nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet négy nemzetbiztonsági, úgymint alkotmányvédelmi, információs, katonai biztonsági és katonai felderítőszolgálat létrehozását rendelte el. A négy nemzetbiztonsági szolgálatnak tagja volt a katonai „felderítőszolgálat", tehát feladatkörét, szervezetét a Minisztertanácsnak kellett volna meghatározni a 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet szerint. Ezzel szemben a Minisztertanács 3039/1990. számú határozata alapján a Magyar Honvédség parancsnoka a 019/1990.sz. parancsában 1990. február 14-i hatállyal elrendelte az elődszervezet (MNVK 2. csoportfőnökség) jogutódjaként a Magyar Honvédség Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal létrehozását, amely

mint nemzetbiztonsági szolgálat a Magyar Honvédség (a Honvéd Vezérkar) szervezetében és költségvetési rendjében végzi feladatát. További ellentmondásokat jelentett az is, hogy mindezekkel egy időben a Katonai Biztonsági Hivatal vezetője a törvény szerint a honvédelmi miniszter közvetlen irányítása alatt, miniszterhelyettesi besorolásban végezte feladatát.

Mindezek ellenére az MNVK 2. csoportfőnökség tájékoztató szolgálatának átalakulása belső konfliktusok nélkül zajlott le.

Az igazgatóság a már korábban is bevált funkcionális feladatelosztásnak megfelelően négy osztályból és az igazgató közvetlen szervezeti egységekből állt:

Igazgatóközvetlen szervezeti egységei:

- Törzs és kivitelezési munkacsoport,
- Videostúdió,
- „R" alosztály.

Igazgatóság osztályai:

- tájékoztató, értékelő és jelentő osztály (három alosztály),
- katonai értékelő és jelentő osztály (öt alosztály),
- dokumentációs és fordító osztály (két alosztály, ügyviteli iroda, könyvtár),
- informatikai osztály (négy alosztály).

A tájékoztató, értékelő és jelentő osztály az aktuális információk feldolgozását és jelentését, míg a katonai értékelő és jelentő osztály – a hírszerzés érdeklődési körébe tartozó – az egyes országok katonai értékelését és az ezzel kapcsolatos információk jelentését végezte. A dokumentációs és fordító osztály, illetve az informatikai osztály feladatrendszere lényegesen nem módosult.

Az 1990-es évek elején a HVK Katonai Felderítő Hivatal Tájékoztató igazgatóságának szervezete alig változott:

Igazgatóközvetlen szervezeti egységei:

- Hadigazdasági és haditechnikai alosztály
- Videostúdió
- „R" alosztály

Igazgatóság osztályai:

- biztonságpolitikai értékelő és jelentő osztály (hat alosztály),
- katonai értékelő és jelentő osztály (három alosztály),
- dokumentációs osztály.

Az előző, bemutatott szervezettel szemben a változás lényege az volt, hogy ebben az új szervezetben a NATO-val (elsősorban annak politikai felépítményével) már csak a biztonságpolitikai értékelő és jelentő osztály foglalkozott. Ugyancsak ennek az osztálynak a felelőssége volt a fő-, fontos és egyéb irányokba sorolt országok katonai és katonapolitikai értékelése is. A Katonai értékelő és jelentő osztály fő feladatát a környezetünkben elhelyezkedő államok katonai értékelésének készítése képezte. A hadigazdasággal és a haditechnikával foglalkozó összetevők az új szerkezetben már csak alosztályszintű szervezeti elemként jelentek meg. Megtalálható viszont a szervezetben ismét a Felderítő Harcálláspont.

A rendszerváltást követően a jelentés és a tájékoztatás szerkezete, formája – napi, havi, évi, eseti – nem változott, de igazodott a kormány információs igényeihez.

9.2. A Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal (MK KFH) törvényi helyzetének rendezése

Az Országgyűlés elfogadta a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1955. évi CXXV. törvényt, amelynek alapján 1996. március 1-jén megalakult a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatala.

A törvény életbelépésével a hivatal kikerült a Honvéd Vezérkar alárendeltségéből és a kormány irányítása alatt álló, országos hatáskörrel rendelkező, önálló költségvetési gazdálkodást folytató katonai nemzetbiztonsági szolgálattá alakult. A kormány a honvédelmi minisztert bízta meg a hivatal irányításával, parlamenti ellenőrzését pedig az Országgyűlés Honvédelmi, valamint Nemzetbiztonsági bizottságán keresztül gyakorolta.

A törvény 13. paragrafusának (2) bekezdése a következőket tartalmazza: *„A Magyar Honvédség vezérkari főnöke a honvédelmi törvényben meghatározott feladatai ellátásához szükséges információ átadását – alá- és fölérendeltség hiányában is – közvetlenül igényelheti a Katonai Felderítő Hivatal főigazgatójától, aki azt haladéktalanul teljesíteni köteles. A szakmai kapcsolattartás és az információszolgáltatás rendjét a honvédelmi miniszter állapítja meg."*

A hivatal szervezete a törvény elfogadását követően megváltozott. Öt igazgatóságot és két főosztályt foglalt magába.

Az MK KFH megalakításával a korábbi Tájékoztató igazgatóság neve Elemző és értékelő igazgatóságra változott, és vezetője 1996 szeptemberében dr. Magyar István ezredes (ma dandártábornok) lett.

Az igazgatóság új szervezete az igazgató közvetlen alárendeltségében lévő két főosztályból, egy osztályból és egy alosztályból állt. A főosztályok állományába két-két osztály tartozott.

Az 1. elemző és értékelő főosztály regionális elv szerint szerveződött „közeli", valamint „távolabbi"és egyéb régió osztályokból állt. A közeli régió osztály a közvetlen környezet biztonságpolitikai kérdéseivel és katonai kihívásaival foglalkozott, de szervezetében hadigazdasági és haditechnikai osztály is működött. A távolabbi és egyéb régió osztály feladatköre a katonai hírszerzés érdeklődési körébe tartozó azon országokra, térségekre terjedt ki, amelyek nem képezték a közeli régió osztály feladatát.

A 2. elemző és értékelő főosztály állományába a funkcionális elv szerint működő Dokumentációs, illetve Irányító és koordinációs osztály is tartozott.

Az MK Katonai Felderítő Hivatal Elemző és értékelő igazgatóságának szervezete 1997-ben:

Igazgatók:
- Együttműködési alosztály

1. elemző és értékelő főosztály
- Közeli régió osztály (négy alosztály)
- Távolabbi és egyéb régió osztály (négy alosztály)

2. elemző-értékelő főosztály
- Dokumentációs osztály (két alosztály és ügyviteli iroda)
- Irányító és koordinációs osztály (három alosztály)

Napi jelentő osztály
- Helyzetértékelő és jelentő központ
- Napi jelentő alosztály
- MTI-alosztály

Ebben az időszakban a következő változások jelentek meg a tájékoztató munkában.

A jelentési rendszer már csak csökkenő számban tartalmazott nagyobb terjedelmű jelentéseket, általánossá váltak a felhasználók igényeihez igazított, rövidebb terjedelmű értékeléseket tartalmazó anyagok. A jelentési rendszerben központi helyet foglaltak el a nyugat-balkáni válságkörzetbe telepített magyarok helyzetével foglalkozó jelentések.

Emlékeztetőül: Az 1995. évi CXXV. törvény elfogadását követően a Honvéd Vezérkar főnökének alárendeltségében levő HVK KFH megszűnt és MK KFH (Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal) néven országos hatáskörű, kormányzati irányítás alatt álló nemzetgazdasági szolgálattá alakult. Az átalakulás számos előnnyel, kevesebb hátránnyal járt (a hivatal nagyobb, megalapozott befolyást szerzett az ország biztonságpolitikájának alakulására – alakítására). A személyi állományát megőrző Elemző és értékelő igazgatóság szakmai munkájának fő erőkifejtése továbbra is Magyarország közvetlen környezetére és a délszláv válság hazánk biztonságát is veszélyeztető eseményeire összpontosult, de figyelemmel kísérte a katonai hírszerzés érdeklődési körébe tartozó fontosabb államok kül- és biztonságpolitikájának alakulását is. Új, felelősségteljes feladatot jelentett a külföldön szolgálatot teljesítő magyar katonai kontingensek védelmével kapcsolatos szakmai kontingensek védelme.

Az e feladatokhoz és a felhasználók igényeihez igazodó, kibővült forrásokat felhasználó jelentési rendszer egyre nagyobb arányban támaszkodott a hivatal gyorsan bővülő nemzetközi kapcsolatrendszeréből származó információkra.

Az 1990-es évek végére az MK KFH és azon belül az Elemző és értékelő igazgatóság a jelentkező feladatoknak megfelelő szervezettel, jól felkészült, tapasztalt személyi állománnyal, egyre korszerűsödő munkamódszerekkel, valamint széles körű (hazai és nemzetközi) kapcsolatrendszerrel rendelkező szervezetté alakult.

10. A felderítőhivatalok tájékoztató szervezetei 1990–1999 közötti működéséből levonható fontosabb következtetések

- Az 1989–1990-ben történt rendszerváltást követően az addig tevékenykedő katonai hadászati hírszerzés legfelsőbb irányító szervezete (az MNVK 2. csoportfőnökség) megszűnt. Feladatát az újonnan alakult – továbbra is a HVKF irányításával, de már nemzetbiztonsági szolgálatként működő – HVK KFH, majd 1996-tól az országos hatáskörrel rendelkező, kormányzati irányítás alatt álló MK KFH vette át, amely (43 év után) már nem tartozott a HVKF alárendeltségébe.
- Az 1995. évi CXXV. törvény elfogadása mérföldkőnek számított a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok történetében, és új lehetőségeket nyitott meg előttük.
- A katonai hírszerzés bemutatott évtizedében működő két szervezet – alapvetően megváltozott biztonsági környezetben – kezdetben kizárólag nemzeti célok érdekében tevékenykedett, fő erőkifejtése elsősorban Magyarország közvetlen környezetére és az ott kirobban délszláv válság eseményeire összpontosult.
- A II. világháborút követően első alkalommal fordult elő, hogy a magyar katonai hírszerzés fő feladata nem egy (a VSZ és a NATO között kirobbanó) potenciális háború elkerülése, hanem Magyarországgal – és a délszláv válságkörzetben tevékenykedő magyar katonai kontingensekkel – szemben ténylegesen jelentkező katonai veszélyek elhárítása volt. Ez korábban nem tapasztalt felelősséget rótt a hírszerzés szervezetére és teljes állományára.
- A Tájékoztató Szolgálatból Elemző és értékelő igazgatósággá alakult szervezet a rendszerváltást követően is megőrizte szakmai állományát, szervezeti struktúráját. A hivatal státusa a jelentkező feladatoknak és az akkor érvényben lévő szervezési elveknek megfelelően többször módosult.
- A regionális és funkcionális elv szerint felépülő, az aktuális információk feldolgozását és a hosszabb távú elemzését elkülönülten végző tájékoztató szervezetek a felhasználók igényeihez igazított (nyílt és minősített) jelentésformák készítésével és differenciált felterjesztésével tettek eleget alaprendeltetésükből adódó kötelezettségeiknek. A jelentési rendszer továbbra is magában foglalt nagyobb terjedelmű értékeléseket, de a felterjesztett információk köre a rövid írásos, valamint a szóbeli jelentések irányába tolódott el.

– Általánosan alkalmazott, napi gyakorlattá és szükségletté vált a több forrás információinak felhasználásával végzett jelentéskészítés, amelynek alkalmazását a hivatal több területet magában foglaló adatszerző képességének bővülése, a hazai társszervekkel (mindenekelőtt a BM Határőrség illetékes szervezeteivel) folytatott együttműködés hatékonyabbá válása, továbbá a külföldi nemzetbiztonsági partnerszolgálatok számának a növekedése tette lehetővé.
– Az EU és a NATO egyes tagállamaival történt kapcsolatfelvételt követően a hivatalnál és annak elemző-értékelő szervezeténél megkezdődött a szervezetben alkalmazott munkamódszerek tanulmányozása és alkalmazása, ennek eredményeként a szakmai munka hatékonysága növekedett, ami elismerést váltott ki a külföldi partnerek körében is.

11. A biztonsági környezet főbb jellemzői NATO-csatlakozásunkkor és az ezredfordulót követő első évtizedben

1999. március 12-én Magyarország az Észak-atlanti Szerződés Szervezete teljes jogú tagjává vált. NATO-tagságunkra bonyolult biztonságpolitikai helyzetben, a koszovói válság csúcspontján, 12 nappal a NATO Jugoszlávia elleni légicsapás-sorozatának megkezdése előtt került sor. A déli határunk mellett telepített (támadó és védelmi műveletre egyaránt alkalmas) jugoszláv szárazföldi csapatok, valamint a légierő közvetlen katonai veszélyt jelentettek hazánk biztonságára. Tagságunk jelentős mértékben növelte biztonságunkat, miközben a kormány kényes politikai helyzetbe került a Szövetség akciójának több (közte hírszerzői) területet magában foglaló támogatása és a vajdasági magyarság biztonságának garantálása kapcsán.

1989–1990-ben – a hidegháború időszakának lezárását, a VSZ és a NATO katonai szembenállásának megszűnését, a kelet-közép-európai országok demokratikus átalakulásának elkezdődését követően – úgy tűnt, hogy Európa biztonságosabbá válik, a katonai veszélyeztetettség szintje jelentős mértékben csökken, a katonai erő szerepe leértékelődik. Ezzel szemben Jugoszlávia szétesése a II. világháború óta Európában nem látott intenzitású fegyveres konfliktusba torkollott. A térség lassú ütemű konszolidálása csak az ENSZ, a NATO, majd az EU égisze alatt telepített többnemzeti békefenntartó erők (IFOR[89], SFOR[90], KFOR[91], EUFOR[92]) segítségével kezdődhetett meg. A Szovjetunió felbomlása Európában ugyancsak törékeny biztonságpolitikai helyzetet hozott létre, és ennek eredményeként a kétpólusú világrend megszűnt.

[89] Implementation Force – NATO által vezetett többnemzeti békefenntartó erő Bosznia-Hercegonia területén.
[90] Stabilization Force – NATO által vezetett többnemzeti stabilizációs erő Bosznia-Hercegovina területén.
[91] Kosovo Force – Koszovóban tevékenykedő, a NATO parancsnoksága alatt működő nemzetközi békefenntartó haderő.
[92] European Union Force – az Európai Unió felügyelete alatt működő nemzetközi erő Bosznia-Hercegovinában.

A 2001. szeptember 11-én amerikai célpontok ellen végrehajtott, majd az azt követő madridi (2004. március 11.) és londoni (2005. július 7.) terrortámadások alapvetően befolyásolták a globális biztonságot. Az Amerikai Egyesült Államok vezetésével, valamint a nemzetközi közösség és a NATO tagállamainak összefogásával kezdetét vette a nemzetközi terrorizmus elleni globális háború. A 2003-tól kibontakozó iraki és afganisztáni koalíciós szerepvállalásban a mai napig különböző méretű és feladatú magyar katonai kontingensek is részt vesznek.

A közel-keleti és az afrikai térségben kialakult konfliktusok úgyszintén kedvezőtlenül befolyásolták a térség és a világ biztonságát, rendezésük folyamatos nemzetközi erőfeszítéseket igényelt.

Az ezredfordulót követő első évtized legfőbb jellemzője, hogy a globalizáció következtében egyre inkább összekapcsolódott közvetlen környezetünk és a tőlünk távolabb elhelyezkedő térségek biztonsága és stabilitása. A világban olyan új típusú fenyegetések, kockázatok és kihívások jelentek meg, amelyek kevésbé voltak előre jelezhetők, ugyanakkor jelentős mértékben csökkentették az egyes országok és a szövetségi rendszerek biztonságát. Elhárításuk vagy hatásuk mérséklése csak széles körű nemzetközi összefogással valósítható meg.

12. Az Elemző és értékelő igazgatóság szervezete és működése a 2000-es években

Az MK KFH az 1990-es évek végére az 1995. évi CXXV. törvényben meghatározott feladatoknak megfelelő szervezettel és képességekkel rendelkezett. Magyarország NATO-csatlakozása időpontjában szakmai alárendeltjei képességeik teljes kihasználásával, megemelt készenlét mellett végezték munkájukat, fő erőkifejtésüket – az alaprendeltetésből adódó feladataik ellátása mellett – a jugoszláviai helyzetre, valamint a nyugat-balkáni térségben telepített magyar katonai kontingensek biztonságára összpontosították.

Az Elemző és értékelő igazgatóság szervezete és állománya az előző évekhez képest lényegesen nem módosult. Az igazgatóság állománya széles körű általános és szakmai felkészültséggel, valamint nyelvismerettel rendelkezett. A munkatársak biztonságpolitikai kérdésekben jól eligazodtak, miközben egy részük általános katonai (hadműveleti-harcászati) felkészültsége nem érte el a kívánt szintet.

A szervezetet illetően a legfőbb változás az volt, hogy – NATO-csatlakozásunk időpontjára – a Napi jelentő osztály szervezetébe tartozó Helyzetértékelő és Jelentő Központ (HJK)[93] elérte teljes működőképességét és készenlétét.

[93] A nyugati (NATO-, amerikai, német, brit) példák alapján, jelentős anyagi ráfordítással és odaadó mérnöki (informatikai) tervező és kivitelezői munka eredményeként kialakított (ügyeleti, vezetési, információme-

Az ezredfordulót követő első évtized közepére a világban megjelent új típusú (globális) veszélyek (nemzetközi terrorizmus, tömegpusztító fegyverek terjedése, migráció stb.) miatt, valamint a nemzetközi közösség országai (köztük hazánk) haderőinek részvételével különböző térségekben[94] indított válságkezelő, koalíciós műveletek nemzeti hírszerző szolgálatokra háruló feladatrendszeréből[95] adódóan az igazgatóság szervezete ismét változott.

A szervezeti átalakítás eredményeként megszűntek a korábbi főosztályok (ezáltal csökkent a vezetési szintek száma). Az újonnan megalakított nyolc osztály az igazgató szolgálati alárendeltségében látta el feladatát. Az igazgató vezetői munkáját három szakmai helyettes[96] és egy referens[97] segítette.

Az igazgatóság nyolc osztálya regionális és funkcionális működési elv alapján dolgozott. Három elemző-értékelő osztály Magyarország és szövetségesei biztonsági érdekei szempontjából fontos válságrégiókkal foglalkozott. A többi öt osztály funkcionális feladatokat látott el. Az igazgatóság történetében első alkalommal alakult önálló osztály a terrorizmussal és a transznacionális fenyegetésekkel kapcsolatos feladatok értékelésére[98], valamint a nyílt információk feldolgozására.

A nyílt információkat feldolgozó elemző-értékelő osztály (OSINT[99]) szervezetében továbbra is megtalálható volt az MTI-munkacsoport, míg a dokumentációs osztály állományában az igazgatóság ügyviteli irodája és a hivatal (egyedi szakmai kiadványokkal rendelkező) nyílt könyvtára. Az új szervezetben a Helyzetértékelő és Jelentő Központ már osztályszintű szervezeti komponensként jelent meg. Az igazgatóság szervezetébe tartozó osztályok szoros együttműködésben dolgoztak, egymás munkáját kölcsönösen segítették. Példaként említhető, hogy az aktuális információkat feldolgozó osztály jelentéstervezeteit az átfogó elemzésekkel foglalkozó osztályok munkatársai (szakterületüket érintően) előzetesen ellenőrzik, elősegítve ezzel a jelentések pontosságát.[100]

nedzsmenti, elemző-értékelő/jelentő, nyilvántartó, valamint hazai és nemzetközi összeköttetési feladatokat ellátó) központ.

94 Nyugat-Balkán, Irak, Afganisztán.

95 Például a telepített erők védelme (force protection).

96 Az egyik helyettes az igazgatóság napi jelentő tevékenységét és hosszabb távú elemző-értékelő munkáját, a másik az aktuális információk feldolgozását (a HJK szakmai felügyeletét), míg a harmadik a szervezet nemzetközi kapcsolatrendszeréből adódó feladatokat felügyelte.

97 Fő feladata a vezérkarral és Felderítő csoportfőnökséggel történő kapcsolattartás volt.

98 Az MK KFH felelősségi körébe a terrorizmus katonai vonatkozású (haderőt érintő) kérdései tartoztak. A témakör fő felelőse a polgári nemzetbiztonsági szolgálat, az akkori Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH) volt. Így az MK KFH a terrorizmussal kapcsolatos nem katonai vonatkozású információit (illetékességből) az NBH-nak küldte meg.

99 Open Source Intelligence.

100 A nagyobb tapasztalatokkal rendelkező nyugati hírszerző szolgálatoknál is korábban dilemmát okozott az aktuális információkkal foglalkozó és a hosszabb távú elemző-értékelő munkát végző szervezetek elkülönült vagy egységes működtetése kérdésének az eldöntése. Bizonyos idő elteltével rájöttek, hogy az

A tájékoztató és jelentőmunka fő erőkifejtése ebben az időszakban Magyarország közvetlen környezete és a válságkörzetek (hazánk és szövetségeseink biztonságát befolyásoló) információinak elemzésére, értékelésére, feldolgozására és jelentésére irányult.

13. A jelentési rendszer

Az MK KFH – továbbra is a differenciált tájékoztatás elvének szem előtt tartása mellett – 10-12 különböző típusú, minősítésű, gyakoriságú (napi, heti, kéthetenkénti, időszakos) írásos jelentést, témaköri helyzetértékelést[101], összefoglalót terjesztett fel a felhasználók számára, miközben szóbeli jelentésformák sem kerültek háttérbe. Közöttük a rövidebb terjedelmű, értékeléseket, előrejelzéseket tartalmazó jelentések domináltak, amelyekben központi helyet foglaltak el a válságkörzetekben telepített (magyar és szövetséges) katonai erők veszélyeztetettségével kapcsolatos információk és értékelések.[102] Az Irakban és Afganisztánban feladatot teljesítő magyar katonai kontingensek állományának a felkészülését és feladatellátását az igazgatóság kézikönyvek kidolgozásával támogatta. A jelentési rendszerben a szövetségesi szemléletmód egyre nagyobb szerepet kapott, miközben a jelentésekben napi rendszerességgel jelentek meg a partnerszolgálati információk.

A jelentések értékét növelte, hogy a kidolgozói állomány a megszerzett információkat saját (illetve munkahelyi környezete) szakmai tudásán (sok esetben NATO- vagy EU-beosztásokban, illetve a válságkörzetekben szerzett helyszíni tapasztalatán) alapuló megjegyzésekkel, értékelésekkel, előrejelzésekkel egészítette ki. Ebben az időszakban a felhasználók több alkalommal elismeréssel nyilatkoztak arról, hogy a jelentéseket érthető, igényes és szakszerű megfogalmazásban, a magyar helyesírás szabályainak szigorú betartásával terjesztették fel.

Szövetségi tagságunkból, valamint az MK KFH kétoldalú partnerszolgálati kapcsolataiból[103] adódóan a jelentési rendszer fontos (ugyanakkor jelentős energiát lekötő) komponensét képezte a NATO és az EU illetékes szervezetei

önállóan tevékenykedő, aktuális információkat feldolgozó szervezetek nem tudnak hatékonyan működni az adott területtel behatóan foglalkozó komponensek munkatársainak mélyebb szakmai ismerete nélkül. Ezt a szükségszerűséget ismerte fel a Hivatal és az Elemző és értékelő igazgatóság akkor vezetése is.

101 Néhány esetben előfordult, hogy kiemelt fontosságú témában az MK KFH több polgári nemzetbiztonsági szolgálattal együtt készített jelentést. Ezek a kormányzati szintre felterjesztett, valamennyi szolgálat főigazgatója által aláírt jelentések – integrált információtartalmukon túl – a hivatalok harmonikus (rivalizálásmentes) szakmai együttműködését is hivatottak voltak bizonyítani.

102 Tapasztalataink szerint egy 80-100 főből álló elemző-értékelő szervezet egy időben max. három-négy (különböző intenzitású) válság eseményeinek szakmai szempontú feldolgozására és jelentésére képes. Ezek közül egy lehet olyan, amely magas intenzitású és 24 órás működési rendben tevékenykedő (néhány főből álló) speciális munkacsoport létrehozását és legfeljebb két-három hónapon át történő működtetését igényelheti (a szerző megjegyzése).

103 Az időszakban az MK KFH több külföldi partnerszolgálattal tartott eltérő tartalmú, mélységű és gyakoriságú kapcsolatot.

részére továbbításra kerülő értékelések készítése, illetve a partnerszolgálati információcsere hatékony végzése.

14. Az elemző-értékelő munkamódszerek változása

NATO- és EU-tagságunknak, valamint az MK KFH kétoldalú partnerszolgálati kapcsolatai bővülésének köszönhetően az időszak végére az igazgatóság állományának szakmai munkamódszerei tovább korszerűsödtek, az elemző-értékelő munka színvonala a fejlett nyugati országokéhoz közelített. Ehhez jelentős mértékben járult hozzá, hogy a tárgyalt időszakban az elemző-értékelő munkatársak növekvő számban vettek részt hosszabb vagy rövidebb idejű külföldi szakmai tanfolyamokon, továbbképzéseken.

A jelentőtevékenység napi és hosszabb távú koordinációja megvalósult, vezetettsége szorosabbá vált.[104] A korszerű munkamódszerek gyakorlati alkalmazását és a munkatársak felkészültségének növelését segítette, hogy a tájékoztató (elemző-értékelő) szervezetek történetében, immár harmadik alkalommal, ismét átdolgozásra került „Az elemző és értékelő munka alapjai" című jegyzet,[105] amely fontos módszertani segédeszköznek bizonyult az elemző-értékelő munkatársak számára. Az adatszerzés, az információfeldolgozás, az értékelés és feladatszabás koordinációját elősegítette a NATO által is alkalmazott CCIRM[106] rendszer bevezetésének megkezdése.

15. A Tájékoztató és elemző-értékelő szervezetek vezetői (1953–2011):
   - Szűcs Ferenc ezredes 1953–1956
     MNVK 2. csoportfőnökség
   - Dr. Oszetzky Tamás ezredes 1956–1977
   - Gombos Károly ezredes 1977–1983
   - Dr. Demeter György ezredes 1983–1985
   - Kovács János ezredes 1985–1989
   - Dr. Munkácsi József ezredes 1989–1996
     HVK Katonai Felderítő Hivatal
   - Dr. Magyar István dandártábornok 1996–2000
     MK Katonai Felderítő Hivatal
   - Dr. Rácz Lajos ezredes 2000–2001
   - Szabó Mihály ezredes 2001–2002

[104] A jelentőmunka színvonalának növelését az is nagymértékben segítette, hogy az időszakban rendszeressé vált a főigazgató és helyettese, valamint az elemző és értékelő igazgató közötti informális szakmai konzultáció. Ennek során kölcsönös felvetések, javaslatok, ötletek hangzottak el, amelyek rövid idő elteltével bevezetésre, alkalmazásra kerültek. Bizonyos hányaduk (pl. a jelentésekben a nyílt és a minősített információk bekezdésenkénti elkülönítése) csak rövid időszakot élt meg, de többségük tartósnak és hasznosnak bizonyult, a tájékoztató tevékenység fejlődését szolgálta.

[105] A kiadványt 2009-ben – az elemző és értékelő igazgató irányítása mellett – szakértői szerzői kollektíva dolgozta ki.

[106] Collection, Co-ordination and Intelligence Requirements Management.

   - Varga János ezredes 2002–2004
   - Dr. Magyar István dandártábornok 2004–2006
   - Gulyás József mk. ezredes 2006–2011
   - Pásztor István vezérőrnagy 2011–2011

16. Összegzés, a MK KFH, valamint tájékoztató szervezetének 1999–2011 közötti működéséből levonható fontosabb következtetések

Magyarország NATO-csatlakozása időpontjára az MK KFH az 1995. évi CXXV. törvényben előírt feladatoknak megfelelő szervezettel és képességekkel rendelkezett, fő erőkifejtését a jugoszláviai helyzetre, valamint a nyugat-balkáni térségben telepített magyar katonai kontingensek biztonságára összpontosította. Szervezete a korábbi évekhez képest kezdetben lényegesen nem módosult. A teljes működőképességét elérő Helyzetértékelő és Jelentő Központ ugyanakkor nemcsak szervezeti, hanem módszertani változást is hozott a hivatal életében. A világban megjelent új típusú veszélyek, valamint a nemzetközi közösség által különböző térségekben (magyar részvétellel) indított válságkezelő koalíciós műveletek miatt ismét változott az MK KFH és az igazgatóság szervezete, valamint feladatrendszere is. Az igazgatóság nyolc osztályból álló, regionális és funkcionális elv szerint működő szervezetté alakult. Első alkalommal jött létre önálló osztály a terrorizmussal és a transznacionális fenyegetésekkel kapcsolatos feladatokra, valamint a nyílt információk feldolgozására. A tájékoztató és jelentőmunka fő erőkifejtése – Magyarország közvetlen környezete mellett – a válságkörzetekre összpontosult. Az új jelentésformákat, értékeléseket, elemzéseket, szövetségi és partnerszolgálati információkat egyaránt magában foglaló jelentési rendszerben központi helyet foglaltak el a válságkörzetekben telepített (magyar és szövetséges) katonai erők veszélyeztetettségével kapcsolatos információk és értékelések. Az időszak végére az igazgatóság állományának szakmai munkamódszerei tovább korszerűsödtek, szövetségesi szemlélete erősödött, az elemző-értékelő munka színvonala a fejlett nyugati országokéhoz közelített.

Magyarország NATO-csatlakozását követően koalíciós keretek között, a nemzeti és a szövetségi érdekek együttes szem előtt tartásával tevékenykedett.

Fő erőkifejtése Magyarország közvetlen környezetére, majd (a 2000-es évek elejétől) a globális biztonságot befolyásoló új típusú fenyegetésekre (mindenekelőtt a terrorizmusra), valamint a nemzetközi közösség által különböző térségekben (magyar részvétellel) indított koalíciós válságkezelő műveletekre irányult.

Az MK KFH Elemző és értékelő igazgatóságának jól felkészült, nemzetközi tapasztalatokat szerzett, motivált, magas szintű hivatástudattal és szövetségesi szemléletmóddal rendelkező személyi állománya célszerűen kialakított, a biztonsági környezet változásaihoz rugalmasan alkalmazkodó,

korszerű szakmai elvek szerint működő, de csökkenő létszámú, kezdetben főosztály-osztály, majd osztály szervezetű struktúrákban végezte munkáját.

A szövetségi és a partnerszolgálati információkat is megjelenítő, különböző típusú, minősítésű és gyakoriságú jelentésformák differenciált felterjesztésével az MK KFH és az elemző-értékelő szervezete hatékonyan elégítette ki a hazai kormányzati, honvédelmi minisztériumi és vezérkari tájékoztatási igényeket.

Az MK KFH és az igazgatóság kiterjedt szövetségi és partnerszolgálati kapcsolatrendszere jelentős mértékben növelte a szervezet képességeit, miközben hatékony végzése komoly feladatokat (és terheket) rótt a szervezetre.

Az MK KFH és elemző-értékelő szervezete nyugati elvek figyelembevételével szervezett, korszerű módszereket alkalmazó, tudásalapú szervezetté vált, tevékenységét hazai és nemzetközi elismerés övezte.

17. A MK Katonai Felderítő Hivatal Elemző-értékelő igazgatóság tevékenységének összegzése és a partnerkapcsolatok értékelése[107]

Ennek a szervezetnek a kialakulása a rendszerváltással megváltozott politikai és biztonságpolitikai környezetben, két lépcsőben valósult meg.

Első lépcsőben az MNVK 2. csoportfőnökség addig működő Tájékoztató Szolgálatának HVK KFH Tájékoztató igazgatósággá történt átalakításával. Az új igazgatóság a már korábban bevált funkcionális feladatelosztásnak megfelelően négy osztályból (1. Tájékoztató, értékelő és jelentő osztály, 2. Katonai értékelő és elemző osztály, 3. Dokumentációs és Információs és fordító osztály, 4. Informatikai osztály), valamint az igazgatóközvetlen kisebb szervezeti egységeiből állt.

A változás lényege abban összegezhető, hogy az új szervezetben a NATO-val (elsősorban annak politikai intézményeivel) már csak az 1. Biztonságpolitikai értékelő és jelentő osztály foglalkozott. Ennek az osztálynak a felelőssége lett a fő-, fontos és egyéb irányokba sorolt országok katonai és katonapolitikai értékelése is. A 2. Katonai értékelő és jelentő osztály fő feladatát a környezetünkben (Ausztria kivételével) elhelyezkedő államok katonai szempontú értékelése képezte. Az új szervezetben már csak alosztályszintű szervezeti formában jelent meg a hadigazdasággal és haditechnikával foglalkozó összetevő. A szervezetben ismét megjelent a Felderítő Harcálláspont.

Mindezekre az adott jogi lehetőséget, hogy az Országgyűlés a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényben felhatalmazta a Minisztertanácsot, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatkörét, szervezetét (a készülő új

[107] Dr. Magyar István: *A tájékoztató részlegtől az elemző és értékelő igazgatóságig.* Felderítő Szemle XV. évf. 2. szám 53. o.

törvény elfogadásáig) átmeneti rendeletben határozza meg. A nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet négy nemzetbiztonsági információs, katonai biztonsági és katonai felderítőszolgálat létrehozását rendelte el. Ennek megfelelően a Magyar Honvédség parancsnoka a 019/1990. számú parancsában 1990. február 14-i hatállyal (az MHVK Felderítő csoportfőnökség és közvetlen szervei jogutódjaként) elrendelte a Magyar Honvédség Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal létrehozását.

Ez a szabályozás többekben kérdéseket vetett fel, különösen azért, mert az ugyanezen szabályozó alapján működő Katonai Biztonsági Szolgálatot miniszteri irányítás alá rendelte.

A szabályozás szerint a KFH a Magyar Honvédség, ezen belül a Honvéd Vezérkar szerve a hadászati felderítési feladatok végrehajtására, a Magyar Köztársaság honvédelmi érdekeinek érvényesítését szolgáló kormányzati tevékenység segítésére – bizalmas információk megszerzésére, elemzésére és értékelésére –, valamint a hadműveleti és harcászati felderítés szakirányítására a Magyar Honvédség Parancsnoksága szerveivel együttműködve.

Indokolta a titkosszolgálat tevékenységének ismételt szabályozását az újonnan kialakult partnerszolgálati együttműködés kialakulása is. Ezek a kapcsolatok kezdetben csak a szomszédos országokra terjedtek ki, de később már az EU- és a NATO-tagállamok, valamint egyes semleges országok katonai nemzetbiztonsági szolgálatait is magukba foglalták.

A magyar katonai hírszerzés – kölcsönös kezdeményezés alapján – már jóval a teljes jogú NATO-tagságunk időpontja előtt hatékony és konstruktív kétoldalú partnerszolgálati kapcsolatokat alakított ki, amelyek az információcsere mellett az érintett országok részéről szakmai javaslatokat és kiképzési felajánlásokat is magukba foglaltak. A kétoldalú partnerszolgálati kapcsolatok felvételében, majd annak fejlesztésében meghatározó szerepet játszottak a főigazgatók. A kétoldalú vezetői találkozók rövid, négyszemközti beszélgetésein ők állapodtak meg az együttműködés (nemcsak katonai kérdések) formáiról és gyakoriságáról. Fontos megemlíteni, hogy a fejlett nyugati demokráciák esetében nem volt szükség az együttműködés írásban történő rögzítésére (elég volt az adott szó), míg más országok esetében előfordult, hogy az illetékes partnerszolgálat vezetője kezdeményezte a megállapodás aláírt, hivatalos dokumentum formájában történő megerősítését is. Erre a kezdeményező félnek általában belpolitikai (presztízs) okokból volt szüksége.

A partnerszolgálati együttműködés új feladat volt az igazgatóságok számára. Kezdetben e téren történtek ugyan kisebb hibák (elsősorban a partnerszolgálati információk helyes felhasználásával és a külföldi szolgálatok munkatársaival

folytatott tárgyalási technikákkal kapcsolatban), de ezek kárt nem okoztak a kapcsolatok építésében, egy tanulási folyamat részének voltak tekinthetők.

Az 1990-es évek közepétől, a gyorsan bővülő kétoldalú információcsere mellett rendszeresen sor került a hivatalvezetők (majd főigazgatók) és a szakterületek munkatársainak váltakozó helyszíni találkozóira is.

Ennek különösen Magyarország és egyes szomszédos országok között kialakult politikai feszültség időszakában, illetve a délszláv válság intenzív szakaszában volt nagy jelentősége, amikor a magyar állami vezetés politikai okok miatt nem tudott (vagy nem akart) az illető ország vezetésével párbeszédet folytatni. Az ilyen alkalmakkor megszervezett „hírszerző főnöki" találkozók elősegítették egymás álláspontjának pontosabb megismerését, sikeresen oszlattak el vélt vagy valós feltételezéseket (félelmeket), így bizalomerősítő jellegük kiemelten fontos volt.

Magyarország és egyes szomszédjai közötti politikai feszültség időszakában az országok közötti kétoldalú katonai (és hírszerzői) kapcsolatok szintje, minősége mindig meghaladta a politikai kapcsolatok szintjét. Ez a kormányzat részéről feltehetően tudatos (hallgatólagos) lépés volt, a bizalomerősítést szolgálta és azt, hogy a feszültség ne eszkalálódhasson fegyveres küzdelemmé.

A katonai titkosszolgálatok jogállásának rendezésére irányuló lépés az volt, hogy az Országgyűlés elfogadta a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. (azóta többször módosított) törvényt, amelynek alapján 1996. március 1-jén megalakult a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal. A törvény életbe lépésével a hivatal kikerült a Honvéd Vezérkar alárendeltségéből és a kormány irányítása alatt álló, országos hatáskörrel rendelkező, önálló költségvetési gazdálkodást folytató katonai nemzetbiztonsági szolgálattá alakult.

A törvény 13. § (2) bekezdése a következőket tartalmazza: A Magyar Honvédség vezérkari főnöke a honvédelmi törvényben meghatározott feladatai ellátásához szükséges információk átadását – alá- és fölérendeltség hiányában is – közvetlenül igényelheti a Katonai Felderítő Hivatal (ma a szolgálatok összevonása okán Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat) főigazgatójától, aki azt haladéktalanul köteles teljesíteni. A szakmai kapcsolattartás és az információszolgáltatás rendjét a honvédelmi miniszter állapítja meg.

A hivatal szervezete a törvény elfogadását követően megváltozott, öt igazgatóságot és két főosztályt foglalt magában.

Az MK KFH megalakításával a korábbi Tájékoztató igazgatóság neve Elemző és értékelő igazgatóságra változott.

Az igazgatóság új szervezete az igazgató közvetlen alárendeltségében levő két főosztályból, egy osztályból és egy alosztályból állt. A főosztályok állományába két-két osztály tartozott.

Az 1. elemző és értékelő főosztály regionális elv szerint szerveződött, Közeli, valamint Távolabbi és egyéb régió osztályokból állt.

A 2. elemző és értékelő főosztály állományába a Dokumentációs, illetve Irányító és koordinációs osztály tartozott. A Dokumentációs osztály rendeltetése és feladatköre lényegesen nem tért el a korábban megismert feladatkörtől. Az Irányító és koordinációs osztály viszont újszerű feladatokat kapott. Feladataihoz tartozott az elemző-értékelő munka módszertani, elméleti támogatása, az igazgatóság szakmai és adminisztrációs (pl. személyügyi) feladatainak végzése; a Magyar Köztársaság szempontjából fontos, potenciális válságok előrejelzése, tapasztalatainak feldolgozása, a hivatal nemzetközi együttműködéséből az igazgatóságra háruló feladatok koordinálása.

A Napi jelentő osztály továbbra is elsősorban az aktuális információk feldolgozásával és jelentésével foglalkozott. Állományában első alkalommal megjelent a Helyzetértékelő és Jelentő Központ. Az osztály állományába tartozott az MTI-alosztály, amelynek naponta készített, széles felhasználói kör részére megküldött nyílt jelentése a hivatal tájékoztatási rendszerének fontos összetevője volt. Az igazgató közvetlen irányítása alá tartozott az Együttműködési alosztály, amelynek létrehozását a növekvő partnerszolgálati kapcsolatrendszer indokolta.

Az ebben a szervezeti rendben általánossá vált a felhasználói igényekhez igazított, rövidebb terjedelmű információs jelentés. A jelentési rendszerben növelték a különböző nemzetközi missziókba kirendelt magyar kontingensre vonatkozó információs jelentések számát.

Az igazgatóság változtatott az elemző-értékelő (korábban feldolgozói) munka módszerén is. Új módszerként a több forrás egyidejű felhasználását alkalmazta az igazgatóság, ez vált általánossá.

E munka segítésére az igazgatóság – több mint egy évtized elteltével – kiadta „Az elemző-értékelő munka módszertana" című jegyzetét, amely az eredményes munkát segítő eszköz volt a munkatársak kezében.

A NEMZETKÖZI VÁLSÁGKEZELŐ MŰVELETEK FELDERÍTŐ VONATKOZÁSAI

A nemzetközi válságkezelő műveletek kategóriái és lehetséges formái.
A nem háborús katonai műveletek:

Nem háborús katonai műveleteknek hívjuk azokat a széles körben alkalmazott tevékenységeket, amelyekben a katonai képességeket békében instabil (konfliktus) helyzetben vagy háborúban, a harcterületen kívüli tevékenységre ideiglene-

sen létrehozott katonai erőket is magukba foglaló szervezetek a háborús műveletektől eltérő céllal folytatnak.[108]

A fentiek tehát olyan katonai tevékenységek, amelyeket katonai alakulatok hajtanak ugyan végre válság idején, esetleg békeidőszakban, általában a szükséges mértékig felfegyverezve, de lehetőleg erőszak (fegyverhasználat) alkalmazása nélkül, vagy annak csak a lehető legvégső esetében (jogos fegyverhasználat).

Béketámogató műveletek:

A válságkezelés során alkalmazott katonai alakulatok tevékenységére gyűjtőfogalomként alkalmazott (béketámogató – PSO – Peace Support Operations) kifejezés.

A NATO a béketámogató műveleteket hat fő csoportra osztja. Ezek a kategóriák az alábbiak:

- konfliktusmegelőzés,
- béketeremtés,
- békefenntartás,
- békekikényszerítés,
- békeépítés
- és humanitárius műveletek.

Fontos meghatároznunk, hogy mi a felderítés feladata ezeknek az eljárásoknak az előkészítése, illetve végrehajtása során. A válságkezelő műveletek végrehajtása során a hadászati, a hadműveleti és a harcászati felderítés erői és tevékenységei egységes rendszert képeznek. A válságkezelő és béketámogató műveletek hírszerző/felderítő támogatása négy alapvető célt szolgál:

- segíti a döntéshozókat annak meghatározásában, hogy küldjenek-e erőket az adott területre,
- ismereteket nyújt a csapatok béketámogatási feladatokra történő felkészítéséhez,
- a szemben álló erők folyamatos felderítése után információkat nyújt a telepített erők részére,
- információkat biztosít a parancsnokoknak a saját erők védelmének megszervezésére.

[108] Háber Péter ny. ezredes: *A nemzetközi válságkezelő műveletek és azok hírszerző/felderítő támogatásának elvei.* Felderítő Szemle XIII. évf. 1. szám, 2014. március.

Mint korábban említettem, a felderítés igényei három (hadászati, hadműveleti és harcászati) szinten jelentkeznek.

1. Hadászati felderítő hírigények az alábbiak lehetnek:
   - a konfliktus kialakulásának oka és körülményei,
   - a szemben álló erők,
   - a vitás kérdések témái,
   - a jelenlegi helyzet és a várható tendenciák,
   - az esetleges fegyveres konfliktus valószínűsége és várható ideje,
   - a nemzetközi közösség hadászati céljai,
   - a válságkezelő erők kiküldésének célja,
   - (politikai, személyi, katonai, gazdasági stb.) háttér-információk.
2. Hadműveleti igények:
   - a szemben álló fél tervei, képességei,
   - a szemben álló felek diszlokációja és mozgása,
   - az esetleges katonai cselekmények formái (gerillaháború, terrorizmus, etnikai tisztogatás stb.),
   - a szemben álló fél propagandája, pszichológiai műveletei,
   - tűzszünet lehetséges adatai,
   - a lakosság veszélyeztetettsége,
   - külföldi résztvevők helyzete.[109]
3. Harcászati igények:
   - hadviselő felek diszlokációja,
   - a védendő lakosság és az infrastruktúra adatai,
   - a helyi gazdasági helyzet adatai,
   - a helyi erőviszonyok.[110]

A felderítés szintjeinek igényei esetenként átfedhetik egymást (pl.: a harcászati szint parancsnoka hadászati kérdésekkel foglalkozik). Ilyen kérdések lehetnek:

- a régió politikai, geopolitikai helyzete,
- történelmi összefüggések,
- távlati tervekre vonatkozó kérdések,
- a sajtó hozzáállásának tisztázására,
- civil-katonai kapcsolatok helyzetének alakulása.

[109] Háber Péter ny. ezredes: *A nemzetközi válságkezelő műveletek és azok hírszerző/felderítő támogatásának elvei.* Felderítő Szemle, XIII. évf. 1. szám, 2014. március.
[110] Uo.

A válságkezelést megelőző időszak hírszerző/felderítő feladatai a következők lehetnek:

A hírszerző/felderítő szervezetek tevékenysége a válságkezelést megelőző időszakban elsősorban arra irányul, hogy hírszerző módszerekkel, különböző mérők-mutatók felállításával elemezze a folyamatokat, válsággyanús esetekben felhívja az együttműködők figyelmét e területek fokozott követésére. A válságok kialakulása feltételeinek létrejötte esetén sürgős feladatként jelentkezik a hírszerző/felderítő tevékenység orientálása, fókuszálása az adott problémára.

Ezen időszak kiemelt feladata, hogy ráirányítsa a politikai döntéshozók figyelmét a problémára. A folyamatban a politikai döntéshozók elsőbbségi feladata jelentkezik, de ez nem jelenti azt, hogy a katonai vezetés nem kezdheti meg a válságkezelésre történő felkészülést.

A politikai és a katonai felkészülés a válságkezelésre tehát egyidejű, egymást erősítő folyamat lehet.

Ebben az időszakban készülnek el azok az elemzések, amelyek, alternatívák kidolgozásával segítik a politikai döntéshozatalt. Ebben az időszakban készülnek el azok a dokumentumok is, amelyek a missziós feladatok tervezésének és a végrehajtásra tervezett erők felkészülésének alapját képezik.

A válságkezelési döntést követő kezdeti időszak hírszerző/felderítő feladatai:

A fegyveres válságkezelésre vonatkozó döntést követően egyszerűsödnek, koncentrálódnak a hírszerzés/felderítés feladatai. Alternatívák helyett egy feladatra lehet koncentrálni. Mivel a válságkezelésben nemzetközi erők vesznek részt, felerősödik a feladatban részt vevő nemzetek közti diplomáciai, valamint hírszerző/felderítő együttműködés.

A műveletek sikere és a veszteségek minimalizálása érdekében megkezdődik a valószínű műveleti térség felderítésének fokozása, a szükséges felderítő-kapacitások kijelölése, felkészítése a várható feladatra. Fontos követelmény ebben az időszakban a felderítő erők műveleti térségbe történő időbeni kijuttatásának előkészítése és végrehajtása.

A válságkezelés időszakának felderítő feladatai:

A művelet alatt a katonai hírszerzés/felderítés két legfontosabb területe a hadszíntéren folyó felderítő műveletek előkészítése és támogatása. Állandó feladat a hazai politikai és katonai vezetés hiteles tájékoztatása.

Kiemelt feladat a saját erők biztonsági helyzetének folyamatos elemzése, értékelése, valamint a kiegészítő hírszerző biztosítás hazai területről történő támogatása.

A hírszerzés és a felderítés feladatai a válságkezelést követő időszakban:

Fontos feladat a befejezett misszió hírszerző/felderítő tapasztalatainak feldolgozása, a tanulságok levonása, javaslatok, ajánlások megfogalmazása.

A hírszerző- és a felderítőszervek feladatai a válságkezelést követő időszakban:

- a kidolgozott műveleti intézkedések alkalmazhatóságának az értékelése,
- az adatszerző szervezetek közötti együttműködés és koordináció tapasztalatainak feldolgozása,
- az információ és a jelentési rendszer működési hiányosságainak feltárása,
- a műveleti terület általánosítható biztonsági tapasztalatainak feldolgozása,
- az alkalmazott technikai eszközök működésével kapcsolatos tapasztalatok összegzése,
- javaslat a fent vázolt munkafolyamat hiányosságainak kijavítására.

Összességében kimondhatjuk, hogy a válságkezelő és béketámogató erők tevékenységének folyamatos hírszerző/felderítő támogatása semmilyen formában nem azonosítható a hagyományos hadműveletek során igényelt és kapott felderítő támogatással.

Mára egyértelműen beigazolódott, hogy az aszimmetrikus hadviselés körülményei között folytatott műveletekben részt vevő erők tevékenységének felderítőbiztosításához szükség van a helyzethez igazított hírszerzési/felderítési eljárásokra.

BEFEJEZÉS, A SZERZŐ KÖVETKEZTETÉSEI, MEGÁLLAPÍTÁSAI

E munka összeállítása és a katonai felderítés százéves történetének áttekintése során az alábbi következtetésekre jutottam:

1. A százéves magyar katonai felderítés különösen nehéz politikai és társadalmi viszonyok között „élte át" a vizsgált éveket.

   Átéltünk ebben az időszakban két világháborút – és mind a kettőt a vesztesek oldalán –, elsőnek a „trianoni módszerekkel" történt megalázó lezárását, a szovjet csapatok magyarországi állomásoztatását és annak hátrányait, hatásait, a súlyos veszteségekkel járó Tanácsköztársaságot, majd az azt követő ellenforradalmat és az 1956. évi, megtorlásokat hozó forradalmat és szabadságharcot.
2. Mindezek ellenére a felderítőkatonák (és itt most elsősorban sorköteles felderítőkatonáinkra gondolok) becsülettel teljesítették kötelességüket, sokan az életüket áldozták.
3. Az ország politikai és társadalmi elitje a válságos időszakok lezárása után nem a megcsonkított ország életének jobbá tételére fordította energiáját, hanem a határrevízió lehetőségének megteremtését segítő partner támogatásának elnyerésére.

   Erre a feladatra koncentrálta a hadászati felderítőrendszer kapacitását (bár az I. világháború után a magyar hadászati felderítés valójában csak a katonadiplomácia tevékenységéből, illetve az elit személyes kapcsolatainak lehetőségéből állt).

   A támogató partnert az ország vezetése Németország, illetve Hitler személyében vélte megtalálni.

   A „megtalált partnert" a magyar politikai elit, különösen a hadsereg vezetői „hűségesen" követték. Hitler előbb a Jugoszlávia, majd a Szovjetunió ellen

   indított támadásba vonta be Magyarországot, annak ellenére, hogy a Szovjetunió a háború kitörése előtt békét ajánlott.

   Amilyen elhamarkodott és indokolatlan döntés született (a hadászati felderítés adatainak figyelmen kívül hagyásával) a háborúba lépésről, éppen olyan bizonytalanul, tétován történt az úgynevezett „kiugrási kísérlet" is.
4. A német megszállás újabb emberéleteket, anyagi károkat követelt.
5. A felderítés az I. világháborúban alkalmazott felderítőeljárásokkal igyekezett adatokat szerezni a parancsnokok elhatározásainak kialakításához, annak megalapozására.

   A mai ismereteink birtokában állíthatjuk, hogy a nagy létszámú, rosszul felszerelt felderítőkötelékek sokkal inkább alkalmasak voltak harcra (rajtaütésekre), mint felderítésre. Különösen hiányoztak a megszerzett felderítési adatok jelentéséhez szükséges híradó eszközök.

   Mai felfogásunknak jobban megfelel a rejtett bejutás az ellenség hadrendjének mélységébe, a rejtett adatszerzés végrehajtása és a felderítési adatok gyors jelentése, illetve olyan korszerű technika kialakítása és rendszeresítése, amellyel saját területről képesek vagyunk felderítési adat megszerzésére.
6. A II. világháború végén a nagyhatalmak – USA, Szovjetunió, Anglia, Franciaország – határoztak a vesztesek sorsáról, a világ újrafelosztásáról.

   Magyarország az orosz befolyásolási zónába került.

   Ez tény, valamint az is, hogy a győztes oroszok, a szovjet típusú politikai, társadalmi rendszert kezdték bevezetni. A kétpólusú világrendszer kialakulása és egymásnak feszülése, a háborús hangulat folyamatos szítása és fenntartása az ország hadseregének erőltetett, túlméretezett fejlesztését hozta és követelte a háborúban kimerült országtól.

   Ez lakosság körében szovjetellenes hangulat kialakulásához vezetett. Fokozták a kedvezőtlen hangulatot a fogolytáborokról, az orosz katonáknak a magyar nőkkel szembeni erőszakos fellépéséről, a jóvátételi kötelezettségek miatt fellépő gazdasági nehézségekről szóló történetek.

   A szovjetellenességet a magyar hatalom diktatórikus intézkedésekkel próbálta megfékezni. Ehhez erős elhárító rendszert kellett szervezni. Az erre irányuló intézkedések azt eredményezték, hogy a megalakuló hadászati felderítőszervezetekben túlsúlyba került az elhárítás.
7. Tovább rontotta a hangulatot az a tény is, hogy a magyar hadsereg háborús feladatát a Duna-völgyi, illetve az északolasz hadműveleti irányokban végrehajtandó támadó hadászati (hadműveleti) tevékenységben jelölte meg a szovjet vezetés.

   Nem javított a lakosság hangulatán az a tény sem, hogy Ausztria az „örökös semlegesség" státusában állapodott meg a szovjet vezetéssel. Ebből következően

a szovjet erők „kiszorultak" Ausztriából, az ezekben az irányokban tervezett erők zömét Magyarországon állomásoztatták.

Felderítés vonatkozásában mindez azt eredményezte, hogy a magyar politikai és katonai vezetés ezen országok irányába helyezte át a hadászati felderítés fő erőkifejtését, fokozta a mélységi felderítőcsoportok számát és felkészítését erdős-hegyes terepen történő alkalmazásra, növelte a rádiófelderítés aktivitását.

8. A megtörtént rendszerváltás után világossá vált, hogy az akkor mintegy 120 000 fős hadsereget az ország fenntartani nem képes, ezért a politikai és katonai vezetés a hadsereg átszervezését (leépítését) határozta el.

   A felderítés korábbi erőire mindez jelentős mértékben hatott. (Ma egy harcászati szintű felderítő-zászlóalja van békében a hadseregnek, minden hadműveleti felderítőerőt felszámoltak.)
9. A hadászati felderítés (hírszerzés) erői eredményesen dolgoznak.
10. Összevonták a hadászati hírszerzés és a katonai biztonsági szolgálat (az elhárítás) szerveit. Remélhetőleg ez a racionális működést és a hatékonyabb gazdálkodást segíti.

TISZTELT ÉRDEKLŐDŐ OLVASÓ!

Köszönöm, hogy érdeklődésével megtisztelt és elolvasta az önálló magyar katonai felderítés (hírszerzés) centenáriuma alkalmából írott soraimat.

Remélem, gondolataimmal hozzájárultam (járulhattam) az e területen már korábban kialakult ismereteihez, nézeteihez.

Azt is remélem, hogy legfontosabb következtetéseimmel egyetértett: egy ország sikeres biztonságpolitikájának alakításához elengedhetetlen a jól működő, hatékony hírszerzés.

A politika éppen a hírszerzés adatai alapján szab (és kell, hogy szabjon) újabb és újabb feladatokat a hírszerzés számára.

Háborúban (fegyveres konfliktusokban) a katonai felderítés adatai nélkül a harcot vezető parancsnok nem képes megalapozott és sikerrel biztató elhatározásra jutni, kötelékének harcát megszervezni.

Ezekből a következtetésekből kiindulva – bár egyetértek a hadsereg (és benne a felderítés, a felderítőcsapatok és -szervek) csökkentésével, hatékony átszervezésével – indokoltnak látom ezt a feladatot az észszerűség határain belül végezni.

Befejezésül további „gondolkodó olvasást" kívánok.

IRODALOMJEGYZÉK

Ablonczy Balázs: *Trianon-legendák.* Jaffa Kiadó, Budapest, 2010.
Árpád Zoltán: *Az Alaptörvény a biztonság szemszögéből.* Szakmai Szemle, 2012/1.
Bala Tamás: *Magyarország alapvető biztonságpolitikai dokumentumai, az azokból származtatott feladatok a helikopteres fegyvernem vonatkozásában.* Szakmai Szemle, 2013. 1. szám.
Balogh Péter ezds.: *A magyar katonai felderítés története.* Felderítő Szemle.
Bertényi Iván – Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története.* Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1993.
Boda József: *Szigorúan titkos – Nemzetbiztonsági almanach.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018.
Boda József – Ruszin Romulusz: *Levegőből harcba – A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.
Davies, Normann: *Európa története.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001.
Dékány István – Szőnyi István: *A magyar felderítés története,* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009.
Diószegi István: *A két világháború közötti időszak diplomáciatörténete.* (1919–1939) LIKVA Kiadó, Budapest, 1992.
Dombrády Lóránd: *A legfelsőbb hadúr és hadserege.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2012.
Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: *A magyar királyi honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987.
Ferguson, Niall: *A világ háborúja.* Scolar Kiadó, Budapest, 2008.
Gulyás László: *A Horthy-korszak külpolitikája 1., Az első évek 1919–1924.* Attraktor Könyvkiadó, Máriabesnyő, 2012.
Gyaraki Károly – Báthori Gábor: *A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájának Koncepciója. Van megoldás. Biztonság–honvédelem–rendvédelem Magyarországon.* Barankovics Alapítvány, Budapest, 2010.
Hajma Lajos – Héjja István: *A katonai felderítés és hírszerzés története.* ZMNE, Budapest, 2011.
Háber Péter ny. ezds.: *A nemzetközi válságkezelő műveletek és azok hírszerző/felderítő támogatásának elvei.* Felderítő Szemle, XIII. évf. 1. szám, 2014. március.

Hautzinger Gyula: *A Magyar Honvédség negyedszázada, egy haderő menetben.* Budapest Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete, Budapest, 2014.
Heller, Mihail – Nyekrics, Alexander: *A második világháború 1939–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1985.
Horthy Miklós titkos iratai. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972.
Horthy Miklós: *Emlékirataim.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 2012.
Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története. A kezdetektől 1945-ig.* Puedlo Kiadó, Nagykovácsi, 2006.
Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* (Tények és tanúk sorozat) Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978.
Kende Péter: *Titkos magyar szolgálatok.* Hibiszkusz Könyvkiadó Kft., Budapest, 2004.
Kis-Benedek József: *A katonadiplomácia szerepe a diplomáciában.* Felderítő Szemle, XII. évf. 2. szám, 2013. november.
Kriska György: *A csapatfelderítés (hadműveleti és harcászati felderítés) fejlődésének története.* MNVK 2. csoportfőnökség, Budapest, 1985.
Magyar István: *A tájékoztató részlegtől az elemző és értékelő igazgatóságig.* Felderítő Szemle, XV. évf. 2. szám.
Militärlexikon Deutscher Militärverlag, Berlin.
Nagy László: *Néhány gondolat a biztonsági vákuumról.* Hadtudomány 1992/1.
Okváth Imre: *Állambiztonság és rendszerváltás.* L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010.
Ónody György: *A hírszerzés története (ókor, középkor, újkor).* Zrínyi Kiadó, Budapest.
Petrák Katalin: *Magyarok a Szovjetunióban.* Napvilág Kiadó, Budapest, 2000.
Piekalkiewicz, Janusz: *A kémkedés története. I–II.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1997.
Pirityi Sándor: *Hadtudomány és biztonság.* TIT HABE, Budapest, 1998.
Pokorny Hermann: *Emlékeim. A láthatatlan hírszerző.* Hadtörténenelmi Levéltári Kiadványok, Budapest, 2000.
Rácz Lajos: *Mi a hírszerzés?* Felderítő Szemle, 2010/3–4. sz.
Romsics Ignác: *A Horthy-kép változásai.* Rubikon, 2007/10. szám.
Sallai Imre: *Katonadiplomácia és információszerzés.* Felderítő Szemle, XII. évf. 2.szám, 2013. november.
Szabó János: *Haderőátalakítás. Az ezredforduló haderőreformjának előzményei, jellemzői és perspektívája.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2001.
Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló, Veritas Történetkutató Intézet, 2015.
Szakály Sándor: *A magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás vezetői (1919–1945).* Felderítő Szemle IX. évf. 2010. 2.szám.
Szakály Sándor: *Az önálló magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás létrehozása 1918–1922.*
Szalai Miklós – Szűcs László: *Horthy Miklós titkos iratai.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972.
A Magyar Honvédség negyedszázada. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
A honvédelem négy éve 1991–1994. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1994.

MELLÉKLETEK

1. SZÁMÚ MELLÉKLET
A BIZTONSÁGPOLITIKAI ÉS A KATONAI FELDERÍTÉSSEL, ELHÁRÍTÁSSAL ÖSSZEFÜGGŐ FOGALMAK

A biztonság

A biztonság fogalmának fontosságát aláhúzza, hogy feltűnően gyakran és széleskörűen alkalmazzuk mind a köz-, mind a szaknyelvben, mind önállóan, mind jelzős szerkezetben, akár élő, akár élettelen dolgokra vonatkozóan, életünk minden területét érintően.

Érdekes és beszédes adat, hogy Magyarország Alaptörvényében a „biztonság" szó 21-szer, illetve a vele szoros kapcsolatban álló „védelem" kifejezés 91-szer fordul elő.[1] Indokoltnak tekinthető tehát ennek a fogalomnak a meghatározása (már amennyiben lehetséges ez egyáltalán), annál is inkább, hiszen a biztonságelmélet (biztonságpolitika, biztonsági stratégia, katonai és nemzetbiztonsági doktrína stb.) fő elemét (alapját és gerincét) adja.

Beszélünk, írunk és olvasunk, az egyén, a kisebb-nagyobb közösség, az ország, a nemzet, a szövetség, a társadalmi élet minden (jogi, politikai, gazdasági, ipari, kereskedelmi, környezeti, közlekedési, repülési, ökológiai, szociális, egzisztenciális, nemzeti, etnikai, vallási, közéleti, magán, vagyoni, banki-pénzügyi, demográfiai, egészségügyi, nevelési, oktatási, rend és katasztrófavédelmi, katonai, személyes és minősített információ és adatvédelmi, és a sor szinte végtelenül folytatható) szféráját érintő biztonságról.

A biztonság bonyolult (komplex), nehezen meghatározható, helytől (helyzettől), időtől és más tényezőktől függő fogalom. Nem véletlen, hogy a világban, sok esetben országokon belül is egymástól eltérő megfogalmazással találkozhatunk.

Tartalmát tekintve azonban, általánosságban elfogadottnak tekinthető, hogy a biztonság egyénekhez (egyes emberekhez) emberi közösségekhez (csoportokhoz), államokhoz (nemzetekhez), nemzetközi rendszerekhez köthető, (a továbbiakban a gyűjtőfogalomként a biztonság alanyának vagy szubjektumának nevezzük) és mindig valamilyen létfontosságú értékek ellen irányuló: leggyakrabban származás (természeti, mesterséges), méret (globális, kontinentális, regionális, lokális), kiterjedés (külső, belső) jelleg (feszültség, válság, konfliktus, háború) és irányultság (az élet különféle területei) szerint osztályozott) fenyegetés (veszély vagy kockázat), megjelenése kapcsán felmerülő igényt, illetve azokkal szembeni védelmet jelenti.[2]

Más szavakkal a biztonság úgy is *„értelmezhető, mint egyfajta egyensúlyi állapot a felmerülhető vagy a ténylegesen felmerülő fenyegetések, veszélyforrások és veszélyhelyzetek, valamint az elhárításukra, kivédésükre szolgáló képesség és lehetőség között".*[3] Egy újabb megfogalmazásban a biztonság egy olyan fogalom, amely leginkább egy állapotra utal.

Globális értelemben a biztonságot befolyásoló tényezők értelmezésében az utóbbi időszakban jelentős változások következtek be. Tisztázódott, hogy a biztonságról alkotott értelmezésben nem elegendő csupán a katonai tényező elsődlegességét hangsúlyozni. A biztonság mint egyfajta gyűjtőfogalom kiterjed – többek között – a politikára, a gazdaságra, a szociális

[1] Árpád Zoltán: *Az Alaptörvény a biztonság szemszögéből.* Szakmai szemle, 2012/1. 81. o.

[2] Gyaraki Károly – Báthori Gábor: *A Magyar Köztársaság Nemzeti biztonsági stratégiájának koncepciója.* In: Biztonság-Honvédelem-Rendvédelem Magyarországon (Szerk.: Gyaraki Károly). KDNP. Budapest, 2010. 31. o.

[3] Nagy László: *Néhány gondolat a biztonsági vákuumról.* Hadtudomány, 1992/1. 7. o.

ellátottságra, a környezetvédelemre, az informatikára, a polgári védelemre, a katasztrófa-elhárításra. Egyértelművé vált, hogy az egyén, illetve közösségének biztonsága az előzőekben leírt tényezők nélkül nem garantálható.

A biztonság értékét (a biztonsági helyzet szintjét) két érték (1 vagy 100% = abszolút biztonság, illetve 0 vagy 0% = a biztonság teljes hiánya) között képzelhetjük el. Így egy adott időszakban vagy pillanatban vizsgált „szubjektum" vagy „objektum" biztonsági helyzete e két érték – a teljes biztonság és a teljes bizonytalanság – között lehetséges.

Az embereknek, a kisebb-nagyobb közösségeknek, népeknek és népek közösségének, társadalmaknak egyik legfőbb elvárása (vágya), hogy biztonságban élhessen.

Az egyén ragaszkodik az emberhez méltó, értelmes és megfelelő minőségű élethez, mely nem nélkülözheti az ahhoz szükséges feltételek meglétének (a szabadság, az igazságosság, emberi méltóság, fizikai, szellemi, lelki, politikai, gazdasági, pénzügyi, szociális, környezeti, egészségügyi, munka-, közlekedés-, vagyon-, jogi, kommunikáció- és más természetű biztonság) egész sorát.

A társadalom akkor van biztonságban, ha az általa meghatározott módon és mértékben működőképes, rendeltetésének megfelelő állapotban van és mentes az azt veszélyeztető tényezőktől, veszélyforrásoktól, feszültségektől, illetve akkor, ha az állam a fenyegetettség elhárításához szükséges és elegendő intézkedéseket hoz, és gyakorlati lépéseket tesz.

A biztonság igénye az élet szinte minden területére kiterjed, hiánya felismerésének jele a félelem, bár többnyire olyan természetesnek vesszük, hogy nem is nagyon törődünk vele. Akkor tudatosul bennünk, amikor megfogyatkozik, rosszabb esetben, amikor már nincs.

A biztonságérzet persze szubjektív. Lehet valós, vagy vélt, igaz vagy hamis, ráadásul még manipulálható is. A biztonság különböző területeken való megjelenésének fontosságát sorba állítani nem lehet, hiszen mindig az adott élethelyzet dönti el, hogy éppen melyik a legfontosabb, és melyik áll a sor végén.

Napjainkban – az integrációs folyamatok előrehaladtával – ma már nemzetek fonódnak (fonódhatnak) össze, így a közös értékek megóvása érdekében nemzetek fognak össze, hogy a szerteágazó biztonsági tényezők garantálásához szükséges szervezett tevékenységet koordinált jogi szabályozottsággal biztosítsák.

A koordinált jogszabályozás értelmében az Országgyűlés 94/1998. évi (XII.29.) határozatának 6. pontja rögzíti, hogy *„hazánk számára a biztonságot leghatékonyabban a kollektív védelem elvére épülő Észak-atlanti Szerződés Szervezetének tagjaként lehet fenntartani."* A határozat 9. pontja rögzíti, hogy *„a nemzetközi együttműködésnek csak hatékony nemzeti szerepvállalás mellett lehet eredménye".*

Az Alaptörvény felhatalmazása alapján a fenti OGY-határozat iránymutatását követve fogalmazták meg hazánk Nemzeti Biztonsági Stratégiáját (NBS), amely II. fejezetének 15. pontja határozza meg, hogy *„Magyarország továbbra is aktív szerepet kíván vállalni a NATO és az EU válságkezelő tevékenységében, műveleteiben és misszióiban..."*, azaz hazánk a katonai-védelmi oldalról biztosítja az érdemi hozzájárulást a szövetséges missziók teljes spektrumában, a koalíciós műveletekben. Az előzőekből levezethető a katonai doktrínák kialakulásának folyamata: Biztonságpolitikai Irányelvek, Nemzeti Biztonság Stratégia (NBS), a nemzeti ágazati (gazdasági, külpolitikai, nemzetbiztonsági stb.) stratégiák egyike, a Nemzeti Katonai Stratégia (NKS), majd a haderőnemi katonai doktrínák, és végül a speciális (fegyvernemi) kiadványok és szabályzatok. A katonai doktrínák tehát a katonai stratégiákból származtathatók és a fegyveres tevékenység alapelveit, szervezésének és végrehajtásának irányelveit és módját tartalmazzák.

Fentiekkel is összhangban a katonai biztonság igen előkelő helyet „vívott" ki magának azáltal, hogy hiánya szélsőséges esetét, a háborút kizárva is, nem elégséges volta súlyos hatással van vagy lehet a biztonságot érintő más területekre. A háború esetén viszont nem találunk olyat, amelyik az azt megelőző időszakhoz képest ne szenvedett volna mindenki által érzékelhető veszteséget. Ez a megállapítás bármelyik félre, más-más mértékben ugyan, de igaz, hiszen mind a támadónál, mind a megtámadottnál romlanak a biztonság feltételei.

Sajnos az eddigi történelem tanúsága szerint az érdekek sokszínűsége, az érdekérvényesítő képesség vagy az abban való hit, illetve az emberiség létével összefüggő megállíthatatlan folyamatok a háború veszélyét – minden egyéni vagy kollektív törekvés ellenére – nem csökkentik, sőt fokozzák.

Ilyenek a világ túlnépesedése, a mohóság, a rendelkezésre állónál is többet akarás, a területfoglalás, az élettér indokolatlan növelése, a természeti és emberi erőforrások szakadatlan rablása, a lelkek meghódítása, más kultúrákba való behatolás, a történelmileg vagy újabban kialakult, vélt vagy valós sérelmekért katonai erővel történő elégtétel vétele, az agresszív, nem kellően szabályozott globalizáció, a nemzetállamok egyre inkább kiszolgáltatottá válása mind-mind olyan veszélyforrások, amelyeknek bizonyosan lesznek katonai következményei a jövőben is.

A biztonságpolitika

Amennyiben egy „egyén" vagy egy „szervezet" biztonsági helyzetét az elgondolásnak (elhatározásnak) megfelelő szinten akarjuk biztosítani, szükség van egy jól átgondolt és a célnak megfelelő stratégiai és taktikai követelményeknek megfelelő elgondolásra. Jelentősebb méretekben (különösen nagy és bonyolult rendszerek esetében (ilyen pl. a hadsereg, illetve ország, nemzet, nemzetközi szervezetek) az adott rendszer által elfogadott szigorúan centralizált, koordinált és monopolizált, minden hatalmi ágat magába foglaló biztonságpolitikára van szükség.

A biztonságpolitika tehát olyan állami funkció ellátása, melynek végső célja azon alapvető értékek védelme, amelyeket az adott ország (államalakulatok) meghatározó csoportjai (állami) fontosnak tartanak és elfogadnak.

Más megfogalmazásban a biztonságpolitika egy államnak (egy szervezetnek, illetve koalíciós rendszereknek) a biztonsága megteremtése érdekében tett kül- és belpolitikai, gazdasági és társadalmi intézkedéseinek összessége.

A biztonságpolitika akár a saját értékek erősítése és terjesztése (offenzív), akár a külső fenyegetettség ellen védő (defenzív), a szerteágazó biztonsági feladatokat ellátó politikai és adminisztratív intézményi rendszer (törvényhozói, végrehajtói és bíróság hatalmi szervektől kezdve az állampolgárokig) tevékenységén keresztül valósul meg.

Fentieknek megfelelően az említett működés ellátása során a legfontosabb feladatok az értékek, az érdekek, a veszélyek és kihívások konkrét meghatározása, az elsődlegességek megfogalmazása és időről időre – a nemzeti és nemzetközi környezet változásaival összhangban megvalósított – karbantartása, a mindenkori feladatok végrehajtásához szükséges intézményi rendszer létrehozása, a szükséges erőkkel és eszközökkel való ellátása, kompetenciájuk, jog- és hatáskörük meghatározása, valamint folyamatos üzemben tartása.

A Magyarország biztonságáról gondoskodó intézményi rendszer fontos elemei az ország hatalmi ágai (törvényhozó, a végrehajtó és a bírói), a független szervek (pl. az Alkotmánybíróság, a Nemzeti Bank), a fegyveres és rendvédelmi erők, a hozzájuk, „ezer" szállal kötődő, mind a múltban, mind a jelenben, különböző gyűjtőfogalommal és konkrét egyedi névvel

illetett biztonsági és más szervezetek (többek között a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok, a katonai hírszerzés és a katonai elhárítás).

A hadászat

A Hadtudományi lexikon megfogalmazása szerint a hadászat *„a hadtudomány vezető területe, mint ilyen a fegyveres küzdelem egészének jelenségeire, törvényszerűségeire vonatkozó ismeretek, nézetek tudományos rendszere. Tárgya: a győzelem kivívásának a módja, illetve a háború megelőzésének, a béke megőrzésének és a fegyveres konfliktusok eredményes kezelése. A hadászat a felső szintű politikai és katonai vezetésnek olyan tevékenysége, amelyet az állami és azon belül a honvédelem politikai követelményei határoznak meg".*

Fentiekkel összhangban adja meg a hadászat fogalmát az amerikai kéziszótár is, mely szerint: *„A hadászat a háború művészete, seregek „menedzselése" egy hadjárat során, csapatok, hajók, légi járművek mozgatásának és rendezésének mikéntje oly módon, hogy azzal ellenfelünkre rákényszerítsük a harc idejének és körülményeinek általunk preferált kondícióit. Ennek szándéka vagy az alapján formált terv."*[4]

Fenti fogalmi meghatározások után teljesen egyértelmű, hogy a magyar katonai hadászati szintű felderítés, mint a katonai hírszerzés és a rádióelektronikai felderítés, feladata – békében és háborúban egyaránt – a politikai és a hadászati szintű katonai vezetés (Honvédelmi Minisztérium, Magyar Honvédség Parancsnoksága, Honvéd Vezérkar) folyamatos tájékoztatása a lehetséges ellenfél(ek):

- stratégiai (hadászati) elképzeléseiről és biztonságpolitikájáról;
- haderejéről, hadipotenciáljáról, a háború megvívásához szükséges tartalékairól, hadiiparáról;
- a várható hadszíntér földrajzi és terepviszonyairól;
- a hadászati-hadműveleti (frontok), a hadműveleti-harcászati (seregtestek) és a harcászati (hadtestek, hadosztályok, dandárok, zászlóaljak stb.) szintek közvetlen és/vagy közvetett irányítása.

Ma már mind a köz- mind a szaknyelvben egyre elfogadottabb, hogy a katonai felderítésnek (1953-től 1990-ig a MNVK 2. [felderítő] csoportfőnökség, majd 2012-ig a HM, illetve a MK Katonai Felderítő Hivatal, 2012-től a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat látta, illetve látja el) ezt a hadászati ágát – megkülönböztetésül is a másik két ágától (hadműveleti és harcászati) – katonai hírszerzésnek nevezzük. Annak ellenére is, hogy pl. rádió- és kozmikus eszközökkel, lopakodó repülőgépek stb. alkalmazásával is szereznek (szerezhetnek) meg felderítési adatokat.

A hadműveleti művészet

A hadtudomány szerint a hadműveleti művészet a haderőnemi seregtestek hadműveletei tervezésének és vezetésének elmélete és gyakorlata, amely közbenső helyet foglal el a hadászat és harcászat között.

[4] Concise Oxford Dictionary.

A harcászat

A harcászat általánosságban a szárazföldön, a levegőben és a tengeren folytatott harc elmélete és gyakorlata, amely haderőnemek (szárazföldi csapatok, légierő) és fegyvernemek (gépkocsizó vagy gépesített lövész, harckocsizó, tüzér, légvédelmi tüzér, légvédelmi rakéta, rádiótechnikai, hadtáp, műszaki, vadászrepülő, felderítő, híradó stb.) szerint önálló, tehát sajátos.

A hadműveleti, illetve harcászati felderítést – általában hadműveletek és harcok alatt – seregtestek, egységek és alegységek, felderítő-zászlóaljak, századok, szakaszok állományából szervezett felderítőerők (mélységi felderítők, csapatfelderítők és rádiófelderítők) hajtják végre.

A felderítés

A magyar nyelvben alkalmazott felderítés és hírszerzés szavak (egymás szinonimái okán) bizonyos kavarodást, értelmezési zavarokat okoznak.

A világ nagyobbik részén a különleges erőkkel (pl. ügynökök), eszközökkel (pl. hang- és képrögzítés, operatív technikák), és szükség esetén titkosszolgálati módszerekkel (pl. beépülés, akciók) folytatott hadászati szintű tevékenységet hírszerzésnek nevezik. (Kivétel a hadászati rendeltetésű mesterséges holdak, repülőgépek, a hadihajók, amelyek – a magyar terminológia szerint – felderítést [és nem hírszerzést] folytatnak.)

Az általában nyílt eszközökkel (bár ritkán itt is előfordulhatnak titkosak is), főleg élőerővel (mélységi, csapat-, rádió- és fegyvernemi felderítőerőkkel) végzett hadműveleti-harcászati és harcászati szintű tevékenységet nevezik felderítésnek, amelynek célja, hogy a harcot vezető parancsnok elhatározásához szükséges adatokat biztosítsa. A korábbi magyar terminológia követte a szovjet terminológiát, amelyben egységesen felderítésről (razvedka) beszéltek, legyen az hadászati, hadműveleti vagy harcászati szintű tevékenység.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról olvasva, hallva, történetét kutatva az olvasó, a kutató, szembetalálkozik bizonyos fogalmakkal, amelyek értelmezése gondot okoz (okozhat) és a szakmát bármilyen formában (dolgozó, ellenőrző, felügyelő, irányító, vezető, kutató) végzők között is vitákat generál.

A hírszerzés

A Military and Defense Encyclopedia tömör megfogalmazása szerint: *„A hírszerzés mind a terméket, mind a módszert tekintve a szisztematikusan megtervezett, célirányosan (nem véletlenszerűen) végrehajtott nyílt vagy titkos adatok megszerzése, gyűjtése, elemzése és értékelése, valamint a felhasználó lépcsőkhöz való felterjesztése, eljuttatása."*[5]

Fentieknek megfelelően kijelenthetjük, hogy a hírszerzés: egyfelől egy speciális eszköz a megrendelők (állam, vállalat, csoportok, szervezetek stb.) kezében, melynek alkalmazásával olyan ismeretek birtokába juthatnak, amelyek hozzájárulnak a különböző (rövid, közép-, hosszú) távon érvényes és helyes döntései meghozatalához, másfelől a hírszerzés különféle (nyílt, fedett, rejtett, titkos) erőkkel, eszközökkel és módszerekkel végzett, többféle tevékenységből (a hírigény megfogalmazásából, a tervezésből, az információ- és adatgyűjtésből, az

[5] Military and Defense Encyclopedia

elemzésből és értékelésből, valamint a tájékoztatásból) álló munkafolyamat („hírszerzési ciklus") a meghatározott (elvárt) feladat teljesítése érdekében.

A munkafolyamat (a „hírszerzési ciklus") alatt olyan tevékenységek ciklikus sorozatát értjük, amelynek során különböző fázisokból álló öt horizontális szakaszt (1. hírigény meghatározása, 2. tervezés; 3. információgyűjtés; 4. elemzés-értékelés; 5. tájékoztatás) és három vertikális szintet (rendszeres tevékenység [„a" szint]; a működés általános támogatása [„b" szint] és a feladat-specifikus tevékenység [„c" szint]) különböztethetünk meg.

A horizontális szakaszban a hírigény (1) a „megrendelő", lehetőleg minden szempontból (anyagi, pénzügyi, biztosítási tartalmi, formai, mélységi, határidők stb.) elvárásainak meghatározását jelenti.

A tervezés (2) során az első fázisban az információk rendszerezését (csoportosítását) kell – fontosság, témakör, forrás, hozzáférés, megerősítés, feltételezés, ismertség stb. szerint – végrehajtani. A második fázis rendeltetése az információs térkép és az igények összevetése, kérdések és problémák megfogalmazása, és a feladat pontosítása. A harmadik fázisban az előző két fázisban végzett munka összegzése és egy előzetes, nyers tájékoztató anyag összeállítása történik.

Az információgyűjtés (3) fázisaiban a hírigény kielégítéséhez és a feladat végrehajtásához szükséges információkat kell beszerezni külső és belső forrásokból, majd azok rendszerezése, szelektálása és az érték megállapítása történik, majd az előző két fázisban végzett munka összegzését kell elvégezni, és össze kell állítani egy közbenső tájékoztató jelentést, ami egyfajta visszacsatolást is biztosít.

Az elemzés–értékelés (4) az elemzési keret és a szempontok összeállítását; az elemzési módszerek és modellek kiválasztását; az információk, az előző fázisban meghatározottak szerinti rendszerezését; az összefüggések, az igazolások, a lehetőségek és a veszélyek felfedését és megfogalmazását; illetve az értékelés-elemzés eredményeinek összegzését és megfogalmazását jelenti.

A tájékoztatás (5) fogalma alatt a megszabott és/vagy valamilyen formájú és tartalmú írásos anyagot (táviratot, tájékoztató jelentést, figyelmeztetést, előrejelzést stb.), illetve szóbeli kiegészítést kell érteni.

Vertikális szinten a rendszeres, mindennapi tevékenység során („a" szint) a mindenre kiterjedő adatgyűjtés, információs adatbázis frissítése és karbantartása; a rendszeres helyzetelemzés, korábbiakkal való összevetés; a folyamatos kockázatelemzés; és a váratlanul felbukkanó fenyegetések, lehetőségek elemzése, valamint a megrendelők tájékoztatása folyik.

A működéstámogatás („b" szint) alatt az „a" szinten felmerülő fenyegetések és lehetőségek mélyebb értékelését; a stratégiai és operatív döntések támogatását; az ágazati, környezeti, kockázati stb. elemzések végrehajtását; a specifikus előrejelzések készítését; és a fenyegető (külső és belső) folyamatok feltárását és semlegesítését értjük.

A feladatspecifikus tevékenység („c" szint) az adott feladat végrehajtásához szükséges és elégséges mennyiségű – a rendelkezésre álló (többnyire rövid) idő alatt megvalósítható – információszerzést; a speciális helyzetértékelést és kockázatelemzést, valamint a célirányos tájékoztatás végrehajtását jelenti.

A hírszerzést szokás osztályozni a források (emberi, technikai, vegyes), a felhasználás szintjei (rövid, közép- és hosszú távú) a tevékenység céljai (politikai, gazdasági, kereskedelmi, diplomáciai, katonai, üzleti stb.) szerint.

A katonai felderítés, a katonai hírszerzés

Alapvető, hogy minden államnak (kormánynak), szövetségi rendszernek kül- és belpolitikai céljaik megvalósításához, a diplomáciai/katonadiplomáciai/katonai együttműködéshez, vagyis a biztonságra és a nemzetbiztonságra vonatkozó döntések meghozatalához folyamatosan szükségük van megbízható és hiteles információkra partnereik helyzetéről, álláspontjairól, sőt törekvéseiről és szándékairól is. Erre szolgál a nemzetközi diplomáciai jog rendszerében a tájékozódás (és tájékoztatás) feladatkörének széles körű és kölcsönös elismerése. Következésképpen e tevékenységek, eljárások és módszerek jelentősebb részét – az illegálisnak tekintettek kivételével – törvényesnek, legálisnak ismerik el, ezeket rögzítették is a különböző nemzetközi jogi dokumentumokban.

Mind a polgári, mind a katonai szférában a tájékozódáshoz szorosan kapcsolódnak az olyan fogalmak, mint a katonai felderítés, a katonai hírszerzés (katonai információszerzés), amelyek információs műveletekhez kapcsolódnak ugyan, de csak rokon fogalmak, mert tartalmilag közöttük lényeges különbségek vannak. Itt kell megemlíteni a kémkedés kérdését, tisztázni kell ennek fogalmát is, mert a fogalmak összemosása révén, hovatovább a társadalom szinte minden szegmensében (a katonai szférát is beleértve), helyenként és esetenként, hihetetlen zűrzavar tapasztalható.

A hadtudomány által elfogadott a hadművészeti tevékenység klasszikus felosztása szerint – a harctevékenységekben, hadműveletekben részt vevő erők nagyságrendje, illetve az azokat vezető szintek, továbbá a harctevékenységek, műveletek kitűzött célja alapján – megkülönböztetnek harcászatot, hadműveleti művészetet és hadászatot. A felderítést tekintve, a fentiekkel összhangban alkalmazzuk a harcászati, hadműveleti és hadászati felderítés fogalmát. Ezek mindegyike szorosan kötődik a fegyveres erőkhöz. A szakirodalomban elfogadott definíció szerint „*...a katonai felderítés a harcbiztosítás legfőbb fajtája, melynek rendeltetése folyamatosan adatokat, információkat biztosítani a parancsnok számára az ellenségről (minden összefüggésben), a terepről, az időjárásról... a parancsnoki döntések megalapozása érdekében.*"[6]

A felderítéssel szemben a vonatkozó szakirodalom szerint „*...a katonai hírszerzés a hadászati szintű, katonai nemzetbiztonsági tevékenység egyik alapvető szolgálati ága, amely külföldi eredetű és a külföldre vonatkozó katonapolitikai és katonai híranyagok, adatok és információk tervszerű gyűjtését, elemzését-értékelését és jelentését végzi nyílt és titkos erőkkel, eszközökkel és módszerekkel, amelynek a rendeltetése elsődlegesen a legfelsőbb állami és katonai vezetés információs támogatása, másodsorban a HVK katonai tervezéshez szükséges információkkal történő ellátása.*"[7]

Dr. Hajma Lajos és dr. Héjja István ny. ezredesek „*A katonai felderítés és hírszerzés története*" című munkájukban a katonai hírszerzést, hasonlóan Sallai Imre ny. ezredeshez, az alábbiak szerint fogalmazták meg: „*A katonai hírszerzés olyan állami szinten megszervezett, különleges jellegű, állandóan folytatandó, intézményes tevékenység, amelynek a rendeltetése az állam biztonságpolitikája szempontjából fontos adatok, információk legális vagy illegális, illetve technikai eszközökkel történő megszerzése, elemzése és értékelése és az állami vagy katonai vezetés döntéseinek támogatását szolgáló célirányos tájékoztatásban való felhasználása.*"[8]

6 Sallai Imre: *Katonadiplomácia és információszerzés.* Felderítő Szemle, 2013/2. 17. o.
7 Sallai Imre: *Katonadiplomácia és információszerzés.* Felderítő Szemle, 2013/2. 17. o.
8 Hajma Lajos – Héjja István: *A katonai felderítés és hírszerzés története.* ZMNE, Budapest, 2001.

A megengedett és nem tiltott eszközökkel és módszerekkel történő katonai témájú tájékozódás és az információszerzés legális és a nemzetközi jog szempontjából törvényes, bár egyes államok a saját hátrányukra felhasználható információkhoz történő hozzáférés lehetőségeit titokvédelmi rendszabályokkal, jogi szankciókkal vagy más biztonsági intézkedésekkel törvényesen korlátozhatják.

A katonai felderítést és hírszerzést is megkülönböztethetjük a források (emberi és technikai), a harctevékenység végzésének helye, közege (szárazföldi, légi, tengeri, tenger alatti, kozmikus), és a rendeltetés, a szervezés, a kötelékek szintje (hadászati, hadműveleti, harcászati) szerint.

Fentieknek megfelelően a hírszerzéshez hasonlóan a katonai hírszerzés is egyfelől egy eszköz az államvezetés (kormány, Honvédelmi Minisztérium, a Honvéd Vezérkar stb.) kezében, másfelől egy sajátosan szervezett és végzett többfajta tevékenységből (tervezés, információ- és adatgyűjtés, elemzés-értékelés és tájékoztatás) álló munkafolyamat, amelynek legfőbb feladata, hogy hozzájáruljon az ország és a katonai vezetés (mint megrendelők) különböző távon érvényes és helyes döntéseinek meghozatalához.

A kémkedés

„A kémkedés nem megengedett eszközökkel és módszerekkel folytatott, a nemzetközi hadijog által védelemben nem részesített, a célországok nemzetbiztonságát veszélyeztető szervezett információszerző tevékenység, amelyet fedett módon, a tevékenységet álcázva, idegen államok vagy szervezetek támogatásával, a védett forrásokhoz történő hozzáférés rejtett lehetőségeinek kihasználásával, titkos informátorok beszervezésével és hálózati kapcsolatok rendszerén keresztüli foglalkoztatásával folytatnak. Mivel – az érintett államok szempontjából – létérdekeket veszélyeztet, az egyes országok törvényei súlyos büntetéssel üldözik."[9]

Az elhárítás és a katonai elhárítás

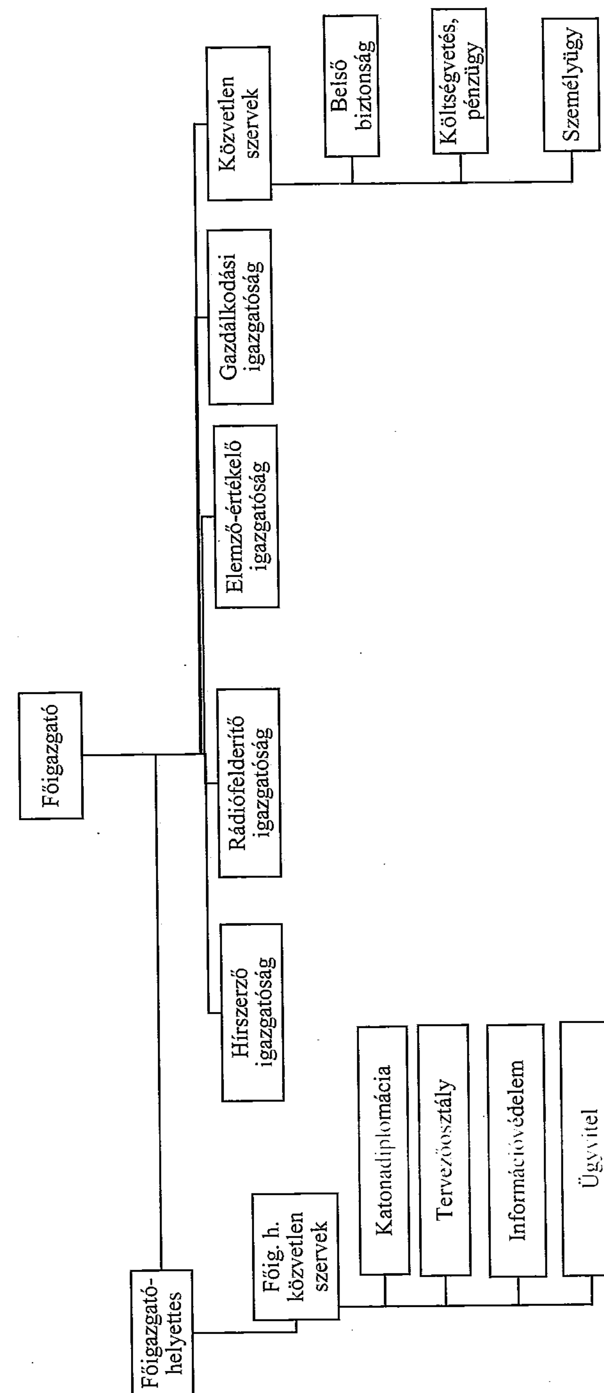
Tekintettel arra, hogy az elhárítás (ellenhírszerzésnek vagy defenzív hírszerzésnek nevezik) ugyanúgy információkkal „dolgozik", mint a hírszerzés (legfeljebb a célja sajátosan más), az elhárítás fogalmának meghatározása a hírszerzéshez hasonló logikával rögzíthető. Ebből kiindulva az elhárítás szintén egy sajátos eszköz és munkafolyamat, melynek rendeltetése a különféle fenyegetések feltárása, elemzése, értékelése, és a megrendelők (szubjektumok) tájékoztatása, a biztonság meghatározott szintű megteremtéséhez és fenntartásához kapcsolódó döntések meghozatalához történő hozzájárulás érdekében.

A katonai elhárítás esetében is a „megrendelők" ugyanazok, mint a hírszerzés esetében. Értelemszerűen a katonai elhárításnak is vannak ún. hadászati, hadműveleti és harcászati összetevői, ahogy ez következik a fogalmak értelmezéséből is.

[9] Sallai Imre: *Katonadiplomácia és információszerzés.* Felderítő Szemle, 2013/2. 18. o.

2. SZÁMÚ MELLÉKLET

A MK KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL SZERVEZETÉNEK VÁZLATA

3. SZÁMÚ MELLÉKLET
A MAGYAR HADÁSZATI KATONAI FELDERÍTÉS (HÍRSZERZÉS) VEZETŐINEK NÉVSORA 1918–2018 KÖZÖTT

1. Sztójay Döme vk. ezredes 1919. november 17. – 1925. augusztus 30.
2. Böckl József vk. ezredes 1925. szeptember 21. – 1928. november 15.
3. Ruszkai Jenő vk. ezredes 1928. november 15. – 1933. május 1.
4. Hennyey Gusztáv ezredes 1933. május 1. – 1937. augusztus 1.
5. Andorka Rezső vk. ezredes 1937. augusztus 11. – 1939. május 1.
6. Ujszászy István vezérőrnagy 1939. május 1. – 1942. augusztus 1.
7. Vasváry József mk. ezredes 1942. augusztus 1. – 1943. augusztus 1.
8. Kádár Gyula vk. ezredes 1943. augusztus 1. – 1944. április 17.
9. Kuthy László vk. ezredes 1944. május 4. – 1944. október 16.
10. Zákó András vezérőrnagy 1944. október 16. – 1945. május 2.
11. Pálffy György altábornagy 1945–1947
12. Földi Lajos vezérőrnagy 1947–1948
13. Révész Géza altábornagy 1948–1953
14. Fehér Gyula ezredes 1953–1956
15. Szűcs Ferenc vezérőrnagy 1956–1962
16. Dr. Sárközi Sándor vezérőrnagy 1962–1977
17. Szűcs Ferenc altábornagy 1977. február 1. – 1989. október 1.
18. Kovács János vezérőrnagy 1989. október – 1993. február
19. Fodor Lajos vezérőrnagy 1993. február – 1994. július
20. Árvai Zoltán vezérőrnagy 1994. november 1. – 1995. február
21. Botz László altábornagy 1995. február – 2001. február
22. Morber Ferenc altábornagy 2001. március 4. – 2006. december 31.
23. Madarász Károly mk. altábornagy 2007. január 4. – 2010. június 30.
24. Tóth András mk. vezérőrnagy 2010. július 1. – 2011. november 30.
25. Kovács József altábornagy 2011. december 1. – 2018. május
26. Dr. Béres János altábornagy 2018. június –

FŐIGAZGATÓ-HELYETTESEK A KATONAI FELDERÍTŐ-ELŐDSZERVEZETEK ÉS A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT ÁLLOMÁNYÁBAN

Demtsa Pál vezérőrnagy 1968–1972
Pászka Géza ezredes 1972–
Nagy Lajos vezérőrnagy
Lukács László ezredes 1983–1993
Árvai Zoltán vezérőrnagy 1993–1994
Kiss Tibor vezérőrnagy 1995–1996
Bali József altábornagy
Mező Béla ezredes
Morber Ferenc altábornagy
Madarász Károly altábornagy
Tóth András vezérőrnagy
Dr. Béres János altábornagy 2012–2018
Dr. Horváth József vezérőnagy
Nagy József vezérőrnagy (elhárítás) 2012–
Koronczai Géza dandártábornok (hírszerzés)
Dezső Sándor dandártábornok (gazdálkodás)
Oroszi Zsolt ezredes (operatív támogatás) 2012

4. SZÁMÚ MELLÉKLET
KIMUTATÁS A KATONAI FELDERÍTÉSI (HÍRSZERZÉSI) ÉS A KATONAI BIZTONSÁGI (ELHÁRÍTÁSI) SZERVEZETEK ALÁRENDELTSÉGÉRŐL, FELÜGYELETÉRŐL ÉS ANNAK IDŐTARTAMÁRÓL (1918–2012)

Fsz.	Megnevezés	Időtartam (év és hónap)	Katonai hírszerzés				Katonai elhárítás			
			HM	BM	HDS (VK)	Egyéb	HM	BM	HDS (VK)	Egyéb
1.	Hadügyminisztérium 1. o.	4 hónap	X				X			
2.	Hadügyi Népbiztosság 5. o.	1 hónap			X				X	
3.	VHDS P II. csoport	3 hónap			X				X	
4.	Hadügy. 5/b. o. (Szeged)	4 hónap	X				X			
5.	Fővezérség II. nyt.csop. 5/a. o. (Bp.)	5 hónap			X				X	
6.	Fővezérség II. csoport	4 hónap			X				X	
7.	Magyar Kir. VK Nyt. iroda	2 hónap			X				X	
8.	Hadügy. VI. főcsop. (VK) (VI-2. o. – Nyt. iroda)	2 hónap			VK				VK	
9.	Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály (VK-2)	19 év és 7 hónap			VK				VK	
10.	Katonai nyomozó csoport (Budapest)	0,5 hónap					X			
11.	HM 40.osztály (HM XI. o.) Vészi-csoport (Debrecen, Budapest)	1 hónap	X				X			
12.	HM Def. o. (Katpol. és hírszerző o.) Hadm. nyt. csop. (Debrecen, Budapest)	3 hónap	X				X			
13.	HM KPO (Debrecen, Budapest)	3 év	X				X			
14.	HM Katpol. CSF	3 év	X				X			
15.	HM Katonai elhárító FCSF	1 év és 1 hónap					X			
16.	ÁVH Katonai elhárító (II.) főosztály	3 év és 5 hónap								ÁVH
17.	BM Katonai elhárító (III.) főosztály	3 év és 3 hónap						X		
18.	HM IV. főcsoportfőnökség	3 hónap	X							
19.	MNVK 2. CSF (MNVK-2) (MNVK Felderítő CSF)	37 év és 2 hónap			VK					
20.	HM Katonai elhárító törzs	2 hónap					X			
21.	HM II. főosztály	6 hónap					X			
22.	BM II/1. o. (katonai elhárítás)	5 év és 2 hónap						X		
23.	BM III/IV. (katonai elhárító) CSF	26 év és 4 hónap						X		
24.	MH MNVK Katonai Felderítő Hivatal (KFH)	6 év és 1 hónap			MH PK (VK)					

Fsz.	Megnevezés / Időtartam (év és hónap)	Katonai hírszerzés HM	Katonai hírszerzés BM	Katonai hírszerzés HDS (VK)	Katonai hírszerzés Egyéb	Katonai elhárítás HM	Katonai elhárítás BM	Katonai elhárítás HDS (VK)	Katonai elhárítás Egyéb
25.	MH Katonai Biztonsági Hivatal (KBH)					HM		MH PK	HM K felügy.
	6 év és 1 hónap								
26.	MK Katonai Felderítő Hivatal (KFH)	HM		MH PK (VK)	K				
	16 év és 9 hónap								
27.	MK Katonai Biztonsági Hivatal (KBH)					HM			K
	16 év és 9 hónap								
28.	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ)								

Megjegyzés:

1. 1918 és 2012 között eltelt 94 év.
2. Ez idő alatt a katonai hírszerzés eltöltött:
   - HM-alárendeltségben: 7 év és 3 hónapot (7,71%).
   - HDS- (VK) alárendeltségben: 69 év és 3 hónapot (73,67%).
   - A kormány alárendeltségében (és a HM felügyelete alatt): 16 évet és 9 hónapot (17,82%).
   - A katonai elhárítással egy szervezetben: 34,84%.
   - Önállóan (a katonai elhárítástól külön): 65,16%.
3. Ez idő alatt a katonai elhárítás eltöltött:
   - HM-alárendeltségben: 9 évet és 1 hónapot (9,66%).
   - BM-alárendeltségben: 34 év és 9 hónapot (36,97%).
   - HDS- (VK) alárendeltségben: 31 év és 1 hónapot (33,07%).
   - ÁVH-alárendeltségben: 3 év és 5 hónapot.
   - A kormány alárendeltségében (és a HM felügyelete alatt): 16 év és 9 hónapot (17,82%).
   - A katonai hírszerzéssel egy szervezetben: 34,84%.
   - Önállóan (a katonai hírszerzéstől külön): 65,16%.

5. SZÁMÚ MELLÉKLET
A KATONAI FELDERÍTÉSI (HÍRSZERZÉSI) ÉS A KATONAI BIZTONSÁGI (ELHÁRÍTÁSI) SZERVEZETEK ÖSSZESÍTETT INTÉZMÉNYTÖRTÉNETI ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZATA (1918–2012)

Fsz.	ELNEVEZÉS / VEZETŐ(K)	tól-	-ig	Megj.
1.	Hadügyminisztérium 1. osztály	1918. 11. 01.	1919. 03. 21.	H és E
	1. Sztójay Döme	1918. 11. 01.	1919. 03. 21.	
2.	Hadügyi Népbiztosság 5. osztály	1919. 03. 21.	1919. 05. 05.	H és E
	1. Sztójay Döme	1919. 03. 21.	1919. 05. 05.	
3.	Vörös Hadsereg Parancsnokság II. csoport	1919. 05. 05.	1919. 08. 01.	H és E
	1. Sztójay Döme	1919. 05. 05.	1919. 08. 01.	
4.	Hadügyminisztérium 5. b. osztály (Szeged)	1919. 08. 01.	1919. 11. 17.	H és E
	1. Sztójay Döme	1919. 08. 01.	1919. 11. 17.	
5.	Fővezérség II. (nyilvántartó csoport) (5. a. osztály) (Budapest)	1919. 06. 25.	1919. 11. 17.	H és E
	1. Ottrubay Károly	1919. 06. 25.	1919. 11. 17.	
6.	Fővezérség II. csoport	1919. 11. 17.	1920. 04. 01.	H és E
	1. Sztójay Döme	1919. 11. 17.	1920. 04. 01.	
7.	Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó iroda	1920. 04. 01.	1920. 06. 04.	H és E
	1. Sztójay Döme	1920. 04. 01.	1920. 06. 04.	
8.	Hadügyminisztérium VI. főcsoport (vezérkar), Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérése (VI-2. osztály) (Nyilvántartó iroda)	1920. 06. 04. valójában 1921-től	1925. 08. 30. valójában 1932-ig	H és E
	1. Sztójay Döme	1920. 06. 04.	1925. 08. 30.	

Fsz.	ELNEVEZÉS / VEZETŐ(K)	tól-	-ig	Megj.
9.	Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály (VK-2)	1925. 09. 21. valójában 1932-től	1945. 05. 02.	H és E
	1. Böckl József	1925. 09. 21.	1928. 11. 15.	
	2. Ruszkay Jenő	1928. 11. 15.	1933. 05. 01.	
	3. Hennyey Gusztáv	1933. 05. 01.	1937. 08. 01.	
	4. Andorka Rezső	1937. 08. 01.	1939. 05. 01.	
	5. Ujszászy István	1939. 05. 01.	1942. 08. 01.	
	6. Vasváry József	1942. 08. 01.	1943. 08. 01.	
	7. Kádár Gyula	1943. 08. 01.	1944. 04. 17.	
	8. Kuthy László	1944. 05. 04.	1944. 10. 16.	
	9. Zakó András	1944. 10. 16.	1945. 05. 02.	
10.	Katonai nyomozó csoport (Budapest)	1945. 01. 12.	1945. 01. 30.	E
	1. báró Kruchina Viktor	1945. 01. 15.	1945. 01. 30.	
11.	HM 40. osztály (hivatalosan: HM XL [kémelhárítási] osztály) (Debrecen, majd Budapest), az ún. „Vészi-csoport"	1945. 01. 30.	1945. 02. 26.	H és E
	1. Vécsi (Weisz) István „dr."	1945. 01. 30.	1945. 04. 15.	
12.	HM Defenzív osztály, illetve Katonapolitikai és hírszerző osztály (hivatalosan: Hadműveleti nyilvántartó csoport) (Debrecen, majd Budapest)	1945. 02. 26.	1945. 04. 15.	H és E
	1. Pálffy György	1945. 02. 06.	1945. 04. 15.	
13.	HM Katonapolitikai osztály (KPO) (Debrecen, majd Budapest)	1945. 03. 12.	1947. 02. 14.	H és E
	1. Pálffy György	1945. 03. 12.	1947. 02. 14.	
14.	HM Katonapolitikai csoportfőnökség	1947. 02. 14.	1949. 01. 01.	H és E
	1. Pálffy György	1947. 02. 14.	1948. 02. 15.	
	2. Földi Lajos	1948. 02. 15.	1948. 09. 16.	
	3. Révész Géza	1948. 10. 20.	1949. 01. 01.	
15.	HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség	1949. 01. 01.	1950. 02. 01.	E
	1. Révész Géza	1949. 01. 01.	1950. 01. 01.	
	2. Szűcs Ernő	1950. 01. 01.	1950. 02. 01.	

Fsz.	ELNEVEZÉS / VEZETŐ(K)	tól-	-ig	Megj.
16.	ÁVH Katonai elhárító (II.) főosztály	1950. 02. 01.	1953. 07. 22.	E
	1. Szűcs Ernő	1950. 02. 01.	1950. 05. 05.	
	2. Janikovszki Béla dr.	1950. 05. 05.	1951. 01. 02.	
	3. Kutika Károly	1951. 01. 02.	1953. 07. 22.	
17.	BM Katonai elhárító (III.) főosztály	1953. 07. 22.	1956. 10. 28.	E
	1. Jamrich József	1953. 07. 22.	1955. 04. 01.	
	2. Selmeczi György dr.	1955. 04. 01.	1956. 10. 28.	
18.	HM IV. főcsoportfőnökség	1950. 02. 01.	1953	H
	1. Révész Géza	1950. 01. 01.	?	
19.	Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. csoportfőnökség (MNVK-2) (MNVK Felderítő csoportfőnökség)	1953	1990. 02. 14.	H
	1. Sárközi Sándor (?)			
	2. Szűcs Ferenc	1956. 04. 21.	1962. 07. 31.	
	3. ?			
	4. ?			
20.	HM Katonai elhárító törzs	1956. 11. 08.	1956. 12. 22.	E
	1. Selmeczi György dr.	1956. 11. 08.	1956. 12. 22.	
21.	HM II. főosztály	1956. 12. 22.	1957. II. f.	E
	1. Selmeczi György dr.	1956. 12. 22.	1957. II. f.	
22.	BM II/1. osztály (katonai elhárítás)	1957. II. f.	1962. 08. 15.	E
	1. Selmeczi György dr.	1957. II. f.	1962. 08. 15.	
23.	BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség	1962. 08. 15.	1990. 02. 19.	E
	1. Kucsera László	1962. 08. 15.	1975. 04. 30.	
	2. Matuska Béla dr.	1975. 05. 01.	1983. 11. 01.	
	3. Strényi Ferenc dr.	1983. 11. 01.	1990. 03. 01.	
24.	MH MNVK Katonai Felderítő Hivatal" (KFH)	1990. 02. 14.	1996. 03. 28.	H
	1. Kovács János	1990. 10. 01.	1993. 03. 01.	
	2. Fodor Lajos	1993. 03. 03.	1993. 07. 24.	
	3. Árvai Zoltán	1994. 11. 01.	1995. 02.	
	4. Botz László	1995. 03. 01.	1996. 03. 28.	
25.	MH Katonai Biztonsági Hivatal (KBH)	1990. 02. 14.	1996. 03. 28.	E
	1. Gubicza Jenő	1990. 03. 01.	1990. 09. 24.	
	2. Gyaraki Károly dr.	1990. 09. 25.	1994. 07. 31.	
	3. Stefán Géza dr.	1994. 08. 01.	1996. 03. 28.	

Fsz.	ELNEVEZÉS / VEZETŐ(K)	-tól	-ig	Megj.
26.	MK Katonai Felderítő Hivatal (KFH)	1996. 03. 28.	2012. 01. 01.	H
	1. Botz László	1996. 03. 28.	2001. 03. 15.	
	2. Morber Ferenc	2001. 03. 15.	2006. 12. 31.	
	3. Madarász Károly	2006. 12. 31.	2010. 06. 05.	
	4. Tóth András	2010. 06. 06.	2011. 11. 30.	
27.	MK Katonai Biztonsági Hivatal (KBH)	1996. 03. 28.	2012. 01. 01.	E
	1. Stefán Géza dr.	1996. 03. 28.	2009. 06. 21.	
	2. Kovácsics Ferenc dr.	2009. 06. 22.	2010. 06. 05.	
	3. Domján László	2010. 06. 06.	2011. 11. 30.	
	4. Kovács József	2011. 12. 01.	2012. 01. 01.	
28.	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ)	2012. 01. 01.		H és E
	1. Kovács József	2011. 12. 01.		

6. SZÁMÚ MELLÉKLET
RÉVÉSZ GÉZA NYUGÁLLOMÁNYÚ VEZÉREZREDES VISSZAEMLÉKEZÉSEI A SZOLGÁLAT TEVÉKENYSÉGÉRE

Vezérezredes elvtárs! Mi azt szeretnénk, hogy lenne szíves elmondani azt, hogy hogyan jött létre Debrecentől kezdve ennek a szervnek a csírája? Vezérezredes elvtárs, a különböző dokumentumokban nagyon sok helyen arról van szó, hogy a szerv, amikor létrejött, valamikor 1945 márciusában, akkor hosszú ideig a párt közvetlen irányítása alatt állt és nagyon sokan úgy emlékeznek rá. Viszont annak az osztálynak, amely az irányítást megvalósította, annak vezérezredes elvtárs volt a vezetője. Ilyen vonatkozásban is, hogy szíveskedjék kitérni arra, hogy szervezetileg a HM-hez tartozott, de irányítás szempontjából gyakorlatilag odatartozott. Mert a nevében az van, hogy „Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai osztálya".

Igen.

Ezt, ha szíveskedne elmondani!

Az osztály 1945. márciusában alakult, amikor Pálffy lejött, helyesebben lehozták. Orbán László hozta őt le és mutatta be – a jelenlegi miniszter –, aki egyik kapcsolata volt, és aki Pálffyt azt hiszem a pártba is behozta 1943-ban vagy 1944-ben. Én akkor Debrecenben – még nem volt katonapolitikai osztály – mindenes voltam: a káderosztály vezetője, de lényegében az egyetlen olyan ember, aki ottan dolgozott, nem csak politizált. Mert volt négy vezető: Rákosi, Gerő, Farkas és Révai. Volt egy gazdasági ember, volt egy pénztáros, volt egy titkárnő a főnöknek, egy-két testőr és voltam én, aki mindennel foglalkoztam. Elsősorban a hadsereggel, az új hadsereg szervezésével. De foglalkoztam a pártiskola megszervezésével, az első pártiskola megszervezésével. Sőt magam mentem el egy tehergépkocsival, választottam ki a kádereket és vittem az első pártiskolába. Kivéve a pestieket, akiket leküldtek külön. Ezen az első pártiskolán volt Komócsin, Benkei Vali, Gáspár Sándor, Biszku Béla, Fock Jenő és még sokan. Ez két hónapos pártfőiskola volt.

Ugrai is ott volt ezen a pártiskolán?

Nem, Ugrai honvéd volt, illetve tizedes volt akkor. Előlépett őrmesterré és Ugrai az elsők között volt, aki bekerült a kat. pol.-ra. A kat. pol. úgy alakult, hogy a honvédelmi miniszternek volt csak alárendelve, a Veres Jánosnak. Névleg, a valóságban persze mi irányítottuk. Feladata az volt, hogy a hadsereget megtisztítsa azoktól a fasiszta elemektől – beleértve a Horthy fasiszta elemeket is – és felfektesse a második hadseregből – már akkor ez a fogalom megvolt – azokat, akik Nyugatra mentek és akik nem jönnek vissza. Ezt már láttuk akkor. De általában a harc a fasiszta reakció maradványaival és a kémelhárítás a jövőben.

Pálffy lett kinevezve, a miniszter nevezte ki és nem a párt. Be lett mutatva Rákosinak, mindenkinek be lett ott mutatva. Pálffy Oesterreicher György őrnagy volt akkor, mindjárt előlépett őrnaggyá, mert mint főhadnagy szerelt le, amikor feleségül vette zsidó származású feleségét, amit gondolom nem a javára írtak. Ezt azért mondom, mert minden dicsőség mellett azért nem szabad az objektív valóságtól elszakadni. És nem azért mondott le sem ő, sem Sólyom, mert nem értettek egyet, hanem 1940-ben azért, mert a zsidótörvények értelmében nem tudta volna elvenni a feleségét sem ő, sem Sólyom, akinek nem a felesége, hanem ő maga volt zsidó származású.

Pálffy tőlem kapta az első revolvert, saját revolverét. Vértes Imre, akkor azt hiszem Winternek hívták. A kijevi partizániskolából jött meg, erdélyi. Pálffy maga temesvári származású,

születésű. Winter, azt hiszem, nagybányai vagy nagyváradi. Ő lett a helyettese, és két fiatal gyerek került oda, két szakaszvezető. Most azt hiszem, alezredes a belügyben; a kis Boda és még valaki, akinek a nevére nem emlékszem már. Ezek is tőlem kaptak egy-egy géppisztolyt. Ez volt az első felszerelés. Még márciusban feljöttek Pestre, és itt az Alkotmány utca 5–7-ben – ahol honvédségi lakások voltak – két lakást foglaltak el és egy pincét. Itt kezdtek működni. Az első ténykedésük az volt elsősorban, hogy az igazoló bizottságok részére az igazolásra jelentkezőket leigazolták – amely igazoló bizottságnak én voltam a kommunista párt képviselője. Somogyi Miklós a szakszervezet képviselője volt, és olyan emberek voltak a kisgazda párt részéről, akik azt csinálták, amit mi akartunk. De olyan volt az igazolási rendelet, hogy csak az nem ment át ezen az igazoláson, aki tényleg valami nagy bűnt követett el, háborús bűnös volt. Tehát, aki nem ment Nyugatra, az igazolható volt, bármilyen világnézetű, vagy bármilyen tevékenységet fejtett ki azelőtt. Rengeteg ember hazajött karácsonyra a frontról, a gyűrű Budapest körül 1944. december 24-én zárult be, tehát karácsony szentestén, és aki nem tudott visszamenni – és a legtöbb nem tudott visszamenni, aki karácsonyra hazajött –, annak megvolt. Kész, ő visszajött, ő nem ment ki Nyugatra. Most bizonyítsam be, hogy ő azért maradt itthon, mert a gyűrű bezárult. Rengeteg ilyen ember volt. Elég sok ilyen embert le kellett igazolni, hiszen tényleg nagyon kevés volt, akit nem igazoltak le.

Tehát ezzel foglalkozott. Később kezdtek a nyugatosok visszajönni. Ilyen kirendeltségeket csináltak nyugaton, Sopron környékén, és még ha jól emlékszem, Szombathelyen, ahol ellenőrizék a Nyugatról visszatérő fasiszta és fasiszta érzelmű tisztek közül azokat, akiket bizonyos bűncselekmény terhelt, partizánvadászok voltak a Szovjetunió területén. Vagy voltak olyanok is, akik 1919-ben már különféle különítményekben részt vettek, és így tovább. Semmiféle hírszerzési, elhárítási tevékenység ekkor nem volt, és sokáig nem is volt előirányozva. Szoros kontaktusban dolgoztunk, és elsősorban volt egy katonai bizottsága a pártnak, amely ugyan formálisan csak később alakult meg VB-határozattal, de akkor érvénytelen volt.

Farkas Mihály volt az a főtitkárhelyettes, aki a hadsereggel és a belügyi szervekkel foglalkozott. Itt már Pesten én voltam először az információs osztály vezetője – ez volt a fedőnév –, ebben minden benne volt. Később a karhatalmi katonai osztály vezetője, és akkor már zömében külüggyel is foglalkoztunk. Nem volt még külügyi osztálya a pártnak, a más pártokkal én foglalkoztam, de elsősorban a hadsereggel és a belüggyel. A folyó ügyeket és az egész hadseregnek a szervezését, helyesebben a demobilizálását egy háromtagú csoport végezte. Illy Gusztáv, aki akkor személyügyi csoportfőnök volt, Pálfy, a kat. pol. osztálytól és én. Először osztály, majd csoport lett, ahol az anyagot dolgozták föl. Minden ilyen igazolásra vagy „B" listára kerülőt, mindent megtárgyaltunk együtt és döntöttünk bizottságilag. Döntöttünk, hogy mi legyen ezzel az emberrel. Nekem voltak külön információim a „D" tisztek és a nevelőtisztek útján. Ezek állandóan jártak hozzám be a pártközpontba is és a lakásomra is. Sokszor nálam aludtak, ha feljöttek Budapestre, és én is lejártam vidékre csapatokhoz. Mind a két hadosztályhoz, illetve a zászlóaljakhoz is. Úgyhogy volt információnk, ha olyan ember volt, akire érdemes volt figyelmet fordítani. Persze kockáztatva azt, hogy a karrierizmus akkor nagyon nagy jelentőséggel bírt, mert nagyon sokan azt hitték, hogy a szovjet szuronyok árnyékában itten proletárdiktatúra lesz egyenesen, és a kommunisták azok posszibilisek, azokhoz kell dörzsölődni, tehát ez volt a valóság akkor. De a mi nagy távlati politikánk a volt, hogy a hadsereget széjjel kell zúzni és egy újat kell teremteni.

Tehát, amikor Ausztriából visszajött a két hadosztály: az első és a hatodik, már számozás szerint. Hatodik volt az első, ami alakult és kiment, az első volt a második. De ez a két hadosztály

kint volt hadműveleti területen. Részt vett a harcokban, mint második lépcsőben lévő hadosztály. Bizonyos fegyvertényeket is hajtott végre. Tehát harcoltak, szedtek össze SS-eket is. Amikor ezek visszajöttek, fennállt a kérdés: 17 000 igazolt tiszt volt, és volt kb. 30 000 katona. Az volt az elképzelésünk, hogy levisszük 1000 főre a tisztek számát, hivatkozva arra, hogy az ország rendkívül nehéz helyzetben van – a nagy infláció miatt. Önök erre biztosan nem emlékeznek, vagy csak nagyon halványan, nagyon fiatalok voltak akkor. Nagyon nehéz helyzetben voltunk. A tisztek nagy része semmit sem csinált. Bejárt a HM-be, fölvette a tiszti fejadagot, felvette a fizetését, kapta az egyenruhát és flangált az egyenruhában. Nagyobb részük szervezkedett. Nemcsak szervezkedett – akkor még nem nagyon szervezkedtek –, hanem kereskedett és feketézett. Erre csináltuk a „B" listát is, és meggyőztük a partnereinket, a koalíciós partnereinket, hogy egyetértsenek ezzel, hogy az ország nem képes eltartani egy ilyen hadsereget. Nincs szükség erre a hadseregre. Békeszerződés még nem volt, csak 1947 októberben lépett életbe, s 70 000 fős hadsereget engedélyezett (65 000 és 5000 légierő). Most az volt a tervünk, hogy addig, amíg az ország konszolidálódik gazdaságilag, politikailag, amíg eldől a kérdés, hogy hová megyünk, addig lesz idő esetleg meg is nevelni embereket és eldönteni azt, hogy – a békeszerződés is meglesz – milyen hadsereget lehet tartani, milyen létszámot – és könnyebb lesz egyenként a régi tisztekből –, megvizsgálva őket és megnézni a tevékenységüket már az új korszakban, visszavenni őket. Ez sikerült is zömében úgy, hogy mikor én elmentem 1947-ben Varsóba – kineveztek váratlanul nagykövetnek –, abba kellett hagynom ezt a tevékenységemet. Akkorra a hadsereg lényegében 12 000 vagy 15 000 emberből állt. Ebből 1946-ban megalakult a két hadosztály maradványaiból a 15 határőr zászlóalj. Ez kb. 8000 ember volt, kb. 8000-10 000. Aztán voltak különböző hátországi szervek, kerületi parancsnokságok, raktárak és egyebek, és megmaradt a két hadosztálynak 1000 és 3000 körüli menynyiségben – Szekszárdon és Pécsen – egy kerete. De ekkorra már – 1947 végén – volt döntés, hogy a Kossuth Akadémiát megkezdjük és megvolt a döntés az első 5000 fő toborzására. És közben – 1945, 1946, 1947-ben - különféle eszközökkel – rendszerint nem mindig a miniszter által – sikerült elérni azt, hogy a mi nevelőtisztjeink, a mi pártaktívánk, amely zömében a Szovjetunióból jött haza partizán és antifasiszta iskolákban volt hadifoglyokból, tiszti rangot kapott, alhadnagy, hadnagyi rangot. Ezt nem akarom elmondani, mert ez nem tartozik ide közvetlenül a történethez. 1946-ban a kat. pol. Pálffy vezetésével, felderített egy összeesküvést, egy nagy összeesküvést, amelyben egy honvéd őrnagy – már akkor szolgálaton kívül volt –, akinek a lakását figyelték lehallgató készülékkel a szomszéd lakásból, akinek a tulajdonosa egy elvtárs volt, aki felhívta a figyelmet, hogy nála különféle kétes elemek, vagy nem is kétes elemek találkoznak. Ezt a kat. pol. derítette föl és az ÁVH-nak adták át. A dicsőség az ÁVH-é volt. Tehát ilyen értelemben volt egy nagy összeesküvés, amelyben benne volt Nagy Ferenc is és végeredményben ez a magyar közösség. Ez végeredményben érthető.

Ebben az időben volt egy kis ilyen mag, amely hírszerzéssel foglalkozott volna. Volt egy Gál Zoltán nevű ezredes, aki később a főcsoportfőnökség operatív helyettese volt. Ez egy Horthy-alezredes volt, aki a VKF 2-nél dolgozott, minden hájjal megkent ember volt, aki szintén hazajött karácsonyra és itt rekedt. Őt a szovjetek elfogták. Ott volt náluk egy fél évig. Rendkívül sokat tudott, 1919-től kezdve ott volt a kémelhárításnál. A szovjet elvtársak kértek minket, hogy őt feltétlenül igazoljuk és vegyük át. Rendkívül kellemetlen volt, mert énnekem kellett igazolnom ezt az embert ottan, javasolni, és persze szívesen igazolták. Ezt a szovjet elvtársak odatették a kat. pol.-ra Pálffyhoz mint osztályvezetőt. Ő területileg nem ott volt a Bartók Béla úton, hanem a Veres Pálné utcában, ahol az I. kerületi budapesti parancsnokság székelt akkor.

Ez a tiszti háznak a másik oldalán volt. Ez foglalkozott ún. támadó hírszerzéssel. A valóságban ezt az embert lefogtuk 1949-ben, 1950-ben. A valóságban ez becsapott mindenkit. Becsapta az oroszokat, szovjeteket, becsapta a pártot, becsapott engem is, becsapott egy darabig. Én voltam a főnök, a fő főnök, ő az én helyettesem volt, de megfogtuk. Ez írt egy könyvet is, amit ott kiadtak a VK-n sokszorosított eljárással, TSZ volt a könyv címe. Talán megvan egy példánya ottan. Olyan dolgok voltak benne – én laikus ember voltam, hadmérnök voltam eredeti képzettségem és foglalkozásom alapján, már nem eredeti, hanem későbbi, de soha nem foglalkoztam hírszerzéssel. A pártban kezdtem foglalkozni e területtel, de én azt a könyvet elolvastam, ami példányt nekem dedikálva adott – nincs már meg. Ez olyan halandzsa volt. (Meg kell próbálni megszerezni.) Piros kötésben volt. Ezt ott csinálták (hátha megvan, vagy a Hadtörténeti Intézetben). Nem, ott kell hogy legyen, meg kell hogy legyen. TSZ volt a címe. Én amikor elmentem onnan a Tervhivatalhoz, akkor én Fehér elvtársnak az én példányomat otthagytam, én magam nem hoztam haza.

Vezérezredes elvtárs, ha szabadna egy közbeeső kérdést. Vezérezredes elvtárs 1947-ig – ugye akkor elment varsói nagykövetnek – tartotta kezében a párt katonai osztályát és ezzel közvetlen alárendeltségben ezt a mi szervünket?

Nem volt közvetlen alárendeltség. Ilyen kategóriák nem léteztek akkor. A pártnak volt hivatalosan egy katonai bizottsága 1946 tavaszától. Ennek az elnöke Farkas Mihály volt, alelnöke én voltam, a főtitkára Pálffy György volt. Mi üléseztünk kb. kéthavonként. Ennek tagjai voltak, ha jól emlékszem: Sólyom László, Illy, Jánosi Ferenc, Nagy Imre veje, aki akkor a nevelőcsoport főnöke volt, a Lelkész őrnagy volt akkor, aztán Szalvai Mihály, igen és más nem volt az első időben. Tehát bizottság ülésezett, Farkas nagyon ritkán vett részt ezeken az üléseken. Én referáltam neki rendszerint, ők rám bíztak mindent. Amit én kifogásoltam is, mert soha nem érdeklődtek, nem kontrollálták. Ezek az operatív dolgok voltak. Lényegében az volt, lecsökkenteni a hadsereget. Ez bizony néha szívós, aprólékos, mindennapi munkát jelentett. Mert olyan embereket, akiket ki kellett lőni, és akik elég fontos pozícióban voltak, sőt az ellenálló nimbuszával. Almási Pál altábornagy volt például – Bajcsy-Zsilinszky Endre temetésén ő tartott beszédet a barátok nevében – a kisgazda párt főexponense a hadseregben. Bajcsy-Zsilinszkyvel ugyan halálra ítélték, majd megváltoztatták életfogytiglanra. Visszajött, alezredes volt, katonai attaséhelyettes volt Berlinben a Sztójay Döméyel. Ilyen embereket ki kellett lőni. Ki kellett lőni rengeteg sok ilyen ellenállót, akiknek megvolt már nemcsak a nimbuszuk, hanem papírjuk is és jóvá lett hagyva. Ehhez nagy taktikai lépések kellettek. És az volt az elvünk, hogy olyan embereknek, akikről tudtuk, hogy reakciós, nem szégyelltünk embereket találni, akik esetleg olyat is mondtak, ami talán nem is történt meg, de ami valószínűsíthető volt, hogy megszabaduljunk tőlük. Ez elég nagy munkát jelentett. Nekem lényegében segítségem nem volt. Az osztályon négy-öt ember volt összesen. Hivatásos tiszt nem volt, csak ilyen félállásban. A Csémi Karcsi – nevelőtiszt, akkor őrmester volt fél napot – aztán Molnár Tibor, az most valahol Svédországban van, Szokolai – Központi Kórház pártbizottság titkára volt – és dr. Elek Tibor. Ez a négy fő dolgozott honvédségi vonalon. Formailag fél napot, valóságban egész napot. Ott az osztályon készítették az anyagot és lejártak a csapatokhoz. Megbeszélték a dolgokat és a csapatok is jártak föl állandóan különféle problémákkal.

És a mi szervünk magja lényegében akkor ez a Pálffy és a körülötte levők voltak?

Pálfy volt a főnök, ő rendszeresen bejárt, informált engem, azonkívül gyakran összeültünk – általában hetente kétszer az én szobámban, az Akadémia utcában, ott volt a pártközpont, ahová a Pálffy és az Illy eljött. Ahol megbeszéltük a konkrét személyi ügyeket, mert a személyekre ment minden. Ebben az időben, igen. 1947-ben engem váratlanul helyeztek ki. Volt a Kominform első tanácskozása. Akkor alakult meg Lengyelországban, s azon a címen, hogy Magyarországnak nincs nagykövete ott, csak egy régi diplomata – aki disszidált – volt ott, mint ügyvivő, akit gyorsan kitettek. Az osztályra hivatalosan nem neveztek ki osztályvezetőt. Két személy vette át tőlem az osztályt másodállásban. Pálffy a katonai részt és dr. Szilágyi József r. ezredes a belügyi részt. Mind a kettőt felakasztották sajnos. Pálfy 1947 végén szintén elment a kat. pol.-tól és Földi Lajos volt a helyettese, az lett a főnök ottan. Pálffy pedig ki lett nevezve a hadsereg főfelügyelőjének. Egy év múlva engem Varsóból 24 órán belül visszahívtak váratlanul. „Azonnal indulj haza családostól" – kaptam Rajktól egy táviratot – ez 1948 októberében volt. Ő volt a külügyminiszter. Ekkor azt mondta „nem én hívatlak, Farkashoz menjél". Elmentem Farkashoz – „előléptettünk altábornaggyá" (én vezérőrnagy voltam szolgálaton kívül, mint tartalékos) és „ma este eljössz velem a kat. pol.-ra, téged nevezünk ki a kat. pol. vezetőjévé. És ott bemutatunk a társaságnak." Én akkor már nem olyan régen katona voltam a szovjet hadseregben, és hivatásos tiszt voltam, és megszoktam, hogy nem is beszéltek velem előzőleg, hogy hajlandó vagyok-e. Más munkaterületről volt szó. Akkor odavitt, volt egy naggyűlés, bemutatott, összehazudott mindent, mi nem volt igaz, hogy én milyen nagy ember vagyok, hogy milyen jelentős katonai és munkásmozgalmi tevékenység van mögöttem. Munkásmozgalmi tevékenységem volt, katonai tevékenységem nem. Én a magyar pártban voltam csupán az alapítástól kezdve, és az ifjúmunkás mozgalomban, az illegálisban, meg azelőtt. Szóval feldicsértek. Földi volt addig a parancsnok, akit letartóztatott a Pálffy.

Az előtt, vagy ahogy vezérezredes elvtárs hazajött, vagy még előbb?

Nem.

Még előbb?

Előbb, két hónappal, és nem tudtak találni vezetőt. Ezt a Földit (?) beugratták. Földi az egy cég volt különben. A Pálffynak a barátja volt, Pálffynak osztálytársa volt a Ludovikán. De hát ezt most nem akarom elmondani.

Miért? De hát ez is hozzátartozik az intézményhez.

Hát azért. Mégis elmondom:

Földi Lajos szintén tartalékos százados volt, nem tudom miért került ki a hadseregből, a Horthy-hadseregből. 1945 elején alakult Budapesten egy zászlóalj, az új nemzeti hadsereg zászlóalja, a 32-es Mária Terézia laktanyában. Ő volt ennek a zászlóaljnak a parancsnoka. Én még ekkor nem voltam Pesten, Debrecenben voltam egész április 14-ig, először februárban jöttem föl egy hétre, majd márciusban egy hétre, de ezekkel én még nem foglalkoztam. Még ez a zászlóalj nem is volt meg. Na most ez a Földi-féle zászlóalj, elég sok ilyen vagány elem is volt ebben a zászlóaljban. Ez a jászberényi hadosztályhoz ment le gyalogmenetben 1945 március végén vagy április elején. Én még ott voltam Debrecenben, amikor kaptam rengeteg jelentést a pártszervektől, hogy rabolva, fosztogatva mentek le azon a címen, hogy honvédségi egyenruhát, felszerelést keresnek maguknak, nagyon csúnyán viselkedtek. Akkor én le is mentem a Pálffyval együtt. A Pálffy végig kiállt a Földiért, de ki kell rúgni a hadseregből, és ez a szankcióm a politikai bizottságnak olyan fontos dolog volt. Le is mentünk Jászberénybe, ez április közepén volt. Ketten mentünk a Pálffyval, hogy a Földit kidobjuk. Ki is dobtuk. Meghallgattuk az embereket ottan, és a Földi kikerült és valahol elhelyezkedett. Kb. egy pár hónap múlva, már itt Budapesten Pálffy járt a nyakamra – jött a lakásomra is –, hogy Géza, nagyon szeretnénk, ha a Földinek megbocsátanánk, nagyon értelmes ember. És belementünk. És a Földi lett az ő helyettese. És később, amikor a Pálffy átment 1947-ben a Honvédelmi

Minisztériumba, a Földi lett a csoportfőnök, vezérőrnagyi rangot kapott. Ez a Földi udvarolt egy híres nagykereskedő feleségének, Domány szőnyegkereskedő volt a Nagymező utcában. Ez a feleség átadott neki 80 000 Ft-ot, hogy juttassa ki Bécsbe. Földi pedig az asszonyt is kijuttatja majd. Ezt a pénzt a Dományné a Pálffytól kapta – hát nem tudom ti, hogy tudok erről, de elmondtam azért ezt. Ilyesmi volt. És megfogták a Földit, megfogták azzal a 80 000 Ft-tal, amit a Pálffy adott annak a nőnek. Aztán a Földit kiengedték és nem is ítélték el, az ÁVH-n volt sokáig letartóztatva, kiengedték, később hallottam, hogy milyen úton. Én eléggé nehéz helyzetben kerültem oda, mert elég fura viszony volt.

Amikor odakerültem, akkor csináltunk egy kis hírszerző magot. Volt egy régi VKF II., akit a szovjetek elengedtek: Stefán Gadó (?), valami ilyenféle név volt. (Biztos meglesz), aztán bejött a Demtsa, az Oszetzky és a Tóth Ferenc. Volt egy úgynevezett Katonai Akadémia a Sólyom-féle, rövid ideig működött, és akkor ezt az akadémiát megszüntették azzal, hogy nincs értelme, még Zrínyi Akadémia sem volt. Ott voltak az első évfolyamon a Demtsa, az Oszetzky és a Tóth Ferenc. Azok idekerültek, és ezekből csináltunk egy hírszerző magot. Stefán Valér, azt hiszem, ez volt ennek a neve. És a Gáti (?) volt ennek a vezetője, mint az én első helyettesem. Két helyettesem volt, a Gáti Zoltán operatív helyettes volt, nagy szakember volt, és Fazekas József ezredes, akit pártmunkáról hívtak be, aki a káderosztályt vezette, irányította. Aki nagyon régi elvtárs volt, nagyon komoly partizánmúlttal és -tevékenységgel, ismertem, mert én voltam a párt partizán megbízottja is. De elég primitív ember volt, hadseregben soha nem szolgált, azokhoz nem értett. Később el is vitték az ÁVH-ra helyettesnek, a Péter Gábor helyettesének, onnan kitették. Aztán jött a Fehér Gyula, aki már kb. féléves katonai képzettséggel rendelkezett, mert elvégezte ezt a törzstiszti tanfolyamot, és a vezérkarnál volt az ellenőrző osztály vezetője. Lényegében katonai hírszerzéssel most sem foglalkoztunk. Kezdtünk bizonyos nyilvántartásokat felfektetni, az értékelő, kiértékelő osztályt megcsináltuk Oszetzkyvel az élen. Inkább a folyamatosan Nyugatról hazatérő embereket kérdeztük ki az amerikai egységekről.

Ezt már az operatívokkal csinálták?

Nem, nem azok csinálták. Akkor még nem volt.

Hanem kik kérdezték ki?

Demtsa volt a vezetőjük, volt egy hírszerzési csoportfőnökség, de nem vagyok biztos, hogy már megvolt. Osztály volt, azt hiszem. Két osztály volt, a hírszerzés és a támadólagos elhárítás. A támadólagos elhárítás beépülés volt a kint lévő olyan emigráns szervezetekbe, amelyek Magyarországra küldtek kémeket is. Átment később az ÁVH-hoz 1949 végén, 1950 elején.

1949 márciusában vagy áprilisában alakult meg hivatalosan a Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség, amely csak Farkasnak volt alárendelve, s abban volt egy hírszerző mag. Lényegében hírszerző tevékenység a szó szoros értelmében nem volt.

Akkor már a Bartók Béla úton volt?

Ez a kat. pol. a Bartók Béla útra került, azt hiszem, 1947-ben, a Nádor utcába – három helyen volt. Az Alkotmány utca 5–7., a Nádor utca 9., mely később a Tervhivatal volt, és onnan került át, azt hiszem, 1947-ben, amikor a vasútbiztosító ezred elköltözött a jelenlegi helyére, oda került 47-ben a kat. pol.

1949 márciusában megalakult a Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség, és azt hiszem, hogy ott már volt egy hírszerző csoport. Ez osztály vagy csoport volt, de már megvolt embrionális állapotban. A Farkas azt is mondta nekem, hogy „valószínűleg ezt el fogjuk tőled venni, és át fog menni a vezérkarhoz. Az elhárítás pedig át fog menni az ÁVH-hoz". De akkor minek

csinálunk főcsoportfőnökséget? Akkor minek hívtatok haza a követi állásomból? – nem sajnálom, de ez meggondolatlan dolog.

Ez a Rajk ügyidejében volt. Ha befejezzük a Rajk-ügyet is, akkor majd sor kerül erre is. Erre sor is került 1949 végén. De lényegében a hírszerzés úgy kezdődött, hogy énvelem közölte, hogy nem adjuk át a Sólyoméknak a hírszerzést, átadjuk a határőrséget, és át is adtuk 1949 szeptemberében. Sajnos ott volt elhelyezve a parancsnokság területileg is az egyik épületben, a bal épületben, a Zenta utca oldalán. Onnan pedig kiküldtek tíz napra inkognitóban a Szovjetunióba. Nagy szervezés volt, két ezredes jött ide, olyan ostobán csinálták a dolgot, hogy leégtem mindenütt az inkognitó utazással, mert amit én javasoltam, azt nem tudták megcsinálni. Menjünk ki Bécsbe, megvolt a CGU, ez a központi hadseregcsoport, akkor még 1949 őszén volt. És, hogy katonai géppel vigyenek ki, és ezzel visszahoznak és akkor senki nem fogja tudni. Nem, útlevéllel mentem, saját nevemen és a határőrség nekem volt alárendelve, a repülőtéren az ellenőrök is ismertek. Nem vittem magammal pénzt, mert nem kellett semmi, fognak mindenütt várni. A repülőgépem Lembergben leszállt, Kijev nem fogadott. Ott kellett éjszakázni, bevittek az Inturiszt szállodába. Nem akartam menni, de hát a repülőtéren nem lehetett maradni. Ilyen fakunyhó volt ottan. Ott pedig aláírattak velem egy kötelezvényt, hogy a magyar követség meg fogja téríteni a költségeket. Az útlevelemben különben mint altábornagy szerepeltem, csak civilben voltam. Megbeszéltem ott az igazgatóval, hogy azonnal, ahogy megérkezem Moszkvába, azonnal küldöm táviratilag a pénzt, és hogy ne írjon a követség felé, mert nem kell. Másnap reggel elrepültünk Kijevbe. Kijevben megint nem engedtek Moszkva felé. IL–2-essel mentünk. Ugyanez megtörtént Kijevben is. Ott is éjszakáztam, ettem vacsorát, reggeliztem. Úgy érkeztem Moszkvába, ott vártak – mindjárt elmondtam. Még aznap megmutatták nekem a nyugtát is, hogy elküldték. Egy konspirációs lakásba vittek. Még a lányomat sem tudtam meglátogatni, csak az utolsó nap. Ezt már mindenki tudta, mert habár még aznap elküldték Kijevbe is és Lembergbe is a költségeket, de a követségnek is elküldték mindjárt a számlát és a katonai attasé is tudta. Hiszen kaptam is reklamálást, hogy ott voltam Moszkvában és nem kerestem fel őket. Ott tíz napot voltam, és akkor a Zaharov elvtárs – múlt évben, vagy két éve halt meg – vezérkari főnök volt a Szovjetunióban, a második ukrán front vezérkari főnöke volt Malinovszkij mellett, az volt akkor a 2. csoportfőnök. Annak a vendége voltam a tíz napig, s annak két régi, rókaképű vezérőrnagy, altábornagy volt az operatív helyettese, és egy fiatalabb ezredes. Azok megtanítottak, hogy hogy kell, mit kell csinálni.

Tíz nap alatt?

Igen, hát reggeltől estig. Egy villában voltunk, és ott egy vázlatot is csináltak. Hát persze nevetséges volt, hogy mit javasoltak. Az operatív szerv 12 főből állt volna, és hat irány, két fővel. Én akkor is megmondtam, hogy kérem, ez így nem jó. Ez különben állandó téma volt, veszekedés téma, amikor miniszter is voltam. Mert 10 millió lakos van, ők 250 millióan vannak. Én magyaráztam, hogy nézzék, ha tartunk egy hadsereget, akár 50 000, vagy 100 000, vagy 200 000 fő, vannak bizonyos szervek, amelyek teljesen függetlenek attól, hány fős a hadsereg. Van 153 járásunk, nem tudom hány városunk, 19 megyénk. A kiegészítő parancsnokságokat tartanunk kell és tartani kellett, mert 1 200 000 hadkötelezett van, akiket nyilván kell tartani. Van 12 nagy lőszerraktárunk, minden raktárban egy századnyi őrség csak. Ez már maga 12 század, és ott személyzet van, katonai és polgári. Akkor egy 70 000 fős hadseregünk alakult 1947-ben. Egy ezredet nem tudunk elhelyezni egy laktanyában, mert különben a laktanyák elvesznek, ezért osztani kellett legalább három helyőrségbe, vagy legalább kerületre. Ez azt

jelenti, hogy abban az időben a helyőrség egyelőre Szegeden és Hódmezővásárhelyen volt. Mind a két laktanyában különféle laktanyaügyelet és így tovább, mert már nagyobb létszám kellett az ezredeknél, helyőrségi kötelezettségek. Hát így volt ez a hírszerzéssel. Persze nem 12-t csináltunk, hanem azt hiszem 24-et. Ezt megbeszéltük, és jelentettem annak, aki ezzel foglalkozott. Három fő foglalkozott az irányítással, Rákosi, Kádár és Farkas Mihály. Meg is kell lenni ennek a bizonyos szervi határozványnak, amihez hozzá is szóltak írásban. Rákosi is, Farkas is, Kádár is. Azt is a páncélszekrényemben őriztem egy külön fiókban, melyben fel volt sorolva a feladata a 4. főcsoportfőnökségnek, amely hivatalosan, azt hiszem 1950 januárjában vagy februárjában alakult meg. Akkor kezdődött a mai munka. Azokat a dolgokat, amik nálam voltak, Fehérnek adtam át kézből kézbe. A Fehér azt nem vihette el, ezt át kellett neki adni a Szűcsnek.

A pártbizottság összes dolgát elégették 1956-ban. Kornistól kaptunk meg egy tekintélyes jegyzőkönyvgyűjteményt. Kornis elkerült már nagyon régen, 1951-ben. 1951-ig ott volt nála az összes pártbizottsági dokumentum. Ő fegyelmi úton került el akkor a hadseregből, a főcsoportfőnökségről. Ő az én gazdasági helyettesem volt, és elkövetett egy olyan nagy ostobaságot, amiért agyon akarták őt verni és le akarták tartóztatni. Nagyon nehezen tudtam kiállni érte. Kapott egy szigorú megrovást utolsó figyelmeztetéssel, és áthelyezték a Sztálin Akadémiára filozófiatanárnak.

Minden dokumentumot magával vitt?

Mindent, úgy néz ki, hogy minden nála van, ott vannak a jegyzőkönyvek.

Most is nála van?

Nem, most már nem. Tegnapelőttig, vagy meddig. Péntekig volt nála. Ugyanilyen célból felkerestük a Sarkadi elvtárssal, Mátyással és akkor adta át nekik. A Kornis nem így mondta. Ő a Farkas Mihállyal rendkívül rossz viszonyban volt stb. Semmilyen viszonyban nem volt. 1950 nyarán nagyon nehéz volt az ellátás. Kirakatokba ki volt téve burgonya, vaj vagy zsír, és fényképek harácsolókról, meg élelmiszer-halmozókról, akik sokat vásároltak. Egy villában laktak együtt Kornis, Tuli és azt hiszem, Zalka András, aki akkor azt hiszem, a légierő parancsnoka volt. Tuli tett bejelentést, a miniszternek is meg nekem is, hogy Kornisékhoz visznek oda nagy tételekben vajat, krumplit, szappant. A ő felesége is látta. Ezzel kezdődött. Engem Farkas hivatott, hogy micsoda emberek vannak itt nálad. Nem is ismerte a Kornist lényegében. Én rimánkodtam, hogy ne tegyük tönkre. A Kádár támogatta. Együtt ültek a Kádárral ők. Ez 1950 nyarán volt a Farkas szobájában. Meg fogjunk büntetni, pártfegyelmit kap. De hát miért kell. Azt csinálta, hogy a szappant meg a vajat azt az anyósa vette állítólag. S ezt meglátta Tuli felesége az ablakon keresztül a konyhából. A burgonyát pedig – az étkezés vezetőjének adott megbízatást Kornis, hogy vegyen neki 50 kg burgonyát, s persze abból, amit az étkezdébe hoztak, azt hazavitte. Akkor mindjárt hívattuk, hogy hogy csinálhat ilyesmit. Az én feleségem is 9 Ft-ért veszi a piacon a burgonyát. Jött nekem az étkezde vezetője, hogy nem kell-e nekem burgonya, mert ő tud szerezni a vásárcsarnokban, ahol vásárol az étkezde részére. Mondom a Kornis elvtársnak, hát annyi esze lehetne, hogy ha nekem jön az étkezde vezetője ilyesmivel, akkor azonnal kipenderítem az állásából, mert biztos, hogy gazember. Farkas nem haragudott rá. Szóval sikerült megúsznia megrovással, utolsó figyelmeztetéssel, a pártban is maradt és elhelyezték.

Tehát ekkor alakult meg és ekkor kezdődött. Már nem 12, hanem 24 fővel indultunk, azt hiszem, hogy hat arcvonal maradt. Ez 1950-ben volt. Akkor nagyon nagy munka várt ránk, szervezőmunka. A Gál akkor már nem volt ottan – a híres hírszerző –, mert letartóztattuk

1949 végén vagy 1950 elején. Hozzáértő ember lényegében nem volt. Akkor kezdtek minket felhozni, az első kerületbe. Nagy kutatómunka folyt, a személyügy nagyon nagy munkát végzett. Először is összeszedtük a csapatoktól meg a tiszti iskolákról kijelölteket, abból a 2000 fős eresztésből válogattunk. Tartalékos tiszti tanfolyamokon is kerestünk, kutattunk, és abból csináltuk aztán az első tanfolyamot, meg a másodikat. Az első Nagykovácsiban volt. Majdnem hat hónapos tanfolyam volt. Én oda is többször kijártam és beszélgettem az emberekkel. Akkor kellett gyorstalpaló módon megszervezni, bizonyos embereket szerezni a pártból. Kiküldeni fedés alatt attasékat tanácsosokként és három katonai attasét kiküldeni, aztán lényegében 1951-ben ment ki Szűcs, aztán kiment Sárközi és a Nagy Béla. Komoly munka folyt, persze olyan munka, amit a Farkas követelt. Nem voltak elképzelései, hiába magyaráztunk neki valamit, amit kezdett már érteni – mert nem volt az egy buta ember – és tényleg nagy mozgalmi múlt volt mögötte. Aztán behívatott még 50-ben, nem, még 1949 tavaszán – még nem is volt hírszerző szervünk. Ott volt nála egy szovjet tábornok és bemutatott, azt hiszem, ez áprilisban volt, amikor a NATO megalakult, s volt a megalakulási jegyzőkönyvnek egy titkos záradéka is, persze a sajtó nem közölte. Révész elvtárs egy új szervünknek a vezetője, ő egy héten belül megszerzi ezt a titkos záradékot. Hát az a szovjet tábornok hírszerző biztos megmondta, hogy ez a miniszter hülye. És mondtam, hogy hát kérem, a legszebb lány sem adhat többet, mint ami van neki. Aztán mikor elment a szovjet tábornok, akkor mivel ő nálam fiatalabb volt korban, párttagságban főnököm volt, de tegező viszonyban voltunk. Megmondtam, hogy ilyen dolgot nem lehet csinálni, így dolgozni, ez nem hírszerzés. Mert olyan terveket akart ránk kényszeríteni, hogy a jugoszláv felderítést szervezzük meg 1950 augusztusáig. Hivatalosan szervezzünk be a vezérkari főnökségen egy csoportfőnököt, a külügyminisztériumban egy csoportfőnököt, és így tovább tudnám a minisztériumokat sorolni. Volt ott egy emberünk, egy sofőr az egész követségen, aki ott maradt 1950 tavaszán. És jött a Demtsa ezzel a tervezettel. Ilyesmit nem lehet, ostobaság, miért csináljunk egy ilyet, vagy honnan vette ezt. Hát a tanácsadója tanácsolta. Mindjárt behívtam a tanácsadó elvtársat, a Demtsát elengedtem. Fiatal ezredes volt, az első tanácsadó volt, mondja, hogy lehet ilyesmit csinálni, hát ez kalandorság, hát semmi adat, ok nincs, amibe kapaszkodjunk. Hogy lehet ilyen tervet készíteni a csoportfőnökségnek? Nem írtam alá, és nem is dolgoztunk azon. Akkor perszer folytattunk Jugoszlávia felé hadműveleti hírszerzést is. Voltak kirendeltségek és dobtunk át embereket, aminek semmi értelme nem volt, illetve az volt az értelme, hogy a jugoszlávok kaptak bizonyos információkat tőlünk, mert a kilenctized százaléka nem jött vissza. Vagy ha visszajött, akkor úgy jött vissza, hogy visszadobták és kettős ügynök volt. De megbirkóztunk, és sikerült azért valamit szerezni. De a Farkas is és a szovjet elvtársak is azt mondták, hogy ügynöki munkát akarnak. Ugyanakkor, amikor én 1949-ben kint voltam a Zaharov elvtárssal, volt egy külön négyszemközti beszélgetés. Azt mondta, hogy Révész elvtárs, én azt tanácsolom, hogy ne forszírozzák az ügynöki munkát, az ügynöki hírszerzést. Mi van maguknak valamelyik követségen, pl. Amerikában tíz emberük, azokra ha rajtuk állnak, mit tudnak maguk csinálni. Foglalkozzanak a legális lehetőségek jó kihasználásával, a tudományos-műszaki adatszolgáltatással, hírszerzéssel. Itt lehet profitálni a maguk helyzetében, maga mérnök és ismeri ezeket a dolgokat. Az az ezredes tiszt, akit ide küldtek tanácsadónak, a kiértékelőknél volt. Rengeteg áldozattal járt és nagyon sokat veszítettünk rajta. Ugyanakkor viszonylag jól profitáltunk annak a legális lehetőségnek a kihasználásából, ami Amerikában, Franciaországban, Angliában adódott. Állandó, nagyon nyomasztó légkör volt, amikor Farkas fenyegetett. Megtörtént a következő: mert ismertem én, hát nem szabad ezt csinálni, ez kalan-

dorság, és ennek semmi értelme, semmit nem ad nekünk, csak Titót segítjük. Hát, én is meg voltam győződve akkor még a Titóról. 1950. szeptember 29-én itt a nyári tiszti házban a néphadseregnapi fogadáson Farkas spicces volt már. Odahívatott, ott álltak magyar meg szovjet tábornokok vele – megfogta a váll-lapom: „lefokozlak, kirúglak a hadseregből, ha nem szerzed meg az egész jugoszláv felvonulási tervet Magyarország ellen." Azt hittem, agyonverem. Csak jellemzésül mondom, hogy milyen légkör volt, ahol én dolgoztam. Mindent azonnal követelt, ha valamit olvasott valamiről – mi adtunk ki rendszeres jelentéseket: heti, havi, negyedévi jelentéseket különféle hadseregekről, aztán adtunk ki egész könyveket is, amiket úgy szedtünk össze, persze legális anyagok alapján, nem az ügynöki hírszerzés révén. S volt egy napi katonai rádiófelderítő jelentésünk, amely két részből állt: az egyik a nyílt, a másik pedig a ráf., amely nagyon jól dolgozott. Azt is megmondom, hogy nagyon profitáltunk a ráf.-ból. Ezt is amiatt értük el, mert nagy figyelmet fordítottunk rá – én fordítottam, és ezt minden hencegés nélkül elmondhatom –, illetve ilyen tanácsot is kaptam a szovjet elvtársaktól. Rendkívül kedvező a földrajzi helyzetünk, s egy rádiófelderítő századunk volt régi tiszthelyettesekből, akik a régi VKF-nél dolgoztak a 101-es zászlóaljnál. Ez volt a Horthyék felderítő-zászlóalja. Ebből mi csináltunk két századot, zászlóaljat, két zászlóaljat, majd ezt az ezredet. Építettünk is különböző objektumokat. Ez nagyon jól dolgozott. Fiatalokból nagyszerű embereket sikerült szerezni, megtanulták a nyelvet is, betörtek, megfejtettek. Voltak olyan dolgok sokszor, hogy különösen török, görög és olasz vonatkozásban voltak komoly eredményeink. Volt egy nagyon érdekes jelentés a török hadsereg szervezetéről, állományáról, 13 oldalon. Ami Eisenhowernek az asztalán volt reggel, de az én asztalomon is ott volt reggel. Mert ez alatt küldték meg. De azt megfogtuk, megfejtettük és sokat adott. S emiatt becsületünk is volt, és ezt a szovjet elvtársak is elismerték. Zaharov különösen dicsért, azt mondta, hogy „Révész elvtárs megérdemli a vajas kenyeret, nem csak a kenyeret, a vajat is." Az ügynöki hírszerzés az rengeteg bajt okozott nekünk, Olaszországban is, ahol játszottak velünk, Jugoszláviában is, hát Angliában, Franciaországban nem. Amerikában nem is próbáltunk, illetve próbáltunk, de ott le is buktunk. A Torma volt, ha emlékszik rá. A New York-i főkonzul.

Aztán ment egy rutinmunka, hát persze azt is nagyon nyomták, meg hát persze a Farkas is akart nagy eredményeket, ügynöki eredményeket. Lényegében egyetértett, hogy mit szabad nekünk, és magyaráztam, hogy Zaharov elvtárs miket tanácsolt, meg az ő legkiválóbb szakértői.

Én, amikor miniszter lettem, akkor megparancsoltam, hogy le kell állítani az ügynöki hírszerzést a minimumára. Kutatni kell, és az volt az elvem, hogy ha két-három évre valaki kimegy, akár legálisan, akár illegálisan, illetve fedés alatt, két-három év kell – még akkor is, ha tudja jól a nyelvet, ismeri jól az országot –, amíg beágyazza magát.

Pontosan ezt mondta vezérezredes elvtárs, mikor én kimentem.

Emlékszem magára is, mikor kiment, ezredes elvtárs. A Stemenkó volt akkor a hírszerző főnök a Szovjetunióban. Egyszer kint voltam a Zsukovnál és elmentem a Stemenkóhoz direkt és magyaráztam, mondja meg annak az Alekszej nevű tanácsadónak, hogy ne csinálják, ne próbálják a mi embereinket belevinni egy ilyen tömegmunkába, ami csak az ellenségnek használ és nem nekünk. 1951-ben már csináltunk mi egész jó munkákat. Igen, de ezt nem ügynöki hírszerzés útján, hanem legálisan szereztük be. S már akkor is voltak havi tájékoztató jelentések. Rendkívül sok energiát fordítottunk erre, céltalanul, hasztalanul. A hatásfoka a munkánknak sokkal alacsonyabb volt, mint lehetett volna, ha megfelelő irányban végezzük. De Farkasnak ezek olyan elemi dolgok voltak, amikről nem volt fogalma.

Emlékszem, 1952-ben megjelentek olyan hírek, hogy az amerikaiak nagyon komoly atomágyút szerkesztettek. Aznap jött meg a washingtoni posta, s a Szűcs elküldte a New York Times-nak a képes mellékletét, megfelelő magyarázattal. Abban le volt fényképezve az ágyú, meg volt magyarázva, hogy milyen, a lövedék milyen benne és így tovább. Aznap este áthívat engem a Farkas – már haza akartam menni, 11 óra volt –, telefonált a miniszteri hivatal, lejössz, gyere át azonnal. Átmentem, ott ült már az atomtudós, a Jánosi Lajos – akit ismertem még gyerek korából, még a bécsi emigrációból, mert Lukácsnak a fogadott gyermeke volt. Akit elláttunk rengeteg anyaggal, mert kaptunk olyan anyagokat Amerikából – legális úton, Szűcs révén, rendkívül ügyesen kihasználva a lehetőségeket, aztán persze bedöglött ez a forrás, rájöttek, de három évig rengeteg anyagot kaptunk. Az ottani Atomenergia Bizottság titkos kiadványait mind kaptuk, előfizettünk rá, s ez ment a Jánosinak és a Farkasnak. Jánosi elvtárs mondta, hogy megjelent az a híres atomágyú, 280 mm-es űrméretű. Fel voltam készülve, már a fényképek is ott voltak – gondoltam, hogy ezért hívat. Ez nagyon imponált neki és mondta: „láthatja Jánosi elvtárs, hogy dolgozik a mi szervünk, a Révész elvtárs." Ez persze a primitívségét is bizonyítja.

Aztán 1953-ban – majdnem öt évig voltam ott – elmentem. Nem jószántamból, én kértem a leváltásomat többször, akkor 1953-ban is kértem a leváltásomat a júniusi plénumon, de nem egyeztek bele. Visszajöttem szabadságról augusztus elején – egy hónapig voltam szanatóriumban, 1953-ban különben szívinfarktusom is volt, ilyen mikroinfarktusom, kórházból vittek szanatóriumba autóval. Visszajöttem, nagy pánik van, Batta volt már a miniszter (?) és áthívatott, hogy itt komoly gondok vannak – Jugoszlávia mozgósít és háborúra készül ellenünk. Ez 1953 augusztusában volt. Mondtam, hogy nem létezik, nézd, most ment ki a Kulinszki nagykövetnek, a szovjet keret már ott van régen, már a követségük is dolgozik, tehát normalizálódik a helyzet állami vonalon. Nem létezik. Igen – de az ÁVH-nak meg a határőrségnek komoly adatai vannak. 24 órán belül kérek jelentést, hogy mi a helyzet. Mert akkor nekünk is mozgósítani kell. Az isten szerelméért, csak ne mozgósítsunk, és ne csináljunk ilyen borzasztó dolgot! Visszamentem, a Fehér elvtársnak megmutattam, előadtam, hogy milyen adatok vannak. Pár ilyen átjövő embert, átszökő embert a határőrség elfogott, azt jelentették, hogy falragaszok vannak, ahol 18 korosztályt hívnak be jelentkezésre a zágrábi katonai körzetbe, tehát Horvátországban, tehát velünk határos területen. Mondtam, Fehér elvtárs, hát lehetséges, hogy hadgyakorlat készül, hát ősz előtt vagyunk. Nem, a határőrség azt állítja, hogy komoly mozgósításról van szó. Kértem a határőrségtől – azt hiszem, a Piros László volt akkor a parancsnok – adatokat, teljesen konkrét volt az egész, vagy kiverték ezekből az emberekből. Azt hiszem, a határra is lementem harmadszor már, Szeged alá. Nemcsak én, hanem lejött az ügyvivőnk is. Beszéltem, semmit nem vett észre, sem az útvonalon. S leírtam egy feljegyzést, saját kezűleg, egy példányban. Új tanácsadó volt, egy pökhendi fráter, Potászov vagy Protászov Potnyikov, igen, egy alacsony, szőkés. Behívtam és lefordítottam neki kapásból. Azt mondta, hogy egyetért, csak kicsikét finomabban kellene fogalmazni. Azt írtam, az ujjukból szopták ki, légből kapott dolgok és ilyen adatok alapján nem szabad semmiféle olyan következtetést levonni, ami mozgósításnak tűnik, mert ezzel nem szabad játszani. Én ezt átvittem Battához, azt mondta, hogy nagyszerű, én is egyetértek. Visszamentem a Bartók Béla útra. Felhív a Nagy Imre, a miniszterelnök, a Honvédelmi Bizottság elnöke. „Olvastam a feljegyzését, maga egy naiv ember Révész elvtárs, hisz ezekben a dolgokban, hogy itt csak egy gyakorlatra való felkészülésről lehet szó? Mert én azt mondtam, hogy valószínű, hogy hívnak be bizonyos korosztályokat gyakorlatra. Ez mind álcázás, amit biztos ellenünk

akarnak felhasználni." Nagy elvtárs – válaszoltam –, hát az nem létezik, hát nem olyan a nemzetközi helyzet – 1953 végén volt egy kis ilyen zuhanó, aztán visszaállították a normális diplomáciai kapcsolatot Jugoszláviával. Ezt nem lehet elvonatkoztatni a nemzetközi politikától, a nemzetközi helyzettől, semmi nem szól amellett, hogy itt valami olyasmi történik. Biztos gyakorlatról, őszi gyakorlatról van szó. Székely altábornagynak volt valami katonai tapasztalata, szakaszvezető volt a Horthy-hadseregben és hadosztályírnok volt. Ezért 1949-ben a hat hónapos főtiszti tanfolyamról mint ezredes került ki, az első volt az összes között. A vakok között ő egy félszemű volt. Azt mondta, hogy holnapra kell neki. hány korosztályt mozgósítsanak, melyik katonai kerületekből, milyen katonai számok – tehát a foglalkozási illetve fegyvernemi, haderő, szakmai számok. Székely elvtárs ne követelj tőlem olyant, amit nem tudok adni. Nekem a vezérkari főnök – jugoszláv – még nem jelent naponta. Én neked holnap semmit sem tudok mondani azon kívül, amit én már leírtam, és amit te biztos láttál, amivel Batta elvtárs egyetértett, amiért én a Nagy Imrétől kikaptam, hogy én naiv vagyok. Nem is küldtem semmit. Egy hét múlva megjelent Titónak a nyilatkozata az egész nemzetközi sajtóban, beharangozta a szeptemberi nagy gyakorlatot, amilyen az első Jugoszláv Szocialista Köztársaság fennállása óta nem volt. Mi erre a gyakorlatra átküldünk egy jó pár embert, a rádiófelderítésünket levittük Kanizsa alá – az egyik zászlóaljat. A levelezés, amit a repülőerők a felszíni erőkkel folytattak, az mind megvolt nekünk, én magam is elolvastam minden táviratot. Tényleg kiderült, hogy egy nagyszabású gyakorlat volt. S akkor még azt követelte a Farkas, aki akkor KB-titkár volt, és a hadsereg fölött volt a főnök, mert itt maradt, hogy jelentsük, hogy milyen angol, amerikai, francia katonai misszió vagy tábornokok voltak ott. Mondom, senki nem volt ott ezek közül, még a katonai attasékat sem hívták meg. Ez volt, nagyon felsültek. Én ragaszkodtam, hogy nem tudok így tovább dolgozni Uznyikovval. Nem azért, mert én altábornagy vagyok, ő meg ezredes, hanem pimasz pasas volt, buta volt. Hátam mögött azt mondta, hogy az feltétlen igaz, amit az ÁVH jelentett, és nem bennünket, hanem Albániát akarják megtámadni és az álcázás, hogy a mi határainkon mozgósítanak. Olyan butaság volt. Soha nem volt hírszerző, csapatfelderítő volt. De még egy ilyen. Ebben a jelentésben, amit a határőrség adott, az volt, hogy az átjött informátorok szerint felvonult egy görög és egy török hadosztály ide a zágrábi katonai körzetbe. Én ezt is leírtam, hogy ez olyan hülyeség. Akármilyen rosszul dolgozunk, azért ahhoz egy görög és török hadosztálynak fel kell vonulni végig Jugoszlávián ide a zágrábi katonai körzetbe, azt nem tudom milyen vonaton 35 szerelvény, ha pedig saját tengelyen, az 100 kilométer. Az lehetetlen, hogy ha más nem, az ott levő újságírók ne vegyék észre, és ne kapjanak hírt. Ennyire buták voltak.

Emiatt kérte vezérezredes elvtárs a leváltását?

Nem, én már előbb, még a Farkastól kértem, hogy szeretnék elmenni a hadseregtől.

Akkor csináltak nekem egy posztot – ezt különben megbeszélték már mikor én szabadságon voltam, megijedtek a betegségemtől is, hogy én leszek a hadsereg főfelügyelője, fegyverzeti és technikai. Napirendre került a korszerűsítés kérdése. Én lemondtam a Rákosinak is, a Farkasnak is, meg a Battának is. De hát kényszerítettek, hogy maradjak, és kineveztek főfelügyelőnek. Címem nagy volt, a hadsereg fegyverzeti és technikai főfelügyelője. Csináltak, a vezérkar csinált egy szervi határozványt, amely felsorolta az én jogaimat és kötelességeimet, helyesebben csak a kötelességeimet. Én voltam a felelős mindenért. A hadsereg ellátásáért, mindennel az égvilágon a ruházaton és élelmen kívül – tehát fegyverzettel és technikával, és annak fejlesztésével. Mindennel és az üzemeltetéssel is. Semmiféle jogom viszont nem volt, még az sem, hogy én beleszóljak, hogy mit veszünk és honnan, és így tovább. Mondtam, hogy én ezt

elfogadom és vállalom, de minden kötelezettséget vállalni nem tudok. Meg fogok birkózni a feladattal, de úgy, hogy nekem valami jogok is kellenek akkor, hogy én bele is szólhassak valamibe. Egy nagyon értelmes tanácsadó volt, egy Tichonov nevű altábornagy – akkor jött, mint tanácsadó –, ahhoz is elmentem és magyaráztam, a helyzetet, válasza: persze magának igaza van Révész elvtárs, ez így nem lehet. Ha vállalja a kötelezettségeket. Mondtam, hogy én vállalom, de úgy, hogy kapjak bizonyos beleszólási jogot is. Akkor Nagy Imre javasolta, hogy a Tervhivatal elnökhelyettesének nevezzenek ki, mert ott egy ezredes volt, aki nem értett hozzá, primitív ember volt, az ország mozgósításával és a fegyveres erők ellátásával, anyagi, pénzügyi, műszaki fegyelemmel foglalkozott. Odakerültem, és ott dolgoztam az ellenforradalomig.

Budapest, 1975. március

7. SZÁMÚ MELLÉKLET
JÁMBOR GYULA ALEZREDES

Jámbor Gyula nevével mint a rádiófelderítés háború utáni történetének, szervezésének meghatározó, kiemelkedő alakjával többször találkozhat a kötetben a tisztelt olvasó.

Személyéről, életpályájáról, szakmai sikereiről e munkában illik különös tisztelettel megemlékezni.

Jámbor Gyula 1914-ben született Herenden, ahol Julling Gyula néven anyakönyvezték.

Édesapja mint porcelánfestő a herendi gyár alkalmazottja, kézifestője volt, az általa festett porcelánok ma is értékes darabjai a gyár gazdag történelmi gyűjteményének.

A család – származásából következően – kettős anyanyelvű volt, így Gyula is mind a magyar, mind a német nyelvet tökéletesen beszélte.

Jámbor Gyula alezredes úr a középiskolai tanulmányai befejezése után az angliai Oxfordban folytatta tanulmányait, ahol pedagógusi diplomát szerzett és magas szinten sajátította el az angol nyelvet. Mindezen tanulmányok mellett kezdetektől felkeltette érdeklődését a rádiófelderítő technika is.

A második világháború kitörése után katonai szolgálatra vonultatták be. Elöljárói hamar felismerték tehetségét, értékelték nyelvtudását, műszaki ismereteit. Mindezekre alapozva gyors előmenetellel biztatták a híradás területén.

A gyors előmenetel valóban megvalósult. Az 1940-es évek elején már híradótisztként teljesített szolgálatot a hadseregben és szervezte a német és a magyar csapatok közötti híradó-összeköttetést. Élete szerencsés pillanata volt, amikor egy alkalommal futárszolgálat teljesítése során – mivel későn vehette át a futárként szállítandó okmányokat – lemaradt arról a Junkers típusú futárgépről, amely az ellenséges tűzben lezuhant. A gép valamennyi utasát – köztük Jámbor Gyulát is – halottnak nyilvánították, sőt erről a szülőket is értesítették. Örömmel értesült a család az elsietett, téves hírről.

Jámbor Gyula alezredes úrnak a katonai szolgálata alatt alkalma volt megismerni a kor műszaki-technikai színvonalát, sok tekintetben az azt meghaladó német híradástechnikát. Tapasztalatait a magyar híradástechnika korszerűsítésében kiválóan hasznosította.

A háború végén a szövetségesek hadifogságába került, majd szabadulása és hazatérése után az akkor szerveződő magyar hadsereg híradócsapatainál kapott beosztást.

Nem volt véletlen, hogy rövid időn belül felfedezte őt a „rádiófelderítő szakma". Háborús tapasztalatait, a német és az angol nyelv magas szintű ismeretét, valamint a híradástechnika ismeretében szerzett tudását több évtizeden át tudta különböző beosztásokban sikeresen hasznosítani.

A kezdeti időszakban ő készítette el az első kiképzési segédleteket, magyar nyelvre fordította a nyugatról beérkező készülékek leírását, kezelési, javítási utasítását. Az alakuló rádiófelderítő tiszti, tiszthelyettesi állomány felkészítésében is kiemelkedő szerepet vállalt, angol és német nyelvet oktatott. Nem kis része volt abban, hogy 1951-ben sor kerülhetett az első, saját kiképzésű rádiófelderítő tisztek és tiszthelyettesek szolgálatba állítására.

Jámbor Gyula alezredesi rendfokozatban fejezte be katonai pályafutását, noha közvetlen bajtársai, de a „szélesebb szakma" is tudta, hogy többet érdemelt volna. Nyílt titok volt, hogy „mint horthysta tiszt minden érdeme és megbecsültsége ellenére sem emelkedhetett magasabbra a katonai ranglétrán".

Az 1970-es években már a magyar hadászati felderítőszervezet, az MNVK 2. Csoportfőnökség központjában dolgozott, ahol szakmai segédletek szerkesztésével, kidolgozásával foglalkozott.

Megbetegedett, egészségi állapota fokozatosan romlott, gyógyíthatatlan betegség lett rajta úrrá. Betegség következtében 1975-ben elhunyt.

Egykori tanítványainak, munkatársainak százai kísérték utolsó útjára és őrzik emlékét ma is.

8. SZÁMÚ MELLÉKLET
POKORNY HERMANN VEZÉREZREDES

A láthatatlan!

Ezt a nevet kapta bajtársaitól ez a kiváló felkészültségű vezérkari tiszt.

Pályája kezdetén vezérkari százados, nyugállományba vonulásakor – 1949-ben – vezérezredes (azaz a magyar hadseregben elérhető legmagasabb rangig jutó tiszt volt), aki a szembenálló fél rejtjelzett távirataiban megbújó szakszerű jelentéseinek megfejtésével (desifrírozásával) nemcsak egykori bajtársai, de parancsnokai és a politikai vezetés elismerését is kivívta és vált ezzel a rádiófelderítés kiemelkedő alakjává, az Osztrák–Magyar Monarchia hadseregében működő közös rádiólehallgató szolgálat vezetőjévé.

A nyílt vagy rejtjelzett táviratok lehallgatása, az ellenfél katonai, politikai szándékainak megismerése a fegyveres küzdelem sikeres megvívásának feltétele lehetett (és lehet ma is).

Ezt a ma már nyilvánvaló tényt (lehetőséget) ismerte fel Pokorny Hermann és állította katonai pályafutásának középpontjába a rejtjelzett táviratok megfejtését, és írta be ezzel nevét örökre a magyar hírszerzés történetébe.

Tevékenységének kezdetét a kor történészei 1914. szeptember 6-ára teszik. Ettől az időponttól 1916. március 1-jéig mintegy tízezer lehallgatott távirat szövegét fejtette meg.

Akkor Przemyslben (ma Lengyelország – Galícia) települt a közös, osztrák–magyar hadsereg főparancsnoksági rádiófelderítő állomása (amely az orosz rejtjelzett táviratokat lehallgatta, amelyeket aztán Pokorny százados – kitűnő orosz nyelvtudását hasznosítva – nagy aktivitással fejtett meg).[1]

Az első sikereken felbuzdulva Pokorny százados mélyítette tudását a rejtjelzett táviratok megfejtésében.

Amikor a főparancsnokság áttelepült, ő visszamaradt. Először a front közeléből egy, majd négy állomással folytatta a rádiófelderítést és a rejtjelmegfejtést annak ellenére, hogy értesült a főparancsnokság azon gyakorlatáról, hogy az csak a nyílt táviratok lehallgatását, hasznosítását szorgalmazza. Fáradozásai 1914. szeptember 6. és 1916 között sikerrel jártak.

Hihetetlenül magas színvonalú rejtjelmegfejtői eredményei voltak.

A sikeres szakmai (rejtjelmegfejtői) munkája folytatódott. Ennek eredménye katonai, azaz harcászati, hadműveleti és hadászati sikerekben is megmutatkozott:

- 1914 decemberében 240 táviratot fejtett meg, amelynek eredményeként az 1. Osztrák–Magyar és a 9. német hadseregnek sikerült a négy hadsereggel támadó orosz erőket megállítani, majd az eredeti helyzetet visszaállítani;
- 1945 márciusában 205 db megfejtett távirat információit felhasználva segítette a katonai vezetést több, kisebb-nagyobb harcászati-hadműveleti siker után Przemysl visszafoglalásában, mivel a táviratok tartalmából kiderült az ellenséges erők szándéka és csoportosítása;
- végül – Pokorny százados első világháborús szakmai sikereinek csúcsaként (53 idevonatkozó táviratot fejtett meg) – az osztrák–magyar–német erők elfoglalták Breszt-Litovszk városát.

[1] Dékány István – Szőnyi István: *A magyar rádiófelderítés története.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009. 7–9. o.

Sajátos, hogy ennek a felkészült és sikeres rejtjelmegfejtő tisztnek eredményeit elöljárói alig ismerték el, pedig pályafutása minden hírszerzőtiszt számára példaértékű volt (és az ma is).

Pokorny Hermann 1882. április 7-én született a morvaországi Kremsierben (Kromsierben). Katonai pályafutását 1901-ben hadnagyként kezdte, de rövid csapatszolgálat után – felkészültségét elismerve – már 1903-ban főtiszti tanfolyamra vezényelték, melynek sikeres elvégzése után Grazban szolgált vezérkari tisztként.

Anyanyelve a német és a cseh nyelv volt, de élete során megtanult bolgárul, lengyelül, majd 1911-ben – három hónap alatt – elsajátította az orosz nyelvet is.

A magyar nyelvet csak 1918-ban, az Osztrák–Magyar Monarchia összeomlása után sajátította el tejes mélységében, mégis élete későbbi szakaszaiban Magyarországot vallotta hazájának, Magyarországon élt és magyar hölgyet vett feleségül.

Az első világháború előtt – mint vezérkari tiszt – az osztrák–magyar közös hadsereg főparancsnokságára került. Itt kapta feladatul a vezérkar főnökétől a feladatot, amely egész későbbi életét meghatározta: szervezze meg az ellenséges rádióállomások lehallgatását és kezdje meg az „elfogott és rejtjelzett" táviratok megfejtését.

Ettől az időponttól számíthatjuk a későbbi (a mai korszerű magyar) rádiófelderítő és rejtjelmegfejtő szolgálat létrejöttét.

Pokorny Hermann a kapott feladatot kiválóan megoldotta, végrehajtotta.

Az előzőekben vázlatosan bemutatott jellemzéséből a tisztelt olvasó megállapíthatta, hogy Pokorny Hermann széles látókörű, nagy műveltségű, kiváló szellemi képességű katona volt, aki diplomáciai érzékkel és rátermettséggel is rendelkezett, így – egyes források állítása szerint nem kizárt (mások szerint biztos), hogy – 1917-ben tagja volt az osztrák–magyar fegyverszüneti delegációnak Breszt-Litovszkban.

1945 februárjában – mint nyugállományú altábornagy – tanácsadó volt Malinovszkij marsall hevesi főparancsnokságán, miután 1945. január 16-án a Ráday utcában átállt a szovjetek oldalára. A hevesi főparancsnokságon történt, hogy a marsall kérésére Pokorny Hermann átadta a marsallnak az elfogott és megfejtett szovjet táviratok szövegét a megfejtés leírásával együtt.

Pokorny Hermann 1945-ben ismét tagja volt a magyar fegyverszüneti bizottságnak. Később jóvátételi kormánybiztos lett, majd a Külügyminisztériumban dolgozott a hadifogolyosztály vezetőjeként.

1949-ben nyugdíjba vonult.

Ezt követően élete végéig katonai (szak)folyóiratok fordításából élt.

Visszaemlékezéseit haláláig (1960) folyamatosan írta, majd így zárta le: „Életem sokoldalú munkálkodása feledésbe ment. Azért nem panaszkodom, mert érdemes volt élni. A munka volt az életem!"

9. SZÁMÚ MELLÉKLET
DR. OSZETZKY TAMÁS EZREDES

Az 1950. február 1-jén megalakult HM IV. (felderítő) főcsoportfőnökség szervezetében már létrehozták a 2. tájékoztató osztályt.

Az osztály feladata volt a NATO-országok, ezen belül az USA, a brit, az olasz és a francia haderő, valamint a nyugat-németországi és ausztriai megszálló erők állományának, létszámának, csoportosításának, szervezésének, valamint harcászati, hadműveleti és hadászati elveinek nyilvántartása és ezek jelentése.

Az osztály három alosztályból (1. alosztály: NSZK, USA, Nagy-Britannia; 2. alosztály: Olaszország, Franciaország; 3. alosztály: egyéb országok) állt.

Az osztály vezetője 1953 végéig Szűcs Ferenc (későbbi VKF 2. csoportfőnök volt), ekkor vette át a Tájékoztató Szolgálat vezetői funkcióját dr. Oszetzky Tamás ezredes és látta azt el 1977-ig. Ez idő alatt a csoportfőnökség meghatározó személyisége, egyik vezetője volt.

Oszetzky Tamás 1916. április 2-án született Baranyaszentistvánon (a horvátországi Peltovacon). Jogász diplomát szerzett, doktori disszertációját az olasz hadsereg mozgósítási rendszeréből írta és védte meg. A második világháborúban tartalékos tüzértisztként harcolt a szovjet fronton, ahol hadifogságba esett.

1942. november 1-jén, mint a tábori tüzérség hadnagyát vették hivatásos állományba, a háború végén pedig már zászlóaljparancsnok volt. 1949-től – őrnagyi rendfokozatban – a HM IV. elhárító (felderítő) főcsoportfőnökség 2. önálló (tájékoztató) osztályának vezetője. 1956-tól 1977-ig ezredesként az MNVK 2. csoportfőnökség Tájékoztató Szolgálatának vezetője.

Oszetzky Tamás ezredes nagy tudású és széles látókörű, tájékozott tiszt volt, „egyszemélyes tájékoztató tiszt"-ként is jellemezték. Értékelő-elemző készsége kiemelkedő, munkabírása pedig egyedülálló volt. Minden információt elsőnek kapott meg (ezt a helyzeti előnyét gyakran ki is használta) és valamennyit el is olvasta. Ebből a helyzeti előnyből eredően mindig informáltabb volt, mint munkatársai, beosztottjai. Képes volt önállóan tájékoztatni az elöljáróit, minden helyzetben feltalálta magát, a formális vezetést pedig rendre átengedte, rábízta a szervezetének beosztott vezetőire.

Sajátos, egyéni visszaemlékezési szerint az 1950-es évek elején minden reggel egy kisbőrönddel indult és érkezett szolgálati helyére, mivel „soha nem tudhatta", hogy Horthy egykori tisztjeként mikor tartóztatják le. A „kisbőrönddel" sétált tehát a hivatalba és munkaidő után pedig haza. Ezekhez a sétákhoz egy másik történet is tartozik. A Gellért-hegy felé sétálva gyakran meg-megállt és bőröndjét maga mellé állítva noteszébe jegyzetelt. Később terjedő legendává vált, hogy a mellette közlekedő egyik-másik autó rendszámát jegyezte fel. Már nem tudjuk meg, melyiket és miért.

Tájékozódott és tájékoztatott.

Tudományos munkát is folytatott. 1963-ban szerzett – „Olaszország hadipotenciálja és mozgósítási rendszere" című munkájával – tudományos (kandidátusi) fokozatot, de több más értékelésével (az „Arab–izraeli háború 1948–1982", „A katonai erő és a nemzetközi enyhülés", „A katonai vezetés időszerű kérdései", a „Nemzetközi katonai almanach", a „Korszerű légvédelem", „Atlanti Paktum 1949–1974") figyelemre méltó tudományos munkát végzett.

Végezetül életének egy érdekes története: 1980 körül volt a Bakonyban egy, a Varsói Szerződés keretében zajló gyakorlat, amelynek megszemlélésére szovjet tábornokok is érkeztek. Közülük kettő kalauzolására Oszetzky ezredest jelölték ki. Kedélyesen autózgattak egyik szemlepontról a másikra, és Székesfehérvár körül az egyik orosz dicsekedve mesélte, hogy ezen a környéken harcolt hősiesen a második világháborúban. A csendben üldögélő Oszetzky Tamás ekkor megszólalt: „Nem úgy volt az!" Az oroszok elhallgattak és rámeredtek: „Hanem hogy volt? És azt ön honnan tudja?" – kérdezték. „Onnan, hogy a másik oldalon én voltam a zászlóaljparancsnok!"

Csendben utaztak tovább!

10. SZÁMÚ MELLÉKLET
POLGÁR ERVIN NY. VEZÉRŐRNAGY

1929. november 12-én született Nádasdon. 1949 óta teljesített hivatásos szolgálatot, 1950-ben avatták hadnaggyá, 1966-ban lépett elő ezredessé, 1984-ben pedig kinevezték vezérőrnaggyá. Pályája elején két évtizeden át különböző honvédelmi minisztériumi szerveknél és az 5. Hadsereg törzsében volt felelős beosztásokban. Katonai, szakmai tudását folyamatosan fejlesztve dolgozott mind felelősebb munkaterületeken és került egyre magasabb beosztásokba. 1969-ben felderítő szakterületre vezényelték. Előbb a Vezérkar 9. önálló osztály osztályvezetőjeként, majd 1972-től a Vezérkar 2. Csoportfőnökség csapatfelderítő-helyetteseként szervezte és irányította a hadműveleti-harcászati felderítőszolgálat tevékenységét. Számos, alapelvként elfogadott elméleti és gyakorlati értékű tanulmány, illetve szakcikk fémjelzi publikációs munkáját. Jelentős érdemei vannak az összfegyvernemi felderítőtörzsek, alegységek korszerű szervezeteinek, kiképzési rendszerének kialakításában és megvalósításában. Vezetésével vált egységessé a csapatfelderítés szakmai irányítása, megszilárdult és a követelményeknek megfelelő szintre fejlődött a szakalegységek és törzsek kiképzési, harckészültségi színvonala. Meghatározó szerepet játszott a csapatfelderítés szervezete, harceljárása és technikája fejlesztésében. Elévülhetetlen érdemeket szerzett a mélységi felderítés rendszerének elméleti kidolgozásában és szervezete gyakorlati létrehozásában. Magas szintű elméleti felkészültséggel megalapozott tudása és munkája, pozitív emberi magatartása, a szolgálat terén szerzett érdemei alapján általánosan elismert, megbecsült vezetővé vált. 1989. december 1-jén 39 éves szolgálat után, 60 évesen, 17 kitüntetéssel és számos magas szintű elismeréssel vonult nyugállományba mint a csapatfelderítés doyenje.

11. SZÁMÚ MELLÉKLET
SZŰCS FERENC ALTÁBORNAGY

1922. december 30-án, Vajda Mária gyermekeként született, Makón.

A születése utáni éveket viszonylag jó módban, középparaszt családban élte, édesapja földjein hagymát termesztett és értékesített.

Az 1929–30-as gazdasági válság következményeként tönkrement a család, a hagymatermesztést az értékesítési lehetőségek beszűkülése miatt fel kellett adniuk. Édesapja biztosítási ügynökként igyekezett a családról gondoskodni.

Szűcs Ferenc a középiskolai tanulmányai befejezése után 1940–1944 között a Magyar Királyi József Nádor Gazdaságtudományi Egyetemen tanult.

Tanulmányai során nagy hatással voltak rá a népi írók irodalmi munkái. A kollégiumi évek alatt kapcsolatba került a munkásmozgalommal is. Elsősorban a paraszti származású diákság körében lett a fasisztaellenes ifjúsági szabadságfront egyik vezető alakja. 1943-ban részt vett a balatonszárszói Magyar Élet-tábor munkájában is, erősödtek baloldali elkötelezettségét szilárdító nézetei is.

A katonai behívóparancsnak nem tett eleget, megszakította egyetemi tanulmányait, illegalitásba vonult. Tagja lett a Nemzeti Parasztpártnak (NPP), majd a Magyar Kommunista Pártnak (MKP). 1945-ben miniszteri biztossá nevezik ki, 1946–47-ben a Földműves Szövetkezetek területi ügyvivője, majd 1947–1949 között országgyűlési képviselő lesz, először kisgazda, majd kommunista színekben.

Időközben törzstiszti tanfolyamot végzett és 1949. augusztus 15-én megkezdte katonai szolgálatát őrnagyi rendfokozatban.

Első beosztását 1950. január végén foglalta el, a HM Katonai elhárító főcsoportfőnökségén csoportfőnök-helyettes lett és még ez évben alezredessé léptették elő.

1950–1953 között katonadiplomáciai feladatot kap. Washingtonban látja el a katonai attaséi beosztással járó feladatokat.

1953-ban ezredessé léptetik elő.

1956. április közepéig az MNVK 2. csoportfőnökségen a csoportfőnök tájékoztató helyettese.

1956. október 30-án engedély nélkül elhagyta a csoportfőnökséget úgy, hogy az ott fellelhető értékeket és dokumentumokat nem biztosította. Kapcsolatba került Király Bélával.

Mindezek miatt 1958-ban pártfegyelmi eljárás alá vonták. Bírálói a Külügyminisztériumba történő áthelyezését, majd kairói nagyköveti beosztásba helyezését javasolták, de ettől Kádár János javaslatára elálltak. Kádár a katonai beosztásba történő visszahelyezését javasolta. Végül szigorú pártbüntetésben részesült és a külügyektől eltiltották. A pártbüntetését 1962-ben eltörölték és visszakerült a hadseregbe. 1956–1972 között a VK szervezési és hadkiegészítési csoportfőnök helyettese.

Kádár Jánossal egyébként nem baráti, de lojális viszonyt ápolt. Mindketten az „Egyetértés" vadásztársaság tagjai voltak.

Szűcs altábornagy időközben 1968. augusztus 19-től november 30-ig részt vett a csehszlovákiai magyar katonai műveletekben, 1973. január 15. – 1974. december 30. között a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar kontingensének parancsnoka volt, Vietnamban.

1972 júliusa és 1977 februárja között ismét az MNVK szervezési és hadkiegészítő csoportfőnökének helyettese.

1977-től 1989. december 1-jéig az MNVK 2. csoportfőnökség csoportfőnöke, a vezérkari főnök felderítőhelyettese.

1983-ban altábornaggyá nevezik ki.

Szűcs Ferenc a rendszerváltás során a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja volt. Ám a pártszakadás után erről a pozíciójáról lemondott és a Munkáspárt tagja lett.

Pályafutása során a szervezői, vezetői feladatai ellátása mellett katonapolitikai elemzéseket írt és adott közre (pl.: a NATO és Ausztria háborús felkészítésének rendszere).

Munkáját mintegy 24 magas szintű magyar (pl.: Szocialista Hazáért Érdemérem, Szocialista Magyarországért Érdemérem) és nemzetközi (mongol, bolgár, vietnami) kitüntetéssel ismerték el.

Szűcs Ferenc 1999. augusztus 2-án Budaörsön távozott az élők sorából.

12. SZÁMÚ MELLÉKLET
CSŐKE PÁL ALEZREDES FŐISKOLAI ADJUNKTUS EMLÉKEI (ÉLMÉNYEI) A MÉLYSÉGI FELDERÍTŐK ÉLETÉRŐL

Toborzás az MN 7000-be

1960. augusztus 15-én, őrparancsnoki szolgálatba léptem. Előtte 11 órától felkészülési időm volt. A felvezetőimet eligazítottam, hogy 13 óráig rendezzék a felszerelésüket és utána vonuljanak be a tanterembe, ellenőrizni fogom az őrök felkészültségét. Addig még volt két órám, amit arra használtam fel, hogy lementem az alsó szinten lévő kicsi, de jól felszerelt fotólaborba. Mivel más hozzáértő nem akadt, így én voltam a fotólabor egyszemélyi vezetője és dolgozója. Előző napon kaptam két filmet az agit-prop-os főhadnagytól, akit magunk között Buzgó Mócsingnak neveztünk, mert folyton nyüzsgött, dekorált, hangosított és sokat fényképezett. Megszabta, hogy a képeket 18-án látni akarja, mert 20-án Alkotmányunk ünnepére, kiállítást rendez a művelődési házban. Úgy gondoltam, ebédig előhívom a filmeket és mire leadom az őrséget, megszáradnak és lehet nagyítanom. Bekészítettem az előhívó folyadékot a két előhívó tankba, bezártam az ajtót és felgyújtottam a vörös fényt adó lámpát. Ilyenkor, az ajtó fölött kívül a folyosón is, ilyen lámpa égett. Aki keresett, ebből látta, hogy bent vagyok, de most tilos benyitni. Elővigyázatosság miatt általában bezárkóztam. A kibontott filmeket belehelyeztem az előhívóba, lezártam a fedelüket, amikor kopogtak az ajtón.

– Ne zavarj! – kiabáltam ki – Ég a lámpa, nem látod?

– Nyisd ki, Tizi! Drótom van!

Megismertem a hangjáról, Penna volt, a főnök írnoka.

– Mi a drótod, Penna, talán szabira megyek?

– Na, ennél azt hiszem, fontosabb! – felelte.

Pennának is volt becsületes neve, de mint az lenni szokott, a seregben mindenkit átkeresztelnek. Így lesz a tizedesből – tizi, a szakaszvezetőből – szaki, a parancsnokból – főnök, az írnokból – penna.

– Na, nyisd már ki, mert elmegyek, és soha többet nem tudsz meg tőlem semmit!

– Rögtön bejöhetsz! – válaszoltam.

Végeztem a lezárással és kinyitottam az ajtót.

– Na, mi a fene van, kitört a háború? – kérdeztem.

– Te! – kezdte el Penna leadni a híreket, akarom mondani a drótot. – Fél tizenegy felé bejött a főnökhöz egy hadnagy.

– Na és? – türelmetlenkedtem.

– És ez a hadnagy repülős sapkát viselt, itt nálunk! Képzeld el!

– Jó, elképzeltem, és?

– És, és a főnök bekérette a páncélból a Kosztor szaki és a te dics-fenyítési lapodat és még a személyi nyilvántartási lapotokat is. Még annyit tudok, hogy a hadnagy személyesen akar veletek délután beszélni.

– Mikor? – kérdeztem rá – Én délután őrparancsnok leszek a lőszerraktárnál.

– Hát, most jön a másik drótom, az pedig arról szól, hogy nem leszel őrparancsnok.

– Te hülye! – fakadtam ki – Miért nem ezzel kezdted? Ki lép be helyettem?

– Azt nem tudom, a főnök telefonon intézte, valószínű a buktásoktól valaki – válaszolta.

– És ezt én mikor tudom meg? Mert ha ez csak egy kamu, és nem tartom meg a felkészítést, jól belerúgnak a hátsómba. Ezért jó lenne, ha egy írástudó is közölné a jó hírt velem!

Most Penna mondta:

– Te hülye, azt hiszed, hogy találsz nálam különb írástudót ebben a kócerájban? Ha ezt hiszed, nagyot tévedsz. A főnök meg a repülős sapkás elmentek ebédelni. „Figyeljen, tizedes! Most jön a harmadik drót. 13.30-ra legyen az irodámban, onnan majd hívatni fogják, megértette?!" – játszotta a főnököt Penna.

Penna hírei teljesen izgalomba hoztak. Míg törtem a fejem, eszembe jutott Kosztor szaki, aki Kiskunfélegyházáról vonult be, és neki is volt 12 ejtőernyős ugrása, nekem öt volt és „A" vizsgám motoros repülésből. Amikor a sorozáson megkérdezték, hogy milyen fegyvernemhez szeretnék kerülni, egyre azt szajkóztam, hogy a légierőhöz. Hát ez nem jött össze. Talán most? A leszerelés előtt szűk három hónappal. Mi a fenét akarhatnak velem? Ilyen gondolatokkal mentem be a parancsnok előszobájába, azaz Penna „irodájába". Megérkezett Kosztor szakaszvezető is, őt hívták be először. Ottmaradtam Pennával, aki felfedte a drótszerzés titkát. A szekrénye mélyéről elővett egy tölcsért, a keskeny végét a fülébe, a másik végét a falra szorította, közvetlenül a páncélszekrény takarásában. Így ha valaki belépett, nem láthatta meg a hírszerzés eme eredeti változatát. Nem sokat hallhatott, mert Kosztor hamar kijött. Egy szőke hajú, nagyon fiatalnak tűnő hadnagy kísérte ki. Kezet fogott vele és annyit mondott:

– Akkor holnap, rendben?

– Igen, felelte Kosztor.

– Jöjjön be, tizedes! – mondta.

Beléptem, de bent lévő parancsnokomtól – aki százados volt – kértem engedélyt.

– Rendben, üljön le! – mondta. A hadnagy elvtárs akar magával üzletet kötni.

Az üzlet szót jól megnyomta. Nem tudtam mire vélni, mi lesz ebből. A hadnagy bemutatkozott.

– Budapestről, a VK 2. csoportfőnökségről jöttem.

Én is felálltam, hogy bemutatkozzam. A hadnagy intett, nem szükséges.

– Ismerem önt, itt az anyaga. Nos, tizedes, – kezdte a hadnagy – én azért vagyok itt, hogy talpraesett, fegyelmezett, előképzettséggel rendelkező tiszteseket keressek egy új alakulat számára, ahol a kiválasztottak – egyéb megfelelés esetén – alegységparancsnokként fognak dolgozni. Az alakulatról egyelőre többet nem mondhatok, de annyit még elárulhatok, hogy megfelelő egészségügyi vizsgálatok után, ha önt alkalmassá nyilvánítják, ejtőernyős ugrásokat hajthat végre. Amennyiben ön jelentkezik az alakulathoz, akkor behívjuk Budapestre, és elindítjuk az orvosi vizsgálatokra. Az alakulat Budapesten, vagy a szélén, a budaörsi repülőtér mellett van. Megfelel az elvárásoknak, és nagy előnye, hogy rendelkezik ejtőernyős ugrással. Amennyiben igent mond, akkor rövidesen útba indítják Budapestre. Sikeres orvosi vizsga esetén azonnal leszerel és aláírja a tovább szolgálati nyilatkozatot, ami négy évre szól. Amint a nyilatkozatot aláírta, ön megkapja a beosztását, és ettől fogva megilletik mindazok a jogok, amelyek a hivatásos állományt megilletik, úgymond fizetés, ruhapénz, szabadság, étkezési norma. Én még holnap itt ebédelek, gondolja át, amit mondtam és a holnapi napon 12 órakor itt találkozunk, és akkor várom a válaszát. Rendben?!

– Jelentem, igen! – feleltem.

A parancsnokomtól kértem engedélyt elhagyni az irodát. A hadnagy kikísért és még elmondta – ezt már Penna „irodájában":

– A berendelés orvosi vizsgára nem csak önnek szól. Ott majd jóval többen lesznek. A válogatás az egész hadseregben folyik. Nekem is ez az ötödik alakulatom. Legyen, legyenek büszkék mindketten, hogy megfeleltek a feltételeknek és az elvárásoknak. Akik sikeresen veszik az utolsó akadályt, rövidesen találkozhatnak az új közvetlen parancsnokaikkal, két főhadnagy elvtárs már várja önöket. Nos, merült-e fel kérdés?

– Igen, jelentem. Megírhatom-e szüleimnek, hogy talán Pestre kerülök?

– Igen, megírhatja. Láttam az anyagában, hogy közel 300 km-re van az otthona. Budapesthez meg – ha jól tudom – 50-re. Nem mindegy – mondta csak magának. Ezzel kezet nyújtott és visszament a főnökömhöz.

Penna az asztalánál körmölt és halkan csak annyit mondott:

– Háááát... nem tudom!?

Másnap Kosztor szaki nemet mondott. Azzal indokolta, hogy vissza akar térni polgári foglalkozásához. És ön, tizedes elvtárs? Másnap igent mondtam az invitálásra, és elkezdődött a kemény, küzdelmes, de nagyon szép életem a mélységi felderítők között. Mélységi felderítő csoportparancsnok lettem, amely feladatot éveken át becsülettel, tisztességgel, kitartással, lelkesen csináltam végig. Tudom, hogy ugyanígy éreztek és dolgoztak azon csoportparancsnoktársaim is, akikkel éveken át azon munkálkodtunk, hogy tökéletesítsük tudásunkat és vezetői képességeinket. Átadtuk egymásnak tapasztalatainkat, és együtt örültünk a másik sikerének. Természetesen a rivalizálás, a versenyzés is jelen volt. Minden parancsnok arra törekedett, hogy az ő csoportja és eredményei legyenek a legjobbak, ez a versenyszellem volt a legnagyobb hajtóerő, ami nagy hasznára volt a mélységi felderítő szakmának, az alakulat sikereinek.

Bizton jelenthetem ki, hogy ez volt a hadsereg legnehezebb, leginkább embert próbáló, leghálásabb és esetenként a leggyűlöltebb parancsnoki beosztása. Ebben a beosztásban lehetett a parancsnoki tekintélyt a legnehezebben elnyerni és egy pillanat alatt elveszíteni. Ebben a beosztásban sokat jelentett a tudás, az állóképesség, az empátia, a vezetésre termettség, párosulva a személyes példamutatással.

Abban a csoportparancsnokban, aki ezen tulajdonságokat birtokolta, feltétlenül megbíztak beosztottai, és követték őt a legnehezebb körülmények között is. Csoportparancsnokként több időt töltöttem együtt felderítőimmel, mint a családommal.

Átlagosan évente 180-200 napot töltöttünk különböző táborokban, kihelyezéseken és gyakorlatokon nappal és éjjel, évszakoktól függetlenül.

A csoport- és osztaggyakorlatokon a feladatok teljesítése sokszor emberfeletti követelményeket támasztott minden parancsnokkal és beosztottal szemben. A fáradtság, álmatlanság, az esőben, sárban, vagy hóban, fagyban végrehajtott, több tíz kilométeres menetek a terepen, 30-40 kilogrammos málhával terhelten a végletekig meggyötörtek mindenkit. Voltak, akik összeroppantak, sírva könyörögtek: „Lőjön agyon, mert nem bírok továbbmenni!" Hihetetlen, hogy ilyesmi békeidőben előfordulhat, pedig előfordult nem is egyszer. A csoportparancsnoknak az ilyen helyzetekben is vezetnie kell, példamutatással, empátiával és a bajtársiasság segítségével úrrá tud lenni a nehézségeken. Nemegyszer vittem beosztottam fegyverét, pedig már én is a végkimerülés határán voltam.

Kiragadok ebből a múltból néhány epizódot, ezen történetek egyike sem fantázia vagy mese, hanem átélt valóság. Csoportparancsnoki múltam része. Adózom a leírtakkal minden csoportparancsnok társamnak és sok nagyszerű képességű felderítő- és felderítő távírász katonának, akik eredményeikkel beírták az MN 7000 és MN 3100 alakulat nevét a magyar felderítés történelmébe.

Megtréfáljuk a belügyminisztert

1963. november 11-én hétfőn, hajnali fél háromkor megszólalt a riadócsengő a lakásomon. Nehezemre esett, de fel kellett kelni és gyorsan rendbe szedni magam, mert a riasztástól számítva 15 perc alatt lent kellett lenni az egyes épület előtt, onnan indult a beszállító gépkocsi. Amikor a tizenöt perc letelt, a kocsi elindult, aki ott volt, az időben beért, aki elkésett, az magyarázkodhatott a törzsfőnöknek, és jó, ha megúszta egy letolással. Én sejtettem, hogy a gyakorlatunk riadóval fog indulni, de nem ilyen korai időpontra gondoltam, mivel a gyakorlatra menők számára ez már egy plusz „nem alszom" éjszakát jelentett. A következő éjszakát minden felderítő ébren fogja tölteni, ugyanis menetelni fog. A kirakási körletből a működési körlet felé, és menet közben aludni – állítólag – csak a lovak tudnak. Jó nekik.

A laktanyába beérve mindenki futásban elfoglalta beosztási helyét és végrehajtotta a folyamatban lévő, harckészültség reá vonatkozó feladatait. A gyakorlaton részt vevő három csoport között harckészültség reá vonatkozó feladatait. A gyakorlaton részt vevő három csoport parancsnokait a hadműveleti tiszt készítette fel és látta el a szükséges információkkal, főleg időpontokkal, mit, mikorra kell befejezni. Kezdő időpont most, gépbeszállás ideje 19 óra. Helye: Kilián repülőtér. A csoportok megkezdték az anyagok vételezését, élelem, lőszer, robbanóanyag, hálózsák, eü. csomagok, ejtőernyők, térképek, rejtjelző eszközök, rádiók, tájolók, távcsövek. Ebédig ezek készletezése, málházása, ernyők és a teherernyő élesre hajtása, ellenőrzése, szállító gépkocsira málházása. 15 órától a csoportok felkészítése terepasztalon. Mindent végrehajtottunk délután öt órára. Vacsora után 17.30-kor elindultunk gépjárműveinken különkülön a 10-es, 20-as és a 30-as mélységi felderítőcsoport.

Az idő egész nap borult volt, de nem esett, eddig! Mire kiértünk a reptérre, besötétedett és esett az eső. A torony előtti betonra szoktunk kipakolni normális esetben, mivel az a terület volt kellően megvilágítva. Mivel a betonon tócsákban állt a víz, kinyitották a hangárt és ott kezdtük meg a kipakolást, előkészítve az ejtőernyőket és a felszereléseket ugrásra. A jó öreg Li-2-es ott állt a gurulóbeton végén, a toronynál. Nagy, masszív szárnyain csillogott az esővíz.

Csak reménykedni mertem, hogy szerencsénk lesz és elvisz bennünket a 200 km-re lévő Rába melletti kirakási körlet fölé. Ha nem tudunk felszállni, mert nem adják meg az engedélyt, akkor minimum öt óra zötykölődés a teherautón, mire Rábapordány kelet 3 km kirakási körletbe érünk.

Várakoztunk, beszélgettünk, reménykedtünk, hogy jól fog sikerülni a gyakorlat. Mi, a 10-es csoport Győr alatt, a 20-as Zirc észak, a 30-as Csorna dél térségében kezdi feladatait. 18 óra után az ügyeletes lekiabált a toronyból: Készülődjetek! Megvan az engedély! Megkönnyebbülést jelentett az mindenkinek, le kellett csitítani a hangoskodó társaságot. Elhangzott a parancs: Felszerelni! Ez a tevékenység egymást segítve is bő fél órába telt.

Átlagban 50-55 kg tömegű felszerelési tárgyat kell magunkra aggatni és azt úgy az ugróra rögzíteni, hogy az a nyitás után is rajta maradjon. Különös gondossággal kell a fegyvert elhelyezni és rögzíteni, mert az nem „csak" leeshet, hanem a nyitási folyamatba is belerondíthat, ami nem jó dolog. Miután ellenőriztek, elölről-hátulról, megindulhattunk a géphez. Ez a menet egy kövér pingvinekből álló csapatot utánoz, mert nem menetről, hanem totyogásról szólt. Segítséggel végül mindenki bejutott az ajtón és félig ülve, félig hanyatt fekve elhelyezkedett. A felszerelések miatt más testhelyzetet nem igazán lehetett felvenni.

A gép egyszerre két csoportot, a 10-est és a 20-ast tudta elvinni. Ha minket már kirakott, visszajön értük. Ők még pihenhetnek közel 3 órát. Az ajtót becsukták, a gép motorjai feldübörögtek és elindultunk a kifutó déli végére. Ott a gép befordult a nagy beton közepére és

megállt. A Tisza felé fogunk felszállni, és a város fölött megyünk el. Néhányszor felbőgnek a motorok, de még nem indulunk, az egész gép remeg, húznák a légcsavarok előre, de ez még csak próbagáz. Aztán fék ki, és nekiiramodik a nagy madár.

Egyre jobban gyorsul, a LUCS fények gyorsan követik egymást, a kerekek még pattognak a betonon, rázkódik a gép, mint autó a rossz úton, aztán minden megváltozik: a kerekektől a szárnyak veszik át a gép tartását, a kerekek zökkenve húzódnak vissza a gondolába. Alattunk a kivilágított város, Szolnok, az otthonunk.

Mindjárt a házunk fölött leszünk, a feleségem és a gyerekek integetnek az erkélyről, én is „integetek". A laktanyát is látjuk alattunk. Az ott lévők is búcsút intenek és néznek utánunk, míg el nem tűnünk a korai éjszakában.

A repülési idő 1 óra 20 perc. A ránk váró nehézségek előjátéka ez, 1 óra 20 perc zsibbadás, se kezét, se lábát nem érzi az összeszorított ember. Mindenki feszeng, próbál egy kis vért „ereszteni" ide is, oda is. A gép falja az alattunk lévő tájat, feltűnik a Duna homályosan ezüstös szalagja, 1200 m-en repülünk. Ez jó magasság, a Bakony miatt. A dobási magasság 1000 m lesz, mivel a földet érés 400 m tengerszint felett van.

Így valójában 600 métert ereszkedtünk a koppanásig. A felkészítés szerint szántás és vetés van a földet érés helyén. Ha ez így van, akkor remélem: sérülés nélkül megússzuk. Az ugratóparancsnok hátrajön és kinyitja az ajtót, hideg, fagyos szél süvít be a gépbe, ami élesen megdől, most fordul dobóirányba.

Felkészülni! Hangzik el a parancs, mindenki felcihelődik, kiegyenesedni senki sem tud. Még egy pillantás a kioldókötélre, hogy jó helyzetben van-e, aztán újabb parancs: Ugrás!! A sor megindul. Süvítés, csattogás, dörömbölés, szél. Láng a kipufogó végénél, aztán csönd, zuhanás majd a jól ismert rántás. Kinyílt az ernyő.

Mindent körülvesz a sötétség, csak a távolodó gép fényei és messze oldalt egy nagyváros, Győr fényei látszanak. Alattam minden fekete, valaki mellettem ereszkedik, látom a kupolája sziluettjét. Csendben ereszkedünk. Figyelem az alattam lévő földet, de semmi más nem látok, csak világosabb és sötétebb foltokat. Vajon tényleg vetés van alattunk, nem egy tó, temető, vagy erdő? Az 5-6 méteres szél tart még egy darabig, aztán meghallom az első földet érések hangjait, a nyögéseket és csörrenéseket. És bumm, a nyögés most tőlem volt. Ilyen súly alatt az ember összerogyik, nem is szabad erőltetni a talpra ugrást. Ez a krumpliszsák technika, ami az éjszakai harci ugrások velejárója.

Gyorsan bekapcsolom az irányjeladómat, ezt veszik a csoportom tagjai és odagyülekeznek hozzám a legsötétebb éjszakában is. A földet érés helyén beszélni, világítani, felszereléssel zörögni, hangoskodni tilos! Gyorsan kell dolgozni, az ernyőket egy pontra vinni és elrejteni, a felszereléseket előkészíteni. Minden tárgyat ellenőrizni. Semmilyen jel, tárgy a földet érés helyén nem maradhat, ha igen, az a csoport vesztét jelentheti.

A földet érés után 20 perccel a csoportnak már mennie kell a működési körletbe. Mindenki begyülekezett, megvan minden felszerelésünk. Gyorsan meghatározom az irányt, és ha jól belehúzunk, egy óra múlva el kell érni a Rábát. A folyót elérve, parancsot adtam: Levetkőzni! A felszereléseket bekötni a sátorlapba! Két jó úszót felszerelés nélkül átküldtem a túlsó partra. A folyó nagyon hideg volt, de nem kellett úszni, ügyis 150 cm volt a legmélyebb pontján, a sodrása sem volt nagy, ezért a csomaggal a fejünkön libasorba rendeződve, fél óra alatt átjutottunk, beleértve a vetkőzést és az öltözést is.

Az éjszaka hideg volt, itt felhők sem voltak, az eső, szerencsére az Alföldön maradt. Hajnali 5 óra felé értük el a ravazdi erdőt, ebben volt a bázisunk helye kijelölve. Mire periódusidőm

elérkezett, már telepítve volt a rádióm. A rejtjelzett táviratot átadtam a távírászomnak. Ebben jelentettem, hogy a bázisom elfoglaltam. Jött a választávirat, amiben megszabták feladatul a Győr–Pápa közötti út és vasút figyelését és az ott folyó ellenséges mozgások felderítését és jelentését. Felvezettem a figyelőket, rátettem még vagy négy kilométert, mire visszaértem, a csoport többi tagja álcázta a hevenyészett bázisunkat. Volt idő étkezni és inni a pálinkából egy-két kortyot. A szeszes ital tiltva volt. Én mégis megengedtem azt, hogy mindenki hozhatott magával fél liter égetett szeszt, azzal a kikötéssel, hogy csak akkor ihat belőle, amikor én ezt megengedtem, és úgy kell beosztania, hogy a gyakorlat utolsó napjáig kitartson. A játékszabályok ismertek voltak, és ezeket be is tartattam, de be is tartották, ebből gondom sohasem volt. Kijelöltem egy fő bázisbiztosítót kétórás váltással. A többiek 3 órát tudtak pihenni, aludni. A következő rádióperiódusom 16 órától volt. Addigra rejtjeleztem a figyelőktől megkapott adatokat. Mikor ment, merre és hányas számú jelzés volt rajta. Borítékot bontottam és a benne látottakat – fényképeket – felismerve, készítettem el a jelentésemet. Az összeköttetés sikeres volt, eljuttattuk a fontos felderítési adatokat az ellenség mozgásáról az elöljáró parancsnokságra. Távirat is érkezett, aminek szövege – a megfejtés után – aktív felderítőtevékenységre adott parancsot, így szól:

Robbantsa fel a Győrből 19.05 perckor induló gyorsvonatot … ponton. Ez a pont Nyúl és Écs község között – egy áteresz hídja – volt. A feladat végrehajtását jelentse! És készüljön fel áttelepülésre.

Mire megfejtettem a táviratot, 17 óra elmúlt. Kijelöltem a robbantásban részt vevő alcsoportot, amelyet én vezettem. Rádión visszarendeltem a figyelőket. Átadtam a helyettesemnek a feladatot, hogy mire visszaérek, készítse fel a csoportot a menetre. A rádiót telepítette, az összeköttetés azonnali felvételére. Háromfős robbantó alcsoportommal négy-négy és fél kilométer kellett megtennünk az átereszig.

Vittük a 40 dekagramm TNT töltetet, az áramforrást, vezetéket, kb. 50 méternyit. Az új, még ki nem próbált gyújtószerkezetet, amit én fejlesztettem ki és a gyutacsot, amit minden csoportparancsnok megtanul elkészíteni. Ez a gyújtó szinte 100%-os volt. Amikor leereszkedtünk a patak völgyébe, egy hatalmas kukoricásban mentünk a híd közelébe. A kukoricaszár már deresedett, hideg holdvilágos este volt. 20-30 percig figyeltük a hidat, hogy van-e őrsége. Nem volt. Nekifogtunk a szerelésnek. A robbanótöltetet a sínektől olyan 18-20 m-re, a vasútárokban helyeztem el. Erről a helyről a robbanáskor nem repülhetett semmi a vonathoz. Az új gyújtószerkezetet 19.10-kor helyeztem fel a sínre és megfelelően rögzítettem, már csak a szerelt gyutacsot kellett a gyutacsfészekbe csúsztatni, és kész volt a szerelt töltet. Vártam, ha a a vonat pontos, 19.05–19.20 között kellett a hídhoz érnie. A holdvilágos estében minden olyan békés és csendes volt, pedig a mi éles háborúnk már készen állt arra, hogy sok ember nyugodt estéjét, éjszakáját nagyon is mozgalmassá tegye. A gondolatok cikáztak bennem, remegtem az izgalomtól. Mi lesz, ha nem robban fel!? Még védekezni sem tudok, hiszen szándékosan használok más gyújtót, csak lenne már vége! A távolban megjelent a vonat, a hatalmas mozdony, szikraesővel robogott a „végzete" felé. Becsúsztattam a gyutacsot a helyére és olyan 50 m-re elfutottunk a töltettől. Lehasalva figyeltük, mi fog történni.

A mozdony ráfutott a hídra, egy másodpercig semmi sem történt, aztán egy vakító fény, majd óriási dörrenés. A következő másodpercekben a vonat kerekei elkezdtek szikrákat hányni, valaki a vonaton, vagy a mozdonyvezető vészfékre kapcsolt. A vonat úgy 500 m után állt meg. Kíváncsi voltam, mi történik, ezért futottunk a kukoricás szélén, ahogy csak bírtunk. Olyan közelre lopakodtunk, hogy halljuk, mit kiabálnak egymásnak. A mozdony személyzete

fáklyákkal megvilágítva vizsgálta a gépét, a kalauzok meg zseblámpáikkal a kocsik kerekeit, alját világították. Végül a mozdonyos kiabált a kalauznak, hogy találtak valamit. A két kalauz és a vonatvezető visszakiabált, hogy nem látnak itt semmit. Jó, mondta a mozdonyos. Szálljanak fel, lassan begurulunk Pannonhalmára és jelentem a menetirányítónak, majd azok döntenek, mi legyen. Visszamászott a gépére, rövidet sípolt és a vonat lassan elment, zaja elhalkult. Ismét csönd lett az éjszakában. A robbantó alcsoportom minden tagja büszke és boldog volt. Sikerült, megcsináltuk! Visszamentünk a robbantás helyére, elvittük a vezetéket és a telepet. A bázisra úgy fél 10 felé értünk fel.

A rádiótávírászomnak átadtam a táviratomat, amit még világosban, indulás előtt elkészítettem. A parancsot végrehajtottam! – ez volt a szövege. A távírászom ügyeletes frekvencián továbbította. Az ügyeletes frekvencia mindig élt, de csak ilyen rendkívüli jelentéseket fogadott. Jött a választávirat, újra visszafejtés, és a szöveg az új működési körletet határozta meg. Mikor elővettem a térképemet, mindenki köröm feküdt, térdelt, látni akart. Látni akarta azt, hogy hová kell mennünk. Át kell-e gyalogolni az egész éjszakát, vagy csak rövid utunk lesz. A pont, amit az új bázis helyének megkaptunk, tőlünk légvonalban kb. 22 km volt, a Vaszari-erdőben. Az új bázist reggel 6-ra kellett elfoglalni, és azt a 7 órai periódusban jelenteni. Szerencsére a 20-30 km nem tartozott a nagy távolságok közé. Én is azon a véleményen voltam, hogy ha belehúzunk, 5 óra alatt odaérhetünk.

Kiadtam a parancsot: felszerelni, indulás! Éjfél után egy óra felé láttuk meg az alattunk lévő völgyben a Győrt Pápával összekötő műutat. Az utakon általában nagyon gyér szokott lenni a forgalom az éjszaka közepén, de ezen az úton más volt a helyzet. A közelben is és a távolban is autók, teherautók haladtak Pápa irányába. Megközelítettük az utat és figyeltük a járműveket. Nem használtak fényálcázást, így jól kivettük, hogy a járműveken tányérsapkás katonák vannak. Abban az időben a karhatalmisták használtak gyakorlóruhához tányérsapkát.

Nyilvánvalóvá vált, hogy a BM is gyakorlatozik. A figyelőhelyünktől 100 méternyire volt egy útkereszteződés, ott meg 5-6 munkásőr volt lerakva, valószínűleg lezárták az alsóbbrendű utat. Amikor szünet volt a mozgásban, csendesen átkeltünk az úton, a munkásőrök semmit sem vettek ebből észre.

Az úton való átkelés úgy egy órával megnövelte a menetidőnket, de így is 6 óra előtt a Vaszari-erdőben araszoltunk. A 10-15 éves erdei fenyőkből álló erdő olyan sűrű volt, mint a kefe. Már mindenkin jelentkezett a fáradtság és kimerültség. A riadóval együtt a harmadik éjszaka nem volt alvás. Szőrösek, koszosak voltunk és legyalogoltunk több mint 70 km-t két nap alatt.

Elfoglaltuk a sűrűség közepén a kijelölt bázist, és máris telepíteni kellett a rádiót, ami egy ilyen sűrű bozótosban egyáltalán nem könnyű feladat. Először egy legalább 12-15 m magas fát kellett keresni az antennának. Aztán, hogy az ellensúlyt nem árnyékolják le az ágak. Az ellensúlynak szabad kinézése kellett hogy legyen az ég felé, különben nem volt összeköttetés. Anélkül pedig a csoportnak nincs semmi haszna. Tehát pihenés nincs, akkor sem, ha összeesel, mert még nem lehet!

Sikerült a kapcsolat, leadtam a bázis pontos helyét. Választávirat: Készüljön fel a katonai repülőtér felderítésére! Ez a pápai repülőtérről szólt. De mivel konkrét feladatot nem szabott meg, tudtam ebből, hogy estig pihenőt kaptunk. Az erdő szélén egy földút vezetett. Oda állítottam fel egy rejtett figyelőt három fővel, így ők is tudtak felváltva pihenni. Kilenc órától én is tudok pihenni a délutáni periódusidőig. Megszerveztem a pihenést, meghatároztam, ki kit ébreszt fel, így a bázison is állandóan ébren volt valaki.

Már éppen „megágyaztam”, mikor erős gépkocsizúgást hallottunk, az erdő melletti út felől. Csepel 344-es hang volt, ezek voltak a seregben, hangjuk jól azonosítható volt. Úgy tűnt, hogy legalább három jármű jön az úton. Ezek nem lehetnek a mieink, ebben biztos voltam. A jelzőknek csak ilyen kocsijuk van. Rögtön elszállt minden álmosság, fáradtság. Fojtott hangon adtam ki a parancsot: Ébresztő! Felkelni! Mire ezt kimondtam, megjöttek a figyelők. Jelenték, 3 autóval munkásőrök vannak az erdő szélén. Hallgatóztunk, de már menekülésre készen. Vezényszó hallatszott

– Motor állj! Járműről!

Nem volt mire várni, 200 méterre lehettek tőlünk.

– Utánam – mondtam, és mentünk hajlítva, térden, négykézláb, hogy minél messzebb legyünk a minket üldözőktől.

Az erdő nem volt széles, kb. 800 méter lehetett. Amikor végre elértük a szélét, szinte mindenkinek vérzett az arca, füle vagy keze. A száraz gallyak szúrtak, vágtak. Nagy megkönnyebbülés volt, hogy nem nyílt szántás vagy rét következett, hanem egy patak folyt közvetlenül az erdő szélén, elég széles nádassal. A nád takarásában délnek indultam, mert egy nagy tábla kukoricást tudtunk 200-250 m- után elérni. Tudtam, ha elérjük, akkor nem kapnak el. Elértük. Vagy ötszáz méter megtétele után, a kukoricás közepe táján álltam meg. Elfogyott az erőnk. Ezt a csatát is megnyertük. Jó egy óra csendes várakozás után, felszerelésemet letéve két biztosítóval elindultam vissza felderíteni, tiszta lett-e a „levegő”. Igen, az volt, elmentek az üldözők.

Mivel közeledett a periódusidő és új rádiózási helyet nem akartam keresni, visszamentünk a fenyvesbe. A figyelők is vissza a földúthoz. A távírászok telepítették a készüléket, én rejtjeleztem a közleményemet, amikor ismét motorzúgás, dudálás hallatszott a földút felől. De ez az autó egy UAZ volt és a dudája is ismerősnek tűnt. Mi a fene van már megint? – gondoltam. Vettem a rádiót, hívtam a rókalyukat.

– Rókalyuk jelentkezik, mi van már megint?

– Itt van a parancsnoki UAZ-unk az úton. Úgy látjuk, hogy itt van az őrnagy elvtárs!

– Rókalyuk, maradjanak a helyükön, kimegyek – válaszoltam.

Egy biztosítóval kimentem az erdőből. Az UAZ-tól 10 m-re a kocsi mellett állt a parancsnok és a politikai helyettese, a szovjet marsall névrokona.

A parancsnok, amikor meglátott, széles mosollyal az arcán jött felém. Én megálltam és jelentettem, hogy itt vagyunk.

– Esemény nem történt!

– Nem-e? – Nyújtotta a kezét, megszorította a kezem, aztán átnyalábolt, felemelt és fordult velem egyet örömében. – Hogy nem-e? – mondta még egyszer. – Parancsnokom tudja-e, hogy maguk miatt nem aludt az éjszaka a belügyminiszter? Gratulálok, minden dicséretet megérdemelnek. Rendelje ide a fiait, itt és most!

Kijöttünk az erdőből, eléggé meggyötörten felsorakoztunk. Jelentettem:

– Őrnagy elvtárs, jelentem, a 10-es mélységi felderítőcsoport parancsára felsorakozott.

A parancsnok elvtárs mindenkivel kezet fogott és előzetesen megdicsérte a csoportot és megköszönte a munkáját. Bejelentette, hogy a gyakorlat a csoport részére befejeződött. Jön a kocsi értünk, hazamegyünk. Lényegében akkor tudtam meg a történet egészét, amikor berendeltek a BM-be, ahol a jelentésemet csatolták a vizsgálati anyagunkhoz.

Az ott megismert történet a következő: a vonat Pannonhalmán megállt. A vonat vezetője jelentette a vasúti forgalomirányító központba, hogy a vonatot ismeretlenek fel akarták robbantani. A vasúti ügyeletes jelentette a BM hadműveleti ügyeletesnek. Az azonnal jelentette a

BM ügyeletes tábornokának, akinek már joga volt felébreszteni a belügyminisztert. A belügyminiszter felcsörgette az első titkárt, és jelentette, hogy valószínű diverzánsok vonatot akartak felrobbantani a Dunántúlon.

– Mi a javaslata, miniszter elvtárs?

– A javaslatom az, hogy azonnal riadóztassuk a karhatalmi egységeket a Dunántúlon, és ha kell, bevesszük a kutatásba a munkásőrséget is. Csak így tudjuk gyorsan elfogni a diverzánsokat.

Az első titkár válasza:

– Hajtsák végre, és mielőbb fogják el őket!

Ennek már a végrehajtási részét láttuk a 83-as úton az éjjel. A Dunántúlon rajtunk kívül szép két csoport „dolgozott".

Ez az élessé vált esemény azért következett be, mert a HM-titkárságon, ahová a gyakorlatot az alakulat törzsfőnöke szabályosan bejelentett, hibát követett el az ügyeletes tiszt, elfelejtette azt rögzíteni és továbbjelenteni.

Így lettünk felderítőkből rövid időre diverzánsok!

13. SZÁMÚ MELLÉKLET
AKI ELÁRULT BENNÜNKET

Fedőneve: Scorpion

Egy évfolyamtárs emlékei Belovai Istvánról

1962. szeptember 7-én a kora reggeli órákban izgalommal és várakozással telve sorakozott fel az Egyesített Tiszti Iskola mintegy száz végzős növendéke, hogy tiszti fogadalmat tegyen és hadnaggyá léphessen elő.

A felsorakozott tisztjelöltek között állt és velünk együtt mondta a tiszti fogadalom szövegét Belovai István is: „... a katonai titkot megőrzöm!"

Az akkor hadnaggyá előléptetett növendékek közül pályafutásuk során többen is kiemelkedő katonai sikereket értek el, magas rangú katonákká váltak, kiegyensúlyozott családi életet éltek. Erre az életútra minden lehetősége megvolt Belovai István frissen avatott hadnagynak is, de nem ezt az utat választotta!

Később, saját állítása szerint 1978-tól, politikai és lelkiismereti válságba került egy, a magyar katonai hadászati hírszerzésnek dolgozó amerikai ügynöktől származó igen értékes információk és dokumentumok feldolgozása közben. A lelkiismereti válságot, mint vallotta, az okozta, hogy a katonai hadászati hírszerzés vezetése a feldolgozott információkat azonnal a szovjet katonai hírszerzéshez továbbította és ezzel a Szovjetuniót egy Nyugat ellen indított sikeres támadó hadművelet lehetőségéhez juttatta.

1984 februárjában, londoni külszolgálata (a katonai attasé helyettese volt) alatt Tom Haase, a Londonban akkreditált amerikai katonai attaséhelyettes útján kapcsolatfelvételt kezdeményezett Steve Németh-tel, a CIA tisztjével. A kapcsolat 1984. május 19-én (a vádirat szerint 1984. június 21-én) létrejött. Ezen a napon találkozott az államokból kizárólag az ő kérésére Londonba érkező Richard C. úrral, az USA kormánya és a CIA képviselőjével (a vádirat szerint Howard Bill-lel, az USA követségi titkárral?), az amerikai hírszerzés egyik londoni biztonsági lakásán.

A beszélgetés eredményeként Belovai vállalta az amerikai hírszerzéssel való együttműködést. Legfontosabb feladata annak a Németországban állomásozó amerikai katona, a magyar katonai hírszerzés által beszervezett ügynök személyének megállapítása (beazonosítása) lett, akitől az igen értékes információk származtak.

Belovai István hazaáruló lett? Belovai István hazaáruló lett!

Az amerikai hírszerző szervezettel a kapcsolatépítés és a hasznosításhoz szükséges rendszer kimunkálása megkezdődött, de nem fejeződött be, mert Belovainak betervezetten és már elkerülhetetlenül Magyarországra kellett utaznia.

Időközben, feltehetően tette miatt, olyan magatartásbeli jegyek (túlzott alkoholfogyasztás, öngyilkossággal való fenyegetés stb.) jelentkeztek nála, amelyek a nagykövetet (azért őt, mert Belovai közvetlen főnöke, a katonai attasé, Esztergomi ezredes szabadságát töltötte Magyarországon) arra késztették (kötelezték), hogy tájékoztassa az MNVK Felderítő csoportfőnökség vezetőit. A nagykövet a jelentést meg is tette.

Így Belovai úgy érkezett szabadságra, Magyarországra, hogy elöljárói a szokásosnál is alaposabb beszámoltatását és orvosi kivizsgálását tervezték. Az orvosi felülvizsgálatot, részben a pszichiátriai kivizsgálást megtagadta, sőt az eljárást kifogásolva kijelentette, hogy ezek után londoni állomáshelyére sem hajlandó visszautazni és ott feladatait tovább teljesíteni.

Kinek az érdeke volt ez? – vetődik fel a kérdés.

Hol volt jobb információszerző lehetősége, hol tudta volna a beszervezésekor, Londonban vállalt feladatát legjobban teljesíteni, mint a magyar hadászati hírszerzés központjában. Belovai döntésének „értékét növelte", hogy elöljárói a labilis idegrendszerűnek minősített tisztet az eredeti beosztásába helyezték vissza, és az amerikai forrásból származó anyagok elemzésével bízták meg ismét.

A régi-új beosztását Belovai elfogadta, de tényleges tevékenységbe nem kezdett, mert családjával együtt, 1985. június 8-án horvátországi nyaralásra utazott. (Vannak olyan vélemények, hogy a félbeszakadt ügynöki kiképzést konspiratív okok magyarázzák. Ezt a feltételezést Belovai határozottan tagadta.)

Időközben, éppen a Belovai család elutazása napján, az amerikai hírszerzés annak érdekében, hogy megteremtse a már ügynökké vált Belovai hasznosításának feltételeit, egy budapesti rejtekhelyen (Budapest, XI. kerület Kővirág sor és Zsurló utca kereszteződésében levő kettős villanyoszlopnál) a konspiratív kapcsolattartáshoz szükséges eszközöket és anyagokat (feladatleírás, titkos összeköttetés, pénz stb.) helyezett el.

A budapesti rejtekhelyen elhelyezett „konténer" létesítéséről (a konkrét hely megjelölése nélkül, mert azt akkor még nem tudta) Aldrich Hazel Ames – aki a CIA-től 1985 áprilisában átállt a szovjetek oldalára – értesítette megbízóit (a szovjeteket), azok pedig a magyar polgári kémelhárítást. (Az én ügynököm nálad, a tiéd nálam.)

A magyar elhárítást a rejtekhely telepítésének megismert szándékán túl a pontos hely meghatározásában az is segítette, hogy a telepítést végző, az arról szóló értesítést Belovai lakásának postaládájába elhelyező amerikai követségi alkalmazott konspirációs hibákat követett el. Követték a levél elhelyezése és a rejtekhely feltöltése során. Így vált lehetővé, hogy az elhárítás megfigyelés alatt tarthatta a rejtekhelyet Belovai Horvátországból történő visszaérkezéséig, majdnem két héten át.

Belovai 1985. július 9-én éjjel érkezett haza. Megfejtette a rejtekhely töltéséről szóló, titkosírással küldött értesítést és másnap megkísérelte felvenni a csomagot. A kísérlet közben észlelte ugyan az elhárítók jelenlétét, tett is két kört. Ennek ellenére a második kör után mégis bontotta a rejtekhelyet és felvette a csomagot. Az elhárítók tetten érték és letartóztatták.

Az ügyben lefolytatott büntető eljárás során dr. Balatoni Elemér r. ezds., katonai ügyész halálbüntetést kért Belovaira, az általa elkövetett hazaárulás bűntette miatt. Az ügyész mindkét fokon ragaszkodott a halálbüntetéshez, a bíróság mindkét fokon életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte. Belovai így megkezdte büntetése letöltését.

Közben szabadulása érdekében, azzal az indokkal, hogy tevékenységével egy újabb világháború kitörését akadályozta meg, kapcsolatba lépett különféle, akkor ellenzéki, politikai erőkkel. Állítólag magas rangú és szintű személyiségek is kilincseltek érte. Az őt támogató erők, elfogadva Belovai indokait, két fontos érvet hangsúlyoztak. Kiemelték, hogy Belovai tevékenységével a rendszerváltást segítette és hozzájárult annak gyorsításához. Másrészt bizonyítottnak látták, hogy a NATO soha nem készült a keleti blokk megtámadására és védelmi-hadászati elgondolás alapján szervezi hadseregei felkészítését. Ezzel szemben, ha a Szovjetunió felismeri a NATO ilyen irányú elgondolását, támadást indíthat a Nyugat ellen.

A politikai erők aktív tevékenységének hatására az MNK elnöke Belovai István életfogytig tartó fegyházbüntetését 1990. szeptember 4-i hatállyal 15 évi szabadságvesztésre változtatta, és egyben a hátralevő részének végrehajtását ötévi próbaidőre felfüggesztette. Belovai István szabadulása után röviddel, 1990. december 23-án fiával együtt az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. A befogadó állam biztosította számukra az amerikai állampolgárságot, letelepedésük feltételeit, egy családi házat és egy amerikai nyugállományú ezredessel azonos havi járandóságot.

Belovai mégsem élt (élhetett) nyugodt életet. Szabadulását követően, 2009. november 6-án bekövetkezett haláláig kizárólag egy cél éltette: harcolni és elérni a teljes rehabilitációját. Ezt – nem utolsósorban a politikai és katonai döntéshozók megosztott véleménye miatt – nem érhette el. A döntéshozók, különösen a katonák (hazaáruló-e Belovai?), a szervezet érdekében utasították el ezt a kérést, a politikusok pedig többnyire szubjektív, rövid távú célokat szolgáló véleményeket hangoztattak.

A „Belovai-ügy" felszínre kerülése óta lezajlott események a szakmát, a hadsereg tisztikarát, a politika egyes szereplőit, de a sajtó által képviselt nyilvánosság miatt a társadalom egyes csoportjait is vitára, állásfoglalásra késztették és késztetik ma is. Egységes álláspont máig nem valósulhatott meg és az eltérő érdekek miatt nem is fog kialakulni.

Hazaáruló lett Belovai István! Hazaáruló lett Belovai István?

Ennek a két állításnak (véleménynek) az összevetésére vállalkoztam ebben az írásban. Úgy értékelem, hogy mint Belovai István pályatársa, egykori kollégája, megtehetem ezt. Véleményem kialakítását úgy végeztem el, mint egykor tettem a feldolgozásunk alá vont „tippekkel" (kapcsolattartásra, foglalkoztatásra tervezett személyekkel). A „tippek" tanulmányozását az alábbi szempontok szerint végeztem.

Törekedtem a célszemély egyéniségének, jellemének alapos megismerésére. Ma is vallom, hogy egy-egy célszemély beszervezésének (itt felajánlkozásának) indoka, legfőbb alapja a motiváció, amely a célszemély jellemében rejlik. A célszemély (jelen esetben Belovai István alezredes) egyéniségének megismerésével juthatunk el az igazi motivációhoz, ismerhetjük meg azt. Nem hittem és ma sem hiszem azt az általa hangoztatott antikommunista motivációt, amelyet életútja cáfol, lebukása esetére viszont kiváló legenda lehet, amely az elkövetett árulás enyhébb megítélését célozza.

Igyekeztem alaposan feltárni a célszemély valós hírszerzői lehetőségeit. Belovai esetében ezek kiválóak voltak. Feltehetően tudatosan is ezt akarta felhasználni.

Tudni akartam, hogy a velünk való együttműködés során milyen jellembeli hibák, magatartási formák zavarhatják, rombolhatják kapcsolatunkat.

A kérdések elemzése során vizsgáltam a „rejtett csapdák" (jellemhibák) veszélyét, a kettős ügynök szerepének vállalási lehetőségét.

Fel kell tételeznem, hogy az amerikai hírszerző szervezet hasonló szempontok alapján tanulmányozta „tippjeit". Bár Belovai esetében csábító volt, hogy egy, a „keleti blokknak" dolgozó amerikai ügynök felfedését segítheti információival. Ettől függetlenül el kellett végezniük Belovai tanulmányozását.

Következésképpen, véleményem szerint, Belovai nem „önként jelentkezés alapján" került Londonban a CIA látókörébe, hanem a magyarországi szovjet nagykövetség katonai attaséhivatalában dolgozó és az MNVK Felderítő csoportfőnökséggel kapcsolatot tartó Vlagyimir Vasziljev őrnagy javaslatára, aki rendszeresen bejárt a csoportfőnökségre a „Conrad" dokumentáció tanulmányozására. (Mint utóbb kiderült, Vasziljev őrnagy is az amerikai hírszerzés ügynöke volt, akit a bukás után 1986-ban, Moszkvában, hazaárulás bűntettének elkövetése miatt kivégeztek.)

Visszatérve Belovaira, édesapja kötélverő (mai fogalmak szerint kötélfonó) kisiparos volt. E foglalkozása mellett mezőgazdasággal is foglalkozott „piciny birtokán". Vele együtt dolgo-

zott az általános iskolai tanulmányok elvégzése után fia is, István. 1956 tavaszán, megunva a szülei által választott életformát, Budapestre költözött és a Magyar Cirkusz és Varieté Vállalatnál helyezkedett el mint sátorállító segédmunkás. Ő maga írja „Fedőneve: Scorpion" című önéletrajzi ihletésű könyvében, hogy „már egy év után sátormester-helyettes voltam", majd cáfolja azokat az állításokat, melyek szerint „porondmesterségig vitte", („büszke lettem volna, ha ezt a címet és beosztást valaha is elláthattam volna"). Egyébként, további élete minden szakaszában is többre vágyott pillanatnyi lehetőségeinél.

1958 novemberében vonult be sorkatonai szolgálatra a 7015 hadrendi számú Budapesti Őrezredhez, ahol hamarosan tizedesi rendfokozattal rajparancsnok lett. Rajával elérte a „Kiváló raj" címet. Megtetszett neki a „katonaélet". Tervei szerint leszerelése után a Kormányőrség valamelyik szervezeténél szeretett volna szolgálatot vállalni. Ám az alakulat egyik tisztjének javaslatát elfogadva szakaszvezetői rendfokozattal, rövid időre továbbszolgálatot vállalt az ezrednél.

Az alakulat egy másik tisztje véleményére (Téged az Isten is katonának teremtett, tiszti iskolára kell menned!) hallgatva, jelentkezett is az Egyesített Tiszti Iskolára. Bár érettségivel nem rendelkezett, kérelmére kedvező választ kapott, azzal a megkötéssel, hogy írásos kötelezettséget kellett vállalnia a középiskola későbbi elvégzésére.

A tiszti iskolán hamarosan a növendéki szakasz hivatásos tiszt parancsnokának helyettesévé jelölték ki. Ám közte és a később hadseregparancsnokká és altábornaggyá kinevezett, majd a rendszerváltást követően a FIDESZ biztonságpolitikai államtitkárává és vezérezredesévé előléptetett, Gyuricza Béla növendék között kialakult, intrikus pozícióharc kibontakozása miatt Belovait leváltották.

A növendéki évek alatt, 1961-ben a szakasz állományából mindössze két fő, Gyuricza és Belovai lett a Magyar Szocialista Munkáspárt tagja és maradt is, amíg a párt létezett, illetve, amíg a hadseregben tevékenységet már nem folytathatott. Ez a tény is ellentmond és erősen megkérdőjelezi a kémtevékenység felfedése után, az általa erősen hangoztatott és hangsúlyozottan vallott antikommunista véleményt.

Keressünk tovább, milyen motiváció lehetett az, amely sarkallta (sarkallhatta) Belovait az amerikai hírszerző szervezettel való együttműködésre? Az anyagi? Az anyagi!

Belovai anyagiasságát, jellemének azt a vonását, hogy „nekem és mindent", jól jellemzi a londoni életéből kiragadott alábbi „kis színes".

Egy alkalommal Belovai tankolni indult az attaséhivatal által rendszeresen használt kútra. Hosszú idő után érkezett csak vissza. Az attasé nem bántó, csak érdeklődő kérdésére: hol voltál ilyen sokáig? Belovai válasza az volt, hogy ötször tankolt, mert öt font tankolási összeg felett egy bögrét adtak ajándékba.

Anyagias jellemét mutatja például az is, ahogyan kifogásolta „nálánál érdemtelenebb kollegák" jutalmazását, külszolgálatra küldését, a csoportfőnökségen alkalmazott szociális „juttatási rendszer igazságtalan gyakorlatát".

Belovai vádiratában is szerepel az anyagiasság szempontja. Már a „londoni beszervezési ajánlatban" elhangzott, hogy a kémtevékenység vállalása esetén anyagi ellenszolgáltatást biztosítanak számára és későbbi időpontban családjával együtt az USA-ba szöktetik és gondoskodnak róluk. Az ajánlat elfogadásában is jelentős elemként szerepeltek a beígért anyagiak és az USA-ba település reménye.

Belovai „költségeinek" fedezetére is kapott, illetve a rejtekhelyen elhelyezett konténer is tartalmazott kellő mennyiségű valutát. Tekintettel arra, hogy az amerikaiaknak rendkívül

jelentős károkat okozott a magyarok amerikai ügynöke, várható volt, hogy sikeres tevékenység esetén nem lesznek szűkmarkúak. Nem is voltak azok, mint kiderült.

Következésképpen ilyen mentalitású ember esetében nem hihető az ellenszolgáltatás nélküli kémkedés meséje. Belovai tudta, hogy az általa hangoztatott „politikai és erkölcsi" motiváció legendáját (meséjét) egy esetleges lebukás bekövetkezésekor egykori kollégái és a társadalom is, könnyebben „megemészti", mint egy anyagias, törtető, „majd én megmutatom, hogy egy idegen zászló alatt kiváló hírszerző leszek" típusú motivációt. Kollégái azonban „nem emésztették" meg ezt a menekülésre kigondolt legendát, ezért is ragasztották rá az immár harmadik, nem hivatalos „Görény" fedőnevet.

A tiszti fogadalomtétel időpontjához közeledve minden végzős hallgató izgatottan a lehetséges beosztásokat és a szolgálati helyeket találgatta. A kiválóan végzetteknek, így Belovainak sem kellett izgulni. Őket kiválasztották. Először a katonai elhárítás, majd őket is kiszorítva a katonai felderítés (hírszerzés) illetékes szervei.

Belovai István hadnagy negyedmagával (Árvai Zoltán, Bánki Imre és Gyuricza Béla hadnagyok) a hadászati felderítés szervéhez, az MNVK Felderítő csoportfőnökség alárendeltségébe tartozó, Budapesten állomásozó mélységi felderítőszázad állományába került csoportparancsnok-helyettesi beosztásba. A csoportfőnökség elöljárói a kubai válság hatására, illetve a szovjetek követelésére ekkor kezdték meg a mélységi felderítés fejlesztését, a már létező század zászlóaljjá történő emelését.

A század, majd a zászlóalj feladata – az MN támadó feladatából következően – Duna-völgyi és az Észak-olasz hadműveleti irányokba tervezett mélységi felderítőcsoportok kiképzése és felkészítése (békében), illetve irányítása és alkalmazása (háborúban) volt. Tekintettel arra, hogy a megfelelő körzetbe való kijutást alapvetően légi szállítást követő ejtőernyős kirakással tervezték, a századhoz kinevezett tisztek ejtőernyőzésre történő egészségügyi alkalmassága alapkövetelmény volt. Ennek a követelménynek mindenki, így Belovai is megfelelt.

A kidolgozott háborús alkalmazási tervek szerint az új tisztek közül két fő a Duna-völgyi, két fő pedig az észak-olasz hadműveleti irányban került volna alkalmazásra. Tekintettel arra, hogy Belovai az utóbbi irányba tervezett csoport parancsnokának helyettese lett volna, az olasz nyelv elsajátítása érdekében nyelviskolába küldték.

Ám az 1962. év szilveszterének éjszakáján történt események Belovai karrierjének – úgy tűnik – megtörését eredményezték. Az történt ugyanis, hogy Belovai, mint az ügyeletes tiszt, együtt ünnepelt a sorkatonákkal (ez magában nem lett volna baj), engedett a követelésüknek, és segítséget nyújtott részükre alkoholhoz való jutás érdekében is. Egy katonának átadta tiszti egyenruháját, aki ezzel a kapuügyeletest megtévesztve akadálytalanul járhatott a laktanyából ki-be a szeszesitalok behozatala során. A „manőver" sikeresnek bizonyult. Az együttes italozás azonban a hangulatot olyan mértékűvé fokozta, melynek egyik eredménye az elhelyezési körlet megrongálása lett. Az ünnepek után a század elöljárói kivizsgálták a történteket, megállapították Belovai felelősségét és nyolc nap fogdafenyítéssel büntették. A fenyítést az MN 7015-által üzemeltetett helyőrségi fogdában kellett letöltenie. Ott, ahonnan mint „mintakatona" nyert felvételt a tiszti iskolába. Tekintélyén csorba esett és karrierje megtörni látszott. (Én magam ezt a helyzetet tartom Belovai sorsa – élete – negatív irányú változása kezdőpontjának.)

Belovai a fogdából betegen, szívizomgyulladással tért vissza szolgálati helyére. A szívizomgyulladás viszont alkalmatlanná tette az ejtőernyős kiképzés folytatására. A Felderítő csoportfőnökség kapta a feladatot, hogy beosztást találjanak számára. Hosszas próbálkozás után 1963. június 1-jén a csoportfőnökség belső állományába került. Ideiglenes beosztása az akkor

létrehozott, 20-25 gépírónőt foglalkoztató Leíró iroda vezetője. Tekintettel arra, hogy az egyik gépírónőt pisztollyal „serkentette" az általa elvárt, aktívabb munkára, kórházi kezelésre küldték.

A hosszas kórházi kezelés után, csak 1964-ben kezdte meg tényleges szolgálatát a csoportfőnökségen, a Tájékoztató Szolgálat olasz arcvonalán (osztályán). Itt sem tudott munkájában elmélyülni, mert kezdő léte és fegyelmezetlenségei miatt tényleges szakmai feladatot nem kapott. Adatfeldolgozással, okmányozással és leltározással bízták meg.

Közben folyamatosan tanult. Leérettségizett, felsőfokú olasz és angol nyelvvizsgát szerzett, megkezdte az orosz nyelv tanulását, elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia alapfakultását, majd hadműveleti (vezérkari) tanfolyamát.

Ám mindezek nem vitték közelebb kitűzött és dacosan követelt céljához. Hírszerző tisztként külföldre akart kerülni. Erre a feladatra tartotta magát (talán csak magát) alkalmasnak. Célját és mellőzöttségét lépten-nyomon hangoztatta. Csalódottságában intrikus magatartásával, mindenkivel konfliktusba keveredett.

Állítása szerint már 1978 telén eldöntötte, hogy értesíti az USA kormányát, amikor tudomást szerzett jelentős számú titkos, szigorúan titkos és kozmikus minősítésű, amerikai eredetű dokumentumok beérkezéséről és arról, hogy a magyar hírszerzés mindezeket átadja a szovjeteknek.

Szolgálatát 1982-ben kezdte meg Londonban, mint a katonai és légügyi attasé helyettese. Ekkor látta elérkezettnek az időt arra, hogy végrehajtsa 1978-ban elhatározott tervét.

A kör bezárult! Állítása szerint politikai okokból vette fel a kapcsolatot az amerikai katonai helyettes attaséval és kínálta fel szolgálatait.

Cselekedete máig ható elemzést és értékelést igényel. Mint pályatársa és ismerője, hiszem és állítom, hogy cselekedetét nem politikai, hanem egyéni célok motiválták.

Meggyőződésem, hogy Belovai István egykori honvéd alezredes nem politikai meggyőződés miatt vált az amerikai hírszerzés ügynökévé, hanem, és elsősorban pályafutása során érzett mellőzöttsége motiválta és az ígért (remélt) anyagi dotáció is erre inspirálta.

Nem zárhatom ki annak lehetőségét sem, hogy az amerikai hírszerző szolgálattal történt kapcsolatfelvétel nem Angliában történt első alkalommal, hanem korábban, még Magyarországon, miután tippként Vlagyimir Vasziljev, szovjet őrnagy, az amerikai hírszerzés ügynöke látókörébe került és tanulmányozása, feldolgozása megkezdődött.

Nem zárhatom ki annak lehetőségét sem, hogy a londoni szolgálati helyre való visszatérés megtagadása amerikai utasításra történt, hiszen a magyar katonai hírszerzés amerikai ügynökkilétének feltárásában minden valószínűség szerint nagyobb értéke volt (lehetett) azoknak az információknak, amelyeket Belovai István a magyar hírszerzés központjából biztosít számukra, mint a periférikus, londoni, katonai attaséhelyettesi beosztásból származóknak.

Mindent összevetve azt kell állítanom, hogy a „Scorpion" fedőnevű ügynök, Belovai István áruló lett, áruló volt!

Felkérésre megírt „dolgozatom" célja egy idegen hatalom hírszerzésének ügynökévé vált magyar hírszerző tiszt cselekedetének elemzése, megítélése és egy jövőt is segítő gondolkodás kialakítása volt.

Belovai ügynökké válásán túl át kellett gondolnom akár nemzetközi szintű lépéseket is, amelyek a vázolt helyzet kialakulásáig vezettek.

Ilyennek tekintem, hogy a szovjet fél örömmel fogadta ugyan a magyar hírszerzés által beszerzett igen értékes anyagokat, de nem cselekedett (nem intézkedett), amikor a hozzájuk

beérkező anyagokból egyértelművé vált, hogy a „Conrad-rezidentúra" mohóságból szállított azonos vagy hasonló értékű anyagokat olyan más kelet-európai hírszerző szolgálatoknak is, amelyek, mint a magyar, azonnal továbbítják azokat Moszkvának. Pedig az ilyen „falánkság" a forrás elvesztésének veszélyét hordozza magában.

Nem cselekedett (nem intézkedett) a magyar katonai hírszerzés sem, amikor látniuk kellett – éppen az értékelő tiszt elemzései alapján – hogy „Conrad" önkényesen bővítette hálózatát, egyre „többszínű" információt képes beszerezni és ezzel a „több bevont ember, több hiba" elvét erősíti és a lebukás veszélyét teremti meg.

Az akkor működő szövetségi rendszer helytelen gyakorlatából következett, hogy a magyar hadászati felderítés központjában a szovjetek részére összekötő irodát tartottak fenn, ahová Krasznyikov Mihajlovics ezredes (a hivatali szlengben: Miklós) és munkatársa, Vlagyimir Vasziljev őrnagy, a budapesti szovjet nagykövetség tisztje, szabadon járhattak ki-be és kaphattak meg általuk kért információkat. Mint később kiderült, Vasziljev őrnagy a CIA beszervezett ügynöke volt, aki, többek között, segített a CIA-nak Belovai személyének értékelésében.

Végül is úgy értékelem, hogy Belovai István, egykori alezredes hosszabb hírszerzői kémtevékenységét alapvetően a CIA állományába tartozó, de a szovjetek ügynökévé lett Aldrich Ames akadályozta meg azáltal, hogy a rejtekhely feltöltéséről, illetve egy amerikaiaknak dolgozó magyar ügynökről jelentett megbízóinak. Segítették Belovai leleplezését a rejtekhely feltöltésével, az arról szóló értesítés kézbesítésével megbízott amerikai diplomaták konspirációs és Belovai István magatartásbeli hibái is.

Nekünk pedig a tanulság maradt.

14. SZÁMÚ MELLÉKLET
AZ EGYES SZOLGÁLATOK ÉLÉN VEZETŐ BEOSZTÁST BETÖLTŐ SZEMÉLYEK NÉVSORA

Hírszerző (adatszerző) igazgatóságok (korábban operatív szolgálat) vezetői

Demtsa Pál vezérőrnagy 1953–1968
Csapó Viktor vezérőrnagy nem ismert 1968 – 1977
Tóth G. János ezredes 1977–1989
Mag Pál ezredes 1989–1993
Kiss Tibor vezérőrnagy 1993–1995
Morber Ferenc altábornagy 1995–1998
Tóth András ezredes 1998–1999
Tiszai Gyula 1999–2003
Szaszák József ezredes 2012–
Börcsök András ezredes 2012–
Falvai László ezredes 2012–

A hadászati rádiófelderítési irányító szervek és személyek

1. 1995-ig a VIL. 2. csoportfőnökség, illetve az MK Katonai Felderítő Hivatalban a végrehajtóerők szakmai irányítását a rádiófelderítő szolgálat vezetői végezték, akik a mindenkori csoportfőnök (illetve hivatalvezető) helyettesei is voltak:
   - Lehoczky András alezredes
   - Kapcsos Zoltán ezredes
   - Pászka Géza ezredes
   - Dr. Schneider Pál ezredes
   - Fliszár László ezredes
   - Lakatos József ezredes
   - Fekete Flórián ezredes
   - Gyenes István dandártábornok

2. A Nemzetbiztonsági Szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. számú törvény hatályba lépésével az alárendelt rádiófelderítő alakulat beolvadt az MK Katonai Felderítő Hivatalának szervezetébe, és 1996. december 1-jétől Rádióelektronikai felderítő igazgatóság néven végezte az alárendelt alakulat nemcsak szakmai, hanem szolgálati igazgatását is. Rádióelektronikai felderítő igazgatók voltak:
   - Pászka Tibor dandártábornok
   - Seres Antal ezredes
   - Balogh Péter ezredes
   - Szalvai László ezredes

3. A hadászati rádiófelderítés erői napjainkig hat szervezeti formában hajtották végre feladataikat:
   - 3.1. 1948–1953 között zászlóaljszinten, a véglegesen kialakult rádiófelderítő zászlóalj parancsnokai voltak:
     - Detrekői Emil őrnagy
     - Gyuricza Irme őrnagy
     - Kapcsos Zoltán őrnagy
     - Tóth Gyula őrnagy
     - Magyar László százados
   - 3.2. 1953. november15-én (a korábbi alegységek összevonásával) megalakult az első hadászati-hadműveleti egység, a 102. önálló rádiófelderítő ezred, parancsnoka Gyuricza Imre alezredes volt.
   - 3.3. 1957. február 85-én a 102. hadászati-hadműveleti rendeltetésű ezred erőinek átszervezésével felállították a 3. önálló hadászati rádiófelderítő ezredet. Parancsnokai voltak:
     - Gyuricza Imre alezredes 1957–1960
     - Kapás Pál alezredes 1960–1963
     - Kapcsos Zoltán ezredes 1963–1969
     - Dr. Demeter György alezredes 1969–1973
     - Lakatos József ezredes 1973–1982
     - Lukács László ezredes 1982–1983
   - 3.4. 1983-ban a 3. önálló rádiófelderítő ezred állományából – annak technikájából és telephelyeiből – felállították a 3. önálló rádiófelderítő dandárt. Parancsnokai voltak:
     - Lukács László ezredes 1983–1988
     - Ihász Dezső ezredes 1988–1992
   - 3.5. A dandár 1990-től – változatlan technikai és személyi feltételekkel – a Magyar Honvédség Távközlési-kutató és Ellenőrző Intézet (TÁVKEI) néven folytatta tevékenységét. Az intézet vezetői voltak:
     - Jakab József ezredes
     - Gyenes István dandártábornok
   - 3.6. A Nemzetbiztonsági Szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. számú törvény hatályba lépését követően a TÁVKEI kivált a Magyar Honvédség kötelékéből, és a megalakult Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal (MK KFH) integrált részeként, Rádióelektronikai felderítő igazgatóság néven folytatta tevékenységét. Rádióelektronikai felderítő igazgatók voltak:
     - Pászka Tibor dandártábornok
     - Seres Antal ezredes
     - Balogh Péter ezredes
     - Falvai László ezredes

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) megalakulásával ezt a feladatot a KNBSZ Technikai igazgatósága látja el.

4. 1962-ben létrejött a hadműveleti rádiófelderítés az 5. hadsereg közvetlen alárendeltségében. A zászlóalj a 3. önálló rádiófelderítő ezreddel szoros együttműködésben hajtotta végre a szakmai állomány időszakonként jelentkező pótlási szükségletét. A zászlóalj parancsnokai a következők voltak:
   - Lipták Gyula őrnagy
   - Simon Béla alezredes
   - Klimó Lajos őrnagy

A Magyar Néphadsereg (MN) hadműveleti szintű rádióelektronikai felderítése 1992. augusztus 1-jével megszűnt.

5. Harcászati szinten az első rádiófelderítő századokat 1964-ben állították fel a hadosztályok felderítő-zászlóaljainak állományában.

Mára ezek az alegységek gyakorlatilag megszűntek.

A tájékoztató és elemző-értékelő szervezetek vezetői (korábban Tájékoztató részleg, osztály és szolgálat)

Dr. Oszetzky Tamás ezredes 1950–1954	(Ekkor még a HM IV. felderítő főcsoportfőnökség szervezetében lévő 2. önálló [tájékoztató] osztály vezetője)
Szűcs Ferenc altábornagy 1953–1956	MNVK 2. csoportfőnökség
Dr. Oszetzky Tamás ezredes 1956–1977	
Gombos Károly ezredes 1977–1983	
Dr. Demeter György ezredes 1983–1985	
Kovács János vezérőrnagy 1985–1989	
Dr. Munkácsi József ezredes 1989–1996	HVK Katonai Felderítő Hivatal
Dr. Magyar István dandártábornok 1996–2000	MK Katonai Felderítő Hivatal
Dr. Rácz Lajos ezredes 2000–2001	
Szabó Mihály ezredes 2001–2002	
Varga János ezredes 2002–2004	
Dr. Magyar István dandártábornok 2004–2006	
Gulyás József ezredes 2006–2011	
Pásztor István vezérőrnagy 2011–2011	
Kaló László ezredes 2011–2014	KNBSZ
Börcsök András ezredes 2014–	KNBSZ

A felderítő csoportfőnökség (korábban MNVK Önálló csapatfelderítő osztály, MNVK 9. önálló felderítőosztály, hadműveleti-harcászati felderítő-szolgálat) vezetési rendszere, vezetői

1. A Jugoszláviával szemben kialakult válság hatása (és szovjet tanácsadók) okán fontossá vált, hogy a csapatfelderítő feladatok sikeres teljesítése (pl. az idegenhadsereg-ismeretek oktatása) érdekében létrehozzák a Magyar Néphadsereg Vezérkarán belül az erre alkalmas szervezeti formát. 1950. augusztus 16-án ezzel az elgondolással állították fel az MNVK Önálló csapatfelderítői osztályát, amely átvette a HM Harckiképzési és testnevelési csoportfőnökségen addig szolgálatot teljesítő háromfős felderítőrészlegtől a csapatfelderítés irányításának feladatait.

   A végleges szervezeti forma (osztály) 1952-re alakult ki, 14 fővel és egy fő szovjet tanácsadóval kezdte meg működését, és ebben a formában 1961-ig működött.

   Az osztály vezetője Nádasi Károly alezredes volt.

2. 1961. szeptember 1-jén a csoportfőnökség főcsoportfőnökséggé alakult, amely szervezet addig magába foglalta a megszűnő MN fegyvernemi parancsnokságokat is. A főcsoportfőnökség szervezetén belül az átszervezés keretében 1963. augusztus 14-én létrehozták az MNVK 9. önálló felderítőosztályt és az MNVK 2. csoportfőnökség szervezetébe integrálták. Az osztály vezetői voltak:
   - Dombrádi Gyula őrnagy 1961–1964
   - Barencsi József ezredes 1964–1968
   - Polgár Ervin vezérőrnagy 1968–1977

3. Az MNVK 9. önálló felderítőosztály elnevezést hamarosan (1977. december 1-jén – most már állománytábla szerint is az MNVK 2. csoportfőnökség szervezeti elemeként) Hadműveleti-harcászati Felderítő Szolgálattá nevezték át, az eredeti feladatok (hadműveleti és kiképzési feladatok megszervezése és teljesítése, a 34. önálló mélységi felderítő-zászlóalj közvetlen irányítása, az 1966-ban létrehozott egri Felderítő Kiképző Központ vezetése) megtartásával. A szolgálat vezetői voltak:
   - Polgár Ervin vezérőrnagy 1977–1989
   - Németh Sándor vezérezredes 1989–1990
   - Szalai István ezredes 1991–1992
   - Takács László ezredes 1992–1994
   - Palotás István ezredes 1995–1996
   - Terecskei Tibor ezredes
   - Csepregi László ezredes
   - Kajári Ferenc dandártábornok

4. A hadműveleti-harcászati felderítőrendszer legfelsőbb elemének kialakítása közben folyt a hadsereg szervezetének fejlesztése is. Ezzel összefüggésben – szovjet követelésre – tervbe vették az MNVK 2. csoportfőnökség állományába egy – légi felderítésre és deszantalakulatok szállítására is alkalmas – felderítőrepülő ezred felállítását is.

   Ezek a célok nem valósultak meg, csupán a már felállított csoportfőnökség-közvetlen mélységi felderítőszázadot bővítették zászlóaljjá, és 34. önálló mélységi felderítő-zászlóalj megnevezéssel Szolnok helyőrségben helyezték el. A zászlóalj parancsnokai voltak:
   - Tóth Gábor ezredes
   - Molnár Lajos alezredes
   - Mikula János őrnagy
   - Kádár Ferenc alezredes
   - Gyuricza Béla vezérezredes
   - Dr. Héjja István ezredes
   - Fritz Sándor ezredes
   - Szabó Ferenc ezredes

5. A felderítés felső vezetésének kialakításával párhuzamosan folyt a hadműveleti-harcászati szintű, felderítő vezetési rendszerek kialakítása. Ennek során:
   5.1. Megalakult az 5. hadsereg törzse, benne egy felderítőosztályt szerveztek. A létrehozott osztály ellátta a magasabbegységek felderítőtörzsei és a felderítőcsapatok hadműveleti szintű szakmai vezetését és irányítását, hatékonyan szervezte és irányította a felderítő-kiképzést. A hadseregtörzs felderítőfőnökei voltak:
   - Tóth Gábor ezredes
   - Géczi József ezredes
   - Csörgő Lajos ezredes
   - Gyuricza Béla vezérezredes
   - Németh Sándor vezérezredes
   - Bíró József vezérőrnagy
   - Bodi Sándor ezredes
   - Fritz Sándor ezredes

   5.2. A 3. hadtestparancsnokság törzsén belül négyfős felderítőosztály alakult a hadsereg felderítőosztályával azonos feladatokkal. Osztályvezetők voltak:
   - Dombrádi Gyula alezredes
   - Kriska György alezredes
   - Kovács János vezérőnagy

   5.3. A hadosztályok felderítőtörzseiben a hadosztály-felderítőfőnök és helyettese mellett felderítő-értékelő, majd felderítő-kiképző tiszti beosztásokat is rendszeresítettek.
   5.4. A hadosztályközvetlen felderítő-zászlóaljakat a zászlóalj parancsnoka irányította.
   5.5. Az ezredek szintjén a szervezeti változtatások keretében a felderítőszakasz szervezeteket felderítőszázadokká alakították. A felderítőtiszti beosztásokat akadémiai végzettséghez kötötték.
6. A hivatásos felderítőtisztek és tiszthelyettesek képzése a hadsereg tanintézeteiben folyt. A felderítő tartalékos tisztek és tiszthelyettesek képzése egy-egy felderítő-zászlóalj bázisán történt. A tartalékos legénységi állomány továbbképzését a 113. felderítő-zászlóalj bázisán szervezték meg.

A felderítést (hírszerzést) támogató területek és vezetőik

1. Gazdasági osztály:
   vezetői voltak:
   Veres Gusztáv ezredes
   Nagy József ezredes
   Vad György vezérőrnagy
   Király Elemér ezredes
   Kestler Tamás ezredes

2. Pénzügyi osztály:
   vezetői voltak:
   Dr. Lenz József ezredes
   Dr. Bodor György ezredes
   Dr. Jaczenkó László ezredes
   Klimó Sándor ezredes

3. Személyügyi (Humán) osztály:
   vezetői voltak:
   Németh István ezredes
   Stadler Gyula ezredes
   Nagy Gyula ezredes
   Dr. Tömösvári Zsigmond dandártábornok

4. Belső biztonsági osztály:
   vezetői voltak:
   Török Árpád ezredes
   Dr. Vajda József ezredes

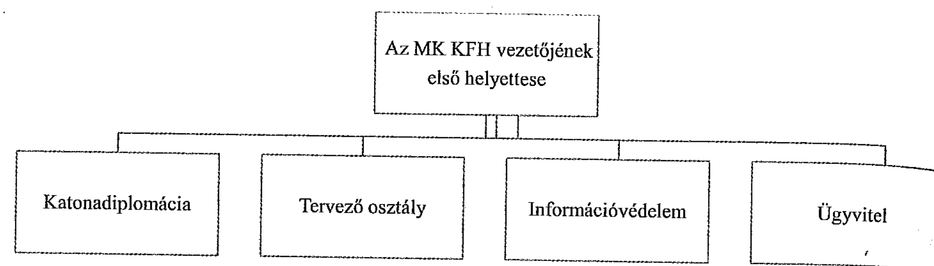
5. Műszaki-fejlesztési osztály:
   vezetői voltak:
   Szőnyi István ezredes
   Lugosi György ezredes
   Dr. Ráth Tamás ezredes

6. REVA osztály:
   vezetői voltak:
   Bertalan József ezredes
   Nagy András alezredes

7. Híradó osztály:
   vezetője volt:
   Nagy Sándor alezredes.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megalakítása után ezek a szervezetek Dezső Sándor vezérőrnagy, főigazgató-helyettes alárendeltségében végzik feladataikat.

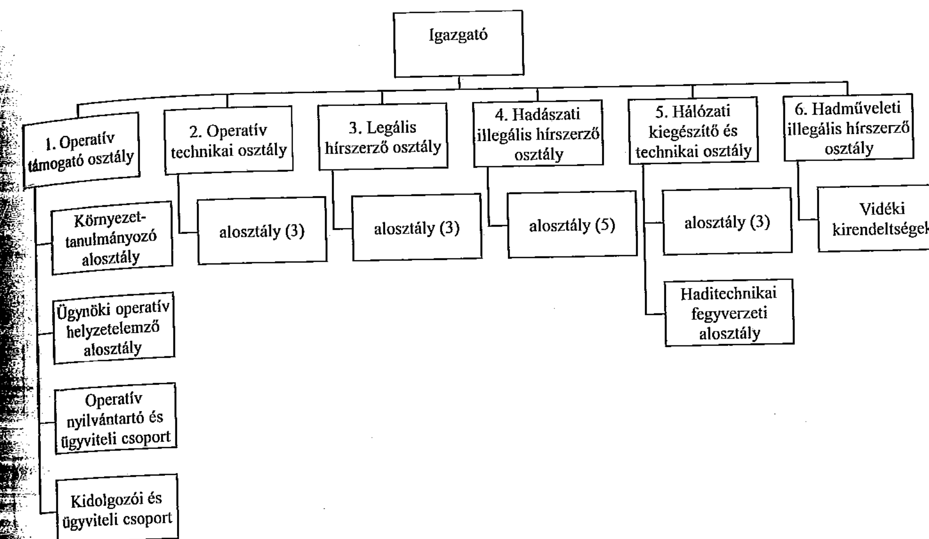
15. SZÁMÚ MELLÉKLET
AZ MK KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL VEZETŐJE ELSŐ (ÁLTALÁNOS) HELYETTESÉNEK KÖZVETLEN IRÁNYÍTÁSA ALÁ TARTOZÓ SZERVEK

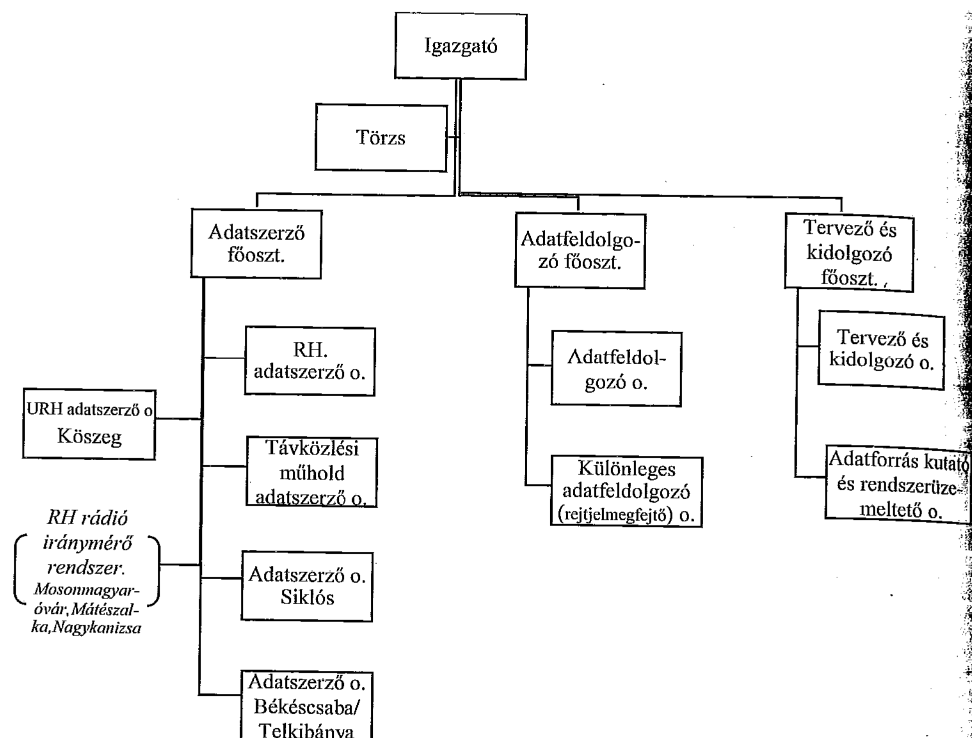
Ezt a beosztást az alábbi személyek töltötték be:

- Demtsa Pál vezérőrnagy 1968–1972
- Pászka Géza ezredes 1972–1978
- Nagy Lajos vezérőrnagy 1978–1988
- Lukács László ezredes 1989–1993
- Árvai Zoltán 1993–1994
- Kiss Tibor vezérőrnagy 1996–1998
- Morber Ferenc altábornagy 1998–2001
- Madarász Károly altábornagy 2001–2006
- Tóth András vezérőrnagy 2006–2010

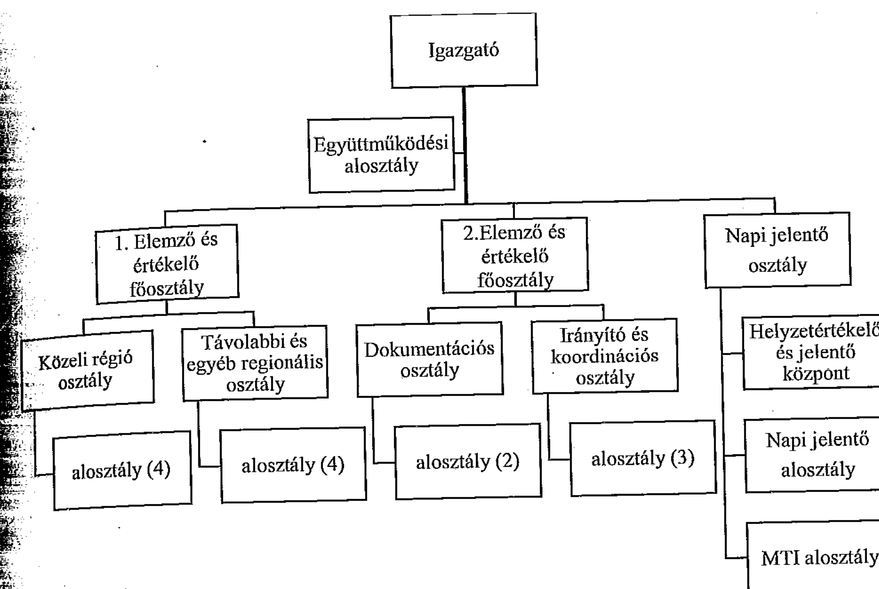
16. SZÁMÚ MELLÉKLET
AZ MK KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL HÍRSZERZŐ IGAZGATÓSÁG SZERVEZETÉNEK VÁZLATA

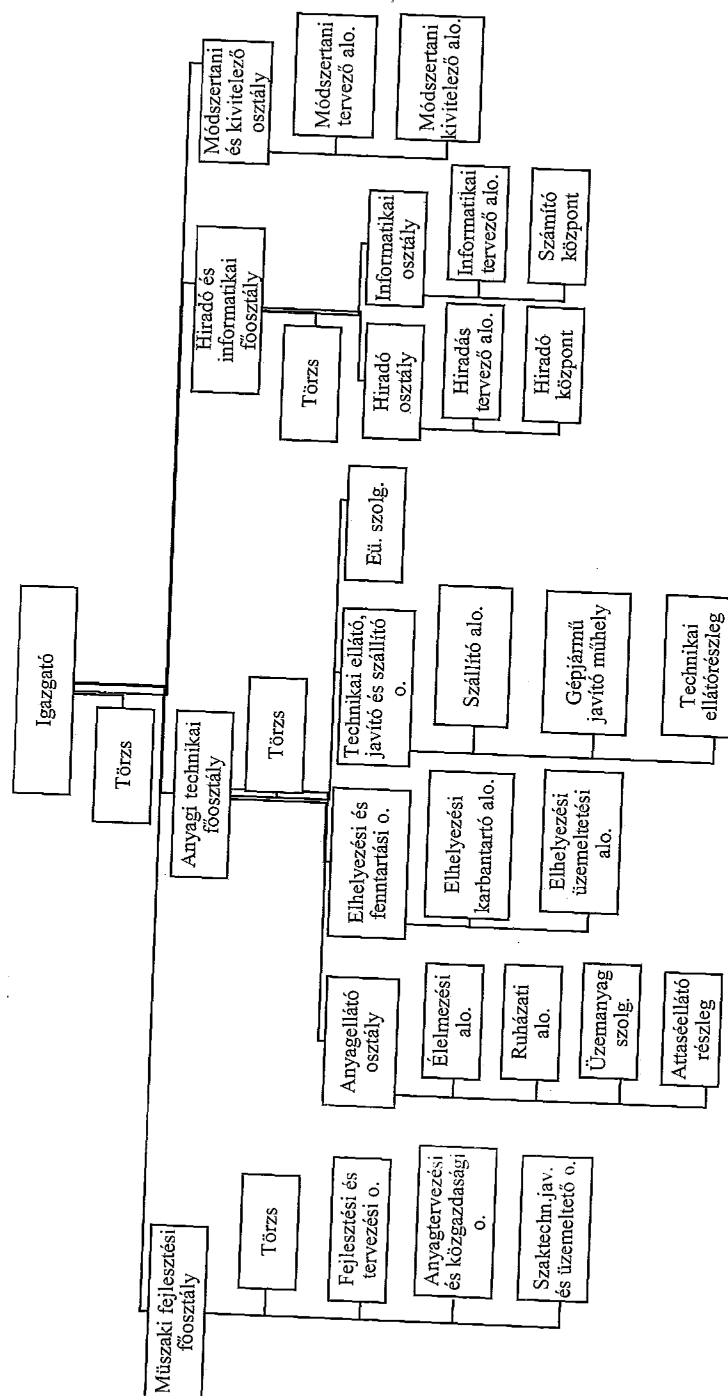
17. SZÁMÚ MELLÉKLET
AZ MK KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL RÁDIÓELEKTRONIKAI FELDERÍTŐ IGAZGATÓSÁG SZERVEZETÉNEK VÁZLATA

18. SZÁMÚ MELLÉKLET
AZ MK KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL ELEMZŐ-ÉRTÉKELŐ IGAZGATÓSÁG SZERVEZETÉNEK VÁZLATA

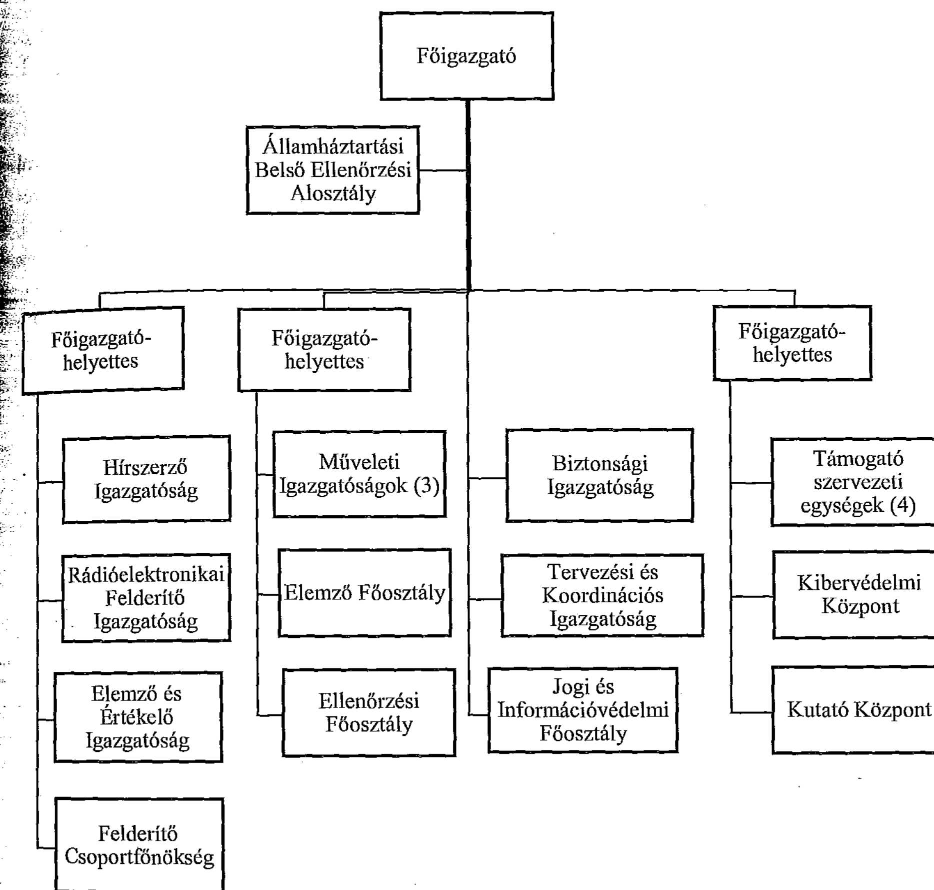

19. SZÁMÚ MELLÉKLET
AZ MK KATONAI FELDERÍTŐ HIVATAL GAZDÁLKODÁSI IGAZGATÓSÁG SZERVEZETÉNEK VÁZLATA

20. SZÁMÚ MELLÉKLET
A KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLAT SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

2012. január 1.

21. SZÁMÚ MELLÉKLET A KATONAI FELDERÍTÉST (HÍRSZERZÉST) SZABÁLYOZÓ LEGFONTOSABB JOGSZABÁLYOK, PARANCSOK, INTÉZKEDÉSEK

26/1990. (II. 14.) számú Minisztertanácsi rendelet a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról

A Magyar Honvédség parancsnokának 019/1990. (V. 14.) számú parancsa a Katonai Biztonsági Hivatal és a Katonai Felderítő Hivatal létrehozásáról

1974. évi 17. számú törvényerejű rendelet az állam- és közbiztonságról

A Minisztertanács 6000/1975. számú határozata az állambiztonsági feladatokról

A Minisztertanács 6001/1975. számú határozata a katonai hírszerző tevékenység szabályozásáról

A Minisztertanács elnökhelyettesének 1/1975. számú utasítása az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről

Az Országgyűlés 1990. évi X. törvénye a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról

Az Országgyűlés 2011. évi CLXXI. törvénye a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény a katonai, nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról

26/1990. (II. 14.) MT RENDELET A NEMZETBIZTONSÁGI FELADATOK ELLÁTÁSÁNAK ÁTMENETI SZABÁLYOZÁSÁRÓL

A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvénnyel módosított 1974. évi 17. törvényerejű rendelet 11. §-ának (7) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján a Minisztertanács a Magyar Köztársaság (a továbbiakban: MK) nemzetbiztonsági feladatai ellátásáról a következőket rendeli:

1.§ Az 1990. évi X. törvény 2. §-ában és az 1974. évi 17. tvr. 4. §-ában meghatározott feladatokat:

(1) a) a nemzetbiztonsági szolgálat;
b) az információs szolgálat;
c) katonai biztonsági szolgálat;
d) a katonai felderítő szolgálat (a továbbiakban együtt: szolgálatok) látja el.

(2) A nemzetbiztonsági, valamint az információs feladatokat végző szolgálat országos hatáskörű, önálló költségvetési szervként működik.

(3) A katonai biztonsági szolgálat és a katonai felderítő szolgálat a Magyar Néphadsereg része; annak szervezeti keretében és költségvetési rendjében működik.

2. § (1) Nemzetbiztonsági szolgálati feladat:
a) a MK szuverenitását, nemzeti érdekeit veszélyeztető külföldi titkosszolgálati törekvések felderítése és elhárítása;
b) a kormányzati tevékenység szempontjából fontos objektumok biztonsági védelme, kivéve azokat, amelyek védelmét a katonai biztonsági szolgálat végzi;
c) az állam elleni bűncselekmények (Btk. X. fejezet), az emberiség elleni bűncselekmények (Btk. XI. fejezet), a terrorcselekmény (Btk. 261. §) és a légi jármű hatalomba kerítése (Btk. 262. §), a közösség elleni izgatás (Btk. 269. §) a rémhírterjesztés (Btk. 270. §) megelőzése, felderítése és megakadályozása;
d) a különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek – tudtukkal történő – védelme;
e) a hazánkba bevándorló vagy menekült státusért folyamodó személyek biztonsági ellenőrzése.

(2) Információs szolgálati feladat a MK nemzeti érdekeinek érvényesítését szolgáló kormányzati tevékenység segítése bizalmas információk megszerzésével, elemzésével és értékelésével.

(3) Katonai biztonsági szolgálati feladat:
a) a Honvédelmi Minisztériumnak és a MN-nek a külföldi hatalmak katonai hírszerző és speciális szolgálataival, valamint az alkotmányos, törvényes rendet sértő vagy veszélyeztető tevékenységgel szembeni védelme;
b) a külföldre szökés (Btk. 343. §), a zendülés (Btk. 352. §) és a harckészültség veszélyeztetése (Btk. 363. §), továbbá ha szolgálati vagy katonai szervvel munkaviszonyban álló követi el, az (1) bekezdés c) pontja szerint bűncselekmények megelőzése, felderítése és megakadályozása;
c) a „K" és katonai objektumok biztonsági védelme;
d) a különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek – tudtukkal történő – védelme.

(4) Katonai felderítő szolgálati feladat a MK honvédelmi érdekeinek érvényesítését szolgáló kormányzati tevékenység segítése bizalmas információk megszerzésével, elemzésével és értékelésével.

(5) A szolgálatok hatósági jogkört nem gyakorolhatnak, személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedést nem alkalmazhatnak.

3. § (1) Az államigazgatási szervek, a fegyveres erők és a rendőrség elősegíti a nemzetbiztonsági feladatok végrehajtását.

(2) A szolgálatok a jogszabályban meghatározott feladataik ellátása során támaszkodnak az állampolgárok önkéntes közreműködésére.

4. § (1) A szolgálatok tevékenységének kormányzati irányítását a Minisztertanács látja el.

(2) A Minisztertanács e feladata ellátására Biztonsági Kollégiumot (a továbbiakban: kollégium) hoz létre.

(3) A kollégiumot a Minisztertanács elnöke vezeti; tagjai: a belügy-, a honvédelmi, az igazságügy-, a külügy-, valamint a közlekedési, hírközlési és építésügyi miniszter.

(4) A kollégium feladata:
a) a szolgálatok tevékenysége fő irányainak meghatározása;
b) a szolgálatok egymás közötti és a kormányzati szervekkel való együttműködésének koordinálása;
c) a kormányzati tevékenység szempontjából szükséges bizalmas adatok értékelésének és hasznosításának összehangolása;
d) a szolgálatok munkájának ellenőrzése.

5. § A szolgálatok vezetői:
a) közvetlenül irányítják a vezetésük alatt álló szolgálatot, felelősek a szolgálat törvényes működéséért;
b) kinevezik a szolgálatok hatáskörükbe utalt beosztott vezetőit és a polgári alkalmazottak kivételével a szolgálatok munkatársait;

c) meghatározzák a szolgálatok belső szervezetét, működési rendjét és a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait;
d) kidolgozzák a különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazás iránti igazságügyminiszteri engedélyek beszerzésének eljárási szabályait.

6. § A szolgálatok munkatársainak jogállására a fegyveres erők és a fegyveres testületek hivatásos állományú tagjaira és polgári alkalmazottaira vonatkozó jogszabályokat az alábbi eltérésekkel kell alkalmazni:
a) a szolgálatok tevékenységével összefüggő adatokkal kapcsolatban általános titoktartási kötelezettség terheli őket, amely alól csak az érintett biztonsági szolgálat vezetője adhat felmentést;
b) a nemzetbiztonsági és az információs szolgálat hivatásos állományú tagjai feladataik ellátása során szolgálati fegyver viselésére jogosultak, amelyet csak jogos védelmi helyzetben használhatnak.

7. § (1) A szolgálatok hivatásos állományú tagjainak e rendelet melléklete szerinti esküt kell tenni.
(2) A hivatásos állomány azon tagjának, aki az eskü letételét megtagadja, a megtagadást követő hónap utolsó napjával a szolgálati viszonyát meg kell szüntetni. A szolgálati viszony megszüntetésének jogkövetkezményeire a fegyveres erők és a fegyveres testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 1971. évi 10. törvényerejű rendelet 6. §-ának a) és b) pontjában foglaltak az irányadók.

8. § Ez a rendelet a kihirdetése napján lép hatályba. Ezzel egyidejűleg:
a) az államigazgatási és az igazságszolgáltatási dolgozók munkaviszonyának egyes kérdéseiről szóló 38/1973. (XII. 27.) MT rendelet 24. §-ának (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: „(2) A fegyveres erők (néphadsereg, határőrség), a rendőrség, a büntetés-végrehajtási testület, a rendészeti szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok polgári alkalmazottaira vonatkozó eltérő szabályokat – e testületek sajátosságaira figyelemmel – az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal elnöke az illetékes miniszterrel, illetőleg a szolgálatok vezetőivel egyetértésben külön állapítja meg.";
b) a rendőrségről szóló 39/1974. (XI. 1.) MT rendelet 1. §-ában az állambiztonságra vonatkozó szövegrész; a 6. §-a és 13. §-ának (7) bekezdése a hatályát veszti;
c) a Belügyminisztérium munkájának önkéntes segítőiről szóló 26/1975. (X. 15.) MT rendeletnek az 1. és a 7. §-ában az állambiztonságra vonatkozó szövegrész a hatályát veszti;
d) a belügyminiszter feladatáról és hatásköréről szóló – módosított – 20/1988. (IV. 8.) MT rendelet II. fejezetének címében, valamint 13. §-ában az állambiztonságra vonatkozó meghatározás; a 9. §-ának b) pontjában „az állam belső biztonságának védelméről" szövegrész a hatályát veszti;
e) a fegyveres testületek polgári alkalmazottaira vonatkozó egyes szabályok megállapításáról szóló 15/1974. (VII. 1.) MüM rendelet 1. §-a helyébe a következő rendelkezés lép: „1. § Az államigazgatási és az igazságszolgáltatási dolgozók munkaviszonyának egyes kérdéseiről szóló 38/1973. (XII. 27.) MT rendeletet (a továbbiakban: Mt. VÁ) és az ennek végrehajtásáról szóló 14/1973. (XII. 27.) MüM rendeletet (a továbbiakban: Vhr.) a fegyveres erők (néphadsereg, határőrség), a rendőrség, a büntetés-végrehajtási testület, a rendészeti szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok egységeire, intézeteire és egyéb szerveire (a továbbiakban: fegyveres testületek), valamint az ezekkel munkaviszonyban álló dolgozókra a következő §-okban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.".

Melléklet a 26/1990. (II. 14.) MT rendelethez

A nemzetbiztonsági szolgálat hivatásos állománya esküjének szövege:

Én a Magyar Köztársaság hivatásos állományú tagja esküszöm, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányához, törvényeihez és más jogszabályaihoz híven, becsülettel teljesítem kötelességemet. Elöljáróim és feljebbvalóim parancsainak engedelmeskedem. Esküszöm, hogy hazám alkotmányos és törvényes rendjét, nemzetünk biztonságát, ha kell, életem feláldozásával is hűségesen védelmezem. Mindenkor az állampolgári jogok érvényesítését tartom szem előtt, és a nép érdekeinek megfelelően járok el. Esküszöm, hogy elöljáróimat, munkatársaimat megvédem, fegyveremet, felszerelésemet megóvom. A szolgálati ismereteket elsajátítom. A rendet, a fegyelmet minden törvényes eszközzel fenntartom. Alárendeltjeimről legjobb tudásom szerint gondoskodom, őket öntudatos hazafiakká, a népek kölcsönös tiszteletére nevelem. Minden erőmmel, törekvésemmel, tudásommal a Magyar Köztársaság fejlődését szolgálom. Az állam- és szolgálati titkot híven megtartom. Szolgálatban és szolgálaton kívül példamutatóan viselkedem. Ha pedig eskümet megszegem, ítéljenek a Magyar Köztársaság törvényei szerint.

1974. ÉVI 17. SZÁMÚ TÖRVÉNYEREJŰ RENDELET AZ ÁLLAM- ÉS KÖZBIZTONSÁGRÓL

I. ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. § E törvényerejű rendelet célja az álam- és közbiztonság védelmével, fenntartásával kapcsolatos alapvető feladatok meghatározása.
Az állam- és közbiztonság védelme és fenntartása körébe tartozó feladatok:
– az állam belső rendjének védelme,
– a bűnözés elleni harc,
– a közrend védelme,
– a közlekedés rendjének biztosítása,
– az igazgatásrendészet ellátása,
– az államhatár őrzése,
– az országos tűzvédelem.

2. § (1) Az állam- és közbiztonság védelme és fenntartása a jelen törvényerejű rendeletben és más jogszabályokban meghatározott szervek kötelessége.

3. § (1) Az állam- és közbiztonság védelmében és fenntartásában a fegyveres erők és a fegyveres testületek, állami, társadalmi, gazdasági szervek és az állampolgárok hatékonyan közreműködnek.

II. AZ ÁLLAM- ÉS KÖZBIZTONSÁG VÉDELMÉNEK FELADATAI

Az állam belső rendjének védelme

4. § Az állam belső rendjének védelme érdekében:
- fel kell deríteni a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi, gazdasági rendje, a béke és az emberiség elleni, az állampolgárok személye és tulajdona ellen elkövetett, továbbá az egyéb bűncselekményeket; meg kell akadályozni ezek elkövetését;
- le kell leplezni a hazánkkal szemben álló hatalmak, azok szervezeteinek, egyéb külföldi szervezeteknek, a Magyar Népköztársaság társadalmi, vagy gazdasági rendjének megdöntésére, aláásására, vagy gyengítésére irányuló terveit, tevékenységét és meg kell akadályozni kártevő munkájukat.

A bűnözés elleni harc

5. § (1) A bűnözés elleni harc során gondoskodni kell a bűncselekmények megelőzéséről, felderítéséről, illetőleg az előkészületben levő vagy megkezdett bűncselekmények véghezvitelének megakadályozásáról, a büntetés hatálya alatt álló személyek ellenőrzéséről.

(2) A bűncselekmények felderítése érdekében a jogszabályban meghatározott eszközök és módszerek alkalmazhatók. A bűncselekmény elkövetőivel szemben a jogszabályban meghatározott kényszerintézkedések foganatosíthatók.

6. § (1) Védeni kell minden állampolgár élet- és vagyonbiztonságát; a közterületeken és egyéb helyeken biztosítani kell nyugalmát.

(2) Gondoskodni kell az ünnepségek, rendezvények, felvonulások és sportesemények rendjéről.

(3) Biztosítani kell a fontos intézmények, középületek védelmét.

(4) Elemi csapások idején biztosítani kell az élet- és a vagyonmentést, az elemi csapás következményeinek elhárítását.

A közlekedés rendjének biztosítása

7. § (1) Biztosítani kell a közúti, vasúti, vízi és légi közlekedés zavartalanságát.

(2) Meg kell tartatni a közlekedési szabályokat. A szabályok megsértőivel szemben a jogszabályokban meghatározott felelősségre vonást kell alkalmazni.

Az igazgatásrendészet ellátása

8. § (1) Gondoskodni kell az állampolgárok alapvető személyi okmányokkal, útlevéllel történő ellátásáról, nyilvántartásáról, az idegenrendészeti feladatok teljesítéséről.

(2) A közrendet, közbiztonságot, a szocialista társadalmi együttélést sértő személyekkel szemben – a jogszabályokban meghatározott feltételek esetén – szabálysértési eljárásnak, rendőrhatósági kényszerintézkedésnek (rendőri felügyelet, kitiltás) és más személyes szabadságot korlátozó intézkedésnek van helye.

(3) Szabályozni és ellenőrizni kell a közveszélyt jelentő tárgyak, anyagok (fegyver-, lőszer-, robbantó- és radioaktív anyag, kábítószer stb.) gyártását, forgalmát, tárolását és felhasználását.

Az államhatár őrzése

9. § (1) Biztosítani kell a Magyar Népköztársaság államhatárának sérthetetlenségét.

(2) Az államhatár őrzése során biztosítani kell, hogy érvénytelen útiokmánnyal, vagy útiokmány, illetőleg engedély nélkül ne lépjenek át a határon. Gondoskodni kell a határrend fenntartásáról, a határforgalomban részt vevő személyek, járművek és szállítmányok ellenőrzéséről.

Az országos tűzvédelem

10. § Az országos tűzvédelemmel kapcsolatos feladatokat külön jogszabályok tartalmazzák.

III. VEGYES RENDELKEZÉSEK

11. § (1) E törvényerejű rendeletben meghatározott körben az állam- és közbiztonság védelmét a Belügyminisztérium szervei látják el.

(2) A Belügyminisztérium szervei: a rendőrség, a határőrség és a Tűzoltóság Országos Parancsnoksága.

(3) A rendőrség és a határőrség feladatait, működését a Minisztertanács rendeletben szabályozza.

(4) A Belügyminisztérium szerveinek működési területét, részletes hatáskörét, alá- és fölérendeltségi viszonyát a belügyminiszter külön jogszabályban állapítja meg.

12. § Ez a törvényerejű rendelet a kihirdetése napján lép hatályba; végrehajtásáról a Minisztertanács gondoskodik. Egyidejűleg az 1956. évi 35. törvényerejű rendelettel kiegészített 1955. évi 22. törvényerejű rendelet hatályát veszti.

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
MINISZTERTANÁCSA
(Munkapéldány:
a jóváhagyott határozattal megegyezik)

Készült 7 eredeti példányban
2. sz. példány
Kapják:
Minisztertanács illetékes Elnökhelyettese,
MSZMP KB Közigazgatási és
Adminisztratív Osztály vezetője,
Belügyminiszter,
Honvédelmi Miniszter,
Igazságügyminiszter,
Legfőbb Ügyész,
Irattár

A MINISZTERTANÁCS

6000/1975. sz.
határozata
az állambiztonsági feladatokról

A Magyar Népköztársaság állambiztonsági feladatait az 1974. évi 17. tvr. 12. §-ban kapott felhatalmazás alapján a Minisztertanács az alábbiakban szabályozza:

1. A Magyar Népköztársaság állambiztonsági feladatait a Belügyminisztérium egységes szervezetében a belügyminiszter közvetlen irányításával és alárendeltségében az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség látja el a fegyveres erők és fegyveres testületek, az állami, társadalmi, gazdasági szervek és az állampolgárok hatékony közreműködésével.
2. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökségének feladatai:
   a) titkos információkat szerezni az imperialista, kapitalista államoknak és a velük együttműködő szervezeteknek a Magyar Népköztársaság érdekeit veszélyeztető politikai, gazdasági, katonai és műszaki tudományos, továbbá kulturális tevékenységéről, valamint hazánk külpolitikai, gazdasági és kereskedelmi érdekeit szolgáló kérdésekről;
   b) intézkedéseket foganatosítani a Magyar Népköztársaság kül- és belpolitikai érdekeinek megvalósítását szolgáló kérdésekben, az ellenséges szervek megtévesztése, tervei végrehajtásának megakadályozása és erőinek bomlasztása végett;
   c) felderíteni, leleplezni, megakadályozni az ellenséges hatalmaknak és szervezeteknek, valamint az országon belüli ellenséges erőknek a Magyar Népköztársaság ellen irányuló terveit, behatolási lehetőségeit, formáit, együttműködésük módját és tevékenységét;
   d) felderítő és megelőző intézkedések rendszerével védelmezni a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi, gazdasági intézményeit és állampolgárait, továbbá fegyveres erőit, fegyveres testületeit és rendészeti szerveit, ezek objektumait, személyi állományát, az állam- és katonai titkokat, a kémek, kártevők és más ellenséges elemek tevékenységével, az imperialista hatalmak fellazítási törekvéseivel szemben;
   e) a vonatkozó jogszabályok és határozatok alapján felderítést, ellenőrzést, nyomozást folytatni a bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható, illetve az ellenséges magatartást tanúsító külföldi és magyar állampolgárok ügyében;
   f) ellátni a ki- és beutazásokkal, az útlevélügyekkel kapcsolatos állambiztonsági feladatokat;

   g) biztosítani meghatározott magyar és külföldi vezetők, állam- és kormányfők, kormánytagok személyi védelmét – a BM Kormányőrséggel és más szervekkel együttműködésben;
   h) irányítani, ellenőrizni a minisztériumoknál és országos hatáskörű szerveknél az államtitok védelmét, valamint a rejtjelző munkával kapcsolatos feladatokat;
   i) büntető eljárást kezdeményezni és nyomozást folytatni az állam, a béke és emberiség elleni (Btk. IX., X. fejezet), valamint a politikai jellegű bűncselekményekben.
3. Az állambiztonsági szervek feladataik végrehajtása során a jogszabályban meghatározott eszközöket és módszereket alkalmazhatnak.
   Igénybe vehetik továbbá mindazon törvényes lehetőségeket, amelyek az állampolgári jogok sérelme nélkül a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendjének védelmét, a fejlett szocialista társadalom építésének biztosítását szolgálják.
4. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség szervei építenek a munkájukat közvetlenül segítő állampolgárok széleskörű támogatására:
   a) kapcsolatot tartanak a feladatuk végrehajtása érdekében az állami, társadalmi szervek, intézmények, szövetkezetek és egyesületek vezetőivel: az adott területtel összefüggő állambiztonsági vonatkozású kérdésekben kölcsönösen segítik és tájékoztatják egymást;
   b) az önkéntesség megtartásával kialakítják a feladatuk végrehajtásához szükséges társadalmi kapcsolatokat;
   c) az állam, a béke és az emberiség elleni bűncselekményekre utaló minden feljelentést vagy bejelentést kellő alapossággal kivizsgálnak.
5. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség működési területét, részletes hatáskörét, alá- és fölérendeltségi viszonyát – az 1974. évi 17. tvr. 11. § (4) bekezdésében biztosított felhatalmazás alapján – a belügyminiszter parancsokban és utasításokban szabályozza.
6. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség szervei együttműködnek a Honvédelmi Minisztérium Vezérkar Felderítő Csoportfőnökségével, a meghatározott feladataikat egységes rendelkezések szerint, egymást segítve végzik.
7. A Belügyminisztérium államközi, kormány- és miniszteri megállapodások alapján együttműködik a szövetséges szocialista országok belügyminisztériumaival, illetve állambiztonsági szerveivel.
8. A belügyminiszter az állam biztonsága helyzetéről és azzal összefüggő kérdésekről köteles rendszeres tájékoztatást adni a párt és az állam illetékes vezetői részére.
9. A Minisztertanács illetékes elnökhelyettese felhatalmazást kap, hogy a jelen határozatban foglalt feladatokkal összefüggésben, az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről külön utasításban rendelkezzen.

Ez a határozat aláírása napján lép hatályba. Végrehajtásáról a belügyminiszter gondoskodik. Egyidejűleg a 3541/1956. MT. számú határozat hatályát veszti.

Budapest, 1975. június 2.

LÁZÁR GYÖRGY
a Minisztertanács elnöke

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
MINISZTERTANÁCSA
(Munkapéldány:
a jóváhagyott határozattal
megegyezik)

Készült 7 eredeti példányban
2. sz. példány
Kapják:
Minisztertanács illetékes Elnökhelyettese,
MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív
Osztály vezetője,
Belügyminiszter,
Honvédelmi Miniszter,
Igazságügyminiszter,
Legfőbb Ügyész,
Irattár

A MINISZTERTANÁCS

6001/1975. sz.
határozata
a katonai hírszerző tevékenység szabályozásáról

A Minisztertanács a honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény 3. §. (1) bekezdése alapján – az 1974. évi 17. sz. tvr.-ben foglaltakra is figyelemmel – az állambiztonsággal összefüggő katonai hírszerző tevékenységet az alábbiak szerint szabályozza:

1. A Magyar Népköztársaság állambiztonságának összehangolt rendszerében a Honvédelmi Minisztérium Vezérkarának Felderítő Csoportfőnöksége (továbbiakban: Felderítő Csoportfőnökség) katonai hírszerző feladatokat teljesít.
2. A Felderítő Csoportfőnökség feladatai:
   a) a Magyar Népköztársaság védelmének elősegítése érdekében titkos katonai, katonapolitikai értesülések, adatok, dokumentációk szerzése a szembenálló ellenséges hatalmak és szövetségek katonai erejéről, szándékáról, valamint hadműveleti, harcászati és fejlesztési terveiről:
   b) a Magyar Néphadsereg szervezeti és technikai fejlesztését, kiképzését, valamint hadműveleti alkalmazását elősegítő adatok megszerzése;
   c) az érintett szervekkel egyeztetve és velük szoros összhangban, katonai jelentőségű anyagok, eszközök, valamint ipari (hadiipari) termékek előállítási, gyártási leírásainak, mintapéldányainak megszerzése.
3. A Felderítő Csoportfőnökség feladatai és kötelezettségei végrehajtása során a jogszabályban meghatározott eszközöket és módszereket alkalmazhat.

   Igénybe veheti továbbá mindazon törvényes lehetőségeket, amelyek az állampolgári jogok sérelme nélkül a Magyar Népköztársaság katonai hírszerzésének hatékonyságát és ezáltal a szocialista haza védelmének érdekeit szolgálják.
4. A Felderítő Csoportfőnökség együttműködik a Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség szerveivel, feladataikat – az egységes rendelkezésekre figyelemmel – egymást segítve végzik.

5. A Felderítő Csoportfőnökség a Magyar Népköztársaság területén egyes meghatározott kérdésekben belügyminisztériumi fedéssel is eljárhat a Belügyminisztérium szerveire vonatkozó rendelkezések és szabályok szerint.
6. A Felderítő Csoportfőnökségnek az eszközök és módszerek alkalmazása kérdéseiben – a Magyar Népköztársaság területén, illetve a joghatósága alá tartozó személyek és intézmények vonatkozásában – belügyminiszteri rendelkezések, valamint az ide vonatkozó jogszabályok szerint kell eljárnia.
7. A Honvédelmi Minisztérium államközi, kormányszintű és miniszteri megállapodások alapján együttműködik a Varsói Szerződéshez tartozó szövetséges szocialista országok katonai hírszerző szerveivel.
8. A Felderítő Csoportfőnökség feladatait a hatáskörileg illetékes elöljáró által kiadott parancsok, utasítások, szabályzatok és jóváhagyott tervek alapján végzi. A honvédelmi miniszter a Felderítő Csoportfőnökség munkájáról köteles rendszeres tájékoztatást adni a párt és a kormány illetékes vezetői részére.
9. A Minisztertanács illetékes elnökhelyettese felhatalmazást kap, hogy a határozatban foglalt feladatok végrehajtása során a katonai hírszerzés érdekében alkalmazható eszközökről és módszerekről külön utasításban rendelkezzen.

Ez a határozat az aláírás napján lép hatályba. Végrehajtásáról a honvédelmi miniszter gondoskodik.

Budapest, 1975. június 2.

LÁZÁR GYÖRGY
a Minisztertanács elnöke

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG
MINISZTERTANÁCSA
ELNÖKHELYETTESE
(Munkapéldány:
a jóváhagyott határozattal
megegyezik)

Készült: 4 eredeti példányban
2. sz. példány
Kapják:
MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív
Osztály vezetője,
Belügyminiszter,
Honvédelmi Miniszter, Irattár

A MINISZTERTANÁCS ELNÖKHELYETTESÉNEK

1/1975. sz.
utasítása
az állam biztonságának védelmében alkalmazható
eszközökről és módszerekről

Az állambiztonsági feladatokról szóló 6000/1975. számú MT határozat 9. pontjának, valamint a katonai hírszerzésről szóló 6001/1975. számú MT határozat 9. pontjának felhatalmazása alapján az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközök és módszerek vonatkozásában az érintett szerveket az alábbiakra utasítom:

1. A Magyar Népköztársaság állambiztonságának egységes rendszerében a Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnöksége és a Honvédelmi Minisztérium Vezérkarának Felderítő Csoportfőnöksége jogszabályokban foglalt feladataik hatékonyabb végrehajtása érdekében titkos operatív eszközöket és módszereket alkalmazhatnak.

   A titkos operatív eszközök és módszerek alkalmazása nem korlátozhatja az állampolgárok törvényekben biztosított jogait, nem állhat ellentétben a vonatkozó jogszabályokkal és határozatokkal. Ezek az eszközök és módszerek a törvényt tiszteletben tartó állampolgárokkal szemben nem alkalmazhatók.
2. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség az alábbi operatív eszközök és módszerek foganatosítására, illetve felhasználására jogosult:
   a) titkos külső figyelést alkalmazni;
   b) titkos környezettanulmányt lefolytatni;
   c) rejtett operatív technikai lehallgatást és más megfigyelő eszközöket alkalmazni;
   d) krimináltechnikai eszközöket titkosan és nyíltan alkalmazni;
   e) postai küldeményeket titkosan ellenőrizni;
   f) feladataik titkos ellátásához fedőigazolványokat készíteni;
   g) azonosítási eljárásokat titkosan foganatosítani (személyt, tárgyat, nyomot stb.);
   h) operatív nyilvántartást (adattárat) vezetni;

   i) magyar és külföldi állampolgárok által elkövetett szabálysértések és bűncselekmények nyomozását megszüntetni (Be. 152. §.), illetve a megszüntetést az illetékes hatóságoknál kezdeményezni;
   j) ellenséges csoportok és szervezetek soraiba hálózati úton vagy hivatásos állományú beosztottal rejtetten beépülni, illetve azok egyes tagjait felhasználni az ellenséges tevékenység mélyreható felderítése érdekében;
   k) az ellenséget zavartkeltő hírekkel félrevezetni;
   l) titkos vagy leplezett előállítást, kutatást és motozást foganatosítani.
3. A Honvédelmi Minisztérium Vezérkar Felderítő Csoportfőnökségének katonai hírszerző feladataihoz a 2/a–h. pontokban felsorolt operatív eszközöket és módszereket – a Magyar Népköztársaság területén – a Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökségének szakszolgálatai biztosítják, illetve foganatosítják.

   A szervek sajátos feladataira tekintettel a környezettanulmányok készítéséről, a külföldi fedőigazolványok készítéséről és felhasználásáról, valamint a hálózati nyilvántartás kérdéseiről – az egységes alapelvek érvényesítésére figyelemmel – a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter együttesen, az előzőektől eltérően is rendelkezhet.
4. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség és a Honvédelmi Minisztérium Vezérkar Felderítő Csoportfőnökség az operatív eszközök és módszerek igénybevétele során jogosult továbbá:
   a) magyar és külföldi állampolgárokkal szervezett, titkos kapcsolatot létesíteni és együttműködést fenntartani (hálózat), magyar állampolgárokat hírszerzés végett külföldre telepíteni;
   b) állampolgárokat nyíltan vagy leplezetten meghallgatni;
   c) gazdasági vagy a lakossággal közvetlen kapcsolatban álló más szervek, intézmények, a fegyveres erők és fegyveres testületek tevékenységét, szerveit (helyiségeit) – a párt- és társadalmi szerveket kivéve – felhasználni az operatív intézkedések fedésére az adott szervre vonatkozó kötelmek megtartásával;
   d) a nemzetközi érintkezésben érdekelt állami és gazdasági szervek rendeltetés szerinti tevékenységének keretei között hírszerzést folytatni, hírszerzőket, csoportokat (rezidentúrákat) szervezni és foglalkoztatni;
   e) tevékenységük titkosságának biztosítására hivatásos állományúakat és szolgálati épületeiket polgári fedéssel foglalkoztatni, illetve működtetni;
   f) rejtett módon külföldön külföldi szervek és személyek fedésével hírszerzőt, illetve csoportot szervezni és foglalkoztatni;
   g) feladatukhoz irattári, levéltári, nyilvántartási adatokat összegyűjteni.
5. Alkalmazhatják továbbá mindazon törvényes eszközöket és lehetőségeket, valamint a tudományos és technikai fejlődés vívmányait, amelyek feladataik és kötelezettségeik teljesítését előmozdítják.
6. A titkos operatív eszközök és módszerek felhasználásának, igénybevételének részletes rendjét a Magyar Népköztársaság területére, illetve joghatósága alá tartozó személyek és intézmények vonatkozásában – az 1974. évi 17. tvr. 22. § (4) bekezdésében biztosított felhatalmazás alapján – belügyminiszteri rendeletek, parancsok, illetve utasítások szabályozzák.

7. A Belügyminisztérium más felderítő munkát végző szervei (bűnügyi rendőrség, határőrség felderítő szerve, Belbiztonsági Osztály) jogosultak – a szervek feladatainak figyelembevételével – titkos operatív eszközöket és módszereket alkalmazni. Ezek rendjét a belügyminiszter szabályozza.
8. A Honvédelmi Minisztérium Vezérkarának Felderítő Csoportfőnöksége a Magyar Népköztársaság területén a hatáskörét érintő egyes meghatározott kérdésekben belügyminisztériumi fedéssel is eljárhat – a Belügyminisztérium szerveire vonatkozó rendelkezések és szabályzatok megtartásával.
9. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnökség szervei és a Honvédelmi Minisztérium Vezérkar Felderítő Csoportfőnöksége meghatározott feladataik végrehajtása során együttműködnek, és kötelesek átadni a másik szerv tevékenységével összefüggő adatokat.

   Az együttműködés rendjét a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter együttesen szabályozza.
10. Az utasításban felsorolt operatív eszközök és módszerek alkalmazása és annak rendje államtitkot képez.
11. Ez az utasítás aláírása napján lép hatályba. Végrehajtásáról a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter gondoskodik.

Budapest, 1975. június 2.

BORBÁNDI JÁNOS
a Minisztertanács elnökhelyettese

AZ ORSZÁGGYŰLÉS 1990. ÉVI X. TÖRVÉNYE A KÜLÖNLEGES TITKOSSZOLGÁLATI ESZKÖZÖK ÉS MÓDSZEREK ENGEDÉLYEZÉSÉNEK ÁTMENETI SZABÁLYOZÁSÁRÓL

1. § (1) A Magyar Köztársaság szuverenitásának és alkotmányos rendjének védelme érdekében létrehozott titkosszolgálatok e törvényben meghatározottak szerint különleges titkosszolgálati eszközöket és módszereket (a továbbiakban: különleges eszközök) alkalmazhatnak.

(2) Különleges eszköznek minősül minden olyan eszköz és módszer, amelyet az érintett személy tudta nélkül alkalmaznak, és amelynek használata a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat sértheti.

(3) Különleges eszköz csak akkor alkalmazható, ha az adatok más módon nem szerezhetők be.

2. § Különleges eszközök a következő esetekben alkalmazhatók:

a) a Magyar Köztársaság gazdasági és honvédelmi érdekeinek érvényre juttatása céljából végzett kormányzati tevékenységhez szükséges bizalmas információk megszerzése;
b) a Magyar Köztársaság szuverenitását, gazdasági és honvédelmi érdekeit veszélyeztető, leplezett törekvések felderítése és elhárítása;
c) a kormányzati tevékenység szempontjából fontos objektumok és a fegyveres erők védelme;
d) az állam elleni bűncselekmények (Btk. X. fejezet), az emberiség elleni bűncselekmények (Btk. XI. fejezet), a terrorcselekmény (Btk. 261. §), a légi jármű hatalomba kerítése (Btk. 262. §), a közösség elleni izgatás (Btk. 269. §), a rémhírterjesztés (Btk. 270. §), a külföldre szökés (Btk. 343. §), a zendülés (Btk. 352. §) és a harckészültség veszélyeztetése (Btk. 363. §) bűncselekmények és az azok elkövetésével gyanúsítható személyek felderítése;
e) a különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek – tudtukkal történő – védelme;
f) a hazánkban bevándorló vagy menekült státusért folyamodó személyek biztonsági ellenőrzése.

3. § Különleges eszközök közül a technikai úton történő adatgyűjtésnek, a postai küldemény ellenőrzésének és a magánlakásba történő titkos behatolásnak az alkalmazását az 1. § (1) bekezdésében meghatározott érdek súlyos veszélyeztetése esetében az igazságügy-miniszter engedélyezi.

4. § (1) A 3. § szerinti különleges eszközök alkalmazásának engedélyezését írásban kell kérni, és az engedélyt írásban kell megadni.

(2) A kérelmet a titkosszolgálatok vezetői terjeszthetik elő.

(3) A különleges eszközök alkalmazása egy hónapra engedélyezhető. Ez további egy hónapra meghosszabbítható, ha a különleges eszközök alkalmazásának 1. §-ban meghatározott feltételei fennállnak.

(4) A különleges eszköz alkalmazásának engedélyezése, illetve az engedély meghosszabbítása iránti kérelemben az 1. §-ban foglalt feltételek meglétét és az intézkedés alkalmazásának célját részletesen indokolni kell.

5. § (1) A különleges eszközök alkalmazását meg kell szüntetni, ha az a célját elérte, vagy nyilvánvalóvá vált, hogy a cél elérésére alkalmatlan. Ebben az esetben mindazokat az összegyűjtött adatokat meg kell semmisíteni, amelyek az elrendeléssel nincsenek összefüggésben.

(2) Ha a különleges eszközök alkalmazása nem alapozza meg az ellenőrzött személlyel szemben büntetőeljárás elrendelését, az ellenőrzött személyt az alkalmazott intézkedésről az engedélyt kérő tájékoztatja, és ezt követően az ellenőrzés során szerzett adatokat meg kell semmisíteni.

6. § (1) Az e törvényben meghatározott különleges eszközöket a bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében a rendőrség bűnügyi szervei is alkalmazhatják.

(2) A rendőrség bűnügyi szervei a 3. §-ban meghatározott különleges eszközöket kizárólag a 2. § d) pontjában nem említett, öt évet meghaladó szabadságvesztéssel vagy ennél súlyosabb büntetéssel fenyegetett szándékos bűncselekmények megelőzése és felderítése érdekében alkalmazhatják.

(3) A (2) bekezdésben említett különleges eszközök alkalmazásának engedélyezése iránti kérelmet az igazságügy miniszterhez a Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányságának vezetője a 4. § (1) és (4) bekezdésében foglaltak szerint terjesztheti elő.

(4) Az ellenőrzött személy tájékoztatására, valamint az ellenőrzés során szerzett adatok megsemmisítésére az 5. §-ban foglalt rendelkezések az irányadók.

7. § (1) Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: tvr.) 11. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép „(1) E törvényerejű rendeletben meghatározott körben az állam- és közbiztonság védelmét – a 4. §-ban foglalt feladatok kivételével – a Belügyminisztérium szervei látják el."

(2) A tvr. 11. §-a a következő (5)–(7) bekezdéssel egészül ki: „(5) A 4. §-ban meghatározott feladatokat a Minisztertanács elnökének felügyelete alatt álló nemzetbiztonsági szolgálatok végzik. (6) A nemzetbiztonsági szolgálat vezetőit a Minisztertanács nevezi ki és menti fel. (7) A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait és működését külön törvény szabályozza. E törvény hatályba lépéséig a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatkörét, szervezetét a Minisztertanács rendeletben határozza meg."

8. § A fegyveres erők és a fegyveres testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 1971. évi 10. törvényerejű rendelet 2. §-a helyébe a következő rendelkezés lép: „E törvényerejű rendelet hatálya a fegyveres erők (néphadsereg, határőrség), a rendőrség, a büntetés-végrehajtási testület és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományára (a továbbiakban együtt: hivatásos állomány) terjed ki."

9. § Ez a törvény a kihirdetése napján lép hatályba; ezzel egyidejűleg a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos és polgári állományú tagjának a rendőrséggel fennálló szolgálati, illetőleg munkaviszonya megszűnik.

2011. ÉVI CLXXI. TÖRVÉNY

A NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOKRÓL SZÓLÓ 1995. ÉVI CXXV. TÖRVÉNY KATONAI NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK ÖSSZEVONÁSÁVAL KAPCSOLATOS MÓDOSÍTÁSÁRÓL, VALAMINT AZ AZZAL ÖSSZEFÜGGŐ TOVÁBBI TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁSOKRÓL

1. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény módosítása

1.§ A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) 1. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„1.§ Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai:

a) az Információs Hivatal,

b) az Alkotmányvédelmi Hivatal,

c) a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, valamint

d) a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

(a továbbiakban együtt: nemzetbiztonsági szolgálatok)."

2. § Az Nbtv. 6. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„6. § A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

a) felfedi a Magyarország ellen irányuló, támadó szándékra utaló törekvéseket;

b) felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit és tevékenységét;

c) megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat;

d) működési területén felderíti és elhárítja Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket;

e) információkat gyűjt a Magyar Honvédség műveleti területen lévő alakulatait és azok állományát veszélyeztető törekvésekről és tevékenységekről, valamint részt vesz a Magyar Honvédség műveleti területen alkalmazott erőinek nemzetbiztonsági védelmében, felkészítésében és támogatásában;

f) biztosítja a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti tervező munkájához szükséges információkat;

g) információkat gyűjt a honvédelmi érdeket veszélyeztető kiber-tevékenységről és szervezetekről, biztosítja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium, valamint a Honvéd Vezérkar információvédelmi tervező munkájához szükséges információkat;

h) információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit;

i) információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető jogellenes fegyverkereskedelemről, a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztériumot és a Magyar Honvédség biztonságát veszélyeztető szervezett bűnözésről, ezen belül kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről;

j) közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák, valamint a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében;

k) ellátja az illetékességi körébe tartozó, a kormányzati tevékenység szempontjából fontos katonai szervek és létesítmények (intézmények), valamint a kormányzati és katonai vezetési objektumok biztonsági védelmét;

l) működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi az állam elleni bűncselekmények (Btk. X. fejezet), az emberiség elleni bűncselekmények (Btk. XI. fejezet), a külföldre szökés (Btk. 343. §), a zendülés (Btk. 352. §) és a harckészültség veszélyeztetése (Btk. 363. §) bűncselekmények felderítését;

m) működési területén felderíti a terrorcselekményt (Btk. 261. §);

n) működési területén információkat szerez a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak (Btk. 174/B. §), a visszaélés szigorúan titkos és titkos minősítésű adattal (Btk. 221. §), a közveszélyokozás (Btk. 259. §), a nemzetközi jogi kötelezettség megszegése (Btk. 261/A. §), a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése (Btk. 262. §), a közösség elleni izgatás (Btk. 269. §), a rémhírterjesztés (Btk. 270. §), a közveszéllyel fenyegetés (Btk. 270/A. §), a haditechnikai termékkel és szolgáltatással, illetőleg kettős felhasználású termékkel visszaélés (Btk. 263/B. §) bűncselekményekre vonatkozóan, felderíti továbbá mindazon bűncselekményeket, amelyek veszélyeztetik a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség törvényes feladatainak végrehajtását;

o) ellátja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteiben folytatott hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő nemzetbiztonsági feladatokat;

p) a Nemzeti Biztonsági Felügyelet megkeresésére elvégzi a hatáskörébe tartozó gazdálkodó szervezetek cégellenőrzését;

q) elvégzi a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló kormányrendelet szerinti előzetes minősítést, beszerzési eljáráshoz kötődő minősítést és kiegészítő ellenőrzést;

r) ellátja a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait;

s) a hatáskörébe tartozó állománya tekintetében ellátja a belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatokat, továbbá a kifogástalan életvitel ellenőrzését."

3. § Az Nbtv.

a) 2. § (1) bekezdésében a „Katonai Felderítő Hivatal és a Katonai Biztonsági Hivatal (a továbbiakban együtt: katonai nemzetbiztonsági szolgálatok)" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat",

b) 10. § (1) bekezdésében a „katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot",

c) 13. § (2) bekezdésében a „Katonai Felderítő Hivatal" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat",

d) 17. § (1) bekezdésének bevezető szövegrészében és c) pontjában, 20. § (2) bekezdésében a „katonai nemzetbiztonsági szolgálatok" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat",

e) 17. § (1) bekezdés b) pontjában a „katonai nemzetbiztonsági szolgálatokkal" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálattal",

f) 57. § (0) bekezdésében a „Katonai Felderítő Hivatal, a Katonai Biztonsági Hivatal" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat"

g) 58. § (1) bekezdésében a „7. § b), d), i)-k)" szövegrész helyébe a „6. § d), i), l)-n)" szöveg lép.

2. A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok átszervezésével összefüggő további törvénymódosítások

4. § A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény 4/A. § (3) bekezdés h) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

/A szervezett bűnözés elleni koordinációs központ részére e törvényben meghatározottak szerint/

„h) Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat"

/szolgáltat adatokat, és jogosult onnan adatok igénylésére./

5. § (1) A közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény 2. § (4) bekezdésében, 48. § (3) bekezdés m) pont ma) alpontjában, a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 85. § (4) bekezdésében, (5) bekezdés g) pontjában, a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 19. § (2) bekezdés a) pontjában, a légiközlekedésről szóló 1995. évi XCVII. törvény 7. § (1a) bekezdésében, valamint a minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény 4. § (1) bekezdés o) pontjában a „katonai nemzetbiztonsági szolgálatok" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat" szöveg lép.

(2) Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 22. § (2) bekezdésében, 43. § (1) bekezdésében és az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 37. § (4) bekezdésében a „katonai nemzetbiztonsági szolgálatok" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat" szöveg lép.

(3) Az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló 1990. évi LV. törvény 8. § (3) bekezdésében a „Katonai Biztonsági Hivatal és a Katonai Felderítő Hivatal" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat" szöveg lép.

3. Záró rendelkezések

6. § (1) Ez a törvény – a (2) bekezdés kivételével – 2012. január 1-jén lép hatályba.

(2) Az 5. § (2) bekezdése 2012. január 2-án lép hatályba.

(3) Hatályát veszti a Nbtv. 7. §-a, továbbá a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény 4/A. § (3) bekezdés i) pontja.

7. § E törvény 1–3. §-a az Alaptörvény 46. cikk (6) bekezdése alapján sarkalatosnak minősül.

22. SZÁMÚ MELLÉKLET
RÖVIDÍTÉSEK – KIFEJEZÉSEK

AA	Avenue of Approach – megközelítési útvonal
ACO	Allied Command Operations – Szövetséges Műveleti Főparancsnokság
ACOA	Adversary Courses of Action – szemben álló fél cselekvési változata
AFIA	Armed Forces Intelligence Assessment – fegyveres erők felderítő értékelése
AGS	Allied Ground Surveilliance – Szövetséges Repülőfedélzeti Felszíni Felderítő Képesség
AOC	Air Operation Centre – Légi Műveleti Központ
ARRC	Allied Rapid Reaction Corps – NATO gyorsreagálású hadtest
ASC	All Source Cell – összes forrásból származó információ és felderítési adat feldolgozását végző részleg
„B"	béke, békében is működő
C2	Command and Control – vezetés és irányítás
CCIRM	Collection Coordination and Intelligence Requirements Management – információgyűjtés összehangolása és felderítési igények kezelése
CI	Counter Intelligence – felderítés elleni védelem
CRC	Control and Reporting Centre – Légierő ellenőrző és jelentő központ
CRO	Crisis Response Operation – válságkezelő műveletek
CSRP	Csapatrepülő Parancsnokság
dd.	dandár
DKK	Dunántúli Kiképző Központ
DPC	Defence Planning Committee – Védelmi Tervező Bizottság
EUFOR	European Union Force – EU által vezetett nemzetközi békefenntartó erők
EW	Electronic Warfare – elektronikai hadviselés
ezds.	ezredes
gl.dd.	gépkocsizó lövészdandár
HDS	hadsereg
HM HKF	HM Hadműveleti és Kiképzési Főosztály
HM	Honvédelmi Minisztérium
HUMIT	Human Intelligence – emberi erővel folytatott felderítés, harcászati hírszerzés
IFOR	Implementation Force – NATO által vezetett többnemzetiségű erők Bosznia-Hercegovinában
IMP	Intelligence Management Plan – felderítő művelet terve
IMS	International Military Staff – Nemzetközi Katonai Törzs
INTREP	Intellingence Report – felderítőjelentés
INTSUM	Intelligence Summary – összefoglaló felderítőjelentés
JIC	Joint Intelligence Center – Összhaderőnemi felderítő központ
KATPOL	Katonapolitikai Osztály
KKP	Katonai Kerületparancsnokság

KNBSZ	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
„M"	Mozgósítás (mozgósított)
MC	Military Committee – Katonai Bizottság
MH KFH	Magyar Honvédség Katonai Felderítő Hivatal
MH	Magyar Honvédség
MHVK 2. Csf-ség	Magyar Honvédség Vezérkara 2. (felderítő) Csoportfőnökség
MHVK KFH	Magyar Honvédség Vezérkara Katonai Felderítő Hivatal
MHVK	Magyar Honvédség Vezérkara
MHVKF	Magyar Honvédség vezérkari főnök
MK KBH	Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal
MK KFH	Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal
MK	Magyar Köztársaság
MOVE	Magyar Országos Véderő Egylet
MT	Minisztertanács
NACSI	NATO Advisory Committee on Special Intelligence – NATO különleges felderítő tanácsadó testület
NATO	North Atlantic Treaty Organization – Észak-atlanti Szerződés Szervezete
NIB	NATO Intelligence Board – NATO Nemzetközi Felügyelő Igazgatók Testülete
NIC	National Intelligence – Nemzeti Felderítő Részleg
NIDB	NATO Intelligence Database – NATO felderítő adatbázis
NIST	National Intelligence Support Team – Nemzeti hírszerző támogató csoport
NIWS	NATO Intelligence Warning System – NATO felderítő figyelmeztető rendszer
NSIE	NATO Strategic Intelligence Estimate – NATO hadászati felderítő értékelés
NYÍL	Nyilvántartó alosztály
OGY	Országgyűlés
ö.	önálló (pl. 3. Önálló Rádiófelderítő dandár)
PI	Public Information – tömegtájékoztatás
PSO	Peace Support Operations – Béketámogató műveletek
RFI	Request for Information – felderítési adatigénylés
SA	Situation Awareness – Helyzetértékelés
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe – Európai Szövetséges Erők főparancsnoka
SIGINT	Signals Intelligence – rádióelektronikai felderítés
SOF	Special Operations Forces – különleges műveleti erők
SZCSP	Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága
TÁVKEI	Távközlési Kutató és Ellenőrző Intézet
THP	Tábori Hadsereg
TVP	Területvédelmi Parancsnokság
ve.dd.	vegyesdandár
vőrgy.	vezérőrnagy
VSZ	Varsói Szerződés

II. RÉSZ

100 ÉVES AZ ÖNÁLLÓ MAGYAR KATONAI ELHÁRÍTÁS 1918–2018

Szerző: Dr. Gyaraki Károly nyugállományú mérnök altábornagy

A SZERZŐ ELŐSZAVA

Mottó: „*Az előre tudást nem lehet szellemektől, lelkektől nyerni, jelenségekből kikövetkeztetni, vagy éppen az Ég mértékeiből megbecsülni, mert azt kizárólag az ellenség valós helyzetét ismerő személyektől lehet megszerezni.*"[1]

Személyes mondandó:
A könyv megírásának célja, hogy hitelesnek tekinthető könyv-, levél- és irattári dokumentumok, valamint visszaemlékezések feltárásával, feldolgozásával, az azokban foglalt adatok összevetésével, rendszerezésével, elemzésével és értékelésével, lehetőség szerint maximális objektivitásra törekedve, tudományos megalapozottsággal – figyelemmel a terjedelmi korlátokra is – bemutassam a magyar katonai nemzetbiztonsági szolgálatok egyik elemének, a katonai defenzív hírszerzésnek (katonai elhárításnak) legújabb kori 100 éves történetét, tevékenységét, sikereit és kudarcait.

Aktualitását az adja, hogy 2018-ban emlékeztünk meg az önálló magyar katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás megalakulásának 100. évfordulójáról.

A fő figyelmet a katonai elhárítás létrejötte, időszakonkénti szervezeti átalakulása környezetének (globális, regionális és lokális), jogszabályi hátterének, feladatainak, valamint azok teljesítéséhez szükséges, különleges erői, eszközei és módszerei változásainak bemutatására fordítottam.

Felhasználhatóságát tekintve – szándékaim szerint – szerettem volna hozzájárulni a politikai, a társadalmi, a szakmai és közérdeklődés kielégítéséhez, illetve segítséget nyújtani a közélet részére az esetenként bonyolultnak tűnő kérdésekben való eligazodáshoz, a katonai nemzetbiztonsági szféra fontosságának az állampolgárok szintjén való jobb megértéséhez.

[1] Szun-ce: *A háború művészete.* Helikon Kiadó, Budapest, 2015. 58. o.

BEVEZETÉS

A címből is egyértelműen kitűnik, hogy jelen könyv nem memoár, bár vannak benne olyan részek is (emlékezések és események leírásai), amelyek arról is szólnak, hogy én, bizonyos időszakban az események részese és/vagy szemtanúja azokat hogyan láttam, illetve látom.

Nem gondolom, hogy az események okainak és okozatainak teljes és objektív feltárása, összegzése – különösen a „bölcsek kövének" hiányában – nekem majd sikerülni fog. Nem tartom magamat „Istentől felkent" történésznek, bár a munkához vannak talán ismereteim, gyakorlati tapasztalataim és egyfajta felkészültségem.

Természetesen szükségét éreztem a témát és/vagy annak részeit kutatók tevékenységének eredményeiről készült és általuk fellelt tanulmányok, publikációk tanulmányozásának, figyelemmel természetesen arra is, hogy ők sem tudták (tudják) függetleníteni magukat a szubjektumoktól.

A témában – különösen a katonai elhárítás vonatkozásában – nem túl bőségesek a rendelkezésre álló primer és szekunder források, azonban többnyire elegendőek ahhoz, hogy gondos kutatással és az elérhető anyagok lelkiismeretes feldolgozásával, pártatlan szemlélettel segítenek az objektivitás irányába történő haladásban.

Ezért is igyekeztem a primer forrásokat minél nagyobb számban megtalálni. Természetesen bizonyos (objektív és szubjektív) okok miatt törekvésem eredménye nem lehetett teljes. Mindazonáltal sok segítséget kaptam – közvetlen és/vagy közvetett módon – kutatóktól, levéltárosoktól, egyes kortársaimtól, a szolgálatok valamikori és mai vezetőitől és munkatársaitól, melyekért köszönettel tartozom nekik.

Tudatában vagyok annak is, hogy az adott korban élő ember sem láthat, tudhat mindent, még akkor sem, ha bizonyos területeken nem csak az események tanúja, elszenvedője vagy irányítója is volt. Tökéletesen egyetértek Lőrincz Kálmán nyugállományú vezérezredes Deák Ferenc szavaira való utalásában (*„aki a múltról szól, az azt adja elő, ami történt"*[2]) foglaltakkal, mely szerint *„a történelem közvetítése felelős vállalkozás"*, amelyet *„csak a történelmi tényekre alapozottan lehet és kell végezni."*[3] Ez azonban nem jelenti (nem jelentheti) azt, hogy ne fogalmazhatnék meg kritikákat, ha úgy éreztem, hogy vannak olyan előtalált források, amelyek bizonyítani látszanak bírálataim jogosságát. Ennek ellenére állításaim nem támadhatatlanok. Igyekeztem, legjobb tudásom szerint az általam átélt és/vagy megélt eseményeket is bemutatni, elkerülve a feltételezéseket.

Ahol lehetett, írtam a katonai elhárítás eredményeiről, sikereiről és kudarcairól is. Ebbéli szándékaimat jelentősen befolyásolta a szükséges források megléte, illetve hiánya, kutathatósága, illetve annak tiltott (pl. minősítéssel védett adatok és információk) volta, valamint egyéb objektív és/vagy szubjektív tényezők megléte, illetve hiánya.

A majdani olvasó figyelmének felkeltése céljából egyértelműsíteni és bizonyítani kívántam, hogy a titkos (mai szóhasználattal nemzetbiztonsági) szolgálatokra minden országnak, országcsoportnak, szövetségnek szüksége van. Használták a múltban, használják jelenleg és használni fogják a jövőben is a jogosan, törvényesen és szakmailag is helyesen meghatározott céljaik elérése és megvalósítása érdekében, mert azok az adott szint biztonságpolitikájának nélkülözhetetlen, egyik meghatározó szerepét betöltő részei. Igaz ez az immár százéves önálló magyar katonai hírszerzésre és elhárításra is.

Sajnos többször is előfordult, előfordul és előfordulhat (pl. politikai rendszer- és hatalomváltások idején), hogy az illetékes politikai és hatalmi erők és/vagy személyiségek – nem kellő mélységben ismerve e szolgálatok (különösen az elhárítás) rendeltetését, működésüknek lényegét, tevékenységüknek szabályait – olyan célok elérésére is alkalmazták, alkalmazzák vagy alkalmazni akarják (vagy feltételezik annak létét), amelyekre törvényileg tiltottak, arra nem valók vagy alkalmatlanok.

Figyelmen kívül hagyták, hagyják vagy hagyni akarják az ország valós érdekeit. Nemegyszer előfordult, előfordul és a jövőben is előfordulhat, hogy mind a szervezeti, mind a személyi szférában felelőtlenül használták, használják vagy

[2] Lőrincz Kálmán idézi Deák Ferencet Helgert Imre – Mészáros Gyula: *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Néphadseregből – Magyar Honvédség* (Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017.) című könyv bevezetésében: *„aki a múltról szól, az azt adja elő, ami történt, ki valamely törvényt idéz, annak se a törvény szövegét, se a történt dolgokat nem lehet saját nézetéhez idomítani, úgy kell azokat előadni, mint valósággal állnak."*

[3] Helgert Imre – Mészáros Gyula: *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Néphadseregből – Magyar Honvédség*. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017.

használni szeretnék, például, a külső és a belső ellenfeleik (riválisaik) indokolatlan ellehetetlenítése, lejáratása, politikai és/vagy (extrém esetben) fizikai megsemmisítése érdekében.

Ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül az a követelmény sem, hogy az adott ország, országcsoport vagy szövetség érdeke megkívánja – a szükséges és joggal elvárt szintű biztonság érdekében – a társadalmi közvélemény támogatását az abban részt vevő intézményrendszer egyik fontos elemének (a nemzetbiztonsági szolgálatoknak) létrehozásában, szabályozott alkalmazásában, a körülményeknek megfelelő átalakításában és korszerűsítésében.

Alapvetően arra vállalkoztam, hogy bemutassam az Osztrák–Magyar Monarchia (OMM) és többek között Magyarország számára is 1918-ban, az I. világháború végén létrehozott, nemzetileg önálló, magyar katonai nemzetbiztonsági szolgálatok egyikeként az azóta is létező és működő katonai elhárítás történetét. Azt az utat, amelyet a sok és különféle (politikai, történelmi, katonai, szervezeti, alárendeltségi, felügyeleti, irányítási, vezetési, anyagi, technikai és egyéb) átalakulás és irányváltás (önállóság vagy szövetségi tagság) mellett is átélt és ma is végzi rendeltetéséből fakadó, és jogszabályokban konkrétan is meghatározott feladatait.

A kifejtés során felhasználtam a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Könyvtárában, Hadtörténelmi Levél- és Központi Irattárában (MH HIM HL és KI), az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ÁBTL), a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívumban (RETÖRKI), a Legfőbb Ügyészségen (LÜ), a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) múzeumában fellelhető, számomra elérhető és hitelesnek tekinthető dokumentumokat, illetve a témában megjelent és a kutatók által készített és publikált tanulmányokat, valamint személyes tapasztalataimat, amelyeket éveken át végzett, különböző szintű hivatásos szolgálatban eltöltött hírszerzői és elhárítói beosztásokban szereztem.

A címben megfogalmazott témát alapvetően három történelmi (1918–1945; 1945–1990, és 1990–2018) időszakra, illetve azon belüli korszakokra és szakaszokra bontva fejtettem ki.

Az alfejezetekre és szakaszokra tagolt első fejezetben igyekeztem bemutatni a valamilyen szervezettel (pl. a katonai hírszerzéssel) együttesen létező vagy szervezetbe (pl. a Katonapolitikai osztályba, Katonapolitikai csoportfőnökségbe, majd főcsoportfőnökségbe, az Államvédelmi Hatóságba, a BM III. főcsoportfőnökségbe) integrált, illetve azoktól elkülönült (ebben a vonatkozásban „önálló") elhárító szervezetek változásait.

Úgy gondoltam és gondolom, hogy a szervezetek megnevezése, rendeltetése, felépítése, feladatrendszere a változások jogszabályi háttere, felügyelete, alárendeltsége, irányítása, vezetése és tevékenységének, működésének szabályai, eredményei, kudarcai nemcsak a szakma művelői, de a társadalmi közvélemény figyelmére is igényt tarthatnak.

A fejezetben megkülönböztetett figyelmet fordítottam a kifejezetten a katonai elhárítás feladatainak végrehajtására létrehozott szervezetekre (osztályokra, alosztályokra, főosztályokra, igazgatóságokra, csoportfőnökségekre, hivatalokra, szolgálatokra stb.).

A szemléltetés, a magyarázat, a bővítés és a téma tárgyalásának kiegészítése, színesebbé tétele érdekében mellékletekben és függelékekben, táblázatokat, ábrákat, grafikonokat, fényképeket, dokumentumok fénymásolatait stb. helyeztem el.

Célul tűztem ki, hogy felkutassam és megírjam az integrált szervezetekben létrehozott katonai elhárító szervezeti egységek (csoportok, részlegek, alosztályok, osztályok, főosztályok, csoportfőnökségek, igazgatóságok, hivatalok stb.) kialakulásának történetét és tevékenységét, illetve az ezeket a szervezeti egységeket közvetlenül vezető személyek életrajzait.

Ismereteim szerint két neves történész – Szakály Sándor[4] és Ungváry Krisztián[5] – kutatta és részben publikálta is a katonai felderítők, hírszerzők, katonai attasék, valamint a katonai elhárítás egyes személyiségeinek életrajzi adatait.

Szakály Sándor A 2. vkf. osztály című művében (*„Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből 1918–1945"*), ahogy ő szerényen fogalmazott, „tett egy kísérletet" az önálló magyar katonai hírszerző és kémelhárító szervezet létrehozásának és működésének bemutatására. A kísérlet sikeres volt és ráirányította a figyelmet egy „titokzatossággal körülölelt" szervezet története feltárásának fontosságára is. Szakály Sándor elismerésre méltó alapossággal – életrajzi adataik összegyűjtésével és több szempont szerinti elemzésével – mutatta be, többek között, azokat a katonákat, *„Akik a magyar katonai hírszerzést és kémelhárítást irányították (1919–1945)."*[6]

A szerző természetesen nem foglalkozott az 1919-et megelőző és az 1945 utáni időszakkal. A nevesített vezetők alapvetően katonák, diplomaták és hírszerzők voltak, és egy olyan szervezetet (a 2. vkf. osztályt) irányították, amely magába integrálta a katonai hírszerzést és a katonai elhárítást is.

Örömmel nyugtáztam, hogy érintőlegesen látókörbe hozott néhány katonai elhárítót is (pl. Szentpétery Györgyöt és Bartalis Kálmánt), akik később a 2. vkf. osztály katonai elhárító (defenzív) alosztályának (közismert nevén DEF-nek)

[4] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály*. Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet, Budapest, 2015. (Továbbiakban: Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály*.)

[5] Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* Corvina – 1956-os Intézet, Budapest, 2008. (Továbbiakban: Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt.)*

[6] Stojakovics Demeter, Böckl József, Ruszkay Jenő, Hennyey Gusztáv, Andorka Rezső, Ujszászy István, Vasváry József, Kádár Gyula, Kuthy László és Zákó András.

vezetői voltak. Ezzel is felkeltette (illetve erősítette) érdeklődésemet a téma kutatása iránt.

Annak idején (1990 és 1994 között), amikor az a szerencse (vagy szerencsétlenség?) ért, hogy „rendszerváltóként" részt vehettem a katonai elhárítás Magyar Honvédségbe való integrálásában (vezethettem az újonnan létrehozott Katonai Biztonsági Hivatalt), magam is kutattam a katonai elhárítás történetét 1945-től 1990-ig.

Miután lehetőségem nyílt, mintegy 10 éves kiküldetésben katonadiplomáciai ismereteim bővítésére, megismerkedtem Ungváry Krisztiánnal és elolvastam az *„Elhallgatott múlt"* című könyvét, illetve *„A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszervezeteinek vezetői"* munkacímet viselő kéziratát, felerősödött bennem a szándék a további kutatómunka folytatására. Erre lehetőséget adott az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás centenáriumára való felkészülés is.

Az *„Elhallgatott múlt"-ban* Ungváry Krisztián három katonai elhárító[7] életrajzát publikálta. A rendelkezésemre bocsájtott kézirat elolvasása során láttam, hogy – a Szakály Sándor által kutatott és publikált tíz 2. vkf. osztályvezetőn kívül – további tizenhat, ezúttal önálló (a katonai hírszerzéstől elkülönült) katonai elhárító szervezetet vezető[8] életrajzát kutatta. Sajnálatos, hogy a munka publikálásra nem került.

Az önálló katonai hírszerzés és elhárítás 100 éves intézménytörténetének kutatása során megállapítottam, hogy a két szolgálat huszonhat, különböző elnevezéssel és szervezeti felépítéssel létezett. A katonai elhárítás tekintetében ebből tizenöt volt az integrált és tizenegy – a katonai hírszerzéstől elkülönült és ilyen értelemben – önálló szervezet.

Én a fő figyelmet az alábbi két területre fordítottam: a 15 integrált szervezet katonai elhárító szervezeti egységeire (csoportok, részlegek, alosztályok, osztályok, főosztályok, csoportfőnökségek, hivatalok, szolgálatok) és a 11 önálló szervezetre, valamint e szervezetek és szervezeti egységek 48 vezetőjére. Az utóbbi vonatkozásban az a cél vezérelt, hogy felderítsem a vezetők neveit, összegyűjtsem az adatokat és e munkában megírjam legalább főbb életrajzi adataikat, ezzel is tisztelegve előttük.

Munkám – a Szakály Sándor és Ungváry Krisztián által kutatott tíz és tizenhat személyt kivéve – tizenegy személy[9] esetében sikerrel járt. Négy személy felderítése kudarcba fulladt.

[7] Selmeczi György, Kucsera László és Janikovszky Béla.

[8] Ottrubay Károly, Matheidesz Géza, Kruchina Viktor, Pálffy György, Földy Lajos, Révész Géza, Szücs Ernő, Janikovszky Béla, Kutika Károly, Jamrich József, Selmeczi György, Kucsera László, Matuska Béla, Strényi Ferenc, Gubicza Jenő és Gyaraki Károly.

[9] Rajnay Károly, Máthé Kálmán, Major Jenő, Ibrányi Mihály, Szentpétery György, Merkly Antal, Bartalis Kálmán, Sillay Jenő, Osváth István, Kern Károly és Vértes Imre.

A katonai elhárító szervezet történetének bemutatása során az adott időszakban kialakult történelmi és politikai környezet bemutatásával, alapvetően Magyarország kül- és belpolitikai helyzetével, a magyar haderő történetével és állapotával, a katonai felderítéssel és hírszerzéssel, a polgári rendeltetésű nemzetbiztonsági, rendvédelmi és más szervezetekkel csak olyan mértékben foglalkoztam, amennyit feltétlenül szükségesnek véltem a fő téma (a katonai elhárítás) kifejtéséhez és megértéséhez.

Meggyőződésem, hogy érdekes és hasznos lehet a katonai elhárítás erőit, eszközeit és módszereit bemutató – szintén alfejezetekre és szakaszokra bontott – második fejezet is. Ezek nagy hasonlóságot mutattak és mutatnak ma is, más – ma már jogszabályban meghatározott – szervezeteknél (pl. rendőrség, büntetés-végrehajtás, adó- és vámhivatal stb.) és szolgálatoknál (polgári és katonai hírszerzés, polgári elhárítás, terrorelhárítás, belbiztonság, adó- és vámhivatal stb.)[10] alkalmazott, ún. „titkosszolgálati" erőkkel, eszközökkel és módszerekkel, azonban vannak – rendeltetésükből adódó – olyan sajátosságok is, amelyek indokolják e kérdéssel való foglalkozást.

Így bemutattam röviden a nyílt (hivatásos tisztek, tiszthelyettesek és polgári alkalmazottak, hivatalos, társadalmi, alkalmi, és személyi kapcsolatok, mint hálózaton kívüli személyek), a titkos (a hivatásos, titkos állományú, ún. T- és SZT-tisztek és tiszthelyettesek), a szervezetten foglalkoztatott titkosan segítő (titkos munkatársak, titkos megbízottak, ügynökök, mint hálózati személyek) erőket.

Foglalkoztam a katonai elhárítás által alkalmazott operatív és krimináltechnikai eszközökkel, fedőokmányokkal és objektumokkal (a konspiratív, ún. „K" lakások, a találkozási, ún. „T" lakások, és „T" helyek), valamint operatív, hálózati és vezetési nyilvántartásokkal (kartonok, dossziék, adattárak, naplók, formanyomtatványok stb.).

Bemutattam a katonai elhárítási tevékenység során alkalmazott és alkalmazható módszereket (a titkos segítők kutatását, kiválasztását, beszervezését és felkészítését; az operatív figyelést; az operatív környezettanulmányozást; a technikai úton történő titkos adatgyűjtést; a postai küldemények ellenőrzését; a személyes adatgyűjtést; a nyílt, leplezett (álcázott) és/vagy titkos meghallgatást, kutatást, motozást; és az erők, eszközök és módszerek együttes alkalmazását, azaz a kombinációt, a csapdát, a játszmát, és az akciót).

Tekintettel arra, hogy a tanulmányban jelentős számban szakkifejezések (különleges fogalmak) alkalmazására is sor került, szükségét éreztem az alkalmazott

[10] Napjainkban: Információs Hivatal (IH), Alkotmányvédelmi Hivatal (AH), Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ), Terrorelhárítási Központ (TEK), Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ), Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK), Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ), valamint Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV).

szakkifejezéseket magyarázó, ún. „szakszótár” elkészítésének is. Ezt a terjedelm korlátok miatt és a könnyebb olvashatóság érdekében nem a lábjegyzetben, ha nem mellékletben helyeztem el.

Ugyancsak az olvasók segítését tartva szem előtt a mellékletben (ahol szük-ségesnek látszott kétnyelvű) „rövidítések jegyzéke” és „névmutató” is található. A forrásokra való hivatkozások és/vagy rövid megjegyzések mindenütt a lábjegy-zetekben találhatók.

I. FEJEZET
A MAGYAR KATONAI ELHÁRÍTÁS KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE

A téma kifejtése előtt, célszerűnek ítélem áttekinteni a könyv második részének 2. számú mellékletében (ábrák és táblázatok) elhelyezett néhány kimutatást, táblázatot, ábrát, amelyek segítséget nyújtanak (nyújthatnak) a katonai elhárító szervezetek intézménytörténetének megismerése (feldolgozása) során.

A 2. számú melléklet 1. számú táblázata[11] tartalmazza annak a – katonai elhárításon kívüli más szervezetet (pl. a 2. vkf. osztálynál a katonai hírszerzést, a BM III. főcsoportfőnökségnél csoportfőnökségeket és osztályokat is) is integráló – fő szervezetnek (csoport, osztály, főosztály, csoportfőnökség, főcsoportfőnökség, hivatal, szolgálat) a hivatalos megnevezését (esetleg többet is), amely a katonai elhárító szervezeti egységet (alcsoport, részleg, alosztály, osztály, csoportfőnökség, igazgatóság) is magába foglalta.

A táblázatból kiolvasható a főszervezet funkcionálásának (létezésének, működésének) időtartama, mind a főszervezet, mind a szervezeti egység vezetőjének neve és a beosztás ellátásának időtartama.

A táblázatból kitűnik, hogy a katonai elhárítás az elmúlt 100 évben, megalakulásától (1918. november 1-jétől) napjainkig 26 szervezeti formában és másmás megnevezéssel létezett és működött. Ebből a 26 szervezetből 15 volt olyan (a táblázatban &-tel megjelölt), amely magába foglalta (integrálta) – mai szóhasználattal – a katonai nemzetbiztonsági szolgálat mindkét ágát, a katonai hírszerzést és a katonai elhárítást. Ez a kötet lezárásának idején 99 év és 7 hónapos (1195 hónap) élettartamot tekintve, annak 69%-át jelenti.

[11] A táblázatot az irodalomjegyzékben felsorolt források alapján készítettem.

A fennmaradó 11 szervezetben (a táblázatban szintén kiemeltem és Ω-val jelöltem meg) a katonai elhárítás a katonai hírszerzéstől elkülönülten létezett és működött. Ez az összes idő 31%-a.

Ez csak 9 esetben jelentette azt, hogy a katonai elhárítás „kvázi önállóan", 2 alkalommal viszont (ezt * csillaggal jelöltem), más szervezetbe integráltan, a BM-től különvált Államvédelmi Hatóság (ÁVH) és a BM III. (állambiztonsági) fő-csoportfőnökség részeként – ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály, illetve BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség néven – végezte meghatározott feladatait.

A 2. számú melléklet 2. számú táblázata[12] a katonai elhárítási szervezetek alárendeltségével, irányításával, vezetésével és felügyeletévek kapcsolatos statisztikai adatokat tartalmazza.

Az alárendeltséget illetően elmondható, hogy ötfajta szervezet jelölhető meg, nevezetesen:

- a HM-szintű (Hadügyminisztérium, Honvédelmi Minisztérium, Hadügyi Népbiztosság), amely 34%-ot tett ki,
- a BM-szintű, melynek részaránya 34%-os volt,
- az önálló ÁVH, amely 2,5%-ban volt jelen,
- a parancsnokságszintű (Vörös Hadsereg Parancsnoksága, Fővezérség, Magyar Honvédség Parancsnoksága), amely 7%-ban részesült, illetve
- a vezérkarszintű (Vezérkar, HM VI. csoport, MNVK, MHVK), amelynek a részaránya 22,5% volt.

Amennyiben egyfelől a HM-szintűt, a parancsnokságszintűt és a VK-szintűt, másfelől a BM-et és az ÁVH-t összevonjuk, akkor 63,5%-os hadügyi dominancia figyelhető meg a 36,5%-os belüggyel szemben.

A 2. számú melléklet 1. számú táblázata tartalmazza az áttekinthetőség érdekében a főszervezetek és az alárendelt szervezeti egységek vezetőinek nevét (ha ismert) és funkcionálásuk idejét is. A táblázatból így az is megállapítható, hogy a katonai elhárítás 26 különböző nevű szervezetében 47 fő, különböző szintű és rangú vezető nevezhető meg. A katonai hírszerzést és a katonai elhárítást magába foglaló 15 főszervezetnek (1–10., 14–17. és 26. fsz.) 16 fő „integrált", illetve 32 fő az alárendelt szervezeti egységeket (csoport, osztály, főosztály, csoportfőnökség, hivatal, szolgálat) közvetlenül vezető, más-más elnevezésű beosztást (14 fő alosztály-, illetve csoportvezetői; 2 fő osztályvezetői; 4 fő főosztályvezetői; 5 fő csoportfőnöki; 1 fő főigazgató-helyettesi; 2 fő hivatalvezetői; 4 fő főigazgatói minőségben) ellátó parancsnoka volt.

[12] A táblázatot a 2. számú melléklet 1. számú táblázata alapján készítettem.

A 1. számú táblázatot egészíti ki, illetve részletezi a 2. számú melléklet 3. számú táblázata,[13] amely azt mutatja, hogy a katonai elhárítás 26 szervezetében 47 vezető jelölhető meg. Ebben a táblázatban vastagított „Φ" szimbólummal jelöltem a főszervezetet vezető 32 és döntött „*B*" betűvel az alárendelt szervezetet vezető beosztott 15 személyt. (Megjegyzendő, hogy néhányan beosztott vezetőből a főszervezet vezetői is váltak.)

A 47 vezetőből 43 ismert és 4 ismeretlen. A 43 fő ismert vezetőből 41 fő életrajzi adatait az 5. számú melléklet tartalmazza. (A KNBSZ főigazgatója és a katonai elhárítást felügyelő főigazgató-helyettes nem járult hozzá adatainak közzétételéhez.)

A magyar katonai elhárítás létrejötte az I. világháború végén és fejlődése (változásai) a II. világháború befejezéséig (1918–1945)

A katonai elhárítás 1918. év végi létrejöttének és immár 100 éves történetének bemutatását az első világháború eseményeinek rövid áttekintésével célszerű kezdeni.

A nemzetiségüket tekintve az OMM közös hadseregétől különvált, önálló magyar katonai nemzetbiztonsági szolgálatok (a katonai hírszerzés és elhárítás) bemutatásánál természetesen megkülönböztetett figyelmet kellett szentelni az elhárításnak. Bár a hírszerzés két ága (az inkább aktívabb, támadólagos (offenzív) és az inkább védelmi jellegű (defenzív) ága – viszonylagos önállóságuk mellett – olyan szoros kapcsolatban állt és áll egymással, hogy a szétválasztás nem egyszerű, különösen azokban az időszakokban, amikor a két szervezet integráltan volt jelen és így működött.

Ismert, hogy 1914-ben két hatalmi csoportosulás (politikai és katonai blokk), a „központi hatalmak" és az „antant-szövetség" csapott össze a fegyverek erejével. Az előbbi az 1879-ben Németország és az OMM között létrejött, majd 1882-ben Olaszország és 1883-ban Románia katonai egyezményhez való csatlakozásával alakult ki. Az utóbbit az 1893-ban szövetségre lépett Franciaország és Oroszország, illetve az 1904-ben hozzájuk csatlakozó Anglia képezte.

A kirobbanó fegyveres konfliktus (későbbi nevén az I. világháború) gyújtó szikrája (a háború kitörésének közvetlen ürügye) az 1914. június 28-án, a szerbiai Szarajevóban, Gavrilo Princip nacionalista szerb diák által elkövetett merénylet

[13] A táblázatot a 2. számú melléklet 1. számú táblázat alapján készítettem.

volt, melyben megölték az OMM trónjának örökösét, Ferenc Ferdinánd főherceget és feleségét.

Kétségtelen, hogy az elkövetett cselekmény, a trónörökös meggyilkolása egy nagyhatalom (OMM) tekintélyét súlyosan sértette, azonban a háború kirobbantása és annak módja elhamarkodott döntésen alapult. Tekintettel arra, hogy a kor uralkodó álláspontja az európai országok többségében – az érintett felek érdekellentétei elintézésének eszközét tekintve – a háború akarása volt, szinte mindenki „örömmel" fogadta a „szarajevói okot". A háború kezdeményezői (a központi hatalmak) nem vették figyelembe (nem megfelelően elemezték és értékelték) lehetőségeiket és képességeiket. Többek között figyelmen kívül hagyták a szemben álló valóságos és meglehetősen ismert potenciált az országok gazdasági helyzete, a fegyveres erők létszáma, felszereltsége, kiképzettség és más mutatók vonatkozásában, pedig egyértelmű volt, hogy a központi hatalmak már az induláskor is (szinte minden vonatkozásban) gyengébbek voltak az antant-szövetségnél. A katonai erő tekintetében ez azt jelentette, hogy az előbbiek 3,7 milliós hadserege (ebben az OMM Németországnál gyengébb, 1,4 milliós) az utóbbi 5,7 milliós hadseregével volt kénytelen szembenézni. A későbbiekben az arányok természetesen változtak (és nem a központi hatalmak javára), tekintettel arra, hogy 1916-ban Románia, és 1917-ben az Amerikai Egyesült Államok (USA) az antant-szövetség oldalán léptek hadba. Így az antant-szövetség győzelmével véget ért – Európán kívül a Közel- és Távol-Keletre, Afrikára, valamint mindhárom óceánra is kiterjedő – háborúban már 33 ország volt érintve.

Ami pedig Magyarországot illeti, voltak (és vannak ma is) olyan vélemények, amelyek szerint semmi sem indokolta, hogy köztudottan a magyarokat féktelenül gyűlölő Ferenc Ferdinánd meggyilkolása okán hozzájárulásunkat adtuk a Szerbiának küldött – mind határidejét, mind nyelvezetét tekintve – megalázó ultimátumhoz. Az igazsághoz tartozik (legalábbis Fritz-Konrad Krüger kutatásai során fellelt bizonyítékok alapján kialakított véleménye szerint), *„hogy a dualista birodalom egyetlen vezető államférfija, aki ellenezte a Szerbiához intézett végzetes ultimátumot,"*[14] Tisza István magyar miniszterelnök volt.

Bár a történelem nem ismeri a „mi lett volna, ha" kérdés felvetését, ebben a vonatkozásban egyet lehet érteni Kádár Gyula visszaemlékezésében megfogalmazott véleményével, mely szerint:

„A történelem csak nagyon ritkán dob olyan lehetőséget egy nemzet elé, mint 1914-ben. Magyarországnak most lett volna alkalma arra, hogy egész súlyával szembeforduljon a császári házzal és a minden magyar nemzeti érdektől elkülönült háborúval. Most lett volna alkalma, hogy megvalósítsa a 400 éves álmot, megteremtse a független, önálló Magyarországot..."[15]

[14] Bandholtz Harry Hill: *Napló nem diplomata módra. Román megszállás Magyarországon.* Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1993. 9. o.

A háború – a központi hatalmak részére – már a kezdetektől kezdve, egyáltalán nem úgy alakult, ahogy eltervezték (gyors siker mind a franciák, mind a szerbek ellen), sőt szinte minden területen kudarc kudarc hátán (milliós nagyságrendű veszteségek) következett. Már 1916 végén, csak az OMM 700 ezer halottal, 1 millió sebesülttel és rokkanttal, továbbá 1,3 millió hadifogollyal fizetett a meggondolatlanul kirobbantott háborúért. Az 1917. február 1-jén meghirdetett (egyébként végül is sikertelen) korlátlan tengeralattjáró „kalózháború" megpecsételte a központi hatalmak sorsát. 1917. április 6-án lépett be a háborúba az antant-szövetség oldalán az USA, amely végérvényesen megváltoztatta az erőviszonyokat.

Több vonatkozásban is nagy hatású események voltak – mind az I. világháborúra, mind az azt követő történésekre – az orosz forradalmak, különösen a nagy októberi szocialista forradalom (NOSZF). A központi hatalmak elfogadták a szovjet kormány által felajánlott fegyverszünetet. A sikeres tárgyalások 1917. november 25-én kezdődtek meg, melyek eredménye az 1918. március 3-án megkötött ún. breszt-litovszki békeszerződés lett. A békeszerződéssel Oroszország kilépett a háborúból és lehetővé vált a mintegy 3,1 millió osztrák–magyar hadifogoly (ebben 500-600 ezer magyar) hazatérése.

Ez a helyzet gondokat okozott mind a frontokon, mind a hátországban, mind az állami, mind a katonai (benne a katonai hírszerző és elhárító szervezetek) szférában. Egyfelől a délnyugati arcvonalon tervezett támadás miatt szükség lett volna a katonai erőre, másfelől a hazatérők elkerülhetetlen ellenőrzése komoly feladat elé állította az illetékes szerveket.

Az OMM-hadseregek főparancsnokságának (AOK) hírszerző és elhárító szolgálata jelentette ugyanis, hogy:
- a hadifoglyok jelentős számban állam- és háborúellenesek, valamint forradalmi beállítottságúak,
- a foglyok egy része részt vett az orosz forradalmakban,
- kialakultak forradalmi hadifogoly-szervezetek is,
- a hazatérők egy jelentős részének a célja az OMM állami és társadalmi rendszerének megdöntése, a dualizmus állami kereteinek szétzúzása és a nemzeti függetlenség kivívása.

Fentieknek megfelelően 1918. február 1-jétől április 30-ig ki is építették a vesztegzárállomásokat és megteremtették azok előtt a járvány- és egészségügyi (tet-

[15] Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* Tények és tanúk sorozat. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978. 35. o.

vetlenítés) rendszabályok és a személyi nyilvántartásba vétel (nyilvántartó lapok felfektetése) feltételeit. Az elképzelt és kialakított rendszer az alábbi volt:

Az átvevőhelyre beérkező hadifoglyokat (ahol maximum 24 óráig tartózkodtak) előzetesen nyilvántartásba vették, majd a vesztegzárállomásoknak nevezett, a külvilágtól teljesen elzárt „karanténba" irányították őket, ahol 4 hétig (később 2 hétig) tartó orvosi vizsgálat és fegyelmező gyakorlatozás következett. Ezt követően a jól kiépített „besúgóhálózattal" rendelkező katonai hírszerzők és elhárítók bevonásával három osztályba (kifogástalan, kétes, gyanús) sorolták őket. A fő cél a politikailag gyanús személyek kiszűrése volt.

A kifogástalan és a kétes csoportba kerülőket a hadifogolygyűjtő állomásra, majd onnan az illetékes katonai szervezetekhez (akkori szóhasználattal a „póttestekhez") szállították, ahol a fegyelmező gyakorlatozás mellett igazolási eljáráson estek át.

A vesztegzár- vagy a hadifogolygyűjtő állomásokon a gyanús kategóriába sorolt katonákat fegyveres kísérlettel a hadosztálybíróságokhoz, később közvetlenül az ún. átmenő táborokba (valójában „kvázi" katonai fegyintézetekbe) irányították, ügyük kivizsgálása érdekében. Itt ők is folytatták a fegyelmező gyakorlást, majd a „tiszták" a hadifogolygyűjtő állomáson át a póttestekhez kerültek.

A megfelelően bonyolult és a katonai hírszerzésnek és az elhárításnak is sok munkával járó procedúra után, a hazatérő hadifoglyokat – a szándék szerint a Monarchiához lojális katonákká átnevelt, igazolt és frontszolgálatra alkalmasnak minősített katonákat – négyheti (később nyolcheti) szabadság illette meg. A szabadság lejártával a visszatérő katonákat azonnal menetszázadba osztották és sürgősen a frontra (többnyire az olaszra) irányították. A kitűzött cél előre láthatóan nem volt elérhető.

Fenti kis kitérő (talán a későbbiekben is hasznos információk ismertetése) után, célszerű visszatérni a breszt-litovszki békére, ami azért is kiemelt figyelmet érdemel, mert a tárgyalásokon komoly szerepet kaptak a magyarok is.

Az OMM békedelegáció feje gr. Ottoker Czernin (1872–1932) külügyminiszter, katonai vezetője Csicserics Miksa (1865–1948) gyalogsági tábornok hadtestparancsnok és Pokorny Hermann alezredes, a delegáció katonai szakértője (mellesleg a 26. Landwehr gyalogezred parancsnoka, de már az OMM „Evidenzbüro"[16] egyik kinevezett vezetője) volt. Pokorny Hermann jegyzőkönyveket vezetett,

16 Az „Evidenzbüro" (Nyilvántartó iroda) az OMM, Császári és Királyi Hadsereg (K.u.K.) egyik titkosszolgálata, a vezérkar egyik osztálya volt, amely a külföldi hadseregekre vonatkozó adatok (felépítés, szervezés, elhelyezkedés, fegyverzet, alkalmazási elvek stb.) gyűjtésével, elemzésével, értékelésével, nyilvántartásával (hírszerzés), a kémelhárítással és a katonai vezetés tájékoztatásával foglalkozott. Vezetői között volt található: 1909–1914 között August Urbanski ezredes (és helyettese, a szélesebb közvélemény előtt is ismertté vált, Oroszországnak kémkedő, 1913-ban lebukott és öngyilkosságot elkövető Alfred Redl ezredes), 1914–1918 között a Redl ezredest lebuktató Maximilian Ronge ezredes, és 1918–1919 között Pokorny Hermann alezredes.

feljegyzéseket készített és naponta jelentett az „Evidezbürót" – az ő távollétében is – vezető Ronge ezredesnek.

Az OMM felbomlásával létrejött Magyarország fegyveres erőivel szoros kapcsolatban álló katonai hírszerzés és elhárítás szervezettörténetének szakaszolásához a leggyakrabban alkalmazott időszaki bontást véltem a legcélszerűbbnek.

AZ I. MAGYAR KÖZTÁRSASÁG IDŐSZAKA (1918. OKTÓBER 31. – 1919. MÁRCIUS 21.)

Az I. Magyar Köztársaság időszakát 1918. október 31-től, az ún. őszirózsás polgári forradalom kezdetétől a Tanácsköztársaság kikiáltásáig, 1919. március 21-ig szokás számítani. Ennek a napokban számított, rendkívül rövid időszaknak a történései – kül- és belpolitikai vonatkozásban – hallatlanul zsúfoltak és bonyolultak voltak.

A mindössze 141 napig tartó időszakban két miniszterelnöke (72 napig Károlyi Mihály és 69 napig Berinkey Dénes), valamint négy hadügyminisztere (8 napig Linder Béla vk. alezredes, 3 napig Bartha Albert vk. alezredes, 20 napig gr. Festetics Sándor és 61 napig Böhm Vilmos) volt az országnak.

Pozitív és negatív hatásaival együtt meghatározó és komoly következményekkel járó esemény volt a Károlyi-kormány 1918. november 1-jei döntése, amely felhatalmazta Linder Béla hadügyminisztert, hogy rendelje el a frontokon harcoló magyar csapatok azonnali fegyverletételét.

A magyar kormány arra számított, hogy békeszándékának azonnali kinyilvánítása kedvező fogadtatásra talál majd külföldön és belföldön egyaránt. Ez a várakozás nem teljesült. Ezt bizonyították az azonnali, közelebbi és távolabbi (későbbi) események.

Az OMM (I. világháborús) hadseregeinek főparancsnoksága (AOK) nem értesítette időben a magyar parancsnokságokat, így az antant-szövetség csapatainak csalárd módon folytatott, további támadása következtében, mindenféle harc nélkül „fogságba esett és hadifogoly lett" (megadta magát) többszázezres nagyságrendű katonaállomány. Hatással volt Magyarország későbbi román, szerb, csehszlovák megszállására és az igazságtalan (gyalázatos) trianoni békeszerződésre is.

Szerencsétlen és káros volt, illetve súlyos következményekkel járt Linder Béla hadügyminiszter 1918. november 2-án, a budapesti helyőrség tisztjeinek eskütételén elhangzott kijelentése (*„Nem kell hadsereg többé! Soha többé nem akarok katonát látni."*), illetve a kormány 1918. november 4-i ülésén tett és elfogadott javaslata (*„A katonákat haza kell küldeni..."*[17]), amely, többek között, 1 200 000 katona leszerelésével és a polgári életbe való átirányításával járt.

17 Liptai Ervin (főszerk.): *Magyarország hadtörténete*. II. kötet. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 195. o.

A nemzetközi események (a Páduában aláírt Diaz-féle fegyverszüneti egyezmény franciák által történő elutasítása, a Belgrádban, 1918. november 7-én, Franchet d'Espèrey tábornok által átadott 18 pontos szerződéstervezet elfogadhatatlansága, a csehek, szlovákok, románok és szerbek agresszív, támadó katonai lépései stb.) bebizonyították, hogy a diplomáciai lépések és a pacifizmustól túlfűtött hadseregfejlesztés kudarcot vallottak.

Az országon belül is szaporodtak a gondok. A katonai elhárítást is érintette az a helyzet, hogy a világháború hatásaként (élelmezési problémák a hátországban is, a lét-, élet- és vagyonbiztonság színvonalának rendkívül alacsonnyá válása stb.) jelentősen megnőtt (1914-hez képest háromszorosára)[18] az erőszakos bűncselekmények (gyilkosság, rablás, fosztogatás) száma. A főispánok, ispánok, szolgabírók, jegyzők és más hivatalos személyek gyakran kérték a katonaság segítségét is.

Az okok között a bűnüldöző szervek és a közigazgatás rossz állapota; az antant-hatalmak blokádjának hatása (hadikölcsönök miatti elszegényedés; a szélsőbal és szélsőjobb oldali politikai ideológiák elterjedése; a háborús vereség sokkhatása; a „vörös" és „fehér" forradalmak említhetők meg.

Fentiekre is tekintettel a Károlyi-kormány első intézkedései – többek között – az ország belső rendjének megszilárdítására és fenntartására irányultak.

A rendőrség (országos parancsnoka Dietz Károly) fegyveres megerősítésének szándékával alakították meg (főleg szociáldemokrata munkásokból) a Népőrséget.

Üzemi rendeltetésű volt a szintén fegyverrel is felszerelt, önmagát más szervezetektől zöld karszalaggal megkülönböztető (alapvetően a volt katonákból megalakított) Védőrség.

A fegyveres rendvédelem legfontosabb szerve volt a közel 90 000 főre tervezett (20-30 000 fővel nagyobb, mint az elgondolás szerinti professzionális haderő), az egész országot behálózó, a Hadügyminisztérium Karhatalmi osztálya közvetlen alárendeltségében működő, az egykori honvédkerületeknél kialakított katonai körzetekben (Budapest, Szeged, Kassa, Pozsony, Kolozsvár, Szombathely), szakaszokból, századokból, zászlóaljakból szervezett, községi, városi, járási, katonai kerületi felépítésű Nemzetőrség. A parancsnokság Fényes László főparancsnokkal az élen a Hadügyminisztériumban székelt. Alárendeltségében működött a különösen fontos, mintegy 10 000 főt számláló vasúti nemzetőrség, de említésre méltó volt a tengerész nemzetőrség is.

Megemlítendő továbbá a BM alárendeltségében működő, nem hivatásos személyekből álló, de fegyverrel is felszerelt (500 lakosonként 10 puska, puskánként 10 töltény) Polgárőrség, valamint a nemzetiségi alapon szerveződő nemzetőr szer-

[18] Révész Tamás: *Nemzetőrök, polgárőrök, népőrök. A Károlyi-kormány karhatalmi szervei.* Rubicon OnlinePlusz, Budapest, 2015/3. (http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/nemzetorok_polgarorok_neporok_a_karolyi_kormany_karhatalmi_szervei; letöltés ideje: 2018. 03. 07.)

vezetek és az ideiglenesen szolgálatot ellátó, éjszakai Házőrségek (a kiválasztott személyeket fegyverrel is ellátták).

Sajnálatos módon fenti szervezetek tevékenysége ellenére a hatalmukkal visszaélő, a gyilkosságoktól sem visszariadó államhatalmi személyek (ispánok, főispánok, jegyzők), illetve az általuk is irányított szervezetek (pl. a csendőrség stb.) alacsony színvonalú tevékenysége miatt a belső rend sem normalizálódott a meghatározott és elvárt szinten. E kudarcok is hozzájárultak ahhoz, hogy Linder Béla hadügyminisztert 1918. november 8-i hatállyal felmentették.

A Parlamentben kétezer tiszt és altiszt előtt tett *„Veletek élek, veletek állok, veletek bukom."*[19] kijelentésével híressé vált új hadügyminiszter, Bartha Albert 1918. november 12-én adta ki az új haderőre (is) vonatkozó rendeletét.[20]

A hadügyminiszteri rendeletből és egyéb (nyílt és/vagy bizalmas) miniszteri utasításokból és kormányhatározatokból vált ismertté, hogy a Hadügyminisztérium közvetlen alárendeltségében, önként jelentkező, szigorúan kiválogatott tisztekből és altisztekből álló, zászlóalj méretű, különleges és gyors mozgékonyságú, közbiztonsági (de valójában ellenforradalmi) erőket kívánnak megszervezni, „riadótiszti alakulatok" formájában. Ezen alakulatok feladata a zavargások elfojtása és a belső rend megőrzése lett volna. Az ötlet nem volt szerencsés, hamar nyilvánosságot is kapott, és egy hónap múlva, mielőtt működésbe léphetett volna, 1918. december 12-én hamvába holt.

Egy másik terv szerint a katonák kiváltására (tehermentesítésére), hátországi objektumok (stratégiai fontosságú épületek, hidak, és egyéb létesítmények) őrzésére és védelmére létrehozandó, teljes egészében katonai felügyelet alatt álló, rendvédelmi, fegyveres testület lett volna az „Önkéntes Őrsereg".

A sikertelenség és a bizalmatlanság következtében Bartha Albert háromnapi miniszterség után távozni kényszerült. A hadügy irányítását ideiglenesen maga a kormányfő, Károlyi Mihály vette át. A kormányfő 1918. december 30-án (egyébként sógorát) gr. Festetics Sándort nevezte ki hadügyminiszterré. Az állítólag kétes üzletekből, vállalkozásokból gyorsan meggazdagodott kalandor és szerencselovag új miniszter 20 napig tartó „tevékenysége" (1918. december 30-tól 1919. január 18-ig) alatt tovább folytatódott a hadsereg felbomlása és kénytelen volt átadni a funkciót Böhm Vilmos részére.[21] A tábornokok és ezredesek beosztás nélkül várták nyugdíjazásukat, de a fiatalabb (35–40 éves) hivatásos (3529 fő) és tartalékos (4200 fő) tisztek sorsa is egyre kilátástalanabb lett. Ekkor kezdődött meg (majd hamarosan erősödött fel) az illegális (későbbiekben legálissá is tett)

[19] Liptai Ervin (főszerk.): *Magyarország hadtörténete.* II. kötet. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 199. o.
[20] Liptai Ervin (főszerk.): *Magyarország hadtörténete.* II. kötet. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 200. o.
[21] Liptai Ervin (főszerk.): *Magyarország hadtörténete.* II. kötet. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 204. o.

tiszti szervezetek, akkori szóhasználattal „különítményesek" (a későbbiekben szó lesz róluk)[22] létrejötte.

Ebben az időszakban az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás ki- és átalakulásának alábbiakban nevesített két szakaszát lehet megkülönböztetni:

- Az 1918. november 1-jétől 1918. december 31-ig létezett Hadügyminisztérium 1. osztályát, és
- Az 1919. január 1-jétől 1919. május 5-ig működő Hadügyminisztérium 5. osztályát.

Hadügyminisztérium 1. osztály (1918. november 1. – 1919. január 1.)

Az előzőekben felvázolt történelmi események között, gr. Festetics Sándor minisztersége alatt született meg az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás első szervezete, amely a keresztségben a Hadügyminisztérium 1. osztály nevet kapta.

A születés körülményeinek jobb megismeréséhez ismételten szükségessé válik egy kis – történeti, biztonságpolitikai szempontú, ismeretfrissítő és bővítő – kitérő.

Az OMM fegyveres ereje három részből tevődött össze. Rendelkezésre állt a „közös hadsereg" és a Monarchia két fő alkotórészének (Ausztria és Magyarország) „saját hadereje". Ezt Ausztriában a „Landwehr", Magyarországon pedig a „Magyar Királyi Honvédség" képezte.

Tekintettel arra, hogy a Magyar Királyi Honvédség, mint az OMM közös hadsereg magyar illetékességű, „kisegítő ereje" sem rendelkezett a valóságos hadseregre jellemző szükséges szervezettekkel (így többek között katonai hírszerző és elhárító szervezettel sem), szükségessé vált egy valódi nemzeti hadsereg létrehozása. A feladat végrehajtására a Károlyi-kormány egyik első intézkedéseként az eddigi katonai-közigazgatási szervet, a Honvédelmi Minisztériumot 1918. november 1-jével Hadügyminisztériummá nevezte (és részben alakította) át.

A kezdetben néhány tízezer főből álló nemzeti hadsereget – a volt „közös" és a „saját" haderő egykori alakulataiból, önkéntesség alapján – tervezték felállítani. Jelentkező volt bőven, hiszen, főleg a „közös" haderőből – a kormánydöntés értelmében nyugdíjazás elrendelése mellett is – altisztek és tisztek ezrei kerültek ki. A hadsereg a keresztségben, 1918. november 16-án a „néphadsereg" nevet kapta.

A szervezéskor mind a Hadügyminisztériumot, mind a néphadsereget illetően, a korábbi mintákat vették figyelembe. Így történt ez az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás első szervezetének kialakításánál is. Tekintettel azonban arra, hogy minisztérium – ha más néven is, de – létezett, hadsereg viszont nem, ez

22 Konok Péter: *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban.* (http://epa.oszk.hu/00900/00995/00023/pdf/konokp10-3.pdf; letöltés ideje: 2018. 06. 25.)

utóbbi feladat megoldásával is a Hadügyminisztérium volt kénytelen foglalkozni. A szervezet a Hadügyminisztérium 1. osztály nevet kapta. A konkrét, gyakorlati munka végrehajtására pedig Stojakovics Demeter[23] (később, 1935-től, Sztójay Döme) vezérkari őrnagy kapott megbízást.

Meg kell említeni, hogy az OMM Császári és Királyi Hadsereg (K.u.K.) Főparancsnoksága rendelkezett egy Hírszerző osztállyal, illetve az osztrák hadsereg vezérkarának is volt egy osztályszintű szervezete, a bevezetőben már említett „Evidenzbüro".

Ez az osztály, amelyben nem különült el egymástól a katonai hírszerzés és a katonai elhárítás, foglalkozott a külföldi hadseregekre vonatkozó adatok (felépítés, szervezés, elhelyezkedés, fegyverzet, alkalmazási elvek stb.) gyűjtésével, elemzésével, értékelésével, nyilvántartásával, azaz hírszerzéssel és kémelhárítással, valamint az állami és katonai legfelsőbb vezetés tájékoztatásával.[24]

Tekintettel arra, hogy Stojakovics Demeter, aki *„egykoron szolgált az »Evidenzbüro«-ban, illetve az I. világháború éveiben dolgozott a K.u.K. Hadsereg Főparancsnokság Hírszerző Osztályán is (nevezetesen, a Balkáni erők hírszerző részlegnél)"*[25] kiváló elméleti ismeretekkel és gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezett a katonai hírszerzést és elhárítást illetően. Minden valószínűség szerint alkalmazta is azokat a magyar szervezet kialakításánál.

Biztosan segítette őt – az egyébként morvaországi születésű – Pokorny Hermann alezredes is, aki az OMM szétesését közvetlenül megelőzően az Evidenzbüro egyik vezetője (nem mellesleg híres és legendás rejtjelmegfejtő) volt. Pokorny Hermann 1918 novemberében kilépett az osztrák hadsereg szolgálatából és Magyarországot választotta új hazájának. Alapvetően Pokorny Hermann szerepe miatt is, emlékirata[26] alapján célszerűnek tartom megismertetni a 2. számú melléklet 4. számú táblázatával szemléltetett Evidenzbüro felépítését,[27] annál is inkább, mert nem sokkal később ő is részt vett az első önálló magyar katonai hírszerző és elhárító szervezet megalakításában.

Az Evidenzbüro, amelyet a Hadügyminisztérium épületében helyeztek el – írja Pokorny Hermann – meglehetősen nagy volt és sokoldalú apparátussal rendelkezett. Az Evidenzbüróhoz többféle osztály tartozott. Nevezetesen:

- az OMM közös hadseregével nem közvetlenül harcban álló és a semleges hadseregek nyilvántartását végző osztály,

23 Stojakovics Demeter (Sztójay Döme) főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet (Főbb életrajzi adatok) 1. szám alatt olvashatók.

24 Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet, Budapest, 2015. 14. o.

25 Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet, Budapest, 2015. 14. o.

26 Pokorny Hermann: *Emlékeim. A láthatatlan hírszerző.* Hadtörténelmi levéltári kiadványok. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 2000. 97–98. o.

27 Az „Evidenzbüro" szervezeti felépítését Pokorny Hermann leírása alapján a 2. számú melléklet 4. számú táblázata szemlélteti.

- az államapparátusból származó és az osztrák parlamentből kapott politikai információk nyilvántartásával foglalkozó osztály,
- az államellenes cselekmények, megmozdulások és az ezekben exponált személyek és adataiknak nyilvántartását biztosító osztály,
- az állam és/vagy a párt védelmét ellátó, támadólagos (offenzív) és a védelmi (defenzív) kémelhárítási osztály, amelyhez operatív technikai (rejtett felvevő és lehallgató berendezések, fényképészeti és vegyészeti laboratóriumok, dokumentumok, bélyegzők, bélyegek, hamisítványok előállítása stb.) alosztályok és részlegek is tartoztak,
- a kitűzött célokhoz vezető, testi és lelki kínzást is magába foglaló eszközöket és módszereket alkalmazó részlegek,
- a központi rádióállomásokon lehallgatott kódolt táviratok megfejtését végző osztály,
- a közvetlen távíróvonalak lehallgatását végző osztály,
- a semleges külföldre (Svájc, Hollandia, Svédország) kiküldött attasék ellátásával és az általuk küldött csomagok (sajtóanyagok, élelmiszerek, kávé, tea, csokoládé, konzervek, cipő és ruhaneműk stb.) szállításával foglalkozó futárszolgálat,
- a hivatalon kívül elhelyezett, nagy személyzettel (nyelvtudósok, írásszakértők, rajzolók, vegyészek stb.) rendelkező hadifogoly-postai ellenőrzés (cenzúra), valamint a tábori postaszámok nyilvántartása feladatait végrehajtó kirendeltség, amely többek között jól felszerelt laboratóriummal is rendelkezett.

Stojakovics Demeter segítségére volt, többek között, „kvázi elődje", Tánczos Gábor vezérőrnagy, aki az OMM idején több ország fővárosában (Belgrád, Athén, Bukarest) volt katonai attasé. Ezt követően 1917–1918 között (Ausztriában I. Károly néven osztrák császár, Magyarországon IV. Károly néven magyar király) szárnysegéde lett, majd 1918 novemberében a *„Magyar Hadügyminisztérium külkapcsolatokkal foglalkozó Katonapolitikai Osztály"*[28] (valójában a katonai hírszerzés és elhárítás), ezt követően pedig (1919. január 1-jétől) a Honvédelmi Minisztérium 8. osztályának vezetője is.

Stojakovics Demeter – aki hosszú ideig (6 év és 9 hónapon át, 1925 augusztus 1-jéig, a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály létrehozásáig) volt a többször átalakult katonai hírszerzés és elhárítás vezetője – joggal tekinthető az önálló, magyar katonai hírszerzés és elhárítás megteremtőjének.

[28] Horthy-korszakot Kutatók Társasága: *Angyalbőrben: Tánczos Gábor vezérezredes*. Budapest, 2016. (http://horthykorszak.blog.hu/2016/04/07/angyalborben_tanczos_gabor_vezerezredes; letöltés ideje: 2018. 04. 28.)

Az osztály feladata volt (lett) a külföldi államok politikai és katonai viszonyainak nyilvántartása, a politikai emigrációba kényszerültek figyelése, külföldi kapcsolatainak felderítése, illetve, elsősorban, az ellenséges szomszédos országok (későbbiekben Csehszlovákia, Románia, Szerbia által megszállt területeken tartózkodó) katonai szervezeteiről (csapatairól) információk gyűjtése és az ellenünk folytatott kémtevékenység megakadályozása.[29]

Az osztály szervezeti felépítése minden bizonnyal hasonlított a Pokorny Hermann emlékiratai alapján fentebb is körvonalazott „Evidenzbüro" szervezetéhez. Ezt erősítik meg a későbbiekben Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései is.[30]

Segítségünkre lehetnek azok a figyelemre méltó információk is, amelyeket a *„A magyar katonai elhárítás története 1918–2018"* című könyv[31] szerzői közölnek *„Az Evidenzbüro működésének jellemzői"* fejezetben[32], amikor arról írnak, hogy Maximilian Ronge[33] ezredes, a K.u.K. hadsereg-főparancsnokság hírszerző osztályának és az 1909 és 1914 között August Urbanski[34] von Ostrymierçz által vezetett K.u.K. Evidenzbüro felderítő részlegének vezetője idején az Evidenzbüro az alábbi hat csoportra, illetve azon belül nyolc alcsoportra oszlott:

- I. (hírszerző) csoport (vezetője: Ronge ezredes), amely az 1. (orosz), a 2. (olasz), a 3. (balkáni, amelynek vezetője Stojakovics Demeter százados volt), a 4. (belföldi) és az 5. (békepropaganda) alosztályokból állt.
- II. (rejtjelfejtő és lehallgató) csoport (vezetője: Pokorny Hermann alezredes), amely a 6. (orosz), a 7. (olasz) és a 8. (román) alcsoportot foglalta magába.
- III. (személyzeti) csoport.
- IV. (útlevél) csoport, amely valójában elhárító feladatokat végzett.
- V. (skandináv) csoport.
- VI. (tolmács) csoport.

Ami a katonai elhárító tevékenységet illeti, az kezdetben a felderítőcsoport feladata volt, később azonban külön csoportot hoztak létre. A csoportot képező hat referatúra feladatai az alábbiak voltak:

- az 1. referatúrának a szervezési feladatok, jelentés, együttműködő szervek nyilvántartása és titokvédelem,

[29] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály*. Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet, Budapest, 2015. 15. o.
[30] Ujszászy: *Vallomások...*
[31] Jagadics Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürótól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig*. Univerzum Könyvek, Budapest, 2018. (Továbbiakban: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018.)*
[32] *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018.* 16–19. o.
[33] Janusz Piekalkiewicz: *A kémkedés világtörténete.* I. kötet. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1988. 308. o.
[34] Janusz Piekalkiewicz: *A kémkedés világtörténete.* I. kötet. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1988. 303. o.

- a 2. referatúrának az ellenséges kémelhárító szervezetek felépítésének, tevékenységének és változásainak nyilvántartása, és szabotázs elleni védelem,
- a 3. referatúrának a levél-, a távirat-, a távbeszélő-ellenőrzés, cenzúra, határ- és útellenőrzések az együttműködő szervekkel (határőrség, rendőrség, csendőrség, vasúti személyzet stb.), illetve az OMM forradalmi mozgalmainak ellenőrzése és nyilvántartása,
- a 4. referatúrának a kémkedéssel és egyéb bűncselekményekkel, hadifoglyokkal kapcsolatos jogi és igazgatási feladatok ellátása, illetve a sajtó ellenőrzése,
- az 5. referatúrának a kémgyanús személyek körözése, idegen katonák be- és kiutazása, valamint belső elhárítás,
- a 6. referatúrának a kapcsolattartás a hadsereg-főparancsnokság felderítő és hírszerző részlegeivel.

Fenti információk lehetőséget biztosítanak az indító szervezet felépítésére irányuló tevékenységek végrehajtását biztosító szervezeti egységek létrehozására. A 2. számú melléklet 5. számú táblázatával szemléltetett, felállítani tervezett osztály feltehetően alosztályokból, az alosztályok alcsoportokból és egyéb (különféle neveket viselő) szervezetekből állhatott.

- Hírszerző (offenzív) alosztály, amelyben a vonalas alcsoportok (orosz, olasz, román), szabotázs, külföldi kirendeltség (pl. a bécsi „S" hírszerző csoport), rejtjelző és távíró alcsoport kaphatott helyet,
- Elhárító (defenzív) alosztály, amelyben itt is a vonalas, a lehallgató, a szabotázselhárító, az államellenes és politikai információkat gyűjtő és nyilvántartó, postai küldeményeket ellenőrző, cenzúra-, titkosszolgálati eszközöket és módszereket alkalmazó és biztosító alcsoportok, illetve részlegek (pl. laboratórium) csírái lehettek.
- Nyilvántartó alosztály, amely a katonai, valamint a kül- és belpolitikai információkat gyűjtő, elemző, értékelő és tájékoztató alcsoportokból állhatott.
- Rejtjelmegfejtő alosztály, amelyet a vonalaknak megfelelő rádió-lehallgató és távközlési eszközök lehallgatását és megfejtését ellátó alcsoportok képezhettek.
- Közigazgatási alosztály, amelynek alcsoportjai a személy-, a pénz-, az anyagi és technikai biztosítási, ügykezelési, irat- és könyvtári ügyekkel foglalkoztak.
- Mozgósítási alosztály, amely az országmozgósítás, a személyi és technikai feltöltés feladatait ellátó alcsoportokból állhatott.

Hadügyminisztérium 5. osztály (1919. január 1. – 1919. március 21.)

Az 1918. év utolsó két hónap eseményeinek (a Monarchia széthullása és az önálló magyar állam létrejötte) hatására a Károlyi Mihály által vezetett kormány a Hadügyminisztériumot átszervezte. A katonai hírszerzés és elhárítás szervezetét

ez annyiban érintette, hogy megnevezése „Hadügyminisztérium 1. osztályáról", „Hadügyminisztérium 5. osztályává" változott.

Feladatai nem változtak. Azok továbbra is a magyar területeket megszálló, ellenséges hatalmakról (főként a szomszédos Csehszlovákia, Románia, Szerbia) és hadseregeikről adatok és információk szerzése, általuk folytatott kémtevékenység felderítése és megakadályozása volt. Változást legfeljebb az jelentett, hogy a feladatok kiegészültek a hadműveletek tervezésével is. Tovább folytatódott a megkezdett – az újabb igényeket is figyelembe vevő – szervezeti felépítés kialakítása.

A MAGYARORSZÁGI TANÁCSKÖZTÁRSASÁG IDŐSZAKA (1919. MÁRCIUS 21. – 1919. AUGUSZTUS 1.)

A Tanácsköztársaság (1919. június második felétől a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság) időszakában (1919. március 21-től 1919. augusztus 6-ig), mai szóhasználattal élve, a végrehajtó hatalom élén (133 napig) egy fő, Garbai Sándor, mint a Nemzeti Tanács elnöke (1919. március 21-től 1919. augusztus 1-jéig) állt.

A honvédelmi ügyeket 3-5 főből álló Hadügyi Népbiztosság (vezetői és helyettesei) intézték. A megjelölt időszakban az alábbiak voltak:

- 1919. március 21-től 1919. április 4-ig (12 napon át): Pogány József népbiztos, Szamuely Tibor és Szántó Béla helyettesek,
- 1919. április 4-től 1919. július 14-ig (101 napon át): Böhm Vilmos, Kun Béla, Fiedler Rezső, Haubrich József és Szántó Béla,
- 1919. július 14-től 1919. augusztus 1-jéig (17 napon át): Landler Jenő, Szántó Béla.

Az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás szemszögéből nézve az időszaknak az alábbi két szakaszát lehet és kell megkülönböztetni. A két szakasz a szervezetek megnevezésében, alárendeltségében és részben feladataiban különbözött:

- 1919. március 21-től 1919. május 5-ig (45 napon át) működött a Hadügyi Népbiztosság 5. osztálya, és
- 1919. május 5-től 1919. augusztus 1-jéig (88 napon át) funkcionált a Vörös Hadsereg Parancsnokság Hírszerző alosztálya.

Hadügyi Népbiztosság 5. osztály (1919. március 21. – 1919. május 5.)

Ebben az időszakban a katonai felderítő és elhárító szervezet neve – tekintettel arra, hogy a Hadügyminisztérium Hadügyi Népbiztosságra változott – Hadügyi Népbiztosság 5. osztályára módosult. Természetesen megváltozott az alárendelt-

sége is, a hadügyminiszter helyett a hadügyi népbiztos felügyelete és irányítása alá került. A közvetlen vezetés Stojakovics Demeter kezében maradt.

Feladatai közé a csapatok hadműveleteinek tervezéséhez szükséges hadászati és hadműveleti információk beszerzése, nyilvántartása, elemzése és értékelése (hírszerzés), a meghatározott politikai és katonai vezetők (parancsnokok és vezérkari főnökök tájékoztatása, személyek és információk operatív ellenőrzése és védelme (kémelhárítás), illetve hadrendi és karhatalmi ügyekben való részvétel tartoztak.

Zavaró tényezőként jelentkezett, hogy a Tanácsköztársaság kikiáltásától és a Hadügyi Népbiztosság megalakításától kezdve vita folyt a népbiztosok, a helyetteseik és az alárendeltek között, szinte minden (politikai, katonai, irányítási, vezetési, ellenőrzési, utánpótlási, fegyelmezési stb.) kérdésben. Ekkor vezették be a „szovjet típusú" politikai biztosok (felügyelők) rendszerét is, amelyben a csapatok (osztályig bezárólag) parancsnokai mellé megbízhatónak vélt és a katonai elhárítás által is („úgy-ahogy") leellenőrzött népbiztossági képviselőket neveztek ki, ami sértette az egyszemélyi vezetés elvét.

Kezdetben a hadseregtoborzás útján történő feltöltési kísérletek sikeresnek bizonyultak. Ebből adódóan hamarosan (már 1919. április közepén) a Tanácsköztársaság rendelkezésére állt egy mintegy 150 000 fős magyar és internacionalista összetételű hadsereg. Ebben a lehetőségeknek megfelelőre értékelt, kellően ellátott és felszerelt, hat gyalogoshadosztály, a Kratochvil Károly ezredes által vezetett, mintegy 10 000 fős székely különítmény (Székely hadosztály néven is ismert), a harci és vízi légierő, a tengerészdandár, a Dunai Flottilla. Intézkedés történt az antant-hatalmak által kijelölt demarkációs vonalak biztosítására.

Egybehangzó vélemények szerint a katonai felderítők és elhárítók dicséretesen dolgoztak. Kellő számban és minőségben látták el információval a hadvezetést a Tanácsköztársaság – kezdetben diplomáciai, később blokáddal, majd fegyveres eszközökkel való – megdöntésére irányuló szándékokról és előkészületekről.

A Tanácsköztársaság elleni intervenciós (franciák és olaszok által közvetlenül is támogatott román, csehszlovák és délszláv csapatok) támadás 1919. április 16-án kezdődött el. Böhm Vilmos lett a hadsereg parancsnoka, Tombor Jenő a hadműveleti osztály vezetője és ekkor (1919. április 21-én) kapcsolódott be (állt csatasorba), mint vezérkari főnök, Stromfeld Aurél is.

A magyar Vörös Hadsereg ereje (létszám, kiképzettség, felszereltség, szervezettség stb.), mint hamarosan kiderült, nem volt elegendő a támadás elhárítására, így visszavonulásra kényszerült. Súlyosbította a helyzetet a székely különítmény elsőként észlelt árulása (parancs nélküli, idő előtti visszavonulás, az újonnan mozgósított erők felvonulása biztosításának titokban történő szabotálása, a megadásra való készülődés, majd végrehajtása), ami ahhoz vezetett, hogy a Tiszántúl feladására, a fegyverszünet kérésére vonatkozó javaslatok, illetve tettek (Böhm parancsot is adott parlamenterek kiküldésére) születtek.

Bár az árulással kapcsolatban (állítólag) a katonai felderítés és elhárítás folyamatosan küldött jelentéseiből következtetni lehetett volna a helyzet súlyosságára, a hadvezetés késlekedésében és hitehagyottságában (*„a Tanácsköztársaság veresége elkerülhetetlen"* – vélték és hangoztatták egyesek)[35] a katonai hírszerzéssel és elhárítással szembeni – talán nem is alap nélküli – bizalmatlanság is tetten érhető volt.

Nehezen hihető (értelmezhető), hogy a magyar hadsereg legütőképesebb – mintegy 10 000 fős, 15 zászlóaljat, és 12 üteget magába foglaló – szervezeti egysége, a Székely hadosztály parancsnokának, Kratochvil Károly ezredesnek áruló tevékenysége nem váltotta ki a hadvezetés kellő döntéseinek meghozatalát, hiszen ellenforradalmi érzelmei már korábban is ismeretesek voltak. A katonai hírszerzés és elhárítás bizonyára jelentette, hogy Kratochvil 1919. március 21-én, a Tanácsköztársaság kikiáltása után azonnal felkereste az erdélyi Kormányzótanács vezetőjét és kijelentette, hogy *„készen áll a román hadsereg oldalán harcolni a proletárdiktatúra ellen."*[36]

Kratochvil Károly visszaemlékezéseiben írta, hogy 1919. április 16-án, miután saját elhatározása alapján, nagyobb ütőerő reményében (korábban 130 kilométeres szakaszt foglalt el) „átcsoportosította" hadosztályát (azaz a hadvezetés tudta és beleegyezése nélkül visszavonult), a román támadás ellen csak „mérsékelt ellenállást tudott kifejteni". Elhatározása indoklásaként a hadvezetésnek küldött (hamis) jelentésében a románoktól elszenvedett 60%-os veszteségre hivatkozott. 1919. április 20-án Kratochvil formálisan megszakított minden érintkezést a Hadügyi Népbiztossággal, fegyverletételről tárgyalt a románokkal és hat nap múlva, 1919. április 26-án alá is írta a jegyzőkönyvet. A hadosztály pedig a románok ígérete ellenére fogságba esett. Az árulás a tiszántúli front megrendülését okozta. A Stromfeld Aurél vezérkari főnök által küldött erősítés betömte ugyan a keletkezett rést, de a hadsereg a Tiszántúlt megvédeni nem tudta.[37]

Böhm Vilmos főparancsnok el is rendelte a hadműveletek leállítását. Kun Béla, Landler Jenő és Szántó Béla fentiek ellenére parancsot adtak a harc folytatására és elrendelték az általános mozgósítást. A mozgósítás eredményes volt és 1919. május 2-án a Vörös Hadsereg helyzete stabilizálódott. A kialakult helyzet teremtette meg a Vörös Hadsereg – katonai hírszerzést és elhárítást is érintő – újjászervezésének feltételeit.

[35] Liptai Ervin (főszerk.): *Magyarország hadtörténete*. II. kötet. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. 226. o.
[36] Hajdu Tibor: *A Magyar Tanácsköztársaság*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 82. o.
[37] Hajdu Tibor: *A Magyar Tanácsköztársaság*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 164. o.

Vörös Hadsereg Parancsnokság Hírszerző alosztály
(1919. május 5. – 1919. augusztus 1.)

A Vörös Hadsereg átszervezése és kiegészítése annyiban érintette a továbbra is Stojakovics Demeter által vezetett katonai hírszerzés és elhárítás szervezetét, hogy 1919. május 5-től kivált a Hadügyi Népbiztosság katonai-közigazgatási szervezetéből és annak alárendeltségéből és a Vörös Hadsereg Parancsnokság Hírszerző alosztály néven (más forrás szerint[38] Vörös Hadsereg Parancsnokság II. csoport) a hadsereg parancsnokának közvetlen alárendeltségébe került, s bár az alosztály érdemi irányítását Stromfeld Aurél vezérkari főnök végezte, az alosztályvezető továbbra is Stojakovics Demeter volt.

Az alosztály feladata alapvetően nem változott. Továbbra is az intervenciós csapatok elleni hadműveletek és harcok biztosítása volt. Szervezeti felépítésében viszont nagyobb szerepet kapott az ún. vonalak (cseh, tót, román, délszláv helyzet) nyilvántartása, a rejtjelzés, az elhárítás, és a sajtó. Az alosztály szervezeti felépítésére vonatkozó információk nem állnak rendelkezésünkre.

A katonai hírszerző és elhárító alosztály tevékenységének főbb jellemzőit és mutatóit a Tanácsköztársaság főbb történéseinek felelevenítésével lehet bemutatni és szemléltetni az alábbiakban.

Az átszervezett Vörös Hadseregben (a létszám hamarosan elérte a 200 000 főt) az ellentámadás előkészületei folytak. Az egységes főparancsnokság négy hadtestet és két önálló hadosztályt fogott össze, melynek parancsnokai ugyan a népbiztosok voltak, de a katonai vezetés a katonai szervezetek vezérkari főnökeinek kezébe összpontosult. Ekkor a katonai hírszerzés jelentette, hogy az antanthatalmak, francia erőkkel, támadást készítenek elő Budapest ellen, a csehszlovákok harci kedve nem túl magas, a román hadsereg lanyhasága következtében feltehetően nem kell támadástól tartani,[39] illetve a magyar csapatok hangulata javuló tendenciát mutat.

Az 1919. május 20-án megindult – a csehek és románok külön-külön legyőzésére irányuló – ellentámadás első üteme, az ún. Északi hadjárat sikeres volt, melynek során a Vörös Hadsereg visszafoglalta a csehektől a Felvidék jelentős részét.

Haubrich József hadügyi népbiztos 1919. július 5-én, Bécsbe utazott és az angol Cuninghame ezredessel nyíltan megtárgyalta a Tanácsköztársaság megdöntésének lehetőségeit. Ha ez a kijelentés a valóságnak megfelel, egyet lehet érteni Hajdu Tibor értékelésével, hogy *„a tárgyalás politikai és jogi értelemben egyaránt kimeríti az árulás fogalmát."*[40]

[38] Hajma Lajos: *A katonai felderítés és hírszerzés története.* (Egyetemi jegyzet). ZMNE, Budapest, 2011. 89.o.
[39] Hajdu Tibor: *A Magyar Tanácsköztársaság.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 216. o.
[40] Hajdu Tibor: *A Magyar Tanácsköztársaság.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 321. o.

Bonyolult helyzetet teremtett az 1919. július 24-én, Budapesten kitört katonai zendülés (a Dunai Flottilla által „céllövöldének" tekintett, a népbiztosok szálláshelyéül szolgáló Hungária Szálló elleni fegyveres támadás, a ludovikás tiszti növendékek lázadása), illetve az országban több helyen (Kalocsa, Dunapataj) kitört parasztfelkelés.

A problémát a Szamuely Tibor vezette Front Mögötti Bizottság (FMB), a Belügyi Népbiztosság – Korvin Ottó által vezetett – Politikai nyomozó osztály, és a Cserny József vezette Cserny-féle különítmény, más néven a „Lenin-fiúk", a Bandl (Ferenc)-csoport, az Anocskai (Tóth Béla)-csoport, a Petzkay-zászlóalj, a Stern (Mózes)-csoport, és mások (a vörös terroristák is voltak bőven) kegyetlenül oldották meg.

Mint később kiderült, Haubrich József, az események idején Budapest katonai parancsnoka is „árulást" követett el. Minden bizonnyal tudomása volt a proletárdiktatúra ellen készülő puccskísérletről, de csak akkor lépett fel vele szemben, amikor már nyilvánvaló volt annak kudarca.

A sikeres Északi-hadjáratot követte az antanthatalmak újabb beavatkozása, a Clemenceau-jegyzék, amely szerint amennyiben a Vörös Hadsereg beszünteti a hadműveleteket és visszaadja a Felvidéket, az egyébként túlerőben levő románok is visszavonulnak és Magyarországot meghívják a békekonferenciára. A Tanácsköztársaság kormánya elfogadta a jegyzéket, a sikeres hadműveletet megszakította (leállította), a vérrel elfoglalt Felvidéket visszaadta.

Az antanthatalmak viszont ígéreteiket (nem először és nem utoljára) megszegték. A románok tovább folytatták a támadást és ellenállás nélkül törtek Budapest felé, majd 1919. augusztus 4-én el is foglalták azt. Böhm Vilmos lemondott a főparancsnoki posztról és követként úgy távozott Bécsbe, hogy 25 évig vissza sem jött Magyarországra. Íme, itt egy „újabb árulás".

Stromfeld Aurél vezérkari főnök – a visszavonulás miatt lemondott és adta át helyét – „a később árulónak bizonyult" – Julier Ferencnek. Juliert és a Vörös Hadsereg magas beosztású tisztjeit (egyes hadosztály- és dandárparancsnokok, vezérkari főnökök, hadműveleti tisztek stb.) Horthy Miklósék – a Fővezérség, 1919. július 12-i megalakulásával egy időben – megkörnyékezték és megnyerték támogatásukat. Így a hírek, bizalmas információk és minősített adatok (pl. a Vörös Hadsereg hadműveleti tervei) nemcsak Bécsbe és Szegedre, de rajtuk keresztül az antanthatalmakhoz, illetve az ellenséges csehszlovák és román csapatokhoz is eljutottak.

A Tanácsköztársaság vezetői, látva a kilátástalan helyzetet, 1919. augusztus 1-jén, a tanácskormány lemondása mellett döntöttek és különvonattal Bécsbe menekültek.

Szembeötlő a Tanácsköztársaság vezetőinek nemtörődömsége, az operatív biztosítás (hírszerzés és elhárítás) figyelmen kívül hagyása, amit a legmagasabb szintű

vezetők közül is feltűnően sok „áruló” (Böhm Vilmos, Haubrich József, Julier Ferenc, Kratochvil Károly, Werth Henrich és mások) is bizonyít.

Felvetődik a kérdés, hol voltak ekkor és mivel foglalkoztak a katonai hírszerzők és főként a katonai elhárítók. Állítólag többen is dicsérték a felderítők, illetve a hadsereg hírszerző osztályának tevékenységét (az elhárításról nincsenek információk), de voltak olyanok is, akik, ha nem is vádolták meg őket árulással, a gyanú árnyéka rájuk is vetődött. Ez a gyanút erősíthették az alábbi történések és események is:[41]

- bebizonyosodott, hogy már 1919. januárban is szivárogtak nem kellő helyekre bizalmas információk,
- gyanús volt a bécsi emigráció és a szegediek (főleg Horthy Miklós) feltűnően jó tájékozottsága,
- felvetődött, hogy a harcérintkezési vonalak felett átrepülő pilóták szállítottak hadműveleti terveket az ellenséges erők részére,
- elgondolkoztató volt, hogy a Tiszántúlra küldött számos felderítő egy része nem tért vissza és eltűnt,
- voltak olyanok is szép számmal, akik az ellenséghez szöktek át,
- bizalmas információk kereskedelmének gyanúja is felmerült a bécsi, Takács-Tolvay ezredes által vezetett Magyar Likvidáló Hivatallal, illetve az 1919 elején Stojakovics Demeter parancsa értelmében Pokorny Hermann által felállított „S” (hírszerző) csoporttal szemben,[42]
- Stojakovics Demeter és társai sem voltak tétlenek, de *„tevékenységük nem volt egyértelmű, értesüléseik között pedig sok volt a dezinformáció céljából készült hamis jelentés.”*[43]

AZ ELLENFORRADALMI KORMÁNYOK IDŐSZAKA (1919. AUGUSZTUS 5. – 1920. MÁRCIUS 15.)

A Tanácsköztársaság bukását (leverését) követő – 1919. május 5-től 1920. március 15-ig tartó, rendkívül bonyolult – időszakot az ellenforradalmi kormányok időszakának is szokták nevezni. Természetes (és törvényszerű), hogy van egy átmeneti (az előző időszakba is átnyúló) időszak, amelynek történéseiről az alábbiakat lehet és kell elmondani.

Ez az időszak 1919. május 5-ével (a Tanácsköztársaság vezetői ekkor szervezték át a hadsereget és alakították meg a Vörös Hadsereget) kezdődött, amikor

[41] Hajdu Tibor: *A Magyar Tanácsköztársaság.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 331. o.
[42] Pokorny Hermann: *Emlékeim. A láthatatlan hírszerző.* Petit Real Könyvkiadó, Budapest. 2000. 100. o.
[43] Hajdu Tibor: *A Magyar Tanácsköztársaság.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969. 331. o.

aktivizálódtak olyan személyiségek is, akik valamilyen ellenforradalmi szervezet (kormány, katonai alakulat, új, nemzeti hadsereg) létrehozását tűzték ki célul.

A sort 1919. május 5-én, Aradon dr. Károlyi Gyula gróf, aradi illetőségű (itt feküdtek a birtokai) nagybirtokos, Arad vármegye és a város volt főispánja kezdte meg egy kormány alakításának kísérletével. Ebben az „első ellenforradalmi kormányban” (1919. május 31-ig „létezett”) Szabó Zoltán vezérőrnagy volt a kijelölt hadügyminiszter. A kormány semmiféle tevékenységet nem végezhetett, mert Szegedre történő első áttelepülését a románok először meghiúsították és néhányukat (többek között Károlyi Gyulát és Szabó Zoltánt is) letartóztatták és internálták.

Javában folyt a dicsőséges északi hadjárat, amikor (1919. május 28-án) sikerült az aradi Károlyi Gyula által megalakított ellenkormánynak Szegedre áttelepülnie, és dr. Kelemen Bélával, Csongrád vármegye és Szeged város főispánjával, a szegedi Antibolsevista Comité (ABC) elnökével közösen egy öttagú, kormányzó bizottságot alakítania. Miután a Szegedet megszállt franciák parancsnoka tudomásul vette (engedélyezte, bár a későbbiekben nem támogatta) a kormányalakítást, 1919. május 31-én a Károlyi-kormány, azaz a „második ellenforradalmi kormány” már le is tette az esküt.

Ebbe a kormányba kérte fel a kormányfő hadügyminiszternek – az éppen Arad környéki Purgly-féle birtokon[44] tartózkodó – Horthy Miklóst, amivel végérvényesen véget is vetett a posztért való tülekedésnek. Horthy Miklós – kenderesi birtokán eltöltött egyheti gondolkodás után – elfogadta az ajánlatot,[45] és 1919. június 5-én Szegedre érkezett.

Azonnal (1919. június 6-án) át is vette a valójában nem létező „Hadügyminisztérium” vezetését és a franciák tudomásul vételével (látszólagos támogatásával) hozzákezdett a „nemzeti hadsereg” megalakításához.[46]

A későbbiekben „Magyar Nemzeti Hadseregnek” (MNH) elnevezett haderő megszervezése tehát „hivatalosan” a szegedi első ellenforradalminak titulált kormány (Károlyi Gyula-kormány) hadügyminiszterének (Horthy Miklós) rendelemény alapján kezdődött el 1919. június 6-án.[47]

Horthy Miklós terve az volt, hogy toborzással és menet közbeni folyamatos feltöltéssel kiegészített hadsereggel Budapestre siet az éppen akkor a hazát védő

[44] Horthy Miklós felesége Purgly János Arad környéki földbirtokos, országgyűlési képviselő lánya, Purgly Magdolna volt.
[45] Perneky Mihály (szerk.): *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983.
[46] Gosztonyi Péter: *A kormányzó Horthy Miklós és az emigráció.* Százszorszép Kiadó, Budapest, 1992. 24. o.
[47] Hetés Tibor – Morva Tamásné: *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez 1919–1938.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1968. (Továbbiakban: Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...*) 48. o.

Tanácsköztársaság elleni harc, *„a vörös terror leküzdése, valamint a törvényes rend és a biztonság helyreállítása céljából.”*[48]

Az MNH megalakulásának történetét Shvoy Kálmán titkos naplójában és emlékirataiban kissé másként írja le.[49] Szerinte a „nemzeti hadsereg" tulajdonképpeni születése még Horthy Miklós Szegedre érkezése előtt megtörtént. A Szegedet megszálló franciák parancsára ugyanis, 1919. május 7-én, a szegedi laktanyákban a „vörös legénység" lefegyverzésével és bebörtönzésével, Diendorfer (Dombay) Miksa Ágoston ezredes parancsnoksága alatt megalakult egy – tényleges és tartalékos tiszti századokból álló – ezred. A Károlyi Gyula vezette kormány 1919. június 2-án határozta el a határrendőrség és a kormányőrség felállítását, valamint Szeged és környékén egy magyar hadsereg megszervezését. A hadsereg parancsnokává Bernátsky Kornél tábornokot, vezérkari főnökévé pedig Shvoy Kálmán vezérkari őrnagyot nevezték ki.

Shvoy Kálmán szerint tehát Horthy Miklós a „nemzeti hadsereg" magjának elvetése után – 1919. június 6-án Szegedre – valójában a „készre" érkezett. Első találkozásuk alkalmával ki is jelentette, hogy mindenben a vezérkariakra akar támaszkodni. *„Kérlek, csináljátok meg a legjobb tudástok szerint, mert én a szárazföldi dolgokhoz annyit értek, mint ez a szék, amelyen ülök."*[50] – közölte Shvoy Kálmánnal.

Tekintettel arra, hogy a Horthy-terv végrehajtását (Budapestre menetel közvetlenül és/vagy a Dunántúlon át) a franciák nem engedték, és Károlyi Gyula kormányát ebben a kérdésben sem támogatták, a miniszterelnök – Horthy Miklós győzködése ellenére – 1919. július 4-én lemondott.

A szegedi politikusok Ábrahám Dezsőt kérték fel új kormány megalakítására. Tekintettel arra, hogy az Ábrahám-kormányban Horthy Miklós már nem vállalt szerepet, maga a miniszterelnök vezette a honvédelmi tárcát is 1919. július 12-től 1919. augusztus 12-ig.

Horthy Miklós ebben a kormányban bizonyára azért nem vállalt szerepet, mert nem elégítette ki az általa „hatalom és jövő nélkülinek tartott" kormányban elfoglalt pozíciója, illetve érzékelte, hogy a megszálló franciák sem szimpatizáltak vele túlzottan „habsburgista" múltja miatt. Ezért helyette – az Ábrahám-kormány „hozzájárulásával" – felállította a Fővezérséget és fővezéri hadparanccsal átvette a főparancsnokságot. Vezérkari főnöke Soós Károly altábornagy, teljhatalmú katonai megbízottja, államtitkári rangban pedig Gömbös Gyula lett.

Horthy Miklós fővezérségéhez özönleni kezdtek (mind külföldről, mind belföldről) a beosztásba vágyó tisztek és altisztek. A Szegedre érkező tisztek fogadtatása és beosztásba helyezése a szegedi, Ábrahám Dezső miniszterelnök vezette

[48] Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 49.o.

[49] *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983. (Továbbiakban: *Shvoy titkos naplója...*) 64. o.

[50] *Shvoy titkos naplója...* 50. o

„harmadik ellenforradalmi kormány" feladata lett. A végrehajtás szabályait Belitska Sándor hadügyminiszter 1919. július 27-én kiadott rendelete[51] határozta meg. Ezt a rendeletet egyébként a Tanácsköztársaság leverését követően, Budapesten hatalomra került Friedrich-kormány hadügyminisztériuma (Friedrich István és Schnetzer Ferenc hadügyminiszterek) is elfogadta és közzétette.

Ilyen irányú, a katonai szférát (benne a katonai elhárítást is) jelentősen érintő tevékenység nem először és nem utoljára történt. A hadügyminiszteri rendelet értelmében a beérkezőket a pályaudvarokon iránytisztek várták.

Innét az ún. személygyűjtő állomásra kellett menniük, ahol egy helyiségben nyilvántartásba vették őket. Az állomáson egy különálló, másik helyiségben működött a legalább 3 fős (egy törzstiszt, mint elnök, egy törzstiszt, mint tag és egy ülnök) igazoló bizottság, amely az alábbi három csoportba osztotta a jelentkezőket:

- a teljesen megbízhatók, akiket századokba osztottak és a szálláshelyre kísértek,
- a politikailag még nem tisztázottak, akiket külön századokba soroltak, ahol a szakaszparancsnokok és szakaszonként 4-5 fő teljesen megbízható tisztet is beosztottak,
- politikailag (és egyébként is) rovott múltúak, akiket azonnal letartóztattak.

Így alakultak meg a mintegy 100-150 fős tiszti és altiszti századok. Itt jelentek (alakultak) meg a későbbiekben híressé és hírhedtté vált, a Tanácsköztársaság „vörösterrorjának" reakciójaként, az ún. „fehérterrort" megjelenítő, az egész országot behálózó, többszáz fős, különítmények[52] néven is ismertté vált csoportok (tiszti századok, vadászzászlóaljak, gárdák, testőrségek, rohamosztagok, légiók, brigádok, egyletek stb.).

A „fehérterror" képviseletében tevékenykedők között olyan, figyelemre méltó nevekkel és szervezetekkel találkozhatunk, mint báró Prónay Pál, Ostenburg-Moravek Gyula, Héjjas Iván, Jankovich Bésán Endre, Madary Antal, Rácz Kálmán, Siebenlist Nándor, Rongyos Gárda, Ehman-telepi különítmény, Magyar vadászkülönítmény, Kárpátukrán különítmény, Osztrák légió, Jugoszláv légió, Halálfejes Kopjások, Jász-Kun Brigád, Szentgáli különítmény, és mások. Ezekről a későbbiekben még szó lesz, mert figyelemre méltó (néha jelentős) kapcsolatban álltak az egész Horthy-korszakban az illetékes katonai szervezetekkel, kiváló információforrások lévén még a katonai hírszerzést és elhárítást is beleértve. A fehérterror megtestesítői közül két, talán a legismertebb

[51] Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 115–117. o.

[52] Suba János: *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920.* Rendvédelmi-történeti Füzetek. Budapest, XV. évfolyam, 2008/18. 131–142. o.

(leghírhedtebb) nevű Prónay- és Ostenburg- különítményről a kötet egy másik fejezete tartalmaz rövid összefoglalót.

A Tanácsköztársaság bukásával (leverésével) a hatalmat (hat napra), 1919. augusztus 1-jétől 1919. augusztus 6-ig Peidl Gyula kormánya vette át. Ennek a kormánynak a hadügyminisztere Haubrich József, a Tanácsköztársaság „árulói" közül az egyik hadügyi népbiztos volt.

Ekkor alakult ki az a bonyolult helyzet, hogy Magyarországnak két – hatalom és erő nélküli – kormánya (Szegeden az 1919. július 12-én megalakult Ábrahám-kormány, Budapesten pedig a Peidl-kormány) és egy kezdetleges ugyan, de erősödni látszó, katonai erővel is rendelkező, Horthy Miklós vezette fővezérsége volt.

A fővezérség létrejötte után a haderő egyik fontos szervezeti egységét, a katonai hírszerzést és elhárítást is jelentősen befolyásolta az a kettősség, hogy Horthy Miklós fővezér, Budapestre történő bevonulásáig (1916. november 16-ig) egyfelől Szegeden és Siófokon, másfelől a Tanácsköztársaság bukását és a Hadügyi Népbiztosság megszűnését követően a Budapesten újra megalakult Hadügyminisztériumban is érintve volt.

Fentiekre tekintettel létrejöttek a „hírszerzés, kémvédelem és sajtóügyek" kérdésekkel foglalkozó osztályszintű csoportok.

- 1919. július 25-én, Szegeden, a „Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. csoport" (de nevezték „Nyilvántartó csoportnak" is) Ottrubay Károly vezérkari őrnagy vezetésével. A csoport a szervezeti átalakításig, 1919. november 17-ig működött.
- 1919. augusztus 6-án, Budapesten, a „Hadügyminisztérium 5/a osztály" (működésének ideje és vezetője számomra ismeretlen), valamint
- 1919. augusztus 6-án, Budapesten, a „Hadügyminisztérium 5/b osztály" (vezetője a korábbi vezető, Stojakovics Demeter maradt). Az osztály a szervezeti átalakításig, 1919. november 17-ig funkcionált.

Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. csoport
(1919. július 25. – 1919. november 17.)

A fővezér közvetlen alárendeltségében megalakított, osztályszintű Magyar Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. csoport („Nyilvántartó csoportnak" is nevezték) feladatait a Nemzeti Hadsereg I. (hadműveleti) csoportja – Horthy Miklós hadügyminiszter részére készített (és általa jóváhagyott) felterjesztésében – az alábbiak szerint fogalmazták meg:

„1. A védelmi hírszerző szolgálat Szeged város területén, s a hadműveleti területen belül.

2. A támadó hírszerző szolgálat úgy a közeli, mint a messzi viszonylatokban.

3. Az ország különböző részeiben uralkodó hangulat és esetleges ellenforradalmi mozgalmak pontos nyilvántartása."[53]

Az osztály vezetőjének Horthy Miklós hadügyminiszter Ottrubay Károly[54] vezérkari őrnagyot nevezte ki. Megjegyzendő, hogy a francia megszállók előtti fedés (rejtés) céljából Ottrubay Károly helyett a Siket Andrást nevet használták. A felterjesztés előírta az osztály részére azt is, hogy fontos külpolitikai eseményekről a Hadügyminisztériumot azonnal tájékoztatnia kell. Az osztály szervezetére és személyi összetételére vonatkozóan hiteles adatok nem állnak rendelkezésre.

Az osztály a Szegedről Budapestre történt áttelepülést követően, 1919. november 17-én szűnt meg, amikor összevonták a – Tanácsköztársaság bukása (leverése), a Hadügyi Népbiztosság és a „Vörös Hadsereg Parancsnokság Hírszerző alosztály" megszűnése következtében a Budapesten, 1919. augusztus 6-án újra felállított Hadügyminisztériumban létrehozott – „Hadügyminisztérium 5/b osztályával". Ottrubay Károly beosztása megszűnt, kivált a szervezetből és a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Elnöki csoportja „D" osztályának vezetőjeként, vezérkari szolgálatot teljesítő ezredesi beosztásban szolgált tovább.[55]

Hadügyminisztérium 5/b osztály (1919. augusztus 6. – 1919. november 17.)

A Tanácsköztársaság leverése (bukása) után 1919. augusztus 1-jétől 1919. augusztus 6-ig (5 napig) a tanácsköztársasági intézkedések és intézmények leépítését végrehajtó Peidl Gyula miniszterelnök által vezetett kormány kezébe került a hatalom. Az állam megnevezése ismét Magyar Népköztársaság lett. A hadügyek fő intézője, a Hadügyi Népbiztosság újra Hadügyminisztériummá alakult át. A kormányban a hadügyminiszteri bársonyszéket Haubrich József foglalta el.

A kormány nem rendelkezett sem kellő társadalmi támogatással, sem a nagyhatalmak bizalmával. Így a párizsi békekonferencia Négyek Tanácsa – Clemenceau, Franciaország miniszterelnökének nyomására – elutasította a kormány elismerését.

Ez alatt (1919. augusztus 4-én) foglalták el Budapestet a románok, és vonták ellenőrzésük alá a közigazgatást is. Ugyanekkor lépték át a demarkációs vonalat a Horthy-féle Magyar Nemzeti Hadsereg egységei is és kezdték meg a „rendcsinálást", illetve folytatták az ellenforradalmi rendszer kiépítését.

1919. augusztus 6-án a Friedrich István nevével fémjelzett ellenforradalmi csoport megszállta a miniszterelnökség épületét és lemondatta az éppen ülésező

[53] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* 16. o.
[54] Ottrubay Károly főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet (Főbb életrajzi adatok) 2. fsz. alatt olvashatók.
[55] Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 556. o.

kormányt. A Friedrich-kormány sem volt hosszú életű, 1919. augusztus 6-tól 1919. november 24-ig (109 napon át) volt hivatalban.

A kormányban a hadügyminiszteri posztot két fő töltötte be: Friedrich István 1919. augusztus 6-tól 1919. augusztus 15-ig (9 napig), és Schnetzer Ferenc 1919. augusztus 15-től 1919. november 24-ig (100 napig).

A katonai hírszerzés és elhárítás szervezete Stojakovics Demeter vezetésével tovább folytatta megkezdett szervezetépítő (átalakító, korszerűsítő) tevékenységét. Bizonyára létezett egy katonai elhárító szervezeti egység is, de vezetőjét illetően nem található információ. Szakály Sándor a 2. vkf. osztály című kötetében,[56] illetve Ujszászy István az ÁVH fogságában írott feljegyzéseiben[57] említést tettek vitéz Rainer (Rajnay) Károlyról, mint a „szakszolgálat" egyik tagjáról, aki már ekkor is lehetett a Kémelhárító alosztály, a DEF vezetője, azonban funkcionálásának kezdőpontja nem (csak a funkció betöltésének vége, konkrétan 1924. szeptember 1.) ismeretes.

Bár nem kifejezetten a katonai hírszerzés és elhárítás szervezetét érinti, hanem a hadsereg egészét, éppen ezért nagy figyelmet érdemel a Fővezérség által 1919. augusztus 21-én kiadott – Kozma Miklós százados (későbbiekben az MTI vezérigazgatója, majd belügyminiszter), a Fővezérség II. osztályának vezetője által aláírt – az államapparátust behálózó kémszervezet létrehozásáról, a hadsereg defenzív szolgálatot és nemzeti propagandát kifejtő osztályának megszervezéséről szóló rendelete.[58]

A rendelet kötelezett minden katonai parancsnokságot arra, hogy haladéktalanul hozzanak létre egy defenzív (1919 októberétől „nemzetvédelmire" átkeresztelt) osztályt melynek feladata a vörösök tevékenységének elhárítása és a nemzeti propaganda hatékonyságának növelése.

Az osztályokat a Kozma Miklós százados által vezetett Fővezérség II. osztálya irányította, illetve tevékenységüket koordinálta, a II/b osztályon keresztül, amely szakmai elöljárója volt az alárendelt 3 fős (1 osztályvezető tiszt, 1 beosztott tiszt és 1 altiszt) területi osztályoknak.

Az osztályok feladata a megbízható tisztek, a helybéli intelligenciához és a parasztsághoz tartozók által beszervezett és leplezett hálózati személyek (informátorok) segítségével, heti gyakorisággal elkészített (hétfői határidővel elrendelt), alábbi tartalommal bíró hangulatjelentések a Fővezérség II/b. osztályának való felterjesztése volt:

56 Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* 17. o

57 Ujszászy: *Vallomások...* 344. o.

58 Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 188–190. o.

- az osztály, a katonai parancsnokság, a katonai közigazgatási szerv részére meghatározott elhárítási és a (későbbiekben meghatározott) propagandafeladatok, intézkedések, illetve azok végrehajtásának eredményei,
- a lakosság és a személyi állomány általános hangulata,
- a vörös szervezkedések felderítése és az ellenük irányuló tevékenység mikéntje és hatékonysága,
- esetleges javaslatok.

Már az eddigiekből is látható, hogy ez hálózat, bár defenzív osztályokra hivatkozik, inkább a közigazgatás és a lakosság megfigyelésére szolgáló, országon belüli, belső hírszolgálatnak tekintendő. Ezt a véleményt erősítik meg a Kozma Miklós naplójában írtak is.[59]

A katonai hírszerzést és elhárítást is közvetetten érintő titkos, diverzánsjellegű szervezet érdemel még figyelmet. 1919. szeptember 10-én adott ki a fővezérség egy utasítást, amely *„az önálló Magyarország felállítása a régi határokkal"*[60] tűzte ki célul. Az elgondolás szerint az erdélyi, bánáti és felvidéki területeken kilenc kijelölt kerületben, kerületenként százas létszámú századokat állítottak volna fel a titkosan beszervezett *„katonaviselt, keresztény, politikailag teljesen megbízható, a bolsevizmus mérgétől teljesen szabad, elsősorban kisgazda és mezőgazdasági munkás"*[61] személyekből.

Bár a szervezetet nem sikerült létrehozni, de alapját képezte egy olyan hálózatnak, amely később rendelkezésre állt az akarata ellenére idegen uralom alá került népeknek, területeknek az anyaországhoz való visszacsatolásra irányuló törekvés propagandájának kifejtésére.

Tekintettel arra, hogy a Fővezérségnek haladéktalanul szüksége volt az egységes kép kialakítására, az egész ország területe általános hangulatának ismeretére, elrendelték, hogy a rendelet kézhez vétele után az illető parancsnokságok azonnali jelentést tegyenek, melynek főbb elemei (információi) az alábbiak legyenek:

- a Tanácsköztársaság Vörös Hadserege és annak tisztikara, a lakosság, a vonat-, a postai személyzet, és egyéb közalkalmazottak felfogása és hangulata, illetve a polgári közigazgatás állapota,
- a parancsnokságoknál felállítandó defenzív és propagandaosztály vezetőjének neve, rendfokozata, működési programjának tervezete, szervezete és a szolgálat ellátásának módja.

59 Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 190. o. (Itt Kozma a *„mindenre kiterjedő belső hírszolgálat"* kifejezést használta.)

60 Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 190. o.

61 Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 190. o.

HORTHY-KORSZAK (1920. MÁRCIUS 25. – 1944. OKTÓBER 16.)

A Horthy-korszaknak nevezett történelmi szakaszban (23 év és 9 hónapon át) tizenkét kormánya, tizenegy honvédelmi minisztere és négy, integrált formában működő katonai hírszerző és elhárító szervezete volt az országnak.[62]

Utóbbiak az alábbiak:

- A „Fővezérség II. csoport" (1919. november 17. – 1920. április 1.).
- A „Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó iroda" (1920. április 1. – 1920. június 4.).
- A „Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály" (1920. június 4. – 1925. augusztus 30.).
- A „Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály" (1925. szeptember 21. – 1945. május 2.).

Fővezérség II. csoport (1919. november 17. – 1920. április 1.)

Ebben az időszakban a Simonyi-Semadam Sándor miniszterelnök által vezetett kormányban (1920. március 15. – 1920. július 19.) a honvédelmi miniszteri funkciót Soós Károly altábornagy látta el. A Magyar Nemzeti Hadsereg fővezére Horthy Miklós ex-altengernagy, a hadsereg vezérkari főnöke pedig Berzeviczy Béla vezérőrnagy volt.

A katonai elhárítást közvetlenül is érintően fontos megjegyezni, hogy mielőtt Horthy Miklós Szegedről áttelepült Siófokra, elrendelte a decentralizált sorozást, amely azt jelentette, hogy zászlóaljanként sorozóbizottságokat hoztak létre a tervezett hadsereg létszámának növelése érdekében. Miután Siófokon, 1919. augusztus 19-én elérték a működőképességet, bevezették a katonai közigazgatást annak érdekében, hogy a Magyar Nemzeti Hadsereg kiszolgálása, kiegészítése (sorozás), a közrend fenntartása, a gazdaság működőképessége és a lakosság ellátása biztosított legyen. Ez azt jelentette, hogy több kerületparancsnokságot (I. Budapesten, II. Siófokon, III. Szombathelyen, IV. Kaposváron, V. Szegeden és VI. Miskolcon)[63] szerveztek meg, melyekben 9-12 fős kiegészítő parancsnokság kialakítására is intézkedés történt.

Ettől kezdve ezek a parancsnokságok szervezték a járásonkénti 8-10 fős sorozóbizottságok munkáját. Ezekben a bizottságokban legalább három főnek (2 fő a lakosságot jól ismerő polgári, ún. „képviseleti tag" és 1 fő rendőrtisztviselő) a politikai

[62] A katonai hírszerző és elhárító szervezetek, valamint a katonai elhárító alosztályok vezetőinek nevét és funkcionálásuk idejét jól áttekinthetően a 2. számú mellékletben elhelyezett 1. és 3. számú táblázat tartalmazza.

[63] Földesi Ferenc: *A magyar területi katonai igazgatási rendszer fejlődéstörténete 1920-tól a jelenlegi szervezeti rendszer kialakulásáig, valamint egy lehetséges szervezeti fejlesztése.* PhD értekezés. Veszprém, 2004. 16.o

megbízhatóság megállapítása volt a feladata. A névjegyzékekben „A" (megbízható) és „B" (megbízhatatlan) jelölést alkalmaztak. Ennek, a biztonsági szempontoknak is megfelelő tevékenységnek az eredménye abban is megnyilvánult, hogy 1920. január 1-jén a hadsereg létszáma már mintegy 65 000 főre gyarapodott.

A katonai hírszerzés és elhárítás szervezetét, a Fővezérség II. csoportját, jelentősen befolyásolta Berzeviczy Béla vezérőrnagynak, a Magyar Nemzeti Hadsereg vezérkari főnökének 1919. december 7-i parancsa, amelynek kiadásában feltehetően szerepe volt az 1919. augusztus 21-én napvilágot látott, az előző alfejezetben tárgyalt, az államapparátust behálózó kémszervezet létrehozásáról, a hadsereg defenzív szolgálatot és nemzeti propagandát kifejtő osztályának megszervezéséről szóló rendeletnek is.

A parancs egyértelműen úgy fogalmazott, hogy a szolgálat szükségszerű átszervezését követően a Fővezérség II. csoportjának, mint offenzív hírszerző szolgálatnak a feladata a továbbiakban csak az ellenséges és idegen államok katonai és politikai szándékainak felderítése, valamint az ezzel összefüggő kémvédelem és nyilvántartás. Minden más ügykör (pl. a „vörösök" elleni nemzetvédelem és propaganda) más szervezethez (többek között a Fővezérség II/b. osztályhoz) került át. Ezzel gyakorlatilag a vezérkari főnök kvázi szétválasztotta az eddig integrációban működő katonai hírszerzést és elhárítást.

Fentieken kívül figyelmet érdemel még Horthy Miklós fővezér 1919. december 13-án kiadott tiszti parancsa, amelyben kívánatosnak tartotta az egész tisztikar belépését az 1918. november 15-én Gömbös Gyula, Bajcsy-Zsilinszky Endre és Eckhardt Tibor által, a kommunista eszmék elleni mozgósítás, illetve az ellenség által fenyegetett területek védelme és a hadsereg támogatásának céljából a tisztek számára megalakított, érdekvédelmi szervezetbe, a Magyar Országos Véderő Egyletbe (MOVE).[64] Az egylet alapszabályát rendeletileg a Budapesti Hadügyminisztérium is jóváhagyta.

Gömbös Gyula, a MOVE elnöke 1920. január 20-án elrendelte, hogy a nemzetvédelmi hálózat mintájára egy országos hírszerző hálózatot kellett felállítani a MOVE szervezetén belül is. Itt a hírszerző kifejezés alatt nem teljesen az általánosan elfogadott offenzív hírszerzést, hanem inkább – a szintén hírek „szerzésével" foglalkozó – védelmi (defenzív) hírszerzést, azaz az elhárítást kell érteni. A határszéli MOVE-szervezetek kötelesek voltak a határon túli állapotokról is információkat szerezni és jelenteni.

Így a nemzetvédelmi hálózat központjának, az ún. „H" osztálynak a megfelelője a MOVE-elnökség ún. „H" irodája lett. Az alárendelt megyei, járási és városi

[64] Bár Böhm Vilmos, a Berinkey-kormány hadügyminisztere (később a Tanácsköztársaság hadügyi népbiztosa) 1919 februárjában feloszlatta a MOVE-t, a Tanácsköztársaság bukását követően újraszervezték. 1919. július 5-én, Szegeden Horthy Miklóst, az első ellenforradalmi, Károlyi Gyula vezette kormány hadügyminiszterét a MOVE díszelnökévé választották.

szervezeteknél felállított „H" irodák állandó összeköttetésben kellett legyenek az elöljáró és alárendelt „H" irodákkal és az illetékes rendőri szervezetekkel és egyéb rendeltetésű polgári hatóságokkal. Az alárendelt „H" irodáknak havonta kétszer kellett összefoglaló jelentést felterjeszteni.

Az összefoglaló jelentések tartalma, gyakorlatilag megegyezett a korábban részletezett katonai hangulatjelentések tartalmával. A MOVE hírigénye (állapotok, hangulat, a szervezetekhez való viszony, bolsevizmus, zsidókérdés, aknamunka, határ menti és határon túli helyzet stb.) pontosan megegyezett a Fővezérség hírigényével.

A MOVE elnöke a Magyar Nemzeti Hadsereg vezérkari főnökének 1920. március 3-án írott levelében egy, mindennél fontosabb feladatra hívta fel a figyelmet, nevezetesen a tiszti állomány megbízhatósági ellenőrzésére. Szerinte ebben a vonatkozásban indokoltabb lenne a MOVE „hírhálózat" – az eddigieknél fokozottabb – igénybevétele. Tekintettel arra, hogy a hadsereg jelenlegi összetétele (közös, honvéd, vörös, szegedi, budapesti) *„még nem mutatja fel azt a homogenitást, amelyre hadseregünknek szüksége van … sokkal helyesebb, ha saját bajtársainkkal figyeltetjük a tiszti karnak a hangulatát, mint ha detektív vagy polgári embereket bízunk meg avval, hogy a hadseregről jelentést tegyenek."*[65]

A vezérkari főnök általánosságban egyetértett a MOVE-elnök levelében foglaltakkal, azonban a tisztikar ellenőrzését és figyelését „egy polgári egyesület" részéről a hadsereg belügyeibe való beavatkozásnak minősítve elutasította.

Ezt követően tett javaslatot az eddigi rendszer felszámolására, illetve a pártpolitikus és katonai funkciót is betöltő Gömbös Gyula helyett a MOVE élére egy a pártpolitikában nem érintett rangidős vezető megválasztására.

A javaslatot a Hadügyminisztérium elfogadta, sőt a hadsereg tényleges állományú tagjait a polgári MOVE-ból való kilépésre utasította.

Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó iroda (1920. április 1. – 1920. június 4.)

A katonai hírszerzés és elhárítás, az alcímben megnevezett szervezete Simonyi-Semadam Sándor által vezetett, 1920. március 15. – 1920. július 19. között (65 napig) regnáló kormánya (honvédelmi miniszter: Soós Károly altábornagy) alatt működött.

1920. április 1-jén ugyanis megszűnt a Fővezérség és helyette létrejött a Magyar Királyi Vezérkar. Berzeviczy Béla vezérőrnagy, vezérkari főnök alárendeltségében működtek a vezérkari irodák (későbbi nevükön az osztályok). Ezen irodák egyike volt a korábbi feladatrendszerben (hírszerzés, elhárítás, nyilvántartás) működő Nyilvántartó iroda.

65 Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 136. o.

Az iroda tevékenységében egyre nagyobb szerepet kapott a tájékoztatás feladata. Ennek során a vezérkari főnökön túl – igény szerint a vezérkari főnök tudtával és/vagy utasítására, heti-havi rendszerességgel – a honvédelmi minisztert, a külügyminisztert, a kormány- és államfőt is tájékoztatták.[66]

Az akkori katonai hírszerzési és elhárítási szervezetben továbbra is létezett a nyilvántartás (Nyilvántartó alosztály), a kémelhárítás (Defenzív, illetve röviden DEF alosztály), a rejtjelzés (a legendás Pokorny Hermann által vezetett Rejtjelfejtő, ún. „X" alosztály, de megjelent az elvi ügyeket rendező alosztály), a Laboratóriumi alosztály, illetve a honvédelmi miniszter által külföldre kiküldött katonai attasékkal való foglalkozás részlege is.[67]

A Defenzív alosztály vezetője ekkor már biztosan a korábban megnevezett vitéz Rainer (Rajnay) Károly[68] volt, aki mint Stojakovics Demeter (a későbbi Sztójay Döme) vezető beosztású munkatársa (a DEF vezetője) is tevékenyen vett részt – 1924. szeptember 1-jéig mindenképpen – az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás felépítésében.

Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály (1920. június 4. – 1925. augusztus 30.)

Az integrált katonai hírszerző és elhárító szervezet létezésének időszakában Simonyi-Semadam Sándor kormányát (1920. március 15. – 1920. július 19.) Teleki Pál (1920. július 19. – 1921. április 14.) kormánya, majd Bethlen István kormánya (1921. április 14. – 1931. augusztus 24.) követte.

A honvédelmi miniszterek az alábbiak voltak: vitéz bádoki Soós Sándor altábornagy (1920. március 15. – 1920. július 19.), Sréter István altábornagy (1920. július 19. – 1920. december 16.), Belitska Sándor altábornagy (1920. december 16. – 1921. április 14.), Csáky Károly altábornagy, majd lovassági tábornok (1923. június 28. – 1929. október 10.).

A trianoni tiltások miatt 1921-től a vezérkar rejtetten a HM VI. katonai főcsoportja néven működött. A katonai főcsoport második osztálya (VI/2) volt a „Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály". Ez az osztály, mint a magyar katonai (de polgári feladatok ellátásában is központi szerepet játszó) hírszerző és elhárító szervezet, már ebben az időben, továbbra is rendelkezett hírszerző, elhárító, nyilvántartó, rejtjelmegfejtő, rejtjelző, operatív technikai (lehallgató, levélellenőrző, laboratóriumi stb.), személyzeti, pénzügyi, anyagi-technikai és más szervezeti egységekkel.

66 Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* 18. o.
67 Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* 19. o.
68 Főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet (Főbb életrajzi adatok) 3. fsz. alatt olvashatók.

A 62 500 fővel engedélyezett hadseregfejlesztés hét vegyesdandárral kezdődött, amelyeket később kilenc hadtestparancsnoksággá (Budapest, Székesfehérvár, Szombathely, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc és a Felvidék, illetve Észak-Erdély visszacsatolása után Kassa és Kolozsvár) alakítottak át.

1921. május 5-én kellett megalakítani a szövetséges antanthatalmak által engedélyezett és a Szövetségközi Ellenőrző Bizottság (SZEB) által ellenőrzött magyar hadsereget, amelyben hét vegyesdandár,[69] egy önálló huszárezred, három utászzászlóalj, egy önálló tüzérosztály, egy autó-géppuskás és ágyús osztag volt.

Egy vegyesdandár két, 3 zászlóaljas gyalogezredet, és 1-1 kerékpáros zászlóaljat, huszárszázadot, 3 üteges tüzérosztályt, aknavetőszázadot, összekötő századot, vonatosztagot és autóosztagot tartalmazott. Maradt a hét Katonai Körletparancsnokság, de megszűntek a vármegyei katonai parancsnokságok és helyettük statisztikai hivatalok (a fővárosban 10 kerületi, vidéken 22, illetve a járásokban és városokban) alakultak.

Horthy Miklós mint fővezér függetlenítette magát mind a szegedi, mind a budapesti kormánytól. Az államhatalmat a Magyar Nemzeti Hadsereg képviselte.

Egy év múlva, 1922 márciusában – a SZEB újabb utasítására – átszervezték a honvédséget. A honvéd kerületi parancsnokságok a vegyesdandárok alárendeltségébe kerültek. A katonai igazgatás szervei mint népgondozó kirendeltségek a BM alárendeltségébe kerültek.

A kötelezően előírt toborzás útján történő hadseregfeltöltés elméletét a gyakorlat nem igazolta. 1924-re a honvédség állományát még 30%-ig sem tudták feltölteni.

Fenti körülmények között a Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály tevékenységét 1921-től nagyrészt a hazatérő első világháborús hadifoglyok szűrése kötötte le. A politikailag megbízhatatlanok kiszűrését két lépcsőben végezték.

Az első lépcsőt már a határon túl kialakították. Ez a Bécsben működő kihelyezett katonai szervezet és a „Hadifogoly-bizottság" volt. Feladatuk a szovjet-orosz bel- és külpolitika figyelése, illetve egyes prominens személyekről való információgyűjtés és az elöljáró szervek (VK, HM, Kormány és az illetékes polgári szervek) tájékoztatása volt.

A hazatérő hadifoglyokat ún. „leszerelő táborokba" irányították. Itt összpontosították az elhárító szerveket, és itt hajtották végre a legalaposabb szűréseket. Az elhárítást, a megbízhatatlanok kiszűrését, együttműködésben a BM rendőri szervekkel a tábor „T" osztálya végezte.

[69] Földesi Ferenc: *A magyar területi katonai igazgatási rendszer fejlődéstörténete 1920-tól a jelenlegi szervezeti rendszer kialakulásáig, valamint egy lehetséges szervezeti felépítése.* PhD értekezés, Veszprém, 2004. 28. o.

A magyar haderő szervezetével összhangban nemcsak a központban, hanem a hadsereg alárendeltjeinél is kiépítették a hírszerző és elhárító szervezeteket. Már a vegyesdandároknál, majd a hadtestparancsnokságokon, a folyamőrségnél, határőrizeti szerveknél, a vámőrségeken, a „légierőnél", a hadipari üzemeknél és más helyeken, voltak (lettek) kisebb-nagyobb szervezeti egységei (alosztályok, részlegek, csoportok stb.) a VI/2. (kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési) osztálynak.

Ebben a továbbra is Sztójay Döme által vezetett szervezetben a DEF alosztályt 1924. szeptember 1-jéig a fentebb már említett Rainer (Rajnay) Károly vezette, majd átadta helyét Máthé Kálmánnak,[70] aki 1930. április 30-ig töltötte be ezt a beosztást.

Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály
(1925. szeptember 21. – 1945. január 1.)

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) már 1927-ben befejezte az ellenőrzést és átadta azt a Népszövetségnek, így 1927. december 23-án már megindulhatott a valóságos hadseregfejlesztés is.

Valójában a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály – ezen a néven, hivatalosan és dokumentáltan – nem 1925. szeptember 21-től, hanem 1932-től funkcionált, amikor Gömbös Gyulát a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar főnökévé nevezték ki.

Bár Gömbös Gyula maga nem élt a HM VI. főcsoport (vezérkar) átnevezésének lehetőségével, a rejtést gyakorlatilag 1938-ig, a bledi nemzetközi konferenciáig fenntartották (itt mondták ki az országok fegyverkezési egyenjogúságát).

Így állt elő az a furcsa helyzet, hogy a vezérkar 1938-ig HM VI. katonai főcsoport, a neki alárendelt katonai hírszerző és elhárító szervezet 1932-ig továbbra is a HM VI/2. (kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési) osztály, majd 1932–1938. között Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály (röviden: 2. vkf. osztály) nevet viselte.

Ez a szervezeti egység volt (nevétől eltérően) a Horthy-korszak (Horthy-rendszer), talán legjelentősebb, mindenre kiterjedő hírszerzéssel és elhárítással foglalkozó szakszolgálata. Ennek egyértelmű magyarázata az volt, hogy a Magyar Nemzeti Hadseregnek óriási szerepe volt a rendfenntartástól a polgári és katonai közigazgatásig a Fővezérség politikai szerepének megszilárdításáig, egészen addig, amíg az államhatalmi szervezetek is el nem érték működőképességüket.

[70] Máthé Kálmán főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 5. fsz. alatt, illetve Hetés – Morva: *Csak szolgálati használatra!...* 559–560. oldalain olvashatók.

Itt kell visszautalnom a Nemzetvédelmi Szolgálatról szóló írásomra, amely-ben bemutattam, hogy a fegyveres erők erkölcsi erejének fejlesztése és megóvá-sa ideológiájára épülő, az egész országot behálózó szolgálat mindhárom ága (a nevelőszolgálat; a nemzetellenes mozgalmak elleni küzdelem; és a propaganda) feltétlenül szükséges volt a totális informáltság, az ellenséges erők (főleg a kom-munisták és a kommunistagyanúsak) kordában tartása (szükség esetén megsem-misítése) és az „agymosás" érdekében.

A hadsereg fejlesztésével egyidejűleg változott a 2. számú melléklet 6. szám-táblázattal szemléltetett 2. vkf. osztály szervezeti felépítése is. Kialakult egy olyan struktúra,[71, 72, 73] amely lényegében, kisebb átalakításokkal, közel 20 éven át – to-vábbra is integrálva a katonai hírszerzést és az elhárítást – valójában 1945. januá-1-jéig, kilenc személy (Böckl József, Ruszkay Jenő, Hennyey Gusztáv, Andorka Rezső, Ujszászy István, Vasváry József, Kádár Gyula, Kuthy László és Zákó And-rás) vezetésével működött.

A sokrétű feladatnak megfelelően az osztály szervezete is összetett, a helyze-függvényében változóan az alábbi volt:

- Törzs,
- Központi offenzív (hírszerző) alosztály („KOFFA"),
- Defenzív (kémelhárító) alosztály (DEF),
- Vonalasan nyilvántartó, elemző, értékelő és jelentő alosztály („NYÍL"),
- Saját rejtjelző alcsoport (alosztály) („R"),
- Rádióadások vételével és desifrírozásával foglalkozó, idegen rejtjelmegfejtő al-csoport (alosztály) („X"),
- Laboratórium („F"),
- Elvi és mozgósítási alosztály („M"),
- Közigazgatási (postázó, irodai és irattári) csoport („P"),
- Saját katonai attasék ügyeivel foglalkozó (al)csoport,
- Külföldi katonai (védérő) attasékkal összekötő (al)csoport,
- Szabotázs és bakteriológiai (al)csoport,
- Sajtó- és propaganda- (al)csoport,
- Személyi, pénzügyi és anyagi-technikai (al)csoport („K"),
- a 2. vkf. osztály közvetlen alárendeltségében működött két (a budapesti 101. és a nagyváradi 102.) rádiófelderítő (ráf.) zászlóalj.

[71] Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* (Tények és tanúk sorozat) Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978. 555–600. o.

[72] Ujszászy: *Vallomások...* 175–181. o.

[73] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* 22–25. o.

A 2. vkf. osztályon belül a legnagyobb létszámmal és bizonyos önállósággal a Kémelhárító alosztály, a DEF rendelkezett, amely elvileg csak a hadsereget köz-vetlenül érintő nyomozásokban volt illetékes, de hatáskörét ettől függetlenül po-litikai területekre is kiterjesztette.

Az alosztály jelentősen bővült, amikor (a harmincas évek elején) kiegészítették ipari csoporttal, illetve kiépítették az üzemi titkárok rendszerét. Ezeket a vállalat fizette és fő foglalkozást is biztosított számukra. Többségük tanfolyamokon felké-szített nyugalmazott csendőr és katona volt. Feladatukhoz a munkások figyelése és nyilvántartása, továbbá a termelés mindenoldalú biztosítása tartozott. Az osz-tály szorosan együttműködött a felsőbb parancsnokságokkal, a politikai rendőr-séggel és a csendőrnyomozókkal.

A 2. vkf. osztálynál háromféle kémelhárító hálózatot[74] különböztettek meg: egy általános, egy különleges és egy szakhálózatot.

Az „általános hálózat" tagjai azok voltak, akik díjazás ellenében, vagy díja-zás nélkül vettek részt az általános kémelhárításban és kémgyanú esetén adtak tájékoztatást vagy tettek jelentést az osztály defenzív (kémelhárító) alosztálya (szakzsargonban és röviden a DEF) részére. Az általános hálózat tagjai tehát nem konkrét kémgyanús ügyekkel foglalkoztak, hanem nemzetvédelmi, nemzetbiz-tonsági feladatokat oldottak meg, főleg belpolitikai szempontból. Ide tartoztak többek között az egyes politikai pártokban, szervezetekben, egyházakban, a köz-igazgatásban, különböző társadalmi egyesületekben, minisztériumokban, sajtó-ban, színházakban, irodalmi egyesületekben és hasonló szervezetekben „meg-nyert" emberek.

A „különleges hálózathoz" tartoztak a közületek, állami hivatalok és/vagy egyéb szervezetek (minisztériumok, bankok, korházak, gyárak, gyárak, vállalatok stb.) tagjai, akik maguk is kötelezve voltak kémelhárító tevékenységre, illetve az illetékes kémelhárító szakszolgálat (a 2. vkf. osztály DEF alosztálya, a katonai alakulatok speciális szervezetei, a hírszerző és kémelhárító kirendeltségek stb.) támogatására. A különleges hálózathoz tartoztak tehát azok is, akik jó kapcsola-tokkal rendelkeztek a biztosításra és védelemre fontosnak ítélt területekkel. Ilyen volt a közélet néhány stratégiai ága, állami területek, a hadiipar kiemelt részei, a politikai szféra és mások.

A „szakhálózat" tagjai pedig azok a személyek (kémelhárító és közbiztonsági szakemberek) voltak, akik a kémelhárítást – a szakma szabályai szerint – hiva-talból szervezték és végezték. Ujszászy közéjük sorolta, többeket név szerint is, a 2. vkf. osztálynak, illetve szervezeti egységeinek és alegységeinek (pl. a DEF) vezetőit, előadóit, nyomozóit, üzemi titkárait és ügynökeit.

[74] Ujszászy: *Vallomások...* 341., 369., 483. o.

Fentiekben ismertetett tevékenységet aktívan egészítették ki a dandárok, majd a hadtestek parancsnokságain működő, kettős alárendeltségű (a vezérkari főnököknek és a 2. vkf. osztálynak alárendelt) II. osztályai, amelyek valójában a területileg illetékes hírszerző és nyomozó szervek voltak.

Működtek még az üzemekben, a vasútnál, a postán és az egyéb hírközlő szerveknél az ún. „K" kirendeltségek is, amelyek folyamatosan együttműködtek a rendőrség és csendőrség hasonló ügykörű részlegeivel. Azoktól is folyamatosan kaptak értesüléseket és adatokat.

A szervezet és a szervezeti egységek vezetőit tekintve az alábbi lép alakult ki:

A 2. vkf. osztályt, a kilenc közül elsőként, Böckl József[75] vezette 1925. szeptember 21-től 1928. november 15-ig. Az elhárító DEF alosztály vezetője pedig az előző szervezeti egységnél (a Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztálynál) is e beosztást betöltő Máthé Kálmán volt.

A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály 9 vezetője közül a második Ruszkay Jenő[76] volt, aki 1928. november 15-től 1933. április 30-ig töltötte be a beosztást. Funkcionálása ideje alatt feltehetően két DEF alosztályvezető szolgált vele együtt. Az egyik biztosan Máthé Kálmán volt 1930. április 30-ig. A másik neve ismeretlen. Róla annyit tudunk, hogy feltehetően és kereken négy éven át (1933. április 30-ig) látta el az alosztályvezetői teendőket.

A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály 9 vezetője közül harmadikként tartják számon Hennyey Gusztávot,[77] aki 1933. május 1-jétől 1937. július 31-ig működött. Ezalatt az idő alatt, feltehetően három DEF alosztályvezető szolgált vele együtt. Az elsőre vonatkozóan nem találtam adatokat. A másodikról, Mayer (Major) Jenőről[78] annyit tudtam meg, hogy 1933. december 31-ig volt szolgálatban. Őt követte, harmadikként Ibrányi Mihály,[79] aki „kiszolgálva" három osztályvezetőt is 1939. október 31-ig töltötte be az elhárító alosztályvezetői beosztást.

A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály kilenc vezetője közül negyedik volt a sorban – 1937. augusztus 1. és 1939. április 30. között – Andorka Rezső.[80] Vele együtt szolgált DEF alosztályvezetőként, az előzőekben ismertetett Ibrányi Mihály.

A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály kilenc vezetője közül az ötödik volt 1939. május 1-jétől 1942. július 31-ig Ujszászy István.[81] Vezetése alatt hét

[75] Böckl József főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 4. fsz. alatt olvashatók.
[76] Ruszkay Jenő főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 6. fsz. alatt olvashatók.
[77] Hennyey Gusztáv főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 7. fsz. alatt olvashatók.
[78] Mayer (Major) Jenő főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 8. fsz. alatt olvashatók.
[79] Ibrányi Mihály főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 9. fsz. alatt olvashatók.
[80] Andorka Rezső főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 10. fsz. alatt olvashatók.
[81] Ujszászy István főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 11. fsz. alatt olvashatók.

DEF alosztályvezető (Ibrányi Mihály, Szentpéteri György,[82] Merkly Antal,[83] Bartalis Kálmán,[84] Kuthy László,[85] Máthé Kálmán, immár másodszor és Sillay Jenő) teljesített szolgálatot.

A magyar katonai elhárítás fejlődése (változásai) a „népi demokrácia" időszakában (1945–1990)

AZ IDEIGLENES NEMZETI KORMÁNY IDŐSZAKA

„Ellenálló és elhárító alakulat", Budapesten (1945. január 1. – 1945. január 12.)

Ismert, hogy 1944 végére és 1945 elejére gyakorlatilag három részre szakadt az ország. Keleten a szovjet hadsereg által megszállt, Debrecen központú terület, az ország centruma, Budapest, illetve a német hadsereg és a Szálasi-kormány által felügyelt országrész emelhető ki.

A második világháborúban és annak végére kialakuló nemzetközi és hazai körülmények, a kül- és belpolitikai helyzet jelentősen befolyásolta a katonai hírszerzés és elhárítás sorsát és alakulását is.

A háborúból történő 1944. október 15-i sikertelen kiugrást (nyilas puccs) követően a szövetséges hatalmak támogatásával létrejött, 1944. december 14-én, Debrecenben összeült, dálnoki Miklós Béla vezette ideiglenes nemzeti kormány már az első ülésén (1944. december 23.) foglalkozott az új hadseregszervezés kérdéseivel. Vörös János honvédelmi miniszter, azonnali toborzásra tett javaslatot, amit a kormány elfogadott, majd 1944. december 28-án hadat is üzent Németországnak.

A Horthy Miklós kormányzó által megbízott, hozzá hű, Faraghó Gábor vezérezredes, egykori moszkvai katonai attasé (később közellátási miniszter) vezetésével kormánydelegáció utazott Moszkvába és írta alá az ideiglenes fegyverszüneti egyezményt.

Ebben az egyezményben a kormány két fontos dologra kötelezte magát. Kötelezettséget vállalt, hogy legalább 8 nehézfegyverzettel ellátott és megbízható (ellenőrzött és igazolt) személyi állománnyal feltöltött hadosztályt állít fel, illetve

[82] Szentpétery György főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 12. fsz. alatt olvashatók.
[83] Merkly Antal főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 13. fsz. alatt olvashatók.
[84] Bartalis Kálmán főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 14. fsz. alatt olvashatók.
[85] Kuthy László főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 15. fsz. alatt olvashatók.

arra, hogy a háborús bűntetteket elkövető személyeket felkutatja, letartóztatja és népbírósági úton felelősségre vonja.

Mindkét kötelezettség teljesítéséhez szükség volt mind a polgári, mind a katonai igazgatási szervek létrehozására, az elengedhetetlenül szükséges nyomozati, vizsgálati és ellenőrzési, igazolási tevékenység beindítására.

Így kezdődött el – részben központi akarattal, részben „egyéni" kezdeményezésre – párhuzamosan a hivatalosan 1945. január 20-tól beindított hadseregszervezéssel – a katonai biztonsági szervek létrehozása is.

Bár először a polgári szféra lépett az ügyben, amikor létrehozták a Magyar Államrendőrséget, amelynek hatáskörét, nem szerencsésen, a katonai szférára is, országos hatáskörrel, kiterjesztették. Ebből egyébként hamarosan komoly feszültségek is keletkeztek Erdei Ferenc belügyminiszter és Vörös János honvédelmi miniszter között.

A „kezdeményezők", illetve a végrehajtók sorában kell megemlíteni dr. Matheidesz Géza[86] nevét, aki a budapesti, mintegy 120 főt foglalkoztató Taurus Fémáruüzem tulajdonosa volt. Matheidesz Géza, még 1942-ben került kapcsolatba a Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert által vezetett ellenálló csoporttal, melyben olyan folyamőr tisztek (többek között Milassin István hadbiztos őrnagy, Dezsényi Miklós folyamőr őrnagy, és Kruchina Viktor folyamőr százados) is részt vettek, akik a későbbiekben ismertté és híressé váltak a katonai hírszerzés és elhárítás szervezeteiben. Ezek a tisztek összekötői feladatot is elláttak – a háborúból való kiugrás előkészítése érdekében sikeres titkos diplomáciai tárgyalást lefolytató – Szent-Györgyi Albert és a Horthy Miklós kormányzó megbízásából Lázár Károly testőr altábornagy, a testőrség főparancsnoka között.

Matheidesz Géza kapcsolatban állt Kiss Károly kommunista politikussal (a későbbiekben külügyminiszter, miniszterelnök-helyettes, a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke), akitől felhatalmazást kapott egy katonai ellenálló, elhárító és nyomozó alakulat megszervezésére.

A feladatot végrehajtották, saját anyagi forrásokból, illegálisan fegyvereket vásároltak, az üzem pincéjében lőgyakorlatokat tartottak és több száz, a kiugrás hírére gyülekező ellenállót képeztek ki. A „névtelen" Matheidesz-csoport, melynek főhadiszállása az Andrássy út 86-ban volt,[87] gyakorlati felhasználására nem kerülhetett sor, mert a nyilasok megszállták az üzemet, többeket letartóztattak, illegalitásba kényszerítettek és a csoportot felszámolták.

[86] Matheidesz Géza főbb életrajzi adatai a 5. számú melléklet 23. fsz. alatt olvashatók.

[87] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszervezeteinek vezetői* című rendelkezésemre bocsátott kézirata. 23. o. Köszönet érte. (Továbbiakban: Ungváry kézirata...)

„Katonai nyomozó csoport", Budapesten (1945. január 12 – 1945. január 30.)

A katonai szféra tudomásával, még a budapesti harcok idején, már 1945 januárjában, a szovjet katonai elhárítással együttműködésben kezdte meg tevékenységét Budapesten egy újabb, oroszul is beszélő, volt katonákból álló, kis létszámú „Katonai nyomozó csoport".

A kezdeményező – Matheidesz Gézán keresztül – ebben az esetben is Kiss Károly volt, és a megbízás egy katonai rendőri szervezet megalakítására szólt. A megszervezésre a már az előző alakulatnál látókörbe került Kruchina Viktor kapott megbízást.

A csoport tevékenysége azzal kezdődött, hogy segítséget nyújtott a Matheidesz-üzemben letartóztatott, mintegy 40 fő ellenálló kiszabadításában. Csernisev vezérőrnagy, Budapest szovjet városparancsnoka megerősítette őt a katonai elhárító csoportvezetői megbízásában, majd igazolványokkal látták el a csoport tagjait.

A további tevékenység abból állt, hogy válogatás nélkül összegyűjtötték a nyilas pártházak volt irattáraiban fellelhető papírokat (iratokat), egyes személyeket őrizetbe vettek és átadtak a szovjet katonai elhárító szerveknek.

Kruchina Viktor és húga, Hilda, valamint a Matheidesz-csoportból is ismert Dezsényi Miklós üzemeltették Szent-Györgyi Albert Ankarából kapott rádióadóját, amelyen, a *„Máltán állomásozó angol-amerikai légierővel tartották a kapcsolatot és folyamatosan jelentettek a Dunán közlekedő olajszállítmányok helyzetéről is."*[88]

Ebben a csoportban tűntek fel további személyek (pl. Tanács György, Vészi István és mások), akik a későbbiekben híres és/vagy hírhedt, emblematikus alakjaivá váltak a magyar katonai hírszerző és elhárító szerveknek és szervezeteknek.

„HM XL (kémelhárítási) osztály" („HM 40. osztály", „Vészi-csoport"), Debrecenben, majd Budapesten (1945. január 30 – 1945. február 26.)

A budapesti „Katonai nyomozó csoport" létrejöttével párhuzamosan, Debrecenben is megalakult a szintén hivatalosnak tekinthető, Miklós Béla miniszterelnök, Vörös János honvédelmi és Faragó Gábor közellátási miniszterek kézjegyével ellátott felhatalmazással rendelkező, 40-45 fős, a hivatalos iratokban HM XL (kémelhárító) osztály, a köztudatban HM 40. osztály néven rögzült, illetve vezetőjéről, „dr." Vészi (Weiszi) István, állítólagos századosról elnevezett ún. „Vészi-csoport" is.

A csoport Budapestre települve, az V. kerület Veres Pálné utca 10. szám alatti magánpanzióban berendezkedve és létszámban is kiegészülve, erőszakos úton,

[88] Ungváry kézirata... 24. o.

1945. január 30-án, megszüntetve a nyomozó csoportot, hozzákezdett kapott (és saját maga által megfogalmazott) feladatainak végrehajtásához. Ebben a csoportban, annak egyik alosztályában folytatta munkáját a volt nyomozó csoport tagjai közül báró Kruchina Viktor (ő, mint alosztályvezető) és Tanács György is, mint igazoló nyomozók.

A csoport deklarált feladatai az alábbiak voltak:

- a katonai bűncselekmények elkövetésével gyanúsított személyek felderítése és letartóztatása,
- az új hadseregbe jelentkezettek ellenőrzése, vizsgálata és igazolása,
- az elhurcolt katonai javak és hadfelszerelések felkutatása,
- a honvédelmi miniszter személyes biztonságáról való gondoskodás,[89]
- egy külön alosztályt létrehozva a hadiüzemek nyilvántartásba vétele és anyaggyűjtés.

Hadműveleti nyilvántartó csoport (1945. február 26. – 1945. április 15.)

A „Hadműveleti nyilvántartó csoport" (nem hivatalosan: „HM Defenzív osztály", illetve „Katonapolitikai és hírszerző osztály") Debrecenben, majd Budapesten (1945. február 26. – 1945. április 15.) jött létre.

A Vészi-csoport Budapestre érkezésével és tevékenysége megkezdésével egy időben, Debrecenben, gyakorlatilag 1945. február 26-án (hivatalosan 1945. március 3-án) kezdte meg működését, szintén a HM szervezetén belül, a Magyar Kommunista Párt (MKP) által támogatott és szorgalmazott, Pálffy György által vezetett, *„katonapolitikai hírszerző és elhárító szolgálat"*.

A Pálffy-csoport, még Debrecenben, először a „HM Defenzív osztály" nevet kapta, majd a Kéri Kálmán vezérkari ezredes (gyakorlatilag vezérkari főnök) által vezetett, ún. Katonai főnökség VI. hadműveleti csoport (valójában a vezérkar) alárendeltségében „Hadműveleti nyilvántartó csoport" fedőnéven szerepelt.

Fentiekre is tekintettel az HM 40. osztály egyfelől a korábbi VK-2 osztály utódjának, illetve a hamarosan megalakuló és azt követően „óriási karriert" befutó Katonapolitikai osztály (KPO) elődjének tekinthető.

Az osztály azért „VK-2" utód, mert, állítólag, Vörös János honvédelmi miniszter – Hátszegi (Hatz) Ottó vezérkari tiszt közreműködésével – báró Kruchina Viktort bízta meg az új VK-2 megszervezésével. A KPO elődje „titulus" azért helytálló, mert különösen a Pálffy György által vezetett HM 40. osztály szervezetében elméletileg már minden szerepelt, ami a KPO-ban gyakorlatilag is megvalósult.

[89] Nem találtam adatot arra vonatkozóan, hogy ki, milyen erővel, hogyan biztosította a honvédelmi minisztert és miért nem folytatódott e tevékenység a továbbiakban.

II. MAGYAR KÖZTÁRSASÁG IDŐSZAKA (1944. DECEMBER 22. – 1948. SZEPTEMBER 9.)

Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai osztály (1945. március 12. – 1947. február 14.)

Mint az előző alfejezetből is ismert, Vörös János honvédelmi miniszter jóváhagyásával, 1945. január végén, Budapesten létrehoztak egy katonai elhárító szervet, amely a Vészi (Vészy vagy Weisz) István által vezetett HM 40. osztály néven vált ismertté.

Gyakorlatilag ezzel egy időben, Debrecenben kapott megbízást a MKP Központi titkárságától Pálffy György – a Független Kisgazda- Földmunkás és Polgári Párt (Pálffy az MKP döntése értelmében ennek a pártnak „is" a tagja) és a szovjetek (Pálffy az NKVD által beszervezett „ügynök") támogatásával – egy, a háborús bűnösök felderítésére irányuló feladatok végrehajtására rendeltetett, katonapolitikai csoport szervezésére.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány nevében – a honvédelmi miniszter döntése értelmében – Kéri Kálmán vezérkari ezredes, a HM katonai főnöke (kvázi vezérkari főnök), 1945. március 3-án bízta meg Pálffyt az általa „HM Defenzív osztály"-nak nevezett szervezet felállításával. Az elgondolás szerint az osztály a HM Katonai főnökség VI. (hadműveleti) csoport alárendeltségében működött volna „Hadműveleti nyilvántartó csoport" „fedőnév" alatt.

1945. március 12-én a HM kérelemmel fordult a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz (SZEB), amelyben annak jóváhagyására kér engedélyt, hogy a Honvédelmi Minisztérium keretében felállíthasson egy *„katonapolitikai defenzív és offenzív hírszerző osztályt"*, amely *„a megfelelő szovjet szervekkel szoros együttműködésben"*[90] defenzív tevékenységet folytathasson a fasiszta, reakciós és ellenséges hírszerzés ellen, illetve offenzív hírszerzést az ellenség által megszállt területeken.

Dávid Ferenc, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola hallgatója kutatásai során sem a levéltári iratokban, sem visszaemlékezésekben nem találkozott olyan hiteles információkkal, amelyek a kérelemre adott válaszra utaltak volna. Ezért feltételezi, hogy *„az osztály – minden jogi aktust mellőzve – egyszerűen létrejött."*[91]

Ami az alárendeltséget illeti, 1945. március 27-i hatállyal Vörös János honvédelmi miniszter megszüntette az osztály katonai főnökkel szembeni alárendeltségét

[90] HM 20269/Eln. N. – 1945. számú felterjesztés.

[91] Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katonapolitikai osztály szervezete, feladata és működése 1945–1947.* (PhD értekezés) Szeged, 2015. 38–39. o. (Továbbiakban: Dávid Ferenc PhD…) (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2017. 01. 31.)

és közvetlenül saját alárendeltségébe vonta. Hivatalosan a szervezet megnevezése – az elgondolásokban szereplő két megnevezés kombinációjából – a „HM Hadműveleti nyilvántartó osztály" lett.

A két „hivatalosnak tekinthető" (mindkettő az Ideiglenes Nemzeti Kormány nevében a honvédelmi miniszter akaratából született) katonai elhárító-hírszerző szervezet (a mintegy 40-45 fős „HM 40. osztály") és a körülbelül 10 főt számláló „HM Hadműveleti nyilvántartó osztály" között hatásköri súrlódások, ha voltak is, nem jelentettek gondot, hiszen az egyik Budapesten, a másik Debrecenben működött.

Miután azonban a katonai hadműveletek már a Dunántúlon folytak, szükségessé vált az Ideiglenes Nemzeti Kormány Budapestre költözése. A HM négylépcsős áttelepülése 1945. április 7-én meg is kezdődött. A HM Hadműveleti nyilvántartó osztály 1945. április 12–13-án (a második lépcsőben) települt át és foglalta el az Alkotmány utca 5–7. szám alatt kijelölt helyiségeket. (Később a Nándor utcába költözött.)

A berendezkedés utáni első és legfontosabb feladat a HM 40. osztály felszámolása volt. A felszámolás gyors (egy-két nap), hatékony (Pálffyék SZEB és MKP támogatása, Vésziék kalandorsága és lejáratódása, letartóztatások, politikai kompromisszum stb.) és eredményes volt (a két szervezet úgy „egyesült", hogy a HM 40. osztály jelentős része beolvadt a HM Hadműveleti nyilvántartó osztályba).

Ettől kezdve vált hivatalossá és ténylegessé a HM Katonapolitikai osztály (KPO) megnevezés is. A KPO szervezeti felépítése – a kül- és belpolitikai, katonai és nemzetbiztonsági helyzet következtében – állandó változásban volt. 1990-től 1994-ig,[92] majd 2014–2018 között végzett kutatásaim alapján három markánsan elkülöníthető fázist szemléltetnek a 2. számú mellékletben elhelyezett 7. 8. 9. számú ábrák és a 10, 11., 12. számú táblázatok, amelyek tartalmazzák – az áttekinthetőség érdekében is – az osztály gerincét képező elhárító és hírszerző szervezeti egységeket (többek között az alosztályokat és csoportokat).

A KPO 1945. május 3-án lépett nyilvánosság elé, amikor az alábbi felhívással fordult az ország és a főváros lakosságához:

„A Honvédelmi Minisztérium katonapolitikai osztálya (V. kerület, Alkotmány utca 5-7.) felhívja a közönség figyelmét, hogy katonai személyek (az új honvédség tagjai, valamint a Szálasi-féle hadseregből még le nem szerelt egyének) által elkövetett politikai természetű bűnügyek kivizsgálása a Honvédelmi Minisztérium katonapolitikai osztályának ügykörébe tartozik."[93]

[92] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* Kandidátusi értekezés kézirat. Budapest, 1994.
[93] Dávid Ferenc PhD... 55. o.

A fentiekből adódóan a KPO meghatározott és szándékolt tevékenysége a háborús és népellenes bűncselekményeket elkövetők, a hadseregbe befurakodni törekvő és/vagy már befurakodott reakciós elemek felderítésére, leleplezésére, vizsgálatok és nyomozások végrehajtására, letartóztatások végrehajtására, a népbíróságoknak való átadására, a demokratikus néphadsereg létrehozásának és megerősítésének elősegítésére és támogatására (igazolási eljárásokban való részvétel) irányult.

A katonai elhárítás azt a feladatot kapta, hogy derítse fel a nyugati hírszerző szervek hírszerzőit, ügynökeit. Kutassa fel és vonja ellenőrzés alá a Horthy- és Szálasi-rezsim, valamint a német hadvezetés által hátrahagyott ügynökeit, a volt 2. vkf. osztály vezetőinek, beosztottainak és hálózati személyeinek tartózkodási helyét, vizsgálja ki a háború és/vagy hadifogság alatti tevékenységüket és intézkedjen felelősségre vonásukra. Térképezze fel az új hadseregen kívül rekedt (nem igazolt vagy eltávolított) tisztek és tiszthelyettesek tartózkodási helyét, csalogassa ki őket belföldi és/vagy külföldi „rejtekhelyükről", szervezze meg ellenőrzésüket, szükség esetén fogja el és adja át őket az igazságügyi szerveknek.

A KPO – Pálffy György által egy személyben (bár voltak, illetve lettek, valójában hatáskör nélküli, ún. „általános" és „szakmai" helyettesei is) megvalósított, általa „kézivezérelt" – katonai szervezetként működött a kezdetektől fogva.

Hamarosan az újonnan felállított hadosztályoknál rendszeresített (a magyar királyi hadseregben is alkalmazott) hírszerző-elhárító szervezetek (I/b. osztályok) a KPO szakmai alárendeltségébe (is) kerültek. Megalakultak a honvéd kerületi parancsnokságok (HKP)[94], a szűrő-[95], internáló-[96] táborok, és a budapesti Keleti és Nyugati pályaudvari ún. „D" és nyomozó kirendeltségek. A KPO központi szervezete fennállása idején hivatalosan 245-322 fővel rendelkezett. Valójában a KPO lényegesen nagyobb létszámmal működött, tekintettel arra, hogy egyrészt a kirendeltségek „D" tiszti és tiszthelyettesi, valamint a rendőrrajok állománya az elhárítandó szervezetek létszámát terhelte, másrészt jelentős volt a KPO által alkalmazott, de rejtetten vezényelt tisztek, tiszthelyettesek és polgári alkalmazottak száma. Maga az osztályvezető sem tudta, hogy mekkora létszámmal rendelkezik.

A KPO felépítését tekintve elmondható, hogy 1945 májusában egy osztályvezetői irodából (segédtiszti főcsoport), négy (Nyilvántartó, Hírszerző, Elhárító és Ügyészi) alosztályból, illetve (később) különféle csoportokból (segédtiszti, segédhivatali, gazdasági, fogda, őrség, fegyverraktár, rádió, politikai, kulturális, szociális, jóléti stb.) állt.

[94] HKP-ok: 1. budapesti, 2. székesfehérvári, 3. szombathelyi, 4. pécsi, 5. szegedi, 6. debreceni, 7 miskolci.
[95] Szűrőtáborok: szentgotthárdi, komáromi, soproni, kaposvári, zalaegerszegi.
[96] Az internálótáborok legjelentősebbike a dél-budai volt.

A könyv címére és rendeltetésére tekintettel, a továbbiakban a fő figyelmet a katonai elhárítás bemutatására helyezem.

A KPO indulásakor az Elhárító alosztály a KPO legjelentősebb szervezeti egysége volt. Ennek ésszerű magyarázata az, hogy az ún. elhárítási feladatok végzése nem tűrt halasztást, míg a hírszerzésnek sem létjogosultsága, sem feltételei nem voltak adottak. A Hírszerző alosztály a hadműveletek pillanatnyi állása szerint sem „illetékességi területtel"[97], sem a szükséges és elégséges személyi (megbízható és képzett állomány), valamint technikai (felderítő eszközök) feltételekkel nem rendelkezett.

A budapesti és vidéki egységekből álló elhárító alosztály vezetői voltak: először megbízottként dr. Vértes Imre tartalékos százados[98] (1945. április 15-től 1945. július 17-ig), majd a kinevezett Földy Lajos százados[99] (1945. július 18-tól 1947. február 14-ig).

A 2. számú melléklet 7. számú ábrájával és a 10. számú táblázatával[100] szemléltetett Elhárító alosztályon kezdetben kettő (I. és II.) vizsgálati (előadói) és egy nyomozati főcsoport alakult. Az I. vizsgálati (előadói) főcsoport az új honvédségen belül, a II. vizsgálati (előadói) főcsoport a németek mellett továbbra is kitartó, később nyugati hadifogságból visszatért háborús és népellenes bűncselekménnyel gyanúsítható személyekkel szemben járt el.

Így az I. vizsgálati (előadói) főcsoport hatásköre a honvédség alakulatainál, az újjászerveződő Honvéd Kerületparancsnokságokon, a határőrség és a HM szerveinél az elhárító és politikai igazolásokkal összefüggő feladatok végrehajtására terjedt ki. Első vezetője (egyben mb. alosztályvezető) dr. Vértes Imre százados volt.

A II. vizsgálati (előadói) főcsoport a háborús és népellenes bűncselekmények elkövetésével vádolt honvéd személyekkel szemben elrendelt vizsgálatokat végezte. A főcsoport vezetője kezdetben (osztályvezető helyettesi kinevezéséig) báró Kruchina Viktor folyamőr százados volt.

A Nyomozó főcsoport a vizsgálati (előadói) főcsoportok vizsgálati munkáját támogatta nyomozati tevékenységével. A politikai nyomozás valamilyen vélt vagy valós információ, illetve a lakosság által bejelentett panasz alapján indult meg. A Nyomozó főcsoport vezetője Marschall László tartalékos százados volt. A Nyomozó főcsoport 1945. szeptember 25-én megszűnt és maradt a két (I. és II.) vizsgálati (előadói) főcsoport.

[97] *„A háború utolsó hónapjaiban az ideiglenes fegyverszüneti egyezmény alapján sem volt közvetlenül létjogosultsága vagy más jogszabályi alapja egy katonai hírszerzés megszervezésének."* (Dávid Ferenc PhD… 75. o.)
[98] Vértes Imre főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 22. fsz. alatt olvashatók.
[99] Földy Lajos főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 27. fsz. alatt olvashatók.
[100] A 2. számú melléklet 7. számú ábráját és a 10. számú táblázatát Dávid Ferenc PhD… 64–121. o. és Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

Megjegyzem, hogy a korabeli dokumentumokban szó esik egy „titokzatos" „T-csoport"-ról is, amelyet Pálffy György szóbeli parancsára 1945 májusában dr. Tanács György (neve már a HM 40. osztálynál is felmerült) állított fel, azzal a feladattal, hogy építsenek ki a társadalmi élet minden területén jelen levő – mai szóhasználattal, nehezen értelmezhető és pontatlan, »társadalmi, bizalmi, informátori, ügynöki, besúgói stb.« –, „mindent látó és halló" kültagokból álló hálózatot. A „T" – minden valószínűség szerint – a csoportvezető családi nevére (Tanács) utal. A csoport, melynek tagjai (hivatalosan létszám felettiek voltak) fenti feladatainak ellátása mellett az egész KPO belső biztonsága felett is őrködött, tehát egy osztályközvetlen belbiztonsági szervezet volt, Pálffy György és bizalmasa, dr. Tanács György „kezében". Belbiztonsági feladatokat egyébként, mint látni fogjuk, a főcsoportokban létrehozott egy-egy főcsoportközvetlen szervezeti egység (csoport) is végzett.

A Nyomozó főcsoport megszűnése után megmaradt I. vizsgálati (előadói) főcsoport, Marschall László vezetése mellett, „vonalas elv" alapján, az alábbi feladatok ellátására létrehozott négy csoportot foglalta magába:

- I/1. csoport, a HM és közvetlen alárendeltjeinek („HM-csoport") biztonsága (elhárítása),
- I/2. csoport, a hadsereg (1. és 2. honvéd-, valamint a műszaki hadosztály) alakulatainak biztonsága (elhárítása),
- I/3. csoport, a magyar társadalom, hadsereggel összefüggő, különböző területeinek biztonsága (elhárítása),
- I/4. csoport, a főcsoport törzsének belbiztonsága.

A változást szintén túlélő II. vizsgálati (előadói) főcsoport vezetői sorrendben Kruchina Viktor százados (1945. április 15-től 1945. június 5-ig), dr. Parádi István százados (1945. június 5-től 1945. október 14-ig), majd Korondi Béla őrnagy (1945. október 14-től 1946. március 31-ig), Szörényi Endre (1946. március 31-től).

A főcsoport továbbra is a háborús és népellenes bűncselekmények elkövetésével vádolt honvéd személyekkel szemben elrendelt vizsgálatokat végezte. Állományában volt egy külön „Igazoló csoport", amely állandó kapcsolatban állt a HM igazoló bizottságaival. Ugyanis az igazolási eljárás az igazolandó személy jelentkezésével, nyilatkozat kitöltésével és bizonyító okiratok leadásával kezdődött, és amennyiben a bizottságok szükségesnek ítélték, az iratokat a nyomozás lefolytatására a HM KPO-nak küldték meg.

Érdekesség, hogy 1945. október 1-jén felállították, a II. vizsgálati (előadói) főcsoport terhére, az alosztályvezetőnek közvetlenül alárendelt – *„külön eljárás alá*

eső ügyek nyomozására"[101] egy ún. – „Közvetlen csoportot." Tekintettel arra, hogy a közvetlen csoportba a „falból feloszlatott" Hírszerző alosztály tagjainak egy részét osztották be, valójában ez a szervezet *„a belföldön folytatott politikai hírszerzés és a magyarországi külföldi kirendeltségekkel szembeni támadólagos elhárítás személyi bázisa lett."*[102] A „Közvetlen csoport" egyébként 1946. január 18-án megszűnt.

Dávid Ferenc kutatásai szerint az Elhárító alosztályon, 1945. augusztus 18-án „jelent meg" és 1946. március 1-jén „tűnt el" egy „TI" névre keresztelt, feltehetően „Tiszti igazoló csoportot" jelentő szervezeti egység, amely az „Igazoló csoporttal" együtt igyekezett ellátni az egyre növekvő számú, igazolásra váró személyek ellenőrzését.

1946 tavaszán (1946. március 25-én) átszervezték[103] a KPO-t. A 2. számú melléklet 8. számú ábrájával és a 11. számú táblázatával szemléltetett katonai elhárító alosztálynál az eddigi háromból (I., II., és III.) négy (I., II., III. és IV.) főcsoportot csináltak és a nevüket is megváltoztatták.

Az I. (hatósági) főcsoport a korábbi II. vizsgálati (előadói) főcsoportból alakult meg Szörényi Endre tartalékos százados vezetésével (1946. április 1-jétől). Feladata a háborús és népellenes bűncselekményeket elkövetőkkel kapcsolatos nyomozások, illetve a katonapolitikai szűrések és igazolások végzése volt. Szervezetébe tartoztak a külön állománytáblákkal rendelkező szűrő- és internálótáborok (Székesfehérvár, Komárom, Kaposvár és Szentgotthárd) „D" kirendeltségei. Létszám: központ (40 fő) + „D" kirendeltségek (3 fő/kirendeltség).

Az II. (belbiztonsági) főcsoport a korábbi I. vizsgálati (előadói) főcsoport I/1. csoportjából („HM-osztály") alakult meg Kőváry Ernő őrnagy (1946. május 1-jétől) vezetésével. Feladata a HM és alárendeltjeinek operatív biztosítása (elhárítása) volt. Ez a naponta bekövetkezett történésekről, megfigyelésekről, a dolgozókról készült bizalmas jelentések elkészítéséből és felterjesztéséből állt. A jelentéseket a Nyilvántartó Iroda gyűjtötte, tárolta és őrizte. Létszám: központ (14 fő).

Az III. (katonai) főcsoport a korábbi I. vizsgálati (előadói) főcsoport I/2. csoportjából (a hadosztályok és alárendeltjeik) alakult meg. Vezetője Puskás István (1946 tavasztól őszig), majd Csonka György (1946 ősztől) volt. Feladata a Honvéd Kerületiparancsnokságok és az alárendeltek tisztjeinek politikai felülvizsgálata és az igazolási eljárásokhoz szükséges nyomozások végrehajtása volt. Létszám: központ (18 fő) + a „D" kirendeltségek (5-11 fő/kirendeltség) + az 1/b osztályok (2-3 fő/osztály).

[101] Dávid Ferenc PhD... 90. o.
[102] Dávid Ferenc PhD... 90. o.
[103] A 2. számú melléklet 8. számú ábráját és a 11. számú táblázatát Dávid Ferenc PhD... 169–214. o. és Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

Tekintettel arra, hogy a Honvéd Kerületparancsnokságok „D" kirendeltségei kettős (a KPO és a kerületi parancsnokok) alárendeltségük miatt egyrészt súrlódásokat okoztak, másrészt „túlzott önállóságuk" okán a kerületekben „mini KPO"-ként kezdtek viselkedni, 1946. június 15-én megszüntették azokat, (helyileg továbbra is – Budapestet kivéve – a kerületek székhelyén) újakat hoztak létre és közvetlenül az Elhárító alosztály alárendeltségébe helyezték. Így alakult ki a hat (Budapest, Pécs, Szeged, Debrecen, Szombathely és Miskolc), majd 1946. május 15-től, a négy (Budapest, Pécs, Szeged, Debrecen) „D" kirendeltségű szervezet. A másik változás, hogy 1946 tavaszától csökkentették (1946 júniusában már csak három volt), majd megszüntették a szűrő- és internálótáborok „D" kirendeltségeit. A hadosztályoknál, annak ellenére, hogy a kettős alárendeltség ott is létezett, a rendszer („1/b. osztály" vagy „1/b. csoport") nem változott.

A IV. (politikai) főcsoportot a korábbi I. vizsgálati (előadói) főcsoport I/3. csoportból (a magyar társadalom, hadsereggel összefüggő különböző területeinek biztonsága, alakították meg 1946. május 1-jén. Vezetője Kornis Pál, a Nyilvántartó iroda volt vezetője és az MKP KPO-beli alapszervezet párttitkára lett. Feladata a társadalmi és politikai élet figyelemmel kísérése, az *„ott nagy számban megbújó kémek, szabotőrök, a hadsereg építését gátló erők felderítése"*[104] volt. Létszáma: 28 fő.

A IV. (politikai) főcsoport alárendeltségébe három (1., 2., 3.) csoport tartozott:

- IV/1. (belügyi) csoport, a minisztériumok, pártok, egyházak és intézmények figyelemmel kísérésére és szemmel tartására,
- IV/2. (külügyi) csoport, a magyarországi külföldi missziók és követségek megfigyelésére, információszerzésre, beépülés elősegítésére, illetve végrehajtására, informátorok (ügynökök) beszervezésére, azaz támadólagos elhárítás végzésére,
- IV/3. (rendszerellenes szervezetek) csoport, a 2. vkf. osztály. az Államvédelmi Központ (ÁVK) szervezetére és személyi állományára vonatkozó információk gyűjtésére, a korábban megkezdett és további nyomozások végrehajtására.

A HM KPO rövid életében a 2. számú melléklet 9. ábrájával és a 12. számú táblázatával szemléltetett harmadik változás[105] 1946. május 1-jén következett be. E változásnak a lényege az volt, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) felszólította a magyar kormányt, hogy a hadsereg létszámát 40 000 főről 25 000 főre kellett csökkenteni. Ezért megszüntették a HKP-k „D" osztályait és helyettük 6 db 4-5 fős „D" kirendeltséget szerveztek. A két főcsoport helyett négyet hoztak

[104] Dávid Ferenc PhD... 194. o.
[105] A 2. számú melléklet 9. számú ábráját és a 12. számú táblázatát Dávid Ferenc PhD,,, 169–214. o. és Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

létre, illetve befejezte tevékenységét az Igazoló csoport, a pályaudvari nyomozó kirendeltség és a zalaegerszegi szűrőtábor „D" kirendeltsége. Fentiek következménye az lett, hogy 20 fővel csökkent a KPO létszáma és létrejött a 311 fős szervezet.

RÁKOSI-KORSZAK (1948. SZEPTEMBER 9. – 1956. NOVEMBER 2.)

Érdekes megállapítást tett Gyarmati György a *„Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–1956"* című művében,[106] amikor azt írta, hogy a Rákosi-korszak az első világháború végétől az 1989-es politikai rendszerváltásig eltelt 70 év alatt bekövetkezett nyolc rendszerváltás egyike[107] volt. E a korszak vezetett a Horthy-korszaktól a Kádár-korszakig (demokratizálástól, a sztalinizáláson át, a desztalinizálásig), amelyben jelentős (dicsőséges és dicstelen) szerep jutott a magyar fegyveres erőknek és benne a katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknak is.

Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai csoportfőnökség (1947. február 14. – 1949. január 1.)

A HM KPO Katonapolitikai csoportfőnökséggé (HM KPCSF) történt átalakítására 1947. február 14-vel került sor. A dátum azért is érdekes, mert a párizsi békeszerződés ezen a napon engedélyezett Magyarország számára 40 000 fős hadsereget.

Az átszervezés indokai között szerepelt a HM és a KPO létszámbeli aránytalansága. Ekkor ugyanis a KPO 311 fős állománya majdnem egyharmadát tette ki a HM létszámának. E formai indok azonban eltörpült a szervezet fontossága mellett. A KPO olyan feladatokat látott el – a polgári szerveket is megszégyenítő módon – „megelégedésre", amelyek az egész társadalom javát „szolgálták". Az átalakulásban szerepet játszhatott az osztályvezető-helyettes, Kruchina Viktor botrányos szökése miatti dekonspirálódás is.

A KPCSF vezetője a vezérőrnaggyá kinevezett Pálffy György maradt. Helyettese (igaz, kissé később, 1947. június 1-jével) Földy Lajos ezredes lett. A csoportfőnökség továbbra is a HM szervezetében, de más szervezeti egységektől fizikailag

[106] Gyarmati György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon, 1945–1956.* ÁBTL – RUBICON, Budapest, 2013. 21. o. (Továbbiakban: Gyarmati: *Rákosi-korszak...*)

[107] Gyarmati szerint a nyolc rendszerváltás (illetve kísérlete): 1. Károlyi Mihály 1918-as polgári demokratikus próbálkozása; 2. Kun Béla 1919-es leninista bolsevik diktatúra adaptálási kísérlete; 3. Horthy Miklós konzervatív autoriter rendszere; 4. Szálasi Ferenc „magyarosított" nemzetiszocialista kísérlete; 5. Az 1945-ös korlátozott parlamentarizmus; 6. Rákosi Mátyás 1948-as sztálinista bolsevik diktatúra magyar származéka; 7. Nagy Imre 1956-os „nemzeti kommunista" próbálkozása; 8. Kádár János 1957-től 1989-ig tartó „szocializmusa". *„Ezek mindegyike intézményes számonkéréssel és bitókkal szegélyezett leszámolással társult."*

is elkülönülten (hamarosan a Bartók Béla út 24-26. alatti Hadik-laktanyában), a honvédelmi miniszter alárendeltségében működött.

A 2. számú melléklet 13. ábrájával és a 14. számú táblázatával[108] szemléltetett HM KPCSF első szervezetében, mint fő szervezeti egységeket római számokkal jelölt négy osztályt (I. törzs, II. elhárító, III. katonai, IV. rádiófelderítő), számokkal vagy betűkkel nem jelölt két alosztályt (határügyi és hírszerző) szerveztek.

A korábbi KPO ellátó, kiszolgáló és biztosító szervezeti egységei (Segédhivatal, Gazdasági Hivatal, Őrcsoport, Jóléti csoport, Gépkocsirészleg stb.) többnyire változatlan megnevezéssel és feladatokkal, a KPCSF I. (törzs-) osztály alárendeltségébe kerültek.

A II. (elhárító) osztály alárendeltségébe az arab számokkal jelölt hat alosztály (1. hatósági, 2. defenzív (bűnügyi), 3. belügyi, 4. külügyi, 5. politikai, 6. nyilvántartó) került. Ez az osztály fogta át a katonai közigazgatást, a szűrő- és internálótáborokat biztosító „D" kirendeltségeket is.

A III. (katonai) osztály alárendeltségébe tartozott az arab számokkal jelölt három alosztály (1. figyelő, 2. operatív-védelmi, 3. támadólagos elhárító), de ez az osztály irányította a hadosztály és zászlóalj „D" tiszteket is.

Az 1946. március 14-én létrehozott Határügyi alosztály, az elhárító osztálytól kvázi önállóan irányította a határőrség (HÖR) Főparancsnokságának elhárító szervét (osztálynak hívták) és a zászlóaljak „D" tisztjeit, valamint a századok „D" tiszthelyetteseit. A Határügyi alosztály létrehozását többek között az indokolta, hogy a 102.000/Eln.kat.pol./1946. számú rendelettel létrehozott határőrséget a KPO alárendeltségébe helyezték.

Eddig az ún. határőrségi alakulatok operatív védelmét (elhárítását) a Honvéd Kerületparancsnokságok (HKP) „D" osztályai látták el. Tekintettel arra, hogy a határportyázó századok számát 27-ről 50-re emelték, illetve 14 határportyázó és egy kiképző-zászlóaljba szervezték, szükségesnek ítélték az elhárítás centralizálását. Így hozták létre a KPO központjában a 40 fős Határügyi alosztályt, a HÖR Parancsnokságon pedig egy defenzív és bűnügyi alosztályból álló 1/b. osztályt, amely a zászlóalj „D" tiszteket és a századoknál rendszeresített „D" tiszthelyetteseket irányította. Így változott a KPO létszáma 315 főre (59 tiszt, 46 tiszthelyettes és 210 polgári alkalmazott).

A HM KPCSF második szervezeti felépítését[109] szemlélteti a 2. számú melléklet 15. ábrája és a 16. számú táblázata. Az átszervezésre kétszer is a hadseregben

[108] A 2. számú melléklet 13. számú ábráját és a 14. számú táblázatát Dávid Ferenc PhD... 244–247. o. és Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

[109] A 2. számú melléklet 15. számú ábráját és a 16. számú táblázatát Dávid Ferenc PhD... 244–247. o. és Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

végbement változások miatt került sor. Először az eddigi négy osztály mellé még három osztályt, az V. hírszerző, a VI. nyilvántartó, és a VII. káderosztályt állítot-ták fel. Ezzel a létszám is 315-ről 322-re (1 tábornok, 88 tiszt, 49 tiszthelyettes és 184 polgári alkalmazott) változott meg.

A második átszervezés 1948 őszén történt, amikor a hadosztályoknál a „D" tisztek helyett 4 fős (1 osztályvezető, 1 osztályvezető helyettes, 1 nyomozótiszt és 1 küldönc) „D" osztályokat alakítottak ki, majd a II. elhárító osztályon belül létrehoztak egy 10-12 fős hadiipari elhárító csoportot. Ezzel a csoportfőnökség létszáma 342 főre (1 tábornok, 104 tiszt, 51 tiszthelyettes és 186 polgári alkal-mazott) növekedett.

Honvédelmi Minisztérium Katonai elhárító főcsoportfőnökség (1949. január 1. – 1950. február 1.)

Tekintettel arra, hogy egy esetleges háború koalíciós jellegű lesz a magyar had-seregnél két haderőnemet (szárazföldi csapatok és honi légvédelem) alakítottak meg, ami az objektumcentrikus elvből kiindulva a katonai elhárítás szervezeti felépítését is meghatározta.

A szárazföldi haderőnemnek, fegyvernemi és szakcsapatainak a keretei (két önálló zászlóaljból álló 1. gyaloghadosztály, néhány tüzérüteg, a 6. hadosztálynál, három műszaki zászlóalj, egy gyengén felszerelt híradózászlóalj) rendelkezésre áll-tak. A honi légvédelmi haderőnem azonban sem légvédelmi, sem repülőerőkkel nem rendelkezett. A hadiipar lehetőségei is csak körvonalazódtak.

Az elhatározott Katonai elhárító főcsoportfőnökség (KEFCSF) feladatait azonban pontosan meghatározták, alábbiak szerint:

- kémelhárítás,
- alkotmányvédelem,
- a béke, az állam és az emberiség elleni bűncselekmények felderítése és büntetőeljárás kezdeményezése,
- a fegyveres erők (a honvédség és a határőrség) harckészültségét veszélyeztető események megelőzése,
- a személyi állomány hangulatának és fegyelmi helyzetének megfigyelése,
- az állam- és szolgálati titokvédelem,
- hadiipari kapacitások operatív védelme,
- fontosabb katonai és pártrendezvények operatív biztosítása.

Fenti feladatok végrehajtására létrehoztak négy csoportfőnökséget (I. elhárító, II. katonai, III. rádiófelderítő és IV. hírszerző) és három osztályt (1. törzs, 2. káder, 3. támadólagos elhárító). A hadosztályoknál, a légvédelmi csapatoknál, a határ-őrségnél (HŐR), a tiszti iskolákon és a katonai akadémián „D" osztályokat, a

zászlóaljaknál „D" tiszteket, a századoknál „D" tiszthelyetteseket rendszeresítet-tek. A főcsoportfőnökség fentebb körvonalazott első megjelenési formájában 572 főt (2 tábornok, 171 tiszt, 95 tiszthelyettes és 304 polgári alkalmazott) tartal-mazott. A KEFCSF szervezeti felépítését a 2. számú melléklet 17. ábrája és a 18. számú táblázata[110] részletezi és szemlélteti.

A KEFCSF szervezeti felépítése 1949. június 1-jén – összhangban a fegyveres erőkben bekövetkezett változásokkal – módosult.

Ilyen változások voltak például, az OLP, a Hadi Akadémia, 13 fegyvernemi tisztképző iskola, a HM átszervezése.

A KEFCSF létszáma 696 fő (2 tábornok, 284 tiszt, 110 tiszthelyettes és 300 polgári alkalmazott) volt.

Fentieket részletezi és szemlélteti a 2. számú melléklet 19. ábrája és a 20. számú táblázata.[111]

1949-ben következett be egy olyan esemény, amely alapjaiban változtatta meg a nemzetbiztonsági szolgálatok, mind a katonai hírszerzés, mind a katonai elhárítás további sorsát. A kormány olyan döntést hozott, hogy szükség van egy olyan szervezetre, amely a Magyar Dolgozók Pártjának közvetlen ráhatásával kellő ha-tékonysággal képes harcolni a munkásosztály hatalmának ellenségei ellen. Ez volt a hamarosan felállítandó új főhatóság, az Államvédelmi Hatóság (ÁVH), amelybe lehetőség szerint mindent állambiztonsági szervet be kell integrálni. A katonai szféra sem kerülhette el az integrációt. Érdekes, hogy a katonai hírszerzés meg-menekült. A Katonai elhárító főcsoportfőnökségből kivonták a katonai elhárítást és a BM alárendeltségében létrehozott, hamarosan nyilvánvalóan „egy terrorszer-vezetnek" minősített Államvédelmi Hatóságba telepítették. A főcsoportfőnökség pedig tisztán katonai hírszerző, a HM IV. főcsoportfőnöksége lett.

Ezzel vált el egymástól hosszú időre a katonai hírszerzés és a katonai elhárítás. Így a katonai hírszerzés 100 éves történetének jóval több mint a felében a HM, a katonai elhárítás pedig a rendszerváltásig a BM alárendeltségében alakult és fejlődött tovább.

[110] A 2. számú melléklet 17. számú ábráját és a 18. számú táblázatát kutatásaim alapján és az irodalomjegyzékben megjelölt források (többek között a Hadtudomány 1995/1. számában általam publikált *„A Katonai elhárítás történetéből"* című tanulmány, 109–110. o.) felhasználásával szerkesztettem.

[111] A 2. számú melléklet 19. számú ábráját és a 20. számú táblázatát kutatásaim alapján és az irodalomjegyzékben megjelölt források (többek között a Hadtudomány 1995/1. számában általam publikált *„A Katonai elhárítás történetéből"* című tanulmány, 109–110. o.) felhasználásával szerkesztettem.

Államvédelmi Hatóság Katonai elhárító (II.) főosztály
(1950. február 1. – 1953. július 22.)

1949. december 28-án a Minisztertanács (MT) a 4353/1949. számú rendeletével hozta létre az Államvédelmi Hatóságot (ÁVH), amelynek rendeltetését az alábbi idézet tükrözi a leghűbben:

„Az ÁVH a proletárdiktatúra védelmének és megszilárdításának egyik legfontosabb szerve. Az ÁVH a proletárdiktatúra rendszerében betöltött fontos szerepe miatt a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének az állam gépezetében működő szerve. Feladata, hogy a párt Politikai Bizottságának utasítása szerint harcoljon a munkásosztály hatalmának ellenségei ellen. Az ÁVH pártunk kezében olyan kiváló fegyver kell, hogy legyen, amely a munkásosztály hatalma, vagy pártunk ellen irányuló minden ellenséges akciót idejében és sikeresen meg tud hiúsítani."[112]

Az ÁVH egy új főhatóság a Belügyminisztériumtól (BM) szervezetileg függetlenített, a Minisztertanácsnak (MT) közvetlenül alárendelt, az MT által – formailag egy (a belügyminiszter), a valóságban két (a belügy- és a honvédelmi miniszter) – felügyelt, országos hatáskörű, önálló költségvetési szerv lett. Feladatait 1950. február 1-jétől – elméletileg (gyakorlatban korántsem) a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1949. december 28-i határozatának megfelelően kinevezett, Péter Gábor államvédelmi (áv.) altábornagy (majd Péter Gábor letartóztatását követően, 1953. január 3-tól, megbízottként, Piros László áv. vezérőrnagy) közvetlen vezetésével – végezte.

Az ÁVH az alábbi szervezeteket foglalta (olvasztotta) magába:[113]

– az 1945. február 15-én létrehozott Magyar Államrendőrség Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai rendészeti osztályát (PRO) 1946 októberében felváltó, közvetlenül a belügyminiszter ellenőrzése és felügyelete alatt álló „Magyar Államrendőrség Államvédelmi osztály" (ÁVO) utódát, az 1948. szeptember 10-én létrejött BM Államvédelmi Hatóságot (BM ÁVH), amely már a hatékonyság növelése érdekében magába foglalta a rendőrségtől hatáskörileg és anyagilag is független BM Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóságot (KEOKH); a BM Útlevélosztályt; és a BM Határrendészetet,
– az 1949. február 1-jén megalakított Honvédelmi Minisztérium (HM) Katonai elhárító főcsoportfőnökségből (KEFCSF) kiszakított II. (katonai) csoportfőnökséget (CSF), és a Támadólagos elhárító önálló osztályt (TEÖO),

[112] Cserényi-Zsitnyányi Ildikó: *Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai (1950–1953).* (http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi; letöltés ideje: 2018. 03. 16.)
[113] Itt kell megjegyeznem, hogy gyakorlatilag 1946-tól 1956-ig (sőt kezdetben az egységes BM időszakában és/vagy később is), a köznyelvben elterjedt és uralkodóvá vált „ávós" kifejezés egy összefoglaló, súlyosan megbélyegző minősítés lett, függetlenül attól, hogy valaki a PRO, a BM ÁVO, az ÁVH, illetve a KPO kötelékében szolgált.

– a határőrséget (HÖR),
– a Belső karhatalmat,
– a gazdasági rendészetet,
– az internáló- és munkatáborokat, valamint
– az egyes börtönöket is.

A megalakuláskor az ÁVH hét – osztályokra, alosztályokra és csoportokra tagozódó – főosztályból (I. hálózati, II. katonai elhárító, III. operatív, IV. határőrségi és belső karhatalmi, V. káder-, VI. jogi és börtönügyi, VII. gazdasági), valamint az ÁVH vezetője mellett felállított titkárságból állt. Az ÁVH vezetőjének (Péter Gábornak) négy főosztályvezető (I., II., IV. és az V.) volt a helyettese. Nevezetesen az I. (hálózati) főosztályé, akit általános helyettesnek is neveztek, illetve a II. (katonai elhárító), a IV. (határőrségi és karhatalmi), valamint az V. (káder) főosztályok vezetői.

A könyv azokra az adatokra és személyekre koncentrál, amelyek és/vagy akik, a katonai elhárítással – korábban és/vagy későbben – valamilyen kapcsolatban álltak, szervezeteket vezettek vagy abban meghatározó szerepük volt. Így nevesíti az ÁVH létezésének három és fél éve alatt (1950. január 1. és 1953. július 22. között) szolgálók közül azokat, akik tragikusan végezték, illetve hosszú állambiztonsági, majd politikai, katonai és egyéb területen karriert futottak be.

Így például:

– Janikovszky Béla államvédelmi ezredest, aki 1950. január 31-én kezdte meg tevékenységét az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály vezetőjeként, amelyet 1951. január 19-én fejezett be.
– Szücs Ernő államvédelmi ezredest, aki a HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség utolsó vezetőjeként is részt vett az ÁVH létrehozásában, és elsőként állt az ÁVH I. (hálózati) főosztály élén, 1950. január 1-jétől 1950. szeptember 23-án bekövetkezett letartóztatásáig,[114] miközben 1950. január 1-jétől 1950. január 31-ig a II. (katonai elhárító) főosztályt is vezette.
– Kutika Károly (honvéd, majd államvédelmi) ezredest, (később újra honvéd vezérőrnagyot), aki Janikovszky Bélától vette át az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztályt és vezette azt az ÁVH megszüntetéséig, 1953. július 22-ig., majd ezzel befejezve államvédelmi tevékenységét, visszatért az MN-be.
– Jamrich József államvédelmi alezredest, aki az ÁVH talán legfontosabb főosztályát, a nyomozással, figyeléssel, környezettanulmányozással, házkutatással, lehallgatással, rádió-elhárítással, postai küldemények ellenőrzésével és rejtjel-

[114] Kiszely Gábor: *ÁVH. Egy terrorszervezet története.* Korona Kiadó, Budapest, 2000. 215–235. o. A besúgói tevékenység a Horthy-rendőrségnek, az angol titkosszolgálattal való együttműködés, hatalommal való visszaélés, korrupció és más bűncselekmények vádjával letartóztatott Szücs Ernőt saját kollégái verték halálra, testvérével, Szücs Miklóssal együtt 1950. szeptember 21-én.

zéssel foglalkozó III. (operatív) főosztályt vezette, hivatalosan 1953. március 4-től (gyakorlatilag 1953. január 1-jétől) egészen az ÁVH megszüntetéséig (1953. július 22.), és folytatta tovább vezetői tevékenységét a BM III. (katonai elhárító) főosztályon 1955. április 1-jéig.

- Ugyanennek a Hálózati főosztálynak az utolsó vezetőjét (1953. január 14. és 1953. július 22. között), Selmeczi György áv. alezredest, aki 1955. április 1-jétől 1962. augusztus 8-ig négy katonai elhárító szervezet – a BM III. főosztály (1953. július 22. –1956. október 28.); a HM Katonai elhárító törzs (1956. november 8. – 1956. december 22.); a HM II. főosztály (1956. december 22. – 1957. II. fele) és a BM II/1 osztály (1957. II. fele – 1962. augusztus 8.) első embere lett.
- Kucsera László államvédelmi őrnagyot, aki az ÁVH I. hálózati főosztályának az I/3. osztályának (kémelhárítás) az utolsó vezetője volt 1951. október 27-től 1953. július 22-ig, majd a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökséget vezette, immár vezérőrnagyi rendfokozatban, 1962. augusztus 15. és 1975. április 30. között.

Fentiek után az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztályt mutatom be kissé részletesebben. (szemléltetés a táblázatok közötti kimutatással).

A főosztály négy osztályból, egy önálló, tizennégy osztályközvetlen alosztályból és egy csoportból állt, az alábbiak szerint:

1. Katonai kémelhárítási osztály, amelynek rendeltetése a hálózati operatív munka végzése volt a hadsereg kötelékébe tartozó valamennyi alakulatnál és intézménynél. Az osztály négy alosztályból állt:
   a) A HM és a HVK elhárítása.
   b) Az alakulatok és körzetek elhárítása.
   c) Az intézmények elhárítása.
   d) A hadtápobjektumok, raktárak, és kórházak elhárítása.
2. Belső karhatalmi, rendőrségi, és határőrségi osztály, amelynek rendeltetése hálózati operatív munka végzése volt a határőrség, a belső karhatalom és a BRFK kötelékébe tartozó valamennyi alakulatnál és intézménynél. Az osztály három alosztályból állt, melynek rendeltetése az alábbi volt:
   e) A határőrség elhárítása.
   f) A Belső karhatalom elhárítása.
   g) A BRFK és a tanosztályok elhárítása.
3. A katonai figyelési és operatív ellenőrzési osztály, amelynek rendeltetése a régi hadsereg és a politikai okokból elbocsátott hivatásos tisztek megfigyelése, a háborús és államellenes bűncselekményekkel vádolt személyek felkutatása, valamint a fegyveres testületeknél ténykedő külföldi ügynökök felderítése és

elhárítása volt. Az osztály öt alosztályból állt, melyek rendeltetése az alábbi volt:
   h) A hadsereg tisztjeinek megfigyelése.
   i) A háborús bűnösök felderítése és ártalmatlanítása.
   j) Más osztályok és vidéki szervek környezettanulmányozási, külső figyelési, házkutatási és őrizetbe vételi igényeinek kielégítése.
   k) Ismeretlen nevű, de biztos, hogy 1950. február 3-án megalakult.
   l) Ismeretlen nevű, de vezetői ismertek (Csurár József áv. szds. és Simon István áv. fhdgy.)
4. A katonai jogi, majd vizsgálati osztály, amelynek rendeltetése: a nyomozás folytatása az őrizetesek ügyében, a nyomozás menetének ellenőrzése, kémelhárítás a vidéki szerveknél, a nyomozati anyagok elkészítése és átadása az igazságügyi szerveknek (ügyészség és bíróság). Az osztály három alosztályból állt:
   m) Nyílt nyomozás a központi apparátus őrizeteseinek ügyében.
   n) Nyílt nyomozás a vidéki szervek őrizeteseinek ügyében.
   o) A nyomozati anyagok elkészítése és átadása az igazságügyi szervek részére.

Volt még egy II/5. számmal ellátott Önálló katonai nyilvántartó alosztály, amely a katonai elhárításnál vezetett hálózati (ügynöki) és operatív ügyekben keletkezett anyagok (kartonok, dossziék, adatok és információk) nyilvántartását és kezelését végezte.

1951. november 2-án állítottak fel, ismeretlen feladatokkal egy II/a. névre keresztelt csoportot. 1952. június 26-tól feladatai kibővültek az ÁVH objektumain belüli valamennyi légoltalmi szervezet irányításával és általános kiképzésével. Vezetője egyébként a Katonai elhárító főosztály helyettes vezetője, dr. Selmeczi György áv. alezredes volt.

Belügyminisztérium III. (katonai elhárító) főosztály (1953. július 22. – 1956. október 28.)

Nemzetközi vonatkozásban az alcímben jelzett időszakot elsőként a II. világháborút követő hidegháború – a Kína és a Szovjetunió által támogatott Észak-Korea, illetve az USA által támogatott Dél-Korea között 1950. június 26-tól 1953. július 27-ig tartó első fegyveres konfliktus (háború) – jellemezte. Ebben az időszakban (1955. május 3-án) bővült ki az 1949. április 4-én Washingtonban létrehozott NATO az NSZK-val és válaszlépésként 1955. május 14-én létrehozták Varsóban a Varsói Szerződést. Említésre méltó esemény volt Magyarország 1955. december 14-én történt ENSZ-taggá válása is.

A magyar hadsereg történetében ez az időszak a nem megalapozott helyzetelemzésből és katonapolitikai koncepcióból fakadó erőltetett ütemű, az ország anyagi lehetőségeit meghaladó hadseregfejlesztés felismerésétől kezdődő szervezeti átalakítás (pl.: a légierő és az OLP összevonása, a honvédkerületek megszűnése, a fővárosi és a megyei hadkiegészítő parancsnokságok megalakítása, az internálás és kitelepítés intézményének megszüntetésével a szűrő- és internálótáborok felszámolása stb.) és létszámcsökkentés (150 000 főig) időszaka volt.

Az 1953. július 4-én megalakult új kormány (Nagy Imre, majd Hegedűs András miniszterelnök, Bata István honvédelmi miniszter, Gerő Ernő, majd Piros László belügyminiszter) megszüntette az ÁVH-t és úgy rendelkezett, hogy a továbbiakban az állambiztonsági munkát (a katonai elhárítást is beleértve) a BM alárendeltségében, közvetlen irányítása és ellenőrzése mellett kell folytatni.

Így alakult át az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztálya a 2. számú melléklet 25. ábrájával és a 26. számú táblázatával szemléltetett BM III. (katonai elhárító) főosztályává.[115] A főosztálynak, amely 1956. október 28-ig létezett, két vezetője volt, Jamrich József[116] ezredes (1953. július 22. – 1955. április 1.) és dr. Selmeczi György[117] (1955. április 1. – 1956. október 28.) személyében.

A BM III. (katonai elhárító) főosztály egy törzsből, kezdetben három, később öt, majd hét osztály- és két alosztály-szintű szervezetből állt. A 25. számú ábra és a 26. számú táblázat az ötosztályos szervezetet szemlélteti, de a megjegyzésben tartalmazza a változások lényegét is.

A törzs titkárságot, egy alosztályt (Káder alosztály) különféle csoportokat (ügyvitel; bizalmi ellátmánykezelés; elemzés, értékelés és tájékoztatás; operatív nyilvántartás; híradás és rejtjelzés; tolmácsolás és fordítás stb.) tartalmazott.

Ami az osztályokat illeti az történt ugyanis, hogy a háromosztályos katonai elhárítást (1. osztály a HM és a VK; 2. osztály a tanintézetek; 3. osztály az MN, HÖR, Belső karhatalom) először a BM III. osztály szervezetébe helyezték. Kiderült, hogy a tagozódás zavaró, ezért 1953. november 1-jétől 1954-ig áttértek az ötosztályos szervezetre.

Az arab számokkal (1–5.) jelölt központi osztályok az ábécé nagybetűivel („A", „B", „C") jelölt alosztályokból álltak az elhárítandó területek szerint. Nevezetesen:

- Az 1. osztály (MN és MNVK) az MN és az MNVK közvetlen alárendeltjeinek operatív biztosítására. Érdekes, hogy ide tartozott az MNVK 2. (katonai felderítő) csoportfőnökség elhárítása is.

[115] A 2. számú melléklet 25. számú ábráját és 26. számú táblázatát *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* című kandidátusi értekezésem alapján szerkesztettem.
[116] Jamrich József főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 36. fsz. alatt olvashatók.
[117] Selmeczi György főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 37. fsz. alatt olvashatók.

- A 2. osztály (katonai tanintézetek), amely az iskolák állambiztonsági védelmét kapta feladatul, de ez az osztály volt a felelős az MN légierő alakulatainak elhárításáért is.
- A 3. osztály feladata az MN csapatok, BM légoltalmi, büntetés-végrehajtási (BV) és tűzrendészeti szervek operatív biztosítása volt.
- A 4. osztály a HÖR és a Belső Karhatalom szerveinek állambiztonsági védelmét látta el.
- Az 5. osztály a vizsgálati osztály volt.
- Az 1954-es átszervezés következtében megalakított 6. osztály a 3. osztálytól különvált BM légoltalom és tűzszerészet elhárítását végezte.
- Végül a 7. osztály kapta a rendőrség és a BV operatív biztosítását.

A főosztály szervezeti felépítéséből is kitűnik, hogy a katonai elhárítás legfőbb feladatait az alábbiak képezték:

- „az MN védelme az imperialista kémek, diverzánsok, terroristák, szabotőrök, külföldi fasiszta, reakciós, emigrációs központok ügynökei ellen,
- az MN beosztottai ellenséges kapcsolatainak felderítése és bűnös tevékenységük megakadályozása,
- a parancsnokokkal és a politikai szervekkel karöltve harc folytatása az MN soraiba behatoló ellenséges agitáció és propaganda, illetve a hazaárulók és szökevények ellen,
- a személyi állomány ébersége és a titokvédelem fokozása, az állam- és szolgálati titok megsértőinek felderítése."[118]

AZ 1956-OS FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC IDŐSZAKA (1956. NOVEMBER 3. – 1956. NOVEMBER 4.)

A Nagy Imre miniszterelnök vezette kormány 1956. október 28-án a vérontás megszüntetése és a békés kibontakozás érdekében elrendelte az általános és azonnali tűzszünetet és a népharag egyre fokozódó célpontjainak számító állambiztonsági szervek feloszlatását. A megszüntetett BM III. (katonai elhárító) főosztály törzse – a fontosnak ítélt operatív értékű anyagokat becsomagolva, a többi okmányt megsemmisítve – elhagyta a VI. kerületi Izabella utcai objektumot, és a HM-be települt át.

1956. október 29-én megalakult az MN vezetésének Forradalmi katonai tanácsa. 1956. október 30-án felállították a Forradalmi karhatalmi bizottságot és a

[118] Helgert Imre: *A katonai elhárítás a pártállamban – átalakítása a rendszerváltás során.* In: Helgert Imre – Mészáros Gyula: *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Néphadseregből Magyar Honvédség.* II. kötet. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017. 60. o.

Nemzetőrséget mint a magyar nemzet fegyveres testületét. 1956. október 31-én fenti tanácsok és bizottságok küldöttei megválasztották a magyar fegyveres erők legfelsőbb irányító szervét, az MNK Forradalmi Honvédelmi Bizottmányt.

1956. október 31-én, az „MN vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa" rendelkezésére, Janza Károly altábornagy honvédelmi miniszter parancsára, a törzs állományába tartozó 121 főt letartóztatták és tevékenységük kivizsgálásának indokával – a Katonai Ügyészség Fő utcai börtönébe szállították.

1956. november 1-jén a miniszterelnök bejelentette Magyarország VSZ-ből történő kilépését, kinyilvánította az ország semlegességét, követelte a szovjet katonai erők azonnali távozását és kérte az ENSZ védelmét és a nyugati hatalmak segítségét. A ki- és bejelentések, a kétségbeesett segítségkérések „süket fülekre" találtak.

1956. november 3-án megszüntették az MN Politikai főcsoportfőnökséget és helyette létrehozták a „Nevelésügyi főcsoportfőnökséget", a HM alárendeltségébe helyezték a BM Határőrséget és intézkedtek a szovjet csapatok elleni fegyveres harc megszervezésére. Ugyanezen a napon, Szolnokon Kádár János vezetésével megalakult a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, majd a forradalmat és szabadságharcot ellenforradalomnak minősítve a szovjet kormánytól kértek és kaptak segítséget.

1956. november 4-én hajnalban, amikor a szovjet csapatok immár másodszor és fegyveresen beavatkozva Magyarország belügyeibe Budapest felé özönlöttek, hangzottak el a rádióban – a jugoszláv nagykövetségen még aznap menedékjogot kérő – Nagy Imre drámai szavai:

„Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével."

A KÁDÁR-KORSZAK (1956. NOVEMBER 12. – 1990. MÁJUS 23.)

Honvédelmi Minisztérium Katonai elhárító törzs (1956. november 8. – 1956. december 22.)

Az 1956. október 31-én letartóztatott katonai elhárítók 1956. november 4-én szabadultak ki a fogságból és egy 25 főből álló csoport – dr. Selmeczi György vezetésével – hozzálátott az állambiztonsági munka feltételeinek megteremtéséhez.

Ez a csoport kapta – miután a Kádár-kormány 1956. november 7-én Moszkvából Budapestre érkezett – a HM Katonai elhárító törzs nevet és

kezdte meg hivatalosan is, 1956. november 8-tól 1956. december 22-ig tartó tevékenységét.

A törzs feladatai – a korabeli szóhasználattal – a következők voltak:

- felszámolni a még létező, főleg vidéken garázdálkodó ellenforradalmi csoportokat,
- felderíteni és ártalmatlanná tenni a magyar és szovjet hadsereg ellen végrehajtott ellenforradalmi cselekmények elkövetőit,
- biztosítani, hogy az ellenforradalmat szolgáló hivatásos katonák az újjáalakuló hadseregbe ne kerülhessenek be,
- felderíteni, megelőzni és megakadályozni az újjászerveződő fegyveres erők elleni külső és belső ellenséges tevékenységet,
- felmérni a megbízható káderállomány pótlásának forrásait.

Honvédelmi Minisztérium II. főosztály (1956. december 22. – 1957. május 3.)

Erre az időszakra esett, hogy az ENSZ-ben megkezdődött a magyar kérdés vitája, megalakult egy különbizottság is a tisztázásra. 1957. február 9-én a portugáliai Estorilban meghalt Horthy Miklós.

Magyarország Elnöki Tanácsa kiterjesztette a rögtönítélő bíráskodást a népi demokratikus államrend elleni cselekményekre is. 1957. január 15-én újra megkezdődtek az internálások és megkezdték a halálra ítéltek kivégzését.

1957. február 28-án jelent meg az MNK Elnöki Tanácsának rendelete, az 1957. január végén az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága döntésének megfelelően, a szervezetileg a rendőrkapitányságok alá rendelt, de közvetlen pártirányítás alatt álló félkatonai szervezet, a Munkásőrség létrehozásáról szóló 1957. évi 13. számú törvényerejű rendelet. Ezen a napon szüntették meg a Fegyveres Erők Minisztériumát is és vált külön a BM és a HM. 1957. március 21-én megalakult a KISZ.

A hadsereg újjászervezését elindító 1956. december 8-i kormányhatározat értelmében az MN létszámát 63-64 ezer főben állapították meg. Megszűntek a hadtestparancsnokságok, a korábbi nyolc szárazföldi hadosztályból három maradt. Megszűntek a légierő és a honi légvédelem korábbi magasabbegységei is. A 13 tiszti iskolából létrejött az Egyesített Tiszti Iskola (ETI) és a két akadémiából a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA). A hadseregben fegyveres szolgálatot vállaló honvédtiszteknek „Tiszti nyilatkozatot" kellett aláírniuk, amely alapját képezte a hadsereg újjászervezéséhez szükséges tisztikar kiválogatásának.

Elrendelték a katonai elhárítás felállítását is. Uszta Gyula, a honvédelmi miniszter első helyettese közvetlen irányítása alatt jött létre a 2. számú melléklet

27. számú ábrájával és a 28. számú táblázatával[119] szemléltetett, 300 fős HM II. osztály, amely egy irányító törzzsel, 4 központi alosztállyal (HM-, Csapatok és tanintézetek, Vizsgálati és körözési-kutatási alosztály) és alárendeltségükben – az MN, HÖR, Belső karhatalom parancsnokságait, alárendelt csapatait, intézményeit és bázisait biztosító – az elhárítandó területtől függő 4-6 fős osztályokkal, 3-4 fős alosztályokkal, 2-3 fős csoportokkal, illetve 1-1 elhárító (operatív, biztonsági) tiszttel rendelkezett. Az osztály vezetője dr. Selmeczi György lett (maradt).

A szervezet feladata *„a forradalom napjaiban harcoló katonaszemélyek kiszűrése, a hazaárulást elkövető személyekkel szembeni eljárás, a Tiszti Nyilatkozat aláírását megtagadó tisztek (6228 fő volt ilyen) megfigyelése, a nyugatra menekült katonaszemélyek felderítése, külföldi ügynökök felderítése és leleplezése volt."*[120]

A katonai elhárítók nem sokáig élvezhették a HM és az MN „szeretetét", mert az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága, a szovjet mintát követve, a megbízható ÁVH-ban szolgálatot teljesítők álságos igazolási eljárás alá vetése után (4986 főből mindössze 11 főt nem igazoltak),[121] 1957. március 12-i ülésén olyan döntést hozott, hogy az állambiztonság csak a BM-ben lehet jó kezekben. Ennek megfelelően szervezték a BM szervezetében a 13 osztályból álló BM II. (politikai nyomozó) főosztályt, melynek hamarosan a katonai elhárítás is tagja lett.

Belügyminisztérium II/1. osztály (katonai elhárítás)
(1957. május 3. – 1962. augusztus 15.)

Ezt az időszakot nemzetközi viszonylatban a hidegháború eszkalálódása (a NATO ún. „tömeges megtorlás", majd „rugalmas reagálás" katonai doktrínája; az USA által támogatott Dél-Vietnam, valamint az SZU és Kína által támogatott Észak-Vietnam fegyveres konfliktusa, az amerikaiak kudarcba fulladt kubai disznó-öbölbeli inváziója stb.) jellemezte.

Magyarországon megkezdődött, majd hamarosan be is fejeződött a szocializmus alapjainak lerakása. A hadseregben tovább folytatódott a fejlesztési tevékenység, melynek eredményeképpen a szárazföldi csapatoknál 1960-ra kialakult a négy (4. Gyöngyös, 7. Kiskunfélegyháza, 8. Békéscsaba, 9. Kaposvár) gépkocsizó lövész hadosztályos rendszer. Az MN létszáma elérte a 84 000 főt. Folyamatban

[119] A 2. számú melléklet 27. számú ábráját és a 28. számú táblázatát *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* című kandidátusi értekezésem, valamint Helgert Imre: *A katonai elhárítás a pártállamban – átalakítása a rendszerváltás során.* In: Helgert Imre – Mészáros Gyula: *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Néphadseregből Magyar Honvédség.* II. kötet. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017. 63. o. tanulmánya adatai alapján szerkesztettem.

[120] Helgert Imre: A katonai elhárítás a pártállamban – átalakítása a rendszerváltás során. In: Helgert Imre – Mészáros Gyula: *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Néphadseregből Magyar Honvédség.* II. kötet. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017. 63. o.

[121] U. o. 64. o.

volt az 5. hadsereg kialakítása, a tatai harckocsihadosztály felállítása, a fegyvernemi főnökségek kialakítása, a Kilián György Repülő Tiszti Iskola létrehozása stb.

Fenti változások, függetlenül a hovatartozástól, jelentősen befolyásolták az objektum-elv alapján szerveződő katonai elhárítás átalakulását és szervezeti felépítését.

1957. május 3-án a HM II. osztály megszűnt és a BM szervezetében kialakított 13 osztályból (1. katonai elhárító, 2. kémelhárító, 3. hírszerző, 4. közlekedési elhárító, 5. belső reakció elhárító, 6. szabotázselhárító, 7. mezőgazdasági elhárító, 8. vizsgálati, 9. környezettanulmányozó, 10. operatív technikai, 11. operatív nyilvántartó, 12. rejtjelző, 13. levélellenőrző) álló BM II. (politikai nyomozó) főosztály első osztálya, elfogadott elnevezéssel a BM II/1 (katonai elhárító) osztály lett.

Az osztály rendeltetése továbbra is a Magyar Néphadsereg (MN), a BM Határőrség és a BM Karhatalmi alakulatok biztosítása (elhárítása) volt (maradt). Vezetője sem változott. Az osztály létezésének teljes időtartamában dr. Selmeczi György r. ezredes[122] vezette azt.

A 2. számú melléklet 29. számú ábrájával és a 30. számú táblázatával[123] szemléltetett BM II/1. (katonai elhárító) osztály szervezeti felépítése törzsből, központi szervekből és alárendeltekből állt, melyben osztályok, alosztályok csoportok, részlegek és szolgálatok voltak nevesíthetők.

Az osztályvezető közvetlen támogatására az osztálytörzs szolgált, amely magába foglalt egy alosztályt (elemző, értékelő és tájékoztató), két csoportot (káder- és személyzeti ügyek; hálózati és operatív nyilvántartás), három részleget (titkos ügyvitel, bizalmi (B) ellátmánykezelés és tolmácsolás, fordítás) és egy szolgálatot (hírközlés).

Az osztály központi szerveit négy elhárító osztály (1. BM Határőrség; 2. Országos Légvédelmi Parancsnokság; 3. BM Karhatalom; 4. MN Tanintézetek) és négy elhárító alosztály (1/A. HM és MNVK; 1/B. MN fegyvernemi és szakcsapatok; 1/C. vizsgálati; 1/D. kutatási-körözési) képezte.

Az osztály alárendelt szervezetei egységei között volt egy osztály, amely az MN szárazföldi csapatok hadosztályait biztosította. Volt nyolc alosztály (kettő az MN önálló dandárok, és hat az 1-6. kiemelt határőrkerületek) és tíz csoport az egyéb néphadseregi, határőrségi, karhatalmi és tanintézeti szervezetek operatív biztosítására.

[122] Selmeczi György főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 37. fsz. alatt olvashatók.

[123] A 2. számú melléklet 29. számú ábráját és a 30. számú táblázatát *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* című kandidátusi értekezésem, valamint Helgert Imre: *A katonai elhárítás a pártállamban – átalakítása a rendszerváltás során.* In: Helgert Imre – Mészáros Gyula: *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Néphadseregből Magyar Honvédség.* II. kötet. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017. 65. o. tanulmánya adatai alapján szerkesztettem.

Egy 1958. október 1-jén készült jelentés[124] szerint az osztály 1957-ben 293 fővel indult, majd az MN, HÖR, BM Karhatalom változásaival összhangban változott (folyamatosan növekedett). Így 1958-ban 297 főt, 1960-ban 316 főt, 1962-ben 383 főt számlált.

Az említett jelentés az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követő két évről (1957. január 1-jétől 1958. október 1-jéig) számol be és tartalmaz érdekes – e helyen is megörökítésre alkalmas – adatokat.

A jelentésből ismertté válik, hogy *„Az ellenforradalmat megelőző időkben a Néphadsereg soraiba jelentős mértékben behatoló revizionista nézetek, a hadsereg felső és középfokú vezetésében levő áruló, ingatag, gyáva és karrierista elemek ténykedése, valamint a párt vezetésében történt árulás következtében a Néphadsereg az ellenforradalom során nem oldotta meg a proletárdiktatúra védelmének feladatait"*[125]

A jelentés adatai szerint a katonai elhárítás „gyorsan összeszedte magát", hiszen 1958. szeptember 1-jére már 2751 titkos segítővel, azaz beszervezett (hálózati) személlyel (2083 informátorral, 342 rezidenssel, 314 ügynökkel, és 10? találkozási lakást biztosító (ún. „T") lakásgazdával, illetve 20 konspiratív („K") lakással rendelkezett.

Az „eredmények" is figyelemre méltóak voltak, hiszen 1957. január 1-jétől 1958. október 1-jéig 240 főt (226 főt hálózati és vizsgálati adatok alapján, illetve 14 főt rendkívüli esemény kivizsgálása és nyomozása eredményeképpen) vettek őrizetbe, ahogy ezt a jelentés egyik melléklete is tanúsítja. A bűncselekmények jelleg szerinti megoszlása és az őrizetbe vettek száma az alábbi volt: kémkedés – 18 fő; ellenforradalmi tevékenység – 150 fő; demokráciaellenes szervezkedés – 10 fő; demokráciaellenes izgatás – 3 fő; hazaárulás – 14 fő; hazaárulás kísérlete – 6 fő; hazaárulás elősegítése és embercsempészet – 15 fő; szökés – 7 fő; fegyver- és robbanóanyag-rejtegetés – 4 fő; államtitok megsértése és jogosulatlan megszerzése – 7 fő; szándékos emberölés – 2 fő.

Belügyminisztérium III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség (1962. augusztus 15. – 1990. február 19.)

Nemzetközi vonatkozásban ezt az időszakot az USA vietnami háborúja, a szovjet-kínai ellentét, az arab–izraeli háborúk, Csehszlovákia megszállása, a Szovjetunió afganisztáni háborúja, a helsinki záróokmány aláírása, rendszerváltások bekövetkezése jellemezte.

[124] A BM II/1. osztály 10-140/14-1958. (X. 1.) nyilvántartási számú *jelentése a katonai elhárítás munkájáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.6. – 10-140/14/1958.) (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/jelentes_kat_elh.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)

[125] U. o. 1. o.

Magyarországon ebben az időszakban jelentős hadseregfejlesztés ment végbe. Egymást követték az ötéves tervekhez illeszkedő, különböző fedőnévvel ellátott középtávú haderőfejlesztési tervek („ÁPRILIS-15"; „BOTOND"; „RÁBA"; „MARCAL"; „TISZA"; „MÁTRA"; „BAKONY") és azok hadrendjei.[126]

Tekintettel arra, hogy a katonai elhárítás, függetlenül az alárendeltségétől, szoros összefüggésben állt a haderővel (mind diszlokációját, mind személyi állományát, mind fegyverzetét, mind szövetségeseit stb. tekintve) elengedhetetlen, hogy ha röviden is, de ezeket a középtávú terveket és eredményeiket is megismerjük.

A haderő-fejlesztési tervek sorában vizsgálatom tárgyát képezték a II. ötéves tervhez kapcsolódó, 1961-től 1966-ig tartó „ÁPRILIS-15" (ütemei: a „Bakony", „Pilis", „Adria") és a III. harmadik ötéves tervben szereplő, 1966–1970 közötti „BOTOND" (ütemei: „Nyitra", a „Kékes", „Kékes korrekció") névre keresztelt haderő-fejlesztési tervek, amelyek jelentősen befolyásolták a katonai elhárítás szervezetének változását is.

Az „ÁPRILIS-15" tervidőszakban az egyik, hosszú időre kiható, nagy hatású esemény volt a VSZ EFE főparancsnokának Magyarországra is eljutott ajánlása, amely szerint:

„A hadászati, hadműveleti és harcászati vezetés markánsabb elkülönítésére, tekintettel a nemzetközi helyzet alakulására, a szocialista tábor védelméből ránk háruló feladatokra, már békében rendelkeznünk kell vezetésre képes műveleti szervezettel"[127]

Fenti ajánlásnak megfelelően 1961. augusztus 3-án, Budapesten megalakult a hadműveleti-hadászati rendeltetésű 5. hadsereg parancsnokság,[128] melynek állományába négy gépkocsizó lövész- (4. Gyöngyös, 7. Kiskunfélegyháza, 8. Békéscsaba 9. Kaposvár) és egy harckocsi- (11. Tata) hadosztályt soroltak. A hadosztályok összesen 23 (16 db gépkocsizó lövész- és 7 db harckocsi-) ezreddel rendelkeztek. Jelentősen megnőtt a katonai elhárítás figyelmét (biztosítását) is élvező felderítőerők szervezete és létszáma.

Megalakultak a harcászati rendeltetésű, hadosztályközvetlen felderítőzászlóaljak (4/24. Gyöngyös, 7/113. Kiskunfélegyháza, 8/42. Békéscsaba, 9/54. Kaposvár), illetve létrejött 1962-ben, az 5. HDS. alárendeltségében a 3. önálló rádiófelderítő ezredből a 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj Budapesten, valamint az

[126] Az 1948–1998 közötti haderőfejlesztési tervek felsorolását tartalmazza a 2. számú melléklet 59. számú táblázata. A táblázatot Somkutas Róbert: *Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000).* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014., az irodalomjegyzékben megjelölt munkák, illetve a HM HIM HL és KI levél és irattárában fellelt és tanulmányozott elsődleges források alapján, azok felhasználásával készítettem.

[127] Somkutas Róbert: *Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000).* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. 85. o.

[128] A HDS Parancsnokság parancsnokának politikai helyettese az a Kutika Károly vezérőrnagy, aki 1950. november 21-től 1953. július 22-ig az Államvédelmi Hatóság II. (katonai elhárító) főosztályának vezetője volt. Főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 35. fsz. alatt olvashatók.

MNVK 2. (felderítő) csoportfőnökség állományában a 34. önálló felderítő-zászlóalj.

A hadrend azzal változott, hogy az optimálisabb elhelyezés kialakítása, a hadrendi elemek, szervezetek stabilizálása érdekében diszlokációs változások és minőségi fejlesztések történtek. Ebben az időszakban települt át (1963-ban), többek között a fokozott elhárítást is igénylő 5. HDS Parancsnokság Budapestről Székesfehérvárra, a 4/24. felderítő-zászlóalj Gyöngyösről Egerbe, a 8. gépesített lövészhadosztály-parancsnokság Békéscsabáról Zalaegerszegre, a 8/42. felderítő-zászlóalj Békéscsabáról Újdörögdre, illetve a hadászati rendeltetésű 34. önálló felderítő-zászlóalj Budapestről Szolnokra.

A „BOTOND" (1966–1970) szervezési időszakban – tekintettel a VSZ-szempontok által elrendeltekre, mely szerint az MN részére hadászati szinten a főirány Ausztria és Olaszország, az NSZK és Franciaország – további hadrendi, szervezeti és áttelepülési (diszlokációs) feladatokat hajtottak végre.

Ennek fontos elemei voltak, többek között a HM-közvetlen 3. hadtest megalakítása Cegléden; a – 15/67. felderítő-zászlóaljat is magába foglaló – 15. gépesített hadosztály felállítása Nyíregyházán; a hadműveleti felderítés létrehozására és fejlesztésére vonatkozó elgondolásnak megfelelően a 2. önálló rádiófelderítő zászlóalj 5. HDS alárendeltségébe helyezése; és – a seregtest felderítési igényeinek kielégítésére, 1970 augusztusában – a taszári és a kecskeméti 501. és 502. felderítőrepülő-századokból a 101. Önálló Felderítő Repülő Ezred Szolnokon történő megalakítása[129] is.

Ebben az időszakban történt az a „szomorú" esemény, amikor 1968. augusztus 21-től a VSZ egyes csapataival együttműködésben, „internacionalista kötelességünket teljesítve" vett részt a – más alegységekkel megerősített – zalaegerszegi 8. gépkocsizó lövészhadosztály „Csehszlovákia megszállásában". Az „éles" harcfeladat teljesítése arra jó volt, hogy bizonyította a kialakult struktúra és a felkészültség, („éles helyzetben is megvalósított") működőképességét, illetve ráirányította a figyelmet a negatívumokra, melyek „áldásos hatása" egy ideig érzékelhető is volt.

Az előzőekben említett történések és események hatására (is) született meg 1962. augusztus-én a jogszabályi háttér egyik elemét képező MNK BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség ügyrendje, amely meglepő módon határozta meg, hogy a csoportfőnökség *„a BM Politikai Főcsoportfőnökségének a Néphadseregben működő szerve."*[130]

[129] A katonai elhárítás egyik sikeres tevékenysége volt a rendszerváltást követően, 1991-ben realizált, rendszerváltás utáni első, „Traktoros" fedőnevű kémügy, amely éppen a taszári felderítőszázadnál történt.
[130] A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma III/IV. csoportfőnökségének ügyrendje. (Nytsz.: 61-3773/1962) ÁBTL 1.11.7 463/3/18. 1. o.

Az ügyrendet az 1962. augusztus 15-én hivatalba lépett Kucsera László[131] rendőr ezredes mint csoportfőnök írta alá, és Galambos József miniszterhelyettes hagyta jóvá. Ez az ügyrend határozta meg a csoportfőnökség feladatait, eszközeit és módszereit, szervezetét és munkarendjét, illetve a vezetők feladat- és hatáskörét.

A feladatokat illetően az ügyrend előírta:

- a HM, az MN, a HÖR és KH szerveinek, csapatainak és alakulatainak védelmét az imperialista hírszerzőszervek ellenséges tevékenységével szemben, valamint a belső ellenforradalmi erők aknamunkája ellen,
- harc folytatását a hazaárulók és szökevények ellen,
- nyílt vizsgálat lefolytatását a rendkívüli események okainak és felelőseinek feltárása és megállapítása érdekében,
- operatív úton az ellenség félrevezetését, megtévesztését, legendák kidolgozását,
- objektumok és különösen a rádiólokációs technikai eszközök védelmét, fedését és álcázását,
- a vizuális figyelés megakadályozását,
- gyakorlatok operatív biztosítását,
- állami és katonai titkok védelmét,
- személyi állomány előzetes ellenőrzését,
- fegyverek és harci eszközök operatív védelmét,
- meghatározott vezetők tájékoztatását.

Az ügyrend foglalkozott az elhárító munka során igénybe vehető erőkkel, illetve az alkalmazható eszközökkel és módszerekkel is (ezekkel a kérdésekkel a könyv a 2. fejezetben foglalkozik).

A csoportfőnökség szervezetével és munkarendjével kapcsolatban az ügyrend ismertette, hogy a csoportfőnökség központi és a hadosztályok elhárító szervezeti egységei osztályokra, az osztályok alosztályokra, részlegekre és csoportokra tagozódnak; a szervezeti felépítést és az állománytáblákat a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter hagyja jóvá; illetve a csoportfőnökségen és az osztályokon a főcsoportfőnök, valamint a csoportfőnök által jóváhagyott féléves munkaterv alapján folyik a munka.

Fentiek figyelembevételével alakult meg a 2. számú mellékletben elhelyezett 31. és 32. számú ábrával[132] szemléltetett olyan szervezeti felépítés, amely folyamatos finomításokkal ugyan, de maradt is több mint 20 évig, majdnem a rendszerváltásig.

[131] Kucsera László főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 38. fsz. alatt olvashatók.
[132] A 2. számú melléklet 31. és 32. számú ábrát *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* című kandidátusi értekezésemben (Budapest, 1994.) szereplő adatok felhasználásával szerkesztettem.

A Kucsera László által felépített, mintegy 410-420 fős BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség törzset, arab számokkal vagy az ábécé nagybetűivel jelölt, illetve jelölés nélküli, a funkcionális feladatok és az elhárítandó (operatív úton biztosítandó) területek neveit viselő osztályokat, alosztályokat, csoportokat és részlegeket foglalt magába az alábbiak szerint.

A központi törzs alapvető feladata a csoportfőnökség-szintű döntés-előkészítés és a munkafeltételek biztosítása volt. Ennek megfelelően ide tartoztak a titkársági, a személyügyi, a szervezési, a mozgósítási, a bizalmi (B) ellátmánykezelői, az operatív nyilvántartási, a híradási, a rejtjelzői, tolmácsolási, fordítási tevékenységet végző részlegek.

Az 1. osztály (az 5. hadsereg elhárító osztálya) a parancsnokságot és törzset és a közvetlen alárendeltségében (kötelékében) levő magasabbegységeket és egységeket, valamint utalt objektumokat biztosította.

A 2. osztály (rövid elnevezéssel: a tanintézetek elhárító osztálya) a HM, az MNVK, a csoportfőnökségek, a közvetlen szervek (csapatok, intézetek, raktárak, üzemek), a tanintézetek, a hadkiegészítő parancsnokságok, a polgári védelem parancsnokságai, törzsei és létesítményei operatív biztosítását végezte.

A 3. osztály (az Országos Légvédelmi Parancsnokság Elhárító osztálya) rendeltetése a honi légvédelmi haderőnem biztosítása volt.

A 4. osztály (a BM HÖR, Karhatalom, BV elhárító osztálya) végezte a parancsnokságok, törzsek és alárendeltjeik (magasabbegységek, egységek, kerületek, bázisok stb.) elhárító munkáját.

Az 5. osztály (az elemző, értékelő és tájékoztató osztály) a felterjesztett információkat feldolgozta, elemezte, értékelte, valamint a jelentéseket és tájékoztatókat készítette elő.

A kialakított induló szervezet alapjában véve az elgondolásnak és elvárásoknak megfelelően működött 1966-ig. Az MN-ben bekövetkezett változások és a csoportfőnökség központját érintő finomítások miatt módosult a szervezete is.

Az MN technikai és szervezeti korszerűsítésének első periódusában (1962–1968) történt meg a csapatok korszerűbb haditechnikai eszközökkel történő tömeges ellátása.

A honi légvédelmi haderőnemnél megjelentek a korszerű légvédelmi rakéta- és vadászrepülő-eszközökkel felszerelt egységek.

1963-ban állították fel Tapolcán a hadműveleti-harcászati rakétadandárt, a négy hadosztálynál egy-egy (7. Kiskunfélegyháza, 8. Zalaegerszeg, 9. Kaposvár, 11. Tata) harcászati rakétaosztályt, az elhárítás figyelmében álló ezredeknél tíz páncéltörő rakétaüteget, illetve a harckocsiezredből harckocsihadosztály lett. 1964-ben hozták létre – a népgazdasági feladatok megoldásában való közreműködés céljából is – az új rendszerű műszaki alakulatokat.

1966-ban állították fel Cegléden – az 5. hadseregtől átcsoportosított két (Gyöngyös és Nyíregyháza) hadosztállyal – a 3. hadtestet. A HM-ben főnökségek és csoportfőnökségek szűntek meg, illetve alakultak át főcsoportfőnökségekké vagy váltak önállóvá.

1967-ben az Egyesített Tiszti Iskolából megalakult a Kossuth Lajos Katonai Főiskola (KLKF) és a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola (ZMKMF).

A csoportfőnökség központjában a tapasztalatok alapján a feltárt hiányosságok megszüntetése, a szakszerűbb, és hatékonyabb tevékenység, az 5. osztály tehermentesítése céljából átszervezték, illetve létrehoztak néhány szervezeti egységet, például:

- elemző, értékelő és tájékoztató alosztályt (átszervezett elem), az 5. osztály tehermentesítésére,
- feldolgozó alosztályt (új elem), a szakszerűbb tevékenység érdekében,
- ellenőrző csoportot (új elem), a hálózati személyek vezetésében és nevelésében tapasztalható torzulások megszüntetése és az ellenőrző tevékenység szervezettebbé tétele céljából,
- koordinációs csoportot (új elem), a vizuális felderítés megakadályozását célzó munka színvonalának növelésére,
- propagandacsoportot (új elem), az elhárítandó szervezetek személyi állományának megnyerése, a katonai elhárítás arculatának javítása érdekében.

1966. október 21-én, majd 1967. január 1-jén a belügyminiszter utasítására az 1962-ben elfogadott elvek és keretek meghagyása mellett – a fentebb felsorolt, az MN szervezeti fejlődésében bekövetkezett módosulások hatására – új elemekkel bővült a csoportfőnökség szervezete. Ezt szemléltetik a 2. számú melléklet 33. és 34. számú ábrái.[133]

- Jelentős változást generált például (csoportfőnökség létszáma, mintegy 25 fővel 446 főre [407 katona és 39 kpa.] emelkedett) az 1966. október 21-én megalakult 3. hadtest operatív biztosítására létrehozott 6. osztály (a 3. hadtest elhárító osztálya) (új elem).
- 1967. január 1-jén a 2. osztály tehermentesítése céljából (is) megalakították a 7. osztályt (HM és VK Elhárító osztály), amelynek a feladata a HM és az MNVK operatív védelmének fokozása lett (új elem).
- Az egész csoportfőnökség tevékenységét meghatározó elvek, utasítások, intézkedések kimunkálására, a működés komplex vizsgálatára, egy-egy folyamat vagy szervezeti egység működésének elemzésére létrehozták az önálló instruktori alosztályt (új elem).

[133] A 2. számú melléklet 33. és 34. számú ábrát *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* című kandidátusi értekezésem (Budapest, 1994.) felhasználásával szerkesztettem.

– A béke- („B") és háborús („M") állománytáblák, harckészültségi és mozgósítási tervek elkészítése és naprakész állapotban tartása, az „M"-re lebiztosított tartalékos állomány továbbképzése feladatainak végrehajtása céljából hozták létre az önálló hadműveleti, szervezési és mozgósítási alosztályt (új elem).

A létszámot tekintve a csoportfőnökség 518 főre tornázta fel magát. Levéltári kutatásaim során, az ÁBTL-ben akadtam rá egy ábra-jellegű dokumentumra,[134] amely dokumentáltan pontosítja fenti adatokat. Az ábra alapján készített és a 2. számú mellékletben elhelyezett 35. számú táblázat[135] részletesen mutatja a csoportfőnökség 1966 és 1968 évi felépítését és létszámadatait. Ennek tanúsága szerint a csoportfőnökség az alábbi szervezeti elemekből állt:

A hétosztályos, 1966-ban 446 (1968-ban 518) főből álló csoportfőnökség élén a csoportfőnök és egy helyettes állt. Munkájukat 1966-ban 11fős titkárság (1968-ban 9 fős titkárság, 6 fős önálló instruktori és egy 4 fős önálló hadműveleti, szervezési és mozgósítási alosztály) támogatta.

Az 1. (az 5. hadsereget elhárító) osztály név nélküli öt alosztályból és a hadosztályoknál szervezett négy osztályból állt, és felelős volt a budapesti, majd székesfehérvári 5. hadsereg (HDS) parancsnokság törzsének és alárendeltjeinek (a kiskunfélegyházi 7., a zalaegerszegi 8., a kaposvári 9. gépesített és a tatai 11. harckocsihadosztály, illetve dandárok és ezredek) operatív biztosításáért. Létszáma: 122 (140) fő.

A 2. (a HM közvetlen szervezeteket elhárító) osztály az ábécé nagybetűivel jelölt hat alosztállyal és 106 (104) fővel biztosította a HM közvetlen alárendeltségébe tartozó alakulatokat és intézeteket.

A 3. (az OLP elhárító) osztály négy alosztályból és az 1. és 2. honi légvédelmi hadosztálynál szervezett két osztályból állt. Létszáma: 71 (83) fő volt.

A 4. (HÖR, karhatalom, BV elhárító) osztály öt alosztállyal és kilenc csoporttal, 81 (83) fővel biztosította a parancsnokságokat, a törzseket, a határőrkerületeket, a karhatalmi alakulatokat és a büntetés-végrehajtó szervezeteket.

Az 5. (adatfeldolgozó, elemző, értékelő, tájékoztató és propaganda) osztály 20 (20) fővel végezte a nevében is meghatározott feladatokat.

A 6. (a 3. hadtest elhárító) osztály a hadosztályainál (a 4. gyöngyösi és a 15. nyíregyházai) szervezett két elhárító osztállyal és 33 (34) fővel oldotta meg operatív biztosító feladatát.

A 7. (a HM és MNVK elhárító) osztály két („A" és „B") alosztállyal és 33 fővel felelt meg a rendeltetéséből következő követelményeknek.

[134] „A BM/IV. csoportfőnökség szervezeti felépítése" ÁBTL 1.11.7 – sz. n. (Nytsz.. 358-27/1968. 11. 01.)
[135] A 2. számú melléklet 35. számú táblázatot a fenti ábra-jellegű dokumentum alapján szerkesztettem.

A csoportfőnökség szükséges személyi állományát az alábbi táblázatban foglalt források biztosították:

Fsz.	A létszám forrása	1966	1968	Eltérés
1.	Belügyminisztérium	425	471	+ 46
2.	Népgazdaság	19	21	+ 2
3.	Polgári Védelem Országos Parancsnoksága (PVOP)	-	5	+ 5
4.	Erdőgazdaság	-	4	+ 4
5.	Szigorúan titkos (SZT-) állomány	2	17	+ 15
ÖSSZESEN		446	518	+ 72

Az illetékes szervek a kül- és belpolitikai változások hatására 1970-ben kezdték meg az állambiztonsági munkavégzés helyzetének vizsgálatát is. A meghatározó jelentőséggel bíró háromütemű (Velence I-III) „RÁBA" haderőfejlesztési terv 1971. szeptember 1-jétől 1975. december 31-ig tartó időszakában olyan jogszabályok és egyéb dokumentumok jelentek meg, amelyek az 1989/1990-es politikai rendszerváltásig hatályosak voltak (maradtak).

Ilyenek voltak (időrendi sorrendben) az alábbiak, amelyek közvetlenül (pl. ügyrendek) vagy közvetve (pl. törvényerejű rendelet, MT-határozat vagy MT elnökhelyettesi utasítás) meghatározták a katonai elhárítás struktúráját is, ezért különös figyelmet érdemelnek:

– a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség 1972. évi ügyrendje,[136]
– a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség 1972. évi ügyrendje,[137]
– az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet,[138]
– az állambiztonsági feladatokról szóló 6000/1975. számú MT-határozat,[139]
– a katonai hírszerzésről szóló 6001/1975 számú MT-határozat,[140]
– az állam biztonsága védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről szóló 1/1975. számú MT helyettesi utasítás.[141]

[136] BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség ügyrendje (10-530/1972. 03. 15.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/iii_ugyrend.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
[137] BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség ügyrendje (61-896/2/1972. 05. 30.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_4.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
[138] 1974. évi 17. törvényerejű rendelet az állam- és közbiztonságról.
[139] 6000/1975. számú MT-határozat az állambiztonsági feladatokról (munkapéldány/1972. 06. 02.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_6000.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 07.)
[140] 6001/1975 számú MT-határozat a katonai hírszerzésről (munkapéldány/1972. 06. 02.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_6001.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 07.)
[141] 1/1975. számú MT helyettesi utasítás az állam biztonsága védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről. (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_1.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)

Nemzetközi viszonylatban az 1971–1975 közötti évekre a hidegháborús feszültségek csökkenése volt jellemző. Ez a helyzet, többek között olyan eseményekben nyilvánult meg, mint az 1973 júliusában, 35 ország részvételével megrendezett Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) értekezlete, vagy az 1974. novemberi szovjet–amerikai atomsorompó-egyezmény Brezsnyev szovjet pártfőtitkár és Ford amerikai elnök által történt aláírása.

A IV. ötéves tervbe integrált „RÁBA" haderőfejlesztési időszakban a magyar haderő szervezeti keretei – az előző, „BOTOND" (1966–1970) időszakhoz képest – jelentősen nem változtak. A főcsapás alapvetően a gazdaságosabb üzemeltetésre, ugyanakkor a minőségi fejlesztésre irányult. Ez – többek között – létszámcsökkentéssel (a csapatok keretesítésével), ugyanakkor a régi haditechnikai eszközök modernebb típusaira való felváltásával járt. Ekkor állították rendszerbe például, a szárazföldi csapatoknál a páncélozott szállító harcjárműveket (PSZH), a Sztrela–1 (SZ–1) és Sztrela–2 (SZ–2) légvédelmi rakétaeszközöket.

A BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség 1972. évi ügyrendje határozta meg a BM III/IV. csoportfőnökség szervezeti felépítésére is kiható feladatait az alábbiak szerint:

- elhárító munka folytatása az MN és a HÖR vezető szerveinél, csapatainál, intézeteiben, objektumaiban és azok környezetében;
- tevékeny részvétel a minisztériumok és főhatóságok katonai főosztályai, osztályai operatív biztosításában;
- a külső és belső ellenség terveinek, hírszerző tisztjeinek, ügynökeinek felderítése, az elhárítási területre történő behatolásuk megszakítása és tevékenységük leleplezése;
- a személyi állomány védelmében, az elhárítási területet és a VSZ tagállamait érintő állami és szolgálati titkok megőrzésében, a harckészültség fenntartásában a parancsnokok segítése;
- a mozgósítással és a hadszíntér-előkészítéssel kapcsolatos elhárítási feladatok megszervezése és végrehajtása.

A katonai elhárítás aktuális időszakbeli helyzetének bemutatása, a Kucsera László[142] rendőr vezérőrnagy, csoportfőnök által 1972. március 30-án aláírt és Rácz Pál rendőr vezérőrnagy, belügyminiszter helyettes által jóváhagyott – „Szigorúan titkos!" „Különösen fontos!" minősítésű – BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség ügyrendjével[143] kezdődik.

[142] Kucsera László főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet (Életrajzi adatok) 38. fsz. alatt olvashatók.
[143] A BM III/IV. csoportfőnökség 1972. évi ügyrendje (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_4.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)

Ez az ügyrend határozta meg, hogy a csoportfőnökség a BM katonai elhárító szerve,[144] amely a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség vezetőjének (a miniszterhelyettesi státusban levő főcsoportfőnök) közvetlen irányítása alá tartozik.

A szervezet állománytábláját a személyi állományt érintően a belügyminiszter, anyagi és technikai vonatkozásban – a Magyar Néphadsereg területére vonatkozóan – a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter hagyta jóvá.

Az ügyrend pontosan és egyértelműen határozta meg, hogy a katonai elhárítás az operatív biztosítási munkát objektumi elv alapján végzi a Honvédelmi Minisztérium (HM), a Magyar Néphadsereg (MN) és a Belügyminisztérium (BM) Határőrség (HÖR) központi és a nekik alárendelt szervezeteinél (seregtestek, magasabbegységek, határőrkerületek, szervek, csapatok, intézetek), valamint a Magyar Honvédelmi Sportszövetség (MHSZ) országos központjában.

Érdekes viszont, hogy nem végzett (nem végezhetett) elhárító munkát:

- az MN Politikai és személyügyi főcsoportfőnökség központi és területi szerveinél,
- az MNVK 2. (katonai felderítő) csoportfőnökség központi szerveinél,
- az Igazságügyi Minisztérium katonai főosztályán, és
- a katonai ügyészségek és bíróságok területén.

Az ügyrend a 2. számú mellékletben elhelyezett 37. számú táblázattal szemléltetett csoportfőnökség felépítését[145] illetően arról tájékoztatott, hogy a csoportfőnökség egy központi és egy hálózati szervezetből állt.

A központi szervezetet egy (önálló, elemző, értékelő, adatfeldolgozó és propagandaosztályra átkeresztelt) osztály, három (új elemként felállított önálló) alosztály (a koordináló és felderítő; a hadszíntér-előkészítő; valamint a szervezési és mozgósítási), illetve egy – újjászervezett instruktori részleggel és egy új elemet képező propagandarészleggel – kiegészült csoportfőnökségi titkárság képezte.

A hálózati szervezet az elhárítandó néphadseregi, határőr és hátországvédelmi szervezetekhez igazodóan – központi alosztályokra, területi osztályokra, alosztályokra és csoportokra tagozódó – hét osztályból állt.

Az 1. osztály továbbra is a vezérkart, a 2. osztály a Honvédelmi Minisztériumot, a 3. osztály az 5. hadsereget, a 4. osztály a honi légvédelmi és repülőcsapatokat, az 5. osztály a 3. hadtestet, a 6. osztály a hátországi csapatokat, szerveket és intézményeket, a 7. osztály a határőrséget biztosította. Az osztályok és alárendeltek részletezése a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és

[144] Már nem a „a BM Politikai főcsoportfőnökségének a Néphadseregben működő szerve", ahogy ez az 1962-es ügyrendben szerepelt.
[145] 2. számú melléklet 37. számú táblázatát a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség 1972. évi ügyrendje alapján, illetve „*A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig*" című kandidátusi értekezésem (Budapest, 1994.) kéziratának felhasználásával készítettem.

Múzeum Központi Irattárában hiteles források hiánya miatt nem volt lehetséges. Nem megerősített információk szerint a csoportfőnökség létszáma 480-500 fő között lehetett.

Szerencsére az előkerült újabb adatok alapján ismertté vált egy olyan – 1971–1972 közötti időszakra érvényes – a 2. számú mellékletben elhelyezett 38. ábrával[146] szemléltetett – szervezeti felépítés, amely nagyon hasonlított az 1972. évi ügyrendben leírtakhoz, bár az osztályokra és alosztályokra való bontás ebben is hiányzott, de a létszámadatokat tartalmazta. E szerint a csoportfőnökség központi szervezetének állománya (négy önálló osztály két részleg és a titkárság) 75 fő, a hálózati szervezete (a hét osztály) 432, összesen 507 fő volt.

Mint az ábrából kitűnik:

A csoportfőnököt és a helyettest egy (31. ábrával szemléltetett) 11 fős központi törzs (titkárság, személyügyi, szervezési, mozgósítási, ellátmány-kezelési, operatív nyilvántartási, híradó, rejtjelző és tolmácsolási feladatokat ellátó részlegek) támogatta.

A csoportfőnökség központját két osztály, két alosztály és két részleg alkotta az alábbiak szerint:

- a 20 fős önálló elemző, értékelő, adatfeldolgozó és propagandaosztály,
- a 7 fős önálló hadszíntér-előkészítő osztály,
- a 8 fős önálló koordináló és felderítő alosztály,
- a 18 fős önálló szervezési és mozgósítási alosztály,
- a 6 fős instruktori részleg,
- a 3 fős propagandarészleg.

A csoportfőnökség központi elhárító osztályai voltak:

- az 1. (MNVK és közvetlenek) osztály (24 fővel),
- a 2. (HM és közvetlenek) osztály (79 fővel),
- a 3. (5. hadsereg) osztály (106 fővel),
- a 4. (MN honi légvédelmi és repülőcsapatok) osztály (67 fővel),
- az 5. (3. hadtest) elhárító osztály (32 fővel),
- a 6. (MN hátországi csapatok) osztály (69 fővel).
- a 7. (BM Határőrség) osztály (58 fővel).

Tekintettel arra, hogy a könyv, címéből adódóan is történeti (történelmi) munka, elengedhetetlen a kronológia mint az egyik segédtudomány alkalmazása. A katonai elhárítás százéves történetének bemutatása is szinte megköveteli a különböző történések, jelenségek és folyamatok megfelelő szakaszolás mellett történő időbeli

[146] 2. számú melléklet 38. számú táblázatát a *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* című kandidátusi értekezésem (Budapest, 1994.) kéziratának felhasználásával készítettem.

sorrendiségének alkalmazását. Ezt a rendezőelvet követtem az eddigiekben és ezt kívánom tenni a továbbiakban is.

Fentiekre figyelemmel egy rövid időre megszakítom a katonai elhárító szervezetek intézménybeli történetének (változásainak) bemutatását, mert rá kell térnem a fentebb megnevezett azon „jogszabályok" (különösen az 1974. évi 17. Tvr., és a 6000/1975 MT-határozat) ismertetésére, amelyek ebben az időszakban (1972–1975) születtek és még a rendszerváltás időszakában is hatályosak voltak.

Az időrendi sorrendet követve vizsgáltam meg az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendeletet[147] (1974. évi 17. tvr.), amely 18 év után hatálytalanította az 1956. évi 35. törvényerejű rendelettel kiegészített 1955. évi 22. törvényerejű rendeletet.

Ez a rendelet azért fontos, mert ez határozta meg, többek között, azokat – a szervezetek struktúráját is alapvetően befolyásoló, alábbi – feladatokat, amelyek az állam- és közbiztonság védelme és fenntartása körébe tartoztak. Nevezetesen:

- az állam belső rendjének védelme,
- a bűnözés elleni harc,
- a közrend védelme,
- a közlekedés rendjének biztosítása,
- az igazgatásrendészet,
- az államhatár őrzése,
- az országos tűzvédelem.

A katonai biztonsági (elhárító) szervezetek minden területen, alapvetően operatív tevékenységekkel, érintettek voltak, ezért is szerepük volt (részt kellett venniük):

- az alkotmány-, személy-, tulajdon- és objektumvédelmi, kém- és katasztrófa-elhárítási, valamint bűnmegelőzési, és környezetvédelmi feladatok végrehajtásában,
- az ország állami, társadalmi, és gazdasági rendje elleni tevékenység, az állampolgárok (a katonák és hozzátartozóik) személye és tulajdona elleni bűncselekmények, az idegen hatalmak és szervezeteik MNK elleni tevékenységének, a fegyveres erők (akkor a MN és a HÖR) elleni bűncselekmények felderítésében, leleplezésében, megakadályozásában és gyengítésében,
- fontos intézmények, kritikus infrastruktúra, védett (állami és katonai) vezetési pontok, katonai objektumok (laktanyák, lőszer-, robbanó- vegyi és üzemanyagok tárolói stb.) védelmében,
- országos, regionális és helyi ünnepségek (megemlékezések, felvonulások, díszszemlék, eskütételek stb.), párt-, állami és sportrendezvények biztosításában,

[147] Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. tvr.

- elemi csapások (pl. árvizek, szélsőséges időjárási viszonyok), katasztrófák idején élet- és vagyonmentésben, a következmények elhárításában,
- a közlekedés zavartalanságának biztosításában (pl. kiképzési foglalkozások, hazai és/vagy nemzetközi gyakorlatok idején),
- idegenrendészeti feladatok végrehajtásában,
- a társadalmi együttélést sértő személyekkel szembeni fellépésben,
- az államhatár sérthetetlenségének, biztosításában,
- a határrend fenntartásában (személyek, járművek, szállítmányok stb. ellenőrzésében,
- a katonai objektumok tűzvédelmében.

Az 1974. évi 17. tvr. szerint minden feladat végrehajtásának felelőse a BM és szervei (a rendőrség, a határőrség, és a Tűzoltóság Országos Parancsnoksága) voltak.

A rendőrség és a határőrség feladatait és működését általánosságban a Minisztertanács rendeletben szabályozta. A BM szerveinek működési területét, részletes hatáskörét, alá- és fölérendeltségi viszonyát a belügyminiszternek külön jogszabályban kellett megállapítania.

Ennek azért van jelentősége, mert, mint látni fogjuk, a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény egyik fontos rendelkezése éppen az volt, hogy az állam belső rendjének védelméért (a törvényerejű rendelet 4. §-ban meghatározott feladatok) való felelősséget kivette a BM kezéből és a MT elnökének felügyelete alatt álló nemzetbiztonsági szolgálatokra bízta.

A törvényerejű rendelet 4. §-a értelmezte tehát, hogy mit kell érteni és tenni az állam belső rendjének védelmének meghatározása alatt. Fontosságára való tekintettel álljon itt a törvényerejű rendeletből vett idézet, amely általános érvényűen határozta meg, többek között, a katonai hírszerzésre és a katonai elhárításra is vonatkozó alábbi feladatokat:

- *„fel kell deríteni a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi, gazdasági rendje, a béke és az emberiség elleni, az állampolgárok személye és tulajdona ellen elkövetett, továbbá az egyéb bűncselekményeket; meg kell akadályozni ezek elkövetését;*
- *le kell leplezni a hazánkkal szemben álló hatalmak, azok szervezeteinek, egyéb külföldi szervezeteknek, a Magyar Népköztársaság társadalmi, vagy gazdasági rendjének megdöntésére, aláásására, vagy gyengítésére irányuló terveit, tevékenységét és meg kell akadályozni kártevő munkájukat."*[148]

[148] Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. tvr. 4. §

Az időrendiséget tekintve a következő esemény az 1974. évi 17. tvr. által adott felhatalmazás alapján, az állambiztonsági feladatokról szóló 6000/1975. MT-határozat[149] kiadása volt 1975. június 2-án.[150]

A határozatban előírt és a katonai elhárításra értelmezhető területeken a főbb, (klasszikusan nemzetbiztonsági) feladatok az alábbiak voltak:

- olyan információk és adatok szakszerű gyűjtése, elemzése és értékelése, amelyek alkalmasak az érintett párt-, állami és katonai szervek és szervezetek vezetőinek döntéseihez szükséges és elvárt mélységű tájékoztatására (információgyűjtés, elemzés, értékelés, tájékoztatás),
- az ellenséges külső és belső szervek, szervezetek és személyek – az MNK katonai biztonságát veszélyeztető – szándékainak, terveinek megismerése, behatolási lehetőségeinek feltárása, leleplezése, bomlasztással és megtévesztéssel (dezinformálással) terveik meghiúsítása (veszélyek elhárítása és különleges ellentevékenység),
- a fegyveres erők személyi állományának, hozzátartozóinak, objektumainak, állami és szolgálati titkainak operatív védelme (személy-, objektum- és titokvédelem),
- kémekkel és kártevőkkel szembeni határozott fellépés (aktív kémelhárítás),
- operatív nyomozás és büntetőeljárás kezdeményezése a jogszabályokban is nevesített (pl. béke és emberiség elleni, politikai és katonai stb.) bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható külföldi és magyar személyek ügyében (operatív nyomozás, felelősségre vonás kezdeményezése),
- meghatározott szintű magyar és külföldi személyek (állami és katonai vezetők, kormánytagok, és mások) operatív és/vagy fizikális védelme (operatív és/vagy fizikai személyvédelem),
- hatáskörbe tartozó, különösen fontos és bizalmas beosztásban levő és beosztásba tervezett polgári és katonai személyek operatív ellenőrzése és védelme (operatív megelőző személyellenőrzés és védelem).

Fenti jogszabályok (1974. évi 17. tvr., 6000/1975. MT-határozat) a katonai elhárítás szervezetére konkrétan nem határoztak meg semmilyen formai követelményt. Meghatározták azonban azok a változások, amelyeket a fegyveres erők fejlesztéséből és az operatív munka tapasztalataiból levont következtetések tettek szükségessé.

A „RÁBA" tervidőszak után, az 1975. november 15-től 1976. december 31-ig végrehajtott „MARCAL" fedőnevű feladat arra irányult, hogy a meghatározott

[149] http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_6000.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 07.

[150] Megjegyzendő, hogy a 6000/1975. MT-határozattal egyidejűleg (1975. június 2-án) adták ki a katonai hírszerzésről szóló 6001/1975. MT-határozatot is. (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_6001.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 07.)

csapatok (köztük a katonai felderítő szervezetek) – a délnyugati és a Duna-völgyi hadászati irányoknak megfelelően – nyugati irányban települjenek át. Ennek az volt a célja, hogy egy esetlegesen kirobbanó háború esetén a csapatok magasabb harckészültségi és alapfeladataikat gyorsabban és hatékonyabban tudják teljesíteni. Ekkor és ezért is épült két – az akkori időkben legkorszerűbb szombathelyi és győri – laktanya is.

A diszlokáció módosulása a katonai elhárítás szervezetére is hatással volt. Példaként említem a 8/42. Felderítő-zászlóaljat, amely Újdörögdről Szombathelyre, a 9/54. Felderítő-zászlóaljat, amely Kaposvárról Lentibe, a 11/74. Felderítő-zászlóaljat, amely Tatáról Győrbe települt át, illetve, a 14. légvédelmi tüzérezredet, amely Lentiből Győrbe ment, sőt az áttelepülés után légvédelmi rakétaezreddé fegyverezték át 1976-ban.

A „TISZA" (1976–1980), majd a „MÁTRA" (1981–1985) középtávú, haderőfejlesztési tervidőszakban folytatódott – a létszámcsökkentésre való törekvés mellett – a csapatok, korábbiakhoz képest szerényebb szervezeti és technikai átalakítása. Ez az időszak a hosszú idő után leköszönő Czinege Lajos, majd a helyére került Oláh István nevéhez köthető.

Fentieknek megfelelően került sor 1977. január 1-jén a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség újabb (gyökeres) szervezeti változtatására. Ekkor alakították ki (hozták létre) a 2. számú melléklet 39. számú ábrájával és 40. számú táblázatával szemléltetett[151] szervezeti felépítést. A 39. számú ábra és a 40. számú táblázat 1977. január 1-jétől 1988. június 1-jéig tartalmaz szinte minden fontos információt (osztályok, alosztályok részlegek az elhárítandó hadrendi elemek, földrajzi elhelyezkedés, létszám stb.). Az 515 fős BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség összességében – bizonyos finomítások mellett – tizenöt évig működött.

A csoportfőnökségen általánossá tették az osztály-alosztály szervezeti struktúrát, ami többnyire összevonásokat eredményezett. Így alakult ki az új, hétosztályos szervezet az alábbiak szerint. Az osztály szó utáni zárójel az általa biztosított szervezet rövidített nevét tartalmazza, így könnyebben megjegyezhető.

- Az 1. osztály (HM és MNVK) úgy alakult ki, hogy összevonták a korábbi 1. (MNVK és közvetlenek) és a 2. (HM és közvetlenek) osztályt. Így a 12 fős törzsével együtt 93 fős) osztály öt alosztállyal végezte a szervezetek operatív biztosítását.
  - az MNVK-t 11 fővel,
  - az MN Híradó főnökséget 20 fővel,

[151] A 2. számú melléklet 39. számú ábráját és a 40. számú táblázatát a „*A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig*" című kandidátusi értekezésem (Budapest, 1994.) kéziratának felhasználásával készítettem.

  - a HM főnökségeit 19 fővel,
  - a hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokságokat 16 fővel,
  - az MN Hadtáp főnökséget 15 fővel.
- A 2. osztály (BM/IV. csoportfőnökség törzse, de nevezték törzsosztálynak is) magába foglalta a korábbi két osztályt (az Önálló értékelő-elemző, adatfeldolgozó és propaganda-; az Önálló hadszíntér-előkészítő), két alosztályt (az Önálló koordinációs és feldolgozó; az Önálló szervezési és mozgósítási), valamint két részleget (instruktori és propaganda) és 4 fős törzsével együtt három alosztállyal, valamint egy részleggel (összesen 35 fővel) végezte operatív szakmai feladatait.
  - Információ-feldolgozó, elemző-értékelő és tájékoztató („A") alosztály (13 fő),
  - Operatív koordináló és feldolgozó („B") alosztály (8 fő),
  - Határon túli operatív („C") alosztály (7 fő),
  - Instruktori részleg (3 fő).
- A 3. osztály (szárazföldi csapatok) a korábbi 3. (5. hadsereg) és az 5. (3. hadtest) összevonásából alakult, amely 14 fős törzsével együtt 126 fővel, nyolc osztállyal és három alosztállyal fogta át a szárazföldi csapatokat.
  - az 5. HDS törzsét („A" osztály, Székesfehérvár, 23 fő),
  - a 8. gl. ho.-t („B" osztály, Zalaegerszeg, 16 fő),
  - a 9. gl. ho.-t („C" osztály, Kaposvár, 16 fő),
  - a 11. gl. ho.-t („D" osztály, Tata, 14 fő)
  - a 7. gl. ho.-t („E" osztály, Kiskunfélegyháza, 13 fő),
  - a 3. g. hdt.-t („F" osztály, Cegléd, 8 fő),
  - a 4. gl. ho.-t („G" osztály Gyöngyös, 6 fő)
  - a 15. gl. ho.-t („H" osztály, Nyíregyháza, 6 fő),
  - az 5. ö. hk. e.-t („a" alosztály, Tapolca, 6 fő)
  - a 44. tü. dd.-t („b" alosztály, Marcali, 2 fő),
  - 60. mü. dd.-t („c" alosztály, Szeged, 2 fő).
- A 4. osztály (honi légvédelmi és repülőcsapatok) a 12 fős törzsével együtt (összesen 71 fővel) és négy alosztállyal biztosította:
  - az 1. H. lé. HDS. közvetleneket („A" alosztály, Budapest, 11 fő),
  - az 1. h. lé. ho.-t („B" alosztály, Veszprém, Budapest, 24 fő),
  - a 2. h. lé. ho.-t („C" alosztály, Miskolc, 14 fő),
  - a CSRP-t („D" alosztály, Budapest, Börgönd, 10 fő)
- Az 5. osztály (titkársági osztály) fogta össze a csoportfőnökségi központ mindazon funkcionális szerveit, amelyek az átszervezés során nem kerültek egyik osztályhoz sem. Így a 3 fős törzsével együtt 31 fős osztály tartalmazta:
  - a 7 fős Titkársági és személyügyi alosztályt,
  - a 9 fős Szervezési, mozgósítási és híradó alosztályt,

– a 4 fős Állambiztonsági kiképző- és propagandarészleget,
– a 8 fős állandó ügyeleti szolgálatot.

– A 6. osztály (hátországvédelem) állambiztonsági feladatait az MN kiképzési főfelügyelő alárendeltségébe tartozó, az előző 2. osztály HM és alárendeltek elhárítási területei közül kivont szervek területén végezte. Ennek megfelelően biztosította 13 fős törzsével együtt (összesen 93 fővel) öt alosztállyal az alábbi szervezeteket:
  – a Hátországvédelmi Parancsnokságot és közvetlenjeit („A" alosztály, Budapest, 22 fő),
  – a 15. stratégiai pontonos dandárt („B" alosztály, Ercsi, 1 fő),
  – a tanintézeteket („C" alosztály, Budapest, 16 fő),
  – az MN Beruházási és fenntartási főnökséget és alárendeltjeit („D" alosztály, Budapest központtal, 17 fő),
  – az új kiképzési rendszerű műszaki alakulatokat („E" alosztály, 24 fő)

– A 7. osztály (BM Határőrség) gyakorlatilag változatlan szervezeti felépítésben, a 10 fős törzsével együtt (összesen 66 fővel) 6 alosztállyal (alosztályonként 7-14 fővel) hárította el a BM HŐR Parancsnokságot és a Csorna, Szombathely, Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Pécs, Orosháza, Kiskunhalas, Nyírbátor, Miskolc, Balassagyarmat és Győr központú, 4 nyugati, 3 déli, 4 keleti irányultságú, 1–11. számú határőrkerületet.

1986. augusztus 1-jén kezdődött meg és 1989. szeptember 30-ig (gyakorlatilag a rendszerváltásig) tartott a három (Bakony I–III.) ütemű „BAKONY" középtávú fejlesztési tervidőszak.

A „BAKONY" időszak az Oláh István honvédelmi miniszter nevével jelzett, a régi (a hadsereg – hadosztály – ezred – zászlóalj) szervezeti és vezetési rendről az új (a hadsereg – hadtest – dandár – zászlóalj) szervezeti és vezetési rendre való áttérés időszaka volt, amely többek között mindenkit sújtó 40%-os létszámcsökkenéssel is járt. A magyar haderő létszáma az időszak végére 106 800 főre csökkent.

A tervnek megfelelően hadosztály-parancsnokságokat szüntettek meg (Tata, Zalaegerszeg, Kaposvár, Gyöngyös, Kiskunfélegyháza, Nyíregyháza, Cegléd) és létrehoztak három gépesített hadtestparancsnokságot. Az 1. gépesített hadtest Tatán, a 2. gépesített hadtest Kaposváron, a 3. gépesített hadtest Cegléden alakult meg. A gyakorlatilag változatlan hadsereg-parancsnokság Székesfehérváron maradt.

Huszonkét ezredből (14 lövész- és 8 harckocsi-) tizenhét dandár (12 lövész- és 5 harckocsi-) lett. A nyolc hadosztályközvetlen felderítő-zászlóaljból csak három (a győri 1/74., a szombathelyi 2/42. és az egri 3/24.) maradt.

Az MN mindent érintő szervezeti változásai természetszerűen átalakítást követeltek meg a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen is. A 2. számú

melléklet 41. számú ábrájával és a 42. számú táblázatával[152] szemléltetett, 1988. június 1-jétől 1989. április 26-ig érvényes szervezeti felépítés jelentősen eltért az előző állapottól.

Az osztályok száma (hét) nem változott, de bizonyos átrendeződés, névváltozás történt és a létszám 515 főről 457 főre (58 fővel) csökkent. Így:

A 83 fős 1. osztály neve „HM szervek" lett és a létszám 79 főre csökkent azáltal, hogy az „A" alosztálytól az „MNVK közvetlenek" elhárítása átkerült a 2. osztályhoz, a „HM főnökségek" („C" alosztály) beolvadt az „A" alosztályba, a 16 fős „MNVK Hadkiegészítési és területvédelmi" („D") alosztály átkerült a 6. osztályhoz és annak „B" alosztálya lett 18 fővel, illetve a 6. osztály 16 fős „C" alosztálya (tanintézetek) az 1. osztály „C" alosztálya (tanintézetek) lett 18 fővel.

A 2. osztályból kivált a 13 fős „A" (Elemző, értékelő, adatfeldolgozó és tájékoztató) alosztály és az 5. osztály 11 fős „A" alosztálya lett változatlan név alatt, illetve a „C" (Határon túli operatív) alosztályt „C" (Hadszíntér-előkészítő) alosztállyá nevezték át.

A 3. osztály – a hadtest-dandár-zászlóalj szervezeti és vezetési rendszerre való áttérés vonzataként – átalakult és létszáma 126 főről 113 főre (13 fővel) csökkent. A nyolc osztályt és három alosztályt tartalmazó szervezet hat alosztályos (egy 33 fős „A" a hadsereg-parancsnokság, kettő-kettő a 15, 13, 15, 14 fős „B", „C", „D", „E" 1. és a 2. gépesített hadtest, és egy 13 fős „F" a 3. gépesített hadtest elhárítására) szervezetté alakult át.

A 71 fős 4. osztály – bár megszűntek a honi légvédelmi hadosztályok – továbbra is négy alosztályból (a 9 fős „A" 1. honi légvédelmi hadsereg parancsnoksága és törzse; a 15 fős „B" Csapatrepülő Parancsnokság; a 17 fős „C" hadtestközvetlen repülő- és rádiótechnikai csapatok; a 16 fős „D" Honi légvédelmi rakétacsapatok) állt. Az osztály összlétszáma 7 fővel, 64 főre csökkent.

A 31 fős 5. osztálynál a 4 fős „Állambiztonsági kiképző- és propagandarészleg" helyett létrehozták a 6 fős „Tan-, ügyviteli és pénzügyi csoportot". Az osztály befogadta a 2. osztálytól átszervezett 13 fős „Elemző, értékelő, adatfeldolgozó és tájékoztató" alosztályt, amelynek létszáma 11 főre (2 fővel) csökkent. A „Szervezési, mozgósítási és híradó" alosztály létszáma 2 fővel, a korábbi 9 főről 7 főre csökkent. Egy fővel csökkent (8-ról 7 főre) az ügyeleti szolgálat létszáma is. Így az osztály összlétszáma 32 főre változott.

A 93 fős 6. osztály létszáma 24 fővel 69 főre csökkent azáltal, hogy megszűnt az 1 fős „15. stratégiai pontonos dandár" („B") alosztály, a 16 fős „tanintézetek" („B") alosztály átkerült az 1. osztályhoz, illetve az 1 osztálytól befogadta és 2 fővel

[152] A 2. számú melléklet 41. számú ábráját és a 42.számú táblázatát *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* című kandidátusi értekezésem (Budapest, 1994.) 57–58.o. kéziratának felhasználásával készítettem.

18 főre növelte a „Hadkiegészítő- és területvédelmi parancsnokságok" alosztály. Az „MN Beruházási és Fenntartási" („C") alosztály létszáma 17 főről 13 főre (4 fővel), az „Új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok" („E") alosztály létszáma 24 főről 13 főre (11 fővel) csökkent.

A 66 fős 7. osztály felépítése nem, csak a létszáma (66-ról 61-re, 5 fővel csökkent) változott. Hat alosztály („A" – „F") biztosította továbbra is a BM HÖR Parancsnokságot és a Csorna, Szombathely, Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Pécs, Orosháza, Kiskunhalas, Nyírbátor, Miskolc, Balassagyarmat és Győr központú 4 nyugati, 3 déli, 4 keleti irányultságú, 1–11. számú határőrkerületet.

A rendszerváltozást közvetlenül megelőzően 1989. április 26-tól 1990. március 1-jéig érvényes – a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség utolsó szervezetét szemlélteti a 2. számú mellékletben elhelyezett 43. számú ábra és a 44. számú táblázat.[153]

A továbbra is az arab számokkal (1–7) jelölt hét osztályból és 386 főből álló csoportfőnökség élén dr. Strényi Ferenc[154] rendőr vezérőrnagy mint csoportfőnök (helyettese Gubicza Jenő ezredes) állt, akit egy 8 fős titkárság támogatott. Az osztályok osztálytörzsre, az – ábécé nagybetűivel („A" – „F") jelzett – alosztályokra és jelzés nélküli részlegekre és csoportokra tagolódtak az alábbiak szerint.

Az 1. (HM és MNVK) osztály (osztálytörzs és hat alosztály: HM alosztály; MNVK alosztály; Híradófőnökségi alosztály; Iskolák alosztály; Hadtápfőnökségi alosztály; Fegyverzet-technikai főnökségi alosztály) (79 fő).

A 2. koordinációs, feldolgozó és hadszíntér-előkészítő osztály (törzs; MNVK Közvetlenek alosztály; Koordinációs és feldolgozó alosztály; Hadszíntér-előkészítő alosztály; Ellenőrző és instrukciós részleg) (30 fő).

A 3. szárazföldi csapatok osztály (osztálytörzs; SZCSP és Közvetlenek alosztály; 2-2 alosztály az 1., a 2., és egy a 3. gépesített hadtest számára) (107 fő).

A 4. légvédelmi és repülőcsapatok osztály (osztálytörzs; „A" LÉRECSP és közvetlenek alosztály; „B" Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP) alosztály; „C" Repülő- és rádiótechnikai csapatok alosztály; ; és „D" a Honi légvédelmi rakétacsapatok alosztály) (63 fő).

Az 5. elemző, értékelő, tájékoztató, szervezési, mozgósítási, híradó osztály (osztálytörzs; „A" Elemző, értékelő és tájékoztató alosztály; „B" Szervezési, mozgósítási és híradó alosztály; Állandó ügyeleti szolgálat; Tanulmányi, ügyviteli és pénzügyi csoport) (32 fő).

A 6. (hátországvédelmi szervezetek) osztály (osztálytörzs; „A" HÁVP közvetlenek alosztály; „B" Hadkiegészítési, és területvédelemi parancsnoksági alosztály;

[153] A 2.számú melléklet 43. számú ábráját és a 44. számú táblázatát „*A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig*" című kandidátusi értekezésem (Budapest, 1994.) 58–59.o. kéziratának felhasználásával készítettem.

[154] Strényi Ferenc főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 40. szám alatt olvashatók.

„C" MN Beruházási és fenntartási főnökségi (BFF) alosztály; és az „E" Új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok alosztály) (67 fő).

A 7. BM (határőrségi) osztály (osztálytörzs; „A" BM HÖR közvetlenek alosztály; „B" Déli HÖR kerületi alosztály; „C" 1. HÖR kerületi alosztály; „D" 11. HÖR kerületi alosztály; „E" 2. HÖR kerületi alosztály; és az „F" 3. HÖR kerületi alosztály) (59 fő).

A belügyminiszter és honvédelmi miniszter 4/1990. BM–HM közös utasításából[155] vált ismertté, hogy a 386 rendszeresített státusból 329 hivatásos tiszti, tiszthelyettesi és 47 kinevezett polgári alkalmazotti volt.

Fenti szervezettel rendelkezett a katonai elhárítás az 1989/1990-es rendszerváltáskor.

A magyar katonai elhárítás kialakulása a rendszerváltáskor és fejlődése (változásai) napjainkig (1990–2018)

Erre az időszakra is átnyúlt a Magyar Népköztársaság (MNK) utolsó – a maga számára viszonylagos politikai önállóságot kivívó –, Németh Miklós által vezetett kormányának működése. Ismert, hogy a Németh-kormány 1988. november 24-től 1990. május 23-ig volt hivatalban, és adta át az ország vezetését a parlamenti választások eredménye alapján, 1990. május 3-án kormányalakításra megbízást kapott dr. Antall József, a Magyar Demokrata Fórum elnöke által vezetett három párt (MDF, FKgP, KDNP) képviselőiből álló, koalíciós Antall-kormánynak.

A Németh-kormány működése alatt vált lehetővé Magyarországon a demokratikus jogállam alapjainak megteremtése, ami egy „rendszerváltásnak" nevezett politikai átalakuláshoz feltétlenül szükséges volt. A megkezdett munkát az Antall-kormány folytatta tovább.

Maga a rendszerváltás természetesen nem a Németh-kormány, de nem is az őt követő Antall-kormány hivatalba lépésével kezdődött. Az valójában már korábban (időben, talán 1985-ig kell visszamennünk) elindult, hiszen ebben az évben mind nemzetközi viszonylatban, mind Magyarországon olyan változások kezdődtek, amelyek jelentősen közrejátszottak a – mások mellett a hadsereget és (az újabb szóhasználattal) a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat (azaz a katonai hírszerzést és elhárítást) is érintő – diktatórikus, egy(állam) párti) rendszerből a demokratikus többpárti rendszerbe való átmenet (egyébként békés) megvalósításában.

Nem feledhetjük a Szovjetunió Kommunista Pártja (SZKP) főtitkárának, a „glasznoszty" (nyilvánosság) és a „peresztrojka" (átalakítás), a forradalmi változá-

[155] 4/1990. BM–HM közös utasítás a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzésére. Szám: 10-37/4/1990.

sokat elindító folyamat „atyjának" színrelépését. Figyelemre méltó volt a közepes és rövidebb hatótávolságú atomfegyverek megsemmisítéséről szóló, Washingtonban, 1987. december 8-án aláírt megállapodás is. A Varsói Szerződés (VSZ) új védelmi katonai doktrínájának Berlinben történt elfogadása 1987-ben vagy a szovjet csapatok kivonásával az afganisztáni háború befejezése jelentős hatást gyakoroltak a magyarországi események alakulására is.

A magyar hadsereg helyzetét alapvetően befolyásolta, többek között az is, hogy éppen 1985-ben – Czinege Lajos hadseregtábornok, honvédelmi miniszternek a Minisztertanács (MT) elnökhelyettesévé történt megválasztását követően hivatalba lépő Oláh István vezérezredes vezetése alatt – kezdődtek el a Magyar Néphadsereg (MN) – a VII. ötéves tervben előirányzott, az ország gazdasági helyzetével arányos – átalakításának folyamatai.

A rendszerváltás közvetlen előzményeinek tekinthető az 1987. szeptember végén megrendezett első lakiteleki találkozó, az MSZMP 1988. májusi („puccsos") pártértekezlet, a Független Jogász Fórum 1988. novemberi állásfoglalása[156], az Új Márciusi Front 1989. januári javaslata[157], illetve a nevesített szervezetek 1989. évi reagálásai[158], amelyek elvezettek az 1989. március 22. és 1989. június 10. közötti Ellenzéki Kerekasztal (EKA), majd az 1989. június 13. és 1989. szeptember 18. közötti, háromoldalú[159] Nemzeti Kerekasztal (NKA) tárgyalásokhoz.

Bár az EKA és az NKA tárgyalásainak résztvevői törekedtek saját tevékenységük dokumentálására (hang- és videofelvételek, gyorsírásos vagy kivonatos jegyzőkönyvek, a felvételek írásban is történő megörökítése stb.) ezek nem elegendőek a történések mindenoldalú megismerésére és rekonstruálására. A gondot legfőképpen az okozza, hogy a tárgyalásokon felmerült és elhatározott kérdések szakmai vizsgálatának sok dokumentuma az állambiztonsági szférát is érintően, már a kezdetek kezdetén, majd az követően is ellenőrizetlenül „szétszóródtak, eltűntek, megsemmisültek", így azok, valamint az akkori események egy része rekonstruálhatatlannak tűnik ma is.

Megszületett például a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény, melynek felhatalmazása alapján a 3039/1990 (II. 02.) MT-határozat létrehozta a különálló, polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat. A Belügyminisztériumból megindult azoknak az iratoknak az áramlása, amelyeket kezdetben legalább megsemmisítési jegyzőkönyvekkel dokumentáltan, később azok mellőzésével semmisültek meg.

[156] Bozóki András (főszerk.): *A rendszerváltás forgatókönyve. Kerekasztal-tárgyalások 1989-ben.* Első kötet. Magvető Kiadó, Budapest, 1999. 39–42. o.
[157] U. o. 43–46. o.
[158] U. o. 47–59. o.
[159] U. o. 605. o. szerint a három oldal: EKA, MSZMP, társadalmi szervezetek és mozgalmak.

Később, 1997-ben, amikor létrehozták a Történeti Hivatalt, a dokumentumok egy része (talán már szabályozottan és dokumentáltan) vándorolt tovább. Feltehetően a dokumentumok jelentős része maradt a szolgálatoknál azzal az ellenőrizhetetlen indokkal, hogy titkosszolgálati szempontból továbbra is operatív értéket képviselve azokra náluk van szükség.

A szolgálatoknál évek múlva is – „normális selejtítés" indokával – folytak megsemmisítések. Nem véletlenül állapította meg a Kenedi-féle szakértői szakbizottság,[160] hogy sok helyen szám szerint sem tudtak elszámolni a valamikor átvett, operatív értéket is képviselő dokumentumokkal (pl. kartonokkal és dossziékkal). Felvetődik a kérdés: jó helyen vannak ezek az iratok a nemzetbiztonsági szolgálatoknál? Nem a megfelelő irat- és levéltárakban kellene, hogy legyenek?

A fentiek ellenére a rendszerváltással kialakult állambiztonsági rendszer katonai elhárító részének bemutatása, elfogadható hibahatáron belüli pontossággal, nem lehetetlen.

Véleményem szerint az alcímben megjelölt időszakot négy meghatározó szakaszra lehet bontani.

Az első (1985–1990 között) a „törvénynélküliségnek" nevezett szakasz, melynek végére megtörtént a katonai elhárítás gyökeres átalakítása.

A második (1990–1995 között) az ideiglenes jogszabályi háttérben, a létrehozott új szervezet ideiglenes működtetése, a kísérletezgetés időszaka.

A harmadik (1995–2012 között) a „köztársasági státusban" való stabilizálódás időszaka.

Végül a negyedik (2012–2018 között) a katonai hírszerzés és elhárítás hosszú idő utáni, ismételt integrációjának időszaka.

Szervezettörténetileg a katonai elhárításnak ebben az időszakban három megjelenési formája nevesíthető:

- a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatala (MH KBH) 1990. február 14-től 1996. március 28-ig,
- a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatala (MK KBH) 1996. március 28-tól 2012. január 1-jéig,
- a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ) 2012. január 1-jétől 2018-ig.

[160] Kenedi János: *Szakértői Bizottság jelentése (2007–2008).* Budapest, 2009. (http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf; letöltés ideje: 2017. 10. 02.)

A RENDSZERVÁLTÁS ÉS AZ UTÁNA KÖVETKEZŐ IDŐSZAK (1990–2018)

Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal (1990. február 14. – 1996. március 28.)

A Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal megalakulásának történetét a rendszerváltást közvetlenül megelőző években, (főleg az 1988-ban, 1989-ben és 1990-ben) bekövetkezett főbb események (történések) időrendi sorrendbe állításával kísérlem meg összefoglalni. Megítélésem szerint így követhető nyomon legjobban a szervezet gyors, itt-ott kapkodónak tűnő. ellentmondásokkal is terhelt kialakulása.

1988 novemberétől az állambiztonsági szolgálatok feladatait és szervezési struktúráját illetően (természetszerűen a katonai elhárítást is érintően) egyre jobban sűrűsödtek az elgondolások és javaslatok.

Jelenlegi ismereteink szerint ezek sorában elsőnek tekinthető Sillai Árpád rendőr ezredes, az Állambiztonsági miniszterhelyettesi titkárság (ÁBMHT) vezetője által, 1988. november végén készített szervezés-fejlesztési elgondolás.[161] Az elgondolás készítésének előzményei (feladatszabás vagy önkéntesség motiválta?), és további sorsa ismeretlenek, bár egyes elemei megtalálhatók a későbbiekben született koncepciókban.

A Sillai-féle elgondolás szerint a totális biztonsági szemlélet helyett tudományos elemzésen alapuló új szemléletre lenne szükség, amelyben a vonalas- és objektumelv alapján kiépített irányítási rendszer (és szervezet) helyett az állambiztonság fő irányaira, területeire és feladataira koncentráló új rendszer (és szervezet) kialakítása lenne kívánatos.

Sillai Árpád egy önálló, közvetlenül a miniszterelnök alá rendelt, a kormány által irányított és egy államtitkári jogosítványokkal felruházott személy által vezetett, egy törzsből és öt (I. Hírszerző[162]; II. Elhárító; III. Biztosító[163]; IV. Operatív technikai[164]; V. Figyelő[165]) igazgatóságból álló biztonsági szolgálatot képzelt el. A katonai elhárítást – a kém- és a belső reakció elhárítás mellett – az Elhárító igazgatóság részévé tette volna.

[161] Baráth Magdolna: *Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig.* In: Állambiztonság és rendszerváltás. Közelmúltunk hagyatéka. (Szerk.: Okváth Imre.) L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. (a továbbiakban: Baráth Magdolna...) 13. o.

[162] A Hírszerző igazgatóság politikai-gazdasági, tudományos-technikai és ellenséges titkosszolgálati tevékenységre koncentrálna.

[163] A Biztosító igazgatóság az igazgatási, személyzeti, gazdasági, fedőtevékenységi, információ-elemző, értékelő és tájékoztató, operatív nyilvántartási stb. feladatokat látná el.

[164] Az Operatív technikai igazgatóság feladata az operatív technikai eszközök telepítése, üzemeltetése, karbantartása, javítása, fejlesztése, kormány-összeköttetés biztosítása stb. lenne.

[165] A Figyelő Szolgálat a BM III. főcsoportfőnökség önálló osztályai (a Vizsgálati osztály kivételével) által végzett feladatok végrehajtásáért lenne a felelős.

A Horváth József rendőr vezérőrnagy által vezetett BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökségen, 1989. január közepén készült elgondolás[166] szerint a polgári hírszerzést egy önálló – belügyminiszter-helyettes irányítása alatt egy „szolgálatvezető által" vezetett főcsoportfőnökségi jogállású – Külső Biztonsági Szolgálat végezte volna.

A polgári kém- és belső reakció-elhárítást, valamint a határőrség operatív biztosítását egy – szintén főcsoportfőnökségi besorolású, a belügyminiszter-helyettes által irányított és főcsoportfőnök által közvetlenül vezetett – Belső Biztonsági Szolgálat feladatává tették volna.

Harmadikként egy szakszolgálatot képzeltek el, amely a szakellátással, a fejlesztéssel és a szolgáltatással foglalkozott volna.

A katonai elhárítás szervezetét, profiltisztítás indoklással, a Honvédelmi Minisztériumnak tervezték átadni.

1989. március végén a BM III/II. (kémelhárító) csoportfőnökségen is készült egy reformterv,[167] amely a „*Politikai intézményrendszer korszerűsítésével kapcsolatos elképzelések, különös tekintettel az állambiztonsági szervekre*" címet viselte. Bár ez a terv nevesítve a katonai elhárítással nem foglalkozott, egyes elemei figyelemre méltóak voltak. Kimondták, többek között, hogy szerintük az „*Alkotmányban rögzített és egy új biztonságpolitikai (nemzetbiztonsági) törvényben szabályozott, egységes* – három szolgálati ágból (1. Hírszerző Szolgálat, 2. Biztonsági Szolgálat, 3. Szakszolgálat) álló – »*Nemzetbiztonsági Hivatal*« *létrehozására lenne szükség.*"

Nem maradt ki a sorból Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség vezetője sem. Egy 1989. április 18-án felterjesztett jelentéséből[168] vált ismertté, hogy az ország alkotmányos rendjének, állami, társadalmi, gazdasági és honvédelmi érdekeinek védelme érdekében a kémek, a hazaárulók, a terroristák, a rombolók és más ellenséges elemek tevékenységével szemben egy Nemzetvédelmi Szolgálat létrehozását látta szükségesnek.

A szolgálatot a BM egyik szolgálati ágaként képzelte el, amelyet a belügyminiszter felügyelt és a BM-en belül megalakítandó Védelmi Tanács irányítása mellett egy belügyminiszter-helyettes vezetett volna.

Úgy tűnik, hogy a katonai elhárítás sorsa már 1989. május 5-én „eldőlt", amikor a vezetői értekezleten Pallagi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a belügyminiszter állambiztonsági helyettese feladatot szabott[169] Strényi Ferenc[170] rendőr vezérőrnagynak, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség vezetőjének, hogy:

[166] Baráth Magdolna... 14. o.

[167] Baráth Magdolna... 15. o.

[168] BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések: 1.11.7-61-242/89 (9. d.)

[169] Baráth Magdolna... 18. o.

[170] Strényi Ferenc főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 40. szám alatt olvashatók.

- dolgozzák ki a csoportfőnökség jogállását ügyrendi és szervezeti feladatait, va-lamint a munka folytatásának fő irányait arra az esetre, ha döntés születne a csoportfőnökség HM állományába való átkerüléséről,
- haladéktalanul kezdjék meg az állambiztonsági munkát szabályozó belügyi rendelkezések átvizsgálását és neki, mint az ügy fő felelősének tegyenek javas-latot azok hatálytalanítására, módosítására és új szabályozók kidolgozására,
- a feladat végrehajtásáról szóló jelentést 1989. június 30-ig terjesszék fel.

1989. június 6-án az állambiztonsági vezetők részére országos értekezletet tartot-tak.[171] Ezen az értekezleten a vezetők jelentették, hogy a szabályozók felülvizs-gálatát megkezdték, szorgalmazták az aktualitásukat vesztett fogalmak (egyházi reakció, kulturális elhárítás stb.) és intézkedések (idegenforgalmi szűrő-kutató munka, a volt politikai elítéltek megfigyelése stb.) figyelmen kívül hagyásának engedélyezését, illetve beszüntetését.

1989. június 9-én tette meg Horváth István belügyminiszter *„Jelentés a bel- és állambiztonság kérdéseiről a jelenlegi belpolitikai helyzetben”*[172] című jelentését az MSZMP KB Nemzetközi, Jogi és Közigazgatás-politikai Bizottsága részére (NJK PB). A jelentés többek között tartalmazta, hogy végre kell hajtani két ütemben:
- öt csoportfőnökségből három szolgálat (hírszerző, elhárító és belső biztonsági) megalakítását,
- a profiltisztítás érdekében a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség Magyar Néphadsereg szervezetébe való integrálását,
- a népgazdasági és ifjúságvédelmi feladatok átadását az ORFK részére,
- az operatív felderítés és a vizsgálat szervezeti elkülönítését.

Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfő-nökség vezetője 1989. június 12-én tett jelentést[173] Sillai Árpádnak, az ÁBMHT vezetőjének az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet felülvizsgálatával kapcsolatban. A jelentésben megfogalmazottak is cáfolják azo-kat a véleményeket, melyek szerint a katonai elhárítás nem teljes vállszélességgel támogatta a rendszerváltást, sőt helyenként és esetenként akadályozta azt. Voltak és vannak még ma is ilyen vélemények.

A csoportfőnökségen létrehozott bizottság véleményével egyet lehet érteni, hogy az állambiztonsági tevékenységet jogszabályokban és az állami igazgatás egyéb (felső és belső szintű) eszközeiben kell szabályozni, melyek közül a legfon-tosabbak az Alkotmány, valamint a nemzet-, a köz- és magánbiztonsági törvény.

[171] Baráth Magdolna... 18. o.
[172] Baráth Magdolna... 19. o.
[173] 1.11.7 BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések: 1.11.7-61-35-46/1989. (9. d.)

Ez a bizottság vetette fel először a kormány mellett működő koordinációs és ta-nácsadó testület létrehozásának célszerűségét és szükségességét.

1989. június 20-án a BM miniszteri értekezletén Pallagi Ferenc rendőr vezér-őrnagy, a belügyminiszter állambiztonsági helyettese kijelentette, hogy *„az állam-biztonsági szolgálatok személyi állománya – bár nem nagy lelkesedéssel – de elfogadja a tervezett intézkedéseket és döntő többsége alkalmas is azok végrehajtására.”*[174]

Sillai Árpád rendőr ezredes, az ÁBMHT vezetője 1989. június 29-én küldte meg a csoportfőnökségeknek az állambiztonsági tevékenységet szabályozó belügyi rendelkezések listáját[175] azzal az utasítással, hogy 1989. július 31-ig tegyenek ja-vaslatot azok felülvizsgálatára vonatkozóan.

1989. június 30-án – Horváth József rendőr vezérőrnagy, a BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökség vezetőjének javaslatára – hozzáláttak egy felül-vizsgálati koncepció kialakításához és egy Parancs-felülvizsgálati Bizottság felállí-tásához, amely *„alkalmas arra, hogy a jogállamiság viszonyaiból fakadó követelmé-nyeket előre lássa és a szabályozás alakítására képes.”*[176]

1989. július 3-án Horváth István belügyminiszter a BM országos vezetői ér-tekezletén meghatározta azokat a fő feladatokat, amelyeket az állambiztonsági szolgálatoknak végre kell hajtani az új „Az MNK állam- és közbiztonságának helyzetéről szóló koncepció” alapján.

A miniszter kijelentette, hogy nem a másként gondolkodók, hanem a nemzet biztonságát sértő, alábbiakban felsorolt cselekmények felderítése a fő feladat:
- „az alkotmányos, törvényes rend ellen vétők elleni tevékenység,
- az alkotmányos hatalom és intézményrendszer védelme,
- az ország gazdasági infrastruktúrája védelmének megszervezése,
- a büntető törvénykönyvben nevesített, állam elleni bűncselekmények elkövetőivel szembeni fellépés.”[177]

1989. augusztus 25-én elkészült a Horváth József rendőr vezérőrnagy, a BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnök 1989. június 30-án elfogadott javaslata alapján megalakított Parancs-felülvizsgálati Bizottság *„Javaslat az állambiztonsági munkát szabályozó érvényes parancsok felülvizsgálatára”* című tudományos dolgo-zata.[178] Ebben a dolgozatban a bizottság megállapította, hogy:
- a rendelkezések elavultak,
- a szabályozók rendszere áttekinthetetlen,
- a túlszabályozás akadályozza az operatív munkát,

[174] Baráth Magdolna... 21. o.
[175] Baráth Magdolna... 23. o.
[176] Baráth Magdolna... 23. o.
[177] Baráth Magdolna... 21. o.
[178] Baráth Magdolna... 23. o.

- szükség lenne új szabályozókra a munka minden területén,
- a tevékenység megalapozottságához minél előbb szükség lenne a kidolgozás alatt álló biztonságpolitikai koncepcióra, valamint az előkészületben levő nemzetbiztonsági törvény mielőbbi meghozatalára.

1989. szeptember 1-jén terjesztette fel Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a BM III/IV (katonai elhárító) csoportfőnök Pallagi Ferenc rendőr vezérőrnagynak, a belügyminiszter állambiztonsági helyettesének azt a jelentést,[179] amelyre az 1989. május 5-én megtartott vezetői értekezleten kapott parancsot. Emlékeztetőül: a feladat az volt, hogy ki kellett dolgozni *„...a csoportfőnökség jogállását, ügyrendi és szervezeti feladatait, valamint a munka folytatásának fő irányait arra az esetre, ha olyan döntés születik, hogy a csoportfőnökség beintegrálódik a HM rendszerébe."*

A jelentés melléklete megerősítette a számunkra már ismertté vált információt, hogy az 1989. július 3-i BM vezetői értekezleten ismertetett *„Az MNK állam- és közbiztonságának helyzetéről szóló koncepció"-ban* a katonai elhárításra vonatkozóan ez a feladat is szerepelt.

A koncepció így fogalmazott: *„A biztonsági szolgálati tevékenység profiltisztítása, racionalizálása végett célszerűnek és szükségesnek tartjuk megvizsgálni, hogy ez a tevékenység, mind a feladat, mind a funkció oldaláról, kellő pontossággal szabályozott módon az MN szervezetébe integrálódjon, és ez az állambiztonsági szervek struktúra-módosítások első ütemében kerüljön megvalósításra."*

A csoportfőnök jelentette, hogy a feladatterv[180] szerint végrehajtották a belügyminiszter állambiztonsági helyettesének azon utasítását, hogy meg kell vizsgálni a HM szervezetébe történő átkerülést és annak lehetőségeit. A jelentés nagyon alapos, terjedelmes és konkrét adatokat is tartalmaz. Terjedelme ellenére érdemesnek ítéltem részletes bemutatását, mert elemzésre és értékelésre érdemesnek, az elgondolás és a megvalósult valóság összehasonlítására és megfelelő következtetések levonására alkalmasnak találtam.

A vizsgálat során, mint írták, megismerték a HM és az MH ezzel kapcsolatos elgondolását és véleményét.[181] Előzetes konzultációkat folytattak az érintett szakszolgálati szervekkel és igényelték a saját vezető munkatársak megítélését is. Az összegezett vélemények alapján, melyben saját helyzetelemzésük is szerepelt, az

[179] 1.11.7 BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések: (1.11.7.-61-3098-1/1989. (9. d.)

[180] A feladatterv nem volt található az 1.11.7 BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések gyűjtőjében. (1.11.7.-61-3098-1/1989. (9. d.)

[181] Tekintettel arra, hogy e tevékenységről írásos dokumentum nem készült vagy megsemmisült, konkrétumok nem ismeretesek. Pedig jó lenne tudni, hogy ki, kivel egyeztetett, milyen vélemények és ellenvélemények hangzottak el még kutatásom idején (2017–2018-ban), a napvilágra került bíráló vélemények okainak megismerése érdekében.

integrálást és azzal párhuzamosan a tevékenység korszerűsítését a következőkben részletezettek szerint látták megoldhatónak.

Úgy vélték, hogy a korszerűsítés indokait, lehetőségeit és irányait a fentebb hivatkozott koncepciónak a katonai elhárítási tevékenységre is érvényes elemei tartalmazzák, így azok kiindulópontnak, követelményeknek, egyben indoklásnak is tekinthetők.

Véleményük szerint az MNK belső – azon belül, a fegyveres erők – helyzetében végbement változások és azok prognosztizálható iránya azt igénylik, hogy a nemzet, az ország részeként a fegyveres erők biztonsága érdekében módosításokat kell végrehajtani. A módosítások érintenék a biztonsági szervezeteket, azok működési rendjét és fő feladataikat, annak érdekében, hogy hosszabb távon is biztosított legyen az MNK belső rendjének megszilárdítása, az intézményrendszer működésének biztonsága, illetve a hazai szélsőséges politikai törekvéseket hordozó erők támadásával szembeni védelem.

Az állambiztonsági szervek hagyományos funkciójának, tevékenységének újragondolása azért is szükséges, hogy kialakuljanak a korszerű kormányzati munka követelményeivel összhangban levő, a szocialista pluralizmus és a jogállamiság igényeinek megfelelő intézményi, szervezeti és tevékenységi formák.

Az ország külső és belső biztonságának megőrzése a nemzet alapvető érdeke. Erre alapozva az állambiztonsági szervek pártoktól és ideológiáktól független, szigorúan titkosszolgálati, szakmai tevékenységet kell, hogy folytassanak. A jelentés szerzői elengedhetetlennek tartották, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység a jövőben jogilag szabályozott keretek között folyó, legitim állami, illetve kormányzati tevékenységgé váljon.

Fentiekre alapozva a katonai elhárító tevékenység korszerűsítését, pontokba szedve, az alábbi területeken és módon látták lehetségesnek.

Az 1972-ben kiadott – a jelentés elkészítésének idején még hatályos – ügyrendben a totalitást jelentő alapfeladatokat úgy javasolták szűkíteni, hogy az idegen hatalmak hírszerző és speciális szolgálataival szemben aktív kémelhárító, az alkotmányos, törvényes rendet sértő vagy veszélyeztető – azon belül terrorelhárító – cselekményekkel szembeni alaptevékenység domináljon. A fegyveres erők rendeltetésszerű működését segítő tájékoztató kötelezettséget csak az alapfeladatok járulékos részeként kívánták érvényesíteni a jövőben.

Tekintettel arra, hogy az újabb rendelkezések értelmében a HM megfelelő szervei az egyszemélyi parancsnokokat kötelezték a titokvédelemre, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen kialakított vélemény szerint azt tartották volna helyesnek, ha a katonai elhárítás szervei e területet érintő kémelhárítási intézkedésekkel, valamint a titokvédelmi ellenőrzésekkel működnek közre. A magyar katonai objektumok környezetében végzendő munkában a társ biztonsági szervek információ-átadási kötelezettsége mellett alapelvként javasolták érvényesíteni,

hogy a személyi illetékességi körükbe tartozók védelméért, biztonságukért földrajzi helytől és határoktól függetlenül a katonai elhárítás gyakorolja hatáskörét.[182]

Javaslatként fogalmazták meg a jelentésben, hogy az idegenforgalom vonalán eddig végzett munka újraértékelése következtében, a realitásokat figyelembe véve, a totális védelem és ellenőrzés helyett a katonai elhárítás a lehetséges kémelhárítási kontaktusok felfedezésére koncentrálja erőit.

Felvetették, hogy az együttműködési rendszert úgy kell megváltoztatni, hogy abban a széles körű tájékoztatás helyett jobban érvényesüljön az illetékesség és az intézkedési képesség. A nemzetközi együttműködés szervezésében a szövetségi rendszerből adódó kötelezettségek mellett a nemzeti szuverenitás érvényesülésére kell törekedni.

Az állandó állomány körében folyamatosan, a változó állománynál csak egyedi esetekben, bűncselekményre utaló információ esetén, szükség szerint folytatnának felderítő tevékenységet az elgondolás szerint.

Terveik szerint a szervezetet úgy alakítanák át, hogy képes legyen a legrugalmasabban alkalmazkodni a hadsereg béke- („B") és háborús („M") szervezeti és működési rendjéhez.

Fontosnak tartották a szolgálaton belüli irányítási rendszer felülvizsgálatát, hogy a területmegosztás helyett a feladatmegosztás domináljon.

Elhatározták, hogy szűkítik a titkos hírforrás-rendszert, nagyobb nyíltságot biztosítanak a hivatalos együttműködőkkel szemben és növelik a nyílt tömegbázisukat.

Javasolták, hogy a katonai elhárítás végezzen elhárításra irányuló tevékenységet a személyügyi és a leendő szociális és nevelő szerveknél, valamint az MNVK Felderítő csoportfőnökségen.[183]

Engedély esetén (lehetőség szerint) létrehoznának egy új, a bizalmas nyomozati munka törvényességi és jogi felügyeletét biztosító, valamint a BM vizsgálati és a katonai ügyészségi szervekkel kapcsolatot tartó szervezeti egységet.

Felülvizsgálnák a belső rendelkezéseket, szükség szerint módosítanák és egyszerűsítenék azokat. Egyidejűleg kezdeményeznék az elhárító tevékenységre vonatkozó belügyi rendelkezések felülvizsgálatát és indokolt módosításait.

182 Ez a kérdés már 1987-ben is felmerült, amikor feszegetni kezdték a BM III/II. (elhárító) és a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség egymás közötti nézeteltérését az operatív védelmi felelősség megosztása vonatkozásában.

183 Emlékeztetőül: Még az 1989-ben is érvényes, 1972. évi BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségi ügyrend szerint a csoportfőnökség nem végezhetett elhárító tevékenységet: *„a Magyar Néphadsereg Politikai főcsoportfőnökségén, a Magyar Néphadsereg Személyügyi főcsoportfőnökség központi és területi szerveinél, az MNVK. 2. csoportfőnökség központi szerveinél, az Igazságügyi Minisztérium Katonai főosztályán, a katonai ügyészségek és bíróságok területén."* (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_4.pdf ; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)

Úgy vélték, hogy a fentiekben felsorolt elgondolások megvalósításával megfogalmazhatók a katonai elhárítás megnevezése, alárendeltsége, rendeltetése, alapvető feladatai, hatásköre, személyi illetékessége, és a munkaszervezési követelményei.

Elgondolásuk szerint a katonai elhárítás legfelsőbb szintű megnevezése Magyar Néphadsereg Katonai Elhárító Szolgálat (MN KESZ), a seregtest, magasabbegység és egység szinten pedig a konkrét katonai szervezet hadrendi számával és megnevezésével, mint előnévvel kiegészített Katonai Elhárító Szolgálat (pl.: 5. HDS KESZ vagy 11. hk. ho. KESZ) lenne.

A KESZ-t közvetlenül és kizárólagosan a honvédelmi miniszternek rendelnék alá, aki elvi irányítást gyakorolna. A miniszter hivatalos helyettesítője csak a szervi határozványban megszabott területeken és módon lenne illetékes. A KESZ vezetője, mint egyszemélyi parancsnok közvetlenül vezetné a szervezetet. A KESZ személyi állománya csak a miniszternek, a KESZ vezetőjének és a KESZ szolgálati elöljáróinak lenne alárendelve.

Elgondolásuk szerint a KESZ rendeltetése: titkosszolgálati erőkkel, eszközökkel, módszerekkel és eljárásokkal védeni az ország fegyveres erőit az idegen hatalmak katonai hírszerző és speciális szolgálatai, az alkotmányos rendet sértő vagy veszélyeztető bármely szervezet vagy személy tevékenységével szemben és segíteni a katonai szervezetek rendeltetésszerű működését.

A rendeltetésnek megfelelően a KESZ fő feladatait az alábbiak képeznék:

- az idegen hatalmak katonai hírszerző és speciális szolgálatai hírszerzői, ügynökei behatolási törekvéseinek, titokszerzési akcióinak felderítése, megelőzése, meghiúsítása és a szervezeteikbe való beépülés,
- a fegyveres erők területén az alkotmányos, törvényes rendet sértő vagy veszélyeztető – ezen belül a terror- vagy terror jellegű – cselekmények, tevékenységek felderítése, megelőzése, megszakítása,
- az előző két alapfeladat teljesítése következtében keletkező és a rendeltetésszerű működést, ezen belül, különösen a harckészültséget és hadrafoghatóságot, a titkok, a fegyver, lőszer, robbanó-, sugárzó, és vegyi anyagok védelmét veszélyeztető, bármely szempontból azt akadályozó, gátló jelenségekről, tevékenységekről vagy mulasztásról szóló információkról a megfelelő szintű parancsnokok tájékoztatása.

Úgy vélték, hogy a KESZ hatásköre titkosszolgálati erők, eszközök, módszerek és eljárások alkalmazásával, a rendeltetésével kapcsolatos ellenséges tevékenység felderítésére, megelőzésére, akadályozására, megszakítására és büntetőeljárás kezdeményezésére terjedne ki. Személyes szabadságot korlátozó intézkedések foganatosítására csak engedéllyel kapna lehetőséget.

Elgondolásuk szerint a KESZ illetékessége a fegyveres erők szerveire, csapataira, intézeteire és objektumaira, továbbá a fegyveres erőkkel szolgálati vagy munkaviszonyban levőkre és az állandó állományúakkal közös háztartásban élő hozzátartozóira, illetve a tartalékos szolgálatot teljesítő személyekre terjedne ki.

A hatáskört és a személyes illetékességet egyaránt érinti, hogy a fegyveres erők érdekeit súlyosan veszélyeztető cselekmények esetén, vagy ha az ellenséges tevékenységben a katonai elhárítás személyi illetékességébe tartozó egyén is részt vesz, a BM érintett biztonsági szolgálata, ha viszont a KESZ illetékességébe nem tartozó személy is érintett, a katonai elhárítás megfelelő szerve köteles együttműködést kezdeményezni.

Az integrálás követelményei között arra hívták fel a figyelmet, hogy érvényesíteni kell a kormányzati munka korszerűsítését szolgáló intézkedésre vonatkozó MT-határozatok azon előírását, hogy *„a vonatkozó feladatok átcsoportosításával együtt azok ellátását korábban biztosító személyi és tárgyi feltételek is átadásra kerüljenek".*

Fontosnak tartották, hogy a katonai elhárítás átkerülő szervezete olyan legyen, amely megfelel a nemzetbiztonsági tevékenységekhez tartozó jogosultságoknak, a fegyveres erők védelmét biztosító, korszerűsített és pontosított funkcióknak és feladatrendszereknek.

Érvényt kívántak szerezni annak az elvárásnak is, hogy az új szervezetbe kerülés folyamata ne okozzon törést az alaptevékenységben és a lehetséges legkisebb anyagi ráfordítás mellett valósuljon meg.

A jelentés időpontjában kialakult helyzetet és a jövőt illetően leírták, hogy:

- A katonai elhárítás szervezeti tagozódása, státus- és állományviszonyai, nagybani működési feltételei folyamatosan, közel 40 év alatt alakultak ki. Sokrétűségük az állambiztonsági szolgálati alárendeltség mellett a hadsereg és a határőrség területén végzendő alaptevékenységhez kapcsolódik.
- Az esetleges átadáskor összesen 507 státus áll rendelkezésre (feltöltve 485 státus), melynek összetétele (rendfokozat szerinti megoszlása): 2 tábornok (tbk.), 437 tiszt (ti.), 7 zászlós (zls.), 6 tiszthelyettes (tts.) és 55 kinevezett polgári alkalmazott (kpa.).
- Az állományból 81 fő (≈16%) BM központi, 68 fő (≈13%) BM határőrségi, 358 fő (≈71%) néphadseregi ellátási rendszerbe tartozik. Ennek megfelelően rendőr-, határőr- és honvédségi egyenruhát visel.
- A vezetői állomány átlagos életkora 42-45 év, a beosztotti állományé pedig 30-35 év.
- Az állomány alapvégzettsége döntően honvéd-, határőr-, és rendőrtiszti főiskola.

- A szervezet az MN és a HÖR struktúrájához igazodik. Az igazodás a szárazföldi, a honi légvédelmi és repülőcsapatok, valamint a határőrség tekintetében csaknem teljes, a HM, MNVK, és közvetlenjeik, a hátországvédelem és a háttérintézmények vonatkozásában, nagybani és részleges.
- Az operatív eszközöket illetően a KESZ létszámának arányában továbbra is az akkori rendben, a megfelelő belügyi szervek biztosításával számoltak, bár felvetődött a számukra szükséges szakemberek rendelkezési állományba vételével történő megoldás is.
- A nyilvántartásokat külön akarták választani a belügyi biztonsági szolgálatoktól és önállóan akarták – manuálisan és/vagy számítógépes módszerrel – működtetni a priorálási rendszert is.
- A saját operatív, a KESZ vezetési szintjeihez tagozódó, információs rendszert akarták megőrizni, biztosítva természetesen a információcserében a kölcsönösséget és a megfelelő szintekhez való kapcsolódást más nemzetbiztonsági szolgálatok részére.
- az anyagokat, technikai eszközöket, lakásokat, a BM-hez tartozó gépjárműveket könyvjóváírással tervezték átvenni úgy, hogy az ezekkel összefüggő, továbbá a személyügyi, pénzügyi, szociális ellátási és kiképzési tevékenységet az MNVK 2. csoportfőnökség akkor meglévő szerveire építve, hozzájuk kikülönített szakemberekkel vélték megvalósíthatónak.
- A könyvjóváírásos módszert javasolták alkalmazni a nyílt és rejtett vezetés feltételeit szolgáló és a BM által biztosított híradó és rejtjelző vonalak, bérletek tekintetében is.
- A folyamatos működéshez szükséges, mintegy 250 000 db minősített ügyiratot a BM Titkárságtól elvi jegyzőkönyv alapján vennék át és az önálló irattár kialakításával biztosítanák azok szükség szerinti használatát. Egyebekben átvennék a hadseregben alkalmazott ügykezelési rendet.
- A szűk körű parancsnokságot, a törzs egy részét, valamint a központi számítógépet a HM-I objektumban helyeznék el. Az MN KESZ többi részének elhelyezését az operatív ügyeleti szolgálattal, a nyilvántartóval és az irattárral együtt egy korszerű biztonságtechnikával is felszerelt és felállított őrséggel biztosított objektumban képzelték el. A KESZ többi szervezeti egységének és a végrehajtó operatív állományának elhelyezését gyakorlatilag megoldottnak tekintették.
- Az integrálás végrehajtásának ütemezését illetően úgy gondolták:
- Lesz egy vagy több jogszabály, amely elrendeli az egész állambiztonsági rendszer átalakítását, de minimum a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségnek a HM-be történő integrálását.
- Lesz legalább egy BM–HM közös parancs vagy utasítás, amely tartalmazza a jogszabályra való hivatkozást, az integrálás elrendelését, a végrehajtás üteme-

zését, a végrehajtandó feladatokat, azok felelőseit és határidőket, a végrehajtásban érintettek közötti együttműködést.

- Hatálytalanítják *„A néphadsereg (polgári védelem katonai szervei) parancsnokainak és a Belügyminisztérium Katonai elhárító csoportfőnökség szerveinek közös feladatai, a kölcsönös együttműködés követelményei"* (0011/1973 és a 40/1980) HM-BM együttes utasításokat, valamint a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség 61-896/2/1972. számú ügyrendjét.
- A jogszabályok és a BM–HM közös parancs alapján a miniszterek rendeletben (határozatban vagy parancsban) intézkednek alárendeltjeik felé. Így a honvédelmi miniszter meghatározza az MN KESZ rendeltetését, felelősségét, alárendeltségét, hatáskörét, személyi illetékességét, fő- vagy részletes feladatait, az átadás-átvételben, illetve a rendeltetésszerű tevékenység végrehajtásában érintettek (pl.: a katonai szervek és szervezetek) együttműködésének rendjét.
- A KESZ vezetője intézkedésben meghatározza meg a KESZ részletes működési körét, leírását, az egyes vezetők jogosultságait.
- A végrehajtás első ütemében (1989. október 1-jétől 1989. december 31-ig születnének meg a szükséges parancsok és intézkedések, elkészülnének az állománytáblák, bizottságilag lefolytatnák a személyi beszélgetéseket, illetve megteremtenék (előkészítenék) a teljes körű átadás-átvétel feltételeit, olyan számvetéssel, hogy maga az átadás-átvétel 1990. január 1-jétől megkezdődhessen.
- A második ütemben (1990. január 1-jétől) megtörténik az átadás-átvétel.
- A harmadik ütemben (1990. március 31-ig) megtörténik a BM-től átadásra került feladatkörök szervezeti beillesztése és stabilizálása, az együttműködés gyakorlatának kialakítása olyan számvetéssel, hogy 1990. április 1-jétől az új alárendeltségben és rendszerben a szakszerű működés megkezdődhessen.

1989. október 18-án fogadta el az OGY, majd 1989. október 23-án hirdették ki az Alkotmány módosításáról szóló – a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok legújabb kori történetében jelentős mérföldkövet képező – 1989. évi XXXI. törvényt. Ez a törvény módosította ugyanis az Alkotmány 40/A §-át, amely kimondta, hogy az állampolgári, alapvető emberi jogokat kizárólag alkotmányerejű törvényi formában lehet korlátozni. Márpedig az alkotmányos rend védelmével és a bűnüldözéssel összefüggő feladatok végrehajtása során olyan intézkedésekre is sor kerülhet, amelyek nagyban érintik az alapvető jogokat. A törvény az alkotmányerejű törvény meghozatalának határidejét 1990. április 30-ban határozta meg.

1989. november 30-án ülésezett a Minisztertanács, melynek döntései a katonai elhárításra is jelentős hatást gyakoroltak. Ezen az ülésen tárgyalták meg és fogadták el – az 1948-tól számított tizennyolcadik, „GERECSE" fedőnevű – haderőfejlesztési tervet,[184] amely 1990. február 1-jétől 1991. október 1-jéig tartó időszakra szólt és négy ütemet („Gerecse I-IV") tartalmazott.[185]

A Minisztertanács akkor úgy látta jónak, hogy az MK védelmét a nemzeti doktrína alapján, de továbbra is a VSZ szövetségi rendszerén belül kell biztosítani. Igaz, hogy („óvatosságból vagy bölcs előrelátással") azt is előírták, hogy a terv csak végrehajtható és végrehajtandó feladatokat tartalmazzon. Az elérendő cél a hadseregben a politikai szervek megszüntetése, az MN vezetési rendszerének átalakítása, a létszám és haditechnikai eszközök 30-35%-os csökkentése, illetve az volt, hogy a szárazföldi csapatok hadtestei közel azonosan feltöltöttek legyenek.

Az ütemek részfeladatai az alábbiak voltak:

- A Gerecse I-ben (1990. február 1. – 1990. július 31.) kellett a gépesített hadtesteket, a gépesített lövész- és a harckocsi dandárokat, az 5. HDS közvetlen alárendeltségében levő csapatokat átszervezni, az összfegyvernemi, a rakétatüzér-, a légvédelmi tüzér-, és a légvédelmi rakétaszervezeteket kialakítani, valamint a Polgári Védelem (PV) elemeit átadni a BM-nek.
- A Gerecse II-ben (1990. augusztus 1. – 1991. július 31.) a gépesített hadtestek új struktúrájának kialakítása, az 5. HDS és az MN légvédelmi rakéta- és csapatrepülő-szervezetek átszervezésének folytatása, valamint a Hátországvédelmi Parancsnokság (HVP) alárendelt szervezeteinek átalakítása volt a feladat.
- A Gerecse III-ban (1990. február 1. – 1991. február 1.) folytatni kellett az előző ütemben elkezdett feladatokat
- A Gerecse IV-ben (1991. augusztus 1. – 1992. január 31.) be kellett fejezni az első három ütem feladatait és ki kellett alakítani a hadrendbe nem tartozó, de a HM által felügyelt szervezeteket.

A haderőfejlesztési terv mellett az MT döntött arról is, hogy átalakítják a Honvédelmi Minisztériumot, és megalakítják a Magyar Néphadsereg Parancsnokságát, különválasztva az államigazgatási és a katonai szervezetek irányítási rendjét, arra való hivatkozással, hogy így elejét vegyék a honvédség bevonásának a politikai (választási) küzdelmekbe. Ennek a döntésnek a továbbiakban (több területen is) komoly következményei lettek.

Már az Antall-kormány idején, hamar kiderült, hogy a HM és az MH közötti, feladat- és felelősség megosztás – véleményem szerint, enyhén szólva – nem volt kellően átgondolt és valószínűleg többet ártott, mint használt.

[184] Gyaraki Károly: *A haderőfejlesztési tervek (1945–2007) kronológiája.* Kézirat, Budapest, 2018. (Lásd a könyv 2. számú mellékletében elhelyezett 59. számú táblázatot!)

[185] Somkutas Róbert: *Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000).* Zrínyi Kiadó, 2014. 175. o., illetve a HM HIM HL és KI levél és irattárában fellelt és tanulmányozott elsődleges források alapján, azok felhasználásával.

Bár a kormány honvédelmet is érintő politikájának egyik kulcskérdése a fegyveres erők feletti civil kontroll és az irányítás-vezetés kialakítása volt, ez a „kölcsönös bizalmatlanság" magjainak elvetéséhez vezetett. Ezek a magok az 1990. október 25-28-i ún. „taxisblokád" idején már kicsíráztak, majd az 1991. szeptember 26-ig tartó és alkotmánybírósági határozattal zárult folyamat végén, a legfontosabb magyar nemzeti intézményeket, a köztársasági elnököt, az Országgyűlést, a kormányt, a Honvédelmi Minisztériumot, a Magyar Honvédséget is érintő nyelvészeti (felügyelet, irányítás, vezetés) és hatásköri (irányítási és vezetési jogosítványok) viták után szárba is szökkentek.

A hazára többször is felesküdött, szakmai felkészültségükre büszke katonai és a jót akaró, de sokszor türelmetlen politikai és kormányzati vezetők közötti előítéletek, megalapozatlan és méltatlan vélemények, a személyeskedést sem nélkülöző nézeteltérések olyan bizalmatlansági helyzeteket idéztek elő (sajnos ezek, különböző előjelekkel ciklusokon át tartottak), amelyek csak nehezítették az amúgy sem könnyű, haderőfejlesztési munkát.

1990. január 25-én fogadta el az OGY (kihirdetésre 1990. február 14-én került) a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényt, amely, először határozta meg – a jogszabályok hierarchiájában az Alkotmány után következő, csak az OGY által alkotható – jogszabályban, többek között, a magyar titkosszolgálati eszközöket és módszereket alkalmazó szervezetek (mindenekelőtt a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség) rendszerét is. Ezért tekinthető ez a törvény a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok legújabb kori történetének (még ha ideiglenes is volt és átmeneti szabályozást tartalmazott) nagyon fontos lépéseként.

A törvény megalkotásakor az volt az elgondolás, hogy a legfontosabbak egyikének tekintett nemzetbiztonsági és a rendőrségi törvényt 1990. április 30-ig megalkotják. Igaz, hogy a nem sokkal később 1990. március 12-én elfogadott, az Alkotmány módosításáról szóló 1990. évi XVI. törvény a határidőt 1990. szeptember 30-ra módosította, de mint később kiderült, az új határidő sem volt elegendő. A határidő módosításán kívül a törvénynek a jelentőségét az is adta, hogy elrendelte a Magyar Néphadsereg (MN) nevének 1990. március 15-től kezdődően Magyar Honvédségre (MH) való módosítását.

Sajnálatos módon a rendőrségi törvény esetében több mint négy évet (54 hónapot), a nemzetbiztonsági törvény esetében majdnem hat évet (70 hónapot) kellett várni. A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény csak 1994. április 20-án, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény pedig csak 1995. december 28-án született meg. A törvények időbeni megalkotása esetén sok társadalmi, politikai és személyes – különböző szinten és mélységben emberi sorsokat is befolyásoló – kellemetlenségtől szabadulhattunk volna meg.

Fentiek ellenére a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény a legfontosabbnak tekintett kérdésekben hiányt pótolt. Sok-sok hiányossága ellenére, egyik érdeme, hogy először került jogszabályban rögzítésre a magyar titkosszolgálat szervezeti rendszere.

A törvény definiálta a különleges eszköz fogalmát, mely szerint: *„Különleges eszköznek minősül minden olyan eszköz és módszer, melyet az érintett tudta nélkül alkalmaznak, és amelynek használata a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat sértheti."*[186]

Meghatározta, hogy milyen esetekben lehet azokat alkalmazni. Nevezetesen:

- az MK gazdasági és honvédelmi érdekeinek érvényre juttatása céljából végzett kormányzati tevékenységhez szükséges bizalmas információk megszerzése érdekében;
- az MK szuverenitását, gazdasági és honvédelmi érdekeit veszélyeztető, leplezett törekvések felderítése és elhárítása céljából;
- a kormányzati tevékenység szempontjából fontos objektumok és a fegyveres erők védelmében;
- a Btk.-ban meghatározott állam- és emberiség elleni, terror-, és más bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható személyek felderítésére;
- a különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek – tudtukkal történő – védelme érdekében;
- a hazánkban bevándorló vagy menekült státusért folyamodó személyek biztonsági ellenőrzése céljából.

Egyértelműsítette, hogy a *„technikai úton történő adatgyűjtés, postai küldemény ellenőrzése, és magánlakásba történő titkos behatolás"*[187] a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetői által, írásban kért, kellően megindokolt, kapott, egy (+ egy) hónapig érvényes, igazságügy miniszteri engedélyhez kötött.

Módosította (tehát nem helyezte hatályon kívül) a rendszerváltás előtti utolsó jogszabályt,[188] mely szerint az állam belső rendjének védelme érdekében meghatározott feladatokat (felderítés és leleplezés)[189] nem a BM szervei (rendőrség, határőrség, tűzoltóság), hanem az MT felügyelete alatt álló nemzetbiztonsági szolgálatok végzik.

[186] 1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról 1. § (2) bekezdés. Továbbiakban: 1990. évi X. törvény. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000010.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)

[187] 1990. évi X. törvény 3. §

[188] 1974. évi 17. törvényerejű rendeletet az állam- és közbiztonságról.

[189] 1990. évi X. törvény 4. §

Előírta, hogy a külön törvény hatályba lépéséig a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatait és működését MT-rendeletben kell meghatározni.

Érdemei mellett komoly hiányosságai is voltak. Többek között nem rendelkezett:

- a parlamenti és kormányzati felügyeletről,
- az irányítás rendjéről,
- sem a társadalmi, sem a szakmai ellenőrzés (kontroll) mechanizmusáról és eljárásrendjéről,
- a titkosszolgálati erőkkel, eszközökkel és módszerekkel való szakmai kiszolgálás szervezeti megoldásáról,
- titkosszolgálati erők, eszközök és módszerek alkalmazása engedélyezési eljárásrendjéről,
- a különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek védelmének és ellenőrzésének mechanizmusáról,
- a szervezet által, különleges eszköz alkalmazásával ellenőrzött személy tájékoztatásának rendjéről stb.

Viszont 1990. február 2-án látott napvilágot a Minisztertanács 3039/1990 (II. 02.) MT határozata,[190] amely először nevesítette a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényben, gyűjtőfogalommal megjelölt nemzetbiztonsági szolgálatokat, az alábbiak szerint:

- a Magyar Köztársaság Nemzetbiztonsági Hivatala (MK NBH),
- a Magyar Köztársaság Információs Hivatala (MK IH),
- a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatala (MH KBH),
- a Magyar Honvédség Katonai Felderítő Hivatala (MH KFH).

Úgy tűnik, hogy a „keresztapa" nem volt következetes. Míg a polgári Nemzetbiztonsági Hivatalt (NBH) és az Információs Hivatalt (IH), nevében is köztársasági rendeltetésű szervezetként hozta létre, addig (lehet, hogy a kormány eredeti szándékától eltérően?) a katonai nemzetbiztonsági szolgálatoktól a „köztársasági címet elvette" és magyar honvédségi előnévvel látta el, mintha azok „csak" a Magyar Honvédség hivatalai lennének. Ez a helyzet nem volt szerencsés, ami a későbbiekben értelmezési gondokat okozott és vitákat generált.

Megjegyzem, hogy a köztársasági jelleg csak közél hat év múlva, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény megalkotásával „került elő" és állt helyre a „rend".

[190] Az eredeti határozatot a MNL költözése miatt nem állt módomban megtekinteni. Hitelességét azonban több kutató hivatkozása is megerősíti.

A maga nemében figyelemre méltó az 1990. február 14-én, az 1990. X. törvény kihirdetésének napján, megszületett 1024/1990. (II. 14.) MT-határozat[191] is, amely az új nemzetbiztonsági struktúra kialakításával kapcsolatos feladatok összehangolását, koordinálását és megszervezését végző bizottság felállításáról rendelkezett. A határozat értelmében az 1990. május 30-ig funkcionáló hétfős bizottság elnöke Németh Miklós miniszterelnök személyes megbízottja, Raft Miklós, tagjai pedig:

- Gruber Nándor, a Pénzügyminisztérium főosztályvezetője,
- Havasi Béla külügyminiszter-helyettes,
- Karácsony Imre, az Országos Tervhivatal főcsoportfőnöke,
- Lőrincz Kálmán altábornagy (majd vezérezredes), a Magyar Néphadsereg (hamarosan Magyar Honvédség) parancsnoka,
- Markovics Ferenc, a Minisztertanács Védelmi Irodájának vezetője, és
- Ilcsik Sándor belügyminiszter-helyettes voltak.

Ugyancsak az 1990. február 14-i dátumhoz kötődik az 1990. évi X. törvényben meghatározott átmenetinek szánt, a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II.14.) MT-rendelet.[192]

A rendelet enyhített valamelyest az 1990. évi X. törvény hiányosságain, de megszüntetni azokat nem tudta.

Bár nem ugyanazokat a kifejezéseket használva, megismételte a 3039/1990. (II.02.) MT-határozatban leírtakat, mely szerint a Magyar Köztársaságban két, országos hatáskörű, önálló költségvetésű, nemzetbiztonsági és információs feladatokat végző polgári (NBH és IH), illetve két, az MN részét képező, annak szervezeti keretében és költségvetési rendjében működő, katonai biztonsági és katonai felderítő tevékenységet végző katonai (KBH és KFH) szolgálat jött létre.

Utalva az 1990. X. törvényre és az 1974. évi 17. tvr.-re, tételesen felsorolta a szolgálatok rendeltetésükből fakadó (profiljuknak megfelelő) feladatait.

Kimondta, hogy *„a szolgálatok hatósági jogkört nem gyakorolhatnak, személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedést nem alkalmazhatnak".*[193]

Kijelölte a nemzetbiztonsági szolgálatok kötelező együttműködőit (államigazgatási szervek, fegyveres erők, rendőrség) és lehetőséget biztosított az önkéntes segítők (állampolgárok) igénybevételéhez.

[191] Révész Béla: *Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. (A belső biztonsági szolgálat átalakításának alternatívái a rendszerváltás idején)* Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Tomus LXIII. Fasc. 17. Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága, Szeged, 2003. 6. o. és 65. o. (http://mek.oszk.hu/01500/01582/01582.pdf; letöltés ideje: 2017. 12. 17.)

[192] A nemzetbiztonsági feladatok átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet (a továbbiakban: 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet).

[193] 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet (2. § (5) bekezdés)

Tájékoztatott arról, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok kormányzati irányítását (főirányok meghatározása, együttműködés koordinálása, bizalmas adatok elemzése, értékelése és ellenőrzése) – az MT elnöke által vezetett, a belügy-, a honvédelmi, az igazságügy-, a külügy-, a közlekedési, hírközlési és építésügyi miniszterből álló Biztonsági Kollégium[194] igénybevételével – a Minisztertanács látja el.

Meghatározta a nemzetbiztonsági szolgálatok közvetlen vezetését ellátó hivatalvezetők felelősségeit, kötelességeit és jogait, illetve a munkatársak jogállására vonatkozó jogi és egyéb (eskütételi kötelezettség, teendők megtagadás esetén, titoktartás, fegyverviselés és -használat stb.) szabályokat. A rendelet melléklete tartalmazta a nemzetbiztonsági szolgálat hivatásos állománya esküjének szövegét is.

1990. február 14-e után nem sokkal (?) született meg a dr. Gál Zoltán belügyminisztériumi államtitkár és Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter által aláírt, a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló 4/1990. BM–HM közös utasítás.[195]

Ez az utasítás fontos volt azért is, mert hivatkozással a 26/1990. (II.14.) MT-rendeletre egyértelművé tette, hogy a 3039/1990. (II. 2.) MT-határozat értelmében – a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség helyett – a nemzetbiztonsági szolgálatokra érvényes hatáskörrel, különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazására feljogosított szervezetként létrehozott MH KBH a munkájához szükséges személyi, pénzügyi és technikai feltételek BM-től történő átcsoportosításával a továbbiakban az MH szervezeti keretében és költségvetési rendjében, az MH parancsnoka (MHPK) közvetlen irányításával működik és végzi feladatát.

Fentieknek megfelelően az MHPK köteles volt intézkedni az MH KBH – az MH struktúráját követő – szervezeti felépítésének kialakítására, a személyi állomány, valamint az anyagi, pénzügyi és technikai eszközök átadás-átvételére, valamint a működési feltételek megteremtésére olyan számvetéssel, hogy az MH KBH működőképessége 1990. május 1-jétől biztosított legyen. Ez az intézkedés a következőkben bemutatásra kerülő 019/1990 (V. 14.) MHPK-parancs formájában meg is történt.

A minden szükséges információt tartalmazó gyors megjelenése bizonyíték az 1024/1990. (II. 14.) MT-határozat alapján – az új nemzetbiztonsági struktúra kialakításával kapcsolatos feladatok összehangolására, koordinálására és megszervezésére – létrehozott bizottság hatékony tevékenységére is.

Az utasítás 1. számú mellékletében meghatározott státus: 386 fő (328 tiszt, 11 tiszthelyettes és 47 polgári alkalmazott) volt, melyből 351 fő (302 tiszt, 8 tiszthe-

[194] A Biztonsági Kollégium tevékenységéről szóló írásos dokumentumokat (pl. kollégiumi ülések feljegyzései és/vagy jegyzőkönyvei) nem találtam.

[195] 4/1990. BM–HM közös utasítás a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről. (Szám: BM-MHVKF 10-37/4/1990.) HM HIM HL 12.d./39. ö. e.

lyettes és 41 polgári alkalmazott) volt feltöltve. Az állomány változatlan összegű illetménnyel és munkabérrel az MH állományába került.

A BM kötelezettséget vállalt arra, hogy 1990. december 31-ig biztosítja a KBH működéséhez szükséges elhelyezési feltételeket a Belügyminisztérium Bp. V. Néphadsereg u. 9–11. szám alatti létesítményében és könyvjóváírással átadja a számítóközpontot, a személyi számítógépeket, az azokhoz tartozó rejtjelző eszközöket, a gépjárműveket vezetőikkel együtt és a BM szolgálati lakásokat. Átadja továbbá 1991. január 1-jétől érvényes bérleti díjkötelezettséggel együtt az összeköttető és a rejtjelző eszközöket, valamint a telefonvonalakat.

Egy kis (nem elhanyagolható) kitérővel szólni kell arról az érdekes és furcsa helyzet kialakulásáról, hogy (bizonyára a rendszerváltás legnagyobb politikai botránya, az 1990. január 5-i „Dunagate-ügy" miatti nagy kapkodásban) sem az 1990. évi X. törvény, sem a 26/1990. MT-rendelet, sem más jogforrás nem foglalkozott a frissen létrehozott nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységéhez szükséges szakszolgálati feladatok végrehajtására rendeltetett BM III/V. (operatív technikai) csoportfőnökség, és a III/1-7. önálló osztályok további sorsával. E könyv szerzőjén kívül több kutató (Palatin János, Révész Béla, Urbán Attila) is foglalkozott ezzel a kérdéssel.

Palatin János a lábjegyzetben hivatkozott tanulmányában[196] megállapította, hogy kutatásai során nem találkozott olyan jogszabállyal, amely rendezte volna a szakszolgálat ügyét, pedig tudomása szerint a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökségen, illetve, annak szervezeti egységeinél foglalkoztak ezzel a kérdéssel és fogalmaztak is meg javaslatokat, amikor erre felszólították őket. Bizonyítékok erre – a már 1988–1989-ben elkészült – különféle reformtervek, vezetői értekezletek jegyzőkönyvei, és tudományos konferenciákról készült feljegyzések.

Tanulmányában az akkori gondolkodás irányairól írja Palatin János, hogy felvetődött a szakszolgálati tevékenységet végző szervezeti egységek, a BM III/V. (operatív technikai) csoportfőnökség és a BM III/1-7. önálló osztályok összevonásával egy olyan központi szervezet létrehozása, amely a titkosszolgálati erők, eszközök és módszerek használatára (alkalmazására) feljogosított szervezetek (nemzetbiztonsági szolgálatok, rendőrség és más bűnüldöző szervek) számára szolgáltatást nyújtana. E szervezet helyét egy minden felhasználótól független, például az MT kifejezetten erre a célra létrehozott szervezetének alárendeltségében képzelték el.

Felvetődött a decentralizálás ötlete, azaz a személyi állomány és technikai eszközök szétosztása a feljogosított szervezetek között. Volt olyan vélemény is, amely

[196] Palatin János: *A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szervezeti fejlődése (1990–2011).* In: Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1758–2011). (Főszerk.: Csóka Ferenc). Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012. 474. o.

az előző kettő kombinációját vetette fel, azaz egy központi szervezet mellett lehetővé tenni a felhasználók részére teljes vagy részleges, egyedi szakszolgálati részlegek létrehozását.

Révész Béla a lábjegyzetben hivatkozott tanulmányában[197] azt írja, hogy 1990. április 4-én jelent meg a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szervei titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálásának szervezeti megoldásáról szóló 1062/1990. (IV. 4.) MT-határozat, amely rendelkezett az egyes szervezeti megoldásokról.

Ez a határozat, írja a szerző, kimondta, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szerveinek titkosszolgálati eszközökkel történő kiszolgálására létrehoztak az NBH szervezeti egységeként egy szakszolgálatot, amely, tudomása szerint, a „keresztségben" a „Nemzetbiztonsági Szakszolgálat" nevet kapta. Vezetőjét a Nemzetbiztonsági Hivatal vezetője nevezte ki a belügyminiszterrel és a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetőivel egyetértésben.

Urbán Attila a lábjegyzetben hivatkozott tanulmányában[198] úgy fogalmazott, hogy a BM III. főcsoportfőnökséget gyakorlatilag 1990. január 25-én, amikor az OGY megalkotta az 1990. évi X. törvényt, megszüntették és *„a BM III/V. (operatív technikai) csoportfőnökséget, a III/2. (operatív figyelés és környezettanulmányokat készítő) önálló osztályt, a III/4. (»X« ellenőrzési, azaz operatív technikai lehallgató) önálló osztályt és a III/5. (rádióelhárító) önálló osztályt »Szakszolgálati és operatív technikai igazgatóság« (SZOTI) néven a NBH szervezetrendszerébe illesztették be, mely a többi nemzetbiztonsági szolgálatnak és a rendőrségnek nyújtott műveleti támogatást."*[199]

E könyv szerzője (1990–1994 között a KBH vezetője volt) is megerősíti Urbán Attila állítását, hogy az operatív erők, eszközök és módszerek alkalmazását, az igazságügyi minisztertől kért és kapott engedélyek birtokában – a 3148/1990. (IV. 19.) MT-határozatra[200] való hivatkozással – a Szakszolgálati és technikai igazgatóságtól (SZOTI) igényelte.

Ez az MT-határozat valóban kimondta, hogy a nemzetbiztonsági feladatok végrehajtásához szükséges titkosszolgálati eszközöket és módszereket alapvetően

[197] Révész Béla: *Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. (A belső biztonsági szolgálat átalakításának alternatívái a rendszerváltás idején).* Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Tomus LXIII. Fasc. 17. Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága, Szeged, 2003. 6. o. (Az eredetit a MNL költözése miatt nem állt módomban megtekinteni.) (http://mek.oszk.hu/01500/01582/01582.pdf; letöltés ideje: 2017. 12. 17.)

[198] Urbán Attila: *A Belügyminisztérium III. (állambiztonsági) főcsoportfőnöksége operatív- technikai tevékenységének szervezeti háttere és működési rendje (1962–1990).* In: Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1758–2011). (Főszerk.: Csóka Ferenc). Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012.

[199] U. o. 276. o.

[200] Gyaraki Károly: *Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004.

a SZOTI biztosítja, de lehetőséget adott a többi nemzetbiztonsági szolgálatnak is ilyen jellegű szervezetek létrehozására.

Megjegyzem, hogy annak idején a megalakulást követően, 1991-ben az MH KBH élt is ezzel a lehetőséggel. Létrehoztak egy Szakszolgálati osztályt (SZSZO), azzal a céllal, hogy a hatáskörébe tartozó feldolgozó munka során, amennyiben az MH KBH jobb operatív pozícióban volt, az esetleges dekonspirációt is elkerülve, alkalmazzák is a SZOTI helyett.

Bár az MH KBH-t csak áttételesen érintette egy későbbi jogszabály, a teljességre való törekvés szándékával itt említem meg a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT-rendeletet módosító rendeletek sorában az1990. május 2-án kiadott 90/1990. (V. 2.) MT-rendeletet is, amely módosította többek között a SZOTI és az IH feladatrendszerét. Az egyébként hatósági jogkörrel rendelkező, de személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedésre fel nem jogosított SZOTI feladata kiegészült a biztonsági okmányok védelmével és technológiai ellenőrzésének megszervezésével. Az IH többletfeladata lett az Országos Rejtjel Központ (ORK) működtetése, valamint az arra illetékes állami szervek rejtjelező eszközökkel történő ellátásának szervezése, illetve a bizalmas információk megszerzésével, elemzésével és értékelésével kapcsolatos tevékenység szervezése (koordinálása).[201]

Visszatérve az MH KBH megalakulásának történetéhez, a 4/1990. BM–HM együttes utasítást követően került sor az MHPK titkos minősítésű, a KBH és a KFH létrehozásáról szóló (019/1990. V. 14. számú) parancsának[202] kiadására. Ez az esemény is történelmi jelentőséggel bírt a katonai elhárítás életében, hiszen formailag a katonai elhárítás mintegy 33 év után tért vissza a honvédség kötelékébe (alárendeltségébe). Ennyi idő telt el ugyanis a HM II. osztály nevet viselő szervezet 1957. május 3-án történt megszűnésétől a rendszerváltásig, mialatt a katonai elhárító szervezet a BM alárendeltségében a BM II. (politikai nyomozó) főosztály, BM II/1. (katonai elhárító) osztály, majd BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség, BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség név alatt működött.

Bár a parancs hivatalosan 1990. május 14-ére datálódott, a benne foglaltak végrehajtása már a 26/1990. számú MT-rendelet és a 3039/1990. számú MT-határozat 1990. február 14-i kiadása után azonnal megkezdődött.

[201] Urbán Attila: *A Belügyminisztérium III. (állambiztonsági) főcsoportfőnöksége operatív-technikai tevékenységének szervezeti háttere és működési rendje (1962–1990).* In: Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1758–2011). (Főszerk.: Csóka Ferenc). Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012. 7. o.

[202] A Magyar Honvédség parancsnokának 019/1990. (V. 14.) számú parancsa a Katonai Biztonsági Hivatal és a Katonai Felderítő Hivatal létrehozására. HM HIM HL KI MHP T. 352/02/19 ő. e. (Továbbiakban: MHPK 019/1990. parancsa.)

Az MH KBH, mint utóbb kiderült, az 1990. február 14. (alapítás) és 1996. március 28. (1995. évi Nbtv. általi átszervezés) közötti időben létezett és működött, mint az MN (hamarosan MH) katonai elhárító szervezete. Ez alatt az idő alatt négy miniszterelnöke (Németh Miklós, Antall József, Boross Péter és Horn Gyula) és három honvédelmi minisztere (Kárpáti Ferenc, Für Lajos és Keleti György) volt az országnak. MH KBH néven a szervezetet – működésének hat éve és egy hónapja alatt – az alábbi három személy vezette:

– Gubicza Jenő[203] ezredes (majd 2005-ben ny. dandártábornok), 1990. március 1. és 1990. szeptember 24. között (7 hónap és 24 napig),
– Dr. Gyaraki Károly[204] mk. ezredes (majd 1999-ben ny. mk. altábornagy), 1990. szeptember 25. és 1994. július 31. között (3 év, 10 hónap és 6 napig),
– Dr. Stefán Géza[205] ezredes (majd ny. vezérezredes), 1994. augusztus 1. és 1996. március 28. között (1 év és 7 hónapig).

Az MH KBH első – a 2. számú melléklet 46. számú táblázatával[206] és a 50. számú ábrával[207] szemléltetett – állománytáblája már 1990. március 1-jén készült el és lépett hatályba és 1990. október 31-ig (nyolc hónapig) volt életben.

Megjegyzés: a KBH – kényszerűségből, viszonylag gyakran változó – szervezeti felépítését táblázatokkal (pl.: 46. számú táblázat) és ábrákkal (pl.: 50. számú ábra) szemléltettem. A legtöbb információt (a szervezeti egységek és alegységek nevét, a rendeltetését, a főbb feladatokat, a létszámokat, az összegző táblázatokat, a megjegyzéseket) tartalmazó táblázatokat a HM HIM Honvédelmi Levéltárában (HL) és /vagy a Központi Irattárában (KI) előtalált és feldolgozott hivatalos dokumentumok, többnyire az MNVK Szervezési és hadkiegészítési csoportfőnökség (SZHCSF) intézkedései alapján kiadott állománytáblák felhasználásával készítettem. Az ábra a szemléltetést, a jobb áttekinthetőséget szolgálja.

Az MH KBH létrejöttének időszaka a négy ütemre tervezett „GERECSE" fedőnevű haderőreform (1990–1992) első két ütemére („Gerecse–I" és „Gerecse–II") esett, amelyben a cél a hadtestek tipizálása (azonos feltöltöttség megvalósítása), a szervezet, a létszám és a haditechnikai eszközök 30-35%-os csökkentése volt.

Tekintettel arra, hogy a fentebb ismertetett jogszabályok, különös tekintettel az MHPK 019/1990. számú parancsa értelmében az MH szervezeti keretébe

[203] Gubicza Jenő főbb életrajzi adatai jelen kiadvány 5. számú melléklet 41. fsz. alatt olvashatók.
[204] Gyaraki Károly főbb életrajzi adatai jelen kiadvány 5. számú melléklet 42. fsz. alatt olvashatók.
[205] Stefán Géza főbb életrajzi adatai jelen kiadvány 5. számú melléklet 43. fsz. alatt olvashatók.
[206] A 2. számú melléklet 46. számú táblázatát az MNVK SZHCSF 010/161/1990. 01. 01. számú intézkedésével kiadott 1/9. sz. „B" állománytáblája alapján készítettem (jelzet: HM HIM KI 8/17-169/9/14).
[207] A 2. számú melléklet 50. számú ábrát Gyaraki Károly: *Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére.* Szakmai Szemle, Budapest, 2000. (2. számú ábra) alapján készítettem.

illeszkedő KBH főcsoport-főnökségi státust kapott, az átszervezéssel egyidejűleg hozzáigazították az MH tipikus szervezetéhez, azaz áttértek az osztály–alosztály–részleg (csoport) szervezetről a főnökség–osztály–alosztály–részleg (csoport) szervezetre. Így jött létre a hivatali központ, és az ábécé nagybetűivel jelzett osztályokból álló, arab számokkal jelölt, öt katonai biztonsági főnökség.

A 386 fős MH KBH első szervezeti felépítése tehát a „Hivatalvezető közvetlen szervezeteit" és öt „Katonai biztonsági főnökséget" (KBF) tartalmazott. A vezető szervezetek és a főnökségek osztályokból, az osztályok alosztályokból álltak.

A 29 fős Hivatalvezető közvetlen szervezeteit a titkárság; az Ellenőrzési, jogi, személyügyi, és pénzügyi osztály (EJSZPO); az Ügyviteli részleg; a Központi ügyeleti szolgálat (KÜSZ); valamint a Hivatalvezetői tartalék képezte.

A 47 fős Központi katonai biztonsági főnökség (KKBF) törzsből és négy osztályból („A" Koordinációs és feldolgozó; „B" Hadszíntér-előkészítő és határon túli; „C" Információelemző, -értékelő; „D" Szervezési, mozgósítási és híradó) állt és az MH KBH központi szervezeteit fogta össze.

A 77 fős 1. katonai biztonsági főnökség (1. KBF) törzsből és öt osztályból („A" HM, MHP, MHVK-; „B" Híradó, informatikai és anyagi CSF; „C" hadiipari szervezetek; „D" hadtápfőnökség; „E" Fegyverzettechnikai főnökség) állt és a HM, az MHP és az MHVK szervezeteit biztosította.

A 97 fős 2. katonai biztonsági főnökség (2. KBF) törzsből és négy osztályból („A" 5. HDS Parancsnokság és közvetlen alárendeltjei; „B" 1. gépesített hadtest; „C" 2. gépesített hadtest; „D" 3. gépesített hadtest; állt és a szárazföldi csapatok operatív biztosítását végezte.

A 60 fős 3. katonai biztonsági főnökség (3. KBF) törzsből és négy osztályból („A" Légvédelmi és repülő főcsoportfőnökség; „B" Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP); „C" 1. honi légvédelmi hadtest repülő- és rádiótechnikai csapatok; „D" 1. honi légvédelmi hadtest légvédelmi rakétacsapatok) állt és feladata a légvédelmi csapatok elhárítása volt.

A 77 fős 4. katonai biztonsági főnökség (4. KBF) törzsből és négy osztályból („A" HÁVP közvetlenek; „B" tanintézetek; „C" hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokságok; „D" építési és elhárítási szervezetek) állt és a hátországi szervezeteket biztosította.

Visszatérve az MHPK 019/1990-es számú parancsára, egyfajta indoklás gyanánt úgy fogalmazott, hogy *„A Magyar Köztársaság megváltozott társadalmi-politikai viszonyai, külső kapcsolatrendszerének alakulása, a demokrácia és a jogállamiság kiteljesedése szükségessé tették a nemzetbiztonsági szolgálatok újjászervezését."*[208] Majd hivatkozással a 26/1990. számú MT-rendeletre és a 3039/1990. számú

[208] MHPK 019/1990. parancsa. Bevezető.

MT-határozatra 1990. február 14-i hatállyal elrendelte a Katonai Biztonsági Hivatal és a Katonai Felderítő Hivatal létrehozását.

Egyértelművé tette, hogy az MH KBH – a Belügyminisztériumtól átvett BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségből – az MH új szervezeti elemeként, az ő közvetlen alárendeltségében jött létre.

Egyidejűleg az MHVK Felderítő csoportfőnökséget és közvetlen szerveit megszüntette és azok jogutódaként létrehozta az MHVKF közvetlen alárendeltségében az MHVK KFH-t. (Megjegyzem, ezzel a parancsnok bizonyos vonatkozásokban [pl. a szolgálatok megnevezése] felülírta a 26/1990-es MT-rendeletet és a 3039/1990 MT-határozatot.)

A továbbiakban a parancs 19 pontban sorolta fel a kellő részletességgel értelmezett, indokolt és határidővel ellátott, mind a KBH, mind a KFH által végrehajtandó feladatokat. Ezek közül elsősorban a KBH-ra vonatkozókat ismertetem röviden.

A parancs – változtatás nélkül – megismételte a 26/1990-es MT-rendeletben előírt, a rendeltetésből adódó általános, fő feladatokat.

Értelmezte az 1990. évi X. törvény előírásait mind a kormányzati felügyelet (honvédelmi miniszter), mind az általános, szolgálati (MHPK, MHVKF) és szakmai irányítás (MT Biztonsági Kollégium), mind a közvetett (MHPK, MHVKF) és közvetlen (hivatalvezetők) vezetés kérdéseiben.[209]

A lehető legapróbb részletekig foglalkozott a hivatalok jogállásával (főcsoportfőnökségek), a hivatalvezetők besorolásával (állami vezetők), a kinevezés és felmentés rendjével (MT, HM, MHPK, MHVKF, hivatalvezetők), a személyügyi hatáskörökkel, az elhelyezés, az ellátás, a mindenoldalú biztosítás, a gazdálkodás, a feladatszabás, az ellenőrzés, a jelentés, a kiképzés, a harckészültség, a szolgálatellátás, az ügyvitel, az együttműködés, és minden más terület kérdéseivel.

A parancs minden érintett katonai vezető (VKF, fő- és csoportfőnökök, hivatalvezetők szolgálati ágak vezetői, alárendelt katonai szervezetek parancsnokai stb.) részére pontokba szedve és határidőkhöz kötve, az alábbiakban felsorolt feladatokat határozta meg:

- a KBH állománytáblájának felterjesztése jóváhagyásra,
- az ágazati irányításra vonatkozó szabályozók helyesbítése, illetve javaslatok felterjesztése,
- riasztási, harckészültségi és mozgósítási tervek kidolgozása és/vagy helyesbítése,
- szervezeti egységek kialakítása, utaltsági és működési rend pontosítása,
- rezsim- és őrzés-védelmi feladatok meghatározása,

[209] Sajnos az értelmezés nem volt (nem is lehetett) teljes körű és kellően átgondolt, ami a mindennapi élet gyakorlatában nemegyszer konfliktust és vitát okozott.

- intézkedés a nyílt és titkosított híradó-, rádió- és számítástechnikai eszközök működési rendjére,
- az ügyviteli utaltság meghatározása, típuselosztókkal való ellátás,
- a Szolgálati Szabályzat kiegészítésére vonatkozó javaslatok kidolgozása,
- a KBH tartalékos parancsnoki állományának képzése,
- az új beosztásba kerülőkkel kapcsolatos kinevezési feladatok elvégzése,
- az átminősítések végrehajtása,
- a személyügyi okmányok módosítása és kezelésük további rendjének kialakítása,
- a tartalékos tisztek lebiztosítása,
- a 4/1990. BM–HM közös utasításban meghatározott szolgálati és bérlő-kiválasztási jogú lakások BM-től történő átvétele,
- intézkedés a KBH személyi állománya lakásellátásának rendjére,
- a hivatalok elhelyezési biztosítása,
- intézkedés a KBH éves és középtávú tervekben biztosított költségvetési kereteinek átvételére,
- intézkedés a különleges rendeltetésű ellátmányok vonatkozó pénzügyi rendelkezések szerinti átvételére,
- hivatalok költségvetésének kidolgozása,
- a személyi állomány kölcsönkereteinek átvezetése,
- az illetmények számfejtése,
- munkaterv készítése és felterjesztése az általános és különleges feladatok végrehajtására,
- az MHPK parancsa tervezetének elkészítése a KBH és a katonai szervezetek közötti együttműködésre vonatkozóan,
- Szervezeti és Működési Szabályzatok (SZMSZ) kidolgozása és jóváhagyásra való felterjesztése,
- Hatásköri jegyzékek elkészítése,
- hivatalvezetői általános és különleges szakmai intézkedések és szabályozók elkészítése, jóváhagyása és életbeléptetése,
- állománytábla-módosítások felterjesztése jóváhagyásra,
- szervezési feladatok befejezése,
- jelentés a szervezési feladatok végrehajtásáról,
- a Budapest, V. ker. Néphadsereg u. 9–11. szám alatti objektum felszabadítása,
- a parancs kihirdetése az érintett és meghatározott katonai és biztonsági parancsnoki és vezetői állomány előtt,
- az állományilletékes parancsnokok által az alárendelt állomány vonatkozó mértékben történő tájékoztatása.

Az MH KBH működésével kapcsolatos jogi erejű szabályozók sorában meghatározó jelentőségű volt az MH parancsnokának 1990. december 1-jén hatályba lépő 024/1990. (XII.1.) MHPK-parancsa.[210] Ez volt az a parancs, amelyre a fentebb ismertetett, a KBH és a KFH létrehozásáról szóló MHPK 019/1990. (V. 14.) parancsban úgy intézkedett, hogy a KBH vezetője 1990. június 15-i határidőre – az MH Parancsnokság érintett szerveivel együttműködésben – készítsen elő és terjesszen fel aláírásra egy olyan – az MHPK által, a biztonsági feladatok szakszerű teljesítése érdekében kiadásra tervezett – külön intézkedéstervezetet, amely tartalmazza a KBH állománya és az MH többi szervezete különböző beosztottai közötti együttműködés tartalmát; követelményeit és rendjét; a közös feladatok végzésének szabályait és az érte való felelősséget; valamint a biztonsági tisztek katonai szolgálatának teljesítésére vonatkozó általános szabályokat. Bár a parancs dokumentáltan 1990. december 1-jén lépett hatályba, az abban foglaltak már 1990. május 1-jétől érvényesültek, ahogy ezt a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló 4/1990. BM–HM közös utasítás előírta és az MHPK 019/1990. számú parancs is egyfajta módon megerősítette.

Az MH KBH és az MH katonai szervezetei együttes tevékenységének szabályozása tárgyában kiadott MHPK 024/1990. számú parancs az alábbi nyolc fejezetből állt:

– A KBH rendeltetése és feladatai.
– A KBH vezetőjének jogállása.
– A KBH dolgozóinak jogállása.
– A KBH szervezeti felépítése.
– A KBH működési feltételei.
– A katonai szervezetek parancsnokainak (vezetőinek) jogai és kötelességei az MH KBH-val való együttes tevékenység során.
– A KBH biztonsági tisztjeinek jogai és kötelességei a katonai szervezetek parancsnokaival (vezetőivel) való együttes tevékenység során.
– Vegyes rendelkezések.

Az első fejezet (A KBH rendeltetése és feladatai) a 26/1990. (II. 14.) MT-rendeletre és az MHPK 019/1990. (V. 14.) parancsra való hivatkozással (változtatás nélkül) tételesen felsorolta a KBH feladatait.

A második fejezet (A KBH vezetőjének jogállása) kimondta, hogy az MH KBH önálló állománytáblával rendelkező, nemzetbiztonsági feladatokat ellátó, katonai szervezet, amely az MH szervezeti keretében és költségvetési rendjében,

[210] A Magyar Honvédség parancsnokának 024/1990. (XII. 1.) számú parancsa a Katonai Biztonsági Hivatal és az MH katonai szervezetei közötti együttműködésre. HM HIM HL KI MHP T. 352/02/19 ő.e. (Továbbiakban: MHPK 024/1990. parancs.)

a kormányzati felügyelet (honvédelmi miniszter) ellátása mellett, az MHPK személyes irányításával működik.

Állományilletékes parancsnoka a honvédelmi miniszter javaslatára az MT által kinevezett, helyettes államtitkári jogokkal és kötelezettségekkel felruházott hivatalvezető, aki közvetlenül irányítja a hivatalt és felel, annak törvényes működéséért; helyetteseit kivéve (őket a honvédelmi miniszter) kinevezi a hivatal dolgozóit; meghatározza a hivatal belső szervezetét, működési rendjét, valamint a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait.

A harmadik fejezet (A KBH dolgozóinak jogállása) meghatározta, hogy az MH KBH dolgozóira – bizonyos eltérésekkel – a fegyveres erők és fegyveres testületek hivatásos állományú tagjaira és a polgári alkalmazottaira vonatkozó jogszabályok érvényesek; a hivatali tevékenységgel összefüggő adatokkal kapcsolatban titoktartási kötelezettség terheli őket, mely alól csak a hivatalvezető adhat felmentést; a hivatásos állományúak, feladataik ellátása során fegyver viselésére jogosultak, amelyet csak jogos védelmi helyzetben használhatnak.

A negyedik fejezet (A KBH szervezeti felépítése) a 4/1990. BM–HM közös utasításban előírtaknak megfelelően részletesen leírta az MH KBH szervezeti egységeit (hivatali központ, katonai biztonsági főnökségek és osztályok), illetve azok rendeltetését.[211]

Az ötödik fejezet (A KBH működési feltételei) arról intézkedett, hogy a KBH szervezetei működéséhez, illetve a dolgozói által elvégzendő feladatok végrehajtásához szükséges feltételeket (anyagi, technikai és pénzeszközöket, valamint szolgáltatásokat) az illetékes anyagnemfelelősök – a KBH vezetőjének igénylése és/vagy előzetes egyeztetés alapján – voltak kötelesek biztosítani.

Az elhelyezés vonatkozásában a hivatali központot és a személyi tartalékot az MH parancsnokságán kellett elhelyezni. Ez a valóságban átmenetileg, a 4/1990. BM–HM közös utasítás értelmében, 1990. december 31-ig a BM a Budapest, Néphadsereg u. (később a Falk Miksa u.) 9–11. szám alatti objektum egy részét jelentette.[212] A főnökségeket, osztályokat, alosztályokat részlegeket, csoportokat és a biztonsági tiszteket azoknál a katonai szervezeteknél helyezték el, amelynek állománytáblájában szerepeltek. Az ettől való eltérés engedélyezési jogát – egyedi elbírálás mellett – az MHPK magának tartotta fenn. A különféle rendeltetésű helyiségek, objektumok berendezéseire és felszereléseire a mindenkor érvényes normák voltak a mérvadók. A KBH dolgozóinak szolgálati lakással történő ellátása

[211] A leírásban a létszámok nem szerepeltek. Azokat a 2. számú mellékletben elhelyezett 47. számú táblázat tartalmazza.

[212] Az objektumot határidőre átadták és a Hivatali központ egy évre a HM–II objektumba (Budapest, Lehel út 33–35.), majd a HM–IV objektumba (Budapest, Sweidel u. 2–4.), később, 2014-ben pedig a valamikori Hadik-, majd Zalka Máté laktanyába (Budapest, Bartók Béla út 22–24.) költözött.

– az MH erre vonatkozó szabályai alapján – a mindenkori törvényes gyakorlatnak megfelelően történt.

Az ellátás vonatkozásában az MH KBH dolgozóit el kellett látni – az MH tisztjeihez, tiszthelyetteseihez és polgári alkalmazottaihoz hasonlóan – a rendszeresített fegyverekkel és felszerelésekkel. Őket is megillették az MH állományára érvényes egészségügyi, szociális és egyéb ellátások.

Az összeköttetés és rejtett vezetés vonatkozásában az MH KBH hivatali központja, főnökségei, osztályai, alosztályai és részlegei által használt URH rádióállomások a BM URH rádióforgalmi rendszerében kellett, hogy üzemeljenek. Az MH KBH rejtett vezetésének biztosítása érdekében a hivatal rejtjelző szervének az Országos Rejtjelfelügyelet szakirányítása alatt – az MH Híradó és automatizálási csoportfőnökség 8. osztályával együttműködésben – önálló központi rejtjelző szervként kellett működnie. A rejtjelzett géptávíró-összeköttetést – alosztályig bezárólag – a HM és BM géptávíró-hálózata biztosította. A biztonsági tisztek rejtett vezetését a géptávíró-hálózaton – kézi rejtjelző eszköz rendszerbe állításával – oldották meg. Az MH KBH hivatali központ vezetői állományát, a központi katonai biztonsági osztályok és alosztályok vezetőit, a katonai biztonsági főnököket és az alárendelt osztályvezetőket el kellett látni „ZASZ", „K", „HM", „BM" és távhívásra is alkalmas „városi" vonallal. A biztonsági tiszteknek – a helyi lehetőségeknek megfelelően – „HM", „BM" és távhívásra is alkalmas „városi" vonalat kellett biztosítani. Az MH KBH vezetők részére – alosztály, illetve részlegvezetőig bezárólag – valamint a csapatoknál szolgálatot teljesítő biztonsági tisztek lakására is kellett – legalább egyfajta – összeköttetést biztosítani. A vezetőket – osztályvezetőig bezárólag – személyhívóval is el kellett látni.

Az őrzés-védelem vonatkozásában a biztonsági szervek és személyek elhelyezési körleteinek őrzés-védelmét az objektumok általános őrzés-védelmi rendszerén belül oldották meg. Azokon a helyeken, ahol állandó jelleggel külön őrségre volt szükség, annak elhelyezésére és biztosítására, a munkahelyek biztonságtechnikai berendezésekkel való ellátására és üzemben tartására az illetékes katonai szervezet (objektum) parancsnokának – az együttműködő biztonsági tiszt vezetőjének javaslatai alapján – kellett intézkednie.

A közlekedés vonatkozásában az MH KBH dolgozói részére a munkavégzéshez személygépkocsikat, MÁV-, VOLÁN-, BKV-bérleteket, -matricákat az MH KBH vezetője igénylése alapján biztosítottak. A felhasználást a KBH vezetője szabályozta. A hivatali központ és a központi katonai biztonsági osztályok és a 3. katonai biztonsági főnökség törzse részére a gépjárművek biztosítására az MH Irinyi János Gépkocsiszín volt kötelezve. A 2. katonai biztonsági főnökség törzse, a 2. és 3. katonai biztonsági főnökség osztályai és a biztonsági tisztjei részére a gépjárműveket azon katonai szervezetek biztosították, amelyek állománytáblájában a gépjárművek szerepeltek. Azoknál a katonai szervezeteknél, ahol gépjármű

a biztonsági tiszt részére békében nem volt rendszeresítve, de a katonai szervezet mozgósítás („M") esetére zárolt gépkocsival („MZ") rendelkezett, az MH Anyagi és Technikai főcsoportfőnök engedélyével a biztonsági tiszt részére az biztosítható volt. A katonai szervezeteknél a biztonsági tiszt részére üzemelő gépjárművekben felhasználható üzemanyag-mennyiséget az MH KBH vezetője az MH Üzemanyag Szolgálat főnökével egyetértésben meghatározhatta. Azokon a területeken, ahol a gépjárművek biztosítása nem vagy csak részben volt lehetséges, az MH KBH vezetőjének tudtával – átalánydíj fizetése mellett – magángépjármű használatát engedélyezték. A gépjármű ellenőrzött vezetőjét az adott katonai szervezet parancsnoka volt köteles biztosítani. A gépjárművek üzemképes állapotban tartása (szervizelése) az adott katonai szervezet (objektum) parancsnokának kötelessége volt.

A hatodik fejezet (A katonai szervezetek parancsnokainak [vezetőinek] jogai és kötelességei az MH KBH-val történő együttes tevékenység során) az együttműködésben érintett egyik fél részére határozott meg szabályokat.

Ennek értelmében a katonai szervezetek parancsnokai kötelesek voltak a biztonsági tisztek részére – a munkájuk végzéséhez szükséges – valamennyi információ átadására, illetve azokhoz való hozzáférés biztosítására. A tudomásukra jutott és az MH KBH hatáskörébe tartozó bűncselekményekre utaló információkról, illetve a biztonsági tiszttől – a titkosság és védettség biztosítása mellett – kapott információk alapján tett intézkedéseiről és azok eredményeiről a biztonsági tisztet tájékoztatniuk kellett. A tájékoztatás során a biztonsági tiszttel kialakult véleménykülönbségről, az intézkedések megtételéről, illetve elmulasztásáról a szolgálati elöljáróknak – a szolgálati út betartásával – jelentési kötelezettségük volt. Biztosítaniuk kellett értékelő és feladatszabó (parancsnoki, vezetői) értekezleteken a biztonsági tiszt részvételi lehetőségét.

Ugyanakkor a katonai szervezetek parancsnokai jogosultak voltak a biztonsági tiszttől – a katonai szervezet rendeltetésszerű működésének biztosításához, számára szükséges – segítséget, információt, tájékoztatást és véleményt kérni; a kapott véleményt, információt – a parancsnok egyszemélyi felelőssége alapján a döntések kialakításánál – szabadon mérlegelni; a biztonsági tiszt magaviseletéről az MH KBH vezetőjét tájékoztatni, elismerésre, illetve elmarasztalásra javaslatot tenni.

A hetedik fejezet (A KBH biztonsági tisztjeinek jogai és kötelességei a katonai szervezetek parancsnokaival [vezetőivel] való együttes tevékenység során) az együttműködésben részt vevő másik fél kötelességeit és jogait tartalmazta.

Ennek értelmében a biztonsági tisztek kötelesek voltak a feladatkörükbe tartozó tevékenység során a katonai szervezet rendeltetésszerű működését sértő vagy veszélyeztető cselekményekről, az arra utaló információkról az illetékes parancsnokot haladéktalanul, szóban, tájékoztatni, amennyiben azok a biztonsági érde-

kekkel nem voltak ellentétesek. A parancsnokok írásban történő tájékoztatásá[ban] – különösen, ha a tájékoztatás során titkosszolgálati eszközök és módszerek al[]kalmazására utaló adatokat is közölni kellett volna – csak az MH KBH veze[]tőjének utasítására vagy engedélye alapján kerülhetett sor. Tevékenységük során kötelesek voltak az egyszemélyi parancsnoki felelősség elvének és gyakorlatának érvényesülését biztosítani, és a parancsnoki tekintélyt védeni, az adott katonai szervezet parancsnokának a szervezet általános működésével kapcsolatban kiadott parancsait és intézkedéseit betartani. Kötelesek voltak továbbá az adott katonai szervezet rendezvényein részt venni, amennyiben az nem akadályozta őket az MH KBH alaprendeltetésből adódó, illetve szolgálati elöljáróiktól kapott feladatok végrehajtásában. Az akadályoztatás tényéről a parancsnokot tájékoztatni, illetve a szolgálati elöljáróiknak jelentést tenni. A parancsnokok számára adott tájékoztatóban szereplő adatok, tények, információk eredetét titokban kellett tartani, illetve azok valóságtartalmáért felelni. Kötelesek voltak a parancsnokoktól származó információk titkosságát és védettségét biztosítani. A parancsnokok tájékoztatása során kialakult véleménykülönbségről és/vagy a szükséges intézkedés megtételéről szolgálati elöljáróiknak, a szolgálati út betartásával, jelentést kellett tenniük.

Ugyanakkor a biztonsági tisztek jogosultak voltak a parancsnokok helyettesei és a katonai szervezet vezetőállományának tagjai kérésére – szakterületüket érintő kérdésekben – részükre információt adni. Munkájuk során minden törvényes – az MH KBH vezetője által jóváhagyott – erő, eszköz és módszer igénybevételére és alkalmazására.

A nyolcadik fejezet (Vegyes rendelkezések) az előző fejezetekben nem említett, általános szabályokat fogalmazott meg. Kimondta, többek között:

- A biztonsági tisztek nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő feladatot kizárólag szolgálati elöljáróiktól kaphatnak és azok végrehajtásáról is csak nekik tehetnek jelentést.
- Amennyiben egy biztonsági tiszt több – különböző elhelyezési körletben levő – katonai szervezetnél látott el nemzetbiztonsági feladatokat, a munkavégzéséhez szükséges feltételeket (irodahelyiség, páncélszekrény, írógép, telefon stb.) valamennyi objektumban biztosítani kellett.
- Az érintett katonai szervezetek (objektumok) valamennyi parancsnokára vonatkoztak az együttműködés általános szabályai.
- Amennyiben a biztonsági tiszt katonai feladatot látott el, a fegyverhasználatra az MH rendelkezései voltak irányadók.
- Az MHPK jelezte, hogy külön intézkedik, a KBH szakirányú tevékenységének elősegítése érdekében, ha az általános szabályozókon alapuló, de a feladatokhoz illeszkedően, attól eltérő rendszabályok foganatosítására lenne szükség.

- Az MHPK felhatalmazta a KBH vezetőjét a hivatal működését részletesen szabályozó – a mindenkor érvényes törvényeken, rendeleteken, határozatokon és utasításokon alapuló – belső rendelkezések kiadására.
- Végezetül a parancs előírta, hogy az 1990. december 1-jén hatályba lépő parancsát a katonai szervezetek vezetőállománya előtt ki kell hirdetni.

A vizsgált időszakban történt az Antall-kormány részéről a polgári „titkosszolgálatok lefejezése" is, ahogy egy interjúban Boross Péter, a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter nyilatkozott a BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökség – a „Dunagate-ügy" néven ismertté lett botrány következményeként történt – felszámolása kapcsán.

Felvetődött – mondta a miniszter, hogy meg kell szüntetni a BM III. főcsoportfőnökség teljes szervezetét (benne természetesen a katonai elhárítást is).

A kezdeti időszakot Boross Péter úgy jellemezte, hogy: *„a politikai mezőny mindkét oldaláról nagy számban hangzottak el effajta követelések. Az ötlet nem volt megvalósítható, hiszen terrorveszély van, kémelhárítás mindig kell, az ország vezetése számára információk is szükségesek a világból. A mindenkit kihajító radikális út semmiképpen nem lehetett megoldás. Csak azt tehettem, hogy jelentős számú vezetőt bocsátottam el augusztus vége felé. Erre szokták azt mondani, hogy »lefejeztem« a titkosszolgálatokat."*

Erre a katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál is várni lehetett a felügyelő honvédelmi miniszter részéről is. Erre az új kormány hivatalba lépése után, közel nyolc hónap múlva – *„Botrány az irattárban"*[213] néven elhíresült „akció" következményeként – került sor.

Teljesen, a mai napig sem tisztázott körülmények között az történt ugyanis, hogy 1990. szeptember 10-én, a honvédelmi miniszter szóbeli felhatalmazása alapján az állítólagos iratmegsemmisítést ellenőrizni szándékozó HM politikai államtitkárt és egyik helyettes államtitkárát a KBH operatív irattárába – az 1990. évi X. törvényre és a 26/1990. számú MT-rendeletre való hivatkozással – nem engedték be. Ennek következménye volt Gubicza Jenő ezredes hivatalvezető és egyes közvetlen munkatársainak leváltása 1990. szeptember 25-én. Megjegyzem, hogy az MH KFH élén, jóval később, 1993. március 3-án történt meg az „idő előtti" váltás.

Állítólag a „botrány" már csak egy lényegtelen, utolsó csepp volt a pohárban. Egyes vélemények szerint a valóság az volt, hogy az új honvédelmi miniszterrel, a minisztérium államtitkáraival és az MHPK-val nem jött létre a szükséges biza-

[213] Kakuk György: *Botrány az irattárban.* Piros Kurír, 1991. január 16.

lom. Az 1990-ben távozó (majd 1991. március 23-án nyugállományba helyezett) hivatalvezetőt a Németh-kormány belügyminisztere aranygyűrűvel, honvédelmi minisztere aranytőrrel jutalmazta, a kormányfő pedig a kormány nevében levélben köszönte meg, hogy „*...a nehéz időkben a nemzetért érzett felelősség, az emberi tisztesség és a történelem parancsát követve helytállt.*"[214]

Miközben folyt az eddig ismertetett dokumentumokban meghatározott feladatok végzése, újabb jogszabályok születtek. Az időrendiségre továbbra is figyelemmel kell nevesíteni az 1990. május 11-én megjelent, a 26/1990. MT-rendelet módosításáról szóló 98/1990 (VI.11.) MT-rendeletet (továbbiakban: 98/1990-es MT-rendelet) és az 1990. július 13-ai, az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról szóló 1990. évi LI. törvényt (továbbiakban:1990. évi LI. tv.).

A 98/1990-es MT-rendelet a titkos információszerzéssel kapcsolatban fogalmazott meg újabb szabályokat. Többek között elrendelte, hogy a nemzetbiztonsági, valamint a titkos információszerzéssel összefüggő feladatokat ellátó szolgálatok irányítását a miniszterelnöki hivatal e feladatokkal megbízott politikai államtitkára lássa el. Erre a jogszabályra Révész Béla hívta fel a figyelmet a hivatkozott tanulmányában.[215] Révész Béla véleménye szerint ez a rendelet volt a nemzetbiztonsági feladatok körében az első szabályozó intézkedés az Antall-kormány részéről.

A rendeletben meghatározott személy Boross Péter (később a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelő, majd belügyminiszter, illetve Antall József halálát követően miniszterelnök) volt, aki 1990. május 23-tól 1990. július 19-ig töltötte be a Miniszterelnöki Hivatalnál a politikai államtitkári funkciót.

A kormányzati felügyelet kérdésében, emlékeztetőül megjegyzem, hogy eredetileg az 1974. évi 17. tvr. szerint, az állam- és közbiztonság védelmének feladatait a belügyminiszter felügyelete mellett a BM szervei (rendőrség, határőrség és a Tűzoltóság Országos Parancsnokság) látták el. Az 1990. február 14-től hatályos 1990. évi X. törvény úgy rendelkezett, hogy az állambiztonsági feladatok ellátása az MT elnökének felügyelete alatt álló nemzetbiztonsági szolgálatoké lett.

Az 1990. július 11-én elfogadott és 1990. július 13-án hatályba lépett 1990. évi LI. törvény[216] írta elő, hogy az állambiztonsági feladatokat ellátó nemzetbiztonsági szolgálatokat a honvédelmi miniszter és a kijelölt tárca nélküli miniszter felügyeli.

[214] A Magyar Köztársaság elnökének levele Gubicza Jenőnek, Budapest, 1990. május 3. (056-XXIII/1990.) 3. számú melléklet (Függelékek) 720. oldalán

[215] Révész Béla: *Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. (A belső biztonsági szolgálat átalakításának alternatívái a rendszerváltás idején).* Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Tomus LXIII. Fasc. 17. Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága, Szeged, 2003. 7. o. (http://mek.oszk.hu/01500/01582/01582.pdf; letöltés ideje: 2017. 12. 17.)

[216] 1990. évi LI. törvény az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról. (https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000051.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)

A katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál a kormányzati irányítás törvényileg rendezett volt. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatoknál viszont az 1990. évi LI. törvény megalkotásáig rendezetlen. Ez a helyzet indokolta a 26/1990. MT-rendelet 98/1990. rendelettel történő módosítását. Az 1990. évi LI. törvény teremtette meg annak feltételét, hogy Boross Péter 1990. július 19-től 1990. december 21-ig a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter lehessen. Miután Boross Péter belügyminiszteri tárcát kapott, utóda 1990. december 21-től 1992. február 29-ig Gálszécsy András lett.

Gálszécsy András váratlan lemondása és a belügyminiszteri főtanácsadónak történt különös távozása után a kormányzati felügyeletet a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felett a belügyminiszter gyakorolta. Emiatt történt Kövér László kritikus, napirend előtti felszólalása az OGY 1992. május 19-i ülésén.[217] A „probléma" Füzessy Tibor tárca nélküli miniszter, 1992. június 18-án történt kinevezésével oldódott meg, aki 1993. december 12-ig töltötte be a beosztást.

Fenti jogszabályok és „problémák" csak közvetve érintették a frissen létrehozott MH KBH-t, ahol az MHPK 019/1990. számú és a 024/1990. számú parancsaiban meghatározott, határidős feladatok (többek között, a hivatalvezetői, belső általános és szakmai intézkedések, SZMSZ, munkatervek, szabályzatok stb.) végrehajtása, illetve a folyamatban levő ügyek rendezése történt. Ezt a munkát zavarta meg a hivatalvezetői váltás.

Az 1990. szeptember 25-én történt vezetőváltás után az új vezetés tájékozódott, felmérte a szervezet helyzetét, az MHPK fentebb részletezett 019/1990. számú és 024/1990. számú parancsában meghatározott és határidőzött feladatok teljesítésének állapotát, és tekintettel az MH-ban a „GERECSE" haderőfejlesztésben eddig elért eredményekre, a további követelményekre, és a várható változásokra, átalakította a szervezetet, majd folytatta a régi vezetés által megkezdett – de befejezni már nem tudott – feladatok végrehajtását.

Így született meg a 2. számú melléklet 47. számú táblázatával szemléltetett – a kormányzati felügyeletet ellátó Für Lajos honvédelmi miniszter által támogatott, a tervek szerint 1990. november 1. – 1991. december 1. közötti időre szóló – MH KBH második állománytáblája,[218] amelyet Lőrincz Kálmán altábornagy, az MH parancsnoka 1990. november 19-én jóváhagyott.

Az átalakított szervezet sajátosságai az alábbiak voltak.

A GERECSE haderőfejlesztésben előirányzott létszámcsökkentés, illetve az egyszemélyi vezetés erősítésének szándékával megszűnt a KBH központi szerve-

[217] Pálmány Béla (szerk.): *Antall József országgyűlési beszédei 1990–1993.* Athenaeum Nyomda RT., Budapest, 1994. 298–307. o.

[218] A 2. számú melléklet 47. számú táblázatát a KBH 037/16/1990. számú 1/9. „B" állománytáblája (jelzet: 8/17/12) 169/16/9) és az MHPK 024/1990. számú parancsa (Jelzet: HM HIM HL KI MHP T. 352/02/19 ő. e.) alapján szerkesztettem.

zeteit összefogó Központi katonai biztonsági főnökség (KKBF) és minden osztály a hivatalvezető közvetlen alárendeltségébe került.

Ugyanilyen indokkal megszűnt a budapesti központú 1. KBF (HM és MHP) és a 4. KBF (HÁVP) és helyettük megalakították Budapest központtal a hivatalvezető által közvetlenül vezetett három központi katonai biztonsági osztályt (KKBO). A 45 fős 1. KKBO a HM, az MHVK, az MH Kiképzési és szárazföldi csoportfőnökség (KSZCSF); a 32+1 fős 2. KKBO az MH Haditechnikai csoportfőnökség (HTCSF); az MH Hadtáp csoportfőnökség (HTPCSF); a 30+7 fős 3. KKBO a hátországvédelmi, hadiipari, építési és elhelyezési szervezetek biztosítását végezte.

Változatlan maradt a 97 fős székesfehérvári központú 2. KBF (Szárazföldi csapatok) és a 60 fős veszprémi központú 3. KBF (Légvédelmi és repülőcsapatok).

Az MH KBH státusainak száma 386 főről 349+8 főre (29-cel) csökkent.

1990. október 25–28. között történt egy olyan esemény, a rendszerváltó évek, talán legsúlyosabb belpolitikai válságát okozó, ún. „taxisblokád", melynek hullámai súlyosan érintették a Magyar Honvédséget azáltal is, hogy az akkori kormányzat „a probléma megoldása" érdekében a rendfenntartó rendőrség megerősítése céljából – alkotmány- és törvényellenesen – be kívánta vonni az MH bizonyos erőit és eszközeit. Az ügy szerencsére „békésen", 1990. október 29-én a kormány és az üzemanyagárak túlzott emelése miatt tiltakozó taxisok közötti megállapodással megoldódott, illetve 1991. szeptember 26-án az Alkotmánybíróság 48/1991. (IX. 26.) AB-határozatával (úgy-ahogy) nyugvópontra jutott.

Nem kívánom (szükségtelen is) a blokád történetét itt ismertetni, hiszen rendkívüli alapossággal megtették ezt – többek között – a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum kutatói is tanulmányaikban.[219]

Helgert Imre írta tanulmányában: *„a taxisblokád kiváltó okainak, az egész törvénytelen akciósorozatnak, a politikai élet akkori szereplőinek utólagos megítélése meglehetősen sokszínű."* A sokszínű vélemények között volt olyan is, mely szerint *„...az első pillanattól kezdve pártpolitikai szándékokból megszervezett, jól előkészített akció..."* (Pozsgay Imre), illetve *„A taxisblokádot az a titkosszolgálati hálózat szervezte, amelyikről már beszéltem."* (Kövér László).[220]

Nem kutattam a blokád esetleges titkosszolgálati kapcsolatait, de az MH KBH-hoz való kapcsolódását megerősíthetem. Az történt ugyanis, hogy a blokád

[219] Szekér Nóra – Nagymihály Zoltán (szerk.): *Taxisblokád I. Egy belpolitikai válsághelyzet története.* (Tanulmányok, interjúk, segédletek). Antológia Kiadó, Lakitelek, 2015. // Riba András László – Házi Balázs (szerk.): *Taxisblokád II. Egy belpolitikai válsághelyzet története.* (Források). Antológia Kiadó, Lakitelek, 2015. // Helgert Imre: *A Magyar Honvédség és a taxisblokád.* i.m. Helgert Imre – Mészáros Gyula – Kelemen József (szerk): *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Néphadseregből Magyar Honvédség.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017.

[220] Bába Iván: *Békés átmenet. Adalékok a kialkudott rendszerváltáshoz.* Argumentum Kiadó, Budapest, 2007. 184–190. o.

idején tűnt fel, hogy a honvédelmi miniszter mint védett állami vezető személyi biztosítása nem megoldott.

A védett vezetők személyi biztosítását jogszabály alapján a kormányőrség végezte. A volt honvédelmi miniszterek (Czinege Lajos, Kárpáti Ferenc) védelméről a HM önállóan gondoskodott. A kormányőrség „szolgáltatására" valami oknál fogva Für Lajos nem tartott igényt. A kormányfő utasítására a gyors és szakszerű megoldás érdekében a honvédelmi miniszter az MH KBH-t jelölte ki a – katonai elhárítás történetében még soha elő nem fordult, de megtisztelő – feladat végrehajtására.

Ekkor kezdődött meg a kezdetben négy fővel induló, új elemként megjelenő Védelmi katonai biztonsági önálló osztály (VKBÖO) felállítása. Ez a szervezeti elem a fentebb bemutatott (a 47. számú táblázattal szemléltetett) állománytáblában még nem szerepelt. Később a miniszter tartózkodási helye (lakás) biztosítását ellátó részleg kialakításának, a technikai feltételek megteremtésének, a személyi állomány felkészítésének és beosztásba helyezésének folyamata is elkezdődött.

Tekintettel a hadseregben és a hivatalban már bekövetkezett és várható változásokra, az előző – 1991. december 1-jéig tervezett – állománytábla módosítása is napirendre került. Ezért készült a 2. számú mellékletben elhelyezett 51. számú ábra,[221] amely az 1990. november 1-jétől 1991. március 31-ig terjedő időszakban (öt hónapon át tartó) a valóságos helyzetet szemlélteti, azaz, az állománytáblában szereplő elemek mellett tartalmazza a – 47. számú táblázattal szemléltetett állománytáblában nem szereplő – VKBÖO-t is.

1991. április 1-jén alakították át a szervezetet és jött létre az az újabb felépítés, amely 1993. június 30-ig (27 hónapon át), jelentősebb korrekció nélkül funkcionálni tudott. Ezt szemlélteti a 2. számú mellékletben elhelyezett 52. számú ábra.[222]

Az előző állapot megváltoztatásának okai, illetve okozatai az alábbiak voltak:

A GERECSE haderőfejlesztési terv értelmében, az MH-ban újabb átszervezések történtek. Megszűnt a Légvédelmi- és repülő főcsoportfőnökség (LÉRE FCSF), a csapatrepülők, a parancsnoksággal (CSRP) együtt átkerültek a Szárazföldi csapatok Parancsnokságának (SZCSP) alárendeltségébe.

A gyakorlati tapasztalatok figyelembevételével megszüntették a központi katonai biztonsági osztályokat (KKBO) és visszaállították az 1. katonai biztonsági

[221] A 2. számú mellékletben elhelyezett 51. számú ábrát a KBH Szakmai Szemlében (Budapest, 2004) publikált *„Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére"* című tanulmányom alapján szerkesztettem.

[222] A 2. számú mellékletben elhelyezett 52. számú ábrát a KBH Szakmai Szemlében (Budapest, 2004) publikált *„Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére"* című tanulmányom alapján szerkesztettem.

főnökséget (1. KBF). Így alakult ki az átszervezett három KBF-ből és a hivatalvezető közvetlen alárendeltségében levő hivatali központból álló szervezet.

A 26/1990. (II. 14.) MT-rendeletben meghatározott feladatok közül napirendre tűzték a különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek biztonsági ellenőrzését és védelmét, ugyanis a hivatal nem rendelkezett ezzel foglalkozó szervezeti egységgel. Pedig nagyon fontos igény volt rá részben a hivatalban, részben a HM-ben és az MH-ban is. Ezért hozták létre, új elemként a Biztonsági védelmi és ellenőrző osztályt (BVEO).

Tekintettel arra, hogy az ellenőrzés és védelem módját (módszerét) semmilyen jogszabály vagy utasítás nem határozta meg, nemzetközi tapasztalatokat is adaptálva, e könyv szerzőjének vezetésével dolgozták ki (Magyarországon először) a későbbiekben „A", „B", „C" típusú nemzetbiztonsági ellenőrzés rendszerét. A honvédelmi miniszter és az MHPK engedélyével, kísérleti jelleggel, be is vezették a hivatal régi és új állományát érintően. A kísérlet bevált. Ettől kezdve a hivatal – a hivatalvezetői intézkedésben meghatározott módon – alkalmazta a módszert a különösen fontos és bizalmas munkakörben dolgozó és ilyen beosztásba tervezett állomány ellenőrzésére, illetve az ezredesi előléptetést és tábornoki kinevezést megelőzően.

Kár, hogy az akkori kormányban nem volt meg a kellő politikai akarat (voltak kifejezetten ellenzői is) e kérdéskör jogszabállyal történő szabályozásának. Sok, a kormányváltás után jelentkező, nem megfelelően átgondolt politikai nyilatkozat miatt a média által is felkapott, a társadalmi közvéleményt is erősen foglalkoztató, a korábbi kormányra és a nemzetbiztonsági szolgálatokra is árnyékot vető, személyes sorsokra is hatást gyakorló problémáktól menekülhettünk volna meg.

A honvédelmi miniszter személyi biztosítását kiterjesztették a tartózkodási helyére (lakás, hétvégi ház) is. Ennek megfelelően hozták létre a 8 fős VKBÖO helyszínbiztosító részleget.

A nemzetbiztonsági feladatok titkosszolgálati eszközökkel történő ellátásának gyorsabb és magasabb szintre emelésének érdekében, élve a 3148/1990. (IV. 19.) MT-határozat adta lehetőséggel, megalakították a 15 fős Szakszolgálati osztályt (SZSZO).

Átalakították a hivatalt, a hivatalvezető közvetlen szervezeti egységeit és a valóságot is jobban kifejező névvel látták el azokat.

Külön osztályt hoztak létre a nagy létszámú és az egész országot behálózó Szervezési, és hadkiegészítési csoportfőnökség (SZHCSF) operatív biztosítására.

Fentieknek megfelelően az MH KBH szervezeti felépítése a következő lett.

A 389 fős MH KBH-t közvetlenül továbbra is a helyettes államtitkári és tábornoki besorolású hivatalvezető vezette. Munkáját egy tábornoki és egy ezredesi besorolású két helyettes segítette.

A 153 fős Hivatali központ titkársági és közvetlen osztályokból állt.

A titkársági osztályokat a 7 fős titkárság; a 8 fős Jogi és igazgatási osztály (JIO); a 8 fős Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO); a 12 fős Anyagi és technikai osztály (ATO); a 10 fős Híradó és informatikai osztály (HIO); 8 fős Központi Ügyeleti Szolgálat (KÜSZ) valamint az 5 fős Ügyviteli részleg alkotta (összesen: 61 fő).

A közvetlen osztályokat a 9 fős Alkotmányvédelmi osztály (ALKO); a 10 fős Kémelhárítási osztály (KÉO); a 9 fős Információelemző és értékelő osztály (IEÉO); a 10 fős Szervezési, személyügyi és mozgósítási osztály (SZSZMO); a 9 fős Iskoláztatási és oktatási osztály (IOO); a 20 fős HM Védelmi katonai biztosítási önálló osztály (HM VKBÖO); a 10 fős Biztonsági védelmi és ellenőrző, illetve a HM és MHVK Elhárító osztály (BVEO) és a 15 fős Szakszolgálati osztály (SZSZO) képezte (összesen: 92 fő).

A 108 fős 1. katonai biztonsági főnökség (1. KBF) feladata 6 osztállyal a Kiképzési és szárazföldi főcsoportfőnökség (KSZFCSF); a Szervezési és hadkiegészítő csoportfőnökség (SZHCSF); a Haditechnikai csoportfőnökség (HTCSF); a Hadtáp csoportfőnökség (HTPCSF); a Hátországvédelmi Parancsnokság (HÁVP) és alárendeltjei; valamint a hadiipari, építési és elhelyezési szervezetek elhárítása volt.

A 80 fős 2. katonai biztonsági főnökség (2. KBF) 5 osztállyal a Szárazföldi csapatok Parancsnokságát (SZCSP) és közvetlenjeit, az 1. gépesített hadtestet, a 2. gépesített hadtestet, a 3. gépesített hadtestet és a csapatrepülőket (CSRP) biztosította.

A 53 fős 3. katonai biztonsági főnökség (3. KBF) 2 osztállyal a légvédelmi, a repülő és a rádiótechnikai csapatok, valamint a honi légvédelmi rakétacsapatok operatív védelmét látta el.

Közben az esetenkénti nehézségek ellenére sikeresen véget ért (lezárult) az 1990. február 1-jétől 1992. január 31-ig tartó „GERECSE" fedőnevű haderőreform és kezdetét vette a három-öt ütemű, 1992. január 31-től 1994. január 31-ig tartó „GAMMA" haderőfejlesztés. Már ekkor körvonalazódtak a következő, a „SZEKTOR" terv feladatai is.

A „GERECSE" időszakában az MH „levetkőzte" tömeghadsereg jellegét. Létszáma az 1990. évi 143 200 főről (110 700 fő katona és 32 500 fő polgári alkalmazott) 1992-re 100 450 főre (74 450 fő katona és 26 000 fő polgári alkalmazott) csökkent. A csökkenés mértéke: 42 750 fő (29,85%).

A kialakult struktúra jobban megfelelt a meghirdetett védelmi jellegnek és gazdaságosabban működtethetővé vált. Az MH karcsúsításának jegyében a hadseregközvetlen dandárokat felszámolták és olyan struktúrát alakítottak ki, amelyben mind a három gépesített hadtest egységesen három gépesített lövészdandárt és egy harckocsidandárt tartalmazott. Létrejött a fegyverzettechnikai és a hadtáp

szervek integrációja. Megalakultak és az MH parancsnokának alárendeltségébe kerültek az új típusú, hadászati és hadműveleti rendeltetésű katonai nemzetbiztonsági szolgálatok.

Az 1948-tól számított, tizenkilencedik haderőfejlesztési kétéves „GAMMA" program lényege az alábbiakban foglalható össze.

Tovább folytatódott a magyar haderő újabb, 30-35%-os karcsúsítása, a kisebb, finanszírozhatóbb, ugyanakkor hatékonyabb és egyértelműen a köznyelvben elterjedt „körkörös védelem", azaz védelmi jellegű haderő kialakítása. Ez az MHP és azon belül az MHVK új struktúrájának, az 5. HDS Parancsnokság és a Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP) bázisán a Szárazföldi csapatok Parancsnokságának (SZCSP) kialakítását is jelentette.

A három gépesített hadtest bázisán három – békében („B" esetén) azonos felépítésű és élő – Katonai Kerületparancsnokságot (KKP), míg háborúban („M" esetén) Tábori HDS Parancsnokságot (THP), illetve három azonosan felépített, feltöltött és felszerelt gépesített hadtestparancsnokságot kellett létrehozni. Fel kellett állítani a Területvédelmi Parancsnokságot (TVP), és három egyforma Területvédelmi Kerületparancsnokságot (TVKP) is. Tovább kellett folytatni az anyagi-technikai ellátást és kiszolgálást végző szervezetek integrációját.

Megjegyzés: a könyvben a katonai elhárítás szervezettörténetének bemutatását a béke („B") időszakára korlátoztam. Háború („M") esetére vonatkozó szervezetet mutatok be a HM HIM Központi irattárában fellelt 1991. november 1. és 1992. december 1. között érvényes „B" – „M" állománytábla alapján szerkesztett és a 2. számú mellékletben elhelyezett 48. számú táblázatával.

Fentiek mellett meg kellett oldani a határbiztosítási és határvédelmi feladatokat. Fel kellett készülni a NATO-csatlakozáshoz, a „Partnerség a békéért" program beindításához szükséges feladatok végrehajtására.

Fentiek értelemszerűen hatást gyakoroltak az MN KBH tevékenységére és megkövetelték a szükséges szervezeti átalakítást is. Ezért alakították ki és léptették életbe 1993. július 1-jén a 2. számú mellékletben elhelyezett 49. számú táblázattal, valamint az – eddigiekhez hasonlóan – az 53. számú ábrával szemléltetett felépítést.[223]

Az MH KBH felépítésének sajátossága volt, hogy a hivatalvezető tehermentesítése és a helyettesek felelősségének növelése céljából a hivatali alárendelt főnökségeket, osztályokat és részlegeket felosztották a hivatalvezető, az operatív és az adminisztratív helyettes, valamint a titkárságvezető között, az alábbiak szerint.

[223] A 2. számú mellékletben elhelyezett 49. számú táblázatot és az 53. számú ábrát a KBH Szakmai Szemlében (Budapest, 2004) publikált *„Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére"* című tanulmányom, illetve a HM HIM Központi irattárában őrzött, az MNVK SZHCSF 084/1993. számú intézkedésével kiadott állománytábla alapján szerkesztettem (jelzet: 8/20/94/16).

A hivatalvezető közvetlen irányítása alatt tartotta meg a Jogi és igazgatási osztályt (JIO), a Belső ellenőrzési osztályt (BEO), valamint az 1., a 2., és a 3. katonai biztonsági főnökséget.

A hivatalvezető első helyettese az operatív helyettes nevet kapta és szakmai alárendeltségébe helyezték a szakmai (kémelhárító, alkotmányvédelmi, információelemző-értékelő és tájékoztató, szakszolgálati, oktatási és tudományszervező stb.) osztályokat.

A hivatalvezető eddigi másik helyettese adminisztratív helyettes lett és a biztosító, kiszolgáló osztályok és részlegek (anyagi, technikai, személyzeti, szervezési, mozgósítási, pénzügyi, ügyviteli stb.) feletti irányítás és vezetés lehetőségét és kötelezettségét kapta.

A titkárságvezető lett a felelős a honvédelmi miniszter személyének és tartózkodási helyének biztosítását végző osztály, valamint a központi ügyeleti szolgálat irányításáért.

A szervezet 394 státusán 300 tisztet és 94 tiszthelyettest foglalkoztathatott, ugyanis megszüntették a kinevezett polgári alkalmazotti kategóriát.

Fentieknek megfelelően az MH KBH szervezeti felépítése az alábbiak szerint alakult:

A 153 fős hivatali központban a 35 fős titkársági csoportot maga a titkárság (7 fő); a 20 fős Honvédelmi miniszter személybiztosító osztály (SZBO); és a 8 fős Központi ügyeleti szolgálat (KÜSZ) képviselte.

A hivatalvezető közvetlen felügyeletével, irányításával és vezetésével működött: a 8 fős Jogi és igazgatási osztály (JIO) és a 10 fős Belső ellenőrzési osztály (BEO).

A hivatalvezető operatív helyettes felügyelete alá tartozott: a 10 fős Kémelhárítási osztály (KÉO); a 9 fős Alkotmányvédelmi osztály (ALKO); a 9 fős Információelemző és értékelő osztály (IEÉO); a 15 fős Szakszolgálati osztály (SZSZO) és a 9 fős Oktatási és tudományszervezési osztály (OTO).

A hivatalvezető adminisztratív helyettese felügyeletével működött: a 12 fős Anyagi és technikai osztály (ATO); a 10 fős Híradó és informatikai osztály (HIO); a 10 fős Szervezési, személyügyi és mozgósítási osztály (SZSZMO); a 8 fős Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO) és az 5 fős Ügyviteli alosztály.

A 108 fős 1. katonai biztonsági főnökség (1. KBF) törzzsel (12 fő) és 4 osztállyal: az MNVK és közvetlenjeit (25 fő); az MH főszemlélőségeket és alárendeltjeiket (19 fő); az Anyagi-technikai főcsoportfőnökséget (ATFCSF) és alárendeltjeit (28 fő); és a Budapesti Katonai Kerület Parancsnokságot (BKKP) (24 fő) biztosította.

A 80 fős 2. katonai biztonsági főnökség (2. KBF) törzzsel (10 fő) és 4 osztállyal: a Szárazföldi csapatok Parancsnokságát és közvetlenjeit (14 fő); az 1. Katonai Kerület Parancsnokságát és alárendeltjeit (19 fő); a 2. Katonai Kerület Parancs-

nokságát és alárendeltjeit (19 fő); a 3. Katonai Kerület Parancsnokságát és alárendeltjeit (18 fő) biztosította.

Az 53 fős 3. katonai biztonsági főnökség (3. KBF) törzzsel (11 fő) és 2 osztállyal: a Légvédelmi Parancsnokság (LP), a repülő- és rádiótechnikai csapatok (22 fő) és a honi légvédelmi rakétacsapatok (20 fő) operatív biztosítását látta el.

Az 1994-es és az 1995-ös években zajló mind nemzetközi, mind belpolitikai vonatkozású események a katonai elhárítást is jelentős mértékben érintették.

Ismeretes, hogy 1992-től folyt a közel 100 000 ember életét kioltó, bosnyákok, szerbek és horvátok közötti polgárháború, melynek egyik legvéresebb eseménye 1995 júliusában a srebrenicai mészárlás volt, amikor a szerbek mintegy 8700 bosnyákot végeztek ki. A háborút lezáró „daytoni békeszerződés" aláírása az 1995. november 1-jétől 21-ig tartó konferencia eredménye volt.

1993-tól születtek meg a NATO keleti bővítéséről szóló elgondolások (tanulmányok), melynek egyik „nyúlványa" az 1994. januárban meghirdetett „Partnerség a békéért" (PfP) mozgalom beindítása volt.

Ezzel összefüggésben meg kell említeni, többek között, a majdani NATO-csatlakozásra való felkészülési folyamat első lépcsőfokát jelentő, Végh Ferenc (később MNVKF) által vezetett, mintegy 60 fős Euro-atlanti integrációs munkacsoport megalakulását, a NATO Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ létrehozását, a britekkel közös kétoldalú logisztikai („Maglife"), illetve a már angol nyelven lefolytatott „Cooperative Light" elnevezésű PfP-gyakorlatok megtartását, az Integrált légtér-ellenőrzési rendszer (ASOC) kiépítését.

1995. június 30-án fogadta el az OGY az MH hosszú és középtávú átalakításának irányairól és létszámáról szóló határozatot, melynek alapján a kilenc ütemre tervezett „SZEKTOR" fedőnevű átszervezési program szerint, már 1995-ben megszűnt 19, átalárendelésre került 47, új szervezeti formára tért át 23 és átdiszlokált 1 katonai szervezet.

Ugyancsak befolyásoló tényező volt az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Tvt.) megjelenése, amely összhangban a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvénnyel (Avtv.) szabályozta az adatok legszükségesebb mértékű korlátozását az állami és közfeladatok ellátása során.

Nem hallgatható el az MH KBH-t is érintő 1994. július 15-i változás, amikor az 1994. május 8-án és 1994. május 29-én megrendezett parlamenti választásokon győztes Magyar Szocialista Párt (MSZP) és a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) koalíciós kormánya és Horn Gyula letette az esküt. A parlamentben 2/3-os többséggel rendelkező kormány honvédelmi minisztere (az előd MDF vezette koalíciós kormány idején a HM szóvivője) Keleti György, a belügyminiszter Kuncze Gábor, a titkosszolgálatokért felelős tárca nélküli miniszter pedig Katona Béla lett.

Az új honvédelmi miniszter az újságok hasábjain üzent, többek között a Katonai Biztonsági Hivatalnak is, hogy amint átveszi a tárcát, személyi és szervezeti változtatásokat fog végrehajtani.

A minisztérium átadás-átvételét előkészítő vezérkari főnökön keresztül intézkedett, többek között arra is, hogy „mire bevonul", a hivatalnál számolják fel a honvédelmi miniszter személyi biztonságáért felelős szervezetet, mert ő jogszabályban meghatározottak szerint a kormányőrség szolgálataira tart igényt.

Fentiekre is tekintettel az új hivatalvezető[224] 1994. augusztus 1-jén vette át a hivatalt és alakította ki a 2. számú melléklet 54. számú ábrájával[225] szemléltetett – 8 hónapon át változatlan státussal (394) és létszámmal (300 tiszt és 94 tiszthelyettes) funkcionáló – szervezetet.

Az új struktúra legfőbb jellegzetessége az volt, hogy a katonai biztonsági főnökségek (KBF) helyett, változatlan feladatokkal, katonai biztonsági igazgatóságokat (KBI) hoztak létre, illetve a hivatali központ minden osztálya és részlege a hivatalvezető közvetlen alárendeltségébe került.

A főnökségek elnevezésének igazgatóságokra változtatását azzal indokolták, hogy a főnökség fogalma alatt a hadseregben a fegyvernemi főnököket értették, ami a hivatal vezetőállománya, ezen keresztül az általuk irányított szervezeti egység jogállása megítélésében zavart okozott.

A hivatalvezetőnek alárendelt szervezeti egységek (igazgatóságok, osztályok, alosztályok, részlegek) létszámadatait a 229. számú lábjegyzetben megjelölt forrásban a cikk szerzője nem közölte. Kutatható hiteles állománytáblák nem álltak rendelkezésre. A szerző közlése szerint a katonai biztonsági főnökségek csak nevükben változtak, azaz igazgatóságok lettek, illetve az 1. katonai biztonsági igazgatóságnál (1. KBI) állítottak fel egy hadiipart elhárító osztályt.

A hivatali központ osztályai közül csak egy, a honvédelmi minisztert biztosító 20 fős Személybiztosító osztály (SZBO) szűnt meg. A többiek a közvetlenek csoportjába kerültek, illetve egy részleg, az Operatív adattár jelent meg újként. Mivel a hivatal összlétszáma nem változott, feltehetően a személyeket átcsoportosították. A szervezeti egységek pontos létszámadatai nem állnak rendelkezésre, azokkal a könyv adós marad.

A 394 fős MH KBH tehát egy titkárságot (Ügyviteli alosztályt és a Központi ügyeleti szolgálatot) tartalmazott.

A Közvetlenek csoportjába tizenegy osztály és egy részleg került.

224 Stefán Géza ezredes (később ny. vezérezredes). Főbb életrajzi adatai az 5. számú melléklet 43. szám alatt olvashatók.

225 A 2. számú melléklet 54. számú ábráját Stefán Géza: *A Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, 2004. cikkében publikált adatok és információk felhasználásával szerkesztettem.

Az operatív szervezeteket a Kémelhárítási osztály (KÉO); az Alkotmányvédelmi osztály (ALKO); a Szakszolgálati osztály (SZSZO); az Információelemző és értékelő osztály (IEÉO); a Belső ellenőrzési osztály (BEO); a Jogi és igazgatási osztály (JIO); az Oktatási és tudományszervezési osztály (OTO) és az Operatív adattári részleg (OAR) képezte.

Ellátó, kiszolgáló és biztosító osztályok voltak: az Anyagi és technikai osztály (ATO); a Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO); a Híradó és informatikai osztály (HIO); és a Szervezési, személyügyi és mozgósítási osztály (SZSZMO).

Az 1. katonai biztonsági igazgatóság (1. KBI) törzzsel és 5 osztállyal: az MNVK és közvetlenjeit („A"), az MH főszemlélőségeket és alárendeltjeiket („B"); és a Budapesti Katonai Kerület Parancsnokságot (BKKP) („C"), az Anyagi-technikai csoportfőnökséget (ATCSF) és alárendeltjeit („D") és a hadiipart („E") biztosította.

A 2. katonai biztonsági igazgatóság (2. KBI) törzzsel és 4 osztállyal: a Szárazföldi csapatok Parancsnokságát és közvetlenjeit („A"); az 1. Katonai Kerület Parancsnokságát és alárendeltjeit („B"); a 2. Katonai Kerület Parancsnokságát és alárendeltjeit („C"); a 3. Katonai Kerület Parancsnokságát és alárendeltjeit („D") biztosította.

A 3. katonai biztonsági igazgatóság (3. KBI) törzzsel és 3 osztállyal: a Légvédelmi Parancsnokság (LP) („A"); a repülő és rádiótechnikai csapatok („B") és a honi légvédelmi rakétacsapatok („C") operatív biztosítását látta el.

Bár többszöri (legutóbb 1993 tavaszán) próbálkozás után még az 1995-ös évben is a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége az 1990-ben megalkotott átmeneti jogszabályokban (1990. évi X. törvény, 26/1990. MT-rendelet, illetve annak módosításai) és az azoknak megfelelő belső szabályozók szerint folyt, már egyre jobban érzékelhető volt az alkotmányerejű (kétharmados) nemzetbiztonsági törvény megalkotásának igénye.

Érzékelhető hatása volt ebben még a kormányváltást követő – a Katonai biztonsági hivatalt közvetlenül is érintő – „soros megfigyelési botrány"-nak, amely egy parlamenti vizsgálatban öltött testet.

Az 1994. szeptember 7-től 1994. október 11-ig tartó parlamenti vizsgálat tárgya (legalább is formailag) a Katonai Biztonsági Hivatal által 1992. január 1. és 1994. július 22. közötti időszakban készített ún. „biztonsági vélemények" kialakításával kapcsolatos tevékenységek vizsgálata volt.

A vizsgálatról az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága (HB) és a Nemzetvédelmi Bizottsága (NBB) kifejezetten a nyilvánosság tájékoztatása érdekében egy összefoglaló jelentést[226] készített a „Szigorúan titkos!" minősítésű, mintegy 1200 oldalas meghallgatási jegyzőkönyvekből.

[226] Az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága és Nemzetbiztonsági Bizottságának összefoglaló jelentése a Katonai Biztonsági Hivatal tevékenységével kapcsolatos vizsgálatról. Budapest, 1994. október 11. (A jelentés egy eredeti példánya a szerző birtokában.)

A könyv terjedelmi korlátai nem teszik lehetővé ennek – a minden vonatkozásban rendkívül tanulságos ügynek – részletes bemutatását. Ezért csak a bizottságok végkövetkeztetését ismertetem, amelynek lényege, *„hogy a nemzetbiztonsági törvény megalkotása nem halogatható tovább, mert a címében is kifejezésre jutóan ideiglenes jelleggel készült 1990. évi X. törvény, illetve annak részletes kifejtését tartalmazó – számos esetben egymással is ellentmondásban levő egyéb jogszabályok nem alkalmasak a titkosszolgálatok jogállami működésének szabályozására."*[227]

Az 1995-ben felgyorsult jogalkotói munka eredményeképpen elkészült törvény tervezetének ismeretében – mivel a kidolgozó munkában az MH KBH is jelentős szerepet vállalt – újra átgondolták a hivatal szervezetét, illetve megkezdték a hivatalvezető jogkörébe tartozó szabályozási tárgyak felülvizsgálatát. Így készült el és léptették hatályba 1995. december 13-án a 2. számú mellékletben elhelyezett 55. számú ábrával[228] szemléltetett struktúrát.

Mint később kiderült 1995. december 28-án az OGY végre megalkotta a várva várt nemzetbiztonsági törvényt, amely 1996. március 28-án lépett hatályba, ami miatt ez a felépítés csak 6,5 hónapon át, 1996. június 30-ig maradt és lett az MH KBH utolsó szervezete.

A szervezet arról tanúskodik, hogy teljes egészében áttértek a főnökség-osztály-alosztály-(részleg) szervezetről az igazgatóság–osztály–alosztály (részleg) szervezetre. A státusok száma (394) és a létszám (300 tiszt és 94 tiszthelyettes) nem változott. A változtatások személyi feltételeit belső átszervezéssel biztosították.

Így lett az MH KBH-nál a három katonai biztonsági igazgatóság után és mellett a hivatal központjában három új igazgatóság, a Műveleti, az Informatikai és a Gazdasági igazgatóság.

A Műveleti igazgatósághoz sorolták be a korábban önálló kémelhárítási, alkotmányvédelmi és szakszolgálati osztályt. A szakszolgálatinak a nevét Akció osztályra változtatták. Az informatikai igazgató alárendeltségébe helyezték Informatikai, valamint az Értékelő-elemző és tájékoztató osztályt. A Gazdasági igazgatóság a Pénzügyi és számviteli, valamint az Anyagi és technikai osztályokat fogta össze.

Az igazgatóságokba be nem sorolt régi vagy új szervezetek a titkársághoz kerültek, illetve maradtak a Közvetlenek csoportjában, a hivatalvezető közvetlen alárendeltségében.

Új elemként – a megnövekedett tervezési, koordinációs és kapcsolattartási feladatok ellátása érdekében – hozták létre és a titkárságba sorolták a 6 fős Hivatalvezetői irodát, a Tervezési osztályt, és a 3 fős Nemzetközi kapcsolatok osztályát.

[227] U. o. 11. o.

[228] A 2. számú melléklet 55. számú ábráját Stefán Géza: *A Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, 2004. cikkében publikált adatok és információk felhasználásával szerkesztettem.

Szétválasztották az 1. KBI-be szervezett, a HM és az MHVK nemzetbiztonsági védelméért felelős „A" osztályt és új elemként megalakították a Közvetlenek csoportjába helyezett, önálló HM Katonai biztonsági osztályt. Az MHVK operatív biztosítása az 1. KBI „A" osztály feladata maradt.

Nevet váltott: a Szervezési és mozgósítási osztály (SZMO) és lett belőle Humán osztály (HO); az Oktatási és tudományszervezési osztály Tanintézeti osztály lett, a Jogi és igazgatási osztály pedig 3 új státussal Jogi és ellenőrzési osztállyá változott.

Fentieknek megfelelően a szervezet struktúrája az alábbiak szerint alakult:

Az MH KBH-t a hivatalvezető és két helyettese vezette.

A titkárság fogta össze és felügyelte a Hivatalvezetői irodát (HVI); a Tervezési osztályt (TO); a Központi ügyeleti szolgálatot (KÜSZ); a Nemzetközi kapcsolatok osztályát (NKO); és az Ügyviteli alosztályt.

A Közvetlenek csoportját a HM Katonai biztonsági osztály (HM KBO); a Humán osztály (HO); a Jogi és ellenőrzési osztály (JEO); a Belső ellenőrzési osztály (BEO); a Tanintézeti osztály (TIO); és az Operatív adattári részleg (OAR) alkotta.

A Műveleti igazgatóság (MI) három osztályból, a Kémelhárítási osztályból (KÉO); az Alkotmányvédelmi osztályból (ALKO); és az Akció osztályból (AO) állt.

Az Informatikai igazgatóságba (II) két osztály, az Információelemző, értékelő és tájékoztató osztály (IEÉTO) és az Informatikai osztály (IO) tartozott.

A Gazdasági igazgatóságot (GI) a Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO) és az Anyagi-technikai osztály (ATO) képezte.

Az 1. katonai biztonsági igazgatóság (1. KBI) négy osztállyal továbbra is az MHVK, a főszemlélőségek, a Budapesti Katonai Kerület Parancsnokság (BKKP) és az Anyagi-technikai csoportfőnökség (ATCSF) elhárításáért volt felelős.

A 2. katonai biztonsági igazgatóság (2. KBI) négy osztállyal a szárazföldi csapatokat biztosította.

A 3. katonai biztonsági igazgatóság (3. KBI) két osztállyal a légvédelmi, repülő- és rádiótechnikai csapatok operatív biztosítását végezte.

Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal (MK KBH)
(1996. március 28. – 2012. január 1.)

Több mint hatéves várakozás, többszöri nekirugaszkodás után 1995. december 28-án fogadta el az OGY a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt, amely[229] a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok tekintetében

[229] 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99500125.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)

is óriási jelentőséggel bírt, többek között azáltal, hogy egyértelműen fogalmazta meg, hogy a Magyar Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatainak közösségébe formailag és tartalmilag is egyenrangú tagként az IH, az NBH és az NBSZ mellett a KFH és a KBH is beletartozik.

Már a törvénytervezet vitája során kifejezésre jutottak aggályok a fentiekkel kapcsolatban. Az MHP és az MHVK aggódott amiatt, hogy amennyiben a katonai nemzetbiztonsági szolgálatokat a törvény országos hatáskörű közigazgatási szervezetekké nyilvánítja és beolvasztja az MK nemzetbiztonsági szolgálati rendszerébe, irányításukat a honvédelmi miniszter útján a kormányra, vezetésüket pedig a főigazgatókra bízza, azzal a katonai felső vezetést kirekeszti a szolgálatok irányításából és vezetéséből.

A katonai felderítés tekintetében – figyelemmel arra, hogy az MHVK Katonai Felderítő Hivatal nemcsak nemzetbiztonsági, hanem elsősorban katonai jellegű tevékenységet (a hadászati célú információkon túl hadműveleti és harcászati feladatokat) folytat – arra a veszélyre hívták fel a figyelmet, hogy a Honvéd Vezérkar kénytelen lenne (arra kényszerülne), *„hogy létrehozzon egy felderítő csoportfőnökséget, amely biztosítaná számára a rádióelektronikai, hadműveleti és harcászati felderítést és ellátná az ilyen feladatokkal megbízott szakalegységek szakmai irányítását."*[230]

„A Katonai Biztonsági Hivatal tekintetében a tervezet szerinti megoldás esetén a hivatal ismét – hasonlóan a régi megoldáshoz – elidegenedne a hadseregtől. Számos egyéb probléma is adódna, amely a munkájukat nehezítené (elhelyezés, együttműködés a katonai parancsnokokkal stb.)"[231]

Olyan javaslat is elhangzott, hogy a törvény adjon lehetőséget arra, hogy *„a honvédelmi miniszter a Magyar Honvédség szakfeladatainak ellátása, illetve a vezetéshez szükséges információk biztosítása érdekében egyes jogköröket a Magyar Honvédség Parancsnokára és a Honvéd Vezérkar főnökére átruházhat."*[232]

Nem kívánom e könyvben az aggályokat, az elgondolásokat és a javaslatokat sem vezetéselméleti, sem jogi, sem katonai, sem nemzetbiztonsági szakmai oldalról minősíteni, megerősíteni vagy cáfolni, csupán érzékeltetni kívántam a törvény-előkészítés nem könnyű feladatát.

Tény, hogy a törvény megszületett és több szempontból is óriási jelentőséggel bírt.

Egyértelművé tette, hogy a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok mindegyike a kormány irányítása alatt álló, országos hatáskörű, önálló gazdálkodást folytató

[230] Kivonat a Honvéd Vezérkar főnöke, az MHPK első helyettesének 1993. március 23-i, az MHPK útján a honvédelmi miniszternek felterjesztett, „Szigorúan titkos!" minősítésű leveléből. (Nytsz.: 0057/1993; K-00180/1993.) 1. o.

[231] U. o. 2. o.

[232] Kivonat a Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal vezetőjének, a vezérkarfőnök-helyettesnek a HM Jogi és igazgatási főosztály vezetőjének, 1993. április 1-jén írt, „Szigorúan titkos!" minősítésű leveléből (Nytsz.: 00402/1993).

költségvetési szerv, ahogy ezt a könyv 3. számú mellékletében (Függelékek) 716 oldalán elhelyezett, az MK KBH alapító okiratából[233] idézett kivonat is megerősíti. *„A Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatala a honvédelmi miniszter által a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) alapján alapított, az MK Kormányának honvédelmi minisztere útján irányított, önálló állománytáblával rendelkező, önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv. A vonatkozó törvények hatálya alá tartozó hivatásos és szerződéses katonákból (2001. évi XCV. tv.), valamint közalkalmazottakból (1992. évi XXXIII. tv.) álló személyi állománya a honvédelmi tárca költségvetési létszámkeretébe tartozik, (de) a Magyar Honvédség létszámát nem terheli.”*

Pontos megfogalmazást nyertek a szolgálatok feladatai,[234] és az is, hogy a nemzetbiztonsági feladatok teljesítése érdekében – különleges eszközök és módszerek felhasználásával járó engedélyhez nem kötött és engedélyhez kötött – titkos információgyűjtést csak akkor folytathatnak, ha a szükséges adatok más módon nem szerezhetők meg. Tételesen felsorolta, hogy a külső engedélyhez nem kötött és a külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtés módszerei alatt mit kell érteni. Kimondta továbbá, hogy külső engedélyt – meghatározott eljárásrend szerint, a feladatokhoz kötötten – a Fővárosi Bíróság elnöke által kijelölt bírótól vagy az igazságügy-minisztertől kell kérni.

A törvény pontosan rendelkezett a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok irányítását és vezetését illetően, amikor kimondta, hogy a kormány a honvédelmi miniszter útján irányítja, a szolgálatok élén álló főigazgatók pedig közvetlenül vezetik azokat, miközben konkrétan meghatározta a miniszter és a főigazgatók feladatait, és nem felejtkezett el a parlamenti ellenőrzés részletes szabályozásáról sem.

A törvény rendelkezett a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományáról, megfogalmazta a nemzetbiztonsági szolgálatok működési alapelveit, szólt a nemzetbiztonsági szolgálatok által alkalmazható intézkedésekről, egyértelműsítette a nemzetbiztonsági szolgálatok adatkezelésének szabályait, értelmezte a nemzetbiztonsági védelem és ellenőrzés fogalmát és meghatározta végrehajtásának szabályait.

Nagyon fontos volt, hogy a törvény három mellékletben pontosan felsorolta a védelem alá eső tisztségeket, a fontos és bizalmas munkakört betöltő személyeket, és elhelyezte a fontos és bizalmas munkakör betöltésére jelöltek, illetve ilyen munkakört betöltők biztonsági ellenőrzéséhez szükséges „A”, „B”, és „C” típusú biztonsági kérdőívek pontos mintáit.

233 Az alapító okirat nyilvántartási száma: K-606/26/1996.
234 Az MK KBH feladatai a Nbtv. 7. §-ban.

Az 1990. évi X. törvény, valamint a végrehajtásra kiadott 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet előírásaihoz viszonyítva részletesebb, érthetőbb és értelmezhetőbb fogalomrendszerrel megalkotott, 1996. március 28-án hatályba lépő, a nemzetbiztonsági feladatok végrehajtására is kedvező hatást gyakorló 1995. évi CXXV. törvény alapján megkezdték a törvény előírásaihoz igazodó belső szabályozók előkészítését.

Bár az 1990-es jogszabályok alapján kiadott, majd az évek során többször is módosított hivatalvezetői intézkedések betöltötték szerepüket, mind tartalmi (pl. fogalmak és szabályok is változtak), mind formai (pl. a hivatalvezetőből főigazgató lett) vonatkozásban szükség volt azok változtatására.

A szabályozás a hivatal működéséhez kapcsolódó valamennyi operatív (kémelhárítás, alkotmányvédelem, személy-, objektum- és titokvédelem stb.) és biztosító, kiszolgáló, adminisztratív (személyügyek, anyag-, eszköz- és pénzgazdálkodás, oktatás stb.) területre kiterjedően megtörtént. Részletesen erről a könyv másik fejezetében, az erők, eszközök és módszerek tárgyalása során írok, kiemelten azokról, amelyek közvetlenül a nemzetbiztonsági tevékenység fogalomkörébe tartozó munkafolyamatokkal kapcsolatosak.

A Katonai Biztonsági Hivatal 1966-ban történt átalakítását a Nbtv. megszületése mellett az 1948-tól számított huszadik haderőfejlesztési terv,[235] a „SZEKTOR”[236, 237, 238] fedőnévre keresztelt, az eddigiektől eltérően külön-külön elnevezés nélküli kilenc ütemre[239] tervezett, 1995. február 1-jétől 1998. december 31-ig tartó átszervezés is determinálta.

Emlékeztetőül: az 1994. évi országgyűlési választások eredményeként megalakult koalíciós Horn-kormány azonnal leállított minden folyamatot, a „bizalomra nem érdemes” indoklással „leváltott mindenkit” (a rendszerváltással ez lett az elfogadott módszer, amelyet a további kormányok is természetszerűen alkalmaztak), majd új elgondolások alapján új folyamatokat indított be és a saját embereivel kezdett neki a végrehajtásnak.

235 Lásd a 2. számú mellékletben elhelyezett 59. számú táblázatot, amelyet Somkutas Róbert: *Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000).* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. felhasználásával és a HM HIM Központi Irattárban fellelt dokumentumok alapján készítettem.
236 Somkutas Róbert: *Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000).* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. felhasználásával
237 Horváth Csaba János: *A szervezeti és katonai vezetési szintek változásai.* In: *A Magyar Honvédség negyedszázada. A rendszerváltástól napjainkig.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. 67–74. o.
238 Hülvely Lajos: *A haderő-átalakítás folyamata 1989-től napjainkig.* In: *A Magyar Honvédség negyedszázada. A rendszerváltástól napjainkig.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. 84–99. o.
239 Az ütemek számát, kezdő és záró dátumát a kutatók maguk határozták meg. Hülvely Lajos tanulmányában kilenc ütemről ír, Somkutas Róbert az ütemeket félévenkénti bontásban jelöli. Jelen esetben az alapvető dokumentumokban (OGY-határozat, kormány- és miniszteri rendelet) és az állami igazgatás jogi eszközeiben (kormány- és miniszteri határozatok, intézkedések, utasítások, parancsok) meghatározott határidőket vesszük alapul.

Részben így történt ez az 1992. január 1-jétől 1994. január 31-ig tartó „GAMMA" néven ismert szervezési feladattal is. A kormány, az 1994. július 15-i ülésén úgy döntött, hogy csak a megkezdett feladatok végrehajtását engedélyezi. Előírták (nagyon helyesen), hogy a haderő átalakítását egy hosszú és középtávú terv alapján kell megvalósítani.

Ennek szellemében fogadta el az Országgyűlés a Magyar Honvédség 2005-ig tartó hosszú, valamint az 1998-ig érvényes középtávú átalakításának irányairól és létszámáról szóló 88/1995. (VII. 6.) OGY-határozatot.[240] Ebben meghatározták:

– a hadsereg legyen kisebb, hiteles visszatartó erővel rendelkező, korszerű és a NATO-ba integrálható,
– létszáma, békében, általános elvként a lakosság 0,5-0,55%-a, de az adott év végére maximum: 1995-ben 85 000 fő, 1996-ban 72 000 fő, 1997-ben 65 000 fő és 1998-ban 60 000 fő,
– az éves védelmi költségvetés 80-85%-át a fenntartásra és 15-20%-át fejlesztésre kell fordítani,
– milyen szervezeti egységeket és mikorra kell megszüntetni, milyeneket és milyen határidőre kell létrehozni vagy átalakítani.

A feladatot 1995. február 1-jén kezdték el és menet közbeni korrekciókkal (kísérletezgetéssel) együtt 1997. december 31-ig az alábbi „eredményeket" érték el:

– megszüntették az MHP-t és helyette létrehozták önálló (tehát nem került a HM állományába) katonai felső vezető szervként az MHVK-t,
– először a SZCSP és az 1. a 2. és a 3. Katonai Kerületi Parancsnokság bázisán létrehozták a 4. gépesített hadtestet (állományában két, a 2. és 3. gépesített hadosztállyal), majd két év után megszüntették és létrehozták középszintű vezető szervként a Szárazföldi Vezérkart, és az MHVK alárendeltségébe helyezték,
– először megszüntették a Légvédelmi Parancsnokságot és annak bázisán létrehozták a 2. Repülő és Légvédelmi Hadtestparancsnokságot (állományában repülő-, helikopter-, légvédelmi rakéta-, rádiótechnikai csapatokkal), majd két év múlva megszüntették és létrehozták a Légierő Vezérkart és az MHVK alárendeltségébe helyezték,
– először megszüntették a Budapesti Katonai Kerületparancsnokságot (BKKP) és helyette létrehozták a Központi Rendeltetésű Szervek Parancsnokságát, majd két év múlva visszaállították az előbbi helyzetet és az MHVK közvetlen alárendeltségébe helyezték,

[240] 88/1995. (VII. 6.) OGY-határozat a Magyar Honvédség hosszú, valamint középtávú átalakításának irányairól és létszámáról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0088.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)

– először létrehozták az MH Anyagi-technikai főcsoportfőnökséget is magába foglaló Központi Logisztikai Parancsnokságot (KLP), majd két év múlva felszámolták és megalakították a Logisztikai főigazgatóságot, amelyet az MHVK alárendeltségébe helyeztek,
– Az MHP alárendeltségéből a HM alárendeltségébe kerültek a tanintézetek, a NATO Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központ (KNYKK), a pénzügyi és számviteli szervek, kialakították a kiképző- és raktárbázisokat (Szabadszállás–Kalocsa, illetve Tapolca–Szombathely).

A hadseregben bekövetkezett változások miatti szervezeti változtatások kényszerét kihasználva a KBH központjában is „finomításokat" végeztek:

– A Műveleti, az Informatikai és a Gazdasági igazgatóság mellett létrehozták a Jogi és felügyeleti biztonsági ellenőrzési igazgatóságot (JFBEI) két osztállyal (Jogi és felügyeleti osztály [JFO]; Személyi biztonsági ellenőrzési osztály [SZBEO]). Ezt a változást azzal indokolták, hogy a jogi, felügyeleti és ellenőrzési tevékenység döntően nyílt eljáráson alapszik és így kifejezésre juttatható volt a műveleti munkától való elhatárolása.
– Az eddigi 1., 2., és 3. katonai biztonsági igazgatóság mellett létrehozták a HM Katonai biztonsági igazgatóságot (HM KBI) három osztállyal (HM Katonai biztonsági osztály [HM KBO], Tanintézeti osztály [TIO] és a Hadiipari osztály [HIO], tekintettel arra, hogy a tanintézetek és a hadiipari szervezetek a HVK alárendeltségéből a HM felügyelete alá kerültek.
– Megszüntették a titkárság alatt működő Tervezési osztályt, mert a feladatokat a szakirányoknak megfelelően a különböző szervezeti egységekhez csoportosították át.
– A KBH Közvetleneknél a Humán osztály és az Operatív adattári részleg változatlan maradt, létrehoztak viszont egy új szervezeti egységet, a HM Nemzetbiztonsági irodát (NBI) az Nbtv.-ben meghatározott honvédelmi miniszteri feladatok végrehajtásának elősegítése érdekében (ez valójában 1-1 főt jelentett a KBH és a KFH terhére), illetve a Belső ellenőrzési osztály (BEO) nevét Belbiztonsági osztályra (BBO) változtatták, valamint a megnövekedett ki-, át- és továbbképzési feladatok végrehajtására a korábban funkcionáló Tanintézeti osztály (TIO) bázisán Oktatási központot (OK) alakítottak ki.

Így alakult ki a 2. számú mellékletben elhelyezett 56. számú ábrával[241] szemléltetett, státus- és létszámváltozás nélkül 394 fős (300 tiszt és 94 tiszthelyettes) szervezeti felépítés.

[241] A 2. számú mellékletben elhelyezett 56. számú ábrát Stefán Géza: *A Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004/T alapján szerkesztettem.

Titkárság (Főigazgatói iroda; Nemzetközi kapcsolatok osztály (NKO); Ügyviteli alosztály és Központi ügyeleti szolgálat (KÜSZ).

A Közvetlenek csoportját a HM Nemzetbiztonsági iroda (HM NBI); a Humán osztály (HO); a Belbiztonsági osztály (BBO); az Oktatási központ (OK); és az Operatív adattári részleg (OAR) alkotta.

A Jogi, felügyeleti és biztonsági ellenőrzési igazgatóság (JFBEI) két osztállyal (Jogi és felügyeleti osztály [JFO] és Személyi biztonsági ellenőrzési osztály [SZBEO]).

A Műveleti igazgatóság (MI) három osztályból, a Feldolgozó és koordinációs osztályból (FKO); a Felderítő osztályból (FO) és a Műveleti technikai osztályból (MTO) állt.

Az Informatikai igazgatósághoz (II) két osztály, az Információelemző, értékelő és tájékoztató osztály (IEÉTO) és az Informatikai osztály (IO) tartozott.

A Gazdasági igazgatóságot (GI) a Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO) és az Anyagi-technikai és híradó osztály (ATHO) képezte.

A HM Katonai biztonsági igazgatóság (HM KBI) három osztállyal (HM Katonai biztonsági osztály [HM KBO]; Tanintézeti osztály [TIO] és a Hadiipari osztály [HIO] rendelkezett.

Az 1. katonai biztonsági igazgatóság (1. KBI) három osztállyal a Honvéd Vezérkar (HVK), a Logisztikai főigazgatóság (LFI) és a Központi Rendeltetésű Szervezetek Parancsnoksága (KRSZP) operatív biztosításáért volt a felelős.

A 2. katonai biztonsági igazgatóság (2. KBI) három osztállyal a 4. gépesített hadtestet (4. g. hdt.), a 2. gépesített hadosztályt (2. g. ho.) és a 3. gépesített hadosztályt (3. g. ho.) biztosította.

A 3. katonai biztonsági igazgatóság (3. KBI) két osztállyal a 2. Légvédelmi és repülőhadtest (LÉRE hdt.) közvetlenek és a légvédelmi, repülő-, helikopter- és rádiótechnikai csapatok operatív biztosítását végezte.

Fenti, már begyakorlottan jól funkcionáló szervezettel rendelkezett az MK KBH, amikor az Nbtv. 1996. március 28-án hatályba lépett.

A NATO-taggá válás érdekében intenzív kül- és katonapolitikai, illetve az azzal is összefüggő haderő-átalakítási tevékenység folytatódott. Az MH-ban az 1997-es év második felét és az 1998-as évet összekovácsolási évnek tekintették. Ennek is betudható, hogy az amerikai CUBIC nevű cég szolgálatait is igénybe véve átvilágították az MH helyzetét. Az 1997. november 16-án megtartott ügydöntő népszavazáson a NATO-ba való belépés akarata győzött.

Megkezdődött a Védelmi tervező kérdőívek (DPQ) kitöltése, az intenzívebb kapcsolatépítés a NATO-parancsnokságokkal, az integrált légvédelem további

kiépítése (a Légtér-szuverenitási műveleti központ, az ASOC[242], már a délszláv válságkezelés óta működött), a gyakorlóterek olaszok, hollandok és amerikaiak által történő tesztelése. Folytatódott a taszári, kecskeméti, pécsi repülőterek korszerűsítése.

A NATO-nak felajánlott erők (az amerikaiak kötelékébe a tatai gyorsreagálású dandár, a nemzetközi kötelékbe a hódmezővásárhelyi gépesített zászlóalj, a brit kötelékbe a műszakiak, az olasz–magyar kötelékbe a debreceni dandár stb.) intenzív kiképzése, a gyakorlatok („Vértes '98" parancsnoki és törzsvezetési, a kis hatótávolságú, „Mistral" névre keresztelt légvédelmi rakéta-éleslövészetek stb.) is folytak ebben az évben.

Továbbra is szerepet vállaltunk[243] – a boszniai háborút lezáró daytoni békemegállapodásban rögzített, az ENSZ Biztonsági Tanácsa felhatalmazása alapján létrehozott nemzetközi végrehajtó haderő (IFOR[244]), és az azt felváltó stabilizációs haderő (SFOR[245]) által folytatott, katonai eszközökkel is elősegítő, az Észak-atlanti Tanács politikai irányításával történő és a NATO-parancsnokság által összefogott békekikényszerítő és -támogató műveletekben.[246]

Fentiek az MK KBH szervezetében ezúttal csak minimális változást indukáltak, amit státus és létszámváltozás nélkül, átcsoportosítással oldottak meg. Úgy tűnhet, hogy a szervezeti változások száma a KBH-nál sok volt, pedig kijelenthető, hogy a módosításokat az esetek túlnyomó többségében a külső körülmények váltották ki.

Mint mindig, jelen esetben is a hadsereg folyamatos átalakulásához kellett igazodni. Az Nbtv. hatályba lépésével is bekövetkezett feladatmódosulás. A társ nemzetbiztonsági szolgálatoknál, illetve a rendvédelmi szerveknél megvalósított, az együttműködés szintjét érintő szervezési intézkedésekhez való alkalmazkodást is figyelembe kellett venni. Nem utolsósorban pedig a NATO-csatlakozás előké-

242 Az ASOC (Air Sovereignty Operation Center) a NATO integrált Légtér Szuverenitási Műveleti Központja volt, melyhez az MH elsőként csatlakozott 1999. március 1-jén, megelőzve a NATO-csatlakozás dokumentumainak aláírását, biztosítva ezzel a NATO déli szárnyán a légtér megfigyelését.

243 Felhatalmazást az alábbiak adták meg:
- 1956. évi I. törvény az ENSZ Alapokmányának törvénybe iktatásáról.
- 11/1993. (III.12.) OGY-határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről.
- 27/1993. OGY-határozat a Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről.
- 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről.

244 IFOR (Implementation Force): nemzetközi végrehajtó erők.

245 SFOR (Stabilization Force): nemzetközi stabilizációs erők.

246 Az MH három a katonai elhárításnak is munkát adó területen (béketeremtő és fenntartó erők átvonulása és átmeneti állomásoztatása; a befogadó nemzeti támogatás, egy műszaki zászlóaljjal való csapat-hozzájárulás), működött együtt akkor a NATO-erőkkel.

szításéből is adódtak feladatok, melyeket az elvárások szintjén megvalósítandó együttműködés érdekében kellett végrehajtani.

Ez indokolta például a NATO-osztály (NO) öt státussal való felállítását, a Nemzetközi kapcsolatok osztály (NKO) két státussal való kibővítését, illetve az önálló osztályok (a Humán osztály és a Belbiztonsági osztály) főosztályokká való átalakítását.

Így jött létre a 2. számú mellékletben elhelyezett 57. számú ábrával[247] szemléltetett szervezeti felépítés, amely 1997. november 1-jétől 1999. január 1-jéig volt érvényben.

A titkárság a változatlan Főigazgatói irodát (FI); a két fővel megnövelt Nemzetközi kapcsolatok osztályát (NKO); a változatlan Ügyviteli alosztályt és a Központi ügyeleti szolgálatot (KÜSZ), illetve az 1999. január 1-jén megalakított, új ötfős NATO-osztályt fogta össze.

A Közvetlenek csoportjába sorolták a változatlan HM Nemzetbiztonsági irodát (HM NBI); a „rangjában emelkedett" Humán főosztályt (HFO); az eggyel magasabb szervezetté vált Belbiztonsági főosztályt (BBFO); valamint a változatlan Oktatási központot (OK) és az Operatív adattári részleget (OAR).

A Jogi, felügyeleti és biztonsági ellenőrzési igazgatóság (JFBEI) két osztállyal működött (Jogi és felügyeleti osztály [JFO] és Személyi biztonsági ellenőrzési osztály [SZBEO]).

A Műveleti igazgatóság (MI) három osztályból, a Feldolgozó és koordinációs osztályból (FKO); a Felderítő osztályból (FO) és a Műveleti technikai osztályból (MTO) állt.

Az Informatikai igazgatósághoz (II) két osztály, az Információelemző, értékelő és tájékoztató osztály (IEÉTO) és az Informatikai osztály (IO) tartozott.

A Gazdasági igazgatóságot (GI) a Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO) és az Anyagi-technikai és híradó osztály (ATHO) képezte.

A HM Katonai biztonsági igazgatóság (HM KBI) három osztállyal (HM Katonai biztonsági osztály [HM KBO]; Tanintézeti osztály [TIO] és a Hadiipari osztály [HIO]) rendelkezett.

Az 1. katonai biztonsági igazgatóság (1. KBI) három osztállyal a Honvéd Vezérkar (HVK), a Logisztikai főigazgatóság (LFI), és a Központi Rendeltetésű Szervezetek Parancsnoksága (KRSZP) operatív biztosításáért volt a felelős.

A 2. katonai biztonsági igazgatóság (2. KBI) három osztállyal a 4. gépcsített hadtestet (4. g. hdt.), a 2. gépesített hadosztályt (2. g. ho.) és a 3. gépesített hadosztályt (3. g. ho.) biztosította.

[247] A 2. számú mellékletben elhelyezett 57. számú ábrát Stefán Géza: *A Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004/T alapján szerkesztettem.

A 3. katonai biztonsági igazgatóság (3. KBI) két osztállyal a 2. Légvédelmi és repülőhadtest (LÉRE hdt.) közvetlenek és a légvédelmi, repülő-, helikopter- és rádiótechnikai csapatok operatív biztosítását végezte.

Nagy jelentőségű esemény volt és hivatalosan is új helyzet állt elő, amikor a többéves előkészületek és az előkészítő tárgyalások után 1999. március 12-én az USA Missouri államában levő Independence városban Martonyi János külügyminiszter átadta a ratifikációs okmányokat és ezzel Magyarország a NATO tagjává vált. 1999. március 16-án a magyar miniszterelnök már el is foglalhatta helyét az Észak-atlanti Tanácsban.

Természetesen az új helyzet, illetve az MH-n belüli, már a Magyar Honvédség hosszú (2005-ig), valamint középtávú (1998-ig) átalakításának irányairól és létszámáról szóló 88/1995. (VII. 6.) OGY-határozat értelmében beindított átalakulási folyamatok minden vonatkozásban hatást gyakoroltak az MH KBH-ra is.

A legjelentősebbek egyike volt, hogy a csatlakozást követően a KBH feladatköre kibővült, többek között a NATO-, NYEU-, EU- követelményekkel megerősített iparbiztonsági ellenőrzés[248] végrehajtásával is. Ismeretes, hogy az iparbiztonsági ellenőrzés nemcsak a hadiipar területére vonatkozott, hanem minden olyan állami és magántulajdonban levő gazdálkodó szervezetre is, amely az MH-val, illetve a NATO-tagállamok haderejével került kapcsolatba mint beszállító, mind az ipari, mind a szolgáltatás területén. NATO-tagságunkkal ez annyiban változott, hogy a szabályok és követelmények szélesedtek. A vizsgált cégeknek alkalmassá kellett válniuk a „NATO beszállításra alkalmas" (NBA) minősítésre.

Fenti feladatok végzését az MH-t érintően csak az MK KBH végezhette. A KBH-ban kezdetben a Jogi és felügyeleti osztályból (JFO), illetve a Személyi biztonsági ellenőrzési osztályból (SZBEO) álló, Jogi, felügyeleti és biztonsági ellenőrzési igazgatóság (JFBEI) kapta feladatul. Később (2002-ben) az igazgatóság kettévált és az önálló osztályok főosztályokká alakultak át. Így alakult meg a Jogi és felügyeleti főosztály (JFFO) és a Személyi és iparbiztonsági főosztály (SZIFO), majd nem sokkal ezután az utóbbiból az Iparbiztonsági igazgatóság (IBI).

Valójában az így kialakult és a 2. számú melléklet 58. számú ábrájával[249] szemléltetett szervezeti felépítés az MK KBH utolsó struktúrájának tekinthető.

Az MK KBH megszűnése előtti részletes és pontos szervezeti felépítése információ- és adathiány miatt általam nem ismert. Az állománytáblák és a dokumentumok a hivatalnál, annak irattárában találhatók, melynek kutatására más irányú elfoglaltságom miatt sem lehetőségem, nemzetbiztonsági ellenőrzöttségem

[248] Az iparbiztonsági ellenőrzésről bővebben az 1. számú mellékletet képező szakszótárban olvashat.

[249] A 2. számú melléklet 58. számú ábráját Stefán Géza: *A Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004/T alapján, illetve Jagadics Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürótól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Univerzum könyvek, Budapest, 2018. felhasználásával szerkesztettem.

hiánya okán pedig engedélyem sem volt. Ezért a 2000-től 2018-ig terjedő időszakról pontos ismereteim hiányosak.

Húszéves kihagyás után, csak 2015-ben kapcsolódtam be ismét a katonai elhárítás (és részben a katonai hírszerzés) történetének tudományos alaposságú kutatására irányuló munkába a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet jóvoltából és támogatásával. Kutatómunkám csak a levéltárakra korlátozódott. Fentiek miatt a megalapozott részletes adatokkal, legnagyobb sajnálatomra, adós maradok.

A KBH az alapjában véve 1990-ben kialakított struktúráján csak annyiban változtatott, amennyiben ezt a politikai, katonai és nemzetbiztonsági jogszabályok, valamint a körülmények megkövetelték. A fejlődés során a részleg–alosztály–osztály–főosztály–igazgatóság felépítés mindvégig tetten érhető.

A megszűnés előtti állapotban, a lábjegyzetben megjelölt és a legfrissebb forrás[250] tanúsága szerint is az MK KBH-t főigazgató vezette és tevékenységét két helyettes támogatta.

A hivatalban hét vagy nyolc igazgatóságot szerveztek. Az igazgatóságok jellemzően osztályokból álltak. A főigazgató közvetlen irányítása és vezetése alatt álló és tevékenykedő szervezeti egységek többnyire főosztályok, illetve osztályok, alosztályok és részlegek voltak.

Az igazgatóságok és összetételük az alábbiak szerint nevesíthetők.

Az Adminisztratív igazgatóság feltehetően a titkársági főosztályból alakult ki, amely magába foglalta a Főigazgatói irodát, a Nemzetközi kapcsolatok osztályát (NKO), a NATO-osztályt (NO) és a kezdetben Ügyviteli alosztályt (később osztályt), valamint a Központi Ügyeleti Szolgálatot (KÜSZ).

A Műveleti igazgatóság (MI) az alkotmányvédelemért felelős Feldolgozó és koordinációs osztályt (FKO), a kémelhárító Felderítő osztályt (FO), és a valamikori Szakszolgálati osztályt (SZSZO) – új nevén Műveleti technikai osztályt – (MTO) fogta össze.

A Személyi és iparbiztonsági igazgatóság (SZIBI) két osztályból, az iparbiztonsági ellenőrzés egyik szegmensével a személyek nemzetbiztonsági ellenőrzésével foglalkozó Személyi biztonsági osztályból (SZBO), és a cégellenőrzést végző Iparbiztonsági osztályból (IBO) állt.

Az Informatikai igazgatóság (II) az Információelemző, értékelő és tájékoztató osztállyal (IEÉTO) és az Informatikai osztállyal (IO) hajtotta végre a nevében is meghatározott feladatokat és biztosította a KBH tevékenysége eredményeinek

[250] Jagadics Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürótól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Univerzum könyvek, Budapest, 2018. 186. o.

dokumentálását, a jelentések és tájékoztatók elkészítését, valamint a további feladat-végrehajtáshoz is szükséges támogatást.

A Gazdasági igazgatóság két osztálya, a Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO), valamint az Anyagi-technikai és híradó osztály (ATHO) volt a felelős a KBH működéséhez szükséges erőforrások megteremtéséért, kezeléséért, a híradás és a rejtjelzés végrehajtásáért.

A főigazgató közvetlenül tartotta kézben a Jogi és felügyeleti főosztályt (JFFO), a Belbiztonsági főosztályt (BBFO), a Humán főosztályt (HFO), az Oktatási központot (OK), a Főigazgatói Tartalékot (FIT), ahol a missziókban tevékenykedő, átmenetileg külföldön tartózkodó, vagy oda készülő tiszteket tartották nyilván. A főigazgató személyesen felügyelte a honvédelmi miniszter nemzetbiztonsági segítőjét, a Nemzetbiztonsági iroda (NBI) vezetőjét és az Operatív adattári részleg (OAR) vezetőjét.

A területi igazgatóságokat legalább három igazgatóság képezte, nevezetesen a HM és a HVK operatív biztosításáért felelős HM Katonai biztonsági igazgatóság (HM KBI), a haderőnemek (szárazföldi és légvédelmi csapatok), majd az MH Összhaderőnemi Parancsnokságot és alárendeltjeit biztosító 1-2. katonai biztonsági igazgatóságok.

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (2012–2018)

Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatok léte, hovatartozása, tevékenysége mindig is a politikai szféra egyik fontos kérdése volt. A rendszerváltás során a politikai erők mindent elkövettek annak érdekében, hogy a BM alárendeltségében levő BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség által biztosított „információs túlhatalmat" felszámolják. Törekvésük, mint láttuk, a kapkodva megalkotott, ideiglenes 1990. évi X. törvénnyel és az ezzel összefüggő MT-rendeletekkel és -határozatokkal „sikerült".

Az idő múlásával kiderült, hogy a nemzetbiztonsági feladatok végrehajtására létrehozott államhatalmi szervezeti, illetve a szétforgácsolt nemzetbiztonsági struktúra nem mindenben felel meg és nem kellő hatékonysággal képes – nemzetbiztonsági stratégia, pénzügyi és szellemi források, a rendszert alkotó elemek közötti, tökéletesnek nagy jóindulattal sem nevezhető, koordináció híján – a feladatok elvárt szintű ellátására és megoldására.

Ezért is születtek különféle elgondolások a nemzetbiztonsági szolgálatok valamiféle módon (katonaiak és polgáriak, hírszerzők és elhárítók vagy mindent egybe) történő összevonására, a szolgálatok államigazgatási rendszerbe való beillesztésére (hovatartozás, felügyelet és irányítás), illetve a hatékony koordináció, az elemzés, az értékelés és a tájékoztatás rendszerének kialakítására.

A kísérletek a politikai erők pártpolitikai szempontjai, a partikuláris érdekek alapján eltérő megítélése okán vagy hamvába holtak, vagy ha történt is valami (pl.: a Nemzetbiztonsági munkacsoport a HM bázisán az Antall-kormány idején, majd a tárca nélküli miniszter felügyelete alatt a Horn-kormány időszakában, illetve a Miniszterelnöki Hivatal Biztonság- és Védelempolitikai Államtitkárság az első Orbán-kormány idején) az egymással rivalizáló és presztízsokok miatt együttműködésre „képtelen" szervezetek (egyes minisztériumok, rendvédelmi szervek stb.) tevékenysége miatt, kellő politikai akarat híján, sikertelennek bizonyultak.

Ezért is voltak, megítélésem szerint egyfajta módon váratlanok a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat létrehozásával összefüggő, alábbi események:

- 2011. október 21-én adta ki a honvédelmi miniszter a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól szóló 116/2011. (X. 21.) HM-utasítást,[251]
- 2011. november 18-án írta alá a honvédelmi miniszter (2011. december 2-án hatályba lépő), nem megfelelőnek tűnő jogszabályi hivatkozással a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos egyes feladatokról szóló 128/2011. (XII. 2.) HM-utasítást,[252]
- 2011. november 30-ai hatállyal a miniszterelnök felmentette az MK KFH főigazgatóját, Tóth András mk. vezérőrnagyot,[253]
- 2011. november 30-ai hatállyal a miniszterelnök felmentette az MK KBH főigazgatóját, Domján László vezérőrnagyot,[254]
- 2011. december 1-jei hatállyal a miniszterelnök kinevezte Kovács József altábornagyot[255] az MK KFH főigazgatójává,
- 2011. december 2-án adta ki a miniszter az általa aláírt – a 3. számú melléklet 717. oldalán elhelyezett – megszüntető okiratot, amely szerint *„A honvédelmi miniszter közvetlen irányítása alá tartozó Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatalt, mint önálló szervezetet a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatba történő beolvadással – 2011. december 31-i hatállyal"*[256] – megszünteti,
- 2011. december 2-án adta ki a honvédelmi miniszter a 144–51/2011. számú, egységes szerkezetű Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Alapító okiratát,[257]

[251] 116/2011. (X.21.) HM-utasítás a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól. (http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/13/PDF/2011/16.pdf; letöltés ideje: 2018. 03. 17.)
[252] 128/2011. (XII. 2.) HM-utasítás a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos egyes feladatokról (Honvédelmi Közlöny CXXXVIII. évfolyam 18. szám, 2011. december 28. 1699. o.).
[253] 103/2011. (XII. 1.) ME-határozat Tóth András mk. vezérőrnagy MK KFH főigazgató felmentéséről.
[254] 104/2011. (XII. 1.) ME-határozat Domján László vezérőrnagy MK KBH főigazgató felmentéséről.
[255] 105/2011. (XII. 1.) ME-határozat Kovács József altábornagy MK KFH főigazgatójává történt kinevezéséről.
[256] A megszüntető okirat (Nyt. szám: 144-49/2011.) fénymásolata megtalálható a 3. számú melléklet (Függelékek) 717. oldalán.
[257] A 2012. október 4-én kiadott alapító okirat (Nyt. szám: 772–54/2012.) hivatkozik erre az okiratra és hatálytalanítja azt. A 2012. október 4-i okirat másolata megtalálható a 3. számú melléklet 718. oldalán.

- 2011. december 14-én jelent meg, a 2012. január 1-jén hatályba lépő, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról szóló 2011. évi CLXXI. törvény,[258]
- 2011. december 31-i hatállyal a miniszterelnök felmentette MK KFH főigazgatói beosztásából Kovács József altábornagyot,[259]
- 2012. január 1-jei hatállyal a miniszterelnök kinevezte Kovács József altábornagyot a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat főigazgatójává.[260]

A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól szóló 116/2011. (X. 21.) HM-utasítást Hende Csaba akkori honvédelmi miniszter 2011. október 21-én adta ki, amely előírta, hogy 2011. november 15-i hatállyal az MK KBH-nál a rendszeresített munkakörök számát 62 fővel (az MK KFH-nál 155 fővel) csökkenteni kell.

A 2012. szeptember 30-ig hatályos utasítás a szervezési időszakot 2011. október 15-től 2012. április 30-ig határozta meg.

Fentiekből az alábbi feladatok következtek:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	Az állománytáblákra vonatkozó javaslatok elkészítése és jóváhagyásra a honvédelmi miniszterhez való felterjesztése.[1]	2011. október 15-ig
2.	Előzetes adatszolgáltatás a HM Közgazdasági és Pénzügyi Hivatal (KPH) részére a tervezett létszámleépítésről, valamint a 2011. és 2012. évi kiadásokról, jogcímenkénti bontásban.	2011. október 22-ig
3.	A jóváhagyott állománytáblák hatályba léptetése	2011. november 15-ig
4.	Az SZMSZ kidolgozása, a honvédelmi miniszterrel való jóváhagyatása és hatályba léptetése.	2011. november 15-ig
5.	A személyi állomány felmentése	2011. november 15-től 2012. április 30-ig
6.	A HVK főnökének és az MK KFH főigazgatójának egyeztető tárgyalása a felállítandó HVK Felderítő csoportfőnökség szakállományának feltöltése érdekében.	Nem volt határidőhöz kötve
7.	Egyeztető tárgyalás a HVK főnöke és az MK KFH főigazgatója között a megszűnő képességek pótlásával, az alaprendeltetésből adódó feladatok ellátásához szükséges szolgáltatások tárgyában.	2012. január 1-jéig

[258] 2011. évi CLXXI. (2011. 12. 14.) törvény.
[259] 113/2011. (XII.30.) ME-határozat Kovács József altábornagy MK KFH főigazgató felmentéséről.
[260] 114/2011. (XII. 30.) ME-határozat Kovács József altábornagy KNBSZ főigazgatójává történt kinevezéséről.

A még nem létező törvényre való hivatkozással a honvédelmi miniszter kiadta a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos egyes feladatokról szóló 128/2011. (XII. 2.) HM-utasítást.[261]

A honvédelmi miniszter által aláírt és 2012. szeptember 30-ig hatályos utasítás szerint az MK KBH, mint önálló költségvetési szerv megszűnt, szervezeti egységei beolvadtak a KNBSZ szervezetébe, az MK KFH megnevezése pedig KNBSZ megnevezésre változott.

Az összevonás indoklásaként az utasítás az elvárt eredményt az alábbiakban fogalmazta meg. Az összevonás:

- a katonai felderítő- és elhárító tevékenység egységes ellátásával, vezetésével és koordinációjával hatékonyabb feladatellátást biztosít,
- a költségvetési források takarékosabb felhasználását,
- egységes szervezet és szervezeti felépítés kialakítását eredményezi,
- optimalizálja a vezető beosztások számát és megszünteti a feladatköri párhuzamosságokat.

A honvédelmi miniszter az összevonás előkészítéséért és a KNBSZ megalakításáért az általa kijelölt főigazgatót tette felelőssé. Ez azt jelentette, hogy ő lett a felelős:

- az integrált szervezet állománytáblájának kialakításáért,
- az alaptevékenységet támogató funkciókat ellátó szervezeti egységek, valamint az azokat biztosító rendszerek tevékenységének, illetve működésének összehangolásáért,
- a szervezet működésére vonatkozó főigazgatói szintű utasítások és intézkedések felülvizsgálatáért,
- az új szervezet belső rendelkezései kidolgozásának ütemezéséért,
- a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok által kötött együttműködési megállapodások és szerződések felülvizsgálatáért, valamint a szükséges módosítások végrehajtásáért,
- a katonai nemzetbiztonsági tevékenység egységes vezetéséhez, működtetéséhez szükséges átalakítások, fejlesztések koncepciójának kidolgozásáért, annak jóváhagyásáért.

Az utasítás meghatározta, hogy az összevonást követően a KNBSZ-nél 2012. január 1-jei hatállyal a rendszeresített munkakörök száma nem haladhatja meg a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának

[261] A honvédelmi miniszter a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos egyes feladatokról szóló 128/2011. (XII. 2.) HM-utasítás (Honvédelmi Közlöny CXXXVIII. évfolyam 18. szám, 2011. december 28. 1699. o.)

egyes feladatairól szóló 116/2011. (X. 21.) HM-utasításban[262] meghatározott munkakörök számát. (Emlékeztetőül: 2011. november 15-i hatállyal az MK KBH-nál a rendszeresített munkakörök számát 62 fővel [az MK KFH-nál 155 fővel]) csökkenteni kellett.

A szervezési időszak kezdeteként az utasítás hatályba lépésének napját, a befejezéseként pedig 2012. április 30-át jelölte meg. Rendelkezett arról is, hogy az MK KFH-ból és az MK KBH-ból kiváló személyi állomány felmentése közlésének legkorábbi és a felmentés legkésőbbi időpontja:

- az MK KBH esetében 2011. november 15.
- az MK KFH esetében 2011. december 1.
- a felmentések legkésőbbi időpontja mindkét szervezetnél a szervezési időszak utolsó napja (2012. április 30.) lehet.

Az utasítás részletesen meghatározta az elvégzendő és határidőhöz kötött feladatokat, a jobb áttekinthetőség érdekében az alábbi táblázatok tartalmazzák.

A működési alapokmányokat illetően:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	A KNBSZ állománytáblájára vonatkozó javaslat elkészítése a vonatkozó HM-utasításnak megfelelően[2]	2011. november 20-ig
2.	A KNBSZ állománytáblájának jóváhagyása és kiadása	2011. november 30-ig
3.	A KNBSZ állománytáblájának hatályba lépése	2012. január 1.
4.	Az MK KBH állománytáblájának jóváhagyása	2011. október 15-ig
5.	Az MK KFH állománytáblájának jóváhagyása	2011. november 15-ig
6.	Az MK KBH állománytáblájának hatályba lépése	2011. november 15-ig
7.	Az MK KFH állománytáblájának hatályba lépése	2011.december 1-jéig
8.	A KBH megszüntető okirat és a KFH alapító okirat módosítási tervezetének elkészítése és a honvédelmi miniszternek való felterjesztése	40 nappal a Hivatalos Értesítőben való megjelenés előtt
9.	A KNBSZ Szervezeti és működési szabályzat (SZMSZ) kidolgozása és a honvédelmi miniszterrel való jóváhagyatása	2012. március 1.

[262] A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól szóló 116/2011. (X. 21.) HM-utasítás.

A személyügyi munkával kapcsolatosan:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	Az MK KFH és az MK KBH főigazgatói beosztások átadás-átvétele	2011. november 30-ig
2.	Az átadás-átvételi jegyzőkönyvek honvédelmi miniszter által történő jóváhagyása	2011. december 5-ig

A pénzügyi és számviteli feladatokat illetően:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	Az MK KBH főigazgató 2011. évi költségvetését érintő kötelezettségvállalása	2011. december 31-ig
2.	Az MK KBH megszűnésével összefüggő pénzügyi és számviteli feladatok végrehajtása	2012. február 29-ig
3.	Intézkedés az MK KBH előirányzat-felhasználási keretszámla megszüntetése érdekében a felhatalmazói levelek visszavonására	2011. december 1-jéig
4.	Az MK KBH költségvetést érintő szerződések felülvizsgálata, felmondása és/vagy módosítása	2011. december 31-ig
5.	Az MK KBH intézkedése a Magyar Államkincstár (MÁK) kötelezettségvállalásainak lezárására	2011. december 23-ig
6.	Az MK KBH házi pénztára záró egyenlegének befizetése a felhasználási keretszámlára	2011. december 28-ig
7.	Az MK KBH adatszolgáltatása (költségvetési beszámoló, zárszámadás, vagyonátadási jelentés)	2012. február 20-ig
8.	A KNBSZ által a beolvadással kapcsolatos feladatok (létszám és béralapok igénylése, bélyegzőkkel való ellátás, aláírás-bejelentők megküldése stb.) végrehajtása	2012. január 1-jéig
9.	A KNBSZ operatív belső kontrollok rendszerének kialakítása	Az átalakulást követő 60 napon belül
10.	Illetményjellegű díjkeretek megigénylése a HM KPH-tól	2012. január 31-ig
11.	Reprezentációs keret, átalakulással létrejött túlszolgálati díjkeret felszámítása és jóváhagyatása	2012. február 15-ig
12.	Az MK KBH kincstári előirányzat-felhasználási keretszámlák megszüntetése a HM KPH részéről	2011. december 31-ig
13.	Nyilvántartások, jelentések, számlák tételes felülvizsgálata és átadás-átvétel végrehajtása az MK KBH és a KNBSZ között	2011. december 31-ig
14.	Az MK MKBH elszámolásai az adóhatósággal	2012. január 31-ig

Logisztikai és elhelyezési feladatok:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	Leltárkészítés az MK KBH vagyonkezelésében levő vagyonelemekről	2012. január 31-ig
2.	A vagyonelemek átadás-átvétele az MK KBH és a KNBSZ között	2012. február 20-ig
3.	Az MH katonai illetve más szervezeteitől átvett felszerelések és eszközök jegyzőkönyvileg történő átadás-átvétele a KNBSZ részére	2012. február 29-ig
4.	A KNBSZ és a HM Fegyverzeti és Hadbiztosi Hivatal által közös felmérés készítése a székhely és a telephelyek számának csökkentése és költségvetési megtakarítási lehetőségek érdekében	2012. április 30-ig
5.	Egyeztető listák kiadása a nyilvántartások pontosítása érdekében	2011. november 30-ig
6.	Leltárívek kiadása a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok részére	2011. december 15-ig
7.	Logisztikai utaltsági rend módosítása és kiadása a HVK Logisztikai csoportfőnökség részéről	2012. január 1-jéig

Híradó, informatikai és információvédelmi feladatok:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	A KNBSZ a működéséhez szükséges híradó- és informatikai támogatás, továbbá az üzemeltetési feladatok a régi rendszer bázisán, a KNBSZ és az MH közötti, az MH Támogató Dandárral együttműködésben Együttműködési Megállapodásban meghatározottak szerint történik	2011. december 15-ig
2.	A KNBSZ főigazgatója írásbeli tájékoztatója a HVK Felderítő csoportfőnökség (FCSF) és a HVK Híradó, informatikai és információvédelmi csoportfőnökség (HIICSF) részére az általa üzemeltetett NATO minősített rendszereknek az MH részére biztosítandó szolgáltatásaira vonatkozó változásokról	2012. április 30-ig
3.	Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság (ÖHP) illetékes szervezeteinek intézkedése az MK KBH részére, az MH által központi keretből biztosított szoftverlicencek visszavonására	2012. április 30-ig
4.	A KNBSZ szoftverlicencekkel történő ellátása saját hatáskörben és saját források felhasználásával történik	2012. január 1-jétől
5.	A műveleti tevékenységhez kapcsolódó, illetve az MK KBH ügyintézőinél lévő adathordozók és nyilvántartások jegyzéken történő átadása a KNBSZ részére	2012. február 29-ig
6.	A KNBSZ Biztonsági és Iratkezelési Szabályzatának elkészítése	2012. április 30-ig
7.	Leltárkészítés az MK KFH-nál lévő NATO rejtjelző szakanyagokról, majd átadása a KNBSZ részére, ezt követően a jegyzőkönyv egy példányának, illetve a nyilvántartásokért felelős személyek aláírásmintáinak megküldése a NATO/NYEU Központi Rejtjelelosztónak	2011. december 31-ig

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
8.	Az azonnal megsemmisítendő, illetve a le nem járt egy-, két-, három- vagy négyéves őrzési idejű és az „éves" megsemmisítési jegyzőkönyveken szereplő iratok és adathordozók – az érvényben lévő előírásoktól eltérő őrzése	A lejáratot követő további öt évig
9.	A fényképes belépési engedélyekről, a belépési engedélyek más szervezet részére történő átadásáról, a személyhez nem kötött proximity kártyákról jegyzék készítése és a leadott belépési engedélyekkel együtt megküldése a HVK HIICSF részére	2012. február 16-ig

Az államháztartási belső ellenőrzési feladatok:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	A költségvetési szervek belső ellenőrzései teljesítéséről szóló éves jelentés, illetve a 2012. évi ellenőrzési terv elkészítése és felterjesztése	A vonatkozó törvényben meghatározottak szerint

Vegyes rendelkezések vonatkozásában:

Fsz.	A feladat megnevezése	A végrehajtás ideje
1.	A HVK Haderőtervezési csoportfőnökség által készített, az MH hadrenden kívüli és a miniszter közvetlen irányítása alá tartozó szervezetek jegyzékének helyesbítése	1911. november 30-ig
2.	Új csapatzászló igénylése a KNBSZ részére	Az előírt rendnek megfelelően
3.	Egyeztetés más – közszolgálati jogviszony keretében foglalkoztatást végző – szervezetek vezetőivel a szervezetből kiválni kényszerülő személyi állomány további foglalkoztatásának elősegítése érdekében	Szükség és lehetőség szerint
4.	A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával, annak végrehajtásával összefüggő normatív szabályzók kidolgozása – együttműködésben a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok és a szakmailag illetékes HM-szervek és szervezetek vezetőivel – és jóváhagyásra a honvédelmi miniszter részére történő felterjesztése	Szükség és igény szerint
5.	Az összevonással összefüggő szakfeladatok végrehajtására vonatkozó belső szabályozás végrehajtása	Az utasítás közzétételét követő 15 napon belül
6.	A KNBSZ részére új bélyegzők legyártása	2011. december 31-ig

A honvédelmi miniszteri utasításokat követően jelent meg a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.). A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal

összefüggő további törvénymódosításokról szóló 2011. évi CLXXI. törvény[263] fogalmazta meg, hogy Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai: az Információs Hivatal (IH), az Alkotmányvédelmi Hivatal (AH), a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ), valamint a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ). Az eddigi öt nemzetbiztonsági szolgálat tehát négyre csökkent.

A törvény elrendelte, hogy minden jogszabályban a „katonai nemzetbiztonsági szolgálatok", illetve „Katonai Felderítő Hivatal" és/vagy „Katonai Biztonsági Hivatal" szövegrész helyébe a „Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat" szöveg lép. E törvény értelmében az Nbtv. 6. § már a KNBSZ feladatait határozta meg a) – s) pontokban felsorolva, amelyek alapvetően az Nbtv. korábbi változataiban, külön-külön a KFH és a KBH feladataival megegyeznek. A teljességre történő igény kielégítése érdekében idézem:

„*6. § A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat*

a) felfedi a Magyarország ellen irányuló, támadó szándékra utaló törekvéseket;

b) felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi érdekeit sértő vagy veszélyeztető törekvéseit és tevékenységét;

c) megszerzi, elemzi és továbbítja a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű, a biztonságpolitika katonai elemét érintő katonapolitikai, hadiipari és katonai információkat;

d) működési területén felderíti és elhárítja a Magyarország törvényes rendjének jogellenes eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvéseket;

e) információkat gyűjt a Magyar Honvédség műveleti területen lévő alakulatait és azok állományát veszélyeztető törekvésekről és tevékenységekről, valamint részt vesz a Magyar Honvédség műveleti területen alkalmazott erőinek nemzetbiztonsági védelmében, felkészítésében és támogatásában;

f) biztosítja a Honvéd Vezérkar hadászati-hadműveleti tervező munkájához szükséges információkat;

g) információkat gyűjt a honvédelmi érdeket veszélyeztető kiber-tevékenységről és szervezetekről, biztosítja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium, valamint a Honvéd Vezérkar információvédelmi tervező munkájához szükséges információkat;

h) információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteinél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseit;

[263] 2011. évi CLXXI. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról.

i) információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető jogellenes fegyverkereskedelemről, a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztériumot és a Magyar Honvédség biztonságát veszélyeztető szervezett bűnözésről, ezen belül kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről;

j) közreműködik a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák, valamint a haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében;

k) ellátja az illetékességi körébe tartozó, a kormányzati tevékenység szempontjából fontos katonai szervek és létesítmények (intézmények), valamint a kormányzati és katonai vezetési objektumok biztonsági védelmét;

l) működési területén a nyomozás elrendeléséig végzi az állam elleni bűncselekmények (Btk. X. fejezet), az emberiség elleni bűncselekmények (Btk. XI. fejezet), a külföldre szökés (Btk. 343. §), a zendülés (Btk. 352. §) és a harckészültség veszélyeztetése (Btk. 363. §) bűncselekmények felderítését;

m) működési területén felderíti a terrorcselekményt (Btk. 261. §);

n) működési területén információkat szerez a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak (Btk. 174/B. §), a visszaélés szigorúan titkos és titkos minősítésű adattal (Btk. 221. §), a közveszélyokozás (Btk. 259. §), a nemzetközi jogi kötelezettség megszegése (Btk. 261/A. §), a légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése (Btk. 262. §), a közösség elleni izgatás (Btk. 269. §), a rémhírterjesztés (Btk. 270. §), a közveszéllyel fenyegetés (Btk. 270/A. §), a haditechnikai termékkel és szolgáltatással, illetőleg kettős felhasználású termékkel visszaélés (Btk. 263/B. §) bűncselekményekre vonatkozóan, felderíti továbbá mindazon bűncselekményeket, amelyek veszélyeztetik a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség törvényes feladatainak végrehajtását;

o) ellátja a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium és a Magyar Honvédség szervezeteiben folytatott hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő nemzetbiztonsági feladatokat;

p) a Nemzeti Biztonsági Felügyelet megkeresésére elvégzi a hatáskörébe tartozó gazdálkodó szervezetek cégellenőrzését;

q) elvégzi a minősített adatot, az ország alapvető biztonsági, nemzetbiztonsági érdekeit érintő vagy a különleges biztonsági intézkedést igénylő beszerzések sajátos szabályairól szóló kormányrendelet szerinti előzetes minősítést, beszerzési eljáráshoz kötődő minősítést és kiegészítő ellenőrzést;

r) ellátja a hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelmének, illetve ellenőrzésének feladatait;

s) a hatáskörébe tartozó állomány tekintetében ellátja a belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatokat, továbbá a kifogástalan életvitel ellenőrzését."

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat tehát úgy jött létre, hogy nem előzte meg sem politikai, sem jogi, sem szakmai értelemben vett alapos előkészítő időszak.[264] *„Annyi bizonyos, hogy a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat létrehozását megelőzően kizárólag szakmai alapokon nyugvó hatástanulmány nem készült, a megszűnő nemzetbiztonsági szerveket érintő integráció sajátos formában zajlott le, a hátterében nem állt egy hosszabb időszakot felölelő kutatómunka."*[265] Ami a katonai elhárítást illeti, elég volt *„egy csupán másfél oldalas dokumentum a szervezet megszüntetéséhez."*

A felszámolt katonai elhárítás maradványai kénytelenek voltak 2014 áprilisában elhagyni a rendszerváltás óta elfoglalt harmadik szálláshelyet, az aradi vértanúk egyike, Schweidel József vezérőrnagy nevét viselő Budapest, Schweidel utca 2–4 szám alatti („Kifli-háznak" is nevezett) objektumot és átköltözött a Budapest, Bartók Béla út. 24–26 szám alatt található Hadik-laktanyába, amely valamikor a Honvéd Vezérkar 2. osztályának Elhárító alosztálya (a DEF), később a katonai elhárítást és a hírszerzést egy szervezetbe integrált HM Katonapolitikai osztály (KPO) székhelye volt.

Az integráció persze nem jelenti a katonai elhárítás feleslegességét. Sőt. A feladatok pontosan meghatározottak a többször módosított nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényben. Fentebb tételes felsorolásukat is olvashattuk.

Látható, hogy valójában a hatás- és illetékesség körében (alapvetően a HM, MH területe) a tradicionális feladatok (kémelhárítás, alkotmányvédelem, személy-, objektum-, titokvédelem, bűnüldözés stb.) nem változtak, legfeljebb újabbakkal (pl. kibervédelem, iparbiztonság stb.) bővültek.

Gyökeresen nem változtak a feladatvégzés helyszínei (országon belül és külföldön), erői (nyílt és titkos személyi állomány), eszközei (kriminál- és operatív technika), módszerei (nyílt és titkos információgyűjtés, elemzés, értékelés, feldolgozás, tájékoztatás, operatív ellenőrzés, nyomozás, ellentevékenység stb.), legfeljebb haladni kell a korral.

A szervezeti felépítés vonatkozásában, főleg a felügyelet, az ellenőrzés, az irányítás, és a vezetés terén lehetnek különféle megoldások, de a végrehajtás szintjén továbbra is az objektum, az ügyszerűség és a vonalak elve kell, hogy megvalósuljon.

A fejezet befejezéseképpen tekintsük át a 2. számú mellékletben elhelyezett 62. számú táblázatot,[266] amely a katonai elhárítás feladatait hasonlítja össze az

[264] Jagadics Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürótól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Univerzum könyvek, Budapest, 2018. 189. o.

[265] U. o. 189. o.

[266] A 2. számú mellékletben elhelyezett 62. számú táblázatot a megnevezett dokumentumok alapján szerkesztettem.

1974-től 2012-ig tartó időszakban megjelent alábbi négy jogszabályban vagy arra való hivatkozással valamilyen szabályozó dokumentumban.

- Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendeletre való hivatkozással elkészített BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség ügyrendje.
- A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény alapján a 26/1990. (II. 14.) MT-rendelet.
- A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. (Nbtv.) törvény.
- A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról szóló 2011. évi CLXXI. törvény.

Amint a táblázatból látható, alapvetően a HM és az MH területére kiterjedő országos hatáskörrel rendelkező katonai elhárítás feladatai klasszikusnak minősíthetők, bár esetenként és időnként olyan politikai és titkosszolgálatinak mondott vagy gondolt feladatok teljesítését is elvárták vagy megkövetelték tőle, amelyeket a szabályozók egyike sem nevesített.

Klasszikusan az első helyen áll a kémelhárítás, beleértve annak passzív (védelmi célú feltárás, kivizsgálás, nyomozás stb.) és az offenzív (támadólagos) összetevőit.

Más-más kifejezéssel ugyan, de előkelő helyet foglalt el – mai szóhasználattal és gyűjtőfogalommal élve – az alkotmányvédelem, amikor az elhárítás működésének középpontjában a Magyarország szuverenitását, alkotmányos rendjét, társadalmi, gazdasági és katonai érdekeit és stabilitását leplezett formában veszélyeztető (megdöntésre, aláásásra, megváltoztatásra, megzavarásra, gyengítésre irányuló) törekvésekkel (tevékenységekkel) szembeni fellépés (felderítés, leleplezés, megakadályozás, elhárítás) állt.

A katonai elhárítás állandó feladata volt az állam- és szolgálati titkok (későbbiekben a minősített adatok) védelme és a rezsimvédelem.

Mindegyik jogszabály – bűnmegelőzési célzattal – rögzítette a katonai elhárítás feladatai között is a Büntető törvénykönyvben (Btk.) meghatározott egyes bűncselekmények felderítését és elhárítását; illetve kiemelt figyelmet szenteltek a Btk-ban nevesített, a katonai szférát szorosan érintő olyan bűncselekmények felderítésének és elhárításának, mint a külföldre szökés, zendülés, harckészültség veszélyeztetése, légi jármű hatalomba kerítése.

Az 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) óta a feladatok kiegészültek újabbakkal a bűnüldözés kategóriájában, nevezetesen: közreműködés a HM-et és az MH-t veszélyeztető szervezett bűnözés, a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelem felderítésében; a nemzetközileg ellenőrzött termékek, haditechnikai eszközök és szolgáltatások jogellenes forgalmának megelőzésében és megakadályozásában.

A kormányzati („K") és katonai tevékenység szempontjából fontos létesítmények, valamint vezetési objektumok és intézmények biztonsági védelme már 1990 óta kiemelten szerepel a jogszabályban meghatározott katonai biztonsági feladatok között. (Megjegyzés: e feladat végrehajtásáról a 6. számú melléklet 1. számú szemelvénye[267] tartalmaz bővebb információkat.)

Korábbi időkben a hadseregbe bekerülő és ott szolgálatot teljesítő katonák ellenőrzése többek között a katonai elhárítás feladata is volt. A különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek – tudtukkal történő – védelmének fogalmát az 1990. évi X-es törvény vezette be, de az erre való hivatkozással kiadott 26/1990. MT-rendelet sem határozta meg a védelem gyakorlati végrehajtásának mikéntjét és szabályait.

Ez a jogszabályi szabályozatlanság is közrejátszott abban, hogy 1994. szeptember 7. és 1994. október 11. között az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága (HB) és Nemzetbiztonsági Bizottsága (NBB) vizsgálatot folytatott a Katonai Biztonsági Hivatal biztonsági vizsgálatokkal kapcsolatos tevékenységét illetően. A vizsgálatról és annak eredményéről szól a 6. számú melléklet 2. számú szemelvénye.[268]

Az 1995. évi CXXV. törvény (Nbtv.) a nemzetbiztonsági védelem fogalma mellett a nemzetbiztonsági ellenőrzés fogalmát is bevezette és részletesen szabályozta e tevékenységek végzésének szabályait. Ezek a szabályok a tapasztalatok alapján többször is változtak.

Érdekes, hogy az átmeneti szabályozásról szóló 1990. évi X. törvény feladatul szabta a hazánkba bevándorló vagy menekültstátusért folyamodó személyek biztonsági ellenőrzését, azonban az ezt követő jogszabályok már nem nevesítették ezt a feladatot.

A 2011. évi CLXXI. törvény szerint 2011. december 14-e óta újra kiemelt feladat lett a hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással, kereskedelemmel, biztonsági beruházással és beszerzéssel összefüggő tevékenység (pl. gazdálkodó szervezetek cégellenőrzése, nemzetközileg ellenőrzött termékek, technológiák, haditechnikai eszközök és szolgáltatások legális forgalmának ellenőrzése stb.), illetve a számítógépes és kommunikációs eszközökkel és módszerekkel történő bűncselekmények felderítése és kivédése, a kiberelhárítás.

267 A 6. számú melléklet 1. számú szemelvényét a III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések (ÁBTL 1.11.7 61-358/1987. (9. d.), illetve a 11.7-6-480/1985. számú jelentés (a jelentés 13 oldalt, valamint összesen 8 oldalból álló 3 mellékletet tartalmazott) alapján készítettem.

268 A 6. számú melléklet 2. számú szemelvényét *„Az OGY HB és NBB összefoglaló jelentése a KBH tevékenységével kapcsolatos vizsgálatról"* alapján készítettem.

II. FEJEZET
A KATONAI ELHÁRÍTÁS ÁLTAL IGÉNYBE VEHETŐ ERŐK, A FELHASZNÁLHATÓ ESZKÖZÖK ÉS ALKALMAZHATÓ MÓDSZEREK

Talán már ismert közhely, hogy az emberek ősidők óta foglalkoznak azzal, hogy kifürkésszék ellenségeik szándékait, terveit és eszközeit. A nyílt, rejtett és titkos eszközökkel, módszerekkel űzött foglalatoskodást vagy foglalkozást, a felderítést és a hírszerzést feltehetően az egyik legöregebb foglalkozásnak nevezhetjük. Adatok bizonyítják, hogy évezredek óta létezik a sokban hasonló, de célját, jellegét és módszereit tekintve sokban eltérő információs tevékenység, amit tradicionálisan hírszerzésnek (offenzív, azaz inkább támadó jellegű) és elhárításnak (defenzív, azaz inkább védelmi jellegű) neveznek.

A tevékenység során megszerzett hírszerzési és elhárítási információ[269] fő célja hogy az adott körülmények közötti helyzet elemzése és értékelése eredményeképpen olyan speciális ismereteket szerezzünk a megfigyelt – valósan vagy vélten (potenciálisan) bennünket fenyegető – személyekről és szervezetekről, amelyek lehetőséget biztosítanak számunkra (vagy a hírigényt megfogalmazó számára) pillanatnyi, rövid, közép- és hosszú távú perspektivikus előnyöket nyújtanak (nyújthatnak) a megfelelő és a fenyegetettséggel adekvát döntések meghozatalához.

Az információgyűjtő, elemző, értékelő és tájékoztató tevékenységet az adott (állami és/vagy magán) szférának megfelelően az erre kijelölt hagyományos (pl. minisztériumok, országos hatáskörű szervezetek stb.) és speciális (pl. nemzetbiztonsági, rendvédelmi és rendészeti stb.) szervezetek végzik a rendelkezésükre álló és őket támogató személyi állománnyal, általuk igénybe vehető, szükség esetén jogszabályban meghatározott és engedélyezett eszközökkel és módszerekkel.

[269] Alfred Rolington: *Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer.* Tudásközpont Tanműhely, Budapest, 2015. 29. és 66. o.

Ma már a nyílt és a titkos adatszerzés, elemzés-értékelés, jelentés és tájékoztatás rendszerében – az egyre növekvő információk és fejlődő technikai és technológiai lehetőségek (Internet, keresőprogramok, deep web, dark vagy criminal web stb.) tengerében – nem könnyű az eligazodás az egyre képzettebb, de a rendszerben még ma is a leggyengébb láncszemet képező emberi erőforrásokkal rendelkező szervezeteknél sem.

A mai modern információszerzési módszerek felsorolását a 2. számú melléklet 60. számú táblázata [270] tartalmazza.

Erők

A katonai elhárításnál (is) a szervezet működtetésében valamilyen státusban (hivatásos, aktív vagy inaktív, szerződéses vagy alkalmi stb.), valamilyen szinten (vezető, beosztott, végrehajtó) és valamilyen módon (nyíltan, titkosan, fedetten stb.) részt vevő személyeket értették és értik az erők (mai szóhasználattal „humánerőforrás") fogalma alatt.

NYÍLT ÁLLOMÁNYÚ ERŐK

A nyílt állományú erők alatt a szervezetszerű aktív és inaktív (nem aktív), illetve hivatalos, személyes és alkalmi kapcsolatokat értették.

A szervezetszerű, aktív személyek azok voltak, akik az adott szervezet névjegyzékében (állománytáblájában) szerepeltek, operatív tiszti, altiszti, tiszthelyettesi, sorkatonai, és polgári alkalmazotti beosztásokat töltöttek be, és akiket az adott katonai szervezeti egység teljes állománya ismert vagy ismerhetett.

Szervezetszerű, nem aktív személyek azok voltak, akik valamilyen okból (kilépett, nyugdíjba vagy tartalékállományba ment stb.) a szervezetből kiváltak, de különleges körülmények között aktiválhatók (reaktiválhatók, mozgósíthatók vagy alkalmazhatók stb.) voltak vagy lehettek.

Hivatalos kapcsolatoknak (HK) nevezték azokat a személyeket, akik általános definíció szerint az illetékességi területhez tartozó szervezetek vezetői és/vagy dolgozói voltak, akik beosztásuknál és hatáskörüknél fogva kellő áttekintéssel rendelkeztek az adott terület helyzetéről és adatszolgáltatással, személyi vagy tárgyi feltételek biztosításával – önként vagy intézkedésre – segítették a hivatalos elhárító tevékenységet végző személyeket.

[270] A 2. számú melléklet 60. számú táblázatát Alfred Rolington: *Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer.* Tudásközpont Tanműhely, Budapest, 2015. 138. o. alapján szerkesztettem.

A katonai elhárítás hivatalos kapcsolatának az a személy számított, *akit jogszabály, vagy honvédelmi minisztériumi belső rendelkezés folyamatos együttműködésre, információcserére kötelezett (pl. különböző hatáskörű egyszemélyi parancsnokok, pártpolitikai szervek vezetői, „T" irodák vezetői, rezsimtiszt, igazgatásrendészeti tiszt, híradó biztonsági tiszt, ügyeletes tiszt stb.).*[271]

Személyes kapcsolatok (SZK) azok a személyek voltak, akik az operatív tiszttel kölcsönös szimpátia alapján nyíltan tartottak kapcsolatot és saját elhatározásból vagy felkérésre adtak az operatív tisztnek – alapjában véve általa bizalmasan kezelt vagy titokban tartott – információkat.

Az alkalmi kapcsolatok közé azokat a személyeket sorolták, akik, nem tartoztak sem a hivatalos, sem a személyes kapcsolatok közé, de tudva, hogy az operatív tiszt a hivatalos elhárító szerv munkatársa – többnyire alkalmilag és jobbító szándékkal, önként és nyíltan – általános érvényű, megelőző célú és általuk fontosnak ítélt, közérdekű információkat adtak részére.

A könyv 2. számú mellékletének 61. számú táblázata a katonai elhárító szervezetek létszámát mutatja 1918-tól 2018-ig. Itt is megjegyzem, hogy az adatok – bizonyító erejű dokumentumok (pl. állománytáblák) hiánya vagy nem teljes kutatása miatt – hiányosak és/vagy pontatlanok lehetnek.

TITKOS ÁLLOMÁNYÚ ERŐK

A katonai elhárítás operatív erőinek másik csoportjában hivatásos munkatársakat („Szigorúan titkos" vagy „Titkos") és titkos segítőket (beszervezett vagy titkosan megbízott személyeket) különböztettek meg.

A „Szigorúan titkos" személyek (SZT-tisztek), kettős feladatkört ellátó, valójában hivatásos elhárítók voltak, akik a megelőző védekezés, az információszerző lehetőségek és/vagy támadó pozíciók biztosítása érdekében állami, önkormányzati, vállalati vagy más objektumokban az illetékes szervek vezetőinek egyetértésével, (vagy annak mellőzésével) dolgoztak úgy, hogy munkájuk során természetesen ellátták a fedőszervben, beosztásukból fakadó feladatokat is.

Tekintettel arra, hogy az 1960-as években kiépítésre tervezett és került SZT-rendszer célja, rendeltetése és működése a mai napig is értelmezési zavarokat okoz, szükségesnek ítéltem e kérdéskör kissé bővebb kifejtését.

Az 1984. augusztus 23-án megtartott BM miniszteri értekezletre készült egy jelentés, amely az SZT-rendszer negyedszázados tapasztalataival foglalkozott. E

[271] A BM III/IV. csoportfőnök 8/1983. számú intézkedése a hálózatszervezésről, a tömegkapcsolatok felhasználásáról és a „T" helyek létesítéséről. Nytsz.: 61-7-8/1983. (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1983_8.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)

jelentés felhasználásával adom át azokat a legfontosabb ismereteket, amelyek, megítélésem szerint, érdeklődésre tarthatnak számot.

A rendszer kiépítésére az 1960-as években kialakult új operatív helyzet (a nemzetközi életben kialakult enyhülési folyamat időszakában) késztette az akkori döntéshozókat („Jótett helyébe jót ne várj!"), mert úgy ítélték meg, hogy *„megnőtt annak a veszélye, hogy az imperialista hírszerző szervek a belső ellenséges erőkkel együttműködve a kapcsolatok kiszélesedését lehetőségként felhasználva fokozzák hazánk és a baráti szocialista országok elleni ellenséges tevékenységüket."*[272]

A rendszert először, kísérleti jelleggel, a postai küldemények ellenőrzése (fedőelnevezése: „K" ellenőrzés), majd a kémelhárítás központi szerveinél, népgazdasági, idegenforgalmi és titokvédelmi területen vezették be. Nem sokkal később a hírszerzés, a belső reakció elhárítása, az oktatás és a kultúra területe következett. A kedvező tapasztalatok alapján az 1970-es évek elején folytatódott a rendszer országos szintű kiépítése.

A rendszeresített státusok száma a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség szerveinél 772, a rendőr-főkapitányságok alárendeltjeinél 427 volt. A státusok feltöltöttsége a központi szerveknél mintegy 70%-os, a rendőrségnél 80-84%-os, a „K" ellenőrzésnél 90% feletti volt.

A katonai elhárításról a jelentés pontos adatot nem közölt, csak annyit tartalmazott, hogy az engedélyezett státusok többségét a hadseregben folyó permanens átszervezések miatt nem lehetett feltölteni. Később a Kenedi János által vezetett Szakértői Bizottság[273] jelentéséből vált ismertté, hogy a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen, 1989-ben, az engedélyezett 17 SZT-státusból mindössze 1 volt feltöltve. Ez az egy, minden valószínűség szerint, a D-50-es[274] (vagy 501-es[275]) kóddal jelölt dr. Matuska Béla volt, aki korábban, 1975. május 1. – 1983. november 1. között. a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség vezetőjeként szolgált, majd, beosztásából látszólag önként távozva, a moszkvai nagykövetségen 1989. január 21-én bekövetkezett váratlan haláláig, SZT-tisztként (osztályvezető-főrezidens) dolgozott.

Az „SZT-állományba" először a nyílt rendőri állományból helyeztek ki tiszteket, később a polgári életből történő kinevezés gyakorlata érvényesült. Mindkét megoldásnak voltak, az előnyök mellett, hátrányai. Az előbbi kategória esetében nem volt elegendő szintű a fedőszervi képzettség és a szakismeret, az utóbbinál pedig hiányzott az állambiztonsági ismeret és gyakorlat.

[272] Bogye József – Rédei Miklós: *Jelentés az „SZT" rendszer szervezetének helyzetéről, működésének hatásfokáról és a további feladatokról.* Nytsz.: 10-52/12/1984. 08. 23. 1. o. (a továbbiakban: Bogye–Rédei jelentés) (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/szt_rendszer.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)

[273] Kenedi János: *Szakértői Bizottság jelentése (2007–2008).* Budapest, 2009. (http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf, letöltés ideje: 2016. 11. 13.) 8. o.

[274] Uo.

[275] Ungváry Krisztián: *A KBH és elődszervezeteinek vezetői.* Kézirat. 40. o.

A jelentést készítők összegezett véleménye szerint a tapasztalatok az alábbiak voltak:

– Összességében az SZT-rendszer jelentős erőt képviselt az állambiztonsági munka végzésében.
– A hírszerzés területén: jó hatékonysággal működött a sajtóban, egyes kulturális csúcsszervekben, a tudományos-műszaki élet egyes centrumaiban és a magyar külképviseleteken. Utóbbira példa, hogy az *„1980 óta működő rezidentúra termékeiből származó tiszta jövedelemből a fedőszerv több millió forintot utalt át a központnak."*[276]
– A kémelhárítási területen: *„az egyetemes kémelhárítási jelentés 10%-a tőlük származott."*[277] Különösen nagy volt a hatékonyság az idegenforgalmi intézményeknél (pl.: szállodák), hadiipari objektumokban, a MÁV-nál, a Vám- és Pénzügyőrségnél, a felderítő, információszerző, a szűrő-kutató, az operatív feldolgozó munka és a támadólagos hírszerzési és elhárítási pozíciók megteremtése, illetve a titokvédelem területén.
– A belső reakció elhárítás feladatainak ellátása mellett sokban segítette a hírszerzés és az elhárítás munkáját (külföldre utazás megakadályozása, befolyásolási és kiszorítási akciók, SZT-tisztnek alkalmas személyek, illetve beszervezési jelöltek kiválasztása és ellenőrzése stb.) is.
– A katonai elhárítás területén: a honvédségi vállalatoknál, egészségügyi és sportintézményeknél és a katonai tanintézetekben voltak SZT-státusok. Ezek azonban az Anyagi és technikai csoportfőnökség létrehozása folytán bekövetkezett átszervezés miatt egy kivételével nem voltak betöltve. Az új szervezeti rend kialakítása utánra tervezték pontos felhasználási területüket. Erre azonban, feltehetően, a rendszerváltásig már nem került sor.
– A „K" ellenőrzés (postai küldemények ellenőrzése) területén: az SZT-állomány nélkül a tevékenység konspirációját elképzelhetetlennek tartották. Teljesen beépültek a fedőmunkahely technológiai folyamatába. Igen eredményesen végezték az anyagok kiemelését és visszajuttatását.
– Az operatív figyelés területén: a szállodákba kihelyezett SZT-tisztek eredményesen követték a célszemélyek belső mozgását és róluk gyors információkat továbbítottak.
– Gondok voltak viszont a vezetés (kapcsolattartás): a ki-, át- és továbbképzés (módja, helye és ideje); a személyügyi (ki- és visszahelyezés, hozzátartozók ügyeivel való foglalkozás, előléptetés, nyugdíjazás stb.); a biztonsági (dekonspirációs veszély, külföldre utazás, katonai behívás alóli mentesítés, szolgálati lakás a BM-lakótelepen); az anyagi (elismerés, kitüntetés stb.); a pénzügyi (banki, biztosítási, illetményi és nyugdíjügyek stb.); párt-, szakszervezeti és egyéb területeken.

[276] Bogye–Rédei jelentés, 5. o.
[277] Bogye–Rédei jelentés, 7. o.

A hivatásos titkos kategóriában a másik alcsoportot a „Titkos" (T) állományban levő tisztek (T-tisztek) alkották. Ők olyan személyek voltak, akik különleges feladatukat úgy látták el, hogy lakó- és családi környezetük előtt fedőokmányokkal ellátva „civil" állampolgárként éltek.

TITKOS SEGÍTŐK

A nem hivatásos elhárítók, a titkos segítők gyűjtőfogalom alatt – a későbbiekben részletezett különböző funkciót ellátó, kétfajta kategóriát képező – beszervezett vagy megbízás alapján segítő, de titkosan foglalkoztatott személyek csoportját értették.

Ezek a személyek szervezetszerűen, folyamatosan vagy alkalmilag, de rejtett módon álltak kapcsolatban a hivatalos elhárító tevékenységet végző személyekkel és velük együttműködésben segítették az elhárító munkát a működési területen.

A szakirodalom két nagy csoportra bontja a titkos segítőket. Az egyik csoportot a hálózati kapcsolatok, míg a másikat a hálózaton kívüli kapcsolatok képezik.

Fenti csoportosítás szerinti a hálózati kapcsolatok közé – felkészültségük, alkalmasságuk, valamint a titkos együttműködésben betöltött szerepük alapján – azokat a személyeket sorolták, akiket az elhárító szervekkel való szervezett együttműködésre önkéntesség alapján, hazafias meggyőződés, vagy részükről üzleti megfontolás (anyagi és/vagy erkölcsi haszonszerzés) motiválta, illetve valamilyen terhelő vagy kompromittáló tényező kényszerítette.

A hálózati személyek összességét azért nevezték „hálózatnak", mert az egyes személyek a pók hálójának mintájára láthatatlan hálóval vették körül a működési területet.

A beszervezett titkos segítőtársak legfontosabb kategóriájába sorolt hálózati személyeket külön névvel is illették. A titkos munkakapcsolat tartalma, betöltött funkcióik és minősítésük alapján megkülönböztettek titkos munkatársakat (TMT), titkos megbízottakat (TMB) és az ügynököket (Ü).

Titkos munkatársaknak nevezték (TMT) azokat a beszervezett személyeket, akik *„elvi, hazafias meggyőződéből fakadó hivatástudattal, magas fokú áldozatkészséggel"*[278] minden operatív feladat végrehajtására alkalmas tulajdonságokkal

[278] Az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveit tartalmazó szabályzat, amelyet 1972. április 5-én adott ki az MNK belügyminisztere a 10-21/5/1972. nyilvántartási számú 005. számú parancsával és hatálytalanított a 12/1990. számú utasításával. 11. o.

rendelkezve, a legbonyolultabb operatív feladatok teljesítésére alkalmasan vettek részt a titkos együttműködésben.

Titkos megbízottak (TMB) voltak a – titkos együttműködésben hazafias meggyőződésből részt vevő, személyi tulajdonságaik és/vagy operatív lehetőségeik birtokában valamely operatív funkció (a rezidenst kivéve) betöltésére alkalmas – beszervezett személyek.

Ügynököknek (Ü) nevezték azokat a beszervezett személyeket, akik terhelő vagy kompromittáló adatok, illetve egyéni, többnyire anyagi érdekeltség alapján, szükség szerint vettek részt a titkos együttműködésben, mert rendelkeztek olyan személyi tulajdonságokkal és operatív lehetőségekkel, amelyekre az állambiztonsági szerveknek szükségük volt.

Több évtizedes tapasztalatok birtokában megállapították, hogy még a legjobban szervezett hálózat, a legkorszerűbb kriminál- és operatív technikai eszközök alkalmazása sem képes mindenkor elegendő, megfelelő és gyors információt szolgáltatni az állami és katonai szervek által meghatározott hírigényekre. Ennek a hiánynak a pótlására lehetnek alkalmasak a hálózaton kívüli (különösen az operatív) kapcsolatok, akik különféle feladatok (információszerzés, személyek megismerése, kutatás, tanulmányozás, bemutatás, befolyásolás, propaganda, operatív munka és hálózati kapcsolatok védelme stb.) végzésével növelhetik a nemzetbiztonsági (hírszerző és/vagy elhárító) munka hatékonyságát.

A hálózaton kívüli személyek között, de a titkos együttműködésben részt vevő kapcsolatok között tartották nyilván az operatív társadalmi és alkalmi kapcsolatokat.

A társadalmi kapcsolat (TK) alatt olyan személyt értünk, aki a katonai elhárítás illetékességi körében elhelyezkedése, lehetősége és alkalmassága alapján, önkéntesen, de titkosan kezelt megbízás alapján képes volt az állam- és katonai biztonságot érintő kérdésekben (többnyire a katonai elhárítás hatáskörébe tartozó jelenségekről, cselekményekről, személyekről részinformációk megszerzésében) segíteni. Mint a definícióból is látszik, a TK mind tartalmában, mind formájában eltér a hálózati személytől. Az egyik jelentős eltérés volt, hogy létesítése nem beszervezés, hanem megbízás útján, a hálózati személyektől eltérő nyilvántartás mellett történt. Az operatív eszközök alfejezetben (pl. a nyilvántartások tárgyalása során) még visszatérek erre a kérdésre is.

Alkalmi kapcsolatoknak (AK) nevezték azokat a személyeket, akiket – megfelelő hálózati személy (TMT, TMB, Ü) hiányában – egyes konkrét operatív részfeladatok megoldására, szükség esetén és alkalomszerűen vett igénybe a katonai elhárítás. Sem központi, sem helyi nyilvántartási kategóriát nem képezett („legfeljebb a biztonsági tiszt jegyezte fel saját, minősített füzetébe").

A katonai elhárításnál a hálózati felderítő tevékenység gyakorlati végrehajtását a BM III/IV. csoportfőnök először a 3/1975. számú utasításában, később a 8/1983. számú intézkedésében[279] szabályozta. Utóbbi intézkedés 1983. október 10-én, az operatív helyzet változásait és a közel 10 éves tapasztalatokat is figyelembe véve kimondta, hogy a katonai elhárítás hálózati felderítő munkájának *„az ellenséges különleges szolgálatok ügynöki behatolási törekvései[280] felderítésére, a belső ellenséges ellenzéki, nacionalista, pacifista elemek kapcsolatkeresési törekvéseinek meghiúsítására, valamint a harckészültség magas szinten tartásának elősegítésére kell irányulnia".*[281]

A csoportfőnöki szabályozó előírta, hogy a fegyveres erők területén elsősorban a kém- és belső elhárítási feladatok végrehajtásának elősegítésére, az összesített és fontos részadatokat képező titkok és az azokat felhasználó szervek (intézmények) és személyek, valamint a jelentős értékű harci technika állambiztonsági védelmére kellett hálózatot szervezni.

E helyen kell megjegyeznem, hogy az 1989/1990-es rendszerváltáskor az MH KBH első vezetői kihasználták a lehetőséget – a Dunagate-ügy tapasztalatait is figyelembe véve – a titkos munkatársak helyzetének rendezésére. Mindenkivel elbeszélgettek és lehetőséget adtak a kapcsolat megszakítására, akinél felmerült ilyen igény. Azokkal, akik továbbra is vállalták a katonai elhárító szervezettel való együttműködést, új megállapodást kötöttek.

Így jöttek létre az együttműködők megnevezésében és foglalkoztatásában új kategóriák.

Például az MH KBH vezetője 0010/1990. számú intézkedésében arról rendelkezett, hogy a HM és MH állományába tartozó személyek közül szerződéssel (megállapodás alapján) létesített titkos segítőtársak új kategóriái a szervezetszerűen együttműködők, a titkos megbízottak (TMB), az alkalomszerűen együttműködők, az alkalmi megbízottak (AMB), valamint a HM és az MH rendeltetésszerű működését sértő vagy veszélyeztető jelenségek feltárásával folyamatosan és rendszeresen segítséget nyújtók, a biztonsági kapcsolatok (BK) lettek.

Egy év múlva az MH KBHV 008/1991. számú intézkedésében a titkos segítőtársakról szóló korábbi intézkedés pontosítását végezték el. Ezzel az intézkedéssel a gyakorlati tapasztalatok alapján a szakmai munka hatékonyságának növelése, valamint az értelmezési problémák kiküszöbölése érdekében megszüntették a

[279] A BM III/IV. csoportfőnök 8/1983. számú intézkedése a hálózatszervezésről, a tömegkapcsolatok felhasználásáról és a „T" helyek létesítéséről. (Nytsz.: 61-7-8/1983.) (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1983_8.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)

[280] Ügynöki behatolás: olyan ellenséges hírszerző tevékenység, amikor a hírszerzési feladat végrehajtására az állambiztonsági szervezet kémhálózatot szervez (kémet beszervez vagy telepít), illetve az országhatáron túlra illegálisan hírszerzőt vagy kártevőt átdob.

[281] A BM III/IV. csoportfőnök 8/1983. számú intézkedése a hálózatszervezésről, a tömegkapcsolatok felhasználásáról és a „T" helyek létesítéséről. Nytsz.: 61-7-8/1983. (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1983_8.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.) 3. o.

társadalmi kapcsolat (TK) és az alkalmi kapcsolat (AK) kategóriát és helyettük a szerződéses munkatárs (SZMT) kategóriát vezették be.

Az intézkedésben meghatározták a szerződéses megbízott (SZMT) fogalmát, amely szerint ő a biztonsági tiszt által kiválasztott, célirányosan felkészített és kölcsönös megállapodás alapján foglalkoztatott személy lett, aki alapvetően a KBH hatáskörébe tartozó ügyben összetett, vagy egy-egy titkosszolgálati feladatot látott el, illetve a KBH feladatainak végrehajtásához szükséges információk felderítésében, vagy az azt elősegítő körülmények kialakításában vett részt.

A kapcsolatban korábban is megjelenő sajátos – nemzetbiztonsági elemekkel átszőtt – polgári jogi jelleget hivatalosan elismertté és szabályozottá tették azzal, hogy megbízási szerződés kötését írták elő.

A szerződéses munkatárs (SZMT) funkciói a titkos információgyűjtés, az operatív kombinációkban, akciókban való részvétel, a rezidensi teendők ellátása, akció-lakásgazda (a korábbi T-lakásgazda) feladatok teljesítése, a különleges („K") és a katonai objektumok, valamint a különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek biztonsági védelme (ellenőrzése) érdekében folytatott tevékenység elősegítése és az egyéb operatív megbízatások teljesítése voltak.

1993-ban a 006/1993. számú KBHV-intézkedéssel a rezidentúrák szervezésének és működtetésének szabályozása volt a cél. Szabályozták az informátorok tanulmányozásával, létesítésével, a munkavégzés rendjével és a nyilvántartásukkal kapcsolatos kérdéseket. A korábbiakhoz képest az alábbi markáns különbségek emelhetők ki, amelyek nemcsak formai, hanem tartalmi és szemléletbeli változást is tükröztek.

Szakítottak a korábban eszköz kategóriába sorolt „hálózat" megnevezéssel, így például az informátorokat erőként kezelték. Ezt azért tartották szükségesnek, mert a nemzetbiztonsági tevékenységben az informátorok döntően olyan jellegű segítséget nyújtottak, ami inkább hasonlított az SZT-tiszti funkcióhoz, mint máshoz. Emellett úgy értékelték, hogy ezek a személyek biztosították a legfontosabb és legtöbb információt a hivatal számára, illetve az ő tevékenységük teremtette meg az eszközök bevezetésének és alkalmazásának feltételeit.

A terhelő és kompromittáló adatok alapján történő beszervezést – azaz ebben az értelemben az ügynök kategóriáját – megszüntették. Ugyanakkor a rendszerváltáshoz igazodóan erősítették az anyagi érdekeltség alapján történő együttműködést.

A katonai elhárítás 1996-ban történt átalakítását követően a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvénnyel összhangban a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal főigazgatója több intézkedésben is adott ki helyesbítő, pontosító és értelmező rendelkezést.

Így az 005/1996. számú intézkedésében részletesen újra meghatározta a titkos kapcsolatok kategóriáit, funkcióit, illetve az egyes munkafolyamatok dokumentálási és engedélyezési rendjét.

A 007/1996. számú intézkedésében az MK KBH által rezidensi funkcióban foglalkoztatott titkos munkatárs vezetése alatt álló rezidentúra szervezésének és működtetésének szabályait határozta meg.

„*Az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveit tartalmazó szabályzat*"[282] az alábbi hálózati funkciókat sorolta fel, amelyek segítséget nyújtanak a titkos segítők funkcióinak 1972-es meghatározásában és értelmezésében is:

- Titkos információk szerzése és felderítése (információszerzés).
- Operatív kombinációk (akciók) végrehajtása (beépülés, operatív játszma).
- Ellenséges tevékenységet folytató személyek felismerése és felkutatása (kutatás, felismerés).
- Fogdai felderítés és börtönelhárítás.
- Preventív (megelőző) védelem és operatív ellenőrzés (személy- és objektumvédelem).
- Az operatív munka egyes részfeladatainak teljesítése (tippkutatás, tanulmányozás, beszervezés).
- Rezidensi teendők ellátása (hálózati személyek vezetése).
- Egyéb operatív megbízatások teljesítése (T-lakás, speciális feladatok).

A fegyveres erők területén a legjellemzőbb funkciókat ellátó (betöltő) titkos segítők az informátorok, a rezidensek (azaz a titkos segítők csoportjainak, szaknyelven rezidentúráknak vezetői), a találkozási, ún. T-helyeket kialakítók, biztosítók és/vagy fenntartók, a találkozási, ún. T-lakásokat biztosítók, a T-lakásgazdák, illetve az ügynökök voltak. Definiálásuk az alábbiak szerint lehetséges:

Informátorok: A különböző megjelenési formájú (szóbeli, írásos, tárgyi), fontos és értékes információk folyamatos és/vagy alkalmi felderítését, megszerzését, beszerzését, gyűjtését és az operatív tiszt részére történő szállítását végző olyan személyek, akik beosztásuknál fogva vagy életkörülményeik folytán alkalmasak voltak vagy lehettek ilyen feladat végzésére.

Csoportvezetők (rezidensek): A szigorúan meghatározott rend szerint kiválasztott, felkészített, kinevezett és nyilvántartott olyan titkos munkatársak (TMT), akik megfelelő tudással, felkészültséggel, és hivatali beosztással képesek (alkalmasak) voltak vagy lehettek a katonai objektumon belül és/vagy azon kívül – az

282 Az MNK belügyminisztere a 005. számú parancsával (Nytsz.:10-21/5/1972.04.05.) kiadott „*Szabályzat az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveiről.*" (Hatálytalanította a 12/1990. BM-utasítás.)

operatív tiszt távollétében, akár rendkívüli körülmények között is, a katonai elhárítás hatáskörébe tartozó feladatok végrehajtása során – meghatározott számú informátor (a rezidentúra) vezetésére, irányítására és/vagy ellenőrzésére.

A találkozási helyet (T-helyet) biztosítók és/vagy fenntartók: Olyan titkos munkatársak (TMT) vagy titkos megbízottak (TMB), akik képesek voltak vagy lehettek a fegyveres erők objektumaiban lévő, meghatározott módon létesített T-helyeket (könyvtár, klub, átvonuló vagy nőtlenszállás, raktárhelyiség stb.) biztosítani és olyan állapotban tartani, ahol elsősorban titkos megbízottakkal (TMB), szükség esetén titkos munkatársakkal (TMT) szervezett találkozók konspirált végrehajtásának a feltételei biztosítottak voltak.

Találkozási lakást (T-lakást) biztosító személyek (T-lakásgazdák): Olyan alaposan leellenőrzött és megbízható titkos munkatársak (TMT), akik megfelelő helyen levő, viszonylag egyszerűen és konspiráltan megközelíthető, megfelelően berendezett lakásaikkal vagy bérleményeikkel járultak hozzá ahhoz, hogy a katonai elhárító tevékenység normális körülmények között, minőségileg is megfelelően végezhető legyen.

A titkos munkatársak különleges kategóriái a különféle megnevezésű, különféle feladatot ellátó, rövidebb vagy hosszabb időre, esetleg egy-egy alkalomra beszervezett ügynökök voltak az alábbiak szerint:

- Belső ügynök, akit ellenséges körből, sokrétű feladatra (pl.: politikai események, közvélemény, szervezetek működésének stb. befolyásolására) szerveztek be.
- Területi ügynök, aki egy célnak megfelelő helyen lakott és dolgozott, ebből adódóan a környezetében kialakult helyzetet, eseményeket, történéseket, változásokat észlelhetett és jelenthetett.
- Utazó ügynök, akit az operatív helyzet és az ellenséges elemek előfordulási helyeinek felderítésére alkalmaztak.
- Tanulmányozó ügynök, akinek a beszervezési jelöltek tanulmányozása volt a feladata.
- Beszervező ügynök, aki a beszervezési jelöltek beszervezését hajtotta végre.
- Kutató ügynök, aki olyan személyek felkutatásával foglalkozott, akik képességeiknél (emberismeret, behízelgő modor, széles körű ismeretség, merészség, vállalkozó kedv és helyzet stb.) fogva alkalmasak voltak vagy lehettek hírszerzési és/vagy elhárítási feladatok végrehajtásában való részvételre.
- Felismerő ügynök, aki alkalmas volt vagy annak látszott a kémek, összeesküvők és bűnözők felismerésére.
- Összekötő ügynök, akinek feladata más ügynökökkel való kapcsolat megteremtése és fenntartása volt.
- Futár, akit a hivatalos hírszerző és/vagy elhárító tevékenységet folytató személy és a hazai vagy külföldi közegben dolgozó ügynökkel való kapcsolattartásra alkalmaztak.

- Operatív kombinációkban (ellenséges körbe való beépülés, operatív játszma kezdeményezése és végzése stb.) alkalmazott ügynök.
- Operatív megbízásokat (személyek operatív ellenőrzése, postai küldemények ellenőrzése, figyelés, operatív technika alkalmazása, fogdai felderítés, börtönelhárítás stb.) végrehajtó ügynök.

Az ügynököket illetően szabadjon tenni egy kis kitérőt. Társadalmunkban, különösen a rendszerváltást követően rendkívül elharapódzott az egyébként magyartalan ügynök szó – megítélésünk szerint – helytelen használata.

A titkosszolgálatokat érintően eredetileg az ügynök alatt a terhelő vagy kompromittáló adatok, esetleg anyagi érdekeltség révén beszervezett személyt értettek.[283] *„A társadalmi fejlődés azonban elavulttá tette ezt az értelmezést."* – jegyezte meg már 1980-ban Gergely Attila.[284]

Az amerikai angol „agent" magyar fordítása az „ügynök" szó, amely, többek között, üzletkötőt, képviselőt, forgalmazót, terjesztőt is jelent, és az általában pejoratív hangzású szinonimái (spicli, spion, kém, hírszerző, beépített ember, besúgó, tégla, informátor, áruló stb.) néhány évtizede kerültek a magyar nyelvbe és „úton-útfélen" történő alkalmazásuk, főleg a biztonsági (titkosszolgálati) szervezetekkel kapcsolatban a mai napig súlyos értelmezési zavarokat okoz.

Megjegyzendő (közismert), hogy az amerikai angol „agent" az USA-ban (de máshol is) a titkosszolgálati erőket, eszközöket és módszereket alkalmazó biztonsági szolgálatok hivatásos állományának megnevezése.

Ennek ismeretében bátran kijelenthető, hogy a nemzetközi joggal összhangban, Magyarországon is jogszabályok által, törvényesen létrehozott polgári és katonai biztonsági szolgálatok hivatásos és polgári állományára helytelen (de legalábbis nem korrekt) a nálunk pejoratív hangzású ügynök kifejezés alkalmazása.

A világon mindenütt meglevő állami, biztonsági intézményrendszer feladatainak teljesítése érdekében kénytelen alkalmazni a titkos erőket, eszközöket és módszereket, hiszen nyílt forrásokból – általánosan elfogadottan, mintegy 70-80%-ban – lehet hozzájutni az állam biztonságát sok esetben akár rendkívül súlyosan sértő és veszélyeztető információkhoz. A hiányzó, mintegy 20-30%-os információs deficit beszerzésének egyik eszköze a hírszerzés és az elhárítás, ahogy ezt a bevezetőben is említettem.

Emlékeztetőül szabadjon felidézni a rendszerváltást megelőző és az azt követő jogszabályokból a szolgálatok munkáját támogató, rejtetten vagy titkosan segítő állampolgárokra vonatkozó részeket.

[283] Müller Rolf – Takács Tibor (szerk.): *Állambiztonsági kifejezések.* In: Szigorúan Titkos '89. *A magyar állambiztonsági szervek munkabeszámolói.* L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. 418. o.

[284] Gergely Attila: *Állambiztonsági értelmező kéziszótár.* BM Kiadó, 1980. ÁBTL levéltári jelzet: 4.1. A-3036.

Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. tvr. 3. § (2) bekezdése így hangzik: *„Az állam- és közbiztonság védelmében és fenntartásában a fegyveres erők és a fegyveres testületek, állami, társadalmi, gazdasági szervek és az állampolgárok hatékonyan közreműködnek."* A fenti tvr. felhatalmazása alapján kiadott, az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről szóló MT elnökhelyettes 1/1975. számú utasítás 4. pontja szerint:

- *„a Belügyminisztérium Állambiztonsági főcsoportfőnökség és a Honvédelmi Minisztérium Vezérkar Felderítő csoportfőnökség az operatív eszközök és módszerek igénybevétele során jogosult ... magyar és külföldi állampolgárokkal szervezett, titkos kapcsolatot létesíteni és együttműködést fenntartani (hálózat), magyar állampolgárokat hírszerzés végett külföldre telepíteni,*
- *a nemzetközi érintkezésben ... hírszerzést folytatni, – hírszerzőket, csoportokat (rezidentúrákat) szervezni és foglalkoztatni,*
- *tevékenységük titkosságának biztosítására hivatásos állományukat ... polgári fedéssel foglalkoztatni, illetve működtetni."*

A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvény 1. § (1) bekezdés értelmében *„A Magyar Köztársaság szuverenitásának és alkotmányos rendjének védelme érdekében létrehozott titkosszolgálatok e törvényben meghatározottak szerint különleges titkosszolgálati eszközöket és módszereket ... alkalmazhatnak."*

Később, az 1995. december 28-án megalkotott, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 28. § (3) bekezdés azt is kimondta, hogy *„A nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik ellátása során együttműködhetnek természetes személyekkel..."*, illetve az 54. § (1) bekezdés c) pont is megerősítette, hogy *„A titkos információgyűjtés keretében a nemzetbiztonsági szolgálatok ... titkos kapcsolatot létesíthetnek magánszeméllyel".*

Fentiek alapján is úgy gondolom, hogy a törvényesen és szabályosan kinevezett és kihelyezett T- és SZT-állományú személyek (a köznyelvben: SZT-tisztek és/vagy T-tisztek), illetve a beszervezett és foglalkoztatott titkos segítőtársak (TMT és TMB) sem szolgálnak rá („érdemlik meg") a pejoratív „ügynök" titulusra, ha (és amennyiben) jogszerűen látják el az állam érdekében szükséges és önként vállalt feladataikat. Bűnösök legfeljebb azok lehetnek, akik a törvényeket figyelmen kívül hagyva szabják meg a feladatokat, illetve teljesítik azokat.

A Kenedi János történész nevével fémjelzett *„Szakértői Bizottság jelentése 2007–2008"*[285] szerint a katonai elhárítás, konkrétan a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség 17 SZT-tiszti státussal rendelkezett, amelyből 1989-ben egy volt feltöltve. A rendszerváltást megelőzően az SZT-tiszti rendszert többnyire (a katonai elhárításnál biztosan) meg is szüntették.

[285] Kenedi János: *Szakértői Bizottsági jelentés 2007–2008.* Budapest, 2008. (http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf; letöltés ideje: 2017. 10. 02.)

Ami a titkos munkatársak létszámát illeti, a kutató nincs könnyű helyzetben. A dokumentumok nagy része a katonai elhárítás történetében többször is megsemmisült, illetve valamelyik levél- és irattárban lapul.

A Kenedi-féle Szakértői Bizottság jelentése szerint a rendszerváltáskor a katonai elhárítás 608 fő titkos munkatárssal (TMT) rendelkezett, melyből rezidens 434 fő, T-lakásgazda pedig 239 fő volt. A bizottság 1199 fő titkos megbízottat (TMB) és 2707 fő társadalmi kapcsolatot (TK) regisztrált. Az ügynökök számáról a jelentésben sincs adat.

FEDETT ERŐK

Fedett kapcsolatok voltak azok a személyek, akik nem tartoztak az előző két csoportba, tehát nem voltak sem beszervezett (TMT, TMB, Ü) sem titkosan megbízott (TK, AK) segítők, de valamilyen módon leplezve (fedve) nyújtottak segítséget, illetve végeztek valós tevékenységet a katonai elhárítás részére.

Eszközök

Az eszközök megnevezés alatt valamely cél elérésére, segítségként felhasználható tárgyat kellett érteni. A katonai elhárítás tevékenysége során alkalmazott eszközök kategóriái az operatív technikai eszközök, a krimináltechnikai eszközök, a fedőeszközök és fedőokmányok, valamint operatív objektumok voltak. Az alábbiakban a könyv terjedelmi korlátaira való tekintettel csak felsorolom és röviden definiálom ezeket.

OPERATÍV TECHNIKAI ESZKÖZÖK

Az operatív technikai eszközök fogalma alatt az olyan eszközöket értették, amelyek alkalmasak voltak arra, hogy az ellenőrzés alá vont személyekről (szakzsargonban „célszemélyekről") és környezetükről, tudtuk nélkül terhelő vagy cáfoló bizonyítékokat szerezzenek.

Ilyenek a lehallgató berendezések, a rejtett kép- és hangrögzítő rendszerek, postai küldemények ellenőrzésére alkalmas eszközök és anyagok, épületbe, lakásba, helyiségbe stb. titkos behatoláshoz alkalmas zárnyitó szerkezetek.

KRIMINÁLTECHNIKAI ESZKÖZÖK

A krimináltechnikai eszközök a hírszerzés/elhárítás során használt írásvizsgálati, személyazonosítási, megvilágító, megfigyelő, speciális kutató, láthatatlan vagy látható mechanikai, vegyi és szaknyomok, valamint álló- vagy mozgóképek rögzítésére alkalmas anyagok, gépek, berendezések.

FEDŐESZKÖZÖK ÉS FEDŐOKMÁNYOK

A fedőeszközök és fedőokmányok olyan eszközök és okmányok, amelyek a hírszerzési és/vagy elhárítási tevékenység során biztosítják (biztosíthatják) a tevékenységet végzők valós kilétének megállapíthatatlanságát, illetve a valóstól eltérő személyazonosságot, tevékenységet hitelesen igazolják vagy leplezik. Ilyenek a fedőigazolványok, fedőrendszámok, fedőjárművek, álcaruhák.

OPERATÍV OBJEKTUMOK

Az operatív objektumok fogalma alatt olyan helyeket, helyiségeket értünk, amelyek lehetővé teszik a hálózati személyekkel (TMT, TMB, Ü) való konspirált találkozásokat, a szervezett kapcsolattartást, operatív akciók lebonyolítását, ellenőrzés alatt álló személyek, objektumok figyelését, az operatív állomány és eszközök rejtését és/vagy álcázását.

Ilyenek voltak a már az erők bemutatásánál is említett találkahelyek (T-helyek), a titkos segítőtársak (TMT) tulajdonában levő vagy bérelt, találkozási lakások (T-lakások), az elhárító szervezet saját tulajdonát képező, konspiratív lakások (K-lakások), valamint más, fedést biztosító területek, vállalkozások, építmények.

A BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség tulajdonában lévő és a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség által használt „K" lakások száma, 1989. augusztus 14-én, összesen 25 db volt az alábbi helységenkénti megoszlásban: Budapest 18 db, Székesfehérvár 2 db, Nyíregyháza, Kaposvár, Hatvan, Harkány, Balatonmária 1-1 db.[286]

NYILVÁNTARTÁSOK

Ismert, hogy a nyilvántartás valamilyen céllal (általában számontartás és/vagy a keresés megkönnyítése), valamilyen rend szerint (név, tárgy, idő, elhelyezkedés stb.)

[286] Gubicza Jenő r. ezds., a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnök I. helyettesének jelentése, Pallagi Ferenc r. vőrgy. állambiztonsági miniszterhelyettes 45-600/110/89. számú átiratára. A jelentés tartalmazta a lakás fedőnevét, címét és legalizálóját. Levéltári jelzet: 1.11.7.-61-333/1989.

valamiről (események, tények, helyzetetek, személyek, tárgyak, információk, adatok stb.) rendszeresen gyűjtött, készített, vezetett és rendezett feljegyzések gyűjteménye.

A nemzetbiztonsági szolgálatoknál, így a katonai elhárításnál is, a kezdetektől napjainkig nagy jelentőséggel bírtak a nyilvántartások, és mint látni fogjuk, nem véletlenül tartották az állam-, majd nemzetbiztonsági szervek állam és az emberiség elleni, illetve a hatáskörükbe utalt más bűncselekmények felderítésére, megszakítására, megelőzésére irányuló munkája egyik nélkülözhetetlen (egyébként szigorúan titkos) eszközének.

A katonai elhárításnál a nyilvántartásnak négy kategóriáját különböztették meg, a hálózati, az operatív, a vezetési, és az egyéb (nem operatív) nyilvántartást.[287, 288]

A nyilvántartások vezetésének fő és segédeszközei a kartotéklapok, a kartonok, a dossziék, a naplók, a formanyomtatványok, és más bizonylatok voltak.

Ezzel a kérdéskörrel az átlagosnál kissé részletesebben foglalkozom, mert a szolgálatok egész története alatt, de a rendszerváltás zűrzavaros időszakában is olyan események és tevékenységek történtek, amelyek hatása még ma is borzolja a kedélyeket. Ezek között a nyilvántartások között kiemelt figyelmet kaptak, többek között, a nemzetbiztonsági szolgálatok által foglalkoztatott titkos segítőkről vezetett, ún. „ügynöklisták", illetve az operatív tevékenységről készített dokumentumok, azok meglétének és/vagy megsemmisítésének kérdése.

Ez utóbbit illetően nem felejthető a Dunagate-botrány, amely először irányította rá a figyelmet a tömeges iratmegsemmisítésre. Emlékezzünk a botrány utáni, a BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökség tevékenységét vizsgáló parlamenti bizottság munkájára, melynek végén, 1990. február 28-án a bizottság úgy fogalmazott, hogy *„A bizottság ténymegállapító munkáját nagymértékben akadályozta, hogy a BM III/III. csoportfőnökség majdnem teljes iratanyagát gyorsított ütemben megsemmisítették, és hasonló módon jártak el a budapesti és vidéki főkapitányságokon is."*[289] Jusson eszünkbe, hogy a rendszerváltó kormány belügyminisztere *„hivatali munkájának mindjárt az első heteiben, 1990. május 31-én, BM intézkedéssel megsemmisítteti az állambiztonsági szolgálat feketepénzeit kezelő »Külügyi osztály« határozatait."*[290]

Ne feledjük, hogy Pallagi Ferenc, volt belügyminiszter-helyettes 1990 decemberében úgy intézkedett, hogy lényegében elrendelte az összes operatív és hálózati nyilvántartás jegyzőkönyv nélküli megsemmisítését. (Végrehajtották-e a totális megsemmisítést?)

[287] BM állambiztonsági szervek Operatív Nyilvántartási Szabályzata (Nytsz.: 10-22/3/1984) (OpNySz). (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1984_3.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
[288] BM állambiztonsági szervek Hálózatának Nyilvántartási Szabályzata (Nytsz.:10-21/1972) (HNySz). (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1972_0012.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
[289] Kenedi János: *Bevezető a Szakértői Bizottság jelentéséhez (2007–2008).* 15. o.
[290] Uo. 11. o.

Olvassuk el a Kurír *„Botrány az irattárban"* című, skandalumról szóló tudósítását,[291] illetve gondolkodjunk el a Kenedi-féle bizottság jelentésében közölt adatokon, amely szerint még 2007–2008-ban is ezres nagyságrendben nem tudtak a szolgálatok elszámolni irattári anyagokkal.

Egyet kell értenünk Rainer M. János történésszel, amikor úgy fogalmaz, hogy *„Ahogy távolodunk időben az akkori eseményektől, az emberek úgy lesznek egyre közömbösebbek a téma iránt. Én azt gondolom, hogy akit nem érdekel, azt nem kell bántani azért, de a megismerés jogát nem lehet elvenni az emberektől."*[292] Talán hozzájárulok a megismeréshez ezzel a könyvvel én is.

Hálózati személyek nyilvántartása

Ebben az alfejezetben elsőként a széles társadalmi közvéleményt, jelenleg is a legjobban érdeklő kérdést, az állambiztonsági szervek hálózata (a helytelenül besúgóknak nevezett hálózati személyek) nyilvántartásának rendjét kívánom bemutatni.

Megjegyzem, hogy a fő figyelmet a katonai elhárítás által foglalkoztatott hálózati személyek alkotta hálózati nyilvántartásra fordítottam, és nem foglalkoztam más állambiztonsági szervezet hálózati nyilvántartásának (így pl. a fogda- és a börtönhálózat) szabályaival.

Az MNK belügyminisztere (Benkei András) – hatálytalanítva a korábbi, 14 évig hatályos 33/1958. számú miniszteri parancsot – 1972. április 5-én a 005/1972. számú „Szigorúan titkos!", „Különösen fontos!" minősítésű parancsával adta ki *„Az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveit tartalmazó szabályzatot"* és adott parancsot a BM Nyilvántartó központ vezetőjének, hogy dolgozza ki és 1972. július 30-ig jóváhagyásra terjessze fel az új *„Hálózati Nyilvántartási Szabályzatot."* Ennek szükségességét azzal indokolta, hogy *„az utóbbi évek társadalompolitikai változásai és az operatív helyzet módosulásai szükségessé teszik a hálózati munka továbbfejlesztését."*[293]

A BM Nyilvántartó központ vezetője a feladatot határidőre teljesítette. Így született meg az MNK belügyminisztere (még mindig Benkei András) által, 1972. július 31-én – „Szigorúan titkos!", „Különösen fontos!" minősítéssel ellátott, 0012/1972. számú parancsa, amellyel kiadta az operatív munka eredményessége elősegítésének céljából elkészített *„Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására"* című dokumentumot.

[291] Kurír, 1991.január 16. szerda
[292] Vasárnapi Hírek. 34. évfolyam. 10. szám. 2017. március 11.
[293] A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 005. számú parancsa. Budapest, 1972. április 5-én. Az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveit tartalmazó szabályzat kiadása. Bevezető.

A szabályzat, amely 1973. január 1-jén lépett hatályba, az 1989/1990-es rendszerváltást megelőzően utoljára rendelkezett a témát illetően. Részletesen és pontosan határozta meg a nyilvántartás rendeltetését, alkalmazásának formáit, eszközeit, a meghatározott személyek nyilvántartásba vételének rendjét, a nyilvántartások tartalmát és az azokkal kapcsolatos tevékenységeket, a gyakorlatban előforduló minden – a hálózati személy kiválasztásától kezdve, a beszervezésén, kiképzésén, nevelésén, foglalkoztatásán, minősítésén, pihentetésén át a kizárásig tartó – helyzetre vonatkozóan.

Tekintettel arra, hogy a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség ekkor a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség szerves részét képezte, a szabályzat követelményei rá is vonatkoztak, bár a különleges közegben, a fegyveres erőkben (akkor a Magyar Néphadsereg és a határőrség volt) végzett tevékenység okán bizonyos sajátossággal rendelkezett a hálózati személyek nyilvántartását illetően is.

A belügyminiszter szándéka szerint a pontos nyilvántartás rendeltetése az volt, hogy:

- tegye lehetővé a hálózati személyek (TMT, TMB, Ü), számának, minőségi összetételének és elhelyezkedésének kimutathatóságát;
- adjon segítséget a vezetők számára területük operatív helyzetének felméréséhez, és a hálózatépítés helyes irányának meghatározásához;
- adjon segítséget a hálózati személyek hírszerző lehetőségeinek optimálisabb kihasználásához;
- hívja fel a figyelmet a hálózatépítő munkában előforduló hibákra;
- biztosítsa a hálózati személy védelmét és segítse a dekonspiráció elkerülését.

A név, cím, rendeltetés, funkció, használhatóság és egyéb jellemzők szerinti nyilvántartásnak két fajtáját (központosított és helyi) különböztették meg.

A központi nyilvántartó alatt a BM Nyilvántartó központ 1. osztályát, a helyi nyilvántartók alatt pedig a főcsoportfőnökség csoportfőnökségeit, önálló osztályait, a megyei (budapesti) állambiztonsági szerveit, a Belbiztonsági és Határőr felderítő osztályt, valamint a területi (vidéki) osztályokat, illetve a biztonsági tiszteket kellett érteni.

A BM III/I. (polgári hírszerző) csoportfőnökség és az MNVK 2. (katonai felderítő) csoportfőnökség nyilvántartását külön parancsok szabályozták.

Ahogy általában a nyilvántartások, úgy a hálózati nyilvántartás fő eszközei is a kartonok, a dossziék, és a nyomtatványok voltak.

A rendszerváltás előtti nyilvántartási eszközök legfontosabbak megjelenési formáit, illetve tartalmi egyezőségeit, különbözőségeit és sajátosságait tartalmazó (összehasonlításra is lehetőséget nyújtó) eredeti kartonok szkennelt változatait a 3. számú mellékletben helyeztem el.

A hálózati személyek (egyfajta alap) nyilvántartására alkalmazott kartonokat az ún. „6-os" kartoncsalád elemei (a „6", a „6/a", a „6/b", a „6/c" és a „6/d" elnevezésű kartonok), valamint a „Figyelő-karton", a „Kategória-karton" és a „Kódkarton" képezték.

A kartonok rendeltetését és összehasonlítását a 2. számú melléklet 63. számú táblázat is szemlélteti.

- a „6"-os karton a beszervezett személy (illetve annak a személynek, akinek a beszervezése meghiúsult) adatait tartalmazta 3. számú melléklet (függelék) 690. oldalán,
- a „6/a" karton a hálózati személy Magyarországon és/vagy külföldön élő, operatív szempontból jelentős kapcsolatainak adatairól adott tájékoztatást 3. számú melléklet (függelék) 690. oldalán,
- a „6/b" karton a konspiratív (K-lakás) és a találkozási (T-lakás) lakások címszerinti nyilvántartásához szükséges adatokat tartalmazta 3. számú melléklet (függelék) 691. oldalán,
- a „6/c" kartont a hálózati személyek speciális statisztikai nyilvántartásához és a kutatáshoz kellett kitölteni 3. számú melléklet (függelék) 691. oldalán,
- a „6/d" karton az „élő" hálózati személyek lakcím szerinti nyilvántartásához volt szükséges 3. számú melléklet (függelék) 692. oldalán,
- „Kategória-karton" 3. számú melléklet (függelék) 693. oldalán,
- a „Figyelő-kartont" akkor kellett kitölteni, ha a beszervezésre kiválasztott személy beszervezése fokozatosan történt, ha a beszervezés valamilyen ok miatt elhúzódott, vagy valamilyen fontos operatív érdek kívánta meg 3. számú melléklet (függelék) 693. oldalán,
- a „Kódkarton" a hálózati személyek adatainak gépi feldolgozásához kellett. (Ezt egyébként a BM Nyilvántartó központ 1. osztálya töltötte ki a fent felsorolt kartonok adatai alapján.)

A hálózati személyek nyilvántartásának (véleményem szerint) a kartonoknál is fontosabb eszközei a dossziék voltak.

Kétfajta dossziét használtak. Az egyiket személyi (fedve „B"), a másikat munka (fedve „M") dossziénak nevezték.

Bár a nevük alapján is egyértelmű a dossziék rendeltetése, nem mehetek el mellettük úgy, hogy ne mutassam be részletesen rendeltetésüket, tartalmukat, felhasználásuk módját és további sorsukat.

Egyelőre itt és most csak zárójelben említem meg a „Dunagate-botrányt", ami éppen a hálózati személyek („ügynökök", „besúgók", „árulók", és más pejoratív jelzővel még ma is emlegetett személyek) nyilvántartásai megsemmisítésének leleplezése miatt robbant ki. Gondolok itt, többek között, a katonai elhárítást érintő „Botrány az Irattárban" esetre, az ún. „ügynöktörvény" és a nemzetbiztonsági

törvény nehézkes megalkotására, a Kenedi János nevével fémjelzett Szakértői Bizottság jelentésére, amely a kartonok és főleg a dossziék folyamatos „eltűnéséről" és „megsemmisítéséről" tudósított.

A „B" dosszié a hálózati személyekre vonatkozó „dokumentumok", az „M" dosszié pedig a hálózati személyek tevékenységét „dokumentáló" anyagok gyűjtésére, elhelyezésére és tárolására szolgált.

Az idézőjelet azért alkalmaztam, mert a dokumentumok és anyagok nem attól váltak azzá, mert valamelyik dossziéba bekerültek. Valamilyen cél érdekében szándékosan, eléggé el nem ítélhető, felületes tevékenységből, gondatlanságból vagy véletlenül olyan anyagok is bekerülhettek ezekbe a gyűjtőkbe, amelyek nem feleltek meg a valóság és a hitelesség követelményeinek.

Minden hálózati személyre (és konspiratív, ún. K-lakásra) nyitott személyi („B") dosszié, (amely állandóan „élő", azaz „naprakész" kellett, hogy legyen) szigorúan meghatározott sorrendben, az alábbi anyagokat tartalmazta:[294]

- a dossziéban elfekvő anyagok tartalomjegyzéke,
- a hálózati személyről – az operatív beosztott által kitöltött – fényképes kérdőív a függelék 694. oldalán,
- a négyoldalas „Adatlap az állambiztonsági szervek hálózatáról" egy példánya a függelék 695. oldalán,
- a hálózati személy önéletrajza (el is maradhatott),
- borítékban elhelyezett, ún. priorálásról szóló kérdőjegyek a függelék 698–699. illetve 712. oldalán,
- környezettanulmány („KT") vagy (szükség esetén) azzal egyenértékű feljegyzés,
- a hálózati személy tanulmányozása során keletkezett okmányok (az információt adók neve, beosztása, tartalma, következtetések stb.),
- az előzetes megismerésről szóló jelentés az alkalmasságot bizonyító anyagokkal,
- a beszervezési javaslat a hálózati személy operatív lehetőségeivel,
- a beszervezés során keletkezett anyagok (jegyzőkönyv, sajátkezű feljegyzés, nyilatkozat az együttműködésről, feljegyzés a szakmai kiképzésről stb.),
- jelentés a beszervezésről (a beszervező és az engedélyező vezető aláírásával),
- feljegyzés a beszervezőkről, a tartókról, tudomással bírókról és egyéb körülményekről,
- jelentés a találkozásokról (hely, idő, legenda, kapcsolattartás módja stb.),
- borítékban a pénzbeli kiadások elszámolási dokumentumai (nyugták, elismervények, feljegyzések a függelék 710. oldalán,
- feljegyzések a hálózati személy önálló és vezetői ellenőrzéséről, valamint az igénybevételéről,

[294] Az MNK BM 0012/1972. számú parancsával kiadott *„Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására"* 14–15. és 18. pont.

- névjegyzék a hálózati személy operatív szempontból jelentős kül- és belföldi kapcsolatairól a függelék 693. oldalán szinkronban a „6/a" kartonnal,
- Azon személyek névsora, akik a „B" dossziéba betekintettek, priorálás útján vagy más módon a hálózatról tudomással bírnak a függelék 697. oldalán,
- a rezidensként foglalkoztatott titkos munkatárshoz (TMT) kapcsolt hálózati személyek névsora és rövid jellemzésük,
- a „T" lakásgazdaként foglalkoztatott hálózati személyek esetében a lakással és igénybevételével kapcsolatos anyagok (a lakcím kérdőjegy a függelék 703. oldalán) a cím szerinti nyilvántartásban történt ellenőrzés bizonylata; a lakás alaprajza; a lakás tanulmányozásáról készült feljegyzés; a lakás használatáról adott nyilatkozat; a helyiségleltár; a kiadások bizonylatai a függelék 710. oldalán; a lakás ellenőrzéséről szóló jelentések; a lakásban fogadott hálózati személyek – fedőnév és dossziészám szerinti – névsora.)
- a „K" lakás tulajdonosával (annak lakáskezelő szervezetével) kötött lakásbérleti szerződés, és a lakás fedésével kapcsolatos okmányok.

A („T" lakásgazda kivételével) minden hálózati személyre nyitott, akár több kötetből (köteteként maximum 300-350 oldalból) álló munka- („M") dossziénak az alábbiakat kellett tartalmaznia:[295]

- a dossziéban elfekvő – operatív értékkel rendelkező – anyagok tartalomjegyzéke,
- a hálózati személy operatív értékkel rendelkező jelentései (hálózati személy fedőneve, minősítése; az operatív tiszt teljes neve és rendfokozata; a jelentés tárgya, tartalma, foganatosított operatív intézkedések, magyarázattal ellátott záradék stb.), amelyet a hálózati személy írt alá (akkor is, ha a jelentést maga írta vagy annak alapján az operatív tiszt rögzítette feljegyzés formájában),
- a hálózati személynek átadott – a feladattal és a végrehajtási módokkal kapcsolatos – okmányok,
- operatív szempontból figyelemre méltó személyek betűsoros névmutatója (a függelék 706. oldalán).

A katonai elhárításnál a fentiekben említett sajátosságokat illetően a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség vezetője (dr. Matuska Béla rendőr vezérőrnagy), hivatkozással a 005/1972. számú belügyminiszteri parancsra kiadott egy a gyakorlati végrehajtást szabályozó, 3/1975. számú csoportfőnöki utasítást. Ez *„az utasítás – a fegyveres erők sajátosságait figyelembe véve – biztosította a mennyiségileg több, minőségében jobb és pontosabb információszerzést az ellenségről, annak törekvéseiről, a bűncselekményekről és – az ennek még nem minősülő, de – a harckészültséget veszélyeztető jelenségekről."*[296]

[295] Az MNK BM 0012/1972. számú parancsával kiadott *„Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására"* 16. pont.

Az 1983. október 10-én kiadott, „Szigorúan titkos!" „Különösen fontos!" minősítésű, a hálózatszervezésről, a tömegkapcsolatok felhasználásáról és a T-helyek létesítéséről szóló 8/1983. számú intézkedés az operatív kapcsolatok nyilvántartását illetően az alábbi információkkal szolgált.

Amennyiben hálózati személyt – elöljárói engedéllyel – rezidentúrába szervezték (rezidenshez kapcsolták), a javaslatot és az engedélyt mind a rezidens, mind a hálózati személy „B" dossziéjába is el kellett helyezni.

Tekintettel arra, hogy a társadalmi kapcsolat (TK) nem beszervezett (bár titkosan megbízott) személy, azaz nem volt a hálózat tagja, tőle együttműködési nyilatkozatot venni nem lehetett, és személyére sem „B", sem „M" dosszié nem volt nyitható. Központi nyilvántartásban nem, csak helyi (BM III/IV. csoportfőnökség) nyilvántartásban szerepelhetett.

A társadalmi kapcsolat létesítéséhez szükséges ellenőrzések (priorálási kérdőjegyek, szervezett hírforrásoktól származó információk, személyes tapasztalatok) eredményeit – nem állandó személyek (pl. sorkatonák és polgári alkalmazottak) esetében – az operatív tisztnek alapvetően találkozási füzetben kellett rögzítenie, illetve – állandó állományú személyek esetében – az operatív tiszt páncélszekrényében tárolt, ún. preventív dossziéban kellett elhelyeznie.

Operatív intézkedést igénylő információról a társadalmi kapcsolattól írásos jelentést kellett kérni. A társadalmi kapcsolat – a neve felcserélt kezdőbetűjével szignált – jelentését, ha az személyre szóló volt, az érintett személy operatív anyaggyűjtőjében (preventív dossziéjában), egyéb esetben objektumonként, fő-nyilvántartási számmal ellátott gyűjtőben tárolták.

Állambiztonsági operatív nyilvántartás

Az operatív nyilvántartások rendeltetése az elhárítási tevékenység során keletkezett anyagok (jogszabályban az elhárító szervek hatáskörébe utalt bűncselekményeket elkövető, az államrenddel szembehelyezkedő és ellene tevékenykedő személyek, valamint az állambiztonsági szempontból fontos események adatainak) gyűjtése, illetve a gyors és pontos szolgáltatásaival az állambiztonsági szervek munkájának segítése volt és az ma is.

[296] Az utasítást eredetben előtalálni nem tudtam. Az idézett megállapítást a 8/1983. számú, a hálózatszervezésről, a tömegkapcsolatok felhasználásáról és a „T" helyek létesítéséről szóló intézkedés bevezetése tartalmazza.

A katonai elhárításnál is a nyilvántartások koronként gyakran változtak. A téma bevezetőjeként példaként szolgálhat a rendszerváltást jóval megelőző korszakok nyilvántartási gyakorlatának rövid bemutatása.

1945-ben a Katonapolitikai osztály Nyilvántartó irodája kartotéklapokkal és nyilvántartási ívekkel[297] dolgozott. Ezeket a magyar királyi honvédség hivatásos állományának felderített tagjairól, illetve a Vezérkar 2. osztályának (VK–2) beosztottairól fektették fel az alábbiak szerint:

A kartotéklap az illető személy adatait, betöltött beosztásait, a rá keletkezett terhelő vagy kompromittáló adatokat, a vele szemben alkalmazott intézkedések rövid leírását és az anyagok forrását tartalmazta.

A nyilvántartási ív egy borítékrendszer volt. Maga a boríték az illető személy életrajzi adatait, igazolásának eredményét tartalmazta. A borítékban található nyilvántartási ívből a borítékban elhelyezett okmányok számáról, illetve az anyagokba betekintők nevéről és a betekintés idejéről lehetett informálódni.

Később, 1954-től, majd 1957-től a katonai elhárítás operatív nyilvántartásában megjelentek a dossziék, a tárak, a kartonok, a naplók és a nyomtatványok.

A dossziék az alábbiak lehetnek:

- a csoportdosszié a szervezeti egységben kém-, kártevő-, demokráciaellenes bűncselekményekkel gyanúsítható – ügynöki bizalmas nyomozás alatt álló – személyekről,
- a személyi dosszié a kém-, kártevő-, államellenes bűncselekményekkel, diverziós és terrorista szándékkal gyanúsítható személyekről,
- a körözési dosszié a kapitalista hírszerző szervek ügynökeinek, államellenes bűnözőknek, a letartóztatási intézetből és a fegyveres erőktől megszökött személyek körözése érdekében,
- az objektum-, illetve vonaldosszié a jelentős objektumok (nehézipari üzemek, hadiipari üzemek, tudományos kutatóintézetek, katonai egységek stb.) és az „osztályellenség” (csendőrök, katonatisztek stb.) ellenséges tevékenységéről szóló anyagok gyűjtésére,
- az előzetes személyi és csoport ellenőrzési dosszié a még nem ellenőrzött, de operatív szempontból figyelmet érdemlő személyekre és csoportokra vonatkozó anyagok gyűjtésére (1973-ban törölték),
- a rendkívüli esemény dosszié az olyan megtörtént ellenséges tevékenységre utaló eseményre vonatkozik, ahol a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyek azonosságát nem tudták megállapítani,
- az ellenőrzési (figyelési) dosszié annak érdekében, hogy a központi szervek ellenőrizni és segíteni tudják a vidéki szervek által folytatott bizalmas nyomozásokat,

[297] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás történetéből.* Hadtudomány, 1995/1. 106–114. o.

- a vizsgálati dosszié az előzetes letartóztatással és vizsgálattal kapcsolatos okmányok és anyagok gyűjtésére,
- a tájékoztatási dosszié az operatív szempontból tanulmányozott – kapitalista államokban levő – személyek hálózati és sajtóanyagainak gyűjtésére,
- a „P” és „L” jelzésű dossziék a „hortysta” időből származó és egyéb nyilvántartásba vétel alapjául szolgáló dokumentációs és kompromittáló anyagok tárolására.

A tárak között volt található:

- a szigorúan titkos dossziék tára,
- a hálózati dossziék tára,
- az operatív dossziék tára,
- a vizsgálati dossziék tára,
- a „P” és „L” jelzésű dossziék tára,
- az évkönyvek tára,
- a tiszti címtárak tára,
- a közlönyök tára.

1967-től az operatív nyilvántartás alap- és kutató-, illetve központi és helyi rendszerekből állt.

Alap- és kutató-nyilvántartás:

- az alapnyilvántartásba olyan személyek kerültek, akikkel szemben állampolgári jogokat korlátozó intézkedéseket is lehetett foganatosítani,
- a kutató-nyilvántartásba olyan személyek kerültek, akikkel szemben állampolgári jogokat sértő intézkedéseket nem lehetett (tilos volt) foganatosítani.

Központi nyilvántartások a következők voltak:

- a személyek operatív nyilvántartásai,
- az élő és irattározott operatív dossziék,
- statisztikai nyilvántartások,
- ujjlenyomat- és fényképnyilvántartás,
- ellenséges és gyanús személyek bel- és külföldi címeinek nyilvántartása,
- holtanyag- (levéltári) nyilvántartások.

Helyi nyilvántartásokat képezték:

- a személyek operatív nyilvántartásai,
- az élő és irattározott operatív dossziék,
- a statisztikai nyilvántartások.

A nyilvántartás eszközei továbbra is a kartonok, naplók, nyomtatványok voltak.
Nyilvántartási kartonok az alábbiak:
- az 1. számú karton az élő és irattári operatív dossziék és előtalálásuk kimutatására szolgált,
- a 2. számú kartonrendszert, amelynek részei a „2", „2/a" és „2/b" jelzésű kartonok voltak, az operatív ügyek nyilvántartására használták,
- a 3. számú karton olyan demokráciaellenes személyek nyilvántartására szolgált, akikre az operatív dossziékban dokumentált és ellenőrzött terhelő adatok voltak,
- a 4. számú karton rendeltetése a vizsgálati eljárás alá vont, őrizetbe vett személyek és elítéltek nyilvántartása volt,
- a 7. számú kartonon tartották nyilván a gyanús és az ellenséges személyek címeit,
- a 8. számú kartonrendszer, amelynek részei a „8", „8/a" és „8/b" jelzésű kartonok voltak, az előzetes ügyek, ellenőrzések és személyek nyilvántartására szolgált,
- a 9. számú karton rendeltetése a rendkívüli események kivizsgálására felfektetett dossziék nyilvántartása volt.

Nyilvántartási naplók:
- napló a Magyarország területén élő és átutazó külföldiek nyilvántartására,
- napló a szolgálati vagy személyi ügyekben külföldre utazó magyar állampolgárok nyilvántartására,
- napló az operatív eszközök, a rádiófelderítés és elhárítás által szerzett és feldolgozott információk nyilvántartására,
- napló a postai küldemények ellenőrzése (szaknyelven: „K" ellenőrzés) során megszerzett leveleken és küldeményeken szereplő bel- és külföldi címek nyilvántartására,
- napló a környezettanulmányok nyilvántartására,
- napló a figyeltetett személyek felderített kapcsolatainak nyilvántartására,
- napló a hálózati dossziék nyilvántartására,
- napló az operatív dossziék nyilvántartására.

Nyilvántartási nyomtatványok:
- „A" nyomtatvány a nyilvántartásban szereplő személyek adataiban történő változások jelentésére (1973-ban jelentő-lappá változott),
- „B" nyomtatvány az operatív nyilvántartásban szereplő személyek régebbi keletű kompromittáltságának, terhelő adatainak módosítására és kiegészítésére (1973-ban jelentő-lappá változott),

- „C" nyomtatvány a nyilvántartásban szereplő személyekre vonatkozó anyagok, azonos szerven belüli átadás esetén a dossziék nyilvántartási számai változásainak jelentésére (1973-ban jelentő-lappá változott),
- „E" nyomtatvány az operatív nyilvántartásban szereplő személyek kompromittáltsága, illetve a terhelő adatok változásainak jelentésére (1973-ban jelentő-lappá változott),
- „G" nyomtatvány a nyilvántartásban szereplő személyek anyagainak egyik operatív szervtől a másik operatív szervhez történő átadásának és átvételének, illetve a dosszié nyilvántartási száma változásának jelentésére (1973-ban jelentő-lappá változott),
- Nyomtatvány (jelzés nélkül) az objektum- (vonal-) dossziéban szereplő személyek adatainak vezetésére,
- Nyomtatvány (jelzés nélkül) az operatív dossziékba betekintők nevének, szolgálati helyének és beosztásának feltüntetésére és vezetésére,
- Tartalomjegyzék,
- Betűsoros névmutató,
- Kérdőjegy az egyes személyeknek az operatív nyilvántartásban történő priorálására,
- Lakcímfigyelő-lap a Központi Lakcímnyilvántartó Hivatalban történő prioráláshoz,
- Határozat a dossziék átadásának, illetve irattározásának jelentésére,
- szolgálati jegy az irattározott anyagokba való betekintés, kivonat- és másolatkészítés stb. engedélyezés kérelmére,
- XI. számú figyelőlap a bizalmas nyomozás, illetve a figyelődosszié alapján ellenőrzés alá vont személyek megfigyelésére.

Az új, 1984-es állambiztonsági Operatív Nyilvántartási Szabályzat az alábbiakat írta az operatív nyilvántartásról:

„A BM állambiztonsági szervek egyik nélkülözhetetlen, szigorúan titkos eszköze, amely az állam- és az emberiség elleni, illetve egyes kiemelt, hatáskörbe utalt más bűncselekményt elkövető; az állami, társadalmi és gazdasági renddel tudatosan és folyamatosan szembehelyezkedő, ellene tevékenykedő személyek; a politikai, történelmi, állambiztonsági szempontból fontos események, objektumok, vonalak adatait, illetve anyagait tartalmazza."[298]

[298] Az MNK belügyminiszterének 3/1984.02.23. számú parancsával kiadott BM állambiztonsági szervek Operatív Nyilvántartási Szabályzata. (Továbbiakban: OPNYSZ.) 1–2. pont. (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1984_3.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 18.)

Az állambiztonsági operatív nyilvántartás rendszerében továbbra is központosított operatív nyilvántartást, illetve a meghatározott szerveknél (többek között a BM III/IV. csoportfőnökségen is) vezetett – a központosított nyilvántartáshoz kapcsolódó – helyi operatív nyilvántartást különböztettek meg.

A központosított (országos szintű) operatív nyilvántartást a BM Adatfeldolgozó és tájékoztatási csoportfőnökség Állambiztonsági operatív nyilvántartó osztály (röviden: Állambiztonsági nyilvántartó osztály, ÁNYO) vezette, amely az alábbiakat tartalmazta:

- az alapnyilvántartás tárgyát képező személyek adatait,
- a kutató-nyilvántartás tárgyát képező személyek adatait,
- az állambiztonsági szervek által bizalmas nyomozás alá vont személyek és csoportok adatait,
- az állambiztonsági szervek által konspiratív körözés alá vont személyek adatait,
- rendkívüli események tetteseinek felderítésére folytatott bizalmas nyomozások adatait (szervenként és a bűncselekmény jellege szerint),
- az állam és az emberiség elleni (illetve egyes kiemelt, hatáskörbe utalt más) bűncselekmények miatt büntetőeljárás alá vont, elítélt és büntetésüket töltő személyek adatait,
- a Büntető Törvénykönyv (Btk.) alapján megrovásban, vagy büntetőeljáráson kívül rendőrhatósági figyelmeztetésben részesített személyek adatait,
- azon személyek adatait, akikkel szemben akadályozó, korlátozó, vagy más hatósági intézkedést alkalmaztak,
- az állami, társadalmi és gazdasági rendre veszélyes, „Figyelő-dosszié" alapján ellenőrzés alatt álló személyek adatait,
- a hazai és a külföldi terrorcselekményekre, terrorista szervezetekre és személyekre, alkalmazott módszereikre, eszközeikre vonatkozó adatokat,
- az ellenséges, hírszerzőgyanús bel- és külföldi címeket,
- az objektum- (vonal-) dossziék adatait (dossziészám, jelleg és tárolási hely),
- az ellenőrző dossziék adatait (szervenként),
- az irattározott dossziékban levő politikai, történelmi, állambiztonsági szempontból fontos események adatait (tárgy- és témakör szerint).

Az Állambiztonsági nyilvántartó osztály végezte még a számítógépes rendszerbe szervezett „G" jelű alap- és kutató-nyilvántartás; az „S" jelű tárgy- és témakör szerinti kutató rendszer és a „301" számú statisztikai adattár karbantartásához szükséges kódolási, adatrögzítési, ellenőrzési munkákat is.

Fentieken kívül vezetett még országos nyilvántartást a BM III/1. (vizsgálati) osztály az állambiztonsági vizsgálati szervek által elrendelt nyomozásokról és a gyanúsítottként kihallgatott személyekről; a Btk. alapján megrovásban részesítettekről; a büntetőeljáráson kívül foganatosított rendőr-hatóságilag figyelmeztetett személyekről; és a büntetőeljárás alapján küldött értesítésekről, azok alapján tett intézkedésekről szóló tájékoztatásokról.

A BM III/IV. csoportfőnökség által vezetett helyi operatív nyilvántartás az alábbiakat tartalmazta:

- az alapnyilvántartás tárgyát képező személyek adatait,
- a kutató-nyilvántartás tárgyát képező személyek adatait,
- a bizalmas nyomozás alá vont személyek, csoportok, rendkívüli események adatait (osztályok és alosztályok szerint),
- a hazai és a külföldi terrorcselekményekre, terrorista szervezetekre és személyekre, alkalmazott módszereikre, eszközeikre vonatkozó adatokat,
- a bűncselekményekre utaló információk előzetes ellenőrzésére vonatkozó adatokat,
- az állami, társadalmi és gazdasági rendre veszélyes, „Figyelő-dosszié" alapján ellenőrzés alatt álló személyek adatait,
- az operatív dossziék adatait (dossziészám, jelleg és tárolási hely).

Mind a központosított, mind a helyi operatív nyilvántartás ismertetése során bizonyára feltűnt annak a követelménynek a teljesülése, hogy *„Állami, társadalmi és gazdasági rendünkkel szemben ellenséges tevékenységet kifejtő, illetve arra potenciálisan veszélyt jelentő, meghatározott személyek adatait operatív nyilvántartásba kell venni. E nyilvántartás alapnyilvántartásból és kutató-nyilvántartásból áll."*[299]

Az Operatív Nyilvántartási Szabályzat tételesen felsorolta, hogy melyek azok a meghatározott személyek, akik adatait (mind a központosított, mind a helyi operatív nyilvántartásban) alapnyilvántartásba, illetve kutató-nyilvántartásba kellett helyezni és tartani. Nevezetesen:

Alapnyilvántartásba kellett helyezni és tartani az alábbiakat:[300]

- Az állam és az emberiség elleni (valamint egyes kiemelt, hatáskörbe utalt más) bűncselekmények elkövetése miatt elítélteket és az ítélet hatálya alatt állókat.
- Akiket az előző pontban elítéltek, de a büntetés hátrányos jogkövetkezményei alól mentesültek (akik olyan egyes meghatározott bűncselekményeket követtek el, mint pl.: összeesküvés, szervezkedés, lázadás, kártevés, rombolás, merénylet, hazaárulás, hűtlenség, kémkedés, államtitok- és szolgálati titoksértés, közveszélyokozás, közérdekű üzem működésének megzavarása és légi jármű jogellenes hatalomba kerítése.)
- „Figyelő-dosszié" alapján ellenőrzés alá vont személyeket (akiket az állami, társadalmi és gazdasági rendre veszélyes, külön nyilvántartásba választottak ki).

299 OPNYSZ 6. pont. (7–10. o.)
300 OPNYSZ 6–9. o. 7/A. pont.

- Ellenséges személyeket (akik mozgalmak, csoportosulások szervezői, akciók tevőleges résztvevői, politikailag ellenséges hangadói voltak).
- Ellenséges egyházi személyeket (akik ellenséges tevékenységet folytatnak, ellenséges külföldi kapcsolattal rendelkeznek, illegális vallási szektákat és csoportosulásokat vezettek, szerveztek, támogattak vagy használtak fel).
- Akik az „1956-os ellenforradalom" előkészítésében, kirobbantásában, lefolytatásában vezető szerepet töltöttek be, illetve 1956. november 4-e után is aktív ellenséges tevékenységet fejtettek ki.
- A „Forradalmi Bizottság", „Nemzeti Bizottság", „Munkástanács", „Nemzetőrség", jobboldali pártok ellenséges tevékenységet (bántalmazás, sztrájk, tüntetés, rongálás stb.) kifejtő vezetőit, szervezőit, és végrehajtóit.
- Jogellenesen külföldre távozott és államtitok birtokában levő hivatásos katonákat, rendőröket, diplomatákat.
- Az emigrációból hazatért ügynököket, MNK és más szocialista országok ellen tevékenykedőket, árulókat.
- Idegen hadseregekben, légiókban szolgálatot teljesítőket.
- Az MNK területén élő ellenséges magatartást folytató külföldieket (diplomaták, cégvezetők, bűnözők, kiutasítottak stb.).
- Az emigrációban ellenséges tevékenységet folytatókat.
- A magyar állampolgárságuktól megfosztottakat.
- Ellenséges külföldi hírszerző, elhárító, terrorszervezetek vezetőit, tagjait, ügynökeit és kapcsolatait.
- Azon személyeket, akik a kutató-nyilvántartásban szerepeltek és akiket „Figyelő-dosszié" alapján ellenőrzés alá vontak.

Kutató-nyilvántartásba kellett helyezni és ebben tartani az alábbiakat:[301]

- Az állam és az emberiség elleni (valamint egyes kiemelt, hatáskörbe utalt más) bűncselekmények elkövetése miatt elítélt, de a büntetés hátrányos jogkövetkezményei alól mentesült személyeket.
- Az előző pontban felsorolt bűncselekmények elkövetése miatt a büntetőeljárás során a Btk. alapján megrovásban, közbiztonsági őrizetben, illetve elkövetésre utaló magatartás miatt rendőrhatósági figyelmeztetésben részesített személyeket.
- Akadályozó, korlátozó és hatósági intézkedésekkel érintett személyek közül azokat, akik időlegesen elálltak a bűncselekmény folytatásától.
- Az állam és emberiség elleni bűncselekmények gyanúja miatt eljárás alá vont személyek közül azokat, akikkel szemben a bizalmas nyomozást vagy a büntetőeljárást azért szüntették meg, mert az operatív úton szerzett bizonyítékot nem lehetett büntetőeljárási rendelkezéseknek megfelelően felhasználni.

[301] OPNYSZ. 9–10. o. 7/B. pont.

- A Horthy- és a Szálasi-rendszer törvényhozásának és végrehajtó szerveinek (kormány, közigazgatás, erőszakszervezetek) vezetőit, parancsnoki és hivatásos állományban levő tagjait.
- A II. világháború alatt létrehozott fasiszta különítmények és fegyveres szervek magyar állampolgárságú vezetőit és tisztjeit.
- A felszabadulás előtti fasiszta pártok és szervezetek, valamint a felszabadulás utáni ellenséges, jobboldali pártok vezetőit, vezetőségi tagjait.
- A feloszlatott női és férfi szerzetesrendek, illegális vallási szekták tagjai közül azokat, akik aktív szervező tevékenységet fejtettek ki.
- Az 1956-os forradalom idején működött ellenforradalmi szervezetek (Forradalmi Bizottság, Nemzeti Bizottság, Munkástanács, Nemzetőrség) ellenséges tevékenységet kifejtő tagjait.
- A külföldre utazás és a külföldön tartózkodás szabályainak kijátszásával külföldön tartózkodó személyeket.
- Azokat, akik amnesztiarendelet vagy egyéni elbírálás alapján visszatértek, továbbá a tartózkodási engedély lejárta után elfogadható indok nélkül késedelmesen hazatérőket.
- A szocialista országok állampolgárai közül azokat, akiket tiltott határátlépés miatt letartóztattak és a kölcsönös jogsegélyszerződések alapján az illetékes hatóságoknak átadtak.
- Elhárítási területet képező államok hírszerző és elhárító szerveinél foglalkoztatott személyek Magyarországon élő hozzátartozói közül azokat, akiknek személyi körülményeik, magatartásuk ezt indokolttá tette.
- Elhárítási területet képező államok hírszerző és elhárító szerveinél foglalkoztatott személyekkel és ügynökökkel rendszeres kapcsolatot tartó magyar állampolgárokat.
- Elhárítási területet képező országok hazánkban működő kül- és más képviseletei magyar állampolgárságú alkalmazottai közül azokat, akiknél ellenséges tevékenység gyanúja merült fel.
- Elhárítási területet képező országok állampolgárai közül azokat, akik az operatív nyilvántartásban szereplő személyekkel bűncselekmény gyanújára utaló kapcsolatot tartottak.

Az operatív nyilvántartás definíciójában az is megfogalmazódott, hogy a nyilvántartások olyan adatokat és anyagokat tartalmaztak, amelyek kapcsolatban álltak az állam és az emberiség elleni cselekményeket elkövetőkkel; az MNK állami, társadalmi és gazdasági rendszerével szembehelyezkedő személyekkel; valamint politikai, történelmi és állambiztonsági szempontból fontos objektumokkal és

vonalakkal. Ennek megfelelően az előzőekben bemutatott operatív nyilvántartások mellett olyan nyilvántartásokról is gondoskodni kellett, mint:

1. „Az ellenséges, hírszerzőgyanús bel- és külföldi címek nyilvántartása",
2. „A hazai és külföldi terrorcselekményekre, a terrorista szervezetekre és személyekre, alkalmazott módszereikre és eszközeikre vonatkozó adatok nyilvántartása",
3. „A bizalmas nyomozás (BNY) alá vont személyek anyagainak nyilvántartása",
4. „A szökött, illegalitásba vonult, ismeretlen helyen tartózkodó, állam elleni bűnözők nyilvántartása",
5. „Az ismeretlen személy által elkövetett ellenséges tevékenységre utaló események nyilvántartása",
6. „A megyei állambiztonsági szerveknél folyó, különösen fontos, bizalmas nyomozás és vonalas elhárítás központi irányításához és segítéséhez szükséges információk és adatok nyilvántartása",
7. „A büntetőeljárás alá vont személyek anyagának nyilvántartása",
8. „A társadalomra veszélyes, ellenséges személyek nyilvántartása",
9. „A fegyveres erők (MN és HÖR) objektumaira (vonalaira) nyitott objektum- (vonal-) dossziéban szereplő személyek nyilvántartása",
10. „Az 1945 előtti időkben működő erőszakszervek, fasiszta és hungarista pártok, mozgalmak, szervezetek tagjainak nyilvántartása",
11. „Az 1945 előtti időkben keletkezett bizalmas jelentések nyilvántartása".

Fenti nyilvántartások megjelenési formáinak egyike a meghatározott eljárásrendben felfektetett, egy-egy speciális névvel ellátott dosszié volt.

1. „Az ellenséges, hírszerzőgyanús bel- és külföldi címek nyilvántartása."[302]
   Ez a nyilvántartás egy – az operatív tiszt által kiállított és az illetékes vezető által jóváhagyott, majd az Állambiztonsági nyilvántartó osztálynak is megküldött dokumentumok (határozatok és kartonok) alapján nyitott – olyan dosszié volt, amely az operatív szervek által felderített ellenséges személyek találkozási helyét, a postaládák, a kémközpontok, a hírszerző szervek és személyek címeit tartalmazta.
2. „A hazai és külföldi terrorcselekményekre, a terrorista szervezetekre és személyekre, alkalmazott módszereikre és eszközeikre vonatkozó adatok nyilvántartása."[303]

   Ez a nyilvántartás egy – az operatív tiszt által kiállított és az illetékes vezető által jóváhagyott, majd az Állambiztonsági nyilvántartó osztálynak megküldött, dokumentumok alapján nyitott olyan gyűjtő volt („Objektum- vagy

[302] OPNYSZ 13. o.
[303] OPNYSZ 13. o.

vonaldossziénak" is nevezték), amely az operatív szervek által felderített szervezetekre, személyekre és módszerekre vonatkozó adatok gyűjtésére szolgált.

3. „A bizalmas nyomozás (BNY) alá vont személyek anyagainak nyilvántartása."[304]
   Ez a nyilvántartás is egy meghatározott rendben (határozat, vezetői jóváhagyás, operatív nyilvántartási kartonok, felterjesztés a Nyilvántartási osztálynak (NYO) stb.) felfektetett „Személyi, csoportdosszié" volt, amely a bizalmas nyomozás során – az állam biztonsága ellen irányuló bűncselekményekre utaló magatartás bizonyítása, illetve cáfolása, a bűncselekmény megelőzése, megakadályozása, operatív megszakítása, az elkövetők felelősségre vonása érdekében – keletkezett anyagok elhelyezésére és tárolására szolgált.
4. „A szökött, illegalitásba vonult, ismeretlen helyen tartózkodó, állam elleni bűnözők nyilvántartása."[305]

   Ez a nyilvántartás is egy meghatározott rendben megnyitott és alkalmazott gyűjtő, az ún. „Körözési dosszié" volt, amelyben a felkutatásra és elfogásra indított konspiratív körözés, bizalmas nyomozás során keletkezett anyagokat gyűjtötték.
5. „Az ismeretlen személy által elkövetett ellenséges tevékenységre utaló események nyilvántartása."[306]
   Ez a nyilvántartás egy fedőnévvel ellátott, „Rendkívüli események dosszié"-nak nevezett gyűjtő volt, amely a megtörtént, de a bizalmas nyomozás elrendelésekor még ismeretlen személy által elkövetett, ellenséges tevékenységre utaló eseményekre vonatkozó anyagok gyűjtésére szolgált.

   Ilyen események lehettek például: a terrorcselekmények, a szabotázs, a rombolás, a kártevés, a röpcédulázás, a fenyegető névtelen levél, a kémjelentés, a kémutasítás, a tárgyi postaláda felfedése, a titkos okmányok, a fegyverek, a lőszerek, a robbanó- és sugárzó anyagok stb. eltűnése.

   Amennyiben a rendkívüli eseményt elkövető személyt felderítették és őrizetbe vették, a dossziét „Vizsgálati dossziévá" minősítették át. Ha a tettest nem tudták felderíteni, a dossziét lezárták és irattárba helyezték.
6. „A megyei állambiztonsági szerveknél folyó, különösen fontos bizalmas nyomozás és vonalas elhárítás központi irányításához és segítéséhez szükséges információk és adatok nyilvántartása."[307]

   Ez a nyilvántartás is a megszokott rend szerint megnyitott és felfektetett ún. „Ellenőrző dosszié" volt, amelynek megnyitását a bonyolultabb és több szervre kiterjedő bizalmas nyomozás központi irányítása, ellenőrzése és segí-

[304] ONYSZ 14-16. o.
[305] OPNYSZ 16–17. o.
[306] OPNYSZ 17–18. o.
[307] OPNYSZ 18–19. o.

tése indokolta. Az ügy befejezése után a dossziét lezárták és a meghatározottak szerint irattárba helyezték.

7. „A büntetőeljárás alá vont személyek anyagának nyilvántartása.”[308]
Ezt a nyilvántartást, az ún. „Vizsgálati dossziét” a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség és a megyei RFK állambiztonsági vizsgálati szervei nyitották meg az állam és emberiség elleni, illetve más bűncselekmények alapos gyanújának bizonyítása érdekében folytatott nyomozás anyagainak gyűjtése és tárolása céljából.

8. „A társadalomra veszélyes, ellenséges személyek nyilvántartása.”[309]
Ebben a nyilvántartásban, a „Figyelő-dossziénak” nevezett gyűjtőben azon személyek adatai szerepeltek, akik az MNK állami, társadalmi és gazdasági rendjével szemben ellenségesek voltak és tényleges veszélyt jelentettek a társadalomra.

A dossziét itt is a meghatározott rend szerint kellett nyitni és benne a szabályzatban meghatározott anyagokat kellett gyűjteni. Ez a dosszié érdekes volt abban a vonatkozásban, hogy (holtanyagirattár kivételével) nem lehetett irattárazni, mert a további fejlemények függvényében, pl. az alábbiakat kellett (lehetett) tenni:

- ha a személyt beszervezték, a dossziét meg kellett szüntetni,
- ha a személy továbbra is megmaradt az operatív nyilvántartásban, az anyagokat objektum- (vonal-) dossziéba kellett áthelyezni,
- ha a személy ellenőrzése során bűncselekmény gyanúja merült fel, bizalmas nyomozást kellett elrendelni és a dossziét személyi dossziévá kellett átminősíteni,
- ha a személy eltűnt, körözést kellett elrendelni és a dossziét körözési dossziévá kellett átminősíteni,
- ha a személyt szabadságvesztésre ítélték a dossziét a hátralevő idő függvényében továbbra is meg kellett tartani vagy az Állambiztonsági nyilvántartó osztálynak megküldeni,
- ha a személy meghalt, vagy operatív értékű anyagot nem tartalmazott, a dossziét meg kellett semmisíteni,
- ha a dosszié megőrzését operatív szempontból szükségesnek ítélték, a holtanyagirattárba kellett helyezni.

[308] OPNYSZ 19–21. o.
[309] OPNYSZ 21–23. o.

9. „A fegyveres erők (MN és HÖR) objektumaira (vonalaira) nyitott objektum- (vonal-) dossziéban szereplő személyek nyilvántartása.”[310]
Az „objektum- (vonal-) dossziék” rendeltetése a meghatározott objektum (pl. katonai szervezet, hadiipari komplexum stb.) vagy vonal (pl. kémelhárítás, alkotmányvédelem, iparbiztonság stb.) operatív helyzetének pontos és részletes leírása, illetve a helyzetet valamilyen formában veszélyeztető személyek nyilvántartása volt.
Fentieknek megfelelően a dosszié két részből állt. Az első rész az objektum vagy a vonal operatív helyzetének leírását; az operatív helyzet rendszeres ellenőrzéséről készült feljegyzéseket; az objektumban történt rendkívüli események kivizsgálásáról (előzetes ellenőrzés, bizalmas nyomozás stb.) készült jegyzőkönyveket; és más operatív értékkel bíró egyéb anyagokat tartalmazta. A második részben rendszeresített nyomtatványon az objektumban (vonalban) dolgozók közül a biztonságot veszélyeztető személyekről szóló információkat (személyes adatokat, a nyilvántartás okát és minősítését, a dokumentációs anyagokat stb.) kellett külön-külön iratgyűjtőben elhelyezni.

10. „Az 1945 előtti időkben működő erőszakszervek, fasiszta és hungarista pártok, mozgalmak, szervezetek tagjainak nyilvántartása.”[311]
Ez a nyilvántartás a „P” dosszié, amely az 1945 előtti időkből származó, történelmi és állambiztonsági szempontból fontos dokumentumok iratgyűjtője volt.

11. „Az 1945 előtti időkben keletkezett bizalmas jelentések nyilvántartása.”[312]
Ez a nyilvántartás az „L” dosszié, amely az 1945 előtti időkből származó, olyan bizalmas jelentéseket tartalmazta, amelyeket a Horthy-féle belügyminisztérium és a politikai rendőrség kapott.
A dossziékkal összefüggtek az operatív nyilvántartás egyéb eszközei: a kartonok, a naplók és a nyomtatványok. Ez utóbbiakat összefogottan szemlélteti a 2. számú mellékletben elhelyezett 64. számú táblázat.[313]

[310] OPNYSZ 23–25. o
[311] Gergely Attila: *Állambiztonsági értelmező kéziszótár.* BM Kiadó, Budapest, 1980. ÁBTL 4.1. A-3036. 151. o.
[312] Gergely Attila: *Állambiztonsági értelmező kéziszótár.* BM Kiadó, Budapest, 1980. ÁBTL 4.1. A-3036. 119. o.
[313] A 2. számú melléklet 64. számú táblázatát az OPNYSZ felhasználásával készítettem.

Vezetési információk nyilvántartásai

Mind az országon belüli, mind a nemzetközi (különösen például a VSZ szövetségi rendszerben) relációban az állambiztonsági (hírszerzési és/vagy elhárítási) tevékenység végzéséhez, irányításához és ellenőrzéséhez jogos igényként merült fel az e tevékenységeket szolgáló (segítő), a hatékonyságot növelő ún. vezetési nyilvántartások (adatbázisok) létrehozása is.

Természetesen ezeket a nyilvántartásokat kezdetben manuálisan és papír alakban vezették, később az elektronikai fejlesztések eredményeképpen számítógépes támogatást kaptak.

A vezetési információk nyilvántartásának eszközei, csakúgy, mint az operatív és a hálózati nyilvántartásoknál megismertek: dossziék, kartonok, kérdőívek, naplók, nyomtatványok, bizonylatok stb. voltak.

A vezetési információk (adattárak) központi és helyi rendeltetésűek voltak vagy lehettek, amelyek az igényeknek megfelelően csoportosított (bűnügyi, igazgatásrendészeti, állambiztonsági stb.) információkat tartalmaztak.

Az adattáraknak általában különféle alrendszerei léteztek, amelyek az adattárak alkalmazásának rendjét és módszerét határozták meg.

Az adattárakban az információkat – hírtartalmuk minőségétől függően – két értékrendi fokozatba („A" és „B" kategóriába) sorolták. Az információk ellenőrzöttek, illetve nem ellenőrzöttek voltak (lehettek).

„A" kategóriás információ volt az az információ, amelynek hírtartalma tárgyi vagy alanyi oldalról elegendő mennyiségűnek és megfelelő minőségűnek bizonyult.

„B" kategóriás információnak nevezték azt az információt, amely hírszerzési és/vagy elhárítási szempontból minősíthető körülményekre, véleményekre – akár hipotézis jelleggel is – vonatkozott, töredékjellegű volt.

„Ellenőrzött információ" volt az az információ, amely tevékenységi vagy alanyi vonatkozású ismeretet tényszerűen állapított meg (ezt általában „A" kategóriásnak fogadták el), illetve a szóban forgó jelenség objektíve létezőnek minősült (ezt általában „B" kategóriásnak fogadták el).

„Nem ellenőrzött információ" az volt, amely nem érte el az ellenőrzöttség szintjét.

A továbbiakban a katonai biztonsági (elhárítási) szervezeteknél is alkalmazott adattárakat és a működtetésükhöz kidolgozott különféle alrendszereket mutatom be. Ezeket 1973-ban rendelték el, 1984-ben pontosították és használták 1990-ig.

Első helyen kell megemlíteni a „Központi Kémelhárítási Adattárt" (KKA), amely tulajdonképpen a BM III/II. (kémelhárító) csoportfőnökség által kialakított, a központi nyilvántartótól függetlenül is vezetett, saját kisegítő nyilvántartások egyike volt.

Olyan „A" és „B" kategóriás, szűrt és elhárítás szempontjából minősített, ellenőrzött vagy nem ellenőrzött – a keletkezés helyétől, forrásától és titkossági fokától független – egyetemes (kémelhárítási) értékű információkat tartalmazott, amelyek a kémelhárítás hatáskörébe tartozó ellenséges szervekre és szervezetekre, objektumaikra, fedőszerveikre és fedőcímeikre, azok szándékaira és terveire, hivatásos állományukra és ügynökeikre, ügynökszerű kapcsolataikra, tevékenységük irányaira és módszereire, behatolási, beszervezési, híranyaggyűjtési és összeköttetési módszereikre stb. vonatkoztak.

A KKA alrendszerei voltak például:

- A „Prioráló alrendszer" olyan személyekről és objektumokról kiállított kartonokból állt, amelyek – érdeklődés esetén – lehetővé tették a személyek és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységek bizonylatainak elérését.
- Az „Értesítő és ellenőrző alrendszer", amely lehetőséget biztosított a rendszerben szereplő személyeknek az országhatáron történő be- és kilépéséről, a lakcímbejelentésről, az általuk végzett tevékenységekről, magatartásokról, egyéb körülményekről, illetve akár, hipotézis jellegű, véleményekről stb. információk beszerzésére.
- A „Helyi Kémelhárítási Adattár" (HKA), általában helyi hasznosításra alkalmas és többnyire töredék jellegű kémelhárítási információkat – kartonokon ábécé sorrendbe szedetten – tartalmazta.
- A „Katonai Elhárítási Adattár" (KEA) a magyar fegyveres erők elleni tevékenységet folytató titkosszolgálatokra és a hozzájuk kapcsolódó szervekre és személyekre, valamint jogszabályba ütköző tevékenységükre vonatkozó – katonai elhárítási értékű – információk központosított adattárainak összessége volt.

A KEA alrendszerei az alábbiak voltak:

- A „Napi Operatív Információs Jelentő alrendszer" (NOIJ), amely a fegyveres erőket érintő ellenséges tevékenység legfontosabb adatairól, az elkövetett bűncselekményekről a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség és a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség vezetőinek naprakész tájékoztatására szolgált.
- A „Tájékoztatási alrendszer" rendeltetése a BM, HM, társszervek, a Varsói Szerződés tagországai katonai elhárító szervei vezetőinek tájékoztatására alkalmas – a fegyveres erők operatív helyzetéről, az állambiztonsági munka összegezett tapasztalatairól, a rendkívüli eseményekről és kiemelt katonai rendezvényekről szóló – információk gyűjtése és tárolása volt.
- Az „Ellenséges tevékenységgel gyanúsított külföldi állampolgárokkal kapcsolatos adatszolgáltató és prioráló alrendszer" (SZOUD) a betáplált adatok tárolását és priorálását biztosította.

- A „Statisztikai alrendszer” az általános megelőző munka keretében végrehajtott intézkedések hatékonysági mutatóinak, valamint a statisztikai formában jelentésre kötelezett információs adatok gyűjtésére és összegezésére szolgált.
- A „Katonai Elhárítás Speciális Prioráló Adattárat” (KESPA) a fegyveres erők elleni tevékenységet folytató, azzal gyanúsítható és más jogellenes cselekményt elkövető, azonosított személyekre vonatkozó adatok tárolására alkalmazták.
- Az „Ellenség Birtokába Került Katonai Adatok Tára” (EBKA) rendeltetése a fegyveres erőktől bizonyítottan vagy feltételezetten az ellenség birtokába került katonai és határőrizeti adatok nyilvántartása és rendszerezése volt.
- A „Katonai Elhárítás Információs Adattára” (KEIA) a BM III/IV. (Katonai elhárítás) szervezeti egységei által jelentett és külső szervektől (BM III. FCSF, BM ORFK állambiztonsági és bűnügyi szervei, BM Határőrség felderítő szervei, MNVK 2. csoportfőnökség stb.) – a kölcsönös tájékoztatási kötelezettség és információcsere keretében – megküldött katonai elhárítási értékű adatok gyűjtésére, értékelésére és feldolgozására szolgált.
- A „Hálózati és Operatív Adattár” (HOA) rendeltetése volt a fegyveres erők területén levő, az alap-, kutató-, és hálózati nyilvántartásban szereplő személyek, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség aktív és megszüntetett társadalmi kapcsolatai, a honvédségi lakótelepeken foglalkoztatott hírforrások, valamint a veszélyes bűnözők, megfigyelt és feldolgozás alatt levő személyek lakcím szerinti nyilvántartása, illetve feldolgozás alatt levő ügyek nyilvántartása.
- A „Katonai Elhárítás Helyi Adattárait” (KEHA) a BM III/IV csoportfőnökség operatív osztályain alakították ki az osztályszintű elhárító munka tervezéséhez, szervezéséhez és végrehajtásához a KEA-ba be nem táplálható, helyi értékű, rész- és töredékadatok gyűjtése, rendszerezése és tárolása céljából.

Az adattárakba az adatok betáplálásának céljára bizonylatokat használtak:
- az U-15-ös bizonylatot a tevékenység és/vagy esemény, illetve az azokra utaló jelenségek térben és időben való történésének rögzítésére,
- az U-60-as bizonylatot személyek adatainak rögzítésére,
- az U-61-es bizonylatot az ellenséges objektumok adatainak rögzítésére,
- az U-62-es bizonylatot a támadott magyar objektumok adatainak rögzítésére.

Egyéb (nem operatív) nyilvántartások

Az egyéb nyilvántartások alatt a nem operatív szervekben, szervezetekben foglalkoztatott személyek központilag és/vagy helyben gyűjtött és tárolt személyügyi, munkajogi, pénzügyi stb. adatainak nyilvántartására szolgáló dossziékat, nyomtatványokat, bizonylatokat, feljegyzéseket, naplókat, táblázatokat és egyéb kötött vagy kötetlen formájú dokumentumokat értették.

Módszerek

A módszer fogalma alatt valamely eredményhez vezető tervszerű eljárást kell érteni. A hírszerzés/elhárítás módszerei alatt az alábbiakat értették:
- Titkos segítők felkutatása, kiválasztása, beszervezése, ki-, át- és továbbképzése,
- Operatív figyelés,
- Operatív környezettanulmányozás,
- Technikai úton történő titkos adatgyűjtés,
- Postai küldemények ellenőrzése,
- Személyes adatgyűjtés,
- Nyílt, leplezett, álcázott és/vagy titkos meghallgatás, kutatás, motozás,
- Erők, eszközök és módszerek együttes alkalmazása (kombináció, csapda, játszma, akció stb.).

TITKOS SEGÍTŐK FELKUTATÁSA, KIVÁLASZTÁSA, BESZERVEZÉSE, KI-, ÁT- ÉS TOVÁBBKÉPZÉSE

A titkos segítők felkutatása, kiválasztása, beszervezése, ki-, át- és továbbképzése egy kellően átgondolt – különféle szakaszokból (fázisokból) álló – folyamat (kutatás, tanulmányozás, kiválasztás, beszervezés, dokumentálás és felkészítés).

A kutatás a kutatói feladattal megbízott személy olyan operatív tevékenysége (bel- és külföldön egyaránt), amely az adott feladat végzésére alkalmas személyek felderítésére irányul.

A tanulmányozás a feladatra alkalmas személyek tulajdonságainak, körülményeinek, kapcsolatrendszerének stb. felderítését, elemzését és értékének meghatározását jelenti.

A kiválasztás eredménye az adott feladatra legalkalmasabb és feltehetően együttműködési hajlandóságot is mutató személy, illetve a beszervezés alapjának (önkéntesség, kényszer, anyagiasság, kalandvágy stb.) meghatározása.

Mindhárom szakaszban nagy segítséget nyújtott a *„BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására kiadott szabályzat”*[314] mellékleteiben (1. és 2. számú) elhelyezett, rendkívül alaposan, szinte mindenre kiterjedően összeállított, a könyv 3. számú mellékletében elhelyezett kérdőív (a függelék 694. oldalán)[315] és az adatlap (a függelék 695. oldalán)[316]

[314] A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének (Benkei András) 0012/1972. (július 31.) számú (10-21/12/1972.) parancsával kiadott *„Szabályzat a BM állambiztonsági szervek hálózatának nyilvántartására”.* (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1972_0012.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
[315] A 3. számú melléklet (Függelékek) 694. oldalán.
[316] A 3. számú melléklet (Függelékek) 695. oldalán.

Az eddigiek alapos és pontos elvégzése teremtette meg a beszervezés lehetőségét, melynek során a beszervezési feladattal megbízott személy (általában nem azonos a kutatóval) találkozott a jelölttel és hivatalosan is megnyerte őt a nemzetbiztonsági szolgálattal való együttműködésre.

Fontos fázisa volt a folyamatnak a beszervezés dokumentálása, amely azt jelentette, hogy a beszervezést végrehajtó operatív tiszt köteles volt kiállítani a hálózati személyről 1 példányban a kérdőívet (a függelék 694. oldalán) és 2 példányban az adatlapot (a függelék 695. oldalán), majd ezeket le kellett adnia a szervezeti egység nyilvántartójának.

A helyi szervezeti egység képviselője az operatív tiszt által aláírt kérdőív alapján kiállított 2 db „6-os" kartont (a függelék 690. oldalán)[317], 2 db „6/c" statisztikai kartont (a függelék 691. oldalán)[318], 1 db „6/d" kartont (a függelék 692. oldalán)[319], illetve „T" lakások és „K" lakások esetében 2 db „6/b" kartont (a függelék 691. oldalán),[320] aláírta azokat és 72 órán belül – központi nyilvántartásba vétel végett – továbbította a BM. Nyilvántartó központ 1. osztálynak (BM NyK).

A BM NyK, miután nyilvántartásba vette a kartonokat és ellátta azokat dossziészámokkal, a kétpéldányosokból (adatlap, „6-os", „6/b", „6/c" kartonok) 1-1 példányt visszaküldött a helyi nyilvántartónak. A BM NyK-nál maradt példányok a központi nyilvántartás elemeit képezték.

A helyi nyilvántartótól visszakapott adatlap és kartonok alapján adták ki a hálózati személy személyi („B") és munka- („M") dossziéit.

Meg kell jegyezni, hogy amennyiben a beszervezés eleve a fokozatosság módszere alapján történt vagy valamilyen fontos, operatív érdek úgy kívánta – a beszervezést engedélyező vezető aláírásával ellátva és a figyelés határidejét is tartalmazva – 3 példányban ki kellett tölteni a „Figyelő-kartont" (a függelék 693. oldalán)[321] is. Egy példány a helyi nyilvántartóba, két példány pedig a BM NyK-ba került.

Bizonyára érdekli az olvasót, hogy mi történt meghiúsult beszervezés esetén. A szabályzat fontos meghatározása volt, hogy amennyiben a kiválasztott és tanulmányozott személy az együttműködést nem vállalta, együttműködésre alkalmatlannak bizonyult, illetve valamilyen ok miatt a beszervezésre nem került sor, a személyt ugyanúgy nyilvántartásba kellett venni, mintha a beszervezés megtörtént volna.

A meghiúsulás okáról és körülményeiről jelentést kellett készíteni és a keletkezett operatív szempontból értékes anyagokat egy dossziéba kellett elhelyezni. Ki kellett tölteni 1 db „6-os" kartont, amelyen fel kellett tüntetni a beszervezés

[317] A 3. számú melléklet (Függelékek) függelék 690. o.
[318] A 3. számú melléklet (Függelékek) függelék 691. o.
[319] A 3. számú melléklet (Függelékek) függelék 692. o.
[320] A 3. számú melléklet (Függelékek) függelék 691. o.
[321] A 3. számú melléklet (Függelékek) függelék 693. o.

meghiúsulásának okát. A kartont és a dossziét – egy kísérőlevéllel (határozattal) – meg kellett küldeni a BM NyK-nak a hálózati nyilvántartásba vétel, illetve az irattárba helyezés érdekében.

Az alap- vagy kutató-nyilvántartás tárgyát képező terhelő vagy kompromittáló adatok alapján beszervezett személy (illetve a beszervezés meghiúsulásának) esetén a keletkezett dokumentációt objektum- vagy más operatív dossziéban kellett elhelyezni.

A beszervezési folyamat a felkészítéssel zárult, melynek során megtörtént a beszervezett titkos segítő – adott feladatra való (egyéni és/vagy csoportos) politikai, ideológiai, szakmai, fizikai stb. – kiképzése.

Több helyen és alkalommal felmerül manapság is, hogy az MSZMP tagját beszervezni tilos volt. Ez téves. A rendszerváltáshoz közeledve az egyik (1983. évi) dokumentum a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökének egy „Szigorúan titkos!" „Különösen fontos!" minősítésű intézkedése is cáfolja ezt, amikor kimondja, hogy MSZMP-tagok esetében titkos megbízott (TMB), titkos munkatárs (TMT), rezidens, továbbá ügynök (Ü) kategóriába *„a hálózati személyek beszervezésének, kapcsolatfelvételének, átminősítésének, pihentetésének, kizárásának engedélyezése az alábbi vezetők hatáskörébe tartozik:"*[322]

- általában osztályvezető, ha a személy nem tartozik magasabb beosztású vezető hatáskörébe,
- csoportfőnök-helyettesek, ha a személyek kerületi vagy járási jogú pártbizottságok hatáskörébe tartoznak és/vagy a nyugati határszakasz határőrőrsein teljesítenek szolgálatot vagy megfelelő helyettesek,
- miniszterhelyettes, ha a személyek a megyei jogú pártbizottságok hatáskörébe tartoznak.

OPERATÍV FIGYELÉS

Az operatív figyelés speciálisan felkészített állomány által végzett olyan nyílt, rejtett (álcázott) és/vagy titkos, rejtett, összetett és bonyolult munkafolyamat, melynek során tényeket, eseményeket, személyi kapcsolatokat, cselekményeket, megnyilvánulásokat kívánnak feltárni és közöttük megfelelő összefüggést igyekeznek megállapítani.

A rendszerváltást megelőzően operatív figyelésre az illetékes szervek vezetői feladatot szabtak vagy erre felhatalmazott vezető engedélye alapján – a *„Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendjére veszélyes, aktív ellenséges tevékenységgel gyanúsítható és ezért szerveink operatív feldolgozása és ellenőrzése*

[322] BM III/IV. csoportfőnök 8/1983 (10. 10.) intézkedése (61-7-8/1983) a hálózatszervezésről, a tömegkapcsolatok felhasználásáról és a „T" helyek létesítéséről. 9. pont.

alatt álló külföldi és/vagy magyar személyek és/vagy csoportok ellen" – került (kerülhetett) sor.

Az operatív figyelés – melynek titkosságát (rejtettségét és/vagy álcázottságát) minden erővel, eszközzel és módszerrel biztosítani kellett – eredményei az alábbiak lehettek:

- állam-, illetve törvényellenes tevékenységgel gyanúsítható személyek és/vagy csoportok felderítése, tevékenységük által keletkezett elsődleges adatok ellenőrzése;
- állam-, illetve törvényellenes tevékenység megakadályozása;
- rejtek-, találkozási, búvó- és más helyek felkutatása;
- törvényellenes cselekményekre (összeesküvés, terror, diverzió, szabotázs, és más bűncselekmények stb.) való felkészüléssel vagy annak cáfolatával kapcsolatos információk és jogi erejű bizonyítékok beszerzése;
- személyek, objektumok, műveletek stb. operatív biztosítása;
- szűrő-kutató feladatok végrehajtása;
- hálózati személyek (informátorok, ügynökök stb.) előzetes, folyamatos és utóellenőrzése;
- különösen fontos és bizalmas beosztást betöltők – a politikai rendszerváltást követően csak az érintettek tudtával történő – ellenőrzése, illetve védelme.

OPERATÍV KÖRNYEZETTANULMÁNYOZÁS

Az operatív környezettanulmány („KT") készítése speciálisan felkészített, az állam- és/vagy nemzetbiztonsági szolgálatok állományába tartozó, fedőokmányokkal felszerelt, ürügyet vagy legendát alkalmazó személyek által végzett titkos adatgyűjtési tevékenység.

Az operatív környezettanulmány csak az alábbiakban meghatározott esetekben és céllal készülhetett:

- ellenséges tevékenységgel gyanúsított személyek vagy csoportok operatív feldolgozása;
- előzetes ellenőrzés és bizalmas nyomozás alá vont személyekről;
- vizsgálati ügyekben, amennyiben azt a vizsgálat konspiráltsága indokolta (indokolja), illetve a bűncselekmény konspirált és mélyebb felderítése érdekében;
- őrizetbe vétel vagy más operatív intézkedés előtti speciális célokra, az akciók elősegítése érdekében;
- bűnügyek felderítéséhez, amennyiben operatív indokok azt szükségessé teszik;
- hálózati személyek beszervezés előtti ellenőrzése;
- találkozási („T") és konspiratív („K") lakások és gazdáinak ellenőrzése;
- fontos objektumok környezetének megismerése céljából;

- különösen fontos és bizalmas beosztást betöltő személyek ellenőrzése és védelme érdekében;
- egyéb állam- és nemzetbiztonsági ügyekben, a látókörbe került személyekről.

TECHNIKAI ÚTON TÖRTÉNŐ TITKOS ADATGYŰJTÉS

A technikai úton történő titkos (rejtett és/vagy álcázott) adatgyűjtés alatt a rádió-, rádióelektronikai, vezetékes, fizikai, kémiai optikai stb. eszközök titkos (rejtett és/vagy álcázott) felhasználásával megszerezhető adatok gyűjtésével, rögzítésével és dokumentálásával összefüggő tevékenységek összességét kellett (kell) érteni.

Ilyenek lehettek az alábbiak:

- célszemélyek vezetékes és/vagy mobil telefonjainak, telefaxainak lehallgatása és rögzítése;
- célszemélyek informatikai eszközeiről adatok közvetlen és/vagy közvetett úton történő megszerzése;
- helyiségek (termek, szobák stb.) lehallgatása;
- helyiségbe történő titkos behatolás, zárnyitás;
- titkos (rejtett vagy álcázott) kutatás és mindenféle eszközzel és anyaggal (vizuális megfigyelés, fényképezőgép, videokamera, informatikai, vegyi eszköz stb.) történő rögzítés, dokumentálás;
- rádió- és rádióelektronikai felderítés;
- vegyi, fizikai és más csapdák alkalmazása stb.

A technikai úton történő titkos adatgyűjtés általában engedélyhez kötött operatív tevékenység volt. Általános szabály szerint az alábbi feladatok végrehajtására adtak engedélyt:

- az állam elleni bűncselekmények elkövetésével gyanúsított személyek ellenőrzésére, terveinek, módszereinek felderítésére;
- az ellenséges tevékenység fedésére szolgáló objektumok ellenőrzésére;
- a társadalomra különös veszélyt jelentő személyek és csoportok tevékenységének felderítésére;
- operatív feladatok végrehajtására, operatív akciók biztosítására;
- az állam- és nemzetbiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó munkája érdekében;
- az állam- és szolgálati titok védelme érdekében;
- jelentős – közrendet, közbiztonságot, az állami és társadalmi tulajdon érdekeit súlyosan sértő és veszélyeztető, a lakosságot nyugtalanító – társadalmi veszélyességű bűncselekmények tetteseinek felderítésére;
- állam- és nemzetbiztonsági, valamint bűnügyi szerveknél őrizetben, előzetes letartóztatásban levő bűnelkövetők ellenőrzésére;

– börtönelhárítási feladatokban, büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartottak ellenőrzésére, a fogva tartó intézetek biztonsága érdekében.

Korábban többnyire a belügyminiszter, a belügyi államtitkár, az állam- és nemzetbiztonsági szervek meghatározott vezetői (főcsoportfőnök, csoportfőnökök, rendőrfőkapitányok, osztályvezetők stb.) adhattak erre engedélyt.

A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi. X. törvény értelmében már a technikai úton történő adatgyűjtést – a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetői által részletesen indokolt előterjesztéssel – az igazságügyminisztertől, írásban kért és kapott engedély birtokában lehetett alkalmazni egy hónap időtartamban. Ez indokolt esetben további egy hónapra meghosszabbítható volt.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény értelmében, annyiban változott a helyzet, hogy meghatározott feladat végrehajtása érdekében 90 + 90 napi engedélyezésre kaptak jogot a Fővárosi Bíróság elnöke által kijelölt bíró, az igazságügyminiszter és kivételesen – az engedélyező döntéséig, de egyidejűleg az előterjesztést benyújtva – a nemzetbiztonsági szolgálatok főigazgatói.

Az MK KBH esetében csak bíró engedélyezhette a különleges eszköz igénybevételét az alkotmányos rend veszélyeztetése, a HM és az MH elleni szervezett bűnözés (jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelem), állam, emberiség, nemzet, faj, vallás elleni bűncselekmények, közveszélyokozás, közösség elleni izgatás, nemzetközi jogi kötelezettség megszegése, illetve a fegyveres erőket érintő külföldre szökés, zendülés, harckészültség veszélyeztetése, terror, államtitoksértés, légi jármű hatalomba kerítése bűncselekmények felderítése és elhárítása érdekében.

A technikai úton történő adatgyűjtés minden fázisában (az eszköz bevezetése, bekapcsolása, kikapcsolása, kiszerelése, az adatrögzítés, a feldolgozás, a felhasználás, megsemmisítés stb.) gyűjtötték, nyilvántartották, tárolták, illetve, ha kellett, megsemmisítették a dokumentumokat.

Korábban a technikai úton történő adatgyűjtést konspiratív megfontolásból operatív technikai rendszabálynak vagy operatív technikai módszernek nevezték és az alkalmazott eszközöket is fedőnevekkel látták el, melyek a következők voltak:
– a belföldi telefonbeszélgetések lehallgatása a „3/a rendszabály";
– a nemzetközi telefonbeszélgetések lehallgatása a „I-3/a rendszabály";
– a szobalehallgatás a „3/e rendszabály";
– a célszemélyek beszélgetésének lehallgatása a „3/e labda rendszabály";
– a célszemélyek beszélgetésének rögzítése a „3/f tálca rendszabály";
– a rejtett fotó, optikai, TV adatrögzítés a „3/r rendszabály";
– a titkos behatolás, zárnyitás a „3/z módszer";
– a dokumentáló fényképezés a „3/f módszer";
– a mikrofon a „kampó";

– az erősítő a „tégely";
– a fejhallgató a „pohár";
– a vevőkészülék a „kosár";
– az adókészülék a „labda";
– a mini magnetofon a „tálca".

POSTAI KÜLDEMÉNYEK ELLENŐRZÉSE

A postai küldemények (levelek, csomagok stb.) ellenőrzése olyan nyílt, rejtett (álcázott) vagy titkos módszer, amely alkalmas az ellenőrzés alatt álló személyek, szervezetek tevékenységének, kapcsolatrendszerének felfedésére, valamint adatok jogi erejűvé tételére.

A postai küldemények ellenőrzésének két formáját különböztették meg. Az egyik meghatározott személyre vagy intézményre irányuló volt (konkrét), a másik az egy-egy objektumra vagy egy-egy eseményre vonatkozott (halászás).

A postai küldeményeket az esetek többségében felbontották, ellenőrizték, majd újracsomagolták és visszahelyezték a forgalomba. Voltak azonban olyan esetek is, amikor le is foglalták azokat. Ilyenek voltak (lehettek):
– az emberiség, állam, nemzetbiztonság stb. elleni bűncselekmények,
– a titoksértés minősített esetei,
– a közveszélyokozás,
– a közérdekű üzem működésének megzavarása,
– az élet elleni bűncselekmények stb.

SZEMÉLYES ADATGYŰJTÉS

Személyes adatgyűjtésnek nevezték a fényképek, címek, adatok, okmányok és másolataik gyűjtését, hálózati személyektől és különféle kapcsolatoktól származó információk (be- és feljelentések, bizalmas adatok, szakértői vélemények stb.) vételét és dokumentálását.

NYÍLT, LEPLEZETT (ÁLCÁZOTT) ÉS/VAGY TITKOS MEGHALLGATÁS, KUTATÁS, MOTOZÁS

A titkos meghallgatás, kutatás, motozás olyan, konspiratív módon végrehajtott tevékenység, amely a célszemély és környezete számára nem válik ismertté, azaz titokban marad.

A leplezett meghallgatás, kutatás, motozás pedig olyan tevékenység, amely valakinek vagy valaminek a nevében történik, továbbá a célszemély és környezete előtt titokban marad.

ERŐK, ESZKÖZÖK ÉS MÓDSZEREK EGYÜTTES ALKALMAZÁSA

Az erők, eszközök és módszerek együttes alkalmazásának eseteit (fajtáit) kombinációnak csapdának, játszmának vagy akciónak nevezték.

A kombináció alatt az erők, eszközök és módszerek egy időben és/vagy egymást követő alkalmazásával kialakított összefüggő rendszert értették, amelyet a mélyebb felderítés, bizonyítás, akadályozás, csapdák, játszmák és akciók biztosítása érdekében alakítottak ki vagy vezettek be.

A csapda olyan együttesesen vagy egymás után végzett titkos, leplezett, álcázott, nyílt tevékenység, amely valamilyen cselekménynek vagy végrehajtóinak leleplezésére irányul.

A játszma olyan összetett – általában támadólagos elhárítási – tevékenység, amellyel a szemben álló vagy ellenérdekelt szervezetbe, illetőleg azok fedőszerveibe és/vagy ügynöki hálózatába történő belépéssel lényeges információkat szerezhetünk azok tevékenységéről, módszereiről, terveiről és szándékairól.

Az akció egy meghatározott feladat elérése érdekében több erő, eszköz és módszer együttes alkalmazását jelenti.

BEFEJEZÉS

A könyv központjába – címének megfelelően – a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok egyik ága, a katonai elhárítás történetének, működése jogszerűségének és szakmai gyakorlatának bemutatását állítottam, kiemelt figyelmet fordítva – az elmúlt 100 évben Magyarországot és a magyar nemzetet érintő nemzetbiztonsági kockázatok és események (a vesztes háborúkat lezáró és országunkat megbélyegző békeszerződések, a német, majd orosz csapatok magyarországi megszállása, a szovjet típusú társadalmi rend erőltetett bevezetése, forradalmaink és szabadságharcaink leverése stb.) – katonai elhárító szervezetekre gyakorolt hatásaira.

Úgy vélem, hogy ma már megkérdőjelezhetetlen alapigazság (axióma), hogy – az írott történelem előtti időktől kezdve napjainkig – az információk gyűjtése, azok elemzése, értékelése és a következtetések levonása (nevezhetjük hírszerzésnek vagy ellenhírszerzésnek, azaz elhárításnak) elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a meghatározott vagy elvárt biztonságot veszélyeztető elemekkel (legyenek azok emberek vagy szervezetek) szembeni tevékenység hatékony legyen.

A katonapolitikai, hadigazdasági és katonai területet illetően az információk, a hírek megszerzése – ahogy ezt a könyvben igyekeztem bemutatni – hadászati (stratégiai), hadműveleti (rövidebb időszakra szóló) és harcászati (taktikai) szinten történt, történik és fog történni a jövőben is. Az információk és az adatok az állami és katonai vezetők számára kellő időben történő rendelkezésre állása sokszor eldöntötte, eldönti (eldöntheti) a feszültségek, a konfliktusok és a háborúk sorsát, ahogy ezt olvashatjuk a Kr. e. kínai Szun-ce, a Kr. u. egyiptomi, görög vagy római mesterek, a 16. századi olasz Machiavelli, a 18. századi porosz Clausewitz (a sor folytatható napjainkig) műveiben is.

Nem kevésbé fontos a katonai elhárítás (az ellenhírszerzés) sem, melynek során olyan tevékenységek (akció, művelet, propaganda, befolyásolás, koholmány, összeesküvés, merénylet stb.) folytathatók, amelyekkel megzavarhatjuk vagy megakadályozhatjuk az ellenfél (ellenség) ellentevékenységét.

Az esetek nagy többségében összetett és bonyolult feladatok végrehajtásához kellően felkészült, megfelelő eszközökkel felszerelt, különleges felhatalmazással bíró és speciális módszereket alkalmazó szakemberekre és szervezetekre van szükség. A katonai szférában ilyenek a katonai titkos- (mai szóhasználattal nemzetbiztonsági) szolgálatok.

Tekintettel arra, hogy az első világháború végén (1918-ban) az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása és a független Magyarország létrejötte óta száz év telt el, a Honvédelmi Minisztérium támogatásával is elhatároztam, hogy a levél- és irattárakban fellelhető hiteles (vagy annak tekinthető) dokumentumok, tudományos kutatók könyvei és/vagy dolgozatai, még élő résztvevők és szemtanúk írott és/vagy szóbeli visszaemlékezései (köszönet érte), illetve más források felhasználásával kísérletet teszek a katonai elhárító szervezetek intézménytörténetének, vezetőinek, tevékenységük főbb szabályainak és munkájuk bemutatására. A kutató-, elemző- és értékelőmunka egyik eredménye a könyv első fejezetében olvasható.

Megállapítottam, hogy az elmúlt 100 év alatt a katonai elhárítás – a 2. számú melléklet 1. számú táblázatával szemléltetett – 26 nevesített (sokszor „kényszerből" vagy más okból több név alatt is ismertté vált) szervezeti formában, az esetek 69%-ában (15 alkalommal) a katonai hírszerzéssel együtt (integráltan), 31%-ában (11 alkalommal) „önállóan" (legalább is a katonai hírszerzéstől elkülönülten) létezett és működött.

A szervezetek alárendeltségét illetően a létezési és működési időket tekintve a katonai elhárítás 34-34%-ban a HM-hez és a BM-hez, 2,5%-ban az ÁVH-hoz, 7%-ban valamilyen katonai parancsnoksághoz, 22,5%-ban a vezérkarhoz tartozott. Ez 64%-os hadügyi dominanciát jelent a 36%-os belügyi alárendeltséghez képest.

A 26 szervezetben – magával az elhárítással közvetlenül és/vagy közvetett módon összefüggő – 48 vezetői hely volt megjelölhető, ahogy ezt a 2. számú melléklet részletesen bemutatja. Ebből 44 főt tudtam nevesíteni. A vezetők főbb életrajzi adatait az 5. számú melléklet tartalmazza. Megjegyzem, hogy négy beosztás (kettő a Katonapolitikai csoportfőnökségen az Elhárító- és/vagy a katonai osztály, illetve kettő a Katonai elhárító főcsoportfőnökségen az Elhárító- és/vagy katonai csoportfőnökség) vezetőjét nevesítenem nem sikerült. Ez tehát további kutatómunkát igényel.

Az ismert és a táblázatban feltüntetett személyek közül 6 fő erőszakos halállal fejezte be földi létét. Két főt (Sztójay Dömét és Ruszkay Jenőt) mint háborús

bűnösöket golyó általi, egy főt (Pálffy Györgyöt) koncepciós perben kötél általi halálra ítéltek. Egy főt (Szűcs Ernőt) az ÁVH fogságában, kihallgatás közben vertek agyon. Egy fő (Kuthy László) a szervezkedés, hűtlenség és háborús bűncselekmények miatt kiszabott életfogytig tartó börtönbüntetés elől öngyilkosságba menekült. Egy fő (Ujszászy István) halálának ideje, helye és módja ismeretlen.

A katonai elhárítást is magába foglaló főszervezeteknél (pl. 2. vkf. O., KPO, KPCSF, KEFCSF) vezetői beosztások (16) többnyire ezredesi beosztások voltak, de lehetőséget adtak alacsonyabb vagy magasabb rendfokozatúak kinevezésére is. Ennek értelmében a főszervezetek vezetői közül 1 fő századosként (Pálffy), 4 fő őrnagyként (Sztójay, Ottrubay, Pálffy, Földy), 2 fő alezredesként (Ruszkay Jenő és Kuthy László), 7 fő ezredesként, 2 fő vezérőrnagyként (Zákó András és Révész Géza) került beosztásba.

A főszervezetek alárendeltségében levő szervezeteknél (pl. alosztályok) a vezetőknek őrnagyi vagy alezredesi rendfokozatra adtak lehetőséget. Így került beosztásba századosként 2 fő (Máthé Kálmán, Szentpéteri György), őrnagyként 4 fő (Bartalis Kálmán, Földy Lajos, Ibrányi Mihály, Kern Károly), alezredesként 3 fő (Major Jenő, Merkly Antal, Kuthy László), és ezredesként 2 fő (Sillay Jenő és Osváth István).

A katonai felderítéstől különvált (ebben a tekintetben önálló, ÁVH, BM, MH és MK KBH) szervezeteknél a vezetői státusok általában ezredesi vagy tábornoki beosztások voltak. Így került beosztásba 1 fő alezredesként, 10 fő ezredesként, 1-1 fő dandártáborként, vezérőrnagyként és altábornagyként.

Érdekes képet mutat a beosztásba kerülő személyek előélete, szakmai hozzáértésük és felkészültségük. A 44 vezetőből 23 fő a „szakmából" került ki. Pontosabban 7 fő jól felkészült („ízig-vérig") hírszerző és a 2. vkf. osztály állományába tartozó katonai attasé, 13 fő „echte" elhárító, akik a 2. vkf. osztály elhárító alosztályán, a BM-nél, az ÁVH-nál, illetve a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség alárendeltségébe tartozó BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen szereztek ismereteket és készültek fel a vezetői beosztásra, valamint 3 fő (Sztójay Döme, aki az OMM „Evidenzbüró" munkatársa is volt, Máthé Kálmán, aki 1920 óta hírszerzőként és elhárítóként szolgált a hadseregben és Osváth István, aki több hadtest 2. osztályát is vezette), akik tehát hírszerzői és elhárítói ismeretekkel rendelkeztek.

A katonai elhárító szervezetnél 20 fő lépett elő magasabb rendfokozatba (3 fő alezredessé, 5 fő ezredessé, 8 fő vezérőrnaggyá, 3 fő altábornaggyá és 1 fő vezérezredessé). A katonai elhárításnál betöltött beosztás 18 főnél karrierjének csúcsát jelentette. Életútjuk végén 1 fő őrnagy, 1 fő alezredes, 12 fő ezredes, 1 fő dandártábornok, 41 fő vezérőrnagy, 4 fő altábornagy és 8 fő vezérezredes rendfokozatot ért el.

A legtöbb időt (13 év, 2 hónap és 21 nap) Stefán Géza vezérezredes töltött be beosztásában. Őt csak Kucsera László tudta megközelíteni 12 évvel, 8 hónappal és 16 nappal.

A katonai elhárító szervezetek felépítését illetően néhány követelmény teljesülésére volt (van és lesz) szükség. Tudomásul kell venni, hogy egy szervezet felépítését azok a reális és végrehajtható feladatok határozzák meg, amelyre a szervezetet létrehozzák és e feladatokat valamilyen szabályozó dokumentumban (törvény, rendelet, határozat, utasítás, parancs, ügyrend, szabályzat stb.) vagy „szóban" előírják.

A katonai elhárítás esetében ezek – elsősorban a katonai szférában megvalósítandó – legfontosabb feladatok címszavakban: a kémelhárítás, az alkotmányvédelem, a bűnmegelőzés, a személy-, objektum- és titokvédelem, valamint a különféle nemzetbiztonsági irányultságú ellenőrzések, a nemzetbiztonsági kockázatok feltárása érdekében. Tekintettel arra, hogy a katonai elhárítás a legszorosabban a haderővel van kapcsolatban felépítésében a haderő mindenkori helyzetéhez (szervezetéhez, területi elhelyezkedéséhez, létszámához, feladataihoz stb.) kell igazodnia. Ebből alakult ki és alapelvként rögzült a katonai elhárítás objektumcentrikussága.

Fentiek megvalósulása vagy azok figyelmen kívül hagyása jól megfigyelhető és nyomon követhető minden történelmi szakaszban és minden szervezeti felépítés kialakításában, tekintettel arra, hogy egy-egy szervezet működése során többször is átalakult.

A feladatokat jogszabályokban, az állami igazgatás egyéb eszközeiben, ügyrendekben, szabályzatokban az elmúlt száz év alatt többnyire, többé-kevésbé, jól vagy rosszul, részletesen vagy felületesen meghatározták ugyan, de sok esetben a teljesítés feltételeit objektív és szubjektív okok miatt vagy arra hivatkozással, nem biztosították, illetve – akarattal vagy hozzá nem értésből – olyan célok érdekében is alkalmazták vagy alkalmazni akarták, amelyekre azok nem valók.

A könyv egyfajta teljességre törekvés szándékával mutatja be az irodalomjegyzékben részletesen megnevezett és feldolgozott 4 db törvényerejű rendeletet, 21 db törvényt, 11 db minisztertanácsi, illetve kormányrendeletet (határozatot, utasítást), 6 db miniszterelnöki határozatot, 1 alkotmánybírósági határozatot, 11 db országgyűlési határozatot, 7 db HM-rendeletet (utasítást), 6 db BM-rendeletet (utasítást), 4 db BM–HM közös utasítást, 2 db MHPK-parancsot, 11 db állománytáblát, 6 db alapító vagy megszüntető okiratot, és 9 db szabályzatot (tankönyvet).

A kezdetektől (1918) a rendszerváltásig (1990) bemutatott szervezetek működését (tevékenységét) elemezve megállapítható volt, hogy a politikai hatalom megragadásának és megtartásának eszközeiként használt különféle „magyarosított" politikai ideológiák (a Károlyi Mihály-féle polgári demokrácia; a Kun Béla-féle bolsevik diktatúra; a Horthy Miklós-féle konzervatív átmeneti, elegyes rendszer; a Szálasi Ferenc-féle hungarizmus; a Rákosi Mátyás-féle sztálinista bolsevik diktatúra; a Nagy Imre-féle nemzeti kommunizmus; a Kádár János-féle szocializmus) milyen hatással voltak a nemzetbiztonsági szolgálatokra általánosságban, illetve a katonai elhárításra is konkrétan.

Megítélésem szerint is bizonyítottnak látszik, hogy egy-egy ideológia a teljes hatalom megragadásának, megerősítésének és fenntartásának – ideig-óráig – eszköze lehet egy annak alapján kialakult (vagy tervszerűen kialakított) párt („elit" vagy „kiválasztottak") kezében, azonban az összes (lehetséges vagy annak tekintett) rivális megsemmisítése – a központosított, centralizált, ellenőrző és felügyelő (közöttük titkosszolgálati) apparátusok létrehozásával és rendeltetésellenes alkalmazásával – hosszabb távon nem lehet megoldás (még ha annak tűnik is).

A hatalom nélküli kiválasztottak még hatékonyak is lehetnek, de ha a hatalom megszerzése után úgy tesznek, mintha ideológiájuk (elképzelésük, elméletük, eszméjük) egybevágna a valósággal, vagy a hatalom megtartása érdekében szándékosan vagy önteltségükben elhallgatják, eltitkolják, elferdítik, félremagyarázzák, manipulálják vagy elhazudják a valóságot, akkor saját maguk morzsolják fel hatalmukat.

Kiváló példa lehet erre, többek között, a Horthy-korszakban a 2. vkf. osztály jelentős önállóságot élvező Elhárító alosztálya (DEF) és az általa – főleg belpolitikai, ún. „nemzetvédelmi" célokra – foglalkoztatott általános (politikai pártokban, szervezetekben, egyházakban, társadalmi egyesületekben, a közigazgatásban, minisztériumokban, sajtóban, színházakban, irodalmi egyesületekben stb. megnyert, vagy együttműködésre kényszerített emberek) és különleges (közületek, állami, önkormányzati, gazdasági, ipari stb.) szervek és szervezetek, a politikai területtel is kapcsolatban álló vezetőit és dolgozóit tömörítő titkos hálózata.

Beszédes adat például a DEF iparvédelmi csoportja is, amely a hadsereg minden szervezeti egységében (a századoktól kezdve a Honvédelmi Minisztériumig) rendszeresített „kémelhárító" apparátuson túl az összes jelentős termelő és szolgáltató gazdasági szervezetére kiterjedő üzemi katonai parancsnokságokat, a többszáz (hivatásos tiszti státusban bújtatott és fedett) üzemi titkárt, valamint, rajtuk keresztül az ezres nagyságrendű titkos segítőket irányította és ellenőrizte. Ennek az apparátusnak a feladata az üzemekben folyó termelés katonai ellenőrzésén és operatív biztosításán túl az ott dolgozó (üzemenként akár több ezer) munkás mindenre (múltjuk, jelenük, magánéletük, hivatali tevékenységük stb.) kiterjedő és minden eszközzel történő titkos ellenőrzése (priorálás, lehallgatás stb.), valamint (kiemelten) a politikai mozgalmak figyelemmel kísérése volt.

Megemlíthető még az 1940-es években (igaz, hogy ez már a háborút megelőző időszak) a minden minisztériumban, közvetlenül a miniszter alárendeltségébe tartozó, rejtetten megszervezett kémelhárító szolgálat, illetve az 1942-ben létre-

hozott Államvédelmi Központ (ÁVK). Mindkét terület elviekben a Belügyminisztérium hatáskörébe tartozott, de a DEF mindegyikben meghatározó és központi szerepet kapott és játszott.

A minisztériumok „kémelhárító" osztályai közvetlenül a DEF-nek tartoztak jelenteni. Az alosztály fő feladata az ügyek felderítése és a belső rend fenntartásában megemelt hatalommal felruházott Honvéd Vezérkar ügyészségének és különbíróságának való átadása volt. A belügyminiszter és a honvédelmi miniszter rendeleteivel létrehozott, a belügyminiszter (belpolitikai ügyekben) és a vezérkari főnök (kémelhárítás és „nemzetvédelmi" ügyekben) alá rendelt ÁVK létrehozásának célja az államvédelem szempontjából fontos intézmények, a rendőrség (terv szerint és később a segédrendőrség is), a csendőrség (terv szerint és később a segédcsendőrség is), valamint a katonai hírszerzés és elhárítás központosítása volt. Nem véletlen, hogy a központ vezetői a 2. vkf. osztály vezetői (először Ujszászy István vezérőrnagy, később Zákó András vezérőrnagy) voltak.

A Rákosi-rendszer sem maradt el a Horthy-rendszertől. A katonai elhárítás (a KPO, a KPCSF, a KEFCSF, végül a „kommunista párt ökle", az ÁVH részeként) ebben a rendszerben is bőven kivette a részét, először egy (a kommunista) párt hatalomra juttatásában (majd kizárólagossá tételében), a korábbi értelmiség „megsemmisítésében", az új értelmiség létrehozásában, az egyház térdre kényszerítésében (ezzel, többek között, az iskolák működésképtelenné tételében), majd, „szovjet mintára", sokszor még azt is túllicitálva, a saját káderek likvidálásában, a koncepciós perek előkészítésében és az agyonverést is magába foglaló, „operatív" biztosításában.

A „kemény diktatúrából" a „puha diktatúrává" szelídült Kádár-rendszer sajátosságát az adta, hogy a Rákosi-rendszer és az azt követő Kádár-rendszer egymásba fonódott. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követő, megtorlásokkal folytatódó időszak azáltal is sajátossá válik, hogy a névadók és a közélet tevőleges szereplőinek (áldozatok, „meghurcolók" és/vagy „meghurcoltak") jelentős része azonos volt.

A – nem minden alap nélkül az „ávósokkal" azonosított – katonai elhárítók 1956 októberi letartóztatása, majd tevékenységük kivizsgálása után 1956. december végén, a HM-ben létrehozott HM II. osztály tagjai 1957 májusáig (az 1. karhatalmi ezred 2. századát alkotva) folytatták megszokott tevékenységüket a „forradalomban kompromittálódott" személyek kiszűrése érdekében. Majd Kádár János javaslatára, a szovjet mintát követve létrehozott BM II. (politikai nyomozó) főosztály 1. (katonai elhárító) osztályaként 1962-ig, később a BM III (állambiztonsági) főcsoportfőnökség IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségeként, a korszak végéig, az 1989–90-es rendszerváltásig (a politikai rendszer összeomlásáig) – feladataikat tekintve változatlanul – funkcionáltak tovább. Így vettek részt például (lehet, hogy nyögvenyelősen

és kisfokú hatékonysággal) alapvető feladataikon túlmenően, az állampárt (MSZMP) hatalomátmentési kísérleteiben is, ahogy azt a szemelvényekben elhelyezett esettel szemléltettem.

Ezzel összefüggésben kell egy megjegyzést tennem. Lehet, hogy írásom értékét növelte volna, ha felfedem az adott helyeken szereplő tényleges személyeket. A „régmúlt" eseményeinek leírásánál (bemutatásánál, tárgyalásánál) ismeretbővítés és a pontosság érdekében ezt meg is tettem, ahol ezt fontosnak ítéltem, és lehetőségem volt a hiteles, vagy hitelesnek tekinthető forrás megjelölésére.

A „közelmúlt" eseményeinél ez nem tettem, mert többen közülük már nem élnek és nem akartam kitenni őket az utólagos ítélkezés – esetlegesen előítéletektől és egyéni érdekektől sem mentes – szeszélyeinek.

A még élők esetében pedig azért tekintettem el a nevesítéstől, mert nem kívántam vádaskodni sem mások (különben nem is hatalmaztak fel erre), sem a magam nevében, feltételezve azt is, hogy az események óta eltelt idő talán lehetőséget adott számukra az önértékelésre és netán a megbocsátásra. A történelem egyébként sem ismeri a „mi lett volna, ha" kérdését. Eljátszadozni a gondolattal lehet, de nem sok értelme van. „Ami elmúlt, elmúlt", bár a tiszta valóság (és igazság) okán, megdönthetetlen bizonyítékok birtokában akár meg is tehettem, el is mondhattam volna.

A könyv második fejezetét a katonai elhárításnál az elmúlt időkben (többségében ma is) foglalkoztatott (foglalkoztatható) nyílt, titkos és fedett erők, az igénybe vett (vehető) technikai és nyilvántartási eszközök, objektumok, valamint a katonai elhárítók által (is) alkalmazott (alkalmazható) módszerek (kutatás, kiválasztás, beszervezés, figyelés, tanulmányozás, ellenőrzés, adatgyűjtés, elemzés, értékelés, tájékoztatás, kombinációk, csapdák, akciók stb.) bemutatásának szenteltem.

Tettem ezt azért is, mert tapasztalatom szerint a polgári és katonai titkosszolgálatok és tevékenységük kérdése, talán éppen tikosságuk, rejtélyességük és „misztikusságuk" miatt a közvéleményt, de a politikai és társadalmi szférát is élénken foglalkoztatja. Az ügynöklisták, a besúgók, az SZT-tisztek, a kémek, a migrációval és egyéb nemzetbiztonsági kockázatokkal kapcsolatos események iránt nem csökkenő érdeklődés is egyfajta társadalmi igényt jelez.

Meglepő ugyanakkor, hogy az átlagpolgárok, de sok esetben az állami, a képviseleti, a politikai és a katonai szférában dolgozó személyek is (tisztelet a kivételeknek) mennyire tájékozatlanok titkosszolgálati (nemzetbiztonsági) kérdésekben.

Pedig még az átlagembereknek is legalább minimális ismeretekkel kellene rendelkezniük ahhoz, hogy az össztársadalmi érdeklődést (figyelmet) kiváltó eseményeket (botrányokat), azok okait és lehetséges következményeit megértsék, különösen akkor, amikor a történések a nevükben és érdekükben történnek vagy érintik őket.

Az nem jó, hogy ismereteik filmekből, kémtörténetekből nyert felszínes információkra, benyomásokra korlátozódnak. Ez természetesen nem az ő hibájuk. Az értetlenség, a tájékozatlanság, a szemérmes hallgatás, a nyilvánosság elől való zártság a szolgálatok munkáját korábban szabályozó titkos kormányrendeletek és határozatok, miniszteri parancsok és más utasítások számlájára írható. Ez persze nem azt jelenti, hogy mindent részletbe menően, tudniuk kell. Az a szakemberekkel szembeni követelmény. A könyv e fejezetében leírtakkal a felvilágosításhoz és az ismeretbővítéshez szerettem volna (szeretnék) hozzájárulni.

Közismert és gyakran hallható szólás, hogy „az információ hatalom", melynek rendelkezésre állása lehetőséget biztosít életünk minden területén (a magánszférától a közszféráig) a céljaink (legyenek azok „támadó" vagy „védelmi" jellegűek) megvalósítása érdekében szükséges helyes döntések meghozatalában. Különösen igaz ez a titkos (titokban tartott) információk esetében, mert azok a széleskörűen értelmezett hatalomnak meghatározó elemei. A titkos vagy titokban tartott az ellenféllel (ellenséggel), annak lehetőségeivel és szándékaival – utóbbi általában fontosabb és ennélfogva értékesebb az előbbinél – kapcsolatos információ beszerzése nem egyszerű dolog. Sok-sok személyi, anyagi, és technikai feltétel megléte szükséges hozzá.

A fejezet első részében – a könyv terjedelmi korlátai miatt, súlyával egyáltalán nem összhangban – az információszerzésben, a történelem során mindig és mindenhol kulcsszerepet betöltő személyekkel (informátorokkal és „gazdáikkal" vagy „tartóikkal") foglalkoztam.

A nyílt, titkos és fedett erők (mai szóhasználattal „humán erőforrás") gyűjtőfogalomban a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományát (ők a „gazdák"), a velük kapcsolatban álló hivatalos, társadalmi, személyes és alkalmi (ún. hálózaton kívüli) kapcsolatokat, valamint a titkos segítőket (ún. hálózati személyeket), a különféle funkciókat ellátó titkos munkatársakat, a titkos megbízottakat és az ügynököket értelmeztem. Úgy gondolom, hogy eredetileg a terhelő vagy kompromittáló adatok, esetleg anyagi érdekeltség révén beszervezett személyként értelmezett ügynök kérdésében rávilágítottam annak igazságára, amit Gergely Attila az általa szerkesztett lexikonban már 1980-ban is megjegyzett, hogy a társadalmi fejlődés okán a korábbi értelmezés elavult.

A szolgálatok aktív és inaktív személyi állománya azért fontos, mert ők a rendszer üzemeltetői, a tevékenységek irányítói, a majdnem teljes körű, országos információs bázis tulajdonosai, ők a hatalom nyújtotta feltételek biztosítói. Ők azok a – külső szemlélő számára láthatatlan, de jól képzett és felkészített, a szükséges képességekkel és készségekkel, valamint kellő gyakorlattal rendelkező és kapcsolattartó – szakemberek, akik a megfelelő információbiztonsági személyi, fizikai, adminisztratív és elektronikai rendszabályok betartásával, és megfelelő ellenőrzés mellett irányítják a „titkos harcmezőn" a – külső szemlélő által látható és cselekvő – embereket.

A társadalmi közvéleményben, általánosságban ellenszenves, mélyen rejtett hivatásos elhárítók (pl. a T- és SZT-tisztek, valamint a – különféle indítékok (kötelességérzet, politikai támogatás, becsvágy, személyes erkölcsi és anyagi haszon, kényszer stb.) alapján együttműködést vállaló – titkos segítők („besúgók", pejoratív jelzővel illetett „ügynökök", „hitvány emberek") a titkos információk beszerzésének alapvető és cselekvő elemei. Ami az ellenszenvet illeti, találóan jegyezte meg a „A titkos háború" könyv szerzője, az 1946–1947-ben Magyarországon szolgálatot teljesített amerikai hírszerző James McCargar (Christopher Felix): *„Az informátor titokban cselekvő ember, aki minden ember életét és fizikai értelemben vett szabadságát veszélyezteti."*

A könyvben azért foglalkoztam kissé részletesebben a T- és SZT-tisztek, valamint a titkos segítők (különös tekintettel az informátorok és az ügynökök) kérdésével, hogy indokoljam a régi és a mai törvényekben is megtalálható, az állampolgári együttműködésre meghatározott, kívánatosnak tartott és engedélyezett tevékenységet végző nemzetbiztonsági szolgálatok és az állam érdekében tevékenykedők (szervezetek és azok munkáját segítő állampolgárok) elmarasztalásának helytelenségét.

A fejezet második részében a nemzetbiztonsági szolgálatok által használt eszközök közül az operatív, krimináltechnikai, és fedőeszközöket és okmányokat, valamint az operatív objektumokat csak megemlítettem, viszont részletesen mutattam be az eszközök egyik legfontosabbnak tartott – az elhárító munkában szinte nélkülözhetetlen – nyilvántartások (hálózati, operatív, vezetési és egyéb) rendszerét.

Tettem ezt azért, mert a nemzetbiztonsági szolgálatok egész története alatt – a legutóbbi, 1989–1990-es rendszerváltás (összeomlás) zűrzavaros időszakában is – olyan események és tevékenységek történtek, amelyek hatása még ma is borzolja a kedélyeket. Ezek között a nyilvántartások között kiemelt figyelmet kaptak a nemzetbiztonsági szolgálatok által foglalkoztatott titkos segítőkről vezetett, ún. „ügynöklisták", illetve az operatív tevékenységről készített dokumentumok, azok meglétének és/vagy megsemmisítésének kérdése. Bár az is igaz, amit Rainer M. János történész fogalmazott meg a 2017. március 11-én a Vasárnapi Hírek 34. évfolyam 10. számában: *„Ahogy távolodunk időben az akkori eseményektől, az emberek úgy lesznek egyre közömbösebbek a téma iránt. Én azt gondolom, hogy akit nem érdekel, azt nem kell bántani azért, de a megismerés jogát nem lehet elvenni az emberektől."*

A könyvben kiemelt figyelmet fordítottam a hálózati nyilvántartás fő eszközeire, a kartonokra és a dossziékra. A könyv 3. számú mellékletében ezért is helyeztem el 41 db eredeti nyilvántartási eszköz (főleg karton és nyomtatvány) fénymásolatát.

Reményeim szerint a könyvvel hozzájárulok annak a tévhitnek az eloszlatásához is, hogy egy-egy karton léte vagy hiánya a bonyolult rendszerben meg-

dönthetetlen bizonyítékot szolgáltat bármihez is. Arról nem is beszélve, hogy az esetleg meglevő és „dokumentumnak" nevezett anyagok attól még nem váltak dokumentumokká, hogy a nyilvántartás valamelyik elemébe belekerültek. Valamilyen cél érdekében – eléggé el nem ítélhető módon – szándékosan, felületes tevékenységből, gondatlanságból vagy véletlenül olyan anyagok is bekerülhettek ezekbe a nyilvántartásokba, amelyek nem feleltek meg a valóság vagy a hitelesség követelményeinek.

Az operatív nyilvántartás a hálózati nyilvántartásnál nem kevésbé bonyolult rendszerének bemutatása kiváló bizonyítékot szolgáltat a korábbi szolgálatok szinte mindenre kiterjedő (totális) figyelmére és rendkívüli alaposságára. Kár, hogy ennek is egyes részei a zúzógépek és/vagy a tűz martalékává váltak.

A fejezet harmadik része (a katonai elhárítás által alkalmazott módszerek) szervesen kapcsolódik a könyv minden eddigi részéhez. Bár vázlatosan, de olyan ismereteket ad, amelyek kibővítik, érthetőbbé teszik az intézménytörténeti részben leírtakat, főleg a katonai elhárítás sokirányú tevékenységét illetően.

Úgy vélem, sikerült bemutatnom, hogy az elhárítás a módszereinek nagy részét tekintve a hírszerzéssel rokon, azonban néhány területen (pl. a kémelhárítás és az alkotmányvédelem) speciális célját tekintve annak egyik formája.

Lehet, hogy az „elhárítás" szó (kifejezés) miatt sokan úgy gondolják, hogy az elhárítás csupán védekező tevékenység. Lehet, hogy ezért (is) kapta az 1989–1990-es rendszerváltáskor a katonai elhárítás a Katonai Biztonsági Hivatal elnevezést.

A katonai elhárítás hagyományos értelemben nem őrző-védő vagy biztonsági szolgálat, annak ellenére sem, hogy az MH KBH 1990 és 1994 között – különleges körülmények esetén, megtisztelő feladatként, mindenki megelégedésére, becsülettel – ellátta a honvédelmi miniszter személyének és tartózkodási helyének biztosítását is. Az elmúlt száz év alatt csak egyszer fordult elő ilyen eset, bár kering olyan információ is, hogy a II. világháborút végét megelőzően, az 1945-ös év első hónapjaiban a HM XL (kémelhárító) osztály (HM 40. osztály, a Vészi-csoport) is kapott ilyen feladatot. (Lehet, hogy ezt a „közismerten" hazudozó, áldoktor és álszázados híresztelte csak.)

Voltak és vannak olyan vélemények is, hogy a katonai elhárítás nem más, mint katonai ellenhírszerzés. Ez a meghatározás nem felel meg teljes egészében még a kémelhárítási és/vagy az alkotmányvédelmi funkció ellátása területén sem. Vannak ugyan olyan elhárítási műveletek, amelyek arra irányulnak, hogy felderítsük, felfedjük, kipuhatoljuk az ellenség (ellenfél) várható tevékenységét vagy ellentevékenységét és befolyásoljuk döntéseit és akcióit. Ilyen műveletek lehetnek például: a dezinformálás, a megtévesztés, a fedett akciók, az összeesküvések, az összeesküvés elméletek, konspirációs, propaganda, a tények elferdítése, a koholmányok terjesztése. Ezek a műveletek egyértelműen elhárítási

műveletek. Tekintettel azonban arra, hogy ezek a műveletek szoros kapcsolatban vannak a rendkívül érzékeny politikai műveletekkel, illetve a korlátozott terjedelem miatt, a könyvben részletesen foglalkozni velük nem lett volna kívánatos, illetve nem volt lehetőségem. A személyekben elhelyezett egy-két ügy (Conrad-kémkedési ügy, Veréb-misszió) rövid bemutatásával azért érintettem ezt a területet is.

Végezetül, megítélésem szerint az elkészült könyv megfelel a tudományos és szakmai követelményeknek és kielégíti a politika, a társadalom, a szakma és a közvélemény érdeklődését is. A benne foglalt ismeretek, tények, adatok, megállapítások és következtetések a meghatározott szakmai és közéleti szférában elméleti és gyakorlati felhasználásra közvetlenül vagy közvetetten alkalmazhatók.

Hasznosíthatónak tartom a nemzetbiztonsági szolgálatoknál, különösen a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatnál (KNBSZ) dolgozó szakállomány szervezett vagy önálló ki-, át- és továbbképzése során a katonai felderítés (hírszerzés) és elhárítás eddigi történetével, jogszabályi hátterével, az általa igénybe vett erőkkel, eszközökkel és alkalmazott módszerekkel kapcsolatos ismeretek megszerzése és bővítése érdekében.

A könyv elősegítheti a Magyar Honvédség – KNBSZ biztonsági (operatív) állománya által biztosítandó (elhárítandó) – alakulatainál és intézményeinél szolgálatot teljesítő parancsnokok (vezetők) és beosztott állomány nemzetbiztonsági szemléletének kívánatos érvényesítését és szintjének emelését.

Hasznos lehet a magyar honvédelmi, rendészeti és nemzetbiztonsági igazgatás különböző intézményeinél, köztük az Országgyűlés Honvédelmi és rendészeti bizottsága (HRB), Nemzetbiztonsági bizottsága (NBB), valamint a kormányzati tárcák illetékes vezetői, tagjai és munkatársai részére munkájuk végzése során, de alkalmas lehet a katonapolitikai, katonai és nemzetbiztonsági döntéseket hozó, illetve a döntéseket megalapozó, tanácsadó szervezetek számára, az e szervezetekben dolgozó személyek sajátos szakmai ismereteinek bővítésére is.

Úgy gondolom, hogy a könyv felhasználható a biztonság- és katonapolitikai, katonai és nemzetbiztonsági témákat oktató tanintézetekben tanulók ismereteinek megszerzése és bővítése, valamint az oktatók számára szakmai kompetenciájuk fejlesztése érdekében.

Reményeim szerint a könyv érdeklődésre tarthat igényt a had-, a politika- és a történettudomány területén dolgozók, illetve annak kutatásával foglalkozók körében, tekintettel arra, hogy fontos információs és adatbázissal szolgálhat számukra.

A tudományos és szakmai berkeken kívül segítheti a téma iránt érdeklődő személyek eligazodását az esetenként bonyolultnak tűnő kérdésekben, és ezzel a nemzetbiztonsági (kiemelten a katonai) szféra fontosságának – az állampolgárok szintjén történő – jobb megértését.

IRODALOMJEGYZÉK

(teljességre törekvő, azaz a tanulmányozottat
és a felhasználtat is tartalmazó, az alábbi csoportosításban)

I. *Személyekhez köthető források* (könyvek, PhD-dolgozatok, tanulmányok stb.)
II. *Törvények, törvényerejű rendeletek* mint jogszabályok.
III. *Minisztertanácsi és kormányrendeletek* mint jogszabályok.
IV. *Országgyűlési határozatok* mint közjogi szervezetszabályozó normatív eszközök.
V. *Kormányhatározatok* mint közjogi szervezetszabályozó normatív eszközök.
VI. *Alkotmánybírósági határozatok* mint közjogi szervezetszabályozó normatív eszközök.
VII. *Utasítások, parancsok, intézkedések* mint közjogi szervezetszabályozó normatív eszközök.
VIII. *Egyéb dokumentumok.*

I. Személyekhez köthető források (könyvek, PhD-dolgozatok, tanulmányok stb.)

1. Árpád Zoltán: *Az Alaptörvény a biztonság szemszögéből.* Szakmai Szemle, 2012/1.
2. Árvai Zoltán: *Egy évfolyamtárs emlékei Belovai Istvánról.* Kézirat, Budapest, 2017.
3. Balla Lajos: *Adalékok a titkos információgyűjtés, valamint a titkos adatszerzés kriminalisztikai és eljárási problémáihoz.* PhD-dolgozat, ZMNE, Budapest, 2007.
4. Balogh Gyula – Móricz Lajos: *Honvédelmi miniszterek 1944–1990.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992.
5. Bába Iván: *Békés átmenet. Adalékok a kialkudott rendszerváltáshoz.* Argumentum Kiadó, Budapest, 2007.
6. Bálint László: *A 6-os karton az „ügynökkártya aduásza"?* EFO Nyomda, Százhalombatta, 2016.
7. Bálint László: *Egy magyar kémelhárító emlékiratai. Évtizedeim a titkosszolgálatnál.* Kárpátia Stúdió, Budapest, 2013.

8. Bandholtz Harry Hill: *Napló nem diplomata módra. Román megszállás Magyarországon.* Magyar Világ Kiadó, Budapest, 1993.
9. Barna Imre (szerk.) *Beszélgetés Vásárhelyi Miklóssal.* Magyar Könyvklub, Budapest, 2000.
10. Baráth Magdolna: *A Kreml árnyékában. Tanulmányok Magyarország és a Szovjetunió kapcsolatainak történetéhez, 1944–1990.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2014.
11. Baráth Magdolna: *Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig.* In: Állambiztonság és rendszerváltás. Közelmúltunk hagyatéka. (Szerk.: Okváth Imre.) L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010.
12. Belovai István: *Fedőneve: Scorpion.* Magánkiadás, Budapest, 1998.
13. Békés Csaba: *Az 1956-os magyar forradalom a világpolitikában.* 1956-os Intézet, Budapest, 1996.
14. Berecz János: *Kádár élt-1… aki nincs ellenünk.* Duna International, Budapest, é. n.
15. Berecz János: *Kádár élt-2… az velünk van.* Duna International, Budapest, é. n.
16. Berecz János: *Kádár élt-3… emberek, esetek, emlékek.* Duna International, Budapest, é. n.
17. Berecz János: *Kádár élt-4… 100 éves lenne.* Duna International, Budapest, é. n.
18. Berecz János: *Az én rendszerváltásom.* Duna International, Budapest, é. n.
19. Berecz János (szerk.): *Visszaemlékezések 1956.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1986.
20. Berezskov Valentin: *Tolmács voltam Teheránban.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972.
21. Berki Mihály: *Az ÁVH.* Nógrádi Nyomda, Budapest, 1994.
22. Berki Mihály: *Pufajkások.* Magyar Fórum Könyvek, Budapest, 1993.
23. Berki Mihály: *Hadsereg vezetés nélkül.* Magyar Média, Budapest, 1989.
24. Bezimenszkíj L. A.: *Hitler halála.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974.
25. Bocskai István – Matyuc Péter: *A nemzeti konszenzus négy éve 2006–2010.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009.
26. Boda József: *„Szigorúan titkos"? Nemzetbiztonsági almanach. A felderítés és hírszerzés, valamint a titkos információgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdései.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
27. Bogye József – Rédei Miklós: *Jelentés az „SZT" rendszer szervezetének helyzetéről, működésének hatásfokáról és a további feladatokról.* Nytsz.: 10-52/12/1984. 08. 23. (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/szt_rendszer.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
28. Bokor Imre: *Kiskirályok mundérban.* Új Idő Kft., Budapest, é. n.
29. Bombay László (szerk.): *A honvédelem négy éve 1990–1994.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1994.
30. Borvendég Zsuzsanna: *Hírszerzés '89, avagy félbemaradt(?) akciók a rendszerváltoztatás küszöbén.* Hitel, Budapest, 2014/június. (http://www.hitelfolyoirat.hu/sites/default/files/pdf/03-borvendeg.pdf; letöltés ideje: 2018. 02. 25.)
31. Borvendég Zsuzsanna: *Az „impexek" kora.* Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2017.
32. Botár Árpád: *A láthatatlan hadsereg. Kémek, árulók, merénylők.* Tapolcai Lapok Nyomdavállalata, Tapolca, n. a. (http://mtdaportal.extra.hu/books/botar_arpad_a_lathatatlan_hadsereg.pdf; letöltés ideje: 2018. 01. 22.)
33. Botz László: *Magyarország NATO-csatlakozása, a katonai hírszerzés útja a VSZ-ből a NATO-ba.* Felderítő Szemle, 2016/2.
34. (http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2016-2.pdf; letöltés ideje: 2017. 06. 13.)

35. Botz László: *A hadászati felderítés szerepe a Magyar Köztársaság stabilitását befolyásoló globális és regionális fenyegetések, veszélyek, kockázatok és kihívások értékelésében, különös tekintettel a megváltozott európai biztonságpolitikai helyzetre, a NATO új stratégiájára és a délszláv válságra.* PhD-dolgozat. ZMNE, Budapest, 2000.
36. Boreczky Beatrix: *Az Államvédelmi Hatóság szervezete, 1950–1953.* In: Kiszely Gábor: ÁVH, egy terrorszervezet története. Koronai Kiadó, Budapest, 2000.
37. Borsányi Imre – Vértes János: *A hálózaton kívüli kapcsolatok helye, szerepe és jelentősége a hírszerző munkában.* Tankönyv kézirata. BM III/I. csoportfőnökség (Ikt.sz.: 67-16-1130/83.). Budapest, 1983.
38. Bozóki András (főszerk.): *A rendszerváltás forgatókönyve. Kerekasztal-tárgyalások 1989-ben.* 1–4. kötet. Magvető Kiadó, Budapest, 1999.
39. Cartledge Bryan: *Trianon egy angol szemével.* Officina Kiadó, Budapest, 2009.
40. Chris Ryan: *Célszemély.* StrategArt Kiadó, Budapest, 2002.
41. C. Andrus Burton: *A nürnbergi huszonkettő.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973.
42. Colvin Jan: *Canaris. Hitler hírszerző főnökének sajátos története.* Aquila Könyvkiadó, Budapest, é.n.
43. Conquest Robert: *Kegyetlen évszázad.* XX. Század Intézet. Kairosz Kiadó, Budapest, 2003.
44. Cseh Gergő Bendegúz: *A magyarországi állambiztonsági szervek intézménytörténeti vázlata 1945–1990.* ÁBTL, Budapest, 2007.
45. Csendes László – Gellért Tibor: *Kronológia a honvédség történetéből 1945–1990.* HVK Tudományos Munkaszervezési Osztály, Budapest, 1993.
46. Cserényi-Zsitnyányi Ildikó: *Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai (1950–1953).* (http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi; letöltés ideje: 2018. 03. 16.)
47. Csóka Ferenc (főszerk.) *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1785–2011).* Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012.
48. Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése – a HM Katona Politikai Osztály szervezete, feladata és működése, 1945–1947.* PhD-értekezés, PTK BTK, Pécs, 2015. (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2017. 01. 31.)
49. Dávid Ferenc: *„Fából vaskarika", avagy: a magyar katonai államvédelmi szervek 1945 utáni újjászervezésének jogi és szervezeti alapjai.* Nemzetbiztonsági Szemle, MMXIV/1. NKE NBI, Budapest, 2014.
50. Delarue Jacques: *A Gestapo története.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965.
51. Deák István: *A törvényes forradalom. Kossuth Lajos és a magyarok 1849-ben.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1983.
52. Dékány István – Szőnyi István: *A magyar katonai rádiófelderítés története.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2009.
53. Dobai Péter: *A birodalom ezredese.* Magvető Kiadó, Budapest, 1985.
54. Dombrádi Lóránd – Tóth Sándor: *A Magyar Királyi Honvédség 1919–1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1987.
55. Ember Judit: *Menedékjog – 1956. A Nagy Imre-csoport elrablása.* Szabad Tér Kiadó, Budapest, 1989.
56. Farkas Márton: *A császári sas lehull.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1982.

57. Farkas Vladimir: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam.* ÍA Kiadó, Budapest, 1990.
58. Fehér Lajos: *Így történt.* Magvető Könyvkiadó, Tények és tanúk sorozat, Budapest, 1979.
59. Felix Christopher (James McCarger): *A titkos háború.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1993.
60. Földes Pál: *Két ugrás az ismeretlenbe. Szőnyi Márton élete.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1971.
61. Földesi Ferenc: *A magyar területi katonai igazgatási rendszer fejlődéstörténete 1920-tól a jelenlegi szervezeti rendszer kialakulásáig, valamint egy lehetséges szervezeti fejlesztése.* PhD-értekezés, Veszprém, 2004.
62. Földesi Ferenc – Kiss Zoltán – Isaszegi János: *A Magyar Honvédség negyedszázada. A rendszerváltástól napjainkig.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
63. Földi Pál: *Pandúrok, zsandárok, csendőrök.* Alternatív Kiadó, Budapest, Budapest, é. n.
64. Frank László: *Zöld ár.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1975.
65. Fricz Tamás – Halmy Kund – Orosz Tímea: *A politikai túlélés művészete.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 2014.
66. Für Lajos: *A Varsói Szerződés végnapjai – magyar szemmel.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2003.
67. Für Lajos: *Sors és történelem.* Magyar Fórum Könyvkiadó, Budapest, 2003.
68. Für Lajos: *„Fölrepülni rajban". Utak a fórumba.* Püski Kiadó, Budapest, 2007.
69. Füzesi Ottó: *A felderítés elméleti és gyakorlati kérdéseinek vizsgálata, különös tekintettel, az emberi erővel folytatott felderítésre.* ZMNE, Budapest, 2004. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2004/fuzesi_otto.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 12.)
70. Gazdag Ferenc – Tálas Péter: *A biztonságfogalmának határairól.* Nemzet és Biztonság, Budapest, 2008/1. (http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc__talas_peter-a_biztonsag_fogalmanak_hatarairol.pdf; letöltés ideje: 2016. 10. 21.)
71. Gazdag Ferenc – Tálas Péter: *A biztonságot veszélyeztető tényezőkről (I).* Nemzet és Biztonság, Budapest, 2008/4. (http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc__talas_peter-a_biztonsagot_veszelyeztet___tenyez__kr__l_i_.pdf; letöltés ideje: 2016. 10. 21.)
72. Gazdag Ferenc – Tálas Péter: *A biztonságot veszélyeztető tényezőkről (II).* Nemzet és Biztonság, Budapest, 2008/6. (http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc__talas_peter-a_biztonsagot_veszelyeztet___tenyez__kr__l_ii_.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 13.)
73. Gazdag Ferenc – Tálas Péter: *A biztonságot veszélyeztető tényezőkről (III).* Nemzet és Biztonság, Budapest, 2008/9. (http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gazdag_ferenc__talas_peter-a_biztonsagot_veszelyeztet___tenyez__kr__l_iii_.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 13.)
74. Gyarmati István: *A magyar hadsereg átalakulása és helyzete 1988 és 2008 között.* In: Magyarország politikai évhuszadkönyve: A magyar demokrácia kormányzati rendszere (1988–2008). Budapest, 1998. (http://www.politikaievkonyv.hu/online/mp20/1-12_gyarmati.html; letöltés ideje: 2016.11.02.)
75. Gát Zoltán: *Titkos szolgálat.* Magánkiadás, Budapest, 1948.
76. Geréb Sándor – Hajdú Pál: *Az ellenforradalom utóvédharca 1956. november – 1957. március.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1986.

77. Gergely Attila: Állambiztonsági értelmező kéziszótár. BM Kiadó, Budapest, 1980; ÁBTL 4.1. A-3036
78. Gosztonyi Péter: *A kormányzó Horthy Miklós és az emigráció.* Százszorszép Kiadó, Budapest, 1992.
79. Gosztonyi Péter: *A magyar Golgota.* Százszorszép Kiadó, Budapest, 1993.
80. Gosztonyi Péter: *A Magyar Honvédség a II. világháborúban.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1992.
81. Gosztonyi Péter: *Politikusok, katonák, események.* HERP Kiadó, Budapest, é. n.
82. Gubicza Jenő *jelentése.* Budapest, 1989. (ÁBTL levéltári jelzet: 1.11.7.-61-333/1989.)
83. Gyaraki Károly: *A haderőfejlesztési tervek (1945–2007) kronológiája.* Kézirat, Budapest, 2018.
84. Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* Kandidátusi értekezés kézirat, Budapest, 1994.
85. Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás történetéből.* In.: Hadtudomány, Budapest, 1995/1.
86. Gyaraki Károly: *A KBH története 1990–1994.* Szakmai Szemle/T, Budapest, 2009.
87. Gyaraki Károly: *Visszaemlékezés a Katonai Biztonsági Hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére.* Szakmai Szemle, Budapest, 2000.
88. Gyaraki Károly – Báthori Gábor: *A Magyar Köztársaság Nemzeti biztonsági stratégiájának koncepciója.* In: Biztonság – Honvédelem – Rendvédelem Magyarországon (Szerk.: Gyaraki Károly), KDNP Barankovics Alapítvány, Budapest, 2010.
89. Gyaraki Károly – Pados Ferenc: *A magyar katonai felderítés és elhárítás átalakulása.* In: Biztonság – Honvédelem – Rendvédelem Magyarországon (Szerk.: Gyaraki Károly), KNDP Barankovics Alapítvány, Budapest, 2010.
90. Gyarmati György: *A Rákosi-korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon 1945–1956.* ÁBTL – RUBICON, Budapest, 2013.
91. Hajdu Tibor: *A Magyar Tanácsköztársaság.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1969.
92. Hajdu Tibor: *Március huszonegyedike.* Kossuth Könyvkiadó, Népszerű történelem sorozat, Budapest, 1959.
93. Hajma Lajos: *A katonai felderítés és hírszerzés története.* Egyetemi jegyzet, ZMNE, Budapest, 2011.
94. Hangya Gábor: *A biztonságpolitika hatása a haditechnikára.* (http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2002/4/hangyagabor/chapter1.htm; letöltés ideje: 2018. 04. 25.)
95. Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL–Corvina, Budapest, 2007.
96. Hautzinger Gyula: *A Magyar Honvédség negyedszázada, egy haderő menetben.* Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete, Budapest, 2014. (http://www.grotius.hu/doc/pub/AJYPYY/2014-09-09_hautzinger_gyula_a-magyar-honvedseg-negyedszazada.pdf; letöltés ideje: 2017. 02. 01.)
97. Helgert Imre – Mészáros Gyula: *A Magyar Honvédség a rendszerváltás sodrában. Magyar Néphadseregből Magyar Honvédség.* I–II. kötet. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2017.
98. Helgert Imre – Vass Jenő Sándor: *A Hazáért. A Magyar Honvédség múltja és jelene. 1848–2004.* Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 2006.

99. Hennyey Gusztáv: *Magyarország sorsa Kelet és Nyugat között.* Európa – História, Budapest, 1992.
100. Hetés Tibor – Morva Tamásné: *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez 1919–1938.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1968.
101. Hollós Ervin – Lajtai Vera: *Hidegháború Magyarország ellen.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1982.
102. Hollós Ervin – Lajtai Vera: *Köztársaság tér 1956.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1980.
103. Hollós Ervin: *Rendőrség, csendőrség, VKF-2.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1971.
104. Horn Gyula: *Cölöpök.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1991.
105. Horthy-korszakot Kutatók Társasága: *Angyalbőrben: Tánczos Gábor vezérezredes.* Budapest, 2016. (http://horthykorszak.blog.hu/2016/04/07/angyalborben_tanczos_gabor_vezerezredes; letöltés ideje: 2018. 04. 28.)
106. Horthy Miklós: *Emlékirataim.* Európa–História, Extra Hungariam sorozat, Budapest, 1990.
107. Horváth Csaba: *A magyar katonai felderítés története a kezdetektől 1945-ig.* Puedló Kiadó, Budapest, é.n.
108. Horváth Csaba János: *A szervezeti és katonai vezetési szintek változásai.* In: *A Magyar Honvédség negyedszázada. A rendszerváltástól napjainkig.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
109. Horváth József: *A lehallgatástól a kihallgatásig. Tábornok vád alatt.* Budapest Holding Kiadó, Budapest, 1991.
110. Horváth József: *A tábornok vallomása. Meztelenül a Duna-Gate ügyben.* Pallas Lap- és Könyvkiadó-PALLWEST, Budapest, 1990.
111. Horváth József: *A „kísértet fogságában".* Zingen Kft., Budapest, 1990.
112. Horváth József: *A III/III. főnöke voltam, avagy a „Cég" együtt bukott a rendszerrel.* Püski és Met Publishing Corp, Budapest, 1998.
113. Horváth Pál: *A katonai nemzetbiztonsági szolgálatok helye, szerepe, feladatai a válságkezelő műveletek során.* PhD-dolgozat. ZMNE, Budapest, 2007. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2007/horvath_pal.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 12.)
114. Horváth Sándor: *Feljelentés. Egy ügynök mindennapjai.* Libri Kiadó, Budapest, 2017.
115. Huszár Tibor: *A pokol malmai: Szűcs Ernő ÁVH-s ezredes ügye és elágazásai 1946–1955.* Corvina Kiadó, Budapest, 2009.
116. Hülvely Lajos: *A haderő-átalakítás folyamata 1989-től napjainkig.* In: *A Magyar Honvédség negyedszázada. A rendszerváltástól napjainkig.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
117. Ignatius David: *Főbenjáró bűn.* Magyar Könyvklub, Budapest, 1999.
118. Ilkei Csaba: *Történelmünk és az állambiztonság.* Szerzői kiadás, Budapest, 2013. (http://mek.oszk.hu/14900/14978/14978.pdf; letöltés ideje: 2017. 12. 28.)
119. Ilkei Csaba: *Az elmaradt állambiztonsági rendszerváltás.* Szerzői kiadás, Budapest, 2013. (http://mek.oszk.hu/15000/15047/15047.pdf; letöltés ideje: 2018. 01. 16.)
120. Ilkei Csaba: *Besúgók, árulók, kalandorok.* Szerzői kiadás, Budapest, 2013. (http://mek.oszk.hu/15000/15048/15048.pdf; letöltés ideje: 2018. 01. 22.)
121. Ilkei Csaba: *Szabadkőművesek, papok, bankárok, titkos szervezetek.* Szerzői kiadás, Budapest, 2013. (http://mek.oszk.hu/15000/15066/15066.pdf; letöltés ideje: 2018. 02. 14.)
122. Ilkei Csaba: *A hálózat jelenti. Titkos iratok erdejében.* Szerzői kiadás, Budapest, 2014. (http://mek.oszk.hu/15000/15086/15086.pdf; letöltés ideje: 2018. 02. 18.)

123. Ilkei Csaba: *Televíziósok, rádiósok és az állambiztonság.* Szerzői kiadás, Budapest, 2015. (http://mek.oszk.hu/15000/15087/15087.pdf; letöltés ideje: 2018. 02. 22.)
124. Izsa Jenő: *A biztonsági tisztek szakirányú képzésének célrendszerét meghatározó tényezők elemzése.* PhD-dolgozat. ZMNE, Budapest, 2003. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2003/izsa_jeno.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 16.)
125. Izsa Jenő: *Javaslatok a nemzetbiztonsági/titkosszolgálati stratégia kidolgozásához.* Hadtudomány, Budapest, 2007/1. (http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2007/1/2007_1_4-html; letöltés ideje: 2016. 11. 13.)
126. Izsa Jenő: *Nemzetbiztonsági reform – átmenetileg elhalasztva.* Nemzet és Biztonság, Budapest, 2009/1. (http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/izsa_jeno- nemzetbiztonsagi-reform___atmenetileg_elhalasztva.pdf; illetve http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2006/4/2006_4_26.html; letöltés ideje: 2016. 12. 17.)
127. Izsa Jenő: *A titkosszolgálati/nemzetbiztonsági ágazati stratégiáról. Előadás „A NATO feladatrendszerében az elkövetkező tíz évben várható változások" című tudományos-szakmai konferencián, 2006. szeptember 27-én.* Hadtudomány, Budapest, 2006/4.
128. Izsa Jenő: *A titkosszolgálatok tevékenységének általános jellemzői, ellenőrzésük és irányításuk kérdései.* Szakmai Szemle, Budapest, 2009/2. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2009_2_szam.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 13.)
129. Izsa Jenő – Szilágyi Zsolt: *Nemzetbiztonsági szolgálatok parlamenti ellenőrzésének elvi és gyakorlati kérdései.* Szakmai Szemle, Budapest, 2007/3. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2007_3_szam.pdf; letöltés ideje: 2018. 04. 23.)
130. Jagadics Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürótól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Univerzum Könyvek, Budapest, 2018.
131. Jakus János: *A Magyar Honvédség a rendszerváltástól napjainkig.* Szakmai Szemle, Budapest, 2005/3. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2005_3_szam.pdf; letöltés ideje: 2016. 10. 23.)
132. Kakuk György: *Botrány az irattárban.* Piros Kurír, Budapest, 1991. január 16.
133. Karsai Elek: *Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek.* Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1969.
134. Karsai Elek: *A budai Sándor-palotában történt 1919–1941.* Táncsics Könyvkiadó. Budapest, 1964.
135. Karsai Elek: *A budai vártól a gyepűig.* Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1965.
136. Karsai Elek: *„Szálasi naplója." Nyilasmozgalom a II. világháború idején.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
137. Karsai Elek: *A berchtesgadeni sasfészektől a berlini bunkerig.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1981.
138. Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* Magvető Könyvkiadó Tények és tanúk sorozat, Budapest, 1978.
139. Kádár Pál: *A Magyar Honvédség irányításának és vezetésének időszerű jogi és igazgatási problémái.* PhD-dolgozat. ZMNE, Budapest, 2009. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2009/kadar_pal.pdf; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
140. Kárpáti Ferenc: *Puskalövés nélkül...* Duna International, Budapest, 2011.

141. Kedves Imre: *A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának története, különös tekintettel a 20. századra. Jogtörténeti vázlat.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. (http://mek.oszk.hu/15100/15185/15185.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 14.)
142. Kelemen József (szaklektor): *A honvédelem négy éve 1990–1994.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1994.
143. Kenedi János: *Szakértői Bizottság jelentése (2007–2008).* Budapest, 2009. (http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf; letöltés ideje: 2017. 10. 02.)
144. Kern Tamás: *Magyar Köztársaság biztonság- és katonapolitikája 1990 és 1994 között.* Szenzor Kft., Budapest, 2009. (http://www.szenzorkft.hu/public/files/documents/mk_biztonsag_es_katonapolitikaja.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 02.)
145. Kéri László: *Összeomlás után.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1991.
146. Kéri Nagy Zsolt: *A Magyar Köztársaság és a magyar nemzet biztonságát, stabilitását befolyásoló kockázatok és kihívások elemzése a nemzeti biztonsági stratégia továbbfejlesztése tükrében.* PhD-dolgozat. ZMNE, Budapest, 2005. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2005/keri-nagy_zsolt.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 12.)
147. Király Béla: *Honvédségből Néphadsereg.* Co-Nexus Print-teR Kft., Budapest, é.n.
148. Kis Aladár: *Magyarország külpolitikája a II. világháború előestéjén (1938. nov. –1939. szept.).* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1963.
149. Kiszely Gábor: *ÁVH. Egy terrorszervezet története.* Korona Kiadó, Budapest, 2000.
150. Kiszely Gábor: Állambiztonság 1956–1990. Korona Kiadó, Budapest, 2001.
151. Konok Péter: *Az erőszak kérdései 1919–1920-ban.* Múltunk, Budapest, 2010/3. (http://epa.oszk.hu/00900/00995/00023/pdf/konokp10-3.pdf; letöltés ideje: 2018. 06. 25.)
152. Kornis Pál: *Tanúként jelentkezem.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1988.
153. Kovács Krisztián: *Az amerikai katonai elhárítás külföldön végzett műveleti tevékenységének sajátosságai a Conrad-kémügy tükrében.* Felderítő Szemle, Budapest, 2015/1. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2015_1_szam.pdf; letöltés ideje: 2018. 07. 04.)
154. Kovács Tamás: *Államvédelmi központ 1942 – az első kísérlet az egységes magyar állambiztonsági csúcsszerv kialakítására.* (http://www.pecshor.hu/periodika/XI/kovacst.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 14.)
155. Kovács Tamás: *Átmentett vagy megmentett légió? A magyar állambiztonság metamorfózisához 1989–1990.* Levéltári közlemények, Budapest, 82/2011. (https://library.hungaricana.hu/hu/view/LeveltariKozlemenyek_82/?pg=63&layout=s; letöltés ideje: 2018. 07.18.)
156. Krahulcsán Zsolt: *Hatalom/át/mentés. Az MSZMP és az állambiztonság a rendszerváltás évében.* Hamvas Intézet, Budapest, 2014. (http://www.hamvasintezet.hu/uploads/assets/files/hatalomatment%C3%A9s_javitott.pdf; letöltés ideje: 2018. 07. 18.)
157. Kriska György: *A csapatfelderítés (hadműveleti és harcászati felderítés) fejlődésének története.* MNVK 2. csoportfőnökség, Budapest, 1985.
158. Kriston-Pócsik József: *A biztonság, mint alapfogalom, avagy tudjuk-e az általunk is oly gyakran használt szó igazi jelentését, komplexitását?* Szakmai Szemle, Budapest, 2005/2. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2005_2_szam.pdf; letöltés ideje: 2016. 10. 23.)
159. Kozma Tóth István: *Czinege Lajos mundér nélkül.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1975.
160. Kubinyi Ferenc: *A katonapolitika regénye.* Malomfalvi Kiadó, Budapest, é.n.
161. Kurtán Sándor – Sándor Péter – Vass László: *Magyarország Politikai Évkönyve.* Ökonómia Alapítvány Economix Rt., Budapest, 1991.

162. Kurtán Sándor: *Titkosszolgálatok Magyarországon 1988–2008.* Magyarország politikai évhuszadkönyve, Budapest, 2008. (http://www.politikaievkonyv.hu/online/mp20/1-13_kurtan.html; letöltés ideje: 2017. 11. 02.)
163. Lajtos Árpád: *Emlékezés a 2. magyar hadseregre 1942–1943.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989.
164. Lakatos Géza: *Ahogy én láttam.* Európa–História, Extra Hungariam sorozat, Budapest, 1992.
165. Lakatos Pál: *Az ellopott rendszerváltás.* Magánkiadás, Budapest, 2002
166. Lengyel István: *A breszt-litovszki béketárgyalások.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1975.
167. Lévai Anita – Potó István: *A Magyar Királyi Csendőrség története.* Vagabund Kiadó, Budapest, 2009.
168. Liptai Ervin (főszerk.): *Magyarország hadtörténete.* II. kötet. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985.
169. Liszkay Csaba (lektor): *A honvédelem négy éve 1994–1998.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1998.
170. Lomax Bill: *Magyarország 1956.* Auróra Kiadó, Budapest, 1989.
171. Lőrincz Kálmán: *Menetben. Egy katona gondolatai.* HM HIM, Budapest, 2009.
172. Lőrincz Zsuzsa (szerk.): *A madridi követségtől Mauthausenig. Andorka Rudolf naplója.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
173. Machiavelli Niccolo: *A fejedelem.* Helikon zsebkönyvek. Helikon Kiadó, Budapest, 2015.
174. M. Kiss Sándor (szerk.): *Rendszerváltás 1989.* Antológia Kiadó, Lakitelek, 2014.
175. Magyar István – Gulyás József: *A magyar katonai hírszerzés jelene 1990–2008.* Felderítő Szemle, Budapest, 2008/emlékszám.
176. Magyar István: *A tájékoztató részlegtől az elemző és értékelő igazgatóságig (I).* Felderítő Szemle, Budapest, 2015/4. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2015-4.pdf; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)
177. Magyar István: *A tájékoztató részlegtől az elemző és értékelő igazgatóságig (II).* Felderítő Szemle, Budapest, 2015/4. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2016-1.pdf; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)
178. Marinovich Endre: *1315 nap. Antall József naplója.* Éghajlat Könyvkiadó, Budapest, 2003.
179. Marosán György: *Az úton végig kell menni.* Magvető Kiadó Tények és Tanúk sorozat, Budapest, 1972.
180. Marosán György: *A tanúk még élnek.* Hírlapkiadó Vállalat, Budapest, 1989.
181. Mattheidesz Konrád: *A recski tábor rabjai.* Reform Lap- és Könyvkiadó Rt., Budapest, 1989.
182. Méray Tibor: *Nagy Imre élete és halála.* Bibliotéka Kiadó, Budapest, 1989.
183. Montagu Ewen: *A sosem volt ember.* Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1969.
184. Mórocz Lajos: *Kiskatonától a vezérezredesig.* HM HIM, Budapest, 2007.
185. Mozsik Imre: *Washingtoni emberünk. Hírszerző voltam Amerikában.* Helikon Kiadó, Budapest, 1995.
186. Müller Rolf: *Az ellenőrzött tér. Titkos figyelések a politikai rendőrségen.* Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, Budapest, 2014.

187. Müller Rolf – Takács Tibor (szerk.): Állambiztonsági kifejezések in. *Szigorúan Titkos '89. A magyar állambiztonsági szervek munkabeszámolói.* L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2010.
188. Nagy László: *Néhány gondolat a biztonsági vákuumról.* Hadtudomány, Budapest, 1992/1.
189. Náray Antal: *Náray Antal visszaemlékezése 1945.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1998.
190. Nemes Dezső: *Az ellenforradalom hatalomra jutása és rémuralma Magyarországon 1919–1921.* Szikra Könyvkiadó, Budapest, 1953.
191. Nemere István: Árulók a magyar történelemben. Anno Kiadó, Budapest, é.n.
192. Nemere István: *133 véres nap. A Magyar Tanácsköztársaság rémtettei 1919.* Pallas Antikvárium Kft., Gyöngyös, 2007.
193. Nemeskürty István: *Requiem egy hadseregért.* Magvető Kiadó, Budapest, 1972.
194. Okváth Imre (szerk.): *Állambiztonság és rendszerváltás. Közelmúltunk hagyatéka.* ÁBTL-L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010.
195. Oplatka András: *Németh Miklós. „Mert ez az ország érdeke".* Helikon Kiadó, Budapest, 2014.
196. Pados Ferenc: *A Magyar Köztársaság katonai veszélyeztetésének lehetséges esetei és fegyveres ereje alkalmazásának elvei, politikai következményei.* ZMNE, Budapest, 2002. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2002/pados_ferenc.pdf; letöltés ideje: 2016. 10. 23.)
197. Palatin János: *A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szervezeti fejlődése (1990–2011).* In: *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1758–2011).* Csóka Ferenc (főszerk.), Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012.
198. Pálmány Béla (szerk.): *Antall József országgyűlési beszédei 1990–1993.* Athenaeum nyomda RT., Budapest, 1994.
199. Perneky Mihály (szerk.): *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983.
200. Perrault Gilles: *A Vörös Zenekar.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1990.
201. Piekalkiewicz Janusz: *A kémkedés világtörténete.* I–II. kötet. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1997, illetve 1998.
202. Pirityi Sándor: *Hadtudomány és biztonság.* TIT HABE, Budapest, 1998.
203. Pokorny Hermann: *Emlékeim. A láthatatlan hírszerző.* Hadtörténelmi levéltári kiadványok. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 2000.
204. Radó Sándor: *Dóra jelenti.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1971.
205. Rácz Lajos: *Mi a hírszerzés?* Felderítő Szemle, Budapest, 2010/3–4.
206. *Rajk László és társai a Népbíróság előtt 40 év távlatából... Az ún. „Kék könyv" hasonmás kiadása.* Magyar Eszperantó Szövetség, Budapest, 1989.
207. Révai Valéria (szerk.): *Törvénytelen szocializmus. A tényfeltáró bizottság jelentése.* Zrínyi Kiadó – Új Magyarország, Budapest, 1991.
208. Révész Béla: *Az állambiztonságtól a nemzetvédelemig. (A belső biztonsági szolgálat átalakításának alternatívái a rendszerváltás idején).* Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica Tomus LXIII. Fasc. 17. Szegedi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karának Tudományos Bizottsága, Szeged, 2003. (http://mek.oszk.hu/01500/01582/01582.pdf; letöltés ideje: 2017. 12. 17.)

209. Révész Béla: *Az Ellenzéki Kerekasztal és az állambiztonsági szervek.* SZTE ÁJK, Szeged, 2002. (http://www.mek.oszk.hu/01900/01978/01978.pdf; letöltés ideje: 2018. 01. 29.)
210. Révész Béla: *A „Duna-gate" ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében. Politológiai értelmezési lehetőségek.* SZTE ÁJK, Szeged, 2006. (http://mek.oszk.hu/04900/04948/04948.pdf; letöltés ideje: 2018. 02. 13.)
211. Révész Béla: *Volt egyszer egy rendszerváltás.* Beszélő, Budapest, 2006/12. (http://beszelo.c3.hu/cikkek/volt-egyszer-egy-rendszervaltas; letöltés ideje: 2018. 03. 12.)
212. Révész Tamás: *Nemzetőrök, polgárőrök, népőrök. A Károlyi-kormány karhatalmi szervei.* Rubicon OnlinePlusz, Budapest, 2015/3. (http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/nemzetorok_polgarorok_neporok_a_karolyi_kormany_karhatalmi_szervei; letöltés ideje: 2018. 03. 07.)
213. Riba András – Házi Balázs – Szekér Nóra – Nagymihály Zoltán: *Taxis „blokád"* I–II. kötet. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2015.
214. Rieder Kurt: *Kémek és hírszerzők a III. birodalomban.* Vagabund Kiadó, Budapest, 2003.
215. Rolington Alfred: *Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer.* Antall József Tudásközpont, Budapest, 2014.
216. Sallai Imre: *Katonadiplomácia és információszerzés.* Felderítő Szemle, Budapest, 2013/2. (www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-2.pdf; letöltés ideje: 2018. 04. 15.)
217. Sánta Ilona (szerk.): *Politikuspályák.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1984.
218. Schellenberg Walter *emlékiratai.* Téka Könyvkiadó, Budapest, 1989.
219. Shvoy Kálmán *titkos naplója és emlékirata 1918–1945.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983.
220. Siklós András: *A Habsburg-Birodalom felbomlása 1918.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1987.
221. Somkutas Róbert: *Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csapatfelderítés történetéből (1945–2000).* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.
222. Stankovich Viktor: *1956. Az ENSZ különbizottságának jelentése.* Hunnia Kiadó, Budapest, 1989.
223. Stefán Géza: *A KBH története 1994–1999.* Szakmai Szemle/T, Budapest, 2009.
224. Stefán Géza: *A Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004.
225. Suba János: *Karhatalmi formációk Magyarországon (1918–1920).* Rendvédelmi-történeti Füzetek, Budapest XV. évfolyam, Budapest, 2008/18. (http://epa.oszk.hu/02100/02176/00004/pdf/RTF_18_131-142.pdf; letöltés ideje: 2018. 01. 28.)
226. Szabó János: *Haderőátalakítás. Az ezredforduló haderőreformjának előzményei, jellemzői és perspektívája.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2001.
227. Szabó János: *Haderőváltás Magyarországon. A rendszerváltás konfliktusai, kezelésük története és perspektívái a védelmi szektorban 1989–2001.* PolgART Kiadó, Budapest, 2003.
228. Szabó László: *Doberdo, Isonzó, Tirol.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1980.
229. Szabó Miklós: *Csendes háború.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.
230. Szakály Sándor: *2. vkf. osztály.* Magyar Napló. Budapest, 2015.
231. Szakály Sándor: *Hadsereg, politika, társadalom.* Lánchíd Kiadó, Budapest, 1991.
232. Szakály Sándor: *Múltunkról és jelenünkről. Válogatott interjúk és beszélgetések 2002–2017.* Magyar Napló, Budapest, 2017.

233. Szántó Zoltán: *Vég és kezdet.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1964.
234. Száraz György: *A tábornok. Részletek egy készülő kor- és életrajzból.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1984.
235. Száraz György: *Történelem jelenidőben.* Magvető Könyvkiadó, Budapest,1984.
236. Száraz György: *A kém meg a vadkan.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1985.
237. Szász Béla: *Minden kényszer nélkül.* Európa–História, Extra Hungariam sorozat, Budapest, 1989.
238. Szerencsés Károly: *Magyarország története a II. világháború után (1945–1975).* IKVA Kiadó, Budapest, 1992.
239. Sziklai Sándorné: *Lobogó élet.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.
240. Szilágyi Ákos (szerk.): *Befejezetlen forradalom 1917–1987.* Szabad Tér Kiadó, Budapest, 1987.
241. Szinai Miklós – Szűcs László (szerk.): *Horthy Miklós titkos iratai.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972.
242. Szun-ce: *A háború művészete.* Helikon Kiadó, Budapest, 2015.
243. Szuvorov Viktor: *Akvárium. Egy szovjet hírszerző karrierje és kiugrása.* Co-Nexus Print-teR Kft., Budapest, 1989.
244. Szűcs Miklós: *Ezredes voltam 1956-ban a vezérkarnál.* Szabad Tér Kiadó, Budapest, 1989.
245. Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* 1956-os Intézet és a Corvina Kiadó, Budapest, 2008.
246. Tamás Aladár: *Börtönfalak árnyékában.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1971.
247. Tilkovszky Lóránt: *SS-toborzás Magyarországon.* Népszerű történelem sorozat. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1974.
248. Tolnai Kálmán: *A vércsék karmai között.* Népszava Kiadó, Budapest, 1989.
249. Tonhauser László: *Nem kérek bocsánatot.* Europrospekt Kft., Budapest, é.n.
250. Tóth Csaba Mihály: *A nemzetbiztonsági szakmai tevékenység és személyiségi jogok.* Szakmai Szemle, Budapest, 2009/2. (http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2009_2_szam.pdf; letöltés ideje: 2018. 04. 22.)
251. Tóth Eszter Zsófia: *Antall József és az állambiztonság.* Veritas-Magyar Napló, Budapest, 2016.
252. Tömösváry Zsigmond: *Az MNVK 2. csoportfőnökségtől a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Előadás a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (MRTT) és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ) közös szervezésű tudományos konferenciáján. Szerzői jegyzet, Budapest, 2012. 10. 27.
253. Tőkés Rudolf: *A kialkudott forradalom. Gazdasági reform, társadalmi átalakulás és politikai hatalomutódlás. 1957–1990.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1998.
254. Türk Attila: *Nagy magyarok kis korukban. Miből lesz a cserebogár.* Anno Kiadó, Budapest, 2007.
255. Urbán Attila: *A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége operatív-technikai tevékenységének szervezeti háttere és működési rendje (1962–1990).* In: Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1758–2011). (Főszerk.: Csóka Ferenc). Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012.

256. Várhalmi A. Miklós: *A nemzetbiztonsági szolgálatok meghatározó jelentősége a Magyar Köztársaság XXI. századi biztonsági rendszerében.* PhD-dolgozat. ZMNE, Budapest, 2010. (http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2010/varhalmi_a_miklos.pdf; letöltés ideje: 2018. 03. 26.)
257. Vásárhelyi Miklós: *A hatalom mestersége.* Magvető Zsebkönyvtár, Budapest, 1972.
258. Vedó Attila: *A Magyar Királyi Csendőrség hírszerzési és kémelhárítási feladatai.* Nemzetbiztonsági Szemle, Budapest, 2015/1.
259. Vécsey Aurél: *A radikális jobboldal és a szélsőjobb története Magyarországon.* Vagabund Kiadó, Budapest, 2014.
260. Vécsey Aurél: *A Horthy-család története.* Vagabund Kiadó, Budapest, 2008.
261. Vécsey Aurél: *Magyar tragédia – a Don-kanyar. A magyar hadtörténet legsúlyosabb és legfájóbb veresége.* Vagabund Kiadó, Budapest, 2009.
262. Végh Ferenc: *Vég(h)elszámolás. A korszakváltás katonája.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014.
263. Viszockij V. N.: *A Terminál-akció. A potsdami konferencia.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
264. Zicherman István: *1956 szovjet szemmel. A másik oldal.* Anno Kiadó, Budapest, é.n.
265. Zrínyi Miklós: *Vitéz hadnagy.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1952.

II. Törvények és törvényerejű rendeletek

1. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya (Közlönyállapot: 1949. VIII. 20.) (http://alkotmany.hu/alkotmanyok/hatalyos/hatalyosalkotmany.pdf; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)
2. 1955. évi 22. törvényerejű rendelet a rendőrségről (Közlönyállapot: 1955. VII. 27.)
3. 1956. évi I. törvény az ENSZ Alapokmányának törvénybe iktatásáról. (Közlönyállapot: 1956. II. 10.) (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=95600001.TV; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)
4. 1956. évi 35. törvényerejű rendelet a rendőrségről szóló 1955. évi 22. törvényerejű rendelet kiegészítéséről (Közlönyállapot: 1956. XII. 30.)
5. 1965. évi 22. törvényerejű rendelet a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, 1961. április 18-án aláírt nemzetközi szerződés kihirdetéséről (Közlönyállapot:1965. XI. 18.) (http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc2.cgi?docid=96500022.TVR; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)
6. 1971. évi 10. tvr. a fegyveres erők és testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról (Közlönyállapot:1971. VI. 1.) (Egy másolat a szerző magánkönyvtárában.)
7. 1974. évi 17. törvényerejű rendelet az állam- és közbiztonságról (Közlönyállapot: 1974. XI. 1.) (Egy másolat a szerző magánkönyvtárában.)
8. 1989. évi XXXI. törvény a Magyar Köztársaság alkotmányának módosításáról. (Közlönyállapot: 1989. X. 23.) (http://eudocitizenship.eu/NationalDB/docs/HUN%20 1989%20%20XXXI%20%28original%29. pdf, letöltés ideje: 2017. 10. 30.)
9. 1990. évi X. törvény a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról. (Közlönyállapot: 1990. II. 14.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000010.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)

10. 1990. évi XVI. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról. (Közlönyállapot: 1990. III. 12.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000016.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
11. 1990. évi XXI. törvény a honvédelemről szóló 1976. évi I. törvény módosításáról. (Közlönyállapot: 1990. III. 13.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000021.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
12. 1990. évi XXII. törvény egyes törvények és törvényerejű rendeletek hatályon kívül helyezéséről és módosításáról. (Közlönyállapot: 1990. III. 13.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000022.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
13. 1990. évi XL. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányának módosításáról. (Közlönyállapot: 1990. VI. 25.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99000040.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
14. 1990. évi LI. törvény az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról. (Közlönyállapot: 1990. VII. 13.) (https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000051.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
15. 1991. évi XXX. törvény a Magyar Köztársaság területén ideiglenesen tartózkodott szovjet csapatok, illetőleg azok állományába tartozó személyek által okozott károk megtérítése iránti igények bírósági úton történő érvényesítéséről. (Közlönyállapot: 1991. VII. 18.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99100030.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
16. 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról. (Közlönyállapot: 1992. XI. 17.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99200063.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
17. 1993. évi CVII. törvény Az Alkotmány módosításáról. (Közlönyállapot: 1993. XII. 24.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99300107.TV;letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
18. 1993. évi CX. törvény A honvédelemről. (Közlönyállapot: 1993. XII. 27.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99300110.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
19. 1994. évi XXIII. törvény egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről. (Közlönyállapot: 1994. IV. 05.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99400023.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
20. 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről. (Közlönyállapot: 1994. IV. 20.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99400034.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
21. 1995. évi LXV. törvény az államtitokról és a szolgálati titokról. (Közlönyállapot: 1995. VI. 30.) (https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99500065.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
22. 1995. évi LXVII. törvény az Észak-atlanti Szerződés Szervezetével aláírt „Békepartnerség" program Keretdokumentumának törvénybe iktatásáról, és annak a Magyar Köztársaság által történő végrehajtásáról. (Közlönyállapot: 1995. VII. 6.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99500067.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
23. 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. (Közlönyállapot: 1995. XII. 28.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99500125.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
24. 1996. évi LXVII. törvény az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről szóló 1994. évi XXIII. törvény módosításáról. (Közlönyállapot: 1996. VII. 23.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99600067.TV letöltés ideje: 2016. 11. 09.)

25. 1998. évi LXXXV. törvény a Nemzeti Biztonsági Felügyeletről. (Közlönyállapot: 1998. XII. 24.) (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99800085.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
26. 2009. évi CLV törvény (Mavtv.) a minősített adat védelméről. (Közlönyállapot: 2009. XII. 29.) (https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0900155.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
27. 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról. (Közlönyállapot: 2011. VII. 26.) (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100112.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
28. 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. (Közlönyállapot: 2011. VII. 27.) (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100113.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
29. 2011. évi CLXXI. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról. (Közlönyállapot: 2011. XII. 14.) (https://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=A1100171.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)
30. 2016. évi XXX. törvény a védelmi és biztonsági beszerzésekről. (Közlönyállapot: 2016. V. 6.)
31. (https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600030.TV; letöltés ideje: 2016. 11. 09.)

MINISZTERTANÁCSI ÉS KORMÁNYRENDELETEK

1. 26/1990. (II. 14.) MT rendelet a nemzetbiztonsági feladatok átmeneti szabályozásáról.
2. 61/1990. (X. 1.) Korm. rendelet az egyes nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák forgalmának engedélyezéséről.
3. 90/1990. (V. 2.) MT rendelet a 26/1990. (II. 14.) MT rendelet módosításáról.
4. 98/1990. (VI. 11.) MT rendelet A nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT rendelet módosításáról.
5. 53/1991. (III. 31.) Korm. rendelet a szovjet csapatok kivonása során felszabaduló ingatlanok jogi helyzetével összefüggő egyes kérdésekről.
6. 66/1991. (V. 21.) Korm. rendelet a haditechnikai eszközök és szolgáltatások kiviteléről, behozataláról, illetve reexportjáról szóló 48/1991. (III. 27.) Korm. rendelet módosításáról.
7. 143/1991. (XI. 8.) Korm. rendelet az egyes nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák forgalmának engedélyezéséről szóló 61/1990. (X. 1.) Korm. rendelet módosításáról.
8. 166/1992. (XII. 18.) Korm. rendelet az egyes nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák forgalmának engedélyezéséről szóló 61/1990. (X. 1.) Korm. rendeletet módosításáról.
9. 164/2002. (VIII. 2.) Korm. rendelet az Észak-atlanti Szerződés Szervezete Biztonsági Beruházási Programja keretében kiírásra kerülő pályázatokon való részvételi jogosultság feltételeiről, a jogosultság megszerzésével kapcsolatos eljárás szabályairól és az eljáró szervezetről. (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0200164.KOR; letöltés ideje: 2018. 01. 21.)
10. 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet a Nemzeti Biztonsági Felügyelet (NBF) működésének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről. (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000090.KOR; letöltés ideje: 2018. 01. 21.)
11. 92/2010. (III. 31.) Korm. rendelet az iparbiztonsági ellenőrzés és a Telephely Biztonsági Tanúsítvány (TBT) kiadásának részletes szabályairól. (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000092.KOR; letöltés ideje: 2018. 01. 21.)
12. 161/2010. (V. 6.) Korm. rendelet a minősített adat elektronikus biztonságának, valamint a rejtjeltevékenység engedélyezésének és hatósági felügyeletének részletes szabályairól. (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000161.KOR; letöltés ideje: 2018. 01. 21.)
13. 109/2012. (VI. 1.) Korm. rendelet a NATO Biztonsági Beruházási Program keretében megvalósuló beszerzésekre vonatkozó részletes szabályokról. (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200109.KOR; letöltés ideje: 2018. 01. 21.)
14. 418/2016. (XII. 14.) Korm. rendelet a nemzetbiztonsági ellenőrzés és a felülvizsgálati eljárás során a biztonsági kérdőív kitöltésének eljárási szabályairól, valamint a nemzetbiztonsági ellenőrzéssel összefüggésben a lényeges adatokban bekövetkezett változás bejelentésének rendjéről. (https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1600418.KOR; letöltés ideje: 2018. 01. 21.)

ORSZÁGGYŰLÉSI HATÁROZATOK

1. 7/1990. (II. 14.) OGY határozat a belső biztonsági szolgálat tevékenységét vizsgáló bizottság felállításáról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=990H0007.OGY; letöltés ideje: 2018. 01. 11.)
2. 8/1990. (II. 14.) OGY határozat a Magyar Köztársaság katonapolitikai érdekeinek képviseletéről, a szovjet csapatok hazánkból történő kivonásával kapcsolatosan. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=990H0008.OGY; letöltés ideje: 2018. 01. 11.)
3. 28/1990. (III. 13.) OGY határozat Bokor Imre: „Kiskirályok mundérban" című könyvében foglaltakról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=990H0028.OGY; letöltés ideje: 2018. 01. 11.)
4. 29/1990. (III. 13.) OGY határozat a Belügyminisztérium belső biztonsági szolgálatának tevékenységéről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=990H0029.OGY; letöltés ideje: 2018. 01. 11.)
5. 54/1990. (VII. 3.) OGY határozat a Magyar Köztársaság és a Varsói Szerződés viszonyáról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=990H0054.OGY; letöltés ideje: 2018. 01. 11.)
6. 11/1991. (III. 5.) OGY határozat az 1990. december 18-ai zárt ülésével kapcsolatos intézkedésről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=991H0011.OGY; letöltés ideje: 2018. 01. 11.)
7. 41/1991. (VII. 18.) OGY határozat a Varsóban, 1955. május 14-én aláírt Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási szerződés, valamint az annak érvényessége meghosszabbításáról Varsóban, 1985. április 26-án aláírt Jegyzőkönyv hatályának megszüntetéséről szóló Jegyzőkönyv megerősítéséről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=991H0041.OGY; letöltés ideje: 2018. 01. 11.)

8. 11/1993. (III. 12.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=993H0011.OGY; letöltés ideje 2018. 01. 11.)
9. 27/1993. (IV. 23.) OGY határozat A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=993H00027.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 05.)
10. 66/1994. (XII. 15.) OGY határozat az Észak-atlanti Szerződés Szervezetével aláírt „Békepartnerség" program Keretdokumentumának megerősítéséről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=994H0066.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 05.)
11. 40/1995. (IV. 7.) OGY határozat a Magyar Honvédség alegységei légvédelmi rakéta éleslövészetéről a Lengyel Köztársaságban. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0040.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 05.)
12. 55/1995. (VI. 1.) OGY határozat Magyar Honvédség és a Román Hadsereg alegységei egymás országában végrehajtásra kerülő közös kiképzéséről és gyakorlatáról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0055.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 05.)
13. 65/1995. (VI. 17.) OGY határozat az Észak-atlanti Szerződés Szervezetével aláírt „Békepartnerség" program Keretdokumentumának megerősítéséről szóló 66/1994. (XII. 15.) OGY határozat módosításáról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0065.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 05.)
14. 78/1995. (VII. 6.) OGY határozat az 1995. évben a „Békepartnerség" program Keretdokumentum alapján, illetve a „Békepartnerség" szellemében tervezett csapatmozgásokról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0078.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 05.)
15. 82/1995. (VII. 6.) OGY határozat a Sínai-félszigeten állomásozó Multinacionális Erők és Megfigyelők (MFO) békefenntartó missziójában való magyar részvételről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0082.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
16. 87/1995. (VII. 6.) OGY határozat az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzésére felállított bizottság két tagja megválasztásának semmisségéről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0087.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
17. 88/1995. (VII. 6.) OGY határozat a Magyar Honvédség hosszú, valamint középtávú átalakításának irányairól és létszámáról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0088.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
18. 78/1995. (VII. 6.) OGY határozat az 1995. évben a „Békepartnerség" program Keretdokumentum alapján, illetve a „Békepartnerség" szellemében tervezett csapatmozgásokról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0078.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
19. 94/1995. (IX. 28.) OGY határozat a légvédelem rádiólokációs felderítő-információs és vezetési rendszere fejlesztéséről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0094.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
20. 95/1995. (IX. 28.) OGY határozat a légvédelem földközeli és kis magasságú oltalmazási képességének megőrzéséről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0095.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
21. 99/1995. (X. 13.) OGY határozat a Magyar Honvédség 1995. és 1996. év végi részletes bontású létszámáról. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H0099.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.

22. 114/1995. (XII. 12.) OGY határozat a délszláv válság békés rendezésének végrehajtását biztosító erők (IFOR) kötelékében korlátozott létszámú magyar műszaki kontingens részvételéről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=995H00114.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)
23. 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. (http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=99H00094.OGY; letöltés ideje: 2018. 02. 20.)

III. Minisztertanácsi és kormányhatározatok

1. 6000/1975. (VI. 2.) sz. MT határozat az állambiztonsági feladatokról. (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_6000.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 07.)
2. 6001/1975. (VI. 2) sz. MT határozat a katonai hírszerzésről. (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_6001.pdf; letöltés ideje: 2017. 11. 07.)
3. 3039/1990. (II. 2.) MT határozat a nemzetbiztonsági szolgálatokról.
4. 1024/1990. (II. 14.) MT határozat a Nemzetbiztonsági szolgálatok megszervezését végző bizottság felállításáról.
5. 1062/1990. (IV. 4.) MT határozat a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szervei titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálásának szervezeti megoldásáról (szakszolgálat).
6. 3148/1990. (IV. 19.) MT határozat a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendőrség bűnügyi szervei titkosszolgálati eszközökkel való kiszolgálásának szervezeti megoldásáról (SZOTI).
7. 104/2011. (XII. 1.) ME határozat Domján László vezérőrnagy MK KBH főigazgató felmentéséről. Magyar Közlöny 2011/142. szám (2011. 12. 01.). 34040. o. (http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK11142.pdf; letöltés ideje: 2018. 05. 30.)
8. 114/2011. (XII. 30.) ME határozat Kovács József altábornagy KNBSZ főigazgatójává történt kinevezéséről. Magyar Közlöny 2011/164. szám (2011. 12. 30.). 4093. o. (http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2011&szam=164; letöltés ideje: 2018. 05. 30.)

IV. Alkotmánybírósági határozat

1. 48/1991. (IX. 26.) AB határozata (többek között) az *Országgyűlés, a köztársasági elnök és a Kormány fegyveres erők irányítására vonatkozó hatásköreiről.* (A taxis blokád ürügyén.) (http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/413887D00724A32FC1257ADA00529B43?OpenDocument&printpreview; letöltés ideje: 2018. 03. 07.)

V. Utasítások, parancsok, intézkedések

1. A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma III/IV. Csoportfőnökségének 61-3773/1962. számú ügyrendje. (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-463/3/18.)
2. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0013/1963.(VI. 24.) számú parancsa a *figyelő és környezettanulmányozó munka szabályozására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-21/13/1963.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_13_1963.pdf; l.etöltés ideje: 2016. 11. 28.)
3. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0031/1963. (XII. 5) számú parancsa a *„Szabályzat a BM III. Főcsoportfőnökség operatív szervei hálózatának nyilvántartására" kiadásáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-21/31/1963.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_31_1963.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
4. *„Szabályzat a BM III. Főcsoportfőnökség operatív szervei hálózatának nyilvántartására"* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-21/31/1963.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_31_1963_szab.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
5. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0019/1963. (VIII. 14.) számú parancsa a *BM. III. Főcsoportfőnökség konspirációs és biztonsági szabályzata" kiadásáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-21/19/1963.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_19_1963.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
6. A *„BM. III. Főcsoportfőnökség konspirációs és biztonsági szabályzata"* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-21/19/1963.) (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/konspiracios_és_biztonsági_1963_szab.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
7. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0033/1963. (XII. 5.) számú parancsa *az operatív nyilvántartás rendezésének és a nyilvántartás adatai felhasználásának szabályozására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-21/33/1963.)
8. A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének és belügyminiszterének 002/1964. (VII. 30.) számú parancsa *az MNVK. 2. Csoportfőnökség, a BM. III. Főcsoportfőnökség és a BM. Határőrség szerveinek együttműködése tárgyában.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-27/2/1964.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_27_2_1964.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
9. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 10/1966. (XII. 22.) számú intézkedése a 16/1965. csoportfőnöki intézkedés értelmezéséről (*védett személyek operatív preventív védelmének fogalma és a tevékenység módja*). (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-5-10/1966.)
10. A BM III/IV. csoportfőnökség 358-27/1968. (XI. 1.) nyilvántartási számú *szervezeti ábrája.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – szn.-BM III/IV. csfség. szerv. felépítése-1968. 11. 01.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/BM_III_IV_szervezeti_abra_.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
11. A Magyar Népköztársaság belügyminiszter helyettesének 004/ 1969. (VIII. 27.) számú parancsa *a társadalomra veszélyes ellenséges személyek kiválasztása és ellenőrzése.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-23/4/1969.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_23_4_1969.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
12. A BM III. főcsoportfőnökség 10-530/1972. (III. 15.) nyilvántartási számú ügyrendje. (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/iii_ugyrend.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)

13. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 005/1972. (IV. 5) számú parancsa *az állambiztonsági szervek hálózati munkájának alapelveit tartalmazó szabályzat kiadásáról és maga a szabályzat.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-21/5/1972.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-21_5_1972.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
14. A BM III/IV. csoportfőnökség 61-896/2/1972. *(V. 30.) nyilvántartási számú ügyrendje.* (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/ugyrend_4.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
15. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 0012/1972. (VII. 31.) parancsa az *„Állambiztonsági Szervek Hálózata Nyilvántartási Szabályzatának" kiadásáról és maga a szabályzat.* (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-21_12_1972.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
16. *A BM állambiztonsági szervei nyilvántartásaihoz kapcsolódó kisegítő nyilvántartásokban történő ellenőrzések, priorálások rendje 1972-ben.* (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/prioralas.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
17. A Magyar Köztársaság honvédelmi miniszterének és belügyminiszterének 0011/1973. (VI. 8.) együttes utasítása *a néphadsereg (polgári védelem katonai szervei) parancsnokainak és a BM Katonai Elhárító Csoportfőnökség szerveinek közös feladatai, a kölcsönös együttműködés követelményei tárgyában.* (Levéltári jelzet: ÁBTL– 4.2. – szn.-0011/1973.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/sz.n._0011_1973.VI.8.)HM_BM.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
18. 1/1975. (VI. 2.) számú MT helyettes utasítása *az állam biztonsága védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről.* (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_1.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)
19. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 6/1977. (VI. 17.) számú intézkedése *a külföldi szervekkel és személyekkel történő kapcsolattartás, valamint a magánjellegű külföldi utazással összefüggő katonai elhárítási feladatok szabályozásáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-5-6/1977.)
20. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 8/1977. (VIII. 26.) számú intézkedése az osztályoknál indított *„Előzetes ellenőrzés" és „Bizalmas nyomozás" fedőnevei kezdőbetűi (1.o: A-D; 2 o:-E-F; 3.o: G-Ly; 4.o:M-Ó; 6.o: Ő-S; 7.o: SZ-ZS)* és *alkalmazásáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-8/1977.)
21. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 11/1977. (XII. 5.) számú intézkedése *a titokvédelemmel és rezsifegyelemmel összefüggő elhárítási feladatok szabályozásáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-11/1977.)
22. A Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 1/1977. (III. 28.) számú parancsa a Belügyminisztérium külső – *a lakosság körében végzendő – propagandamunkájának 1977–1980. évekre szóló irányelveiről.* (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_24_1_1977.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
23. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 3/1978. (III. 20.) számú intézkedése *az engedély nélkül távollevő katonák felkutatásával és körözésével kapcsolatos elhárítási feladatokra.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-3/1978.)
24. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 4/1978. (XI. 29.) számú intézkedése *a katonai elhárító operatív tiszti állománya utánpótlásának biztosítására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-4/1978.)

25. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 5/1978. (XII. 11.) számú intézkedése *az állambiztonsági tájékoztató rendszerről.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-5/1978.)
26. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. (XI. 12.) számú parancsa *a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjének kiadásáról és maga az ügyrend.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10–22/26/1979.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/parancs_2.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)
27. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 9/1979. (VIII. 10.) számú intézkedése a BM III/IV. csoportfőnök 8/1973. számú – *a „B" ellátmánnyal és a „T" lakások gazdálkodásával kapcsolatos* – intézkedés módosításáról. (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-9/1979.)
28. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 14/1979. (IX. 28.) számú intézkedése *a középiskolai katonai kollégiumok operatív biztosítására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-14/1979.)
29. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 22/1979. (XI. 30.) számú intézkedése *a magyar katonai kontingens egyes volt beosztottaival kapcsolatos feladatok végrehajtására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-22/1979.)
30. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 13/1980. (VI. 26.) számú utasítása *a jogellenesen külföldön maradtak közül az egyéni elbírálás alapján végleg, valamint az engedélyezett külföldi tartózkodási idő lejárta után hazatértekkel kapcsolatos állambiztonsági munka feladatairól.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10 - 21/13/1980.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-21-13_1980.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)
31. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 16/1980. (VI. 30.) számú intézkedése *a magyar katonai kontingens egyes volt beosztottaival kapcsolatos feladatok végrehajtására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-16/1980.)
32. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 8/1980. (VIII. 29.) számú intézkedése *a csoportfőnökség belső ellenőrzési rendszerének kialakítására és üzemeltetésére.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-8/1980.)
33. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének és honvédelmi miniszterének 3/1980. (XII. 8.) számú együttes utasítása *a BM Állambiztonsági Főcsoportfőnökség szervei és az MNVK Felderítő Csoportfőnökség együttműködéséről.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. — 10-37/3/1980.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_37_3_1980.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
34. A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének és belügyminiszterének 4/1980. (XII. 8.) számú együttes utasítása *a Magyar Néphadsereg Vezérkara Felderítő Csoportfőnöksége személyi állományának állambiztonsági védelméről.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-37/4/1980.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_37_4_1980.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
35. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 36/1981. (XI. 10.) számú parancsa *az operatív célú fedőokmánnyal való ellátás és a fedőokmány alkalmazás alapelveinek szabályzata kiadásáról és maga a szabályzat.* (Levéltári jelzet: (ÁBTL 4.2. – 10 - 22/36/1981.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-22-36_1981.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)

36. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 1/1981. (I. 15.) számú intézkedése *az együttműködő parancsnokok tájékoztatásának és az elöljáróknak történő jelentésének rendjére.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-1/1981.)
37. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 2/1981. (I. 31.) számú intézkedése a *katonai elhárítás területén található objektum (vonal) dossziék tartalmának szabályozására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-2/1981.)
38. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 3/1981. (II. 2.) számú intézkedése *a budapesti honvédségi lakótelepek állambiztonsági védelmének megszervezésére.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-3/1981.)
39. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 6/1981. (III. 30.) számú intézkedése *a „Szigorúan titkos" („SZT") állomány szervezésére és működtetésére.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-6/1981.)
40. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 7/1981. (III. 30.) számú intézkedése *a határfigyelőztetés szabályozására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-7/1981.)
41. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 15/1981. (VII. 30.) számú intézkedése *a feljelentésekkel, közérdekű bejelentésekkel, javaslatokkal és panaszokkal összefüggő katonai elhárítási feladatokra.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-15/1981.)
42. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 18/1981. (XI. 26.) számú intézkedése *a rendőrhatósági figyelmeztetés alkalmazásának szabályaira.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-18/1981.)
43. A katonai főügyész 2/2981. (XI. 17.) számú utasítása *a katonai ügyészi szervek és a belügyi vezetők együttműködéséről.* (Levéltári jelzet: ÁBTL – 4.2–sz.n-2/1981. - Katonai Főügyész utasítása.) (http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/sz_n_2_1981_Katf_utasitas_1981.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)
44. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 5/1982. (III. 24.) számú intézkedése *a titokvédelemmel és rezsifegyelemmel összefüggő elhárítási feladatok szabályozásáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-5/1982.)
45. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 8-9/1982. (VII. 29.) számú intézkedése a *külföldi hallgatók irányába szervezett állambiztonsági munka szabályozására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-8-9/1982.)
46. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 12/1982. (XII. 28.) számú intézkedése a *terrorcselekmények megelőzésével kapcsolatos katonai elhárítási feladatokra.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-12/1982.)
47. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 1/1983. (I. 31.) számú intézkedése az *MN-be felvételre kerülők ellenőrzésével kapcsolatos katonai elhárítási feladatokra.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 61-7-1/1983.)
48. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 9/1983. (VIII. 10.) számú intézkedése *az MN személyi állományának állambiztonsági felkészítésére.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-7-9/1983.)
49. A BM III/IV. csoportfőnökének 8/1983. (X. 10.) számú intézkedése *a hálózatszervezésről, a tömegkapcsolatok felhasználásáról és a „T" helyek létesítéséről.* (ÁBTL 4.2 – 10 – 7-8/1983.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1983_8.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)

50. A BM III/I. csoportfőnökség által készített tankönyv *„A hálózaton kívüli kapcsolatok helye, szerepe és jelentősége a hírszerző munkában"*. (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 67-16-1130/1983.december.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/halozaton_kivuli.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.)
51. Az MNVK Szervezési és mozgósítási csoportfőnökség (továbbiakban: SZMCSF) csoportfőnök 0091/1983. számú intézkedése *a „MÁTRA-III" fedőnevű fejlesztési időszak feladataira.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/17-169/17/13.)
52. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének n. a,/1984. (VIII. 7.) számú intézkedés-tervezete *a csoportfőnökség határon túli munkájának szabályozására.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-65-4/1985.)
53. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 3/1984. (II. 23.) számú parancsa *a BM állambiztonsági szervek Operatív Nyilvántartási Szabályzata kiadásáról és maga a szabályzat.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-22/3/1984.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1984_3.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
54. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 00102-00104/1986. számú intézkedése *az MN-ből az EFE állományába kijelölt szervezetekre.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/14-259/04/1-3.)
55. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 0073/1985. számú intézkedése *a „MÁTRA-V" fedőnevű fejlesztési időszak feladataira.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/20-94/21/1.)
56. A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének 00090/1986. (IV. 21.) számú (Iktsz.: 0506, Lnsz.: 307/1088) direktívája *a Magyar Néphadsereg fejlesztésének és felkészítésének feladataira az 1986–1990. közötti időszakra.* (Levéltári jelzet: HM HIM HL – 9. d./26. ö. e.)
57. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 0047/5/1987. számú intézkedése *az MN „BAKONY" fedőnevű középtávú fejlesztési időszak feladataira.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/20-94/22/1.)
58. Az MNK honvédelmi miniszterének 037/1987. (XI. 16.) számú (HK.11.) intézkedése *a katonai vonatkozású állam- és szolgálati titokkör meghatározásáról.* (Levéltári jelzet: HM HIM HL 12. d./39. ö. e.)
59. MNVK SZMCSF csoportfőnök 013/1988. számú intézkedése *a „BAKONY-II" fejlesztési időszak szervezési feladataira.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/15-66/1/13.)
60. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 0089-0091/1988. számú intézkedése *az MN-ből az EFE állományába kijelölt szervezetekre.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/14-259/05/1-3.)
61. A BM III/IV. csoportfőnökség csoportfőnökének 2/1989. (XII. 31.) számú intézkedése *a korábbi intézkedések hatálytalanítására, illetve a hatályban maradókra* (8/79, 9/80, 2/81, 10/81, 1/83, 8/83, 10/83, 1/84, 6/85, 2/86, 2/89). (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7.– 2/1989.)
62. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 0074/1989. számú intézkedése *az 1989–1990. évi szervezési feladatokra.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/23-94/8/26.)
63. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 03/1989. számú intézkedése *az MN „BAKONY-III/1" ütem fejlesztési feladataira.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/16 - 72/1/3.)
64. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 01/1990. számú intézkedése *az MN „GERECSE" haderőreform szervezési feladataira.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/17 - 169/1/1-3.)
65. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 010/161/1990. (I. 1.) számú intézkedése *az MH KBH 1/9/A számú „B" - „M" állománytáblájára.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/19 - 331/13, vagy HM HIM KI – 8/19 -169/16/6.)

66. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 010/161/1990. (I. 1.) számú intézkedése *az MH KBH 1/9/A. számú „B" állománytáblájára.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/19 - 169/9/14.)
67. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 037/16/1990. (I. 1.) számú intézkedése *az MH KBH 1/9/A. számú „M" állománytáblájára.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/17 - 169/16/9.)
68. Az MN Anyagi-technikai főcsoportfőnökség (ATFCSF) főcsoportfőnökének 014/1990. (III. 19.) számú intézkedése *a főcsoportfőnökség alárendelt szervezetek karhatalmi és fegyveres biztosítási feladatainak megszüntetésére.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 0/00 - 269/2/14.)
69. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 010/161/1991. (I. 1.) számú intézkedése *az MH KBH 1/9/A. számú „B" - „M" állománytáblájára.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/19 - 331/14.)
70. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 074/1992. (I. 1.) számú intézkedése *az MH KBH 1/9/A. számú „B" – „M" állománytáblájára.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/19 - 331/3/2.)
71. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 084/1993. (I. 1.) számú intézkedése *az MH KBH 1/9/A. számú „B" – „M" állománytáblájára.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/20 - 94/16.)
72. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 094/1995. (I. 1.) számú intézkedése *az MH KBH 1/9/A. számú „B" – „M" állománytáblájára.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/23 - 96/11/9.)
73. Az MNVK SZMCSF csoportfőnök 00116/62/1990. és a 00117/62/1990. számú intézkedése *az MN „BAKONY-III" időszak pontosított fejlesztési feladataira és adataira.* (Levéltári jelzet: HM HIM KI – 8/18 - 176/14/1 és a HM HIM KI – 8/18 – 176/15/1, illetve a HM HIM KI – 8/18 – 176/17/2-5.)
74. A Magyar Köztársaság belügyminiszterének és honvédelmi miniszterének 4/1990. számú közös utasítása (Szám: BM-MHVK 10-37/4/1990.) *a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről.* (Levéltári jelzet: HM HIM HL 12.d./39. ö. e.)
75. A Magyar Honvédség parancsnokának 019/1990. (V. 14.) számú parancsa *a Katonai Biztonsági Hivatal és a Katonai Felderítő Hivatal létrehozására.* (Levéltári jelzet: HM HIM HL KI MHP T. 352/02/19 ö. e.)
76. A Magyar Honvédség parancsnokának 024/1990. (XII. 1.) számú parancsa *a Katonai Biztonsági Hivatal és az MH katonai szervezetek közötti együttműködésre.* (Levéltári jelzet: HM HIM HL KI MHP T. 352/02/19 ö. e.)
77. Az *MK KBH alapító okirat* (Nyilvántartási szám: K-606/26/1996.). (http://2010-2014.kormany.hu/download/0/b5/40000/MK%20KBH_mod.pdf#!DocumentBrowse; letöltés ideje: 2018. 03. 17.)
78. A honvédelmi miniszter 138/2006. (HK 1/2007.) HM utasítása *a munkaköri jegyzékekről és az állománytáblákról.* (http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/13/PDF/2007/1.pdf; letöltés ideje: 2018. 03. 17.)
79. A honvédelmi miniszter 116/2011. (X. 21.) HM utasítása *a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti és létszám-racionalizálásának egyes feladatairól.* (http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/13/PDF/2011/16.pdf; letöltés ideje: 2018. 03. 17.)

80. A honvédelmi miniszter 128/2011. (XII. 28.) HM utasítása *a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos egyes feladatokról.* (Honvédelmi Közlöny CXXXVIII. évfolyam 18. szám, 2011. 12. 28. 1699. o.)
81. *Az MK KBH alapító okirata* (Nytsz: K-606/26/1996.). (http://2010-2014.kormany.hu/download/0/b5/40000/MK%20KBH_mod.pdf#!DocumentBrowse; letöltés ideje: 2018. 03. 17.)
82. A Magyar Honvédség Anyagi-technikai főcsoportfőnökség főcsoportfőnökének 131/1997. (VI. 3.) számú intézkedése *az MK KBH részére nyújtandó anyagi-technikai biztosítási feladatokról.* (Levéltári jelzet: HM HIM HL KI – 0/00/0-584/32/131.)
83. *Az MK KBH megszüntető okirata* (Nytsz.: 144-49/2011). (http://2010-2014.kormany.hu/download/2/91/c0000/MK%20KBH%20megszunteto.pdf#!DocumentBrowse; letöltés ideje: 2018. 03. 17.)
84. *A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat alapító okirata* (772-54/2012). (http://2010-2014.kormany.hu/download/0/a0/d0000/KNBSZ_mesz_772_54.pdf#page=1&zoom=auto,-106,848; letöltés ideje: 2018. 03. 17.)

VI. Egyéb dokumentumok

1. A BM II/1. osztály 10-140/14-1958. (X. 1.) nyilvántartási számú *jelentése a katonai elhárítás munkájáról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.6. – 10-140/14/1958.) (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/jelentes_kat_elh.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
2. *Jelentés az SZT rendszer szervezetének helyzetéről, működésének hatásfokáról, a további feladatokról.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 4.2. – 10-52/12/1984. VIII. 23.) (https://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/szt_rendszer.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)
3. BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos *jelentések.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-242/89. (9.d.))
4. Gubicza Jenő rendőr ezredes, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnök I. helyettesének jelentése, *Pallagi Ferenc rendőr vezérőrnagy állambiztonsági miniszterhelyettes 45-600/110/89. számú átiratára.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-333/1989.)
5. Emlékeztetők *a BM III/IV. csoportfőnökség vezetői értekezleteiről 1989–1990.* (Levéltári jelzet: ÁBTL 1.11.7. – 61-28-2; 3; 4; 5; 6; 7; 10; 11; 12/1989, illetve 1; 2; 3/1990.)
6. A Magyar Köztársaság elnökének levele (Nytsz,: 056-XXIII/1990.) *Gubicza Jenőnek,* Budapest, 1990. május 3. (Egy másolat a szerző birtokában.)
7. Az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága és Nemzetbiztonsági Bizottságának összefoglaló jelentése *a Katonai Biztonsági Hivatal tevékenységével kapcsolatos vizsgálatról.* Budapest, 1994. október 11. (Egy eredeti példány a szerző birtokában.)
8. Kivonat a Honvéd Vezérkar főnöke, az MHPK első helyettesének 1993. március 23-i, az MHPK útján *a honvédelmi miniszternek felterjesztett leveléből.* (Nytsz.: 0057/1993; K-00180/1993.) (Egy másolat a szerző birtokában.)
9. Kivonat a Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatal vezetőjének, a vezérkarfőnök-helyettesnek a HM Jogi- és igazgatási főosztály vezetőjének, 1993. április 1-jén írt *leveléből.* (Nytsz.: 00402/1993.) (Egy másolat a szerző birtokában.)

MELLÉKLETEK

1. SZÁMÚ MELLÉKLET: SZAKSZÓTÁR

(A könyvben használt katonai és nemzetbiztonsági fogalmak, szakkifejezések rövid magyarázata)

Alkalmi operatív kapcsolat: Megfelelő hálózati személy hiányában, egyes konkrét operatív részfeladatok megoldására, operatív eszközök, módszerek hatékonyságának fokozására vagy eredményességének biztosítására, az illetékes elöljáró engedélyével igénybe vehető személy. A hálózatnak nem tagja, csak egy-egy feladat teljesítésében segíti titkosan az állambiztonsági munkát. Sem központi, sem helyi nyilvántartási kategóriát nem képez. A vele kapcsolatban keletkezett adatok és információk (tanulmányozás, priorálás, titoktartási nyilatkozat) szükség esetén az operatív tiszt munkafüzetében rögzülnek. Az operatív helyzettől függően társadalmi kapcsolattá átminősíthető vagy hálózati személynek beszervezhető.

Állambiztonsági operatív nyilvántartás: *„Az állambiztonsági szervek egyik nélkülözhetetlen, szigorúan titkos eszköze, amely az állam és az emberiség elleni, illetve egyes kiemelt, hatáskörbe utalt más bűncselekményt elkövető; az állami, társadalmi és gazdasági renddel tudatosan és folyamatosan szembehelyezkedő, ellene tevékenykedő személyek; a politikai, történelmi, állambiztonsági szempontból fontos események, objektumok, vonalak adatait, illetve anyagait tartalmazza."*[1]

Befogadó nemzeti támogatás: A Magyar Honvédség azon tevékenysége, melynek során különféle támogatást nyújt a Magyarországon át- vagy felvonuló, az országban átmenetileg tartózkodó szövetséges és/vagy békét kikényszerítő, békefenntartó és támogató, többnemzeti szervezetek (harcoló csapatok, ellátó és/vagy kiszolgáló erők stb.) részére feladataik zavartalan és elvárt szintű teljesítése érdekében. A végrehajtandó feladatok között szerepel katonai objektumok (repülőterek, laktanyák, lőterek, bázisok, raktárak stb.) biztosítása, illetve pénzügyi, logisztikai, őrzés-védelmi, adminisztratív tevékenység végzése.

Bizalmas nyomozás: Az állam biztonsága ellen irányuló bűncselekményekre utaló magatartás bizonyítása, illetve cáfolása, a bűncselekmény megelőzése, akadályozása, megszakítása, az elkövetők felelősségre vonása érdekében folytatott operatív tevékenység második fázisa. (Megjegyzés: a tevékenység első fázisa az adatpontosító és adatkiegészítő előzetes ellenőrzés.)[2]

Biztonság: Bonyolult (komplex), nehezen meghatározható, helytől, helyzettől, időtől és sok más tényezőktől függő, rendszerjellegű fogalom. Tartalmát tekintve általánosságban elfogadottnak tekinthető, hogy a biztonság egyénekhez (egyes emberekhez) emberi közösségekhez (csoportokhoz), államokhoz (nemzetekhez), nemzetközi rendszerekhez köthető, és mindig valamilyen létfontosságú érték ellen irányuló fenyegetés (veszély vagy kockázat) megjelenése kapcsán felmerülő igényt, illetve azokkal szembeni védelmet jelenti.[3]

Más szavakkal a biztonság úgy is értelmezhető, mint egyfajta **egyensúlyi állapot** a felmerülhető vagy a ténylegesen felmerülő fenyegetések, veszélyforrások és veszélyhelyzetek, valamint

[1] Az MNK belügyminiszterének 3/1984.02.23. számú parancsával kiadott *„BM állambiztonsági szervek Operatív Nyilvántartási Szabályzata"* (ONYSZ) 1–2. pont.

[2] Az MNK belügyminiszterének 0010/1973.06.30. számú parancsával kiadott *„Állambiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó munkájának szabályzata"*, illetve az előző lábjegyzet (ONYSZ) 19. pontja.

[3] Gyaraki Károly–Báthori Gábor: *A Magyar Köztársaság Nemzeti biztonsági stratégiájának koncepciója.* In: Biztonság – Honvédelem – Rendvédelem Magyarországon (szerk.: Gyaraki Károly), KDNP. Budapest, 2010. 31. o.

az elhárításukra, kivédésükre szolgáló képesség és lehetőség között.[4] Ebben a megközelítésben mondható, hogy a biztonság (állapot vagy helyzet) két lehetséges érték között képzelhető el. Az egyik érték az 1 vagy 100%, amely abszolút biztonságot, a másik érték a 0 vagy 0%, amely a biztonság teljes hiányát jelenti.

Biztonságot veszélyeztető tényezők (veszélyforrások, kihívások) tipológiája (osztályozása, típusai): A biztonságot veszélyeztető tényezők (veszélyforrások) többféleképpen osztályozhatók (csoportosíthatók). Általánosságban egyetértés van abban, hogy a veszélyforrások származás, méret, hatókör (kiterjedés), jelleg és irányultság szerint csoportosíthatók. A csoportok nem zártak, tehát egy-egy tényező több osztályba is kerülhet.

Származásuk szerint a biztonságot veszélyeztető tényezők lehetnek **természeti** (természeti jelenségek által előidézett katasztrófák és kedvezőtlen természeti változások) **és mesterséges** (szándékosan vagy gondatlanságból előidézett, az egyén és a társadalom létét és biztonságát, a nemzetközi rendet, illetve a környezetet is fenyegető) **eredetűek.**

Méret szerint a biztonságot veszélyeztető tényezőkhöz szokás sorolni a **globális** (az egész világra kiterjedő), a **kontinentális** (egy földrészen belül annak egy részére érvényes), a **regionális** (egy régióra kiterjedő), **szubregionális** (a régió egy részére érvényesek) és **lokális** (helyi jelentőségű) veszélyforrásokat.

Kiterjedés (hatókör) szerinti csoportba a **belső** (egy országon belül jelentkező) és a **külső** (más országok vagy államcsoportok ellen irányuló) veszélyforrások tartoznak.

A mesterségesen létrehozott veszélyforrások (kihívások és kockázatok) **jellegük alapján** megjelenhetnek **feszültség** (eltérő érdekek alapján kialakult véleménykülönbség), **válság** (államok és államcsoportok között kiéleződő feszült viszony), **konfliktus** (akaratérvényesítés erőszakos eszközökkel) és **háború** (agresszió, valaminek a megszerzése, kikényszerítése erőszakos eszközökkel) formájában.

Irányultságot tekintve az egyénre és a társadalmi élet minden területére (az állam, az önkormányzat, a jog, a politika, a diplomácia, a gazdaság, a bank- és pénzügyek, a technika és technológia, a köz- és magánszféra, a környezet, a demográfia, a honvédelem, a nemzetbiztonság, a rendőrség és a rendészet, az emberi környezet, a katasztrófavédelem, az egészségügy, az oktatás és nevelés, a kultúra és művészet, a közlekedés, az informatika és a kommunikáció, és a sor tetszőlegesen folytatható) hatást gyakorló veszélyforrások.

Biztonságpolitika: A biztonsághoz hasonlóan nehezen meghatározható (definiálható) komplex fogalom. Amennyiben e szakszótárban megfogalmazott biztonság fogalmát elfogadjuk, nem hibázhatunk, ha a biztonságpolitikát az egyén, az emberi közösség, az állam, az államok, a nemzet, a nemzetek, a nemzetközi rendszerek (szubjektumok) megfelelő biztonsági helyzetének kialakítása és fenntartása érdekében végrehajtandó intézkedések összességeként (speciális elgondolásként) értelmezzük.

Ennek megfelelően kimondható, hogy a **biztonságpolitika** olyan **funkció** ellátása, melynek végső célja azon alapvető értékek és érdekek védelme, amelyeket az adott szubjektumok fontosnak tartanak és elfogadnak.

A Hadtudományi lexikon például úgy fogalmaz, hogy *„A biztonságpolitika az általános politika része, az ország törvényhozása által a biztonság szavatolására meghatározott célok és elvek, az állami végrehajtó intézmények és szervek részéről foganatosított* ***rendszabályok,*** *tevékenységek s a lakosság cselekvő hozzájárulásának összessége."*[5]

4 Nagy László: *Néhány gondolat a biztonsági vákuumról.* Hadtudomány. 1992/1. 7. o.
5 Hadtudományi lexikon. A–L. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995. 146. o.

A definícióból is egyértelműen következik, hogy a biztonságpolitika – lehet **offenzív** (a saját értékek erősítése és terjesztése) és/vagy **defenzív** (a külső fenyegetettség ellen védő) – a szerteágazó biztonsági feladatokat ellátó (politikai és adminisztratív stb.) **intézményi rendszer** (törvényhozói, végrehajtói és bírósági hatalmi szervektől kezdve az állampolgárokig) tevékenységén keresztül valósul meg.

Fentieknek megfelelően az említett funkció ellátása során a legfontosabb feladat az **értékek, az érdekek, a veszélyek (kihívások)** konkrét meghatározása, és időről időre történő – a mindenkori környezet változásaival összhangban megvalósított – karbantartása, illetve a szükséges intézményi rendszer létrehozása, „üzemben tartása" és a szükséglethez (a követelményhez) igazított – a személyi, fizikai, adminisztratív, elektronikai követelményeknek megfelelő – állapotban tartása.

Dekonspiráció: árulás, fecsegés vagy egyéb titoksértő magatartás következtében bekövetkező lelepleződés az ellenség előtt.

Diplomáciai (katonadiplomáciai) tájékozódás: A nemzetközi diplomáciai jog rendszerében rögzített, széleskörűen és kölcsönösen elismert (tehát **legális**) **tevékenység**, melynek során olyan megbízható és hiteles – a partnerek helyzetéről, álláspontjairól, törekvéseiről és szándékairól szóló – információk birtokába juthatunk, amelyekre az ország kül-, bel- és katonapolitikai céljainak megvalósításához, a diplomáciai (katonadiplomáciai) együttműködéshez (katonai együttműködéshez), a nemzetbiztonságra (a katonai biztonságra) vonatkozó döntések meghozatalához folyamatosan szükség van.

Ellenőrzés: a meghatározott célok és az elért eredmények összevetése, önálló intézkedései, szankcióalkalmazási jog nélkül. Az ellenőrző tehát nem jogosult aktusok megsemmisítésére, megváltoztatására, szankciók alkalmazására. Így a szervezet vezetője által személyesen végzett ellenőrzés a felügyelet gyakorlásának minősül, melynek eredményeképpen végül is vezetési aktusra kerül sor.

Előzetes ellenőrzés: Az állambiztonsági szervek – állam elleni és hatáskörébe utalt más bűncselekmények felderítésére, megelőzésére, megszakítására irányuló, tervszerű, céltudatos és aktív tevékenységének első fázisa, melynek során az adatpontosító és adatkiegészítő munka eredményeként következtetni lehet a bűncselekmény elkövetésére vagy annak hiányára. (Megjegyzés: a tevékenység második fázisa a bűncselekményre utaló magatartás bizonyítására, illetve cáfolására szolgáló bizalmas nyomozás.)

Extrémizmus: Szélsőséges nézeteket valló irányzat, magatartás, mozgalom. Például: romaellenesség, idegengyűlölet, antiszemitizmus, melegellenesség, menekültekkel kapcsolatos előítéletek.

Fedőokmány: *„Fedőokmánynak minősül minden olyan igazolvány, okmány és okirat, amely operatív célra, az illetékes vezető engedélyével, a legendának megfelelő intézmények, vállalatok, szervek nevében és közreműködésével, illetve az általuk kiadott okmányok utánzásával, valóságtól eltérő vagy részben valóságos adatok felhasználásával készül, és rendelkezik a szükséges államigazgatási, operatív védettséggel."*[6]

6 Az MNK belügyminiszterének 36/1981.11.10. számú parancsával kiadott *„Az operatív célú fedőokmánnyal való ellátás és a fedőokmány alkalmazás alapelveinek szabályzata".* 9. o. (ÁBTL – 4.2 – 10 – 22/36/1981)

Felügyelet: Olyan tevékenység, melynek során a felügyeletet ellátó a felügyelt szervezet előírásoknak megfelelő működését kontrollálja, illetve kikényszeríteni jogosult. Amennyiben eltérést észlel az elvárt működéstől, megteszi a szükséges lépéseket az intézkedésre jogosult szervnél. A felügyelet tehát magába foglalja az ellenőrzés jogosítványait.

Hadtudomány: *„A hadtudomány olyan ismeretrendszer összefoglaló megnevezése, amely magában foglalja a hadviselés törvényszerűségeit, a háború előkészítésének, vezetésének és lebonyolításának módjait, a hadművészet kérdéseit, a hadseregek szervezésének és kiképzésének, a haditechnika alkalmazásának elméleti és gyakorlati problémáit, a hadtörténelmet, a hadigazdaságtant, a hadviselés társadalmi összefüggéseit."*[7] A hadtudományban központi helyet foglal el a **hadművészet** elmélete és gyakorlata, valamint ennek három összetevője, a hadászat, a hadműveleti művészet és a harcászat.

Hadászat: a hadászat fogalmára többfajta meghatározással is találkozhatunk. Az egyik közülük: *„A hadászat a hadtudomány vezető területe, mint ilyen a fegyveres küzdelem egészének jelenségeire, törvényszerűségeire vonatkozó ismeretek, nézetek tudományos rendszere. Tárgya: a győzelem kivívásának a módja, illetve a háború megelőzésének, a béke megőrzésének és a fegyveres konfliktusok eredményes kezelése. A hadászat a felső szintű politikai és katonai vezetésnek olyan tevékenysége, amelyet az állami és azon belül a honvédelemi politikai követelményei határoznak meg".*[8]

Egy másik definíció: *„A hadászat a háború művészete, seregek »menedzselése« egy hadjárat során, csapatok, hajók, légi járművek mozgatásának és rendezésének mikéntje oly módon, hogy azzal ellenfelünkre rákényszerítsük a harc idejének és körülményeinek általunk preferált kondícióit. Ennek szándéka vagy az alapján formált terv."*[9]

Hadművészet: A hadművészet a hadtudomány legfőbb kutatási területe, a fegyveres küzdelem előkészítésének, megvívásának és mindenoldalú biztosításának elmélete és gyakorlata. Részei a hadászat, a hadműveleti művészet és a harcászat.

Hadműveleti művészet: A hadműveleti művészet a hadművészet alkotórésze, a haderőnemi seregtestek együttes vagy önálló hadműveletei tervezésének és vezetésének elmélete és gyakorlata, amely közbenső helyet foglal el a hadászat és a harcászat között.

Harcászat: A harcászat a hadművészet része, a fegyveres konfliktus alapelemének a szárazföldön, a levegőben, a tengeren (ma már a kibertérben is), **haderőnemek** (szárazföldi csapatok, légierő, haditengerészet, tengerészgyalogság, honi légvédelmi csapatok, hadászati csapásmérő erők) és **fegyvernemek** (gépkocsizó vagy gépesített lövész, harckocsizó, tüzér, légvédelmi tüzér, légvédelmi rakéta, rádiótechnikai, hadtáp, műszaki, vadászrepülő, felderítő, híradó stb.) által folytatott harc elmélete és gyakorlata.

Hálózat: az állambiztonsági szervek által beszervezett, titkos munkatársnak, titkos megbízottnak és ügynöknek nevezett titkos segítőtársak összessége. Azért nevezték hálózatnak, mert az egyes személyek a pók hálójának mintájára láthatatlan hálóval vették körül a működési területet. A hálózat tagjai, a szervezetszerűen foglalkoztatott (hálózati) személyek az államvédelmi, állambiztonsági, ma már nemzetbiztonsági szervek vezetésével és irányításával vettek (vesznek) részt a katonai nemzetbiztonsági szervezet részére jogszabályban vagy más szabályozó dokumentumban meghatározott titkos feladatok és/vagy operatív intézkedések

[7] Pirityi Sándor: *Hadtudomány és biztonság.* TIT HABE, Budapest, 1998.
[8] Szabó József (főszerkesztő): *Hadtudományi lexikon.* Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995. 434–436. o.
[9] Concise Oxford Dictionary (Amerikai kéziszótár).

végrehajtásában. A katonai elhárításnál, a fegyveres erők területén elsősorban kémelhárítás, hatáskörbe tartozó bűncselekmények megelőzése, személyek, objektumok, harci technika védelme érdekében kellett, illetve lehetett (kell, illetve lehet) hálózatot szervezni.

Hálózati személy: A nemzetbiztonsági szolgálatoknál szervezett hálózat tagja, a szolgálat által beszervezett és szervezetszerűen foglalkoztatott titkos munkatárs, titkos megbízott vagy ügynök, aki a nemzetbiztonsági szervekkel hazafias meggyőződés alapján és/vagy üzleti megfontolás (anyagi és/vagy erkölcsi haszonszerzés) által motiváltan, önkéntesen, illetve valamilyen terhelő és/vagy kompromittáló tényező miatt kényszer hatása alatt segítette az állam-, majd a nemzetbiztonsági szervek munkáját. Funkciói és/vagy feladatai különfélék (informátor, rezidens, T-helyet biztosító, T-lakásgazda, különleges feladatot ellátó ügynök) lehettek.

Hírszerzés: A hírszerzés mind a terméket, mind a módszert tekintve a szisztematikusan megtervezett, célirányosan (nem véletlenszerűen) végrehajtott nyílt vagy titkos adatok megszerzése, gyűjtése, elemzése és értékelése, valamint a felhasználó lépcsőkhöz való felterjesztése, eljuttatása. A definícióból következik, hogy a hírszerzés egy olyan **termék** (információ), amelyet egy speciális (titkosszolgálati) **eszközzel** és **módszerrel**, egy különleges **munkafolyamat** eredményeképpen *„állítunk elő" (szerzünk meg) és adunk át* az arra jogosultak (kormány, miniszterek, vezérkar, parancsnokok stb.) részére igényeik (hírigény) szerint. A **termék** (információ, hírszerzési jelentés) hozzájárul a különböző távon (rövid, közép-, hosszú) érvényes és helyes döntéseik meghozatalához. Az **eszköz** operatív nyílt, fedett, rejtett, titkos személyek (erők) igénybevételét, eszközök, objektumok és módszerek alkalmazását jelenti.

Hírszerzési ciklus: A meghatározott (elvárt) feladat teljesítése érdekében végzett **munkafolyamat,** amely többféle szakaszban és fázisban folyó tevékenységből (a hírigény megfogalmazásából, a tervezésből, az információ- és adatgyűjtésből, az elemzésből és az értékelésből, valamint a tájékoztatásból) áll.

Hivatalos kapcsolat: A katonai elhárítás hivatalos kapcsolata az a személy, akit jogszabály vagy honvédelmi minisztériumi belső rendelkezés folyamatos együttműködésre, információcserére kötelez (pl. különböző hatáskörű egyszemélyi parancsnokok, szervezeti egységek vezetői, ügykezelők, híradó-, biztonsági, rezsim-, ügyeletes tisztek, altisztek és alkalmazottak.

Iparbiztonsági ellenőrzés: Az iparbiztonsági ellenőrzés olyan, a jogszabályokban meghatározott állami, nemzetbiztonsági és közfeladatot ellátó szervezetek által tervszerűen és egymásra épülően végrehajtott ellenőrzés, amely annak megállapítására irányul, hogy közreműködő (állami és/vagy magán-) gazdálkodó (ipari és/vagy szolgáltató) szervezetekhez minősített adatok (MA) kihelyezése, kezelése és tárolása nem jelent-e nemzetbiztonsági kockázatot. Az iparbiztonsági ellenőrzés magába foglal: általános (szakmai, gazdasági, pénzügyi, alkalmassági, nemzetbiztonsági stb.) cégellenőrzést; nemzetbiztonsági személyellenőrzést; és az eljárási rendben meghatározott feladatok végrehajtásának ellenőrzését.

Irányítás: Az irányítás *„Két szerv közötti hatalmi viszony, illetve olyan tevékenység, amelyben az irányító az irányított szervezeten kívülről meghatározó befolyást gyakorol az irányított szervezet tevékenységére. A meghatározó befolyás azt jelenti, hogy akár a szervezet céljait, feladatait, rendeltetését is módosíthatja. Az irányítás szervezetek közötti viszony, az általános célok megfogalmazását, a végrehajtás felügyeletét és kikényszerítését is magába foglalja."*[10] Az irányítás tehát magába foglalja a felügyelet és az ellenőrzés jogosítványait is.

[10] Kádár Pál: *A Honvédelmi Minisztérium irányításának és vezetésének időszerű jogi és igazgatási problémái.* PhD értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem (ZMNE), Budapest, 2009.11. o.

Katonai felderítés: A hadműveszet területéhez tartozó, **harcászati és hadműveleti szintű** feladatokhoz **kapcsolódó** (a haderő szintjén szervezett) **katonai tevékenység**, a **harcbiztosítás legfőbb fajtája**, melynek rendeltetése, hogy alapvetően **nyílt** erőkkel, eszközökkel és módszerekkel, folyamatosan és minden összefüggésben **adatokat és információkat szolgáltasson** (biztosítson) az ellenségről, a terepről, az időjárásról stb. az adott szintű katonai szervezetek parancsnokai számára, az általuk hozott **döntések és intézkedések megalapozása érdekében.**[11]

Katonai hírszerzés: A katonai hírszerzés (a hírszerzéshez hasonlóan termék, eszköz és munkafolyamat) **hadászati** (stratégiai) **szintű katonai nemzetbiztonsági tevékenység** (annak egyik, alapvető szolgálati ága), amely külföldi eredetű és a külföldre vonatkozó katonapolitikai és katonai **adatok és információk** (híranyagok) tervszerű gyűjtését, elemzését-értékelését és jelentését végzi – **nyílt és titkos** erőkkel, eszközökkel és módszerekkel – elsősorban a **legfelsőbb állami és katonai vezetés információs támogatása**, másodsorban a **Honvéd Vezérkar** katonai tervezéshez szükséges információkkal történő **ellátása érdekében.**[12]

Más megfogalmazásban: *„A katonai hírszerzés olyan állami szinten megszervezett, különleges jellegű, állandóan folytatandó, intézményes tevékenység, amelynek a rendeltetése az állam biztonságpolitikája szempontjából fontos adatok, információk legális vagy illegális, illetve technikai eszközökkel történő megszerzése, elemzése és értékelése és az állami vagy katonai vezetés döntéseinek támogatását szolgáló célirányos tájékoztatásban való felhasználása."*[13]

Katonai kémkedés: nem megengedett eszközökkel és módszerekkel folytatott, a nemzetközi hadijog által **védelemben nem részesített**, a célországok nemzetbiztonságát veszélyeztető, **szervezett információszerző tevékenység,** amelyet fedett módon, a tevékenységet álcázva, idegen államok vagy szervezetek támogatásával, a védett forrásokhoz történő hozzáférés rejtett lehetőségeinek kihasználásával, titkos informátorok beszervezésével és hálózati kapcsolatok rendszerén keresztüli foglalkoztatásával folytatnak. Mivel ez a tevékenység az érintett államok létérdekeit veszélyezteti, **súlyos büntetéssel üldözik.**

K-ellenőrzés: Postai küldemények ellenőrzése.

K-lakás: A konspiratív (K) lakás olyan gyűjtőfogalom, amelyet a nemzetbiztonsági szervek tulajdonát képező, a biztonsági tiszt által legalizált és általa, operatív célokra használt objektum (lakás, ház, villa, állandó figyelő-, találkozási és tartózkodási hely stb.) megnevezésére használtak (használnak).

Különleges operatív eszköz: *„Minden olyan eszköz és módszer, melyet az érintett tudta nélkül alkalmaznak, és amelynek használata a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok, a levéltitok és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat sértheti."*[14]

Legalizálás: A legalizálás a konspiráció része, olyan szervezeti, kiképzési és felkészítési intézkedések rendszere, amelyek lehetővé teszik a titkosszolgálatokhoz való tartozás leplezését, a hírszerzést és az elhárítást végző személyek bel- és külföldön történő hatékony működését.

11 Sallai Imre: *Katonadiplomácia és információszerzés.* Felderítő Szemle, 2013/2. 17. o. (www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-2.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)

12 Sallai Imre: *Katonadiplomácia és információszerzés.* Felderítő Szemle, 2013/2. 17. o. (www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2013-2.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)

13 Hajma Lajos és Héjja István: *A katonai felderítés és hírszerzés története.* ZMNE, Budapest, 2001. (www.zmne.hu/tanszekek/Hadtortenelem/tematika/spy/hirszerzes.doc; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)

14 1990. évi X. Tv. 1. § (2) bekezdés.

Nemzetbiztonsági érdek: az MK szuverenitásának biztosítása és alkotmányos rendjének védelme. Ebbe beletartozik az ország függetlensége és területi épsége elleni, a politikai, gazdasági, honvédelmi érdekeit, az alapvető emberi jogok gyakorlását akadályozó, az alkotmányos intézmények működésének törvénytelen eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló, sértő vagy veszélyeztető leplezett törekvések felfedése és elhárítása; a kormányzati döntésekhez szükséges, a külföldre vonatkozó, illetőleg külföldi eredetű információk megszerzése; a terrorcselekmények, az illegális fegyver- és kábítószer-kereskedelem, valamint a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák illegális forgalmának felderítése és megakadályozása.

Operatív helyzet: Az operatív helyzet azoknak a viszonyoknak, összefüggéseknek és feltételeknek az összessége, amelyek között a katonai elhárítás végzi a számára meghatározott feladatait. Elemei a katonai szervezet rendeltetésével összefüggő és védendő objektumok, a szűkebb és tágabb környezet, a rendelkezésre álló humán és technikai információszerzési források, a biztonsági tisztek és a szervezet pozíciói stb.

Operatív kombináció: Az operatív kombináció a nemzetbiztonsági szolgálatok által igénybe vett erők, felhasznált eszközök és választott módszerek egy időben vagy egymást követően alkalmazott összefüggő rendszere a bűncselekmény felderítése, megelőzése, megakadályozása, megszakítása, korlátozása, illetve egyéb operatív feladatok megoldása érdekében.

Priorálás: A priorálás a különféle – személyekre, helyszínekre, tárgyakra, eseményekre, helyszínekre stb. vonatkozó – információkat és adatokat tartalmazó nyilvántartásokban (adattárakban), meghatározott rend szerint történő, olyan információk és adatok keresése (lekérdezése), amelyek szükségesek a meghatározott állambiztonsági feladatok végzéséhez és/vagy hatékonyan segítik az információszerző, az elemző, az értékelő, a feldolgozó és tájékoztató operatív tevékenységet.

Rendvédelmi szerv: a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a rendőrség, a polgári védelem állami szervei, a hivatásos tűzoltóság, a vám- és pénzügyőrség, valamint a büntetés-végrehajtási szervezet;

Rezidens: olyan titkos munkatárs (TMT), aki beosztásánál fogva – rendkívüli körülmények között is – alkalmas meghatározott objektumon belül és/vagy azon kívül működő hálózati személyek (rezidentúra) irányítására. Halaszthatatlan esetekben – az operatív tiszt távollétében is, önállóan – képes az állambiztonsági szervek hatáskörébe tartozó (vagy súlyos köztörvényes) bűncselekmények megelőzésére, akadályozására, korlátozására, illetve megszakítására. Képes leendő társadalmi kapcsolatok és hálózati személyek kiválasztásában és tanulmányozásában való részvételre, hozzákapcsolt szervezett hírforrások kiképzésére, nevelésére, irányítására, illetve az operatív helyzettől függően más hálózati funkció ellátására.

Rezidentúra: A rezidentúra, az operatív tiszt irányításával a rezidens által összefogott, konspiráltan vezetett – egymást nem ismerő – szervezett hírforrások (hálózati személyek és társadalmi kapcsolatok) csoportja, melynek tagjai céltudatos operatív felderítő- és ellenőrző tevékenységet folytatnak.

Szakirányítás: a szakmai felettes tevékenysége, melynek során az irányítás rendszerében az irányított szervezetek szaktevékenységére meghatározó befolyást gyakorol. Ez több mint a vezetés, de kevesebb, mint az irányítás. Ez is a szervezeten kívülről megvalósuló tevékenység, viszont magába foglalja az ellenőrzést is az adott szakterületen.

Személyes kapcsolat: A személyes kapcsolat az operatív tiszttel kialakult kölcsönös szimpátia alapján saját elhatározásából, vagy felkérésre, az operatív tiszttel nyíltan kapcsolatot tartó, de titkos információkat adó, sem központi, sem helyi nyilvántartási kategóriát nem képező személy.

Tárgyi postaláda: A tárgyi postaláda a hírszerzés által, különösen külföldön előszeretettel alkalmazott olyan titkos hely (rejtekhely), amely alkalmas jelentések, utasítások, különböző tárgyak és eszközök (pénz, tinta stb.) elhelyezésére, megteremtve az ügynök és az operatív tiszt közötti kapcsolatot.

Társadalmi kapcsolat (TK): A társadalmi kapcsolat a nemzetbiztonsági szolgálatok által, önkéntesség és titkos megbízás (nem beszervezés!) alapján foglalkoztatott, a hálózati személy nyilvántartásától eltérő módon nyilvántartott személy, aki az adott szolgálat illetékességi körében – elhelyezkedése, lehetősége és alkalmassága alapján – vett részt a szolgálattal való titkos együttműködés keretében az állam-, majd a nemzetbiztonságot érintő részinformációk megszerzésében.

Titkos megbízott (TMB): A titkos megbízott a nemzetbiztonsági szolgálatokkal – titkos együttműködésben hazafias meggyőződésből részt vevő, személyi tulajdonságai és/vagy operatív lehetőségei birtokában valamely operatív funkció (a rezidenst kivéve) betöltésére alkalmas – beszervezett személy.

Titkos munkatárs (TMT): A titkos munkatárs olyan, a nemzetbiztonsági szolgálat által beszervezett személy, aki elvi, hazafias meggyőződéből fakadó hivatástudattal, magas fokú áldozatkészséggel, a legbonyolultabb operatív feladat végrehajtására alkalmas tulajdonsággal rendelkezik és vesz részt titkos együttműködésben.

T hely: A találkahely (T-hely) a katonai elhárítás illetékességi területéhez tartozó objektumban létesített olyan terület vagy helyiség (könyvtár, klub, átvonuló vagy nőtlenszállás, raktár stb.), ahol biztosítottak voltak – az operatív tiszt és a titkos segítők (elsősorban a társadalmi kapcsolatok, a titkos megbízottak, szükség esetén a titkos munkatársak) – rövidebb idejű, konspirált vagy fedett találkozásának feltételei.

T lakás: A T-lakás a nemzetbiztonsági szolgálatok titkos munkatársai tulajdonában vagy bérleményében álló, olyan helyen levő, viszonylag egyszerűen és konspiráltan megközelíthető, megfelelően berendezett találkozási hely, ahol a biztonsági tiszt és a titkos segítőtársak (elsősorban a hálózati kapcsolatok) normális és minőségi körülmények között végezhették, időben sem korlátozott, nemzetbiztonsági jellegű (beszámoló, értelmezés, elemzés, értékelés, feladatszabás stb.) tevékenységüket.

Ügynök: Korábbiakban elfogadott meghatározás szerint az ügynök a nemzetbiztonsági szolgálatok által, valamilyen operatív funkció ellátására és/vagy feladat (utazás, tanulmányozás, megfigyelés, beszervezés, kutatás, felismerés, belső vagy külső helyszínbiztosítás, összeköttetés, futárszolgálat, operatív megbízás, operatív kombinációban való részvétel stb.) elvégzésére beszervezett személy, aki többnyire terhelő vagy kompromittáló adatok, illetve valamilyen egyéni (anyagi vagy erkölcsi haszonszerzés) érdekeltség alapján vett részt a titkos együttműködésben.

Ügynöki behatolás: Az ügynöki behatolás olyan ellenséges hírszerző tevékenység, amikor a hírszerzési feladat végrehajtására az állambiztonsági szervezet kémhálózatot szervez (kémet beszervez vagy telepít), illetve az országhatáron túlra illegálisan hírszerzőt vagy kártevőt átdob.

Vezetés: Olyan, szervezeten belül megvalósuló tevékenység, amelynek során a vezető a vezetett szervezet tagjaként meghatározó befolyást gyakorol a vezetett szervezet tagjainak tevékenységére. A vezetés a vezetett szervezet általános célját, rendeltetését nem módosíthatja. A vezető azonban jelentős önállósággal bír a szervezeti célok eléréséhez szükséges kisebb célok kitűzése, döntések meghozatala és a végrehajtás ellenőrzése tekintetében.

Visszafordítás: A visszafordítás az ellenséges hírszerző szervek titokban elfogott és leleplezett ügynökeinek beszervezése korábbi megbízóik ellen.

2. SZÁMÚ MELLÉKLET: TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK

1. sz. táblázat: Kimutatás a magyar katonai elhárító szervezetekről és vezetőikről (1918–2018)[1]

Fsz.	A szervezet megnevezése / A szervezet vezetője / Az elhárító alosztály vezetője	A funkcionálás időtartama tól-	-ig
1.	Hadügyminisztérium 1. osztály	1918. 11. 01.	1919. 01. 01.
	1. Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1918. 11. 01.	1919. 01. 01.
&	1. Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
2.	Hadügyminisztérium 5. osztály	1919. 01. 01.	1919. 03. 21.
	1. Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919. 01. 01.	1919. 03. 21.
&	1. Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
3.	Hadügyi Népbiztosság 5. osztály	1919. 03. 21.	1919. 05. 05.
	1. Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919. 03. 21.	1919. 05. 05.
&	1. Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
4.	Vörös Hadsereg Parancsnokság hírszerző alosztály	1919. 05. 05.	1919. 08. 01.
	1. Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919. 05. 05.	1919. 08 .01.
&	1. Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
5.	Magyar Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. (nyilvántartó) csoport (Szegeden)	1919. 07. 25.	1919. 11. 17.
	1. Ottrubay Károly	1919. 07. 25.	1919. 11. 17.
&	1. Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
6.	Hadügyminisztérium 5/b osztály (Budapesten)	1919. 08. 06.	1919. 11. 17.
	1. Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919. 08. 06.	1919. 11. 17.
&	1. Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
7.	Fővezérség II. csoport (Budapesten)	1919. 11. 17.	1920. 04. 01.
	1. Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1919. 11. 17.	1920. 04. 01.
&	1. Rainer (Rajnay) Károly	n. a.	1920. 04. 01
8.	Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó iroda	1920. 04. 01.	1920. 06. 04.
	1. Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1920. 04. 01.	1920. 06. 04.
&	1. Rainer (Rajnay) Károly	1920. 04. 01.	1920. 06. 04.

[1] A táblázatot az irodalomjegyzékben felsorolt források alapján készítettem.

Fsz.		A szervezet megnevezése / A szervezet vezetője		Az elhárító alosztály vezetője	A funkcionálás időtartama tól-	-ig
9.		Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály			1920. 06. 04.	1925. 08. 30.
	1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)			1920. 06. 04.	1925. 08. 30
&			1.	Rainer (Rajnay) Károly	1920. 06. 04.	1924. 09. 01.
			2.	Máthé Kálmán	1924. 09. 01.	1925. 08. 30.
10.		Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály (2. vkf.)			1925. 09. 21.	1945. 05. 02.
	1.	Böckl József			1925. 09. 21.	1928. 11. 15.
			1.	Máthé Kálmán	1925. 09. 21.	1928. 11. 15.
	2.	Ruszkay Jenő			1928. 11. 15.	1933. 05. 01.
			1.	Máthé Kálmán	1928. 11. 15.	1930. 04. 30
			2.	Nincs adat (n. a.)	1930. 04. 30.	1933. 05. 01.
	3.	Hennyey Gusztáv			1933. 05. 01.	1937. 08. 01.
			1.	Nincs adat (n. a.)	1933. 05. 01.	1933. n. a.
			2.	Mayer (Major) Jenő	1933. n. a.	1934. 01. 01.
			3.	Ibrányi Mihály	1934. 01. 01.	1937. 08. 01.
	4.	Andorka Rezső			1937. 08. 01.	1939. 05. 01.
			1.	Ibrányi Mihály	1937. 08. 01.	1939. 05. 01.
	5.	Ujszászy István			1939. 05. 01.	1942. 08. 01.
			1.	Ibrányi Mihály	1939. 05. 01.	1939. 11. 01.
			2.	Szentpétery György	1939. 11. 01.	1940. 11. 01.
			3.	Merkly Antal	1940. 11. 01.	1941. 04. 01.
			4.	Bartalis Kálmán	1941. 04. 01	1941. 09. 01.
			5.	Kuthy László	1941. 09. 01.	1942. 07. 01.
			6.	Máthé Kálmán	1942. 07. 01.	1942. 08. 01.
	6.	Vasváry József			1942. 08. 01.	1943. 08. 01.
			1.	Máthé Kálmán	1942. 08. 01.	1942. 10. 01.
			2.	Sillay Jenő	1942. 10. 01.	1943. 01. 01.
			3.	Merkly Antal	1943. 01. 01.	1943. 03. 01.
			4.	Osváth István	1943. 03. 01.	1943. 08. 01.
	7.	Kádár Gyula			1943. 08. 01	1944. 04. 17.
&			1.	Kern Károly	1943. 08. 01.	1944. 04. 17.
	8.	Kuthy László			1944. 04. 17.	1944. 10. 16.
			1.	Osváth István	1944. 04. 17.	1944. 10. 16.
	9.	Zákó András			1944. 10. 16	1945. 01. 30.
			1.	Osváth István	1944. 10. 16	1945. 01. 01.
			2.	Vértes Imre	1945. 01. 01.	1945. 01. 30.

Fsz.		A szervezet megnevezése / A szervezet vezetője		Az elhárító alosztály vezetője	A funkcionálás időtartama tól-	-ig
11.		Ellenálló és elhárító alakulat (név nélkül Budapesten)			1945. 01. 01.	1945. 01. 12.
	1.	Matheidesz Géza			1945. 01. 01.	1945. 01. 12.
Ω			1.	Nem volt	×	×
12.		Katonai nyomozó csoport (Budapesten)			1945. 01. 12.	1945. 01. 30.
	1.	Kruchina Viktor			1945. 01. 12.	1945. 01. 30.
Ω			1.	Nem volt	×	×
13.		Honvédelmi Minisztérium XL. (kémelhárító) osztály (HM 40. osztály)			1945. 01. 30.	1945. 02. 26.
	1.	Vészi (Weisz) István			1945. 01. 30.	1945. 02. 26.
Ω			1.	Nem volt	×	×
14.		Hadműveleti nyilvántartó csoport (HM Defenzív osztály) (Katonapolitikai és hírszerző osztály)			1945. 02. 26.	1945. 03. 12.
	1.	Pálffy György			1945. 02. 26.	1945. 03. 12.
&			1.	Nem volt	×	×
15.		Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai osztály (KPO)			1945. 03. 12.	1947. 02. 14.
	1.	Pálffy György			1945. 03. 12.	1947. 02. 14.
			1.	Vértes Imre	1945. 03. 12.	1945. 07. 17.
&			2.	Földi (Földy) Lajos	1945. 07. 18.	1947. 02. 14.
16.		Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai csoportfőnökség			1947. 02. 14.	1949. 01. 01
	1.	Pálffy György			1947. 02. 14.	1948. 02. 15.
			1.	Földi (Földy) Lajos	1947. 02. 14.	1948. 02. 15.
	2.	Földi (Földy) Lajos			1948. 02. 15.	1948. 09. 16.
			1.	Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
&	3.	Révész Géza			1948. 10. 20.	1949. 01. 01.
			1.	Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
17.		Honvédelmi Minisztérium Katonai elhárító főcsoportfőnökség			1949. 01. 01	1950. 02. 01.
	1.	Révész Géza			1949. 01. 01	1950. 01. 01.
			1.	Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
&	2.	Szűcs Ernő			1950. 01. 01.	1950. 02. 01.
			1.	Nincs adat (n. a.)	n. a.	n. a.
18. * Ω		Államvédelmi Hatóság II. (katonai elhárító) főosztály			1950. 02. 01.	1953. 07. 22.
	1.	Szűcs Ernő			1950. 02. 01.	1950. 05. 03.
	2.	Dr. Janikovszky Béla			1950. 05. 03.	1950. 11. 21.
	3.	Kutika Károly			1951. 01. 01.	1953. 07. 22.

Fsz.		A szervezet megnevezése / A szervezet vezetője		Az elhárító alosztály vezetője	A funkcionálás időtartama tól-	-ig
19.		Belügyminisztérium III. (katonai elhárító) főosztály			1953. 07. 22.	1956. 10. 28.
Ω	1.	Jamrich József			1953. 07. 22.	1955. 04. 01.
	2.	Dr. Selmeczi György			1955. 04. 01.	1956. 10. 28.
20. Ω		Honvédelmi Minisztérium Katonai elhárító törzs			1956. 11. 08.	1956. 12. 22.
	1.	Dr. Selmeczi György			1956. 11. 08.	1956. 12. 22.
21. Ω		Honvédelmi Minisztérium II. osztály			1956. 12. 22.	1957. 05. 03.
	1.	Dr. Selmeczi György			1956. 12. 22.	1957. 05. 03.
22. Ω		BM II/1. (katonai elhárító) osztály			1957. 05. 03.	1962. 08. 15.
	1.	Dr. Selmeczi György			1957. 05. 03.	1962. 08. 15.
23. *		Belügyminisztérium III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség			1962. 08. 15.	1990. 02. 19.
Ω	1.	Kucsera László			1962. 08. 15.	1975. 04. 30.
	2.	Matuska Béla			1975. 05. 01.	1983. 11. 01.
	3.	Strényi Ferenc			1983. 11. 01.	1990. 03. 01.
24.		Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal (MH KBH)			1990. 02. 14.	1996. 03. 28.
Ω	1.	Gubicza Jenő			1990. 03. 01.	1990. 09. 24.
	2.	Dr. Gyaraki Károly			1990. 09. 25.	1994. 07. 31.
	3.	Dr. Stefán Géza			1994. 08. 01.	1996. 03. 28.
25.		Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal (MK KBH)			1996. 03. 28.	2012. 01. 01.
Ω	1.	Dr. Stefán Géza			1996. 03. 28.	2009. 06. 21.
	2.	Dr. Kovácsics Ferenc			2009. 06. 22.	2010. 06. 05.
	3.	Domján László			2010. 06. 06.	2011. 11. 30.
	4.	Kovács József			2011. 12. 01.	2012. 01. 01.
26.		Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ)			2012. 01. 01.	
&	1.	Kovács József			2012. 01. 01.	2018. 06. n. a.
			1.	Nagy József	n. a.	

Jelmagyarázat:
& = katonai hírszerzéssel integrált szervezetek
Ω = katonai hírszerzéstől elkülönült szervezetek
* = valamilyen más formációval integrált szervezet
n. a. = nincs adat

2. sz. táblázat: Kimutatás a katonai elhárító szervezetek felügyeletéről, alárendeltségéről, irányításáról és vezetéséről (1918–2018)[1]

Fsz.	Megnevezés		Idő	Felügy.	Aláre.	Irány.	Vez.
	Időtartam (tól-ig)						
1.	Hadügyminisztérium 1. osztály		5,5 hó	hüm.	HüM	hüm.	ov.
	1918. 11. 01.	1919. 03. 21.					
2.	Hadügyminisztérium 5. osztály		2,5 hó	hüm.	HüM	hüm.	ov.
	1919. 01. 01.	1919. 03. 21.					
3.	Hadügyi Népbiztosság 5. osztály		1,5 hó	hnb.	HNB	hnb. vkf.	hnb. vkf. ov.
	1919. 03. 21.	1919. 05. 05.					
4.	Vörös Hadsereg Parancsnokság hírszerző alosztály		7 hó	pk.	VHP	pk. vkf.	pk. vkf. alov.
	1919. 05. 05.	1919. 11. 17.					
5.	Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. csoport (Nyilvántartó csoport) (Szegeden)		3,5 hó	főv.	FŐV	főv. vkf.	főv. vkf. csv.
	1919. 07 .25	1919. 11. 17.)					
6.	Hadügyminisztérium 5/b osztály (Budapesten)		3 hó	hüm.	HüM	hüm. vkf.	vkf. ov.
	1919. 08. 06.	1919. 11. 17.					
7.	Hadügyminisztérium II. csoport		4,5 hó	hüm.	HüM VK	vkf.	vkf. csv.
	1919. 11. 17.	1920. 04. 01.					
8.	Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó iroda		2 hó	vkf.	MK VK	vkf.	vkf. Ir.v
	1920. 04. 01.	1920. 06. 04.					
9.	Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérése osztály (Nyilvántartó iroda)		5 év és 4 hó (11 év)	vkf. (VI. csf.)	CSF (VK)	csf. (vkf.)	csf. (vkf) Ir.v.
	1920. 06. 04.	1925. 09. 21. (1931–1932)					
10.	Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály		19 év és 7 hó (13 év és 4 hó)	hm.	VK	vkf.	vkf. ov.
	1925. 09. 21. (1931–1932)	1945. 05. 02.					
11.	HM Hadműveleti nyilvántartó csoport		0,5 hó	hm.	HM	hm.	hm. csv.
	1945. 02. 26.	1945. 03. 12.					

[1] A táblázatot az irodalomjegyzékben megjelölt források felhasználásával készítettem.

Fsz.	Megnevezés	Időtartam (tól)	Időtartam (ig)	Idő	Felügy.	Aláre.	Irány.	Vez.
12.	HM Katonapolitikai osztály	1945. 03. 12.	1947. 02. 14.	2 év	hm.	HM	hm.	hm. ov.
13.	HM Katonapolitikai csoportfőnökség	1947. 02. 14.	1949. 01. 01.	2 év	hm.	HM	hm.	hm. ov.
14.	HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség	1949. 01. 01.	1950. 02. 01.	1év 1 hó	hm.	HM	hm.	hm. fcsf.
15.	ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály	1950. 02. 01.	1953. 07. 22.	2,5 év	ÁVH vez.	ÁVH	ÁVH vez.	vez. főov.
16.	BM III. (katonai elhárító) főosztály	1953. 07. 22.	1956. 10. 28.	3 év	bm.	BM	bm.	bm. főov.
17.	HM Katonai elhárító törzs	1956. 11. 08.	1956. 12. 22.	2 hó	hm.	HM	hm.	hm. töpk
18.	HM II. osztály	1956. 12. 22.	1957. 05. 03.	kb. 7 hó	hm.	HM	hm.	hm. főov.
19.	BM II/1. osztály (katonai elhárítás)	1957. 05. 03.	1962. 08. 15.	5 év és 2,5 hó	bm.	BM	bm.	bm. ov.
20.	BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség	1962. 08. 15.	1990. 02. 19.	27 év 6,5 hó	bm.	BM és III/III. FCSF	bm. fcsf. csf.	bm. fcsf. csf.
21.	MH Katonai Biztonsági Hivatal (MH KBH)	1990. 02. 14.	1996. 03. 28.	6 év és 1,5 hó	Korm. (hm.)	MHP	hm. MH pk.	MH. pk. hv.
22.	MK Katonai Biztonsági Hivatal (MK KBH)	1996. 03. 28.	2012. 01. 01.	15 év 9 hó	Korm. (hm.)	Korm. (hm.)	Korm. (hm.)	hm. főig.
23.	MK Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (KNBSZ)	2012. 01. 01.		6 év és 7 hó	Korm. (hm.)	Korm. (hm.)	Korm. (hm.)	hm. főig.
ÖSSZESEN		1918. 11. 01. – 2018. 07. 30.		99 év és 7 hónap			1195 hónap	

Fsz.	Szerv	Alárendeltség		Irányítás		Vezetés	
		hó	%	hó	%	hó	%
1.	Honvédelmi Minisztérium-szintű szervezetek (HüM, HM, HNB)	400	34	400	34	340	28,5
2.	Belügyminisztérium (BM)	400	34	385	32	420	35,5
3.	Államvédelmi Hatóság (ÁVH)	30	2,5	30	2,5	30	2,5
4.	Parancsnokságszintű szervezetek (Fővezérség, VHP, MNP, MHP)	90	7	90	7	90	7
5.	Vezérkarszintű szervezetek (VK, Csoport, HVK, MNVK, MHVK)	275	22,5	290	24,5	315	26,5
ÖSSZESEN		1195	100	1195	100	1195	100

Megjegyzés:

- Alárendeltség: Valamely jogszabály, parancs vagy utasítás alapján kialakított hierarchikus rendszerben, valamely feljebbvaló (elöljáró) szervezethez való tartozás.
- Felügyelet: Olyan tevékenység, melynek során a felügyeletet ellátó a felügyelt szervezet előírásoknak megfelelő működését ellenőrzi, és ha kell, szabályozott módon megteszi a szükséges intézkedéseket.
- Irányítás: Olyan tevékenység, amelyben az irányító az irányított szervezeten kívülről meghatározó befolyást gyakorol az irányított szervezet tevékenységére. Magába foglalja a felügyelet és az ellenőrzés jogosítványait is.
- Vezetés: Olyan, szervezeten belül megvalósuló tevékenység, amelyben a vezető a vezetett szervezet tagjaként meghatározó befolyást gyakorol a szervezet tagjainak tevékenységére.
- Ellenőrzés: A meghatározott célok és az elért eredmény összevetése önálló intézkedési jog nélkül.

3. sz. táblázat: Kimutatás a katonai elhárító szervezetek vezetőiről és a beosztásban eltöltött időkről (1918–2018)[1]

Fsz.	Név	Beosztásban					Megjegyzés
		tól-	-ig	időtartam			
				év	h	n	
1. Φ	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme)	1918. 11. 01.	1925. 08. 30.	6	10	0	Nyolc összevont szervezetnél ov.
2. Φ	Ottrubay Károly	1919. 07. 25.	1919. 11. 17.	0	3	24	Fővezérség Nyt. csop. v.
3.B	*Rainer (Rajnay) Károly*	*(n. a.)*	*1924. 09. 01.*	*5*	*10*	*0*	*Három összevont szervezetnél DEF alov. (max. 5 év és 10 hónap)*
4. Φ	Böckl József	1925. 09. 21.	1928. 11. 15.	2	11	0	2. vkf. o. ov.
5.B	*Máthé Kálmán*	*1924. 09. 02.*	*1930. 04. 30.*	*5*	*5*	*0*	*Kom. mozgalmak figy. kisérő o. DEF alov.*
		1942. 07. 01.	*1942. 09. 30.*	*0*	*3*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov.*
6. Φ	Ruszkay Jenő	1928. 11. 15.	1933. 05. 01.	4	4	15	2. vkf. o. ov.
7. Φ	Hennyey Gusztáv	1933. 05. 01.	1937. 08. 01.	4	3	0	2. vkf. o. ov.
8. B	*Mayer (Major) Jenő*	*1933. n. a.*	*1934. 12. 31.*	*2*	*0*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov. (max. 2 év)*
9. B	*Ibrányi Mihály*	*1934. 01. 01.*	*1939. 10. 31.*	*5*	*10*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov.*
10. Φ	Andorka Rezső	1937. 08. 01.	1939. 05. 01.	1	9	0	2. vkf. o. ov.
11. Φ	Ujszászy István	1939. 05. 01.	1942. 07. 31.	3	3	0	2. vkf. o. ov.
12. B	*Szentpétery György*	*1939. 11. 01.*	*1940. 10. 31.*	*2*	*0*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov.*
13. B	*Merkly Antal*	*1940. 11. 01.*	*1941. 03. 31.*	*0*	*5*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov. kétszer is*
		1943. 01. 01.	*1943. 02. 28.*	*0*	*2*	*0*	
14. B	*Bartalis Kálmán*	*1941. 04. 01*	*1941. 08. 31.*	*0*	*5*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov.*

[1] A táblázatot, amely tartalmazza a katonai elhárítást is magába foglaló integrált szervezetek vezetőit, az irodalomjegyzékben megjelölt forrásokban fellelt adatok alapján szerkesztettem.

Fsz.	Név	Beosztásban					Megjegyzés
		tól-	-ig	időtartam			
				év	h	n	
15. Φ	Kuthy László	1941. 09. 01.	1942. 07. 01.	0	10	0	2. vkf. o. DEF alov.
		1944. 04. 17.	1944. 10. 16.	0	6	0	2. vkf. o. ov.
16. B	*Sillai (Sillay) Jenő*	*1942. 10. 01.*	*1943. 07. 31.*	*0*	*10*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov.*
17. Φ	Vasváry József	1942. 08. 01.	1943. 08. 01.	1	0	0	2. vkf. o. ov.
18. B	*Osváth István*	*1943. 03. 01.*	*1943. 07. 31.*	*0*	*5*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov. kétszer is*
		1944. 04. 16.	*1944. 12. 31.*	*0*	*8*	*13*	
19. Φ	Kádár Gyula	1943. 08. 01	1944. 03. 17.	0	7	17	2. vkf. o. ov.
20. B	*Kern Károly*	*1944. 03. 17.*	*1944. 10. 16.*	*0*	*6*	*0*	*2. vkf. o. DEF alov.*
21. Φ	Zákó András	1944. 10. 16	1945. 01. 30.	0	3	15	2. vkf. o. ov.
22. B	*Vértes Imre*	*1945. 01. 01.*	*1945. 01. 30.*	*0*	*0*	*30*	*2. vkf. o. DEF alov.*
		1945. 03. 12.	*1945. 07. 17.*	*0*	*4*	*5*	*HM KPO k. e. alov.*
23. B	*Matheidesz Géza*	*1945. 01. 01.*	*1945. 01. 11.*	*0*	*0*	*11*	*Egy vegyes csoport vezetője.*
24. B	*Kruchina Viktor*	*1945. 01. 12.*	*1945. 01. 29.*	*0*	*0*	*17*	*Egy nyomozó csoport vezetője.*
25. B	Vészi (Weisz) István	*1945. 01. 30.*	*1945. 02. 25.*	*0*	*0*	*26*	*Egy vegyes csoport vezetője.*
26. Φ	Pálffy György	1945. 02. 26.	1945. 03. 11.	0	0	23	Egy vegyes csoport vezetője.
		1945. 03. 12.	1947. 02. 13.	1	11	0	HM KPO ov.
		1947. 02. 14.	1948. 02. 14.	1	0	0	HM KPCSF csf.
27. Φ	Földi (Földy) Lajos	1945. 07. 18.	1948. 02. 14.	2	6	26	HM KPO DEF alov.
		1948. 02. 15.	1948. 09. 16.	0	6	0	HM KPCSF csf.
28. Φ	Ismeretlen	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	HM KPCSF k. e. ov.

Fsz.	Név	Beosztásban					Megjegyzés
		tól-	-ig	időtartam			
				év	h	n	
29. Φ	Révész Géza	1948. 10. 20.	1948. 12. 31	0	2	11	HM KPCSF csf.
		1949. 01. 01.	1949. 12. 31.	1	0	0	HM KEFCSF fcsf.
30. Φ	Ismeretlen	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	HM KPCS k. e. ov.
31. Φ	Ismeretlen	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	HM KEFCSF k. e. csf.
32. Φ	Szűcs Ernő	1950. 01. 01.	1950. 02. 01.	0	1	0	HM KPFCSF fcsf.
		1950. 02. 01.	1950. 05. 03.	0	2	3	ÁVH II. Főo. főov.
33. Φ	Ismeretlen	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	HM KEFCSF k. e. csf.
34. Φ	Janikovszky Béla	1950. 05. 03.	1950. 11. 21.	0	7	28	ÁVH II. Főo. főov.
35. Φ	Kutika Károly	1951. 01. 01.	1953. 07. 21.	2	8	0	ÁVH II. Főo. főov.
36. Φ	Jamrich József	1953. 07. 22.	1955. 03. 31.	1	7	8	BM III. Főo. főov.
37. Φ	Selmeczi György	1955. 04. 01.	1956. 10. 28.	1	7	0	BM III. (KE) Főo. főov.
		1956. 11. 08.	1956. 12. 21.	0	1	12	HM KE. Törzs vezetője
		1956. 12. 22.	1957. 05. 03.	0	6	9	HM II. osztály. ov.
		1957. 05. 03.	1962. 08. 15.	5	2	15	BM II/1. (KE) O. ov.
38. Φ	Kucsera László	1962. 08. 15.	1975. 04. 30.	12	8	16	BM III/IV. CSF csf.
39. Φ	Matuska Béla	1975. 05. 01.	1983. 10. 31.	8	6	0	BM III/IV. CSF csf.
40. Φ	Strényi Ferenc	1983. 11. 01.	1990. 02. 28.	7	4	0	BM III/IV. CSF csf.
41. Φ	Gubicza Jenő	1990. 03. 01.	1990. 09. 24.	0	6	24	MH KBH hivatalvezető

Fsz.	Név	Beosztásban					Megjegyzés
		tól-	-ig	időtartam			
				év	h	n	
42. Φ	Gyaraki Károly	1990. 09. 25.	1994. 07. 31.	3	10	6	MH KBH hivatalvezető
43. Φ	Stefán Géza	1994. 08. 01.	1996. 03. 28.	1	8	0	MH KBH hivatalvezető
		1996. 03. 28.	2009. 06. 21.	13	2	21	MK KBH főigazgató
44. Φ	Kovácsics Ferenc	2009. 06. 22.	2010. 06. 05.	0	11	14	MK KBH főigazgató
45. Φ	Domján László	2010. 06. 06.	2011. 11. 30.	1	5	24	MK KBH főigazgató
46. Φ	Kovács József	2011. 12. 01.	2011. 12. 31.	0	1	0	MK KBH főigazgató
		2012. 01. 01.					KNBSZ főigazgató
47. *B*	*Nagy József*	*2012. 01. 01.*					KNBSZ k. e. főig. h.

Jelmagyarázat:

Φ = fő szervezetek vezetői

B = alárendelt szervezeti egységek vezetői

4. sz. táblázat: Az Evidenzbüro szervezeti felépítése (1910-es évek)
Pokorny Hermann leírása[1] *alapján*

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Nyilvántartási osztály		Hadseregek nyilvántartása	n. a.
		Részlegek	Harcoló, harcon kívüli és semleges hadseregek	n. a.
II.	Nyilvántartási osztály		Politikai információk nyilvántartása	n. a.
		Részlegek	Állami, parlamenti és pártinformációk	n. a.
III.	Nyilvántartási osztály		Államellenes cselekmények és személyek nyilvántartása	n. a.
		Részlegek		n. a.
IV.	Hírszerző osztály		Offenzív hírszerzés	n. a.
		Részlegek	Operatív technikai és szakszolgálati eszközök alkalmazása	n. a.
V.	Elhárító osztály		Defenzív védelem	n. a.
		Részlegek	Operatív technikai és szakszolgálati eszközök alkalmazása	n. a.
V.	Speciális osztály		Vallatás	n. a.
		Részlegek	Testi, lelki kínzótechnikai és egyéb eszközök	n. a.
V.	Lehallgató osztály		Rádió-, távíró- és távbeszélő-lehallgatás	n. a.
		Részlegek	Operatív technikai és szakszolgálati eszközök alkalmazása	n. a.
V.	Rejtjelmegfejtő osztály		Kódolt információk megfejtése	n. a.
		Részlegek	Operatív technikai és szakszolgálati eszközök alkalmazása	n. a.
VI.	Attaséellátó osztály		Kiküldött attasék ellátása	n. a.
		Részlegek	Futár- és szállítószolgálat	
VII.	Postaszolgálat		Postai ellenőrzés	n. a.
		Részlegek	Cenzúra. Információszerzés. Elemzés, értékelés, tájékoztatás. Hangulatjelentés. Nyilvántartás. Laboratórium	n. a.

[1] Pokorny Hermann: *Emlékeim. A láthatatlan hírszerző.* Petit Real Könyvkiadó. Budapest, 2000. 97–98. o.

5. sz. táblázat: Evidenzbüro „A magyar katonai elhárítás története 1918–2018”[1] *szerint*
Az Evidenzbüro szervezeti felépítése (1910-es évek)

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Hírszerző csoport		Hírszerzés és felderítés (Ronge)	n. a.
	1.	Orosz alcsoport	Front	n. a.
	2.	Olasz alcsoport	Front	n. a.
	3.	Balkáni alcsoport	Front (Stojakovics Demeter)	n. a.
	4.	Belföldi alcsoport	n. a.	n. a.
	5.	Békepropaganda alcsoport	n. a.	n. a.
II.	Rejtjelfejtő és lehallgató csoport		Rádiólehallgatás, rejtjelmegfejtés (Pokorny Hermann)	n. a.
	6.	Orosz alcsoport	Front	n. a.
	7.	Olasz alcsoport	Front	n. a.
	8.	Román alcsoport	Front	n. a.
III.	Személyzeti csoport		Személyzeti ügyek	n. a.
IV.	Útlevélcsoport		Útlevélügyek, elhárítás	n. a.
V.	Skandináv csoport		n. a.	n. a.
VI.	Tolmácscsoport		Tolmácsolás minden csoport részére	n. a.
sz. n.	Elhárító csoport		Elhárítási (biztonsági) feladatok	n. a.
	1.	referatúra	Szervezési feladatok. Jelentés. Beszámoltatás. Titokvédelem. Nyilvántartás. Műveleti napló vezetése	n. a.
	2.	referatúra	Operatív nyilvántartás. Kém- és szabotázselhárítás. Elemzés, értékelés, tájékoztatás	n. a.
	3.	referatúra	Postai, távíró- és távbeszélőszolgáltatás-elhárítás. Cenzúra. Levél-, határ- és útellenőrzés. Forradalmi mozgalmak ellenőrzése és nyilvántartása. Laboratórium	n. a.
	4.	referatúra	Jogi támogatás. Kém- és hadifogolyügyek. Sajtófigyelés	n. a.
	5.	referatúra	Kémek felderítése és körözése. Beutazók ellenőrzése. Belbiztonsági feladatok	n. a.
	6.	referatúra	Kapcsolattartás a katonai és hírszerző szervekkel	n. a.

Megjegyzés:

Az elhárító tevékenységet kezdetben a hírszerző csoport végezte. Csak később hoztak létre egy külön csoportot.

[1] Jagadics Péter–Rajos Sándor–Simon László–Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürotól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Univerzum könyvek. Budapest, 2018. 16–18. o.

6. sz. táblázat: A 2. Vkf. Osztály elvi szervezeti felépítése[1, 2, 3] *(1925. 09. 21. – 1945. 05. 02.)*

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Osztályvezető			Vezetés és irányítás	1
1.	Osztálytörzs		Az osztály működtetése	n. a.
	osztályvezető-helyettes		a vezető helyettesítése, adminisztratív ügyek irányítása. 500 pengő kiutalási limit	1
	segédtiszt		belső élet szabályozása, posta, referáda, programtervezés és biztosítás	1
	gépkocsirészleg		mozgásbiztosítás	n. a.
	küldöncök, kifutók		kapcsolattartás	n. a.
	takarítók		takarítás	n. a.
2.	KÖZPONTI OFFENZÍV ALOSZTÁLY („KOFFA")		katonapolitikai és katonai híranyag beszerzése rádiós ügynökök útján is	n. a.
	segédhivatal, iroda („P"), törzs		vezetés, ügy- és pénzkezelés, szolgálat	n. a.
	alcsoport		csehszlovák vonal	n. a.
	alcsoport		román vonal	n. a.
	alcsoport		balkáni vonal	n. a.
	alcsoport		szovjet-orosz vonal	n. a.
	alcsoport		török vonal	n. a.
	alcsoport		angolszász vonal	n. a.
	alcsoport		különleges és szabotázs	n. a.
	alcsoport		rejtjelző és távíró	n. a.
	kirendeltség		külföldi kirendeltségek	n. a.

1 Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló, Budapest, 2015. 25. o.

2 Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászi István vezérőrnagynak, a 2.vkf.osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL-Corvina, Budapest, 2007. (Továbbiakban: Vallomások…) 175–181. o.

3 Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* (Tények és tanúk sorozat.) Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978. 555–600. o.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Osztályvezető			Vezetés és irányítás	1
3.	KÉMELHÁRÍTÓ DEFENZÍV ALOSZTÁLY („DEF")		Elvi (hálózatszervezés, szakirodalom, propaganda) és gyakorlati (megfigyelés, letartóztatás, kihallgatás, őrizet) kémelhárítás és nyilvántartás.	n. a.
	segédhivatal, iroda („P"), törzs		vezetés, ügy- és pénzkezelés, jogi, ügyészi és őrszolgálat	n. a.
	alcsoport		csehszlovák vonal	n. a.
	alcsoport		román vonal	n. a.
	alcsoport		balkáni vonal	n. a.
	alcsoport		szovjet-orosz vonal	n. a.
	alcsoport		török vonal	n. a.
	alcsoport		angolszász vonal	n. a.
	alcsoport		francia vonal	n. a.
	alcsoport		kommunista	n. a.
	alcsoport		ipari kémelhárítás, gyári titkárok	n. a.
	alcsoport		folyamerő	n. a.
	alcsoport		repülő	n. a.
	alcsoport		távbeszélő- és távíró-lehallgatás, postaellátás	n. a.
	laboratórium („L")		vegyi- és fotószolgálat, okmányok, bélyegzők, kulcsok stb. készítése	n. a.
	nyilvántartó		kartonok kémekről és gyanús elemekről, tettekről, priorálás, körözvények,	n. a.
4.	NYILVÁNTARTÓ ALOSZTÁLY („NYIL")		Katonapolitikai és katonai híranyag gyűjtése, elemzése értékelése, sajtófigyelés, tájékoztatók, jelentések, segédletek, dezinformációk készítése, értekezletek, hadijátékok előkészítése.	n. a.
	segédhivatal, iroda („P"), törzs		vezetés, ügy- és pénzkezelés, szolgálat	n. a.
	alcsoport		csehszlovák, román, balkáni vonal	n. a.
	alcsoport		szovjet-orosz vonal	n. a.
	alcsoport		török és görög vonal	n. a.
	alcsoport		angolszász és francia vonal	n. a.
	alcsoport		bolgár és albán vonal	n. a.
	alcsoport		német és olasz vonal	n. a.
	alcsoport		közel-, közép- és távol-keleti vonal	n. a.
	alcsoport		holland és benelux vonal	n. a.
	alcsoport		svájci és ibériai vonal	n. a.
	alcsoport		kül- és belpolitikai vonal	n. a.
	alcsoport		szervezési, hadrendi, felszerelési vonal	n. a.
	alcsoport		kiképzési, mozgósítási, felvonulási vonal	n. a.
	alcsoport		napi kiértékelő	n. a.
	alcsoport		repülő és repüléstechnikai	n. a.

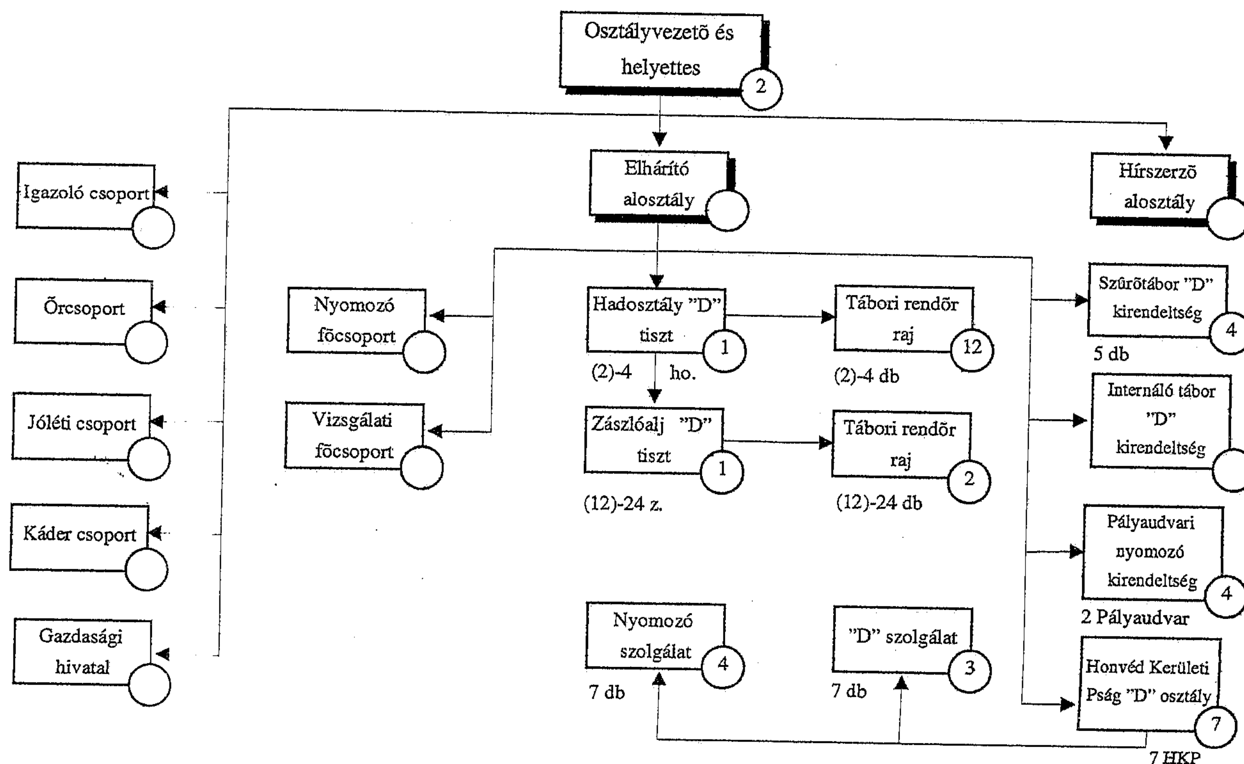
Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Osztályvezető			Vezetés és irányítás	1
5.	REJTJELMEGFEJTŐ ALOSZTÁLY („X")		Idegen államok rádióforgalmának ellenőrzése, rádióállomások bemérése, táviratok lehallgatása, megfejtése és feldolgozása.	n. a.
	segédhivatal, iroda („P"), törzs			n. a.
	részleg		diplomáciai lehallgatás	n. a.
	részleg		rádióforgalom ellenőrzése	n. a.
	részleg		megfejtés	n. a.
	részleg		feldolgozás	n. a.
	alcsoport		török diplomáciai	n. a.
	alcsoport		bolgár diplomáciai	n. a.
	alcsoport		görög diplomáciai	n. a.
	alcsoport		jugoszláv diplomáciai	n. a.
	alcsoport		román diplomáciai	n. a.
	alcsoport		olasz diplomáciai	n. a.
	alcsoport		francia diplomáciai	n. a.
	alcsoport		vatikáni diplomáciai	n. a.
	alcsoport		angol diplomáciai	n. a.
	alcsoport		belga diplomáciai	n. a.
	alcsoport		orosz repülő	n. a.
6.	SAJÁT REJTJELZŐ ALOSZTÁLY („R")		A hírszerző szervektől, katonai attaséktól bejövő vagy azok részére kimenő rejtjelzett táviratok megfejtése és rejtjelzése. Rejtjelző segédletek összeállítása a csapatok számára	n. a.
7.	KÖZIGAZGATÁSI ALOSZTÁLY („K")		Személyi (beosztás, leszerelés, szabadságolás, kitüntetés, fegyelmezési) és anyagi (ellátmány, elhelyezés, berendezés, üzemeltetés) ügyek intézése	n. a.
	alcsoport		tiszti személyi ügyek	
	alcsoport		legénységi személyi ügyek	n. a.
	alcsoport		polgári alkalmazottak személyi ügyei	n. a.
	alcsoport		hadiüzemi parancsnokok személyi ügyei	n. a.
	alcsoport		központi pénztári	n. a.
8.	ELVI és MOZGÓSÍTÁSI ALOSZTÁLY („M")		Háborús hírszerző szervek személyzeti és anyagi téren való mozgósításának előkészítése. Nyilvántartás és segédletek biztosítása	n. a.
	alcsoport		tiszti mozgósítási ügyek	
	alcsoport		legénységi mozgósítási ügyek	n. a.
	alcsoport		országmozgósítási ügyek	n. a.
	alcsoport		irattár és könyvtár	n. a.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Osztályvezető			Vezetés és irányítás	1
9.	SAJTÓ, PROPAGANDA, SZABOTÁZS ALOSZTÁLY		A honvédséget érintő országos sajtó-, propaganda és filmszolgálat. Háború idején idegen országban bomlasztás, szabotázs- és terrorcselekmények.	n. a.
	iroda („P")		ügyintézés, postázás, sajtótermékek beszerzése	n. a.
	részleg		sajtó és propaganda (film, rádió, könyv, szóróanyag)	n. a.
	részleg		szabotázs- és terrorcselekmények tervezése és szervezése	n. a.
	részleg		nemzetvédelmi (befolyáselhárítás, nyomozás, őrizetbe vétel, suttogó propaganda)	n. a.
10.	ATTASÉ ALOSZTÁLY		Szövetséges és semleges országokban szolgálatot teljesítő attasékkal való kapcsolattartás.	n. a.
	részleg		szövetséges hatalmakhoz kiküldött attasék ügyei	n. a.
	részleg		semleges országokba kiküldött attasék ügyei	n. a.
11.	KATONAI ATTASÉKKAL KAPCSOLATOT TARTÓ ALOSZTÁLY		Magyarországon működő attasékkal való összeköttetés fenntartása	n. a.
	iroda („P")		programok szervezése, gondoskodás	n. a.
	összekötő tisztek		kísérés	n. a.
MINDÖSSZESEN				n. a.

HM KATONAPOLITIKAI OSZTÁLY

(1945.03.12 - 1946.03.25.)

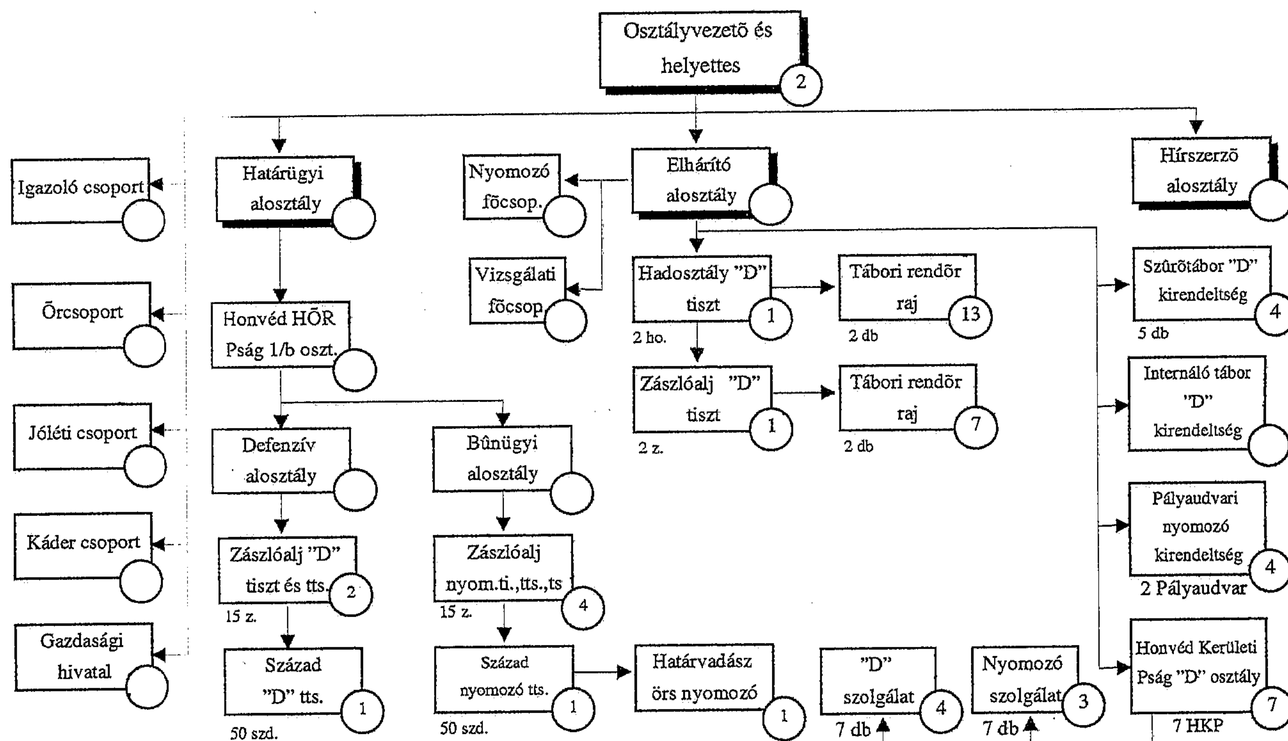
7. számú ábra

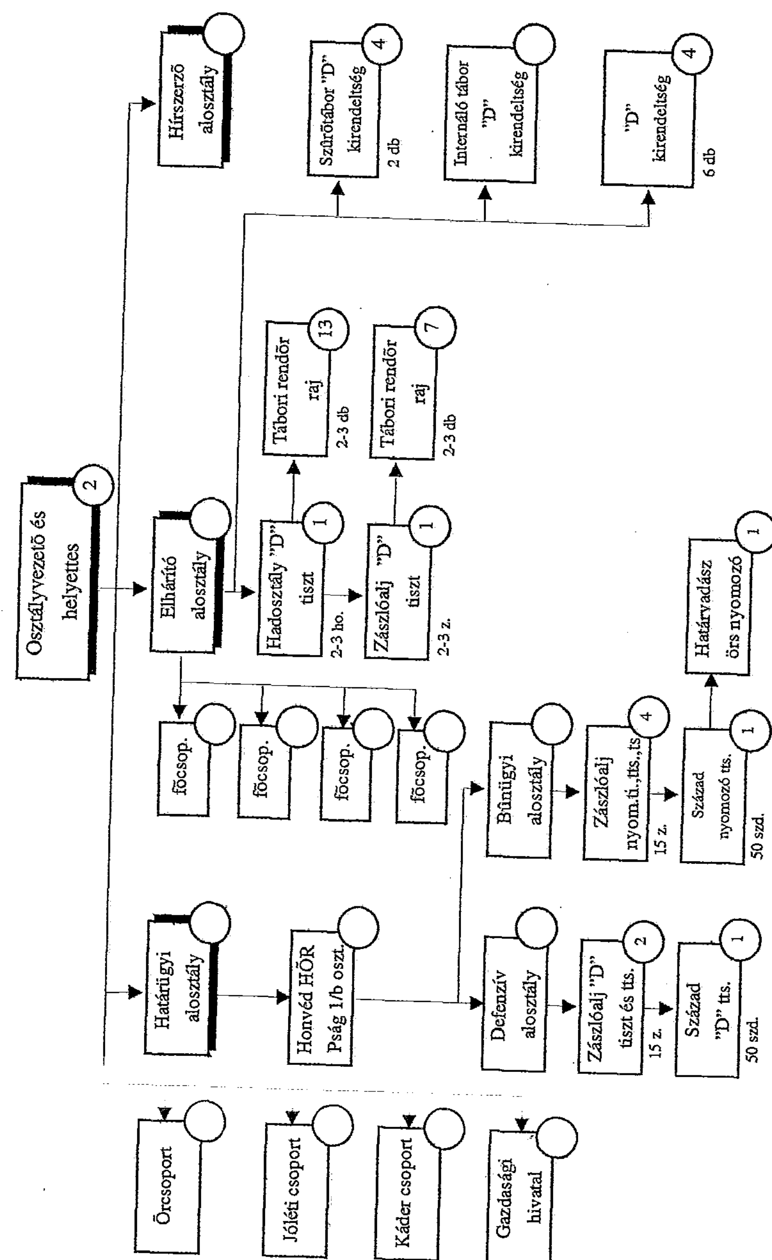

HM KATONAPOLITIKAI OSZTÁLY

(1946.03.25 - 1946.04.30.)

8. számú ábra

10. sz. táblázat: A HM KPO Elhárító alosztály szervezeti felépítése

A Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztály Elhárító alosztály szervezeti felépítése (1945. 03. 12. – 1946. 03. 25.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létsz. (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Osztályvezető és helyettese			Az osztály vezetése	2
Osztályközvetlen csoportok			Az osztály üzemeltetése	n. a.
„T”		csoport	Az osztályvezető bizalmasának, Tanács Györgynek neve után „T” csoport feladata operatív belbiztonsági feladatok ellátása volt.	n. a.
„Közvetlen”		csoport	Külön eljárás alá eső ügyek nyomozása, belföldön folytatott politikai hírszerzés, és a magyarországi külföldi kirendeltségekkel szembeni támadólagos elhárítás	n. a.
„TI” (tiszti igazoló)		csoport	Igazolásra váró tisztek ellenőrzése. Az igazoló csoport kisegítése	n. a.
Igazoló		csoport	Az igazolásra várók ellenőrzése	n. a.
Őr		csoport	Objektumok fegyveres őrzése, foglyok őrizete és kísérése	n. a.
Jóléti		csoport	Ellátási (étkeztetés), szociális (támogatás), és kulturális ügyek rendezése	n. a.
Káder		csoport	Személyzeti (felvétel, vezénylés) ügyek rendezése	n. a.
Gazdasági		Hivatal	Pénzügyi (illetmények) és gazdasági (üzemanyag, közlekedési bérletek) tevékenység	n. a.
Alosztálytörzs			Az alosztály vezetése	5-15
Nyilvántartó iroda			Kádernyilvántartás	5
Főcsoportok			Vizsgálati és nyomozati tevékenység	n. a.

[1] A táblázatot Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katona Politikai Osztály szervezete, feladata és működése 1945–1947.* (PhD értekezés) Szeged, 2015. 38–39. o. (Továbbiakban: Dávid Ferenc PhD) (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2017. 01. 31.) // Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In.: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létsz. (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
1.	vizsgálati (előadói) főcsoport		A honvédség alakulatainál, a Honvéd Kerületi Parancsnokságokon, a határőrség és a HM szerveinél az elhárító és politikai igazolásokkal összefüggő feladatok végrehajtása.	n. a.
	I/1	csoport	A HM és közvetlenek biztosítása (elhárítása).	n. a.
	I/2	csoport	A hadsereg (1. és 2. honvéd-, valamint a műszaki hadosztály) alakulatainak elhárítása.	n. a.
	I/3	csoport	A magyar társadalom, hadsereggel összefüggő különböző területeinek biztosítása (elhárítása).	n. a.
	I/4	csoport	A főcsoporttörzs belbiztonsági feladatainak végrehajtása.	n. a.
2.	II. vizsgálati (előadói) főcsoport		A háborús és népellenes bűncselekmények elkövetésével vádolt honvéd személyekkel szemben elrendelt vizsgálatok végrehajtása.	n. a.
	Igazoló	csoport	Kapcsolattartás a HM igazoló bizottságaival	n. a.
	Igazoló	csoport	Kapcsolattartás a HM igazoló bizottságaival	n. a.
3.	Nyomozói főcsoport		Vélt, valós vagy bejelentett panasz kivizsgálása, illetve az I. és II. vizsgálati főcsoport támogatása katonai és politikai nyomozói tevékenységgel	n. a.
1945. 03. 12. – 1946. 03. 14.			ÖSSZESEN	275
4.	Határügyi alosztály		A KPO feladatainak helyi végrehajtói	40
	Alosztálytörzs		Az alosztály üzemeltetése	n. a.
A KPO LÉTSZÁMA ÖSSZESEN (60-120 vezényelten kívül)				315

A HÖR létszámát terhelő határügyi alosztály létszáma

Honvéd HÖRP 1/b. osztály			Az osztály vezetése	n. a.
Defenzív alosztály			Az alosztály vezetése	n. a.
db	megnevezés		A feladatok helyi végrehajtói	fő
15	határportyázó zászlóalj	„D" tisztek	zászlóaljanként 2 fő	30
50	határportyázó század	„D" tiszthelyettesek	századonként 1 fő	50
Bűnügyi alosztály			Az alosztály vezetése	n. a.
db	megnevezés		A feladatok helyi végrehajtói	fő
15	határvadász-zászlóalj	nyomozó	zászlóaljanként 4 fő	60
50	határvadász-század	nyomozó	századonként 1 fő	50
n. a.	határvadász-őrs	nyomozó	őrsönként 1 fő	n. a.
ÖSSZESEN				n. a.

Az alárendeltek szakmai irányítása

Szakmai alárendeltek			A KPO feladatainak helyi végrehajtói	Létszám (fő
db	megnevezés			
2-4	hadosztály	„D" tisztjei	hadosztályonként 1 fő	2-4
2-4	megerősítő tábori rendőrraj		hadosztályonként 12 fő	24-48
12-24	zászlóalj	„D" tisztjei	hadosztályonként 1 fő	12-24
12-24	megerősítő tábori rendőrraj		zászlóaljanként 2 fő	24-48
5	szűrőtábor	„D" kirendeltség	táboronként 4 fő	20
1	internáló tábor	D" kirendeltség	táboronként 4 fő	4
2	pu. nyomozó	kirendeltség	pályaudvaronként 4 fő	8
7	HKP	„D" osztály	osztályonként 7 fő	49
7	HKP „D" szolgálat		szolgálatonként 3 fő	21
7	HKP nyomozószolgálat		szolgálatonként 4 fő	28
A SZAKMAI AIÁRENDELTEK LÉTSZÁMA ÖSSZESEN				192-254

A KPO személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása

Év	Tábornok (fő)	Tiszt (fő)	Tiszthelyettes (fő)	Polgári alkalmazott(fő)	Összesen (fő)
1946. 03. 25.	0	59	46	210	315

Megjegyzés:

- A **„közvetlen”** csoportot 1945. október 1-jén állították fel és 1946. január 18-án szüntették meg.
- **A „Tiszti igazoló csoport”** 1945. augusztus 18-tól 1946. március 1-jéig működött.
- A **Nyomozói főcsoport** 1945. szeptember 25-én megszűnt. Vezetője, Marshall László átvette az I. vizsgálati főosztály vezetését, mivel Vértes Imrét alosztályvezetővé nevezték ki. Ekkor történt meg az I. vizsgálati főcsoport négy (I/1-4) csoportra bontása.
- A szakmai alárendeltek állománya az elhárítandó szervezeteket terhelte.
- 1946. március 14-én hozták létre a 40 fős **Határügyi alosztályt**, amely minimum 40 fővel növelte a KPO létszámát.

11. sz. táblázat: A HM KPO Elhárító alosztály szervezeti felépítése

A Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztály Elhárító alosztály szervezeti felépítése (1946. 03. 25. – 1946. 04. 30.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létsz. (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Osztályvezető és helyettese			Az osztály vezetése	2
Osztályközvetlen csoportok			Az osztály üzemeltetése	n. a.
„T”		csoport	Az osztályvezető bizalmasának, Tanács Györgynek neve után „T” csoport feladata operatív belbiztonsági feladatok ellátása volt.	n. a.
Igazoló		csoport	Az igazolásra várók ellenőrzése	n. a.
Őr		csoport	Objektumok fegyveres őrzése, foglyok őrizete és kísérése	n. a.
Jóléti		csoport	Ellátási (étkeztetés), szociális (támogatás), és kulturális ügyek rendezése	n. a.
Káder		csoport	Személyzeti (felvétel, vezénylés) ügyek rendezése	n. a.
Gazdasági		Hivatal	Pénzügyi (illetmények) és gazdasági (üzemanyag, közlekedési bérletek) tevékenység	n. a.
Alosztálytörzs			Az alosztály üzemeltetése	5-15
Nyilvántartó iroda			Kádernyilvántartás	5
Főcsoportok			Vizsgálati és nyomozati tevékenység	
1.	hatósági főcsoport		A háborús és népellenes bűncselekményeket elkövetőkkel kapcsolatos nyomozások, illetve a katonapolitikai szűrések és igazolások végzése. (Vezető: Szörényi Endre t. szds.)	40 + 12
	I/1	csoport	A háborús és népellenes bűncselekmények elkövetésével vádolt honvéd személyekkel szemben elrendelt vizsgálatok végrehajtása.	40
	I/2	csoport	Székesfehérvári szűrőtábor „D” kirendeltség	3
	I/3	csoport	Komáromi szűrőtábor „D” kirendeltség	3
	I/4	csoport	Szentgotthárdi szűrőtábor „D” kirendeltség	3
	I/5	csoport	Kaposvári szűrőtábor „D” kirendeltség	3
2.	II. belbiztonsági főcsoport		A HM és közvetlenek biztosítása (elhárítása). Bizalmas jelentések felterjesztése a Nyilvántartónak (Vezető: Kőváry Ernő szds.)	14

[1] A táblázatot Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katona Politikai Osztály szervezete, feladata és működése 1945–1947.* (PhD értekezés) Szeged, 2015. 38–39. o. (Továbbiakban: Dávid Ferenc PhD) (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2017- 01- 31.) // Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In.: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létsz. (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
3.	III. katonai főcsoport		Honvéd Kerületi Parancsnokságok és az alárendeltek tisztjeinek politikai felülvizsgálata és az igazolási eljárásokhoz szükséges nyomozások végrehajtása. (Vezető: Puskás István)	18 + 48-108
	III/1	csoport	Felülvizsgálat, igazolás, nyomozás végrehajtása	18
	n. a.	csoport	4-6 KKP „D" osztály, osztályonként 5-11fő	20-66
	n. a.	csoport	4-6 KKP „D" szolgálat, szolgálatonként 3 fő	12-18
	n. a.	csoport	4-6 KKP „nyomozó" szolgálat, szolgálatonként 4 fő	16-24
4.	IV. politikai főcsoport		A társadalmi és politikai élet figyelemmel kísérése, kémek, szabotőrök, a hadsereg építését gátló erők felderítése. (Vezető: Kornis Pál)	28
	IV/1	belügyi csoport	Minisztériumok, pártok, egyházak és intézmények figyelemmel kísérése és szemmel tartása	n. a.
	IV/2	külügyi csoport	Támadólagos elhárítás végzése (külföldi missziók és követségek megfigyelése, információszerzés, beépülés, informátorok (ügynökök) beszervezése)	n. a.
	IV/3	rendszerellenes szervezetek csoport	A 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ (ÁVK) szervezetére és személyi állományára vonatkozó információk gyűjtésére, a korábban megkezdett és további nyomozások végrehajtása	n. a.
5.	Határügyi alosztály		A KPO feladatainak helyi végrehajtói	40
	Alosztálytörzs		Az alosztály üzemeltetése	n. a.
A KPO LÉTSZÁMA ÖSSZESEN (60-120 vezényelten kívül)				n. a.

A HÖR létszámát terhelő határügyi alosztály létszáma

Honvéd HÖRP 1/b. osztály			Az osztály vezetése	n. a.
Defenzív alosztály			Az alosztály vezetése	n. a.
db	megnevezés		A feladatok helyi végrehajtói	fő
15	határportyázó zászlóalj	„D" tisztek	zászlóaljanként 2 fő	30
50	határportyázó század	„D" tiszthelyettesek	századonként 1 fő	50
Bűnügyi alosztály			Az alosztály vezetése	n. a.
db	megnevezés		A feladatok helyi végrehajtói	fő
15	határvadász-zászlóalj	nyomozó	zászlóaljanként 4 fő	60
50	határvadász-század	nyomozó	századonként 1 fő	50
n. a.	határvadász-őrs	nyomozó	őrsönként 1 fő	n. a.
ÖSSZESEN				n. a.

Az alárendeltek szakmai irányítása

Szakmai alárendeltek			A KPO feladatainak helyi végrehajtói	Létszám (fő)
db	megnevezés			
2	hadosztály	„D" tisztjei	hadosztályonként 1 fő	2
2	megerősítő tábori rendőrraj		hadosztályonként 13 fő	26
2	zászlóalj	„D" tisztjei	hadosztályonként 1 fő	2
2	megerősítő tábori rendőrraj		zászlóaljanként 7 fő	14
5	szűrőtábor	„D" kirendeltség	táboronként 4 fő	20
1	internálótábor	D" kirendeltség	táboronként 4 fő	4
2	pu. nyomozó	kirendeltség	pályaudvaronként 4 fő	8
4-6	HKP	„D" osztály	osztályonként 5-11 fő	20-66
4-6	HKP „D" szolgálat		szolgálatonként 3 fő	12-18
4-6	HKP nyomozószolgálat		szolgálatonként 4 fő	16-24
A SZAKMAI AIÁRENDELTEK LÉTSZÁMA ÖSSZESEN				124-184

A KPO személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása

Év	Tábornok (fő)	Tiszt (fő)	Tiszthelyettes (fő)	Polgári alkalmazott (fő)	Összesen (fő)
1946. 04. 30.	0	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.

Megjegyzés:

- A „+" azt jelenti, hogy a létszámot az elhárítandó szervezetek biztosították, de közvetlen vezetésüket a KPO, illetve az Elhárító alosztály gyakorolta.
- A szakmai alárendeltek állománya az elhárítandó szervezeteket terhelte.
- A Határügyi alosztályból 40 fő a KPO, a Honvéd HÖRP, a Defenzív alosztály és a Bűnügyi alosztály pedig a HÖR létszámát terhelte.

12. sz. táblázat: A HM KPO Elhárító alosztály szervezeti felépítése

A Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztály Elhárító alosztály szervezeti felépítése (1946. 04. 30. – 1947. 02. 15.)[1]

Szervezeti egység és alegység – Fsz.	Kód	Megnevezés	Rendeltetése	Létsz. (fő)
Osztályvezető és helyettese			Az osztály vezetése	2
Osztályközvetlen csoportok			Az osztály üzemeltetése	n. a.
Őr		csoport	Objektumok fegyveres őrzése, foglyok őrizete és kísérése	n. a.
Jóléti		csoport	Ellátási (étkeztetés), szociális (támogatás), és kulturális ügyek rendezése	n. a.
Káder		csoport	Személyzeti (felvétel, vezénylés) ügyek rendezése	n. a.
Gazdasági		Hivatal	Pénzügyi (illetmények) és gazdasági (üzemanyag, közlekedési bérletek) tevékenység	n. a.
Alosztálytörzs + Hadbírói iroda			Alosztályvezetés és jogi tanácsadás	6
Főcsoportok			Vizsgálati és nyomozati tevékenység	100
1.	hatósági főcsoport		A háborús és népellenes bűncselekményeket elkövetőkkel kapcsolatos nyomozások, illetve a katonapolitikai szűrések és igazolások végzése	40 + 12
	I/1	csoport	A háborús és népellenes bűncselekmények elkövetésével vádolt honvéd személyekkel szemben elrendelt vizsgálatok végrehajtása	40
2.	II. belbiztonsági főcsoport		A HM és közvetlenek biztosítása (elhárítása). Bizalmas jelentések felterjesztése a Nyilvántartónak	14

[1] A táblázatot Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katona Politikai Osztály szervezete, feladata és működése 1945–1947.* (PhD értekezés) Szeged, 2015. 38–39. o. (Továbbiakban: Dávid Ferenc PhD) (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2017- 01- 31.) // Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In.: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése			Létsz. (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés				
3.	III. katonai főcsoport		Hadosztályok, kerületek és az alárendeltjeik elhárítása, szükséges nyomozások végrehajtása.			18 + 56-78
	III/1	csoport	Felülvizsgálat, igazolás, nyomozás végrehajtása			18
	n. a.	n. a.	2-3	hadosztály „D" tiszt,	hadosztályonként 1 fő	2-3
	n. a.	n. a.	2-3	ho. tábori rendőrraj	hadosztályonként 13 fő	26-39
	n. a.	n. a.	2-3	Zászlóalj „D" tiszt	zászlóaljanként 1 fő	2-3
	n. a.	n. a.	2-3	z. tábori rendőrraj	zászlóaljanként 7 fő	14-21
	n. a.	n. a.	2	Szűrőtábor „D" kirend.	táboronként 4 fő	8
	n. a.	n. a.	1	Internálótábor „D" kir.	táboronként 4 fő	4
4.	IV. politikai főcsoport + Nyt. iroda		A társadalmi és politikai élet figyelemmel kísérése, kémek, szabotőrök, a hadsereg építését gátló erők felderítése			28
	IV/1	belügyi csoport	Minisztériumok, pártok, egyházak és intézmények figyelemmel kísérése és szemmel tartása			n. a.
	IV/2	külügyi csoport	Támadólagos elhárítás végzése (külföldi missziók és követségek megfigyelése, információszerzés, beépülés, informátorok (ügynökök) beszervezése)			n. a.
	IV/3	rendszerellenes szervezetek csoport	A 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ (ÁVK) szervezetére és személyi állományára vonatkozó információk gyűjtésére, a korábban megkezdett és további nyomozások végrehajtása			n. a.
A KPO HIVATALOS LÉTSZÁMA ÖSSZESEN (56 -78 vezényelt nélkül)						271
5.	Határügyi alosztály				A KPO feladatainak helyi végrehajtói	40
	Alosztálytörzs				Az alosztály üzemeltetése	n. a.
A KPO LÉTSZÁMA ÖSSZESEN (60-120 vezényelten kívül)						311

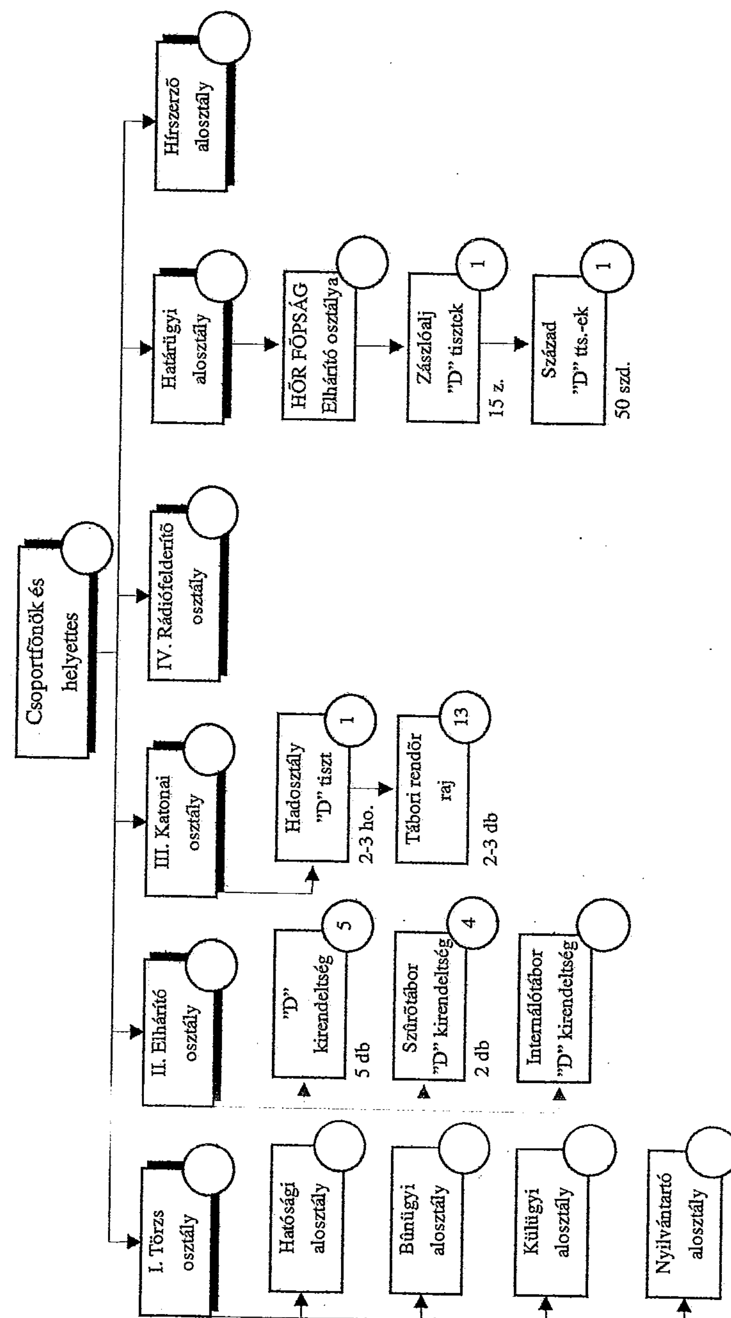
Az alárendeltek szakmai irányítása

	Szakmai alárendeltek			A KPO feladatainak helyi végrehajtói	Létszám (fő)
	db	megnevezés			
6.	2-3	hadosztály	„D" tisztjei	hadosztályonként 1 fő	2-3
	2-3	megerősítő tábori rendőrraj		hadosztályonként 13 fő	26-49
	2-3	zászlóalj	„D" tisztjei	hadosztályonként 1 fő	2-3
	2-3	megerősítő tábori rendőrraj		zászlóaljanként 7 fő	14-21
	2	szűrőtábor	„D" kirendeltség	táboronként 4 fő	8
	1	internáló tábor	„D" kirendeltség	táboronként 4 fő	4
	4-6	kerületi	„D" kirendeltség	kerületenként 4 fő	16-24
A SZAKMAI ALÁRENDELTEK LÉTSZÁMA ÖSSZESEN					56-78

A KPO személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása

Év	Tábornok (fő)	Tiszt (fő)	Tiszthelyettes (fő)	Polgári alkalmazott (fő)	Összesen (fő)
1947. 02. 15.	1	80	70	160	311

Megjegyzés:
- A „+" azt jelenti, hogy a létszámot az elhárítandó szervezetek biztosították, de közvetlen vezetésüket a KPO, illetve az Elhárító alosztály gyakorolta.
- A szakmai alárendeltek állománya az elhárítandó szervezeteket terhelte.
- A korábbi állapothoz képest változásként az elhárítandó szervezetek számának csökkenése, belső átcsoportosítások és személycserék végrehajtása emelhető ki.
- A SZEB 1946 márciusi felszólításában a hadsereg létszámát 40 000 főről 25 000 főre kellett csökkenteni. Ezért megszüntették a HKP-k „D" osztályait és helyettük 6 db 4-5 fős „D" kirendeltséget szerveztek.
- Két főcsoport helyett négyet hoztak létre.
- Befejezte tevékenységét az Igazolócsoport, a pályaudvari nyomozó kirendeltség és a zalaegerszegi szűrőtábor „D" kirendeltsége.
- Fentiek következtében 20 fővel csökkent a KPO létszáma és állt be a 311 fős szervezet.

14. sz. táblázat: A Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Csoportfőnökség szervezeti felépítése (1947. 02. 15. – 1948. 01. 21.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Hivatalvezető és helyettese			Vezetés	2
I.		Törzsosztály	A csoportfőnökség vezetése	85-94 + 22
		Osztálytörzs	Az osztály vezetése	25-33
		Gépkocsirészleg (vez., gk. vezetők, szerelő, garázsmester, ag. beszerző)	A 11 szgk., 1 tgk., 5 mkp., üzemben tartása	19
	n. a.	Segédhivatal	Az adminisztráció jelentős része.	5
	n. a.	Gazdasági hivatal (vezető, gépírók, írnok. küldönc)	A gazdasági ügyek (illetmény, ruhaellátás, étkeztetés, bérletek, jóléti, szakszervezeti stb.) rendezése	7
	n. a.	Őrcsoport	Foglyok és fegyverek őrzése a fogdában és a raktárban	28+22 vezényelt
	n. a.	Nyomozó alcsoport	Nyomozás	4
	n. a.	Kádercsoport	Személyzeti (felvétel, vezénylés) ügyek rendezése	1-2

[1] A táblázatot Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katona Politikai Osztály szervezete, feladata és működése 1945–1947.* (PhD értekezés) Szeged, 2015. 38–39. o. (Továbbiakban: Dávid Ferenc PhD) (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2017. 01. 31.) // Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In.: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése		Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés			
II.	Elhárítóosztály		Az összes elhárító szolgálat (központ, kerületek, hadosztályok, táborok) vezetése. Politikai-, személyi és operatív információk gyűjtése és nyilvántartása		n. a.
	1.	Hatósági alosztály	A háborús és népellenes bűncselekményeket elkövetőkkel kapcsolatos nyomozások, illetve a katonapolitikai szűrések és igazolások végzése		n. a.
	2.	Defenzív (bűnügyi) alosztály	A HM és közvetlenek, valamint a csapatok biztosítása (elhárítása)		n. a.
	3.	Belügyi alosztály	Minisztériumok, pártok, egyházak és intézmények figyelemmel kísérése és szemmel tartása		n. a.
	4.	Külügyi alosztály	Külföldi missziók és követségek megfigyelése, információszerzés, beépülés, informátorok (ügynökök) beszervezése, azaz támadólagos elhárítás végzése		n. a.
	5.	Politikai alosztály	A korábbi 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ (ÁVK) személyi állományára vonatkozó információk gyűjtése, a korábban megkezdett és további nyomozások végrehajtása		n. a.
	6.	Nyilvántartó alosztály	Kádernyilvántartás (személyes, vallási, pártbeli, megbízhatósági adatok). Szűrő és igazoló eljárás során keletkezett információk. Operatív jelentések. Kartotékok (kartonok). Sajtófigyelés		17-18
	n. a.	Kerületi „D” kirendeltségek	5	kirendeltségenként 5 fő	25
	n. a.	Szűrőtábori „D” kirendeltségek	2	kirendeltségenként 4 fő	8
	n. a.	Internálótábori „D” kirendeltség	1	kirendeltségenként 4 fő	4
III.	Katonai osztály		Belső és támadólagos elhárítás		n. a.
	1.	Figyelő alosztály	Az előző rendszer volt tisztjeinek figyelése.		n. a.
	2.	Operatív védelmi alosztály	A honvédség operatív védelme		n. a.
	3.	Támadólagos elhárító alosztály	Információszerzés a nyugati emigrációs katonai körök szándékainak és tevékenységének felderítéséről		n. a.
	n. a.	Hadosztály „D” tisztek	2-3	hadosztályonként 1 fő	2-3
	n. a.	Hadosztály tábori rendőrrajok	2-3	kirendeltségenként 13 fő	26-39

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése		Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés			
IV.	Rádiófelderítő osztály		A Magyarországon és külföldről működtetett diplomáciai és egyéb ellenséges rádió- és távíróforgalom lehallgatása.		n. a.
Határügyi alosztály					n. a.
	n. a.	HÖR FŐP elhárító osztály			n. a.
	n. a.	Zászlóalj „D” tisztek	15	zászlóaljanként 1 fő	15
	n. a.	Század „D” tiszthelyettesek	50	századonként 1 fő	50
Hírszerző alosztály			A nyugati országokba telepített ügynökhálózat működtetése, valamint a katonai és politikai hírszerző és hadműveleti felderítő tevékenység.		n. a.
MINDÖSSZESEN					322

A KPCSF személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása

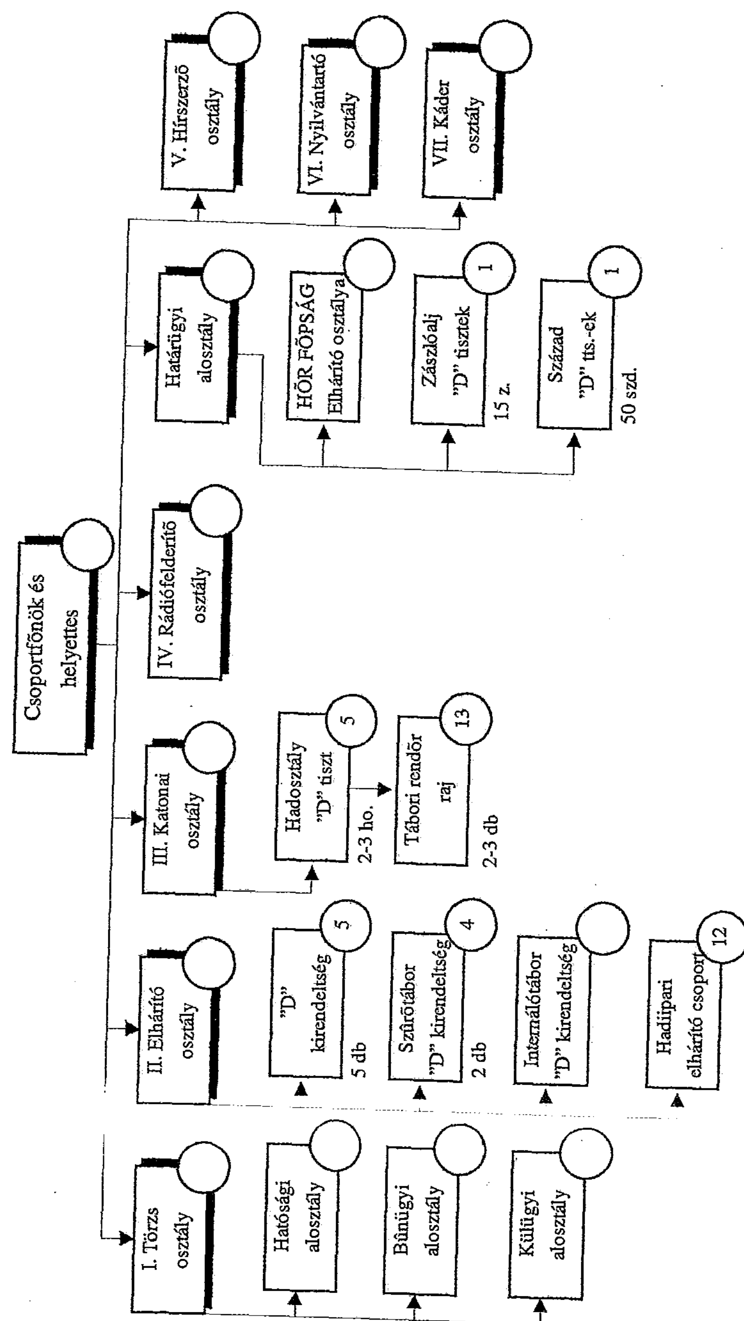
Év	Tábornok (fő)	Tiszt (fő)	Tiszthelyettes (fő)	Polgári alkalmazott (fő)	Összesen (fő)
1948. 01. 21.	1	88	49	184	322

Megjegyzés:

- A csoportfőnök Pálffy György (a kinevezéssel egyidejűleg vezérőrnagy), helyettese Földy Lajos (1946. október 1-jétől ezredes) lett.
- A jóléti csoport 1946. október 19-én megszűnt a feladatokat a Gazdasági Hivatal vette át.
- A gépkocsirészleg szervezetileg az osztálytörzsbe tartozott.
- A Hírszerző Osztályt Gát Zoltán vezetésével 1947. augusztus 1-jével szervezték újjá.

15. számú ábra

KATONAPOLITIKAI CSOPORTFŐNÖKSÉG
(1948.03.31 - 1949.01.01.)

16. sz. táblázat: A Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Csoportfőnökség szervezeti felépítése (1948. 01. 21. – 1949. 01. 01.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Csoportfőnök és helyettese			A csoportfőnökség vezetése	2
I.		Törzsosztály	A csoportfőnökség működtetése	85-94 + 22
		Osztálytörzs	Az osztály vezetése	25-33
		Gépkocsi részleg (vez., gk.vezetők, szerelő, garázsmester, ag. beszerző)	A 11 szgk., 1 tgk., 5 mkp., üzemben tartása	19
	n. a.	Segédhivatal	Az adminisztráció jelentős része	5
	n. a.	Gazdasági hivatal (vezető, gépírók, írnok, küldönc)	A gazdasági ügyek (illetmény, ruhaellátás, étkeztetés, bérletek, jóléti, szakszervezeti, stb.) rendezése	7
	n. a.	Őrcsoport	Foglyok és fegyverek őrzése a fogdában és a raktárban	28+22 vezényelt
		Nyomozó alcsoport	Nyomozás	4

[1] A táblázatot Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katona Politikai Osztály szervezete, feladata és működése 1945–1947.* (PhD értekezés) Szeged, 2015. 38–39. o. (Továbbiakban: Dávid Ferenc PhD) (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2017- 01- 31.) // Gyaraki Károly: *A Katonai elhárítás történetéből.* In.: Hadtudomány. 1995/1. 106–109. o. alapján szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése		Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés			
II.	Elhárító osztály		Az összes elhárító szolgálat (központ, kerületek, hadosztályok, táborok) vezetése. Politikai-személyi és operatív információk gyűjtése és nyilvántartása		n. a.
	1.	Hatósági alosztály	A háborús és népellenes bűncselekményeket elkövetőkkel kapcsolatos nyomozások, illetve a katonapolitikai szűrések és igazolások végzése		n. a.
	2.	Defenzív (bűnügyi) alosztály	A HM és közvetlenek, valamint a csapatok biztosítása (elhárítása)		n. a.
	3.	Belügyi alosztály	Minisztériumok, pártok, egyházak és intézmények figyelemmel kísérése és szemmel tartása		n. a.
	4.	Külügyi alosztály	Külföldi missziók és követségek megfigyelése, információszerzés, beépülés, informátorok (ügynökök) beszervezése, azaz támadólagos elhárítás végzése		n. a.
	5.	Politikai alosztály	A korábbi 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ (ÁVK) személyi állományára vonatkozó információk gyűjtése, a korábban megkezdett és további nyomozások végrehajtása		n. a.
	6.	Hadiipari elhárító csoport	A hadiipar operatív védelme		10-12
	n. a.	Kerületi „D" kirendeltségek	5	kirendeltségenként 5 fő	25
	n. a.	Szűrőtábori „D" kirendeltségek	2	kirendeltségenként 4 fő	8
	n. a.	Internálótábori „D" kirendeltség	1	kirendeltségenként 4 fő	4
III.	Katonai osztály		Belső és támadólagos elhárítás		n. a.
	1.	Figyelő alosztály	Az előző rendszer volt tisztjeinek figyelése		n. a.
	2.	Operatív-védelmi alosztály	A honvédség operatív védelme		n. a.
	3.	Támadólagos elhárító alosztály	Információszerzés a nyugati emigrációs katonai körök szándékainak és tevékenységének felderítéséről		n. a.
	n. a.	Hadosztály „D" osztályok	2-3	hadosztályonként 5 fő	10-15
	n. a.	Hadosztály tábori rendőrrajok	2-3	kirendeltségenként 13 fő	26-39

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése		Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés			
IV.	Rádiófelderítő osztály		A Magyarországon és külföldről működtetett diplomáciai és egyéb ellenséges rádió- és távíróforgalom lehallgatása		n. a.
Határügyi alosztály					n. a.
	n. a.	HÖR FŐP elhárító osztály			n. a.
	n. a.	Zászlóalj „D" tisztek	15	zászlóaljanként 1 fő	15
	n. a.	Század „D" tiszthelyettesek	50	századonként 1 fő	50
V.	Hírszerző osztály		A nyugati országokba telepített ügynökhálózat működtetése, valamint katonai és politikai hírszerző és hadműveleti felderítőtevékenység.		n. a.
VI.	Nyilvántartó osztály		Kádernyilvántartás (személyes, vallási, pártbeli, megbízhatósági adatok). Szűrő és igazoló eljárás során keletkezett információk. Operatív jelentések. Kartotékok (kartonok). Sajtófigyelés		17-18
VII.	Káderosztály		Személyzeti (felvétel, vezénylés) ügyek rendezése		
MINDÖSSZESEN					322 (342)

A KPCSF személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása

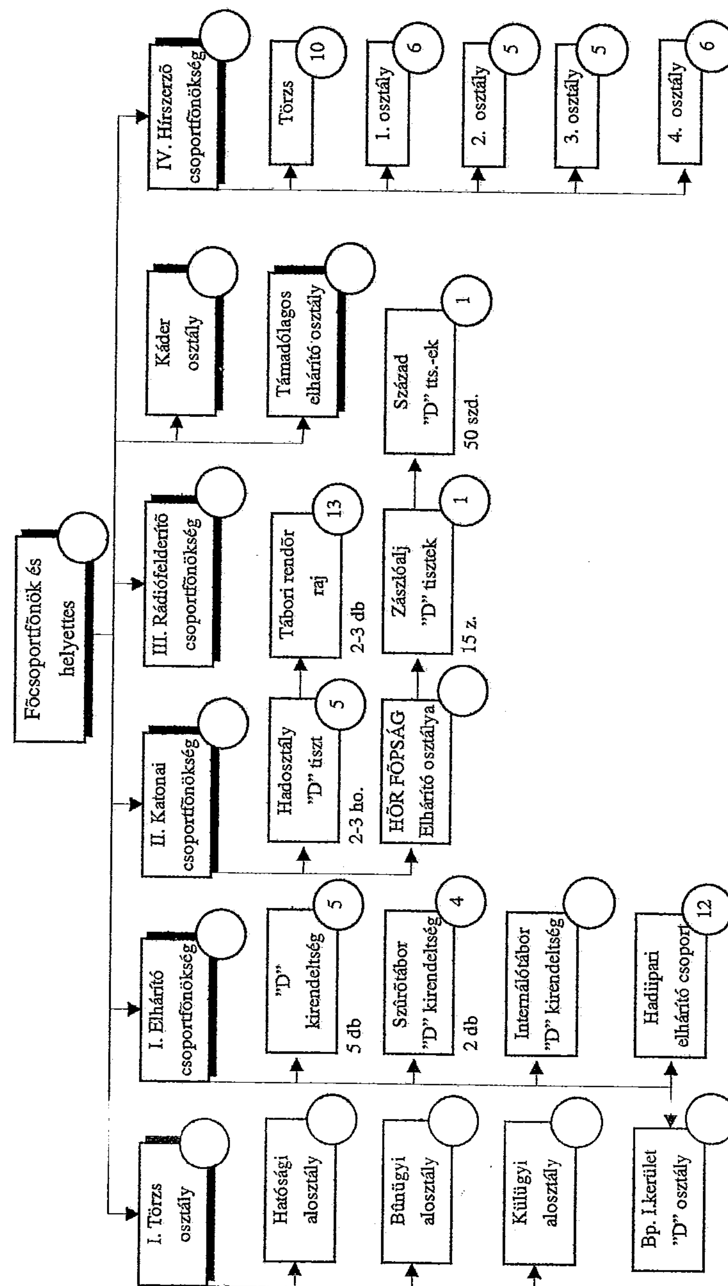
Év	Tábornok (fő)	Tiszt (fő)	Tiszthelyettes (fő)	Polgári alkalmazott (fő)	Összesen (fő)
1948. 01. 21.	1	88	49	184	322
1949. 01. 01.	1	104	51	186	342

Megjegyzés:

- A hadseregben végbement változások alapján változott meg a csoportfőnökség szervezete, melynek során – a HM 2300/1948. eln. rendelettel a négy osztály mellé **még három osztályt** állítottak fel. A hírszerző alosztály lett az **V. hírszerző osztály**, az egységes **VI. nyilvánítató osztály** magába foglalta az elhárító osztály, nyilvántartó alosztályát is, illetve a törzsosztály kádercsoportja beolvadt a **VII. káderosztályba.**
- 1948 őszén a hadosztályoknál a „D" tisztek helyett 5 fős **„D" osztályok** alakultak (1 osztályvezető, 1 osztályvezető-helyettes, 2 nyomozótiszt és 1 küldönc).
- Létrehoztak egy 10-12 főből álló hadiipari elhárító csoportot.
- A „+" a vezényeltek számát jelenti.
- Fentieknek megfelelően a csoportfőnökség létszáma 342 főre változott.

17. számú ábra

HM KATONAI ELHÁRÍTÓ FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG
(1949.01.01. - 1949.06.01.)

18. sz. táblázat: A Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség szervezeti felépítése (1949. 01. 01. – 1949. 06. 01.)

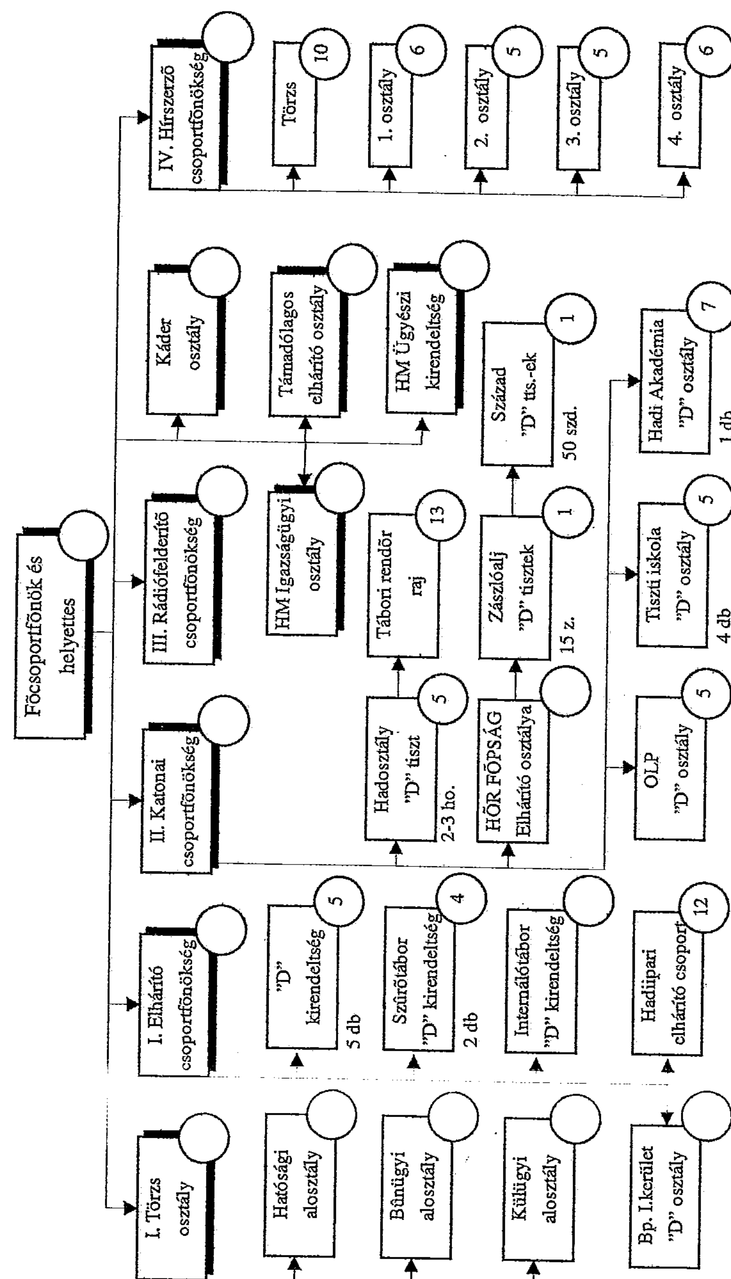
Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése		Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés			
Főcsoportfőnök és helyettese			A főcsoportfőnökség vezetése		2
1.	Törzsosztály		n. a.		n. a.
2.	Káderosztály		n. a.		n. a.
3.	Támadólagos elhárítóosztály		n. a.		n. a.
I.	Elhárító csoportfőnökség		Klasszikus feladatok ellátása		n. a.
	Hatósági	alosztály	Háborús és népellenes bcs. nyomozása		n. a.
	Bűnügyi	alosztály	Egyéb bűncselekmények nyomozása		n. a.
	Belügyi	alosztály	Csapatok operatív védelme		n. a.
	Külügyi	alosztály	Külső elhárítás		n. a.
	Politikai	alosztály	Belső elhárítás		n. a.
	Szakszolgálati	alosztály	Klasszikus feladatok		n. a.
	Hadiipari	csoport	Hadiipar operatív biztosítása		10-12
	Kerületi	„D" kirendeltség	5	kerületenként 5 fő	25
	Szűrőtábor	„D" kirendeltség	2	táboronként 4 fő	8
	Internálótábor	„D" kirendeltség	0	táboronként 0 fő	0
	Bp. I. kerület	„D" osztály	1	kerületenként n. a. fő	n. a.
II.	Katonai csoportfőnökség		Hadosztályok és HÖR operatív biztosítása		n. a.
			db	megnevezés	
	n. a.	Ho. „D" tisztek	2-3	hadosztályonként 5 fő	10-15
	n. a.	Tábori rendőrraj	2-3	hadosztályonként13 fő	26-39
	n. a.	Elhárító osztály	1	HÖR főparancsnokság	n. a.
	n. a.	Z. „D" tisztek	15	zászlóaljanként 1 fő	15
	n. a.	Szd. „D" tiszthelyettesek	50	századonként 1 fő	50
III.	RÁF csoportfőnökség		Szakfeladatok végrehajtása		n. a.
IV.	Hírszerző csoportfőnökség		Offenzív hírszerzés		n. a.
	n. a.	Törzs	n. a.		10
	1.	Osztály	n. a.		6
	2.	Osztály	n. a.		5
	3.	Osztály	n. a.		5
	4.	Osztály	n. a.		6
MINDÖSSZESEN					572

A KEFCSF személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása (fő)

Év	Tábornok	Tiszt	Tiszthelyettes	Polgári alkalmazott	Összesen
1949. 01. 01.	2	171	95	304	572

19. számú ábra

HM KATONAI ELHÁRÍTÓ FŐCSOPORTFŐNÖKSÉG
(1949.06.01. - 1950.02.01.)

20. sz. táblázat: A Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség szervezeti felépítése (1949. 06. 01. – 1950. 02. 01.)

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése		Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés			
Főcsoportfőnök és helyettese			A főcsoportfőnökség vezetése		2
1.	Törzsosztály		n. a.		n. a.
2.	Káderosztály		n. a.		n. a.
3.	Támadólagos elhárítóosztály		n. a.		n. a.
4.	HM Igazságügyi osztály		n. a.		n. a.
5.	HM Ügyészi kirendeltség		n. a.		n. a.
I.	Elhárító csoportfőnökség		Klasszikus feladatok ellátása		n. a.
	Hatósági	alosztály	Háborús és népellenes bcs. nyomozása		n. a.
	Bűnügyi	alosztály	Egyéb bűncselekmények nyomozása		n. a.
	Belügyi	alosztály	Csapatok operatív védelme		n. a.
	Külügyi	alosztály	Külső elhárítás		n. a.
	Politikai	alosztály	Belső elhárítás		n. a.
	Szakszolgálati	alosztály	Klasszikus feladatok		n. a.
	Hadiipari	csoport	Hadiipar operatív biztosítása		10-12
	Kerületi	„D" kirendeltség	5	kerületenként 5 fő	25
	Szűrőtábor	„D" kirendeltség	2	táboronként 4 fő	8
	Internálótábor	„D" kirendeltség	0	táboronként 0 fő	0
	Bp. I. kerület	„D" osztály	1	kerületenként n. a. fő	n. a.
II.	Katonai csoportfőnökség		Hadosztályok és HÖR operatív biztosítása		n. a.
			db	megnevezés	
	n. a.	Hadosztály „D" tisztek	2-3	hadosztályonként 5 fő	10-15
	n. a.	Tábori rendőrraj	2-3	hadosztályonként13 fő	26-39
	n. a.	Elhárító osztály	1	HÖR főparancsnokság	n. a.
	n. a.	Zászlóalj „D" tisztek	15	zászlóaljanként 1 fő	15
	n. a.	Szd. „D" tiszthelyettesek	50	századonként 1 fő	50
	n. a.	„D" osztály	1	OLP 5 fő	5
	n. a.	„D" osztály	4	tiszti iskolánként 5 fő	20
	n. a.	„D" osztály	1	Hadi Akadémia 7 fő	7
III.	RÁF csoportfőnökség		Szakfeladatok végrehajtása		n. a.

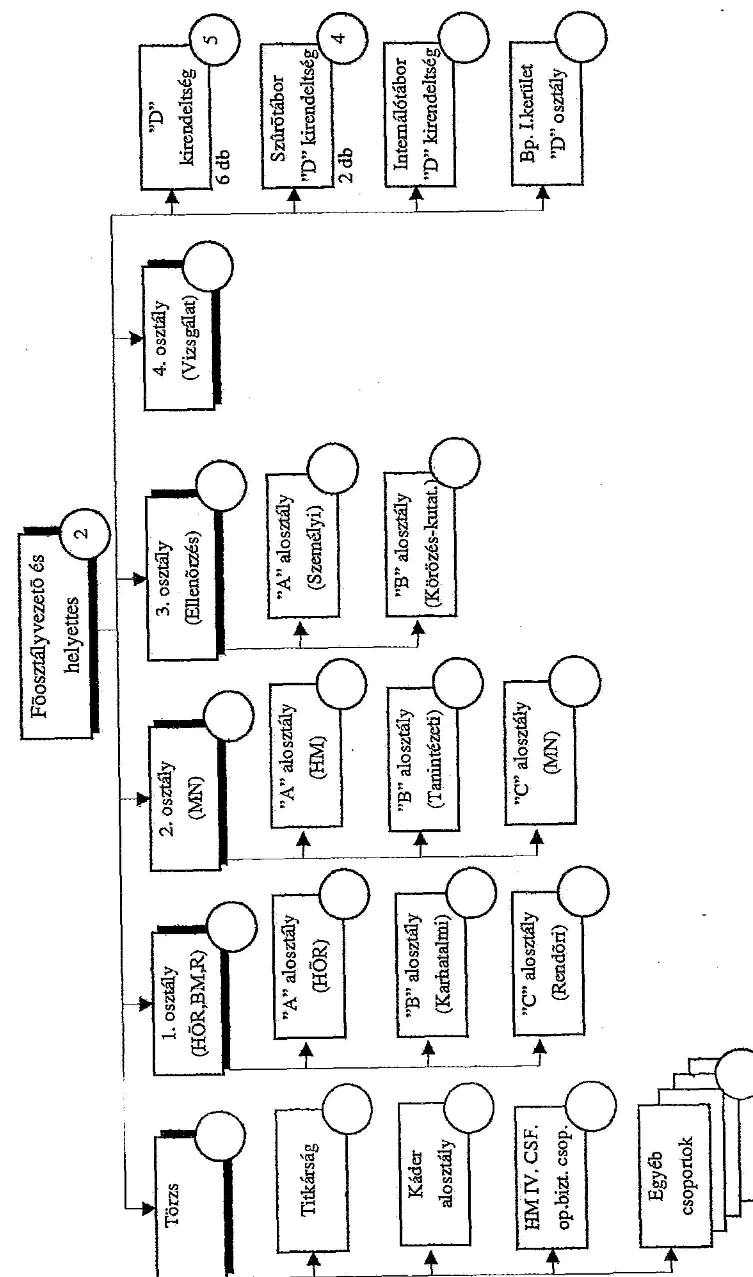
Fsz.	Szervezeti egység és alegység		Rendeltetése	Létszám (fő)
	Kód	Megnevezés		
IV.	Hírszerző csoportfőnökség		Offenzív hírszerzés	n. a.
	n. a.	Törzs	n. a.	10
	1.	Osztály	n. a.	6
	2.	Osztály	n. a.	5
	3.	Osztály	n. a.	5
	4.	Osztály	n. a.	6
MINDÖSSZESEN				696

A KEFCSF személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása (fő)

Év	Tábornok	Tiszt	Tiszthelyettes	Polgári alkalmazott	Összesen
1950. 02. 01.	2	284	110	300	696

Megjegyzés:

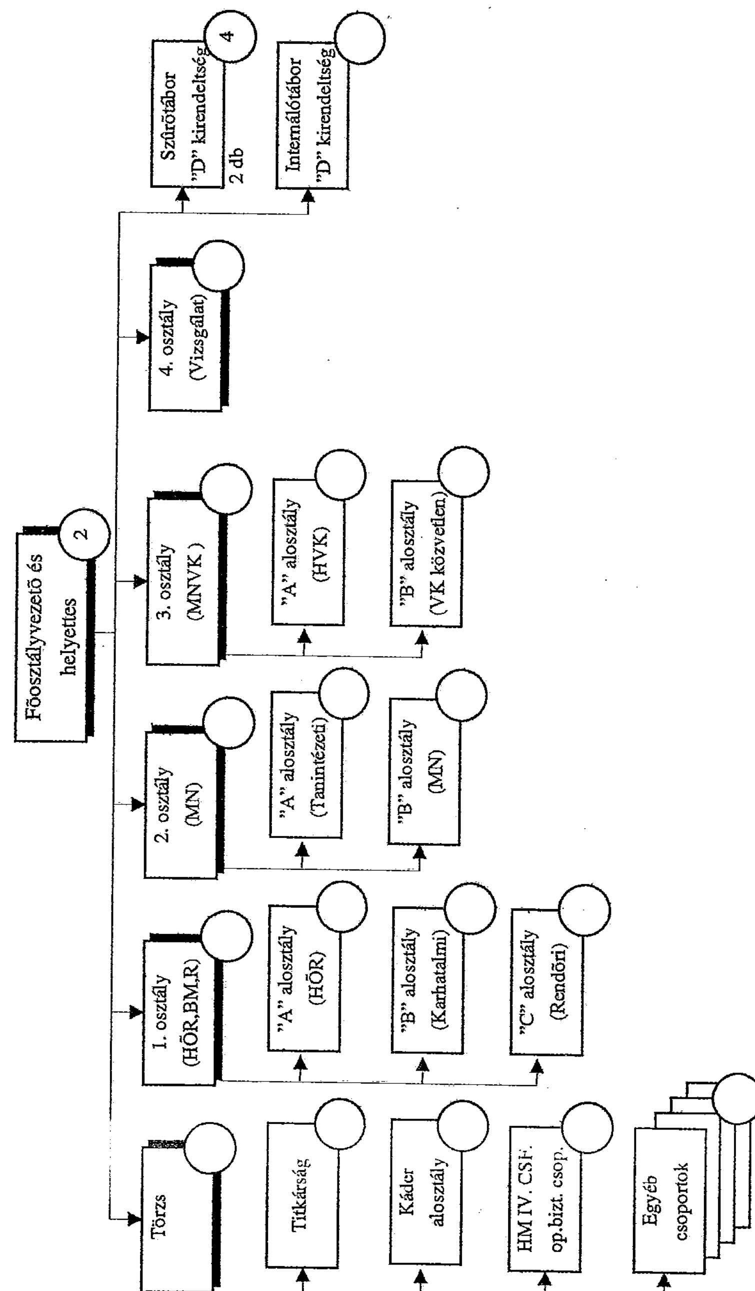
- 1949. június 1-jén a hadseregfejlesztés következtében újabb „D" osztályok alakultak (az OLP-én 7 fős, a Hadi Akadémián 7 fős, a Dózsa Gyalogos Tiszti Iskolán 5 fős, a Bem Tüzér Tiszti Iskolán 5 fős, a Táncsics Műszaki Tiszti Iskolán 5 fős, a Petőfi Politikai Tiszti Iskolán 5 fős).
- A főcsoportfőnökség alárendeltségébe került önálló szervezeti egységként a HM Igazságügyi osztály és a HM Ügyészi kirendeltség.
- Fentiek következtében a létszám 124 fővel, 572-ről 696-ra növekedett.

ÁLLAMVÉDELMI HATÓSÁG KATONAI ELHÁRÍTÓ FŐOSZTÁLYA

(1952.II. fele - 1953.07.22.)

22. számú ábra

23. sz. táblázat: Az Államvédelmi Hatóság ii. (katonai elhárító) Főosztály szervezeti felépítése (1950. 02. 01. – 1953. 07. 22.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
1.	Katonai kémelhárítási osztály		Hálózati operatív munka végzése a hadsereg kötelékébe tartozó valamennyi alakulatnál és intézménynél	n. a.
	a	alosztály	A HM és a HVK elhárítása	n. a.
	b	alosztály	Az alakulatok és körzetek elhárítása	n. a.
	c	alosztály	Az intézmények elhárítása	n. a.
	d	alosztály	A hadtáp objektumok, raktárak, és kórházak elhárítása	n. a.
2.	Belső karhatalmi, rendőrségi, és határőrségi osztály (Jamrich József áv. örgy.)		Hálózati operatív munka végzése a határőrség, belső karhatalom és a BRFK kötelékébe tartozó valamennyi alakulatnál és intézménynél	n. a.
	a	alosztály	A határőrség elhárítása	n. a.
	b	alosztály	A Belső Karhatalom elhárítása	n. a.
	c	alosztály	A BRFK és a tanosztályok elhárítása	n. a.
3.	Katonai figyelési és operatív ellenőrzési osztály		A régi hadsereg és a politikai okokból elbocsátott hivatásos tisztek megfigyelése, a háborús és államellenes bűncselekményekkel vádolt személyek felkutatása, valamint a fegyveres testületeknél tevékenykedő külföldi ügynökök felderítése és elhárítása	n. a.
	a	alosztály	A hadsereg tisztjeinek megfigyelése	n. a.
	b	alosztály	Háborús bűnösök felderítése és ártalmatlanítása	n. a.
	c	alosztály	Más osztályok és vidéki szervek környezettanulmányozási, külső figyelési, házkutatási és őrizetbe vételi igényeinek kielégítése	n. a.
	d	alosztály	n. a.	n. a.
	e	alosztály	n. a.	n. a.

[1] A táblázatot Kiszely Gábor–Cserényi-Zsitnyányi Ildikó: *Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai (1950–1953)* (http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi; letöltés ideje: 2018. 01. 03.).

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
4.	Katonai jogi, majd vizsgálati osztály		Nyomozás folytatása az őrizetesek ügyében, a nyomozás menetének ellenőrzése, kémelhárítás a vidéki szerveknél, a nyomozati anyagok elkészítése és átadása az igazságügyi szerveknek (ügyészség és bíróság)	n. a.
	a	alosztály	Nyílt nyomozás a központi apparátus őrizeteseinek ügyében	n. a.
	b	alosztály	Nyílt nyomozás a vidéki szervek őrizeteseinek ügyében	n. a.
	c	alosztály	A nyomozati anyagok elkészítése és átadása az igazságügyi szervek részére	n. a.
II/5.	Önálló katonai nyilvántartó alosztály		A katonai elhárításnál vezetett hálózati (ügynöki) és operatív ügyekben keletkezett anyagok (kartonok, dossziék, adatok és információk) nyilvántartása és kezelése	n. a.
II/a.	Csoport (1951. 11. 02-án állították fel, 1952. 06. 26-tól vezetője Selmeczi György áv. alez. főov. h.)		Kezdetben ismeretlen feladatai kibővültek az ÁVH objektumain belüli valamennyi légoltalmi szervezet irányításával és általános kiképzésével	n. a.
MINDÖSSZESEN				n. a.

Megjegyzés:
Ez a 23. sz. táblázat bizonyos vonatkozásokban (nem jelentősen, de) eltér a 21. és 22. számú ábrákban rögzített adatoktól. Ennek az a magyarázata, hogy utóbbiakat 1990–1994 években kandidátusi értekezésem érdekében folytatott kutatásaim alapján készítettem. Arra, hogy összevessem (ellenőrizzem) a forrásokban talált adatokat, jelen könyv írásakor – bizonyos objektív és szubjektív okok miatt – nem volt lehetőségem.

24. sz. táblázat: Az Államvédelmi Hatóság ii. (katonai elhárító) Főosztály szervezeti felépítése (1950. 02. 01. – 1953. 07. 22.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Főosztályvezető és helyettese			A főosztály vezetése	2
n. a.	Törzs		A vezetés támogatása	n. a.
	n. a.	Titkárság		n. a.
	n. a.	Káder alosztály	Személyzeti ügyek	n. a.
	n. a.	Biztosító csoport	HM. IV. FCSF operatív biztosítása	n. a.
	n. a.	Egyéb csoportok	TÜK, Nyt., elemzés, értékelés, tájékoztatás, rejtjelzés, híradás, tolmácsolás stb.	n. a.
1.	Osztály		Hálózati operatív munka végzése a HÖR, a BK és a BRFK alakulatainál és intézményeinél.	n. a.
	„A"	alosztály	A Határőrség elhárítása.	n. a.
	„B"	alosztály	A Belső Karhatalom elhárítása.	n. a.
	„C"	alosztály	A BRFK és a tanosztályok elhárítása.	n. a.
2.	Osztály		Hálózati operatív munka végzése a MN alakulatainál és intézményeinél.	n. a.
	„A"	alosztály	A HM és a HVK elhárítása.	n. a.
	„B"	alosztály	Tanintézetek elhárítása.	n. a.
	„C"	alosztály	Katonai szervezetek elhárítása	n. a.
3.	Osztály		Az MN állományának ellenőrzése és bűncselekmények felderítés	n. a.
	„A"	alosztály	Személyek operatív ellenőrzése	n. a.
	„B"	alosztály	Köröző és kutató munka végzése	n. a.
4.	Osztály		Jogi és vizsgálati tevékenység	
n. sz.	„D" Kirendeltségek és osztályok		Katonai kerületekben, szűrő-, és internáló táborokban való tevékenység	n. a.
	6	kirendeltség	Katonai kerületenként 5 fő	30
	2	kirendeltség	Szűrőtáboronként 4 fő	8
	n. a.	kirendeltség	Internáló táboronként	n. a.
	1	osztály	Budapest I. kerület	n.a
MINDÖSSZESEN				n. a.

[1] A 24. sz. táblázatot korábbi kutatásaim alapján, többek között a Hadtudomány 1995/1. számában általam publikált *„A Katonai elhárítás történetéből"* című tanulmány 110–111. o. felhasználásával szerkesztettem.

Az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása (fő)

Év	Tábornok	Tiszt	Tiszthelyettes	Polgári alkalmazott	Összesen
1950. 02. 01.	2	284	110	300	696
1953. 07. 22.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	1052

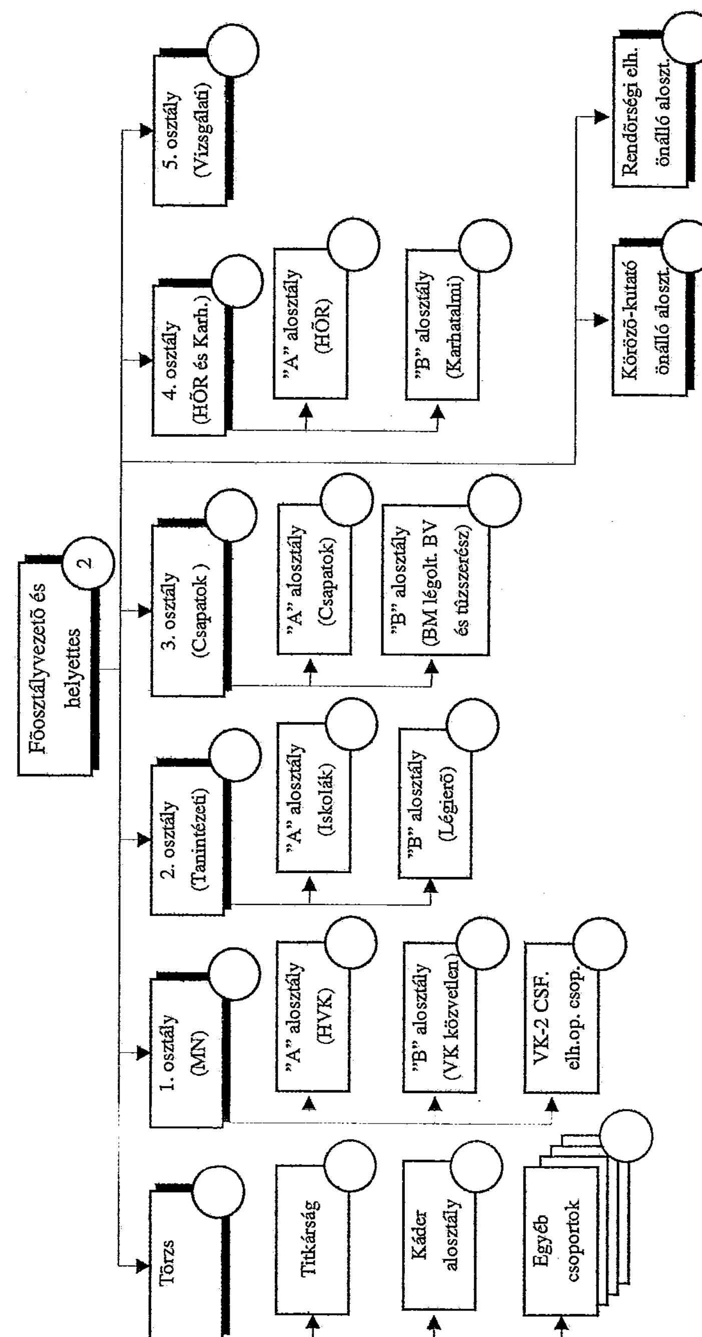
Megjegyzés:

- 1952 második felében megszűntek a „D" kirendeltségek.
- Tekintettel arra, hogy a személyi állomány operatív ellenőrzése átkerült az ÁVH Belső reakció elhárító főosztályhoz, a 3. osztály két alosztályossá alakult át. A 3/A alosztály a HM és a HVK, a 3/B alosztály a közvetlen szervezetek operatív biztosítását végezte a továbbiakban.
- Az 1. osztály feladata lett az elhárító tevékenység végzése a BM légoltalmi, büntetés-végrehajtási és tűzrendészeti szerveinél is.
- A főosztály létszáma a totális elhárítás koncepciójának megfelelően 1052 főre növekedett.

25. számú ábra

BM III. FŐOSZTÁLY

(1953.07.22. - 1956.10.28.)

26. sz. táblázat: A Belügyminisztérium iii. (katonai elhárító) főosztály szervezeti felépítése (1953. 07. 22. – 1956. 10. 28)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Főosztályvezető és helyettese			A főosztály vezetése	2
Törzs			A vezetés támogatása	n. a.
	n. a.	Titkárság	A főosztályvezetés közvetlen segítése	n. a.
	n. a.	Káder alosztály	Személyzeti ügyek	n. a.
	n. a.	csoport	Titkos ügyvitel	n. a.
	n. a.	csoport	Bizalmi (B) ellátmánykezelés	1-2
	n. a.	csoport	Elemzés, értékelés, tájékoztatás	n. a.
	n. a.	csoport	Operatív nyilvántartás	n. a.
	n. a.	csoport	Rejtjelzés, híradás	n. a.
	n. a.	csoport	Tolmácsolás, fordítás	1-2
Központi szervezetek			Operatív munkavégzés a meghatározott helyeken	n. a.
1.	Osztály		MN központi szervei	n. a.
	„A"	alosztály	MNHVK	n. a.
	„B"	alosztály	MNHVK közvetlen szervezetek	n. a.
	„C"	alosztály	MNVK 2. csf	n. a.
2.	Osztály		MN katonai tanintézetek	n. a.
	„A"	alosztály	Iskolák	n. a.
	„B"	alosztály	Légierő alakulatai és kiszolgáló részlegei	n. a.
3.	Osztály		MN csapatok, bázisok, légoltalom, BV, tűzrendészet	n. a.
	„A"	alosztály	MN csapatok és bázisok	n. a.
	„B"	alosztály	Légoltalom, BV, tűzrendészet	n. a.
4.	Osztály		Határőrség és Belső karhatalom	n. a.
	„A"		HÖR	n. a.
	„B"		Belső karhatalom	n. a.
5.	Osztály		Vizsgálat	n. a.
n. sz.	Önálló alosztály		Körözés, kutatás	n. a.
n. sz.	Önálló alosztály		Rendőrségi elhárítás	n. a.
MINDÖSSZESEN				n. a.

1 A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésem alapján szerkesztettem.

Az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása (fő)

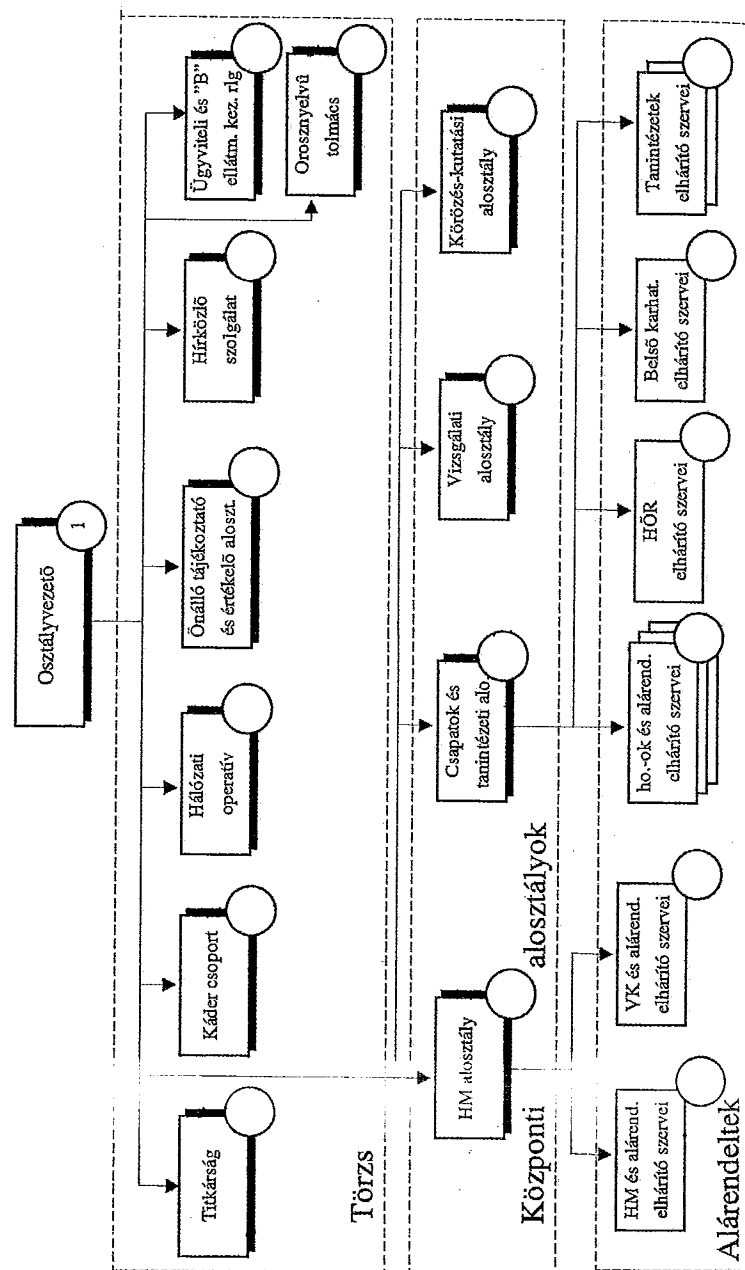
Év	Tábornok	Tiszt	Tiszthelyettes	Polgári alkalmazott	Összesen
1953. 07. 22.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	1052
1954	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	820
1955	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	695
1956. 10. 28.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	534
1956. 10. 31.	0	0	0	0	0

Megjegyzés:

- Kezdetben (amikor a katonai elhárítás átkerült a BM-hez, a BM III. osztály szervezetébe) a főosztály **háromosztályos** (1. osztály a HM és a VK; 2. osztály a Tanintézetek; 3. osztály az MN, HÖR, Belső karhatalom) volt.
- 1953. július 26-án megszűntek a „D" kirendeltségek, mivel megszüntették az internálás és a kitelepítés intézményét.
- Az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztálytól 1952-ben az ÁVH Belső reakció elhárító főosztályhoz áthelyezett köröző-kutató munkát végző 3/„B" alosztály, az ÁVH megszűnésével visszakerült a katonai elhárításhoz és a főosztályvezető közvetlen alárendeltségében önálló alosztály lett.
- 1953 második és 1954 első felében megszüntették az elhárító tevékenységet a Politikai főcsoportfőnökségen, a Sztálin Politikai Akadémián és erősen korlátozták a Petőfi Politikai Tiszti Iskolán, valamint a katonai igazságügyi szerveknél.
- 1953 októberében átszervezték a BM rendőrségi területein a katonai elhárító munkát. Ettől kezdve az elhárító tiszteteket közvetlenül az ORFK, a BRFK, és a megyei RFK főosztályvezetői irányították.
- 1953. november 1-jétől fokozatosan áttértek a jelen táblázatban részletezett **ötosztályos** szervezetre.
- A katonai felderítő szervezet operatív biztosítását végző csoport a törzsből átkerült az 1. osztályhoz és a 1/„C" alosztály lett.
- Az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály 1/ „C" (rendőri) alosztály a főosztályvezető közvetlen alárendeltségében önálló alosztállyá alakult át.
- 1956. október 19-én megszüntették az elhárítást a BM tűzrendészeti szerveknél.
- 1956. október 28-án Nagy Imre miniszterelnök bejelentette a népharag egyre fokozódó célpontjainak számító állambiztonsági szervek – köztük a katonai elhárítás – azonnali feloszlatását.
- A létszámok a táblázatban foglalt adatok szerint állandóan csökkentek. Az állomány rendfokozat szerinti összetételének vizsgálatára kutatásom nem terjedt ki.
- Az 1954-es átszervezés következtében megalakított 6. osztály a 3. osztálytól különvált BM légoltalom és tűzszerészet elhárítását végezte. A 7. osztály pedig a rendőrség és a BV operatív biztosítását kapta feladatul.
- Összesen közölt adat ismert, bontására nincs adat.

27. számú ábra

HM II. OSZTÁLY
(1956.12.22. - 1957.II. fele)

28. sz. táblázat: A Honvédelmi Minisztérium ii. osztály szervezeti felépítése (1956. 12. 22. – 1957. 05. 03.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Osztályvezető			Az osztály vezetése	
Törzs			A vezetés támogatása	n. a.
	n. a.	Titkárság		n. a.
	n. a.	Káder csoport	Személyzeti ügyek	n. a.
	n. a.	Önálló alosztály	Elemzés, értékelés, tájékoztatás	n. a.
	n. a.	Részleg	Titkos ügyvitel	n. a.
	n. a.	Részleg	Bizalmi (B) ellátmánykezelés	n. a.
	n. a.	Részleg	Hálózati és operatív nyilvántartás	n. a.
	n. a.	Szolgálat	Hírközlés	n. a.
	n. a.	Részleg	Tolmácsolás, fordítás	1-2
Központi alosztályok és alárendeltek			Operatív munkavégzés a meghatározott helyeken	n. a.
1.	Alosztály		HM alosztály (központi irányító apparátus)	n. a.
	n. a.	alárendeltek	HM közvetlen szervezetek	n. a.
	n. a.	alárendeltek	HVK közvetlen szervezetek	n. a.
2.	Alosztály		Csapatok és tanintézetek alosztály (MN, HÖR, Belső karhatalom)	n. a.
	n. a.	alárendeltek	MN csapatok	n. a.
	n. a.	alárendeltek	HÖR csapatok	n. a.
	n. a.	alárendeltek	Belső karhatalmi csapatok	n. a.
	n. a.	alárendeltek	Tanintézetek	n. a.
3.	Alosztály		Vizsgálati alosztály	n. a.
4.	Alosztály		Körözési-kutatási alosztály	n. a.
MINDÖSSZESEN				n. a.

A HM II. osztály személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása (fő)

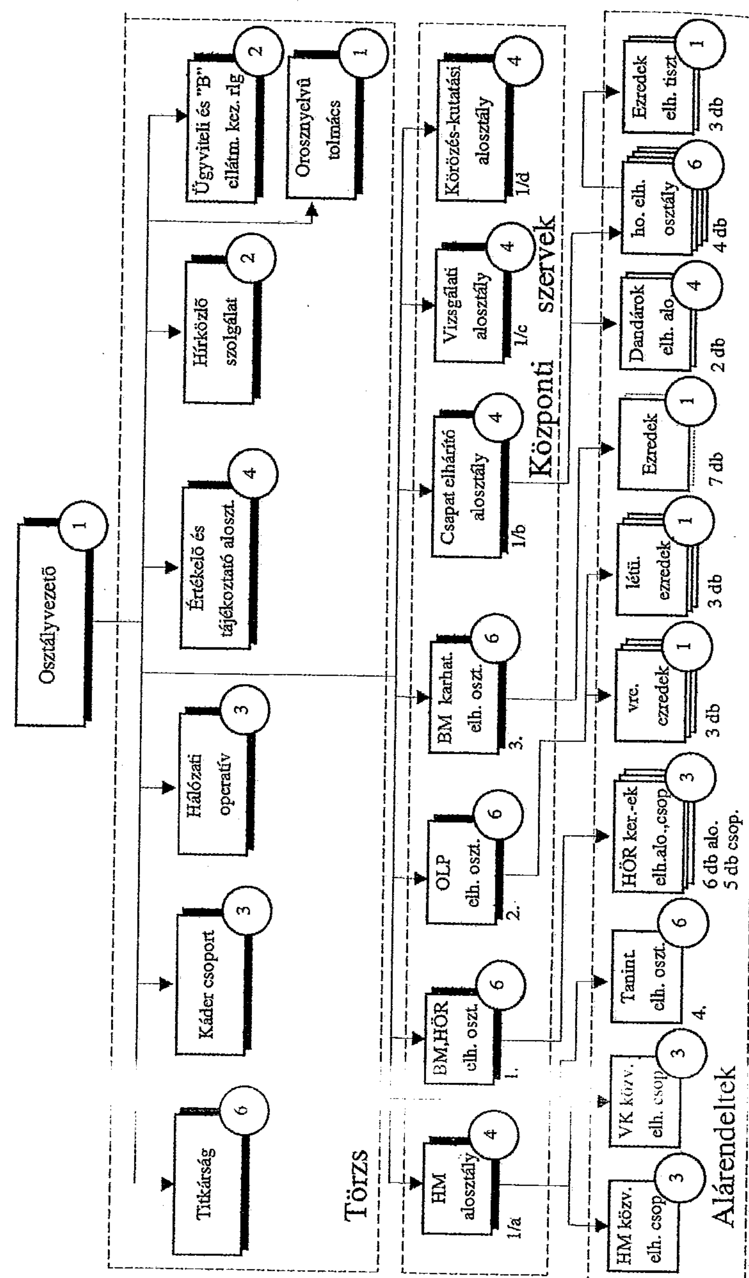
Év	Tb.k	Tiszt	Tiszthelyettes	Polgári alkalmazott	Összesen
1956. 12. 22. – 1957. 05. 03.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	300

Megjegyzés:
- A BM rendőri, tűzrendészeti, légoltalmi és büntetés-végrehajtási szerveinél az elhárítást a BM maga szervezte meg.
- Az alárendelteknél telepített elhárító személyek (elhárító tisztek), csoportok (2-3 fő), alosztályok (3-4 fő) és osztályok (4-6 fő) száma az elhárítandó terület nagyságától, elhelyezkedésétől és fontosságától függött.

1 A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésem alapján szerkesztettem.

29. számú ábra

BM II/1. OSZTÁLY
(1957.II. fele - 1962.08.15.)

30. sz. táblázat: A Belügyminisztérium ii/1. osztály szervezeti felépítése (1957. 05. 03. – 1962. 08. 15.)[1]

Szervezeti egység és alegység: Fsz.	Kód	Megnevezés	Rendeltetése	Létszám (fő)
Osztályvezető			Az osztály vezetése	1
Törzs			A vezetés támogatása	21
	n. a.	Titkárság	A vezető közvetlen támogatása	6
	n. a.	Csoport	Káder- és személyzeti ügyek	3
	n. a.	Csoport	Hálózati és operatív nyilvántartás	3
	n. a.	Alosztály	Elemzés, értékelés, tájékoztatás	4
	n. a.	Szolgálat	Hírközlés	2
	n. a.	Részleg	Titkos ügyvitel	1
	n. a.	Részleg	Bizalmi (B) ellátmánykezelés	1
	n. a.	Részleg	Tolmácsolás, fordítás	1
Központi szervek és alárendeltek			Operatív munkavégzés a meghatározott helyeken	
1.	Osztály		BM határőrség (Parancsnokság és kerületek)	39
	Osztálytörzs		Az osztály működtetése	6
	n. a.	Csoport	Határőr Parancsnokság (Budapest)	3
	1.	Alosztály	Határőr kerület (Csorna)	3
	2.	Alosztály	Határőr kerület (Szombathely)	3
	3.	Alosztály	Határőr kerület (Zalaegerszeg)	3
	4.	Alosztály	Határőr kerület (Nagykanizsa)	3
	5.	Alosztály	Határőr kerület (Pécs)	3
	6.	Alosztály	Határőr kerület (Kiskunhalas)	3
	7.	Csoport	Határőr kerület (Orosháza)	3
	8.	Csoport	Határőr kerület (Nyírbátor)	3
	9.	Csoport	Határőr kerület (Miskolc)	3
	10.	Csoport	Határőr kerület (Balassagyarmat)	3
2.	Osztály		Országos Légvédelmi Parancsnokság és ezredek	12
	Osztálytörzs		Az osztály működtetése	6
	3 db	vadászrepülő-ezred	ezredenként 1 fő	3
	3 db	légvédelmi tüzérezred	ezredenként 1fő	3

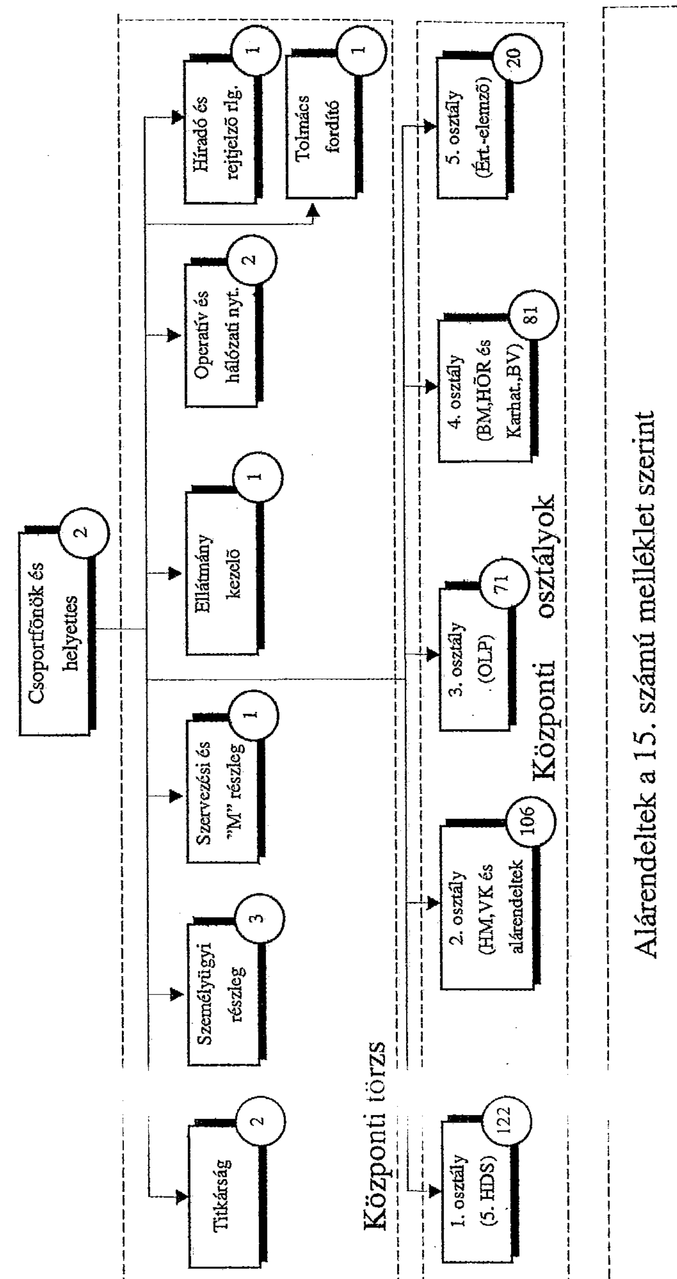
[1] A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésem alapján szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
3.	Osztály		BM Karhatalom és ezredek	13
	Osztálytörzs		Az osztály működtetése	6
	7 db	karhatalmi ezred	ezredenként 1fő	7
4.	Osztály		Tanintézetek	15
	Osztálytörzs		Az osztály működtetése	6
	n. a.	Csoport	Zrínyi Miklós Katonai Akadémia	3
	n. a.	Csoport	Egyesített Tiszti Iskola	3
	n. a.	Csoport	Kilián György Repülő Műszaki Főiskola	3

1/A.	Alosztály		HM, MNVK és közvetlenek		10
	Alosztálytörzs		Az alosztály működtetése		4
		Csoport	HM és közvetlenek		n. a.
		Csoport	MNVK és közvetlenek		n. a.
1/B.	Alosztály		MN csapatok (fegyvernemi és szakcsapatok)		49
	Alosztálytörzs		Az osztály működtetése		4
	4 db	hadosztály elhárító osztály		hadosztályonként 6 fő	24
	2 db	önálló dandár elhárító alosztály		dandáronként 4 fő	8
	n.a	fegyvernemi alakulat operatív tiszt		ezredenként 1 fő	n. a.
1/C.	Alosztály		Vizsgálat		4
1/D.	Alosztály		Kutatás–körözés		4
MINDÖSSZESEN					293

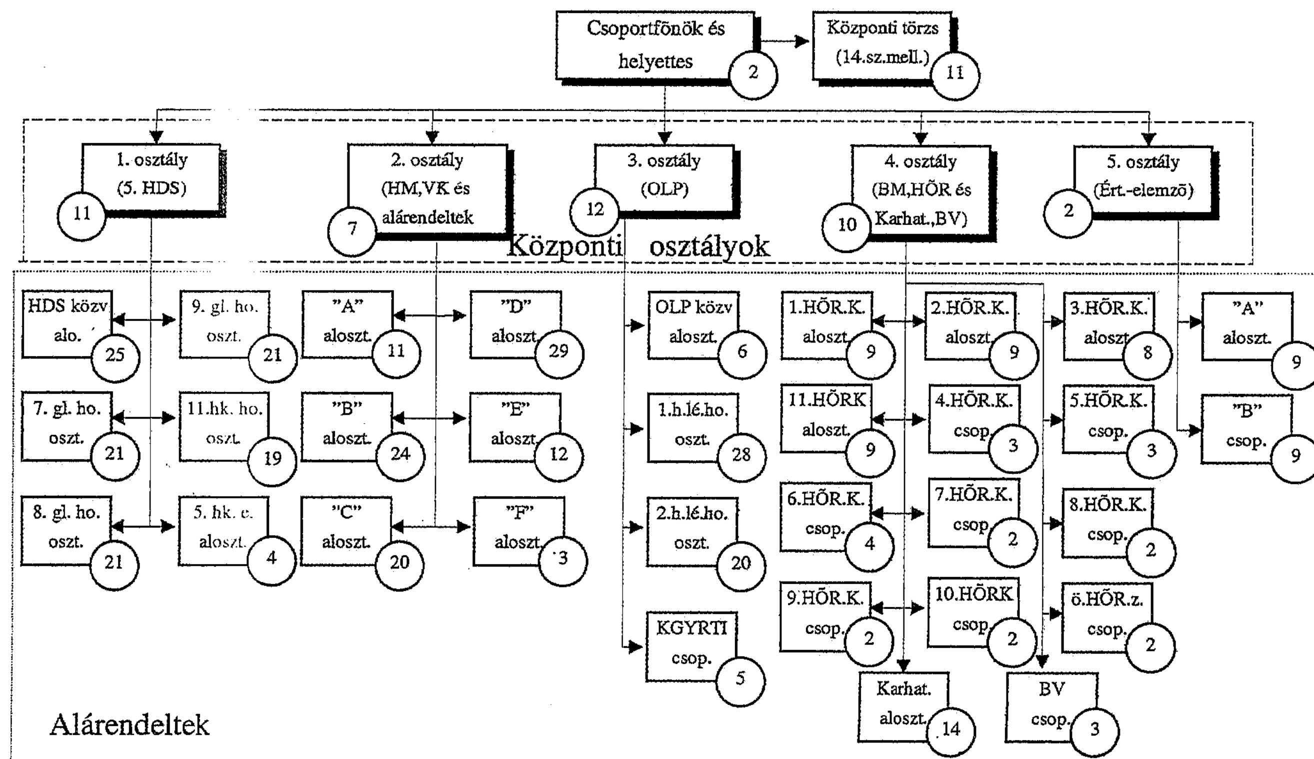
A BM II/1. (katonai elhárító) osztály személyi állományának állománykategóriánkénti megoszlása (fő)

Év	Tábornok	Tiszt	Tiszthelyettes	Polgári alkalmazott	Összesen
1957	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	293
1958	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	297
1959	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
1960	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	316
1961	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
1962	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	383

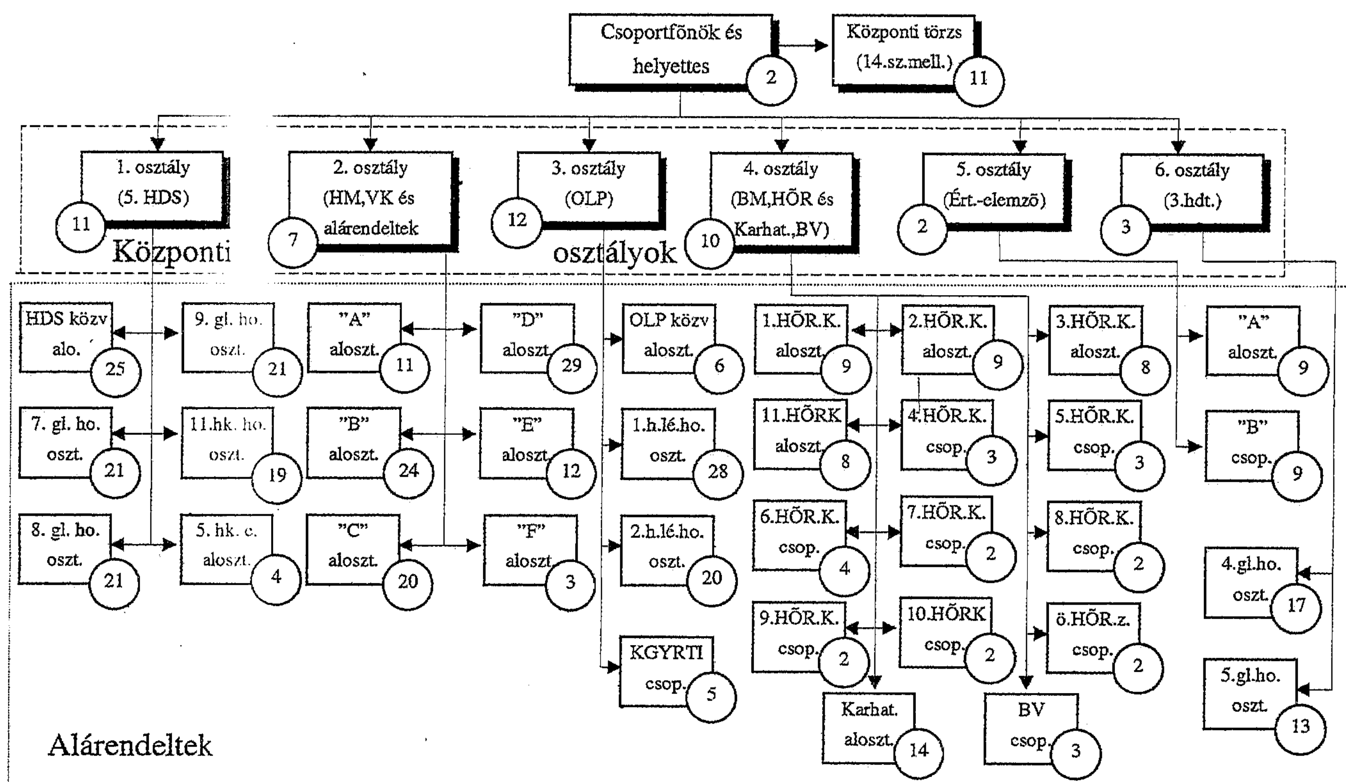
32. számú ábra

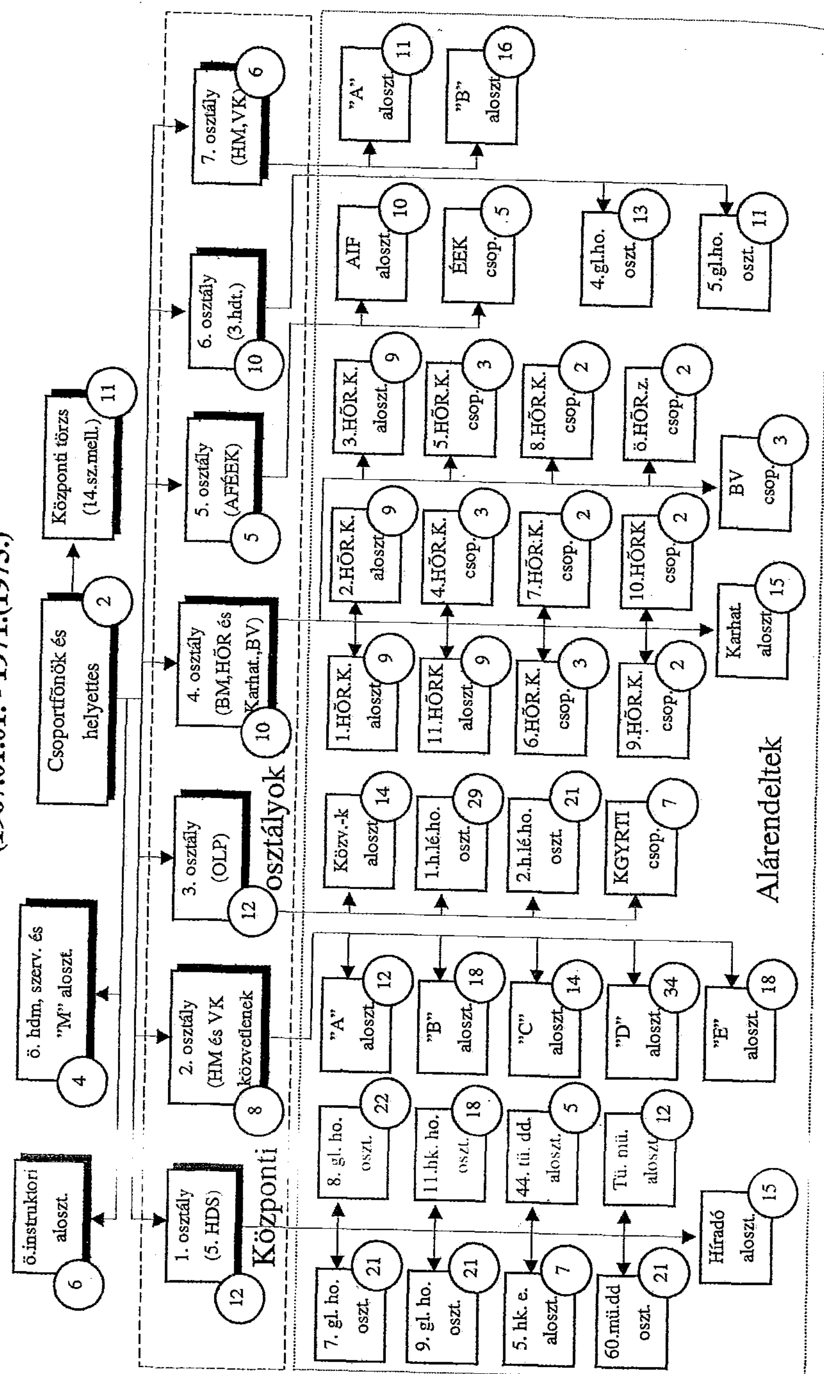
BM III/IV. CSOPORTFŐNÖKSÉG
(1962.08.15 - 1966.10.21.)

33. számú ábra

BM III/IV. CSOPORTFŐNÖKSÉG
(1966.10.21 - 1967.01.01.)

35. sz. táblázat: A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség szervezeti felépítése, rendeltetése és létszáma (1966-ban és 1968-ban) békében („B”)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám	
Fsz.	Kód	Megnevezés		1966	1968
Központ	Csoportfőnök és helyettesek		Vezetés	2	2
		Titkárság	A vezetés segítése	11	9
		Önálló instruktori alosztály	Jog és igazgatás, ellenőrzés	0	6
		Önálló hadműveleti, szervezési és mozgósítási alosztály	Tervezés, szervezés, mozgósítás	0	4
1.	Osztály		5. Hadsereg (HDS) parancsnokság	122	140
	Osztálytörzs		Vezetés	11	12
		Elhárító alosztály	HDS törzs és közvetlen híradó csapatok biztosítása	25	15
		Elhárító alosztály	HDS közvetlen tüzér és műszaki csapatok biztosítása	0	12
		Elhárító alosztály	5. önálló harckocsiezred biztosítása	4	7
		Elhárító alosztály	44. tüzérdandár biztosítása	0	5
		Elhárító alosztály	60. műszaki dandár biztosítása	0	6
		Elhárító osztály	7. gépesített hadosztály	21	21
		Elhárító osztály	8. gépesített hadosztály	21	22
		Elhárító osztály	9. gépesített hadosztály	21	22
		Elhárító osztály	11. harckocsihadosztály	19	18
2.	Osztály		HM közvetlen alakulatok és intézetek	106	104
	Osztálytörzs		Vezetés	7	8
	„A”	Elhárító alosztály	n. a.	11	12
	„B”	Elhárító alosztály	n. a.	24	18
	„C”	Elhárító alosztály	n. a.	20	14
	„D”	Elhárító alosztály	n. a.	29	34
	„E”	Elhárító alosztály	n. a.	12	18
	„F”	Elhárító alosztály	n. a.	3	0
3.	Osztály		Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP)	71	83

[1] A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig”* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésemben és az ÁBTL 1.11.7 – sz. n. – BM/IV. csoportfőnökség szervezeti felépítése elnevezésű dokumentumban (Nytsz. 358-27/1968.11.01.) szereplő adatok felhasználásával szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám	
Fsz.	Kód	Megnevezés		1966	1968
	Osztálytörzs		Vezetés	12	12
		Elhárító alosztály	OLP közvetlenek biztosítása	6	14
		Elhárító osztály	honi légvédelmi hadosztály	28	29
		Elhárító osztály	honi légvédelmi hadosztály	20	21
		Elhárító alosztály	Kilián György Repülő Műszaki Főiskola	5	7
4.	Osztály		Határőrség (HÖR), Karhatalom (KH), Büntetés-végrehajtás (BV)	81	83
	Osztálytörzs			10	10
		Elhárító alosztály	Határőr kerület	9	9
		Elhárító alosztály	Határőr kerület	9	9
		Elhárító alosztály	Határőr kerület	8	9
		Elhárító alosztály	Határőr kerület	3	3
		Elhárító csoport	Határőr kerület	3	3
		Elhárító csoport	Határőr kerület	4	3
		Elhárító csoport	Határőr kerület	2	2
		Elhárító csoport	Határőr kerület	2	2
		Elhárító csoport	Határőr kerület	2	2
		Elhárító csoport	Határőr kerület	2	2
		Elhárító csoport	Határőr kerület	8	9
		Elhárító csoport	Határőr önálló zászlóalj	2	2
		Elhárító alosztály	Karhatalom	14	15
		Elhárító csoport	Büntetés végrehajtás	3	3
5.	Osztály		Adatfeldolgozó, adattári, elemző, tájékoztató és propaganda tevékenység	20	20
	Osztálytörzs		Vezetés	2	5
		alosztály	Adatfeldolgozás és adattár	9	10
		csoport	Elemzés, tájékoztatás, propaganda	9	5
6.	Osztály		Hadtestparancsnokság és közvetlenek	33	34
	Osztálytörzs		Vezetés	3	10
		Elhárító osztály	gépesített hadosztály	17	13
		Elhárító osztály	15. gépesített hadosztály	13	11
7.	Osztály		HM és MNVK	0	33

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám	
Fsz.	Kód	Megnevezés		1966	1968
	Osztálytörzs		Vezetés	0	6
	„A"	Elhárító alosztály	n. a.	0	11
	„B"	Elhárító alosztály	n. a.	0	16
ÖSSZESEN				446	518

Megjegyzés:

- Az osztályokat arab számokkal jelölték. Valami oknál fogva az alosztályoknak és csoportoknak nevet nem adtak, azaz név nélküliek (n. a.). A 2. és a 7. osztály alosztályait az abc nagy betűivel („A", „B", „C", „D", „E", „F") jelölték, de rendeltetésükről (azaz az elhárítási területekről), illetve a személyi állomány állománykategóriánkénti bontásáról és a rendfokozat szerinti megoszlásáról nem rendelkeztem adattal (n. a.)
- Ahol a létszám oszlopban „0" áll, az azt jelenti, hogy a szervezeti egységet megszüntették vagy újonnan állították fel.
- Figyelemre méltó az alábbi kimutatás, amely a létszámok biztosításáról ad tájékoztatást.

Fsz.	A létszám forrása	1966	1968	Eltérés
1.	Belügyminisztérium	425	471	+ 46
2.	Népgazdaság	19	21	+ 2
3.	Polgári Védelem Országos Parancsnoksága	-	5	+ 5
4.	Erdőgazdaság	-	4	+ 4
5.	Szigorúan titkos (SZT) állomány	2	17	+ 15
ÖSSZESEN		446	518	+ 72

36. táblázat: A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség szervezeti felépítése, rendeltetése és létszáma, 1971–1972. között békében („B")[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
	Kód	Megnevezés		
Központ	Központi törzs			75
	Csoportfőnök és helyettesei		Vezetés	2
	n. a.	Titkárság	A vezetés segítése	11
	n. a.	Instruktori részleg	Jog és igazgatás, ellenőrzés	6
	n. a.	Részleg	Ismeretterjesztés, propaganda	3
	n. a.	Önálló osztály	Elemzés, értékelés, adatfeldolgozás	20
	n. a.	Önálló osztály	Koordináció és feldolgozás	8
	n. a.	Önálló osztály	Szervezés és mozgósítás	18
	n. a.	Önálló osztály	Hadszíntér előkészítés	7
Osztályok és alárendeltek				432
Osztály	1.	Osztály	HM és MNVK közvetlenek	24
	2.	Osztály	HM és alárendeltek	79
	3.	Osztály	5. hadsereg	106
	4.	Osztály	MN Légvédelmi és repülőcsapatok	64
	5.	Osztály	3. hadtest	32
	6.	Osztály	Hátországi csapatok	69
	7.	Osztály	BM Határőrség	98
ÖSSZESEN				507

Megjegyzés:
Az osztályok és alárendeltek részletezése a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Központi Irattárában hiteles források hiánya miatt nem volt lehetséges. A Belügyminisztérium levél- és irattárára a kutatás nem terjedt ki, viszont a létszámadatok ismertté váltak.

[1] A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésem alapján szerkesztettem.

37. táblázat: A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség szervezeti felépítése, rendeltetése és létszáma, az 1972. évi ügyrend alapján, békében („B")[1]

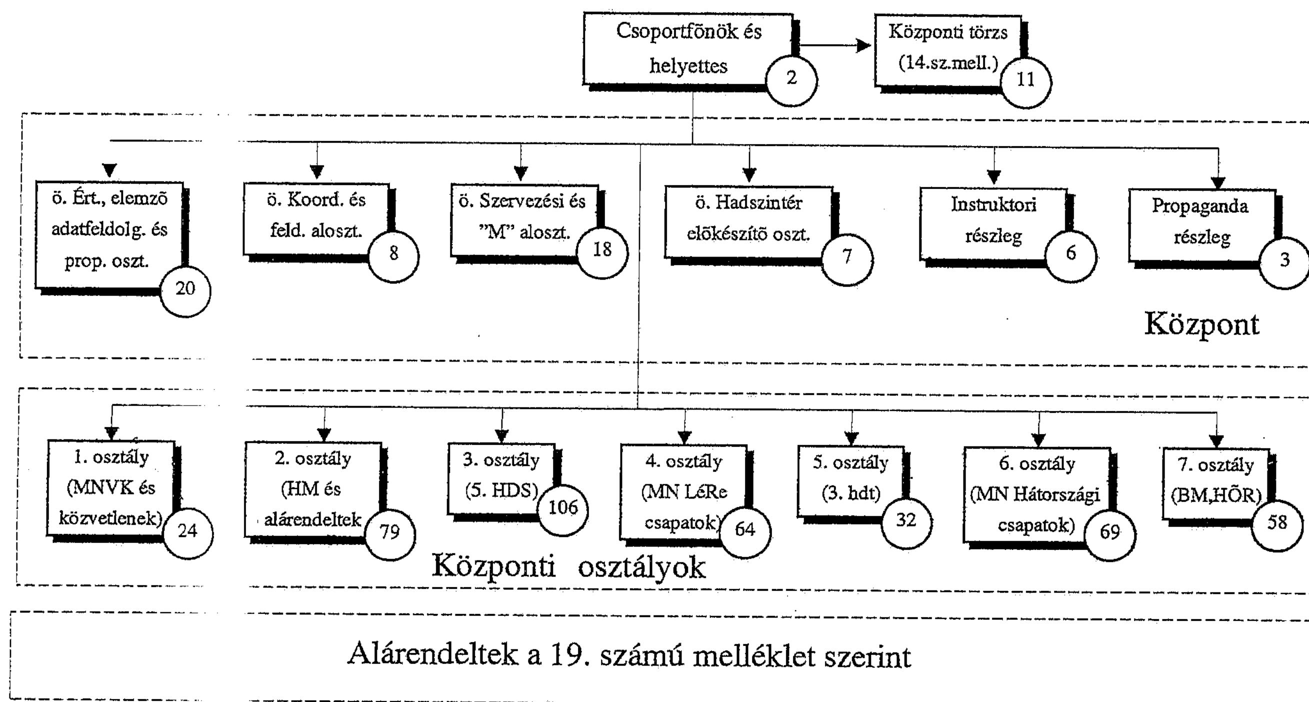
Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Központi szervezet			Irányítás, vezetés	n. a.
1.	n. a.	Csoportfőnök és helyettesei	irányítás és közvetlen vezetés	n. a.
2.	n. a.	Titkárság	a vezetés segítése	n. a.
3.	n. a.	Értékelő, elemző és propagandaosztály	értékelés, elemzés és propaganda	n. a.
4.	n. a.	Önálló koordinációs, feldolgozó és ellenőrző alosztály,	koordináció, feldolgozás és operatív ellenőrzés	n. a.
5.	n. a.	Önálló hadszíntér-előkészítő alosztály,	hadszíntér-előkészítés	n. a.
	n. a.	Önálló szervezési, mozgósítási és híradó alosztály	Szervezés, mozgósítás, híradás	n. a.
Hálózati szervezet			Elhárítandó (biztosítandó) szervezetek	n. a.
Osztály	1.	MNVK Elhárítóosztály	MNVK operatív biztosítás	n. a.
	2.	HM és Közvetlenek elhárítóosztály	HM operatív biztosítás	n. a.
	3.	5. Hadsereg elhárítóosztály	MNVK operatív biztosítás	n. a.
	4.	OLP Elhárítóosztály	OLP operatív biztosítás	n. a.
	5.	3. Hadtest elhárítóosztály	3. hdt. operatív biztosítás	n. a.
	6.	Hátországi Parancsnokság osztály	HVOP operatív biztosítás	n. a.
	7.	BM határőrség osztály	BM HÖR operatív biztosítás	n. a.
ÖSSZESEN				n. a.

Megjegyzés:
Az osztályok és alárendeltek részletezése a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Központi Irattárában hiteles források hiánya miatt nem volt lehetséges. A Belügyminisztérium levél- és irattárára a kutatás nem terjedt ki.

[1] A táblázatot a BM III/IV. (Katonai Elhárítás) Csoportfőnökség 1972. évi ügyrend alapján szerkesztettem.

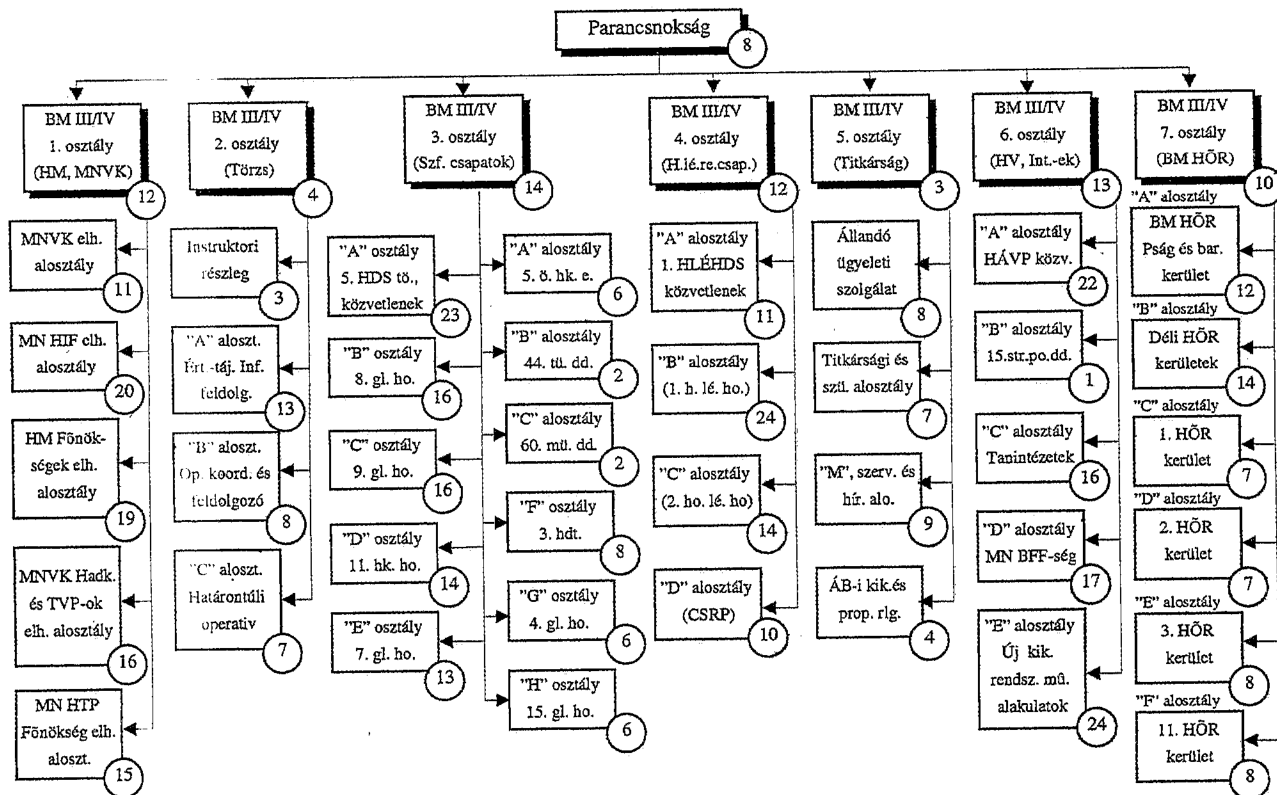
BM III/IV. CSOPORTFŐNÖKSÉG
(1971.(1973.) - 1977.01.01.)

38. számú ábra

BM III/IV. CSOPORTFŐNÖKSÉG
(1977.01.01. - 1988.06.01.)

39. számú ábra

40. táblázat: A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség szervezeti felépítése, rendeltetése és létszáma (1977. 01. 01. – 1988. 06. 01.) békében („B”)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám
Fsz.	Kód	Megnevezés	(funkció, és/vagy operatív biztosítás)	(fő)
Parancsnokság			Irányítás és vezetés	8
1.	Osztály		HM és MNVK	93
	Törzs		vezetés	12
	n. a.	Elhárító alosztály	MN Vezérkari Főnökség (VK)	11
	n. a.	Elhárító alosztály	MN Híradó Főnökség (HIF)	20
	n. a.	Elhárító alosztály	HM-főnökségek	19
	n. a.	Elhárító alosztály	Hadkiegészítési és területvédelmi Parancsnokságok (TVP)	16
	n. a.	Elhárító alosztály	MN Hadtáp Főnökség	15
2.	Osztály		BM III/IV. törzs	35
	Törzs		vezetés	4
	n. a.	Instruktori részleg	Jogi, igazgatási és ellenőrzési tevékenység	3
	„a”	Elemző, értékelő, feldolgozó és tájékoztató alosztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	13
	„b”	Operatív Koordinációs és feldolgozó alosztály	Operatív tevékenység koordinálása és feldolgozó munka	8
	„c”	Határon túli operatív alosztály	Határon túli tevékenység előkészítése és végzése	7
3.	Osztály		Szárazföldi csapatok	126
	Törzs		Vezetés (Székesfehérvár)	14
	„A”	Osztály	5. HDS törzs (Székesfehérvár)	23
	„B”	Osztály	8. gl. ho. (Zalaegerszeg)	16
	„C”	Osztály	9. gl. ho. (Kaposvár)	16
	„D”	Osztály	11. gl. ho. (Tata)	14
	„E”	Osztály	7. gl. ho. (Kiskunfélegyháza)	13
	„F”	Osztály	3. gdt. (Cegléd)	8
	„G”	Osztály	4. gl. ho. (Gyöngyös)	6
	„H”	Osztály	15. gl. ho. (Nyíregyháza)	6
	„a”	alosztály	5. ö. hk. ezred (Tapolca)	6
	„b”	alosztály	44. tü. dd. (Marcali)	2
	„c”	alosztály	60. mü. dd. (Szeged)	2
4.	Osztály		Honi légvédelmi és repülőcsapatok	71
	Törzs		Vezetés	12
	„a”	alosztály	honi légvédelmi hadsereg (Budapest) közvetlenek	11
	„b”	alosztály	1. honi légvédelmi hadosztály (Veszprém)	24
	„c”	alosztály	2. honi légvédelmi hadosztály (Miskolc)	14
	„d”	alosztály	Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP) (Budapest és Börgönd)	10

[1] A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig”* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésem alapján, illetve a 39. sz. ábra felhasználásával szerkesztettem.

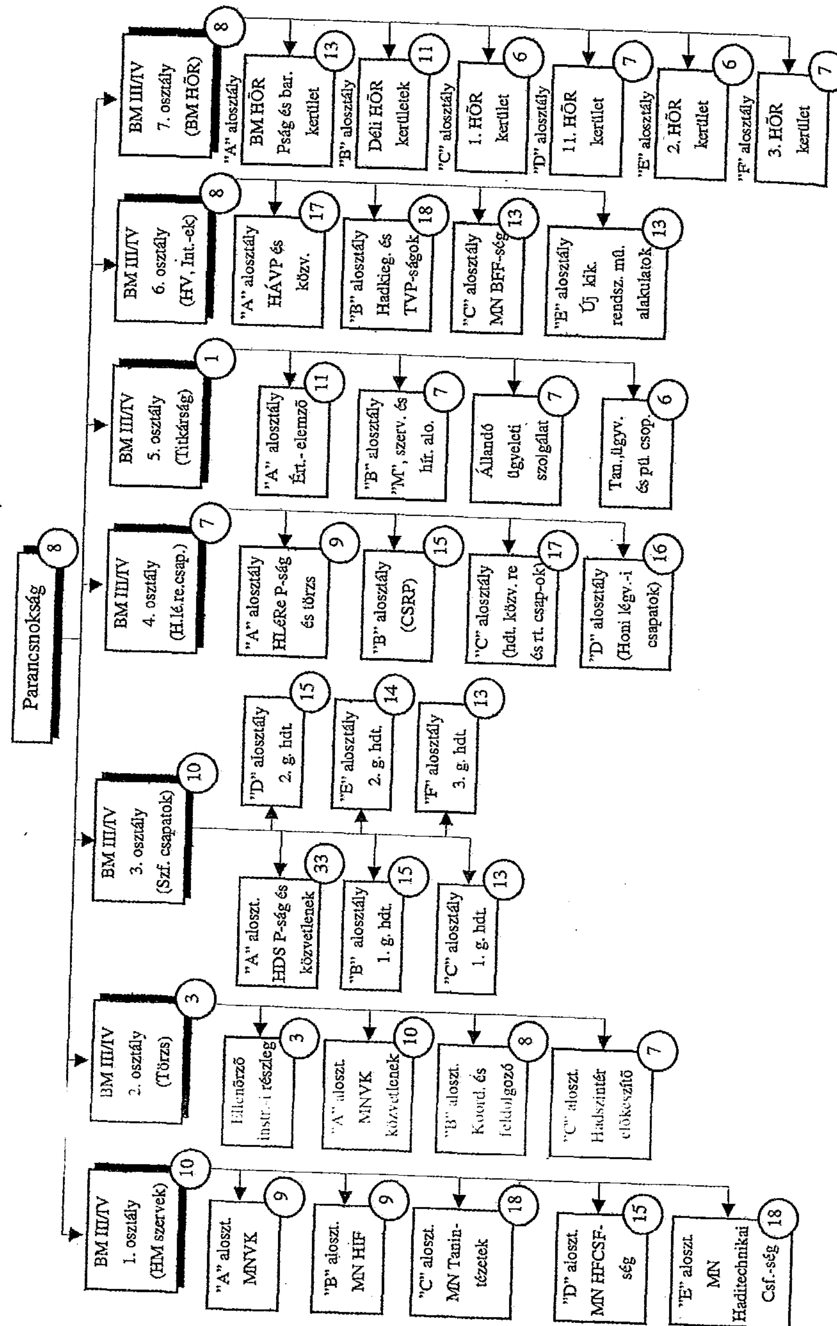
Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám
Fsz.	Kód	Megnevezés	(funkció, és/vagy operatív biztosítás)	(fő)
5.	Osztály		Titkárság	31
	Titkárság		Vezetés	3
	n. a.	Állandó Ügyeleti Szolgálat (ÁÜSZ)	Ügyelet	8
	n. a.	Titkársági és személyügyi alosztály	Személyzeti ügyek	7
	n. a.	Szervezési, mozgósítási, és híradó alosztály	Szervezés, mozgósítás és kommunikáció	9
	n. a.	Állambiztonsági kiképző és propagandarészleg	Ki-, át- és továbbképzés, propaganda	4
6.	Osztály		Hátországvédelem és intézetek	93
	Törzs		Vezetés	13
	„a”	alosztály	Hátországvédelmi Parancsnokság (HVP) közvetlenek	22
	„b”	alosztály	15. stratégiai pontonos dandár	1
	„c”	alosztály	Tanintézetek	16
	„d”	alosztály	MN Beruházási és fenntartási főnökség (BFF) (Budapest)	17
	„e”	alosztály	Új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok	24
7.	Osztály		BM határőrség	66
	Törzs			10
	„a”	alosztály	BM HÖR Parancsnokság	12
	„b”	alosztály	Déli HÖR kerületek	14
	„c”	alosztály	1. HÖR kerület	7
	„d”	alosztály	HÖR kerület	7
	„e”	alosztály	HÖR kerület	8
	„f”	alosztály	11. HÖR kerület	8
ÖSSZESEN				515

Megjegyzés:

- Az központi osztályokat arab számokkal (1-7), a szárazföldi csapatoknál, a hadseregnél, a hadtestnél és a hadosztályoknál az ábécé nagybetűivel (A–H) jelölték.
- Az alosztályoknál általában az ábécé kisbetűit (bár előfordult nagybetűs jelölés is), a részlegeknél a funkciójuk szerinti megnevezést alkalmazták, bár előfordult név nélküli (n. a.) alosztály is.
- A személyi állomány állománykategóriánkénti bontásáról és a rendfokozat szerinti megoszlásáról nincs információ (n. a.).
- A táblázat megegyezik a 39. sz. ábrával. Az ábra szemléletesebb, viszont a táblázat több információt tartalmaz.

41. számú ábra

BM III/IV. CSOPORTFŐNÖKSÉG
(1988.06.01. - 1989.04.26.)

42. sz. táblázat: A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség (utolsó) szervezeti felépítése békében („B") (1988. 06. 01. – 1989. 04. 26.) [1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése (funkció és/vagy operatív biztosítás)	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Csoportfőnök, helyettese és titkárság			Irányítás és vezetés	8
1.	Osztály		HM és MNVK szervek biztosítása	79
	Osztálytörzs		Vezetés	10
	„A"	alosztály	MNVK operatív biztosítása	9
	„B"	alosztály	MN HIF operatív biztosítása	9
	„C"	alosztály	MN tanintézetek operatív biztosítása	18
	„D"	alosztály	MN HFCSF operatív biztosítása	15
	„E"	alosztály	MN HTCSF operatív biztosítása	18
2.	Osztály		Törzs funkcionális feladatok	31
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	n. a.	részleg	Ellenőrzés és útmutatás	3
	„A"	alosztály	MNVK közvetlenek biztosítása	10
	„B"	alosztály	Koordináció és feldolgozás	8
	„C"	alosztály	Hadszíntér-előkészítés	7
3.	Osztály		Szárazföldi csapatok	113
	Osztálytörzs		Vezetés	10
	„A"	alosztály	HDSP és közvetlenek	33
	„B"	alosztály	1. Gépesített hadtest (Tata)	15
	„C"	alosztály	1. Gépesített hadtest (Tata)	13
	„D"	alosztály	2. Gépesített hadtest (Kaposvár)	15
	„E"	alosztály	2. Gépesített hadtest (Kaposvár)	14
	„F"	alosztály	3. Gépesített hadtest (Cegléd)	13
4.	Osztály		Honi légvédelmi és repülőcsapatok	64
	Osztálytörzs		Vezetés	7
	„A"	alosztály	LÉRECSP és törzs	9
	„B"	alosztály	Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP)	15
	„C"	alosztály	Repülő- és rádiótechnikai csapatok	17
	„D"	alosztály	Honi légvédelmi rakétacsapatok	16

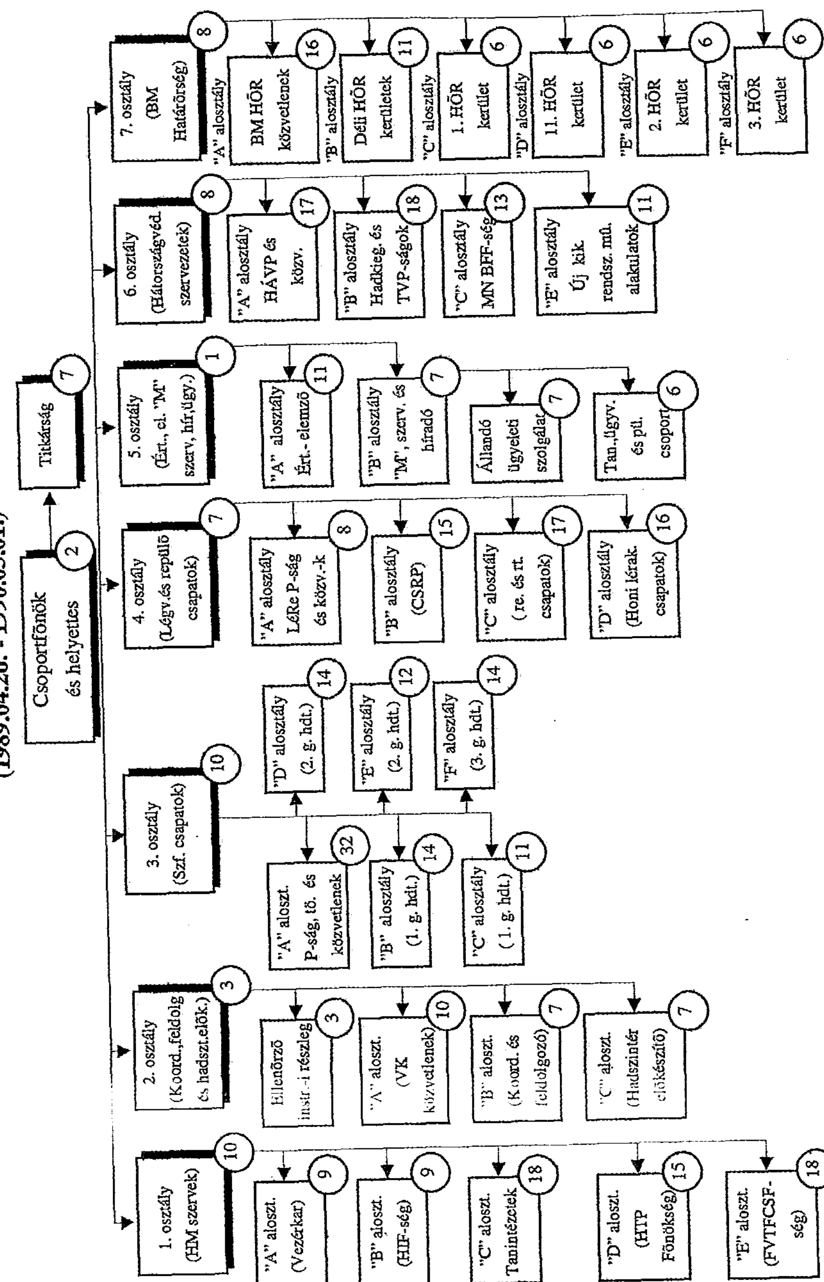
[1] A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésem és a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló 4/1990. BM–HM közös utasítás (Szám: 10–37/4/1990) alapján készítettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése (funkció és/vagy operatív biztosítás)	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
5.	Osztály		Titkárság	32
	Osztálytörzs		Vezetés	1
	„A”	alosztály	Elemzés, értékelés, tájékoztatás	11
	„B”	alosztály	Szervezés, mozgósítás, híradás	7
	n. a.	szolgálat	Állandó ügyelet	7
	n. a.	csoport	Tanulmány, ügyvitel, pénzügy	6
6.	Osztály		Hátországvédelem biztosítása	69
	Osztálytörzs		Vezetés	8
	„A”	alosztály	HÁVP és közvetlenek	17
	„B”	alosztály	Hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságok (Hadkieg. és TVP)	18
	„C”	alosztály	MN Beruházási és fenntartási főnökség (BFF)	13
	„D”	alosztály	Új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok	13
7.	Osztály		BM Határőrség (BM HŐR)	61
	Osztálytörzs		Vezetés	8
	„A”	alosztály	BM HŐR közvetlenek	16
	„B”	alosztály	Déli HŐR kerületek	11
	„C”	alosztály	1. HŐR kerület	6
	„D”	alosztály	11. HŐR kerület	7
	„E”	alosztály	2. HŐR kerület	6
	„F”	alosztály	3. HŐR kerület	7
ÖSSZESEN				457

Megjegyzés:

Az előző állapothoz képest az alábbi **változások** történtek:

- Az 1 osztályhoz került a 6 osztálytól a tanintézeti elhárító alosztály, és létszáma 2 fővel nőtt.
- Az 1. osztálytól a hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságokat elhárító alosztály átkerült a 6. osztályhoz, és a létszáma 2 fővel növekedett.
- Az 1. osztály alosztályainak száma eggyel („F”) csökkent, mivel a hadtápfőnökség beolvadt az MNVK alosztályba.
- Az MNVK közvetlenek elhárítása átkerült a 2. osztályhoz és annak egy alosztálya („A”) lett.
- Az Értékelő-elemző, információ-feldolgozó és tájékoztató alosztály („B”) az 5. osztály „A” alosztálya lett és 3 fővel nőtt.
- A nyolc osztállyal és három alosztállyal rendelkező 3. osztály egységesen 6 alosztályossá alakult át. Létszáma 13 fővel növekedett.
- A 6. osztály megszűnt a 15. stratégiai pontonos dandár elhárító osztálya.
- A 7. osztály létszáma 5 fővel csökkent.
- Összességében a csoportfőnökség létszáma 515 főről 457 főre (58 fővel) csökkent.

44. táblázat: A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség szervezeti felépítése, rendeltetése és létszáma békében („B") (1989. 04. 26. – 1990. 03. 01.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése (funkció és/vagy operatív biztosítás)	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
Csoportfőnök, helyettese és titkárság			Irányítás és vezetés	9
1.	Osztály		HM és MNVK szervek	79
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	„A"	alosztály	HM operatív biztosítása	7
	„B"	alosztály	MN VK operatív biztosítása	9
	„C"	alosztály	MN HIF operatív biztosítása	9
	„D"	alosztály	Iskolák operatív biztosítása	18
	„E"	alosztály	MN HTPF operatív biztosítása	15
	„F"	alosztály	MN FVTF operatív biztosítása	18
2.	Osztály		Koordináció, feldolgozás, hadszíntér-előkészítés	30
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	n. a.	részleg	Jogi-, igazgatás- és ellenőrzés	3
	„A"	alosztály	MNVK közvetlenek operatív biztosítása	10
	„B"	alosztály	Koordináció és feldolgozás	7
	„C"	alosztály	Hadszíntér-előkészítés	7
3.	Osztály		Szárazföldi csapatok	107
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	„A"	alosztály	SZCSP és közvetlenek	29
	„B"	alosztály	1. gépesített hadtest (Tata)	14
	„C"	alosztály	1. gépesített hadtest	11
	„D"	alosztály	2. gépesített hadtest (Kaposvár)	14
	„E"	alosztály	2. gépesített hadtest	11
	„F"	alosztály	3. gépesített hadtest (Cegléd)	14
	„G"	alosztály	3. gépesített hadtest	11
4.	Osztály		Légvédelmi és repülőcsapatok	63

[1] A táblázatot *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* (Budapest, 1994) című kandidátusi értekezésem és a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló 4/1990. BM–HM közös utasítás (Szám: 10–37/4/1990) alapján készítettem.

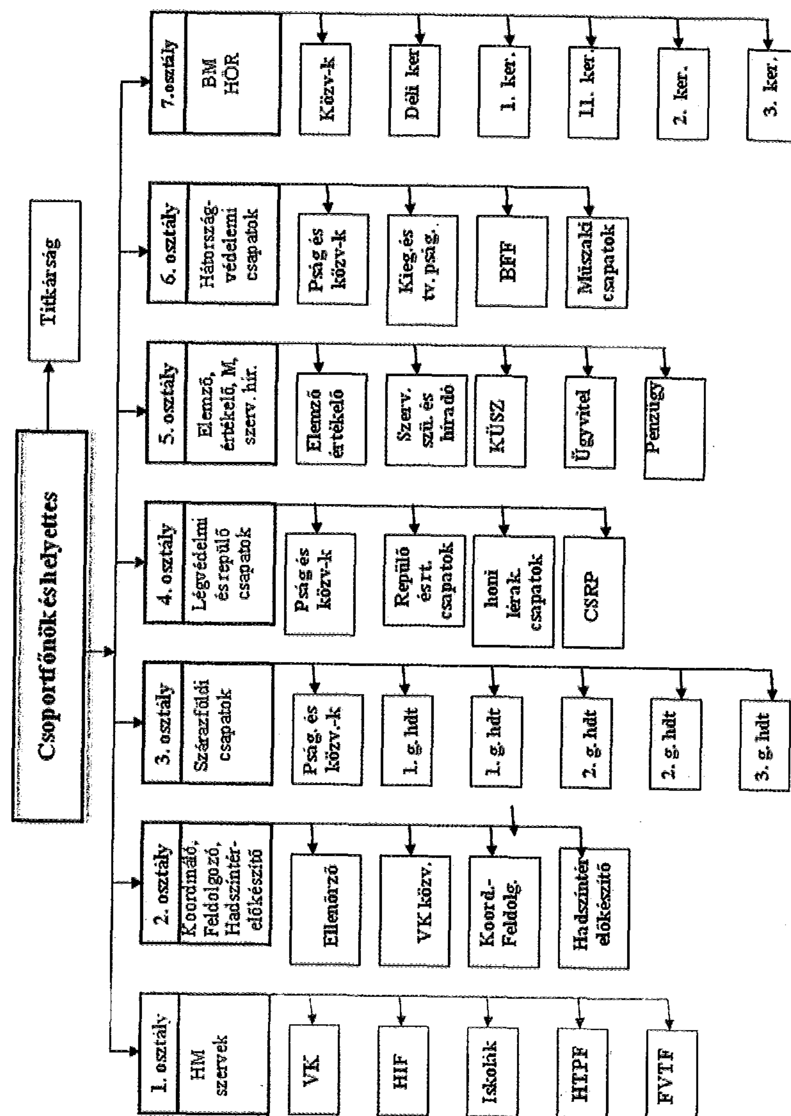
Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése (funkció és/vagy operatív biztosítás)	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
	Osztálytörzs		Vezetés	3
	„A"	alosztály	LÉRECSP és közvetlenek	12
	„B"	alosztály	Repülő- és rádiótechnikai csapatok	17
	„C"	alosztály	Csapatrepülő Parancsnokság (CSRP)	15
	„D"	alosztály	Honi légvédelmi rakétacsapatok	16
5.	Osztály		Elemzés, értékelés, tájékoztatás, szervezés, mozgósítás, híradás	32
	Osztálytörzs		Vezetés	2
	„A"	alosztály	Elemzés, értékelés, tájékoztatás	10
	„B"	alosztály	Szervezés, mozgósítás, híradás	6
	n. a.	csoport	Tanulmány, ügyvitel, pénzügy	6
	n. a.	szolgálat	Állandó ügyelet	8
6.	Osztály		Hátországvédelmi Parancsnokság	67
	Osztálytörzs		Vezetés	5
	„A"	alosztály	HÁVP és közvetlenek	18
	„B"	alosztály	Hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságok (Hadkieg. és TVP)	18
	„C"	alosztály	MN Beruházási és fenntartási főnökség (BFF)	13
	„D"	alosztály	Új kiképzési rendszerű műszaki alakulatok	13
7.	Osztály		BM határőrség (HÖR)	59
	Osztálytörzs		Vezetés	8
	„A"	alosztály	BM HÖR közvetlenek	16
	„B"	alosztály	Déli HÖR kerület	11
	„C"	alosztály	HÖR kerület	6
	„D"	alosztály	11. HÖR kerület	6
	„E"	alosztály	2. HÖR kerület	6
	„F"	alosztály	3. HÖR kerület	6
ÖSSZESEN				386

Megjegyzés:

- A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen az osztályokat arab számokkal, az alosztályokat az abc nagy betűivel („A", „B", „C", „D", „E", „F") jelölték.
- A részletes állománykategóriánkénti bontásra és a rendfokozat szerinti megoszlásra eredeti dokumentum nem állt rendelkezésre.
- A belügyminiszter és honvédelmi miniszter 4/1990. BM – HM közös utasításából vált ismertté, hogy a 386 rendszeresített státusban 329 volt a hivatásos és 47 a polgári alkalmazott.

BM III/IV. CSOPORTFŐNÖKSÉG (1989.04.26 – 1990.02.28.)

45. számú ábra

Rövidítések:

- **HM:** Honvédelmi Minisztérium
- **rt.:** rádiótechnikai
- **BFF:** Beruházási és fenntartási főnökség
- **BM:** Belügyminisztérium
- **CSRP:** Csapatrepülő Parancsnokság
- **FVTF:** Fegyverzettechnikai főnökség
- **g. hdt.:** gépesített hadtest
- **h.:** honi
- **hadsz.:** hadszíntér
- **HIF:** Híradó főnökség
- **HÖR:** Határőrség
- **HTPF:** Hadtápfőnökség
- **ker.:** kerület
- **kieg.:** kiegészítő
- **közv.:** közvetlenek
- **KÜSZ:** Központi ügyeleti szolgálat
- **lé.:** légvédelmi
- **lérak.:** légvédelmi rakéta
- **mozg.:** mozgósítási
- **pság.:** parancsnokság
- **re.:** repülő
- **szerv.:** szervezési
- **szf.:** szárazföldi
- **szü.:** személyügyi
- **tv.:** területvédelmi
- **VK:** vezérkar

46. sz. táblázat: Az MH KBH (első) szervezeti felépítése békében („B") (1990. 03. 01. – 1990. 10. 31.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Hivatalvezető közvetlen szervezetei		Vezető szervek	29
	Hivatalvezető és helyettesei		Vezetés	3
	Titkárság		Titkársági feladatok	5
	Ellenőrzési, jogi, személyügyi és pénzügyi osztály		Külső és belső ellenőrzési, igazgatási, személy- és pü. feladatok	15
	Hivatalvezetői tartalék		Külszolgálati és egyéb feladatok	6
II.	Központi katonai biztonsági főnökség (KKBF)		KBH központi szervezetek	47
	Törzs		Vezetés	7
	„A"	Koordinációs és feldolgozó osztály (KAFO)	Alkotmányvédelem	8
	„B"	Hadszíntér-előkészítő és határon túli osztály (HEHO)	Kémelhárítás, hadszíntér-előkészítés és határon túli feladatok (játszmák)	7
	„C"	Információ elemző és értékelő osztály (IEÉO)	Elemzés, értékelés, tájékoztatás, nyilvántartás, és biztonsági ügyelet	18
	„D"	Szervezési, mozgósítási és híradó osztály (SZMHO)	Szervezés, mozgósítás, híradás, rejtjelzés, informatikai biztosítás	7
III.	1. Katonai biztonsági főnökség (1. KBF):		HM és MHP	77
	Törzs		vezetés	10
	„A"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	HM, MHP, MHVK és közvetlenek elhárítása	13
	„B"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Híradó-, informatikai és anyagi csoportfőnökség elhárítása (HIACS)	11
	„C"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Hadiipari szervezetek elhárítása	15
	„D"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Hadtáp csoportfőnökség (HTPF) elhárítása	14
	„E"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Fegyverzettechnikai főnökség (FVTF) elhárítása	14
IV.	2. Katonai biztonsági főnökség (2. KBF)		Szárazföldi csapatok (SZCSP)	97
	Törzs		Vezetés	12
	„A"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	5. hadsereg (HDS) közvetlen alárendeltek elhárítása	29
	„B"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	gépesített hadtest (1. g. hdt.) és alárendeltjeinek elhárítása	19
	„C"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	gépesített hadtest (2. g. hdt.) és alárendeltjeinek elhárítása	18
	„D"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	gépesített hadtest (3. g. hdt.) és alárendeltjeinek elhárítása	19
V.	3. Katonai biztonsági főnökség (3. KBF):		Légvédelmi és repülő- (lé. és re.) csapatok	60
	Törzs		Vezetés	9
	„A"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Légvédelmi és repülő főcsoportfőnökség (LÉRE FCSF)	9
	„B"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Csapatrepülő Parancsnokság CSRP)	12
	„C"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Honi légvédelmi hadtest repülő- és rádiótechnikai csapatai	19
	„D"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Honi légvédelmi hadtest légvédelmi rakéta-csapatai	11
VI.	4. Katonai biztonsági főnökség (4. KBF)		Hátországvédelmi szervezetek (HÁVP és alárendeltjei)	77
	Törzs		Vezetés	9
	„A"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	HÁVP és közvetlenek	17
	„B"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Tanintézetek	18
	„C"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Hadkiegészítési és területvédelmi parancsnokságok (HTVP)	19
	„D"	Katonai biztonsági osztály (KBO)	Építési és elhelyezési szervezetek	14
MINDÖSSZESEN				386

[1] A táblázatot az MNVK SZHCSF 010/164/1990. 01. 01. számú intézkedésével kiadott az MH KBH 1/9. számú „B" állománytáblája (Nytsz.: 037/16/1990) alapján (Levéltári jelzet: 8/17/12 – 169/16/9) készítettem.

Rövidítések:

CSRP	Csapatrepülő Parancsnokság
FVTF	Fegyverzettechnikai főnökség
g. hdt.	gépesített hadtest
HDS	hadsereg
HÁVP	Hátországvédelmi Parancsnokság
HEHO	Hadszíntér-előkészítő és határon túli osztály
HIACS	Híradó-, informatikai- és anyagi csoportfőnökség elhárítása
HTPF	Hadtápfőnökség
HTVP	Hadkiegészítési és területvédelmi Parancsnokság
IEÉO	Információ elemző és értékelő osztály
KAFO	Koordinációs és feldolgozó osztály
KBF	Katonai biztonsági főnökség
KBO	Katonai biztonsági osztály
lé.	légvédelmi
re.	repülő
LÉRE FCSF	Légvédelmi és repülő főcsoportfőnökség
SZCSP	Szárazföldi csapatok Parancsnoksága
SZHCSF	Szervezési és hadkiegészítő csoportfőnökség
SZMHO	Szervezési, mozgósítási és híradó osztály

47. sz. táblázat: Az MH KBH (második) „B" állománytáblája (1990. 11. 01. – 1991. 12. 01.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Hivatali központ (HK)		Főcsoportfőnökség	81
1.	Titkárság			22
	a	Vezetési részleg	Vezetés	8
	b	Ellenőrző részleg	Külső és belső ellenőrzés	4
	c	Jogi és igazgatási részleg	Igazgatás	2
	d	Ügyeleti szolgálat	24 órás ügyelet	8
2.	Személyügyi osztály (SZÜO)		Személyzeti munka	8
3.	Szervezési, mozgósítási és híradó osztály (SZMHO)		Szervezés, mozgósítás, híradás. rejtjelzés	7
4.	Pénzügyi és gazdálkodási osztály (PGO)		Nyílt és bizalmi pénzügyi, anyagi és technikai ellátás, biztosítás	7
5.	Információértékelő, -elemzőosztály (IÉEO)		Elemzés, értékelés, tájékoztatás, nyilvántartás	11
	a	Osztályvezetés	Vezetés	8
	b	Feldolgozórészleg	Operátorok	3
6.	Koordinációs és feldolgozóosztály (KFO)		Alkotmányvédelem	7
7.	Biztonsági akció osztály (BAO)		Kémelhárítás	8
8.	Oktatási osztály (OO)		Ki-, át- és továbbképzés	6
9.	Hivatalvezető személyi tartaléka (HT)		Külszolgálat és egyéb feladatokra	8
II.	1. KKBO		1. Központi katonai biztonsági osztály	45 fő
1.	Törzs		vezetés	5
2.	a	alosztály	HM és MHVK	18
3.	b	alosztály	MH Kiképzési és szárazföldi csf-ség	22
III.	2. KKBO		2. Központi katonai biztonsági osztály	32+1
1.	Törzs		Vezetés	5
2.	a	alosztály	MH Haditechnikai csoportfőnökség	14+1
3.	b	alosztály	MH Hadtáp csoportfőnökség	13

[1] A táblázatot a KBH 1/9. számú (Nytsz.: 037/16/1990) állománytáblája (Levéltári jelzet: 8/17/12) 169/16/9) és a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló MHPK 024/1990. számú parancsa alapján szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
IV.	3. KKBO		3. Központi katonai biztonsági osztály	30 +7
1.	Törzs		Vezetés	5
2.	a	alosztály	MH Hátországvédelem	11+5
3.	b	alosztály	MH Hadiipar, építés és elhelyezés	14+2
V.	2. KBF		5. Hadsereg Parancsnokság	97
1.	Törzs		vezetés	9
2.	A	osztály	5. HDS P-ság és közvetlenek	29
3.	B	osztály	1. g. hdt	21
4.	C	osztály	2. g. hdt	18
5.	D	osztály	3. g. hdt	20
VI.	3. Katonai biztonsági főnökség (3. KBF)		Lé. Re. FCSF, CSRP, honi légvédelmi hadtest	60
1.	Törzs		vezetés	7
2.	A	osztály	Lé. és re. főcsoportfőnökség	10
3.	B	osztály	Csapatrepülő Parancsnokság	12
4.	C	osztály	1. h. lé. hdt.	31
ÖSSZESEN				349+8

Állománykategóriánkénti bontás

Sz.	Fő szervezeti egység	Tiszt	Tts	Kpa	Összesen
I.	MH KBH Hivatali központ (HK)	58	6	17	81
II.	Központi katonai biztonsági osztály (1. KKBO)	37	0	8	45
III.	Központi katonai biztonsági osztály (2. KKBO)	28	0	4	32 (+1)
IV.	Központi katonai biztonsági osztály (3. KKBO)	26	0	4	30 (+7)
V.	2. Katonai biztonsági főnökség (2. KBF)	90	0	7	97
VI.	3. Katonai biztonsági főnökség (3. KBF)	54	0	6	60
VII.	Hivatalvezetői személyi tartalék (HVSZT)	3	0	1	4
ÖSSZESEN		296	6	47	349 (+8)

Megjegyzés:
A táblázatban a főnökségek, az abc nagy betűivel (**„A", „B", „C"**) jelölt **osztályokra,** és az abc kis betűivel (**„a", „b", „c"**) jelölt **alosztályokra,** részlegekre és csoportokra tagozódtak. A „+" azokat a beosztásokat (összesen 7 tiszt és 1 kinevezett polgári alkalmazott = 8 fő) jelölte, amelyek nem terhelték a HM létszámát. Így a Gödöllői Gépgyár 1 fő őrnagyot, az MH Katonai javítóüzem 4 fő alezredest és 1 fő kpa.-t, az új kiképzési rendszerű 5. építőezred 2 fő alezredest biztosított saját létszámkerete terhére.

Rendfokozati megoszlás

Sz.	Fő szervezeti egység	tbk.	ezds.	alez.	őrgy.	tiszt	össz.	Isk.
I.	Hivatali központ (HK)	2	9	46	1	0	58	57
II.	KKBO	0	1	32	4	0	37	35
III.	KKBO	0	1	23	4	0	28	24
IV.	KKBO	0	1	18	7	0	26	25
V.	2. KBF	0	6	30	15	12	90	63
VI.	3. KBF	0	3	21	19	11	54	33
VII.	HVSZT	0	0	2	1	0	3	3
ÖSSZESEN		2	21	184	65	24	296	240

48. sz. táblázat: A Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal állománytáblája Békében („B") és Mozgósításkor („M") (1991. 11. 01. – 1992. 12. 01.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Operatív úton biztosított szervezet és/vagy feladat	Létszám (fő)	
Fsz.	Kód	Megnevezés		„B"	„M"
I.	Hivatali Központ (HK)		Főcsoportfőnökség	101	195
1.	Hivatalvezető és helyettesei		Vezetés	3	3
	Titkárság		A vezető szerv kiszolgálása	17	28
	„A"	Vezetési részleg	Titkársági funkciók ellátása	9	11
	„B"	Központi ügyeleti szolgálat (KÜSZ)	24 órás biztonsági tevékenység	8	17
2.	Kémelhárítási osztály (KÉO)		Ellenséges hírszerzés és egyéb titkos cselekmények felderítése, megelőzése, kivizsgálása	9	16
3.	Alkotmányvédelmi osztály (ALKO)		Magyarország és a fegyveres erők törvényes rendjének és működésének védelme	8	9
4.	Belső ellenőrzési osztály (BEO)		Belbiztonsági tevékenység (operatív személyellenőrzés és védelem)	10	10
5.	Információértékelő, -elemző osztály (IÉEO)		Információk elemzése. értékelése, összegzése, nyilvántartása és a tájékoztatók előkészítése	12	12
	Osztályvezetés		Vezetés	7	7
	Adattároló és feldolgozó részleg		Adatok feldolgozása és tárolása	5	5
6.	Személyügyi osztály (SZÜO)		Személyzeti munka	8	8
7.	Szervezési, mozgósítási és híradó osztály (SZMHO)		Szervezés, mozgósítás, híradás és rejtjelzés	8	8
8.	Pénzügyi és gazdálkodási osztály (PGO)		Pénzügyi, anyagi, technikai ellátás és biztosítás	9	9
9.	Technikai osztály (TO) + szak-szolgálati osztály (SZSZO)		Nyílt és operatív technikai ellátás és biztosítás	11	9
10.	Katonai cenzúra osztály		Katonai és állambiztonsági jelentőségű információk titokvédelmi szempontú szűrése.	0	64
11.	Katonai vizsgálati osztály (KVO)		Nyomozati tevékenység	0	19
12.	Iskoláztatási és oktatási osztály (IOO)		Ki-, át- és továbbképzés	6	0

1 A táblázatot az MH KBH állománytáblája alapján (levéltári jelzet: HIM KI8/19/2 – 331/3/2) szerkesztettem.

Szervezeti egység és alegység			Operatív úton biztosított szervezet és/vagy feladat	Létszám (fő)	
Fsz.	Kód	Megnevezés		„B"	„M"
II.	HM Védelmi és biztonsági katonai önálló osztály		A honvédelmi miniszter személy- és lakásbiztosítása	11	21
III.	1. Katonai biztonsági főnökség (1. KBF)		HM, MHP, MHVK és közvetlen alárendelt szervezetek	94	215
1.	Vezető szerv		A főnökség vezetése	10	38
	„A"	Feldolgozóosztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B"	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7
2.	„A"	KBO	MHVK és közvetlenek	23	45
3.	„B"	KBO	MH Főszemlélőség	15	19
4.	„C"	KBO	Anyagi-technikai főcsoportfőnökség (ATFCSF)	28	86
5.	„D"	KBO	Budapest Központi Kerületi Parancsnokság (BKKP)	17	26
6.	Részleg		Építési és elhelyezési főnökség (ÉEF)	2	2
IV.	2. Katonai biztonsági főnökség (2. KBF)		Szárazföldi csapatok Parancsnoksága (SZCSP) és alárendeltjei	91	0
1.	Vezető szerv		A főnökség vezetése	13	0
2.	„A"	KBO	SZCSP-közvetlenek	13	0
3.	„B"	KBO	katonai kerületparancsnokság és alárendeltjei (1. KKP)	22	0
4.	„C"	KBO	katonai kerületparancsnokság és alárendeltjei (2. KKP)	22	0
5.	„D"	KBO	katonai kerületparancsnokság és alárendeltjei (3. KKP)	21	0
V.	3. Katonai biztonsági főnökség (3. KBF)		Légvédelmi, repülő- és rádiótechnikai csapatok	46	101
1.	Vezető szerv		A főnökség vezetése	11	25
	„A"	Feldolgozó osztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B"	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7
2.	„A"	KBO	Repülő- és rádiótechnikai csapatok	11	35
3.	„B"	KBO	Légvédelmi rakétacsapatok	24	50
VI.	4. Katonai biztonsági főnökség (4. KBF)		Tábori Hadsereg Parancsnokság és alárendeltjei (THP)	0	178
1.	Vezető szerv		A főnökség vezetése	0	25
	„A"	Feldolgozó osztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B"	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7

Szervezeti egység és alegység			Operatív úton biztosított szervezet és/vagy feladat	Létszám (fő)	
Fsz.	Kód	Megnevezés		„B"	„M"
2.	„A"	KBO	Tábori hadseregközvetlenek	0	36
3.	„B"	KBO	gépesített hadtest (1. ghdt.)	0	34
4.	„C"	KBO	gépesített hadtest (2. ghdt.)	0	34
5.	„D"	KBO	gépesített hadtest (3. ghdt.)	0	33
VII	5. Katonai biztonsági főnökség (5. KBF)		Területvédelmi Parancsnokság és alárendeltjei (TVP)	0	164
1.	Vezető szerv		A főnökség vezetése	0	23
	„A"	Feldolgozó osztály	Információelemzés, értékelés és tájékoztatás	0	9
	„B"	Technikai osztály	Technikai biztosítás	0	7
2.	„A"	KBO	Csapatrepülő Parancsnokság	0	23
3.	„B"	KBO	területvédelmi katonai parancsnokság (1. TVKP)	0	39
4.	„C"	KBO	területvédelmi katonai parancsnokság (2. TVKP)	0	23
5.	„D"	KBO	területvédelmi katonai parancsnokság (3. TVKP)	0	40
VIII.		Hivatalvezetői tartalék	Külszolgálat és egyéb feladatokra	8	0
MINDÖSSZESEN				351	874

Állománykategóriánkénti bontás békében („B")

Fsz.	Fő szervezeti egység	tiszt	tts	kpa.	Összesen
I.	MH KBH Hivatali központ (HK)	65	8	17	90
II.	HM VKBÖO	10	0	1	11
III.	Katonai biztonsági főnökség (1. KBF)	82	2	10	94
IV.	Katonai biztonsági főnökség (2. KBF)	81	4	6	91
V.	3. Katonai biztonsági főnökség (3. KBF)	40	2	4	46
VI.	4. Katonai biztonsági főnökség (4. KBF)	0	0	0	0
VII.	5. Katonai biztonsági főnökség (5. KBF)	0	0	0	0
VIII.	Hivatalvezetői tartalék (HT)	6	0	2	8
ÖSSZESEN		295	16	40	351

Rendfokozati megoszlás

Fsz.	Fő szervezeti egység	tbk.	ezds	alez	örgy	tiszt	össz.	Isk.
I.	MH KBH Hivatali központ (HK)	2	10	62	2	0	76	74
II.	HM VKBÖO	0	1	9	0	0	10	10
III.	1. KBF (HM, MHP, MHVK)	0	6	67	8	1	82	78
IV.	2. KBF (Szárazföldi csapatok)	0	2	39	28	12	81	54
V.	3. KBF (Lé. és repülőcsapatok)	0	2	13	20	5	40	26
VI.	4. KBF (Tábori hadsereg)	0	0	0	0	0	0	0
VII.	5. KBF (TVP)	0	0	0	0	0	0	0
VIII.	Hivatalvezetői tartalék (HT)	0	0	5	1	0	6	6
ÖSSZESEN		2	21	195	59	18	295	239

49. sz. táblázat: A Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal szervezeti felépítése Békében („B") (1993. 07. 01. – 1995. 04. 30.)[1]

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
I.	Hivatali központ (HK)		A hivatalvezető és helyetteseinek alárendeltjei	153
1.	Hivatalvezető		Vezetés	1
2.	Titkársági csoport		Titkársági feladatok	6
	„A"	A honvédelmi miniszter személybiztosító osztálya (SZBO)	A honvédelmi miniszter személy- és tartózkodási helyének biztosítása	20
	Központi ügyeleti szolgálat (KÜSZ)		24 órás ügyelet	8
3.	Hivatalvezetői közvetlenek			
	„A"	Jogi és igazgatási osztály (JIO)	Jogi és igazgatási feladatok	8
	„B"	Belső ellenőrzési osztály (BEO)	Belső személyellenőrzés és operatív védelem, illetve a HM elhárítása	10
4.	Hivatalvezető operatív helyettese			1
	„A"	Kémelhárítási osztály	Kémelhárítás	10
	„B"	Alkotmányvédelmi osztály (ALKO)	Alkotmányvédelem	9
	„C"	Információértékelő-, elemző osztály (IÉEO)	Elemzés, értékelés, tájékoztatás, nyilvántartás	9
	„D"	Szakszolgálati osztály (SZSZO)	Titkosszolgálati eszközök és módszerek saját alkalmazása	15
	„E"	Oktatási és tudományszervezési osztály (OTO)	Ki-, át- és továbbképzés. tudományszervezés	9
5.	Hivatalvezető adminisztratív helyettese			1
	„A"	Anyagi és technikai osztály (ATO)	Anyagi és technikai ellátás	12
	„B"	Híradó és informatikai osztály (HIO)	Híradás, rejtjelzés, informatikai szolgáltatás	11
	„C"	Szervezési, személyügyi és mozgósítási osztály (SZSZMO)	Szervezési, személyügyi, mozgósítási feladatok végzése	10
	„D"	Pénzügyi és számviteli osztály (PSZO)	Nyílt pénzügyek ellátása	8
	Ügyviteli alosztály		Iratforgalom	5

[1] A táblázatot a KBH Szakmai Szemlében (Budapest, 2004) publikált *„Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére"* című tanulmányom, illetve a HM HIM Központi irattárában őrzött MNVK SZHCSF 084/1993. számú intézkedésével kiadott állománytábla alapján szerkesztettem (Jelzet: 8/20/94/16).

Szervezeti egység és alegység			Rendeltetése	Létszám (fő)
Fsz.	Kód	Megnevezés		
II.	1. Katonai biztonsági főnökség (1. KBF)		Magyar Honvédség Parancsnokság és alárendeltjei	108
1.	Törzs		Vezetés	12
2.	„A"	osztály	MHVK és közvetlen alárendeltjeinek elhárítása	25
3.	„B"	osztály	MH főszemlélőségek és közvetlen alárendeltjeik elhárítása	19
4.	„C"	osztály	Anyagi technikai főcsoportfőnökség (ATFCSF) és alárendeltjei	28
5.	„D"	osztály	Budapesti katonai kerület Parancsnokság (BKKP)	24
III.	2. Katonai biztonsági főnökség (2. KBF)		Szárazföldi csapatok (SZCSP alárendeltek)	80
1.	Törzs		Vezetés	10
2.	„A"	osztály	SZCSP-közvetlenek elhárítása	14
3.	„B"	osztály	1. katonai kerületparancsnokság (1. KKP) és alárendeltek elhárítása	19
4.	„C"	osztály	2. katonai kerületparancsnokság (2. KKP) és alárendeltek elhárítása	19
5.	„D"	osztály	3. katonai kerületparancsnokság (3. KKP) és alárendeltek elhárítása	18
IV.	3. Katonai biztonsági főnökség (3. KBF)		Légvédelmi és repülőcsapatok	53
1.	Törzs		Vezetés	11
2.	„A"	osztály	Légvédelmi Parancsnokság (LP), rádiótechnikai és repülő csapatok elhárítása	22
3.	„B"	osztály	Légvédelmi rakéta csapatok elhárítása	20
MINDÖSSZESEN				394

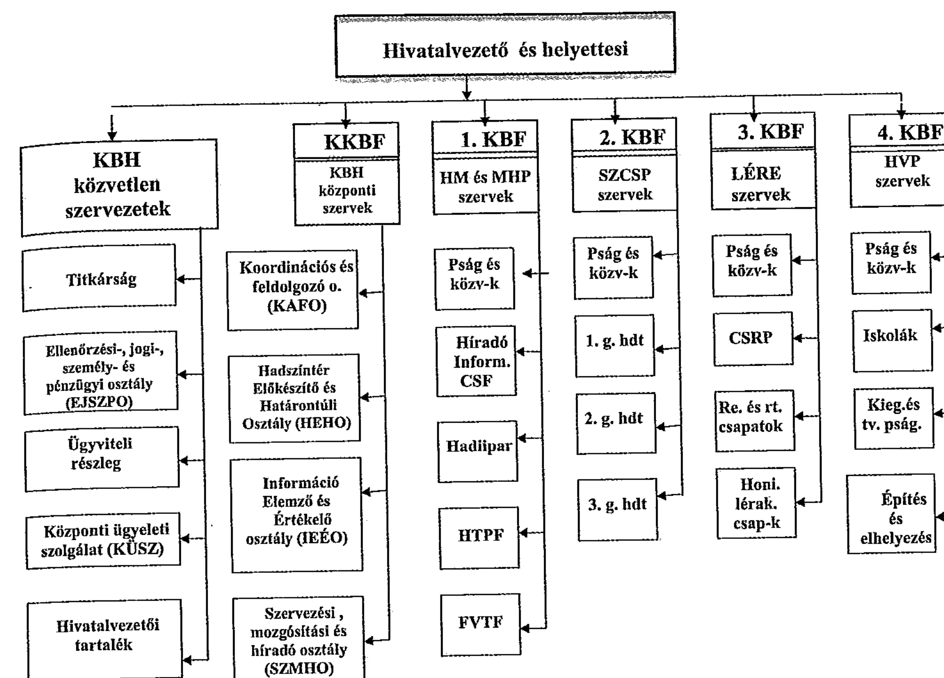
Állománykategóriánkénti bontás („B" és „M")

Állapot	Szervezeti egység	Ti.	Tts.	Összesen
B	Hivatali központ	98	55	153
	1. Katonai biztonsági igazgatóság	89	19	108
	2. Katonai biztonsági igazgatóság	68	138	206
	3. Katonai biztonsági igazgatóság	45	8	53
	ÖSSZESEN	300	220	520
M	Hivatali központ	151	99	250
	1. Katonai biztonsági igazgatóság	192	47	239
	2. Katonai biztonsági igazgatóság	15	22	37
	3. Katonai biztonsági igazgatóság	71	18	89
	4. Katonai biztonsági igazgatóság	264	36	300
	ÖSSZESEN	693	222	915

Tisztek rendfokozat szerinti megoszlása

Állapot	Tábornok	Ezredes	Alezredes	őrnagy	Tiszt	Összesen
„B"	7	23	199	59	12	300
„M"	9	27	312	170	175	693

50. sz. ábra: MH Katonai Biztonsági Hivatal (1990. 03. 01. – 1990. 10. 31.)

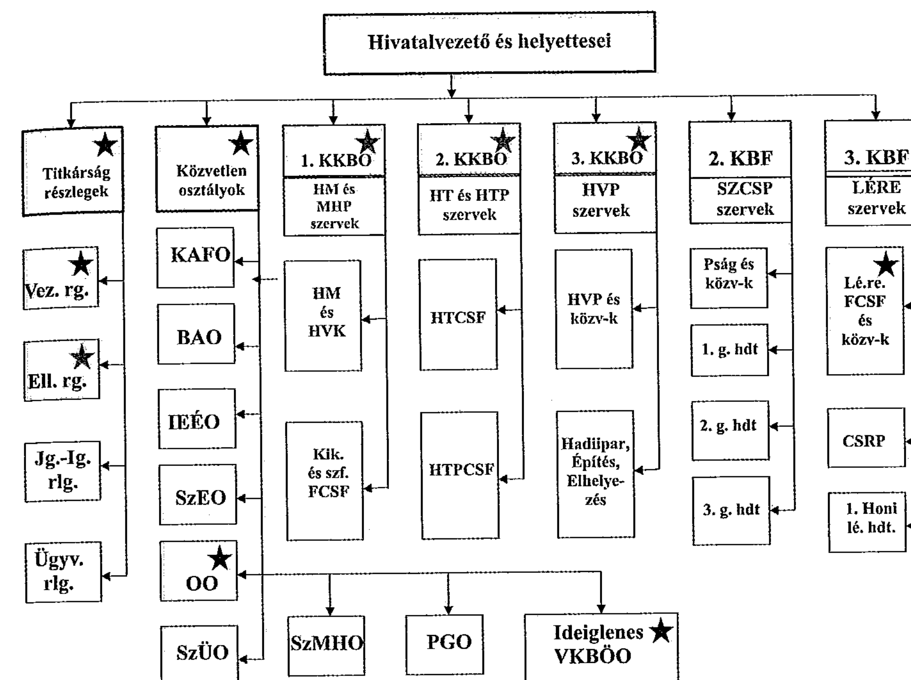

Rövidítések:

BFF	Beruházási és fenntartási főnökség	CSRP	Csapatrepülő Parancsnokság
EJSZPO	Ellenőrzési, jogi, személyügyi és pénzügyi osztály	FVTF	Fegyverzettechnikai főnökség
g. hdt	gépesített hadtest	h.	honi
hadsz.	hadszíntér	HEHO	Hadszíntér-előkészítő és határontúli osztály
HICSF	Híradó és informatikai csoportfőnökség	HIF	Híradó főnökség
HTPF	Hadtáp főnökség	HÁVP	Hátországvédelmi Parancsnokság
IEÉO	Információelemző és értékelő osztály	KAFO	Koordinációs és Feldolgozó Osztály
KBF	Katonai biztonsági főnökség	KBH	Katonai Biztonsági Hivatal
ker.	kerület	kieg.	kiegészítő
KKBF	Központi katonai biztonsági főnökség	közv.	közvetlenek
KÜSZ	Központi ügyeleti szolgálat	lé.	légvédelmi
lérak.	légvédelmi rakéta	MHP	Magyar Honvédség Parancsnoksága

mozg.	mozgósítási	mü	műszaki
pság.	parancsnokság	re.	repülő
rlg.	részleg	rt.	rádiótechnikai
SZCSP	Szárazföldi Csapatok Parancsnoksága	szerv.	szervezési
szf.	szárazföldi	SZMHO	Szervezési, mozgósítási és híradó osztály
szü.	személyügyi	tv.	területvédelmi

51. ábra: Az MH KBH szervezeti felépítése (1990. 11. 01. – 1991. 03. 01.)[1]

Megjegyzés: A változások az előző állapothoz képest ★-gal vannak jelölve.

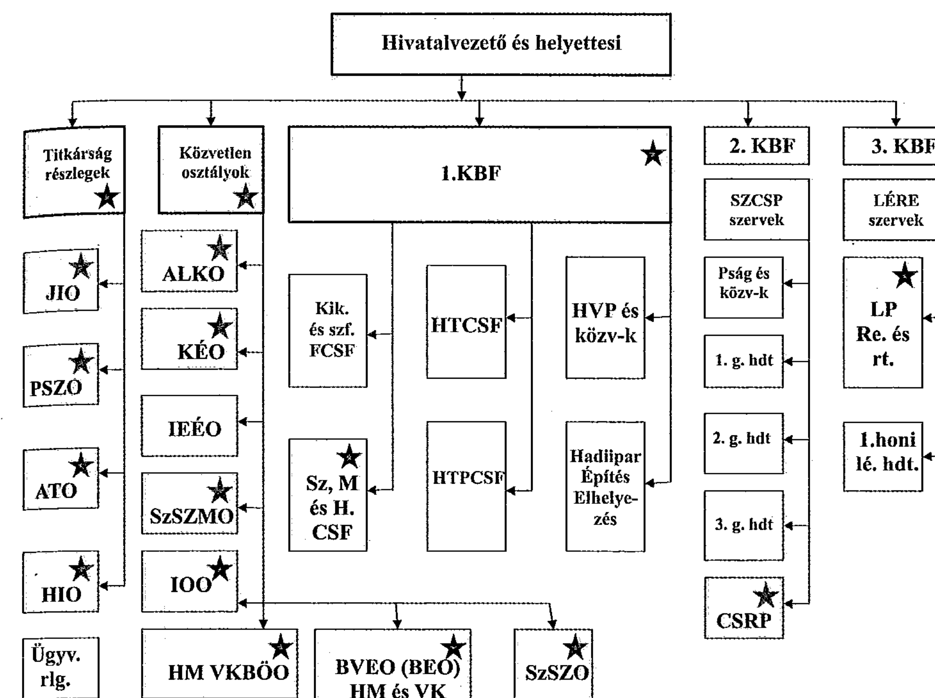
- A titkárságnál létrehozták a **vezetői és az ellenőrzési részleget**.
- A hivatalvezető egyszemélyi vezetésének erősítése és a vezetés racionalizálása érdekében (minden szervezeti egység a hivatalvezető közvetlen alárendeltségébe helyezése) megszüntették a KKBF-t, az 1. KBF-t és a 4. KBF-t és helyette létrehozták az **1. KKBO**-t, a **2. KKBO**-t és a **3. KKBO**-t
- A kormányzati felügyeletet ellátó honvédelmi miniszter személyi biztosítására, a miniszterelnök szóbeli utasítására, új elemként, megalakították az ideiglenes **VKBÖO**-t.
- A hivatal szükségleteinek megfelelő utánpótlási kérdések koordinálására és részben végzésére, új elemként megalakították az **Oktatási osztályt** (OO).
- A légvédelmi vezetés átalakulása miatt átszervezték a **LÉREFCSF** és közvetlenjei operatív biztosítását.

[1] Az ábrát a KBH 1/9. számú (Nytsz.: 037/16/1990) állománytáblája (Levéltári jelzet: 8/17/12, 169/16/9) és a katonai biztonsági szolgálati feladatok végzéséről szóló MHPK 024/1990. számú parancsa alapján szerkesztettem.

Rövidítések:

BAO	Biztonsági akció osztály	CSRP	Csapatrepülő Parancsnokság
ell. rlg.	ellenőrző részleg	g. hdt.	gépesített hadtest
HTCSF	Haditechnikai csoportfőnökség	HTPCSF	Hadtáp csoportfőnökség
HVK	Honvéd Vezérkar	HVP	Hátországvédelmi Parancsnokság
IEÉO	Információelemző és értékelő osztály	ig.	igazgatási
jg.	jogi	KAFO	Koordinációs és feldolgozó osztály
KBF	Katonai biztonsági főnökség	KKBO	Központi katonai biztonsági osztály
közv.	közvetlen	lé	légvédelmi
LÉREFCSF	Légvédelmi és repülő főcsoportfőnökség	OO	Oktatási osztály
PGO	Pénzügyi és gazdálkodási osztály	pság.	parancsnokság
re.	repülő	SZEO	Személy ellenőrzési osztály
szf.	szárazföldi	SZMHO	Szervezési, mozgósítási és híradó osztály
SZÜO	Személyügyi osztály	ügyv. rlg.	ügyviteli részleg
VKBÖO	Védelmi katonai biztonsági önálló osztály		

52. sz. ábra: MH KBH (1991. 04. 01. – 1993. 06. 30.)

Megjegyzés: A változások az előző állapothoz képest ★-gal vannak jelölve.

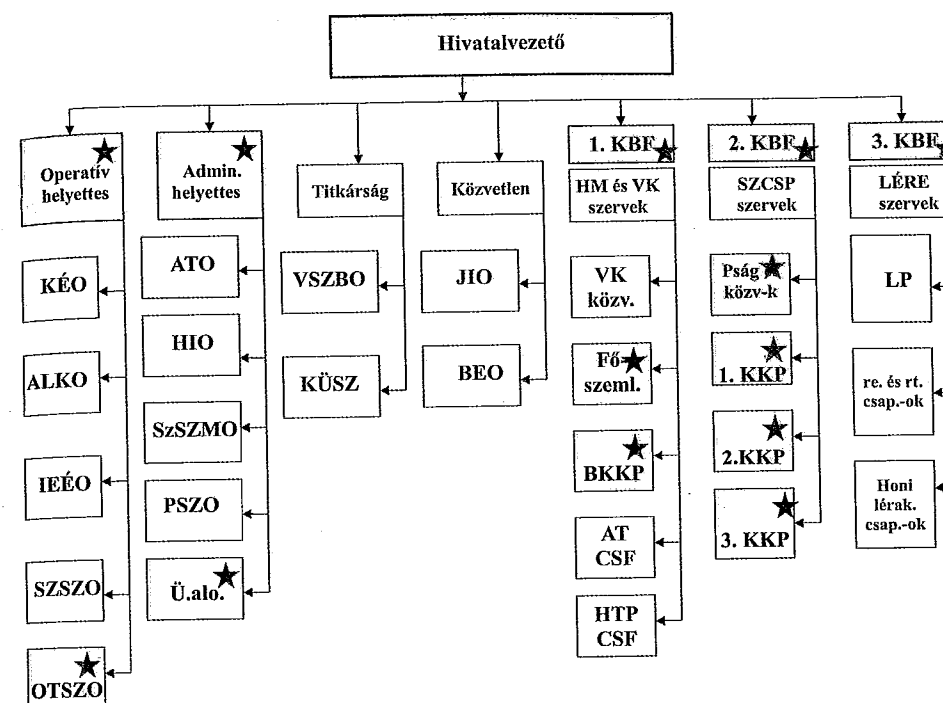
- A tapasztalatok figyelembe vételével megszüntették a három KKBO-t és új összetételben visszaállították az **1. KBF**-t.
- A különösen fontos és bizalmas munkakört betöltő személyek biztonsági védelme és a beosztásba (tábornoki és ezredesi előléptetésre) tervezettek biztonsági ellenőrzésének végrehajtására új szervezeti elemként létrehozták a 10 fős **Biztonsági v**édelmi és **ellenőrző osztályt (BVEO).**
- A nemzetbiztonsági feladatok titkosszolgálati eszközökkel is történő ellátásának gyorsabb és magasabb szintre emelésének érdekében, élve a 3148/1990. (IV.19.) MT határozat adta lehetőséggel megalakították a 11 fős **Szakszolgálati osztályt (SZSZO).**
- A hivatalvezető közvetlen szervezeti egységeket átalakították és a valóságot is jobban kifejező névvel létrehozták a Jogi és igazgatási osztályt **(JIO)**, a Pénzügyi és számviteli osztályt **(PSZO)**, az Anyagi és technikai osztályt **(ATO)**, a Híradó és informatikai osztályt **(HIO)**, valamint az Alkotmányvédelmi osztályt **(ALKO)**, a Kémelhárítási osztályt **(KÉO)**, Személyügyi, szervezési és mozgósítási osztályt **(SZSZMO)**, az Iskoláztatási és oktatási osztályt **(IOO)**.
- A honvédelmi miniszter személyvédelmét biztosító VKBÖO kiegészült egy **8 fős lakásbiztosító részleggel**.
- a BVEO Belső ellenőrzési osztállyá **(BEO)** alakult és átvette a HM és a HVK közvetlen operatív biztosítását is.

- **Külön alosztályt** hoztak létre a nagy létszámú és az egész országot behálózó Szervezési, mozgósítási és hadkiegészítési csoportfőnökség (**SZMHCSF**) operatív biztosítására.
- Megszűnt a légvédelmi és repülő főcsoportfőnökség (**LÉREFCSF**). és kivált belőle (átkerült az SZCSP állományába) a Csapatrepülők Parancsnoksága (**CSRP**).

Rövidítések

- **ALKO:** Alkotmányvédelmi osztály
- **ATCSF**: Anyagi-technikai csoportfőnökség
- **ATO:** Anyagi és technikai osztály
- **BEO:** Belső ellenőrzési osztály
- **BVEO:** Biztonsági védelmi és ellenőrzési osztály
- **HIO:** Híradó és informatikai osztály
- **HM:** Honvédelmi Minisztérium
- **HVK:** Honvéd Vezérkar
- **IEÉTO:** Információelemző és értékelő és tájékoztatási osztály
- **JIO:** Jogi és igazgatási osztály
- **KBI:** Katonai biztonsági igazgatóság
- **KÉO:** Kémelhárítási osztály
- **közv.:** közvetlenek
- **KÜSZ:** Központi ügyeleti szolgálat
- **lé.:** légvédelmi
- **lérak.:** légvédelmi rakéta
- **LÉREFCSF:** Légvédelmi és repülő főcsoportfőnökség
- **LP:** Légvédelmi Parancsnokság
- **OAR:** Operatív adattári részleg
- **OTO:** Oktatási és tudományszervezési osztály
- **pság.:** parancsnokság
- **PSZO:** Pénzügyi és számviteli osztály
- **re.:** repülő
- **rlg.:** részleg
- **rt.:** rádiótechnikai
- **SZCSP:** Szárazföldi csapatok Parancsnoksága
- **SZMHCSF:** Szervezési, mozgósítási és hadkiegészítési csoportfőnökség
- **SZSZMO**: Személyügyi, szervezési és mozgósítási osztály
- **SZSZO:** Szakszolgálati osztály
- **ügyv.:** ügyviteli

53. sz. ábra: MH KBH (1993. 07. 01. – 1995. 04. 30.)[1]

Megjegyzés: Változások az előző állapothoz képest ★-gal vannak jelölve.

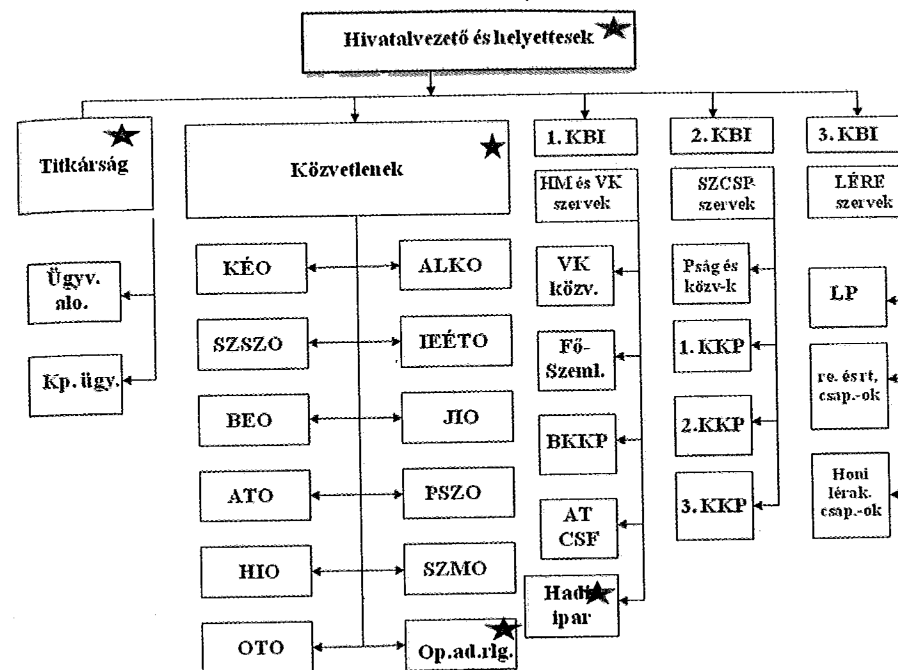
- A hivatalvezető tehermentesítése és a helyettesek felelősségének növelése céljából a hivatali központok osztályait **felosztották** egymás között. A hivatalvezető közvetlen irányítása alatt tartotta meg a **JIO-t,** a **BEO-t és a KBF-ket.**
- A hivatalvezető első helyettese az **operatív helyettes** megnevezést kapta és szolgálati alárendeltségébe helyezték a szakmai osztályokat (**KÉO, ALKO, IEÉTO, SZSZO** és az átkeresztelt **OTSZO).**
- A hivatalvezető másik helyettese **adminisztratív helyettes** nevet és a biztosító- kiszolgáló osztályokat (**ATO, HIO, SZSZMO, PSZO,** és a részlegből Ügyv. **alo.**) kapta.
- A **titkárságvezető** volt a felelős a honvédelmi miniszter személy és tartózkodási helyének (állandó, ideiglenes és mozgás) biztosításáért, a Védelmi személybiztosító osztály (**VSZBO**), valamint a Központi ügyeleti szolgálat (**KÜSZ**) szabályos üzemeltetéséért.
- A hadtestek megszűnése és a katonai kerületparancsnokságok BKKP, 1-3. KKP, Főszemlélőség stb.) megalakítása jelentősen befolyásolta a **katonai biztonsági főnökségeket.**

Rövidítések:

[1] Az ábrát a KBH Szakmai Szemlében (Budapest, 2004) publikált *„Visszaemlékezés a katonai biztonsági hivatal alapítására és tevékenységének első négy évére"* című tanulmányom alapján szerkesztettem.

- **ALKO:** Alkotmányvédelmi osztály
- **ATCSF:** Anyagi-technikai csoportfőnökség
- **BEO:** Belső ellenőrzési osztály
- **BKKP:** Budapesti katonai kerületi Parancsnokság
- **HIO:** Híradó és informatikai osztály
- **HM:** Honvédelmi Minisztérium
- **HTPCSF:** Hadtáp csoportfőnökség
- **HVK:** Honvéd Vezérkar
- **IEÉO:** Információelemző és értékelő osztály
- **JIO:** Jogi és igazgatási osztály
- **KBF:** Katonai biztonsági főnökség
- **KÉO:** Kémelhárítási osztály
- **KKP:** Katonai kerületparancsnokság
- **közv.:** közvetlenek
- **KÜSZ:** Központi ügyeleti szolgálat
- **lé.:** légvédelmi
- **lérak.:** légvédelmi rakéta
- **LP:** Légvédelmi Parancsnokság
- **OTSZO:** Oktatási és tudományszervezési osztály
- **pság.:** parancsnokság
- **PSZO:** Pénzügyi és számviteli osztály
- **re.:** repülő
- **rt.:** rádiótechnikai
- **szf.:** szárazföldi
- **SZSZMO:** Szervezési, személyügyi és mozgósítási osztály
- **SZSZO:** Szakszolgálati osztály
- **VSZBO:** Védelmi személybiztonsági osztály

54. sz. ábra: MH KBH (1995. 05. 01. – 1995. 12. 15.)

Megjegyzés: Változások az előző állapothoz képest ★-gal vannak jelölve.

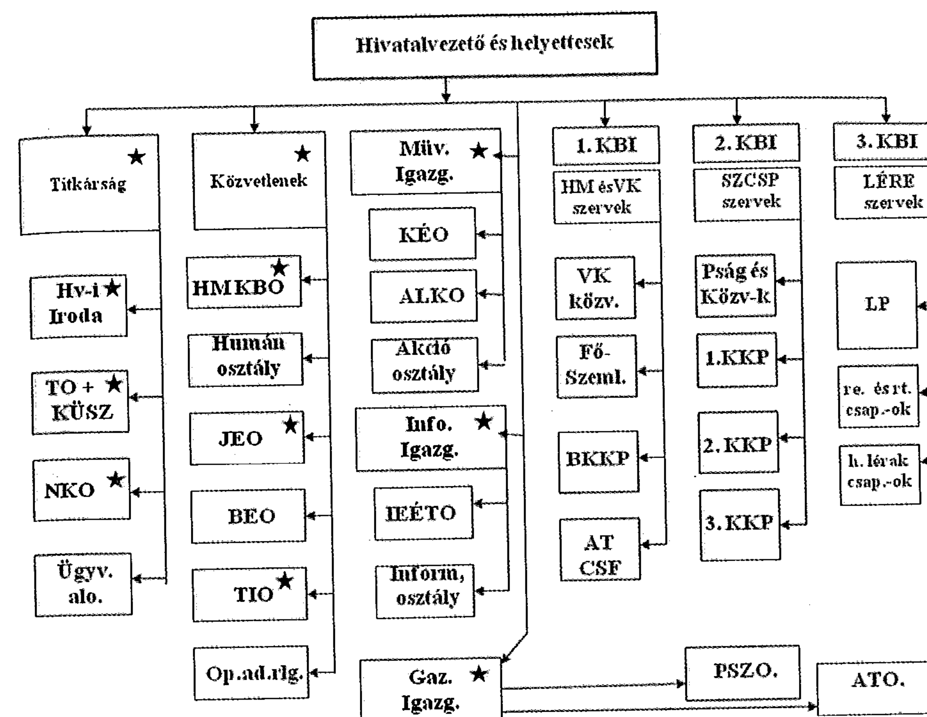
- Az új honvédelmi miniszter hivatalba lépésének első intézkedése a személybiztosító osztály **(VSZBO)** felszámolása volt, melyet a felmentett hivatalvezetőnek kellet végrehajtani.
- Az új hivatalvezető vezetésével a katonai biztonsági főnökségeket **(KBF)** változatlan feladatokkal átalakították katonai biztonsági igazgatóságokká **(KBI)**, mert úgy ítélték meg, hogy a jogállás tekintetében a „főnökség" zavart okozott. Egyedül az 1. KBI-nél hoztak létre egy új „Hadiipari" osztályt.
- Minden szervezeti egység a hivatalvezető közvetlen alárendeltségébe (irányítása alá) került, még az államtitokról és a személyes adatok védelméről szóló törvények előírásainak jellegére tekintettel az Operatív adattári részleg **(OAR)** is. Egyedül a hagyományos Ügyviteli alosztály **(Ügyv. alo.)** és a Központi ügyeleti szolgálat **(KÜSZ)** maradt a titkárságvezető irányítása alatt.

Rövidítések:

- **ALKO:** Alkotmányvédelmi osztály
- **ATCSF:** Anyagi technikai csoportfőnökség
- **ATO:** Anyagi és technikai osztály
- **BEO:** Belső ellenőrzési osztály
- **HIO:** Híradó és informatikai osztály
- **HM:** Honvédelmi Minisztérium
- **HVK:** Honvéd Vezérkar

- **IEÉTO:** Információelemző és értékelő és tájékoztatási osztály
- **JIO:** Jogi és igazgatási osztály
- **KBI:** Katonai biztonsági igazgatóság
- **KÉO:** Kémelhárítási osztály
- **KKP:** Katonai kerület Parancsnokság
- **közv.:** közvetlenek
- **KÜSZ:** Központi ügyeleti szolgálat
- **lé.:** légvédelmi
- **lérak.:** légvédelmi rakéta
- **LP:** Légvédelmi Parancsnokság
- **OAR:** Operatív adattári részleg
- **OTO:** Oktatási és tudományszervezési osztály
- **pság.:** parancsnokság
- **PSZO:** Pénzügyi és számviteli osztály
- **re.:** repülő
- **rlg.:** részleg
- **rt.:** rádiótechnikai
- **SZMO:** Szervezési és mozgósítási osztály
- **SZSZO:** Szakszolgálati osztály
- **Ügyv. alo.:** Ügyviteli alosztály

55. sz. ábra: MH KBH (1995. 12. 13. – 1996. 06. 30.)

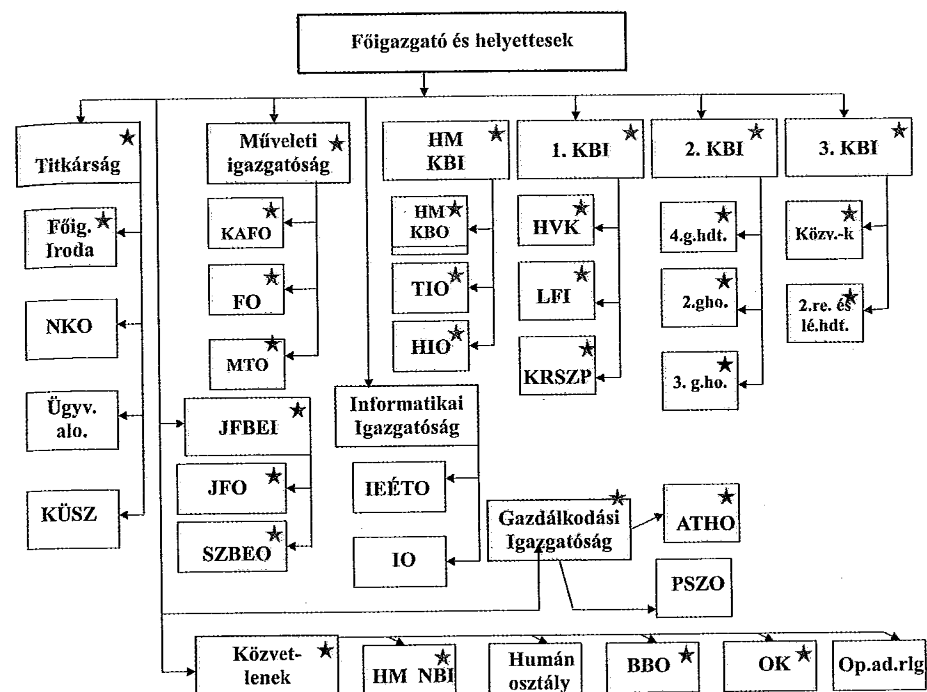
Megjegyzés: Változások az előző állapothoz képest ★-gal vannak jelölve.

- Három igazgatóság (Műveleti-, Informatikai-, Gazdasági-) létrehozásával teljes egészében áttértek a főnökség-osztály-alosztály szervezetről az **igazgatóság-osztály-alosztály** szervezetre. Így a **Műveleti igazgatóság (MI)** a KÉO-t, az ALKO-t és az átnevezett SZSZO-t, az **Akcióosztályt (AO)** foglalta magába. Az **Informatikai igazgatóság (II)** tartalmazza a korábbi IEÉTO-t és új elemként az **Informatikai osztályt (IO)**. A **Gazdasági igazgatóság (GI)** kapta a PSZO-t és az ATO-t.
- A titkárságon belül 6 fővel megalakították a **Hivatalvezetői irodát (HVI)**.
- A tervezési és nemzetközi kapcsolattartási feladatainak növekedése által támasztott követelményeknek való megfelelés érdekében létrehozták a **Tervezési osztályt (TO)**, és rábízták a KÜSZ-t is.
- Három státussal megalakították a **Nemzetközi kapcsolatok osztályát** (NKO) a fokozódó kapcsolattartás érdekében.
- A hivatal közvetlen szervezeti egysége lett a **HM KBO**, így elkülönültek a HM és a HVK biztosításáért felelős szervezeti egységek
- A Személyügyi és mozgósítási osztály (SZMO) **Humán osztályra (HO)**, a Jogi és igazgatási osztály (JIO) 3 státussal növekedett és **Jogi és ellenőrzési osztályra (JEO)**, az Oktatási és tudományszervezési osztály (OTO) **Tanintézeti osztályra (TIO)** változott.

Rövidítések:

- **AO:** Akcióosztály
- **ALKO:** Alkotmányvédelmi osztály
- **ATCSF:** Anyagi-technikai csoportfőnökség
- **ATO:** Anyagi-technikai osztály
- **BEO:** Belső ellenőrzési osztály
- **BKKP:** Budapesti katonai kerületparancsnokság
- **GI:** Gazdasági igazgatóság
- **HM:** Honvédelmi Minisztérium
- **HO:** Humánosztály
- **HV:** hivatalvezető
- **HVI:** Hivatalvezetői iroda
- **IEÉTO:** Információelemző -értékelő tájékoztató osztály
- **II:** Informatikai igazgatóság
- **IO:** Informatikai osztály
- **JEO:** Jogi ellenőrző osztály
- **KBO:** Katonai biztonsági osztály
- **KÉO:** Kémelhárítási osztály
- **KKP:** Katonai kerületparancsnokság
- **LÉREFCSF:** Légvédelmi és repülő főcsoportfőnökség
- **LP:** Légvédelmi Parancsnokság
- **MI:** Műveleti igazgatóság
- **NKO:** Nemzetközi kapcsolatok osztálya
- **OAR:** Operatív adattári részleg
- **PSZO:** Pénzügyi és számviteli osztály
- **TIO:** Tanintézeti osztály
- **TO:** Tervezési osztály

56. sz. ábra: MK KBH (1996. 07. 01. – 1997. 10. 31.)[1]

Megjegyzés: Változások az előző állapothoz képest ★-gal vannak jelölve.

- Létrehozták a 19 fős, 2 osztályos **Jogi, felügyeleti és biztonsági ellenőrzési igazgatóságot (JFBEI)**, amely a **Jogi és Felügyeleti osztályt (JFO)** és a **Személyi biztonsági és ellenőrző osztályt (SZBEO)** tartalmazta.
- Létrehozták a 41 fős, 3 osztályos **HM Katonai biztonsági igazgatóságot (HM KBI)**, amely a **HM Katonai biztonsági osztályból (HM KBO)**, a **Tanintézeti osztályból (TIO)**, és a **Hadiipari osztályból (HIO)** állt.
- Megváltozott a Műveleti igazgatóság összetétele és 3 osztályt, a **Koordinációs, alkotmányvédelmi és feldolgozó osztályt (KAFO)**, a **Felderítőosztályt (FO)** és a korábban Szakszolgálati osztálynak (SZSZO) nevezett **Műszaki technikai osztályt (MTO)** foglalta magába.
- A honvédelmi miniszter nemzetbiztonsági törvényben meghatározott irányító tevékenységének támogatására (vezényléssel) biztosítottak (a KFH-val közösen) 1-1 főt a **Nemzetbiztonsági irodához (NBI).**
- A titkárságnál a Hivatalvezetői Iroda **Főigazgatói irodává (FII)** alakul át, és megszüntették a Tervezési osztályt (TO) és a feladatait más szervezeti egységekhez helyezték át.

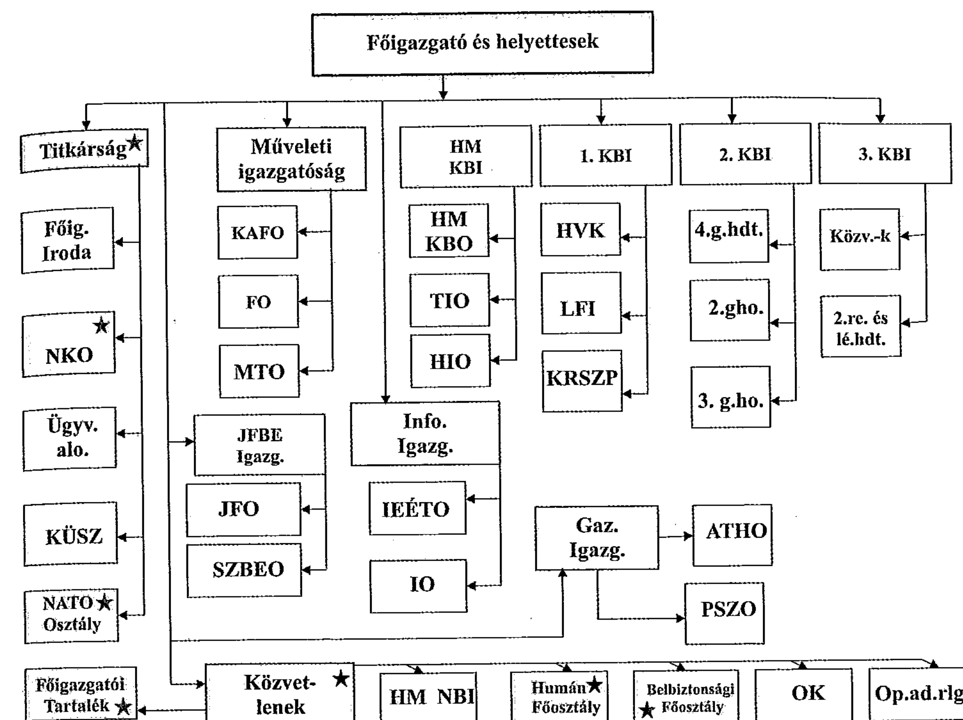
[1] A táblázatot részben Stefán Géza: *A Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004/T alapján szerkesztettem.

- A megnövekedett képzési és továbbképzési feladatok végrehajtása, valamint a megnevezés egyezőségének kiküszöbölése érdekében a Tanintézeti osztály bázisán létrehozták az **Oktatási központot (OK).**
- A Belső ellenőrzési osztály elnevezése **Belbiztonsági osztályra (BBO)** változott.

Rövidítések:

ATHO	Anyagi-technikai és híradó osztály	BBO	Belbiztonsági osztály
FI	Főigazgató	FII	Főigazgatói iroda
FO	Felderítő osztály	GI	Gazdasági igazgatóság
g. hdt.	gépesített hadtest	g. ho.	gépesített hadosztály
HIO	Hadiipari osztály	HM	Honvédelmi Minisztérium
HO	Humánosztály	HV	hivatalvezető
HVI	Hivatalvezetői iroda	HVK	Honvéd Vezérkar
IEÉTO	Információelemző -értékelő tájékoztató osztály	II	Informatikai igazgatóság
IO	Informatikai osztály	JFBEI	Jogi felügyeleti és biztonsági ellenőrzési igazgatóság
JFO	Jogi és felügyeleti osztály	KAFO	Koordinációs alkotmányvédelmi és feldolgozó osztály
KBI	Katonai biztonsági igazgatóság	KBO	Katonai biztonsági osztály
KRSZP	Központi rendeltetésű szervezetek Parancsnoksága	LFI	Logisztikai főigazgatóság
MI	Műveleti igazgatóság	MK	Magyar Köztársaság
MTO	Műveleti technikai osztály	NKO	Nemzetközi kapcsolatok osztálya
OAR	Operatív adattári **részleg**	OK	Oktatási központ
PSZO	Pénzügyi és számviteli osztály	RLHP	Repülő és légvédelmi hadtest Parancsnokság (re. és lé. hdt. pság.)
SZBEO	Személyi biztonsági ellenőrzési Osztály	TIO	Tanintézeti osztály
Ügyv. alo.	Ügyviteli alosztály		

57. sz. ábra: MK KBH (1997. 11. 01. – 1999. 01. 01.)[1]

Megjegyzés: A változások az előző állapothoz képest ★-gal vannak jelölve.
- Két státussal növelték a **Nemzetközi osztályt (NKO).**
- 1991. január 1-én öt státussal megalakították a **NATO-osztályt (NO),**
- Tizenegy státussal felállították a **Főigazgatói tartalékot (FT)**
- Az Önálló humánosztályt (ÖHO) **Humán főosztállyá (HFO)** alakították át.
- A Belbiztonsági osztály (BO) **Belbiztonsági főosztály (BBFO)** lett.

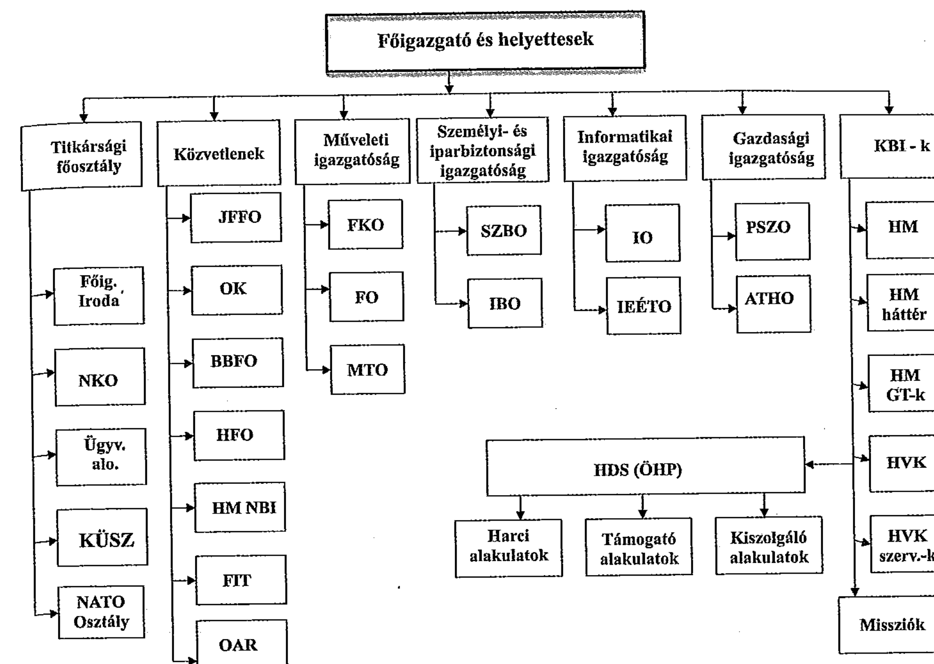
Rövidítések:

ATHO	Anyagi-technikai és híradó osztály	BBO	Belbiztonsági osztály
BKKP	Budapesti katonai kerületparancsnokság	FO	Felderítőosztály
FT	Főigazgatói tartalék	GI	Gazdasági igazgatóság
g. hdt.	gépesített hadtest	g. ho.	gépesített hadosztály
HFO	Humán főosztály	HIO	Hadiipari osztály
HM	Honvédelmi Minisztérium	HVK	Honvéd Vezérkar

[1] A táblázatot Stefán *Géza: A Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004/T alapján szerkesztettem.

IEÉTO	Információelemző -értékelő tájékoztató osztály	**II**	Informatikai igazgatóság
IO	Informatikai osztály	**JFBEI**	Jogi felügyeleti és biztonsági ellenőrzési igazgatóság
JFO	Jogi és felügyeleti osztály	**KAFO**	Koordinációs alkotmányvédelmi és feldolgozó osztály
KBI	Katonai biztonsági igazgatóság	***KBO***	Katonai biztonsági osztály
KRSZP	Központi rendeltetésű szervezetek Parancsnoksága	***LFI***	Logisztikai főigazgatóság
MI	Műveleti igazgatóság	***MK***	Magyar Köztársaság
MTO	Műveleti technikai osztály	***NBI***	Nemzetbiztonsági iroda
NKO	Nemzetközi kapcsolatok osztálya	***NO***	NATO-osztály
OAR	Operatív adattári részleg	***OK***	Oktatási központ
PSZO	Pénzügyi és számviteli osztály	***RLHP***	Repülő és légvédelmi hadtest Parancsnokság (re. és lé. hdt. pság.)
SZBEO	Személyi biztonsági ellenőrzési Osztály	***TIO***	Tanintézeti osztály
Ügyv. alo.	Ügyviteli alosztály		

58. sz. ábra: MK KBH (2000–2012)[1]

Rövidítések:

ATHO	Anyagi-technikai híradó osztály	**BBFO**	Belbiztonsági főosztály
FIT	Főigazgatói tartalék	**FKO**	Feldolgozó és koordinációs osztály
FO	Felderítő osztály	**GT**	Gazdasági társaság
HFO	Humán főosztály	**HM**	Honvédelmi Minisztérium
HVK	Honvéd Vezérkar	**IBO**	Iparbiztonsági osztály
IEÉTO	Információelemző, -értékelő és tájékoztató osztály	**IO**	Informatikai osztály
JFFO	Jogi felügyeleti főosztály	**KBI**	Katonai biztonsági igazgatóság
KÜSZ	Központi ügyeleti szolgálat	**MTO**	Műveleti technikai osztály
NBI	Nemzetbiztonsági iroda	**NKO**	Nemzetközi kapcsolatok osztálya
OAR	Operatív adattári részleg	**OK**	Oktatási központ
ÖHP	Összfegyvernemi Haderő Parancsnokság	**PSZO**	Pénzügyi és számviteli osztály
SZBO	Személybiztonsági osztály		

[1] A táblázatot részben Stefán Géza: *A Katonai Biztonsági Hivatal működése 1994-től.* Szakmai Szemle, Budapest, 2004/T alapján szerkesztettem. A Katonai Biztonsági Igazgatóság elhárító szervezetei pontos adatok hiánya miatt elviek.

59. sz. táblázat: Haderőfejlesztési tervek (1948–1998)[1]

Fsz.	Megnevezés	Ütem	Időtartam		Megjegyzés
			tól-	-ig	
1.	„PÁLFFY" – hadrend		1948. 10. 01.	1952. 09. 30.	
2.	„PILIS" – hadrend		1948. 04. 15.	1948. 10. 01.	
3.	„PILIS-II" – hadrend		1948. 10. 01.	1949. 03. 15.	
4.	„KLAPKA" – hadrend		1949. 03. 16.	1949. 09. 30.	
5.	„PETŐFI" – hadrend		1949. 10. 01.	1950. 04. 14.	
6.	„RÁKÓCZI" – hadrend		1950. 04. 15.	1950. 10. 31.	
7.	„KOSSUTH" – hadrend		1950. 11. 01.	1951. 03. 15.	
8.	„TAVASZI" – hadrend		1951. 05. 15.	1951. 10. 31.	
9.	„Név névküli-I" – hadrend		1951. 11. 01.	1952. 06. 30.	
10.	„Név névküli-II" – hadrend	7-8. ütem	1952. 07. 01.	1952. 12. 31.	
11.	„ÁPRILIS-15" – szervezési rend	Bakony	1961. 01. 01.	1963. 07. 15.	
		Pilis	1963. 07. 15	1963. 10. 31.	
		Adria	1963. 10. 31.	1965. 12. 31.	
12.	„BOTOND" – szervezési rend	Nyitra	1966. 01. 01.		
		Kékes			
		Kékes-korrekció		1970. 12. 31	
13.	„RÁBA" – szervezési rend	Velence-I	1971. 09. 01.	1973. 08. 31.	
		Velence-II	1973. 09. 01.	1975. 08. 31.	
		Velence-III	1975. 09. 01.	1975. 12. 31.	
14.	„MARCAL" – feladat		1975. 11. 15.	1976. 12. 31	
15.	„TISZA" – középtávú tervidőszak	Fertőd-I	1977. 01. 01.	1978. 06. 30.	
		Fertőd-II	1978. 06. 01.	1980. 12. 31.	
16.	„MÁTRA" – középtávú tervidőszak	Mátra-I	1981. 07. 01.	1982. 07. 31.	
		Mátra-II	1982. 08. 01.	1983. 07. 31.	
		Mátra-III	1983. 08. 01.	1984. 06. 30.	
		Mátra-IV	1984. 07. 01.	1984. 08. 31	
		Mátra-V	1985. 01. 31.	1985. 08. 31.	

[1] A táblázatot Somkutas Róbert: Álcaruhában. Fejezetek a hadműveleti-harcászati és csap*atfelderítés történetéből (1945–2000).* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014., az irodalomjegyzékben megjelölt munkák, illetve a HM HIM HL és KI levél és irattárában fellelt és tanulmányozott elsődleges források alapján, azok felhasználásával készítettem.

Fsz.	Megnevezés	Ütem	Időtartam		Megjegyzés
			tól-	-ig	
17.	„BAKONY" – középtávú tervidőszak	Bakony-I	1986. 08. 01.	1987. 02. 28.	
		Bakony-II	1987. 03. 01.	1987. 06. 15.	
		Bakony-III	1989. 08. 01.	1989.09.30.	
18.	„GERECSE" – haderő-reform	Gerecse-I	1990. 02. 01.	1990. 07. 31.	
		Gerecse-II	1990. 08. 01.	1991. 01. 31.	
		Gerecse-III	1991. 02. 01.	1991. 07. 31.	
		Gerecse-IV	1991. 08. 01.	1992. 01. 31.	
19.	„GAMMA" – szervezési feladat	Gamma-I	1992. 01. 31.	1992. 07. 01.	
		Gamma-II	1992. 07. 01.	1993. 01. 31.	
		Gamma-III	1993. 01. 31.	1994. 01. 31.	
20.	SZEKTOR	9 ütem	1995. 02. 01.	1998. 12. 31.	

60. táblázat: A különböző modern információszerzési módszerek áttekintő táblázata[1]

Fsz.	Magyar megnevezés	Angol rövidítés és megfelelés	Megjegyzés
1.	Rádiókommunikációs felderítés	COMINT (*Communication Intelligence*)	Földi telepítésű vezetékes és más hírközlő eszközök, rádiók, mobiltelefonok, hajók, repülők, műholdak lehallgatása, illetve e-mailek elfogása. (Gyakran SIGINT-nek is nevezik.)
2.	Kiberhírszerzés	CYINT (*Cyber Intelligence*)	Számítógépes adatok gyűjtése üzenetekből és adatbázisokból.
3.	Rádiótechnikai felderítés	ELINT (*Electronic Intelligence*)	A SIGINT modern változata.
4.	Geoinformációs felderítés	GEOINT (*Geospatial Intelligence*)	Földi célokról (épületek, polgári és katonai objektumok, alakulatok, stb.) készített adatok és felvételek „leszedése" légi mozgékonyságú rendszerekről (pl.: műholdakról).
5.	Emberi erőforrásokkal folytatott hírszerzés	HUMINT (*Human Intelligence*)	Ügynököktől, diplomáciai forrásoktól, politikusoktól, kormányzati tisztviselőktől, szakértőktől, tudósoktól, gazdasági szervezetek munkatársaitól, újságíróktól és már kapcsolatoktól adatok és információk megszerzése.
6.	Kép alapú felderítés	IMINT (*Imagery Intelligence*)	Légi és műholdfelvételekből, újságírók és fotóriporterek által készített képekből kinyert információk gyűjtése.
7.	Mérési és jelmeghatározó hírszerzés	MASINT (*Measurement and Signatures Intelligence*)	Ipari tevékenység, fegyvergyártás, fegyverek és felszerelések tesztelése során keletkezett nukleáris, biológiai és vegyi (ABV) adatok gyűjtése és elemzése.
8.	Nyílt forrású információszerzés	OSINT (*Open Source Intelligence*)	A különféle médiákból (papír vagy elektronikus), az általános és deep webekről, a szakmai, közösségi és tudományos anyagok és feljegyzések rögzítése.
9.	Fényképes felderítés	PHOINT (*Photo Intelligence*)	A kép alapú felderítés, az IMINT megfelelője.
10.	Radar alapú felderítés	RADINT (*Radar-Transmitted Intelligence*)	Az ELINT, illetve a SIGINT modern változata.

[1] A táblázatot Rolington Alfred: *Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer.* Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. 138–139. o. felhasználásával szerkesztettem.

Fsz.	Magyar megnevezés	Angol rövidítés és megfelelés	Megjegyzés
11.	Rádióelektronikai felderítés	SIGINT (*Signal Intelligence*)	Gyakorlatilag a rádiókommunikációs felderítés, a COMINT megfelelője.
12.	Közösségi hálózatokból folytatott információszerzés	SOCMINT (*Social Media Intelligence*)	A közösségi oldalakról, a lakosság hangulatáról, a végrehajtott és/vagy várható tevékenységekről, azok eredményeiről, szándékokról és kapcsolatokról stb. szóló információk gyűjtése, elemzése és értékelése.
13.	Technikai adatszerzés	TECHINT (*Technical Intelligence*)	Számítógépekről és más adatrögzítőkről nyert adatok technikai jellegű elemzése.
14.	Telemetriai felderítés	TELINT (*Telemetry Intelligence*)	Az ELINT, illetve a SIGINT modern változata.

61. táblázat: A katonai elhárítás nyílt állománya létszámának alakulása (1918–2018)[1]

Fsz.	Elnevezés	tól- (év. hó. nap)	-ig (év. hó. nap)	Létszám (fő)
1.	Hadügyminisztérium 1. osztály	1918. 11. 01.	1919. 09. 01.	n. a.
2.	Hadügyminisztérium 5. osztály	1919. 09. 01.	1919. 03. 21.	n. a.
3.	Hadügyi Népbiztosság 5. osztály	1919. 03. 21.	1919. 05. 05.	n. a.
4.	Vörös Hadsereg Parancsnokság hírszerző alosztály	1919. 05. 05.	1919. 08. 01.	n. a.
5.	Magyar Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. (nyilvántartó) csoport (Szegeden)	1919. 07. 25.	1919. 11. 17.	n. a.
6.	Hadügyminisztérium 5/b osztály (Budapesten)	1919. 08. 06.	1919. 11. 17.	n. a.
7.	Fővezérség II. csoport (Budapesten)	1919. 11. 17.	1920. 04. 01.	n. a.
8.	Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó iroda	1920. 04. 01.	1920. 06. 04.	n. a.
9.	Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály	1920. 06. 04.	1925. 08. 30.	n. a.
10.	Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály (2. vkf.)	1925. 09. 21.	1945. 05. 02.	több száz
11.	Ellenálló és elhárító alakulat	1945. 01. 01.	1945. 01. 12.	n. a.
12.	Katonai nyomozó csoport Budapesten	1945. 01. 12.	1945. 01. 30.	néhány
13.	HM XL. (kémelhárítási) osztály (HM 40. osztály)	1945. 01. 30.	1945. 02. 26.	mintegy 20
14.	Hadműveleti nyilvántartó csoport (HM Defenzív osztály), (Katonapolitikai és hírszerző osztály)	1945. 02. 26.	1945. 03. 12.	45
15.	HM Katonapolitikai osztály (KPO)	1945. 03. 12.	1947. 02. 14.	245–315
16.	HM Katonapolitikai csoportfőnökség	1947. 02. 14.	1949. 01. 01.	322–342
17.	HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség	1949. 01. 01.	1950. 02. 01.	572
18.	ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály	1950. 02. 01.	1953. 07. 22.	696–1052
19.	BM III. (katonai elhárító) főosztály	1953. 07. 22.	1956. 10. 28.	1052–534
20.	HM Katonai elhárító törzs	1956. 11. 08.	1956. 12. 22.	20–25
21.	HM II. osztály	1956. 12. 22.	1957. 05. 03.	293–352
22.	BM II/1. (katonai elhárító) osztály	1957. 05. 03.	1962. 08. 15.	293–383
23.	BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség	1962. 08. 15.	1990. 02. 14.	446–501
24.	MH Katonai Biztonsági Hivatal (KBH)	1990. 02. 14.	1966. 03. 28.	356–394
25.	MK Katonai Biztonsági Hivatal (KBH)	1966. 03. 28.	2012. 01. 01.	394
26.	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat	2012. 01. 01.		332

[1] A táblázatot a megjegyzésben felsorolt források felhasználásával, az azokban szereplő adatok és információk alapján szerkesztettem.

Megjegyzés:

A táblázat szerkesztésének forrásai:

1. Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* Kandidátusi értekezés kézirata Budapest, 1994.
2. Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás történetéből.* Hadtudomány, Budapest, 1995/1.
3. Gyaraki Károly: *Visszaemlékezés a KBH alapítására és tevékenységének első négy évére.* Szakmai Szemle/T. Budapest, 2004.
4. Stefán Géza: *A KBH működése 1994-től.* Szakmai Szemle/T. Budapest, 2004.
5. A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnök jelentése. (ÁBTL 1.11.7.-61-3098-1/1989).
6. A 4/1990. BM–HM közös utasítás.
7. 019/1990. MHPK parancs.
8. A 024/1990. MHPK parancs.
9. A HM HIM HL és KI levél és irattárában fellelt KBH állománytáblák
10. A 116/2011. (X. 21.) HM utasítás.
11. Jagadics Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *„A magyar katonai elhárítás története 1918 – 2018. Az Evidenzbürotól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig".* Univerzum Könyvek, Budapest, 2018.

- Az adatok hiányosak, illetve pontatlanok lehetnek, tekintettel arra, hogy kutatásom egyes időszakokra nem terjedt ki.
- A Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály legnagyobb létszámú alosztálya a DEF 1936-ban, 11 fő, 1938-ban 30 fő, 1942-ben 53 fő volt. (1. és 2. forrás)
- A DEF tevékenységét aktívan egészítették ki a hadtest II. osztályokhoz tartozó hírszerző és nyomozó szervek, melyek létszáma a negyvenes években 83-83 fő volt. Ezek közül 25-25 fő a hadtestparancsnokságokon a többiek a kirendeltségeken (röviden: „K") dolgoztak. (1. és 2. forrás)
- Kirendeltségek működtek az üzemekben, vasútnál, postán és az egyéb hírközlő szerveknél, sőt a harmincas években kiépítették az üzemi titkárok rendszerét is. A titkárokat a vállalat fizette és fő foglalkozást is biztosított számukra. A nagy létszámra tekintettel az alosztályt ipari csoporttal is kiegészítették. 1939-ben tovább növelték a számukat és 1940 elejére közel 400 üzemi titkár működött. Többségük nyugalmazott csendőr és katona volt. Három–négy hetes tanfolyammal készítették fel őket a feladatokra. (1. és 2. forrás)
- A 116/2011. (X. 21.) HM utasítás írta elő, hogy 2011. november 15-i hatállyal az MK KBH-nál a rendszeresített munkakörök számát 62-vel (az MK KFH-nál 155-el) csökkenteni kell. (10. forrás)
- A (Jagadics…) könyvben szerepel, hogy az 2012. március 12-én hatályba lépett KNBSZ Szervezeti és működési szabályzata szerint „az integráció eredményeként az összlétszám ténylegesen csaknem 200 fővel csökkent, **az integrált szervezet 825 munkatárssal** kezdte meg működését." Arra nincs adat, hogy ebből hány fő (mekkora a részaránya) a katonai elhárításnak. (11. forrás)

62. sz. táblázat: A katonai elhárítás feladatai a hatályos jogszabályok alapján történő összehasonlításban (1974–2012)

Az alábbi táblázat[1] a vizsgált időszakban hatályos alábbi **négy jogszabályban** (vagy arra való hivatkozással valamilyen **intézkedésben**) a katonai elhárítás számára meghatározott feladatokat tartalmazza:

1. Az állam- és közbiztonságról szóló **1974. évi 17. törvényerejű rendeletre** való hivatkozással elkészített BM III/IV. csoportfőnökség **ügyrendje.**
2. A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló **1990. évi X. törvény** alapján a **26/1990. (II.14.) MT rendelete.**
3. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló **1995. évi CXXXV. (Nbtv.) törvény.**
4. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról szóló **2011. évi CLXXXI. törvény.**

Fsz.	Feladat	1.	2.	3.	4.
1.	Magyarország (a HM és az MH) ellen szuverenitás, honvédelmi érdek ellen irányuló szándék, támadó törekvések, külföldi titkosszolgálati tevékenységek felfedése (felderítése és elhárítása). („kémelhárítás")	X	X	X	X
2.	Magyarország (a HM és az MH területén) alkotmányos rendjének jogellenes (törvénytelen) eszközökkel történő megváltoztatására vagy megzavarására irányuló leplezett törekvések felderítése és elhárítása. („alkotmányvédelem")		X	X	X
3.	A HM és az MH szervezeteinél a külföldi hatalmak, személyek vagy szervezetek terrorcselekmény elkövetésére irányuló törekvéseinek felderítése és elhárítása. („terrorelhárítás")			X	X
4.	Információgyűjtés a HM és az MH-t veszélyeztető tevékenységről, szervezett bűnözésről, ezen belül kiemelten a jogellenes kábítószer- és fegyverkereskedelemről. („bűnmegelőzés")	X	X	X	X
5.	Közreműködés a nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítésében, megelőzésében, megakadályozásában és legális forgalmának ellenőrzésében. („bűnmegelőzés és legális tevékenység ellenőrzése")			X	X
6.	Kijelölt kormányzati és katonai vezetési objektumok (intézmények) biztonsági védelmének ellátása. („operatív objektumvédelem")	X	X	X	X
7.	Hatáskörébe tartozó személyek nemzetbiztonsági védelme, illetve ellenőrzése feladatainak ellátása. („operatív személyvédelem és ellenőrzés")		X	X	X

[1] A táblázatot a megnevezett jogszabályok alapján szerkesztettem.

Fsz.	Feladat	1.	2.	3.	4.
8.	Különféle (állam-, emberiség-, nemzeti, népi, faji, vallási csoport elleni, külföldre szökés, zendülés, harckészültség veszélyeztetése, nemzetközi jogi kötelezettség megszegése, államtitoksértés (visszaélés SZT és T minősítésű adattal), közveszélyokozás, közveszéllyel fenyegetés, légi, vízi, vasúti, közúti, tömegközlekedési és áruszállítási jármű hatalomba kerítése, közösség elleni izgatás, rémhírterjesztés, fegyverrel, lőszerrel, robbanóanyaggal való visszaélés stb.) bűncselekmények felderítése. („bűnmegelőzés, terrorelhárítás és titokvédelem")	X	X	X	X
9.	A HM és az MH szervezeteiben folytatott hadiipari kutatással, fejlesztéssel, gyártással és kereskedelemmel összefüggő nemzetbiztonsági feladatok ellátása, gazdálkodó szervezetek cégellenőrzése. („iparbiztonsági ellenőrzés")	X	X	X	X
10.	Bevándorló vagy menekült státusért folyamodó személyek biztonsági ellenőrzésében való részvétel. („operatív személyellenőrzés")		X		
11.	Beépülés kezdeményezése az ellenség hírszerző szerveibe, ügynökségeibe. („támadólagos elhárítás")	X			
12.	Harcgyakorlatok, valamint jelentős katonai szállítások operatív biztosításában való részvétel. („mozgó katonai objektumok és eszközök operatív biztosítása")	X			
13.	Felkészülés és felkészítés rendkívüli viszonyok között (háborúban) végzendő operatív munkára. („tervezés, operatív oktatás, képzés, hadszíntér-előkészítés, propagandamunka")	X	X	X	X
14.	Részvétel az MH műveleti területén alkalmazott erőinek nemzetbiztonsági védelmében, felkészítésében és támogatásában. („műveleti tevékenység operatív biztosítása")				X
15.	Részvétel a honvédelmi érdekeket veszélyeztető kibertevékenység és szervezetek elleni harcban. („kiberelhárítás")				X
16.	A HM és az MH törvényes feladatainak végrehajtását veszélyeztető bűncselekmények felderítése és elhárítása. („bűnmegelőzés")				X
17.	A HM és az MH hatáskörébe tartozó állomány tekintetében belső biztonsági és bűnmegelőzési célú ellenőrzési feladatok, továbbá a kifogástalan életvitel ellenőrzése. („operatív személyellenőrzés")				X

63. sz. táblázat: A hálózati személyek nyilvántartási kartonjai a rendszerváltás előtt[1]

1. A kartonok[2] megnevezése és rendeltetése:

Szám	Rendeltetés	Megjegyzés
6	**Beszervezett**, illetve olyan **személy**, akinek a **beszervezése nem sikerült** adatainak nyilvántartása	A helyi nyilvántartó töltötte ki **két példányban** és írta alá az operatív tiszt által kiállított „Kérdőív" alapján, a központi nyilvántartás érdekében.
6/a	Beszervezett személy Magyarországon és/vagy külföldön élő, **operatív** szempontból jelentős **kapcsolatai** adatainak nyilvántartása	A helyi nyilvántartó töltötte ki **két példányban** (egyet a helyi nyilvántartónak, egyet a BM NYTK-nak). A kartont a helyi vezető írta alá.
6/b	Konspiratív („K") és a találkozási („T") **lakások** cím szerinti nyilvántartása	A helyi nyilvántartó töltötte ki **két példányban** és írta alá az operatív tiszt által kiállított „Kérdőív" alapján, a központi nyilvántartás érdekében.
6/c	Beszervezett személyek **speciális adatainak** nyilvántartása	Statisztikai és kutatási célokat szolgált. A helyi nyilvántartó töltötte ki **két példányban** és írta alá az operatív tiszt által kiállított „Kérdőív" alapján, a központi nyilvántartás érdekében.
6/d	„Élő" beszervezett személyek **lakcím** szerinti nyilvántartása	A helyi nyilvántartó töltötte ki **egy példányban** és írta alá az operatív tiszt által kiállított „Kérdőív" alapján, a központi nyilvántartás érdekében.
„Figyelő"	**Tervezett** vagy valamilyen okból **elhúzódó beszervezésre** kiválasztott személy adatainak nyilvántartása	A helyi nyilvántartó töltötte ki **három példányban** (egyet a helyi nyilvántartónak, kettőt a BM NYTK 1. osztálynak). Az aláíró a beszervezésre engedélyt adó vezető volt.
Kód (Kategória)	Hálózati személyek adatainak **gépi feldolgozásához** szükséges információk rögzítése	Kitöltését és aláírását a központi nyilvántartó (BM NYTK 1. osztály) hajtotta végre a fenti kartonok alapján.

[1] A táblázatot az MNK BM 0012/1972.07.31. számú parancsával kiadott *„BM Állambiztonsági Szervek Hálózatának Nyilvántartási Szabályzata"* felhasználásával készítettem. (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1972_0012.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 01.)

[2] Az eredeti kartonok fény-, illetve szkennelt másolatait a 3. sz. melléklet (Függelékek) tartalmazza.

1. A kartonokon szereplő adatok összehasonlítása

Fsz.	Kategória	Adat	Karton						
			6	6/a	6/b	6/c	6/d	Figyelő	Kód
1.		Neve	x	x, o	x	x	x	x	x
2.		Előző neve	x	x, o	x	x	x	x	x
3.		Születési év, hó, nap	x	x, o	x	x	x	x	x
4.		Születési hely	x	x, o	x	x	x	x	
5.		Anyja neve	x	x, o	x	x	x	x	
6.		Foglalkozása 1945 előtt	x	o		x		x	x
7.		Foglalkozása jelenleg	x	o		x		x	x
8.		Munkahelye	x	o		x			x
9.		Állandó lakcíme			x	x	x	x	x
10.		Ideiglenes lakcíme			x	x	x	x	x
11.	Hálózati személy vagy sikertelenül beszervezett személy (X) illetve a hálózati személy operatív kapcsolata (O)	Iskolai végzettsége jelenleg	x	o		x			
12.		Iskolai végzettsége 1945 előtt	x	o		x			
13.		Pártállása jelenleg	x	o		x			
14.		Pártállása 1945 előtt	x	o		x			
15.		Katonai viszonya jelenleg	x	o					
16.		Katonai viszonya 1945 előtt	x	o					
17.		Állampolgársága	x	o					x
19.		Nemzetisége	x	o					
20.		Nyelvtudás és szintje				x			x
21.		Speciális ismeret és szintje				x			
22.		Legális külföldi tartózkodás ideje, helye és célja				x			
23.		Illegális külföldi tartózkodás ideje, helye és célja				x			
24.		Jelentős külföldi operatív kapcsolata és tartózkodási helye				x			
25.		Egyéb külföldi kapcsolata és tartózkodási helye							x
26.		Hazatérés ideje és módja				x			
27.		Neve	x						
28.	Beszervező	Rendfokozata	x						
29.		Munkahelye	x						

Fsz.	Kategória	Adat	Karton						
			6	6/a	6/b	6/c	6/d	Figyelő	Kód
30.	Figyelőztetés	Elrendelés ideje						x	
31.		Meghosszabbítás ideje						x	
32.		Elrendelő neve és rendfokozata						x	
33.	Beszervezés	Beszervezés ideje	x			x			x
34.		Beszervezés alapja	x			x			x
35.		Minősítése	x	o		x			x
36.		Funkció (foglalkoztatási vonal)	x	o		x			x
37.		Fedőneve	x	x			x		
38.		Meghiúsulás oka							x
39.	Pihentetés	Pihentetés ideje				x			
40.		Pihentetés indoka				x			
41.		Kapcsolat felújítás ideje				x			
42.		Foglalkoztató szerv				x			
43.	Kizárás	Kizárás ideje				x			x
44.		Kizárás indoka				x			x
45.	Engedélyező	Neve	x	o	x	x			
46.		Rendfokozata	x	o	x	x			
47.		Beosztása	x	o	x	x			
48.		Engedélyezés ideje	x	o	x	x			
49.	Átadás-átvétel	Dátuma	x						
50.		Átadó neve és rendfokozata	x						
51.		Átadó munkahelye	x						
52.		Átvevő neve és rendfokozata	x						
53.		Átvevő munkahelye	x						
54.	Nyilvántartó	Megnevezése	x			x	x		
55.		Helye	x			x			
56.		TÜK neve	x			x			
57.		Naplószám	x						
58.		Irattári szám	x		x				
59.		„B" és „M" Dosszié száma	x	x	x				x

Hálózati személyek voltak a beszervezett:

- titkos munkatársak (TMT),
- titkos megbízottak (TMB),
- ügynökök (Ü).

64. sz. táblázat: Operatív nyilvántartási kartonok, naplók és nyomtatványok a rendszerváltás előtt[1]

1. A kartonok megnevezése és rendeltetése:

Megnevezés	Rendeltetés	Megjegyzés
Operatív nyilvántartási karton	Az alap-, kutató-, bizalmas nyomozás-, és büntetőeljárás alá vont személyek nyilvántartásba vétele	Minden esetben a személyek nyilvántartása érdekében 2 db felterjesztendő a Nyilvántartó osztálynak (NYO)
1-es számú karton	Az objektum-, vonal-, és ellenőrző dosszié nyilvántartása	Két példányban az NYO-nak kell felterjeszteni
7-es számú karton	Az ellenséges, hírszerzőgyanús bel- és külföldi címek nyilvántartása	Az operatív tiszt állítja ki két példányban, a vezető hagyja jóvá, majd az NYO-nak terjesztik fel
8-as számú karton	A hazai és a külföldi terrorcselekmények, terrorista szervezetek és személyek, alkalmazott módszerek és eszközök nyilvántartása	Az operatív tiszt állítja ki két példányban, a vezető hagyja jóvá, majd az NYO-nak terjesztik fel
9-es számú karton	A rendkívüli eseményekre nyitott dossziék nyilvántartása	Az operatív tiszt állítja ki két példányban, a vezető hagyja jóvá, majd az NYO-nak terjesztik fel
10-es számú karton	A figyelő dosszié alapján ellenőrzés alá vont személyek külön nyilvántartása	A figyelés elrendelésekor 2 példány az NYO-nak felterjeszetndő
10/b számú karton	A figyelő dosszié alapján ellenőrzés alá vont személyek nyilvántartása mozgósítás („M") esetére	Szükség esetén 1 db az NYO-nak felterjesztendő
XI-es számú figyelőlap	A figyelő dosszié alapján ellenőrzés alá vont személyek Lakcím- és közlekedés nyilvántartó osztályon (LKO) történő figyelőztetése	Annyi példányban kellett felterjeszteni az LKO-nak, ahány vezeték- és utóneve volt a személynek
Statisztikai karton	A bizalmas nyomozás alatt álló, büntetőeljárás alá vont személyek adatainak kimutatása	Bizalmas nyomozás, a vizsgálat és körözés elrendelésekor 2 példány felterjesztendő az NYO-nak

[1] A táblázatot az MNK BM 3/1984. 02. 23. számú parancsával kiadott *„BM Állambiztonsági Szervek Operatív Nyilvántartási Szabályzata"* felhasználásával készítettem. (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1984_3.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 28.)

A dossziék megnevezése és rendeltetése:

Megnevezés	Rendeltetés	Megjegyzés
Operatív dossziék	Az operatív dossziék nyilvántartásának vezetése	
Vizsgálati dossziék	A vizsgálati dossziék nyilvántartásának vezetése	
Irattári dossziék	Az irattári dossziék nyilvántartásának vezetése	

2. A nyomtatványok megnevezése és rendeltetése:

Megnevezés	Rendeltetés	Megjegyzés
1-es számú jelentőlap	Személyi adatok módosítása	A módosításokat mindenütt át kellett vezetni.
2-es számú jelentőlap	Az operatív nyilvántartásban szereplő személyek anyaga átadás-átvételének, a nyilvántartási karton szövege módosításának, kiegészítésének, a dossziészámok változásának jelentése	Az objektum dossziéból nyilvántartásba vett személyekre vonatkozó anyagok átadása esetén 2 példány az NYO-nak küldendő volt
Nyomtatvány (1)	A dossziékba betekintők nevének és szolgálati helyének feltüntetése és vezetése	
Nyomtatvány (2)	Az objektum és/vagy vonaldossziéban szereplő személyek nevének, adatainak stb. vezetése	
Tartalomjegyzék	A dosszié tartalmának megjelenítése	
Betűsoros névmutató		
Kérdőjegy	Az operatív nyilvántartásban történő ellenőrzés (priorálás)	
Lakcímfigyelő lap	A Lakcím- és közlekedés nyilvántartó osztályon való ellenőrzés (priorálás)	
Határozat (1)	Az operatív nyilvántartásba vétel	
Határozat (2)	A dossziék átadásának és/vagy irattározásának jelentése	
Határozat (3)	Az operatív nyilvántartásból való törlés	
Szolgálati jegy	Az irattárban kezelt anyagokba való betekintés, kivonatok és/vagy másolatok készítése stb. kérése	

Megjegyzés:

- A nyilvántartási kartonon fel kellett tüntetni, hogy az érintett személy párton kívüli és/vagy kizárt.
- Figyelés esetén a személyekkel szemben alkalmazott korlátozó intézkedéseket a nyilvántartási, a 10-es-, és a 10/b kartonra rá kellett vezetni.
- Lakcímváltozásokat 24 órán belül minden kartonon és a dossziékban át kellett vezetni.
- Foglalkoztatott hálózati személyeket tilos volt külön nyilvántartásba venni.
- A figyelő dossziéban szereplő személy esetében a dossziét meg kellett szüntetni, illetve – adott esetben – át kellett minősíteni.
- A dossziékban a foglalkoztatott, kizárt hálózati személyek, és az SZT-tisztek azonosítására alkalmas adatokat és anyagokat tilos volt elhelyezni.
- A kutató nyilvántartásba tilos volt az MSZMP tagjait felvenni.

65. sz. táblázat: Kimutatás a katonai elhárítás vezetőinek rendfokozatáról

Sz.	Név	Beosztásban		Rendfokozat		
		tól-	-ig	Kezdet	Befejezés	Életút végén
1.	Sztójay Döme	1918. 11. 01.	1925. 08. 30.	őrnagy	ezredes	vezérezredes
2.	Ottrubay Károly	1919. 07. 25.	1919. 11. 17.	őrnagy	alezredes	alezredes
3.	Rajnay Károly	(n. a.)	1924. 09. 01.	n. a.	n. a.	vezérőrnagy
4.	Böckl József	1925. 09. 21.	1928. 11. 15.	ezredes	ezredes	altábornagy
5.	Máthé Kálmán	1924. 09. 02.	1930. 04. 30.	százados	ezredes	ezredes
		1942. 07. 01.	1942. 09. 30.	ezredes	ezredes	ezredes
6.	Ruszkay Jenő	1928. 11. 15.	1933. 05. 01.	alezredes	ezredes	vezérezredes
7.	Hennyey Gusztáv	1933. 05. 01.	1937. 08. 01.	ezredes	ezredes	vezérezredes
8.	Mayer Jenő	1933. n. a.	1934. 12. 31.	alezredes	alezredes	vezérezredes
9.	Ibrányi Mihály	1934. 01. 01.	1939. 10. 31.	őrnagy	alezredes	altábornagy
10.	Andorka Rezső	1937. 08. 01.	1939. 05. 01.	ezredes	ezredes	vezérőrnagy
11.	Ujszászy István	1939. 05. 01.	1942. 07. 31.	ezredes	vezérőrnagy	vezérőrnagy
12.	Szentpétery György	1939. 11. 01.	1940. 10. 31.	százados	százados	őrnagy
	Merkly Antal	1940. 11. 01.	1941. 03. 31.	alezredes	ezredes	
		1943. 01. 01.	1943. 02. 28.	ezredes	ezredes	
13.	Bartalis Kálmán	1941. 04. 01.	1941. 08. 31.	őrnagy	őrnagy	ezredes
14.	Kuthy László	1941. 09. 01.	1942. 07. 01.	alezredes	alezredes	
		1944. 04. 17.	1944. 10. 16.	ezredes	ezredes	vezérezredes
15.	Sillay Jenő	1942. 10. 01.	1943. 07. 31.	ezredes	ezredes	vezérőrnagy
16.	Vasváry József	1942. 08. 01.	1943. 08. 01.	ezredes	vezérőrnagy	altábornagy
17.	Osváth István	1943. 03. 01.	1943. 07. 31.	ezredes	ezredes	
		1944. 04. 17.	1944. 12. 31.	ezredes	ezredes	vezérőrnagy
18.	Kádár Gyula	1943. 08. 01.	1944. 03. 17.	ezredes	ezredes	ezredes
19.	Kern Károly	1944. 03. 17.	1944. 10. 16.	őrnagy	őrnagy	őrnagy
20.	Zákó András	1944. 10. 16.	1945. 01. 30.	vezérőr-nagy	vezérőrnagy	vezérőrnagy
21.	Vértes Imre	1945. 01. 01.	1945. 01. 30.	n. a.	n. a.	
		1945. 03. 12.	1945. 07. 17.	n. a.	n. a.	ezredes
22.	Matheidesz Géza	1945. 01. 01.	1945. 01. 11.	polg. szem	polg. szem	polg. szem
23.	Kruchina Viktor	1945. 01. 12.	1945. 01. 29.	őrnagy	alezredes	ezredes

Sz.	Név	Beosztásban		Rendfokozat		
		tól-	-ig	Kezdet	Befejezés	Életút végén
24.	Vészi István	1945. 01. 30.	1945. 02. 25.	n.a	n. a.	n. a.
25.	Pálffy György	1945. 02. 26.	1945. 03. 11.	százados	őrnagy	
		1945. 03. 12.	1947. 02. 13.	őrnagy	vezérőrnagy	
		1947. 02. 14.	1948. 02. 14.	vezérőr-nagy	altábornagy	vezérezredes
26.	Földi (Földy) Lajos	1945. 07. 18.	1948. 02. 14.	őrnagy	ezredes	
		1948. 02. 15.	1948. 09. 16.	ezredes	vezérőrnagy	vezérőrnagy
27.	Révész Géza	1948. 10. 20.	1948. 12. 31.	vezérőr-nagy	altábornagy	
		1949. 01. 01.	1949. 12. 31.	altbgy.	altábornagy	vezérezredes
28.	Szücs Ernő	1950. 01. 01.	1950. 02. 01.	ezredes	ezredes	ezredes
29.	Janikovszky Béla	1950. 02. 01.	1950. 05. 04.	ezredes	ezredes	ezredes
30.	Szűcs Ernő	1950. 05. 05.	1950. 11. 20.	ezredes	ezredes	ezredes
31.	Kutika Károly	1950. 11. 21.	1953. 07. 21.	ezredes	ezredes	vezérőrnagy
32.	Jamrich József	1953. 07. 22.	1955. 03. 31.	alezredes	alezredes	ezredes
33.	Selmeczi György	1955. 04. 01.	1956. 10. 28.	ezredes	ezredes	
		1956. 11. 08.	1956. 12. 21.	ezredes	ezredes	
		1956. 12. 22.	1957. 05. 03.	ezredes	ezredes	
		1957. 05. 03.	1962. 08. 15.	ezredes	ezredes	vezérőrnagy
34.	Kucsera László	1962. 08. 15.	1975. 04. 30.	ezredes	vezérőrnagy	vezérőrnagy
35.	Matuska Béla	1975. 05. 01.	1983. 10. 31.	ezredes	vezérőrnagy	vezérőrnagy
36.	Strényi Ferenc	1983. 11. 01.	1990. 02. 28.	ezredes	vezérőrnagy	
37.	Gubicza Jenő	1990. 03. 01.	1990. 09. 24.	ezredes	ezredes	dandártbk.
38.	Gyaraki Károly	1990. 09. 25.	1994. 07. 31.	ezredes	vezérőrnagy	altábornagy
39.	Stefán Géza	1994. 08. 01.	1996. 03. 28.	ezredes	vezérőrnagy	
		1996. 03. 28.	2009. 06. 21.	vezérőr-nagy	vezérezredes	vezérezredes
40.	Kovácsics Ferenc	2009. 06. 22.	2010. 06. 05.	vezérőr-nagy	altábornagy	altábornagy
41.	Domján László	2010. 06. 06.	2011. 11. 30.	dan-dártbk.	vezérőrnagy	
42.	Kovács József	2011. 12. 01.	2018	altábor-nagy	altábornagy	
43.	Nagy József	2012. 01. 01.	2018	n. a.	n. a.	

3. SZÁMÚ MELLÉKLET: FÜGGELÉK

Csak a BM áb. szervek használatára! SZIGORÚAN TITKOS! KÜLÖNÖSEN FONTOS!

6

Neve: ……
(asszonyok leányneve)
Előző neve: ……
(asszony neve)
Születési év, hó, nap: ……
Születési helye: ……
Anyja neve: ……
Foglalkozása: ……
Munkahelye: ……
Lakcíme: ……
Iskolai végzettsége: ……
Pártállása: felszab. előtt ……
felszab. után: ……
Katonai viszonya: felszab. előtt ……
felszab. után: ……
Állampolgársága: ……
Nemzetisége: ……

939 027 7101 — BM 75. 4. — 2105

A beszervezés ideje: ……
A beszervezést végezte (név, rendf. oszt.)
……
Minősítése: ……
A beszervezés alapja: ……
A foglalkoztatás vonala: ……
Fedőneve: ……

Kelt: …… év …… hó …… nap.

Napló szám: ……
Dosszié szám: ……
Irattári szám: …… áb. nyilvántartó

A dosszié átadásának megjelölése

Kelt	Szerv — osztály, op. tiszt neve

Csak a BM áb. szervek használatára! SZIGORÚAN TITKOS! KÜLÖNÖSEN FONTOS!

6/a

Neve: ……
(asszonyok leányneve)
Előző neve: ……
(asszony neve)
Születési év, hó, nap: ……
Születési helye: ……
Anyja neve: ……
Foglalkozása: ……
Munkahelye: ……
Lakcíme: ……
Iskolai végzettsége: ……
Pártállása: felszab. előtt: ……
felszab. után: ……
Katonai viszonya: felszab. előtt: ……
felszab. után: ……
Állampolgársága: ……
Nemzetisége: ……

BM 74. 2. — 6058

Melyik hálózati személy kapcsolata:

a) Neve: ……
(asszonyok leányneve)
b) Előző neve: ……
(asszony neve)
c) Születési éve, hónapja, napja: ……
d) Születési helye: ……
e) Anyja neve: ……
f) B-dosszié száma: ……
g) Fedőneve: ……

Milyen kapcsolata a hálózati személynek:

……

Kelt: 19…. év …… hó …… nap.

…… engedélyező vezető

Csak a BM áb. szervek használatára! SZIGORÚAN TITKOS! KÜLÖNÖSEN FONTOS!

6/b

Város (község) ……
Kerület: ……
Utca: …… szám: ……
emelet: …… ajtószám: ……
Fedőnév: ……
Neve: ……
(asszonyok leányneve)
Előző neve: ……
(asszony név)
Születési év, hó, nap: ……
Születési hely: ……
Anyja neve: ……
Dosszié szám: ……
Osztály: ……

Kiállítva: …… év …… hó …. nap.

…… engedélyező vezető

939 027 7103 — BM 75. 4. — 2106

Beszervezés ideje (év, hó, nap): ……
Beszervezés alapja (a felhasznált terhelő, kompromittáló adatok rövid leírása):
……
Beszervezés célja (funkciója): ……
……
Jelenlegi foglalkoztatási vonala: ……
Foglalkoztató szerv: ……
……
Pihentetés ideje (meddig): ……
Pihentetés indoka: ……
Kizárás ideje: ……
Kizárás indoka: ……
Irattári szám: B— …… M— ……
Kapcsolat felújítás ideje: ……

Kelt: ……

…… áb. nyilvántartó

939 027 7104 — BM 85. 9. — 1436

BELÜGYMINISZTÉRIUM SZIGORÚAN TITKOS! KÜLÖNÖSEN FONTOS!

…… szerv
…… azonossági szám

6/c

H-szám: ……
Minősítés: ……
Fedőnév: ……

STATISZTIKAI KARTON

Név, előző név: ……
Születési hely, év, hó: ……
Anyja neve: ……
Iskolai végzettség: ……
Állampolgárság: ……
Pártállás: ……
Foglalkozás: ……
Munkahely: ……
Lakhely, állandó: ……
ideiglenes: ……
Nyelvismeret, alapfokon: ……
középfokon: ……
felsőfokon: ……
Speciális ismeret (hobby): ……
……
Járt-e külföldön, hol: ……
mikor: ……
Járt-e illegálisan külföldön, hol: ……
mikor: ……
a hazatérés ideje: ……
módja: ……
Van-e operatív szempontból jelentős külföldi kapcsolata: igen — nem: ……

53

Csak a BM. áb. szervek használatára!

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

6/d.

Kerület: ....

Utca: ....

Házszám: ....

Emelet: .... ajtószám: ....

Fedőnév: ....

Neve (asszonyoknál leánykori neve): ....

Előző neve (asszonyneve): ....

Születési év, hó, nap: ....

Születési helye: ....

Anyja neve: ....

Kelt: 19.... év .... hó .... nap

....
áb. nyilvántartó

Kiállító szerv: ....

55

B-dosszié száma: ....

KATEGÓRIA-KARTON

I. Neme: ....

II. Születési éve: ....

III. Iskolai végzettsége: ....

IV. Állampolgársága: ....

V. Lakhelye: ....

VI. 1945. előtti foglalkozása: ....

VII. Jelenlegi foglalkozása: ....

VIII. Munkahelye: ....

IX. Szokása, érdeklődési köre: ....

....

....

X. Nyelvismerete: ....

XI. Járt-e külföldön, hol: ....

XII. Milyen céllal: ....

XIII. Hol van külföldön kapcsolata:

....

....

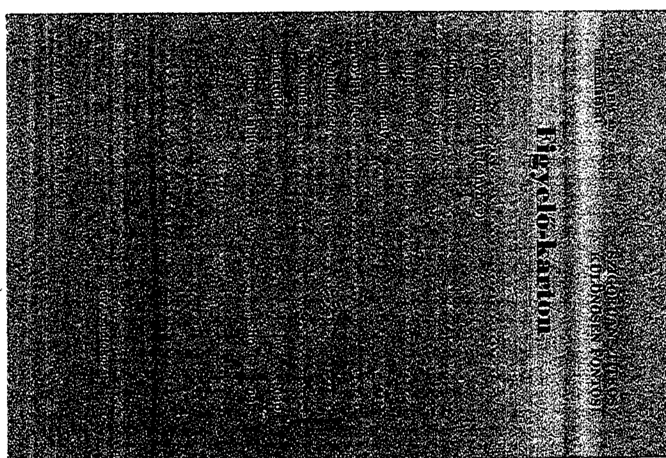
XIV. Minősítése: ....

XV. Beszervezés alapja: ....

6. sz. melléklet

NÉVJEGYZÉK
a hálózati személy operatív szempontból jelentős kül- és belföldi kapcsolatairól

Sor-szám	Név, születési év, anyja neve	A hálózati személyhez fűződő kapcsolat megnevezése	6/a. kartonon történő nyílvántartásba vétel dátuma	Hálózati nyílvántartásból való törlés dátuma

1. sz. melléklet

....
a kiállító szerv

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

A fénykép helye

KÉRDŐÍV

(a hálózati személy[illegible] a beszervezést végző operatív tiszt tölti ki)

Neve (asszonyoknál leánykori neve): ....
Előző neve (asszonyneve): ....
Születési hely, év, hó, nap: ....
Anyja neve: ....
Iskolai végzettsége: ....
Foglalkozása, képzettsége: ....
Beosztása: ....
Munkahelye (beszervezése idején): ....
Lakcíme: állandó: ....
ideiglenes: ....
Katonai viszonya:
felszabadulás előtt: ....
teljesített-e frontszolgálatot ....
hol, mikor, milyen beosztásban: ....
külföldi hadseregben milyen rendfokozata volt: ....
beosztása, tevékenysége ....
felszabadulás után: ....
rendfokozata, tartalékos, vagy hivatásos: ....
Pártállása:
felszabadulás előtt: ....
felszabadulás után: ....
jelenleg: ....
Milyen kitüntetései vannak: ....
azokat mikor, miért kapta: ....
Részt vett-e valamilyen mozgalomban: ....
egyesületben, szövetségben, mettől meddig: ....
ott milyen tevékenységet fejtett ki: ....
Volt-e letartóztatva, elítélve, [illegible], ref. alá helyezve, mettől meddig, miért: ....
....
Családi körülményei:
Házastársa (közös háztartásban élő házastársa)

Neve, kora, foglalkozása: ....
Jellemzése: ....
....
Esetleges előző házastársainak nevei, ha élnek, lakásuk: ....
....
foglalkozásuk, családi állapotuk: ....
....
különválás oka: ....
Gyermekeinek száma, neve, kora, esetleges foglalkozása: ....
....
A hálózati személy testvéreinek neve, életkora, foglalkozása, tartózkodási helye: ....
....
....
rövid jellemzésük: ....
....
Hálózati személy szülei:
Nevük, életkoruk, felszabadulás előtti és jelenlegi foglalkozásuk, lakhelyük: ....
....
....
rövid jellemzésük: ....
....
A beszervezés ideje: ....
A beszervezés alapja: ....
A hálózat fedőneve: ....
A hálózat funkciója: ....
A foglalkoztatás vonala: ....
Beszervezést végezte (név, rendfokozat, beosztás): ....
....
Kik tudnak a beszervezésről (név, rendfokozat, beosztás): ....
....
Kelt: 19.... év .... hó .... nap

....
operatív tiszt

Sorszám:
(Nyt. szerv tölti ki.)

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

B. dosszié sz.: ....
Fedőneve: ....

....
(Adatlapot kiállító szerv)

ADATLAP

az állambiztonsági szervek hálózatáról

A A HÁLÓZATI SZEMÉLY

Neme: férfi (1), nő (2), [illegible] .... (3).
Állampolgársága: Jelenlegi: .... (4).
Eredeti .... (5).
Nemzetisége: .... (6).
MSZMP tag (7), KISZ tag [illegible]

Iskolai végzettsége: egyetem [illegible] [illegible]kola (10), középiskola, érettségi (11), általános isk. (12).

Tudományos fokozata: akadémikus [illegible]), egyet. tanár (14), a tudományok doktora (15), kandidátusa (16).

Tudományág: technikai (17), [illegible] (18), kémia (19), matematika (20), orvosi (21), biológia (22), művészeti (23), jogi (24), [illegible] (25), közgazdasági (26), történelem (27), egyéb (28).

Foglalkozása, képzettsége: a) .... (29)
b) ....

Beosztása: felsőszintű vezető [illegible] [illegible]épszintű vezető (31), alsószintű vezető (32), önálló beosztott (33), nem önálló beosztott [illegible]).

Munkahelye: .... (35)

Nyelvtudása: angol (36), német [illegible] francia (38), olasz (39), spanyol (40), arab (41), hindi (42), japán (43), egyéb [illegible] .... (44), egyéb keleti .... (45).

Nyelvtudás foka: gyengén (46), [illegible] (47), perfekt (48).

Családi állapota: nem házas (49) [illegible]ázas (50), elvált (51).

Lakhelye: Budapesten: .... kerület (52).
Vidéken: .... helység (53).

B A BESZERVEZÉS:

Éve: .... (1), a [illegible] szerv: ....

Minősítése: titkos munkatárs [illegible] [illegible]kos megbízott (3), ügynök (4).

Alapja: hazafias (eszmei, politikai [illegible]), terhelő-kompromittáló (7), anyagi érdekeltség (8), személyi és egyéb érdekeltség (9), az [illegible] kombinációja (10).

Módszere: gyors (11), fokozat[illegible]

Megváltozott a beszervezés al[illegible] .... a hálózat minősítése .... funk[illegible] ....

A beszervezés célja volt: titk[illegible] [illegible]szerzése, felderítése (13), op. kombinációk végrehajtása (14), ellens. tev. folytató szem. fel[illegible], felkutatása (15), fogdai felderítés, börtönelh. (16), preventív védelem (17), op. ellenőrzés [illegible] a hálózati munka egyes részfeladatának teljesítése (19), rezidensi teendők (20), T-lakás tul. (21) [illegible]ellenőrzés (22), op. tech. spec. fea. (23), egyéb op. megbízatás (24).

Az együttműködést: szívesen [illegible] (25), ingadozva, hosszas meggyőzés után (26).

Feltételei voltak: Ne kapjon [illegible] (27), írásos jelentést nem ad (28), bizonyos személyek, csoportok, országok ellen nem dolgozik (29), nem találkozik -konspirált (30), nyilvános helyen (31).

030 027 7125 — BM 75. 2. — 2000

C **A JELENLEGI FOGLALKOZTATÁS TERÜLETEI:** I. ....
(A megfelelő választ a felsoroltak közül kell kiválasztani és a I. utáni helyre kell a válasz mögött álló sorszámot beírni.)

A JELENLEGI FOGLALKOZTATÁSTÓL FÜGGETLENÜL FELHASZNÁLHATÓ II. (ALKALMAS):
(A megfelelő választ alá kell húzni.)

Beépülésre: -hazai bázison kémügyekbe (1), ellenséges szervezetekbe (2), ellenséges személyek mellé (3), -külföldön ellenséges hírszerző, propaganda, emigráns szervbe (4), hírszerzők, ügynökök ellenőrzésére (5). Játszmás ügyek kezdeményezésére, bevonására (6), határon túli operatív akciókra (7), telepítésre, -hosszabb (8), -rövidebb távon (9). Összeköttetési, futár (10), beszervezési (11), tanulmányozási feladatokra (12).

Beutazó külföldiek (13), diplomaták, külképviseleti beosztottak ellenőrzésére (14).

Bejátszásra külképviseleti szervek vonalán (15), bomlasztás, fellazítás kivédésére szervezett akciókra (16), az ellenséges tevékenység, szervezetek leleplezésére, bomlasztására (17). Katonai, hadiipari fontos állami objektumok védelmére (18), népgazdaságvédelem vonalán (gazdaságszervezés, tudomány, technika, nemzetközi együttműködés stb.) (19), külkereskedelem (20), közlekedés, hírközlés területein (21), államtitokvédelemre (22). Cionista (23), egyéb egyházi, klerikális vonalakon (24). Kiutazó magyarok ellenőrzésére, biztosítására (25). Kompromittálási akciókra: -erkölcsi (26), -valutaüzérkedés és más bűncselekmények terén (27). Az ellenség dezinformálására (28), ifjúság védelmi vonal (29), figyelő dossziésok ellenőrzése (30), volt politikai elítéltek (31), a kulturális és tud. területen elhelyezkedő ellens. tevékenységet kifejtők ellenőrzése (32).

Egyéb: .... (33).

D KAPCSOLATOK, UTAZÁS:

Külföldön kapcsolatokkal rendelkezik: Ellenséges hírszerzőszervek beosztottaival, ügynökeivel (1), ellenséges szervezetek, intézmények, emigránsszervek munkatársaival (2), egyéb gyanús, ellenséges elemekkel (3), olyan kapcsolatokkal, akik révén a felsorolt ellenséges szervekkel, személyekkel kapcsolatba kerülhet (4).

Melyik országban? a) ....
b) .... (5).

A kapcsolat aktív (6), — aktivizálható (7).

Vannak-e külföldön rokonai? -Aktív (8), -aktivizálható a kapcs. (9).

Melyik országban? a) ....
b) .... (5).

Belföldön kapcsolatokkal rendelkezik: Szovjet (10), magyar katonai személyekkel (hozzátartozók és polg. alkalmazottak is) (11), jelentős politikai, társadalmi (12), tudományos (13), kulturális személyiségekkel (14), belügyi dolgozókkal (15), ellenőrzés alatt álló külképviseleti szervek alkalmazottaival (16), kémkedéssel (17), egyéb ellenséges tevékenységgel gyanúsított (18), ilyen tevékenységért már elítélt személyekkel (19), olyan kapcsolatokkal, akik révén külföldi ellenséges szervbe, személy mellé lehet bevezetni (20).

Nyugaton járt: hivatalosan (21), turistaként (22), látogatóban (23), illegálisan (24).

Kiutazhat nyugatra: Hivatalból: -tartósan (25), rendszeresen (26), alkalmanként (27).

Melyik országba? a) ....
b) .... (5).

Magánjelleggel: Tartósan (28), rendszeresen (29), alkalmanként (30).

Melyik országba? a) ....
b) .... (5).

E	AZ OPERATÍV MUNKÁBAN HASZNOSÍTHATÓ LEHETŐSÉGEI:

Lehetősége van: Hivatalosan: -külképviseleti szervek beosztottait (1), -külföldieket fogadni (2). Magánjelleggel: -külképviseleti szervek beosztottait (3), -külföldieket fogadni (4).

Hivatalosan részt venni: -külföldi személyek (5), külképviseleti szervek beosztottai fogadásán (6), magánjelleggel részt venni: külföldiek (7), -külképviseleti szervek beosztottainak fogadásán (8). Reprezentatív társadalmi életet [illegible] (9).

Munkahelyéről kivonható -hosszabb (10), -rövidebb időre (11).

Családi köréből kivonható -hosszabb (12), -rövidebb időre (13).

Jelenlegi foglalkoztatásának körülményei miatt más feladatokra nem használható -hosszabb (14), -rövidebb ideig (15).

Munkakörénél fogva, kapcsolatai révén fontos államtitkokat ismer (ismerhet) meg (16).

A Néphadseregben, BM szerveknél tisztként (tartalékos) (17), tiszthelyettesként, legénységi állományban (tartalékos) szolgált (18), -speciális (rakéta, híradás, felderítés, stb.) kiképzést kapott (19).

Munkahelye, lakhelye környékén katonai (hadiipari) objektumok, fontos közlekedési csomópontok vannak (20).

Nyugati országban bankbetétje [illegible] na, anyagi érdekeltsége van (21).

Nyugati kapcsolatai, anyagi [illegible] révén egzisztenciát teremthet magának (22).

Az ellenséges hírszerzés már [illegible] rá, ellenőrizte (23). Együttműködött hírszerzőszervvel a háború idején (24), 1945 után. (Az [illegible] irányított játszmát is beleértve) (25).

Rendelkezik és az operatív munkában használhatja: Főbérleti lakással (26), nyaralóval (kabin, horgásztanya, borpince is) (27), gépkocsival (28), motorcsónakkal (29), vitorlással (30), egyéb vízijárművel (31), üzlethelyiséggel (32), [illegible]lyel (33), műteremmel (34), orvosi, ügyvédi rendelővel, fogadóirodával (35).

F	ERKÖLCSI, POLITIKAI ARCULATA, KÖRNYEZETE:

El volt ítélve -politikai (1), -köztörvényes bűncselekményért (2), elkövetett ilyeneket, de nem volt elítélve (3).

A szoc. rendszer ellensége (4), [illegible] (5), hű a rendszerhez (6), közömbös (7).

A nyugati polg. demokrácia híve (8), nacionalista (9). Vallásos (10), ateista (11), közömbös (12), cionista (13), antiszemita (14).

MKP-ból, MDP-ből, MSZMP-ből kizárták (15), kilépett (16), 1949 előtt (vagy a múltban) tagja volt jobboldali pártnak, szervezetnek (17).

Származása: Volt uralkodó osztályok tagjai (18), volt erőszakszervek tagjai (19), polgári (értelmiségi) (20), egyéb alkalmazott [illegible] dolgozó osztályok: munkás (22), paraszt (23).

Környezete: (rokoni, baráti) volt uralkodó osztályok (24), volt erőszakszervek tagjai (25), dolgozó rétegek: munkás (26), paraszt (27).

Nyugati kapcsolatai körében [illegible] beállítottságát, származását, környezetét (28).

G	ELLENŐRZÖTTSÉGE, FELKÉSZÜLTSÉGE:

Ellenőrzött, megbízható (1), megbízható, de még nem ellenőrzött (2), megbízhatósága nincs megnyugtatóan ellenőrizve (3), megbízhatatlan (4), dekonspirálódott (5), dekonspirált (6).

A hálózati munkát — szívesen (7), kedvetlenül, vonakodva (8), félelemből (9), karrierista megondolásokból (10), anyagi haszonért végzi (11).

Felkészültségei: Ismeri a hálózati munkát, hálózatot tartott (12), még nem tartott hálózatot, de alkalmas rá (13). Operatív technikai (14), speciális hírszerző-elhárító (15), titkos összeköttetési kiképzésben részesült (16).

Végrehajtott -határontúli (17), külképviseletekkel szembeni (18), operatív feldolgozási ügyekben titkos akciót (19). Munkája eredményeként történt realizálás (20).

H	JELLEMVONÁSAI, EGÉSZSÉGI ÁLLAPOTA:

Temperamentuma: Hevesvérű, mozgékony (1), ingerlékeny, kiegyensúlyozatlan (2), flegmatikus, egykedvű (3), melankólikus, kedvetlen (4), nyugodt, kiegyensúlyozott (5).

Társaságban gátlásos, zárkózott (6), gátlástalan, barátkozó (7). Bátor, kezdeményező (8) bátortalan, önállótlan (9), leleményes, kényes helyzetekben feltalálja magát (10).

Emlékezőtehetsége: -jó (11), megfelelő (12), rossz (13).

Megfigyelőképessége: -jó (14), megfelelő (15), rossz (16).

Költekező: (17), takarékos (18), zsugori (19).

Durva, goromba (20), udvarias (21). Őszinte (22), részben őszinte (23), hazudozó (24). Titoktartó (25), fecsegésre hajlamos (26).

Józan életű (27), iszákos (28), mértéktartással szeret inni (29).

Homoszexuális (egyéb nemi abberációk) (30), prostituált (31), nemi kapcsolat kiépítésére vállalkozik (32), az ügynöki munka végzésében gátló, káros szenvedélyei vannak (33).

Egészségi állapota: Egészséges (34), szervi betegsége nem gátolja az ügynöki munka végzésében (35), olyan szervi (ideg, szív, cukor stb.) betegségben szenved, amely miatt sem szellemi, sem fizikai megterhelésnek (izgalmaknak) nem lehet kitenni (36).

I	MEGJELENÉSE, SPECIÁLIS ISMERETEI:

Magas (1), közepes (2), alacsony termetű (3). Sovány (4), közepesen telt (5), kövér testalkatú (6). **Szeme:** fekete (7), barna (8), kék, zöldes (9). **Haja:** fekete (10), barna (11), vörös (12), szőke (13), ősz, őszülő (14), kopaszodó (15), kopasz (16), kívánságra bármilyen színűre festi (17). **Megjelenése:** feltűnően csinos (18), egyszerű (19), csúnya (20), testi hibája van (21), végtagja csonkolt (22), nagyot hall (23), rosszul lát (24).

Hobbyk: Amatőr rádiós (adás-vétel) (25), fényképezés, filmezés (26), bélyeggyűjtés (27), kép, szobor, régiség gyűjtés (28), éremgyűjtés (29), gépkocsi (mkp) vezetés (30), repülőgép-vezetés (vitorlázás) (31) ejtőernyős (32), turisztika, barlangászat (33), vadászat (34), halászat (35), téli sportok (36), vízisportok (37), labdajátékok (38), labdarúgás (39), torna, teremsportok (40), vívás (41), tenisz (42), lovaglás (43), kártyajátékok (44), sakk (45), lóverseny (46), lövészet, teke (47), modellezés (48), képzőművészet (49), irodalom (50), zene, opera, balett (51), film, színház (52), tánc (53), múzeológia, történelem (54), régészet (55), könyvgyűjtés (56), lemezgyűjtés, magnózás (57), rádióépítés, barkácsolás (58), kertészkedés (59).

Egyéb: .... (60).

J	KIZÁRÁS—ÁTADÁS—PIHENTETÉS.

A kizárás oka: áruló lett (1), disszidált (2), hazatérést megtagadta (3), bűncselekményt követett el: politikai (4), gazdasági (5), egyéb (6), az együttműködést megtagadta (7), feladatát nem végezte el (8), találkozókra nem járt el (9), kérte a kapcsolat megszakítását (10), dekonspirált (11), dekonspirálódott (12), meghatározott feladat végzésére szervezték be, azt végrehajtotta (13), megszűnt a hírszerző lehetősége: az operatív helyzet megváltozott (14).

MSZMP tag, vezetőségi tag lett (15), KISZ vez. tag lett (16), BM dolgozó, SZT állományú lett (17), személyi, családi körülményében történt változás (18), -munkahely, munkakör változás (19), erkölcstelen életmód (20), megbízhatatlan nem őszinte (21), leszerelt (22), -beteg (23), meghalt (24), egyéb

.... (25).

Kizáráskor a szervvel szemben támasztott igényeit, követeléseit: kielégítették (26), részben elégítették ki (27), elutasították (28).

Az átadás oka: ....

.... időpontja: ....az átvevő: társszerv megnevezése: ....

A pihentetés oka: .... időpontja: ....
(mettől-meddig) a pihentetést kezdeményezte a hálózati személy, az operatív szerv.

A kitöltés ideje: ...... év .... hó ...... nap.

Ellenőrizte:

....
név, rendfokozat

....
alosztályvezető

Azon személyek névsora, akik a B. dossziéba betekintettek, priorálás útján, vagy egyéb úton a hálózatról tudomással bírnak

Sorszám	N é v	Rendfok.	Beosztás	Megismerés módja	Dátum

KVH. 40. (O)

....
szerv megnevezése

....
adatkérő

Titkossági fok: ....

Szem. kód: ....

Lekérdezés célja: ....

Csoportos kérdőjegy

Sorszám	Családi név, előző családi név	Utónév, előző utónév	Születési hely	Születési idő év, hó, nap	Anyja családi és utóneve

Kérek tájékoztatást a fenti személyek nyilvántartási adatairól.

Kelt: ....

P. H.

....
aláírás

935 021 2000 — 1981 80. 9. — 6445

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

szerv neve ... nyomozó tiszt

KÉRDŐJEGY

Név: ...

Előző név (asszonyoknál leánynév): ...

Születési év, hó, nap: ...

Születési hely: ...

Anyja neve: ...

Apja neve: ...

Foglalkozása: ...

Lakhelye: ...

Milyen célból kéri: ...

MILYEN ADATOKAT KÉR:
1. Hálózatban szerepel-e.
2. A hálózati személyek kapcsolatainak nyilvántartásában szerepel-e.
3. Lakhely szerint szerepel-e a konspiratív és találkozási lakások nyilvántartásában.
4. Stb. ...

Kívánt szöveg aláhúzandó!

Kelt, ... 19.... év ... hó ... nap.

Kizárólag a BM. politikai szerveinek használatára! ... (fő)-osztályvezető

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

Szerv neve ... Operatív tiszt neve, telefonszáma

KÉRDŐJEGY

Név: ...

Előző név: ...

Születési év, hó, nap: ...

Születési hely: ...

Anyja neve: ...

Foglalkozása: ...

Lakhelye: ...

Milyen célból kéri:
— beszervezés,
— őrizetbevétel,
— tanúkihallgatás,
— operatív ügyben, mint ellenséges személy merült fel,
— feldolgozás alá vétel,
— külföldre utazási kérelem,
— vezető-, vagy bizalmas állás betöltése,
— feldolgozó munkához más hálózata útján kér segítséget,
— egyéb okból ...

Kelt: ... 19.... év ... hó ... nap

Kívánt szöveg aláhúzandó!

Kizárólag a BM politikai szerveinek használatára! ... osztályvezető

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

Szerv neve ... Operatív tiszt neve, telefonszáma

KÉRDŐJEGY

Név: ...

Előző név: ...

Születési év, hó, nap: ...

Születési hely: ...

Anyja neve: ...

Foglalkozása: ...

Lakhelye: ...

Milyen célból kéri:
— beszervezés,
— őrizetbe vétel,
— tanúkihallgatás,
— operatív ügyben, mint ellenséges személy merült fel,
— feldolgozás alá vétel,
— külföldre utazási kérelem,
— vezető-, vagy bizalmas állás betöltése,
— feldolgozó munkához más hálózata útján kér segítséget,
— szerepel-e az ellenséges szervezetek név és cím szerinti nyilvántartásában,
— egyéb, konkrétan meghatározott okból, ...

Kelt: ... 19.... év ... hó ... nap

Kívánt szöveg aláhúzandó!

Kizárólag a BM politikai szerveinek használatára! ... vezető aláírása

939 037 7091

... szerv. megnevezése

SZIGORÚAN TITKOS!
Kizárólag a BM áb. szerveinek használatára.

... operatív tiszt neve és telefonszáma:

KÉRDŐJEGY

Ország: ...

Megye, tartomány: ...

Város, község: ...

Utca, házszám: ...

Milyen célból kéri (pontosan megjelölni): ...

Milyen adatokat kér:
1. Minden elfekvő
2. Ki a lakás tulajdonosa
3. Ki a lakás bérlője
4. Helység elnevezése
5. Melyik ellenséges szerv használja
6. Stb.: ...

Kelt ... 19.... ... hó ... nap.

... ellenőrzésre jogosult aláírása

939 027 7150 — BM '75. 2. — 2092

Szigorúan titkos!

... szerv neve

KÉRDŐJEGY

Név: ...

Előző név, leánynév: ...

Születési év, hó, nap: ...

Születési hely: ...

Anyja neve: ...

Lakhelye: ...

Milyen adatokat kér (szerepel-e):
1. Figyelési jelentésben.
2. Környezettanulmányban.
3. Imperialista követségre bejárók között.
4. Imperialista diplomaták között.
5. Követségen dolgozó személyek között.
6. Mint a fentiek kapcsolata.
7. Mint hálózat a megjelölt címen.

Kelt: ... 19.... év ... hó ... nap

Kívánt szöveg aláhúzandó!

... osztályvezető

BM. III/6. OSZTÁLY NYILVÁNTARTÓJÁNAK!

1. ... pont szerint szerepel. Kérem az ügyben felvenni a kapcsolatot ... Csoportfőnökséggel.

2. ... pont szerint szerepel. Anyaga a III/6. Osztály nyilvántartójában megtekinthető.

... nyilvántartó vezető

BM III/IV-3/D. Alosztály
Kaposvár

... minősítés

... adatkérő

szem.kód: ...

KÉRDŐJEGY

személyi szám:

.ek. célja

Kérek tájékoztatást a fenti személyek nyilvántartási adatairól:

A B C D F G H K L M N I 2

/: a nem kívánt betűjel kihuzandó :/

Kaposvár, 19....................

P.H. ... aláírás

A vezetés módja: (közvetl...

Kelt: ....

Jutalmazások: ....

Az operatív kapcsolat meg... szűnt meg a kapcsolat, a ...

Engedélyezem: ...

osztály (aloszt.) ve...

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

A

Jóváhagyom:

(aloszt.) ...

BELÜGYMINISZTÉRIUM

....
szerv megnevezése

B

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

Jóváhagyom:

....
oszt. (aloszt.) vez.

JAVASLAT

Operatív kapcsolat létesítésére

Neve: .... Rendfok.: ....

Szül. helye: .... év .... hó ...... nap

Anyja neve: ....

Iskolai végzettsége: ....

Pártállása: .... KISZ: ....

Munka (szolg.) helye: .... Beosztása: ....

Lakhelye: .... Megye: ....

Nyelvismerete: ....

Külföldi kapcsolata ....

Kötelező priorálás végrehajtva: .... év .... hó ...... nap

Szerepel: ....

....

....

....

A kapcsolat létesítés ideje: .... év .... hó ...... nap

A kapcsolat létesítés célja, feladata: ....

....

....

....

938 040 1002 — BM 84. 6. — 4401

A vezetés módja: (közvetlen — közvetett).

Kelt: ...., ... év .... hó ...... nap

....
operatív tiszt

Jutalmazások: ....

....

....

....

Az operatív kapcsolat megszüntetésének oka(i): ha (rendkívüli esemény miatt szűnt meg a kapcsolat, a tényt röviden leírni) megtagadta, dekonspirálódott stb.

....

....

....

....

....

....

Kelt: ...., ... év .... hó ...... nap

....
operatív tiszt

Engedélyezem:

....
osztály (aloszt.) vezető

BELÜGYMINISZTÉRIUM

....
szerv megnevezése

C

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

Jóváhagyom:

....
oszt. (aloszt.) vez.

JAVASLAT

Operatív kapcsolat létesítésére

Neve .... Rendfok.: ....

Szül. helye: .... év .... hó .... nap

Anyja neve: ....

Iskolai végzettsége: ....

Pártállása: .... KISZ: ....

Munka (szolg.) helye: .... Beosztása: ....

Lakhelye: .... Megye: ....

Nyelvismerete: ....

Külföldi kapcsolata: ....

Kötelező priorálás végrehajtva: .... év .... hó .... nap

Szerepel: ....

....

....

....

A kapcsolat létesítés ideje: .... év .... hó .... nap

A kapcsolat létesítés célja, feladata: ....

....

....

....

338-040 1003 — BM 83. 4. — 3267

A vezetés módja: (közvetlen — közvetett).

Kelt: ...., ... év .... hó ...... nap

....
operatív tiszt

Jutalmazások: ....

....

....

....

Az operatív kapcsolat megszüntetésének oka(i): ha (rendkívüli esemény miatt szűnt meg a kapcsolat, a tényt röviden leírni) megtagadta, dekonspirálódott stb.

....

....

....

....

....

....

....

Kelt: ...., ... év .... hó ...... nap

....
operatív tiszt

Engedélyezem:

....
osztály (aloszt.) vezető

41

5. sz. melléklet

....
szerv neve

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

....
operatív tiszt neve, telefonszáma

LAKCÍM-KÉRDŐJEGY

Kerület: ....

Utca: .... szám: ....

Emelet: .... ajtószám: ....

A lakcímpriorálást milyen célból kéri:

- „T"-, vagy „K"-lakás szervezés,
- feldolgozó munkához más hálózat útján kér segítséget,
- egyéb, konkrétan meghatározott okból: ....

....

Kelt: 19.... év .... hó .... nap

....
jogosult vezető

Kizárólag a BM. áb. szerveinek használatára!

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

szerv neve

LAKCÍM-KÉRDŐJEGY

Titkossági fok:

szerv megnevezése

Szem. kód

LAKCÍM KÉRDŐJEGY

KKA

SZIGORÚAN TITKOS!

szerv

ADATKÉRŐ LAP
(személyek azonosítására)

Vezetéknév:

Utónév:

Fedőnév:

Bece, vagy gúnynév:

Születési hely:

Születési idő: .... év .... hó .... nap.

Anyja neve:

Foglalkozása:

Munkahelye:

Állampolgársága:

Lakcíme:

Egyéb az azonosítást elősegítő adatok: (pl. disszidens, amnesztiával hazatért, gk. rendszám, telefonszám, stb.)

19...... év .... hó .... nap.

Az adatok priuszként nem használhatók! P. H. adatkérő

Csak írógéppel, vagy nyomtatott betűvel tölthető ki!

BM 89. 10. — 5817

KKA

SZIGORÚAN TITKOS!

adatkérő szerv neve

ADATKÉRŐ LAP
(az ellenséges objektumok, címek azonosítására)

Az objektum elnevezése:

Idegen (eredeti) nyelven

Hivatalos rövidítése

Magyar nyelven

Az objektummal vagy címmel kapcsolatos személy

Neve

Születési helye ideje

Az objektum vagy cím helye

ország város

kerület postai irányítószám

utca házszám

emelet ajtószám

Egyéb az azonosítást elősegítő [illegible]

(pl. telefonszám, objektum rendeltetése, stb.)

197.. [illegible] hó [illegible] nap

Az adatok priuszként P. H. nem használhatók! adatkérő

Az adatkérő lap [illegible]géppel vagy nyomtatott betűvel töltendő [illegible]

BM [illegible]

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG BELÜGYMINISZTÉRIUMA.

Felismerési jegyzőkönyv

BELÜGYMINISZTÉRIUM

..................osztálya.

SZIGORÚAN TITKOS!

Felismerési jegyzőkönyv

Felvéve 196.....évi .... hó..........nap ....város (község) .... helyiségében.

1. A tanu vezeték és utóneve:
2. Születési hely, év, hó nap:
3. Anyja neve:
4. Pontos lakcíme:
5. Állampolgársága:
6. Nemzetisége:
7. Iskolai végzettsége:
8. Foglalkozása, szakmai képzettsege:
9. Szociális származása:
10. Családi állapota:
11. Személyazonossági iratai:
12. Pártállása:
13. Pártállása a multban:
14. Volt-e katona, részt vett-e a háborúban:
15. Utolsó rendfokozata, kitüntetései:
16. Volt-e már büntetve:

Figyelmeztetem, hogy vallomását az igazságnak megfelelően adja elő, mert a hamistanuzást a törvény bünteti.

A figyelmeztetést tudomásul vettem és az alábbi vallomást teszem:

A felmutatott fényképeken lévő személyek közül:

Vallomásomat a jegyzőkönyv helyesen tartalmazza, az a valóságnak megfelel, amit elolvasás után aláírásommal igazolok.

Felvette:

tanu

Nyilvántartási szám:

Készítette:
Gépelte:
Készült:

BELÜGYMINISZTÉRIUM

SZIGORÚAN TITKOS!

.... Osztály

Szám: ..../19......

Tárgy: Határfigyelőztetés elrendelése.

Engedélyezem:

....
csoportfőnök (főkapitány)

SZOLGÁLATI JEGY

...., 19...... év .... hó ...... nap.

Kérem .... (név) ....

(szül. hely) .... (év) .... (anyja neve)

.... (lakcíme) ....

.... (útlevél típusa, száma) .... állampolgár

HATÁRFIGYELŐZTETÉSÉT elrendelni.

.... HATÁRÁLLOMÁSRA,

.... HATÁRSZAKASZRA, (indokolt esetben)

.... VALAMENNYI HATÁRSZAKASZRA (rendkívül indokolt esetben)

(Nem kívánt rész törlendő!)

INTÉZKEDÉS: ....

....

....

Értesítést kér: .... (szerv)

.... (operatív tiszt)

munkaidőben: .... (telefonszám)

munkaidő után: .... (telefonszámra ügyelet, lakás)

BM ORFK Igazgatásrendészeti Csoportfőnökség
Útlevélosztály, KEO vezetőjének

B u d a p e s t

....
osztályvezető

Megjegyzés: A szolgálati jegyet magyar állampolgár esetében a BM ORFK Igrend. Csfség. Útlevélosztályához, külföldi állampolgár esetében a KEO-nak kell megküldeni.

[illegible]

Betűsoros névmutató

a ...... számú .... dossziéban szereplő nyilvántartásba vett személyekről

N é v	Foglalkozás	O l d a l s z á m

[illegible]

.... minisztérium

A D A T S Z O L G Á L T A T Á S

Név: ....

Utónév: ....

Előző név (leánynév): ....

Születési hely, év, hó, nap: ....

....

Anyja neve: ....

Apja neve: ....

Foglalkozása: ....

Eredeti foglalkozása: ....

Lakhelye: ....

Előző lakhelyei: ....

....

....

....

....

906 026 2025. r. sz. - A. 4791 -
1 000 000 - 79 1225 Pátria Nyomda 012—221 (sm 741)

B M K E O K H **Kéri:** ....

....

ADATSZOLGÁLTATÁS

Név: ....

Szül. hely, év: ....

Anyja neve: ....

Foglalkozása: ....

Munkahelye: ....

....

Állampolgársága: ....

Lakhelye: ....

Kihez utazik: ....

Gk. sz.: .... KEOKH sz.: ....

Vízumszám: ....

Mikor érkezett: ....

Hány napra jött: ....

Hány esetben járt Magyarországon: ....

....

Budapest, 19..

....
aláírás

906 3007 000 — BM 84. 1. — 4024

BELÜGYMINISZTÉRIUM

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

....
küldő szerv

Tárgy: Operatív jellegű távbeszélő igény.

Engedélyezem:

....
csoportfőnök

SZOLGÁLATI JEGY

.... 19.... ....

Kérem operatív érdekből „K”-lakásra, „T”-lakásra távbeszélő-állomás szerelését, áthelyezését, megszüntetését, valamint távbeszélőszám, előfizetői név, cím megváltoztatását.
(A kívánt szövegrész aláhúzandó!)

Új előfizető: neve: ....

lakcíme: ....

munkahelye: ....

foglalkozása: ....

Előző előfizető: neve: ....

lakcíme: ....

távbeszélő száma: ....

munkahelye: ....

foglalkozása: ....

Az üggyel foglalkozó operatív tiszt neve, rendfokozata, telefonszáma:

....

....
osztályvezető

A BM III/V-1. Osztály Vezetőjének!

5. sz. melléklet

BM. Nyilvántartó Központ
1. Osztály

Szigorúan titkos!
Különösen fontos!

ÉRTESÍTÉS

Budapest, 19..

.... Osztály Vezetőjének!

.... állambiztonsági területen dolgozó .... nevű elvtárs, akinek a telefonszáma:.. priorálttatta a hálózati lakcím szerinti nyilvántartásban:

....

.... kerület .... utca .... szám

.... emelet .... ajtószámú címet.

A házban nyilvántartásunk adatai szerint ....

.... Osztály

.... fedőnevű „K”-lakása van,

....fedőnevű „T”-lakása van,

.... fedőnevű hálózati személye lakik.

....
aláírásra jogosult vezető

Az értesítést a hálózati személy B-dossziéjában kell elhelyezni!

....
szerv neve

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

A hálózat minősítése: ....

Dosszié szám: ....

Fedőneve: ....

Határozat

a hálózati személyek és kapcsolatainak adataiban, a hálózat foglalkoztatásában történt változások jelentésére

Neve (asszonyoknál leánykori név): ....

Előző neve (asszony neve): ....

Születési hely, év, hó, nap: ....

Anyja neve: ....

Lakcíme: ....

(A fenti adatokban történt változás):

....

....

....

....

939 027 7132 — BM 82. 7. — 1311

Átadó osztály: .... operatív tiszt: ....

Átvevő osztály: .... operatív tiszt: ....

A priorálás
Az irattározott B-dosszié } titkosítását kérem:

19...... ....-tól ....-ig

A hálózati személy pihentetését kérem:

19...... ....-tól ....-ig

A Figyelő karton meghosszabbítását kérem: .... -ig

A Figyelő karton törlését kérem:

A 6/a kartonnal kapcsolatos változások:

....

....

A hálózatból való kizárás indoka: ....

Az irattári B-dosszié száma: ....

...................................., 19...... év ....: hó ...... nap.

A kívánt szöveg aláhúzandó!

....
jogosult aláíró

2. sz. melléklet

.... Szigorúan titkos!
szerv

Elszámolás

az 19...... év .... hó ......-tól ......-ig terjedő időszakban

végrehajtott nyilvános találkozók / figyelési feladatok költségeiről.

Sorszám	Időpont	tmt – tmb — ügynök alk. op., társ., hiv. kapcs. fedőneve — monogramja	Kifizetett összeg
		Összesen:	Ft.

azaz .... forintról, mely összeget az ellátmányból (állandó előlegből) felvettem és kifizettem.

...., 19...... ....-n.

....
elszámoló olvasható aláírása

Az elszámolásban feltüntetett találkozók — figyelési feladatok végrehajtását, a kifizetett összegek indokoltságát igazolom, a végösszeg elszámolását engedélyezem.

................................., 19...... ....-n.

....
utalványozó vezető

Elszámolási jegy

..................*Ft* ......*fill., azaz* ....

.... *Ft* .... *fillér*

a „B" pénztár terhére elszámolható.

Részletezés a .... *sz. pénztárkönyvben található.*

Budapest, 19...... *évi* .... *hó* ...... *napján.*

Látta:

....
elszámoló. *pk.*

Dossziészám:

Személyi szám:

TERHELŐ ADATOK FELSOROLÁSA: I.

Családi és utóneve:
(Asszonyoknál leányneve): ....
....
Előző neve: ....
Asszonyok férjezett neve: ....
Születési helye: ....
év, hó, nap: ....
Anyja neve: ....
Foglalkozása: ....
Iskolai végzettsége: ....
Párttagsága: ....
Lakhely megye: ....
város, község: ....
Munkahelye: ....
Állampolgársága: ....

.................., 19...... év .... hó ......-n.
Kiállít(otta): osztály—alosztály
.... aláírás
Ellenőrizte: .... alosztályvezető

919-03. 700. — BM

Dossziészám: Dossziészám:

II. IV.

Dossziészám: Dossziészám:

III. V.

Csak az ORFK III. Nyilvántartó Osztályának küldhető! SZIGORÚAN TITKOS!

.... szerv neve .... nyomozó tiszt

KÉRDŐJEGY

Név: ....

Előző név (asszonyoknál leánynév): ....

....

Születési év, hó, nap: ....

Születési hely: ....

Anyja neve: ....

Atyja neve: ....

Foglalkozása: ....

Lakhelye: ....

Milyen célból kéri: ....

MILYEN ADATOKAT KÉR:

A) 1. Hálózatban szerepel-e.
2. Lakhely szerint szerepel-e a „K" „T" lakás, csapda nyilvántartásban (utcanév változást feltüntetni)

B) 1. Operatív nyilvántartásban szerepel-e.
2. Terhelő adatai.
3. A személyre vonatkozó összes anyag rövid kivonata.

C) ....

Kelt: ...., 19.................... hó .... nap.

CSAK ÍRÓGÉPPEL TÖLTHETŐ KI! A kívánt szöveg aláhúzandó!

P. H. .... név, beosztás

KÖRBÉLYEGZŐVEL EL KELL LÁTNI!

NB 1202 — BM 74. 2. 0054

BELÜGYMINISZTÉRIUM SZIGORÚAN TITKOS!

.... osztály, alosztály

Változásjelentés

a „Saturnus" fn. rendszer adatlapjához

A .... B-dosszié számú és .... fedőnevű hálózati személy adataiban az alábbi változások átvezetését kérem:

Az alábbi betűjeles rovatokban új lehetőség, jellemző tulajdonság:

....

....

....

....

....

....

939 027 7128 — BM 84. 06. — 4325

Az alábbi betűjeles rovatokban feltüntetett tulajdonságok megszűntek:

....

....

....

....

....

A fenti változásokat az adatlap másodpéldányán átvezettem.

..........................., 19...... év .... hó .... nap.

BM ADATFELDOLGOZÓ CSFSÉG
ÁB Operatív Nyilvántartó Osztály
Vezetőjének!

.... aláírás

Körzetszám: 10/b

Név:

Születési hely:

Szül. év, hó, nap:

Anyja neve:

Foglalkozása:

Munkahelye:

Fénykép

Kelt	Állandó v. ideigl.	Lakhely	Megszűnt

№ 02027

adatmező	az inf. jelentés pontja	kitöltés	KEA ADATLAP (c) — Azonosító szám: — SZIGORUAN TITKOS!
			TOVÁBBI ALANYOK
48	2.	0	neve
49	2.	0	előző neve
50-51	2.	0	szül. helye — szem. száma
52	2.	0	anyja neve
53-55	2.	0	állampolgárság/1/ — állampolgárság/2/ — rendfokozat
48	2.	0	neve
49	2.	0	előző neve
50-51	2.	0	szül. helye — szem. száma
52	2.	0	anyja neve
53-55	2.	0	állampolgárság/1/ — állampolgárság/2/ — rendfokozat
48	2.	0	neve
49	2.	0	előző neve
50-51	2.	0	szül. helye — szem. száma
52	2.	0	anyja neve
53-55	2.	0	állampolgárság/1/ — állampolgárság/2/ — rendfokozat
			TOVÁBBI KAPCSOLATOK
56	9.	0	neve
57	2.	0	előző neve
58-59	2.	0	szül. helye — szem. száma
60	2.	0	anyja neve
61-63	2.	0	állampolgárság/1/ — állampolgárság/2/ — rendfokozat
56	2.	0	neve
57	2.	0	előző neve
58-59	2.	0	szül. helye — szem. száma
60	2.	0	anyja neve
61-63	2.	0	állampolgárság/1/ — állampolgárság/2/ — rendfokozat
56	2.	0	neve
57	2.	0	előző neve
58-59	2.	0	szül. helye — szem. száma
60	2.	0	anyja neve
61-63	2.	0	állampolgárság/1/ — állampolgárság/2/ — rendfokozat
			TOVÁBBI GÉPJÁRMŰVEK
64-65	24.,9.	0	forgalmi rendszám — államjelzés
64-65	24.,9.	0	forgalmi rendszám — államjelzés
64-65	24.,9	0	forgalmi rendszám — államjelzés

adatmező	az inf. jelentés pontja	kitöltés	KEA ADATLAP (d) — Azonosító szám:
			TOVÁBBI ÉRINTETT SAJÁT ALAKULATOK
35-36		0	alakulat azonosító száma — alárendeltségi kód
37-38		0	fegyverneml kód — egyéb kódok
39	26.	0	alakulat-jelleg
40		0	helyőrség
41		0	az alakulat hadrendi megnevezése
35-36		0	alakulat azonosító száma — alárendeltségi kód
37-38		0	fegyvernemi kód — egyéb kódok
39	26.	0	alakulat-jelleg
40		0	helyőrség
41		0	az alakulat hadrendi megnevezése
35-36		0	alakulat azonosító száma — alárendeltségi kód
37-38		0	fegyvernemi kód — egyéb kódok
39	26.	0	alakulat-jelleg
40		0	helyőrség
41		0	az alakulat hadrendi megnevezése
			TOVÁBBI ELLENSÉGES OBJEKTUMOK
42		0	objektum azonosító száma
43	9.	0	objektum megnevezése
44	29.	0	objektum-jelleg
45-47	9.	0	anyaország — települési állam — helység
42		0	objektum azonosító száma
43	9.	0	objektum megnevezése
44	29.	0	objektum-jelleg
45-47	9.	0	anyaország — települési állam — helység
42		0	objektum azonosító száma
43	9.	0	objektum megnevezése
44	29.	0	objektum-jelleg
45-47	9.	0	anyaország — települési állam — helység

dátum — kitöltötte — ellenőrizte

A Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal K-606/26/1996. nyt. számú alapító okiratának módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege

A Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatala (a továbbiakban: KBH), mint költségvetési szerv alapításáról az államháztartásról szóló, többször módosított 1992. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Áht.) 88. §-ában foglaltak alapján, figyelemmel a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 1. § d) pontjára is.

1. [1] A költségvetési szerv megnevezése: Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal.

Rövidített megnevezése: MK KBH

2. [2] Megalakulásának időpontja **1996. szeptember 1-je,** jogfolytonosság alapján: 1990. február 14.

3. [3 4] A költségvetési szerv székhelye: 1118 Budapest XI., Schweidel u. 2-4.

Postacíme: 1885 Budapest, Pf. 25.

4. [5] A költségvetési szerv közvetlen jogelődje és annak székhelye:

Magyar Honvédség Biztonsági Hivatala, 1135 Budapest XIII., Lehel u. 37.

5. [6 7]A költségvetési szerv gazdálkodási jogköre alapján önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv.

6. [8 9 10]A költségvetési szerv tevékenysége a 842450 Nemzetbiztonsági tevékenység szakágazatba tartozik.

7. A költségvetési szerv jogi személy, önálló állománytáblával rendelkező szervezet, személyi állománya a HM tárca költségvetési létszámkeretébe tartozik, a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) létszámát nem terheli.

8. [11 12 13]A költségvetési szerv:

a) alapítója: az Nbtv. 1. § d) pontja és a 2. § (1) bekezdése alapján az Országgyűlés;

b) irányító szerve: a honvédelmi miniszter útján a Magyar Köztársaság Kormánya;

c) irányítójának székhelye: 1055 Budapest V., Balaton utca 7-11.

9. [14] A költségvetési szerv feladatait a honvédelmi miniszter közvetlen irányítása alatt végzi.

---

[1] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[2] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[3] Módosította: 18/2008. (HK 5.) HM határozat 1. pont
[4] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[5] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[6] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[7] Módosította: 13/2010. (IX. 28.) HM határozat 1. pont
[8] Módosította: 18/2008. (HK 5.) HM határozat 2. pont
[9] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[10] A második mondatot hatályon kívül helyezte: 5/2010. (V. 12.) HM határozat 1. pont
[11] A harmadik bekezdést módosította: 18/2008. (HK 5.) HM határozat 3. pont
[12] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[13] Módosította: 58/2009. (IX. 18.) HM határozat 1. pont
[14] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont

10. [15] A költségvetési szerv illetékessége: országos.

11. [16] A költségvetési szerv jogszabályban meghatározott közfeladata:

Az Nbtv. 7. és 9. §-ában meghatározott feladatok végrehajtásával a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium, az MH szervezeteinek és saját szervezetének nemzetbiztonsági védelme.

12. [17] A költségvetési szerv alaptevékenysége az Államháztartási Szakfeladat-rend szerint:

842452 Katonai nemzetbiztonsági tevékenység;

842541 Ár- és belvízvédelemmel összefüggő tevékenységek;

842542 Minősített időszaki tevékenységek (kivéve ár- és belvízvédelem).

13. [18] A költségvetési szerv vezetője, kinevezési rendje:

a) a vezető megnevezése: főigazgató;

b) a főigazgatót a honvédelmi miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki és menti fel.

14. [19] A költségvetési szervnél a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény hatálya alá tartozó hivatásos katonák teljesítenek szolgálatot, illetőleg a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény hatálya alá tartozó közalkalmazottak állnak jogviszonyban.

15. [20 21]A költségvetési szerv nyilvántartásba vételét a Magyar Államkincstár végzi.

16. [22] A KBH részletes szervezeti és működési rendjét az SZMSZ tartalmazza. Az SZMSZ-t a főigazgató az alapító okirat hatályba lépését követő 2 hónapon belül készíti elő és a honvédelmi miniszter hagyja jóvá.

17. [23] Ez az alapító okirat 1996. szeptember 1-jén lép hatályba.*

A határozat szövege a törzskönyvi nyilvántartásba történő bejegyzéssel lép hatályba.

Dr. Hende Csaba

---

[15] Módosította: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 1. pont
[16] Hatályba léptette: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 2. pont
[17] Hatályba léptette: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 2. pont
[18] Hatályba léptette: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 2. pont
[19] Hatályba léptette: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 2. pont
[20] Hatályba léptette: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 2. pont
[21] Módosította: 13/2010. (IX. 28.) HM határozat 1. pont
[22] Átszámozta: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 2. pont
[23] Átszámozta: 6/2009. (VI. 5.) HM határozat 2. pont
* Az alapító okirat aláírásának napja: 1996. augusztus 12.

MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
HONVÉDELMI MINISZTERE
Nyt. szám: 144-49/2011.

2. számú példány

MEGSZÜNTETŐ OKIRAT

A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 76. § (3) bekezdése alapján – figyelemmel az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 95. és 96. §-ában és az államháztartás működési rendjéről szóló 292/2009. (XII. 19.) Korm. rendelet 11. §-ában foglaltakra – a

Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal

megszüntető okiratát az alábbiak szerint adom ki.

1. A honvédelmi miniszter közvetlen irányítása alá tartozó Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatalt mint önálló szervezetet a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatba történő beolvadással – **2011. december 31-i hatállyal** – megszüntetem.

2. A megszűnő költségvetési szerv:

a) megnevezése: Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal;

b) rövidített megnevezése: MK KBH;

c) székhelye: 1118 Budapest XI., Schweidel u. 2-4.;

d) postacíme: 1885 Budapest, Pf. 25.;

e) alapítója: a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) 1. § c) pontja és a 2. § (1) bekezdése alapján az Országgyűlés;

f) irányító szerve és székhelye: a honvédelmi miniszter útján a Magyar Köztársaság Kormánya (1055 Budapest, Balaton utca 7-11.).

3. A megszüntetésről rendelkező jogszabály: az Nbtv.

4. A megszüntetés oka: az alapítónak a Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal és a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal egy szervezetté – a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálattá – történő integrálásáról hozott döntése.

5. A megszűnő költségvetési szerv 2011. december 31-ig vállalhat kötelezettségeket.

6. A megszűnő költségvetési szerv általános jogutódja – ideértve a vagyoni jogokat és kötelezettségeket is – a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (székhelye: 1111 Budapest XI., Bartók Béla u. 24-26., postacíme: 1502 Budapest, Pf. 117.), mely az átalakítás előtt 2012. január 1-jét megelőzően Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal megnevezéssel működött.

7. A megszüntetést követően a megszűnő költségvetési szerv által ellátott közfeladatokat az általános jogutód költségvetési szerv látja el.

8. A megszűnő költségvetési szerv személyi állományát a 6. pontban nevesített költségvetési szerv, illetve a Magyar Honvédség egyéb költségvetési szervei tervezik továbbfoglalkoztatni.

9. Jelen Okirat a közzétételével egyidejűleg lép hatályba. A Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal K-606/26/1996. nyt. számú alapító okirata, valamint a Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal alapító okiratának módosításáról szóló 18/2008. (HK 5.) és 6/2009. (VI. 5.) HM határozat, az egyes költségvetési szervek alapító okiratának módosításáról szóló 58/2009. (IX. 18.), 5/2010. (V. 12.) és 13/2010. (IX. 28.) HM határozat MK Katonai Biztonsági Hivatal alapító okiratának módosítására vonatkozó rendelkezései, továbbá a 2010. augusztus 30-án kelt módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt alapító okirata a költségvetési szerv megszűnésével egyidejűleg hatályát veszti. A költségvetési szerv törzskönyvi nyilvántartásból történő kivezetését a Magyar Államkincstár végzi.

10. A Megszüntető Okiratot a Hivatalos Értesítőben közzé kell tenni.

Budapest, 2011. december hó 02-án

Dr. Hende Csaba

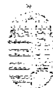
Készült: 5 példányban
Egy példány: 2 lap
Ügyintéző: Csepeli Erzsébet fhdgy. (211-54)
Kapja:

1. sz. pld.: Levéltár
2. sz. pld.: Irattár
3. sz. pld.: KIM (HÉ-ben történő közzétételre)
4. sz. pld.: Magyar Államkincstár
5. sz. pld.: MK Katonai Biztonsági Hivatal

Sokszorosítva: 3 példányban
Egy sokszorosított példány: 1 lap
Kapja:

1. sz. soksz. pld.: MK Katonai Felderítő Hivatal
2. sz. soksz. pld.: HM Közgazdasági és Pénzügyi Hivatal
3. sz. soksz. pld.: HVK Haderőtervezési Csoportfőnökség

Törölve 5 pld, 5/1-5/5 pld. 2011.12.06

HONVÉDELMI MINISZTER

Nyt. szám: 772–54/2012.

ALAPÍTÓ OKIRAT
(módosításokkal egységes szerkezetben)

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 1. § *c)* pontja alapján – figyelemmel az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény 8. § (1) bekezdés *a)* pontjában, valamint a (4) és (6) bekezdésében, az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendeletben, a honvédelmi szervezetek működésének az államháztartás működési rendjétől eltérő szabályairól szóló 346/2009. (XII. 30.) Korm. rendeletben foglaltakra – a

Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

alapító okiratát (a továbbiakban: Alapító Okirat) a következők szerint adom ki.

1. A költségvetési szerv megnevezése: Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

Rövidített megnevezése: KNBSZ

Névmódosulás: Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal (2011. december 31-ig).

2. Megalakulásának időpontja 1996. március 1-je.

3. A költségvetési szerv székhelye: 1111 Budapest XI., Bartók Béla u. 24-26.

Postacíme: 1502 Budapest, Pf. 117.
Telephelyei: 1118 Budapest XI., Schweidel u. 2-4.;
1021 Budapest, Budakeszi út 99-101.

4. A költségvetési szerv jogelődjei és azok székhelye:

–Magyar Honvédség Vezérkara Katonai Felderítő Hivatal, 1111 Budapest XI., Bartók Béla u. 26. (közvetlen jogelőd)

–Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal, 1118 Budapest XI., Schweidel u. 2-4. (átalakulás következtében vált jogelőddé)

5. A költségvetési szerv gazdálkodási besorolása szerint önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szerv.

6. A költségvetési szerv tevékenysége a 842460 Felderítő tevékenység szakágazatba tartozik.

7. A költségvetési szerv jogi személy, önálló állománytáblával rendelkező szervezet, személyi állománya a honvédelmi tárca költségvetési létszámkeretébe tartozik, a Magyar Honvédség (a továbbiakban: MH) létszámát nem terheli.

2

8. A költségvetési szerv:

a) alapítója: a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) 1. § *c)* pontja és a 2. § (1) bekezdése alapján az Országgyűlés;

b) irányító szerve: a honvédelmi miniszter útján a Kormány;

c) irányító szervének székhelye: 1055 Budapest V., Balaton utca 7-11.

9. A költségvetési szerv feladatait a honvédelmi miniszter közvetlen irányítása alatt végzi.

10. A költségvetési szerv illetékessége: országos.

11. A költségvetési szerv közfeladata:

Az Nbtv. 6. és 9. §-ában meghatározott feladatok végrehajtásával a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium, az MH szervezeteinek és saját szervezetének nemzetbiztonsági védelme.

12. A költségvetési szerv alaptevékenysége az Államháztartási Szakfeladatrend szerint:

842452 Katonai nemzetbiztonsági tevékenység;
842191 Katonai diplomáciai tevékenység;
842541 Ár- és belvízvédelemmel összefüggő tevékenységek;
842542 Minősített időszaki tevékenységek (kivéve ár- és belvízvédelem).

13. A költségvetési szerv vezetője, kinevezési rendje:

a) a vezető megnevezése: főigazgató;

b) a főigazgatót a honvédelmi miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki és menti fel. A főigazgató helyettesét (helyetteseit) a főigazgató javaslatára a honvédelmi miniszter nevezi ki és menti fel.

14. A költségvetési szervnél

a) a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény hatálya alá tartozó hivatásos katonák teljesítenek szolgálatot;

b) a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény hatálya alá tartozó közalkalmazottak állnak jogviszonyban.

15. A költségvetési szerv nyilvántartásba vételét a Magyar Államkincstár végzi.

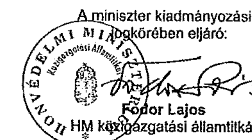
16. A költségvetési szerv szervezeti felépítését, vezetési rendjét, működésének sajátos szabályait a Szervezeti és Működési Szabályzat tartalmazza, melyet a költségvetési szerv vezetője az Alapító Okirat hatályba lépését követő 60 napon belül elkészít, és jóváhagyásra felterjeszt a honvédelmi miniszter részére.

3

17. Jelen Alapító Okirat a törzskönyvi nyilvántartásba történő bejegyzés napján lép hatályba, és egyidejűleg hatályát veszti a 2011. december 2-án aláírt, 144–51/2011. számú, egységes szerkezetű Alapító Okirat.

Budapest, 2012. október 04-én.

A miniszter kiadmányozási jogkörében eljáró:

Fodor Lajos
HM közigazgatási államtitkár

Törzskönyvi nyilvántartásba történő bejegyzés napja: 2012. 10. 10.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG MINISZTERTANÁCSÁNAK
ELNÖKE

056-XXIII/1990.

Gubicza Jenő úrnak,
a HM Biztonsági Hivatal vezetője

Budapest

Tisztelt Gubicza Jenő!

A több mint 40 év utáni első szabad választások nyomán a közeli napokban megalakul Magyarország új kormánya.

Az elmúlt másfél évben én és kormányom felelősséget vállaltunk azért, hogy egy rendkívüli bonyolult helyzetben elvezetjük az országot a szabad választásokig, s békés körülmények között, alkotmányos forradalomban teremtjük meg a feltételeit annak, hogy Magyarország új történelmi korszakba lépjen.

Tiszta lelkiismerettel és emelt fővel adhatjuk át a kormányzás felelősségét, amelyhez személyes erőfeszítésével, kitartásával és áldozatvállalásával Ön is hozzájárult.
A kormány nevében megköszönöm azt, hogy e nehéz időben a nemzetért érzett felelősség, az emberi tisztesség és a történelem parancsát követve, helytállt.

Kívánok a jövőben is eredményes munkát, és személyes életében sok boldogságot.

Budapest, 1990. május 3.

Üdvözlettel:

/ Németh Miklós /

4. SZÁMÚ MELLÉKLET: RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AB	Alkotmánybíróság
ABC	Antibolsevista Comité (a Tanácsköztársaság megdöntésére alakult ellenforradalmi szervezet 1919-ben)
ACCI	NATO Allied Command Counterintelligence (NATO Szövetséges Kémelhárító Parancsnokság)
AH	Alkotmányvédelmi hivatal
AK	alkalmi kapcsolat
AKK	Alföldi Kiképző Központ
AKO	Anyagi és közgazdasági osztály
alez.	alezredes
alhdgy.	alhadnagy
ALKO	Alkotmányvédelmi osztály
alo. (alov.)	alosztály (alosztályvezető)
altbgy.	altábornagy
AO	Anyagellátó osztály
AOK	Armee Oberkommando (Hadsereg Főparancsnokság)
ASOC	Air Sovereignty Operation Center (Integrált légtér-ellenőrzési rendszer)
ATF	Anyagi-technikai főnökség
ATFCSF	Anyagi-technikai főcsoportfőnökség
ATHO	Anyagi-technikai és híradó osztály
ATO	Anyagi technikai osztály
áb.	állambiztonsági
ÁBMHT	Állambiztonsági miniszterhelyettesi titkárság
ÁBTL	Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
ÁNYK	Állambiztonsági nyilvántartó központ
ÁNYO	Állambiztonsági nyilvántartó osztály
ÁÜSZ	Állandó ügyeleti szolgálat
áv.	államvédelmi
ÁVH	Államvédelmi Hatóság
ÁVK	Államvédelmi Központ
ÁVO	Államvédelmi osztály
B	Bizalmas! (minősítés), Béke idején (kat.)

BAO	Biztonsági akcióosztály
B-dosszié	Bizalmas személyi anyaggyűjtő (áb.)
B-ellátmány	Bizalmi kiadás (áb.)
BBFO	Belbiztonsági főosztály
BBO	Belbiztonsági osztály
BBSZ	Belbiztonsági szolgálat
BEO	Belső ellenőrzési osztály
BFF	Beruházási és fenntartási főnökség
BK	biztonsági kapcsolat
BKK	Budapesti Közlekedési Központ
BKKP	Budapesti katonai kerületparancsnokság
BKV	Budapesti Közlekedési Vállalat
BM (bm.)	Belügyminisztérium (belügyminiszter)
BNY	bizalmas nyomozás
br.	báró
BRFK	Budapesti Rendőr-főkapitányság
BTK.	Büntető Törvénykönyv
BVEO	Biztonságvédelmi és ellenőrzési osztály
BV (bv.)	Büntetés-végrehajtó szervezet (büntetés-végrehajtó)
c.	címzetes
CIA	Central Intelligence Agency (USA Központi hírszerző ügynökség)
COMINT	rádiókommunikációs felderítés
CYINT	kiberhírszerzés
CSF (csf.)	csoportfőnökség (csoportfőnök)
cs.	császári
cs. és kir.	császári és királyi
CSRP	Csapatrepülő Parancsnokság
dd. (ddtbk.)	dandár (dadndártábornok)
DEF alosztály	Defenzív (elhárító) alosztály (áb.)
DKK	Dunántúli Kiképző Központ
DPQ	Defense Planning Questionnaire (Védelmi tervező kérdőív)
e. (ezds.)	ezred (ezredes)

EBESZ (OSCE)	Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (Oganization for Security and Co-operation in Europe)
EBKA	Ellenség birtokába került katonai adatok tára
EE	előzetes ellenőrzés
EFE	Egyesített Fegyveres Erők
EFO	Elhelyezési és fenntartási osztály
EI	Ellátó igazgatóság
EKA	ellenzéki kerekasztal
ELINT	rádiótechnikai felderítés
ENSZ (UN)	Egyesült Nemzetek Szervezete (United Nations)
ET	Elnöki Tanács
ETI	Egyesített Tiszti Iskola
EU	European Union (Európai Unió)
EÜSZ	Egészségügyi szolgálat
f.	felderítő
FEF	Felderítő főnökség
FAFSZ	Felderítő anyagi-technikai és fejlesztési szolgálat
FÁK	Független Államok Közössége
FB	Felügyelő bizottság
FBI	Federal Bureau of Investigation (USA Szövetségi nyomozó iroda)
FCA	USA Külföldi kémelhárító tevékenységek szervezete
FCSF	Felderítő csoportfőnökség
FőCSF (fcsf.)	Főcsoportfőnökség (főcsoportfőnök)
FE (FEM)	Fegyveres erők (Fegyveres Erők Minisztériuma)
FI	Főigazgatói iroda
FIT	főigazgatói tartalék
FKgP	Független Kisgazda Párt
FKO	Feldolgozó és koordinációs osztály
FMB	Front mögötti bizottság
FO	Felderítő osztály (FFO főosztály)
fhdgy.	főhadnagy
főig. (főov.)	főigazgató (főosztályvezető)
főpk.	főparancsnok

főtörm.	főtörzsőrmester
FTO	Fejlesztési és tervezési osztály
FVTF	Fegyverzet-technikai főnökség
FUG	felderítő úszó gépkocsi
g.	gépesített
GEOINT	geoinformációs felderítés
GI	Gazdasági igazgatóság
Gestapo	Geheime Staatpolizei (magyarul: Titkos államrendőrség)
gl.	gépesített lövész
h.	helyettes
had.	hadászati
hdt.	hadtest
hát.	helyettes államtitkár
hb.	hadbíró
HB	Honvédelmi Bizottság
hc.	harcászati
hdgy.	hadnagy
hdm.	hadműveleti
HDS	hadsereg
hdstbk.	hadseregtábornok
HFO	Humán főosztály
HIF	Híradó főnökség
HIO	Híradó és informatikai osztály
HIM	Haditechnikai Intézet és Múzeum
hir.	híradó
HL	Hadtörténelmi Levéltár
hk.	harckocsizó
HK	hivatalos kapcsolat
HKA	helyi kémelhárítási adattár
HKK	Hálózaton kívüli kapcsolat
HKP	Honvéd kerületi Parancsnokság
HM (hm.)	Honvédelmi Minisztérium (honvédelmi miniszter)
HM NBI	HM Nemzetbiztonsági iroda
HM SZBO	HM Személybiztosító osztály

HNB (hnb.)	Hadügyi népbiztosság (hadügyi népbiztos)
HIICSF	Híradó, informatikai és információvédelmi csoportfőnökség
HIO	Hadiipari osztály
HO	Humánosztály
ho.	hadosztály
HOA	Hálózati Operatív Adattár
HÖR (hör.)	határőrség (határőr)
HRB	Honvédelmi és rendészeti bizottság
HT	Honvédelmi tanács
HTCSF	Haditechnikai csoportfőnökség
HTPCSF	Hadtáp csoportfőnökség
HTPF	Hadtápfőnökség
HUMINT	emberi erőforrásokkal folytatott hírszerzés
hv. (hv.)	hivatalvezető (honvédségi)
HVI	Hivatalvezetői iroda
HVK (HVKF)	Honvéd Vezérkar (honvéd vezérkari főnök)
HüM (hüm.)	Hadügyminisztérium (hadügyminiszter)
HVP	Hátországvédelmi Parancsnokság
IB	Intéző Bizottság
IBI	Iparbiztonsági igazgatóság
IBO	Iparbiztonsági osztály
IEÉTO	Információ elemző-értékelő és tájékoztató osztály
IFOR	Implementation Force (Nemzetközi végrehajtó erők)
II	Informatikai igazgatóság
ig.	igazgató
IH	Információs hivatal
IM (im.)	Igazságügy Minisztérium (igazságügy miniszter)
IMINT	kép alapú felderítés
INFOIG	Informatikai igazgatóság
Infotv.	Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
IO	Informatikai osztály
IOO	Iskoláztatási és oktatási osztály

JEO	Jogi és ellenőrzési osztály
JFBEI	Jogi, felügyeleti, biztonsági és ellenőrzési igazgatóság
JFO	Jogi és felügyeleti osztály
JFFO	Jogi és felügyeleti főosztály
JIO	Jogi és igazgatási osztály
KAH	Katonai Attasé Hivatal
K	konspiratív (áb.)
KAO	Közigazgatási adminisztratív osztály
KÁT	közigazgatási államtitkár
kat.	katonai
KB	Központi Bizottság
KBF	Katonai biztonsági főnökség
KBH	Katonai Biztonsági Hivatal
KBI	Katonai biztonsági igazgatóság
KBO	Katonai biztonsági osztály
KCO	Katonai cenzúra osztály
KDNP	Keresztény Demokrata Néppárt
KDP	Katonadiplomáciai osztály
KE	köztársasági elnök
KEA	Katonai Elhárítási Adattár
KEB	Központi ellenőrző bizottság
KEFCSF	Katonai elhárító főcsoportfőnökség
KEHA	katonai elhárítás helyi adattára
KEIA	katonai elhárítás információs adattára
KKA	Központi Kémelhárítási Adattár
K-lakás	konspiratív lakás
KLKF	Kossuth Lajos Katonai Főiskola
KÉO	Kémelhárítási osztály
KEOKH	Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság
KESPA	katonai elhárítás speciális prioráló adattára
KESZ	Katonai elhárító szolgálat (tervezett)
KFH	Katonai Felderítő Hivatal
KI	Központi irattár
kieg.	kiegészítő

KISZ	Kommunista Ifjúsági Szövetség
KKA	Központi Kémelhárítási Adattár
KKBO	Katonai biztonsági osztály
KKBF	Központi katonai biztonsági főnökség
KKP	Katonai kerületparancsnokság
KLP	Központi Logisztikai Parancsnokság
KNBSZ	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
KNSZ	Katonai Nemzetbiztonsági Szakszolgálat
KNYKK	Katonai Nyelvkiképzési Központ (NATO)
KOFFA alo.	Központi offenzív (felderítő) alosztály (áb.)
Korm.	kormány
kpa.	kinevezett polgári alkalmazott
KPCSF	Katonapolitikai csoportfőnökség
KPH	Közgazdasági és Pénzügyi Hivatal
KPO	Katonapolitikai osztály (áb.)
KRSZP	Központi rendeltetésű szervezetek Parancsnoksága
KSZFCSF	Kiképzési és szárazföldi főcsoportfőnökség
KT	környezettanulmány (áb.), illetve katonai tanács (kat.)
KT	Korlátozott terjesztésű! (minősítés)
k. u. k.	kaiserlich und königlich (császári és királyi)
KÜM (küm.)	Külügyminisztérium (külügyminiszter)
KÜSZ	Központi Ügyeleti Szolgálat
KVO	Katonai vizsgálati osztály
l.	lövész
LCSF	Logisztikai csoportfőnökség
lé.	légvédelmi
LÉF	Légvédelmi főnökség
lérak.	légvédelmi rakéta
LÉRE CSF	Légvédelmi és repülő csoportfőnökség
LÉRE CSP	Légvédelmi és repülőcsapatok Parancsnoksága
létü.	légvédelmi tüzér
LFI	Logisztikai főigazgatóság
LP	Légvédelmi Parancsnokság

LÜ	Legfőbb Ügyészség
M („M")	mozgósítási (mozgósításkori, feltöltéskori)
„M" dosszié	munka anyagok gyűjtője (áb.)
MASINT	mérési és jelmeghatározó hírszerzés
Mavtv.	A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény
MÁK	Magyar Államkincstár
MÁV	Magyar Államvasutak
MDF	Magyar Demokrata Fórum
ME	miniszterelnök
MeH	Miniszterelnöki Hivatal
MFI	Műszaki fejlesztési igazgatóság
MH	Magyar Honvédség
MHP (MHPK)	Magyar Honvédség Parancsnokság (Magyar Honvédség parancsnoka)
MHSZ	Magyar Honvédelmi Szövetség
MHVK	Magyar Honvédség Vezérkar
MI	Műveleti igazgatóság
MK	Magyar Köztársaság
mk.	mérnök
m. kir.	magyar királyi
MKP	Magyarországi Kommunista Párt
MLH	Magyar Likvidációs Hivatal
MN	Magyar Néphadsereg
MNH	Magyar Nemzeti Hadsereg (Horthy)
MNK	Magyar Népköztársaság
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár
MNVK	Magyar Néphadsereg Vezérkar
MSZMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
MOVE	Magyar Országos Véderő Egyesület
MSZP	Magyar Szocialista Párt
MSZSZTK	Magyar Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság
MT	minisztertanács
MTI	Magyar Távirati Iroda
MTO	Műveleti technikai osztály

MÚOSZ	Magyar Újságírók Országos Szövetsége
mü.	műszaki
MÜF	Műszaki főnökség
MZ	mozgósításig zárolt
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Észak-atlanti Szerződés Szervezete)
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
nb.	nemzetbiztonsági
NBB	Nemzetbiztonsági bizottság
NBF	Nemzeti Biztonsági Felügyelet
NBI	Nemzetbiztonsági iroda
NBH	Nemzetbiztonsági Hivatal
NBS	Nemzeti biztonsági stratégia
NBSZ	Nemzetbiztonsági szakszolgálat
Nbtv.	Nemzetbiztonsági törvény
NDK	Német Demokratikus Köztársaség
NJKPB	Nemzetközi, jogi és közigazgatás-politikai bizottság
NKA	ellenzéki kerekasztal
NKE	Nemzeti Közszolgálati Egyetem
NKO	Nemzetközi kapcsolatok osztálya
NKS	Nemzeti katonai stratégia
NNBS	Nemzeti nemzetbiztonsági stratégia
NO	NATO-osztály
NOIJ	Napi operatív információ jelentő (KEA) alrendszer
NOSZF	Nagy Októberi Szocialista Forradalom
NSZK	Német Szövetségi Köztársaság
NVSZ	Nemzeti Védelmi Szolgálat
NYÍL	Nyilvánínttató alosztály (áb.)
NYO	Nyilvántartó osztály
NYK	Nyilvántartó központ
OAR	Operatív adattári részleg
OCS	Operatív csoport
OGY	Országgyűlés
OHNYSZ	Operatív hálózati nyilvántartási szabályzat
OK	Oktatási Központ

OLP	Országos Légvédelmi Parancsnokság
OMIK	Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
OMM	Osztrák–Magyar Monarchia
op.	operatív
OPNYSZ	Operatív nyilvántartási szabályzat
ORFK	Országos Rendőr Főkapitányság
OSINT	nyílt forrású információszerzés
OTH	Országos Tervhivatal
OTO	Oktatási és tudományszervezési osztály
o. (ov.)	osztály (osztályvezető)
öfn.	összfegyvernemi
ÖHP	Összhaderőnemi Parancsnokság
őrgy.	őrnagy
őrm.	őrmester
pa.	polgári alkalmazott
PÁT	politikai államtitkár
PB	politikai bizottság
pc.	páncélos
pct.	páncéltörő
PfP	Partnership for Peace (Békepartnerség, a NATO és a vele partneri viszonyt kialakító államok együttműködési programja.)
PGO	Pénzügyi és gazdálkodási osztály
PHOINT	fényképes felderítés
PRO	Politikai rendészeti osztály
pk.	parancsnok
PM (pm.)	Pénzügyminisztérium (pénzügyminiszter)
PSZH	páncélozott szállító harcjármű
PSZNR	földi célfelderítő lokátor
PSZO	Pénzügyi és számviteli osztály
PÜO	Pénzügyi osztály
PV (pv.)	Polgárvédelem (polgárvédelmi)
PVOP	Polgárvédelem Országos Parancsnoksága
R (r.)	rendőrség (rendőr)
RADINT	radar alapú felderítés

ráf.	rádiófelderítő
re.	repülő
ref.	rádióelektronikai felderítő
RFK	Rendőr-főkapitányság
RETÖRKI és A	Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívum
rjt.	rejtjelző
rlg.	részleg
RSZ	Rendészeti Szolgálat
rt.	rádiótechnikai
RTF	Rendőrtiszti Főiskola
SFOR	Stabilisation Force (Nemzetközi stabilizációs erők)
SIGINT	Rádióelektronikai felderítés
SOCMINT	Közösségi hálózatokból folytatott információszerzés
sz.	szakasz
SZBEO	Személyi biztonsági ellenőrzési osztály
SZBO	Személybiztosító osztály (a hm. védelme)
SZCSP	Szárazföldi csapatok Parancsnoksága
szd. (szds.)	század (százados)
SZDSZ	Szabad Demokraták Szövetsége
SZEB	Szövetséges ellenőrző bizottság
szf.	szárazföldi
SZHCSF	Szervezési és hadkiegészítési csoportfőnökség
SZIBI	Személy- és iparbiztonsági igazgatóság
SZIFO	Személy- és iparbiztonsági főosztály
SZK	személyes kapcsolat
SZKEB	Szövetséges Katonai Ellenőrző Bizottság
SZKP	Szovjetunió Kommunista Pártja
SZMSZ	Szervezeti és működési szabályzat
SZMT	szerződéses munkatárs (áb.)
SZOUD	Kémgyanús külföldi állampolgárok prioráló (KEA) alrendszer
SZSZMO	Szervezési, személyügyi és mozgósítási osztály
SZSZO	Szakszolgálati osztály
SZT	Szigorúan titkos! (minősítés), Szigorúan titkos! (áb.)

SZT-tiszt (rendszer)	szigorúan titkos tiszt (rendszer)
SZU	Szovjetunió
SZÜF	Személyügyi főnökség
SZÜO	Személyügyi osztály
Szvmtv.	A személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló 2005. évi CXXXIII. törvény
T	Titkos! (minősítés), találkozási (áb.)
T-hely (lakás)	találkozási hely (lakás)
TÁVKEI	Távközlési Ellenőrzési és Kutató Intézet
tbk.	tábornok
TECHINT	technikai adatszerzés
TEJSZO	Technikai ellátó-, javító- és szállítóosztály
TEK	Terror Elhárító Központ
TELINT	telemetriai felderítés
THP	Tábori Hadsereg Parancsnokság
TI	Tájékoztató igazgatóság
ti.	tiszt
TIBEK	Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ
TIO	Tanintézeti osztály
TMB	titkos megbízott (áb.)
TMT	titkos munkatárs (áb.)
TK	társadalmi kapcsolat
TO	Tervezési osztály
törm.	törzsőrmester
TPB	Társadalompolitikai bizottság
TSZ	tájékoztató szolgálat
tts.	tiszthelyettes
tü.	tüzér
TÜF	Tüzérfőnökség
TÜK	titkos ügykezelő
tv. (tvt)	törvény (titokvédelmi törvény)
TVKP	Területvédelmi Katonai Parancsnokság
TVP	Területvédelmi Parancsnokság

tvr.	törvényerejű rendelet
tzls.	törzszászlós
UHK	úszó harckocsi
USA	United States of America (Amerikai Egyesült Államok)
URL	Uniform Resource Locator (webcím)
Ü (ü.)	ügynök (áb.) üteg (kat.)
ÜO	Ügyviteli osztály
ÜSZ	ügyeleti szolgálat
vezezds.	vezérezredes
VH (VHP)	Vörös Hadsereg (Vörös Hadsereg Parancsnokság)
VK (vk.)	vezérkar (vezérkari)
VKBÖO	Védelmi katonai biztonsági önálló osztály
vkf.	vezérkari főnök
VOLÁN	Helyközi Személyszállító Vállalat (fantázianév)
vörgy.	vezérőrnagy
VSZ	Varsói Szerződés
vszt.	vezérkari szolgálatot teljesítő
z.	zászlóalj
zls.	zászlós
ZMKA	Zrínyi Miklós Katonai Akadémia
ZMKMF	Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola
ZMNE	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem

5. SZÁMÚ MELLÉKLET: FŐBB ÉLETRAJZI ADATOK JEGYZÉKE

Fsz.	Név és rendfokozat	Beosztás
1.	Stojakovics Demeter (Sztójay Döme) vezérezredes	Nyolc összevont szervezetnél, vezető
2.	Ottrubay Károly alezredes	Fővezérség nyilvántartó csoport csoportvezető
3.	Rainer (Rajnay) Károly c. vezérőrnagy	Három összevont szervezetnél, DEF alosztályvezető
4.	Böckl József altábornagy	2. vkf. osztály, osztályvezető
5.	Máthé Kálmán ezredes	2 összevont szervezetnél, DEF alosztályvezető
6.	Ruszkay Jenő vezérezredes	2. vkf. osztály, osztályvezető
7.	Hennyey Gusztáv vezérezredes	2. vkf. osztály, osztályvezető
8.	Mayer (Major) Jenő vezérezredes	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető
9.	Ibrányi Mihály altábornagy	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető
10.	Dr. Andorka Rezső vezérőrnagy	2. vkf. osztály, osztályvezető
11.	Ujszászy István vezérőrnagy	2. vkf. osztály, osztályvezető
12.	Szentpétery György	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető
13.	Merkly Antal	2. vkf. osztály, kétszer is DEF alosztályvezető
14.	Bartalis Kálmán ezredes	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető
15.	Kuthy László vezérezredes	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető, majd osztályvezető
16.	Sillai (Sillay) Jenő	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető
17.	Vasváry József altábornagy	2. vkf. osztály, osztályvezető
18.	Osváth István	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető
19.	Kádár Gyula ezredes	2. vkf. osztály, osztályvezető
20.	Kern Károly őrnagy	2. vkf. osztály, DEF alosztályvezető
21.	Zákó András vezérőrnagy	2. vkf. osztály, osztályvezető
22.	Vértes Imre ezredes	2. vkf. osztály, majd a HM KPO DEF alosztályvezető
23.	Dr. Matheidesz Géza polgári személy	Egy elhárító és ellenálló csoport vezetője
24.	Kruchina Viktor ezredes	Katonai nyomozó csoport, csoportvezető
25.	Vészi (Weisz) István „százados"	HM XL osztály, osztályvezető
26.	Pálffy (Oesterreicher) György vezérezredes	Hadműveleti nyilvántartó csoport vezetője, majd a HM KPO osztályvezetője, majd a HM KPCSF csoportfőnöke
27.	Földi (Földy) Lajos vezérőrnagy	HM KPO, DEF alosztályvezető, majd a HM KPCSF, csoportfőnök

Fsz.	Név és rendfokozat	Beosztás
28.	Ismeretlen	HM KPCSF, Katonai elhárító osztály, osztályvezető
29.	Révész (Reisch) Géza vezérezredes	HM KPCSF, csoportfőnök, majd HM KEFCSF, főcsoportfőnök
30.	Ismeretlen	HM KPCSF, Katonai elhárító osztály, osztályvezető
31.	Ismeretlen	HM KEFCSF, katonai elhárító csoportfőnök
32.	Szücs Ernő ezredes	HM KPFCSF, főcsoportfőnök
33.	Ismeretlen	HM KEFCSF, katonai elhárító csoportfőnök
34.	Dr. Janikovszky Béla ezredes	ÁVH II. főosztály, főosztályvezető
35.	Kutika Károly vezérőrnagy	ÁVH II. főosztály, főosztályvezető
36.	Jamrich József ezredes	BM III. főosztály, főosztályvezető
37.	Dr. Selmeczi György vezérőrnagy	BM III. főosztály, főosztályvezető, majd a HM II. főosztály, főosztályvezető, később a BM II/1. (KE) osztály, osztályvezető
38.	Kucsera László vezérőrnagy	BM III/IV. CSF, csoportfőnök
39.	Dr. Matuska Béla vezérőrnagy	BM III/IV. CSF, csoportfőnök
40.	Dr. Strényi Ferenc vezérőrnagy	BM III/IV. CSF, csoportfőnök
41.	Gubicza Jenő dandártábornok	MH KBH, hivatalvezető
42.	Dr. Gyaraki Károly mérnök altábornagy	MH KBH, hivatalvezető
43.	Dr. Stefán Géza vezérezredes	MH KBH, hivatalvezető, majd az MK KBH, főigazgató
44.	Dr. Kovácsics Ferenc mérnök altábornagy	MK KBH, főigazgató
45.	Domján László vezérőrnagy	MK KBH, főigazgató

1. Stojakovics Demeter (1935-től Sztójay Döme)[1] *(1883–1946)*

Stojakovics Demeter 1883. január 5-én született Versecen, anyja neve Küstell Ludmilla.

1894–1898. Reáliskola Temesváron.

1898–1902. Hadapródiskola Pécsett, ahol hadapród tiszthelyettesi rangot szerzett.

1902–1903. Csapatgyakorlat a magyar királyi 28. honvéd gyalogezrednél, ahol hadnaggyá léptették elő.

1904–1905. Gyalogtiszti lovagló tanfolyam.

1905–1906. Felsőbb tiszti tanfolyam Budapesten.

1907–1910. Császári és királyi Hadiiskola Bécsben, ahol hadapród főhadnaggyá lépett elő 1909-ben.

1911–1913. Vezérkari tiszt a m. kir. 28. honvéd gyalogezrednél, a m. kir. 82. honvéd gyalogdandárnál, a m. kir. VII. honvéd kerületi parancsnokságon, közben vezérkari százados lett.

1913–1914. Vezérkari tiszt a cs. és kir. nyilvántartó irodáján, a 18. gyalogdandárnál, a 9. gyaloghadosztálynál.

1914–1917. Az I. világháborúban vezérkari tiszt, illetve vezérkari főnök az olasz fronton, különböző alakulatoknál.

1917–1918. A cs. és kir. Hadsereg-főparancsnokság hírszerző osztályán a Balkáni csoport vezetője vezérkari őrnagy rendfokozatban.

1918 – 1918. november 1. A magyar Hadügyminisztérium 5. (hadműveleti) osztályán vezérkari tiszt.

1918. november 1. – 1919. január 1. A Hadügyminisztérium 1. osztály vezetője.

1919. január 1. – 1919. március 21. A Hadügyminisztérium 5. osztály vezetője.

1919. március 21. – 1919. május 5. A Hadügyi Népbiztosság 5. osztály vezetője.

1919. május 5. – 1919. augusztus 1. Vörös Hadsereg Parancsnokság hírszerző alosztály vezetője.

1919. augusztus 6. – 1919. november 17. Hadügyminisztérium 5/b osztály (Budapest) vezetője.

1919. november 17. – 1920. április 1. Fővezérség II. csoport (Budapest) vezetője.

1920. április 1. – 1920. június 4. Magyar Királyi Vezérkar Nyilvántartó iroda vezetője.

1920. június 4. – 1925. augusztus 30. Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály vezetője. Közben 1922. szeptember 1-jén ezredessé lépett elő.

1925. szeptember 1. – 1933. május 1. A Berlini Magyar Királyi Követségen II. osztályú követségi tanácsos (katonai szakelőadó), majd katonai attasé. Közben 1929. november 1-jén tábornokká nevezték ki.

1933. május 1. – 1935. november 30. A Honvédelmi Minisztérium Elnökségének vezetője. 1935. december 1-jén altábornaggyá lépett elő.

1935. december 10. – 1944. március 22. Berlinben meghatalmazott miniszteri rangban rendkívüli követ. Kinevezést követően 1936. január 1-jén nyugállományba vonult.

[1] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. és Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015.

1944. március 22. – 1944. augusztus 29. Miniszterelnök. Közben Horthy Miklós kormányzó 1944. júliusában vitézzé avatta és 1944. november 28-án, szolgálaton kívüli vezérezredessé léptette elő.

1946-ban háborús és népellenes bűntettek miatt a Budapesti Népbíróság golyó általi halára ítélte.

1946. augusztus 24-én az ítéletet végrehajtották.

2. *Ottrubay Károly*[2] *(1883–1973)*

Ottrubay Károly 1883. február 18-án született Aradon.

Az Aradon letett érettségi után – elvégezvén a bécsi k. u. k. katonai akadémiát – 1903-ban avatták hadnaggyá.

Az I. világháborúban különféle vezérkari beosztásokban tevékenykedett. 1915-ben Galíciában már vezérkari századosként a hadsereg-főparancsnokságon vezérkari tiszt; 1916 nyarán a XX. hadtestnél beosztott vezérkari tiszt, majd hadosztály vezérkari főnök.

1916. júliustól Ferenc József katonai irodáján parancsőrtiszt; illetve Károly főherceg, később Ausztriában I. Károly, Magyarországon IV. Károly néven császár és király szolgálatában segédtiszt.

1919. július 25-től 1919. november 17-ig, Szegeden vezérkari őrnagyként, **a Magyar Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. csoport (de nevezték „Nyilvántartó csoportnak" is) vezetője.**

Miután a Fővezérség Budapestre települt át és az általa vezetett nyilvántartó csoportot összevonták a Stojakovics Demeter által vezetett Hadügyminisztérium 5/b. osztállyal, a Hadügyminisztérium Elnöki csoportjának – vezérkari szolgálatot teljesítő (vszt.) ezredesi beosztásban, vk. alezredesként – „D" osztályát vezette.

1920. január 7-től 1920. június 4-ig a gróf Apponyi Albert vezette magyar békedelegáció tagjaként katonai és haditengeri kérdésekben szakértőként dolgozott.

1922. július 12-én saját kérelmére nyugdíjba vonult.

A polgári életben 1922 és 1946 között az Országos Tüdőbeteg Szanatóriumi Egyesület igazgatója volt.

Ezt követően saját mintakertészetében őstermelőként dolgozott 1973. január 2-án, Nagytétényben bekövetkezett haláláig.

[2] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. és Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015.

3. *Rainer (Rajnay) Károly*[3] *(1883–n.a.)*

Eredeti nevén **Rainer Károly** 1883. október 25-én született Sóskúton. (Feltehetően 1924. június 15-én kapta meg a vitézi kinevezést és változtatta meg nevét Rajnayra.)

Ujszászy István vezérőrnagy, aki 1939. május 1-jétől 1942. augusztus 1-jéig vezette a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztályát, majd 1942. szeptember 4. és 1944. december 4. közötti időben volt az Államvédelmi Központ (ÁVK) vezetője, az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) fogságában (1950. február 1. – 1953. július 22.) írott feljegyzéseiben a „szakhálózathoz"[4] tartozó személyre, mint a **DEF vezetőjére** emlékezett Rajnay Károlyra.

Későbbi olyan adat is említést nyert, hogy Rainer Károly volt a **„Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály" (más néven „Nyilvántartó iroda") kémelhárítási alosztályának is a vezetője, 1924. szeptember 1-jéig.**

Kinevezésének idejére, körülményeire, akkori rendfokozatára vonatkozó adatokat – eddigi kutatásaim során – nem találtam.

Rajnay Károly, miután, 1924. szeptember 1-jén, átadta az osztály vezetését utódának, vitéz nemes Máthé Kálmán századosnak, nem szakította meg kapcsolatát a kémelhárítással, de az nem ismert, hogy hol és milyen beosztásban ténykedett 1937. november 1-jéig, amikor is ezredessé lépett elő, majd nyugállományba vonult és címzetes (c.) vezérőrnagyi rendfokozatot is kapott.[5]

Nyugállományba vonulását követően Rajnay Károly politikai pályára lépett. Alispánként, majd főispánként, hivatalból is kapcsolatban maradt a kémelhárító szervezettel. Erről tanúskodik, többek között, az is, hogy Ujszászy István Rajnay Károlyt a „különleges hálózathoz" tartozók sorában említi, és mint a nagyváradi alispánt nevesíti.[6]

Rajnay Károlyt 1940-ben reaktiválták, majd a második bécsi döntéssel visszacsatolt és az első időszakban katonai közigazgatással irányított Nagyvárad katonai parancsnoka lett. Ebben a minőségben vett részt Horthy Miklós kormányzó 1940. szeptember 6-i, nagyváradi bevonulásában. Parancsnoki teendőit 1940. novemberig látta el.

A Sztójay-kormány 1944 májusában nevezte ki Bihar vármegye, valamint Nagyvárad főispánjává, amely hivatalosan 1944. szeptember 10-ig (valójában augusztus közepéig) tartott.

Rajnay Károlyról, mint emberről nincsenek ellenőrzött információim. Ujszászy feljegyzéseiben szerepel egy, nem igazán hízelgő, mondat: „az ünnepségeken még részt vettek Auguszt, a

[3] Keresztes Csaba: *Egy nemzetközi kiadatás folyamata – Rajnay* Károly vezérőrnagy kiadása Romániának 1945–1956. (http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2011/nemzetkozi_kiadatas/#top; letöltés ideje: 2017. 12. 16.)

[4] Ujszászy megfogalmazása szerint a *„**szakhálózat** tagjai voltak azok a személyek (kémelhárító és közbiztonsági szakemberek), akik a kémelhárítást – a szakma szabályai szerint – hivatalból szervezték és végezték".* Ennek megfelelően Ujszászy közéjük sorolta, többek között, a 2. vkf. osztálynak, illetve szervezeti egységeinek és alegységeinek (többek között a DEF) vezetőit, előadóit, nyomozóit, üzemi titkárait és ügynökeit.

[5] Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015.

[6] Ujszászy: *Vallomások…* 500. o. ahol Ujszászy úgy fogalmazott, hogy: *„A **különleges hálózathoz** tartoztak a közületek, állami hivatalok és/vagy egyéb szervezetek (minisztériumok, bankok, kórházak, gyárak, vállalatok stb.) tagjai, akik maguk is kötelezve voltak kémelhárító tevékenységre, illetve az illetékes kémelhárító szakszolgálat (a 2. vkf. osztály »DEF« alosztálya, a katonai alakulatok speciális szervezetei, a hírszerző és kémelhárító kirendeltségek stb.) támogatására."*

román polgármester, Hasas ügyvéd és Weisslovits[7] zsidó szállodás, akik csakhamar menekülni voltak kénytelenek Rajnay Károly üldözései elől."[8]

Rajnay Károlyt 1945. október 31-én tartóztatták le a magyar hatóságok háborús bűncselekmények elkövetésének vádjával, majd 1946-ban, nem jogerősen hatévi fegyházra ítélték. Közben a románok különféle bűncselekmények (románok és zsidók internálása, üzletek, éttermek, italmérések és más ingatlanok eltulajdonítása stb.) elkövetésének vádjával hivatalosan kiadatását kérték. Hosszas „alkudozás" után, politikai megfontolások alapján a magyarok Rajnay Károlyt kiadták (bár nem lett volna kötelező), de visszaszállításáról nem intézkedtek.

Rajnay a vádak nagy részét tagadta, de két esetet (egy büfé és egy szikvízüzem eltulajdonítását) beismerte, ám arra hivatkozott, hogy a vezérkartól származó felsőbb parancsra tette és a hírszerzésnek (?) adta át azokat. A román bíróság 1946-ban 20 évi szabadságvesztésre ítélte, melynek letöltését a nagyenyedi börtönben kezdte meg.

Rajnay feleségének többszöri kérésére, 1950-ben, valamilyen módon Magyarországra került és két évet a váci börtönben is eltöltött, bár erről a feleséget nem értesítették. Bizonyos „dokumentumok" szerint 1952. április 10-én újra Romániába szállították.

Bár 1956-ban a románok amnesztiában részesítették a politikai foglyokat, Rajnay Károlyról hír nem érkezett. Az 1956-os események közepette pedig az ügy a feledés homályába merült (elfelejtődött).

Így Rajnay Károly további sorsa, elhalálozásának helye és ideje a mai napig sem ismert.

7 *„Weiszlovits Emil, Ady Endre egyik mecénása, a két világháború közötti időszakban magyar érzelmeiről elhíresült zsidó szálloda- és étteremtulajdonos, akit 1944 májusában a sárvári internálótáborban SS-katonák agyonvertek."* (Ujszászy: *Vallomások*... 585. o.)

8 Ujszászy: *Vallomások*... 583. o.

4. Böckl József[9] (1880–1941)

Böckl József 1880. március 16-án született Kalácsán. Anyja Böckl Margit, apja ismeretlen, nevelőapja Baszarába Pál, gazdatiszt.

1890–1898. Római katolikus főreáliskola Temesváron.

1900–1903. A Magyar Királyi Ludovika Akadémia, Budapesten, ahol hadnagyként végzett 1903. augusztus 18-án.

1903–1905. Csapatgyakorlat a zágrábi m. kir. 28. honvéd gyalogezrednél.

1905–1907. A vezérkari tiszti képzést nyújtó Hadiiskolán tanult.

1907–1910. Csapatszolgálat folytatása a m. kir. 25. honvéd gyalogezrednél, miközben 1908-ban főhadnaggyá lépett elő.

1910–1913. A cs. és kir. Hadiiskola hallgatója Bécsben, melyet vezérkari főhadnagyként hagyott el. 1913. november 1-jén századossá lépett elő.

1913–1915. Vezérkari tisztként szolgált különböző alakulatoknál.

1915–1919. Frontszolgálat hadosztály vezérkari főnök beosztásban. 1918-ban vezérkari őrnagy rendfokozatba lépett elő. Egyes adatok szerint az OMM Evidenzbüróban is teljesített szolgálatot. Tökéletesen beszélte a német, horvát és román nyelvet, de tudott franciául is.

1919–1921. A szegedi vegyesdandár vezérkari főnöke vezérkari alezredes rendfokozatban.

1921–1925. A szombathelyi katonai körzet, majd a 3. honvéd vegyesdandár vezérkari főnöke. 1921. szeptember 1-jétől vezérkari ezredes.

1925. szeptember 21. – 1928. november 15. A HM VI-2 (VKF/2, azaz a 2. vkf.) osztály vezetője.

1928–1933. Csapatszolgálat, az 1. honvéd vegyesdandár parancsnoka. 1928. november 1-jétől tábornok.

1933–1935. A honvédség főparancsnoka gyalogsági szemlélője mellé beosztott tábornok.

1935–1937. A székesfehérvári m. k. 2. honvéd vegyesdandár parancsnoka. 1935. május 1-jétől altábornagy.

1937–1938. A honvédség főparancsnoka gyalogsági szemlélője. 1938. május 1-jén nyugállományba helyezték.

1938–1941. Kecskemét melletti szikrai szőlőbirtokán gazdálkodott.

1941. március 27-én, 61 éves korában hunyt el Budapesten.

9 Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszervezeteinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. 9. o., illetve Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas, Budapest, 2015. 60. o.

5. Máthé Kálmán[10] ezredes (1890–1970)

Máthé Kálmán 1890. május 21-én született Kassán.

Az I. világháború után 1920. augusztus 2-től 1921. szeptember 30-ig a katonai hírszerzés állományában fogalmazótisztként alcsoportvezetői beosztásban tevékenykedett, majd különböző beosztásokban csapatoknál teljesített szolgálatot.

1924 szeptemberében került vissza a vezérkart fedő (rejtő) HM VI. (katonai) főcsoport 2. osztályához (VI/2), amely valójában a katonai hírszerzés és elhárítás szervezete volt, „Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály" fedőnév alatt. Itt kezdetben ismét alcsoportvezető **1924. szeptember 1. és 1930. április 30. között**, a **„Katonai és statisztikai szolgálat, kémvédelem"** néven is ismert, **Kémelhárítási alosztály (DEF) vezetőjeként** teljesített szolgálatot.

1930 és 1933 között a Hadiakadémia tanára volt.

1933-tól 1935. szeptember 15-ig a HM Katonai közigazgatási csoport 1/b. osztályának (Közreműködés a honvédség szervezési és karhatalmi ügyeiben. Véleményező szerv elvi jelentőségű személyi, anyagi, gazdászat-közigazgatási, elhelyezési, kiegészítési, nyilvántartási és állománykezelési ügyekben) vezető helyettese, majd 1935. szeptember 15. és 1938. november 1. között – vezérkari szolgálatot teljesítő (vkszt.) ezredesként – az osztály vezetője. (Ekkor volt a HM Elnökség vezetője Sztójay Döme.)

1938. november 1-jén nevezték ki a HM Vezérkar 6. osztályának (VKF/6) vezetőjévé. Ez a – később Kádár Gyula által is vezetett, „Nemzetvédelmi és propagandaosztálynak" nevezett – szervezet nyíltan a honvédség sajtó- és propagandaszolgálata volt, de már akkor is egyfajta módon az 1919 decemberében létrehozott „Nemzetvédelmi szolgálat" utódaként is funkcionált, ám „hatáskörébe utalták a szabotázs és bakteriológiai háború kérdéseivel foglalkozó csoportot.[11]" is.

Máthé Kálmán az osztályt 1940. május 1-jéig vezette, majd átvette a Kassán diszlokált 23. gyalogdandár (később könnyűhadosztály) parancsnokságát.

1942. február 1-jén nevezték ki a Legfelső Honvédelmi Tanács vezértitkárává.

1942-ben ismét visszakerült a katonai hírszerzés és elhárítás állományába és **1942. július 1-jétől 1942. október 1-jéig** Ujszászy István és Vasváry József, 2. vkf. osztályvezetők alárendeltségében újra a **DEF alosztály vezetője** lett.

1944. január 1-jével vonult nyugdíjba.

1970. január 5-én hunyt el Budapesten.

[10] Hetési Tibor–Morvai Tamásné: *Csak szolgálati használatra! Iratok a Horthy-hadsereg történetéhez 1919–1938.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1968. 559–560. o.

[11] Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* Magvető Könyvkiadó Budapest 1978. 429–435. o.

6. Ruszkay Jenő[12] (1887–1946)

Ruszkay Jenő 1887. január 1-jén született Budapesten Ranzenberger Jenő Oszkár néven. (Az Oszkárt sohasem, a Ranzerberger nevet is csak 1928. október 31-ig viselte.)

1893–1896. Általános (elemi) iskolai tanuló.

1896–1904. Állami Reáliskola Budapesten, ahol érettségizett.

1904–1907. Cs. és kir. Műszaki Katonai Akadémia Bécsben, ahol 1907. augusztus 18-án tüzér hadnaggyá avatták.

1907–1912. Csapatszolgálat különböző cs. és kir. nehéztüzérségi osztályoknál. Közben 1908–1909 között elvégezte a tüzértiszti lovagló iskolát.

1912–1914. Az Alsó-Ausztria tartományban kerületi székhelyű városban (később, 1954-ig Bécs egyik kerülete), Mödlingben elhelyezett Császári és Királyi Katonai Műszaki Akadémia hallgatója, ahol vezérkari képesítéssel és 1912. november 1-jén vk. főhadnagyként végzett.

1914 – 1915. március 22. Háborús szolgálat beosztott vezérkari tisztként az Osztrák–Magyar Monarchia (OMM) Lengyelország területén elhelyezkedő kárpátaljai vajdaságban található Przemysl városában, ami akkor Európa legjobban felszerelt és legkorszerűbb erődítménye volt. A városért folyó harcok második, orosz győzelemmel végződött ostromában, 1915. március 22-én fogságba esett.

1915. március 22. – 1917 novemberében (vagy 1918-ban?) orosz hadifogságban volt, ahonnét megszökött. Szakály Sándor szerint 1918. január 1-jén vk. századossá léptették elő.

1918. április – 1918. november. Beosztott vezérkari tiszt a cs. és kir. XXVI. hadtestparancsnokságon. Ungváry Krisztián kutatásai szerint már itt ismerkedett meg Canaris tengernagygyal, a német katonai hírszerzés, az Abwehr vezetőjével.

1918. novembertől a magyar hadseregben szolgált, a Vörös Hadsereg Parancsnokságát is beleértve, bár Szakály Sándor kutatásai szerint 1919. március 21. és 1919. augusztus 1. között a szegedi Fővezérség megbízottjaként Budapesten teljesített szolgálatot.

1919–1922. Szárnysegéd a Magyar Nemzeti Hadsereg vezérkari (később a m. kir. vezérkari, majd a HM VI. csoport) főnök mellett. 1921. szeptember 1-jén vk. őrnagyi rendfokozatba lépett elő.

1922–1924. Törökországban, Ankarában felállította a magyar követséget, majd II. (később I.) osztályú követségi titkári diplomáciai rangban katonai szakelőadó (rejtett katonai attasé). 1924. szeptember 1-jén lett vk. alezredes.

1924. október – 1925. augusztus. Szófiában katonai attasé.

1925. augusztus – 1928. június. Bukarestben katonai attasé.

1928. november 15. – 1933. április 30. A 2. vkf. osztály vezetője. Ő hozta létre a 2. vkf. osztály csendőrnyomozó alosztályát és rendszeresített külön hadbírót, az osztály ügyeinek gyors „realizálása" érdekében.

1928. május 1-jén kapta meg a vk. ezredesi rendfokozatot. 1928. december 31-én avatták vitézzé.

[12] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszervezeteinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2008. 10. o., illetve Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015. 62–64. o.

1933. április 30-án leváltására utóda, Hennyey Gusztáv szerint „személyi okokból" került sor. Feltételezhető, hogy már ekkor is szélsőjobboldali kapcsolatai voltak, ami „szúrta a szemét" a Honvéd Vezérkar főnökének.

1933. május 1. – 1935. május 1. Miskolcon a 7. vegyesdandár vezérkari főnöke.

1935. május 1. – 1937. augusztus 15. Az 1. vegyesdandár légvédelmi parancsnoka és az MH főparancsnok légvédelmi szemlélője. 1936. november 1-jén tábornokká (vezérőrnagy) nevezték ki.

1937. augusztus 15. – 1940. május 1. Vegyesdandároknál (Debrecen és Budapest) gyalogsági parancsnok, majd Pécsett a IV. honvéd hadtest parancsnoka. 1939. május 1-jén altábornaggyá nevezték ki.

1940. május 1-jén nyugállományba helyezték. Erre elsősorban Werth Henrikkel, a Honvéd Vezérkar főnökével való személyes, köztudottan rossz viszonya miatt került sor.

1940 nyarán belépett a Magyar Nemzetiszocialista Pártba (MNP), melynek hamarosan a vezetője is lett. 1940. szeptemberben rendfokozatáról – politikai tevékenysége miatt, a kormányzó „kérésére", nyugdíjának megtartása mellett – lemondott.

Miután az MNP egyesült a Szálasi-féle Nyilaskeresztes Párttal, 1940. szeptembertől 1942. február 23-ig a Nyilaskeresztes Párt külügyi vezetőjeként tevékenykedett. Egyébként jó nyelvérzékkel rendelkezett, németül és angolul tökéletesen, franciául, olaszul és oroszul jól beszélt, de törökül és románul is tárgyalóképes volt.

1942. február 23-án Szálasi (másokkal együtt) kizárta a nyilaskeresztes pártból, mivel túl németbarátnak minősítette. Ezt követően Baky Lászlóval, a későbbi Sztójay-kormány belügyi államtitkárával, majd a Szálasi-kormány Nemzetbiztonsági Irodájának vezetőjével, a háború után kötél általi halálra ítélt háborús bűnössel önálló pártot alapított.

Ungváry Krisztián kutatásai szerint Ruszkay Jenő már ebben az időszakban is mint a Német Birodalmi Biztonsági Főhivatal (Reichssicherheitshauptamt = RSHA) vezetője, Reinhard Heydrich által irányított Biztonsági (valójában hírszerző) szolgálat, az SD (Sicherheitsdienst) magyarországi képviselője.[13]

Állítólag Ruszkay Jenő is részt vett az 1942. január 20–23. között 3808, többségében civil áldozattal járó, „újvidéki vérengzés" néven elhíresült, a szerb partizánok elleni razzia végrehajtói ellen hozott, a bíróság által halálra ítélt bűnösök Németországba történt kimenekítésében.

A háborúból történő sikertelen kiugrási kísérletet követő nyilas hatalomátvétel (1944. október 15.) után Ruszkay Jenő „megbocsátott" Szálasi Ferenc nemzetvezetőnek, aki a hadseregbe visszahelyezte és címzetes vezérezredesi rangot adományozott neki, 1944. november 6-án.

1945. február 1-jén engedély nélkül Berlinbe utazott és belépett a Heinrich Himmler által vezetett, eredetileg a pártvezetés védelmére hivatott, mintegy 250 ezer főt számláló Védőosztag, az SS (Schutzstaffel) külföldön is részt vevő felfegyverzett része, a Fegyveres Védőosztag (Waffen-SS) kötelékébe. Ott azonnal tényleges vezérezredesi és SS-Obergruppenführeri rangot kapott és a magyarországi Waffen-SS csapatok főfelügyelője lett. 1945. április 10-én átvette a Waffen-SS XVII. hadtestének parancsnokságát.

Emiatt összeveszett Beregfy Károly vezérezredes, honvédelmi miniszterrel és Szálasi Ferenccel is. A nemzetvezető eltávolította a hadseregből és lefokozta.

13 http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/tarsadalomtudomanyok/tortenelem/az-i-vilaghaborutol-a-ketpolusu-vilag-felbomlasaig/egy-zsakutcas-kiutkiserlet-a-naci-nemetorszag/a-nemet-uj-rend-europaban; letöltés ideje: 2017. 12. 23.

A magyar Waffen-SS hadosztályok részei (velük együtt Ruszkay Jenő) 1945. május 2-án, Bajorországban az amerikai csapatok előtt kapituláltak. Ruszkay Jenő így az amerikaiak fogságba került, akik mint háborús bűnöst kiadták Magyarországnak.[14]

A Budapesti Népbíróság 1946. március 27-én Szakály Sándor szerint kötél általi halálra, Ungváry Krisztián szerint pedig golyó általi halálra ítélte. Az ítéletet 1946. február 22-én (Ungváry Krisztián szerint 1946. június 22-én, Szakály Sándor szerint pedig 1946. június 27-én) végrehajtották.

14 https://hu.wikipedia.org/wiki/Ruszkay_Jen%C5%91; letöltés ideje: 2017. 12. 23.

7. Hennyey Gusztáv[15] *(1888–1977)*

Hennyey (1923. június 17-ig Erb) Gusztáv 1888. szeptember 25-én született Kolozsvárott, Anyja Weissmahr (egyesek szerint Weiszmann) Mária, apja Erb Frigyes, népiskolai tanító, majd igazgató volt. A család az apa 1891-ben történt halálát követően települt át Budapestre.

1894–1898. Elemi iskolai tanuló Budapesten.

1898–1902. Gimnáziumi tanulmányok Budapesten.

1903–1907. A budapesti cs. és kir. gyalogsági hadapródiskola hallgatója, ahol 1907. augusztus 18-án hadapród tiszthelyettesként végzett.

1907–1914. Csapatszolgálat a kecskeméti cs. és kir. 38. gyalogezrednél, ahol század szolgálattevői, a távíróiskolán oktatótiszti, csapatkórháznál gazdasági tiszti, vonatanyag és épületfelügyelői beosztásokat látott el. 1910. május 1-jén hadnaggyá, 1914. augusztus 1-jén főhadnaggyá léptették elő.

1914–1918. Csapat- és frontszolgálat a Hercegovina és Montenegró határán található, az „isten háta mögötti" Bilekben állomásozó cs. és kir. 6. hegyidandárnál, az 57. (dél-tiroli) hegyihadosztálynál, a 2. (albániai) hegyidandárnál, valamint a 67. (Kárpátokban harcoló) gyalogdandárnál.

A 6. hegyidandár volt az első, amelyik bevetésre került az 1914. június 28-án, Szarajevóban Ferenc Ferdinánd főherceg, trónörökös és felesége meggyilkolását követően, ami okot adott az I. világháborúban a Szerbia elleni hadműveletre. Ekkor (1914 októberétől) Hennyey Gusztáv szakasz-, majd megbízott századparancsnoki beosztásban ténykedett. Hősies tevékenységéért tüntették ki a kardokkal ékesített Katonai Érdemkereszttel. 1914. november és 1915. május között, öt hónapig tüdőgyulladás miatt betegállományban volt.

Felgyógyulását követően, 1915. június 1-jén helyezték át az 57. gyaloghadosztály parancsnokságának törzsébe vezérkari tisztnek, majd az olasz frontra – a Trieszt és Gorizia között húzódó doberdói fennsíkra, a cs. és kir. 57. hegyidandárhoz – vezényelték. Ezzel az egységgel harcolta végig a Szerbia elleni hadjáratot. Részt vett Belgrád bevételében is. Ezt követően áthelyezték a cs. és kir. 2. hegyidandárhoz, amely az adriai kikötő felé haladva kelt át az albániai hegygerinceken.

1917-ben a Kárpátokban levő Tatár-hágó védelmére rendelt cs. és kir. 67. gyalogdandárnál, majd a cs. és kir. 10. hadsereg-parancsnokság vezérkari osztályán, később újra az 57. hegyihadosztálynál szolgált mint vezérkari tiszt és vett részt az olasz hadjáratban. 1917. május 1-jén századossá lépett elő. Az olasz hadjáratban végzett tevékenysége elismeréséül több kitüntetésben is részesült.

1918–1919. Szolgálat a Honvédelmi Minisztériumban, melyek közül kiemelendő az olasz fronton rekedt több százezer magyar katona hazaszállításának, illetve az antant fegyveres erők küldöttségének vezetője, a francia Vix alezredes által vezetett fegyverszüneti bizottság tagjaként a Romániát megszálló, August von Mackensen tábornagy által parancsnokolt német hadsereg (az ún. „Mackensen-hadsereg") Romániából – Magyarországon át – Németországba való szállításának megszervezése.

[15] Hennyey Gusztáv: *Magyarország sorsa Kelet és Nyugat között.* Európa Könyvkiadó. Budapest, 1992. 13. o. // Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas, Budapest, 2015. 68–69. o. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszervezeteinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2008. 12–14. o.

1919. március 29. – 1919. április 20. A Hadügyi Népbiztosság Hadműveleti osztály előadója.

1919. április 29. – 1919. augusztus 6. Előadó a Vörös Hadsereg Főparancsnokságán.

1919. augusztus 6. – 1920. szeptember 30. A Magyar Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. (nyilvántartó) csoport előadója.

1920. október 1. – 1921. szeptember 1. A Ludovika Akadémia tiszti továbbképző tanfolyam hallgatója.

1921. szeptember 1. – 1923. május 1. A HM VI-2 (2. vkf.) osztály nyilvántartó irodán alcsoportvezető. Jelentős szerepe volt – Sztójay Döme közvetlen munkatársaként – a magyar katonai hírszerzés és elhárítás megszervezésében.

Ebben az időszakban történt IV. Károly magyar király két sikertelen (a békés 1921. március 26. és az erőszakos, a „budaörsi csatával" végződő) kísérlete a hatalom visszavételére („királypuccsok"). Bár közvetlen szerepe nem volt, de szem- és fültanúja lehetett az eseményeknek.

1923. május 1. – 1925. január 1. Csapatszolgálaton a m. kir. 9. honvéd gyalogezrednél. 1924. szeptember 1-jén léptették elő vk. őrnaggyá.

1925. január 1. – 1925. november 1. Beosztott törzstiszt a HM VI. katonai főcsoportfőnök (HVKF) mellett.

1925 – 1926. július 23. Franciaországban. Tekintettel arra, hogy a trianoni tiltások miatt Magyarország katonai attasékat nem küldhetett külföldre, helyettük diplomatának bejelentett (fedőbeosztás) vezérkari tiszteket, szaktanácsadókat küldtek a fontosabb (Róma, Párizs, London stb.) követségekre. Hennyey Gusztáv vk. őrnagy így lett rejtett katonai attasé Párizsban. Ez alatt az idő alatt iratkozott be – a francia értelmiségiek által, a francia nyelv és kultúra terjesztésére alapított – „Aliance Franciaise" nevet viselő egyesületbe azzal a céllal, hogy tökéletesítse francia nyelvtudását. Közben feladatot kapott, hogy Londonban vizsgálja meg katonai attasé jövőbeni akkreditálásának lehetőségeit.

1926. július 23. – 1927. július 16. között a 2. vkf. osztálynál referens, alcsoportvezető, majd az osztályvezető helyettese.

1927. július 16. – 1927. augusztus 15. Csapatszolgálat a m. kir. 4. tüzérosztálynál.

1928. május 7. – 1933. április 31. Katonai attasé a kisantant (Csehszlovákia, Románia, Szerb–Horvát–Szlovén Királyság) egyik államának fővárosában, Belgrádban, illetve 1928. július 17-től belgrádi székhelyről Athénban. 1928. november 1-jén alezredessé léptették elő.

1933. május 1. – 1937. május 1. (más adatok szerint 1937. július 31.). A 2. vkf. osztály vezetője. Kinevezésével egyidejűleg léptették elő ezredessé. (Visszaemlékezései szerint váratlanul rendelték haza és nevezték ki a személyi okok miatt leváltott Ruszkay (Ransenberger) Jenő vk. ezredes helyett.). Ebben az időben alakult ki személyes barátság is Canaris tengernaggyal, a német hadsereg katonai hírszerzésének vezetőjével és vált gyümölcsözővé az együttműködés a környező országok (különösen a kitűnően képzett és hihetetlenül intenzív – politikai, katonai és ipari területre is kiterjedő – erőszakos hírszerzést folytató csehek) hírszerzésének elhárításában.

1937. május 1-jén vált meg a hírszerzéstől és az elhárítástól, adta át az osztály vezetését dr. Andorka Rezső vk. ezredesnek. Ezt követően a hadseregben, parancsnoki vonalon folytatta tevékenységét és karrierjét.

1937. május (más adatok szerint augusztus) – 1939. március. A győri m. kir. 6. önálló dandár parancsnoka. 1938. november 1-jén nevezték ki tábornokká.

Erre az időre (1938. március 12.) esett Ausztriának a német III. Birodalomhoz való – harci cselekmények nélküli – csatolása (Anschluss), melynek következménye Ausztria, mint önálló,

független állam (1945. április 27-ig tartó) megszűnése. Ez a nyugtalanságon kívül mást nem okozott.

A másik esemény viszont, amely már közvetlenül is érintette Hennyey dandárját, a német és az olasz külügyminiszterek, mint békebírók által 1938. november 2-án hozott „első bécsi döntés" volt, melynek értelmében a trianoni békeszerződés értelmében elcsatolt Felvidék egy részének visszacsatolása volt. Hennyey Érsekújvárra bevonuló dandárjának egyik feladata a közigazgatás megszervezése lett.

1939. január 19. – 1939. március 17. A Hennyey által parancsnokolt győri m. kir. 5. gyalogdandárt Győrből Sátoraljaújhelyre helyezték át azzal a céllal, hogy Kárpátalja visszaszerzése érdekében Csehszlovákia ellen bevetik. Erre végül nem került sor, mert a prágai kormány engedett Hitler nyomásának.

1939. március 18. – 1939. április 18. A 4. önálló dandár parancsnoka.

1939. április 19. – 1941. február 1. A győri m. kir. 5. gyalogdandár parancsnoka. Erre az időre esett az 1940. augusztus 30-án, a német és az olasz külügyminiszterek döntőbíráskodása mellett született Észak-Erdély visszacsatolását eredményező ún. „második bécsi döntés". Hennyey dandárja több hétig készenlétben állt Nyíregyháza térségében, hogy bevetésre kerül, ha e tárgyalások nem vezetnek eredményre. A döntés értelmében erre a bevetésre sem került sor.

1941. február 1. – 1942. január 1. A székesfehérvári m. kir. II. honvéd hadtest parancsnoka és vezénylő tábornoka. 1941. május 1-jén lépett elő altábornaggyá.

1942. január 1. – 1942. október 1. közötti időszak „ismeretlen" (nincs adat).

1942. október 1. – 1943. november 1. Gyalogsági felügyelő és 1943. január 1. –1943. május 1. a Legfelsőbb Honvéd Törvényszék elnöke. Jelentős időt töltött a 2. magyar sereg által elfoglalt hadműveleti területen is.

1943. november 1. – 1944. augusztus 29. A HM munkaügyi főcsoportfőnöke és a honvédelmi munkaszervezet (csúcsbizottság) vezetője. E két szervezetnek a rendeltetése az országos munkaerő ésszerű felhasználásának szervezése és biztosítása volt. 1944. szeptember 7-én szolgálaton kívüli vezérezredessé léptették elő.

1944. augusztus 29. – 1944. augusztus 16. Lakatos Géza vezérezredes kormányában külügyminiszter. Mint ismeretes, 1944. március 19-én a német csapatok váratlanul (?) megszállták Magyarországot. Tekintettel arra, hogy a követelmény németbarát kormány alakítása volt, Horthy Miklós kormányzó a köztudottan meggyőződéses németbarát Sztójay Dömét kérte fel kormányfőnek. A kormány a kül- és belpolitikai helyzetet kezelni nem tudta, ezért Horthy 1944 júliusában lemondatta a Sztójay-kormányt és Lakatos Géza vezérezredest, az 1. magyar hadsereg parancsnokát kérte fel kormány megalakítására. Lakatos Géza Hennyey Gusztávot kérte fel külügyminiszternek.

A háborúból való mielőbbi kilépés érdekében tett kísérletek sem az angolszászokkal, sem a szovjetekkel nem voltak sikeresek és a katonai helyzet is válságosra fordult. A kormányzó úgy döntött, hogy 1944. október 15-én fegyverszünetet kell kérni a szövetségesektől. Valójában a fegyverszünet kérdése már 1944. október 11-én eldőlt, amikor a kormányzó által kijelölt Moszkvában tárgyaló (Faragho Gábor vezérezredes, gróf Teleki Géza egyetemi tanár és Szent-Iványi Domokos államtitkár) küldöttség aláírta az előzetes megállapodást. (A fegyverszünet megkötésére csak 1945. január 20-án került sor).

A kormányzó bejelentésére a kormány lemondott ugyan, de Horthy parancsára a kormány változatlan összetételben maradt. Jelentősége nem volt, mert 1944. október 15-én reggel 8 órakor Otto Skorzeny SS-kommandós alakulata megszállta a Miniszterelnökség palotáját

és másokkal együtt Hennyey Gusztávot is letartóztatták, majd délután 4 órakor a Fő utcai Gestapo-börtönbe szállították.

1944 decemberében, még karácsony előtt a Sopron melletti kőhidai fogházba szállították.

1945. márciusban, amikor a szovjet csapatok már közeledtek, a foglyok egy csoportját gyalogmenetben a Linz melletti Mauthausen felé indították. A tábor zsúfoltsága és az amerikai csapatok közelsége miatt a csoportot nem fogadták be, ezért tovább gyalogoltak Passaun át a Pfarrkichen melletti Gscheidbe, majd Simbach am Innbe.

1945. április 28-án az amerikai hadsereg közreműködésével Thold Dezső vk. őrnagy, Hennyey Gusztáv veje szabadította ki őt, majd a München melletti Freisingban találkoztak.

1945. szeptember 15-én Hennyey Gusztávot az amerikai kémelhárító szervezet (CIC[16]) – mint később kiderült egy névazonosság (Henney Árpád altábornagy, Szálasi személye körüli tárca nélküli miniszter) miatt – „háborús bűnöst" letartóztatta és két hónapig fogva tartotta a salzburgi börtönben, majd később az ottani koncentrációs táborban. Miután a félreértés tisztázódott és szabadon engedték, visszatért Freisingbe.

1946 elején az amerikaiak felszólítására bekapcsolódott emigráció szervezésébe. Ettől kezdve tizenöt évig vezette a Németországi Magyar Menekültek Központi Szövetségét.

1947–1948-ban sokat fáradozott azon, hogy a magyar emigrációt is felvegyék a Nemzetközi Menekültügyi Szervezetbe (IRO[17]). A magyarokat a németek szövetségesének és „volt ellenségnek" tekintették, így nem részesülhettek az IRO ellátásában és kedvezményeiben.

1955 őszén Münchenből Bonnba költözött át. Itt szervezte meg és vezette a vasfüggöny mögött elnyomatásban élő kilenc országot képviselő Európai Rab Nemzetek Gyűlésének (ACEN[18]) nyugat-németországi irodáját.

1961-ben elnöke volt a Külföldi Menekültek Gazdasági Üzemei (WBAF[19]) egyesületnek, amely az NSZK-ban élő külföldi menekültek gazdasági vállalkozásainak képviseletét látta el.

Fentieken kívül tevékenykedett más nemzetközi szervezetekben is.

1977. június 14-én, 89 éves korában hunyt el Münchenben.

[16] CIC (Counter-Intelligence Corps) = kémelhárító szervezet, elhárító osztály.

[17] IRO (*International Refugee Organization*) = Nemzetközi Menekültügyi Szervezet, amely 1952. február 28-ig működött, majd 1951. január 1-től az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala = UHCR (*Office of the United Nations High Commissioner for Refugees*) vette át feladatait.

[18] ACEN (*Assembly of Captive European Nations*) = Európai Rab Nemzetek Gyűlése.

[19] WBAF (*Wirtschaftliche Betriebe Auslandischer Flüchtlinge*) = Külföldi Menekültek Gazdasági Üzemei.

8. *Mayer (1922-től Major) Jenő*[20] *(1891–1972)*

Mayer Jenő 1891. augusztus 6-án született a Baranya megyei Baksán.

1905–1909. A pécsi m. kir. gyalogsági hadapródiskola növendéke volt. Az iskolát 1909. augusztus 18-án hadapród tiszthelyettesként fejezte be.

Ez követően a Ludovika Akadémián folytatta tanulmányait, melyet nagyon jó minősítéssel, jeles eredménnyel végzett el. 1912. október 1-jén avatták hadnaggyá.

Fiatal tisztként a tiroli császárvadász ezredben, majd a győri cs. és kir. 11. tábori vadászzászlóaljban szolgált. Szakasz-, század-, zászlóaljparancsnoki beosztásban harcolta végig az első világháborút.

1915. január 1-jén főhadnagy, 1918. május 1-jén százados, majd vezérkari őrnagy. Kétszer is megsebesült, melyért hadi kitüntetésekben is részesült.

1920–1923. A később Hadiakadémiának nevezett „Ludovika Akadémia tiszti továbbképző", később a „Budapesti szabályzatismertető tanfolyamot" végezte el.

1922-ben avatták vitézzé. Ekkor vette fel a Major nevet.

1923–1930. A pécsi m. kir. 4., a miskolci m. kir. 7., a szegedi m. kir. 5. vegyesdandár-parancsnokságnál vezérkari tiszti beosztásokban teljesített szolgálatot, de vk. őrnagyként oktatott a Hadiakadémián is.

1930-tól 1933-ig az 5. vegyesdandárnál, vk. alezredes rendfokozatban a vezérkar főnökének helyettese volt.

1933-ban a Hennyey Gusztáv által vezetett Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztályon a Kémelhárító alosztály (DEF) vezetője volt. A beosztást 1933. december 31-én adta át vitéz nemes vajai és ibrányi Ibrányi Mihálynak.

1936-tól a Ludovika Akadémián tanulmányi vezető és a harcászat tanára. 1936. november 1-jétől vk. ezredes.

1937-től 1938. novemberérig a HM „felriasztási" (mozgósítási), majd a 8. (személyzeti) osztály vezetője volt 1940 áprilisáig.

Ekkor nevezték ki a budapesti m. kir. 1. gépkocsizó dandár parancsnokává. Dandárjával részt vett az erdélyi és a délvidéki bevonulásokban. 1940. szeptember 1-jén vezérőrnaggyá léptették elő.

1941. július 2-től 1941. november végéig vett részt a gyorshadtest kötelékében a Szovjetunió elleni hadműveletekben, majd a gyorshadtest visszavonása után 1942-ig a várpalotai gyalogsági kiképzőtábor parancsnoka lett.

1942. október 1-jétől 1944. október 16-ig a páncélos- és gépkocsizó lövészcsapatok felügyelője és ezzel párhuzamosan a m. kir. I. páncéloshadtest parancsnoka.

1944. október 16-án nevezték ki a m. kir. 2. hadsereg parancsnokává és 1944. november 1-jén vezérezredessé, majd a hadsereg feloszlatása után ő lett a honvédség Németországba kihelyezett csapatainak, szerveinek és intézményeinek főfelügyelője.

1945. május 1-jén francia hadifogságba került. 1945. június 19-én lefokozták és elbocsájtották a hadseregből.

20 Ujszászy István: *Vallomások...* 250–621. o.

A fogságból 1946-ban szabadult és Németországban (Blaichach) telepedett le, ahol szövőgyári alkalmazottként hosszú időn át dolgozott.

1972. január 13-án hunyt el a bajorországi Sonthofenben, s ott is temették el.

Ujszászy István mélységes német és nemzetiszocialista érzelmű, intelligens, megnyerő modorú, de ravasz, alattomos és kíméletlen emberként jellemezte.

9. *Ibrányi Mihály*[21] *(1895–1962)*

Ibrányi Mihály 1895. február 5-én született Debrecenben.

1910–1914. Kadétiskolát végzett Nagyváradon.

Az első világháború kitörése után 1914. augusztus 1-jétől teljesített szolgálatot a 29. cs. és kir. gyalogezred kötelékében, majd a keleti frontra került. Itt léptették elő 1915. március 15-én hadnaggyá.

1916 júniusában orosz hadifogságba került, de az 1917-es orosz forradalmak következtében szabadlábra került és hazatért, majd az olasz fronton ismét frontszolgálatra vezényelték.

A világháborút követően Miskolcon folytatta katonai pályáját, ahol 1920 novemberében főhadnaggyá lépett elő.

1921–1925. Budapesten szolgált, illetve 1923–1925. között elvégezte a Ludovika Akadémiát.

1927–1930. A honvédség főparancsnokságán teljesített szolgálatot, ahol századossá léptették elő. Ezt követően a Honvédelmi Minisztériumba került, ahol 1933-ban őrnagyi rendfokozatot ért el.

1934. január 1-jén nevezték ki a Hennyey Gusztáv által vezetett Magyar Királyi Honvéd Vezérkar 2. osztály Katonai kémelhárító alosztályának vezetőjévé. Ezt a tisztséget, az új osztályvezetőt, Andorka Rezsőt is kiszolgálva, alezredesi rendfokozatban, 1938. augusztus 1-jéig töltötte be.

1938. augusztus 1. – 1939. május 1. A 6. gyaloghadosztály vezérkari főnöke volt.

1939. május 1. – 1939. november 1. Ujszászy István **2. vkf. helyetteseként ellátta a katonai elhárító alosztályvezetői beosztást** és ekkor lett ezredes is.

A második világháború első éveiben a HVK Kiképzési osztályának vezetője, majd 1942–1943. között – már vezérőrnagyként – a debreceni 17. könnyűhadosztály, majd 1944 tavaszától 1944. augusztus 3-ig a kárpátaljai fronton a 25. gyaloghadosztály parancsnoka.

1944. augusztus 3-tól Varsó térségében az 1. lovashadosztály parancsnokaként megtagadta a fegyveres fellépést a varsói felkelés idején a lengyel partizánok ellen. Ezért a német hadvezetés nyomására hazarendelték.

1944. október 15-én, a háborúból való kiugrási kísérlet napján újabb parancsmegtagadást követett el, miután nem volt hajlandó részt venni Budapest biztosításában. A nyilas hatalomátvételt követően Szálasi Ferenc altábornaggyá léptette elő, 1944. november 26-án a Vaskereszt Lovagkeresztjével tüntette ki, és 1944. december 15-ével az V. hadtest parancsnokává nevezte ki. 1945. március 1-jétől Ibrányi Mihály gyalogsági és lovassági felügyelő lett.

1945 májusában amerikai fogságba esett, de az amerikaiak átadták a szovjet hatóságoknak.

1950. július 11-én a szovjet katonai törvényszék – több tábornoktársával együtt – 25 év javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte.

A szovjetek 1955. november 18-án szállították Magyarországra és adták át a magyar igazságügyi szerveknek, amelyek Jászberénybe internálták, majd Budapesten raboskodott 1956. október 18-ig.

Élete hátralevő részében kazánfűtőként dolgozott.

1962. október 19-én hunyt el Budapesten.

21 Papp Ferenc: *Az Országos Tiszti Kaszinó története és működésének tanulságai.* NKE PhD értekezés, Budapest, 2014. 10. o. és Ujszászy István: *Vallomások...* 353. o.

10. *Andorka (1927-ig Fleisehbacker) Rezső*[22] *(1892–1961) a 2. vkf. osztály*[23] *vezetője*

Fleischhacker Rezső 1891. november 8-án Sopronban született, evangélikus vallású, iparos családban. A keresztségben apja, Fleischhacker Fridolin és anyja, Keil Ilona akaratából a Rezső nevet kapta. Nevét 1927-ben magyarosította Andorka Rudolfra. Családnevét (Andorka) apai nagyanyjától vette, keresztnevét (Rudolf) maga választotta. Hivatalos okmányokban ezért, itt-ott mindkét keresztnév előfordul, bár ő maga következetesen a Rudolf nevet használta.

Kezdeti iskoláit Sopronban végezte, először a Hadapród Iskolában (1901–1905), majd a Honvéd Főreáliskolában (1905–1908) és a Ludovika Akadémián (1908–1911). 1911-ben avatták gyalogos hadnaggyá.

Katonai pályafutása a magyar királyi 1. Honvéd Gyalogezrednél kezdődött, ahol először zászlóaljparancsnoki segítő, majd századparancsnok volt (1911–1914). Két alkalommal is megsebesült. Először Galíciában (1914-ben), amikor a „visszavonuló zászlóaljat példamutató bátorsággal ellenséges tűzben gyülekeztette és ellentámadásra vezette".

Később, 1915–1916-ban a magyar királyi 306. Honvéd Gyalogezrednél – a későbbiekben altábornagyként és országgyűlési képviselőként is nevet szerzett – Shvoy Kálmánnak a segítője lett. Az ezred 1916 októberében román állásokat elfoglalva, az orosz csapatok visszaverését végrehajtva ellentámadást szervezett. A harcban Fleischhacker Rezső is kitűnt személyes bátorságával, „amikor a szétlőtt telefonvonalak miatt a legnagyobb ellenséges tüzérségi és gyalogsági tűzben saját kezűleg vitte parancsnoka utasításait".

1917-ben elvégezte a vezérkari tanfolyamot, majd a m. kir. 74. honvéd gyaloghadosztály (dandár?) vezérkarában, mint beosztott tiszt szolgált. Összesen 45 hónapot bátran és példásan teljesített frontszolgálatot az orosz, román és olasz harctereken. Nem véletlen, hogy már ebben az időszakban is több – „Sebesülési érem", „Dícséret jele", „Károly csapatkereszt"[24] – kitüntetésben részesült.

1918–1919. A Ludovika Hadiakadémia a parancsnokának segédtisztje volt.

22 Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszervezeteinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2008. // Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas, Budapest, 2015. // Lőrincz Zsuzsa (szerk.): *A madridi követségtől Mauthausenig. Andorka Rudolf naplója.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. // Javorniczky István beszélgetése (1993–1994-ben) ifj. Andorka Rudolffal. *„...megtanították arra, hogy tanulni és dolgozni kell".* (https://web.archive.org/web/20060807072619/; letöltés ideje: /// http://www.szazadveg.hu/kiado/szveg/andorka.pdf; letöltés ideje: 2016. 12. 16.)

23 Közismert, hogy a Magyar Honvédség vezérkarának felállítását is megtiltó trianoni békeszerződés egyik előírása miatt 1920-tól 1932-ig, a rejtetten működő vezérkar feladatait a Honvédelmi Minisztérium (HM) egyik osztálya, a HM VI. osztály (az ún. „Katonai főcsoport") látta el. Ennek a főcsoportnak volt – a hírszerzéssel és elhárítással foglalkozó – 2. osztálya, röviden a VI/2. osztály. Tekintettel arra, hogy 1932-től már nyíltan használhatták a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar (illetve a vezetője a Magyar Királyi Honvéd Vezérkar főnöke) megnevezést, a VI/2. osztály megnevezése a 2. vezérkari főnöki osztályra (röviden: VK-2, vagy VKF-2, illetve a 2. vkf. osztály) változott. Ennek az osztálynak (amely az önálló magyar katonai hírszerzés és elhárítás szervezetei közül a nyolcadik volt a sorban) – kilenc közül a negyedik – vezetője volt 1937. május 1-től 1939. május 1-ig – nevének 1927-ben történt magyarosítása után – Andorka Rudolf ezredes.

24 Ezt a háborús emlékérmet IV. Károly 1916-ban alapította. Előoldalán „Az uralkodó és a haza hálája. Károly császár és király", a hátoldalon pedig „Életünket és vérünket", illetve a dátum, MDCCCCXVI olvasható. (https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1roly-csapatkereszt; letöltés ideje: 2017. 09. 17., illetve http://rendjel.myhunet.com/hu/Az-I.-vilaghaboru-vegetol-a-II.-vilaghaboru-vegeig-(1919-1945)/1919-1945-kozotti-kituntetesek/; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)

1919-ben a Tanácsköztársaság Vörös Hadseregében Stromfeld Aurél (akkor ezredes, 1945-ben posztumusz vezérezredes) vezérkari főnök vezérkarában vezérkari tisztként, majd a szegedi Károlyi Mihály nevével fémjelzett kormány hadügyminisztere, Horthy Miklós által 1919. június 6-án létrehozott Nemzeti Hadsereg (1922. január 4-től Magyar Királyi Honvédség) Nyilvántartó Irodájában beosztott tisztként teljesített szolgálatot.

Fleischhacker Rezső 1920–1921-ben végezte el a Ludovika Hadiakadémia tiszti továbbképző tanfolyamát (párhuzamosan jogi doktorátust is szerzett), majd tagja lett a Rigában működő orosz–magyar hadifogolycsere-intéző bizottságnak és vett részt annak munkájában 1922-ig.

1923–1926. Prágában a magyar királyi követségen – „katonai szakelőadó" beosztásban „rejtett" – katonai attasé volt. A „rejtést" az indokolta, hogy a trianoni békediktátum többek között a katonai attasészolgálat létrehozását és működtetését sem tette lehetővé. 1926-ban Prágából kiutasították (?), illetve Magyarországra visszahívták (!). Erre állítólag azért került sor, „mert a csehek hosszabb idő után rájöttek, hogy megszerezte a titkos kódjukat, amit egy cseh kém adott el neki."

Hazarendelése után egy évig a vkf. 2. osztályon, mint beosztott dolgozott. 1927-ben nevezték ki Varsóba katonai attasénak. Kiutazása előtt magyarosította a nevét Andorka Rudolfra, mert azt tanácsolták neki, hogy a német hangzású név ott nem a legjobb ómen. Ebben az évben, feltehetőleg Varsóba való kiutazása előtt, prágai tevékenységének elismeréseként kapta meg a „Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérmet"[25]

1929. Házasságot kötött Verebély Tibor, az ismert sebészprofesszor (egy ideig a Pázmány Péter Tudományegyetem rektora is volt) lányával, Verebély Judittal. A házasságból két gyermek, Rudolf (1931) és Nadine (1936) született. Az ifjú Rudolf felnőttként szociológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, illetve a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem rektora lett. Nadine 1956. október 23-án férjével együtt disszidált.

Andorka Rudolf Lengyelországból 1931-ben tért haza és 1934-ig Rőder Vilmos vezérőrnagy, a Honvéd Vezérkar főnöke (később – 1936–1938-ban, vezérezredesi rendfokozatban, Darányi Kálmán kormányában – honvédelmi miniszter) szárnysegédje lett. Negyvenévesen, 1931-ben kapta meg a 20 éves katonai szolgálat után járó „III. osztályú Katonai Tiszti Szolgálati Jelet"[26], valamint a „Kardokkal és sisakkal ékesített Magyar Háborús Emlékérmet",[27] illetve 1931. október 1-jén a „Magyar Érdemkereszt IV. osztály"[28] kitüntetésben részesült.

25 Ezt az elismerést Horthy Miklós 1922. június 14-én alapította. Az érem hátoldalán a „Signum Laudis (*A dicséret jele*) 1922" felirat látható. (http://rendjel.myhunet.com/hu/Az-I.-vilaghaboru-vegetol-a-II.-vilaghaboru-vegeig-(1919-1945)/1919-1945-kozotti-kituntetesek/; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)

26 Ezt a folyamatos katonai szolgálatot ellátó tisztek elismerésének jelét eredetileg I. Ferenc József alapította 1849. szeptember 19-én, majd Horthy Miklós módosította 1923. március 29-én. (http://rendjel.myhunet.com/hu/Az-I.-vilaghaboru-vegetol-a-II.-vilaghaboru-vegeig-(1919-1945)/1919-1945-kozotti-kituntetesek/; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)

27 Ezt az emlékérmet Magyarország kormányzója alapította 1929. május 26-án mindazok részére, akik az 1914–1918 évi háborúban, 1918. október 30-ig tényleges katonai szolgálatot teljesítettek. Az emlékérmet Kisfaludi Stróbl Zsigmond tervezte. Az előoldalon a keresztbe fektetett kardok és a „PRO DEO ET PATRIA" (Istenért és a hazáért) felirat, a hátoldalon pedig a katonai acélsisak és az 1914–1918 évszámok láthatók.

28 Ezt a kitüntetést is Horthy Miklós alapította 1922. június 14-én. Alakját tekintve a medál szélesedő talpú zöld szegélyű, fehér zománcozású keresztet formázott. Előlapjának középpajzsán hármas halmon kettős kereszt volt látható. Hátoldalán a SI DEUS PRO NOBIS QUIS CONTRA NOS (*„Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk"*) 1922 felirat volt található, utalva az alapítás idejére. A kitüntetéshez tartozó szalagsáv a magyar trikolór színeit tartalmazta középen vastag zöld szalaggal, melyet mindkét oldalról fehér, majd piros csík zárt be. (https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_%C3%89rdemrend; letöltés ideje: 2017. 09. 17.)

Andorka Rudolf 1934 és 1935 között a 2. vkf. osztályvezető helyettese, majd 1935-től 1937-ig a békeszerződésből következő és a külfölddel kapcsolatban felmerülő katonai ügyek (többek között a Magyarországon akkreditált katonai attasékkal való kapcsolattartás) intézésével foglalkozó, ún. HM Elnöki B. osztály vezetője volt.

1937. május 1. – 1939. május 1. Ellátta a vkf. 2. osztályvezetői teendőket, amelybe a katonai nyilvántartás, a tájékoztatás, a statisztikai szolgáltatások, a hírszerzés, a kémelhárítás, de még a politikai nyomozások is beletartoztak.

1938. Újabb kitüntetésekben (a „Magyar Érdemrend Középkeresztje",[29] a „Magyar Vöröskereszt Érdemkeresztje") volt része.

Az 1937–1939-es történelmi időszakban, amikor Andorka volt a 2. vkf. osztály vezetője, három kormány funkcionált Magyarországon: Darányi Kálmán kormánya (1936. október 12. –1938. május 12.), Imrédy Béla kormánya (1938. május 14. – 1939. február 16.) és Teleki Pál kormánya (1939. február 16. – 1941. április 3.). A vkf. 2. osztály és vezetőinek tevékenységére is nagy hatással bíró események a Felvidék visszaszerzésére irányuló tárgyalás (esetleges katonai beavatkozás), illetve Kárpát-Ukrajna elfoglalásával kapcsolatos törekvések (a magyar határozatlanság, a politikai és katonai vezetés nézeteltérései, a németek és olaszok támogatásának bizonytalansága stb.) voltak.

Tekintettel arra, hogy Komáromban a csehek és a magyarok közötti tárgyalásokon a felek megegyezni nem tudtak, felkérték a német és olasz kormányt a területi vita eldöntésére. A döntőbírók 1938. november 2-án, a bécsi Belverede-palotában úgy határoztak (ez volt az ún. „első bécsi döntés"), hogy Magyarországhoz vissza kell csatolni a Felvidékből 12 000 km^2 területet az egymillió – döntő többségében magyar – lakossal együtt. Fentiek nem kevés feladatot róttak az újonnan kinevezett Andorka Rudolf ezredesre is, aki, tulajdonképpen önmagának írt töredékes naplójában rendkívül szemléletesen mutatja be a „magyar nép huszadik századi történetének legkritikusabb éveit."

Hosszas politikai és katonai meditációk után (katonai parancsnok legyen-e vagy diplomata és hol) Teleki Pál miniszterelnök döntött és 1939. május 8-án Magyarország Spanyolországba akkreditált – meghatalmazott miniszteri címmel és jelleggel felruházott 1. osztályú követségi tanácsos rangú – követévé nevezte ki Andorka Rudolfot. Ezen a napon lett tábornok is. Teleki Pál miniszterelnök Andorka Rudolf fő feladataként a nyugati hatalmakkal való kapcsolatok kiépítését, fenntartását és erősítését határozta meg.

Állomáshelyét elfoglalva 1939. június 12-én adta át megbízólevelét Francónak. Diplomáciai pályafutása nem tartott sokáig. Németellenessége és az angolszász hatalmak melletti megnyilvánulásai miatt a német követséggel való kapcsolata olyan feszültté vált, hogy benyújtotta lemondását. Teleki Pál a lemondást nem fogadta el. A miniszterelnök öngyilkosságát követően Andorka Rudolf benyújtotta lemondását ezúttal az új miniszterelnöknek, és kérte azonnali hazahívását. Az 1941. április 4-én hivatalba lépő új kormányfő, Bárdossy László egyik első intézkedése Andorka leváltása és hazahívása volt.

Horthy Miklós kormányzó mindent elkövetett, hogy rábeszélje a tábornokot magas katonai beosztás elfogadására. Andorka azonban nemet mondott és kérte nyugdíjba helyezését. Ötvenévesen történő nyugdíjba vonulása után gazdasági jellegű, jelképes állásokban (Magyar Aszfalt Rt., Magyar–Belga Vasútforgalmi Vállalat) tevékenykedett 1944-ig.

29 Ez a – szintén Horthy Miklós által 1922. június 14-én alapított – kitüntetés az akkori magyar elismerési rendszer kiemelkedő kitüntetés családjának az érdemkeresztet követő tagja volt.

Magyarország német megszállása (1944. március 19.) után a Gestapo azonnal (1944. március 22-én) letartóztatta és a mauthauseni koncentrációs táborba hurcolta, ahol 1945. május 5-ig raboskodott.

A tábort felszabadító amerikai csapatok ellenőrizték, de nem vonták vizsgálat alá. 1945 júniusában a szovjet elhárító hatóságok Bécsújhelyen is megvizsgálták az ügyet és hazaengedték.

1949. Magyarországon megvonták nyugdíját. 1950-ben az angol nyelvtanárán keresztül folytatott kémkedés és más ügyekre (többek között a Rajk–Pálffy–Szőnyi-féle összeesküvés) való hivatkozással az ÁVH letartóztatta. Fia elmondása szerint itt történt az ÁVH részéről beszervezési kísérlet is, amit Andorka nem vállalt. 8-9 hónapig tartották fogva az Andrássy út 60. szám alatt, eltörték egyik csigolyáját, majd Kistarcsára internálták. Családját, 1951-ben, 15 hónap időtartamra, Besenyszögre telepítették ki.

Az ifj. Andorka Rudolffal készített interjúban elhangzott, hogy apját „1954-ben háborús és népellenes cselekmények elkövetése és a nyilas hatalomátvétel elősegítése vádjával bíróság elé állították és börtönbüntetésre ítélték. A váci börtönből 63 éves korában, két hónap híján négy év letöltése után szabadult tüdő és szívbetegségre való figyelemmel is."

Ungváry Krisztián kutatásai alapján állítja, hogy „1953 szeptemberében koncepciós perben 4 évre ítélték, de 1954-ben szabadult. Úgy véli, hogy „kiszabadulásakor »Marcel Viktor« fedőnéven szervezték be »volt elemek« ellenőrzése vonalán."

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága 1956. december 17-én az ellene hozott ítéletet hatályon kívül helyezte.

Állítólag halála előtt fél évvel, 1960-ban, az elhárító szervek, valamiféle ellenőrzésre való hivatkozással, még egyszer begyűjtötték, de 5-6 nap múlva kiengedték.

1961. március 30-án délután budapesti lakásán, alvó unokája mellett, álmában, örökre elszenderült. 1961. április 6-án temették el a Farkasréti temetőben.

Andorka Rudolf kimagasló nyelvérzékkel rendelkező, kiváló katonai, jogi, politikai, diplomáciai ismeretekkel rendelkező, jó képességű és szilárd jellemű ember volt. Tökéletesen beszélt németül, angolul, és franciául, de kommunikációképes volt cseh, szlovák és lengyel nyelven is. Minden alap-, közép és felsőfokú katonai iskolát kitűnő eredménnyel végzett el. A Pázmány Péter Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán államtudományi doktori címet is szerzett. Beosztottai rendkívül nyugodt természetű és segítőkész embernek, mindenki által becsült vezetőnek ismerték meg és így emlékeztek rá. 50 éves koráig sikeres katonai és diplomáciai pályát futott be. Annak ellenére, hogy nem volt született arisztokrata, tudásával és szorgalmával magas rangú katonatisztként, kormánytisztviselőként és nagykövetként beválasztották a Nemzeti Kaszinóba is.

Olyannyira magyarnak vallotta magát, hogy rossz néven vette, ha német származására utaltak. Hazájához akkor is hű maradt, amikor minden oka meg lett volna elhagyni azt. Fia mesélte egyszer, hogy amikor Madridból haza kellett jönnie, „az angol nagykövet azt ajánlotta, hogy menjen Londonba, ahol egy majdani magyar ellenkormány tagja lehetne. Ő azonban a hazajövetel mellett döntött, mert mint mondta: »nem akarom, hogy gyermekeim világcsavargók legyenek«. Nagyon kötődött Magyarországhoz, és nem akarta az emigráns politikát vállalni." Pedig „minden bizonnyal tisztában volt azzal, hogy milyen veszélyek várnak rá, ha hazajön."

Andorka Rudolf nacionalista volt. Ezt bizonyítja a trianoni békeszerződéssel elcsatolt területek (Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély) visszaszerzésével való azonosulása és az érte való tenni akarása. Következetesen németellenes volt, mert időben felismerte a németekkel való szövetség katasztrofális veszedelmét és következményeit. Félt a szovjetektől is, mert úgy vélte, hogy a polgári társadalmi rend radikális megváltoztatása éppúgy nem lehet Magyarország érdeke, mint a német protektorátussá válás.

Ezzel együtt nem táplált gyűlöletet idegen népekkel és más nemzetiségűekkel szemben, melyre bizonyíték például a határrevíziós csehszlovák tárgyaló partnerekkel vagy a német katonai hírszerzés és elhárítás főnökével, Canarissal való tiszteletteljes, kollegiális viszony.

Fentiekkel párhuzamosan – karrierjét is veszélyeztető – egyértelmű nyilatkozatai az angolszász hatalmak melletti elkötelezettségről tanúskodtak.

Gyűlölte és elítélte viszont a felvidéki és a kárpát-ukrajnai események során a magyar katonák és szabadcsapatok tagjai által elkövetett kilengéseket, atrocitásokat és kegyetlenségeket. Elhatárolta magát a fajelmélet hirdetőitől, a nyilasoktól, de sajátosan még a főnökeitől, Werth Henrik és Rátz Jenő vezérkari főnököktől is.

Elkeserítette a magyar uralkodó osztály cselekvőképtelensége, kétkulacsossága, katonai analfabétizmusa. Különösen elégedetlen volt Imrédy Béla, Bárdossy László és Kállay Miklós miniszterelnökökkel, de nem nyilatkozott lelkesen Horthy Miklósról és Teleki Pálról sem.

11. Ujszászy István[30] (1894–1945)

Ujszászy István 1894. augusztus 30-án született Nagykőrösön. Anyja Molnár Teréz, apja Ujszászy Imre, ügyvéd, városi hivatalnok.

1900–1908. Általános (elemi) iskolai tanuló.

1909–1912. A soproni Honvéd Főreáliskola hallgatója. Az érettségi Kecskeméten tette le jeles eredménnyel.

1912–1914. A mödlingi cs. és kir. Műszaki Katonai Akadémia hallgatója. 1914. október 15-én avatták hadnaggyá.

1915–1918. Több, mint hároméves csapat- (front)szolgálat különböző egységeknél (3. vártüzér zászlóalj, 17. tábori tarackos ezred) vártüzér (oktatótiszt, osztály ágyús üteg első tiszt, ütegparancsnok), majd a tábori tarackos ezrednél (első tiszt, ütegparancsnok, ezred kiképzőtiszt, ezred segédtiszt) beosztásokban. 1915. november 1-jén léptették elő főhadnaggyá. Szolgálatát hidegérrel, lelkiismeretesen és fáradhatatlanul és példamutatóan látta el még a legnehezebb harchelyzetekben is. A piavei offenzíva során kétszer is elnyerte a III. osztályú Katonai Érdemkeresztet kardokkal.

1918–1919. Ismeretlen beosztásban csapatszolgálat a székesfehérvári VI. csendőrparancsnokságon.

1919–1921. Csapatszolgálat a szombathelyi tüzérosztagnál.

1921–1922. Szolgálat a bécsi Hírszerző és elhárító kirendeltségen (WEX[31]). Közben jeles eredménnyel elvégezte a cs. és kir. konzuli akadémia tanfolyamát és kapott diplomát, de még arra is jutott ideje és ereje, hogy két alapvizsgát is letegyen a kecskeméti jogakadémián.

1922–1924. A Ludovika tiszti továbbképző tanfolyam (Hadiakadémia) hallgatója. 1923. szeptember 1-jén lépett elő századossá.

1924–1926. Feltehetően (nem megerősített információ) a Honvédelmi Minisztériumban (a VI/2. osztályon) dolgozott.

1926. január 22. – 1930. november 1. A HM VI/2. osztály állományában és tartósan vezényelve a pécsi m. kir. 4. vegyesdandárhoz (és az egri gyalogezredhez?).

1930. november 1. – 1931. április 15. Párizsban a katonai attasé helyettese. Közben intenzív francia nyelvtanfolyam.

1931. április 15. – 1934. május 1. Katonai attasé Varsóban. 1932. május 1-jén lépett elő őrnaggyá.

1934. június 16. – 1938. február 1. Katonai attasé Prágában. 1935. november 1-jén alezredessé léptették elő.

1938. február 2. – 1939. május 1. A 2. vkf. osztály vezetőjének (Andorka Rudolf) helyettese.

1939. május 1. – 1942. augusztus 1. A 2. vkf. osztály vezetője. Kinevezésével egyidejűleg ezredessé lépett elő, majd 1942. április 1-jén vezérőrnaggyá nevezték ki. (1941-ben ismerkedett meg a híres énekes Karádi Katalinnal, akit később el is jegyzett.)

1942. augusztus 1. – 1944. április 18. Az Államvédelmi Központ (ÁVK) vezetője.

[30] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. és Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015.

[31] WEX= wieni expozitúra.

1944. április 18. – 1944. július 3. A németek fogságában. Erre az adott alkalmat, hogy Horthy Miklós tudtával (utasítására?) készítette elő a háborúból való kiugrási kísérlet részeként Magyarországra érkező amerikai előtárgyaló csoport („Veréb-misszió")[32] fogadását és folytatott velük tárgyalást. Ujszászy István meggyőződése szerint kollégái, köztük Merkly Antal jelentették fel, hozták a történéseket a németek tudomására. A németek szervek Horthy Miklós és Hitler közreműködésével adták át a magyar hatóságoknak, ahol a letartóztatottak egy részét szabadon engedték.

1944. július 3. – 1944. október. Az újabb német letartóztatás elől a Királyi Palotában „húzta meg" magát és foglalkozott a háborúból való kiugrás szervezési kérdéseivel. Ő volt az összekötő, a politikai ellenfél képviselőivel (Rajk László és Kovács Imre) való kapcsolat tartója.

1944. október – 1945. február 5. Illegalitásban bujkált.

1945. február 5. – 1948. augusztus. A szovjetek fogságában. 1945. február 5-én került fogságba. 1945 márciusában szállították a Szovjetunióba és a krasznogorszki hadifogolytáborban tartották fogva.

1948. augusztus – 1948. december. Az ÁVH őrizete alatt. A szovjetek az ÁVH kérésére Magyarországra szállították. Egy zuglói villában írta le emlékeit.

Ujszászy István további sorsa ismeretlen. Bizonyos információk szerint 1948. decembertől újra a Szovjetunióban, a krasznogorszki hadifogolytáborban tartózkodott, bár az sem elképzelhetetlen, hogy már az ÁVH fogságában gyilkolták meg. Volt kollégái ellentmondásosan emlékeznek lehetséges halálára vonatkozóan.

[32] Részletesen: Kovács Zoltán András: *A Janus-arcú tábornok. Adalékok Ujszászy István vezérőrnagy pályaképéhez.* In. Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2., vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL – Corvina, Budapest, 2007. 97–123. o.

12. Szentpétery György[33] (1901–1978)

Szentpétery György 1901. december 31-én született Budapesten.

1924. augusztus 20. Megkezdte katonai szolgálatát a Magyar Királyi Honvédségnél hadnagyi rendfokozatban.

1925. november 1. Előléptették főhadnaggyá.

1927–1928. Az 1. gyalogezred tisztje.

1933. november 1. Előléptették századossá.

1938. szeptember 29–30-án a Münchenben megtartott nemzetközi konferencián (Nagy-Britannia, Franciaország, Németország és Olaszország), az újabb háborút elkerülendő, olyan döntés született, hogy Németország elfoglalhatta a Csehszlovákia területének 1/5-ét kitevő Szudétavidéket. Lengyelország 1938. október 2-án katonai erővel érvényesítette Csehszlovákiával szemben támasztott követeléseit. Magyarország is alkalmasnak ítélte az időt, hogy megoldja a Felvidék problémáját. Az igényeket bejelentették Berlinben és Rómában is, majd mozgósították és felvonultatták a hadsereg négy hadtestét (az I. budapesti, a II. székesfehérvári, a III. szombathelyi, a VII. miskolci) és a „Rongyos Gárdát". A harci cselekményekre nem került sor, mert a nagyhatalmak – az 1938. november 2-án „első bécsi döntés" értelmében – tárgyalásra kényszerítették Magyarországot. A kijelölt tárgyalódelegáció tagja volt dr. Andorka Rudolf vk. ezredes, a 2. vkf. osztály vezetője és Szentpétery György, 1933. november 1-jétől már vk. százados, a 2. vkf. osztály DEF alosztályának munkatársa is.

Tekintettel arra, hogy az első bécsi döntéssel az ekkor már a „nyilas" Werth Henrik altábornagy vezette vezérkar nem értett egyet, a kormányt támadó röpcédulák jelentek meg. Szentpétery György vk. százados kiderítette, hogy a röpcédulák az 1. vkf. osztályon készültek. Ettől kezdve Szentpétery György (figyelemmel zsidó származású feleségére is) a vezérkarnál „zsidó-bérencnek" számított.

1939. november 1. – 1940. november 1. Szentpétery György vk. százados töltötte be a 2. vkf. osztály DEF alosztályvezetői beosztást.

Ez alatt az idő alatt szervezték meg az ipari kémelhárító hálózatot, melyben elévülhetetlen érdemei voltak az alosztályvezetőnek is. A hálózat alapja az ún. „üzemi titkárok" rendszere volt. Az üzemi titkárokat a 2. vkf. osztály helyezte ki (eleinte csak a nehézipari üzemekhez, később mindenhova, amelyek valamilyen kapcsolatba kerültek, vagy kerülhettek a hadsereggel), de az üzemek fizették és biztosítottak fedőfoglalkozást számukra.

A DEF alosztály ipari csoportja úgy működött, hogy minden hadtest kémelhárító osztályán (1/b) volt egy hadiüzemi kémelhárító előadó (vagy csoport), akik ellenőrizték a (formailag a HM XVII. osztályához tartozó üzemi katonai parancsnokoknak alárendelt) hallatlanul nagy hatáskörrel rendelkező üzemi titkárokat. A katonai parancsnokságok gondoskodtak az üzem, a termelés katonai ellenőrzéséről, biztosították az üzemek részvételét a háborús termelésben. A 2. vkf. osztály DEF alosztálya pedig mindenről információkkal rendelkezett, a százezrek múltját is érintő priorálástól kezdve az üzemekben előforduló politikai mozgalmak ellenőrzéséig. Később az üzemi titkárok havonta szolgálati úton terjesztettek fel ún. hadiipari helyzetjelentést, melynek egy másodpéldányát a 2. vkf. osztályra is meg kellett küldeni.

[33] Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL – Corvina, Budapest, 2007. // Hollós Ervin: *Rendőrség, Csendőrség, vkf.2.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest. 1972.

1940 nyarára olyan helyzet alakult ki, hogy Oroszország, Bulgária és Magyarország elhatározta az I. világháborúban Románia által elrabolt területek visszaszerzését. Románia Oroszországgal és Bulgáriával megegyezett, de Magyarországgal erre nem volt hajlandó. Ezért Magyarország Olaszország támogatását is élvezve két hadsereget (a Sósfürdő központú, nagybaczoni Nagy Vilmos altábornagy parancsnoksága alatti 1. hadsereget, és az akkor éppen Törökszentmiklóson állomásozó, Jány Gusztáv altábornagy parancsnokolta 2. hadsereget) mozgósított. Hitler közreműködésével Románia tárgyalásra hívta Magyarország küldöttségét. A küldöttségben helyett kapott – küldöttségvezető helyettesei minőségben – Ujszászy István vk. ezredes, a 2. vkf. osztály akkori vezetője és Szentpétery György vk. százados, a 2. vkf. osztály DEF alosztályának vezetője mint kémelhárító szakértő.

A nehéz és kalandos (titkosszolgálati eszközök alkalmazásával is tarkított) tárgyalások 1940. augusztus 15-én a „Zsófia" Duna-járó luxushajó elindulásától a delegációt szállító vonat 1940. augusztus 25-én este Budapestre való érkezéséig tartottak. (A hajó egyedül tért vissza, Szentpétery György pedig egy kirendelt gépkocsival utazott haza.)

Az „ügy" 1940. augusztus 30-án az ún. „második bécsi döntéssel" ért véget, melynek értelmében 1940. szeptember 3-tól 14-ig sor került Észak-Erdély megszállására.

1941. november 1. „Zsidó származású felesége miatt", saját kérelmére, századosi rendfokozattal nyugállományba helyezték.

1941. november 1. – 1945. március 12. A szolnoki, majd az akkor német többségű újverbászi (vagy újvidéki? vagy újverbőci?) cukorgyár igazgatója volt. Kapcsolata a katonai elhárítással nem szakadt meg. Ujszászy István vezérőrnagy feljegyzéseiben a különleges hálózathoz[34] sorolta, vagyis azok közé, akik hivatalaikban, gyáraikban és üzemeikben kémgyanú esetén képesek voltak annak felismerésére, alapnyomozás végrehajtására, a kémelhárító szervek munkájának támogatására és kötelesek voltak tájékoztatni az illetékes kémelhárító tisztet. Ujszászy megemlítette Szentpétery nevét azok között is, akik hatékonyan támogatták az Államvédelmi Központ munkáját, amikor (1942. július 1-jétől 1944. március 19-ig, amíg a Gestapo le nem tartóztatta.) ő volt annak a vezetője.

Nem véletlen tehát, hogy 1943. március 30-án előléptették ny. őrnaggyá. Ekkor egyébként a 2. vkf. osztály vezetője Vasváry József vezérőrnagy volt, aki szintén részesülhetett Szentpétery György segítő tevékenységéből. Ujszászy István vezérőrnagy „Az angolszász államok ellen felkutatásra és beszervezésre alkalmasnak vélt egyénekről" írt visszaemlékezésében a nyelveket ugyan nem beszélő, budapesti lakos Szentpétery György vk. őrnagyot rendkívül ügyes szervezőnek mutatta be.

1945. március 12. – 1948. január 7. A HM Katonapolitikai osztály (KPO), majd a Katonapolitikai csoportfőnökség (KPCSF) beosztottja. 1945. december 15-én az alezredesi rendfokozatot kihagyva ny. ezredessé léptették elő. Az 1945 elején megalakult, Pokorny Hermann által vezetett jóvátételi Kormánybizottságban (1946 elején Jóvátételi Hivatal néven működött tovább) Szentpétery György alelnöki funkciót töltött be.

[34] Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL – Corvina, Budapest, 2007. 496. o.

1948. január 7. – 1950. május 2. Szolgálaton kívüli viszonyban a HM Miniszteri osztály vezetője.

1950. május 2. – 1953. szeptember. Internálva ismeretlen helyre.

1953–1956. Holléte és tevékenysége ismeretlen.

1956-ban Nyugatra távozott.

1978-ban hunyt el Budapesten.

13. Merkly Antal[35] *(1894–1957)*

Merkly Antal 1894. október 5-én született Nagykanizsán.

1914. október 5-étől szolgált az Osztrák–Magyar Monarchia közös hadseregében, mint lovassági tiszt. 1923. szeptember 1-jén századossá, 1937. november 1-jén őrnaggyá, 1938. május 1-jén pedig alezredessé léptették elő.

1938. szeptember 1. – 1940. szeptember 1. A 2. vkf. osztályon a DEF alosztály beosztott tisztje.

1940. november 1. – 1941. április 1. A 2. vkf. osztályon a DEF alosztály vezetője.

1943. január 1. – 1943. március 1. **A 2. vkf. osztályon a DEF alosztály vezetője.**

1943. április 1. – 1943. október 1. közötti beosztása ismeretlen, viszont 1943. augusztus 1-jén ezredessé léptették elő.

1943. október 1-jétől az Államvédelmi Központ (ÁVK) és a 2. vkf. osztály közötti összekötő tiszt. Merkly Antal összekötői feladatai ellátása mellett a politikai rendőrségnek is végzett operatív munkát. Erről tanúskodtak feljelentései a polgári ifjúság között fellépő baloldali mozgalmakról, melyben titkos segítőtársa ifj. Wilheim Károly magánzó volt.

Az 1944. március 19-én történt német megszállás után 1944. április 18-án Ujszászy István vezérőrnagyot, Kádár Gyula vk. ezredest, Kern Károly őrnagyot a német Biztonsági szolgálat (SD) letartóztatta az amerikaiakkal különbékéről tárgyaló „Veréb-misszióval" kapcsolatos tevékenységük miatt. Ujszászy István megérzései (később ellenőrzött meggyőződése) szerint az árulók és feljelentők között (Vörös Géza vezérőrnagy, Ferenczy László csendőr alezredes, Lovas László vk. alezredes és Király Kornél szolgálaton kívüli őrnagy) Merkly Antal ezredes neve is szerepelt. Ujszászy István vezérőrnagy ezen nem csodálkozott, hiszen tudta, hogy Merkly Antal ezredes németbarát és fasiszta érzelmű tiszt volt. Ujszászy István vezérőrnagynak erős meggyőződése volt, hogy Merkly Antal ezredes, Bartalis Kálmán vk. őrnagy és Andreánszky Jenő őrnagy, a 2. vkf. osztály szakelőadói 1944 nyarán, amikor személyes eszmecserére Berlinbe utaztak, kötelezték el magukat Gestapo-szolgálatra is.

Merkly Antal II. világháború utáni sorsáról nincsenek információim.

Haraszti György és Kovács Zoltán – akik a „Vallomások a holtak házából"-hoz a jegyzeteket írták – közlése szerint Merkly Antal ezredes 1957-ben az NSZK-beli Wegschiedben hunyt el.

[35] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. és Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL – Corvina, Budapest, 2007.

14. Bartalis Kálmán[36] *(1899–1982)*

Bartalis Kálmán 1899. május 16- (18?)-án született Szamosújváron. Anyja Haris Hajnalka, apja lófő[37] lengyelfalvi Bartalis Kálmán, főellenőr.

1905–1913. Általános (elemi) iskolai tanuló.

1913–1916. Önkéntes katonai szolgálat.

1916–1918. Bécsújhelyen a cs. és kir. Mária Terézia Katonai Akadémia hallgatója. Az akadémiát 1918. augusztus 17-én végezte el, majd hadnagyi rendfokozatot kapott.

1918. augusztus 17. – 1922. július 22. A tolnai cs. és kir. 13. huszárezrednél beosztott tiszt.

1922. július 22. – 1933. július 1. Csapatszolgálat. Többek között 1926-ban a kaposvári gyaloghadosztály parancsnokának parancsőrtisztje (szárnysegédje). Keresztes-Fischer Lajos altábornagy kedvence. Később a m. kir. 3. honvéd huszárezred beosztott tisztje. 1922. szeptember 1-jén főhadnagy, 1927. május 1-jén százados.

1933. július 1. – 1939. január 15. A HM VI. (katonai) csoportfőnök (HVK) helyettesének segédtisztje. Az 1936. augusztus 3. és 8. között Berlinben megtartott nyári olimpiai játékokon a 4. helyezést elért lovaspóló csapat tagja. 1938. november 1-jén őrnaggyá lépett elő.

1939. január 15. – 1940. március 1. A HVK főnökének szárnysegédje. 1939-ben sikerrel tette le a vezérkari törzstiszti vizsgát. Tekintettel arra, hogy a német nyelvet tökéletesen beszélte, 1939. május 1-jétől állandó résztvevője a magyar és a német vezérkarok közötti – a VKF-k és a katonai hírszerző és elhárító szervek vezetői által vezetett – katonapolitikai és katonai tárgyalásoknak.

1940. március 1. – 1940. december 1. A m. kir I. honvéd hadtestparancsnokságon az 1/b. (hírszerző és elhárító) osztályon, majd a 2. vkf. osztály DEF alosztályon mint előadó dolgozott.

1940. december 1. – 1941. április 1. A 2. vkf. osztály DEF alosztályon alcsoportvezető.

1941. április 1. – 1941. augusztus 31. A 2. vkf. osztály DEF alosztály vezetője.

1941. szeptember 15. – 1944. február 1. Katonai attasé Törökország fővárosában, Ankarában (Isztambuli székhellyel). 1942. április 1-jén léptették elő vezérkari alezredessé, illetve 1944. január 1-jén vk. ezredessé.

Ujszászy István vezérőrnagy, a 2. vkf. osztály vezetője a németbarát és fasiszta érzelmű tisztnek tartott Bartalis Kálmánt nem kedvelte. Közepes tehetségű, sima modorú, elhatározásaiban ingatag, vezetésre szoruló embernek írta le a „Vallomások a holtak házából" feljegyzéseiben. Már 1942-ben is, megítélése szerint, a „teljesen német járomban futó" törökországi attasé helyett egy angolszász vonatkozásban rugalmasabb katonai attaséra tartott igényt. Ennek érdekében tette meg javaslatát Szombathelyi vezérezredes vezérkari főnöknek, aki a Szófiába akkreditált – az amerikai titkosszolgálattal szoros kapcsolatban álló – Hatz Ottó vezérkari alezredest nevezte ki attasénak Bartalis Kálmán helyett.

Bartalis Kálmán „egyik bűne" az volt, hogy felfedte Békeffy László, az ismert színmű- és kabarészerző, valamint egy újságírói fedésben dolgozó brit hírszerző ügynöki kapcsolatát és „belekeverte" őt a német hadsereg részére is beszállító Győri Magyar Vagon- és Gépgyár felrobbantására irányuló akcióba. Az angolszász orientációjú magyar közéleti személyiségekkel (pl. Teleki Pál) is kapcsolatot tartó, lebuktatott Békeffy László 12 évi fegyházbüntetést kapott.

Az sem tetszett Ujszászy Istvánnak, hogy Bartalis Kálmán „vehemensen" szorgalmazta báró Miske Jenő müncheni, majd isztambuli főkonzul feleségének kémkedés vádjával való feljelentését.

1944. február 1. – 1944. július 1. között Bartalis Kálmán a HM VIII. csoportfőnökségen mint beosztott tiszt dolgozott. 1944. március 25-től 1944. június 15-ig vezényelték a HM elnökségre, ahol a német katonai attasé mellett összekötői feladatokat látott el.

1944. július 1. – 1944. október 16. Újra katonai attasé Ankarában.

1945. január 18-án „hűtlenség" címén lefokozták.

1982-ben Brazíliában (Petropolis) hunyt el.

36 Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL – Corvina, Budapest, 2007.// Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet, Budapest, 2015.

37 A lófő a feudalizmus idején létezett társadalmi rang a székelyek között. A lófők közvetlenül a főszékelyek után következtek a hierarchiában, a magyar kisnemesekhez hasonló rang.

15. Kuthy László[38] (1896–1958)

Kuthy László Székesfehérváron született 1896. szeptember 22-én, Kuthy József állami főreál-iskolai igazgató fiaként.

Kereskedelmi érettségit, majd tartalékos tiszti vizsgát tett.

1915. Egyéves önkéntesként lépett be a hadseregbe.

1916. A hivatásos állományba került hadnagyi rangban.

1917. A 3. gyalogezred századparancsnokaként a fronton harcolt, megsebesült.

1918. Főhadnaggyá léptették elő.

1919. Belépett Horthy Miklós nemzeti hadseregébe.

1920. Vitézzé avatták.

1921. Részt vett a későbbi Burgenland elszakításának megakadályozásáért kirobbant nyugat-magyarországi felkelésben.

1921–1925. a Vitézi Törzsszék törzsszéktartója.

1925–1928. különböző csapatoknál beosztott tiszt, 1927-től századosként.

1929–1935. a Magyar királyi Testőrségnél szolgált, mint a gyalogos testőrség századosa.

1935–1936. a 14. honvéd gyalogezred II. zászlóaljának századparancsnoka. 1936-ban a Honvédelmi Minisztérium vezérkari előadójává nevezték ki. 1937-ben őrnaggyá léptették elő.

1938–1940. a Vezérkari Főnökség 5. osztályának helyettes vezetője. 1939-ben alezredessé léptették elő.

1941. szeptember 1. – 1942. július 1. Az Ujszászy István vezérőrnagy vezette **2. vkf. osztályon a DEF alosztály vezetője.**

1941–1942. osztályvezető-helyettes.

1942–1944. ezredesként az I. hadtest vezérkari főnöke.

1944. április 17. – 1944. október 16. A 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ (ÁVK) vezetője.

Részt vett a Faragho Gábor vezérezredes vezetésével Moszkvába utazó magyar fegyverszüneti delegáció útjának megszervezésében, ezért a Gestapo 1944. október 16-án letartóztatta és átadta a nyilasoknak, akik lefokozták és kizárták a hadseregből, majd Sopronkőhidára hurcolták.

1945. február 12-én a hadbíróság felmentette, de csak március végén szabadult. 1945. áprilistól vezérőrnagyként az új Magyar Honvédségben szolgált. 1945. októberben altábornaggyá léptették elő.

1946–1948. A honvédség felügyelője. 1947-ben vezérezredesi rangot kapott. 1948. februártól a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkáraként dolgozott.

1949 januárjában nyugdíjazták.

1950. március 3-án letartóztatták, a Sólyom László és társai elleni koncepciós perben szervezkedés és kémkedés, valamint háborús bűntett vádjával augusztus 10-én első, 17-én másodfokon halálra ítélték, de az ítéletet nem hajtották végre.

[38] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015.

A perújrafelvétel során 1954. szeptember 28-án felmentették a szervezkedés és hűtlenség vádja alól, de háborús bűncselekmény miatt életfogytig tartó fegyházra ítélték.

Az 1956-os forradalom idején a felkelők október 27-én kiszabadították a váci börtönből. 1956. november 4. után nem hagyta el az országot, feltételes szabadlábon létét rendszeresen meghosszabbították.

1958-ban visszarendelték büntetése folytatására. Ezt már nem bírta elviselni és 1958. augusztus 30-án öngyilkos lett Budapesten.

16. Sillai (Sillay) Jenő[39] *(1889–n.a.)*

Megjegyzés: A lábjegyzetben megjelölt forrásban két Sillay családnevű személy Sillay Jenő és Sillay Béla) került nevesítésre. Ujszászy a feljegyzéseiben minimum több helyen említi Sillayt keresztnév és/vagy rendfokozat nélkül, de egyszer sem Sillay Bélát. Az ő nevét csak a jegyzeteket készítő Haraszti György és/vagy Kovács Zoltán hozta látókörbe, mint szóba jöhető személyt. A kutatók bizonytalanságát is az okozhatta, hogy mindkét Sillay majdnem azonos korú (Sillay Jenő 1989-es, Sillay Béla 1891-es születésű) valós személy, mindkettő hírszerző katonatiszt. Rendfokozatukat tekintve ismert, hogy Sillay Jenő 1934. január 1. óta alezredes, 1939. május 1-jétől ezredes, majd 1943. május 20-án c. vezérőrnagy, viszont Sillay Béla 1938. május 1. óta alezredes, de további adat nem áll rendelkezésre. Tekintettel a fentiekre, az alábbi életrajzi adatokat a legvalószínűbbnek tekinthető Sillay Jenőre értelmezem.

Sillay Jenő 1989. július 31-én született Pécsett.

1908. augusztus 18-tól (19 éves korától) szolgált a hadseregben. Az I. világháborúban mint gyalogostiszt (1908. augusztus 18-tól hadnagyi, 1914. augusztus 1-jétől főhadnagyi, 1918. szeptember 1-jétől századosi rendfokozatban) vett részt.

A háborút követően 1934-ig tevékenységére vonatkozó adatokat nem találtam.

1934-től (1934. május 1-jétől alezredes, majd 1939. május 1-jétől ezredes) 1941. január 1-jéig, rejtve a 2. (Katonai hírszerző és elhárító) vkf. osztály DEF, később az ipari alosztályon dolgozott. Közben az 1928-ban bécsi Hírszerző és kémelhárító kirendeltség (WEX) vezetői feladatait is ellátta.

1941. január 1. – 1941. december 3. A berni konzulátuson fedett állományban teljesített szolgálatot.

Ujszászy visszaemlékezéseiben írta le, hogy hírszerző szakszemélyzetet olyan külképviseleteknél helyeztek el, ahonnét a valószínűsíthető ellenséges államokkal szemben a felderítés végrehajtására kedvező lehetőség adódott. Ezek a szakszemélyzetek függetlenül a katonai attaséktól, közvetlenül a központ alárendeltségében működtek. Ilyen volt a berni főkonzulátusra – 1940 végén, 1941 elején – kihelyezett Sillay Jenő ezredes is, akinek a feladata a svájci katonapolitikai helyzet, a hadviselő felek képviselői kapcsolatainak figyelése, a hírszerző szolgálatok (különösen az angolszász) felderítése volt. Svájc ugyanis lehetőséget adott az angolszász hírszerző szervek megközelítésére, a velük való nem hivatalos tárgyalásokra.

Sillay Jenő ezredesnek alkalma volt Svájcban részt venni olyan tárgyalásokon is, amelyeken az amerikai királyságpárti személyiségek (köztük az akkor az USA-ban élő Hodzsa Milán, volt csehszlovák miniszterelnök) találkoztak osztrák, cseh, bajor, szlovák királyság-pártiakkal E tárgyalások egy osztrák–magyar–cseh–bajor monarchia (dunai blokk) létrehozására irányultak.

Érdekesség, hogy Sillay Jenő ezredessel együtt dolgozott egy román szociáldemokrata emigráns („kétes hírszerző elem") is, akivel 1921-ben, amikor Bécsben a Románia elleni hírszerzést vezette, Ujszászy István foglalkoztatott.

[39] Haraszti György (szerk.): *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései.* ÁBTL – Corvina, Budapest, 2007.

1941. december 3. – 1942. október 1. A soproni II. Rákóczi Ferenc Katonai Főreáliskola parancsnoka. (A lábjegyzetben megjelölt forrás 235. oldala szerint, vélhetően tévesen, 1942. március 1-jétől nyugállományba helyezték.)

1942. október 1. – 1943. január 1. között Sillay Jenő ezredes a 2. vkf. osztály (osztályvezető akkor Vasvári József vezérőrnagy) **DEF alosztályának vezetője volt.** Ebben a minőségében aktívan működött közre az 1942. június 1-jével megalakult Államvédelmi Központ (ÁVK) feladatai végrehajtásában részt vevő 2. vkf. osztály, 6. vkf. osztály, a politikai rendőrség és a központi csendőrnyomozó osztály közötti együttműködés megvalósításában.

1943. május 20-án címzetes vezérőrnagyi rangot kapott. (Lehet, hogy ekkor vonult 54 évesen nyugállományba.)

Életének további alakulása kutatásra vár.

17. Vasváry József[40] (1898–1984)

Vasváry (1923-ig Eisensehr) József 1898. január 31-én született Eszéken. Anyja Hoisz (Hoiss) Mária, apja Eisensehr József főtörzsfoglár (börtönőr).

1904–1912. Általános (elemi) iskolai tanuló.

1912–1915. A budapesti cs. és kir. gyalogsági hadapródiskola tanulója, ahol 1915. március 15-én avatták zászlóssá.

1915–1918. Csapat- és frontszolgálat a cs. és kir. gyalogezrednél. 1915. szeptember 1-jén hadnaggyá, majd 1917. augusztus 1-jén főhadnaggyá léptették elő.

1918–1924. Ismeretlen (nincs adat).

1924. október 1. – 1927. április 30. A Ludovika Akadémia tiszti továbbképző tanfolyam (Hadiakadémia) hallgatója, ahol 1926. május 1-jén századosi előléptetésben részesült.

1927. április 30. – 1935. szeptember 15. Beosztásai ismeretlenek. 1934. november 1-jén vk. őrnagyi rendfokozatot kapott.

1935. szeptember 15. – 1941. május 1. Tartósan vezényelve a 2. vkf. osztályra, és Belgrádba küldték katonai attasénak, de akkreditálva volt Athénban is. 1938. május 1-jén vk. alezredes, majd 1940. szeptember 1-jén vk. ezredes lett.

1941. szeptember 15. – 1942. augusztus 1. A budapesti m. kir. I. honvéd hadtest vezérkari főnöke.

1942. augusztus 1. – 1943. augusztus 1. Ujszászy vezérőrnagyot váltotta a 2. vkf. osztály élén, majd adta át Kádár Gyula vk. ezredes részére. 1943. február 1-jén nevezték ki vezérőrnaggyá.

1943. augusztus 1. – 1943. október 1. Két hónapon át a 13. gyaloghadosztály (vagy a 15. könnyű hadosztály) parancsnoka.

1943. október 1. – 1944. január 1. Magasabbparancsnoki személyi tartalékban.

1944. január 1. – 1944. augusztus 1. A m. kir. 18. hadosztály parancsnoka.

1944. augusztus 1. – 1944. november 1. A 16. gyaloghadosztály parancsnoka. 1944. október 23-án állapodott meg a magyar és a német kormány, hogy a m. kir. Honvédség mintegy 410 000 fős katonai erővel települ ki Németországba.

1944. november 1. – 1945. január. A III. honvéd hadtest parancsnoka. Kinevezésével egyidejűleg altábornaggyá léptették elő. A 110 000 fő csapatszolgálatra alkalmas 19–21 éves újoncból 4 gyaloghadosztály és 4 magyar SS-hadosztály a német szárazföldi haderő, a 100 000 fő 16–18 éves korosztály a német légierő és a haditengerészet támogatására, illetve a mintegy 190 000 fő, 35 éven felüli munkavégzésre, egészségügyi és egyéb ellátó feladatok végzésére rendelt magyar katonák Németországba való kitelepülése 1944. decemberben vette kezdetét.

1945. januártól a Vasváry József altábornagy által parancsnokolt, a II. német hadsereg kötelékébe került m. kir. V. hadtest részt vett a szervezetten, hátrálva harcoló hadműveletekben. Ugyanakkor Beregfy Károly vezérezredes, honvédelmi miniszter parancsára Vasváry kapta meg a megszálló francia csapatokkal való kapcsolatfelvétel „megtisztelő feladatát" is.

Amikor a német 6. hadsereg parancsnoka az ellenséghez való átállás gyanúja alapján parancsot adott a magyar alakulatok lefegyverzésére, Vasváry József altábornagy bátran szembeszállva a németekkel (de László Dezső vezérezredes, a magyar 1. hadsereg parancsnokának parancsával is) átvette a hadműveleti területen található magyar csapatok feletti parancsnokságot és mentette, ami menthető.

40 Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015.

A háború után Vasváry József nem tért haza Magyarországra, külföldön maradt és a Zákó András által szervezett és mozgósított Magyar Harcosok Baráti Közössége (MHBK) egyik vezetőjeként is a magyar katonai emigráció ismert személyisége lett. Egy ideig a francia hírszerzés magyar osztályán is dolgozott. A civil életben textil nagykereskedéssel foglalkozott.

A magyar állambiztonság 1960-ig mindent elkövetett, hogy Magyarországra csábítsák. Személyi dossziét is vezettek róla. A terv és a tevékenység azonban sikert nem hozott.

Vasváry József 1984. április 24-én hunyt el az ausztriai Lauterachban. Hamvai az 1984. április 27-ei temetéstől a lauterachi temetőben nyugszanak.

18. Osváth István[41] (1892–1966)

Osváth István Budapesten született 1892. január 1-jén

1912. augusztus 8. Hadnaggyá avatták, és megkezdte szolgálatát a közös hadseregben. 1915. május 1-jén léptették elő főhadnaggyá.

1923-tól a HM VI/2. osztályán teljesített szolgálatot.

1935–1937. Szombathelyen teljesítet csapatszolgálatot.

1937 – 1939. október 1. A székesfehérvári II. hadtest hírszerző és kémelhárító osztályának vezetője. 1937. november 1-jén lett alezredes.

1939. október 1. Az ungvári VIII. hadtest hírszerző és kémelhárító osztályának vezetőjévé nevezték ki. Ezt a beosztást 1943. március 1-jéig látta el.

Közben rövid időre 1941 májusában Osváth Istvánt vezényelték a Szovjetunió-ellenes hadjárat előkészületei érdekében megalakított Kárpát-csoporthoz, ahol feladata az I/b. (felderítés, hírszerzés, kémelhárítás) osztály vezetése volt. Ujszászy István vezérőrnagy németbarát és fasiszta érzelmű tisztként jellemezte Osváth Istvánt. „Vallomásaiban" megemlítette, hogy Osváth István ezredes, az ungvári hadtest 2. osztályának vezetője szorosan együttműködött az ungvári határszéli rendőrkapitányság vezetőjével (Meskó Arisztid tanácsos), aki kirendeltségeivel aktívan vett részt a szovjetellenes katonapolitikai hírszerzésben, Kárpátalja kémelhárító és nemzetvédelmi szolgálatában. 1942. március 31-én léptették elő ezredessé.

Ujszászy „elismeréssel" tett említést Osváth István ezredes határozott, nagy erőszakossággal és fanatizmussal végzett kémelhárító nyomozati tevékenységéről, amit ő, mint az Államvédelmi Központ (ÁVK) vezetője tapasztalt 1942 nyarán.

1943. március 1. – 1943. július 31. A 2. vkf. osztály DEF alosztályának a vezetője. Vasváry József altábornagy parancsnoksága alatt. Ez követően ismét frontszolgálatra került, de visszatért az osztályra és a DEF alosztály vezetője lett.

1944. április 17. – 1944. december 31. A Kuthy László ezredes, majd Zákó András vezérőrnagy által vezetett **2. vkf. osztályon** újra a **DEF alosztály vezetője volt egészen 1944. december 31-ig.**

1945 márciusa. Egységével Németországba került, ahol amerikai fogságba esett.

1946 eleje. Az amerikaiak átadták a magyar hatóságoknak, amelyek továbbították a szovjet szervekhez.

1946. július 24. A szovjet katonai törvényszék 20 év börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélte.

1956 tavasza. Hazaengedték az irkutszki munkatáborból. A magyar hatóságok további öt hónapra internálták.

1966. október 19. Budapesten hunyt el.

1991. Posztumusz vezérőrnaggyá nevezték ki.

41 Ujszászy István: *Vallomások…*

19. Kádár Gyula[42] (1898–1982)

Kádár Gyula Debrecenben született 1898. december 16-án.

1912–1916. a Magyar Királyi Soproni Katonai Főreáliskola hallgatója.

1916–1918. a Magyar Királyi Ludovika Akadémián tanult. 1918. augusztus 17-én avatták gyalogos hadnaggyá.

Az 1918–1919-es forradalmak idején a szegedi 5. gyalogezrednél szolgált.

1919. novemberben a nemzeti hadsereg tisztjeként vonult be Horthy vezérlete alatt Budapestre.

Rövidesen a Szegeden alakult 9. gyalogezred századparancsnoka lett.

1922. szeptember 1-jén főhadnaggyá léptették elő és a 11. debreceni „Hajdú gyalogezredbe" helyezték át, ahol előbb századparancsnok, majd ezredsegédtiszt lett.

1927. május 1-jén századossá lépett elő. Itt szolgált 1933. augusztus 1-jéig.

1933–1939. A Ludovika Akadémián a tüzérek gyalogsági kiképzője, majd a harcászat tanára volt. 1937-ben léptették elő vezérkari őrnaggyá.

1939-től a pécsi IV. hadtest parancsnokságán a kiképzési, majd az anyagi vezérkari osztály vezetője.

1940. szeptemberben részt vett az Észak-Erdélyi bevonulásban.

1941 tavaszán, mint a hadtest anyagi vezérkari főnöke vett részt a délvidéki harcokban.

1942. január 1. Vezérkari ezredessé léptették elő, 1942. május 1-jén helyezték át a Vezérkari Főnökség állományába és lett a Vezérkari Főnökség 6. (nemzetvédelmi és propaganda) osztályának vezetője.

1943. augusztus 1. – 1944. március 17. A 2. vkf. osztály vezetője. Szombathelyi Ferenc vezérkari főnök utasítására részt vett az esetleges angolszász ejtőernyős egységek és légi úton szállított csapattestek magyarországi fogadásának, illetve a Magyar Honvédség angolszász expedíciós hadsereghez történő csatlakozásának előkészítésében.

1944 eleje. Figyelmeztetett a német megszállás veszélyére.

1944 februárja. Felvette a kapcsolatot Bajcsy-Zsilinszky Endrével is.

Részese volt a 1944. március 16-án kezdődött „Veréb-missziónak", egy háromfős amerikai, – Magyarország háborúból való kiugrása céljából – ejtőernyővel érkezett, tárgyalást előkészítendő (összekötő) csoport fogadásának.

1944. április 17. Másokkal együtt a Gestapo letartóztatta. A németek csak 1944. június végén – Csatay Lajos honvédelmi miniszter és ifj. Horthy Miklós közbenjárásával – adták át a magyar katonai bíróságnak, amely 1944. július 1-jén helyezte szabadlábra. A német tiltakozás miatt Vörös János vezérkari főnök ismét letartóztatta és 1944. október 2-án a vezérkari főnök különbírósága hűtlenség bűntette miatt vádat emelt ellene, de a bíróság október 14-én a vád alól felmentette. A nyilas puccs után Beregfy Károly honvédelmi miniszter tartóztatta le ismét, majd a szovjet hadsereg közeledtére a Margit körúti fegyházból Sopronkőhidára szállították.

42 Kádár Gyula: *A Ludovikától Sopronkőhidáig.* (Tények és tanúk sorozat) Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1978. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló –Veritas. Budapest, 2015.

1945. március 28. Németországba hurcolták. Csak 1945. szeptember 2-án szabadította ki az amerikai hadsereg a bajorországi Triftenből, a fogságból.

1945. szeptember 20. Hegyeshalomnál a kommunista vezetés alatt álló Katonapolitikai osztály letartóztatta, Budapestre kísérte. Azonnal, mint háborús bűnöst átadták a szovjeteknek, akik a Szovjetunióba szállították, ahol a szovjet katonai bíróság 15 évi kényszermunkára ítélte.

Tíz év elteltével, 1955. november 20-án tért haza. Itthon azonnal letartóztatták, vizsgálatot indítottak ellene, s csak 1956. szeptember 25-én bocsátották szabadon.

Ezt követően önéletrajzának megírásával foglalkozott, amely erősen cenzúrázva jelent meg „A Ludovikától Sopronkőhidáig" címmel 1978-ban.

1982. március 14. Elhunyt Budapesten.

20. Kern Károly[43] *(1907–1975)*

Kern Károly 1907. szeptember 17-én született a Bakony kapujában fekvő, Kisbérhez tartozó, ősi településen, Hántán.

1926–1930. A Ludovika Akadémia hallgatója.

1930. október 1. A magyar királyi „József nádor" 2. gyalogezred alantos[44] tisztje, hadnagyi rendfokozatban.

1937–1940. A Hadiakadémia hallgatója.

1938. november 6. Kern Károly, már vk. főhadnagyként vett részt Horthy Miklós kormányzó Kassára történt bevonulásán.[45]

1940. május 21. A 20. vegyesdandár-parancsnokságon vezérkari tiszt.

1941 ősze. Az Egerből a keleti frontra induló – uzoni Kovács Károly tábornok parancsnok által vezetett – (a 20. vegyesdandárból lett) 20. könnyű hadosztály[46] vezérkari főnöke, vk. századosi rendfokozatban.

1942. június 29. – 1943. március 5. A 2. hadsereg pécsi IV. hadtest alárendeltségébe tartozó egri 20. könnyű hadosztály[47] vezérkari főnökeként vett részt a keleti fronton a 2. hadsereg katasztrofális (a mintegy 3000 fős hadosztályban 2000 fő volt az áldozatok száma) hadműveleteiben.[48]

1943. március 17. – 1944. október 16. A 2. vkf. osztály alárendeltségébe tartozó Defenzív (DEF) alosztály[49] vezetője.[50]

Alosztályvezetői funkcionálásának teljes időszakában részese volt a Kállay-kormány egyik legsikeresebbnek indult, minden vonatkozásban kalandos és sorsdöntő események után azonban kudarccal végződött béketapogatózási kísérletének, az ún. **„Veréb-misszió"**[51] fedőnevű akcióval kapcsolatos tevékenységeknek.

1944. március 17. Kern Károly a DEF alosztály repülőcsoportjával gondoskodott a „Veréb-misszió" Budapesten történő elhelyezéséről és az Államvédelmi Központ vezetője (korábbi 2. vkf. osztályvezető) Ujszászy István vezérőrnagy (a misszióval való „hivatalos" találkozóra, a miniszterelnök által kijelölt személy) utasítására hallgatta meg először az amerikaiakat.

1944. április 18. Kern Károlyt – Ujszászy István vezérőrnaggyal, Kádár Gyula ezredessel (az új 2. vkf. osztályvezető) és Szombathelyi Ferenc vezérezredessel, vezérkari főnökkel együtt – letartóztatták a németek, miután tudomással bírtak a kiugrási kísérletről – 1944. március 19-én megszállták Magyarországot.

1944. június 7. Horthy Miklós kormányzó közbenjárására a fogságban tartottakat, így Kern Károlyt is, 50 nap után átadták a magyar hatóságoknak.

43 Ujszászy István: *Vallomások...*
44 Alantos tiszt: alhadnagy, hadnagy és főhadnagy rendfokozatot viselő tisztek csoportja.
45 http://felvidek.ma/2017/11/a-magyar-hajnalhasadas-kezdete/; letöltés ideje: 2018. 01. 21.
46 http://www.egerhirek.hu/2018/01/12/ime-az-egri-hosok-akik-feleskudtek-a-magyar-hazara-de-kethar-maduk-elesett-a-donnal-exkluziv-fotok/kult/szabokatalin; letöltés ideje: 2018. 01. 21.
47 http://mek.oszk.hu/01300/01340/html/fond08.htm; letöltés ideje: 2018. 01. 21.
48 http://donkanyar.gportal.hu/gindex.php?pg=8533076; letöltés ideje: 2018. 01. 21.
49 Ujszászy István: *Vallomások...* 136. o.
50 Ujszászy István: *Vallomások...* 353. o. szerint Kern Károly alosztályvezetői kinevezésének és felmentésének időpontjai pontatlanok, ami összefügghet a röviden ismertetett „Veréb-misszió történéseivel.
51 Ujszászy István: *Vallomások...* 96–111. o.

1944. október 11–12. A HVKF bírósága tárgyalta a „szolgálati bűntett (kötelességszegés)" miatt indított eljárást, ahol, Szombathelyi Ferenc (I. rendű), Bajnóczy József (II. rendű), Ujszászy István (III. rendű), Kádár Gyula (IV. rendű) után Kern Károly (V. rendű) vádlott szerepelt. A bíróság a vádlottakat felmentette.

1944. október 15. Horthy Miklós bejelentette a kiugrási kísérletet, a „felmentettek" (így Kern Károly is) újra menekülni voltak kénytelenek.

Arról nincs adat, hogy Kern Károly hol húzta meg magát, de „hivatalosan" 1944. október 14-től 1945. május 8-ig a HM Kiképzési osztály előadótisztjeként dolgozott tovább.

1945. május 8. – 1945. szeptember 7. Amerikai fogságban volt. A fogságból szabadulva szolgálatra jelentkezett az 1. honvédkerület-parancsnokságon.

1948. február 1-jétől a HM állományában teljesített szolgálatot.

1949. június 30. – 1950. október 30. A Honvéd Akadémia tanára.

1950 novembere. Ismeretlen okból elbocsátották a honvédség állományából és a Hárosi Falemezművek munkatársa lett.

1958. március 31. Rendfokozatától is megfosztották.

1975. november 23. Elhunyt Münchenben.

21. Zákó András[52] (1888–1968)

Zakó András (1940-től Zákó) 1888. március 23-án született Brassóban. Anyja Strelitz Erzsébet, apja Zakó Jenő, műszaki végzettségű segédmérnök, majd (Ungváry Krisztián kutatási adatai szerint) Temes megye főispánja volt.

1904–1912. Általános (elemi) iskolai tanuló.

1913–1916. A brassói m. kir. Honvéd Hadapródiskola gyalogos szakán gimnáziumi érettségit szerzett és 1916. augusztus 18-án zászlósi rendfokozatban avatták.

1916. augusztus 18. – 1918. A brassói 24. székely gyalogezredben, később a közelharc elit alakulatának számító 38. rohamzászlóaljban szakasz-, majd századparancsnokként harcolta végig az I. világháborút. Több hadi kitüntetés birtokosa. Még a rendkívül ritkán adományozott Ezüst Vitézségi Éremre is felterjesztették. Ezt akkor végül is nem kapta meg, ezért a kormányzó később, az érem bronz fokozatával „kárpótolta". 1917. november 1-jén léptették elő hadnaggyá.

Az 1919-es Tanácsköztársaság Vörös Hadseregében a tiszai hadműveletben harcolt a román csapatok ellen.

1919–1924. A HM VI. (vezérkar) 2. (katonai hírszerző és elhárító) osztályán mint beosztott tiszt teljesített szolgálatot. 1922. január 31-én Romániába telepítették mint hírszerzőt. Biztonságáról nem kellő körültekintéssel gondoskodtak (rossz volt a „legenda" is), ezért 1923 elején a román katonai elhárítás látókörébe került. Egy év múlva, 1924. március 24-én lebukott és a brassói vasútállomáson letartóztatták. Több fontos „Szigorúan titkos" okmányt is találtak nála. A vizsgálatot követően hatévi börtönre ítélték.

1924–1928. Romániában raboskodott.

1928. szeptember 27. Fogolycserével került vissza Magyarországra.

1929 – 1936. május 1. Elvégezte a nagyváradi Ludovika Akadémia (Hadiakadémia?) továbbképző tanfolyamát, századossá lépett elő és a **2. vkf. osztály hírszerző alosztályán („KOFFA") dolgozott,** miközben a szegedi V. hadtest, 14. gyalogdandár 9. gyalogezrednél és a budapesti I. hadtest, 2. gyalogdandár, 2. tábori tüzérosztálynál csapatszolgálatot is teljesített.

1936. május 1. – 1939. január 15. A budapesti m. kir. 1. honvéd vegyesdandár kiképzésvezetője, majd az I. hadtestnél a vezérkari osztály vezetője volt. Az első bécsi döntés értelmében a Csehszlovákia elleni mozgósításkor (1938. október 13-án) ideiglenesen vezényelték a Fővezérséghez, ahol a különleges (sajtó-, propaganda- és szabotázs-) csoport vezetője lett.

1939. január 15. – 1940. október 1. A Legfelsőbb Honvédelmi Tanács Vezértitkárságán vezérkari főnök.

1940. január 15. – 1942. május 1. A m. kir. honvéd Hadiakadémián a hadműveleti vezérkari szolgálat című tantárgy tanára.

1942. május 1. – 1943. október 1. A debreceni VI. honvédhadtest vezérkari főnöke. Itt ismerkedett meg Beregfy Károllyal és került szorosabb kapcsolatba a németbarát és nyilas tisztikarral.

1943. október 1. – 1944. október 16. A marosvásárhelyi 27. (székely) könnyű hadosztály parancsnoka.

1944. október 16. – 1945. január 30. Szálasi Ferenc nemzetvezető által kinevezve a **2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ (ÁVK) vezetője.**

[52] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály.* Magyar Napló – Veritas. Budapest, 2015.

1945. május – 1947. május. 1945. május 2-án Ausztria területén amerikai hadifogságba esett és Absam helységben létesített menekülttábor őre lett. A magyarok, mint háborús bűnöst kikérték, de az amerikaiak nem kapkodták el a kérés teljesítését, sőt kiengedték a táborból. Ezt követően titokban visszatért Magyarországra és volt szerelménél, özvegy Vízkelety Ferencné, született Divald Klára lakásán húzta meg magát és élt illegalitásban 1947 májusáig. Közben 1946-ban ujjászervezte – a Trianon után a kommunisták elleni harcra alakult – titkos, irredenta „Kopjások" szervezetét. A „kopjások" arra esküdtek fel, hogy minden erejükkel harcolni fognak a kommunisták ellen. Hitlerben a megmentőjüket érezték. (Tagjai között volt, állítólag, Rajnay Károly vezérőrnagy is, aki 1924. szeptember 1-jéig vezette a „Kommunista mozgalmak figyelemmel kísérési osztály" (más néven „Nyilvántartó iroda") kémelhárítási alosztályát).

1948. október 23-án (1946 óta tartó titkos szervezkedés után) Zákó András vezérőrnagy vezetésével alakult meg az Innsbruck melletti Absam helységben a Magyar Harcosok Baráti Közössége (MHBK), amely a II. világháború után a nyugati hadifogságba esett, jól képzett katonákból álló egyik jelentős emigráns szervezet volt. (A másik szervezetet, a Magyar Szabadságharcosok Szövetségét Veress Lajos vezérezredes, a 2. magyar hadsereg volt parancsnoka, Horthy Miklós kormányzó, akadályoztatása esetére kinevezett helyettese alakította meg és vezette.)

Az MHBK tagjai legfontosabb küldetésüknek tartották Magyarország szovjet iga alóli felszabadítását. Zákó András a legfontosabb feladatnak tekintette egy nyugat- és kelet-európai, kiterjedt hírszerző hálózat kiépítését. Részletesen kidolgozott tervvel bombázta a nyugati hatalmak hírszerző szerveit.

Az elgondolásra az amerikaiak és az angolok nem, de a franciák vevők voltak és mind anyagi, mind technikai vonatkozásban támogatást is nyújtottak.

A magyar katonai elhárító szerv, a KPO külföldi akciói már 1950-ben az MHBK ellen irányultak. Egy januári akció során le is lőtték az MHBK Hírszerző szolgálatának vezetőjét, Kovács Attilát. A szolgálat vezetését ezt követően Zákó András vette át. A franciákkal közösen egyre több ügynököt (rádiósok, futárok) telepítettek Magyarországra. Megfelelő kiképzettség hiányában egy 15 fős csoport 1950 novemberében le is bukott. Egyik vezetőjét lelőtték, a csoport 4 tagját elfogták. Az ellenük indított perben 3 főt kivégeztek, 1 fő pedig életfogytig tartó börtönbüntetést kapott. Az 1952-ig tartó időszakban mintegy 80 főt kaptak el a magyar és a szovjet elhárító szervek. 54 főt a magyarok, 16 személyt a szovjetek ítéltek el, melyek közül 7 halálos ítélet is volt. A veszteségek következtében az MHBK hírszerző tevékenysége hanyatlani kezdett, többen ki is léptek a közösségből. Ennek ellenére ez az emigráns szervezet volt az egyedüli, amely készen állt 1956-ban a magyarországi beavatkozásra. Ungváry Krisztián kutatásai szerint 1956 októberben egy 15 fős törzzsel Bécsbe települt, de az amerikaiak passzivitása miatt önálló akcióra nem vállalkozott. 1956. novemberben, inkognitóban járt Magyarországon Zákó András (Győrben látták?). A magyar hírszerzés kiemelten foglalkozott személyével, amely 1956 után új lendületet kapott. Számos akciót (kompromittálás, lejáratás, rablás, likvidálás, játszma stb.) készítettek elő ellene. Az akciók elvárt eredményeket nem hoztak.

1968. március 13. 70 éves korában hunyt el Münchenben.

22. Vértes Imre[53] (1905–1986)

Vértes Imre 1905. április 12-én született Debrecenben.

1911–1920. Általános (elemi) iskolai tanuló.

1920–1924. Középiskolai tanuló Romániában, a Szatmár megyei Nagykárolyban.

1924–1928. Gyógyszerészeti tanulmányok a franciaországi strasbourgi egyetemen, ahol 1928-ban doktori fokozatot is szerzett.

1928–1942. Munkavégzés Nagykárolyban, a Prinzinger gyógyszertárban.

1942–1945. Frontszolgálat. 1943-ban átszökött a szovjet csapatokhoz, s a magyar partizánszázad parancsnoka lett.

1945. január 1. – 1945. január 30. és 1945. március 12. – 1945. július 17. között a HM KPO DEF alosztályvezetője.

1945–1951. Ismeretlen.

1951–1953. Ezredesként a Hadtörténeti Levéltár parancsnoka.

1953–1956. Börtönben.

1956-ban a rehabilitálást követően a Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központjában dolgozott, szakelőadó, főgyógyszerész, majd a központ igazgatója. A főváros vezető gyógyszerésze.

1958–1962 között Genfben a ENSZ Kábítószer Bizottságában delegációvezető, az ENSZ Nemzetközi Kábítószer Ellenőrző Testület tagja.

1960–1968. között a Magyar Gyógyszerészeti Társaság alelnöke.

1986. július 16-án hunyt el Budapesten.

[53] http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html; letöltés ideje: 2018. 01. 31.

23. Dr. Matheidesz Géza[54] *(1921–1977)*

Matheidesz Géza 1921. július 29-én született Miskolcon, anyja Rohács Aranka, apja Matheidesz Géza MÁV-felügyelő, a nyilas kormány alatt a vasipari kormánybiztos teljhatalmú megbízottja. A mérnöki végzettségű Matheidesz Géza a német megrendelésre is dolgozó, kb. 120 főt foglalkoztató Taurus Fémáruüzem tulajdonosa volt.

Részt vett a németellenes mozgalomban, csoportja kapcsolatban állt több polgári politikussal. Már 1942-ben kapcsolatba került Szent-Györgyi Albert ellenálló csoportjával. Ő hozta össze Szent-Györgyit báró Kruchina Viktorral.

A nyilas hatalomátvételt követően fegyveres ellenálló csoportot szervezett. Budapest ostroma után a csoportból katonai nyomozó részleget alakított, amely a szovjet városparancsnokság engedélyével működött. Ez a csoport volt közvetlen elődje – nem sokkal ezután Vörös János honvédelmi miniszter hozzájárulását is megszerezve – a Vészi-féle HM 40. osztálynak, amely felszámolta a Matheidesz Géza és báró Kruchina Viktor vezette szervezetet.

Matheidesz Géza 1944-ben a Nagymező utca 37–39. szám alatti üzemét, valamint a VI. kerületi Szív utcában létesült raktárát fegyveres kiképzés céljaira az ellenállók rendelkezésére bocsátotta. Saját készpénzét is részben az ellenállóknak adta, akik ebből a német csapatoktól illegálisan fegyvereket vásároltak. Mintegy 250 géppisztoly gyűlt így össze.

Az üzem pincéjében lőgyakorlatot is tartottak, a kiképzési munkát a mozgalomban részt vevő folyamőr tisztek irányították. A Taurus-gyárban több száz ember kapott kiképzést. Konspirációs okokból Enyingen is működtettek – a svéd követség által bérelt ingatlanban – egy támaszpontot.

E tisztek közül, többek között Kruchina Viktor és Milassin István hadbiztos őrnagy összekötő is volt a csoport és a Horthy Miklós kormányzó testőrségét vezető Lázár Károly testőr altábornagy között.

A német megszállás hírére a beszervezett munkások az üzemben gyülekezni kezdtek, de nem kaptak parancsokat. Miután a nyilasok több embert elfogtak az utcán, akik az üzembe igyekeztek és fegyvert rejtegettek, még aznap megszállták Matheidesz üzemét és az ott tartózkodókat, valamint a folyamatosan érkezőket letartóztatták. A Szent-Györgyi csoport nagy része így felszámolódott. A csoportból egyedül Matheidesz jutott el október 15-én a Várba, beszélni is tudott Horthyval, de az eseményeket már nem tudta befolyásolni, több társával illegalitásba vonult.

1945 januárjában az újjáalakuló kommunista párt székházában Kiss Károly, a későbbi KB-tag és KEB-elnök adott felhatalmazást Matheidesz Gézának egy elhárító alakulat megszervezésére. Ennek nyomán Csernyisev vezérőrnagy szovjet városparancsnok és Buktov őrnagy, a mellette működő politikai tiszt Kruchina Viktort bízta meg a katonai rendőrség megszervezésével. A politikai rendőrség kialakítása ekkor már Péter Gábor kezében volt.

[54] Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Sz. Kovács Éva: *A magyar hírszerzés tevékenysége Ausztriában (1945–1965).* Betekintő, 2013/2. // Dávid Ferenc: *A magyar katonai titkosszolgálatok megszervezése. A HM Katona politikai osztály szervezete, feladata és működése, 1945–1947.* PhD értekezés. Pécs, 2015. (http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/davidferencphd.pdf; letöltés ideje: 2018. 02. 05.)

Az egység először az Andrássy u. 86-ban rendezte be székhelyét, majd átköltöztek az Andrássy u. 60-ba. Kruchina Viktort február 14-én a szovjet katonaság letartóztatta. Matheidesz Debrecenbe utazott és elintézte Kruchina kiszabadítását.

Matheidesz Gézát egyesek pénzéhes embernek állították be, aki zsidó üzemek árjásításából gazdagodott meg és csak 1942-ben állt át az antifasiszta oldalra. Tény, hogy 1944 folyamán a Klein Henrik-féle gyárból is vásárolt esztergapadokat és egyéb eszközöket. Klein a háború után feljelentette, hogy az eszközöket áron alul vásárolta meg. A budapesti népbíróság 1949-ben a vádak alól felmentette.

Feltehetően Matheidesz Géza ekkor már Bécsben élt.

Valószínűleg 1977-ben hunyt el Bécsben.

24. *Kruchina Viktor*[55] *(1905–1978)*

Kruchina Viktor 1905. szeptember 5-én született Budapesten. Apja Kruchina Manó altábornagy, hadtestparancsnok.

1915–1920. Kőszegen katonai alreáliskolai tanuló.

1921–1925. Budapesten katonai főreáliskola tanuló.

1925–1929. augusztus 20. Ludovika Akadémia, ahol folyamőr hadnaggyá avatták.

1930–1938. Csapatszolgálat Komáromban

1938–1939. Hadbiztosi tanfolyam. Feltehetően 1938-ban lett főhadnagy és százados.

1939–1939. október 19. A 18. önálló dandár vezető hadbiztosa.

1939. október 19. – 1940. január 1. Az V. hadtest anyagi hadbiztosa.

1940. január 1. – 1940. június 1. A hadtest ruházati előadó hadbiztosa.

1940. június 1. – 1941. szeptember 30. Katonai szolgálat a folyamőrség parancsnokságán.

1941. szeptember 30-án betegszabadságra küldték.

1942. február 1-jén leszerelték, mivel a zsidóellenes rendelkezések miatt (édesanyja zsidónak minősült) el kellett hagynia a katonai pályát.

1942. február 1-jétől a Heisler Ignác szállítmányozási Rt.-nél dolgozott, illetve egy svéd golyóscsapágyüzem képviseletét látta el. Ebben az évben került kapcsolatba az antifasiszta ellenállással, ismerkedett meg Matheidesz Gézával és rajta keresztül Szent-Györgyi Alberttel és lett később, az 1944. március 19-ei német megszállás után az ő köré szerveződő katonai ellenálló csoport vezetője.

Szent-Györgyi Albert Ankarából kapott – a Máltán állomásozó angol–amerikai légierővel való kapcsolattartáshoz szükséges – rádióadóját Kruchina Viktor és húga, Kruchina Hilda üzemeltették, és folyamatosan jelentették a Dunán közlekedő német uszályok (olajszállítmányok) helyzetét. Kruchina és társai tartották a kapcsolatot Horthy Miklós kormányzó testőrségének vezetőjével, Lázár Károly testőr altábornaggyal is.

1944. október 15-én a sikertelen kiugrási kísérlet bejelentésekor a Matheidesz-gyárban gyülekező és a gyárban várakozó, beszervezett munkásokat a nyilasok letartóztatták. Kruchina részt vett, mintegy 40 ember kiszabadításában, majd illegalitásba vonult és bujkált 1945 januárjáig.

1945. januárban a szovjet csapatok bevonulása után Csernyisev vezérőrnagy, városparancsnok Kruchina Viktort bízta meg a katonai elhárítás megszervezésével. Közben megérkezett Debrecenből a Vörös János vezérkari főnök és honvédelmi miniszter által kinevezett egység parancsnoka és átvette a Kruchina-csoport vezetését is.

1945. február 14-én Tömpe András[56] feljelentése nyomán (angol és francia kémtevékenységgel gyanúsította meg) a szovjetek letartóztatták. A fogságból csak két hét múlva, közreműködők (apja kapcsolatai) segítségével szabadult.

55 Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

56 Az illegális párt tagja, 1944-től Nógrádi Sándor partizánegységének politikai megbízottja. BM-szolgálatát 1945. január 1-től kezdte meg rendőr főtanácsos rangban. 1945–1946-ban a Magyar Államrendőrség Politikai rendészeti osztályának vezetője és Péter Gábor riválisa.

1945. március 14-én megérkezett Budapestre Pálffy György is, és összevonva a csoportokat, átvette a hatalmat. Ungváry Krisztián véleménye szerint Pálffy György le akarta tartóztatni Kruchina Viktort, de elállt szándékától és politikai kompromisszumból helyettesének nevezte ki. 1946. január 1-jén léptették elő ezredessé, feltehetően kihagyva az őrnagyi és alezredesi rendfokozatokat.

1946 elejétől a kommunista Pálffy és a kisgazda elkötelezett Kruchina viszonya megromlott, és megkezdődött a KPO vezetéséből való kiszorítás. Kruchina, bár maga mögött tudta a kisgazda honvédelmi miniszter (Bartha Albert) és a HM államtitkárának (Zentay Vilmos) támogatását, többször is lemondott, amit utóbbiak nem fogadtak el.

Kruchina 1946 nyarától felújította – még a világháború idején létesített – kapcsolatait az angol hírszerzéssel, illetve bővítette azt az amerikaiakkal is, ellátva őket szinte minden titkos információval.

1947. január 18-án a politikai rendőrség merényletet kísérelt meg ellene. Pontosabban Péter Gábor akkori helyettese, Gyuris Aladár egy megbeszélésre hívta. Valójában letartóztatását készítették elő. A Lejtő út és a Vas Gereben utca sarkán egy civilekből és egyenruhásokból álló csoport állította meg. Revolvert szegeztek rá, amire ő is előkapta fegyverét. A tűzharcban váll- és fejlövést kapott, de elfutott és felugrott az 59-es villamosra. Állampolgári (utasok segítették fel a villamosra), egészségügyi (mentőt hívtak) és rendőri segítséggel az angol katonai misszió épületéhez menekült, ahol ellátták sebeit, angol egyenruhába öltöztették és egy katonai járművel azonnal Bécsbe szállították.

Tíz nap múlva innen írt Pálffynak egy levelet a merényletről, amelyben három hónap betegszabadságot, majd nyugalmazását kérte. Egy hosszabb írásban Bartha Albert honvédelmi minisztert is tájékoztatta, de merénylőinek megbízóját nem nevezte meg, csak célzott rá. Bartha Albert 1947. február 20-án az ügyről jelentést kért Pálffytól, de nincs adat, hogy választ kapott volna.

1947 októberében felesége megszervezte Londonba történő kiszöktetését, ahova 1948 júniusában érkezett meg és itt is telepedett le, s a brit hírszerzés iskoláján hírszerzők kiképzőjeként dolgozott.

Kruchina Viktor 1978. február 20-án hunyt el Londonban, ott is van eltemetve.

25. Vészi István[57] (n.a.)

Megjegyzés:
Nevezett személyről a lábjegyzetben megjelölt forrásokon kívül adatokat nem találtam. Ezért hagyatkozom kizárólag Ungváry Krisztián és Markó György írásaira. Sem a nevét (Vészi? vagy Weisz?), sem a titulusát (dr?), sem a rendfokozatát (százados?) hiteles dokumentum nem támasztja alá. Amennyiben a szerzők adatai egyebekben valósak („notórius csaló és börtöntöltelék"), teljesen érthetetlen a kapcsolat azokkal az emberekkel, akik (Vörös János vezérkari főnök és miniszter, Pálffy György, a kiszemelt titkosszolgálati vezető) legalizálták.

„Dr." Vészi (Weisz) István százados a budapesti gettó őrségének tagjaként a pincéken keresztül támogatta a szovjetek előrenyomulását.

Ezt követően orosz tolmács, majd a szovjet elhárító szervek ügynöke lett.

1945. február 10-én az Andrássy u. 86. számú épületben egy vegyes magyar–szovjet nyomozórészleget szerveztek Vészi István parancsnoksága alatt, amelyet Vörös János később, mint magyar szervezetet legalizált.

Vészi István csoportja hamar 45 főre gyarapodott és a Veres Pálné u. 10. szám alatt (a volt I. hadtest hadbiztosság épületében), mint a HM 40. osztálya kezdte meg tevékenységét.

Hatásköre katonai bűncselekmények felderítésére, katonai javak összegyűjtésére, szolgálatra jelentkező tisztek igazolásának megkezdésére terjedt ki.

Beosztottainak zöme (Kruchina Viktor, Dénes László, Szalay Péter, Szörényi Endre, Tarnóczy Imre, Varjú Kálmán) a későbbiekben is a katonai hírszerzés és elhárítás (KPO, KPCSF, KEFCSF) állományában maradt.

Vészi elhallgatta, hogy notórius csalóként 1921 és 1943 között kilenc alkalommal volt elítélve és összesen 14 évet töltött börtönben. Doktori címét is jogosulatlanul használta.

Egységét 1945. március folyamán a Budapestre érkező Pálffy György feloszlatta, az állomány nagy részét átvette, de Vészi Istvánt elbocsátotta.

1945 május közepén ismét letartóztatták és három hónapi fogházra ítélték.

Későbbi életútja ismeretlen.[58]

57 Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.
58 Markó György: *A miniszter árnyékában.* Új Tükör, 1988 március 27. 19. o.

26. Pálffy György[59] (1909–1949)

Pálffy György 1909. szeptember 16-án született Temesváron értelmiségi családban. Anyja Czábor Paula, apja Oesterreicher György, banktisztviselő, majd a Nemzeti Hitelintézet (Takarékpénztár) igazgatója. Az első világháború előtt, 1913-ban költözött a család Budapestre.

1915–1923. Általános (elemi) iskolai tanuló.

1923–1927. Az Árpád Gimnáziumban Budapesten érettségizett.

1927–1928. Önkéntesen vállalt katonai szolgálat Kecskeméten, ahol karpaszományos tizedesként jelentkezett a Ludovika Akadémiára.

1928 – 1932. március 20. A Ludovika Akadémia hallgatója, ahol tüzértiszti szakon kiváló minősítéssel végzett és avatták hadnaggyá.

1932–1936. Csapatszolgálat Pécsett a 4. fogatolt tüzérosztálynál, majd Kecskeméten. 1935. november 1-jén főhadnaggyá léptették elő. Jó minősítéssel pályázott és nyert felvételt a Hadi Akadémiára. 1934-ben az akkori divatnak megfelelően, a politikai és katonai karriert szolgáló névváltoztatásra úgy került sor, hogy az anyai ágon (Czábor Paula) rokon magyar dzsentri, Pálffy Zsigmond formálisan örökbe fogadta a sváb Oesterreicher Györgyöt.

1936–1937. Tanulmányúton Olaszországban, Turinban, ahová katonai ismereteinek bővítése céljából küldték.

1937–1939. A Hadi Akadémia hallgatója. 1939. december 31-én kilépett a Horthy-hadseregből. 1939. novemberben írt beadványában indoklásul menyasszonya (Sármán Katalin) zsidó fajhoz való tartozását, a nősülési óvadék hiányát, illetve az utóbbi évek általa el nem fogadható eseményeit és uralkodó hangulatát jelölte meg. Közrejátszhatott döntésében az is, hogy a „Duna-medence német szemmel" című tanulmánya miatt összekülönbözött a Hadi Akadémia elöljáróival.

1940 – 1945. február 1. Az Egyesült Izzó Lámpagyár tisztviselője, majd 1941-ben a cég igazgatója. 1942-ben a Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP), 1943-ban a Független Kisgazdapárt (FgKP) tagja. Utóbbiban az Intéző Bizottság és az országos nagyválasztmányának is a tagja és az értelmiségi tagozat egyik vezetője. 1944-től az illegális Békepárt és a KMP megbízásából az ellenállási mozgalom katonai vonalának és a fegyveres akciók szervezője és irányítója. 1944. október 6-án az ő irányításával robbantották fel Gömbös Gyula szobrát.

1945. február 26. – 1945. március 12. Debrecenben a KMP és az Ideiglenes Kormány utasítására Pálffy György megszervezte a **Hadműveleti nyilvántartó csoportot,** amelyet a **HM Defenzív osztályának,** illetve a **HM Katonapolitikai és hírszerző osztályának** is neveztek.

1945. március 12. – 1947. február 14. A HM Katonapolitikai osztály (KPO) vezetője. 1945. március 15-én őrnaggyá, 1945. május 15-én alezredessé, 1945. augusztus 1-jén ezredessé, 1946. március 1-jén vezérőrnaggyá léptették elő. Ekkor lett a határőrség parancsnoka is.

59 Száraz György: *A tábornok. Részletek egy készülő kor- és életrajzból.* Megvető Kiadó, Budapest, 1984. // Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

1947. február 14. – 1948. február 15. A HM Katonapolitikai csoportfőnökség vezetője. 1947. december 1-jén altábornagyi rendfokozatot kapott.

1948. február 15. – 1949. július 6. A Magyar Honvédség megbízott, majd kinevezett felügyelője és a honvédelmi miniszter állandó helyettese volt. 1948-ban a Kossuth-érdemrend kitüntetésben részesült. 1948 júniusában az MDP Központi vezetőség tagja, 1949 májusában országgyűlési képviselő lett.

1949. július 6-án, koholt vádak alapján letartóztatták és a Rajk-per körüli nyomozásokat kiterjesztették Pálffyra is, aki hajlandó volt eljátszani a rá osztott szerepet, mivel ígéretet kapott életben maradására. A Rajk-pertől elkülönítve a katonai bíróság kötél általi halálra ítélte. Az ítéletet 1949. október 24-én végre is hajtották.

1955. november 25-én részleges rehabilitációja után 1956. október 6-án ünnepélyes keretek között, Rajk Lászlóval, Szőnyi Tiborral és Szalai Andrással együtt, a Kerepesi temetőben újratemették.

Teljes rehabilitációjára csak 1963. szeptember 27-én került sor.

1990. októberben minden bűncselekmény alól felmentették és vezérezredessé léptették elő.

27. Földi (Földy) Lajos[60] (1909–1987)

Földy Lajos (Anyja neve Knappe Mária) 1909. szeptember 19-én született Budapesten.

1928-ban, Budapesten, az István úti gimnáziumban érettségizett.

1932-ben a Ludovika Akadémián jeles eredménnyel avatták gyalogos hadnaggyá.

Tiszti pályafutását Pécsett kezdte. Itt ismerkedett meg későbbi főnökével, Pálffy Györggyel.

1937-ben főhadnagyként, parancsnokával történt konfliktusa miatt, idegbetegséget színlelve kérte nyugdíjba helyezését.

1938–39. Megnősült és feleségével világkörüli útra indult, amiből csupán egy franciaországi turné lett. Itt ismerkedett meg második feleségével, akitől hamarosan elvált.

1940–1943. Német–magyar tolmácsként, majd egy meglehetősen sikeres kifőzde tulajdonosaként dolgozott és kereste kenyerét.

1943-ban behívták a Honvédelmi Minisztériumba, ahol az Országmozgósítási osztályon foglalkoztatták. Beosztását is felhasználva igyekezett az üldözött zsidókon és a kommunistákon segíteni.

A német megszállás és a nyilas hatalomátvétel után illegalitásba vonult.

1945. februártól az MKP tagja. A marxi eszmékkel még 1938-ban, az 1919-es Tanácsköztársaság idején komisszár nagybátyja, Földi Imre hatására ismerkedett meg. Már abban az évben, saját költségén egy brosúrát adott ki Szabad Szocialista Társadalom címmel.

1945. március–áprilisban pártja megbízásából a németek ellen bevethető önkéntes zászlóaljat szervezett, amely a „rossz nyelvek szerint" ellátás hiányában „fosztogatta, végigrabolta az országot".

1945 tavaszától Pálffy György kezdeményezésére a Honvédelmi Minisztérium. Katonapolitikai osztályának tagja[61] lett. Kezdetben a katonai háborús bűnösök felkutatásával és letartóztatásával foglalkozott, s megszervezte az akkori idők legmodernebb (lyukkártyás) nyilvántartási rendszerét.

1945 július 18. – 1947. február 17. A HM KPO Katonai elhárító alosztályának vezetője.

1947. február 17. – 1948. február 15. A HM Katonapolitikai csoportfőnökségen a Katonai elhárító osztályának vezetője.

1948. február 15. – 1948. szeptember 16. A HM katonapolitikai csoportfőnökség vezetője csoportfőnökség csoportfőnöke. Ebben az évben, augusztusban nevezték ki vezérőrnaggyá, majd szeptemberben letartóztatták.

1952-ig ítélet nélkül tartották fogságba, majd öt év börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélték.

Szabadulása után fuvarozásból tartotta fenn magát.

1964-ben bűncselekmény hiánya címén rehabilitálták.

1987. május 31-én hunyt el Budapesten.

[60] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

[61] Kornis Pál: *Tanúként jelentkezem.* Zrínyi Katonai Kiadó. Budapest, 1988.

28. Ismeretlen személy

Ismeretlen személy, aki Földi (Földy) Lajos által vezetett katonapolitikai csoportfőnökségen a katonai elhárító osztályt vezette 1948. február 15. – 1948. szeptember 16. között (ha volt kinevezett személy egyáltalán).

29. Révész (Reisch) Géza[62] *(1902–1977)*

Révész (Reisch) Géza 1902. augusztus 31-én született Sátoraljaújhelyen egy szegény zsidó családban Lengyel Ilona és Révész Simon gyermekeként.

1908–1916. Általános iskolai tanuló.

1916–1919. Ipari iskolai tanuló, fémmunkás (ezüstkovács) szakmát tanult. 1918. november 24-én, 16 évesen lett tagja a Kommunisták Magyarországi Pártjának (KMP) illetve részt vett a Budapesti Szabadság Munkásképző Egylet szervezésében és megalakulásában.

1919-ben a Tanácsköztársaság alatt, a Vörös Hadseregben mint zászlóalj politikai biztos szolgált.

1919–1921. Ausztriában, majd Csehszlovákiában emigráns.

1921–1923. Miután 1921-ben illegális feladattal Magyarországra küldték, a Kommunista Ifjúmunkások Magyar Szövetsége (1919–1937 között működött) egyik vezetőjeként 1922-ben letartóztatták és 1923. május 12-én 10 évi fegyházbüntetésre ítélték.

1923 – 1924. március 21. Fegyházban mint fogoly.

1924. március 21. – 1928. Fogolycserével a Szovjetunióba kerülve „tudományos dolgozó" státusban diplomáciai futárként (valószínűleg hírszerzőként) dolgozott. Közben tanult és szakérettségizett 1928-ban.

1928–1930. Szovjet gyárakban dolgozott és a műszaki egyetemre készült.

1930–1934. A Vörös Hadsereg tisztjeként (1932) elvégezte a Szovjet Hadsereg Páncélos Akadémiáját (Ungváry Krisztián adatai szerint a Műszaki Egyetem hadmérnöki karát), ahol 1934. február 23-án gépészmérnöki diplomát szerzett és őrnagyi rendfokozatot kapott.

1934–1938. Hadiüzemekben (harckocsi gyárakban) dolgozott (Ungváry Krisztián szerint ekkor végezte el a Vörös Hadsereg Páncélos Akadémiáját, ahol 1938 júniusában alezredessé léptették elő).

1938–1945. Katonai szolgálat a Vörös Hadseregben. 1940-ben a moszkvai központi harckocsiszertár parancsnokhelyettese és főmérnöke. 1943-ban a cseljabinszki 58. fogolytábor parancsnokhelyettese. 1944-ben a Kijevi Partizán Iskola parancsnoka.

1945–1947. 1945 februárjában a szovjet hadsereg soraiban harcolva érkezett Magyarországra és szervezte meg Debrecenben a kommunista káderek hazajövetelét. Ő volt a Magyarországi Kommunista Párt (MKP) Központi Vezetőség (KV) káderosztályának helyettes vezetője, akihez az MH és a rendőrség személyzeti ügyei tartoztak. Ő vezette az MKP KV Katonai Karhatalmi osztályát (KKO) is. 1946. november 1-jén vezérőrnaggyá nevezték ki.

1947–1948. Rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter Varsóban.

1948. március 1. – 1948. október 20. Az MH Fegyverzettechnikai főcsoport főnöke.

1948. október 20. – 1949. január 1. A HM Katonapolitikai csoportfőnökség vezetője. 1948. november 22-én altábornaggyá léptették elő.

[62] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

1949. január 1. – 1950. január 1. A HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség vezetője. Ebben az időben indultak és történtek az olyan koncepciós perek Magyarországon, mint 1949. május 16-án Szőnyi Tibor, 1949. július 5-én Pálffy György, 1949. szeptember 16–24. Rajk László és társai letartóztatása, elítélése és a fővádlottak kivégzése.

1950. január 1. – 1953. december 1. A HM IV. (katonai felderítő) főcsoportfőnökség vezetője. Bár a katonai felderítésnél végezte tovább „áldásos" tevékenységét, aktív érintettje volt az 1950. május 20-tól 1950. augusztus 19-ig tartó Sólyom-pernek is, melyben 66 katonai, rendőri és polgári személyt vettek őrizetbe és ítéltek el (többek között 14 egykori ludovikás tisztet halálra). Közöttük volt hét tábornok is (Sólyom László, Illy Gusztáv, Beleznay István, Merényi Gusztáv, Pórffy György, Révai Kálmán, Lőrinc Sándor), így „sikeresnek volt nevezhető" a két világháború közötti katonai végzettséget szerzett, ludovikás katonatisztek eltávolítására irányuló akció. Egy másik példa a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége (MHBK) (létrehozója és vezetője a Szálasi Ferenc nemzetvezető által kinevezett Zákó András vezérőrnagy, a 2. vkf. osztály utolsó vezetője) elleni harc és vizsgálat, melynek során 7 halálos, 1 életfogytiglani, 26 1–15 év közötti börtönbüntetés kiszabására is sor került, illetve 16 személyt törvényellenesen a szovjet hadbíróságoknak szolgáltattak ki.

1953–1957. Az Országos Tervhivatal (OTH) katonai elnökhelyettese volt.

1957. március 1. – 1960. március 13. Honvédelmi miniszter. 1958. április 4-től vezérezredesi rendfokozatban. 1957-től a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Központi Bizottságának (KB) tagja és 1958-tól a Bács-Kiskun megye országgyűlés képviselője.

1960–1963. Moszkvában a Magyar Népköztársaság (MNK) Szovjetunióban akkreditált nagykövete.

1963–1977. Nyugdíjasként 1967-ig országgyűlési képviselő, 1967-től 1977-ig a Magyar Szovjet Baráti Társaság (MSZBT) alelnöke, 1967 és 1977 között a Központi Nép Ellenőrzési Bizottság (KNEB) tagja volt.

1977. január 22-én hosszantartó betegsége után, 75 éves korában, hunyt el Budapesten.

1977. január 28-án temették el a Mező Imre úti temető (ma Fiume úti vagy Kerepesi temetőnek, illetve Fiumei Úti Sírkertnek is nevezik) Munkásmozgalmi Panteonjában.

30. Ismeretlen személy

Ismeretlen személy, aki 1948. október 20. – 1949. január 1. között Révész Géza által vezetett HM katonapolitikai csoportfőnökségén töltötte be (ha volt kinevezve egyáltalán) a katonai elhárító osztály vezetői beosztást.

31. Ismeretlen személy

Ismeretlen személy, aki a 1949. január 1. – 1950. január 1. között Révész Géza által vezetett katonai elhárító főcsoportfőnökségen betöltötte a katonai elhárító csoportfőnökség csoportfőköki beosztást (ha volt kinevezett egyáltalán).

32. Szűcs Ernő[63] (1908–1950)

Szűcs Ernő 1908. február 21-én született Győrben (Szüsz Ernő néven) egy falusi zsidó családból származó kereskedelmi utazó (Szüsz Adolf) és egy háziszolga lányaként napvilágot látott varrónő (Stern Róza) házasságából.

1950. március–szeptemberben írt önéletrajzában gyermekkoráról és családi körülményeiről leírja, hogy hárman voltak testvérek (bátyja, Szüsz Dezső 1906-ban, öccse, Szűcs [Szüsz] Miklós 1910-ben született).

Apja, aki 1914-ben elhagyta a családot fűszereseknél inas, majd kereskedelmi utazó, a győri vasútállomáson tizedes (káplár), később szakaszvezető, ezt követően árucsempész, cukorka nagy- és kiskereskedő, illetve egész Európát bejáró képkereskedő, kiállításszervező, majd cirokseprűt forgalmazó cég utazója volt. 1938-ban halt meg szívszélhűdésben (hirtelen beállott halál).

Anyja, aki kezdetben házivarrónőként szerényebb, majd üzleti tevékenységgel jó anyagi körülményeket teremtett a csonka családnak 1939-ben halt meg szívbajban.

Bátyja, dr. Szüsz Dezső a győri reáliskola, majd a trieszti közgazdasági egyetem elvégzése után könyvelőként dolgozott. A második világháború idején, 1942-ben mint munkaszolgálatost Ukrajnában a keretlegények agyonverték. Felesége és kisgyermeke Auschwitzban pusztult el.

Öccse, Szűcs (Szüsz) Miklós Brünnben végzett elektromérnök, aki 1934-től 1938-ig Bécsben, majd 1939-től 1949-ig Londonban élt.

Magáról annyit közölt, hogy a győri reáliskolában tanult, majd 1927–1928-ban Brünnben textilipari képesítést szerzett. Dolgozott, mint szövő a Győri Textilműveknél, a Győri Csipkegyárban, majd a Kispesti Textilgyárban. 1929-ben kötött először házasságot Fleischner (Takács) Zsuzsannával, aki egy bőrdíszművesnél dolgozott kiszolgálóként.

Az iskolákban és a munkahelyén ismerkedett meg a baloldali eszmékkel, lépett be a szociáldemokrata pártba és aktivizálta magát a Kommunista Ifjúmunkások Szövetségében (KIMSZ), mint nyomdász és lapszerkesztő. Itt ismerkedett meg, 1929 végén a KIMSZ KB egyik tagjával (bizonyos Winkler Ágostonnal), aki később az ÁVH határőrségnél mint tolmács dolgozott. Az illegális lapszerkesztő munka miatt hamarosan börtönbe vetették. 1930 szeptemberében megtartott tárgyaláson 2 év és 2 hónapi fogházra ítélték. Bár az ítélet nem lett jogerős, de a kényszertartózkodási helyen (Győrben) rendőri felügyelet alá helyezték. Mivel az előzetes fogva tartásban megbetegedett, gyógykezelésre a Vörös Segély közreműködésével a Szücs család 1932. június 30-án Bécsbe, majd 1932. október 7-én Moszkvába utazott.

Szücs Ernő 1934. július 25-ig a Nyugati Népek Kommunista Egyetemén (KUNMZ) tanult, majd a Harmadik (Kommunista) Internacionálé (Komintern) utasítására, illegálisan visszatért Magyarországra 1934 decemberétől 1935. augusztus 31-ig a központi sajtóelosztó apparátust építette és vezette. 1935. augusztus 31-én a rendőrség letartóztatta és 1940. május 5-ig börtönben tartotta. Kiszabadulását követően Győrött és Budapesten tevékenykedett.

[63] Huszár Tibor: *A pokol malmai. Szűcs Ernő ÁVH-s ezredes ügye és elágazásai 1946–1955. Dokumentumok, interjúk Szűcs Ernő tevékenységéről, a tettestársak és áldozatok vallomásai.* Corvina Kiadó Kft. Budapest. 2009. // Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. Kiszely Gábor: ÁVH. Egy terrorszervezet története. Korona Kiadó, Budapest, 2000.

1941. június 6-án a Komintern utasítása alapján, ezúttal a budapesti szovjet nagykövetség által kiállított útlevéllel Moszkvába utazott. 1941. augusztus 1-jétől 1945. augusztus 28-ig a Szovjetunió Rádió Bizottságának magyar szerkesztőségében dolgozott mint szerkesztő. 1944. március 31-től 1944. június 29-ig agitációs és propagandamunkát végzett az első belorusz arcvonal politikai osztályán. A tűzvonalat is megjárta a 147. lövészhadosztálynál 6 héten át. Tevékenységéért 1944. decemberében a szovjet kormány „Moszkva védelméért" éremmel tüntette ki.

1945 szeptemberében az SZK(b)P KB határozata alapján tért vissza Magyarországra és rendőrtisztként szolgált – az 1945. február 15-én megalakított és 1946. szeptember 28-ig létező – Magyar Államrendőrség Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai rendészeti osztályán (PRO) egy évig (1945. szeptember 28-tól 1946. szeptember 28-ig). Itt kezdte meg az adatok gyűjtését az MKP vezető vagy fontosabb beosztású személyeiről (Lukács György, Révai József, Szántó Zoltán, Gábor Andor, Münnich Ferenc, Péter Gábor, Szilágyi Pál, Rajk László és mások).

Amikor 1946. szeptember 28-án létrehozták a – közvetlenül a belügyminiszter ellenőrzése és felügyelete alatt álló – „Magyar Államrendőrség Államvédelmi osztályát" (az ÁVO-t), Szücs Ernő lett a szervezet információs alosztályának vezető helyettese, amelyet 1947 áprilisáig látott el.

Az ÁVO-nál a sajtóellenőrzési alosztály valójában egy konspirált kiértékelő szerv volt, amely levél- és távirat-ellenőrzéssel, az információk csoportosításával (dossziék felfektetése), elemzéssel és értékeléssel, és részben hálózatépítéssel is foglalkozott.

Szücs Ernő az információszerző tevékenység mellett gazdasági ügyekkel is intenzíven foglalkozott. Ő is közrejátszott a Popper (Pozsony) Endre és Csont Ferenc neve alatt futó Nemzeti Kereskedelmi Gazdasági Vállalat megalakításában, melynek az volt a célja, hogy anyagilag segítse a kellőképpen el nem látott ÁVO-t. Ekkor történt az is, hogy a párt gazdasági osztályának hozzájárulásával néhány gyárat (Mikes textilgyár, Weisz és Stuhl székesfehérvári bőrgyár, Hungária kötszergyár stb.) államosítottak, melyből származó jövedelem (gyáranként milliós nagyságrendű dollár) biztosította a bizalmi kiadások jelentős részét. Javában folytatták pl. – Szücs Ernő ellenjegyzésével végrehajtott – útlevelekkel való kereskedelmet (egy év alatt 80–100 db) is.

Az 1948. szeptember 10-én létrehozott **BM Államvédelmi Hatóságon** – Szücs Ernő részletes önéletrajza szerint – már nem folytatta az adatgyűjtést, mert arra jött rá, hogy túlzott jelentőséget tulajdonított néhány embernek. Ezért a feljegyzéseit páncélszekrénybe zárta, illetve részben megsemmisítette azokat.

1948-tól az átszervezett „B" ügyosztály (operatív ügyek) vezetője, a Rajk-, Sólyom-ügyek előkészítője. 1949-ben ő volt a Rajk-per vádlottjainak első kihallgatója is. A verésekkel és kínzásokkal általában egyetértett.

1950. január 1. – 1950 február 1. között a HM katonai elhárító főcsoportfőnökségen főcsoportfőnök.

Tevékenysége idején került sor a katonai elhárítás ÁVH-ba történő átszervezésére és ezzel párhuzamosan egy új, a határőrség, karhatalom és rendőrség területét átfogó elhárító (2.) osztály megszervezésére. Miután 1950. január 1-jei hatállyal létrehozták az önálló Államvédelmi hatóságot (ÁVH) Szücs Ernő a Hálózati Főosztály vezetője és egyben Péter Gábor helyettese lett. A beosztást egy hónapig 1950. február 2-ig töltötte be, majd átvette az ÁVH II. (katonai elhárító) Főosztály vezetését. Ezalatt az idő alatt osztályvezető osztályvezető helyetteseként Janikovszky Béla vezette a főosztályt.

Szücs Ernő 1950. február 2. – 1950. május 3. között volt a Katonai főosztály vezetője. Ezt követően a beosztást Janikovszky Béla vette át, Szücs pedig az ÁVH szervezetén belül ismeretlen beosztásba került.

1950. szeptember 21-én Rákosi Mátyás kezdeményezésére letartóztatták, illetve az ugyancsak az ÁVH-nál dolgozó, századosi rendfokozatot viselő feleségét elbocsátották. Az ellene felhozott vádak: besúgói tevékenység a Horthy-rendőrségnek; az angol titkosszolgálattal való együttműködés; hatalommal történő visszaélés; korrupció voltak. Lakásán elképesztő menynyiségű értéktárgyat vettek leltárba a nyomozók.

A vizsgálati fogságban kegyetlenül megkínozták. 1950. november 21-én Rákosi személyes parancsára („úgy verjétek, hogy a csontja is ropogjon") Princz Gyula és Kovács József (Péter Gábor testőre) egy órán keresztül annyira súlyosan ütlegelte, hogy később orvosi segítséggel sem lehetett életét megmenteni.

Dr. Fáber Viktor boncoló főorvos szerint a halált „sokszoros tompa erőszakos behatásra keletkezett, kiterjedt bőr alatti szövetközi vérzés és a sérülések elszenvedésekor általános idegrázkódtatás" okozta.

Néhány cellával odébb ugyanabban az órákban verték agyon Angliából visszatért testvérét, Szücs Miklóst is, akit saját testvére jelentett fel trockizmussal vádolva.

33. Ismeretlen személy

Ismeretlen személy, aki 1950. január 1. – 1950. február 1. között Szücs Ernő ezredes által vezetett katonai elhárító főcsoportfőnökségen a katonai elhárító csoportfőnökség csoportfőnöki beosztást töltötte be (ha volt kinevezett egyáltalán).

34. Janikovszky Béla[64] *(1919–1978)*

Janikovszky Béla Dezső (a Dezsőt nem használta) 1919. július 18-án született Salgótarjánban, anyagi ágon sváb, apai ágon pedig félig sváb, félig zsidó családban. A család Salgótarjánból a II. világháború idején menekülve települt át Budapestre.

Tanulmányait Budapesten, az Eötvös Loránd Tudományegyetem orvosi karán végezte. Egyetemi évei alatt, az 1940-es évek elején, tagja volt az akkori Magyarország legnépszerűbb és legnagyobb létszámú ifjúsági szervezetének, a „Turul Szövetségnek"[65] és a budapesti orvostanhallgatók alkotta „Csaba Bajtársi Egyesületnek"[66] is. Saját bevallása szerint „teljesen antiszemita és soviniszta befolyás alá" került.[67]

1944-ben Padányi Mihály építészhallgató, a magyar antifasiszta ellenállás történetében híressé vált Marót-partizáncsoport[68] vezetője (később áv. őrnagy rendfokozatban az ÁVH tisztje) ismertette meg a kommunista eszmékkel és így lett tagja az illegális, antifasiszta mozgalomnak. Az akkor 25 éves dr. Janikovszky Béla részt vett az egykori (1932–1936) miniszterelnök, Gömbös Gyula budapesti Erzsébet híd budai hídfőjénél, 1942-ben felállított és leleplezett szobrának felrobbantásában.

Janikovszky Béla 1944-ben, egyetemistaként ismerkedett meg a sváb nemesi családból származó, ismert kommunista ellenállóként számon tartott – így figyelemre méltó politikai kapcsolatokkal is rendelkező – Kiss Etelkával, aki gyors- és gépíróként dolgozott az Egyesült Izzóban, illetve a városházán.[69]

A kapcsolat „működőképesnek tűnt" és Kiss Etelka hamarosan, még a házasságkötés előtt teherbe esett. A házasságkötést illetően a feleknek más-más elképzelésük volt. Kiss Etelka, a hamarosan megszületendő gyermek miatt is – zsarolni kezdte leendő gyermekük apját többek között azzal is, hogy amennyiben nem hajlandó feleségül venni, feljelenti őt a Gestapónál.

64 Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* 1956-os Intézet – Corvina Kiadó, 2008. // Kiszely Gábor: ÁVH egy terrorszervezet története. Korona Kiadó, Budapest, 2000. // Janikovszky Béla Richárd, az USA-ban élő Janikovszky Béla és Kiss Etelka unokájának közlése egy internetes fórumon. (http://pestisracok.hu/levelek-az-elmegyogyintezetbol-az-avehas-janikovszky-aki-sajat-feleseget-zaratta-lipotra; letöltés ideje: 2018. 04. 04.) // Mező Gábor: *Arc és álarc.* Hamvas Intézet negyedéves folyóirata, I. évfolyam. 1. szám. 2017/1.

65 A „Turul Szövetség" a Horthy-kori Magyarország legjelentősebb, keresztény, nemzeti, militarista, revizionista, antiszemita gondolkodású, jobboldali (bár később baloldali és kommunista szárnya is alakult) egyetemi ifjúsági szervezete volt 1919 és 1945 között. 1919-ben a Tanácsköztársaság bukásával (leverésével) egy időben a Budapesti Tudomány- és Műegyetemen alakult az ott tanuló nemzeti érzelmű diákság összefogásának céljából.

66 A „Csaba Bajtársi Egyesület" az orvostanhallgatók által, a rendfenntartás, valamint a baloldali és zsidó hallgatók eltávolítása céljából, az ún. egyetemi csendőr zászlóaljból alakult félkatonai szervezet volt.

67 Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* 1956-os Intézet – Corvina Kiadó, 2008. 202. o. (továbbiakban: Tabajdi – Ungváry: *Elhallgatott múlt*)

68 Mező Gábor, a Hamvas Intézet újságírójának véleménye szerint a Marót-csoportot valójában három egyetemi hallgató (a 28 éves Padányi Mihály építész, a 25 éves Janikovszky Béla orvos, és a 30 éves Egri Miklós vegyész) képezte. (*Arc és álarc.* Hamvas Intézet negyedéves folyóirata, I. évfolyam. 1. szám. 2017/1.) A továbbiakban: Mező Gábor: *Arc és álarc...*)

69 Janikovszky Béla Richárd, az USA-ban élő Janikovszky Béla és Kiss Etelka unokájának közlése egy internetes fórumon. (http://pestisracok.hu/levelek-az-elmegyogyintezetbol-az-avehas-janikovszky-aki-sajat-feleseget-zaratta-lipotra/; letöltés ideje: 2017. 11. 30.)

Tekintettel arra, hogy Kiss Etelka ígéretet tett a – párja által bármikor szükségesnek tartott – válásra, ő nem támasztott akadályokat. Így a házasságkötésre még 1944-ben sor került és egy fiú[70] 1945. április 6-án meg is született.

Janikovszky Béla a második világháborúban Pálffy György által vezetett MKP Katonai Bizottság elnökének alárendeltségében vett részt az ellenállásban.[71]

Belügyi szolgálatát, államvédelmi őrnagyként, 1945. február 15-én kezdte meg a Magyar Államrendőrség Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai rendészeti osztályán (PRO).

1946-tól 1948-ig Szegeden teljesített szolgálatot, ahol a Magyar Államrendőrség szegedi Államvédelmi osztályának (ÁVO)[72] vezetője volt. Az 1947-es választások után helyettesével, Komlós János áv. őrnaggyal (a későbbi humoristával, a Mikroszkóp színpad vezetőjével) Szegeden és környékén felszámolták a konzervatív ellenzéket, illetve koncepciós ügyek felépítésével, szervezésével, és vezetésével elkövetett törvénytelenségekkel tették híressé nevüket és vívták ki elöljáróik elismerését.

Janikovszky Béla felesége, Kiss Etelka és gyermekük Budapesten maradtak. A házastársak között a kapcsolat megromlott és 1947-ben el is váltak. Az Árvaszék (az akkori gyámügyi hatóság) határozata értelmében a gyermek az anyánál nyert elhelyezést.

Az anya azonban kevesellte az apa által, számára küldött gyermektartást, ezért folyamatosan többet és többet követelt. Kiss Etelka állítása szerint volt férje (ekkor már egy „szegedi gazdag polgár feleségével"[73] élt együtt) „összeköttetési révén belügyi határozatot erőszakolt ki annak érdekében, hogy a gyermektartási összeget ne kelljen fizetnie."[74]

Kiss Etelka 1948-ban sikerrel járt el az árvaszéknél, illetve panaszt tett Péter Gábornál a BM ÁVH vezetőjénél exférje ellen. Janikovszky Béla ekkor fenyegette meg Kiss Etelkát, hogy – ha nem hagyja abba eddigi, ártó tevékenységét – elveteti tőle a gyermeket.

A fenyegetést követően Janikovszky Béla meg is tette a „szükséges" lépéseket. Beadványt nyújtott be az árvaszéknek, amelyben előadta (indokolta), hogy az anya körülményei (társbérletben lakik), világnézete (pártellenessége és munkájának elhanyagolása miatt kizárták az MDP-ből), reakciós rokonsága és baráti köre, labilis idegrendszere (Kiss Etelka elmondása szerint1938-ban elmegyógyászati problémák miatt már állt kezelés alatt) nem alkalmasak arra, hogy a gyermeket megfelelően gondozni és nevelni tudná. A beadvány hatására a gyámhatóság az apa javára ítélt és intézkedett a fiú apjánál történő elhelyezésére és az anyának a gyermeke – hetenként kétszer, csütörtökön és vasárnap délután 4–8-ig történő – láthatására is.

70 A tragikus sorsú fiú – később az általa elvetett Janikovszky név helyett használt – nevét megállapítanom nem sikerült.

71 Papp István: *Fehér Lajos, Péter Gábor helyettese.* ÁBTL Betekintő 2011/3. 5. o. Papp István e tanulmányban – Fehér Lajos: Így történt… visszaemlékezéseire való hivatkozással – közli, hogy Fehér Lajos az általa irányított partizáncsoportok tagjai között nevesíti többek (Pálffy György, Padányi Mihály, Jamrich Mihály stb.) között Janikovszky Bélát is.

72 A PRO szervezetét 1946 októberétől, közvetlenül a belügyminiszter ellenőrzése és felügyelete alatt álló *„Magyar Államrendőrség Államvédelmi osztálya"* (ÁVO) néven működtették tovább. (Kiszely Gábor: ÁVH egy terrorszervezet története. Korona Kiadó, Budapest, 2000. 52. o.)

73 Kiss Etelka által nevezett barátnő Fábián Ferencné, született Kucses Éva (a későbbi Janikovszky Éva, a neves meseíró) volt. (Mező Gábor: *Arc és álarc…* 28. o.) (Általam nem ellenőrzött információ.)

74 Mező Gábor: *Arc és álarc…* 29. o.

Kiss Etelka nem akarta elfogadni az Árvaszék határozatát, ezért „minden követ" (BM ÁVH, Szakszervezeti Központ, Magyar Nők Demokratikus Szövetsége, Államügyészség, Rákosi-titkárság, Szabad Nép vezetősége stb.) megmozgatott annak megváltoztatása érdekében.

Janikovszky Béla 1948. szeptemberében, alezredesi rendfokozatban, a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóság (BM ÁVH), „A" ügyosztálya, II. alosztályának, a határ-, folyam- és légi rendészetnek[75] a vezetője lett. Bizonyára azonban már ekkor esélyesnek számított a hamarosan megalakítandó ÁVH Katonai főosztályon[76] vezetői beosztásra történő kinevezésre.

Ezért, mint „a koncepciókészítés nagy mestere", ahogy kollégája, Kardos György (1945 augusztusától polgári alkalmazotti státusban a HM KPO nyomozója, majd századosi, őrnagyi, később alezredesi rendfokozatú hivatásos tisztként a HM Katonapolitikai csoportfőnökség, a HM Katonai elhárító főcsoportfőnökség, később a BM ÁVH állományában katonai és államvédelmi elhárító, mellesleg Pálffy György barátja) jellemezte, már a kinevezés (1950. január 1-jén főosztályvezető-helyettesi, majd 1950. január 31-én ezredesként főosztályvezetői) előtt lehetőséget kapott és vett részt – a sok-sok halálos és életfogytiglani ítélettel zárult – koncepciós (többek között: dr. Szőnyi Tibor, Rajk László, Pálffy György és Sólyom László) perek[77] előkészítésében és realizálásában.

Így nem véletlenül lett, mint „fehérgalléros" (fizikai erőszakot személyesen általában nem alkalmazó, többnyire azt irányító és felügyelő) főkihallgatója az 1949. május 16-án letartóztatott dr. Szőnyi Tibor, majd – az 1949. július 5-én, a balatonlellei üdülőben nyaraló családja körében letartóztatott – Pálffy György első kihallgatója, illetve a perekben aktív szerepet játszó Kádár János belügyminiszter, Farkas Mihály honvédelmi miniszter, illetve Péter Gábor ÁVH-vezető szakmai tanácsadója.

Így lett részese az 1949. szeptember 16. és 24. közötti Rajk László és társai (dr. Szőnyi Tibor és Szalai András, az MDP káderosztályának vezetője és helyettese) ellen indított koncepciós

75 A Belügyi Bizottság 1948. július 12-ei ülésén határozták el, hogy a hatékonyság érdekében át kell szervezni az ÁVO-t. 1948. augusztus 5-én Kádár János, a Rajk Lászlót váltó belügyminiszter kiadott egy *„Az Államvédelmi osztály középfokú átszervezéséről szóló rendelet"*-e. E rendelettel hoztak létre a rendőrségtől hatáskörileg és anyagilag független útlevélosztályt (KEOKH), valamint a határ-, folyam-, légirendészetet (nem azonos a határőrséggel) is magába foglaló szervezetet, amelynek vezetője felhatalmazást kapott államérdeket veszélyeztető személyek kitiltására, rendőri felügyelet alá helyezésére, illetve őrizetbe vételére is. Ez a szervezet kapta a *„BM Államvédelmi Hatósága"* (BM ÁVH) nevet. (Kiszely Gábor: ÁVH egy terrorszervezet története. Korona Kiadó, Budapest, 2000. 76. o.)

76 Az 1950. január 1-én hatályba lépő 4353/268. MT rendelet alapján a BM Államvédelmi Hatóságból és a honvéd határőrségből önálló szervként alakult meg a Minisztertanács alá tartozó, de a felügyeleti jogot részben a belügyminiszter, részben pedig a honvédelmi miniszteren keresztül gyakorló és Péter Gábor altábornagy által vezetett Államvédelmi Hatóság (ÁVH). Az I. (Hálózati) és a II, (katonai) főosztály vezetője és egyben az ÁVH vezetőjének általános helyettese ekkor, a később csúfos véget ért (kollégái – az ÁVH kihallgatói – agyonverték) Szücs Ernő volt (Kiszely Gábor: ÁVH egy terrorszervezet története. Korona Kiadó, Budapest, 2000. 215. o., illetve Cserényi – Zsitnyányi Ildikó: *Az Államvédelmi Hatóság szervezeti változásai (1950–1953).* (http://www.betekinto.hu/2009_2_cserenyi_zsitnyanyi; letöltés ideje: 2018. 01. 03.)

77 Az 1947 tavaszától kitüntetett figyelemmel kísért – magas beosztásban levő a két világháború között katonai végzettséget szerzett, ludovikás katonatisztek eltávolítására irányuló – egyik, 1950. május 20-tól 1950. augusztus 19-ig tartó perben (Sólyom-per) 66 katonai, rendőri és polgári személyt vettek őrizetbe és ítéltek el (többek között 14 egykori ludovikás tisztet halálra). Közöttük volt hét tábornok (Sólyom László, Illy Gusztáv altábornagy, Beleznay István, Merényi Gusztáv, Pórffy György, Révai Kálmán, vezérőrnagy, illetve Lőrincz Sándor ezredes), akiket 1950. augusztus 19-én végeztek ki, kivégzésük után csak hat évvel később, 1956. október 13-án temettek el, 1990. október 1-én történt felülvizsgálat eredményeként, bűncselekmény hiányában mentettek fel és rehabilitáltak, végül 51 évvel az újratemetésüket követően, 2007-ben léptettek elő posztumusz vezérezredessé, altábornaggyá és dandártábornokká. (Forrás: www.jogiforum.hu/hírek/36442; letöltés ideje: 2017. 12. 30.)

pernek, az amerikaiaknak és jugoszlávoknak történő kémkedéssel[78], a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés bűntettével vádolt személyek válogatott kínzásoktól sem mentes kihallgatásának.

Tevékenysége „elismerésre méltónak bizonyult", hiszen az eredmény egy nagyarányú tisztogatás lett az MDP-n belül. A fővádlottakat halálra ítélték és 1949. október 14-én kivégezték, majd sürgősen – mint „szívelégtelenségben elhunytakat" – jeltelen sírba temették.[79]

Janikovszky Bélának a közösség érdekében végzett „áldásos" tevékenysége mellett volt ideje családi ügyeinek „rendezésére" is.

1949 őszén, Péter Gábor magához hívatta Janikovszky Bélát és tájékoztatta őt volt felesége „rágalmazó levelekkel való bombázási tevékenységéről". Janikovszky védekezésül elmondta, hogy Kiss Etelka nem normális, hiszen már korábban (1937–1938) is állt elmegyógyintézeti kezelés alatt.[80] Állítólag Péter Gábor erre úgy válaszolt, hogy „ha bolond, akkor a bolondok házában a helye", és Janikovszky Béla kérésére azonnal telefonált dr. Bálint Istvánnak, a BM ÁVH orvosának, hogy intézkedjen az asszony intézetbe történő beszállítására és kivizsgálására.

Így történt, hogy Kiss Etelkát, 1949. szeptember 29-én dr. Bálint István államvédelmi ezredes, a BM ÁVH főorvosa és Princz Gyula államvédelmi őrnagy, a BM ÁVH verőcsoportjának vezetője, az asszonyt félrevezetve – nem dr. Janikovszky Bélához, az Andrássy út 60-ba, hanem a Lipótmezőre – szállították. A beutalót személyesen Bálint István írta meg.

Ugyanezen a napon, ugyanezzel a módszerrel – az üdülő parancsnokát is megfenyegetve – „gyűjtötték be" („rabolták el") egy Budapest környéki üdülőből a volt házasok közös kisfiát és adták át Péter Gábor közreműködésével az apának, aki ekkor már barátnőjével (1952 óta második feleségével), Kucses (később Janikovszky) Évával[81] élt együtt. Ettől kezdve ők nevelték a gyermeket (amíg ismeretlen okból és körülmények között el nem szökött tőlük).

Kiss Etelka, az édesanya, csak jóval később – az elmegyógyintézetből történt kalandos kiszabadulása után – találkozhatott vele, ha az apa megengedte – a gyámhivatali határozatnak megfelelő időben.

Bár Janikovszky Béla 1951. január 19-ig vezette a főosztályt, közreműködése nélkülözhetetlen volt – a Kádár János (akkori belügyminiszter) és társai (Kállai Gyula és Donáth Ferenc, az MDP KV tagjai, Losonczy Géza, a Népművelési Minisztérium államtitkára, Veres József, volt belügyminiszter-helyettes és mások) elleni (halál- és életfogytiglani börtönbüntetéssel zárult)

78 Noel Haviland Field (1904–1970), egy amerikai kommunistának mondott, a II. világháborúban, Svájcban, majd Magyarországon élő, az USA egyik legfontosabb titkosszolgálatának (Organisation of Strategic Service, OSS, majd a CIA) ügynöke, akit az ÁVH a cseh partnerszolgálat segítségével Magyarországra hozott.

79 1955. november 25-én rehabilitálták, és 1956. október 6-án a Kerepesi úti temetőben (a perel összefüggő, de attól különválasztott perben elítélt és kivégzett Pálffy Györggyel együtt) ünnepélyes keretek között, százezres tömeg jelenlétében újratemették őket.

80 Nem tudhatjuk, hogy Kiss Etelka akkori elmegyógyintézeti kezelése egészségügyi vagy politikai okok miatt történt-e. Gondoljunk csak dr. Torgyán József (1932. november 16.) akciójára, aki éppen a 25. születésnapján (1957. november 16.) védte meg ügyvédi vizsgáját, melyben a forradalom és szabadságharc alatti tevékenysége miatt, várható letartóztatását megelőzendő, a bolondokháza zárt osztályára menekült. (Dr. Torgyán József: *Antalltól Orbánig*. Magyar Könyvklub Rt. Budapest, 2003. 92–100. o.)

81 Janikovszky Éva 1926. április 23-án, Szegeden született. Eredeti neve Kucses Éva Etelka Nametta volt, melyet később Kispálra magyarosított. A Janikovszky Éva nevet 1960-tól viselte. Ezen a néven lett a magyar és a nemzetközi gyermekirodalom egyik legismertebb alakja. Janikovszky Béla és Kucses Éva házasságában, 1955-ben, egy gyermek, Janikovszky János született, aki hosszú ideig villamosmérnöki diplomával üzletkötőként a külkereskedelemben dolgozott. Később a Móra Könyvkiadó tulajdonosa lett.

perben a KMP II. világháború alatti feloszlatása,[82] a Horthy-korszak titkosrendőrségével való kapcsolat, kémkedés[83] és más politikai bűncselekmények elkövetésének vádjával, 1951 májusában, az ÁVH által letartóztatott – személyek kihallgatásában is.

„Tanulságosak" a Janikovszky Béla egy későbbi, 1957. január 29-ei tanúvallomásában[84] elhangzottak, hogy miképpen zajlottak az ilyen kihallgatások, többnyire az ÁVH XII. kerület, Eötvös úti konspirációs villájában.

A kérdéseket és az utasításokat (szóban vagy írásban), beleértve a – „kivételes esetekben, ha a nyomozás érdekében elkerülhetetlenül szükséges" alkalmazható – verésre szóló engedélyeket is, Rákosi Mátyástól, Gerő Ernőtől, Farkas Mihálytól közvetlenül vagy Péter Gáboron keresztül kapták. A kihallgatási jegyzőkönyveket is nekik kellett felterjeszteni. Janikovszky Béla cinikusan elmondta, hogy a „kivételes esetekben alkalmazott verés" pl. Szőnyi esetében is hatékonynak bizonyult és az elvárt beismerő vallomást megtette.

1952-ben a cionista[85] és orvosperek kezdetén a szervtől (feltehetően konspiratív megfontolásból is) „elbocsátották". Államvédelmi ezredesként „távozott" az ÁVH kötelékéből és az Egészségügyi Minisztériumban biztosítottak számára osztályvezetői beosztást. Ettől kezdve korábbi „szegedi" helyettese, Komlós János informátora (akkori szóhasználattal ügynöke) volt.

1953. február 6-án cionista összeesküvésben való részvétel, erkölcstelen és züllött életmód (több beosztottjával folytatott viszony), munkájának elhanyagolása, hivatali hatalommal való visszaélés (egy határőr fegyverrel való kényszerítése egy nő Jugoszláviába történő átjuttatására és egy szovjet repülőgép kiszöktetése), valamint személyes szabadság megsértése (volt feleségének törvényellenesen történő elmegyógyintézetbe juttatása, közös gyermekük elrablása) alapos gyanújával, konspiráltan őrizetbe vették.

A vádpontokban egyedül volt felesége meghurcolásában találták bűnösnek és 2 évi börtönben letöltendő szabadságvesztésre ítélték. Nem sokat ült a börtönben, mert Sztálin halálát (1953. március 5.) követően kilenc hónappal, 1953. december 24-én politikai amnesztiával szabadon bocsátották.

Egyéves lábadozás után a Kék golyó utcai Országos Onkológiai Intézetben dolgozott.

Dr. Janikovszky Béla volt államvédelmi ezredest 1956. október 13-án koncepciós perekben játszott szerepe miatt ismét letartóztatták, de egy év után, 1957. október 12-én az ítéletet hatályon kívül helyezték és felmentették. Az eljárás végén is tagadta tevékenysége koncepciós jellegét. Aláhúzta, hogy „az ügyekben feladatot végző államvédelmi beosztottak valamennyien a legjobb meggyőződésük szerint a párt, a népi demokratikus rendszer, a Szovjetunió iránti szeretettől vezérelve jártak el és abban a tudatban, hogy ellenségek ellen harcolnak, a párt ügyét szolgálják."[86]

82 A világ kommunista pártjainak 1919 márciusa óta működő nemzetközi szervezetének, a III. (Kommunista) Internacionálénak, Sztálin által, 1943. május 15-én történt feloszlatása után Kádár János, a pártot vezető titkár a KMP-t is feloszlatta.

83 A detektívfőnöknek – Kádár János belügyminiszter által, Sólyom László ajánlása alapján – kinevezett Harris Olivér külföldre disszidált.

84 A tanúvallomásra a koncepciós perekben játszott szerepének kivizsgálására irányuló – 1956. október 13-án kezdődő és 1957. október 12-g tartó – eljárásban került sor.

85 Cionista: zsidó nemzeti mozgalom, amelynek célja egyrészt a történelmi Izrael területén egy zsidó állam megalakítása, illetve helyreállítása, másrészt a zsidó érdekek védelme a világ más országaiban. (https://idegen-szavak.hu/cionista; letöltés ideje: 2018. 01. 03.)

86 Kiszely Gábor: ÁVH egy terrorszervezet története. Korona Kiadó, Budapest, 2000. 197. o.

Idősebb korában a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Csenger város egyik orvosi rendelőjében, körzeti orvosként dolgozott, 1978. február 13-án bekövetkezett haláláig.

Utószó az „igazság kedvéért"

Dr. Janikovszky Béláról és Kiss Etelkáról árnyalja a képet az USA-ban élő unoka, Janikovszky Béla Richárd.

Apjáról (nevét ő sem említi, tízévenként jó, ha egyszer találkozott vele), annyit mondott, hogy egy jóképű, kék szemű és éles elméjű férfi volt. Megítélése szerint apja jobban járt volna, ha az apjánál (dr. Janikovszky Bélánál) marad és hagyja, hogy ő, valamint tanult és intelligens, életét és írásait a gyerekeknek szentelő második felesége (Janikovszky Éva) adja meg neki a megfelelő nevelést. Egyébként, hajókormányos, majd a 80-as években a budapesti strandokon úszómester volt. 2016. január 24-én hunyt el.

A nagymamáról (Kiss Etelkáról) az unokának nincs jó véleménye. Nem törődött a fiával (Richárd vér szerinti apjával), sőt azon fáradozott, hogy intézetbe adja őt, és egyáltalán nem foglalkozott fia gyerekeivel, az unokáival. Nem lehet véletlen, hogy az unokának sem az apjáról, sem a nagymamájáról nincsenek tárgyi emlékei.

Fentiekkel szemben a nagypapáról (dr. Janikovszky Béláról) mindennel (keresztlevél, hivatalos iratok, fényképek, a nagymamához írt levelei stb.) rendelkezik és becsben őrzi azokat. A levelekből egy egészséges, nem dohányzó, hajózni, kenuzni, kirándulgatni, fotózni szerető fiatal képe jelenik meg szeme előtt – mondta az unoka. Nem vitatta azt sem, hogy kőkemény, az akkori rendszerben feltételek nélkül hívő ember lehetett.

Ugyanakkor valamiért neheztelésének is hangot adott. Elmondta azt az esetet, amikor (időskorában láncdohányosként megbetegedett) nagyapja – díszlövéssel búcsúztatott – temetésén az apját – botrányos viselkedése miatt – Janikovszky Éva rendőrséggel vitette el. Ezért az egyért neheztelt mostoha nagyanyjára is.

35. Kutika Károly[87] *(1920–n.a.)*

Kutika Károly 1920. április 11-én született Szigetszentmiklóson. Anyja, Rudi Mária gyári munkás, majd háztartásbeli. Apja Kutika József bádogos, gyári munkás.

1926–1934. Elemi és polgári iskolai (általános iskola) tanuló

1934–1937. Vasesztergályos-inas a Fémáru Fegyver és Gépgyár (FÉG) kőbányai telepén. 1937-ben szabadult, mint vasesztergályos-segéd. Ekkor lett a Szociáldemokrata Párt (SZDP) és a Vasas szakszervezet tagja és utóbbi pénztárosa.

1937 – 1941. október 13. Gyári munkás.

1941. október 13. – 1943. október 30. Sorkatonai szolgálat, mint gépkocsivezető. 1942. június 29-től részt vett a 2. magyar hadsereg doni hadműveleteiben 1943 áprilisáig. Ezt követően Hajmáskéren harckocsivezetővé képezték ki, majd szerelőként dolgozott. 1943. augusztustól 1943. október 30-ig, leszereléséig harckocsivezető őrvezetői rendfokozatban.

1943. október 30. – 1944. december 15. A FÉG vasesztergályosa.

1944. december 15 – 1945. január 10. Katona, de megszökött (dezertált).

1945. január 10. – 1945. január 24. Bujkált.

1945. január 24-től Szovjet fogság a gödöllői, majd a ceglédi fogolytáborban ismeretlen ideig.

1946–1949. MKP-tag, Szakszervezeti főbizalmi, majd a FÉG üzemi bizottság (ÜB) alelnöke, később elnöke volt. Közben 1948. január 18-ától Debrecenben 3 hónapos pártiskolán tanult, majd a nagy Budapesti Pártbizottságon üzemszervezési instruktor.

1949. május 15. – 1949. december. Századosi rendfokozatban a HM Pártszervezési osztály vezetője.

1950. április – 1950. augusztus. A pécsi hadosztály politikai tisztje őrnagyi rendfokozatban.

1950. augusztus – 1951. január 1. A budapesti gépesített hadtest politikai tisztje alezredes, majd ezredes rendfokozatban.

1951. január 1. – 1953. július. 22. Az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály vezetője.

1953. június – 1955. március. A BM ORFK bűnügyi helyettese és két évig az Állam- és Jogtudományi Egyetem hallgatója volt.

1955. március – 1956. október 23. A Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség (MÖHSZ) országos elnöke volt.

1956. október 23. – 1956. november 5. Nagybátyjánál bujkált.

1956. november 5. – 1957. május. Az Országgyűlési irodán dolgozott.

1957. május – 1957. december 15. Az Egyesített Tiszti Iskola (ETI) tiszti továbbképző tanfolyam parancsnoka volt. Ekkor jelentkezett a Műszaki Egyetem nappali tagozatára, de abbahagyta azt.

1957. december 15. – 1960. április 28. A ZMKA összfegyvernemi tagozatának hallgatója volt.

1960. április 28. – 1961. augusztus. A Politikai csoportfőnökségen a csoportfőnök szervezési helyettese.

[87] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Balló István: *A Magyar Néphadsereg helyzete és főbb szervezeti változásai1956 novembere és 1961 december között.* Budapest, 2011. 22. o. (http://mhtt.eu/hadtudomany/2011/2011_elektronikus/2011_e_4.pdf; letöltés ideje: 2017. 04. 22.)

1961. augusztus – 1965. január 15. Az 5. hadsereg parancsnokságán vezérőrnagyi rendfokozatban a parancsnok politikai helyettese.

1965. február 1. – 1965. augusztus 15. A SZU Vezérkari Akadémia nyelvelőkészítő tagozat hallgatója Budapesten.

1965. augusztus 15. – 1967. július 31. A SZU Vezérkari Akadémiájának hallgatója Moszkvában.

1967. július 31. – 1969. október 1. Az 5. HDS PK I. helyettese.

1969. október 1. – 1972. július 1. Az MN Kiképzési főcsoportfőnök tanintézeti helyettese.

1972. július 1. – 1975. május 1. Az MN Tiszti és tiszthelyettesi kiképzési csoportfőnökség vezetője.

36. Jamrich József[88] *(1923–n.a.)*

Jamrich József 1923. április 29-én született Budapesten. Anyja Jerabek Margit.

1929–1937. Általános (elemi) iskola tanulója.

1937–1938. Segédmunkás Budapesten a Fehér és társa építészetnél.

1938–1941. Vasöntőtanonc, majd segéd a salgótarjáni Gépgyár és Vasöntöde budapesti gyárában. Részvétel az illegális mozgalomban.

1941–1942. Vasöntősegéd a budapesti Láng gépgyárban. 1941-ben a Magyarországi Kommunista Párt (MKP) tagja. Sajtóvonalon folytatott illegális tevékenység miatt 1942-ben lebukott és 5 évre elítélték.

1942–1945. Büntetésben. 1944 májusában a 408. különleges büntetőszázadba beosztva, ahonnét megszökött, ellenálló csoportot szervezett és 2 kommunista akciógárdát vezetett, illetve a KISZ vezetőségben dolgozott.

1945. január 1. – 1945. július 30. Az MKP veszprémi szervezetének titkára.

1945. augusztus 1. – 1953. július 22. A HM Katonapolitikai osztálynál (KPO) csoportvezető, a HM KPCSF-nél alosztályvezető, a HM KEFCSF-nél, majd az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztálynál osztályvezető. 1945-ben alhadnagy, 1946-ban főhadnagy, 1948-ban százados, 1950-ben őrnagy, 1952-ben alezredes.

1953. július 22. – 1955. március 31. A BM III. (katonai elhárító) főosztály vezetője.

1955. március 31. – 1956. október 30. Tevékenysége ismeretlen.

1956. október 30. – 1956. november 6. Egy ócsai szovjet alakulatnál tartózkodott.

1956. november 7. – 1956. december 1. Egy karhatalmi forradalmi egységnél tartózkodott.

1956. december 1. – 1957. január. A BM kormányőrségnél operatív munkát végzett.

1957-től tevékenysége, beosztásai ismeretlenek.

1973. április 30. Ezredessé léptették elő és nyugállományba vonult.

[88] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

37. *Selmeczi György*[89] *(1921–1979)*

Selmeczi György (hivatalos iratokon Selmeci) 1921-ben született Szolnokon.

Apja Slakta János asztalossegéd, anyja Csollák Irén háztartásbeli.

Az általános és szakképző iskolát Szolnokon végezte, ahol lakatossegéd szakképzettséget szerzett, majd szakmájában dolgozott.

1942–1944. Katonai szolgálatot teljesített.

1945. május 15-től a rendőrség politikai osztályán dolgozott. Ekkor lett az MKP tagja.

1945–1948. Nyomozó volt a Szolnok megyei rendőr-főkapitányságon.

1949-ben végezte el a Szovjetunió F. E. Dzerzsinszkijről[90] elnevezett államvédelmi iskolájának tanfolyamát.

1950. november – 1953. január 15. Az Államvédelmi Hatóság II. (katonai elhárító) főosztály vezetőjének helyettese.

1953. január 15. – 1953. július. Az ÁVH I. (hálózati) főosztály vezetője.

1953. július – 1955. április. A BM Ellenőrzési főosztály és a BM Titkárság vezetője.

1955. április 1. – 1956. október 28. A BM III. (katonai elhárító) főosztály vezetője, közben a pártfőiskola hallgatója.

Fegyveresen vett részt az októberi forradalom és szabadságharc elleni harcban, majd néhány napos börtönben való tartózkodás után közreműködött a karhatalmi egységek szervezésében.

1956. november 8. – 1956. december 22. A mintegy 25 fős HM Katonai elhárító törzs megalakítója és vezetője.

1956. december 22. – 1957. május 3. A HM II. (katonai elhárító) főosztály, majd a BM II/1. (katonai elhárító) osztály vezetője volt 1962. augusztus 15-ig. Közben levelező tagozaton, 1959-ban elvégezte a jogi egyetemet és 1961-től a Pártfőiskolát.

1963 – 1965. A BM III/5. (felügyeleti) osztály vezetője.

1965–1971. A BM Ellenőrzési csoportfőnökséget vezette.

1971–1976. A BM Nyilvántartó Központ irányítója.

1976. április 1-jén vezérőrnaggyá nevezték ki.

1976-ban vonult nyugállományba.

1979. november 28-án hunyt el.

[89] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

[90] Féliksz Edmundovics Dzerzsinszkij, „Összoroszországi Rendkívüli Bizottság az Ellenforradalom és Szabotázs elleni Harcra" (CSEKA), majd az Állami Politikai Hatóság (GPU), később a Belügyi Népbiztosság (NKVD), végül Belügyminisztérium (MVD) elnöke (vezetője).

38. *Kucsera László*[91] *(1920–n.a.)*

Kucsera László 1920-ban született Győrben. Anyja Lőwinger Berta cipőfelsőrész-készítő, apja Kucsera József lakatos.

1926–1932. Általános (elemi) iskolában tanuló.

1933–1944. Lakatossegéd a Győri Vagon és Gépgyárban. 1941-től a Kommunisták Magyarországi Pártjának (KMP) tagja.

1944–1945. A kommunista mozgalomban való részvétele miatt letartóztatták és életfogytig tartó fegyházbüntetéssel sújtották. Sopronkőhidáról Németországba (Bernau) deportálták.

1945. május 1. – 1945. június. A Győr megyei rendőrség szervezése.

1945. június – 1948. május. A mosonmagyaróvári rendőrkapitányság vezetője azonnali századosi rendfokozatban.

1948. május – 1951. november. A Győr megyei politikai osztály helyettes vezetője őrnagyi rendfokozatban.

1951. november – 1955. szeptember. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) II. főosztály elhárítási osztályának vezetője. 1952-ben alezredessé léptették elő.

1955. szeptember – 1956. szeptember. Az MDP pártiskolájának hallgatója.

1956. október – 1956. október 23. Az ÁVH Borsod-Abaúj-Zemplén megyei főosztályának vezetője.

1956. október 23. – 1956. november 5. A BM-ben Budapesten. Részt vett a szovjet csapatokkal együtt a forradalmárok ellen vívott harcokban.

1956. december – 1957. január 2. A HM II. (katonai elhárító) osztályon értékelő és tájékoztató tisztként dolgozott.

1957. január 2. – 1957. június. A Politikai nyomozó főosztály operatív titkára.

1957. június – 1962. augusztus 15. A BM II/6 (szabotázs elhárítási) osztály vezetője. 1958. február 13-án ezredessé léptették elő.

1962. augusztus 15. – 1975. április 30. A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség vezetője. Közben 1967. november 7-én vezérőrnaggyá nevezték ki.

1975. április 30-án nyugállományba vonult, s bírósági ülnökként vett részt a forradalom utáni perekben.

[91] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007. // Tabajdi Gábor – Ungváry Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956–1990.* 1956-os Intézet – Corvina, Budapest, 2008.

39. Matuska Béla[92] (1929–1989)

Matuska Béla 1929. március 27-én született Pestszentlőrincen. Anyja Szabó Mária háztartásbeli. Apja Matuska Béla lakatos.

1935–1942. Általános iskolai tanuló.

1946–1948. A textilipari technikum (a Bólyai Szövő-fonóipari Középiskola) tanulója.

1949–1950. Technikus gyakornok, normafelelős a Kispesti Selyemszövő Gyárban.

1950. október 22. – 1951. október 13. Sorkatonai szolgálat Zalaegerszegen a 19. lövészezrednél rajparancsnokként tizedesi rendfokozattal. 1951-től a Magyar Demokrata Párt (MDP) és a megyei Pártbizottság (PB) tagja.

1951. október 13. – 1952. április 29. Az ÁVH „Dzserdzsinszkij"-iskolája hat hónapos tanfolyamának hallgatója, ahol hadnaggyá avatták.

1952. április 29. – 1952. szeptember. Az ÁVH II. (katonai elhárító) főosztály állományában az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) elhárító operatív csoport vezetője.

1952. szeptember – 1953. szeptember. A Haditechnikai Intézet elhárító csoport vezetője. 1952. október 7-én léptették elő főhadnaggyá.

1953. szeptember – 1954. január. A HM Híradó csoportfőnökség elhárító csoportjának vezetője.

1954. január – 1955. február. A Magyar Néphadsereg Vezérkara (MNVK) elhárításáért felelős operatív tiszt.

1955. február – 1956. augusztus. Az MNVK 2. (katonai felderítő) csoportfőnökség elhárító csoportjának vezetője. Közben 1955. november 7-én századossá léptették elő.

1956. augusztus – 1956. október. A politikai tisztek továbbképzését folytató „Sztálin" Politikai Tiszti Akadémia hallgatója, azonban a forradalom és szabadságharc eseményei miatt tanulmányai megszakadtak.

1956. október 23. – 1956. november 10. Munkahelyén, az OLP-n, majd a lakásán tartózkodott.

1956. november 10. – 1957. január 1. Az 1. Forradalmi Karhatalmi Ezrednél teljesített szolgálatot.

1957. január 1. – 1958. március. A HM II. (katonai elhárító) osztálynál az MNVK 2. (katonai felderítő) csoportfőnökség elhárító tisztje. Közben 1957. februártól vezényelve volt az „ellenforradalom" katonai szervezőinek (Maléter Pál, Kopácsi Sándor) ügyét vizsgáló nyomozó csoportba.

1958. március – 1959. május. a HM II. (katonai elhárító) osztályon a kiegészítő parancsnokságok elhárításáért felelős alosztály vezetője.

1959. május – 1963. augusztus 1. A Szovjetunió Állambiztonsági Főiskolájának hallgatója.

1963. augusztus 1. – 1969. április 1. A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen a 2. (tanintézetek elhárító) osztályvezető-helyettes 1964. szeptember 1-jéig, majd az osztály vezetője. Közben 1960. november 7-én őrnaggyá, 1965. április 1-jén alezredessé léptették elő. 1966-ban honosította diplomáját a jogi egyetemen.

[92] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

1969. április 1. – 1975. május 1. A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen csoportvezető-helyettes. Közben 1971. április 4-én ezredessé léptették elő.

1975. május 1. – 1983. november 1. A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség vezetője. Közben 1976. április 1-jén vezérőrnaggyá nevezték ki. 1978. március 28-ával vezényelték az MSZMP KB Politikai Főiskola három hónapos vezető-továbbképző tanfolyamára.

1983. október 31. – 1989. január 21. A BM III/II. (polgári elhárító) csoportfőnökség állományában a moszkvai nagykövetségen főrezidens (SZT-osztályvezető).

1989. január 21-én, 60 éves korában szolgálatteljesítés közben, váratlanul elhunyt.

40. Strényi Ferenc[93] *(1936–)*

Strényi Ferenc 1936. április 4-én született Budapesten. Anyja Márton Anna háztartásbeli. Apja Strényi István villamosvezető, majd ellenőr.

1950–1954. A Budapesti Eötvös József Gimnázium tanulója.

1954 – 1957. április. Segédmunkás, majd könyvelő a Pamutszövő Ipari Vállalatnál.

1957. április – 1958. november. Sorkatonai, majd hivatásos katonai szolgálat Gyöngyösön az MN 6079 alakulatnál, mint távírász. 1958-ban őrmester.

1958–1960. A BM állományában szolgált. 1959-ben törzsőrmester, majd 1960-ban főtörzsőrmester.

1960–1963. Csoportvezető a BM II/16. (rádióelhárító) osztály[94] „II/16-b" (felderítő) alosztályán. Közben 1961-ben alhadnagy, 1963-ban hadnaggyá léptették elő. Ez alatt a BM Idegen Nyelvi Főiskola angol szakán tanult, melyet 1964-ben végzett el.

1963–1967. Főelőadó a BM III/V. – 3. (rádiótechnikai) osztály „F" alosztályán. Közben 1966-ban soron kívül, a főhadnagyi rendfokozatot kihagyva, századossá léptették elő. 1967-ben spanyol nyelvből felsőfokú vizsgát tett.

1967–1969. Főelőadó a BM III/V. „B" önálló alosztályon.

1969. június 15 – 1971. június 1. A BM III/V. (operatív technikai) csoportfőnökség 5. (rádióelhárító) osztály[95] „A" (Ellenséges hírszerző szervek rádióközpontjainak és rádiós ügynökeinek felderítése és az üzeneteinek rögzítése) alosztályának vezetője.

1970. június 1. – 1973. szeptember 1. A BM III/I. (polgári hírszerzés) – 13. (rejtjelfejtés) osztály „A" alosztályának vezetője.

1973. szeptember 1. – 1976. július 16. Az SZKP Politikai Főiskolájának hallgatója, ahol orosz nyelvből felsőfokú vizsgát is tett. 1974-ben őrnaggyá léptették elő.

1976. augusztus 1. – 1980. március 1. Az MSZMP BM 4. számú pártbizottságának titkára. 1976. augusztus 1-jén léptették elő alezredessé.

1980. március 1. – 1983. november 1. A BM III/IV. csoportfőnökség (K-6) helyettes vezetője. Ekkor lépett elő ezredessé. Közben 1980–1981 között elvégezte a ZMKA tartalékos tiszti továbbképző tanfolyamát.

93 Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A Katonai Biztonsági Hivatal és elődszerveinek vezetői.* Kézirat. Budapest, 2007.

94 Müller Rolf: *Az operatív technika alkalmazása és szervezeti keretei a politikai rendőrségen (1945–1962).* In. Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából 1785–2011. (főszerk.: Csóka Ferenc) NBSZ, Budapest, 2012. 229–260. o. Megjegyzés: Az 1962. augusztusban létrejött BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökségen a BM III/V. (operatív technikai) csoportfőnökség a II/9. (figyelés), a II/10. (operatív technikai), a II/12. (rádiófelderítés), a II/13. (levélellenőrzés), a II/16. (rádió-elhárítás) összevonásából jött létre.

95 Urbán Attila: *A BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség operatív-technikai tevékenységének szervezeti háttere és működési rendje (1962–1990).* In. Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából 1785–2011. (főszerk.: Csóka Ferenc) NBSZ, Budapest, 2012. 261–290. o.

1983. november 1. – 1990. március 1. A BM III/IV. csoportfőnöke (K-6) volt. Közben 1984. szeptember–október hónapban elvégezte az MSZMP KB Politikai Főiskola továbbképző tanfolyamát. 1985. október 1-jén vezérőrnaggyá nevezték ki. 1988-ban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián (ZMKA) egyetemi doktori tudományos fokozatot szerzett.

1989. január 1. – 1990. március 31. MA-2 csoportfőnök és a BM személyügyi és gazdasági miniszterhelyettes tanácsadója.

1990. március 31-én saját kérelmére nyugállományba vonult.

41. Gubicza Jenő[96] (1940–)

Gubicza Jenő 1940. március 23-án született Gánton.

1958-ban érettségizett a Kiskunhalasi Mezőgazdasági Technikumban.

1958–1960. Agronómusként dolgozott Abán, Lovasberényben, Székesfehérváron és Velencén.

1960–1962. Sorkatonai szolgálatot teljesített az MN 5566 rádiótechnikai honi légvédelmi tisztesképző, illetve a 106. híradó ezrednél, Budapesten.

1962–1964. A Váci Híradó Tiszti Iskola hallgatója. Itt lett 1963-ban az MSZMP tagja.

1964–1965. Szakaszparancsnok az MN 5566 alakulatnál.

1965-től 1990-ben történt felmentéséig a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség állományában – különböző beosztásokban és helyőrségekben – dolgozott.

1970–1973. Elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia honi légvédelmi szakát, illetve a Marxi–Lenini Esti Egyetem szakosító tagozatát.

1979-ben öt hónapos vezetőképzőn tanult a Szovjetunió Állambiztonsági Bizottság (KGB) moszkvai főiskoláján.

1990. március 1. – 1990. szeptember 24. BM III/IV. csf-ként irányította a katonai elhárításnak az MN (később MH) szervezeti rendjébe való integrálását, illetve részese volt az akkor nagy társadalmi érdeklődés mellett folyó („nagy port felvert") kémügyek (többek között Belovai István és Szántó Rudolf ügyei) rendezésének.

1990. szeptember 24-én – egy azóta sem tisztázott „furcsa és homályos közjáték után"[97] – érdemei elismerése mellett felmentették beosztásából és nyugállományba helyezték.

[96] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A KBH és elődszervezeteinek vezetői.* Kézirat. Budapest. 2008. 41. o.

[97] JAGADICS Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürótól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Univerzum Könyvek, 2018. 168. o.

42. Gyaraki Károly[98] (1944–)

Gyaraki Károly 1944. január 21-én született Nyergesújfalun.

Apja, Gyaraki Károly (1907) egy köröstarcsai földműves családból származó géplakatos, majd közigazgatási felkészültséggel rendelkező jegyző, később mérlegképes könyvelői képesítés birtokában vállalati főkönyvelő volt.

Anyja, (1911) Gyebnár Mária Békéscsabán született, női szabó képzettséggel rendelkező háztartásbeli volt.

Az általános iskolát 1950–1958 között a Komárom-Esztergom megyei Bajon, Banán és Tatán végezte, majd a tatai Eötvös József Általános Gimnáziumban érettségizett 1962-ben. Itt lett a Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ) tagja és szervező titkára.

1962-ben a táborfalvai honi légvédelmi rakétaosztálynál egyéves sorkatonai szolgálat letöltése után lett az Egyesített Tiszti Iskola légvédelmi tüzér szakos hallgatója.

A tiszti iskolát kitüntetéssel végezte el, és szerzett mikrohullámú szaktechnikusi oklevelet. 1966 szeptemberében avatták hadnaggyá. Itt kezdődött a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) tagsága, amely a párt megszűnéséig, a rendszerváltásig tartott.

Hivatásos tiszti pályafutását Lentiben, a Zalaegerszegen állomásozó 8. gépesített lövészhadosztály alárendeltségébe tartozó, 57 mm-es légvédelmi gépágyúkkal felszerelt, SZ–60-as kódjelű légvédelmi komplexumokkal ellátott, légvédelmi tüzérosztálynál kezdte, mint műszer-szakaszparancsnok (ütegparancsnok-helyettes). Itt léptették elő soron kívül főhadnaggyá.

1967-ben kötött házasságot a lenti járási vezető ügyész lányával, Horváth Zsuzsannával.

1968-ban részt vett az augusztus 20-án kezdődött és novemberig tartó éles hadműveleti és harcfeladat végrehajtásában (Csehszlovákia megszállásában, akkori szóhasználattal „internacionalista kötelezettség teljesítésében"). Ekkor született meg, távollétében, egyetlen lánya, Adrienne.

1969. január 21-től egy évig a zalaegerszegi 8. hadosztály parancsnoka, Lakatos Béla vezérőrnagy segédtisztje volt.

1970–1974 között a Kijevi Vörös Zászlóval kitüntetett és Szergej Mironovics Kirovról[99] elnevezett légvédelmi rakétamérnöki főiskola hallgatója volt és szerzett légvédelmi rakéta-, villamos- és gépészmérnöki diplomát, illetve orosz nyelvből okleveles szaktolmácsi képesítést. Ez alatt az idő alatt lépett elő soron kívül századossá.

A kijevi évek alatt végezte el a Kijevi Sevcsenko Tudományegyetemet felesége is, és szerzett orosz nyelv- és irodalomtanári képesítést.

Az 1974–1976-os években a Nagyorosziban működő Magyar Néphadsereg Csapatlégvédelmi Kiképző Központjában, az általános és műveltségi alosztályvezetői beosztásban teljesített szolgálatot és vett részt a kivonuló légvédelmi tüzéreszközök, korszerű légvédelmi rakétaeszközökre (SZTRELA, KUB, KRUG) történő átfegyverzés miatt szükségessé vált – mind a Szovjetunióban, mind a hazai bázisokon szervezett – átképzések szervezésében, vezetésében és végrehajtásában.

[98] Gyaraki Károly: *A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig.* (Kandidátusi értekezés kézirat.) 1994. // Ungváry Krisztián: *A KBH és elődszervezeteinek vezetői.* Kézirat. Budapest. 2008.

[99] Szergej Mironovics Kirov (1886–1934), orosz-szovjet mérnök, vezető szovjet politikus, az Össz-szövetségi Kommunista (bolsevik) Párt leningrádi szervezetének főtitkára, a sztálini politikai tisztogatások (gyilkosságok) első áldozata.

1976 és 1978 között Székesfehérváron, a Magyar Néphadsereg 5. (szárazföldi) Hadsereg Légvédelmi Főnökségén teljesített szolgálatot mint légvédelmi rakéta kiképző főtiszt. Itt lett soron kívül mérnök őrnagy.

1978-ban nevezték ki a Lentiből Győrbe áttelepült – és KUB típusú légvédelmi rakétaeszközökkel átfegyverzett – légvédelmi rakétaezred parancsnokának általános helyettesévé. Ezt a beosztást 1982-ig látta el.

1982–1988. A kalocsai légvédelmi rakétaezred parancsnoka volt. 1982-ben, kinevezésével egyidejűleg, soron kívül mérnök alezredessé, majd 1986-ban mérnök ezredessé léptették elő. Ezredével többször is hajtott végre a Szovjetunió Állami Lőterén jóra és kiválóra értékelt, éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatot.

1987-ben vezényeltek a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hadműveleti tanfolyamára hadműveleti és hadászati ismereteinek bővítése érdekében.

1988-ban védte meg „A Magyar Néphadsereg csapatlégvédelmi rakétaegységek és alegységek éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatai végrehajtásának és értékelési rendszerének továbbfejlesztése" témájú egyetemi doktori értekezését.

1988–1990. A Székesfehérváron elhelyezett szárazföldi csapatok légvédelmi főnöke volt.

1990. szeptember 25-én a parlamenti választáson győztes, koalíciós (MDF, FKgP, KDNP) Antall József vezette kormány miniszterelnöke Für Lajos, honvédelmi miniszter javaslatára nevezte ki az újonnan létrehozott katonai nemzetbiztonsági szolgálat, a **Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal vezetőjévé.**

1991-ben Für Lajos honvédelmi miniszter javaslatára Göncz Árpád köztársasági elnök mk. vezérőrnaggyá nevezte ki.

Hivatalvezetőként lépett kapcsolatba, ismerkedett meg és kötött megállapodásokat számos nyugati (USA, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Olaszország, Izrael) és keleti (Oroszország, Ukrajna, Románia, Bulgária, Lengyelország, Csehország, Szlovákia) ország partnerszolgálataival, ami az operatív munkában (kémügyek, külföldre szökés, harckészültség veszélyeztetése felderítésében és nyomozásában) rendkívül hasznosnak bizonyult. 1992-ben az Amerikai Egyesült Államokban (USA) válságkezelői tanfolyamon is részt vett.

1994. július 31-ei hatállyal Keleti György honvédelmi miniszter javaslatára Horn Gyula miniszterelnök beosztásából felmentette.

Tudományos kutatómunkában, megírta „A katonai elhárítás történet 1945-től 1990-ig" című kandidátusi értekezését. A védésre felmentése és egyéb okok miatt nem került sor.

Társadalmi munkában, mint a Magyar Hadtudományi Társaság (MHTT) alapító tagja, a Felügyelő Bizottság (FB) elnöki funkcióját is ellátta.

1994. július 31-től 1998. október 31-ig a Magyar Köztársaság Kijevi Nagykövetségén, a Katonai Felderítő Hivatal állományában véderő-, katonai- és légügyi attaséja, a Katonai Attasé Hivatal vezetője, az Ukrajnában akkreditált Katonai Attasék Testületének elnöke volt.

1998. október 1-jén nyugdíjba vonult és 1999. december 31-ig a Miniszterelnöki Hivatal (MeH) Biztonság és védelempolitikai koordinációs államtitkárságán (BVKÁ), köztisztviselőként, vezető főtanácsosi rangban, kabinetfőnöki teendőket látott el.

1999-ben az első Orbán-kormány honvédelmi minisztere, Szabó János javaslatára Göncz Árpád köztársasági elnök ny. mk. altábornaggyá léptette elő.

A BVKÁ megszüntetését és felszámolását követően, 2001. január 1-jén újra visszatért a kijevi nagykövetségre, ahol 2004. július 31-ig, I. o. tanácsosként, beosztott diplomata és fedésben katonai nemzetbiztonsági összekötőként teljesített diplomáciai szolgálatot.

2004. augusztus 1. – 2005. június 30. A MeH vezető főtanácsosaként kormány-főtanácsadó volt a Biztonsági főosztályon, ahol személy-, objektum-, dokumentum-, titokvédelmi és informatikai biztonsági, illetve állam- és védelemigazgatási feladatokat látott el.

2005. július 1-jétől, nyugdíjasként ipari, kereskedelmi, élőerős vagyonvédelmi vállalatoknál és magánnyomozó cégeknél lát el (részmunkaidőben) biztonsági, minőségirányítási, titok- és személyes adatvédelmi vezetői feladatokat, illetve főiskolákon és egyetemeken, meghívott előadóként (2016-tól a Nemzeti Közszolgálati Egyetem címzetes egyetemi docenseként) vesz részt a felsőoktatásban.

Társadalmi munkában tagja (négy évig elnökhelyettes is volt) a Magyar Tartalékosok Szövetségének (MATASZ), illetve elnöke a Fejérváry Géza Társaságnak.

43. Stefán Géza[100] (1941–2009)

Stefán Géza[101] 1941. január 25-én született Mezőnyárádon.

1969-től a BM-ben teljesített szolgálatot. Többek között – különböző beosztásokban – munkatársa volt a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségnek is.

1976-ban állambiztonsági tanfolyamot végzett a Szovjetunióban.

1978-ban szerzett diplomát a Rendőrtiszti Főiskolán.

1985-ben végezte el a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság Főiskoláját.

1986-ban lett a hadtudomány kandidátusa.

1986-tól a BM Tudományszervezési önálló osztály vezetője, a Tudományos tanács titkára.

1988-ban lett a hadtudomány doktora.

1989–1990. A budapesti rendőrfőkapitány állambiztonsági helyettese volt.

1990–1994. Ezredesként a Nemzetbiztonsági Hivatal területi igazgatója.

1994–1996. Vezérőrnagyi rendfokozatban a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal vezetője.

1996–2009. A Magyar Köztársaság Katonai Biztonsági Hivatal főigazgatója. Bár 1997-ben nyugállományba vonult, köztisztviselőként továbbra is ellátta főigazgatói beosztásból adódó feladatait.

1999-ben léptették elő ny. altábornaggyá. Ebben az évben lett a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Hadtudományi Bizottsága elnökének helyettese, a Doktori Tanács hadtudományi szakbizottságának tagja.

A rendszerváltás utáni időszak legmeghatározóbb titkosszolgálati vezetője.

Szolgálata alatt számos elismerésben és kitüntetésben részesült.

2001. május 21-én, a honvédelem napján vehette át (másodikként) a honvédelmi miniszter által 1999-ben – a nemzetközi katonai kapcsolatok elmélyítése érdekében tartósan végzett katonadiplomáciai, illetve a NATO szövetségi rendszerben nyújtott kiemelkedő tevékenység elismerésére – alapított Andrássy Gyula-díjat.

2003. február 14-én, a Katonai Biztonsági Hivatal alapításának évfordulóján részesült a honvédelmi miniszter által – a haza védelme érdekében a Katonai Biztonsági Hivatalnál kifejtett, kiemelkedően eredményes tevékenység elismerésére – alapított Hajnik Pál-díjban.

A Magyar Honvédségben elérhető legmagasabb, vezérezredesi rendfokozatban, 2009. június 21-én hunyt el Budapesten.

100 Jagadics Péter – Rajos Sándor – Simon László – Szabó Károly: *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürótól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig.* Univerzum Könyvek, Budapest, 2018. 168. o.

101 Ki kicsoda 2009. *Kortársaink életrajzi lexikona.* (főszerk.: Hermann Péter.)

44. Kovácsics Ferenc[102] (1953–)

Kovácsics Ferenc 1953. június 6-án született Budapesten.

1972–1976. A Kilián György Repülőműszaki Főiskola hallgatója volt, ahol 1976. augusztus 20-án avatták hadnaggyá.

1976. augusztus 21. – 1978. augusztus 31. Szolnokon, a Repülőműszaki Főiskolán teljesített szolgálatot.

1978–1981. Elvégezte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) „D" tagozatát.

1981–1983. A ZMKMF-en teljesített szolgálatot.

1983. szeptember 1-jétől a Belügyminisztérium III/IV (katonai elhárító) csoportfőnökség állományába került. Még ebben az évben elvégezte a Rendőrtiszti Főiskola átképző tanfolyamát.

1984–1991. A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség, majd az újonnan létrehozott Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatal központjának állományában teljesített szolgálatot különböző beosztásokban.

1991–1998. A szárazföldi csapatok biztonsági igazgatója volt.

1997. március 15-én a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt kitüntetésben részesült.

1998–2009. június 21. A Magyar Köztársaság KBH főigazgatója, Stefán Géza vezérezredes általános helyettese volt.

1999. május 7-én az első Orbán-kormány (1998. július 6. – 2002. május 27.) honvédelmi minisztere, Szabó János javaslatára dr. Göncz Árpád, a Magyar Köztársaság elnöke dandártábornokká nevezte ki.

2003. szeptember 1-jei hatállyal Juhász Ferenc, a Medgyessy-kormány (2002. május 27. – 2004. szeptember 29.) honvédelmi miniszterének javaslatára dr. Mádl Ferenc, a Magyar Köztársaság elnöke vezérőrnaggyá léptette elő.

Kovácsics Ferenc mérnök vezérőrnagy 2005. február 14-én, az MH KBH alapításának évfordulóján a – KBH-nál kifejtett kiemelkedően eredményes tevékenység elismerésére, Juhász Ferenc honvédelmi miniszter által alapított – Hajnik Pál díjban részesült.

2007. március 6-án kapta meg a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti keresztje kitüntetést.

2009. június 21. – 2009. november 1. Stefán Géza vezérezredes váratlan halála miatt az **MK KBH megbízott főigazgatója** volt.

2009. november 1-jei hatállyal Szekeres Imre honvédelmi miniszter javaslatára Bajnai Gordon miniszterelnök kinevezte[103] az **MK KBH főigazgatójává,** és ezzel egyidejűleg dr. Sólyom László köztársasági elnök altábornaggyá léptette elő.[104]

102 Kovácsics Ferenc kérésemre átadott és általam kiegészített önéletrajza.

103 90/2009 (IX. 30.) ME határozat.

104 154/2009. (XI. 6.) KE határozata (KEH ügyszám: IV-6/04153/2009.)

2010. március 22-én a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földtudományok Doktori Iskoláján megvédte „Koszovó történeti földrajzi fejlődése a kezdetektől a független állam megteremtéséig" című értekezését[105] és 2010. május 25-én PhD doktori fokozatot szerzett.[106]

Dr. Kovácsics Ferenc mérnök altábornagyot,[107] az MK KBH főigazgatóját dr. Hende Csaba honvédelmi miniszter előterjesztésére a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 12. §-ának (1) bekezdésében foglalt jogkörében Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke 2010. június 5-ei hatállyal mentette fel beosztásából, majd Sólyom László köztársasági elnök, az Alkotmány 30/A. § (1) bekezdés i) pontjában biztosított jogkörében, a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 49. § (2) bekezdésének b) pontja alapján, 2014. június 4-én aláírt határozatával – 2011. február 5-én – szolgálati viszonyát megszüntette és 2011. február 6-ai hatállyal nyugállományba helyezte.[108]

Dr. Kovácsics Ferenc mérnök altábornagy két fiúgyermek édesapja.

105 http://old.foldrajz.ttk.pte.hu/phd/phdkoord/nv/disszert/disszertacio_kovacsics_nv.pdf; letöltés ideje: 2018. 03. 08.

106 https://doktori.hu/index.php?menuid=192&lang=HU&sz_ID=2981; letöltés ideje: 2018. 03. 08.

107 A miniszterelnök 39/2010. (VI. 4.) ME határozata a Katonai Biztonsági Hivatal főigazgatójának felmentéséről.

108 A köztársasági elnök 185/2010. (VI. 7.) KE határozata szolgálati viszony megszűnéséről és nyugállományba helyezésről. (KEH ügyszám: IV-6/01980/2010)

45. Domján László[109] (1964–)

Domján László 1964. augusztus 29-én született.

1982–1986. Szentendrén a Kossuth Lajos Katonai Főiskola gépesített lövész tagozatán volt hallgató. 1986. augusztus 20-án kapta meg a hadnagyi rendfokozatot.

1986–1991. A Kalocsai Tiszthelyettes Képző Központ oktatója volt. 1989. április 4-én lett főhadnagy.

1991–1996. Szentendrén a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán a kiképzőszázad parancsnoka, miközben 1993-tól 1995-ig elvégezte a Szentendrei Kossuth Lajos Katonai Főiskola pedagógia szakát. 1993. március 15-én lépett elő századossá.

1995 és 1998 között a Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem pedagógia szakán folytatta tanulmányait.

1996–2000. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem pedagógia szakán egyetemi adjunktusként teljesített szolgálatot. 1998. március 15-én léptették elő őrnaggyá.

2000–2002. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Ciprusi Békefenntartó Erőinek (UNFICYP)[110] Parancsnokságán a személyügyi és logisztikai főnök (G1-G4) helyetteseként vett részt a kettéosztott állam görög és török cipriótái közötti fegyveres konfliktusok megakadályozását, illetve a sziget demokratikus, déli illetve török megszállás alatt álló északi része közötti ütközőövezet felügyeletét ellátó missziós erők tevékenységében.

2002–2007. Törzstiszt, osztályvezető, majd megbízott parancsnokhelyettes az MH Hadműveleti Központban, Budapesten.

2004–2005. Újabb külföldi misszióban, Bosznia-Hercegovinában, a Béketámogató Kiképző Központ oktatója. 2004. szeptember 9-én lépett elő alezredessé.

2006-ban Rómában elvégezte a NATO Védelmi Akadémia vezető-továbbképző tanfolyamát. 2006. október 1-jén ezredessé léptették elő.

2007–2010. Az MH Műveleti Központ helyettes parancsnoka Budapesten.

2010-ben az MH Összhaderőnemi Parancsnokság törzsfőnökének helyettese Székesfehérváron. A köztársasági elnök 2010. február 1-jén nevezte ki dandártábornokká.

2010. június 6-ai hatállyal Domján László dandártábornokot Hende Csaba honvédelmi miniszter előterjesztésére, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 12. § (1) bekezdésében foglalt jogkörében Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke kinevezte az **MK KBH főigazgatójává.**[111] A beosztást **2011. november 30-ig** töltötte be Budapesten.

2011. február 28-án Schmitt Pál köztársasági elnök – az Alkotmány 30/A. § (1) bekezdés i) pontjában biztosított jogkörében, a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény 49. § (2) bekezdésének a) pontja alapján, Hende Csaba honvédelmi miniszter előterjesztésére, 2011. március15-ei hatállyal vezérőrnaggyá lépett elő.[112]

109 Domján László kérésemre átadott és általam kiegészített önéletrajza.

110 United Nations Peacekeeping Force in Cyprus.

111 A miniszterelnök 40/2010. (VI. 4.) ME határozata a Katonai Biztonsági Hivatal főigazgatójának kinevezéséről.

112 A köztársasági elnök 69/2011. (III. 16.) KE határozata vezérőrnagyi előléptetésről. (KEH ügyszám: IV-6/00746/2011.)

2011. november 30-ai hatállyal Domján László vezérőrnagyot, a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával összefüggésben, dr. Hende Csaba honvédelmi miniszter előterjesztésére Orbán Viktor, Magyarország miniszterelnöke tisztségéből felmentette.[113]

Ezt követően 2013-ig az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnoka volt Székesfehérvárott.

2013–2017. Az MH Brüsszelben székelő Katonai Képviselő Hivatalában katonai képviselő.

2018-tól a Honvédelmi Minisztérium Védelempolitikai főosztály vezetője Budapesten.

Angol felső- és orosz alapfokú nyelvismerettel rendelkezik, Nős, két gyermek apja.

113 A miniszterelnök 104/2011. (XII. 1.) ME határozata a Katonai Biztonsági Hivatal főigazgatójának felmentéséről.

6. SZÁMÚ MELLÉKLET: SZEMELVÉNYEK

1. sz. szemelvény: A katonai objektumok biztonsági védelme

1. Kiemelt katonai objektumok biztonsági védelme

A katonai elhárítás feladatait meghatározó jogszabályok, illetve azok alapján elkészített szabályozók (parancsok, utasítások, intézkedések szabályzatok stb.) előírták a különféle (általános és a kiemelt) katonai objektumok (általános és különleges, azaz operatív) védelmének szabályait.

Ebben a szemelvényben a valóban rendkívüli fontossággal bíró feladatról írok. Meggyőződésem, hogy ez a kérdés még ma is érdekesnek tekinthető. Nagyon pontosan mutatja be és szemlélteti a rendszerváltás idején működő nemzetbiztonsági szolgálatok szerteágazó tevékenységét.

A BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökség 1989. szeptember 5-én megtartott parancsnoki értekezletén tekintették át, többek között, az objektumvédelmi munka helyzetét. Az értekezleten a csoportfőnök elmondása szerint, országos viszonylatban mintegy 1500 védett objektum volt akkor, melyek operatív biztosítása más csoportfőnökségekkel együttműködésben a csoportfőnökség egyik feladata is volt.

A csoportfőnök úgy vélte, hogy *„ezen a területen is megérett az idő a modernizálásra."* Addig is alapvető feladatnak határozta meg *„az operatív pozíciók, a kapcsolatrendszer, a működőképesség megtartását."*[1]

Ez a feladat, tevékenységi területén, a katonai elhárítás feladata[2] is volt, melyről egy 1985. április 2-ai BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségi jelentés részletesen is tájékoztatott.

Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség csoportfőnöke ekkor jelentett[3] Pacsek József altábornagynak, az MNVK főnökének a **védett vezetési rendszer** állambiztonsági védelmének helyzetéről és a további feladatokról. A jelentésből ismertté váltak a **rendszer** főbb **jellemzői:**

A rendszer **fő eleme** 3 db központi („K") objektum (K-I, K-II, K-III) és egy katonai létesítmény volt. Nevezetesen:

- a **„K–I"** (1961–67-ben, földalatti lőszerraktárnak épült) **a párt és a kormány működését biztosító fő vezetési pont** (fedése: PV Központi anyagraktár és javítóüzem),
- a **„K–II"** (1965–70-ben, gyógyfürdőnek épült) **a „K–I" tartaléka,** illetve **az MN „B" Központi harcálláspont**ja (fedése: PV 3. sz. Anyagraktár),
- a **„K–III"** (a 80-as években üdülőnek épült) **a kormány és a HM háborús vezetési pontja** (fedése: 8. sz. Honvédüdülő),
- az **MNVK háborús vezetési pontja** (fedése: 5. sz. Honvédüdülő)

1 Baráth Magdolna: *Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig.* In: Állambiztonság és rendszerváltás. Közelmúltunk hagyatéka. (Szerk.: Okváth Imre). L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. 24. o.

2 ÁBTL 1.11.7 (III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések) 61-358/1987. (9. d.) 1.11.7-6-480/1985

3 ÁBTL 1.11.7 (III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések) 6-480/1985. (9.d.). Megjegyzés: A jelentés 13 oldalt, valamint 3 mellékletet (8 oldalt) tartalmazott.

A háborús időszakban az élet- és munkafeltételeket biztosító rendszer **részelemei,** a fővárosi és a megyei vezetési pontok a közigazgatási központoktól 5-30 km-re voltak találhatók. Az objektumok őrzés-védelmét a BM Kormányőrség („K" objektumok), illetve polgári fegyveres őrség (MNVK, főváros, megyék) hajtották végre. A **szakirányítást** a HM, a katonai irányítást a Polgári Védelem Országos Parancsnokság (PVOP), a **műszaki irányítást** az MN Beruházási és fenntartási főnökség (MN BFF) látta el.

Érdekesség, hogy a katonai elhárítás megállapítása szerint a feltételezett ellenség szinte mindent (települések, szervezési elvek, belső funkciók, építészet, gépészet, híradás, üzemeltetés, ellátás stb.) ismert. Fentiek valós és feltételezett bizonyítékai a sajtóban megjelentek, az osztrák hírszerző szervvel folytatott játszma, illetve az évente 1-2 gyakorlat során 40-50 dokumentált vizuális felderítésről készült feljegyzések voltak.

A jelentésben szereplő adatok szerint a háborús mozgósítás („M") esetére Hatvan, Szerencs, a megyeszékhelyek, és a „K" objektumok környezetében lebiztosított 557 fős állományból 13 fő bűnöző (3 fő amnesztiában részesült és 10 fő veszélyes), valamint 36 fő aktív nyugati kapcsolattal rendelkező lakos volt. Az MNVK vezetési pontot illetően a mutatók: 9 fő amnesztiás, 0 fő veszélyes és 59 fő aktív nyugati kapcsolattal rendelkező.

Az állambiztonsági védelmet szolgálták:

- az általános titok- és rezsimvédelem,
- az ügynöki behatolás elleni tevékenység,
- a felderítés elleni tevékenység,
- a főfelelős és koordinátor BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség tevékenysége,
- a speciális feladatokat ellátó BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség csoportfőnökségei, a központi és területi osztályai, illetve a rendőr-főkapitányságok tevékenysége,
- a Kormányőrség munkája.

A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség **lehetőségeit és tevékenységeit** az alábbiak képezték:

- a csoportfőnökség központjában egy osztály irányította a tevékenységet,
- a rendszeresített operatív tisztek száma a „K-I" és „K-II"-ben 5 fő volt,
- a „K-III"-t, a fővárosi és a megyei vezetési pontokat a kiegészítő parancsnokságok operatív tisztjei biztosították,
- az operatív biztosítás rendszerét (számlálóban a korábbi, nevezőben a jelentés idején érvényes adat) alkotta: 4/2 rezidentúra, 0/3 TMT, 11/22 TMB, 22/114 TK, 1/1 K-lakás, 2/19 T-lakás, 2/15 T-hely, 5/31 SZK,
- a fokozott ellenőrzés,
- a szűrő- kutató akciók,
- az ellenfelderítés modellezése,
- a személyek felelősségre vonásának kezdeményezése (12 fő figyelmeztetés, 4 fő eltávolítás),
- a rejtekhely-felderítés,
- a rezsimszabályok szigorítása,
- a fedőlegenda,
- az üdültetési funkciók növelése,
- a személyellenőrzés (94 fő bekerülésének megakadályozása az 554 főből),
- az állambiztonsági propagandamunka (331 előadás, 278 filmvetítés, 3 kiállítás)
- az együttműködés a parancsnokokkal.

A csoportfőnök státusnövelést, őrzés-védelmi létszámok felülvizsgálatát, a szervezetből távozók (leszerelés, kilépés, eltávolítás) további operatív ellenőrzését **javasolta.**

2. Anomáliák, illetve véleménykülönbségek a katonai objektumok és gyakorlatok operatív biztosítása kérdésében

Az 1980–1985. közötti években szerzett tapasztalatokat is figyelembe véve elrendelték bizonyos **szabályozók felülvizsgálatát.**

Ezek közé tartozott az – eredetileg Szigorúan titkos! Különösen fontos! (minősítését csak 1995-ben szüntették meg) – **0023/1975. BM parancs**[4] is. Ez a szabályozó foglalkozott a BM III/IV, (katonai elhárító) csoportfőnökség és a BM III/II. (elhárító) csoportfőnökség közötti operatív védelmi felelősség megosztásával a két csoportfőnökség között, az utóbbi javára.

A BM parancs szerint 1975-ben úgy ítélték meg, hogy a legutóbbi szabályozás (49/1957. BM parancs) óta eltelt 16 év alatt olyan, az állambiztonsági munkát lényegesen befolyásoló változások (megnövekedett idegenforgalom, nyugati országokba való utazás, szabadabb kapcsolatok stb.) történtek, amelyeket az idegen (főleg NATO) országok hírszerző szervei igyekeznek kihasználni a magyar fegyveres erők és a hazánkban „ideiglenesen állomásozó" szovjet Déli hadseregcsoport (DHDSCS) alakulatai, objektumai és tevékenységei (harcgyakorlatok) felderítésére.

E terület külső operatív védelmének fő felelőse (az elhárító tevékenység szervezése, irányítása, koordinálása) a parancs szerint a BM III/II. (elhárító) csoportfőnökség volt, amelynek – együttműködésben a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökséggel, a DHDSCS Különleges osztályával, a rendőrkapitányságok III/II. osztályaival és a katonai objektumok elhárító tisztjeivel – kellett a feladatot megoldani.

Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a katonai elhárítás csoportfőnöke Pallagi Ferenc rendőr vezérőrnagynak, a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnök állambiztonsági helyettesének írt levelében[5] indítványozta a szabályozó hatályon kívül helyezését és helyette új kiadását, tekintettel arra, hogy véleménye szerint az helytelenül osztotta meg az operatív felelősséget a két csoportfőnökség között. A BM III/II. (elhárító) csoportfőnökség ugyanakkor csak egy szűk korrekciót javasolt.

Rédei Miklós rendőr vezérőrnagy, a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség helyettes vezetője 1987. június 2-án kelt levelében arról írt, hogy a BMH döntése értelmében bizottságilag javaslatot kell kidolgozni *„a katonai objektumok, létesítmények és harcgyakorlatok operatív védelmének korszerűsítésére."* Ezt követően, 1987. június 17-én, koordinációs értekezleten kell kialakítani a közös álláspontot. Erre azonban (valami oknál fogva) nem került sor, legalább is kutatásaim során nem találtam nyomát.

4 http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10-21-23_1975.pdf; letöltés ideje: 2016. 10. 26.
5 ÁBTL 1.11.7 (III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség munkájával kapcsolatos jelentések) 61-358/1987. (9. d.) (Megjegyzés: A jelentés 7 oldalt, valamint 1 mellékletet (1 oldalt) tartalmazott.)

2. sz. szemelvény: A katonai elhárítás információ- és adatfeldolgozó tevékenysége (1974–1993)

Egy katonai elhárító típusú szervezet tevékenységének eredményéről, hatékonyságáról és teljesítményéről nem könnyű megbízható véleményt alkotni.

Itt egy kis elméleti kitérőt kell tenni. Az MNK belügyminiszterének 0010/1973. számú parancsával adták ki az „Állambiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozómunkájának szabályzatát". Ez a szabályzat úgy fogalmaz, hogy *„Az előzetes ellenőrzés és bizalmas nyomozás az elhárító tevékenység legfontosabb szakasza."*[1]

A szabályzat kimondja, hogy az állambiztonsági szervek – az állam elleni és a hatáskörébe utalt más bűncselekmények felderítésére, megelőzésére, akadályozására, korlátozására, megszakítására irányuló – tevékenysége a bűncselekményre utaló **információk feldolgozását** jelenti. Ez két, egymástól minőségileg különböző munkafolyamatból az **előzetes ellenőrzésből** (EE) és a **bizalmas nyomozásból** (BNY) áll.[2]

Az **előzetes ellenőrzés adatpontosító és adatkiegészítő** – az operatív tiszt ellenőrzési tervének, a vezető (parancsnok) jóváhagyása által **engedélyezett – tevékenység.**

Ennek során minden olyan erő (pl. nyílt, titkos, fedett, hálózati kapcsolat), eszköz (pl. kriminálteclmika, adattár) és módszer (pl. azonosítási eljárás, környezettanulmány, operatív meghallgatás) felhasználható, amely nem korlátozza az állampolgári jogok érvényesülését (pl. engedélyhez kötött titkos adatgyűjtés).

Az előzetes ellenőrzés alapesetben a helyzettől függően **kettő-négy hónapig** tarthatott, melyet – engedéllyel, **további két hónapig** – meg lehetett hosszabbítani.

Az **előzetes ellenőrzés kimenete** az ellenőrzés **megszüntetése** (Pl. cáfolat), **megelőző intézkedés** (pl. szignalizáció, fegyelmi, beszélgetés), **büntetőeljárás** vagy **bizalmas nyomozás** kezdeményezése lehet.

A **bizalmas nyomozás** a bűncselekményre utaló magatartás bizonyítására, illetve cáfolására szolgál. Ebben a munkafolyamatban **valamennyi** (engedélyhez kötöttek is!) operatív erő, eszköz és módszer (pl. operatív kombináció, játszma, dezinformációs akció, csapda) alkalmazható a parancsokban és utasításokban meghatározott módon.

A bizalmas nyomozás az elöljáró által jóváhagyott határozat alapján kezdődhetett és alapesetben **egy évig** volt folytatható, amelyet engedéllyel, **hat hónappal** (kivételes esetben tovább is) meg lehetett hosszabbítani.

A **BNY kimenete** megelőző, akadályozó, korlátozó, operatív megszakító **intézkedések** foganatosítása; **büntetőeljárás** kezdeményezése; és a bizalmas nyomozás **megszüntetése** lehetett.

Fenti rövid elméleti bevezetés után a kutatás során előtalált adatok alapján következzen néhány táblázat, amely 1974-től 1989-ig mutatja a katonai elhárító szervezet előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó tevékenységét.

1 Az MNK belügyminiszterének 0010/1973. számú parancsa az állambiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó munkájának szabályozására. (Nytsz.: 10-21/10/1973) ÁBTL- 4.2-10-21/10/1973.

2 A KBH létrejötte után a hivatal vezetője a 0011/1990. sz. KBHV intézkedésben új fogalmakat és rendet vezetett be. Az intézkedés szerint az előzetes ellenőrzés (EE) „Alapellenőrzésre" (AE), a bizalmas nyomozás (BNY) „Előzetes nyomozásra" (ENY) változott. Az egyértelműség érdekében azonban a továbbiakban is az EE-t és BNY-t használom.

Kimutatás[3] az elrendelt előzetes ellenőrzésekről (EE) (1974–1989)

Év	Áthúzódó	Új	Összesen	A befejezés módja				Áthúzódó
				Megszüntetés	Megelőzés	Büntetőeljárás	BNY	
1974	5	90	95	20	47	8	0	20
1975	20	53	73	50	7	3	4	9
1976	9	94	103	38	24	20	3	18
1977	18	158	176	51	74	5	17	29
1978	29	157	186	39	52	6	27	31
1979	31	155	186	72	70	9	11	24
1980	24	128	152	58	62	4	3	25
1981	25	121	146	39	65	4	4	34
1982	34	101	135	43	44	3	3	42
1983	42	153	195	48	97	2	9	39
1984	39	99	138	47	54	1	4	32
1985	32							

Megjegyzés: 1985-től 1989-ig írásos összefoglaló jelentést nem találtam, bár az MNK belügyminiszterének 0018/1975. számú parancsa[4] értelmében minden állambiztonsági szervezet köteles volt félévente adatszolgáltatást teljesíteni.

Kimutatás az elrendelt bizalmas nyomozásokról (BNY) (1974–1993)

Év	Áthúzódó	Új	Összesen	A befejezés módja			Áthúzódó
				Megszüntetés	Megelőzés	Büntetőeljárás	
1974	9	0	13	10	0	2	1
1975	1	9	10	1	1	5	3
1976	3	31	34	2	4	5	23
1977	23	22	45	14	7	5	19
1978	19	27	46	17	4	2	23
1979	23	44	67	16	2	13	36

3 A kimutatást *„A katonai elhárítás rendszere és tevékenysége 1945-től 1990-ig"* (Budapest, 1944) című kandidátusi értekezésem és a 2016–2018 között, az ÁBTL-ben és a HM HIM KI-ben végzett kutatásaim alapján készítettem.

4 Az MNK belügyminiszterének 0018/1975. számú parancsa az állambiztonsági szervek előzetes ellenőrző és bizalmas nyomozó munkája információfeldolgozásának szabályzata kiadásáról. (Nytsz.: 10-21/18/1975. 07. 08.)

Év	Áthúzódó	Új	Összesen	A befejezés módja			Áthúzódó
				Megszüntetés	Megelőzés	Büntetőeljárás	
1980	36	19	55	13	12	4	26
1981	26	5	31	14	8	5	4
1982	4	42	46	19	4	1	22
1983	22	23	45	17	4	4	20
1984	20	16	36	8	6	6	16
1985	16	59	75	14	3	10	48
1986	48	41	89	23	8	15	43
1987	43	48	91	31	8	10	42
1988	42	39	81	27	3	13	38
1989	38	26	64	30	5	9	20
1990	n. a.	n . a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.
1991	n. a.	19	19	1	5	9	4
1992	4	23	27	9	0	6	12
1993	12	10	22	3	0	2	15

Megjegyzés:
A táblázatokból látható, hogy húsz év alatt (1974–1993) 896 bizalmas (átlag: 45/év) nyomozást indítottak. Befejeztek 479 nyomozást, ami 53%-os teljesítményt jelent. Cáfolattal zártak, ezért megszüntettek 269 (56%) nyomozást, illetve megelőző-korlátozó intézkedéssel 84 (18%) és büntetőeljárással 126 (26%) esetben zárták azt. 1989-től kezdve a nyomozások száma csökkenő tendenciát mutatott, ami azzal is magyarázható, hogy a szervezet erőit a bűncselekmények gyanújára koncentrálták.

Sajnos nem állnak rendelkezésre hiteles adatok a bizalmas nyomozásokat indító bűncselekmények jelleg szerinti megoszlásáról. A BNY eredményességéről azonban előkerült Strényi Ferenc rendőr vezérőrnagy, a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnök 1988.12.15-én írt jelentése, amelyből részben ismertté váltak a katonai elhárítás **1988. évi** teljesítményadatai.

A jelentésből kiderült, hogy az operatív tisztek jelentései alapján sikerült megelőzni 3 repülő- és 4 helikopterkatasztrófát, illetve az állományilletékes parancsnokok kezdeményezni tudtak 386 büntetőeljárást. 584 főt parancsnoki hatáskörben elmarasztaltak, 96 főt eltávolítottak a hadseregből, valamint megakadályozták 1128 fő felvételét és beosztásba helyezését.

A bizalmas nyomozások (BNY) indítását megalapozó bűncselekmények gyanújának jelleg szerinti megoszlását mutatják az alábbi kimutatások.

Kimutatás az elrendelt bizalmas nyomozások (BNY) – bűncselekmények jellege szerinti – megoszlásáról (1974–1979)

Fsz.	Jelleg	1974	1975	1976	1977	1978	1979
1.	Kémgyanú és kémgyanús kapcsolat	3	0	0	0	4	4
2.	Izgatás, közösség megsértése	1	1	9	7	4	7
3.	Állam- és szolgálati titoksértés	2	4	4	4	8	19
4.	Külföldre szökés kísérlete és előkészülete	3	3	9	10	4	11
5.	Fegyverrel, lőszerrel, robbanóanyaggal való visszaélés	4	2	4	4	9	9
6.	Szökés, önkényes eltávozás	0	0	0	4	3	8
7.	Vám- és deviza-bűncselekmény	0	0	0	0	1	6
8.	Hivatali hatalommal való visszaélés, vesztegetés	0	0	0	0	0	6
9.	Egyéb	0	0	8	15	13	0
ÖSSZESEN		13	10	34	44	46	67

Kimutatás az elrendelt bizalmas nyomozások – bűncselekmények jellege szerinti – megoszlásáról (1980–1984)

Fsz.	Jelleg	1980	1981	1982	1983	1984
1.	Kémgyanú és kémgyanús kapcsolat	2	4	7	8	5
2.	Izgatás, közösség megsértése	14	1	2	4	8
3.	Állam- és szolgálati titoksértés	14	9	5	6	11
4.	Külföldre szökés kísérlete és előkészülete	12	9	8	10	7
5.	Fegyverrel, lőszerrel, robbanóanyaggal való visszaélés	7	9	10	5	1
6.	Szökés, önkényes eltávozás	4	0	5	6	2
7.	Vám- és deviza-bűncselekmény	0	1	2	1	1
8.	Hivatali hatalommal való visszaélés, vesztegetés	0	0	0	0	0
9.	Egyéb	2	1	10	5	1
ÖSSZESEN		55	34	49	45	36

Figyelemre méltó a következő táblázat is, amely az információk száma és jellege oldaláról egészíti ki az 1990 és 1993 közötti időben elrendelt bizalmas nyomozati tevékenységről tájékoztató kimutatást.

Kimutatás az információkról és a megalapozott operatív nyomozati feldolgozó munkáról (1990–1993) [5]

Megnevezés		1990	1991	1992	1993
Az információk száma és kategóriája		6932	6258	8559	2549
1.	Kémelhárítás	2260	547	919	1261
2.	Alkotmányvédelem	625	290	72	35
3.	Egyéb hatásköri	2797	776	219	199
4.	Más szervek tájékoztatására átadva	1250	4645	7349	1087
Megalapozott nyomozások száma és kategóriája		n. a.	19	27	22
1.	Kémelhárítás	n. a.	6	12	15
2.	Alkotmányvédelem	n. a.	5	7	2
3.	Egyéb hatásköri	n. a.	8	8	5

Kissé részletesebben megvizsgálva és elemezve az **1991. évi helyzetet,** az alábbiak érdemelnek figyelmet. Az MH KBH 6258 információt gyűjtött. Ebből hatáskörbe tartozónak ítélt 1613 db információt (25,78%). Így 4656 (74,22%) információt más szervnek adott át.

A hatáskörbe tartozó információk jelleg (kémelhárítás, alkotmányvédelem, egyéb) szerinti megoszlása az alábbiak szerint alakult. A információk 33,91%-a (547 db) a kémelhárítással, 17,98%-a (290 db) az alkotmányvédelemmel és 48,11%-a (776 db) egyebekkel volt kapcsolatban.

A **kémelhárítással** összefüggő információk között nagy számban szerepeltek az idegen hatalmak titkosszolgálatainak jelenlétét tükröző vagy azt feltételező információk. Közülük is kiemelkedően magas volt a szovjet, román és jugoszláv vonatkozású, de voltak csehszlovák, osztrák, amerikai és német titkosszolgálatokra vonatkozók is. Ezekből az információkból váltak ismertté az alábbiak.

A **csehszlovákok** átszervezték a hírszerzésüket és elhárításukat, megkezdték a Magyar Köztársaság irányába is tevékenykedő szervezetek kialakítását, illetve kémelhárítási és tippkutató célzattal a magyar katonaszemélyek és hallgatók ellenőrzését is.

A **Szovjetunióra** vonatkozóan megállapítható volt, hogy a bekövetkezett változások miatti legális információs csatornák beszűkülésével tanulmányozó tevékenységre kényszerültek. Beszervezést célzó tanulmányozást, elhárításunk erejének lekötését célzó dezinformálást, a szokásostól eltérő kapcsolatok kiépítését volt szovjet katonatisztek, KGB-háttérrel rendelkezők is. Magyarországra való áttelepülését és kft.-be való belépését dokumentálták.

A **Romániával** kapcsolatban keletkezett információk a kiutazó magyar katonaszemélyek szokásostól eltérő kompromittáló szándékáról, Securitate hátterű áttelepültek katonai objektumokban való elhelyezkedéséről, ellenőrző–tanulmányozó–pozícióteremtő tevékenységről tanúskodtak.

Jugoszlávia nem változtatott a korábban érzékelt intenzív figyelmén és tevékenységén. A társadalmi nyilvánosságot is kapott, így sokak által ismert Szántó Rudolf leleplezésén túlmenően több személy is látókörbe került, akikkel kapcsolatban információszerzés céljából történő beszervezésre utaló információk is keletkeztek.

5 A kimutatást akkori feljegyzéseim alapján készítettem.

Az **osztrákok** naprakész információkkal rendelkeztek a kaposvári hadtest szervezetéről és parancsnoki állományáról.

Az **USA** beszervezett és 2 évig foglalkoztatott egy magyar állampolgárt, és bár az év végén végkielégítéssel vele a kapcsolatot megszakította, korábbi hozzátartozója – az USA ügynöke – ezt követően kétszer is megjelent Magyarországon.

Németország 1982 óta foglalkoztatott szovjet és magyar katonai adatok megszerzése céljából egy magyar állampolgárt akivel 1991 végén a kapcsolatot megszakították. Ugyanakkor az átszervezés kapcsán létrehoztak egy „volt szocialista" országokkal foglalkozó alosztályt.

Az **alkotmányvédelem** területén az alkotmányos rend elleni szervezkedésre, illetve erőszakos megváltoztatására, terrorcselekmény elkövetésére, közösség elleni izgatásra utaló információk alapoztak meg előzetes nyomozást, amelyet büntetőeljárás kezdeményezésével zártak.

Az **egyéb kategóriába** sorolt információkból a külföldre szökésekre, zendülésre, harckészültség veszélyeztetésre, katonai objektumok védelmére, fegyverrel, lőszerrel, robbanóanyagokkal való visszaélésre vonatkozó információk keletkeztek nagy számban.

A **tájékoztatás vonatkozásában** megjegyzendő, hogy a hatáskörrel rendelkező más szervnek (MH, IH, NBH, KFH, rendőrség stb.) átadott 4656 db információból 1203 (25,84%) információ az MH KBH-n belül is hasznosítható volt, hiszen ezek a KBH hatáskörébe tartozó bűncselekmények kialakulásának jellemző sajátosságait is mutatták. A KBH kormányzati felügyeletét ellátó honvédelmi miniszter útján **144 esetben a kormány is kapott tájékoztatást.**

Az eddigiek alapján 1991-ben **19 bizalmas nyomozás** indult, melyek közül több is büntetőeljárás kezdeményezését alapozta meg. A nyomozások közül (a bűncselekmények jelleg szerinti megoszlása) 6 db (31,6%) kémelhárítási, 5 db (26,3%) alkotmányvédelmi és 8 db (42,1%) egyéb volt.

Az **1992. évi** 8559 db **információból** 1210 db (14,14%) hatásköri és 7349 db (85,86%) átadásra kerülő volt. A saját hatáskörbe eső információk jelleg szerinti megoszlása: kémelhárítási 919 db (75,95%), alkotmányvédelmi 72 (5,95%), és 219 db (18,1%) egyéb. Az információk ellenőrzését követően 27 bizalmas nyomozást indítottak, melyből 12 db (44,4%) kémelhárítási, 7 db (25,9%) alkotmányvédelmi és 8 db (29,7%) egyéb kategóriába esett.

A tapasztalatok az alábbiak megállapítására voltak alkalmasak.

A **kémelhárítás vonatkozásában** megállapították, hogy a Cseh és Szlovák Köztársaságban a többszöri átszervezés miatt hatékony tevékenységet Magyarország irányába folytatni nem voltak képesek. A románok és az oroszok gyakorlata ebben az évben semmit sem változott. Szerbia részéről a tevékenység intenzitása nőtt. Ausztria, Németország és az USA részéről titkosszolgálati tevékenységet nem észleltek.

Az **alkotmányvédelem területén** a közvéleményt is felkavaró ercsi fegyver- és a székesfehérvári kézigránátlopás, illetve a Györkös-féle újfasiszta csoport tevékenységére keletkeztek információk, ami további munkát igényelt.

Az **egyéb kategóriás információkat** illetően megállapították, hogy 244 biztonsági szakvéleményt készítettek a különösen fontos és bizalmas beosztást betöltők ellenőrzése érdekében. Az objektumvédelem területén új feladatot indukált az a helyzet, hogy a kockázati tényezők csökkentése érdekében az MHPK a honvédségi objektumok, illetve ingatlanok hasznosítását előzetes biztonsági vélemény beszerzéséhez kötötte.[6]

6 Ennek kapcsán már voltak előjelei a harckészültséget is veszélyeztető, később az olajszőkítéssel kapcsolatos bűncselekmények elkövetése előkészületeinek.

A hatáskörrel rendelkező szervek és szervezetek részére átadott információk az őrzés-védelem hiányosságaira, az engedély nélküli mellékállások létesítésére, a fecsegésre és a honvédségi szabályok megsértésére irányították rá a figyelmet.

Végezetül álljon itt még néhány adat az 1994. július 27-re, a hivatalvezetői váltás alkalmából elrendelt, az új honvédelmi miniszter (Keleti György), az MHPK-VKF (Deák János) és az új hivatalvezető (Stefán Géza) jelenlétében megtartott állománygyűlésen elhangzott jelentésemből,[7] amelyben értékeltem az MH KBH közel négyéves munkáját.

A volt hivatalvezető jelentette, hogy **vezetése alatt a hivatal:**

- **13 855 információt** szerzett és kapott és szakszerűen dolgozott fel, melynek **21%-a** felsőszintű **tájékoztatásra** is alkalmasnak bizonyult,
- **53 bizalmas nyomozást** folytatott, melyből **15** (28,5%) **büntetőjárás** kezdeményezésével, **25** (47,2%) **cáfolattal,** és **5** (9,4%), bizonyítási lehetőség hiányában **megszüntetéssel** zárult,
- **kiemelkedő eredményt** ért el, többek között a Szántó Rudolf **kémügyben,** a Györkös-féle **alkotmányvédelmi ügyben,** Banya Kálmán **külföldre szökése ügyében,** a milliárdos károkat okozó – az MH harckészültségét is veszélyeztető – **„honvédségi olajügyben”,**
- **8 bizalmas nyomozásban** folytat jelenleg is szakszerű munkát,
- figyelemre méltó elismerések:
  - a köztársasági elnök **2 főt** nevezett ki a **tábornokká,**
  - **5 fő** kapott **kormánykitüntetést,**
  - a honvédelmi miniszter **15 főt** léptetett elő **ezredessé,** illetve **28 fő** érdemelte ki az **érdem utáni szolgálati jelet,**
  - **361 fő lépett elő soron kívül** magasabb rendfokozatba,
  - **101 fő** részesült hivatalvezetőinél magasabb **elismerésben,**
  - **5 fő vezérkari** (hadműveleti), **8 fő egyetemi, 24 fő akadémiai, 15 fő középfokú** és **22 fő alapfokú képesítést** szerzett a 4 év alatt.

A továbbiakban az MH KBH (1996-tól MK KBH) **1995–1998-as években végzett tevékenységét szemléltető táblázatok** következnek.

Ezek a táblázatok[8] a hivatal – jogszabályban meghatározott feladatok teljesítése érdekében szükséges – információs hírigényét, saját hírforrásait és az együttműködő szervezetek (nemzetbiztonsági szolgálatok, rendvédelmi szervek, HM-, MH-szervezetek, NATO-, EU-, PfP-országok, partnerszolgálatok) részére szolgáltatott információkra vonatkozó adatokat tartalmazza.

[7] Az adatok a jelentésre való felkészülés birtokomban levő feljegyzéseiből valók.
[8] A táblázatokat Izsa Jenő által a KBH továbbképzésén elhangzott előadása alapján készítettem.

Kimutatás a főbb elhárítási területekkel kapcsolatos információkról

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Extrémizmus	166	101	99	40	406
2.	Terrorizmus	31	36	10	21	98
3.	Fegyver, lőszer, robbanóanyag	128	151	194	99	572
4.	Szervezett bűnözés	86	128	42	77	333
5.	Kábítószer	57	97	93	114	361
Összesen		468	513	438	351	1770

Kimutatás az extrémizmussal kapcsolatban felmerült személyekről

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Hivatásos katona	16	11	9	6	42
2.	Közalkalmazott	1	0	0	0	1
3.	Szerződéses katona	0	4	19	7	30
4.	Sorállományú katona	133	86	132	23	374
5.	Polgári személy	96	39	97	13	245
Összesen		246	140	257	49	692

Kimutatás az extrémizmussal kapcsolatos információk forrásairól

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	1	1	1	0	3
2.	Titkosszolgálati erő és eszköz	110	53	74	24	261
3.	Hivatalos kapcsolat, társszerv	55	47	24	16	142
Összesen		166	101	99	40	406

Kimutatás az extrémizmussal kapcsolatban felmerült és átadott információkról

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	1	0	0	0	1
2.	Társszerv	19	0	0	7	26
3.	Katonai parancsnok	4	0	0	6	10
Összesen		24	0	0	13	37

Kimutatás a terrorizmussal kapcsolatban felmerült személyekről

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Hivatásos katona	4	1	1	1	7
2.	Közalkalmazott	0	0	0	0	0
3.	Szerződéses katona	0	0	0	0	0
4.	Sorállományú katona	6	5	7	9	27
5.	Polgári személy	0	0	0	0	0
Összesen		10	6	8	10	34

Kimutatás a terrorizmussal kapcsolatos információk forrásairól

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	2	2	0	1	5
2.	Titkosszolgálati erő és eszköz	4	5	4	11	24
3.	Hivatalos kapcsolat, társszerv	25	29	6	9	69
Összesen		31	36	10	21	98

Kimutatás a terrorizmussal kapcsolatban felmerült és átadott információkról

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	1	1	0	3	5
2.	Társszerv	0	0	0	4	4
3.	Katonai parancsnok	1	0	0	5	6
Összesen		2	1	0	12	15

Kimutatás a fegyverrel, lőszerrel, és robbanóanyaggal való visszaéléssel kapcsolatba hozható személyekről

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Hivatásos katona	35	42	36	33	146
2.	Közalkalmazott	4	5	5	3	17
3.	Szerződéses katona	0	1	2	26	29
4.	Sorállományú katona	21	27	21	17	86
5.	Polgári személy	40	22	36	21	119
Összesen		100	97	100	100	397

Kimutatás a fegyverrel, lőszerrel és robbanóanyaggal való visszaéléssel kapcsolatba hozható információk forrásairól

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	14	9	14	10	47
2.	Titkosszolgálati erő és eszköz	79	94	143	65	381
3.	Hivatalos kapcsolat, társszerv	35	48	37	24	144
Összesen		128	151	194	99	572

Kimutatás a fegyverrel, lőszerrel és robbanóanyaggal való visszaéléssel kapcsolatban felmerült és átadott információkról

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	5	1	0	10	16
2.	Társszerv	6	0	1	2	9
3.	Katonai parancsnok	17	0	2	35	54
Összesen		28	1	3	47	79

Kimutatás a szervezett bűnözéssel és vagyon elleni bűncselekményekkel kapcsolatba hozható személyekről

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Hivatásos katona	49	25	48	48	170
2.	Közalkalmazott	7	12	1	1	21
3.	Szerződéses katona	0	2	3	8	13
4.	Sorállományú katona	27	32	0	4	63
5.	Polgári személy	17	29	48	39	133
Összesen		100	100	100	100	400

Kimutatás a szervezett bűnözéssel és vagyon elleni bűncselekményekkel kapcsolatba hozható információk forrásairól

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	8	10	6	7	31
2.	Titkosszolgálati erő és eszköz	59	82	31	61	233
3.	Hivatalos kapcsolat, társszerv	19	36	5	9	69
Összesen		86	128	42	77	333

Kimutatás a szervezett bűnözéssel és vagyon elleni bűncselekményekkel kapcsolatban felmerült és átadott információkról

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	1	1	1	8	11
2.	Társszerv	0	0	0	2	2
3.	Katonai parancsnok	12	3	0	7	22
Összesen		13	4	1	17	35

Kimutatás a kábítószer-bűnözéssel kapcsolatba hozható személyekről

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Hivatásos katona	3	23	20	18	64
2.	Közalkalmazott	0	1	6	2	9
3.	Szerződéses katona	0	2	22	16	40
4.	Sorállományú katona	61	155	218	125	559
5.	Polgári személy	15	62	80	43	200
Összesen		79	243	346	204	872

Kimutatás a kábítószer-bűnözéssel kapcsolatba hozható információk forrásairól

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	4	4	7	5	20
2.	Titkosszolgálati erő és eszköz	46	84	80	80	308
3.	Hivatalos kapcsolat, társszerv	7	9	6	11	33
Összesen		57	97	93	114	361

Kimutatás a kábítószer-bűnözéssel kapcsolatban felmerült és átadott információkról

Fsz.	Megnevezés	Évek				Összesen
		1995	1996	1997	1998	
1.	Rendőri szerv	9	0	4	14	27
2.	Társszerv	0	0	0	0	0
3.	Katonai parancsnok	3	0	2	42	47
Összesen		12	0	6	56	74

3. sz. szemelvény: A nemzetvédelmi szolgálat

Tekintettel arra, hogy a Nemzetvédelmi Szolgálat nem katonai szolgálat volt, nem tartozott közvetlenül a katonai hírszerzés és elhárítás egyik szervezetéhez sem, de nagyon szoros kapcsolatban állt a hadsereggel. Ezért kell megemlíteni és röviden bemutatni az **1919 decemberében** megalakult **Nemzetvédelmi Szolgálatot.**

A nemzetvédelem alatt a magyar faj, illetve a keresztény magyar nemzeti állam anyagi és erkölcsi – az ellenséges államok agitátoraitól, kémeitől, az úgynevezett szabadgondolkodóktól, istentagadóktól, a kommunistáktól, a szabadkőművesektől és elveik folytán nagy részben ezek pártolóitól, a szociáldemokratáktól és a zsidók egy részétől való – védelmét értették. A nemzetvédelmi tevékenység arra irányult, hogy megismertessen a magyarság ellenségeivel, s ezeknek agitációs eszközeivel, eszméivel és megmondja, hogyan kell védekezni azok ellen a magyarság érdekében.

Szervezeti felépítését tekintve a Fővezérségen **Nemzetvédelmi osztály**, a vármegyéknél **nemzetvédelmi alosztályok,** a járásoknál **nemzetvédelmi tisztek,** a falvakban **nemzetvédelmi bizalmiak** voltak.

A Nemzetvédelmi osztály irányította az ún. „nemzetvédelmi akciókat". Gyűjtötte és értékelte a beérkező jelentéseket, vezette a különböző nyilvántartásokat, és átfogó jelentéseket állított össze a fővezér számára. A hadsereget, mint a kialakuló rendszer legfontosabb támaszát, különösen szigorú szabályok alapján védték az egészségtelen behatásoktól. Így a külső nemzetvédelmi feladatok mellett a hadseregen belüli védelmi feladatok is prioritást élveztek. A helyőrségekben, a katonai parancsnokok informátorok (besúgók) rendszerét üzemeltették a katonák folyamatos figyelése és az ellenséges, kommunista érzelmű személyek kiszűrése érdekében.

A Nemzetvédelmi Szolgálat rendeltetése a fegyveres erő erkölcsi erejének megóvása és fejlesztése volt. A kettős célnak megfelelően magát a szolgálatot is két részre osztották. Az egyik a **Nevelőszolgálat** volt, amelynek a feladatául a fegyveres erő tagjai hazafias érzésének és erkölcsi felfogásának ápolását és folyamatos fejlesztését, az ellenálló képesség biztosítását határozták meg. A másik a **Nemzetellenes (felforgató) mozgalmak ellen való küzdelmi szolgálat** volt.

A Nemzetvédelmi Szolgálat – tehát a hadsereget is érintő – **legfőbb irányítója a Honvédelmi Minisztérium (Elnökség), pontosabban a Hadügyminisztérium elnöki csoportja „C"** osztályának hatáskörében volt.

A közvetlen irányítást az alakulatok **parancsnokai (vezérkari főnök)**, a konkrét munkát a honvédelmi miniszter által kinevezett **nemzetvédelmi előadók, illetve tisztek** végezték.

A Nemzetvédelmi Szolgálat egyik legfontosabb eleme a **leventék intézménye** volt. A „testnevelésnél", mint a leventék életének fontos helyszínén, a **testnevelési felügyelők** irányították a nemzetvédelem megszervezését és folyamatos ellátását. Ennek alapját a „védelmi párok" alkották. Minden leventeegyesületnél jelöltek ki ilyeneket, nagyobbaknál akár korosztályonként is. Feladatuk az volt, hogy az egylet főoktatóját tájékoztassák minden olyan dologról, ami nemzetvédelmi szempontból fontos lehetett. A párok tagjai soha nem tudhattak a másikról, így az ő ellenőrzésük is könnyen megoldható volt. A főoktató a tudomására jutott információkat nyilvántartotta, sürgős esetben azonnal jelentett, egyébként havonta küldte el jelentéseit a **Testnevelési és népgondozó kirendeltség** vezetőjének. Ezek összesítés után küldték el jelentésüket **a felettes katonai szervezet nemzetvédelmi előadójának**, de tudomásulvételre felterjesztették a **Kerületi testnevelési felügyelőség** nemzetvédelmi tisztjének is. A Nemzetvédelmi Szolgálat gyakorlatilag a II. világháború végéig funkcionált.

4. sz. szemelvény: Az Államvédelmi Központ (ÁVK) (1942. szeptember 4. – 1944. december 4.)

A II. világháború alatt a katonai hírszerzés és elhárítás feladatai az idegen államok haderejének, katonapolitikai viszonyainak és háborús teljesítőképességének nyilvántartása, a hírszerző szervek kiképzése és vezetése, a technikai és egyéb eszközökről való gondoskodás, a kémelhárító és szabotázselhárító szolgálat megszervezése és vezetése, a kémnyilvántartás vezetése, a határhelyzet nyilvántartása, határforgalom és útlevélügyek, valamint tranzitszállítások kémelhárító szempontú ellenőrzése, a rejtjelszolgálat, a rejtjelző kiképzés, a rádiólehallgatás, és a katonai attasék ügyei voltak.

1942 júniusában az ország vezetői számára világossá vált, hogy a hatékony kémelhárítás, illetve a politikai jellegű nyomozások érdekében szükség lenne egy koordináló szervre, amely összehangolná a polgári és katonai hírszerző és elhárító, valamint a rendőri és rendészeti szervek munkáját.

Ez a kérdés sem tartozik ugyan közvetlenül a tanulmány témájához, azonban szervezeti (HM, HVK, VK-2) és személyi (Bartha Károly honvédelmi miniszter, Szombathelyi Ferenc vezérkari főnök, Ujszászy István, a VK-2 nemrég felmentett vezetője) érintettség okán meg kell említenem az **„Államvédelmi Központ"**-tot (ÁVK)[1]. Ennek – a BM felügyelete alá helyezett – szervezetnek célja a katonai, a rendőri és a csendőri nyomozó erők összpontosítása volt. Egyben így próbálták a nyomozó szervek közötti, egyre jobban felszínre kerülő ellentéteket tompítani, az egymás ellen való rivalizálást és a többszöri párhuzamos nyomozásokat megszüntetni.

Az egyre erősödő „ellenséges" mozgalmak is indokolták a rendezett, határozott, gyors és minden területre kiterjedő lépéseket. Így született és jelent meg, 1942. szeptember 4-én az a rendelet, amely létrehozta a valóban a BM felügyelete alatti, országos kihatású kérdésekkel, majdan, foglalkozó és országos hatáskörű szervezetet, az ÁVK-t.

Vezetőjéül, ódzkodása ellenére, Horthy Miklós kifejezett „kérésére" a hírszerzési ügyekben járatos és felkészült Ujszászy Istvánt tették meg, aki 1939. május 1. és 1942. augusztus 1. között a VK-2 vezetője volt. A személyi állomány polgári, csendőri és katonai nyomozókból tevődött össze, részben kinevezett, részben vezényelt módon.

Ügykörébe tartoztak az idegen államok által, illetve belföldről kezdeményezett olyan mozgalmak és szervezkedések, amelyek az ország belső rendje ellen irányultak és kihatásukban a honvédelem érdekeit sértették vagy veszélyeztették. Ide tartoztak még a termelést veszélyeztető szabotázscselekmények, illetve a honvédelmi érdekeket veszélyeztető országos jellegű közellátási visszaélések is.

Kimondatott, hogy minden hatáskörbe tartozó nyomozás csak az ÁVK irányítása alatt volt lehetséges. Egyedül a kémkedési ügyekben volt a vezérkari főnöknek kizárólagos hatalma. Ezekben az ÁVK vezetője is neki volt alárendelve. Az érintett szervek és szervezetek azonban, önállóságukat féltve, nem támogatták teljes szívvel és lélekkel a központot létrehozó „atyák" szándékait.

A minden érintett szerv képviselőjéből álló bizottság tagjai, kezdetben heti, majd kétheti koordinációs értekezletét egyszerűen „mesedélutánoknak" minősítették. Magyarország 1944. március 19-i német megszállása megpecsételte az ÁVK sorsát is. Vezetőit letartóztatták és bár dokumentáltan a szervet nem oszlatták fel, 1944. december 4-én, két év és három hónap után megszűnt.

Az ÁVK mintegy másfél hónapos, „aktív" működése alatt 21 országos hatású, kiemelt ügyben járt el. A nyomozati iratok azonban „eltűntek", illetve eddig a kutatók nem tudták előkeríteni azokat. A központ tevékenységének értékelése egyelőre várat magára.

[1] Kovács Tamás: Államvédelmi központ 1942 – az első kísérlet az egységes magyar állambiztonsági csúcsszerv kialakítására. (http://www.pecshor.hu/periodika/XI/kovacst.pdf; letöltés ideje: 2017. 02. 08.)

5. sz. szemelvény: A „Veréb-misszió" rövid története

A történet[1] 1943 elején azzal kezdődött, hogy a „hintapolitikájáról elhíresült", 1942. március 9 – 1944. március 19. között regnáló Kállay Miklós miniszterelnök (Ghyczy Jenő volt ekkor a külügyminiszter) felhatalmazása alapján báró szentgyörgyvölgyi és galánthai Bakach-Bessenyei György dr., a svájci magyar nagykövet kapcsolatba lépett az amerikaiakkal.

Megállapodott az USA berni követsége tanácsosával (Allen Dulles), az amerikai Stratégiai Szolgálatok Hivatala (OSS) európai képviseletének vezetőjével, hogy Magyarország háborúból való kiugrása céljából az amerikaiak egy – a tárgyalást előkészítendő (összekötő) csoportot küldenek Magyarországra. Ennek a – Florimond Duke ezredes által vezetett – csoportnak adták a „Veréb-misszió" fedőnevet. A magyar előtárgyaló partner feladatát Ujszászy István vezérőrnagy, az Államvédelmi Központ vezetője (előzőleg a 2. vkf. osztály vezetője) kapta. A külügy bevonta még az ügy rendezésébe Ujszászy utódját, Kádár Gyula ezredest is.

Egy bombázó-repülőgépről ejtőernyővel kiugrott háromfős csoport 1944. március 16-án 02:00-kor ért földet biztonságban a horvátországi Bottornyánál (Csáktornyához közel). A „fogadó bizottság", melynek vezetője – korábban az USA-ban és Kanadában élő és angolul tökéletesen beszélő – Király Kornél vezérkari szolgálatot teljesítő (vszt.) őrnagy volt, két nappal előbb a helyszínre érkezve gondoskodott arról, hogy a légvédelem, a rendőri és a csendőri szervek, illetve a lakosság „kárt ne tegyen" az érkezőkben. A fedőtörténet egyébként az volt, hogy a csoport Josip Broz Titóhoz, a jugoszláv partizánerők (1942 novemberétől a Jugoszláv Népfelszabadító Hadsereg) főparancsnokához igyekezett, de eltévedt. Az érkezést követően a „verebek" 1944. március 17-én mentőautóval Budapestre utaztak. Elszállásukról és elsődleges kihallgatásukról lovag Kern Károly, a 2. vkf osztály Defenzív („DEF") alosztály vezetője és az alosztály D/repülő alcsoportja gondoskodott.

A „fogadó csoport" vezetője értesítette a csoport megérkezéséről Kállay Miklós miniszterelnököt is. Ujszászy István vezérőrnagyot értesíteni nem tudták, mert éppen operában volt.

Miközben Ujszászy István vezérőrnagy 1944. március 18-án fogadta az amerikaiakat, Kádár Gyula ezredes értesítette az OSS-t a csoport megérkezéséről, illetve a fedőtörténetnek megfelelően tájékoztatta a német légügyi attasét (Kuno Heribert Fütterer), hogy Titóhoz igyekvő, amerikai ejtőernyősöket fogtak el.

Az amerikai–magyar tárgyalás során Duke ezredes tájékoztatta Ujszászyt a fegyverszüneti feltételekről:[2]

1. Magyarország csapatait az 1938. január 1-jei határra vonja vissza. A végleges határokat a békekonferencia állapítja meg.
2. Magyarország üzenjen hadat a III. Birodalomnak és csapataival támadja meg a németeket.
3. Területét és légterét bocsássa a szövetséges hadműveletek rendelkezésére.
4. Magyarországot szövetséges csapatok szállják meg.

1 Ujszászy: *Vallomások*... 96–101. o.
2 Ujszászy: *Vallomások*... 98. o.

Duke ezredes, aki személyes találkozót követelt Horthy Miklós kormányzóval, Kállay Miklós miniszterelnökkel és/vagy Szombathelyi Ferenc vezérezredessel, a HVK főnökével *„előadta, hogy Magyarországnak a szövetségesek három hét gondolkodási időt adnak a háborúból való kilépésre, ezután bombáznak."*

Fentieket Ujszászy megértette és kérte, hogy térjenek vissza a dologra pár nap múlva, tekintettel arra, hogy a megnevezett magyar méltóságok nem érhetők el, mert éppen Hitlernél vannak, majd vacsorára invitálta az amerikai vendégeket.

A vacsorát követően (1944. március 18-án 19 órára hajló éjszaka) Kállay miniszterelnök (aki, a tervtől eltérően nem utazott el Horthyval és Szombathelyivel Hitlerhez) magához kérette Ujszászy vezérőrnagyot és tájékoztatta őt a néhány órán belül bekövetkező német megszállásról. Ujszászy 1944. március 19-én hajnalban a megszállással egy időben tájékoztatta az amerikaiakat a kialakult helyzetről.

A „Veréb-misszió" még menekülni sem tudott, mert erre sem Ujszászy vezérőrnagy, sem Kádár ezredes semmiféle segítséget nem adott, sőt arra sem adtak engedélyt, hogy értesítsék az OSS-t, illetve a szövetségeseket a német megszállásról. Azt tanácsolták, hogy a fedőtörténetnek megfelelően adják meg magukat a németeknek.

1944. március 20-án reggel meg is érkezett egy német katonai csoport a Hadik-laktanyába, a DEF alosztály elhelyezési körletébe, és letartóztatta a misszió tagjait, a „zsákmányolt" rádióval együtt. Duke ezredes csoportját először a Harmadik Birodalom repülőerőkből és légvédelmi csapatokból álló légiereje (Luftwaffe) balkáni hírszerző-, majd a Biztonsági Szolgálat, az SD (Sicherheitsdienst), illetve a Katonai Védelmi Szervezet, az SS (Schutzstaffel) belgrádi központjában hallgatták ki. Aztán újra Budapestre, az SD-hez szállították őket. Innét a Bécstől 20 kilométerre levő hadifogolytáborba, végül 1944. augusztus 23-án a szászországi colditzi várbörtönbe kerültek, ahonnét az amerikai csapatok szabadították ki őket 1945. április 15-én.[3]

A történet magyar résztvevői sem kerülték el a letartóztatást. Ujszászy István vezérőrnagyot, Kádár Gyula ezredest, Kern Károly őrnagyot, majd Szombathelyi Ferenc vezérezredest 1944. április 18-án vették őrizetbe. Csak ötven nap elteltével, Horthy Miklós közbenjárására adták át őket a magyar hatóságoknak 1944. június 7-én.

1944. október 11-én és 12-én került sor a HVK főnöke hadbíróságának tárgyalására Szombathelyi Ferenc vezérezredes, volt vkf. (I. rendű), Bajnóczy József vezérezredes, volt vkf.h. (II. rendű), Ujszászy István vezérőrnagy, ÁVK-vezető (III. rendű), Kádár Gyula vk. ezredes, a 2. vkf. osztály volt vezetője (IV. rendű) és Kern Károly vk. őrnagy, a 2. vkf. osztály Defenzív alosztályának volt vezetője (V. rendű) ellen.

A vád szolgálati bűntett (kötelességszegés) volt, ami közrejátszott Magyarország megszállásában és a honvédséggel szembeni kényszerintézkedések foganatosításában. Tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás középpontjában a „Veréb-misszió" állt, a külügyminisztérium mindent magára vállalt, és Horthy Miklós kormányzó közvetlen utasítást adott a bíróságnak, a vádlottakat a bíróság felmentette.

1944. október 15-én délután a rádióban elhangzott Horthy Miklós bejelentése a kiugrási kísérlet elbukásáról. Ez az érintetteket újabb menekülésre kényszerítette.

Sorsuk további alakulása azonban már egy másik történet.

3 Ujszászy: *Vallomások*... 120. o.

6. sz. szemelvény: A Clyde Lee Conrad kémügy

Az 1971-től 1988-ig tartó (a hidegháborús időszakból közel húsz évet felölelő), az amerikai történelem egyik legsúlyosabb, jelentős magyar szálakat is tartalmazó, a magyar katonai felderítés (hírszerzés) sikerét (tündöklését) is jelentő kémtörténete megérdemli, hogy ebben a könyvben is említésre kerüljön.

A több szempontból is figyelemre méltó, érdekes és szakmailag is hasznos történetet Kovács Krisztián Felderítő Szemlében publikált „Az amerikai katonai elhárítás külföldön végzett műveleti tevékenységének sajátosságai a Conrad kémügy tükrében"[1], Mozsik Imre: „Washingtoni emberünk. Hírszerző voltam Amerikában,"[2] és Belovai István: „Fedőneve: Scorpion"[3] című könyvei, levéltári dokumentumok[4], valamint néhány írott és elektronikus sajtótermékben foglalt információk alapján ismertetem.

A történetben megismerhetjük az amerikai katonai védelmi és támadólagos elhárítás nyomozati és műveleti tevékenységét, eljárásrendjét, az 1970–1980-as gondolkodásmódját, a munkáját befolyásoló körülményeket, valamint olyan tanulságokat, amelyek még ma is érvényesek.

Az 1970–1980-as években játszódó Conrad-ügy – az amerikai vélemények szerint – az amerikai történelem egyik legsúlyosabb kémtörténete, melynek bonyolult és komplex nyomozása majdnem tíz évig tartott.

A nyomozásban különböző időkben és számban, több százas (sőt időnként ezres) nagyságrendű erőkkel és különböző módszerekkel vettek részt az amerikai, a német, az osztrák és a svéd különleges szolgálatok, rendvédelmi és igazságügyi szervek, melyek közül említésre méltók: az Amerikai Egyesült Államok (USA) Központi Hírszerző Ügynöksége (CIA); az USA Szövetségi Nyomozó Irodája (FBI); az USA szárazföldi hadereje katonai kémelhárítói; az USA Külföldi Kémelhárító Tevékenységek Szervezete (FCA); és a NATO Szövetséges Kémelhárítási Parancsnokság (ACCI).

Az ügy a magyar katonai hírszerzés sikertörténete (az amerikaiak még ma is elismeréssel nyilatkoznak akkori tevékenységéről), amelyben olyan stratégiai fontosságú dokumentumok jutottak a VSZ tagállamai (főleg a Szovjetunió) birtokába, amelyek valóban veszélyeztették a bipoláris világrend fennálló állapotát.

A kémügy teljes terjedelmében még ma is csak a gyér számú, többnyire nyílt forrásból ismerhető meg, tekintettel arra, hogy az információk nagy része minősített (titkos), azaz csak különleges engedéllyel kutathatók.

Belovai István, a magyar katonai hírszerzés alezredesének tettét az akkori, a jelenlegi, a nemzetközi és a magyar politikai erők, állami, politikai és katonai vezetők, a civil társadalom ismert és kevésbé ismert személyiségei, a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetői és munkatársai határtalanul szélsőségesen ítélték (ítélik) meg. Vannak, akik Belovai Istvánt hősnek, a világ megmentőjének, a NATO első magyar katonájának tartották (tartják). Véleményük szerint

1 Kovács Krisztián: *Az amerikai katonai elhárítás külföldön végzett műveleti tevékenységének sajátosságai a Conrad kémügy tükrében.* Felderítő Szemle, 2015/1. (Herington A. Stuart: *„Traitors among us" könyvére hivatkozással.*)
2 Mozsik Imre: *Washingtoni emberünk. Hírszerző voltam Amerikában.* Helikon Kiadó, 1995.
3 Belovai István: *Fedőneve: Scorpion.* Magánkiadás, Budapest, 1998.
4 A Legfőbb Ügyészség 34-Bü. 139/1/1985, illetve Kat. III. 00020/85 ügyszám alatti, valamint az ÁBTL 3.1.9. V-165079/3/230. sz. dokumentumok.

vele méltatlanul bántak el akkor, és szégyenteljesen még ma sem rehabilitálták. Mások mind a nemzetközi közösség, mind Magyarország és különösen a szakma árulójaként ítélik meg.

Bár az ügy különleges szakmai ismereteket is feltételez, az érdeklődő közvélemény számára is érdekes lehet.

E szemelvényben arra tettem kísérletet, hogy kronologikus rendben bemutassam az ügy eseményeit, valamint fő- és mellékszereplői tevékenységét. Célom ezzel az volt, hogy az érdekessége és izgalmassága mellett bemutassam a katonai hírszerzés és elhárítás összetett, bonyolult, komoly szaktudást, különleges ismereteket, képességeket és készségeket igénylő, sokszor érdekes, de nemritkán életveszélyes munkáját.

Az 1971-től 1988-ig tartó **kémtörténet** nevét (**„Conrad-ügy"**) a főszereplőjéről, **Clyde Lee Conrad** főtörzsőrmesterről, az USA hadseregében szolgálatot teljesítő és kémtevékenységet végző, amerikai katonáról kapta.

A történet **színterei** az Amerikai Egyesült Államok, Németország, Svédország, Ausztria, a Szovjetunió, Magyarország, Csehszlovákia, **főszereplői** a megnevezett országok, illetve az egymással szemben álló két katonai szövetség, a NATO és a VSZ, haderői, katonai (és polgári) hírszerzői és elhárítói, a titkosszolgálatok hivatásos dolgozói és munkájukat segítő titkos és beszervezett munkatársai, mintegy 100-as nagyságrendben. Közülük **név szerint** (rövid életrajzukkal együtt) az alábbiakat kell megemlíteni.

Szabó Zoltán magyar, amerikai, majd osztrák állampolgárságú személyt, aki **kiváló informátorként, forrásként, tippkutatóként, beszervezőként és koordinátorként** hasznosította magát az ügyben.

Szabó Zoltán 1957-ben, a forradalom és szabadságharc leverése után, szüleivel együtt az Amerikai Egyesült Államokba (USA) emigrált. 1959-ben lett az amerikai hadsereg tagja és teljesített szolgálatot törzsőrmesterként, majd hadnagyként a Németországban állomásozó 8. lövészhadosztálynál. 1967-ben századosként Vietnamban is szolgált.

Magyarországon élő rokonaival gyakori levélváltás útján tartotta a kapcsolatot. Ez adott lehetőséget a BM illetékes osztályának a levelek ellenőrzésére. Az így szerzett információkat átadták a katonai felderítésnek, ahol (nem ellenőrzött információk szerint 1967-ben, más adatok alapján 1971-ben) beszervezték.

Szabó Zoltán 1973-ban (főiskolai végzettség hiányában századosi rendfokozatát elveszítve) szerelt le, de lehetőséget kapott tiszthelyettesként (főtörzsőrmester) a hadseregben továbbszolgálni. Beosztást, 1979-es nyugdíjba vonulásáig, ismét a Németországban diszlokáló 8. lövészhadosztálynál, a hadműveleti tervező részlegnél kapott. Így lehetősége volt a magyar (ezen keresztül a szovjet) katonai hírszerzés számára anyagi ellenszolgáltatás (alkalmanként állítólag mintegy 50 ezer dollár) fejében fontos dokumentumok eltulajdonítására, ki- és eladására. Ezt a konkrét tevékenységet 1972-től nyugdíjba vonulásáig, 1979-ig végezte.

Ő volt 1975–1976 között Clyde Lee Conrad amerikai őrmester parancsnoka és 1975-ben történt beszervezője, illetve a kémügy másik két magyar szereplőjével (a magyar nemzetiségű és svéd állampolgárságú orvos testvérpár, Kercsik Sándor és Kercsik Imre) való összeismertetője.

Szabó Zoltán nyugdíjba vonulását követően, 1982-ben (egyes információk szerint Magyarországon, majd 1989-ben amerikai nyomásra a magyar katonai hírszerzés mentőakciója eredményeként) Ausztriában telepedett le, ahol az időközben az USA-ból „hazatért" szülei is

éltek. Így kiváló lehetősége volt – a jó barátságban maradt Conraddal és a Kercsik fivérekkel, a magyar katonai hírszerzés és nevezettek összekötőjeként – a jól jövedelmező kémtevékenység folytatására.

Szabó Zoltánt a Conrad-kémcsoport elfogásakor 1988 szeptemberében – tekintettel arra, hogy Ausztriában az osztrák törvények szerint minden katonai hírszerző tevékenység illegális – vették őrizetbe és állították bíróság elé. Míg társai életfogytiglani és több évtizedes börtönbüntetésben részesültek, ő mindössze tíz hónapos felfüggesztett börtönbüntetéssel megúszta, tekintettel arra, hogy a Conrad-nyomozás során együttműködött a hatóságokkal.

Dr. Kercsik Sándor és **dr. Kercsik Imre,** magyar nemzetiségű, magyar, majd svéd állampolgárságú orvosok, akik **futárszolgálatot láttak el** a magyar katonai hírszerzés és ügynöke, Conrad között.

Kercsik Sándor 1956-ban, 16 éves korában, hátrahagyva beteg édesanyját és 7 éves testvérét, Kercsik Imrét, disszidált Svédországba. Tekintettel arra, hogy Magyarországon akarta folytatni orvosi tanulmányait, 1967-ben hazatért és beiratkozott az egyetemre. Ekkor került a magyar katonai felderítés látókörébe. Kercsik Sándor beszervezésének szándéka (ideális futárnak tűnt) sikerrel valósult meg. A keresztségben Sándor az „Alex" fedőnevet kapta.

Beteg édesanyjáról való jobb gondoskodás érdekében vállalta az együttműködést. Nem ellenőrzött információk szerint (de nem kizárt), már a disszidálást is a magyar katonai hírszerzés rendezte meg.

Ezt támasztja alá a róla, majd később, szintén orvossá lett és 1980-ban az MNVK-2 által beszervezett öccséről, dr. Kercsik Imréről (később „Viktor" fedőnéven ismert) való figyelmes gondoskodás, illetve a svédországi orvosi rendelő mint egyfajta „fedővállalkozás" létrehozása és fenntartása is.

A Kercsik fivérek tökéletes konspirációban, kezdetben, szinte hibátlanul (Sándor 20 éven, Imre 7 éven át) látták el a futárszolgálatot. Később konspirációs hibák elkövetése miatt a bukásnak is részesei voltak. 1988. augusztus 23-án, Conraddal egy időben tartóztatták le a Kercsik testvéreket is. A bíróság 18 hónap letöltendő börtönbüntetésre ítélte őket.

Berényi András alezredes (fedőneve: „Miklós"), az MNVK-2 – korábban Hamburgban a magyar kereskedelmi képviseleten dolgozó – hírszerző tisztje, mint Conrad második „tartója".

Belovai István alezredes (fedőneve: „Scorpion"), a Magyar Katonai Hírszerző Szolgálat tisztje, aki elmondása szerint 1982–1984 között, amikor Londonban katonai attaséhelyettes volt, felajánlotta szolgálatait a CIA-nak. **A beszervezése hírforrásként 1984-ben történt meg.** Többen arra hivatkoztak és hivatkoznak ma is, hogy **Belovai szerepe az ügyben az volt, hogy az ő információi alapján tudták az amerikaiak leszűkíteni a kört,** majd 1986 januárjában azonosítani a már 8 éve keresett és addig ismeretlen kémet, Conrad személyében. (Tekintettel arra, hogy Belovai beszervezése 1984-ben, letartóztatása pedig 1985. július 11-én történt, „történelmi szerepe" ebben az időintervallumban lehetséges.)

Az amerikaiak nem sokáig tudták foglalkoztatni és hasznosítani az 1984-ben beszervezett Belovai Istvánt, mert 1985. július 11-én – egy szovjeteknek dolgozó amerikai **CIA-ügynök, (Aldrich Ames)** közreműködésével – kémkedés bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt őrizetbe vették.

A hadbíróság bűnösnek találta és – nem elfogadva, első- és másodfokon is a katonai ügyészség halálos ítélet kiszabására vonatkozó indítványát – életfogytig tartó fegyházbüntetésre, teljes vagyonelkobzásra, 130 000 forint pénzbüntetésre, valamint állampolgári jogainak 20 évig tartó felfüggesztésére ítélte.

Ötévi fogság után 1990. szeptemberben a köztársasági elnök a büntetés idejét 15 évre csökkentette és 5 évi próbaidőre szabadlábra helyezte. 1990. december 23-án fiával együtt az USA-ba emigrált. Ott halt meg 2009. november 6-án, Washington melletti otthonában

Clyde Lee Conrad (fedőneve: „Charlie" „Hóvirág", „Havasi gyopár", „Kanaszta-játékos") a magyaroknak (és rajtuk keresztül a szovjeteknek) **kémkedő** amerikai tiszthelyettes, aki 20 évig tartó katonai pályafutásából, Vietnamot is megjárva, 16 évet szolgált az amerikai szárazföldi haderő Németországban állomásozó 8. lövészhadosztály hadműveleti tervező részlegénél, 1975-től 1983-ig. Őt szervezte be Szabó Zoltán 1975-ben, mint utódját és a **forrás-funkció feladatok ellátóját.**

A kémügy 10 éves nyomozás után történő zárásaként 1988. augusztus 23-án tartóztatták le és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1998. január 8-án szívinfarktus következtében a börtönben halt meg.

Conrad főtörzsőrmester segítői (*„a Conrad-féle információ bróker üzlethálózat"* tagjai), Roderick Ramsey 36 év, Kelly Therese Warren 25 év, Jeffrey Rondeau 18 év, Jeffrey Gregory 18 év börtönbüntetésben részesültek.

Danny Wilson főtörzsőrmester, az amerikai hadsereg hírszerző iskoláján szolgáló tiszthelyettes, akit az amerikai szárazföldi haderő alárendeltségében levő Külföldi Kémelhárító Tevékenységek Szervezete (FCA) vezetett be mint hírforrást Conrad mellé. Ezzel párhuzamosan Conrad javaslatára a magyar katonai hírszerzés is beszervezte, így „kettős ügynök" lett.

Mike Barnes vezénylőzászlós, a 8. lövészhadosztály hadműveleti részlegénél szolgálatot teljesítő amerikai katona, akit Danny Wilson tudta nélkül, szintén az FCA szervezett és vezetett be Conrad mellé, mint *„ellenőrző és biztosító"* hírforrást.

Mihail Krasznyikov ezredes, a szovjet felderítő főcsoportfőnökség (GRU) légügyi attaséja és beosztottja, **Vaszilij Vasziljev őrnagy** a katonai felderítő szervezetek összekötő tisztjei, akik hivatalból szinte mindenről tudtak (sőt hírigényeket közvetítettek a magyaroknak). Conrad és társainak lebukását követően Vasziljevet, mint a CIA ügynökét, hazarendelték, hazaárulás miatt halálra ítélték és kivégezték.

Herrington A. Stuart ezredes, az USA szárazföldi haderő alárendeltségében levő Külföldi Kémelhárító Tevékenységek Szervezetének (FCA) vezetője és a Conrad-ügy fő koordinátora. Az ő nyíltnak tekinthető visszaemlékezései[5] képezték Kovács Krisztián, a KNSZ tisztje a 2015/1. számú Felderítő Szemlében publikált cikkének alapját.

[5] Kovács Krisztián: *Az amerikai katonai elhárítás külföldön végzett műveleti tevékenységének sajátosságai a Conrad kémügy tükrében.* Felderítő Szemle, 2015/1. A továbbiakban az erre való külön-külön hivatkozást az olvashatóság érdekében mellőzöm.

A kémügy nyomozásának eseményei kronológiai sorrendben az alábbiakban körvonalazhatók.

1978-ban a CIA müncheni kirendeltsége – feltehetően egy ügynökétől származó információk alapján – tájékoztatta az USA Szárazföldi Haderő Külföldi Kémelhárító Tevékenységek Szervezetét (FCA), és a légierő Különleges Nyomozások Ügyosztályát (OSI), hogy valaki az amerikai haderő valamelyik alakulatától származó, hadműveleti rendeltetésű, szigorúan titkos minősítésű dokumentumok hitelesnek tekinthető másolatait adja át – ellenszolgáltatás (esetenként állítólag 50 ezer dollár) fejében – a magyar katonai hírszerzés részére, ahonnan azokat a budapesti szovjet nagykövetség katonai attaséhivatalán keresztül továbbítják Moszkvába.

Az FCA, mint ügygazda, szigorúan konspirált és zárt, operatív nyomozást indított kémtevékenységet végző, ismeretlen személy felderítése céljából. Tekintettel arra, hogy az ismeretlen személyről nagyon keveset tudtak – alapvetően az eltulajdonított és átadott dokumentumok tanulmányozásának eredményeire alapozva – „profilt" készítettek. Megállapították, hogy a keresett személy feltehetően hosszabb ideje Németországban, a szárazföldi haderőnél szolgáló tiszthelyettes, aki korlátlan hozzáféréssel bír az ismert dokumentumokhoz. Az elhárítás ennek alapján, a rendelkezésére álló, mintegy 200 ezer Németországban szolgáló katona személyügyi anyagának manuális ellenőrzésével (számítógépes támogatással akkor még nem rendelkeztek) szűkíteni tudta a keresett személyek körét. Az operatív nyomozómunka hét éven át folyt, de 1985-ig nem hozott eredményt.

1985-ben az USA szárazföldi haderő felderítéséért, hírszerzéséért és elhárításáért felelős vezetőjének parancsára, a munka meggyorsítása érdekében, az FCA amerikai központjában létrehoztak egy különleges munkacsoportot, amelynek sikerült tovább szűkíteni a kört. Megállapították, hogy a keresett személy feltehetően egy magyar származású, 1970 óta Európában, egy hadosztályszintű szervezet felderítő- (G-2) vagy hadműveleti (G-3) részlegénél szolgáló tiszthelyettes, aki minden valószínűség szerint Németországban vagy Ausztriában adja át a dokumentumokat a magyar katonai hírszerző szolgálat emberének. Az FCA irodát nyitott Németországban is, újfent tanulmányozta a régi és az újabb dokumentumokat, a korábbi magyar kémügyeket, a személyi anyaggyűjtőket és tovább szűkítette a kémtevékenységet végző, lehetséges személyek körét, majd 1986 januárban – talán itt lépett be az ügybe Belovai István, akinek az információi alapján – az amerikaiak még tovább szűkítették a kört és azonosítani tudták a már 8 éve keresett és addig ismeretlen kémet, **Clyde Lee Conrad** személyében.

1986-ban az amerikai FCA-elhárítók, még mindig zártan és mélyen konspiráltan, ebben a stádiumban minden (Németországban nem tiltott) lehetséges módszert (priorálások, környezettanulmány, rejtett meghallgatások, személyes adatgyűjtés, rejtett figyelés stb.) bevetve gyűjtötték az információkat (előélete, pályafutása, családi és pénzügyi körülményei, szűkebb és tágabb környezete, kapcsolatai, életvitele, szokásai, stb.) Conradról.

A nyomozás során történtek figyelemre méltó (a nyomozást segítő, újabb, azt kibővítő, zavaró, dekonspiráció irányába mutató, és más) események.

Ilyen volt például Szabó Zoltán látókörbe kerülése, amikor kiderült, többek között, hogy a kémcselekmény már jóval előbb, vele kezdődött, és ő volt az, aki gondoskodott utódjáról, Conradról.

Teljesen váratlanul lebukott az egyik futár, Kercsik Sándor, amikor a konspirációs szabályokat megszegve autót bérelt Münchenben, bankkártyával fizetett, Conrad háza és gépkocsija mellett parkolt, Conrad lakásában éjszakázott.

Conrad anyagi helyzetének ellenőrzése során a „célszemély" gyanút fogott, hetek alatt megőszült, lakását kiürítette, életunt lett. Csak eltorzult személyisége miatt folytatta („információs bróker magánvállalkozás" formájában) megkezdett kémtevékenységét.

Fentiek miatt az amerikai katonai elhárítók további munkára és a zártság egyfajta lazítására kényszerültek. Az autóbérlésnél a bérlő beazonosításához, a Kercsik Sándorról történő adatgyűjtéshez igénybe kellett venni (bár legendával oldották meg) a német és a svéd partnerszolgálat segítségét. Be kellett vonni az amerikai Igazságügy Minisztérium néhány jogászát a gyűjtendő jogi erejű bizonyítékok tisztázása és egyértelműsítése tárgyában. Ekkor vetődött fel először Conrad mellé egy hírforrás bevezetésének ötlete. Szerencsésen meg is találták a titkos kapcsolatnak megfelelő személyt, Conrad egyik korábbi ismerősét, a hadsereg hírszerző iskoláján szolgáló Danny Wilson főtörzsőrmester személyében.

1987 elején Wilson beszervezése és felkészítése (fedőtörténet megalkotása, magatartási vonal kialakítása, kapcsolattartás meghatározása, találkozók dokumentálása, magyarokkal történő beszerveztetés stb.) után megtörtént a kapcsolatfelvétel Conraddal. Wilson Conrad bizalmába férkőzött. Conrad mindent kitálalt Wilsonnak a beszervezéséről; annak idejéről, módjáról, fedőnevéről, „tartótisztjéről", a dokumentumok másolásáról, a magyar és a cseh katonai felderítésnek való eladásáról, öt svájci bankban tartott 1,5 millió dollárjáról, a CIA félrevezetéséről („csőbe húzásáról"), Wilsonnal való terveiről (a magyar katonai hírszerzés által eltervezett beszerveztetéséről, az „információbróker magánvállalkozásáról" stb.). Wilson mindent rögzített a rejtett magnetofonon.

1987 nyarára már az elhárítás által is jóváhagyott módon maga Wilson is „kémtársa" lett Conradnak. A szovjetek által igényelt és a magyarok által továbbított hír-, illetve dokumentumigény alapján ellopott 11 dokumentummal már 30 ezer dollárt is „keresett".

1987. októberben az FCA egy újabb hírforrást („csalit") szervezett be a 8. lövészhadosztály hadműveleti részlegénél Mike Barnes vezénylőzászlós személyében. Erről Wilson sem tudhatott, hiszen a cél a Conradnak való feltálalás, illetve egy esetleges alvó Conrad-ügynök felderítése volt. (Akár Wilson ellenőrzése is lehetett.)

1988. januárban Conrad bűnössége a kémkedésben már nyilvánvalóvá vált, de az 1979 óta folytatólagosan elkövetett kémkedés bizonyításához ezek a bizonyítékok nem voltak elegendőek. Az FCA tovább akarta folytatni, változatlanul zárt ügyként a nyomozást, azonban az IM és az FBI ellenezte ezt. Véleményük szerint a németek bevonásával már alkalmazni lehetne olyan titkosszolgálati eszközöket és módszereket (telefon- és magánlakás-lehallgatás, titkos házkutatás és figyelés), amelyekhez az amerikai kémelhárításnak nem volt joga és lehetősége. Wilson alkalmazását időpocsékolásnak tartották, illetve szerintük a *„Conrad-ügy csak a katonai elhárítók karrierjét szolgálja"*. Ráadásul Szabó Zoltán a semleges Ausztriában, Kercsik Sándor pedig Svédországban élt. A vitában egyelőre az FCA győzött. Minden maradt a régiben. Sőt 12 fővel kiegészítették a nyomozó csoportot és az FCA költségvetését is kiegészítették 850 000 dollárral.

1988. februárban Wilson újabb anyagokat lopott, de Budapest még mindig nem szervezte be őt. Conradot bosszantotta ez a helyzet, ezért levelet írt a magyar katonai hírszerzés központjába. A levél és a lopott dokumentumok elküldése érdekében magához rendelte Kercsik Imrét, a másik futárt.

A találkozóra **február 13-án** került sor, ahol Wilson és Kercsik Imre egymást, utóbbit pedig a katonai elhárítás is megismerte. A találkozó fényképekkel történő dokumentálása azonban az amerikai elhárítók felkészületlensége miatt nem sikerült.

Egy újabb Conrad–Wilson találkozó **február 26-án** történt. Ezen a találkozón két figyelemre méltó információ hangzott el. Az egyik, hogy Budapest Wilsont – évi kezdő 50 000 dollár fizetéssel – befogadta, a másik, hogy a németországi 5. hadtestnél van egy személy (egy újabb kém?), aki képes és kész egyes, igényelt dokumentumok beszerzésére (hamar kiderült, hogy ez a személy a *„csalinak alkalmazott"* Mike Barnes volt).

1988. márciusban az FCA teljes pályás letámadás mellett döntött. Ennek első lépése egy ún. műveleti csapda (egy hallatlanul értékes minősített dokumentum, *„csalétekként"* való felajánlása) alkalmazásával a „Miklós" fedőnevű magyar katonai hírszerző (*„tartótiszt"*) előcsalogatása, azaz azonnali találkozóra való késztetése (*„kifüstölése"*) volt. Conrad szervezkedni kezdett. Az FCA újabb 50 fő kémelhárítót, és a legmodernebb technikai eszközöket (többek között gépkocsiba szerelhető „poloskákat", drónokat stb.) kapott

1988. májusban Conrad egy konzultációs találkozóra hívta Wilsont és a Kercsik fivéreket (Wilson itt találkozott először Kercsik Sándorral), mielőtt Budapestet értesítette volna. Bár a négyes kedvezően állt a feladathoz, támogatta és tervezni kezdte azt, az FCA – itt nem részletezett okokra hivatkozással, felsőbb parancsra – visszavonta, leállította a teljes támadást. Conrad nem esett kétségbe, továbbra is szorgalmazta kémszervezete beindításának tervét. Wilson kérésére Zürichbe utaztak bankszámlát nyitni. Conrad segített Wilsonnak a bankszámla nyitásában, majd Wilsont magára hagyva, egyedül (óvatosságból a katonai elhárítók sem követték) egy félórára „meglátogatta saját számláit".

Ebben a hónapban Conrad találkozót szervezett „Miklóssal", amelyre 1988. júniusban, Bécset látták alkalmasnak.

Az elhárítók napi 24 órában folytatták Conrad megfigyelését (szünet nélküli követését), megkezdték a júniusi találkozóra való felkészülést, illetve az USA-ban és Németországban tervezgetni kezdték Conrad őrizetbe vételének módját.

Volt még egy nem kívánatos esemény is ebben a hónapban. A New York Times egyik újságírója valahonnan „fülest kapott", hogy egy hatalmas kémügyben folyik nyomozás Európában. A CIA-nak kellett „üzletet kötni" az újságíróval a hír „jegelésére".

1988. június 25-én került sor Conrad és „Miklós" egy óráig tartó találkozójára. Érdekesség, hogy a találkozó előtt a figyelők egy rövid időre elvesztették Conradot, de hamar megtalálták a Gösser Sörházban. A találkozó dokumentálása minden helyszínen sikeres volt.

1988. június végén a Conrad-ügyben érintett szervezetek (FCA, FBI, CIA, IM) képviselői megállapodtak abban, hogy az ügyet minél előbb le kell zárni és a németeket be kell vonni.

1988. június 29-én az NSZK elhárító szolgálatának helyettes vezetője tájékoztatást kapott mindenről, megállapodás született és a németek megkezdték az ügy átvételét, az okmányok átvizsgálását, Conrad telefonjainak lehallgatását, a svédekkel való együttműködés előkészítését, Conrad letartóztatásának teendőit stb.

1988. július 2-án Wilson jelentést tett tartótisztjének és elmondta, hogy Conrad 1988. július 17-én Magyarországra utazik.

1988. július 17-én Conrad Nickelsdorfon keresztül utazott Magyarországra és **1988. július 25-én** érkezett vissza, majd egy hetet mostohalányával és férjével töltött.

1988. augusztus 3-án találkozott Conrad és Wilson. Conrad elmondta, hogy a magyarok jóváhagyták a tervét és egy high-tech Textile PC-100 kódoló adó-vevő berendezést is kapott.

1988. augusztus 23-án, akciófilmbe illő módon tartóztatták le Conradot, feleségét és mostohalányát, valamint Svédországban a Kercsik fivéreket és Imre feleségét. Később az ügyben más érintetteket.

7. sz. szemelvény: Az MSZP hatalomátmentési törekvései („Kormorán-ügy")

A történet nem tartozik közvetlenül a katonai elhárítás történetéhez, mégis megemlítem, mert több időben és több vonatkozásban is, érintette a szervezetet.

1989. június 5-én **a BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökség vezetői értekezletén**[1] Horváth József r. vezérőrnagy csoportfőnök szájából hangzottak el az alábbi, figyelemre méltó szavak, amikor a csoportfőnök kijelentette, hogy *„fontos feladat... az alternatív szervezetek tevékenységére hatni tudó és annak irányát befolyásolni képes operatív pozíciók kiépítése. Legközvetlenebb feladatunk és érdekünk a többpártrendszeren alapuló demokráciába való átmenet támogatása oly módon, hogy közben az MSZMP pozícióinak megőrzését is segítsük, illetve erősítsük... Ahol lehetséges, ott orientáljunk, ahol szükséges, ott bomlasszunk, és a lejáratódást segítsük elő."*

Néhány hónappal később, 1989. augusztus végén, még mindig voltak olyan, hatalomátmentési kísérletek és törekvések, amelyek bizonyítékul szolgálnak arra, hogy fenti szándékok megvalósítására való törekvések más állambiztonsági tevékenységet (is) végző szerveknél, például a Budapesti Rendőr-főkapitányságon is előfordultak.

Krahulcsán Zsolt, *„Hatalom(át)mentés – Az MSZMP és az állambiztonság a rendszerváltás évében"* című tanulmányában részletesen foglalkozik a témával. Az általa elmondottak igazságát kívánjuk kiegészíteni az alábbiakkal.

1989. 08. 29-én dr. Stefán Géza, r. ezredes, a Budapesti Rendőr-főkapitányság állambiztonsági szervének vezetője egy javaslatot[2] terjesztett fel Pallagi Ferenc r. vezérőrnagy, belügyminiszter-helyettes részére a rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szervei vezető hatáskörének módosítására vonatkozóan, két témában is.

A javaslatban először azt kifogásolta, hogy ellentmondás van a BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség ügyrendjének 63. és a BM III/II. (elhárító) csoportfőnökség ügyrendjének 35. pontjai, illetve előbbi 64. pontja között. Szerinte a 63. és 35. pont feljogosítja a szerveket, hogy működési területükre utalt kérdésekben önállóan intézkedjenek, azaz előzetes ellenőrzést (EE) és bizalmas nyomozást (BNY) rendeljenek el a megelőző, felderítő és elhárító munka hatékonyságának emelése érdekében. A 64. pont pedig korlátokat szab azzal, hogy BNY-t csak az illetékes központi szervezet (III. FCSF és/vagy III/II. CSF osztályai) hozzájárulásával rendelhetnek el. Ezért indítványozta, hogy a szakirányító osztályok véleményezése nélkül (egyébként is azok a kellő ismeret hiányában csak formális döntésre képesek) intézkedhessenek vagy fordulhassanak az elöljáróhoz.

Stefán Géza másik felvetése az MSZMP-tagok beszervezésének korlátaira (párttagot csak meghatározott elöljáró engedélyével lehetett beszervezni) vonatkozott. Tekintettel arra, hogy az 1988. májusi országos pártértekezlet óta történt belpolitikai változások indokolják, hogy az MSZMP-tagok beszervezését a területi állambiztonsági szervek vezetői saját hatáskörükben engedélyezzék.

A javaslatokra vonatkozó válaszban felhívták a javaslattevő figyelmét, hogy mindkét felvetésben az újraszabályozás kérdése egy bizottsági vizsgálat tárgyát képezi. Így az orientálás, a

1 Baráth Magdolna: *Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig.* In: Állambiztonság és rendszerváltás. Közelmúltunk hagyatéka. (Szerk.: Okváth Imre). L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. 18. o.

2 Krahulcsán Zsolt: *Hatalom/át/mentés. Az MSZMP és az állambiztonság a rendszerváltás évében.* Hamvas Intézet, Budapest, 2014. (http://www.hamvasintezet.hu/uploads/assets/files/hatalomatment%C3%A9s_javitott.pdf; letöltés ideje: 2018. 07. 18.)

befolyásolás, a bomlasztás és a lejáratás lehetőségének növelésére irányuló „manőver" sikertelenül végződött.

Ezzel összefüggésben kívánom vázlatosan ismertetni a BM III/IV. (katonai elhárítás) csoportfőnökségen **„Kormorán-ügy"**[3] fedőnévvel ellátott akciót, illetve annak során, a katonai elhárításnál (is) végzett tevékenység egyes, nem sokak által ismert részleteit.

Emlékezetem szerint (1990. szeptember 25-i, váratlan) kinevezésemet követően jutott hozzám egy nyilvántartási szám és aláírás nélküli, „Kormorán-ügy" című, géppel írt levél. A levél írója arról tájékoztatott, hogy emlékezete szerint 1989 novemberében[4] az MSZP KB kezdeményezésére egy olyan elképzelés öltött testet, hogy az akkori BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség bevetésével meg kell kísérelni az 1990. évi tavaszi választások eredményének befolyásolását. Nevezetesen azt kívánták elősegíteni, hogy a választásokból az MSZP kerüljön ki győztesen.

Az alkotmányellenes tevékenységet a BM alá tartozó titkosszolgálatok apparátusának és az ún. „operatív eszközök"[5] teljes skálájának igénybevételével kívánták végrehajtani. Az akció a „Szigorúan titkos!" „Különösen fontos" kategóriába tartozott. Kiagyalói természetesen tisztában voltak az esetleges nyilvánosságra kerülés esetén keletkező politikai botrány súlyával és következményeivel. Ezért az MSZP látszólag már előre elhatárolta magát az akciótól. „Arról mit sem tudva" kijelentette, hogy bukás esetén kénytelen lesz megcáfolni (szükség esetén meghazudtolni) a BM-et. A levélíró egy nem ellenőrzött, de hitelesnek tartott forrásra való hivatkozással úgy tudta, hogy bizonyos „Barabás elvtárs"[6] tartja a kapcsolatot az MSZP vezetősége (az érintettek neveiről a levélírónak nem voltak ismeretei) és a BM, illetve az állambiztonsági szolgálat (BM III. főcsoportfőnökség) vezetése között.

A levélíró konkrétan tudott arról is, hogy dr. Horváth István megbízásából az ügyet Pallagi Ferenc, a belügyminiszter állambiztonsági helyettese felügyelte és a gyakorlati végrehajtásért dr. Horváth József, a BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökség vezetője volt a felelős.

A terv az alábbi volt:

- Olyan adatokat kellett gyűjteni a választásokon induló pártok, elsősorban prominens, de képviselőként is számba vehető személyeiről, amelyek megfelelő időben történő nyilvánosságra hozatala politikailag, illetve erkölcsileg kompromittálhatja az illetőt, ezáltal az adott körzetben az MSZP jelöltje mint elfogadható, „félelem és gáncs nélküli lovag" marad az egyetlen alternatíva.

3 Tekintettel arra, hogy a kormorán a kárókatonafélék családjába tartozó, az Antarktiszt kivéve minden kontinensen jelen lévő madár, már a fedőnév is, megítélésünk szerint, érdekes és sokatmondó. A tájékoztató egy – emlékezetem szerint az akkori honvédelmi vezetéstől hozzám, mint a KBH akkori vezetőjéhez jutott – névtelen levél és annak alapján az általam végzett belső vizsgálat során szerzett információk alapján készült.

4 Mások az események időpontját illetően 1989. július 13–18. közötti időre emlékeznek.

5 Lásd az 1/1975. (VI.2.) MT EH utasítás az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről (http://www.abtl.hu/sites/default/files/forrasok/1975_1.pdf; letöltés ideje: 2016. 11. 26.), illetve jelen tanulmány 4.6. alfejezetét.

6 Nevezett az a – politikai tudományok kandidátusa tudományos fokozattal rendelkező – dr. Barabás János (Budapest, 1947. 06. 25.) lehetett, aki ebben az időben (1989. 04. 12-től az MSZMP KB tagja, majd 1989. 06. 24-től 1989. 10. 07-ig a KB ideológiai titkára, illetve a Politikai Intéző Bizottság tagja, majd az 1989. 10. 06. és 07. között megalakult MSZP országos választmányának tagja, később 2006–2010 között a MeH főtanácsadója, a Magyar Érdemrend tiszti kereszt polgári tagozata kitüntetésnek a birtokosa. (https://www.neb.hu/hu/barabas-janos; letöltésideje: 2017. 06. 30.)

- Az ellenőrzést kiterjesztették az MSZP bizonyos, alacsonyabb szintű jelöltjeire is. Itt természetesen nem a diszkreditálás volt a cél, csupán olyan esetleges erkölcsi tényezők felfedése, amely a jelölt választhatóságát – amennyiben az ellenség tudomására jut – károsan befolyásolhatja. Ebben az esetben a jelöltet visszaléptetik, hogy helyére feddhetetlen személy kerüljön.

Az akcióban tehát részt vettek:

- A **BM III/I. (hírszerző) csoportfőnökség**, amelynek a feladata a pártok külföldi kapcsolatainak és a külföldi pénzforrások felfedése volt. Kiemelt figyelmet kapott az MDF és a német CDU, illetve az SZDSZ–izraeli és az amerikai zsidó lobbi kapcsolata.
- A **BM III/II. (elhárító) csoportfőnökség**, ahol a Magyarországon akkreditált külföldi követségeket kellett fokozottan ellenőrizni és megállapítani, hogy mennyiben és hogyan folytak bele a választási kampányba.
- A **BM III/III. (belső reakció elhárító) csoportfőnökség**, hiszen alaprendeltetésükből adódóan ők rendelkeztek a legjobb pozíciókkal.
- A **BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökség**, melynek feladata az akció elősegítése (támogatása) volt, alapvetően hatás- és illetékességi körében, nem elfeledkezve a polgári vonalról sem.
- A **BM III/V. (operatív technikai) csoportfőnökség**[7] és a **BM III. (állambiztonsági) főcsoportfőnökség önálló (III/1-6.) osztályai,**[8] amelyek soronkívüliséggel biztosították az akcióhoz szükséges különleges titkosszolgálati erőket, eszközöket és módszereket.[9]

A működés mechanizmusát illetően az alábbi volt az elgondolás:

- Az akció végrehajtása fő felelősének (dr. Horváth József, a BM III/III. csoportfőnöke) kellett egy fő tervet készíteni, amelyet az akció fő felelősének (Pallagi Ferenc, a belügyminiszter állambiztonsági helyettese) hagyott jóvá.
- Az akcióba bevont szervezeteknél a szervezetek vezetői által kijelölt részlegvezetők a szervezetvezetők által jóváhagyott[10] részterveket készítettek.
- Az információkat a parancsokban és szabályzatokban meghatározott szervezeti és tevékenységi rendben kellett gyűjteni.
- Az információk elemzése és értékelése a szervezeti egységeknél létrehozott részlegeknél (osztályok) és a szervezeti egységeknél (csoportfőnökségek) történt.
- Hetente minden szinten összegezett tájékoztatók készültek, amelyeket az akció végrehajtási főfelügyelőjének (Horváth József) kellett személyesen átadni, aki gondoskodott az összefoglaló tájékoztató jelentés elkészítéséről és az akció főfelelős (Pallagi Ferenc) részére való átadásáról.
- Pallagi Ferenc tájékoztatta – „Barabás elvtárson" keresztül – a „megrendelőket".

7 Urbán Attila: *A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége operatív-technikai tevékenységének szervezeti háttere és működési rendje (1962–1990).* In: Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából (1758–2011). (Főszerk.: Csóka Ferenc). Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, Budapest, 2012. 261–290. o. (továbbiakban: Urbán Attila...)

8 Urbán Attila...

9 Megjegyzés: Érdekes és nehezen hihető, hogy itt is kimaradt az MNVK 2. katonai felderítő csoportfőnökség. (Gyaraki Károly)

10 Állítólag volt olyan csoportfőnök (többek között Strényi Ferenc, a katonai elhárítás vezetője), aki bár szavai szerint tudott a feladatról, támogatta is annak végrehajtását, de az aláírástól elzárkózott.

Az akcióban az alábbi konspirációs szabályok szerint jártak el:

- A végrehajtók (elvileg) nem ismerhették az akció valós célját. A legenda a választások tisztaságának biztosítása volt.
- Minden írásos anyag csak „Szigorúan titkos! Különösen fontos!" minősítéssel (a terveket kivéve, amely kétpéldányos volt) csak egy példányban készülhetett. Az ügyviteli irodákban az anyagokat iktatni nem volt szabad. A tárolásról a részlegvezetők gondoskodtak.
- A csoportfőnökségek az akcióba bevont dolgozói (kivéve a vezetőket) nem ismerhették meg a másik csoportfőnökség által gyűjtött információkat és adatokat.
- Az összegezett tájékoztatókat és az összefoglaló tájékoztató jelentéseket csak személyesen lehetett a címzettek részére eljuttatni.

A továbbiakban a névtelen levélíró kifejezetten a BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökségen történtekről tájékoztatott. Itt vált ismertté számomra, hogy az ügynek a „Kormorán-ügy" fedőnevet a katonai elhárításnál találták ki. Az egész akció fedőnevére (ha volt egyáltalán) vonatkozóan nem voltak ismereteim.

A csoportfőnökségnél létrehozott akciócsoportot a csoportfőnökség – szervezeti felépítéséből adódóan – a hét osztály (1. Törzs-; 2. Koordinációs, feldolgozó és hadszíntér-előkészítő; 3. Szárazföldi csapatok; 4. Légvédelmi és repülőcsapatok; 5. Elemző, értékelő, tájékoztató, szervezési és mozgósítási; 6. Hátországvédelmi; illetve 7. Határőrségi) vezetőiből 1 fő (a hátországvédelmi osztály vezetője) és 6 fő osztályvezető-helyettes (érdekes!), néhány elemző tiszt és gépírónő alkotta. Az egyetlen – a levélíró szerint *„közismerten szélsőbaloldali, ortodox kommunista, sztálinista nézeteket valló, az MSZP és a Münnich Ferenc Társaság tagja"* – osztályvezető az akciócsoport vezetője is volt egyben.

Az akcióról természetesen minden vezető tudott és „távolmaradásával" (sic!) támogatta azt. A BM III/IV. (katonai elhárító) csoportfőnökséget kivéve elvileg a feladatot lehetett nem vállalni, de parancsmegtagadás következményeivel minden nem vállalónak számolnia kellett.

Egyedül Strényi Ferenc csoportfőnök fejezte ki sajátosan nemtetszését, amikor az akciótervet nem volt hajlandó jóváhagyni azzal a megjegyzéssel, hogy *„természetesen tudok róla, mindenben támogatom is, de az én nevemet hagyjátok ki!"*

A katonai elhárításnál az előkészítő tevékenység eredményeképpen három anyag született:

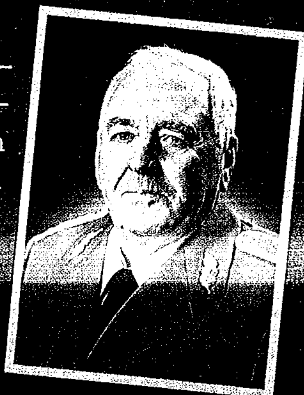
- egy nyilvántartás az olyan titkos munkatársakról és azok név szerinti kapcsolatairól (mai szóhasználattal az ügynökökről), akik a meghatározott szempont szerint valamilyen ismerettel rendelkeztek. Ez volt a legterjedelmesebb, mert sok „ügynök" rendelkezett MDF-, SZDSZ- és SZDP-kapcsolattal,
- a másik nyilvántartás azokról a katonatisztekről, tiszthelyettesekről és polgári alkalmazottakról született, akik magatartásuk és megnyilvánulásaik alapján feltehetően szimpatizáltak valamelyik ellenzéki párttal. Ez a terjedelmes lista a szoros ellenőrzésre kötelezettek listája volt.
- a harmadik, a legkisebb listában elsősorban azok a nyugdíjasok szerepeltek, akik valamilyen oknál fogva nem voltak szimpatikusak (pl. publikációik miatt Berki Mihály, Bokor Imre) a személyi állomány körében.
- A névtelen levélíró megosztotta **saját tapasztalatait** is a levél olvasójával véleménye és tudomása szerint:

- az adatok és információk gyéren csordogáltak és nem voltak arányban a befektetett energiával,
- a hírforrások és ebből adódóan az általuk szolgáltatott információk periférikusak voltak,
- az információk alapvetően a pártalapszervezetek (sejtek) rendezvényeiről, terveikről, más pártokkal kapcsolatos ellentétekről, különösen a „reformkommunistákról" szóltak,
- a pártokra és/vagy személyekre kompromittáló adatok nem keletkeztek,
- engedélyhez kötött operatív, titkosszolgálati eszközök igénybevételére nem került sor.
- az ülések az induláskor heti gyakoriságúak voltak (a csoportfőnökségeken hétfőn, Horváth Józsefnél, a főcsoport-főnökségi akcióvezetőnél kedden találkoztak), majd ritkultak,
- 1990. január végén az akció csendesen kimúlt, az akcióvezető minden írásos anyagot összegyűjtött és jegyzőkönyv nélkül megsemmisített, majd kijelentette, hogy *„én ezeket nem szolgálom"* és nyugdíjba vonult.

A levélből szerzett információk birtokában, egyenként – a „Kormorán-ügy" és annak részletei iránt érdeklődve – **meghallgattam a látókörbe hozott személyeket. A válaszok:**

- összességében megerősítették a levélből ismert információkat, illetve kiegészítéseikkel árnyalták azokat,
- pontosították az akció kezdetét: 1989. július 13–18.,
- a személyek válaszai szerint az informátorok jelentései (pl.: Bokor Imre újabb könyvében Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter viselt dolgairól olvashatunk majd) nem elégítették ki az akció felsőbb szintjei által igényelt és várt szintet,
- a hálózati személyek közül 1-1 fő volt az MDF és a FKGP tagja, de tőlük érdemi információ nem keletkezett,
- megerősítették bennem azt a véleményt, hogy a levél írója az akciócsoport egyik tagja (önálló indíttatással vagy más tagokkal egyeztetett szándékkal) lehetett,
- kialakítottak bennem egy olyan képet, hogy egy későbbi vizsgálat esetére az érintettek előre egyeztették ismereteiket.

Jelenlegi kutatásaim során e témát célirányosan nem vizsgáltam és objektív okok (időhiány, terjedelmi korlátok, MNL költözése stb.) miatt nem is vizsgálhattam.

Az önálló magyar katonai felderítés és hírszerzés 2018. november 1-jén ünnepelte fennállásának centenáriumát. Árvai Zoltán nyugállományú vezérőrnagy, az MK Katonai Felderítő Hivatal egykori megbízott vezetője és dr. Gyaraki Károly nyugállományú mérnök altábornagy, az MK Katonai Biztonsági Hivatal egykori főigazgatója – e kötet szerzői – fontosnak érezték, hogy a szerzett tapasztalataikat, megélt élményeiket átadják utódaiknak, olvasóiknak. A szerzők legfontosabb tanulságnak azt tartják, hogy egy ország jól szervezett, hatékony, sikeres biztonságpolitikája aktív és eredményes hírszerzés (felderítés) nélkül nem létezhet.

A kötet közreadásának célja, hogy hitelesnek tekinthető levél- és irattári dokumentumok, valamint visszaemlékezések bemutatásával, feldolgozásával, az azokban foglalt adatok összevetésével, rendszerezésével – lehetőség szerint maximális objektivitásra törekedve – bemutassa a magyar katonai felderítés és hírszerzés legújabb kori történetét, tevékenységét, sikereit és kudarcait.

A szerzők leginkább a katonai felderítés és elhárítás létrejöttére, szervezeti átalakulására, jogszabályi hátterének, feladatainak, valamint a teljesítésükhöz szükséges eszközök és módszerek változásainak bemutatására fordították figyelmüket.

Reméljük, hogy amikor a kötet végére ér az olvasó, azzal az érzéssel teszi le a könyvet, hogy bővültek ismeretei a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatról, a hírszerzésről, a felderítésről és az elhárításról. A kötet szeretne hozzájárulni a nyilvánosság előtt kevésbé ismert szakterület iránti érdeklődés kielégítéséhez, a nemzetbiztonsági szféra jobb megismeréséhez.

www.honvedelem.hu

9 789633 277645

9800 Ft

ZRÍNYI KIADÓ

ÁRVAI ZOLTÁN – GYARAKI KÁROLY

100 ÉVES AZ ÖNÁLLÓ MAGYAR KATONAI FELDERÍTÉS HÍRSZERZÉS ÉS ELHÁRÍTÁS

1918–2018

ZRÍNYI KIADÓ